DIONIS CASSII COCCEIANI HISTORIA ROMANA

Cassius Dio Cocceianus

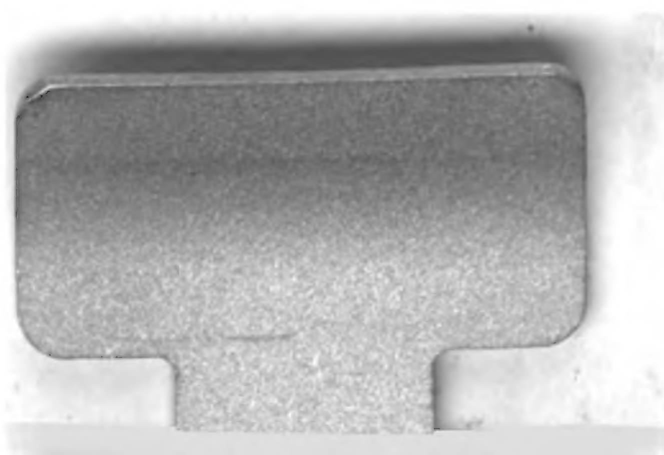

ΔΙΩΝΟΣ ΚΑΣΣΙΟΥ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ
ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

DIONIS CASSII COCCEIANI
HISTORIA ROMANA.

CUM ANNOTATIONIBUS

LUDOVICI DINDORFII.

VOL. I.

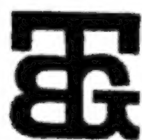

LIPSIAE.
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXIII.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Dionis Historiae Romanae reliquias partim ex vitiosissimis editas apographis mihi meliorum ope multo et emendatiores et integriores amplisque saepe recentiorum correctorum additamentis liberatas edenti quae de opera mea sunt dicenda quum singulari sim comprehensurus annotationum volumine, huic dum praefabor nonnisi quaedam attingam rerum genera quae non tam ad locos singulos quam ad centenos eorumque pertinent emendationem.

Vitiorum quibus scripta veterum contaminata feruntur quum duplex sit genus, unum quod ab librariorum incuria et inscitia, alterum quod a correctorum ortum est perversitate et audacia, plerumque multo est facilius quae illorum peccavit imperitia quam quae horum corrigendo ulterius depravavit sedulitas et investigare et ad pristinam revocata formam restituere. In quibus quum omnis saepe opera perdatur, ubi perierunt immunes correctorum huiusmodi commentis codices nec nisi ab illis interpolati supersunt, Cassio Dioni contigit ut primum editi ab Roberto Stephano a. 1548, nitida quidem editione, sed ex pessimo ducta libro Parisino n. 1689, praeter alios illo paullo meliores duo optimi sint servati codices librorum trigesimi sexti, quatenus superest, usque ad quinquagesimi capitis 6 initium Laurentianus plutei 70, n. 8, membranaceus, et quadragesimi quarti inde a c. 34 usque ad sexagesimi c. 17 partem maiorem Venetus Marcianus n. 395, item membranaceus, scripti ambo antequam exsisteret qui partim lacunas illorum utcunque explere partim vitia pro captu suo emendare studeret. Nam adeo sui similis est per omnes viginti quinque qui codicibus Mediceo et Veneto conservati sunt libros ut unum eundemque fuisse putém hominem qui codicem Laurentiano Marcianoque nactus similem eum ut posset

a*

corrigeret eiusque minores lacunas ex ingenio, maiores e Xiphilino sarciret. In illis enim duobus optimis si quae reperiuntur correctiones antiquiorum iis vitiorum adeo sunt leves ut ab librario inter scribendum factas esse appareat et fere inter legendum emendari possint ab eo qui linguae satis sit peritus. Veluti 47, 40, 7: *Μέλισσαί τε πολλαὶ τὸ Κασσίου στρατόπεδον περιέσχον κἀν τῷ καθαρσίῳ αὐτοῦ τὸν στέφανόν τις τραπέντα πάλιν αὐτῷ ἐπέθηκε*, ubi Plutarchus Bruti c. 39: *Οὐ μὴν ἀλλὰ σημεῖον ἐν τῷ καθαρμῷ μοχθηρὸν ἔδοξε Κασσίῳ γενέσθαι· τὸν γὰρ στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος προσήνεγκε*, levis Dionem librarii depravavit correctio, *τραπέντα* inferentis pro eo quod in exemplari suo scriptum invenerat *τραπέμ*, idque *τραπὲν* esse opinatus addidit *τα*. Dionem enim scripsisse *τραπέμπαλιν αὐτῷ ἐπέθηκε* ostendi ad Thes. Stephani in hoc voc., quod Dio, ut fuit Atticorum diligens lector et saepe imitator, solus omnium usurpavit qui hodie supersunt scriptorum exemplo Pherecratis, de quo Photius: *Τραπέμπαλιν· ἐπ' ἀριστερᾷ* (l. *ἐπ' ἀριστερά*), *ὑπεναντίως· οὕτως Φερεκράτης*, et decurtatus hodie Hesychius: *Τραπένον πάλιν, ἐνηλλαγμένως ἢ παρηλλαγμένως*, ubi accentum super *εν* positum, quum item scriptum fuisset *τραπέν*, librarius habuit, ut saepe, pro compendio syllabae *ον*.

Sed multo aliter versatus est corrector cuius recensionem referunt libri deteriores Mediceo illo et Veneto, quos modo dixi. Cui ut non sint tribuenda plurima prorsus sine ratione mutata, interdum etiam addita, quibus illi carent codices, plurima tamen manifestas exhibent correctiones eorum quae aut recte in illis scripta non intelligeret corrector aut leviter depravata infeliciter saepe et inepte corrigere et lacunam perverse explere tentaret. Sic 49, 15, 2: *Ἐν τῇ τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου μετά τε τῆς γυναικὸς καὶ μετὰ τῶν παίδων ἑστιᾶσθαι*, imperite interposuit omissum in Veneto et Mediceo *τῇ*, notissimum ignorans et obscurans usum praepositionis cum genitivo coniunctae, quem ex Dionis ipsius libro secundo annotavit grammaticus Bekkeri Anecd. p. 139, 20, ubi *ἐν τοῦ Πυθίου εὑρέθη*, exemplo Thucydidis 6, 54, ubi bis *ἐν Πυθίου*, ut 60, 4, 4: *Ἃ πολλὰ ἐν τοῦ Γαΐου εὑρέθη.* Neque dubitandum quin 48, 22, 5: *Ἐς τὴν Ἀφρικὴν ἐμβαλὼν τῆς μὲν χώρας τι ἐκάκωσεν*, omissum in Mediceo et Veneto

τι correctoris sit supplementum ignorantis usum genitivi Thucydidis aliorumque exemplo a Dione hic cum *ἐκάκωσε* coniuncti. Pariterque 59, 19, 2: *Εἰκόνα αὐτοῦ στήσας ἐπίγραμμα αὐτῇ ἐπέγραψε δηλοῦν ὅτι ἕβδομον καὶ εἰκοστὸν ἄγων ἔτος δεύτερον ὑπατεύοι*, omissum in Veneto *ἔτος* equidem correctoris esse puto additamentum, etsi concedendum est Wyttenbachio ad Eunapium p. 119, nominis huius ellipsin exemplis parum esse confirmatam. Sed quum ipse Dio dixerit 36, 25, 4: *Μὴ γὰρ ὅτι νέος ἔτ' εἰμὶ λογίζεσθε, μηδ' ὅτι τόσα καὶ τόσα γέγονα ἀριθμεῖσθε·* atque etiamsi Dionysius Dinarch. c. 11, p. 655, 5: *Οὗτος ὁ ἀγὼν εἴρηται ἐπ' ἄρχοντος Εὐβούλου, οὔπω εἴκοσι ὄντος αὐτοῦ*, haud dubie scripsit *εἰκοσέτους*, alii tamen *τὰ δέκα*, *πεντεκαίδεκα* et cetera *ἀφ' ἥβης*, atque etiam *τὸ μέλλον* dixerint omisso *ἔτος* de anno sequenti, Dioni non licuisse omittere post *εἰκοστὸν ἄγων*, quod per se intelligitur *ἔτος*, nemo affirmaverit.

In medio relinquam quod ego ex libro Mediceo 42, 18, 1, restitui *ἀγγελθείσης τῆς Φαρσαλικῆς μάχης*, utrum correctoris an librarii temeritate mutatum sit in *τῆς περὶ Φάρσαλα μάχης*, quod est in ceteris: illud vero certum est inauditam hanc nominis huius formam pro usitata *Φάρσαλον* Dioni non magis esse imputandam quam usitatae genus masculinum non minus inauditum 42, 11, 5: *Ἡ πρὸς τῷ Φαρσάλῳ μάχη*, ubi seclusi *τῷ*, ut est 47, 21, 3: *Τῆς πρὸς Φαρσάλῳ μάχης*.

Pariter quod 55, 24, 1: *Γνώμην ἐς τὴν βουλὴν ἐσήνεγκε πόρον τινὰ διαρκῆ καὶ ἀένναον ἀποδειχθῆναι, ὅπως μηδενὸς ἔξωθεν μηδὲν λυπουμένου ἀφθόνως ἐκ τῶν τεταγμένων καὶ τὴν τροφὴν καὶ τὰ γέρα λαμβάνωσι*, ego ex libro Veneto, qui *ἀεινὸν* (sic) pro *ἀένναον*, restitui *ἀείνων*, quod si hic scripsit Dio, etiam alibi ab librariis in alterum esse depravatum satis est credibile, ut formas *ζῶς* et *σῶς* fere oblitterarunt quum apud alios tum alteram quidem etiam apud Dionem, cui constanter ab me est restituta.

Sed correctoris haud dubie commentum est quod 57, 12, 5: *Εἰκόνα γοῦν ποτε αὐτῆς οἴκοι τῷ Αὐγούστῳ ὁσιωσάσης, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν βουλὴν καὶ τοὺς ἱππέας μετὰ τῶν γυναικῶν ἑστιᾶσαι ἐθελησάσης, οὔτ' ἄλλως συνεχώρησέν οἱ τοῦτο πρᾶξαι πρὶν τὴν γερουσίαν ψηφίσασθαι, ουτε τότε τους ἄνδρας δειπνίσαι, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τούτους, ἐκείνη δὲ*

τὰς γυναῖκας εἱστίασε, suppositum erat ei quod ex Veneto ego recepi *τούτοις* et *ταῖς γυναιξὶν εἱστίασε*, quamvis praecedente accusativo. Solet enim Dio, ut est artificiosus et fastidiosus, rarioribus vocabulis constructionibusque varietatis caussa uti instar condimenti, ut fastidium evitet iisdem saepius ponendis oriturum, non ut ipse fastidium moveat legentibus frequenter talia ingerendo quae diligenti veterum lectione acquisivisset. Hic autem constructio verbi *ἑστιᾶν* primum cum accusativo, deinde cum dativo coniuncti, non mirum quod correctori non visa est ferenda, quum altera ipsis veteribus magistris negotium facessiverit, ut scholiastae Aristophanis Thesm. 941 prodit annotatio: *Ἵνα μὴν κροκωτοῖς καὶ μίτραις γέρων ἀνὴρ γέλωτα παρέχω τοῖς κόραξιν ἑστιῶν*] *ἀντὶ τοῦ ἑστίασιν παρέχων. Ἀττικὴ δὲ ἡ σύνταξις, ὅτι τὸ ἑστιᾶν καὶ δοτικῇ συντάσσουσιν, ὡς καὶ παρ' Εὐπόλιδι ἔστιν ἐν Αὐτολύκῳ δευτέρῳ· ὥστε οὔτε ἐκεῖ οὔτε ἐνθάδε δεῖ ξενίζεσθαι*, quod postremum vocabulum vertendum esse Mirari dixi ad Thes. Stephani contulique Euripideum Iph. T. 387: *Τὰ Ταντάλου θεοῖσιν ἑστιάματα.* Quam constructionem non Atticorum tantum esse ostendit Epicharmus apud Athen. 8, p. 378, D: *Ὁ Ζεύς μ' ἐκάλεσε Πέλοπί γ' ἔρανον ἑστιῶν*, ut Homerus dixit *δαίνυ δαῖτα γέρουσιν*, quod comparat Phrynichus Bekkeri p. 37, 24, ubi praecipit: *Ἑστιᾶν τῷδε, οὐ μόνον τόνδε, κατὰ αἰτιατικήν, ἀλλὰ καὶ δοτικήν.* Dio autem sic aliquoties dixit *ὀδύρεσθαι* cum genitivo exemplo Homeri, quamvis plerumque dicens cum accusativo, pariterque *προορᾶσθαι* aliquoties cum genitivo, quod non intelligens corrector in uno nullius pretii libro 45, 19, 1: *Πάνθ' ἡμᾶς οὕτω δεῖ καὶ εἰπεῖν καὶ πρᾶξαι τήμερον ὥστε καὶ τὰ παρόντα καταστήσασθαι καὶ τοῦ μέλλοντος προϊδέσθαι*, substituit *τὰ μέλλοντα*, quod certe propter sequens *μὴ καὶ αὖθις ἀναγκασθῶμεν ὁμοίως ὑπὲρ αὐτῶν διαγνῶναι* non est necessarium.

Sed manifesta in fraude locis multis tenetur corrector, ubi saepe quidem vitiosa emendare conatus, sed ausis ridiculum in modum excidens similem se praebet plerisque veterum illorum correctorum et criticorum, qui poetas et scriptores omnis generis inde ab Homero usque vel ad satis recentes, ut patres et ecclesiasticos, emendare studentes nihil minus curarent aut consequerentur quam probabilitatem criticam

ipsamque veterum manum investigandi diligentiam, sed satis haberent quae non intelligerent, utcunque restituere et, ut ipsi interdum in subscriptionibus codicum confitentur, *ut possent emendare*, de quibus Villoisonus agit Diatr. p. 136. Velut hic Dionis corrector quum 42, 4, 2 inveniret quod est in Mediceo: *Ἐν δ' οὖν τῷ τότε Σεπτίμιος καὶ Ἀχιλλᾶς ὁ στρατίαρχος, ἄλλοι τε μετ' αὐτῶν ὄντες, ἑτοίμως ἔφασαν ἐσδέξεσθαι τὸν Πομπήιον, ὅπως ὡς ῥᾷστα ἀπατηθεὶς ἁλοίη· καὶ τούς τε ἐλθόντας παρ' αὐτοῦ προέπεμψαν, θαρσεῖν σφᾶς ἔνιοι κελεύσαντες, καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦτο ἀκατίων ἐπιβάντες προσέπλευσαν αὐτῷ, καὶ τά τε ἄλλα ἐφιλοφρονήσαντο αὐτὸν καὶ ἠξίωσαν πρὸς ἑαυτοὺς μετεκβῆναι, λέγοντες μήτε τινὰ δύνασθαι ὑπὸ τοῦ μεγέθους διὰ τὰ βράχη πρὸς τὴν γῆν προσχεῖν, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ εἶναι θᾶσσον αὐτὸν ἰδεῖν. καὶ ὁ μὲν οὕτω, καίτοι πάντων οἱ τῶν σύμπλων ἀπαγορευόντων, πιστεύσας αὐτοῖς, τοσοῦτον μόνον εἰπών, ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται, κεινοῦστὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ· οἱ δὲ ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς γῆς ἐγένοντο, φοβηθέντες μὴ καὶ ἐντυχὼν τῷ Πτολεμαίῳ σωθῇ — ἀπέκτειναν αὐτόν*, primum *τινὰ* inter *μήτε* et *δύνασθαι ὑπὸ τοῦ μεγέθους*, quod nihili est, mutavit in *νῆα*, formam Homericam et apud Dionem, *ναῦν* cum aliis omnibus dicentem, non minus ridiculam quam nominativus eiusdem dialecti *νηῦς*, neque intellexit ne *ναῦν* quidem hic aptum fore vocabulum propter sequens *ὑπὸ τοῦ μεγέθους*, quo maioris quoddam genus navigii significari satis foret manifestum, etiamsi quod ego Dioni restitui *τριήρη* non suppeditaret Plutarchus Pompeii c. 78: *Ὁ δὲ Ἀχιλλᾶς ἀσπασάμενος αὐτὸν ἑλληνιστὶ παρεκάλει μετελθεῖν εἰς τὴν ἁλιάδα· τέναγος γὰρ εἶναι πολὺ καὶ βάθος οὐκ ἔχειν πλόϊμον τριήρει τὴν θάλατταν ὑπόψαμμον οὖσαν.* Deinde quod *ἐξῆλθε* supplevit post *πιστεύσας αὐτοῖς*, et verbo usus est non satis apto et uno vocabulo non omnia supplevisse videtur quae hic exciderunt et Plutarchi ope possunt restitui, qui pergit: *Ἀσπασάμενος οὖν τὴν Κορνηλίαν προαποθρηνοῦσαν αὐτοῦ τὸ τέλος καὶ δύο ἑκατοντάρχους προεμβῆναι κελεύσας καὶ τῶν ἀπελευθέρων ἕνα Φίλιππον καὶ θεράποντα Σκύθην ὄνομα, δεξιουμένων αὐτῶν ἤδη τῶν περὶ τὸν Ἀχιλλᾶν ἐκ τῆς ἁλιάδος, μεταστραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν εἶπε Σοφοκλέους ἰαμ-*

βεῖα, ὅστις κτλ. Quo eodem modo 54, 3, 8: *Κἂν ἐξηκέσατο πᾶσαν τὴν τῶν οὐκ ἀρεσκομένων τοῖς πραχθεῖσι μέμψιν, εἰ μὴ καὶ ἐπὶ νίκῃ τινὶ καὶ ψηφισθείσας περιεῖδε καὶ γενομένας*, inserendis post *εἰ μὴ* verbis *καὶ θυσίας ὡς* partem tantum lacunae plurium fortasse versuum explevisse videtur corrector, ut 54, 12, 2, Zonaras paucis versibus interpositis et a me in annotationem relegatis occuluit duorum in codice Veneto foliorum lacunam post *ἐπὶ τοὺς Κελτούς*. Et Xiphilinus, ut videtur, 55, 18, 5, ubi codex Venetus: *Ὡς νῦν γε πολλοὺς δὲ ἐπιθυμίᾳ χρημάτων, ἄλλους ἀνδρείας φόβῳ, καὶ μάλα ἄλλους ἀρετῆς τινος φθόνῳ κτείνειν δοκοῦμεν*, scribendo *πολλοὺς μὲν* pro *πολλοὺς δὲ* lacunam obscuravit potius quam quod Dio scripserat restituit, corrector autem ceteris in libris conspicuus quod ante *πολλοὺς δὲ* inseruit *πολλοὺς μὲν φθόνῳ*, evertitur sequenti *ἄλλους ἀρετῆς τινος φθόνῳ*, pro quo insigni temeritate altero inferendo commento *ἄλλους δ' εὐγενείας δόξῃ*, nihil curans antecedens *καὶ μάλα*, se ipsum superavit.

Nihilo felicius 42, 28, 3: *Ἡ μὲν γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοπαθεῖς συνουσία ἔφερέ τινα αὐτοῖς κούφισιν, καί τις ἀσφαλῶς ἐκλαλήσας τέ τι καὶ ἀντακούσας οἷα ἔπασχον ῥᾴων ἐγίγνετο· ἡ δὲ δὴ πρὸς τοὺς οὐχ ὁμοήθεις ἀπιστία καθεῖργνυ τε ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὴν ἀνίαν καὶ ἐπὶ πλεῖον αὐτὰς ἐξέκαε μήτ' ἄπορα ἦν μήτ' ἀνάπαυσίν τινα λαμβανούσας*, pro illis *μήτ' ἄπορα ἦν* supposuit quod in libris legitur deterioribus *μήτε τἀπόρρητα λεγούσας*. Nam aut substantivum latet in *ἄπορα ἦν* aut integer versus interceptus periit, qui inchoaretur eiusmodi vocabulis ut *ἐπικουφιζομένας τῷ ἐκλαλεῖν* et clauderetur cum his coniunctis eiusmodi ut *ἃ καὶ ἐκφαινόμενα καὶ σιγώμενα* vel similibus.

Idem quod 42, 49, 2: *Πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τὰ λοιπὰ τῷ Δομιτίῳ καταστήσασθαι κελεύσας, ἐς τὴν Βιθυνίαν ἦλθε, κἀντεῦθεν ἔς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἔπλευσε, πολλὰ καὶ ἐπὶ πάσῃ προφάσει χρήματα παρὰ πάντων, ὥσπερ καὶ πρίν, ἐκλέγων. τοῦτο μὲν γάρ, ὅσα τινὲς τῷ Πομπηίῳ προϋπέστηντο, ἐπράξατο, τοῦτο δὲ καὶ ἄλλα ἔξωθεν, προσεπικαλῶν τινα, ᾔτει*, scripsisse videtur pro eo quod est in Mediceo *ἄλλας ἔξωθεν*, si in illo quoque esset scriptum, nemo vitii aliquid hic latere foret suspicaturus. Sed

ipsum illud *ἄλλας* quum vix videatur ab librario potuisse poni pro *ἄλλα*, tanto magis aliud quid prodit scripsisse Dionem quod etiam *προσεπικαλῶν* non intelligitur cur dicatur potius quam *ἐπικαλῶν*. Quamobrem hic quoque male correctas puto litteras obscurius in antiquiori et Mediceo et correctoris exemplari exaratas: *Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλας ἔξωθεν ἐπιφοράς, ἐπικαλῶν τινα, ᾔτει.* Quomodo et ipse dixit 47, 17, 5: *Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐξήρκει σφίσιν οὔτε ἡ μισθοφορὰ καίπερ ἐντελὴς οὖσα, οὔτε αἱ ἔξωθεν ἐπιφοραὶ καίπερ παμπληθεῖς γενόμεναι,* ubi in *ἐπιφθοραὶ* corruptum correxit Xylander, et Theophrastus C. Pl. 5, 12, 11: *Τὰ δὲ πνεύματα τοῖς μὲν ψυχροῖς φύσει τῶν τόπων ὥσπερ ἐγχώρι' ἄττ' ἂν εἴη, καθάπερ ἐν τῷ Πόντῳ καὶ τῇ Θρᾴκῃ, τοῖς δ' ἀλεεινοτέροις ἐκ τῶν ἔξωθεν ἡ ἐπιφορά, καθάπερ ἐν Εὐβοίᾳ·* Polybius 5, 90, 4: *Ὥσθ' οταν μέν τις εἰς τὸν χρόνον ἐμβλέψῃ καὶ τὴν ἀρχήν, ἀφ' οὗ συμβαίνει τὴν πόλιν αὐτῶν συνῳκίσθαι, καὶ λίαν θαυμάζειν ὡς βραχεῖ χρόνῳ μεγάλην ἐπίδοσιν εἴληφε περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως· ὅταν δ' εἰς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἔξωθεν ἐπιφορὰν καὶ συμπλήρωσιν τῆς εὐδαιμονίας, μηκέτι θαυμάζειν, μικροῦ δ' ἐλλείπειν δοκεῖν τοῦ καθήκοντος·* denique schol. Thucyd. 6, 31: *Ἐπιφοράς τε πρὸς τῷ ἐκ δημοσίου μισθῷ διδόντων] Ἔξωθεν τοῦ δημοσίου μισθοῦ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπιδόσεις παρεῖχον· τοῦτο γάρ ἐστιν αἱ ἐπιφοραί.*

42, 46, 1: *Οὔτε γὰρ ἡ Αἴγυπτός πω καθειστήκει καὶ ἐλπίδα τε εἶχε δι' ἑτέρων αὐτὸν χειρώσεσθαι,* scripsit inani cum particula *τε* quod in codice Mediceo scriptum *καὶ ἐλπίδος τε εἶχε* ego correxi *καὶ ἐλπίδος τι εἶχε*, exemplo Thucydidis 2, 51, 6: *Τῷ παραχρῆμα περιχαρεῖ καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐλπίδος τι εἶχον κούφης μηδ' ἂν ὑπ' ἄλλου νοσήματός ποτε ἔτι διαφθαρῆναι.* — Ibidem infra *τήν τε Ἀσίαν οἱ καὶ στρατόπεδα προστάξας* absurde scripsit *καὶ τὰ ἐκεῖσε στρατόπεδα προστάξας λαβεῖν*, neque verbi *προστάττειν* usum saepe sic positi a Dione cum dativo perspiciens neque *ἐκεῖσε* intelligens pro *ἐκεῖ* positum in illum non cadere, et si quid addendum ante *στρατόπεδα*, aliud quid esse excogitandum.

42, 56, 1: *Ταῦτά τε ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει, ἐν ᾧ δικτάτωρ μὲν ὄντως αὐτὸς τὸ δεύτερον ἦρξεν, ὕπατοι δὲ ἐπ' ἐξόδῳ αὐτοῦ ἀποδειχθέντες ὅ τε Καλῆνος καὶ ὁ Οὐατίνιος ἐλέγον-*

το εἶναι, ἐποίησε, καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν καίτοι τοῦ χειμῶνος ἐνεστηκότος ἐπεραιώθη. Quum infra c. 58, 2 sit: Καὶ οὕτω τόν τε πλοῦν πρὸς Ἀδρύμητον ἐποιήσατο καὶ ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνέλπιστος ὑπὸ τοῦ χειμῶνος περαιωθείς, ut Hirtius De bello Afric. c. 2, 3 dicit: „Datis mandatis ipse navem conscendit a. d. VI kal. Ian. et reliquas naves statim est consecutus. Ita vento certo celerique navigio vectus, post diem quartum cum longis paucis navibus in conspectum Africae venit," corrector hic pro ἐνεστηκότος audacter scripsit μεσοῦντος. Dio vero, ut 40, 34, 3: Πρὶν δὴ ὑετός τε λάβρος καὶ πνεῦμα μέγα προσβάλλουσί πῃ αὐτοῖς ἐπιγενόμενον, ὁ γὰρ χειμὼν ἐνειστήκει, πρώτους μὲν ἐκείνους ἀπήλασε, et 54, 28, 2: Καὶ ὃς τὴν μὲν στρατείαν, καίτοι τοῦ χειμῶνος, ἐν ᾧ Μάρκος τε Οὐαλέριος καὶ Πούπλιος Σουλπίκιος ὑπάτευον, ἐνεστηκότος, ἐποιήσατο, non magis quam Polybius, quum dixit 7, 15, 2: Ἤδη τῆς πολιορκίας δεύτερον ἔτος ἐνεστώσης, et similia ipse aliique ad Thes. Steph. v. Ἐνίστημι memorati, de imminente hieme potius cogitavit quam de praesente iam et dudum inchoata.

Neque 45, 14, 3: Καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι τούτῳ μέν, ἂν τῶν ἀνθεστηκότων δι' αὐτοῦ κρατήσῃ, οὐδὲν μέγα ἔργον μετὰ τοῦτό οἱ προσπολεμήσας ἕξει, ἐκεῖνον δὲ ἰσχυρὸν αὖθις πόλεμον σχήσει, mutando πόλεμον in πολέμιον locum haud dubie gravius depravatum expedivit. Nam et αὖθις inane nunc est et οἱ cum τούτῳ coniunctum interpositis verbis non excusatur. Suspicor et post τούτῳ μὲν excidisse προσθέμενος et post ἐκεῖνον δὲ oblitteratum esse αὐξήσας.

45, 27, 5: Ὧν οὐδὲν ὁ μιαρὸς οὗτος, καίπερ οἰωνιστὴς εἶναι λέγων, φροντίσας, κακῶν καὶ πολλῶν, ὥσπερ εἶπον, οὐ τὴν πόλιν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσε. Addidit absurde μεγάλων ante κακῶν, nec vidit corrigendum κακῶν καὶ πολέμων, etsi ipsum hoc poscit ὥσπερ εἶπον, quod respicit s. 2: Ἑνὶ λόγῳ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐμφυλίων τῶν μετὰ ταῦθ' ὑμῖν συμβάντων αἰτιώτατος ἐγένετο. εἰ γὰρ μὴ τότε τοῖς βουλήμασιν ὑμῶν ἀντεπεπράχει, οὐκ ἄν ποτε ὁ Καῖσαρ οὔτε σκῆψιν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ εὑρήκει et quae sequuntur.

45, 36, 4: Πιστεύσομεν ἐξαπατῶντι αὐτῷ καὶ λέγοντι οὐ πολεμεῖ τὴν πόλιν. Scripsit πολεμεῖν, Dio, ut opinor, λέ-

γοντι ὅτι οὐ πολεμεῖ. Atque etiam 45, 38, 3: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν εἰ μὴ μετὰ τῶν ἐκ τῆς Καμπανίας στρατιωτῶν ἐνταῦθα ἀφῖκτο, πάντως ἂν Ἀντώνιος ... ἐσεπεπτώκει*, non quod ille inseruit ὡς post οἶδεν sed ὅτι intercidisse persuadet 45, 30, 5: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι ἡ ὑπατεία δημοσία τοῦ δήμου παντός ἐστι;* 40, 1: *Τίς μὲν γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι αὐτὸς ἡμῖν πάντα τὰ ἐμφύλια κακὰ παρασκευάσας ἔπειτ' ἐπ' ἐλάχιστον τῶν κινδύνων μετέσχεν;* Et ib. 2: *Τίς δ' οὐκ οἶδεν ὅτι τόν τε Κλώδιον ... κἂν ἀπέκτεινεν αὐτοχειρίᾳ;* 47, 3: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τοῦθ' ὅτι ... οὐκ ἐπεκούρησε;* 46, 18, 3: *Τίς δ' οὐκ οἶδεν ὅτι τὴν μὲν γυναῖκα τὴν προτέραν ἐξέβαλες;* Ne aliorum memorem exempla, ut Alcidamantis p. 80, 16: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι λέγειν μὲν ... ἀναγκαῖόν ἐστι;*

Tum 49, 28, 3: *Καὶ ἑτέραν τινὰ ὁδόν, ἣν γὰρ ἦλθον, ἀποκεκλεῖσθαί σφισι παντελῶς νομίζοντες, διερχόμενοι πολλὰ καὶ ἄτοπα ἔπαθον*, de suo inserens omissum in Veneto *διερχόμενοι*, iterum non intellexit et verbo se ab hoc loco alieno usum esse et structuram orationis ulterius corrupisse potius quam emendasse, quae quum *ἐνόμιζον* poscat, facile iam est restituto ut ego feci post *ἐνόμιζον* quod in *νομίζοντες* latet verbo *ἰόντες* Dioni reddere quod ipse habet continuo s. 4: *Ἑτέρας ὁδοὺς προλελοχισμένας ἰέναι*, scribendo *ἐνόμιζον ἰόντες*.

Porro 52, 34, 1: *Πάνθ' ὅσα τοὺς ἀρχομένους καὶ φρονεῖν καὶ πράττειν βούλει, καὶ λέγε καὶ ποίει. οὕτω γὰρ ἂν μᾶλλον παιδεύσειας αὐτοὺς ἢ ταῖς ἐκ τῶν νόμων δειματώσειας*, quum post *νόμων* ineruit omissum in Veneto *ἀνάγκαις*, infelix coniector iterum usus est vocabulo neque ad sententiam apto neque ad constructionem. Nam et *τῶν νόμων* potius quam *ἐκ τῶν νόμων* dicit Dio, ut 53, 28, 2: *Πάσης αὐτὸν τῆς τῶν νόμων ἀνάγκης ἀπήλλαξαν*, et alibi semper genitivum cum hoc nomine coniunxit, et quod sequitur *δειματώσειας* huic vocabulo minus convenit quam *βιάσαιο* aut simile. Denique non intelligitur quomodo illud *ἀνάγκαις* interciderit inter vocabula dissimillima. His vero incommodis omnibus caret quod ego Dionem scripsisse coniicio *ζημίαις*. Quod et excidere facile potuit ante *δειματώσειας* et optime convenit quum huic verbo tum sequentibus: *Τὸ μὲν γὰρ ζῆλον, τὸ δὲ φόβον ἔχει*,

et dixit scriptor orat. contra Neaeram p. 1337, 18: *Διέξεισι τὰς ἐκ τῶν νόμων ζημίας.*

Libro 54, 4, 4: *Οἵ γὰρ τὰς συνοικίας νύκτωρ φυλάσσοντες κωδωνοφοροῦσιν, ὅπως σημαίνειν σφίσιν ὁπόταν βουληθῶσι δύνωνται*, si Dio scripsisset quod ille posuit *βουληθῶσι* pro eo quod est in Veneto *δυνηθῶσι*, mirum foret id in *δυνηθῶσι* depravasse librarium. Sed Dio scripserat quod ego reposui *δεηθῶσι* aptiusque altero est de vigilibus nocturnis *βοηθείας δεομένοις.*

Neque huiusmodi tantum magis minusve gravibus in vitiis ita lapsus est hic audacissimus simul et infelicissimus corrector, sed etiam in multo levioribus et unius alteriusve vel adeo nullius litterae mutatione tollendis aut sanissimis.

Libro 42, 14, 3, quod est in codice Mediceo: *Ἀθῆναι μὲν οὖν καὶ τὰ ἄλλα τὰ πλείω τῆς Ἑλλάδος εὐθὺς τότε ὡμολόγησαν αὐτῷ, Μεγαρεῖς δὲ καὶ ὥς ἀντέσχον, πολλῷ γε ὕστερον χρόνῳ τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ καὶ προδοσίᾳ ἑάλωσαν*, ille correxit *πολλῷ γὰρ ὕστερον*, ego lenius aptiusque ad sententiam *πολλῷ τε.* Ibidem 22, 4: *Καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν, εἰ μὴ τήν τε ἐσθῆτα ἠλλάξατο καὶ διέφυγέ σφας ἐν τῷ ὄχλῳ*, male omissum *ἂν* inepte inseruit post *αὐτόν*, quum Dio more suo scripserit quod ego restitui *κἂν ἀπέκτεινεν αὐτόν.*

44, 16, 2: *Τοὺς μονομάχους, οὓς πολλοὺς ἐν τῷ Πομπηίου θεάτρῳ προπαρεσκευάσαντο, βοηθήσειν σφίσιν ἤλπιζον*, scripsit quod *Πομπηίῳ* scriptum in libro Mediceo ego correxi *Πομπηιείῳ*, ut *Pompeianum theatrum* dicunt Latini, et saepissime in talibus formis in *ιειος* peccatum est quum apud alios tum apud Dionem, velut 46, 39, 1, in *ἐν τῇ τοῦ Ἀντωνίου στρατοπέδου καταλήψει*, pro *Ἀντωνιείου*, et in ipso *Πομπηίους* pro *Πομπηιείους* 41, 39, 4, 43, 36, 2, et alibi.

44, 18, 4: *Τό τε σύμπαν οὕτως ἐθάρσει ὥστε καὶ πρὸς τὸν μάντιν τὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλάσσεσθαί ποτε αὐτῷ προαγορεύσαντα εἰπεῖν ἐπισκώπτων „ποῦ δῆτά σου τὰ μαντεύματα; ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι τε ἡ ἡμέρα ἣν ἐδεδίεις πάρεστι καὶ ἐγὼ ζῶ;" καὶ ἐκεῖνος τοσοῦτον, ὥς φασι, μόνον ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ πάρεστιν, οὐδέπω δὲ παρελήλυθεν*, delevit quod inter *ὅτι* et *πάρεστιν* Mediceus interponit *καί*, non intelligens id corrigendum esse *ναί*, ut est non solum apud Plutarchum Caes. c. 63: *Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα πολλῶν ἀκοῦσαι*

διεξιόντων ὥς τις αὐτῷ μάντις ἡμέρα Μαρτίου μηνὸς ἣν εἰδοὺς Ῥωμαῖοι καλοῦσι, προείποι μέγαν φυλάττεσθαι κίνδυνον· ἐλθούσης δὲ τῆς ἡμέρας προϊὼν ὁ Καῖσαρ εἰς τὴν σύγκλητον ἀσπασάμενος προσπαίξειε τῷ μάντει φάμενος, Αἱ μὲν δὴ Μάρτιαι εἰδοὶ πάρεισιν, ὁ δὲ ἡσυχῇ πρὸς αὐτὸν εἴποι, Ναὶ πάρεισιν, ἀλλ' οὐ παρεληλύθασι, sed apud ipsum Xiphilinum p. 27, qui etiam 42, 8, 3, ἀγανακτεῖν ἐπὶ τῷ ὀλέθρῳ αὐτοῦ, interpositum imperite a correctore ἐπὶ omittit cum libro optimo, quibus ego auctoribus Dioni restitui etiam alibi ab eo usurpatam verbi constructionem. Eodem autem loco illo 44, 18, 4, non minus infelix fuit corrector delendo revocatum ab me τε post ὅτι, quod prope necessarium est ex consuetudine Dionis in membris inter se contrariis, monstratque omissum potius in altero membro καί. Sic enim 44, 47, 6: Τοῦτο γάρ ἐστι παραδοξότατον καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἔχον, ὅτι τε ἀφείθησαν πρὶν αἰτιαθῆναι καὶ ὅτι ἐσώθησαν πρὶν κινδυνεῦσαι· 46, 55, 5: Ἐκαλεῖτο δὲ ἐκείνη μὲν τογᾶτα, ὅτι τε εἰρηνικωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας ἐδόκει εἶναι καὶ ὅτι καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ῥωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη. Itaque et 43, 49, 3: Τὰς δὲ οἰκίας τούς τε ναοὺς τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ ὄντας ὁ Καῖσαρ καθελὼν αἰτίαν ἔλαβεν, ὅτι τε τὰ ἀγάλματα, ξύλινα πλὴν ὀλίγων ὄντα, κατέκαυσε καὶ θησαυροὺς χρημάτων συχνοὺς εὑρὼν πάντας αὐτὸς ἐσφετερίσατο, inserendum videtur alterum ὅτι inter καὶ et θησαυρούς, et 43, 24, 1: Ὡς καὶ καθ' ἑκάτερον ἐπεκβοᾶσθαι ὅτι καὶ ἀδίκως αὐτῶν τὰ πλείω συνελέξατο καὶ ὅτι ἐς τὰ τοιαῦτα αὐτοῖς κατεχρήσατο, recte mutari ὅτι καὶ in ὅτι τε.

42, 26, 2: Ἐκείνῳ τε γὰρ τῷ ἔτει τελευτῶντι ἄλλα τέ τινα συνέβη (praecesserat τέρατα) καὶ μέλισσαι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ παρὰ τὸν Ἡρακλέα ἱδρύθησαν. ἐτύγχανε γὰρ ἱερὰ Ἴσιδι ἐνταῦθα τότε γιγνόμενα, ἔδοξε γνώμῃ τῶν μάντεων πάντα αὖθις τά τε ἐκείνης καὶ τὰ τοῦ Σαράπιδος τεμενίσματα κατασκάψαι, deleto ἐνταῦθα, inepto nunc quidem, quasi in Capitolio sacra Isidi esse facta credibile sit, lacunam non magis explevit quam qui post illum καὶ intulerunt ante ἐτύγχανε.

42, 40, 5: Καὶ ἤδη γὰρ καὶ τὰ στρατεύματα ἃ ἀπὸ τῆς Συρίας μετεπέμπετο ἐπλησίασε, τάς τε κατάρσεις ἐτήρουν καὶ πολλὰ αὐτοὺς ἔβλαπτον, non congruens cum ἐπλησίασε imperfectum μετεπέμπετο mutavit in μετεπέμψατο, ego in

μετεπέπεμπτο, saepius sic apud ipsum Dionem depravatum in imperfectum.

43, 34, 5: *Ὡς οὖν τοῦτό τε αὐτοῖς συνεβεβήκει καὶ ἡ γῆ ἐπορθεῖτο, τοῦ τείχους τινὸς ἐξ ὑπονόμων ἔπιπτεν*, non solum *τειχίσματος* temere intulit, sed fortasse ne *τι* quidem recte scripsit pro *τινὸς* in *τινὰ* potius mutando.

45, 45, 5: *Οὐκ ἄν ποτε τὴν εἰρήνην ἀφεὶς πολεμεῖν ὑμῖν, εἰ μή γε καὶ συμφέρειν ἡγούμην, παραινέσαιμι*, scripsit pro utriusque codicis scriptura *παραινέσαι*, neque intellexit *ἡγούμην* poscere quod ego restitui *παρῄνεσα*, alioqui *ἡγοίμην* dicendum, quod fere sensit interpres qui vertit, auctorem futurum fuisse. Sic infra c. 47, 1: *Καὶ εἴγε καὶ Ἀντώνιος ταῦτ' ἐγίγνωσκεν, οὐκ ἄν ποτε ἐς τοιαῦτα πράγματα προυχώρησεν.*

46, 19, 5: *Πόθεν γὰρ ἂν ἐπίστευσε τὸν δῆμον ταῦτ' ἐπεσταλκέναι, τῷ μήτε ἐψηφισμένον τι τοιοῦτον αὐτὸν εἰδὼς μήτε ἐπιβοῶντα αἰσθόμενος*, delevit interpositum *τῷ* neque intellexit scribendum *ἐπεσταλκέναι τῳ*, ut praecesserat *ὅσα ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων εἰπεῖν τινι ἐνετείλατο.*

46, 22, 2: *Ἀντὶ δὲ τῆς ἀχαριστίας ἣν ἐκείνου κατηγορεῖς*, scripsit pro eo quod est in utroque codice *τῆς ἐκείνου*, et scribendum erat *ἧς*. Qua de constructione dictum ad Thes. Stephani.

48, 45, 6: *Μεταπεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν μετὰ τοῦτο πεμφθέντας συλλαβὼν ἀπέκτεινε*, scripsit *εἰς* pro *μετά*, ego *κατά*.

Nec minus singularia acuminis sui specimina quattuor aliis edidit locis: 45, 46, 4: *Καὶ γὰρ ὁ μὲν θάνατος οὐκ ἂν ἄωρος ἄλλως τε καὶ πρὸ τοσούτων ἐτῶν ὑπατευκότι μοι γένοιτο,... τὸ δὲ δὴ φοβηθῆναί τινα καθ' ὑμῶν καὶ τὸ δουλεῦσαί τινι μεθ' ὑμῶν καὶ πάνυ ἄν μοι δεινότατον συμβαίη*, ubi quod intulit *δεινότατον* pro utriusque libri optimi scriptura *δωρότατον*, ei ego substitui quod praecedentis caussa *ἄωρος* scripserat Dio *ἀωρότατον*.

47, 37, 1: *Ὡς δ' οὖν οὗτός τε οὐκ αὐθαίρετος ἔδοξεν εἶναί σφισι καὶ τὰ τοῦ Κασσίου τοῦ τε Βρούτου μᾶλλον αὐτοὺς ἤπειξε*, scripsit *οὐκ εὐκαθαίρετος*. Dio vero non hoc, quo nusquam est usus, scripserat, sed *οὐ καθαιρετός*, ut fragm. 43, 11: *Τὸ μὲν γὰρ κτητὸν διὰ βραχέος τοῖς τὸν νοῦν αυτῷ*

προσέχουσι καὶ καθαιρετὸν μελέτῃ εἶναι, τὸ δὲ εἰ μὴ φύσει τῳ προσείη, οὐκ ἂν διδαχῇ πορισθῆναι, meam confirmans apud Thucydidem 1, 121: *Ὃ γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν φύσει ἀγαθὸν ἐκείνοις οὐκ ἂν γένοιτο διδαχῇ, ὃ δ' ἐκεῖνοι ἐπιστήμῃ προύχουσι, καθαιρετέον ἡμῖν ἐστι μελέτῃ*, emendationem *καθαιρετόν*.

53, 28, 3: *Ἵν' αὐτοτελὴς καὶ αὐτοκράτωρ καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν νόμων πάντα τε ὅσα βούλοιτο ποιοίη καὶ πάνθ' ὅσα ἂν μὴ βούλοιτο μὴ πράττοι* scripsit cum soloecismo quod ego ex codicis Veneti, qui *ὅσα ἃ βουλοίη μὴ πράττοι*, scriptura correxi *ὅσα ἀβουλοίη μὴ πράττοι*.

59, 16, 6: *Οὕτω μὲν γὰρ οὔτε τι πείσῃ κακὸν καὶ πάντων τῶν ἡδίστων ἀπολαύσεις ... ἐκείνως δὲ ἔργῳ μὲν οὐδὲν λήψῃ*, quum scripsit, non intellexit quod ego ex codice Veneto restitui *οὐδὲν ὀνήσει*. Quae forma Attica etsi hoc uno est loco servata, tamen haud dubie redarguit quicquid vulgarium in *ῃ* est apud Dionem.

Quibuscum commentis componi possunt eiusdem infelicissimi coniectoris iam ante me explosae correctiones 43, 38, 4: *Τοσοῦτον δ' οὖν τὸ σύνολον τῶν Ῥωμαίων πάθος ἑκατέρωθεν ἐγένετο ὥστ' ἀπορήσαντες ὅπως τὴν πόλιν, μὴ καὶ νυκτὸς ἐκδρῶσί τινες, ἀποτειχίσωσιν, αὐτὰ τὰ σώματα τῶν νεκρῶν αὐτῇ ἐρινῆσαι*, ubi *ἐρανίσαι* ridiculum hic verbum substituit ei quod in *ἐρινῆσαι* latet *περινῆσαι*. Et 45, 20, 3: *Ἐγὼ μὲν γὰρ τοσοῦτον δέω ταῦτα ποιοῦντα αὐτὸν ἔννομόν τι καὶ παντὶ καλὸν πρᾶγμα φάναι πράττειν ὥστε καὶ ὅτι τὴν τῆς Μακεδονίας ἀρχὴν τὴν ἐκ τοῦ κλήρου προσταχθεῖσαν αυτῷ κατέλιπε καὶ ὅτι — ἐκπεριέρχεται τὴν χώραν πορθῶν καὶ λυμαινόμενος, πάλαι φημὶ αὐτὸν πολέμιον ἁπάντων ἡμῶν αὐτὸν εἶναι*, ubi ulterius depravans corruptum *παντὶ κακὸν* in *παντὶ καλὸν* non vidit quod Hugius, scribendum esse *πολιτικόν*. Item 49, 26, 1: *Ὁ δ' Ἀντώνιος ἠπείχθη μὲν πρὸς τὴν πρώτην πρεμωθεῖσάν οἱ ὑπὸ τοῦ Στατιανοῦ ἀγγελίαν*, quod *προσελθοῦσαν* intulit pro illo *πρεμωθεῖσαν*, leviter corrupto ex *πεμφθεῖσαν*.

Sed omnium eius coniecturarum, quae multae nihilo meliores in annotationibus exagitabuntur, quasi flos est quod ultimum memorabo par earum, 45, 23, 6: *Καὶ γὰρ χώρας καὶ πολιτείας καὶ ἀτελείας καὶ ἄλλας τινὰς τιμὰς τούς τε ἔχον-*

τας ἀφήρηται, καὶ ἰδιώτας καὶ βασιλέας καὶ πόλεις, καὶ τοῖς μὴ λαβοῦσι δέδωκε, παραποιησάμενος τὰ τοῦ Καίσαρος ὑπομνήματα καὶ τοὺς μὲν μηδὲν ἐθελήσαντας αὐτῷ προΐεσθαι καὶ τὰ δοθέντα αὐτοῖς ἀφελόμενος, τοῖς δ' ὧν αἰτήσας ἔλαβε καὶ ἐκεῖνα καὶ τἆλλα πάντα πωλήσας. Ubi illud τοῖς δ' ὧν αἰτήσας ἔλαβε intulit pro eo quod in utroque est codice optimo τοῖς δ' ὧν ἠτιάσασι, unde ego Dioni restitui τοῖς δ' ὠνητιάσασι καὶ ἐκεῖνα καὶ τἆλλα πάντα πωλήσας. Qua verbi forma utitur etiam praeter 73, 11, 3, libro 47, 14, 5, quamvis ibidem paullo ante altera usus ὠνησείοντα, ut supra dixi varietatem eum amare in formis rarioribus. Nam ne alterius quidem formae ὠνητιᾶν alius praeter grammaticos quosdam exstat testis. Nec debebat Piersonus ad Moerin p. 14 de inferendo ὠνητιῶ pro ὠνησείω cogitare propterea quod ὠνεῖσθαι dicatur, non ὠνεῖν. Nam etiam ἀπαλλαξείω dicitur pro ἀπαλλάττεσθαι ἐπιθυμῶ et ὀψείω formatur tanquam ab ὄψω, quantumvis ὄπτεσθαι dicatur et ὄψομαι. Rectius idem Piersonus, ut ξυμβησείω Thucydidi 8, 56, restituit pro ξυμβασείω, quod nihili, ita Dioni 40, 32, 2, ut ego feci, restituisset διαβησείων, quod aliquoties habet Agathias, non minus ille quam Procopius aliique recentiorum frequentans verba illa in είω, quae saepe sunt depravata quum apud Atticos et recentiores tum apud ipsum Dionem, cui 46, 37, 1, pro ἰδὼν ὅτι ὁ Δέκιμος οὐκ ἐνδώσει, ἐν ἐκείνῳ μὲν Λούκιον τὸν ἀδελφὸν παρακατέλιπεν, restitui οὐκ ἐνδωσείει, ἐκείνῳ, ut Thucydidi 2, 12, ἔγνω ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πω ἐνδώσουσιν ex codice Palatino restituendum esse οὐδέν πω vel οὐδέπω ἐνδωσείουσιν dixeram ad Thes. Stephani v. Ἀπαλλαξείω. Atque 40, 40, 1: Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου στάσις τοῖς περὶ τὴν Ἀρσινόην οὖσιν ἐνέπεσε, καὶ αὐτὴν ὁ Γανυμήδης ἔπεισε τὸν Ἀχιλλᾶν ὡς καὶ τὸ ναυτικὸν προδοῦσαν ἀποκτεῖναι, ego neque προδώσοντα neque προδιδόντα, sed προδωσείοντα scripsisse putavi Dionem, eundemque fragm. 104, 5, 8, ἀνέβη ἐπὶ μετέωρον καὶ προσπαρώξυνέ σφας, ἄλλα τέ τινα τοῦ Φλάκκου κατηγορήσας καὶ ὅτι προδώσει αὐτοὺς ὑπὸ χρημάτων, non προδώσει puto scripsisse, sed προδωσείει, siquidem accusatio de crimine futuro minus rationi consentanea est quam de praesente et tantum non consummato.

Denique tanquam ad cacumen eius pervenit acumen 56,

44, 2: *Καὶ τοῦτο μὲν καθ᾽ ἕκαστον ἄν τις τῶν πραχθέντων ἐπεξιὼν ἀκριβῶς· εἰς κεφάλαιον δὲ ἐφ᾽ ἅπασιν αὐτοῖς γράφω ὅτι τό τε στασιάζον πᾶν ἔπαυσε καὶ τὸ πολίτευμα πρός τε τὸ κράτιστον μετεκόσμησε καὶ ἰσχυρῶς ἐκράτυνεν.* Ubi verbi post *ἀκριβῶς* defectum et ineptam ante *κεφάλαιον* praepositionem *εἰς* correcturus scripsit *ἀκριβῶς εὑρήσει· κεφάλαιον δέ,* neque intellexit una littera mutata restituendum esse frequens apud Dionem verbum *ἀκριβώσειε*, quod saepe depravatum ab librariis notavi ad Xenophontis Cyropaed. 1, 3, 16.

Talem igitur quum se praebuerit qui Dionis egit emendatorem, ego non solum levioribus in rebus, etiam ubi recte videri posset formas verborum correxisse, praetuli optimorum codicum scripturas, velut in *καμηλοπαρδάλιδος* 43, 23, 1, pro *καμηλοπαρδάλεως* a me recepto ex Mediceo et Xiphilino, ut *τίγριδος* dicitur et *τίγρεως*, etsi illius formae nullus fortasse alius exstat testis, sed etiam in locis manifesto quidem vitiosis, at non ulterius tamen corruptis ab infelici correctore. Veluti 43, 45, 4: *Οἱ δὲ δὴ ἀετοὶ τῶν στρατοπέδων αὐτοῦ τάς τε πτέρυγας σείσαντες καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσί τινες αὐτῶν χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες ἐκείνῳ τε τὸ κακὸν ἄντικρυς ἐνέσκηπτον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπεπέτοντο*, quae his in Mediceo adduntur: *ἄλλῃ τε γὰρ τὸ δαιμόνιον ἔν τε ὀλιγωρίᾳ αὐτὸ ἐποιήσατο καὶ ἐς πόλεμον πρὸς μάχην δὴ κατέστη*, sunt quidem vitiosa et lacunosa, sed quae corrector illis substituit *ἀλλ᾽ ὅγε Πομπήιος ἔν τε ὀλιγωρίᾳ τὸ δαιμόνιον ἐποιήσατο καὶ ὁ πόλεμος πρὸς μάχην δὴ κατέστη*, non solum eadem audacia quam supra notavi ficta de nihilo, sed etiam in postremis plane sunt inepta.

Et 56, 14, 5: *Κἂν τούτῳ παντελῶς οἱ Ῥωμαῖοι μάτην ἐκινδύνευσαν, ἅτε πρὸς δύο ἅμα, τήν τε τόπων φύσιν καὶ τὴν τῶν ἀντιπάλων ἀντίταξιν, τὸν ἀγῶνα ποιούμενοι, εἰ μὴ ὁ Τιβέριος ἐκείνους τε ἀκραιφνέσι βοηθείαις φυγεῖν ἐκώλυσε καὶ τοὺς πολεμίους ἑτέρωθεν ἄλλοις στρατιώταις ἐς τὸ ἄναντες τοῦ χωρίου ἐκ πλείονος περιελθοῦσιν ἐτάραξε*, ipsam exhibui codicis Veneti scripturam *κἂν παντελῶς*, non solum ubi manifesto est verior multoque melior illius commento *κἂν τούτῳ παντελῶς* supponentis pro *κἂν παντελῶς*, sed etiam in ceteris quantumvis corruptam *καὶ τοὺς πολε-*

μίους ἑτέρων ῥωῆι ἀνίτητον ἐς τὸ χωρίον ἐκ πλείονος περιελθοῦσιν, ἣν περιπέμψει ἐτάραξε.

Cuiusmodi locis etsi non cum inanibus est correctorum commentis luctandum, tamen et illis et aliis plurimis iam antequam exararentur qui hodie supersunt codices gravis Dioni facta est iniuria, quum in exemplaribus unde illi sunt ducti non tantum singula multa vocabula aut intercidissent aut, quod legi non amplius possent, ab librariis illa describentibus omitterentur, sed etiam integri saepe versus aut membra vel folia, qualia aliquoties in codice Veneto aut perierunt aut recentiori manu sunt suppleta. Cuiusmodi lacunas etsi saepe prodit oratio hians et abrupta, tamen haud pauca de hoc genere ne animadverteret quidem quisquam, nisi qui integrioribus usi sunt exemplaribus eclogarii Constantiniani, Zonaras, Xiphilinus interdum adderent quorum nullum est in codicibus superstitibus vestigium, Zonaras quidem etiam diserte Dionem citans testem, quum talia addit quae neque leguntur in libris et tamen Dione sunt digna minimeque ab eius consuetudine aliena.

Cetera vero vitia, quibus etiam optimi et antiquissimi Dionis codices saepius sunt depravati, pleraque non adeo difficilia sunt et ad investigandum et ad emendandum, si quis omnem eius loquendi rationem et usum diligentius observaverit. De quibus satis recte iudicavit Photius Bibl. cod. 71: *Ἔστι δὲ τὴν φράσιν μεγαλοπρεπὼς τε καὶ ἐς ὄγκον διεσκευασμένος, ὅτι καὶ μεγάλων ἔργων ἐννοίας ἀπαγγέλλει. ἀρχαϊκῶν τε αὐτῷ συντάξεων ὁ λόγος μεστὸς καὶ λέξεων πρεπουσῶν μεγέθει, περίοδοί τε μετὰ παρενθέσεων παρατεταμέναι, καὶ ὑπερβατῶν εὔκαιρος χρῆσις. ῥυθμός τε καὶ ἀναπαύσεις εἰς ἐπιμέλειαν ἠσκημένα διὰ τὸ σαφὲς οὐκ ἔστι τοῖς ἁπλῶς ἀναγινώσκουσιν ἐμφανῆ. ἐν δέ γε ταῖς δημηγορίαις ἄριστος καὶ μιμητὴς Θουκυδίδου, πλὴν εἴ τι πρὸς τὸ σαφέστερον ἀφορᾷ. σχεδὸν δὲ κἀν τοῖς ἄλλοις Θουκυδίδης ἐστὶν αὐτῷ ὁ κανών.* Sed idem ipsis paucis in verbis, quibus argumentum exponit operis Dionei, cuius integro adhuc utebatur codice omnium octoginta librorum, in quos totum divisit grammaticus potius aliquis quam Dio, quum neque initia neque fines singulorum ullum usquam indicium servent talis divisionis, prodit codice usum se esse non libero frequenti in superstiti-

bus vitiorum genere nominum propriorum omnium fere exceptis vulgaribus magis minusve depravatorum, quippe qui id ipsum videatur monstrum nominis exhibuisse quod repetit Photius initio cod. 71: *Ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς Αἰνείου ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Τροίας καθόδου καὶ τῆς κτίσεως Ἀλμαπόλεως καὶ Ῥώμης.* Quam Albam quum Dio alibi recto appellet nomine, hic librarii commentum *Ἀλμάπολις* Photium ludificavit, qualia haud pauca etiam in superstitibus sunt codicibus Dioneis, velut 40, 12, 2: *Ὥστε Ταλύμενος Εἰλακῆς ὁ τότε τῆς χώρας ἐκείνης σατραπεύων ἡττήθη*, ubi viderant quidem interpretes restituendum esse quod Plutarchus ponunt et Appianus *Σιλλάκης*, sed *Ταλύμενος* Kiddius demum ad Dawesium p. 11, correxit *ταχὺ μὲν ὁ*, ut sequitur *ταχὺ δὲ καὶ ὁ Κράσσος*. Et 45, 1, 1: *Ὁ δὲ δὴ Γάιος ὁ Ὀκταούιος Καιπίας, οὕτω γὰρ ὁ τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῆς υἱὸς ὠνομάζετο, ἦν μὲν ἐξ Οὐελιτρῶν τῶν Οὐολσκίδων*, ex uno cognitum Dione Augusti Caesaris cognomen *Καιπίας*, Perizonius Animadv. histor. c. 10, p. 444 ed. Harles. recte quidem vidit ex matris nomine ortum esse *Ἀττίας*: sed quam proposuit correctionem: *Ὁ δὲ δὴ Γάιος ὁ Ὀκταουίου καὶ Ἀττίας, οὕτω γὰρ ὁ τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῆς υἱὸς ὠνομάζετο*, quum probari non possit, ego delevi illud *Καιπίας* ex sequente *Ἀττίας* sive in margine ascripto sive quocunque demum modo natum.

Neque in his tantum ignotis sibi nominibus frequenter peccarunt librarii, sed omnem Dionis dialectum ita contaminasse videntur ut incredibile sit tali usum esse adeoque in illa incurium fuisse scriptorem in struenda oratione adeo saepe artificiosum ut minus velis operosum, ubi aut constructio impeditior orationem reddit obscuram aut parenthesis parenthesi inclusa attentum, ut iam Photius animadvertit, desiderat lectorem, veluti 40, 7, 2: *Ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας, ἣν ἐκ τῆς συστρατείας ἣν μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπεποίητο ἐκέκτητο.* 43, 25, 2: *Ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὥς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν, καὶ γὰρ ἐκείνας τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίησε, καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν·* 46, 3, 2: *Ἦ οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον, ὅτε μὲν τὰ πράγμαθ᾽ ὑμῶν Ἀντώνιον ὅτι μάλιστα, ὡς οὐδ᾽ αὐτὸς ἀρνεῖσθαι δύναται, κατέστη,*

ἀπεδήμησε, aliisque locis similibus. Qui quum 55, 12, 5, de se dicens: *Καὶ τῶν Ἑλλήνων δέ τινες, ὧν τὰ βιβλία ἐπὶ τῷ ἀττικίζειν ἀναγιγνώσκομεν, οὕτως αὐτὸ ἐκάλεσαν*, ipse se inter eos referat qui Atticum scribendi genus sint aemulati, multisque in rebus verbisque et formulis principem Atticismi Thucydidem expresserit, mirum profecto foret si in eo ita titubasset ut verbi caussa modo scriberet quod hic libri praebent *ἀναγινώσκομεν* modo *γιγνώσκειν*, eademque incuria in aliis centenis versaretur. Cuiusmodi negligentia quum olim communi multorum opinione recentioribus scriptoribus omnibus ita tribueretur, ut omnem existimaretur operam perdere qui illos quoque certam quandam rationem sequutos crederet eamque investigare studeret, cessit quidem haec credulitas meliori iam persuasioni, ex quo multorum libris optimis collatis intellectum est haud pauca de hoc genere apud illos quoque, ut apud veteres, incredibili imputanda esse librariorum correctorumque licentiae, qui aut temere ponerent quod in calamum veniret aut de industria priscas et iam obsolescentes formas cum novitiis permutarent: sed Dioni quanta in hoc genere facta sit iniuria parum est animadversum, etsi res pluribus iisque satis apertis librorum optimorum constat indiciis. Quis enim, ut paucis defungar exemplis, credat, si ille scripserit *ἱππεῖς* et similia, fieri posse ut libri optimi Mediceus et Venetus tantum non constanter exhibeant *ἱππῆς*, eandem tamen iidem formam Atticam vix usquam in alio de hoc genere nominativo exhibentes, aut quis accusativos nominum in *ευς* constanter ab eo flexos putabit in *εας*, sed semel 50, 28, 5, scripsisse eundem *τραπεζεῖς*? Aut quis, quod Venetus saepissime exhibet *ἁθροίζειν*, librarii potius putabit quam Dionis propterea quod idem liber alibi *οὐκ* servat ante idem verbum et spiritum lenem, quem etiam apud Atticos ita ubique aspero substituerunt librarii ut ne apud Aristophanem quidem aspirata ante *ἀθροίζειν* appareat pro tenui et omnino nusquam apud illum servatus sit asper quem Xenophonti vindicat optimus in multis Cyropaediae liber Erlangensis? Aut cui credibile videbitur Dionem scripsisse non *ἦσαν*, sed *ἤεσαν*, propterea quod apud illum quoque ut apud plerosque Atticorum in hoc consentiunt libri nec nisi ubi pro *ἦσαν* accepit librarius, relicta est forma recta?

Et quanquam Dio, quantumvis dialecti Atticae studiosus, nonnullis in rebus ita est lapsus ut Menandri potius quam Aristophanis aut Thucydidis expresserit Atticismum, veluti quum tertias pluralis imperativorum flexit in *ωσαν*, nusquam in *ων*, et alia haud pauca dixit quae Phrynicho bilem movissent, indignus tamen est qui librariorum modo *εὑρόμην* et *ἠδυνάμην* modo *εὑράμην* et *ἐδυνάμην* ei tribuentium eodemque modo in aliis multis peccantium luat temeritatem. Atque etsi iis in partibus quae eclogariorum Constantinianorum aut Xiphilini epitomis sunt conservatae et saepe depravatae fieri potest ut opera ludatur omnibus ad consuetudinem eius revocandis, tamen in libris integris viginti quinque ego et restitui saepe suas ei formas et amplius quam feci puto restituendas. De quibus quum singulatim suo sim loco dicturus, verbo hic tangam res duas quibus ut alii multi recentiorum ita Dio haud paullo maiorem quam diu creditum est impendisse videtur diligentiam, crasin et elisionem. Quarum illam quum libri in multis prope constanter servent, egoque ex optimo saepius restituerim etiam in rarioribus quibusdam, ut in *τἀκ* pro *τὰ ἐκ* 52, 31, 2, satis est probabile diaeresin iisdem certe in formulis, sicubi est servata, tollendam esse pariter atque hiatum in multis cum elisione alternantem. Quem etsi non ita evitavit Dio ut nonnullos etiam recentiorum hodie constat fugisse, quibusdam tamen in generibus nunquam videtur admisisse, velut in praepositionibus in vocalem desinentibus, ut *ἀμφί, διά, ἐπὶ* et reliquis, item in particulis nonnullis, ut *ἀλλὰ* et *ἵνα* aliisque. Neque inutilis est harum rerum quantumvis exilium observatio ad coarguenda interdum etiam graviora vitia. Libro 38, 37, 4, quum in codicibus sit de Romanis: *Μήτε εὐδαιμονίαν ἄλλο τι ἢ τὸ τὰ δέοντα πράττειν νομίζοντες, μήτε δυστυχίαν αλλο τι ἢ τὸ μετὰ εὐπραξίας ἡσυχάζειν ἡγούμενοι*, bene sentiens Oddeius hoc nimium esse coniecit, quod praecedenti *τὸ τὰ δέοντα πράττειν* respondet, *ἀπραξίας*. Nec dubium *εὐπραξίας* librarii esse levem correctionem eius quod invenerat *μεταπραξίας*, id est *μετ᾽ ἀπραξίας*. Dio enim neque *μετὰ* erat scripturus cum hiatu neque *εὐπραξίας* dicturus pro *εὐπραγίας*, qua una ille forma utitur, nusquam altera, ut alios alterutra usos altera abstinuisse observatum et a Photio et ab nobis ad Thes. Stephani.

Sed quum Dio in omni hoc rerum genere non minus fere quam plerique recentiorum crederetur fuisse indiligens, factum est ut ampli operis reliquiae, quo non infeliciter veteres est aemulatus Graecorum historicos, etiam post contenta per tria secula multorum studia et millena iam correcta vitia haud exiguo adhuc eorum numero ferantur infectae, de quibus aut sublatis a me aut porro tollendis suo mihi erit loco agendum.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ Λϛ.

ὁ δὲ Δίων φησὶν ὅτι σπουδὴν ἔχω συγγράψαι 1
πάνθ' ὅσα τοῖς Ῥωμαίοις καὶ εἰρηνοῦσι καὶ πολεμοῦσιν ἀξίως μνήμης ἐπράχθη, ὥστε μηδὲν τῶν ἀναγκαίων μήτε ἐκείνων τινὰ μήτε τῶν ἄλλων ποθῆσαι. V[a] p. 569.

... πάντα ὡς εἰπεῖν τὰ περὶ αὐτῶν τισι γεγραμ- 2
μένα, συνέγραψα δὲ οὐ πάντα, ἀλλ' ὅσα ἐξέκρινα. μὴ μέντοι μηδ' ὅτι κεκαλλιεπημένοις, ἐς ὅσον γε καὶ τὰ πράγματα ἐπέτρεψε, λόγοις κέχρημαι, ἐς τὴν ἀλήθειάν αὐτῶν διὰ τοῦτό τις ὑποπτεύσῃ, ὅπερ ἐπ' ἄλλων τινῶν συμβέβηκεν· ἐγὼ γὰρ ἀμφότερα, ὡς οἷόν
τε ἦν, ὁμοίως ἀκριβῶσαι ἐσπούδασα. ἄρξομαι δὲ 3
ὅθενπερ τὰ σαφέστατα τῶν περὶ τήνδε τὴν γῆν, ἣν κατοικοῦμεν, συμβῆναι λεγομένων παρελάβομεν.

τὴν χώραν ταύτην, ἐν ᾗ τὸ τῶν Ῥωμαίων ἄστυ 4
πεπόλισται ... M[b] p. 135.

[a] i. e. codex olim Peirescianus, qui Constantini Porphyrogeniti Excerptorum titulum De virtutibus et vitiis complectitur. Servatum nunc in bibliotheca publica Turonensi post principem H. Valesii editionem, Parisiis a. 1634, diligentius contulit E. Gros et descripsit in editione Dionis Cassii Parisina a. 1845, vol. 1, p. LVII seqq. Eum codicem in ipsius usum imperatoris scriptum eiusdemque exemplaris partem esse cuius Vaticanus continuo nominandus ostendi praefatione ad Diodori ed. Paris. a. 1844, vol. 2.

[b] i. e. 1) eorundem Excerptorum titulum De sententiis complexus codex palimpsestus Vaticanus n. 73. Quem qui

2 *Αὐσονία δὲ κυρίως, ὡς Δίων γράφει ὁ Κοκκειανός, ἡ τῶν Αὐρούγκων γῆ μόνη λέγεται, μέσον Καμπανῶν καὶ Οὐόλσκων παρὰ θάλασσαν κειμένη. συχνοὶ δὲ καὶ μέχρι τοῦ Λατίου Αὐσονίαν εἶναι ἐνόμισαν, ὥστε καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ἀπ' αὐτῆς Αὐσονίαν κληθῆναι.* Is. Tzetz. ad Lycophr. 44 et 615, 702.

2 *ἔνθα νῦν ἡ Χώνη ἐστί, χωρίον ἣν πρότερον λεγόμενον Οἰνωτρία, ὅπου ὁ Φιλοκτήτης κατῴκησε μετὰ τὴν τῆς Ἰλίου πόρθησιν, καθὰ Διονύσιος καὶ Δίων ὁ Κοκκειανὸς καὶ πάντες οἱ τὰ Ῥωμαϊκὰ γράφοντες ἱστοροῦσιν.* idem v. 912.

3 *οἱ γὰρ Ἰάπυγες καὶ Ἄπουλοι περὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον οἰκοῦσιν. Ἀπούλων δὲ ἔθνη κατὰ τὸν Δίωνα Πευκέτιοι, Πεδίκουλοι, καὶ Δαύνιοι καὶ Ταραντῖνοι καὶ Κάνναι. Διομήδους πεδίον ἔστι περὶ τὴν Ἀπουλίαν τῶν Δαυνίων. ἡ δὲ Μεσσαπία καὶ Ἰαπυγία ὕστερον Σαλεντία, εἶτα Καλαβρία ἐκλήθη. ἡ δὲ Ἀργύριππα πόλις τοῦ Διομήδους μετεκλήθη Ἀπούλοις Ἄρποι.* idem v. 603 et 852.

4 *ὅτι περὶ Τυρσηνῶν φησὶν ὁ Δίων "ταῦτα γὰρ καὶ προσῆκεν ἐνταῦθα τοῦ λόγου περὶ αὐτῶν γεγράφθαι ἕτερα* (duae vel tres litterae evanidae) *ἄλλο τι καὶ αὖθις αὖ ἕτερον, ὅτῳ ποτ' ἂν ἡ διέξοδος τῆς συγγραφῆς τὸ ἀεὶ παρὸν εὐτρεπίζουσα προστύχῃ, κατὰ καιρὸν εἰρήσεται. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀναγκαίων ἀρκούντως ἔχοντες· τὰ μὲν*

primus ediderat A. Maius in Scriptorum veterum nova Collectione vol. 2, Romae a. 1827, quos commiserat errores, codice denuo excusso correxit Henr. van Herwerden in Spicilegio Vaticano Lugd. Bat. 1860. 2) Sylloges Planudeae et ab Anonymo facti Florilegii codices Vaticani, unde Dionea quaedam ediderat Maius ibidem p. 527 seqq.

γὰρ τῶν Ῥωμαίων πάντα κατὰ δύναμιν ἐπέξειμι, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν τὰ πρόσφορα αὐτοῖς μόνα γεγράψεται." M. p. 136.

οἱ γὰρ Λίγυες τὴν παραλίαν ἀπὸ Τυρσηνίδος 5
μέχρι τῶν Ἄλπεων καὶ ἄχρι Γαλατῶν νέμονται, ὥς φησι Δίων. Is. Tzetz. ad Lycophr. 1312.

Εὔανδρος Ἀρκὰς ἀπὸ Παλλαντίου ἐστάλη μετὰ 3
Ἀρκάδων εἰς ἀποικίαν, καὶ παρὰ τῷ Θύβρι πόλιν ᾤκισε, Ῥωμαίων μέρος τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως. καὶ ὄνομα ἔσχε Παλλάντιον κατὰ μνήμην τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ· χρόνῳ δὲ ὕστερον μετέπεσε τὸ ὄνομα ἐν ἀναιρέσει γραμμάτων τοῦ τε λ καὶ τοῦ ν. Maii Spicileg. Rom. vol. 5 p. 464.

Δίων καὶ Διονύσιος γράφουσι τὰ τοῦ Κάκου. 4
Tzetz. Hist. 5, 21.

Αἰνείας ἀπὸ Μακεδονίας ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἣ 1[b]
πρὶν Ἄργεσσα ἐκαλεῖτο, εἶτα Σατυρνία ἀπὸ τοῦ Κρόνου, Σατύρνος γὰρ ὁ Κρόνος παρὰ Ῥωμαίοις, εἶτα Αὐσονία ἀπό τινος Αὔσονος, εἶτα Τυρρηνία. εἶτα 2
ἀπὸ Ἰταλοῦ τινός, ἢ ἀφ' ἑνὸς ταύρου τῶν Γηρυόνου ἀγομένων παρ' Ἡρακλέους καὶ ἀποσκιρτήσαντος τῆς ἀγέλης καὶ ἀπὸ Ῥηγίου διανηξαμένου εἰς Σικελίαν, εἰς πεδίον Ἔρυκος Ἐλύμων βασιλέως, υἱοῦ δὲ Ποσειδῶνος, Ἰταλία ἡ χώρα ἐκλήθη· ἰταλὸν γὰρ Τυρρηνοὶ τὸν ταῦρον καλοῦσιν. οὕτως οὖν Ἰταλία 3
ἡ χώρα ἐκλήθη, ἧς πρῶτος Πῖκος ἐβασίλευσεν, εἶτα υἱὸς αὐτοῦ Φαῦνος, ὅτε καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἐκεῖσε μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ Γηρυόνου βοῶν παρεγένετο. καὶ γεννᾷ Λατῖνον ἐκ τῆς Φαύνου γυναικός, ὃς ἐβασίλευσε τῶν ἐκεῖσε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ Λατῖνοι πάντες ἐκλήθησαν. πεντηκοστῷ δὲ πέμπτῳ ἔτει ἀφ' Ἡρακλέους 4
οὗτος ὁ Αἰνείας, μετὰ τὴν τῆς Τροίας ἅλωσιν εἰς

Ἰταλίαν, ὡς ἔφημεν, καὶ Λατίνους παρεγένετο. περὶ
Λαύρεντον δὲ προσώκειλε τὸ καὶ Τροίαν καλούμενον,
περὶ Νουμίκιον ποταμόν, ἔχων καὶ τὸν ἐκ Κρεούσης
5 υἱὸν αὐτοῦ Ἀσκάνιον ἢ Ἶλον· ὅπου φαγόντων τῶν
μετ' αὐτοῦ τὰς τραπέζας σελινίνας οὔσας, ἢ ἐκ τῶν
σκληροτέρων μερῶν τῶν ἄρτων, οὐ γὰρ εἶχον τρα-
πέζας, ἔτι δὲ καὶ χοίρου λευκῆς ἀπὸ τοῦ πλοίου αὐ-
τοῦ ἀποσκιρτησάσης ἐπὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς Ἀλβανὸν ὄρος
6 καὶ τριάκοντα τετοκυίας, ἥπερ ἐδήλου ὅτι τριακοστῷ
ἔτει οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ γῆν καὶ κράτος ἄμεινον
ἕξουσιν, ἐπαύθη τῆς ἀλητείας, ἐκ χρησμοῦ τοῦτο
προακηκοώς, θύσας δὲ καὶ τὴν χοῖρον παρεσκευάζετο
7 κτίσαι πόλιν. ὁ δὲ Λατῖνος τοῦτον οὐκ εἴα· ἡττη-
θεὶς δὲ πολέμῳ δίδωσιν Αἰνείᾳ πρὸς γάμον Λαουι-
νίαν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα. Αἰνείας δὲ κτίσας πόλιν
Λαουίνιον ὠνόμασε. Λατίνου δὲ καὶ Τούρνου τοῦ
Ῥουτούλων βασιλέως πολέμῳ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθα-
8 νόντων Αἰνείας ἐβασίλευσεν. ἀνῃρημένου δὲ καὶ
Αἰνείου πολέμῳ ἐν Λαυρέντῳ ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ῥου-
τούλων καὶ Μεζεντίου τοῦ Τυρρηνοῦ, ἐγκύου οὔσης
τῆς Αἰνείου γυναικὸς Λαουινίας τὸν Σιλούιον, Ἀσκά-
νιος ὁ ἐκ Κρεούσης παῖς βασιλεύει, ὃς καὶ τὸν Με-
ζέντιον πολέμῳ συμβαλόντα νικᾷ τελέως, μὴ δεχόμε-
νον τὰς πρεσβείας, ἀλλὰ τὰ τοῦ Λατίνου πάντα εἰς
9 ἐτήσιον δασμὸν ζητοῦντα. αὐξηθέντες δὲ οἱ Λατῖνοι,
ἐπεὶ καὶ τὸ τριακοστὸν ἔτος ἐνέστη, Λαουινίου μὲν
ὑπερεφρόνησαν, Ἄλβαν δὲ Λόγγαν ἑτέραν πόλιν ἔκτι-
σαν ἀπὸ τῆς χοίρου, τοῦτ' ἔστι λευκὴν μακράν, καὶ
τὸ ἐκεῖσε ὄρος Ἀλβανὸν ἐκάλεσαν ὁμοίως· τὰ δὲ ἐκ
Τροίας ἀγάλματα μόνα πρὸς τὸ Λαουίνιον δεύτερον
10 ὑπεστράφησαν. μετὰ δὲ τὴν Ἀσκανίου τελευτὴν οὐχ
ὁ Ἀσκανίου παῖς Ἴουλος ἐβασίλευσεν, ἀλλ' ὁ ἐκ Λαουι-

νίας Αἰνείου υἱὸς Σιλούιος, ἢ κατά τινας Ἀσκανίου
υἱὸς Σιλούιος. Σιλουίου πάλιν ἄλλος Αἰνείας, οὗ
Λατῖνος, οὗ Κάπυς. Κάπυος δὲ παῖς Τιβερῖνος, οὗ
Ἀμούλιος, οὗ Ἀουεντῖνος.

μέχρι τούτου τὰ περὶ Ἄλβης καὶ Ἀλβανῶν. τὰ 11
δὲ περὶ Ῥώμης ἐντεῦθεν. Ἀουεντῖνος γεννᾷ Νομή-
τορα καὶ Ἀμούλιον. βασιλεύοντα δὲ τὸν Νομήτορα
ὁ Ἀμούλιος ἐξήλασε, καὶ Αἰγέστην τὸν Νομήτορος
υἱὸν ἐν κυνηγεσίῳ ἀναιρεῖ, τὴν δὲ ἀδελφὴν Αἰγέ- 12
στου, θυγατέρα δὲ τοῦ προρρηθέντος Νομήτορος,
Σιλουίαν ἢ Ῥέαν Ἰλίαν ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ποιεῖ, ὡς
ἂν παρθένος διαμείνῃ· ἐδεδίει γάρ τινα χρησμὸν λέ-
γοντα ὑπὸ τῶν Νομήτορος παίδων αὐτὸν ἀναιρεθῆ-
ναι. διά τοι τοῦτο τὸν μὲν Αἰγέστην ἀνεῖλε, τὴν
δὲ ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ἐποίησεν, ὅπως παρθένος καὶ
ἄπαις διαμείνῃ. ἡ δὲ ἐν Ἄρεος ἄλσει ὑδρευομένη 13
ἔγκυος γίνεται, καὶ γεννᾷ Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον. καὶ
τήνδε μὲν ἐξαιτεῖται μὴ ἀποθανεῖν ἡ τοῦ Ἀμουλίου
θυγάτηρ, τὰ δὲ βρέφη Φαυστύλῳ ποιμένι, Λαυρεν-
τίας ἀνδρί, ἔδωκε ῥῖψαι περὶ τὸν Τίβεριν ποταμόν.
ἃ ἡ τούτου γυνὴ λαβοῦσα ἀνέτρεφεν· ἔτυχε γὰρ αὐ-
τὴν τότε νεκρὸν βρέφος τεκεῖν. αὐξηθέντες δὲ ὁ 14
Ῥωμύλος καὶ ὁ Ῥῶμος ἐποίμαινον κατὰ τοὺς τοῦ
Ἀμουλίου ἀγρούς, ἀνελόντες δέ τινας τῶν τοῦ πάπ-
που Νομήτορος ποιμένων ἐπετηροῦντο. κατασχεθέν-
τος δὲ τοῦ Ῥώμου δραμὼν ὁ Ῥωμύλος τῷ Φαυστύλῳ
λέγει, καὶ ὃς δραμὼν τῷ Νομήτορι πάντα διηγεῖται.
τέλος ἔγνω Νομήτωρ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ παῖδας ὄν-
τας αὐτούς. οἱ δὲ συναραμένων πολλῶν ἀναιροῦσι 15
τὸν Ἀμούλιον, τῷ δὲ Νομήτορι πάππῳ αὐτῶν τὴν
βασιλείαν τῆς Ἄλβης παρασχόντες αὐτοὶ τὴν Ῥώμην
κτίζειν ἀπήρξαντο, ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς Ῥωμύλου

ἡλικίας. πρὸ δὲ τῆς μεγάλης ταύτης Ῥώμης, ἣν ἔκτισε Ῥωμύλος περὶ τὴν Φαυστύλου οἰκίαν ἐν ὄρει Παλατίῳ, ἑτέρα τετράγωνος ἐκτίσθη Ῥώμη παρὰ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου παλαιοτέρων τούτων. Is. Tzetz. ad Lycophr. 1232.

5 . . . *οὐ γάρ ἐστιν οὔτε προϊδέσθαι πάντα ἀνθρώπῳ ὄντι οὔτ' ἀποτροπὴν τῶν ἀναγκαίως ἐσομένων εὑρεῖν· τιμωρούς τινας τῆς ἀδικίας αὐτοῦ ἐκ τῆς κόρης ἐκείνης γεννηθῆναι.* M p. 136.

2 *ὅτι Ῥωμύλος ἐπὶ τοῦ Παλλαντίου τὸ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι Ῥώμης σχῆμα διαγράφων ταῦρον δαμάλει συνέζευξε, τὸν μὲν ταῦρον ἔξω πρὸς τὸ πεδίον νεύοντα, τὴν δὲ δάμαλιν πρὸς τὴν πόλιν, συμβολικῶς διὰ τούτων εὐχόμενος τοὺς μὲν ἄνδρας φοβεροὺς εἶναι τοῖς ἔξω, τὰς δὲ γυναῖκας γονίμους καὶ πιστὰς οἰκουρούς. εἶτα βῶλον λαβὼν ἔξωθεν ἔσω ῥίπτει τῆς πόλεως, εὐχόμενος ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων τὰ ταύτης αὔξειν.* M p. 527.

3 *ὅτι στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους Ῥέμος καὶ Ῥωμύλος ἔκδηλον ἐποίησαν ὅτι τινὲς καὶ πάνυ ἀσφαλέστερον τοὺς κινδύνους τῶν εὐτυχιῶν συνδιαφέρουσιν.* M p. 136. *Περὶ Ῥωμύλου καὶ Ῥέμου Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἱστορεῖ, Δίων τε καὶ Διόδωρος.* Io. Tzetz. schol. in Exeg. Hom. Il. p. 141, 20.

4 *καὶ αὐτοί τε ἐξέμαθον καὶ τοὺς ἄλλους ἐξεδίδαξαν ὅτι οὔθ' οἱ τιμωρούμενοί τινας κατορθοῦσι πάντως, ὅτι προηδίκηνται, οὔθ' οἱ παρὰ τῶν κρειττόνων ἀπαιτοῦντές τινα ἀπολαμβάνουσιν αὐτά, ἀλλὰ πολλάκις καὶ τὰ λοιπὰ προσαπολλύουσιν.* M ib.

5 *ὅτι ἡ Ἑρσιλία καὶ αἱ ἄλλαι ὁμόφυλοι γυναῖκες τηρήσασαί ποτε ἀντιπαρατεταγμένους σφᾶς κατέδραμον ἀπὸ τοῦ Παλατίου μετὰ τῶν παιδίων, ἤδη γὰρ*

*τινα ἐγεγένητο, καὶ ἐς τὸ μεσαίχμιον ἐξαπίνης ἐσπε-
σοῦσαι πολλὰ καὶ οἰκτρὰ καὶ εἶπαν καὶ ἐποίησαν·
ποτὲ μὲν γὰρ πρὸς τούτους ποτὲ δὲ πρὸς ἐκείνους
βλέπουσαι "τί ταῦτα" ἔφασαν "ποιεῖτε, πατέρες; τί
ταῦτα, ἄνδρες; μέχρι ποῦ μαχεῖσθε; μέχρι ποῦ μι-* 6
*σήσετε ἀλλήλους; καταλλάγητε τοῖς γαμβροῖς, κα-
ταλλάγητε τοῖς πενθεροῖς. φείσασθε πρὸς τοῦ Πα-
νὸς τῶν τέκνων, φείσασθε πρὸς τοῦ Κυρίνου τῶν
ἐγγόνων. ἐλεήσατε τὰς θυγατέρας, ἐλεήσατε τὰς γυ-
ναῖκας· ὡς εἴγε ἀκαταλλάκτως ἔχετε καί τις ὑμᾶς
σκηπτὸς μανίας ἐμπεσὼν οἰστρεῖ, ἡμᾶς τε, δι' ἃς
μάχεσθε, προαποκτείνατε, καὶ τὰ παιδία ταῦτα, ἃ
μισεῖτε, προαποσφάξατε, ἵνα μηδὲν ἔτι μήτ' ὄνομα
μήτε σύνδεσμον συγγενείας πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες
κερδάνητε τὸ μέγιστον τῶν κακῶν, τὸ τούς τε πάπ-
πους τῶν παίδων καὶ τοὺς πατέρας τῶν ἐγγόνων φο-
νεύειν." ταῦτά τε ἔλεγον καὶ τὰ ἱμάτια καταρρηξά-* 7
*μεναι, τούς τε μαστοὺς καὶ τὰς γαστέρας γυμνώσα-
σαι, αἱ μὲν αὑταὶ τοῖς ξίφεσί σφων ἐνέχριμπτον, αἱ
δὲ καὶ τὰ παιδία αὐτοῖς προσερρίπτουν, ὥστε ἐκεί-
νους καὶ ἐξ ὧν ἑώρων κλαῦσαι καὶ τῆς μάχης ἐπι-
σχεῖν καὶ ἐς λόγους αὐτοῦ, ὥσπερ εἶχον, ἐν τῷ κο-
μιτίῳ δι' αὐτὸ τοῦτο κληθέντι συνελθεῖν.* M p. 137.

τρίβους τριττὺς ἢ τρίτον μέρος. τρισχίλιοι γὰρ 8
*ὄντες ὁπλῖται Ῥωμύλου, ὥς φησι Δίων ἐν τῷ πρώτῳ
λόγῳ τῆς ἱστορίας, εἰς τρεῖς ἐνεμήθησαν μοίρας κλη-
θείσας τρίβους, τοῦτ' ἔστι τριττύας, ἃς καὶ φυλὰς
ὠνόμασαν Ἕλληνες. ἑκάστη δὲ τριττὺς εἰς δέκα διῃ-
ρέθη κουρίας ἤτοι φροντιστήρια· κοῦρα μὲν γὰρ ἡ
φροντὶς λέγεται, καθ' ἑκάστην δὲ κουρίαν συνιόντες
οἱ εἰς αὐτὴν τεταγμένοι τινὰ τῶν καθηκόντων ἐξ-
εφρόντιζον. λέγονται δὲ καθ' Ἕλληνας αἱ κουρίαι* 9

φρατρίαι καὶ φατρίαι, οἱονεὶ ἑταιρεῖαι, ἀδελφότητες, συναλλάγματα, συστήματα, παρὰ τὸ τοὺς φρατριάζοντας φράζειν ἢ φαίνειν ἀτρέστως καὶ ἀφόβως ἀλλήλοις τὰ ἴδια βουλήματα· ὅθεν καὶ φράτορες οἱ πατέρες ἢ συγγενεῖς ἢ διδάσκαλοι, οἱ τῆς αὐτῆς φρατρίας μετέχοντες. τάχα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς μετηνέχθη λέξεως τοῦ φρᾶτερ, ὃ δηλοῖ τὸν ἀδελφόν. Glossar. Nom. Labbaei.

10 πολὺ γὰρ διαφέρει ἐκ καινῆς τινας κατασταθῆναι ἢ καὶ πρότερον οὔσας ἐπικληθῆναι. M p. 137.

11 ὅτι ὁ Ῥωμύλος πρὸς τὴν γερουσίαν τραχύτερον διέκειτο καὶ τυραννικώτερον αὐτῇ προσεφέρετο, καὶ τοὺς ὁμήρους τοῖς Οὐηιεντίοις ... καθ' ἑαυτὸν καὶ οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης, ὥσπερ τὰ πολλὰ ἐγίγνετο. ἀγανακτοῦντές τε, ἐπὶ τούτῳ ἀχθόμενος ἄλλα τε ἐπαχθῆ καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἐγὼ ὑμᾶς, ὦ πατέρες, ἐξελεξάμην οὐχ ἵνα ὑμεῖς ἐμοὶ ἄρχητε, ἀλλ' ἵνα ἐγὼ ὑμῖν ἐπιτάττοιμι. M p. 138.

12 Δίων α' "οὕτω που φύσει πᾶν τὸ ἀνθρώπινον οὐ φέρει πρός τε τοῦ ὁμοίου καὶ τοῦ συνήθους, τὰ μὲν φθόνῳ τὰ δὲ καταφρονήσει αὐτοῦ, ἀρχόμενον." Bekkeri Anecd. p. 164, 15.

13 Δίων ἐν α' "ἐν ᾧ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν παραβαλλόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐκινδύνευσεν." ib. p. 165, 27.

14 τῷ Ῥωμύλῳ καὶ στέφανος ἦν καὶ σκῆπτρον ἀετὸν ἔχον ἐπ' ἄκρου καὶ φαινόλης λευκὸς ποδήρης, ἀπὸ τῶν ὤμων ἔμπροσθεν μέχρι ποδῶν πορφυροῖς ὑφάσμασιν ῥεραβδωμένος, ὄνομα δὲ τῷ φαινόλῃ τόγα, οἱονεὶ σκέπασμα, ἀπὸ τοῦ τέγερε, κατ' ἀντίστοιχον· οὕτω γὰρ τὸ σκέπειν Ῥωμαῖοι καλοῦσι, καὶ ὑπόδημα φοινικοῦν, κόθορνος ὄνομα αὐτῷ, κατὰ τὸν Κοκκήιον.

Ioannes Laurentius Lydus De magistratibus Reip. Rom. 1, p. 20—22.

κατὰ τῆς γῆς γὰρ χέοντες τέφραν ἐκ τῆς ἑστίας 1b
τῇ ῥάβδῳ ταύτῃ τεχνικῶς ἔγραφον τὰς μαντείας
βλέποντες πρὸς τὸν ἥλιον καὶ λέγοντες τὸ μέλλον.
ταύτην τὴν ῥάβδον Πλούταρχος λίτυον ὀνομάζει,
λίτουους δὲ Κοκκειανὸς Κάσσιος Δίων λέγει.

Io. Tzetz. Alleg. Iliadis 1, 28. Conf. Exeg. in Il. p. 76, 25.

ὅτι ὁ Νούμας ᾤκει ἐν κολωνῷ τῷ Κυριναλίῳ 2
ὠνομασμένῳ ἅτε καὶ Σαβῖνος ὤν, τὰ δὲ δὴ ἀρχεῖα
ἐν τῇ ἱερᾷ ὁδῷ εἶχε, καὶ τάς τε διατριβὰς πλησίον
τοῦ Ἑστιαίου ἐποιεῖτο καὶ ἔστιν ὅτε καὶ κατὰ χώραν
ἔμενεν. V p. 569.

ἐπειδὴ γὰρ εὖ ἠπίστατο τούς γε πολλοὺς τῶν ἀν- 3
θρώπων τὸ μὲν ὁμοφυές σφισι καὶ σύννομον ἐν ὀλι-
γωρίᾳ ὡς μηδὲν βέλτιον ἑαυτῶν ὂν ποιουμένους, τὸ
δὲ ἀφανὲς καὶ ἀλλοῖον ὡς καὶ κρεῖσσον [πίστει τοῦ
θείου] θεραπεύοντας, χωρίον τέ τι ταῖς Μούσαις
ἱέρωσεν ... M p. 138.

Δίων α′ βιβλίῳ "ταῦτά τε οὖν ὁ Νούμας ἐνόμι- 4
σεν." Bekk. Anecd. p. 158, 23.

[ἔπειτα καὶ] ὅτι δι' ἑαυτῶν τότε κατέστησαν, πί- 5
στιν τοῦ θείου λαβόντες, κἀκ τούτου αὐτοί τε ἐν
εἰρήνῃ καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους
παρὰ πᾶσαν τὴν τοῦ Νούμα ἀρχὴν διεγένοντο, καὶ
ἐκεῖνος οὐκ ἀθεεί σφισιν ἐξ ἴσου τῷ Ῥωμύλῳ ὑπάρ-
ξαι ἔδοξεν. φασὶ δὲ αὐτὸν οἱ σαφέστατα τὰ Σαβί-
νων εἰδότες ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη
γεγεννῆσθαι. οὕτω μὲν δὴ δι' ἀμφοτέρους αὐτοὺς 6
καὶ ἰσχυρὰ ταχὺ καὶ εὔκοσμος ἡ πόλις ἐγένετο, τοῦ
μὲν τὰ πολεμικὰ αὐτὴν ἀναγκαίως ἅτε καὶ νεόκτι-
στον οὖσαν ἀσκήσαντος, τοῦ δὲ τὰ εἰρηνικὰ προσεκ-

διδάξαντος, ὥστ' αὐτὴν ἐν ἑκατέρῳ ὁμοίως διαπρέψαι. V p. 569.

7 Δίων ὁ Ῥωμαῖος ἀρχαῖόν τινα ἥρωα Ἰανὸν λέγει διὰ τὴν τοῦ Κρόνου ξένισιν λαβόντα τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων καὶ τῶν προϋπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦτο διπρόσωπον ὑπὸ Ῥωμαίων πλάττεσθαι· ἐξ οὗ τόν τε μῆνα κληθῆναι Ἰανουάριον, καὶ τὴν τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς γίνεσθαι. Cedrenus vol. 1, p. 295, 10 Bekk.

7b α' βιβλίῳ Δίων "καὶ γὰρ ἐν ἀρχαῖς τισι τελευταίων ὀριγνώμενοι καὶ τὰς δαπάνας οὐκ ἀκουσίους ὑπομένομεν." Bekk. Anecd. p. 161, 3.

7 Δίωνος β' βιβλίῳ "δόξαν τὴν ἐκείνων ἐπίπροσθέν σφισι τῆς αὐξήσεως ἔσεσθαι." Bekk. Anecd. p. 139, 12.

2 ὅτι [ὁ Τοῦλλος καὶ ὁ Μέττιος] οὐδέτεροι συνεχώρουν τὴν μετανάστασιν, ἀμφότεροι δὲ τὰ σφέτερα περιέστελλον· ὅ τε γὰρ Τοῦλλος πρός τε τὴν φήμην τὴν περὶ Ῥωμύλου καὶ πρὸς τὴν δύναμιν τὴν παροῦσαν καὶ ὁ Φουφήτιος πρός τε τὴν ἀρχαιότητα τῆς Ἄλβης καὶ ὅτι καὶ μητρόπολις ἄλλων τε πολλῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἦν, ἐπαιρόμενοι μικρὸν οὐδὲν
3 ἐφρόνουν. δι' οὖν ταῦτα τῆς ἀμφισβητήσεως ἐκείνης ἀπέστησαν, περὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας διηνέχθησαν· ἀστασίαστοι γὰρ ἐπὶ τοῖς ἴσοις ἀσφαλῶς συμβιοῦν σφᾶς ἑώρων. τὸν ἐκ τῆς ἐμφύτου τοῖς ἀνθρώποις πρός τε τὸ ὅμοιον φιλονεικίας καὶ πρὸς τὸ ἄρχειν ἑτέρων ἐπιθυμίας. πολλὰς δὲ καὶ περὶ τούτου δικαιώσεις ἀλλήλοις προσήνεγκον, εἴ πως ἐκείνης γε οἱ ἕτεροι ὁποτεροιοῦν ἐθελούσιοι τοῖς ἑτέροις παραχωρήσειαν. οὐδὲν δ' ἐπέραναν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνίσασθαι συνέθεντο. M p. 139.

Δίωνος βιβλίον β΄ "καὶ μηδὲν ἕτερον δεινὸν 4
προσδεχομένοις ἐπιθέμενος." Bekk. Anecd. p. 139, 15.

ὅτι ὁ Τοῦλλος πρὸς τοὺς πολεμίους κράτιστος 5
ἐνομίζετο, τοῦ δὲ δὴ θείου πάνυ καταφρονήσας παρημέλει, μέχρις οὗ νόσου λοιμώδους γενομένης καὶ αὐτὸς ἠρρώστησε· τότε γὰρ τῶν τε ἄλλων θεῶν δι' ἀκριβείας ἐπεμελήθη καὶ τοὺς Σαλίους τοὺς Κολλίνους προσκατέστησε. V p. 569.

ὅτι συνεὶς ὁ Μάρκιος ὡς τοῖς βουλομένοις εἰρη- 8
νεῖν οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ μηδὲν ἀδικεῖν, οὐδέ ἐστι τὸ ἄπραγμον ἄνευ τοῦ δραστηρίου σωτήριον, ἀλλ' ὅσῳ τις αὐτοῦ ὀριγνᾶται, εὐεπιθετώτερος τοῖς πολλοῖς γίγνεται, μετεβάλετο· οὔτε γὰρ τὸ ἐπιθυμοῦν ἡσυχίας ἰσχυρὸν πρὸς φυλακὴν ἄνευ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευῶν ἑώρα ὄν, καὶ τὸ τερπνὸν τῆς ἀπραγμοσύνης τάχιστα καὶ ῥᾷστα τοῖς πέρα τοῦ και-
ροῦ σπουδάζουσιν αὐτὴν ἀπολλύμενον ᾐσθάνετο. καὶ 2
διὰ ταῦτα καὶ καλλίω καὶ ἀσφαλεστέραν καὶ παρασκευὴν καὶ φροντίδα τῆς εἰρήνης τὸν πόλεμον νομίσας εἶναι, πάνθ' ὅσα παρ' ἑκόντων τῶν Λατίνων μηδέν σφας ἀδικῶν οὐκ ἠδυνήθη κομίσασθαι, παρὰ ἀκόντων στρατεύσας ἀπέλαβεν. M p. 139.

ὅτι Ταρκύνιος πλούτῳ καὶ συνέσει καὶ εὐτραπε- 9
λίᾳ πολλῇ πανταχοῦ κατὰ καιρὸν χρώμενος οὕτω τὸν Μάρκιον διέθηκεν ὥστε καὶ ἐς τοὺς εὐπατρίδας καὶ ἐς τὴν βουλὴν ὑπ' αὐτοῦ καταλεχθῆναι, στρατηγός τε πολλάκις ἀποδειχθῆναι, καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τῶν παίδων αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας πιστευθῆναι· καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις προσφιλὴς οὐδὲν ἧττον ἦν, καὶ διὰ
τοῦτο καὶ ἑκόντων αὐτῶν ἐπρώτευσεν. αἴτιον δὲ ὅτι 2
πάντα ἀφ' ὧν ἰσχύειν ἔμελλε πράττων οὐκ ἐξεφρόνει, ἀλλ' ἐν τοῖς πρῶτος ὢν συνεστέλλετο. καὶ τὰ

*μὲν ἐπίπονα καὶ ἀνθ᾽ ἑτέρων καὶ ἐν τῷ φανερῷ ὑπ-
έμενε, τῶν δὲ δὴ ἡδέων τοῖς τε ἄλλοις ἐθελοντὴς
παρεχώρει καὶ αὐτὸς ἢ οὐδὲν ἢ ὀλίγα, καὶ ταῦτα
λανθάνων, ἐκαρποῦτο. καὶ τῶν μὲν ἀμεινόνων τήν
τε αἰτίαν ἐς πάντας μᾶλλον ἢ ἐς αὐτὸν ἀνῆγε καὶ
τὴν ἀπόλαυσιν ἐς τὸ μέσον τῷ δεομένῳ κατετίθει,
τὰ δὲ ἀτοπώτερα οὔτ᾽ ἀνέφερεν ἔς τινα οὔτε ἐκοι-
3 νοῦτό τινι. πρὸς δὲ τούτοις ἐχαρίζετο μὲν πᾶσι τοῖς
ἀμφὶ τὸν Μάρκιον ὡς ἑκάστοις καὶ τῷ ἔργῳ καὶ τοῖς
λόγοις· τῶν τε γὰρ χρημάτων ἀφειδῶς ἀνήλισκε, καὶ
ταῖς σπουδαῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δεηθείη, ἑτοίμως
ἐχρῆτο· φαῦλον δέ τι ἐς οὐδένα οὔτε ἔλεγεν οὔτε
ἔπραττεν, οὐδὲ ἐς ἀπέχθειαν ἑκὼν οὐδενὶ καθίστατο.
καὶ προσέτι, ἃ μὲν εὖ ὑπό τινων ἔπασχεν, ἐπὶ τὸ
μεῖζον ἀεὶ ἐλάμβανε, τὰ δὲ δυσχερέστερα ἤτοι τὴν
ἀρχὴν οὐδὲ προσεποιεῖτο ἢ καὶ φαυλίσας παρ᾽ ἐλά-
χιστον ἦγε, καὶ οὐχ ὅσον οὐκ ἠμύνατό τινα ἐπ᾽ αὐ-
τοῖς, ἀλλὰ καὶ εὐηργέτει, μέχριπερ καὶ ἐκεῖνον ἐξενί-
4 κησεν. ἐκ μὲν οὖν τούτων σοφίας τινὰ δόξαν, ἅτε
καὶ τὸν Μάρκιον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πάντας χειρω-
σάμενος, ἐκτήσατο, ἐκ δὲ δὴ τῶν ἔπειτα ἀπιστεῖσθαι
τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐποίησεν ὡς ἤτοι δολε-
ροὺς φύσει ὄντας ἢ καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τάς τε
τύχας καὶ τὴν γνώμην ἀλλοιουμένους.* V p. 570.

10 *β′ βιβλίῳ Δίων "ὡς δὲ οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐπειθάρ-
χουν αὐτῷ."* Bekk. Anecd. p. 164, 19. Conf. Zonar.
vol. 2, p. 31, 8 Pind.

11 *Δίωνος βιβλίον β′ "καὶ τὸν ἀδελφόν, ὅτι μὴ
συνήρετο, λάθρᾳ διὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ φαρμάκοις
ἐξειργάσατο."* ib. p. 139, 17.

2 *ὅτι ὁ Ταρκύνιος ἐπεὶ ἱκανῶς ὡς καὶ ἀκόντων τυ-
ραννήσων παρεσκευάσατο, τοὺς δυνατωτάτους πρῶτον*

μὲν τῶν βουλευτῶν ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων συλλαμ-
βάνων, πολλοὺς μὲν φανερῶς, οἷς γε αἰτίαν τινὰ εὐ-
πρεπῆ ἐπενεγκεῖν ἐδύνατο, πολλοὺς δὲ καὶ λάθρᾳ
ἀπεκτίννυε καί τινας ὑπερώριζεν. οὐ γὰρ ὅτι τὸν 3
Τούλλιόν τινες αὐτῶν μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον ἠγάπησαν,
οὐδ' ὅτι γένη καὶ πλούτους καὶ φρόνημα εἶχον, ἀν-
δρείᾳ τε ἐπιφανεῖ ἢ καὶ σοφίᾳ διαπρεπεῖ ἐχρῶντο,
τοὺς μὲν ἀμυνόμενος τοὺς δὲ προκαταλαμβάνων,
φθόνῳ τε καὶ ὑποψίᾳ ἅμα μίσους ἐκ τοῦ μὴ ὁμοή-
θους ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάνυ φίλους τοὺς πρὸς
τὴν μοναρχίαν οἱ σπουδάσαντας οὐδὲν ἧττον τῶν ἑτέ-
ρων ἀπώλλυεν, νομίζων σφᾶς ὑπό τε τῆς θρασύτη-
τος καὶ ὑπὸ τῆς νεωτεροποιίας, ὑφ' ἧς ἑαυτῷ τὴν
ἀρχὴν συγκατέπραξαν, κἂν ἄλλῳ τινὶ αὐτὴν δοῦναι.
κἀκ τούτου τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἱππάδος 4
ἀπανάλωσεν, οὐδ' ἀντικαθίστη τὸ παράπαν ἐς αὐ-
τοὺς ἀντὶ τῶν ἀπολλυμένων οὐδένα· μισεῖσθαί τε
γὰρ ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἐπίστευε, καὶ τὰ τέλη
ἐκεῖνα ἀσθενέστατα ἐκ τῆς ὀλιγανθρωπίας ποιῆσαι
ἐπεθύμει. καὶ τήν γε γερουσίαν καὶ καταλῦσαι παν-
τελῶς ἐπεχείρησεν, πᾶν ἄθροισμα ἀνθρώπων, ἄλλως
τε καὶ ἐπιλέκτων καὶ πρόσχημα προστατείας τινὸς
ἀπὸ παλαιοῦ ἐχόντων, πολεμιώτατον τυράννῳ νομί-
ζων εἶναι. δείσας δὲ μή πως οἱ τὸ πλῆθος ἢ καὶ αὐ- 5
τοὶ οἱ δορυφόροι, οἷά που πολῖται ὄντες, ἀγανακτή-
σει τοῦ τὴν πολιτείαν σφῶν μεθίστασθαι ἐπαναστῶ-
σιν, ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἐν
τρόπῳ δέ τινι ἐπιτηδείῳ καὶ πάνυ αὐτὸ κατέπραξεν.
οὔτε γὰρ ἀντεσῆγεν ἐς αὐτὴν οὐδένα, οὔτε τοῖς κα-
ταλοίποις λόγου τι ἄξιον ἐπεκοίνου. συνεκάλει μὲν
γὰρ αὐτούς, οὐ μὴν ὥστε καὶ συνδιοικεῖν τι τῶν
ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο πρός τε τὸν ἔλεγχον

τῆς ὀλιγότητός σφων καὶ διὰ τοῦτο καὶ ταπεινότητα
6 καὶ καταφρόνησιν ἐξεπίτηδες ἐποίει. τὰ δὲ δὴ πλεῖ-
στα καθ' ἑαυτὸν ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱέων, τοῦτο μὲν
ὅπως μηδεὶς τῶν ἄλλων μηδὲν δύναιτο, τοῦτο δὲ καὶ
κατοκνῶν δημοσιεύειν ἐν οἷς ἐκακούργει, ἔπραττεν,
δυσπρόσοδός τε καὶ δυσπροσήγορος ἦν, καὶ τῇ ὑπερ-
οψίᾳ τῇ τε ὠμότητι τοσαύτῃ πρὸς πάντας ὁμοίως
ἐχρῆτο ὥστε καὶ ὑπερήφανος ἀπ' αὐτῶν ἐπικληθῆ-
ναι. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ
τυραννικώτερον ἔπραττον, καί ποτε πολιτῶν τινας
ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τοῖς τοῦ δήμου ὄμμασι σταυροῖς
τε γυμνοὺς προσέδησεν καὶ ῥάβδοις αἰκισάμενος ἀπ-
έκτεινεν. καὶ τοῦθ' ὑπ' ἐκείνου τότε ἐξευρεθὲν καὶ
πολλάκις ἐγένετο. V p. 573.

7 Δίων ἐν β' βιβλίῳ "τὸν γὰρ πατέρα πολλὰ καὶ ἄτοπα ὡς καὶ τυραννοῦντα καὶ παρασπονδοῦντα φανερῶς ἐκ συνθήκης λοιδορήσας." Bekk. Anecd. p. 155, 1.

8 ὅτι ἐν Ῥώμῃ θεμελίων ὀρυττομένων ναοῦ κεφαλὴ νεοσφαγοῦς ἀνθρώπου εὑρέθη λελυθρωμένη· πρὸς ὅπερ Τυρρηνὸς μάντις ἔφη τὴν πόλιν κεφαλὴν πολλῶν ἐθνῶν ἔσεσθαι, πλὴν δι' αἵματος καὶ σφαγῶν. κἀντεῦθεν ὁ Ταρπήιος λόφος μετωνομάσθη Καπιτωλῖνος. M p. 528.

9 ὅτι σημεῖον τὸ μίλιον λέγεται χιλίοις βήμασι μετρούμενον· μίλια γὰρ τὰ χίλια. M p. 529.

10 ὅτι Λεύκιος Ἰούνιος, ἀδελφῆς Ταρκυνίου παῖς, φοβηθεὶς ἐπειδὴ τόν τε πατέρα αὐτοῦ ἀπεκτόνει καὶ προσέτι καὶ τῆς οὐσίας αὐτὸν ἀφῄρητο, μωρίαν προσεποιήσατο, εἴ πως αὐτός γε περιγένοιτο· καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι πᾶν τὸ ἔμφρον, ἄλλως τε καὶ ὅταν ἐν λαμπρότητι γένους ᾖ, δι' ὑποψίας τοῖς τυραννοῦσι γίγνεται. καὶ ἐπειδή γε ἅπαξ ἐπὶ τοῦτο ὥρμησεν,

*ἀκριβέστατα αὐτὴν ὑπεκρίνετο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
Βροῦτος ἐκλήθη· τοὺς γὰρ εὐήθεις οὕτω πως οἱ Λα-
τῖνοι προσηγόρευον. τῷ τε Τίτῳ καὶ Ἄρροῦντι ὥς τι
ἄθυρμα συμπεμφθεὶς βακτηρίαν τινὰ ἀνάθημα τῷ
θεῷ φέρειν ἔλεγεν, μηδὲν μέγα ὥς γε ἰδεῖν ἔχουσαν.*
M p. 139.

ἐν β′ βιβλίῳ Δίων "ἔπειτα ἐν τοῦ Πυθίου εὑ- 11
ρέθη". Bekk. Anecd. p. 139, 21.

ὅτι τοῦ Βρούτου τό τε δῶρον [τοῦτ᾽ ἔστι τὴν 12
*βακτηρίαν] ἔσκωπτον, καὶ ὅτι τοῦ θεοῦ τοῖς θεωροῖς
περὶ τῆς τοῦ πατρὸς βασιλείας, ὅστις αὐτὴν διαδέξε-
ται ἐπερωτήσασι, θεσπίσαντος τὸν πρῶτον τὴν μη-
τέρα φιλήσαντα τὸ κράτος τὸ τῶν Ῥωμαίων ἕξειν,
τὴν γῆν ὡς καὶ καταπεσὼν ἄλλως κατεφίλησε, νο-
μίσας αὐτὴν μητέρα ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων εἶναι.*
M p. 140.

ὅτι ὁ Βροῦτος τοὺς Ταρκυνίους ἐκ τοιᾶσδε αἰτίας 13
*κατέλυσε. συνδειπνοῦντές ποτε ἐν τῇ τῶν Ἀρδεα-
τῶν πολιορκίᾳ οἵ τε τοῦ Ταρκυνίου παῖδες καὶ Κολ-
λατῖνος καὶ Βροῦτος, ἅτε καὶ ἡλικιῶται καὶ συγγε-
νεῖς αὐτῶν ὄντες, ἐς λόγον τινὰ περὶ τῆς σωφροσύ-
νης τῶν γυναικῶν σφῶν, κἀκ τούτου καὶ ἐς ἔριν,
τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἑκάστου προκρίνοντος, ἦλθον.
καὶ ἐτύγχανον γὰρ πᾶσαι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἀποῦ-* 14
*σαι, ἔδοξεν αὐτοῖς αὐτίκα τῆς νυκτός, πρὶν καταγ-
γέλτους σφᾶς γενέσθαι, πρὸς πάσας ἅμα αὐτὰς ἀφιπ-
πεῦσαι. ποιήσαντες δὲ τοῦτο τὰς μὲν ἄλλας ἐν λόγῳ
τινὶ εὗρον, Λουκρητίαν δὲ τὴν τοῦ Κολλατίνου γυ-
ναῖκα ἐριουργοῦσαν κατέλαβον. περιβόητον οὖν ἐπὶ* 15
*τούτῳ γενομένην ὁ Σέξτος αἰσχῦναι ἐπεθύμησε· τάχα
μὲν γὰρ καὶ ἔρωτα αὐτῆς ἔσχεν ὑπερκαλλοῦς οὔσης,
ἐπὶ πλέον δὲ ὅμως τὴν δόξαν μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα δια-*

φθεῖραι ἠθέλησε. καί ποτε τηρήσας τὸν Κολλατῖνον
πρὸς τοῖς Ῥουτούλοις ὄντα ἠπείχθη μὲν ἐς τὴν Κολ-
λατίαν, καὶ νυκτὸς πρὸς αὐτὴν ὡς καὶ πρὸς οἰκείαν
16 γυναῖκα ἐλθὼν καὶ σίτου καὶ καταλύσεως ἔτυχε. καὶ
τὰ μὲν πρῶτα ἀναπείθειν αὐτὴν ἐπειρᾶτο συγγενέ-
σθαι οἱ, ὡς δὲ οὐδὲν ἐπέραινεν, ἐβιάζετο. ἐπειδὴ
δὲ οὐδὲν οὐδὲ οὕτως αὐτῷ προεχώρει, καινὸν δή
τινα τρόπον ἐξεῦρεν, ὑφ' οὗ τὸ παραδοξότατον ἠνάγ-
κασεν αὐτὴν ἑκοῦσαν ὑβρισθῆναι. ὅτι μὲν γὰρ ἀπο-
σφάξειν αὐτὴν εἶπε, παρ' οὐδὲν ἔθετο, καὶ ὅτι καὶ
τῶν οἰκετῶν τινα προσκαταχρήσεσθαι ἔφη, καὶ τοῦτο
17 ὀλιγώρως ἤκουσεν· ἐπεὶ μέντοι παρακατακλινεῖν τε
αὐτῇ τὸ τοῦ δούλου σῶμα καὶ λόγον ὡς καὶ συγκα-
θεύδοντάς σφας εὑρὼν ἀποκτείνειε διαδώσειν ἐπη-
πείλησεν, οὐκέτ' ἀνεκτὸν ἐποιήσατο, ἀλλὰ φοβηθεῖσα
μὴ καὶ πιστευθῇ τοῦθ' οὕτω γεγονέναι, εἵλετο μι-
χθεῖσα αὐτῷ καὶ τὸ πραχθὲν ἐξειποῦσα ἀποθανεῖν
18 μᾶλλον ἢ παραχρῆμα τελευτήσασα ἀδοξῆσαι. διὰ μὲν
οὖν ταῦτ' οὐκ ἄκουσα δὴ ἐμοιχεύθη, παρασκευάσασα
δὲ ἐκ τούτου ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον μετε-
πέμψατο τόν τε ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα, καὶ ἐπειδὴ
τάχιστα ἦλθον, κατεδάκρυε, καὶ μετὰ τοῦτ' ἀναστε-
νάξασα "πάτερ" εἶπε, "τὸν γὰρ ἄνδρα μᾶλλον ἢ σὲ
αἰσχύνομαι, οὐδέν μοι χρηστὸν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ
πέπρακται, ἀλλά με Σέξτος ἐβιάσατο, ἀπειλήσας δούλῳ
τινὶ συναποκτενεῖν ὡς καὶ μετ' αὐτοῦ καθεύδουσαν
λαβών. αὕτη γάρ με ἡ ἀπειλὴ ἁμαρτεῖν ἠνάγκασεν,
19 ἵνα μὴ καὶ πιστεύσητε τοῦθ' οὕτω γεγονέναι. καὶ
ἐγὼ μέν, γυνὴ γάρ εἰμι, τὰ πρέποντα ἐμαυτῇ ποιήσω·
ὑμεῖς δ' εἴπερ ἄνδρες ἐστὲ καὶ τῶν γαμετῶν τῶν τε
παίδων ὑμῶν προορᾶσθε, τιμωρήσατε μὲν ἐμοί, ἐλευ-
θερώθητε δὲ αὐτοί, καὶ δείξατε τοῖς τυράννοις οἵων

ἄρα ὑμῶν ὄντων οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν.” τοιαῦτα ἄττα εἰποῦσα οὐκ ἀνέμεινεν ἀντακοῦσαί τι, ἀλλ' εὐθέως τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα αὐτὴ ἑαυτὴν ἐφόνευσεν. V p. 574.

Δίων β' βιβλίῳ “καὶ ἐκχωρήσας ἐκ τῆς τῶν Ῥω- 20
μαίων γῆς πολλαχῇ μὲν τῶν προσοίκων ἐπείρασεν.” Bekk. Anecd. p. 164, 25.

ὅτι οἱ ὅμιλοι πάντες τὰ πράγματα πρὸς τοὺς με- 12
ταχειρίζοντας αὐτὰ κρίνουσι, καὶ ὁποίους ἂν τούτους αἰσθάνωνται ὄντας, τοιαῦτα καὶ ἐκεῖνα νομίζουσιν εἶναι. M p. 140.

πᾶς γάρ τις τὸ ἀπείρατον πρὸ τοῦ κατεγνωσμέ- 2
νου προαιρεῖται, μεγάλην ἐς τὸ ἄδηλον ἐλπίδα παρὰ τὸ μεμισημένον ἤδη ποιούμενος. ib.

πᾶσαι μὲν γὰρ μεταβολαὶ σφαλερώταταί εἰσι, μά- 3
λιστα δὲ αἱ ἐν ταῖς πολιτείαις πλεῖστα δὴ καὶ μέγιστα καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις βλάπτουσι. διὸ οἱ νοῦν ἔχοντες ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀεί, κἂν μὴ βέλτιστα ᾖ, ἀξιοῦσιν ἐμμένειν ἢ μεταλαμβάνοντες ἄλλοτε ἄλλα ἀεὶ πλανᾶσθαι. ib.

Δίων β' βιβλίῳ “μαθὼν οὖν τοῦτο ἐκεῖνος ἦλθέ τε τῆς ὑστεραίας πρὸς αὐτούς.” Bekk. Anecd. p. 177, 20.

ἐν γ' βιβλίῳ Δίωνος “οὗ γε καὶ ὁ πατὴρ ἀμέμπτως 4
ὑμῶν ἦρξεν.” Bekk. Anecd. p. 120, 24.

Δίωνος γ' βιβλίῳ “ὅτι μὲν γὰρ ἀγαπᾷ ὑμᾶς, οὐ- 5
δὲν ἂν μεῖζον τεκμήριον λάβοιτε ἢ ὅτι τοῦ τε βίου τοῦ παρ' ὑμῖν ἐφίεται καὶ πρὸ πολλοῦ κομίσασθαι τὰ προϋπάρξαντά οἱ ποιεῖται.” ib. p. 139, 26 et 164, 28.

Δίων βιβλίῳ γ' “πῶς δ' ἂν καὶ λυσιτελήσειέ τινι 6
τοῦτο πρᾶξαι;” ib. p. 155, 14.

Δίωνος γ' βιβλίον “ὥσπερ που καὶ Ῥωμύλος ἡμῖν 7
ἐπέσκηψεν.” ib. p. 139, 29.

8 ὅτι καὶ τὰ βουλήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας πρὸς τὰς τύχας ἕκαστοι κτῶνται, καὶ ὁποῖα ἂν τὰ παρόντα αὐτοῖς ᾖ, τοιαῦτα καὶ τὰ οἰήματα λαμβάνουσιν. M p. 141.

9 ὅτι τὸ τῆς βασιλείας πρᾶγμα οὐκ ἀρετῆς μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμης καὶ συνηθείας, εἴπερ τι ἄλλο, πολλῆς δεῖται, καὶ οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἄνευ ἐκείνων ἁψάμενόν τινα σωφρονῆσαι. πολλοὶ γοῦν ὥσπερ ἐς ὕψος τι μέγα παρὰ λόγον ἀρθέντες οὐκ ἤνεγκαν τὴν μετεώρισιν, ἀλλ' αὐτοί τε καταπεσόντες ὑπ' ἐκπλήξεως ἔπταισαν καὶ τὰ τῶν ἀρχομένων πάντα συνηλόησαν. M ib.

10 καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐξ ὧν ἔπραξαν τεκμήρασθε, ἀλλὰ μὴ ἐξ ὧν πλάττονται ἱκετεύοντες ἀπατηθῆτε· τὰ μὲν γὰρ ἀνόσια ἔργα ἀπὸ γνώμης ἀληθοῦς ἑκάστῳ γίνεται, συλλαβὰς δ' ἄν τις εὐπρεπεῖς συμπλάσειε· καὶ διὰ τοῦτ' ἀφ' ὧν ἐποίησέ τις, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ὧν φησὶ ποιήσειν, κρίνεται. M p. 141.

11 γ' Δίωνος βιβλίῳ "οὐχ ὅπως πρὸς αὐτῶν τῶν βασιλευόντων σφῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν παραδυναστευόντων αὐτοῖς γίνεται." Bekk. Anecd. p. 130, 23 et 164, 32.

13 ὅτι δύο κατὰ τὴν Ῥώμην προεχειρίζοντο ὕπατοι, ὡς εἰ συμβαίη τὸν ἕτερον φαῦλον εἶναι, καταφεύγειν ἐπὶ τὸν ἕτερον. M p. 528.

2 ὅτι Οὐαλέριον τὸν συνάρχοντα Βρούτου, καίπερ δημοτικώτατον ἀνδρῶν γενόμενον, ὅμως αὐτοεντίᾳ μικροῦ ὁ ὅμιλος κατεχρήσατο· ἐπιθυμεῖν γὰρ αὐτὸν μοναρχίας ὑπετόπησαν. καὶ ἐφόνευσαν ἄν, εἰ μή σφας διὰ ταχέων φθάσας ἐθώπευσεν. ἐσελθὼν γὰρ ἐς τὴν ἐκκλησίαν τάς τε ῥάβδους ἔκλινεν, ὀρθαῖς πρότερον ταύταις χρώμενος, καὶ τοὺς πελέκεις τοὺς

ἐνδεδεμένους σφίσι περιεῖλε· σχηματίσας δὲ ἐπὶ τού-
τοις ἑαυτὸν ἐς τὸ ταπεινότατον ἐπὶ πολὺ μὲν ἐσκυ-
θρώπασε καὶ κατεδάκρυσεν, ἐπεὶ δὲ καὶ ἐφθέγξατό
ποτε, σμικρᾷ καὶ δεδιυίᾳ τῇ φωνῇ ὑποτρέμων εἶπεν.
[τίθει τίτλον περὶ δημηγοριῶν.] M p. 141.

ὅτι τὸν τοῦ Διὸς νεὼν ἐθείωσεν ἀπὸ κλήρου ὁ 3
Ὁράτιος, καίτοι τοῦ Οὐαλερίου τόν τε υἱὸν αὐτοῦ τε-
θνηκέναι φήσαντος, καὶ τοῦτο παρ' αὐτὴν αὐτῷ τὴν
ἱερουργίαν ἀγγελθῆναι παρασκευάσαντος, ἵν' ὑπό τε
τοῦ πάθους καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλως ὅσιον ἦν ἐν πένθει
τινὰ ὄντα ἱεροποιεῖν, παραχωρήσειέν οἱ τῆς τοῦ ἔρ-
γου ἱερώσεως. ἐκεῖνος γὰρ οὐκ ἠπίστησε μὲν τῷ ῥη- 4
θέντι, καὶ γὰρ ὑπὸ πολλῶν καὶ ἀξιοπίστων ἐθρυ-
λήθη, οὐ μέντοι καὶ τῶν ἱερῶν ἐξέστη, ἀλλ' ἄταφον
τὸ σῶμα τοῦ παιδὸς ὡς καὶ ἀλλότριον, ὅπως μηδὲν
τῇ περὶ αὐτοῦ ὁσίᾳ προσήκειν δόξῃ, κελεύσας τισὶν
ἐᾶσαι, πάνθ' οὕτω τὰ καθήκοντα διετέλεσεν. V p. 577.

Δίωνος δ' βιβλίῳ "καὶ τῇ γε κόρῃ καὶ ὅπλα, ὡς 14
φασί τινες, καὶ ἵππον ἐδωρήσατο." Bekk. Anecd.
p. 133, 8.

Δίωνος δ' βιβλίῳ "ἀλλὰ τῆς τε χώρας τῆς Ῥωμαϊ- 15
κῆς κατέδραμον καὶ πάντα τὰ μέχρι τείχους ἐκακούρ-
γουν." ib. p. 152, 3 et 1. Conf. Zonar. vol. 2, p. 50, 1.

Δίωνος δ' βιβλίῳ "καὶ τά τε ἄλλα αὐτοῖς πολὺ διαλλάττοντα ἀλλήλων καὶ τὰς ἐπικλήσεις διαφόρους παρέθεσαν." ib. p. 133, 16. Ib. p. 140, 10: Δίων ε' βιβλίῳ "ἐπελπίζοντές τινα αὐτοὺς οἱ δυνατοί· 175, 19: Δίων ε' βιβλίῳ "τούτῳ τε οὖν αὐτὸν ἐτίμησεν."

Κλουσῖνος ἐκαλεῖτο (ὁ) τοῦ Πορσέννα γραμματεύς, καθά φησι Δίων. Schol. Io. Tzetzae Epistolarum in Crameri Anecd. Oxon. vol. 3, p. 360, 30, p. 8 ed. Pressel., ubi Κλούσινος.

16 ὅτι τὸ κρύφιον τῶν βουλευμάτων καὶ τὸ καίριον τῶν πράξεων, τό τε ἰδιοβουλεῖν τινα καὶ τὸ μήτ' ἀναχώρησιν ἐς μηδένα ἄλλον μηδεμίαν ἔχειν καὶ τῶν συμβαινόντων αὐτὸν ἐφ' ἑκάτερα τὴν αἰτίαν λαμβάνειν, μέγα μέρος ἐς τὸ κατορθωθῆναί τι συμβάλλεται. M p. 142.

17 πρὸς στάσεις ἐτράποντο. αἴτιον δ' ὅτι οἵ τε ἰσχύοντες τοῖς χρήμασιν ἐν πᾶσι τῶν καταδεεστέρων ὡς καὶ βασιλεύοντές σφων προέχειν ἐβούλοντο, καὶ οἱ ἀσθενέστεροι οὐδὲν αὐτοῖς οὐδὲ σμικρὸν ὡς καὶ ἰσονομούμενοι πειθαρχεῖν ἤθελον, ἀλλ' οἱ μὲν ἄπληστοι τῆς ἐλευθερίας ὄντες καὶ ταῖς οὐσίαις ταῖς ἐκείνων, οἱ δὲ ἀκρατῶς τῆς τιμήσεως ἔχοντες καὶ τοῖς
2 σώμασι τοῖς τούτων ἐχρῶντο· καὶ οὕτως ἐξ ὧν πρότερον τὰ πρόσφορα ἀνθυπουργοῦντες ἀλλήλοις συνεφρόνουν, καταλύσαντες οὐκέτι τὸ οἰκεῖον ἀπὸ τοῦ ὀθνείου διέκρινον, ἀλλὰ τό τε μέτριον ἀμφότεροι ὑπερορῶντες καὶ τὸ ἄκρον οἱ μὲν τῆς ἐπιτάξεως οἱ δὲ τῆς οὐκ ἐθελοδουλίας προτιμῶντες, οὔτε ἐκεῖνα κατειργάσαντο καὶ πολλὰ καὶ ἄτοπα τὰ μὲν ἀμυνόμενοι τὰ δὲ καὶ προκαταλαμβάνοντες ἀλλήλους ἔδρα-
3 σαν, ὥστ' αὐτοὺς ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων, πλὴν ἐν τοῖς πάνυ κινδύνοις, οὓς ἐκ τῶν ἀεὶ πολέμων δι' αὐτὰ ταῦτα μάλιστα ἔσχον, διχοστατῆσαι· ὅθενπερ συχνοὶ τῶν πρώτων καὶ ἐξεπίτηδές σφας πολλάκις παρεσκεύασαν. καὶ ἐκεῖθεν ἀρξάμενοι πολλῷ πλείω κακὰ πρὸς ἀλλήλων ἢ τῶν ἀλλοφύλων ἔπαθον. καί μοι καὶ τὸ μαντεύσασθαι ἐξ αὐτῶν ἐπέρχεται ὅτι οὐκ ἔστιν ὅπως ἄλλως εἴτ' ἂν τῆς δυνάμεως εἴτ' ἂν τῆς ἀρχῆς στερηθεῖεν, εἰ μὴ δι' ἀλλήλων σφαλεῖεν. M ib.

4 ἄλλως τε γὰρ ἐδυσχέραινον ὅτι μὴ τὰ αὐτὰ δεόμενοί σφων οἱ βουλευταὶ καὶ τυχόντες ἐφρόνουν,

ἀλλ' ἐν μὲν τῷ κινδύνῳ πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῖς ὑπέσχοντο, σωθέντες δὲ οὐδὲν οὐδὲ τῶν ἐλαχίστων ἐποίησαν. M p. 143.

ἵνα γὰρ δὴ μὴ καθ' ἓν μαχόμενοι ἀλλ' ὑπὲρ τῆς 5
οἰκείας χωρὶς ἕκαστοι ἀγωνιζόμενοι εὐχειρωτότεροί σφισι γένωνται, διεῖλον τὴν στρατιάν. ib.

ὅτι ὁ δῆμος ἰδιωτεύσαντος τοῦ Οὐαλερίου τοῦ 6
δικτάτωρος χαλεπώτατα ἐστασίασεν, ὥστε καὶ τὴν πολιτείαν νεοχμῶσαι· οἱ γὰρ ἐν ταῖς περιουσίαις ὄντες τοῦ πάνυ ἀκριβοῦς περὶ τὰ συμβόλαια ἀντεχόμενοι καὶ μηδ' ὁτιοῦν αὐτοῦ παριέντες καὶ ἐκείνου διήμαρτον καὶ ἄλλων πολλῶν ἐστερήθησαν· οὐ γὰρ ἔγνωσαν ὅτι ἥ τε πενία ἡ ἄκρατος βιαιότατον κακόν, ἥ τε ἐξ αὐτῆς ἀπόνοια, ἄλλως τε καὶ πλῆθος προσλαβοῦσα, δυσμαχώτατόν ἐστι. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ 7
ὀλίγοι τῶν τὰ πολιτικὰ πρασσόντων ἐθελονταὶ τὸ ἐπιεικὲς πρὸ τοῦ σφόδρα δικαίου προαιροῦνται· τοῦτο μὲν γὰρ τῆς τε ἀνθρωπείας φύσεως πολλάκις ἡττᾶται καὶ ἔστιν ὅτε καὶ παντελῶς καταλύεται, ἐκεῖνο δὲ σμικρόν τι αὐτοῦ παραθραῦσαν τὸ γοῦν λοιπὸν μεῖζον ὂν σώζει. πλείστων γοῦν δεινῶν τοῖς Ῥωμαίοις αἰτία ἡ τῶν δυνατωτέρων ἐς τοὺς ὑποδεεστέρους ἀκρίβεια ἐγένετο· ἄλλα τε γὰρ πολλὰ κατὰ τῶν 8
ὑπερημέρων αὐτοῖς ἐδέδοτο, καὶ εἴ δή τινι πλείους δεδανεικότες ἔτυχον, κρεουργηδὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα πρὸς τὸ μέρος ὧν ὤφειλεν ἐξουσίαν εἶχον κατανέμεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐνενόμιστο, ἀλλ' οὔτι γε καὶ ἔργῳ ποτὲ ἐγεγόνει· πῶς γὰρ ἂν πρὸς τοσαύτην ὠμότητα προεχώρησαν οἱ καὶ τοῖς ἐπ' ἀδικήματί τινι διάφευξιν ἐπὶ σωτηρίᾳ πολλάκις δόντες τοῖς τε ἀπὸ τῶν πετρῶν τοῦ Καπιτωλίου ὠσθεῖσι ζῆν, εἰ περιγένοιντο, ἐπιτρέποντες; M p. 143.

9 ὅτι οἱ χρεωστοῦντες τὰ δάνεια κολωνόν τινα κα-
τέλαβον, καὶ Γάιόν τινα προστησάμενοι τὴν τροφὴν
ἐκ τῆς χώρας ὥσπερ ἐκ πολεμίας ἐλάμβανον, κἀκ
τούτου τούς τε νόμους τῶν ὅπλων καὶ τὸ δίκαιον τῆς
ἀπονοίας σφῶν ἀσθενέστερα ἀπέφηναν. οἱ δὲ βου-
λευταὶ τούτους τε φοβηθέντες μὴ ἐπὶ πλεῖον πολε-
μωθῶσι καὶ τοὺς περιοίκους μὴ πρὸς τὰ παρόντα
συνεπίθωνται σφίσι, διεκηρυκεύσαντο αὐτοῖς πάνθ'
10 ὅσα καθ' ἡδονὴν ἤλπιζον ἔσεσθαι προτείνοντες. οἱ
δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐθρασύνοντο, θαυμασίῳ δέ τινι
τρόπῳ κατέστησαν· ἐπειδὴ γὰρ ἀτάκτως διεβόων,
Ἀγρίππας εἷς τῶν πρέσβεων μύθου τινὸς ἐπακοῦσαί
σφας ἠξίωσε, καὶ τυχὼν εἶπεν ὅτι πρὸς τὴν γαστέρα
ποτὲ τἄλλα μέλη τοῦ ἀνθρώπου ἐστασίασε, λέγοντα
αὐτὰ μὲν καὶ ἄσιτα καὶ ἄποτα πονεῖν καὶ ταλαιπω-
ρεῖν, ἅτε καὶ ἅπαντα αὐτῇ διακονούμενα, ἐκείνην δὲ
δὴ οὔτε τινὰ πόνον ἔχειν καὶ τῆς τροφῆς μόνην ἐμ-
11 πίμπλασθαι. καὶ τέλος ἐψηφίσαντο μηκέτι μήτε τὰς
χεῖρας τῷ στόματι προσφέρειν μήτε ἐκεῖνο λαμβά-
νειν, ὅπως ὅτι μάλιστα ἡ γαστὴρ ἐνδεὴς καὶ σίτου
καὶ ποτοῦ γενομένη φθαρείη. ὡς δὲ ἔδοξε ταῦτα καὶ
ἐγένετο, τὸ μὲν πρῶτον ἐξισχνάνθη τὸ σῶμα σύμπαν,
ἔπειτα ὑπέδωκε καὶ ἐξέκαμε. πονήρως οὖν τὰ μέλη
σφῶν ἔχοντα συνέγνω τε ἐκείνην καὶ τὴν σφετέραν
σωτηρίαν εἶναι καὶ ἀπέδωκεν αὐτῇ τὴν τροφήν.
12 ἀκοῦσαν δὲ τούτων τὸ πλῆθος συνῆκεν ὅτι καὶ τὰ
τῶν πενήτων αἱ τῶν εὐπόρων περιουσίαι ἀνέχουσι,
καὶ διὰ τοῦτ' ἠπιώτεροι ἐγένοντο καὶ κατηλλάγησαν,
ἄφεσιν τῶν τε δανεισμάτων καὶ τῶν ὑπερημεριῶν
εὑρόμενοι. ταῦτα μὲν οὖν καὶ πρὸς τῆς βουλῆς ἐψη-
φίσθη. M p. 144.
13 ὅτι τριβοῦνος ὁ δήμαρχος λέγεται, ὁ δὲ δικτάτωρ

αἰσυμνήτης, ὁ δὲ πραίτωρ στρατηγός, ὁ δὲ κήνσωρ τιμητής· κῆνσος γὰρ ἡ τοῦ πλήθους ἀπαρίθμησις. M p. 528.

καὶ ἐδόκει μήτ' ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου εἶναι, καὶ 14
πολλοῖς καὶ ἄλλοις, τοῖς μὲν ἑκοῦσι τοῖς δὲ ἄκουσιν...

ὅτι ὅταν πολλοὶ καθ' ἓν γενόμενοι πλεονεκτήσωσι βιασάμενοι, παραχρῆμα μὲν ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ θρασύνονται, διαλυθέντες δὲ ἄλλος κατ' ἄλλην πρόφασιν δικαιοῦνται. M p. 146.

κατά τε τὸ φύσει τοῖς πλείστοις πρὸς τοὺς συνάρ- 15
χοντας διάφορον, χαλεπὸν γὰρ πολλοὺς ἄλλως τε καὶ ἐν δυνάμει τινὶ συμφρονῆσαι, πᾶσα αὐτῶν ἡ ἰσχὺς διεσπᾶτο καὶ κατετέμνετο· οὐδὲν γὰρ ὄφελος ὧν ἐγίνωσκον ἦν, εἰ καὶ εἷς σφῶν ἀντεῖπεν· τῷ γὰρ τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς μὴ ἐπ' ἄλλο τι ἢ τὸ τοῖς βιαζομένοις τινὰς ἐναντιοῦσθαι λαμβάνειν ἰσχυρότερος ὁ κωλύων τι πραχθῆναι τῶν σπουδαζόντων αὐτὸ ἐγίγνετο. M ib.

ὅτι Μάρκιός τις κατὰ Οὐολούσκων ἀριστεύσας, ἐφ' 18
ᾧ πολλοῖς μὲν χρήμασι πολλοῖς δὲ σώμασιν αἰχμαλώτοις πρὸς τοῦ ὑπάτου τιμώμενος τὰ μὲν ἄλλα διεώσατο, ἠρκέσθη δὲ στεφάνῳ καὶ ἵππῳ πολεμιστηρίῳ, καὶ αἰχμαλώτων ἕνα τῶν αὐτοῦ φίλων αἰτήσας ἀφῆκεν ἐλεύθερον. M p. 528.

οὐ γάρ ἐστι ῥᾴδιον οὔτε ἐν πᾶσί τινα ἰσχύειν 2
οὔτε ἐν ἑκατέροις ἅμα τοῖς τε πολεμικοῖς καὶ τοῖς εἰρηνικοῖς πράγμασιν ἀρετὴν ἔχειν· οἵ τε γὰρ τοῖς σώμασιν ἰσχυριζόμενοι ἀνοηταίνουσιν ὡς πλήθει, καὶ
Δ c
τὰ ἄρθω. | επιτ.. ευ πω χρήσασθαι οὐκ ἐπὶ πᾶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνθεῖ. δι' οὖν ταῦτ' εἰς τὰ πρῶτά ποθ' ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀρθεὶς εἶτα πρὸς αὐτῶν οὐ πολλῷ ὕστερον ἐξέπεσεν, καὶ τὴν πόλιν τὴν τῶν Οὐόλσκων

τῇ πατρίδι δουλώσας τὴν οἰκείαν αὖ μετ' ἐκείνων
ἐς πᾶν κινδύνου κατέστησεν. M p. 146.
3 ὅτι ὁ αὐτὸς στρατηγῆσαι θελήσας καὶ μὴ τελε-
σθεὶς ἠγανάκτησε τῷ ὁμίλῳ, καὶ ἐκ τοῦ τοῖς δημάρ-
χοις πολὺ δυναμένοις βαρύνεσθαι παρρησίᾳ πλείονι
πρὸς αὐτὸν παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμοίους οἱ ἐκ τῶν
4 κατειργασμένων ἐχρῆτο. καὶ λιμοῦ γενομένου ἰσχυ-
ροῦ καὶ Νώρβης πόλεως ἀποικίζεσθαι βουλομένης τὸ
πλῆθος ἐπ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς τοὺς δυνατοὺς ᾐτιά-
σατο, ὡς καὶ δι' ἐκείνους καὶ τῆς τροφῆς στερισκό-
μενοι καὶ ἐς τοὺς πολεμίους ἐπίτηδες ἐπ' ὀλέθρῳ
προύπτῳ ἐκδιδόμενοι. ὅταν γὰρ ἐς ὑποψίαν τινὲς
ἀλλήλων ἔλθωσι, πάντα καὶ τὰ ὑπὲρ σφῶν γιγνόμενα
5 ἀλλοίως κατὰ τὸ στασιωτικὸν λαμβάνουσι. καὶ ὁ Κο-
ριολανὸς ἄλλως τε ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτοὺς ἐποιήσατο, καὶ
σίτου πολλαχόθεν κομισθέντος, καὶ τοῦ γε πλείστου
προῖκα παρὰ τῶν ἐν Σικελίᾳ βασιλέων πεμφθέντος,
οὐκ ἐπέτρεψέ σφισι διαλαχεῖν αὐτὸν ὥσπερ ᾔτουν.
οἱ οὖν δήμαρχοι, οὕσπερ που καὶ τὰ μάλιστα κατα-
λῦσαι ἐγλίχετο, τυραννίδος αὐτὸν ὑπὸ τὸ πλῆθος
ἀγαγόντες ἐξήλασαν, καίτοι πάντων βοώντων καὶ δει-
νὸν ποιουμένων ὅτι καὶ περὶ σφῶν τὰ τοιαῦτα κρί-
6 νειν ἐτόλμων. ἐκπεσὼν οὖν πρὸς τοὺς Οὐόλσκους
καίπερ ἐχθίστους ὄντας ὀργῇ τῆς συμφορᾶς ἦλθε,
καὶ ἑαυτὸν ἔκ τε τῆς ἀνδρείας ἧς ἐπεπείραντο καὶ
ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ πρὸς τοὺς πολίτας ἀσμένως δέξε-
σθαι προσεδόκησεν, ἀντίπαλα ἢ καὶ μείζω δι' αὐτὸ
τοὺς Ῥωμαίους ὧν ἔπαθον δράσειν ἀντελπίσαν-
τας· ὑφ' ὧν γὰρ ἄν τις σφόδρα κακῶς πάθῃ, πρὸς
τῶν αὐτῶν καὶ εὖ πείσεσθαι, βουλομένων γε καὶ
δυναμένων εὖ ποιῆσαι, οὐκ ἐλάχιστα πιστεύει. M
p. 147.

πάνυ γὰρ περιθύμως ἔφερεν ὅτι καὶ περὶ τῆς 7
οἰκείας κινδυνεύοντες μηδ' ὣς τῶν ἀλλοτρίων ἀφί-
σταντο. ὡς οὖν καὶ ταῦτα ἀνηγγέλθη σφίσιν, οἱ μὲν
ἄνδρες οὐδὲν μᾶλλον ἐκινήθησαν· οὕτω πως κακῶς
ἐστασίαζον ὥστε μηδ' ὑπὸ τῶν κινδύνων καταλλα-
γῆναι· αἱ δὲ γυναῖκες, ἥ τε γαμετὴ τοῦ Κοριολανοῦ
Οὐολουμνία καὶ ἡ μήτηρ Οὐετουρία, παραλαβοῦσαι
καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐπιφανεστάτας, ἦλθον πρὸς αὐτὸν
ἐς τὸ στρατόπεδον τὰ παιδία αὐτοῦ ἄγουσαι, καὶ
ἐποίησαν αὐτὸν μὴ ὅτι ἐπὶ τῇ χώρᾳ ἀλλὰ μηδὲ ἐπὶ
τῇ καθόδῳ καταλύσασθαι. προσήκατο γὰρ αὐτὰς εὐ- 8
θὺς ἐπειδὴ τάχιστα παρούσας ᾔσθετο, καὶ λόγου
σφίσι μετέδωκεν, ἐπράχθη τε ὧδε. αἱ μὲν ἄλλαι
σιωπῶσαι ἔκλαον, ἡ δὲ δὴ Οὐετουρία "τί θαυμάζεις"
ἔφη, "τέκνον; τί δὲ ἐκπέπληξαι; οὐκ ηὐτομολήκα-
μεν, ἀλλ' ἡμᾶς ἡ πατρὶς ἔπεμψέ σοι, εἰ μὲν πείθοιο,
μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα, εἰ δὲ μή, λάφυρα,
ὥστ' εἰ καὶ νῦν ἔτι ὀργίζῃ, πρώτας ἡμᾶς ἀπόκτεινον.
τί δ' ἀνανεύεις; τί δ' ἀποστρέφῃ; ἢ ἀγνοεῖς ὅπως 9
τἀν τῇ πόλει ἡμεῖς τοι ἄρτι ὀδυρόμεναι ἐπαυσάμεθα,
ἵνα σε ἴδωμεν; καταλλάγηθί τ' οὖν ἡμῖν καὶ μηκέτι
ὀργίζου τοῖς πολίταις, τοῖς φίλοις, τοῖς ἱεροῖς, τοῖς
τάφοις, μηδ' ἐπεμπέσῃς ἐς τὸ ἄστυ θυμῷ πολεμίῳ,
μηδὲ ἐκπολιορκήσῃς τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ καὶ ἐγεννή-
θης καὶ ἀνετράφης καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα Κο-
ριολανὸς ἐγένου. πείσθητί μοι, παιδίον, μηδέ με
ἄπρακτον ἀποπέμψῃς, ἵνα μὴ καὶ νεκράν με ὑπ' αὐ-
τοχειρίας ἴδῃς." ταῦτ' εἰποῦσα ἀνέκλαυσε, καὶ τήν 10
τε ἐσθῆτα καταρρηξαμένη καὶ τοὺς μαστοὺς προδεί-
ξασα τῆς τε γαστρὸς ἁψαμένη "ἴδε" ἔφη, "τέκνον,
αὕτη σε τέτοκεν, οὗτοί σε ἐξέθρεψαν." εἰπούσης δὲ
αὐτῆς ταῦτα καὶ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ τά τε παιδία καὶ αἱ

ἄλλαι γυναῖκες συνεθρήνησαν, ὥστε καὶ ἐκεῖνον ἐς
11 πένθος ἐμβαλεῖν. μόλις τέ ποτε ἀνενεγκὼν περι-
έπτυξε τὴν μητέρα, καὶ φιλῶν ἅμα αὐτὴν "ἰδού"
ἔφη, "μῆτερ, πείθομαί σοι· σὺ γάρ με νικᾷς, καὶ
σοὶ δὴ ταύτην τὴν χάριν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐχέτω-
σαν· ἐγὼ γὰρ οὐδ' ἰδεῖν αὐτοὺς ὑπομένω, οἵτινες
τηλικαῦτα ὑπ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντες τοιαῦτά με ἔδρα-
σαν. οὔκουν οὐδ' ἀφίξομαί ποτε ἐς τὴν πόλιν· ἀλλὰ
σὺ μὲν καὶ ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρίδα ἔχε, ἐπειδὴ τοῦτο
ἠθέλησας, ἐγὼ δὲ ἐκποδὼν ὑμῖν ἀπαλλαγήσομαι."
12 ταῦτ' εἰπὼν ἀπανέστη· τῷ τε γὰρ δέει τῷ τοῦ ὁμί-
λου καὶ τῇ αἰσχύνῃ τῶν ὁμοίων, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν
ἐπ' αὐτοὺς ἐπεστράτευσεν, οὐδὲ τὴν κάθοδον διδο-
μένην οἱ ἐδέξατο, ἀλλ' ἐς τοὺς Οὐόλσκους ἀναχωρή-
σας ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλῆς ἢ καὶ γηράσας ἀπέθανεν.
M p. 148. Conf. Io. Tzetz. Hist. 6, 60, Epist. 6, p. 9, 16.

19 ὅτι Κάσσιος τοὺς Ῥωμαίους εὐεργετήσας ὑπ' αὐ-
a. u. 269 τῶν ἐκείνων ἐθανατώθη. ὥστε καὶ ἐκ τούτου δια-
δειχθῆναι ὅτι πιστὸν οὐδὲν ἐν τοῖς πλήθεσιν ἐστίν,
ἀλλὰ καὶ τοὺς πάνυ σφίσι προσκειμένους οὐχ ἧττον
τῶν τὰ μέγιστα ἀδικούντων ἀπολλύουσι· πρὸς μὲν
γὰρ τὸ ἀεὶ παρὸν μεγάλους τοὺς αἰτίους τῶν ὠφελη-
μάτων ἄγουσιν, ἐπειδὰν δέ σφας ἐκκαρπώσωνται,
οὐδὲν ἔτ' αὐτοὺς οἰκειοτέρους τῶν ἐχθίστων νομί-
ζουσι. τὸν γὰρ Κάσσιον καίπερ χαριζόμενόν σφισιν
ὅμως ἐπ' αὐτοῖς οἷς ἐσεμνύνετο ἀπέκτειναν, καὶ ἔκ-
δηλόν γε ὅτι ζηλοτυπηθεὶς ἀλλ' οὐκ ἀδικήσας τι
ἀπώλετο. M p. 150.

20 οἱ γὰρ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀεὶ γιγνόμενοι ἐπειδὴ
μηδένα ἄλλον τρόπον κατέχειν σφᾶς ἐδύναντο, πο-
λέμους ἐκ πολέμων ἐξεπίτηδες ἐκίνουν, ὅπως πρὸς

ἐκείνους ἀσχολίαν ἄγοντες μηδὲν περὶ τῆς γῆς πολυπραγμονῶσιν. M ib.

ὅτι συνεχέσιν ἀτυχήμασι Ῥωμαῖοι χρησάμενοι καὶ 2
δαιμονικὸν τοῦτο νομίσαντες, μίαν τῶν Ἑστιάδων κατὰ τὰ πάτρια ζῶσαν κατορύττουσιν ὡς αἰτίαν γενομένην τῆς θεοβλαβείας διὰ τοῦ προέσθαι τὴν παρθενίαν μιᾶναί τε μίξει παρανόμῳ τὰ ἱερά. M p. 529.

οὕτω γοῦν ὑφ' ἑκατέρου παρωξύνθησαν ὥστε 3
καὶ τὴν νίκην ἔνορκον τοῖς στρατηγοῖς ὑποσχέσθαι· πρὸς γὰρ τὴν αὐτίκα ὁρμὴν κύριοι καὶ τῆς τύχης εἶναι ἐνόμισαν. M p. 150.

ὅτι ἔοικε τὸ πλεῖστον τοῦ ἀνθρωπίνου πρὸς μὲν 4
τὸ ἀνθιστάμενον καὶ παρὰ τὸ συμφέρον φιλονεικεῖν, τοῖς δὲ ὑπείκουσι καὶ παρὰ δύναμιν ἀνθυπουργεῖν. M p. 151.

ὅτι οἱ Φάβιοι ἐπί τε τῷ γένει καὶ τῷ πλούτῳ 21
ὅμοια τοῖς ἀρίστοις φρονοῦντες ὡς τάχιστα αὐτοὺς a. u. 277
ἀθυμοῦντας εἶδον· ὅταν γάρ τινες ἐς πολλὰς ἅμα καὶ δυσχερεῖς πράξεις ἐμπέσωσιν, οὔτε τι βούλευμα πρός τε τὸ πλῆθος καὶ πρὸς τὸ ἀθρόον τῶν κινδύνων ἐξευρεῖν δύνανται καὶ τῶν ἔργων καὶ τὰ πάνυ ῥᾴδια ἀπογινώσκουσι, κἀκ τούτου ταῖς τε γνώμαις καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ταῖς δόξαις ἀναπίπτουσι καὶ τὰ πράγματα ἑκόντες ὡς καὶ μάτην πονήσοντες προΐενται, καὶ τέλος ἐπιτρέψαντές σφᾶς τοῖς ἐκ τοῦ δαιμονίου παραλόγοις ἀναμένουσι πάνθ' ὅσα ἂν ἡ συντυχία ἐνέγκῃ. M p. 151.

ὅτι οἱ Φάβιοι ἓξ καὶ τριακόσιοι ὄντες ὑπὸ Τυρ- 2
σηνῶν ἀνῃρέθησαν· καὶ γάρ πως τὸ δι' ἀνδρείας πίστιν ὀγκούμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θράσους πολλάκις φθείρεται, τό τε δι' εὐτυχίαν αὐχοῦν ἐς τοὐναντίον ἐκφρονῆσαν ἐκπίπτει. M ib.

3 οὓς οἱ Ῥωμαῖοι μειζόνως ἢ κατὰ ἀριθμὸν τῶν ἀπογενομένων καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ἐπένθησαν. ἦν μὲν γὰρ ἐκεῖνος ἄλλως τε καὶ ἐν εὐπατρίδαις οὐ σμικρός, πρὸς δὲ δὴ τὴν ἀξίωσιν τό τε φρόνημα αὐτῶν πᾶσάν σφων ἀπολωλέναι τὴν ἰσχὺν ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο τήν τε ἡμέραν ἐν ᾗ διεφθάρησαν ἐς τὰς μιαρὰς ἐνέγραψαν, καὶ τὰς πύλας δι᾽ ὧν ἐξεστράτευσαν ἐν ἀτιμίᾳ ἐποιήσαντο, ὥστε μηδένα δι᾽ αὐτῶν ἄρχοντα διιέναι. καὶ Τίτου Μενηνίου τοῦ στρατηγοῦ, ἐπὶ γὰρ τούτου τὸ πάθος ἐγένετο, κατηγορηθέντος ὕστερον ἐν τῷ δήμῳ ὅτι μήτ᾽ ἐκείνοις ἤμυνε καὶ μάχῃ μετὰ τοῦθ᾽ ἡττήθη, κατεψηφίσαντο. V p. 578.

22 ὅτι οἱ εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐ πάνυ πλὴν βραχέων ἐπιθειάζοντές τινα ἀντέπραττον, λάθρᾳ δὲ συχνοὺς τῶν θρασυτάτων ἐφόνευον. ἐννέα γάρ ποτε δήμαρχοι πυρὶ ὑπὸ τοῦ δήμου ἐδόθησαν· ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπέσχεν, ἀλλὰ πλείονα ἐλπίδα οἱ μετὰ ταῦτα ἀεὶ δημαρχοῦντες ἐκ τῆς ἑαυτῶν φιλονεικίας ἢ δέος ἐκ τῆς ἐκείνων συμφορᾶς λαμβάνοντες οὐχ ὅσον οὐκ ἠμβλύνοντο, ἀλλὰ καὶ ἔτι μᾶλλον
2 ὑπ᾽ αὐτῶν τούτων ἐθρασύνοντο· τούς τε γὰρ ἀπολλυμένους ἐς δικαίωμα τῆς ὑπὲρ ἑαυτῶν τιμωρίας προεβάλλοντο, καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἡδονὴν ἐκ τοῦ καὶ παρὰ δόξαν ἀκινδύνως περιέσεσθαι νομίζειν προσετίθεντο. ὥστε καὶ τῶν εὐπατριδῶν τινας, ἐπειδὴ μηδὲν ἄλλως ἤνυτον, ἐς τὰ τοῦ πλήθους νομίσματα μεταστῆναι· τὴν γὰρ ταπεινότητα αὐτοῦ πολὺ πρὸς τὰς τῆς δημαρχικῆς ἰσχύος ἐπιθυμίας τῆς τῶν σφετέρων καλλωπισμάτων ἀσθενείας ἐνόμιζον εἶναι, καὶ μάλισθ᾽ ὅτι καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπὶ πλεῖόν τε ἔτι, καίπερ κωλυθὲν τό τινα δὶς τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν, συχνοὶ καὶ ἐφεξῆς ἐδημάρχουν. M p. 152.

ὅτι ἐς τοῦτο ὁ ὅμιλος ὑπ' αὐτῶν τῶν εὐπατρι- 3
δῶν προήχθη· ὃ γάρ τοι ὑπὲρ ἑαυτῶν ἡγοῦντο ποιεῖν,
τὸ πολέμους τινὰς ἀεὶ παρασκευάζειν σφίσιν, ὅπως
ὑπό γε τῶν ἔξωθεν κινδύνων σωφρονεῖν ἀναγκάζων-
ται, τοῦτο θρασυτέρους αὐτοὺς ἀπειργάζετο· οὔτε
γὰρ στρατεύειν, εἰ μὴ λάβοιεν ὧν ἑκάστοτε ἐπωρέ-
γοντο, βουλόμενοι, καὶ ἀπροθύμως ὁπότε ἐξέλθοιεν
ἀγωνιζόμενοι πάνθ' ὅσ' ἤθελον ἔπρατττον. κἂν τούτῳ
καὶ ἀληθῶς οὐκ ὀλίγοι τῶν πλησιοχώρων σφίσι, τῇ
ἐκείνων διχοστασίᾳ πλεῖον ἢ τῇ ἑαυτῶν δυνάμει θαρ-
σοῦντες, ἐνεωτέριζον. M ib.

ὅτι οἱ Αἴκουοι τό τε Τούσκουλον λαβόντες καὶ 23
Μάρκον Μινούκιον νικήσαντες ἐν φρονήματι ἐγέ- a. u. 296
νοντο, ὥστε καὶ τοῖς πρέσβεσι τοῖς τῶν Ῥωμαίων,
οὓς ἐπὶ τῇ τοῦ χωρίου καταλήψει αἰτιώμενοί σφας
ἔπεμψαν, πρὸς μὲν τὸ ἐπίκλημα μηδὲν ἀποκρίνασθαι,
δρῦν δέ τινα διὰ τοῦ στρατηγοῦ σφων Κοιλίου Γράκ-
χου δείξαντες πρὸς ἐκείνην, εἴ τι βούλοιντο, λέγειν
αὐτοὺς κελεῦσαι. U[a] p. 373.

ὅτι πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Μινούκιον ἐν κοίλῳ 2
τινὶ καὶ λοχμώδει τόπῳ μετά τινων ἀπειλῆφθαι, δι-
κτάτωρα ἐπ' αὐτοὺς Λούκιον Κοΐντιον, καίπερ πέ-
νητα ὄντα, τό τε γήδιον, ὃ μόνον αὐτῷ ὑπῆρχεν,
αὐτοχειρίᾳ τότε γεωργοῦντα, προεχειρίσαντο· ἔς τε
γὰρ τὰ ἄλλα ὅμοιος τοῖς πρώτοις ἀρετὴν ἦν καὶ σω-
φροσύνῃ διέπρεπε, καίτοι τὰς κόμας ἐς πλοκάμους
ἀνιείς, ἀφ' οὗ δὴ καὶ Κιγκινᾶτος ἐπωνομάσθη. V
p. 578.

ὅτι καὶ τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ τὰ ἐν τῷ 3
ἄστει ἐταράχθη· οἵ τε γὰρ στρατευόμενοι φιλονεικίᾳ

[a] i. e. Ursini Selecta de legationibus, Antverp. 1582.

τοῦ μηδὲν τοῖς τὴν δυναστείαν ἔχουσι προσχαρίσασθαι καὶ τὰ κοινὰ καὶ τὰ οἰκεῖα ἐθελονταὶ προΐεντο, καὶ ἐκεῖνοι οὐχ ὅτι τοῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπολλυμένοις σφῶν ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πολλοὺς τῶν δραστηρίων τῶν τὰ τοῦ πλήθους πραττόντων ἐκ τρόπου δή τινος ἐπιτηδείου ἔφθειρον. κἀκ τούτου στάσις οὐ σμικρά σφων συνηνέχθη. M p. 153.

4 ἐς γὰρ τοῦτο φιλοτιμίας κἀκ τούτου καὶ φιλονεικίας ἀλλήλοις ἀφίκοντο, ὥστε μηκέτι καθ᾽ ἓν πάντας, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἀλλ᾽ ἐκ περιτροπῆς ἰδίᾳ ἕκαστον αὐτῶν ἄρχειν, ἀφ᾽ οὗ οὐδὲν χρηστὸν ἐγίγνετο· τό τε γὰρ οἰκεῖον, οὐ τὸ κοινὸν ἑκάστου αὐτῶν σκοποῦντος, καὶ βλαβῆναί πῃ τὸ δημόσιον μᾶλλον ἢ τὸν συνάρχοντα εὐδοκιμῆσαι ἐθέλοντος, πολλὰ καὶ δυσχερῆ συνέβαινεν. M ib.

5 ὅτι δημοκρατία ἐστὶν οὐ τὸ πάντας τῶν αὐτῶν ἁπλῶς τυγχάνειν, ἀλλὰ τὸ τὰ κατ᾽ ἀξίαν ἕκαστον φέρεσθαι. M p. 154.

24 ὅτι πρὸς τοὺς Φαλίσκους οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς μά-
a. u. 359 χας μαχεσάμενοι καὶ πολλὰ καὶ παθόντες καὶ δράσαντες τῶν μὲν πατρίων ἱερῶν ὠλιγώρησαν, πρὸς δὲ τὰ ξενικὰ ὡς καὶ ἐπαρκέσοντά σφισιν ὥρμησαν. φιλεῖ γάρ πως τὸ ἀνθρώπειον ἐν ταῖς συμφοραῖς τοῦ μὲν συνήθους, κἂν θεῖον ᾖ, καταφρονεῖν, τὸ δὲ ἀπείρατον θαυμάζειν· παρ᾽ ἐκείνου μὲν γὰρ ἅτε μηδὲν ἐς τὸ παρὸν ὠφελεῖσθαι νομίζοντες οὐδὲ ἐς τὸ ἔπειτα χρηστὸν οὐδὲν προσδέχονται, παρὰ δὲ δὴ τοῦ ξένου πᾶν ὅσον ἂν ἐθελήσωσιν ὑπὸ τῆς καινοτομίας ἐλπίζουσιν. M p. 153.

2 ὅτι τὴν τῶν Φαλίσκων πόλιν πολιορκοῦντες οἱ
a. u. 361 Ῥωμαῖοι ταύτῃ προσκαθήμενοι διετρίβησαν, εἰ μὴ τοιόνδε τι ἐγένετο. γραμματιστής τις ἐν αὐτῇ παῖδας

οὔτ' ὀλίγους οὔτ' ἀφανεῖς παιδεύων, ἐπειθ' ὑπ' ὀργῆς
ἢ καὶ κέρδους ἐλπίδι πάντας σφᾶς ἔξω τε τοῦ τείχους
ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι ἐξήγαγεν, τοσοῦτον γάρ που τῆς
ἀδείας αὐτοῖς περιῆν ὥστε καὶ τότε συμφοιτᾶν, καὶ
πρὸς τὸν Κάμιλλον ἐκόμισε, πᾶσάν οἱ τὴν πόλιν δι' αὐ-
τῶν παραδιδόναι λέγων· οὐ γὰρ περιοίσειν ἔτι τοὺς
ἔνδον, τῶν φιλτάτων σφίσιν ἐχομένων. οὐ μέντοι 3
καὶ ἐπέρανέ τι· ὁ γὰρ Κάμιλλος τῆς τε ἀρετῆς ἅμα
τῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμπτωμάτων τῶν ἀνθρω-
πίνων ἐνθυμηθεὶς οὐκ ἠξίωσεν ἐκ προδοσίας αὐτοὺς
ἑλεῖν, ἀλλὰ καὶ τὼ χεῖρε ἐς τοὐπίσω τοῦ προδότου
δήσας παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς τοῖς παισὶν [ὀπισθό-
χειρα] ἀγαγεῖν οἴκαδε. γενομένου δὲ τούτου οἱ Φα-
λίσκοι οὐκέτ' ἀντέσχον, ἀλλὰ καίτοι καὶ δυσάλωτοι
ὄντες καὶ ἐκ περιουσίας τὸν πόλεμον διαφέροντες,
ὅμως ἐθελονταὶ ὡμολόγησαν αὐτῷ, θαυμαστήν τινα
φιλίαν παρ' αὐτοῦ προσδοκήσαντες ἕξειν, οὗγε καὶ
πολεμίου οὕτω δικαίου ἐπεπείραντο. V p. 578.

ὁ οὖν Κάμιλλος ἐπιφθονώτερος ἔτι καὶ μᾶλλον 4
ἐκ τούτων τοῖς πολίταις γενόμενος ἐγράφη τε ὑπὸ
τῶν δημάρχων ὡς μηδὲν ἐκ τῆς λείας τῆς τῶν Οὐηίων
τὸ δημόσιον ὠφελήσας, καὶ ἑκουσίως πρὸ τῆς δίκης
ὑπεξέσχεν. V ib.

Δίωνος ϛ' βιβλίῳ "ἐπεὶ διῆρξεν, ἐσήγαγον καὶ 5
χρήμασιν ἐξημίωσαν, οὔτε περὶ τοῦ σώματος ἐς κίν-
δυνον καταστήσαντες." Bekk. Anecd. p. 146, 21.

οὕτω γὰρ αὐτὸν οὐ τὸ πλῆθος μόνον, οὐδ' ὅσοι 6
φιλοτιμίαν τινὰ πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ εἶχον, ἀλλὰ
καὶ οἱ πάνυ φίλοι συγγενεῖς τε αὐτῷ ὄντες ἐβάσκαι-
νον ὥστε μηδ' ἀποκρύπτεσθαι· δεομένου γὰρ αὐτοῦ
τῶν μὲν καὶ συναγωνίσασθαι τῶν δὲ τήν γε ἀπο-
λύουσαν θέσθαι, . . . ἁλόντι δ' αὐτῷ χρημάτων τε

τιμήσειν καὶ τὴν καταδίκην συνεκτίσειν ὑπέσχοντο. διὰ μὲν δὴ ταῦτα εὐχήν τε ὑπὲρ τῆς γῆς ἐποιήσατο χρείαν αὐτοῦ τὴν πόλιν σχεῖν καὶ πρὸς τοὺς Ῥουτούλους πρὶν κατηγορηθῆναι μετέστη. M p. 154.

7 γενέσθαι δὲ καθὼς ὁ θριαμβικὸς παρακελεύεται νόμος, περὶ οὗ γράφει Δίων Κοκκειανός. εἰ δὲ τῶν ἐργωδῶν σοι δοκεῖ παλαιῶν βίβλους ἀνερευνᾶν, ἀλλ᾽ οὖν ὡς οἷον ἐπιδρομάδην αὐτὸς τὰ τοῦ θριάμβου ἐξείποιμι. εἰς δίφρον τὸν θριαμβονίκην ἀναβιβάσαντες σινωπιδίῳ ἢ κινναβάρει τὸ πρόσωπον ἀντὶ αἵματος, ὡς μὴ ἐρυθριᾷ, περιχρίουσι καὶ βραχιονιστῆρας ἐμβάλλουσι ταῖς χερσὶ καὶ δάφνινον στέμμα καὶ δάφνης κλῶνα διδοῦσι τῇ δεξιᾷ. περιτιθέασι δὲ καὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον ἐξ ὕλης ὁποίας, ἀνάγραπτα φέροντα ὅσα ἐποίησεν ἢ ἐπεπόνθει· οἰκέτης δὲ δημόσιος τοῦ ἅρματος ἑστὼς ὄπισθεν ἀνέχει τὸν στέφανον λέγων ἐκείνῳ πρὸς οὖς, Βλέπε καὶ τὸ κατόπιν. κώδωνες δὲ καὶ μάστιξ τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἅρματος ἀπῃώρηνται· εἶτα τρὶς κυκλῶν τὸν τόπον περιτρέχει, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς ἐπὶ γόνασιν ἀνέρπει καὶ τοὺς στεφάνους ἐκεῖ ἀποτίθεται. Tzetzes Epist. 107, p. 86. Ergo Dionis fere sunt haec Zonarae vol. 1, p. 76, 19, post Plutarchea Camill. c. 7 de populi in Camillum propter triumphum ira: Ἡ δὲ τῶν ἐπινικίων πομπή, ἣν καὶ θρίαμβον ἐκάλουν, τοιάδε τις ἐγίνετο. ὅτε τι κατωρθώθη μέγα καὶ ἐπινικίων ἐπάξιον, αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὠνομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιέδει ταῖς ῥάβδοις καὶ τοῖς δρομοκήρυξι τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει κομίζειν ἐδίδου. ἐλθὼν δὲ οἴκαδε τὴν γερουσίαν συνήθροιζε καὶ ᾔτει ψηφίσασθαί οἱ τὰ ἐπινίκια. καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου,

ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ αὐτοκράτορος. καὶ εἰ μὲν ἦν ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι ἐν ᾗ τυγχάνων ἐνίκησε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο, εἰ δ' ὁ χρόνος παρεληλύθει τῆς ἀρχῆς, ἄλλο τι πρόσφορον αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα· ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρητο. ἐνσκευασάμενος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβὼν στέφανόν τε δάφνης ἀναδησάμενος καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μέν σφισι χρήματα, ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τέ τισι καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρεῖχε, καὶ στεφάνους τοῖς μὲν χρυσοῦς τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, τοὔνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γὰρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος ἔφερεν· ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο εἰκόνιστο. ἐναυκράτησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο· ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης ἢ ἑτέρου κινδύνου ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυός, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προετετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο. καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διανενέμητο· ἤδη δέ τινες καὶ παντὶ τῷ δήμῳ διέδοσαν καὶ ἐδαπάνων εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἐδημοσίευον, καὶ εἴ τι περιελέλειπτο, εἰς ναούς, εἰς στοὰς ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. ταῦθ' ὁ πομπεὺς ποιήσας εἰς τὸ ἅρμα ἀνέβαινε. τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτ' ἀγωνιστηρίῳ οὔτε πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερές, ἀλλ' ἐς πύργον περι-

φεροῦς τρόπον ἐξείργαστο. καὶ οὐ μόνος ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' ἂν γε καὶ παῖδας ἢ συγγενεῖς εἶχε, κἀκείνων τὰς μὲν κόρας καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ ἁδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τούς τε ζυγίους καὶ τοὺς σειραφόρους ἀνετίθετο· εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῷ πομπεῖ παριππεύοντες συνεπόμπευον. τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ' ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. οἰκέτης μέντοι δημόσιος ἐπ' αὐτοῦ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τῶν λίθων τῶν χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν "ὀπίσω βλέπε", τὸ κατόπιν δηλαδὴ καὶ τὰ ἐφεξῆς προσκόπει τοῦ βίου, μηδ' ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῇς καὶ ὑπερφρονήσῃς. καὶ κώδων ἀπήρτητο καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος, ἐνδεικτικὰ τοῦ καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι ὥστε καὶ αἰκισθῆναι ἢ καὶ δικαιωθῆναι θανεῖν. τοὺς γὰρ ἐπί τινι ἀτοπήματι καταδικασθέντας θανεῖν νενόμιστο κωδωνοφορεῖν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχριπτόμενος μιάσματος ἀναπίμπληται. οὕτω τε σταλέντες εἰσῄεσαν εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τὰ σκῦλά τε καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ἠσκημένα, πόλεις τε καὶ ὄρη καὶ ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα ἦν ἐξαρκοῦσα πρὸς τὴν τούτων πομπήν· εἰ δὲ μή, καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἐπέμπετο. προδιελθόντων δ' ἐκείνων οὕτως ὁ πομπεὺς εἰς τὴν Ῥωμαίαν κομισθεὶς ἀγοράν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνήλαυνεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καί τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγαγὼν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνήσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήρ-

χετο. (εἶτα μετὰ θυμελικῶν οἴκαδε ἀπέρχεται Tzetzes post verba supra posita. Ergo haec Dionis fere sunt verba.) τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ νικητήρια· αἱ δὲ στάσεις αἵ τε δυναστεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ' αὐτοῖς.

ὅτι τῆς στρατείας τῶν Γαλατῶν αἰτία αὕτη ἐγέ- 25
νετο. οἱ Κλουσῖνοι πολέμῳ ὑπ' αὐτῶν κακωθέντες a. u. 364
πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατέφυγον, ἐλπίδα οὐκ ἐλαχίστην ἔχοντες, ἐπειδὴ τοῖς Οὐηιένταις καίπερ ὁμοφύλοις οὖσιν οὐ συνήραντο, πάντως τινὰ ὠφέλειαν παρ' αὐτῶν εὑρήσεσθαι. ὡς δὲ ἐκεῖνοι τὴν ἐπικουρίαν οὐκ ἐψηφίσαντο, πρέσβεις δὲ πρὸς τοὺς Γαλάτας πέμψαντες εἰρήνην αὐτοῖς ἔπραττον, ταύτην
παρὰ μικρόν, ἐπὶ γὰρ μέρει τῆς χώρας προετείνετό 2
σφισιν, ἐποιήσαντο, συμπεσόντες δὲ τοῖς βαρβάροις ἐκ τῶν λόγων ἐς μάχην τοὺς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις προσπαρέλαβον. οἱ οὖν Γαλάται χαλεπῶς ἐπὶ τῇ ἀντιτάξει αὐτῶν ἐνεγκόντες, τὸ μὲν πρῶτον ἀνταπέστειλάν τινας ἐς τὴν Ῥώμην, αἰτιώμενοι τοὺς πρέσβεις· εἶτ' ἐπειδὴ μήτε τιμωρία σφίσιν ἐγένετο καὶ χιλίαρχοι πάντες ἀπεδείχθησαν, θυμοῦ τε ἐπληρώθησαν ὄντες καὶ ἄλλως ὀργὴν ἄκροι, καὶ τοὺς Κλουσίνους ἐν ὀλιγωρίᾳ θέμενοι πρὸς τὴν Ῥώμην ὥρμησαν. U p. 373.

ὅτι τοῖς Ῥωμαίοις δεξαμένοις τὴν τῶν Γαλατῶν 3
ἔφοδον οὐδ' ἀναπνεῦσαι ὑπῆρξεν, ἀλλ' αὐθημερὸν ἐς τὴν μάχην ἐκ τῆς πορείας ὥσπερ εἶχον καταστάντες ἔπταισαν· πρὸς γὰρ τὸ ἀδόκητον τῆς ἐπιστρατείας αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων τήν τε φωνὴν ξενικόν τέ τι καὶ φρικῶδες φθεγγομένην ἐκπλαγέντες τῆς τε ἐμπειρίας ἅμα τῆς τῶν τακτικῶν ἐπελάθοντο καὶ ἐκ τούτου καὶ τὰς ἀρετὰς προήκαντο. πλεῖστον γάρ τοι πρὸς ἀνδρείαν ἐπιστήμη 4

φέρει, ὅτι καὶ παροῦσά τισι τὴν ῥώμην τῆς γνώμης σφῶν βεβαιοῖ καὶ ἐλλείπουσα καὶ ἐκείνην προσδιαφθείρει πολλῷ μᾶλλον ἢ εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς προϋπῆρχεν· ἄπειροι μὲν γὰρ πολλοὶ πολλὰ θυμῷ βιαίως κατορθοῦσιν, οἱ δὲ δὴ τῆς εὐταξίας, ἣν ἂν μάθωσιν, ἁμαρτάνοντες καὶ τὴν τοῦ φρονήματος ἰσχὺν προσαπολλύουσιν. ὑφ' ὧν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐσφάλησαν. M p. 154.

5 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ὄντες καὶ πολιορκούμενοι ἐλπίδα σωτηρίας πλὴν παρὰ τοῦ δαιμονίου οὐδεμίαν εἶχον. τὸ γὰρ δὴ θεῖον καίπερ ἐν παντὶ κακοῦ ὄντες ἐθεράπευον οὕτως ὥστε, ἐπειδή τι τῶν ἱερῶν ἐχρῆν ὑπὸ τῶν ποντιφίκων ἄλλοθί που τῆς πόλεως γενέσθαι, Καίσων Φάβιος, οὗ ἡ ἱερουργία ἱκνεῖτο, κατέβη τε ἐπ' αὐτὴν ἐκ τοῦ Καπιτωλίου στειλάμενος ὥσπερ εἰώθει, καὶ διὰ τῶν πολεμίων διεξελθὼν τά τε νομιζόμενα ἐποίησε καὶ αὐθημερὸν

6 ἀνεκομίσθη. θαυμάζω μὲν οὖν καὶ τῶν βαρβάρων ὅτι αὐτοῦ, εἴτ' οὖν διὰ τοὺς θεοὺς εἴτε καὶ διὰ τὴν ἀρετήν, ἐφείσαντο· πολύ γε μὴν μᾶλλον αὐτὸν ἐκεῖνον ἐν θαύματι ποιοῦμαι καθ' ἑκάτερον, ὅτι τε ἐς τοὺς πολεμίους μόνος κατελθεῖν ἐτόλμησε, καὶ ὅτι δυνηθεὶς ἀναχωρῆσαί ποι ἀσφαλῶς οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐς τὸ Καπιτώλιον αὖθις ἑκὼν ἐπὶ προὖπτον κίνδυνον ἀνεχώρησεν, ἐπιστάμενος μὲν ὀκνοῦντας αὐτοὺς τὸ χωρίον, ὃ μόνον ἔτι τῆς πατρίδος εἶχον, ἐκλιπεῖν, ὁρῶν δὲ μηδ' εἰ πάνυ ἐπεθύμουν ἐκφυγεῖν δυναμένους ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πολιορκούντων τοῦτο ποιῆσαι. V p. 581.

7 ὅτι ὁ Κάμιλλος παρακαλούμενος τὴν ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι οὐχ ὑπήκουσεν, ὅτι φεύγων τε ἦν καὶ οὐκ ἔμελλε κατὰ τὰ πάτρια αὐτὴν λήψεσθαι. οὕτω

γάρ που νόμιμος ἀκριβής τε ἀνὴρ ἐγένετο ὥστε καὶ ἐν τηλικούτῳ τῆς πατρίδος κινδύνῳ διὰ φροντίδος τὰ καθήκοντα ποιεῖσθαι, καὶ μὴ δικαιοῦν παράδειγμα τοῖς ἔπειτα παρανομίας καταλιπεῖν. V p. 582.

ὅτι τῶν Ῥωμαίων ἁλούσης ὑπὸ Γαλατῶν τῆς πό- 8
λεως ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνασκευασαμένων, ὁ Κάμιλ-
λος φυγὰς ὢν ἐσπέμπει πρὸς αὐτοὺς ὡς ἐπιθέσθαι
βούλεται τοῖς Γαλάταις· ὡς δὲ ὁ διακομίζων τὰ γράμ-
ματα ἐς τὸ φρούριον ἀφίκετο, οἱ βάρβαροι τὰ ἴχνη
διεσημαίνοντο, καὶ μικροῦ δεῖν καὶ τὸ καταφύγιον
ἔλαβον, εἰ μὴ ἱεροὶ χῆνες βοσκόμενοι τὴν τῶν βαρ-
βάρων ἔφοδον διεθρύλησαν καὶ τοὺς ἔνδον Ῥωμαίους
διυπνίσαντες τοῖς ὅπλοις παρέστησαν. M p. 529.

ὅτι Σιβύλλης χρησμὸς ἔφασκε τὸ Καπιτώλιον κε- 9
φάλαιον ἔσεσθαι τῆς οἰκουμένης μέχρι τῆς τοῦ κόσ-
μου καταλύσεως. M p. 530.

ὅτι τοῦ Καπιτωλίνου κατέγνω ὁ δῆμος, καὶ ἥ τε 26
οἰκία αὐτοῦ κατεσκάφη καὶ τὰ χρήματα ἐδημεύθη, a. u. 370
τό τε ὄνομα, καὶ εἴ δή που εἰκὼν ἦν, ἀπηλείφθη
καὶ διεφθάρη. καὶ νῦν δὲ πλὴν τῆς κατασκαφῆς
πάντα γίνεται ἐπὶ τοῖς τῷ κοινῷ ἐπιβουλεύουσιν.
ἔκριναν δὲ καὶ μηδένα εὐπατρίδην ἐν τῇ ἄκρᾳ κα-
τοικεῖν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐνταυθοῖ οἰκῶν ἐτύγχανεν.
ἡ δὲ δὴ συγγένεια ἡ τῶν Μαλλίων ἀπεῖπε μηδένα
σφῶν Μάρκον, ἐπείπερ οὗτος ὠνομάζετο, προσκα-
λεῖσθαι.

Καπιτωλῖνος μὲν οὖν τοσοῦτον τὸ διαλλάσσον 2
κἀν τοῖς τρόποις κἀν τῇ τύχῃ ἔσχε· τά τε γὰρ πολέ-
μια ἀκριβώσας εἰρηνεῖν οὐκ ἠπίστατο, καὶ τὸ Καπι-
τώλιον ὃ ἐσεσώκει κατέλαβεν ἐπὶ τυραννίδι, εὐπα-
τρίδης τε ὢν οἰκέτου ἔργον ἐγένετο, καὶ πολεμικὸς
νομισθεὶς ἐν ἀνδραπόδου τρόπῳ συνελήφθη, κατὰ

τε τῆς πέτρας αὐτῆς ἀφ' ἧς τοὺς Γαλάτας ἀπεώσατο ἐρρίφη. V p. 582.

3 ὅτι ὁ Καπιτωλῖνος κατεκρημνίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. οὕτως οὔτ' ἄλλο τι κατὰ χώραν ὡς πλήθει τοῖς ἀνθρώποις μένει, καὶ αἱ εὐπραγίαι συχνοὺς ἐς συμφορὰς ἀντιρρόπους προάγουσιν· ἐξαίρουσαι γὰρ αὐτοὺς πρὸς τὰς ἐλπίδας τῶν ὁμοίων τοῦ τε πλείονος ἀεὶ ποιοῦσιν ἐπορέγεσθαι καὶ ἐς τὸ ἐναντιώτατον σφαλέντας καταβάλλουσι. M p. 155.

27 ὅτι Φεβρουάριος φθονήσας Καμίλλῳ μελέτην τυραννίδος αὐτοῦ κατηγόρησε· τούτου δὲ διωχθέντος καὶ αὖθις καθόδου τυχόντος οἷς πολιορκουμένῃ τῇ πατρίδι κατὰ τὴν φυγὴν ἐβοήθησεν, εἰς ἐξέτασιν Φεβρουάριος ἄγεται καὶ διώκεται. Κάμιλλος δὲ καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ μῆνα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐκολόβωσεν. M p. 530. Conf. Suidas vv. Βρέννος et Φεβρουάριος.

28 ὅτι πρὸς Τουσκουλανοὺς ἐστράτευσε Κάμιλλος,
a. u. 374 θαυμαστῇ δέ τινι προσποιήσει δεινὸν οὐδὲν ἔπαθον. καθάπερ γὰρ οὔτ' αὐτοί τι πλημμελήσαντες οὔτε τῶν Ῥωμαίων ὀργήν σφισιν ἐχόντων, ἀλλ' ἤτοι ὡς φίλων παρὰ φίλους ἰόντων ἢ καὶ ἐφ' ἑτέρους τινὰς διὰ τῆς ἐκείνων στρατευόντων, οὔτε τι μετέβαλον τῶν καθε-
2 στηκότων οὔθ' ὅλως ἐταράχθησαν, ἀλλὰ καὶ πάνυ πάντες ἐπί τε ταῖς δημιουργίαις καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἔργοις ὡς καὶ ἐν εἰρήνῃ κατὰ χώραν μείναντες, εἴσω τε τὸν στρατὸν ἐσεδέξαντο καὶ ξένια αὐτοῖς ἔδοσαν τά τε ἄλλα ὡς φίλους ἐτίμησαν. ἐξ οὗπερ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι οὐχ ὅτι κακὸν αὐτοὺς ἔδρασαν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν πολιτείαν μετὰ ταῦτ' ἐσεγράψαντο. V p. 582.

3 Δίωνος ξ' βιβλίῳ "Τουσκουλανοὶ δὲ χεῖρας μὲν οὐκ ἀντήραντο αὐτῷ." Bekk. Anecd. p. 123, 32.

ὅτι ἡ Ῥούφου γυνὴ χιλιαρχοῦντος καὶ πράττον- 29
τος ἐν τῇ ἀγορᾷ δημόσιον, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀφίκετο a. u. 378
καὶ τὴν θύραν ὁ ῥαβδοῦχος κατά τι ἔθος ἀρχαῖον
ἔκρουσεν, ἐξεταράχθη πρὸς τοῦτο οὔπω πρότερον
τοιούτου τινὸς πεπειραμένη καὶ διεπτοήθη. γέλωτος
οὖν ἐπ' αὐτῇ συχνοῦ καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν
ἄλλων γενομένου, καὶ σκωφθεῖσα ὡς ἰδιῶτις τῶν 2
ἀρχικῶν πραγμάτων διὰ τὸ τὸν ἄνδρα αὐτῆς μήποτε
ἐν ἡγεμονίᾳ τινὶ ἐξητάσθαι οὖσα, δεινὸν ἐποιήσατο,
οἷά που ἄλλως τε καὶ ταῖς γυναιξὶν ἐκ μικροψυχίας
συμβαίνειν πέφυκεν, καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκε δυσκο-
λαίνουσα πρὶν πᾶσαν τὴν πόλιν θορυβῆσαι, ὥς που
σμικρὰ καὶ τὰ τυχόντα πολλῶν τισι καὶ μεγάλων κα-
κῶν αἴτια γίγνεται, ὅταν φθόνῳ τέ τις αὐτὰ καὶ ζη-
λοτύπως λαμβάνῃ. M p. 155.

ὅτι δεινὸν ἐν κακοῖς προσδοκία σωτηρίας ἀναπεῖ- 3
σαί τινα πιστεῦσαι καὶ τοῖς παραλόγοις. M p. 156.

ἀεὶ γάρ τι τοῦ τῆς πολιτείας κόσμου στασιάζον- 4
τες παρέλυον, ὥσθ' ὑπὲρ ὧν τοὺς πολέμους πρὶν
τοὺς μεγίστους ἀνῃροῦντο, ταῦτ' ἐν τῷ χρόνῳ σύμ-
παντα ὡς εἰπεῖν οὐκ ἀστασιάστως μέν, οὐ μέντοι καὶ
χαλεπῶς κατακτήσασθαι. M ib.

ὅτι Πούπλιος, τῶν πολιτῶν [Ῥωμαίων] στασια- 5
ζόντων πρὸς ἀλλήλους, ὀλίγου τούτους συνήλλαξε· a. u. 386
Λικίνιον γὰρ Στόλωνα ἵππαρχον προσείλετο, ὄντα
δήμαρχον. ὅπερ καινοτομηθὲν τοὺς μὲν εὐπατρίδας
ἐλύπησε, τοὺς δὲ ἄλλους οὕτως ὑπηγάγετο ὥστε μη-
κέτι τῆς ὑπατείας τῷ ὑστέρῳ ἔτει ἀντιποιήσασθαι,
ἀλλ' ἐᾶσαι τοὺς χιλιάρχους αἱρεθῆναι. ἐκ γὰρ τού- 6
του καὶ ἐς τἆλλα ἀνθυπείξαντές γέ τινα ἀλλήλοις
ἴσως ἂν κατηλλάγησαν, εἰ μήπερ ὁ Στόλων ὁ δήμαρ-
χος τοιοῦτόν τι εἰπών, ὡς οὐκ ἂν πίοιεν εἰ μὴ φά-

γοιεν, ἀνέπεισεν αὐτοὺς μηδενὸς ἀφέσθαι, ἀλλ' ὡς καὶ ἀναγκαῖα πάντα ὅσα ἐνεχειρίσαντο κατεργάσασθαι. V p. 585.

30 a. u. 392 Δίων δὲ Κάσσιος Κοκκειανὸς ὁ τὰ Ῥωμαίων συντάξας ἐκ θεομηνίας φησὶ γενέσθαι χάσμα περὶ τὴν Ῥώμην καὶ μὴ ἐπιμύειν. χρησμοῦ δὲ δοθέντος ἐπιμύσαι τὸ χάσμα ἐὰν ὃ κράτιστον Ῥωμαίοις ἐμβάλωσιν ἐν αὐτῷ, Κούρτιός τις ἱππεὺς εὐγενής, οὐδενὸς ἄλλου συμβαλεῖν τὸν χρησμὸν δυναμένου, αὐτὸς ἑρμηνεύσας ἵππον ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον λέγειν, εὐθέως ἀνέβη τε τὸν ἵππον καὶ ὡς εἶχεν ἐλάσας ἡρωικῶς κατὰ τοῦ φρικώδους ἐκείνου βόθρου ἐφέρετο. καὶ εὐθέως κατενεχθέντος τὸ χάσμα ἐπέμυε (καὶ) οἱ λοιποὶ τῶν Ῥωμαίων ἄνωθεν ἄνθεσιν ἔβαλλον. κἀκ τούτου καὶ Κούρτιος ὁ λάκκος ἐκλήθη. Io. Tzetz. schol. ad Exeg. Hom. Il. p. 136, 17. Conf. Suidas v. Λίβερνος et M p. 531.

2 οὐκ ἔστιν οὐδὲν ζῷον θνητὸν οὔτ' ἄμεινον οὔτ' ἰσχυρότερον ἀνθρώπου. ἢ οὐχ ὁρᾶτε ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα κάτω κέκυφε καὶ ἐς τὴν γῆν ἀεὶ βλέπει, πράττει δὲ οὐδὲν ὃ μὴ τροφῆς καὶ ἀφροδισίων ἔχεται; οὕτω καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐς ταῦτα κατακέκριται. 3 μόνοι δὲ ἡμεῖς ἄνω τε ὁρῶμεν καὶ τῷ οὐρανῷ αὐτῷ ὁμιλοῦμεν, καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπερφρονοῦμεν, τοῖς δὲ δὴ θεοῖς αὐτοῖς ὡς καὶ ὁμοίοις οὖσιν ἡμῖν σύνεσμεν, ἅτε καὶ φυτὰ καὶ ποιήματα αὐτῶν οὐ γήινα ἀλλ' οὐράνια ὄντες· ὑφ' οὗ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους πρὸς τὰ ἡμέτερα εἴδη καὶ γράφομεν καὶ πλάττομεν· εἰ γὰρ δεῖ δή τι καὶ θρασυνόμενον εἰπεῖν, οὔτ' ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ θεὸς σῶμα θνητὸν ἔχων, οὔτε θεὸς ἄλλο τι ἢ ἄνθρωπος ἀσώματος καὶ διὰ τοῦτο 4 καὶ ἀθάνατος. ταῦτά τοι καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων

ζῴων προφέρομεν· καὶ οὔτε τι πεζόν ἐστιν ὃ μὴ τάχει καταληφθὲν ἢ ἰσχύι δαμασθὲν ἢ καὶ τέχναις τισὶ συλληφθὲν δουλούμεθα, οὔτ' ἔνυδρον οὔτ' ἀεροπόρον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ μὲν ἐκ τοῦ βυθοῦ μηδ' ὁρῶντες ἀνέλκομεν, τὰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ μηδὲ ἐξικνούμενοι κατασύρομεν. M p. 532. Conf. Zonar. p. 92.

31 ὁ Μάλλιος τῷ βασιλεῖ μονομαχήσας Κελτῶν καὶ τοῦτον καταβαλὼν τὸν νεκρὸν ἐσκύλευσε, καὶ τὸν a. u. 394 περὶ τὸν τράχηλον στρεπτὸν ἀνελόμενος, ὃς ἐπιχώριός ἐστι Κελτοῖς κόσμος, αὐτὸς περιέθετο, καὶ ἀπὸ τοῦδε Τορκουᾶτος πρὸς τῶν πολιτῶν ἐπεκλήθη, ὅπερ ἂν εἴη στρεπτοφόρος, καὶ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ κατέλιπε μνημεῖον τῆς ἀριστείας. M p. 530. Conf. Suidas v. Τορκουᾶτος.

32 ὅτι ὁ Δίων φησί "διόπερ που, καίπερ οὐκ εἰωθὼς ἐκβολαῖς τοῦ λόγου χρῆσθαι, ἄλλως τε ἐπεμνήσθην αὐτοῦ καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα προσέγραψα, ἵν' ἐπειδὴ λανθάνει τοὺς πολλοὺς ὁ χρόνος τῆς μετοικίσεως, ἐκφανέστερος ἐξ ἐκείνου γένηται." M p. 156.

33 ὅτι Ἀγυλλαῖοι ἐπειδὴ ᾔσθοντο τοὺς Ῥωμαίους σφίσι πολεμῆσαι βουλομένους, πρέσβεις τε ἐς τὴν a. u. 401 Ῥώμην ἀπέστειλαν πρὶν καὶ ὁτιοῦν ψηφισθῆναι, καὶ εἰρήνης ἐπὶ τῷ ἡμίσει τῆς χώρας ἔτυχον. U p. 374.

34 ὅτι Οὐαλερίου μέλλοντος ἡγεμόνι τῶν Κελτῶν μονομαχεῖν, κόραξ προσιζάνει τῷ δεξιῷ τούτου βρα- a. u. 405 χίονι καὶ ἀντιπρόσωπος τῷ Κελτῷ, τοῖς τε ὄνυξιν ἀμύττων τὸ πρόσωπον καὶ ταῖς πτέρυξι καλύπτων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφύλακτον αὐτὸν τῷ Οὐαλερίῳ παρέδωκε. καὶ ὁ Οὐαλέριος Κορουῖνος ἐπεκλήθη· κόρουος γὰρ ὁ κόραξ. M p. 534. Conf. Suidas v. ἀμύσσειν.

35 ταῦτά τε καὶ ἄλλα τινὰ τοιουτότροπα προετείνοντο, οὐχ ὅτι καταπράξειν τι αὐτῶν ἤλπιζον, εὖ γάρ, εἴπερ τινὲς ἄλλοι, τὰ τῶν Ῥωμαίων φρονήματα ἠπίσταντο, ἀλλ᾽ ὅπως ἀποτυχόντες αὐτῶν πρόφασιν ἐγκλημάτων ὡς ἀδικούμενοι λάβωσιν. M p. 156.

2 Δίωνος ζ′ βιβλίῳ "καὶ διὰ τοῦτό σε δικαιώσω,
a. u. 414 ἵνα ὥσπερ τὸ τῆς ἀριστείας ἆθλον, οὕτω καὶ τὸ τῆς ἀνηκουστίας τίμημα ἀπολάβῃς." Bekk. Anecd. p. 133, 19. Conf. Zonaras p. 95, 17.

3 ὅτι Μάλλιος ὁ ὕπατος τὸν ἑαυτοῦ παῖδα μονομαχήσαντα Ποντίῳ τῷ Λατίνῳ καὶ καταβαλόντα τοῦτον ὡς μὲν ἀριστέα ἐστεφάνωσεν, ὡς δὲ ὑπερβάντα τὰ ἐξ αὐτοῦ τεταγμένα ἐπελέκισεν· ὃ δὴ σὺν ὠμότητι πραχθὲν εὐπειθεστάτους τοῖς ἄρχουσι Ῥωμαίους κατέστησεν. M p. 535.

4 ἦν μὲν δὴ παντὶ καταφανὲς ὅτι περισκοπήσαντες τὴν ἔκβασιν τῆς τύχης πρὸς τὸ κρατοῦν ἔστησαν. οὐ μὴν ἐξήλεγξεν αὐτοὺς ὁ Τορκουᾶτος, μή τι οἰδούντων σφίσιν ἔτι τῶν πρὸς τοὺς Λατίνους πραγμάτων νεωτερίσωσιν· οὐ γάρ τοι τὰ πάντα τραχύς, οὐδ᾽ οἷος ἐς τὸν υἱὸν ἐγένετο καὶ ἐς τἄλλα ἦν, ἀλλὰ καὶ εὔβουλος καὶ εὐπόλεμος ὡμολόγητο εἶναι, ὥστε καὶ πρὸς τῶν πολιτῶν καὶ πρὸς τῶν ἐναντίων ὁμοίως λέγεσθαι ὅτι τό τε κράτος τοῦ πολέμου ὑποχείριον ἔσχε, καὶ εἰ καὶ τῶν Λατίνων ἡγεῖτο, πάντως ἂν αὐτοὺς νικῆσαι ἐποίησεν. M p. 157, et V p. 585.

5 γράφει δὲ Δοῦρις, Διόδωρος, καὶ Δίων ὅτι Σαυνιτῶν, Τυρρηνῶν, καὶ ἑτέρων ἐθνῶν πολεμούντων Ῥωμαίοις ὁ Δέκιος ὕπατος Ῥωμαίων, συστράτηγος ὢν Τορκουάτου, ἐπέδωκεν ἑαυτὸν εἰς σφαγήν, καὶ ἀνῃρέθησαν τῶν ἐναντίων ἑκατὸν χιλιάδες αὐθημερόν. Is. Tzetz. ad Lycophr. 1378.

ὅτι Ῥωμαίων Λατίνοις πολεμούντων, καὶ τοῦ 6
μάντεως εἰπόντος Ῥωμαίους νικᾶν εἰ ὁ ἕτερος τῶν
ὑπάτων χθονίοις ἑαυτὸν ἐπιδοίη δαίμοσι, Δέκιος ὁ
ὕπατος τὴν πολεμικὴν σκευὴν ἀποθέμενος καὶ τὴν
ἱερὰν ἐσθῆτα ἀναλαβὼν κατὰ τὸ καρτερικώτατον ἐσε-
λαύνει τῶν πολεμίων. καὶ ὁ μὲν πανταχόθεν βαλλό-
μενος θνήσκει, Ῥωμαίοις δὲ πρὸς τὸ εὐτυχὲς ὁ ἀγὼν
ἐτελεύτα. M p. 534.

ὅτι φησὶν ὁ Δίων "θαυμάζω μὲν γὰρ εἰ ὁ θάνα- 7
τος αὐτοῦ [Δεκίου] τὴν μάχην ἀνώρθωσε καὶ τοὺς
μὲν νικῶντας ἥττησε, τοῖς δὲ δὴ κρατουμένοις νίκην
ἔδωκεν, οὐ μὴν καὶ συμβαλεῖν ἔχω δι' ὃ τοῦτ' ἐγέ-
νετο. ὅταν μὲν γὰρ τὰ πραχθέντα τισὶν ἐπιλέξωμαι,
πολλὰ γὰρ ἤδη πολλοῖς τοιαῦτα συνενεχθέντα ἴσμεν,
οὐ δύναμαι τοῖς λεγομένοις ἀπιστῆσαι· ὅταν δὲ δὴ 8
τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκλογίσωμαι, καὶ πάνυ ἐς ἀπορίαν
καθίσταμαι· πῶς γὰρ ἂν καὶ πιστεύσειέ τις ἐκ τοι-
αύτης ἑνὸς ἀνδρὸς ἐπιδόσεως τοσοῦτο πλῆθος ἀν-
θρώπων ἔς τε τὴν σωτηρίαν ὁμοίως καὶ ἐς τὴν ἐπι-
κράτησιν μεταβαλέσθαι; καὶ ταῦτα μὲν ὅπῃ ποτὲ καὶ
δι' ἃς αἰτίας οὕτως ἔχει ζητεῖν ἄλλοις μελήσει." M
p. 157.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι καίπερ ἀχθόμενοι τῷ Τορκουάτῳ 9
διά τε τὸν υἱὸν αὐτοῦ οὕτως ὥστε καὶ τὰ .....τατα
τῶν ἔργων μαλλιανὰ ἀπ' αὐτοῦ ὀνομάσαι, καὶ διότι
καὶ τὰ ἐπινίκια τεθνηκότος μὲν ἐκείνου, τεθνηκότος
δὲ καὶ τοῦ συνάρχοντος, ἑώρτασεν, ὅμως ἐπείξαντός
ποτε ἑτέρου σφᾶς πολέμου καὶ αὖθις αὐτὸν ἐς τετάρ-
την ὑπατείαν προεχειρίσαντο. οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνος
ἄρξαι ἔτ' αὐτῶν ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐξωμόσατο εἰπὼν
ὅτι οὔτ' ἂν ἐγὼ ὑμῶν ἀνασχοίμην οὔθ' ὑμεῖς γ'
ἐμοῦ. M p. 157.

10 ὅτι ἀνθυπαγόμενοι τοὺς Λατίνους ἐς εὔνοιαν οἱ
a. u. 416 Ῥωμαῖοι τὴν πολιτείαν αὐτοῖς ἔδωκαν, ὥστε καὶ τῶν
ὁμοίων σφίσι μεταλαμβάνειν· ὧν γὰρ ἀπειλοῦσι τὸν
πόλεμον οὐ μετέδοσαν καὶ δι' ἃ τοσούτους κινδύνους
ὑπέστησαν, ταῦτα τότε κρατήσαντες αὐτῶν αὐτεπάγ-
γελτοι τούτοις ἐψηφίσαντο, τοὺς μὲν τῆς συμμαχίας,
τοὺς δὲ ἐπεὶ μηδὲν ἐνεόχμωσαν ἀμειβόμενοι. M p. 158.

11 ὅτι διαγνώμην πρὸς Πριουεννάτας ἐποιήσαντο οἱ
a. u. 426 Ῥωμαῖοι, ἐρωτήσαντες τί παθεῖν τοιαῦτα δρῶντες
ἄξιοι εἶεν· οἳ ἀπεκρίναντο θαρσούντως ὅτι ὅσα χρὴ
τοὺς ἐλευθέρους ὄντας τε καὶ ἐπιθυμοῦντας εἶναι.
πυθομένου τε αὖθις τοῦ ὑπάτου "καὶ τί ποιήσετε
ἐὰν τῆς εἰρήνης τύχητε;" ἔφασαν ὅτι, ἂν μὲν ἐπὶ
μετρίοις τισὶν αὐτὴν λάβωμεν, ἡσυχάσομεν, ἂν δὲ
ἀφόρητόν τι προσταχθῶμεν, πολεμήσομεν. θαυμά-
σαντες δὲ τὴν προθυμίαν οὐχ ὅπως τὰς σπονδὰς πολὺ
βελτίους σφίσι παρὰ τοὺς ἄλλους ἔδοσαν ... M ib.

36 [ἐκ τῆς δημηγορίας τοῦ πατρὸς Ῥούλλου.] ἀλλ'
a. u. 430 εὖ ἴσθι ὅτι αἱ μὲν ἀνήκεστοι ἐν τοῖς τοιούτοις τιμω-
ρίαι αὐτούς τε τοὺς δικαιουμένους προαπολλύουσι
δυνηθέντας ἂν ἀμείνους γενέσθαι καὶ τοὺς ἄλλους
οὐδὲν μᾶλλον σωφρονίζουσιν· ἡ γὰρ ἀνθρωπίνη φύ-
σις οὐκ ἐθέλει ἑαυτῆς πρὸς τὰς ἀπειλὰς ἐξίστασθαι,
2 ἀλλ' ἢ δέους τινὸς ἀνάγκῃ ἢ θάρσους ὕβρει ἀπειρίας
τε θρασύτητι καὶ ἐξουσίας προπετείᾳ, ἢ καθ' ἑτέ-
ραν τινὰ συντυχίαν, οἷα πολλὰ πολλοῖς καὶ παρ' ἐλ-
πίδα συμβαίνει, τοὺς μὲν οὐδὲ ἐνθυμουμένους τῶν
κολάσεων ἀλλ' ἀλογίστως αὐτῶν ἐς τὸ προκείμενον
φερομένους, τοὺς δὲ παρ' οὐδὲν αὐτὰς πρὸς τὸ τυ-
χεῖν ὧν ὀρέγονται ποιουμένους ἁμαρτάνειν ἀναπεί-
3 θει. αἱ δὲ ἐμμελεῖς φιλανθρωπίαι τἀναντία αὖ πάντα
διαπράττουσιν· ὑπὸ γὰρ τῆς ἐγκαίρου συγγνώμης

αὐτοί τε πολλάκις μεταβάλλονται, ἄλλως τε καὶ ὅταν ἐξ ἀνδρείας καὶ μὴ κακουργίας, ἐκ φιλοτιμίας καὶ μὴ πονηρίας τι ποιήσωσι, δεινὴ γάρ ἐστι καὶ δουλῶσαι καὶ σωφρονίσαι φρόνημα γενναῖον εὔλογος φιλανθρωπία, καὶ τοὺς ἄλλους ἐθελοντὰς ἅτε καὶ τὸ σεσωσμένον ὁρῶντας μεταρρυθμίζουσι· πείθεται γὰρ πᾶς ἥδιον ἢ βιάζεται, καὶ ἑκούσιος ἀκούειν τοῦ νόμου βούλεται μᾶλλον ἢ ἀνάγκῃ, ὅτι τὸ μὲν αὐθαίρετον ὡς καὶ οἰκεῖον σπουδάζει, τὸ δὲ ἐξ ἐπιτάγματος ὡς καὶ ἀνελεύθερον ἀπωθεῖται. ἔτι τῆς μεγίστης καὶ 4
ἀρετῆς καὶ ἐξουσίας ἐστὶν ἔργον οὐ τὸ φονεῦσαί τινα, τοῦτο μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ τῶν κακίστων καὶ ἀσθενεστάτων πολλάκις γίγνεται, ἀλλὰ τὸ φείσασθαί τινος καὶ τὸ σῶσαί τινα, ὃ μηδεὶς ἄλλος ἡμῶν ἄκοντός γέ σου δύναται.

βούλομαι μὲν ἤδη πεπαῦσθαι λέγων· τό τε γὰρ 5
ψυχίδιόν μου κέκμηκε καὶ τὸ φθέγμα ἐνδίδωσι, τά τε δάκρυα τὴν φωνὴν ἐνίσχει, καὶ ὁ φόβος τὸ στόμα συνδεῖ. ἀλλ' οὐκ ἔχω πῶς ἀπαλλαγῶ· τὸ γὰρ πάθος ἄν γε μᾶλλον δόξῃ σοι μὴ δόξει ἐπί τι προφαινόμενον οὐκ ἐπιτρέπει μοι σιωπῆσαι, ἀλλ' ὡς καὶ παρὰ τοῦθ' ὅ, τι ποτ' ἂν τελευταῖον εἴπω τῆς σωτηρίας μοι τοῦ παιδὸς ἐσομένης, ἀναγκάζει με πλείω ὥσπερ ἐν εὐχαῖς λαλεῖν. M p. 159.

τό τε γοῦν ὄνομα καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἀρχῆς ἧς πε- 6
ριεβέβλητο ὤκνει καταλῦσαι, καὶ ἐπειδὴ ἔμελλε διὰ Ῥοῦλλον φείσεσθαι, τὴν γὰρ σπουδὴν τοῦ δήμου ἑώρα, ἐκείνῳ τε ἐπὶ πλεῖον ἀντισχὼν χαρίσασθαι καὶ τόπον ἑαυτῷ ἐπιτρέψαι μᾶλλον ὥστε ἐξαρκῆ τῷ αὐτῷ συγγνοὺς ἐλελήθη. τό τε οὖν πρόσωπον ἐπιστρέψας καὶ τὸν δῆμον δριμὺ ὑποβλέψας τὴν φωνὴν ἐνέτεινε καὶ εἶπε ... καὶ σιωπὴ μὲν ἦν, οὐ μὴν καὶ ἡσύχαζον, 7

ἀλλ' οἷόν τι φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι, αὐτῷ τε ἐπιστένοντες καὶ πρὸς ἀλλήλους τονθορύζοντες ἓν μὲν οὐδὲν λαλοῦντες ἐξηκούοντο, σωθῆναι δὲ δὴ τὸν ἵππαρχον ἐπιθυμεῖν ὑπωπτεύοντο. ἰδὼν δὲ ταῦθ' ὁ Παπίριος καὶ φοβηθεὶς μὴ καὶ νεοχμώσωσί τι, τοῦ τε πάνυ ἀρχικοῦ, ὅπερ ἐς ἐπανόρθωσιν αὐτῶν ἐπὶ μεῖζον τοῦ καθήκοντος προσεπεποίητο, ὑφῆκε, καὶ τὰ λοιπὰ μετριάζων ἔς τε φιλίαν ἑαυτοῦ καὶ προθυμίαν αὖθις σφᾶς ἀντικατέστησεν, ὥστε συμβαλόντας τοῖς ἐναντίοις ἀνδρίσασθαι. M p. 160.

8 ὅτι νικηθέντες οἱ Σαυνῖται ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπεκηρυκεύσαντο τοῖς ἐν τῇ πόλει Ῥωμαίοις, τούς τε αἰχμαλώτους, ὅσους εἶχον αὐτῶν, πέμψαντές σφισι, καί τινος Παπίου, ἀνδρὸς ἔς τε τὰ πρῶτα τῶν παρ' αὐτοῖς ἀξιουμένου καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου πᾶσαν φερομένου, τήν τε οὐσίαν καὶ τὰ ὀστᾶ, ἐπειδὴ φθάσας ἑαυτὸν προαπεχρήσατο, διαρρίψαντες. οὐ μέντοι καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης· ἄπιστοί τε γὰρ δόξαντες εἶναι, καὶ πρὸς τὰς συμφορὰς ἐς παράκρουσιν τοῦ ἀεὶ κρατοῦντός σφων σπένδεσθαι, οὐχ εὕροντό τι συμβατικόν, ἀλλὰ καὶ ἄσπονδόν σφισι τὸν πόλεμον παρεσκεύασαν. οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι, καίτοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες, ἀκηρυκτὶ πολεμεῖν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο. U p. 374.

9 ὅτι Σαυνῖται Ῥωμαίους αὐλῶσι στενοῖς ἀπολα-
a. u. 433 βόντες ἐς διαλλαγὰς ἐλθεῖν αἰσχρὰς ἠνάγκασαν, γυμνοὺς ὅπλων ζυγῷ καθ' ἕκαστον ὑποδυομένους ἀφιέντες. ἡ δὲ πόλις τὰς μὲν τοιαύτας σπονδὰς διέλυσε, τοὺς δὲ ταύτας ποιησαμένους ὑπάτους τοῖς πολεμίοις ἐκδίδωσιν, ἐς ἐκείνους τὸ τῆς παρασπονδήσεως ἄγος ἀποτριβομένη. M p. 535.

10 πολλὰ μὲν δὴ οὖν καὶ ἄλλα τοῦ ἀνθρωπείου γέ-

νους θαυμάσειεν ἄν τις, οὐχ ἥκιστα δὲ τὰ τότε γενόμενα· οἵ τε γὰρ Ῥωμαῖοι ὑπεραυχήσαντες, ὥστε μήτε κήρυκα ἔτι ἐπ' εἰρήνῃ παρὰ τῶν Σαυνιτῶν προσδέχεσθαι ψηφίσασθαι καὶ προσελπίσαι καὶ αὐτοβοεὶ πάντας αὐτοὺς αἱρήσειν, παθήματι δεινῷ περιέπεσον καὶ ἐν αἰσχύνῃ οἵᾳ οὐπώποτε δὴ ἐγένοντο, καὶ ἐκεῖνοι ἄλλως τε καὶ ὑπερδείσαντες καὶ ἐν μεγάλῃ συμφορᾷ τὸ μὴ σπείσασθαι ποιησάμενοι πανσυδίᾳ τε τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἐξώγρησαν καὶ πάντας ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὑπήγαγον· ἐς τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ τύχη περιέστη. M p. 161.

11 αἱ εὐεργεσίαι ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον προαιρέσει εἰσί, καὶ οὔθ' ὑπ' ἀγνοίας, οὐκ ὀργῆς, οὐκ ἀπάτης, οὐκ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων γίνονται, ἀλλ' αὐθαίρετοι παρ' ἑκουσίας καὶ προθύμου τῆς ψυχῆς ἐκτελοῦνται· καὶ διὰ ταῦτα χρὴ τοὺς μὲν πλημμελήσαντάς τι ἐλεεῖν, νουθετεῖν, παιδεύειν, φιλεῖν, ἀμείβεσθαι ... καὶ ὅταν γε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἑκάτερον γένηται, πολύ που μᾶλλον τοῖς ἤθεσιν ἡμῶν προσήκει τῶν ἀμεινόνων μνημονεύειν ἢ τῶν ἀτοπωτέρων. M p. 535.

12 ὅτι αἱ διαφοραὶ εὐεργεσίαις παύονται· καὶ ὅσῳ ἄν τις ἐπὶ μεῖζον ἔχθρας ἐλθὼν σωτηρίας ἀντὶ τιμωρίας παρὰ δόξαν τύχῃ, πολὺ μᾶλλον ἐκείνην τε ἑκὼν καταλύει καὶ ταύτης ἄσμενος ἡττᾶται· ὅσῳ τε τῶν ἄλλως πως διενεχθέντων οἱ ἐκ φιλίας ἐς ἔχθραν χωρήσαντες μισοῦσιν ἀλλήλους, τόσῳ πλεῖον καὶ τῶν ἄλλως πως εὐεργετηθέντων οἱ ἐκ διαφορᾶς εὖ παθόντες φιλοῦσι τοὺς εὖ πεποιηκότας. καὶ Ῥωμαῖοι οὖν βούλονται μὲν καὶ μάλα πολέμῳ κρατιστεύειν, προσέτι δὲ δὴ καὶ ἀρετὴν τιμῶσι καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἀμφοτέροις ἠναγκασμένοι τῇ τῆς ψυχῆς γενναιότητι

τὸ κρατεῖν ἐπικερδαίνουσι, σπουδάζοντες ἀεὶ τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις καὶ καθ' ὑπερβολὰς ἀμύνεσθαι. M ib.

13 μέγα μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῷ τοὺς ἀδικήσαντάς τι ἀμύνασθαι δεῖ φρονεῖν, μείζω δὲ δόξαν ἐπὶ τῷ τοὺς εὐεργετήσαντάς τι ἀμείβεσθαι ἔχειν. M p. 536.

14 ὅτι πεφύκασι πάντες ἄνθρωποι πλέον ἀλγεῖν ᾧ ἂν ἀτιμασθῶσιν ἢ χαίρειν ἐφ' οἷς ἂν εὐεργετηθῶσι, καὶ ῥᾷόν γε ἐπεξέρχονται τοῖς τι λυπήσασί σφας ἢ ἀνθυπουργοῦσι τοῖς εὖ ποιήσασι, τήν τε κακοδοξίαν τοῦ τὸν σώσαντα μὴ δι' εὐνοίας ποιήσασθαι παρ' οὐδὲν πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτῶν τιθέμενοι, καὶ τῷ θυμουμένῳ καὶ παρὰ τὸ λυσιτελοῦν σφῶν χαριζόμενοι.

τοιαῦτα αὐτοῖς παρά τε τῆς ἐμφύτου φρονήσεως καὶ παρὰ τῆς ἐκ τοῦ γήρως ἐμπειρίας, οὐ τὸ αὐτίκα κεχαρισμένον ἀλλὰ τὸ ἔπειτα ἀλγεινὸν προσκοπῶν, παρῄνεσεν. M p. 162.

15 ὅτι οἱ Καπυηνοὶ τῶν Ῥωμαίων ἡττηθέντων καὶ ἐς Καπύην ἐλθόντων οὔτ' εἶπον αὐτοὺς δεινὸν οὐδὲν οὔτ' ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ τροφὴν καὶ ἵππους αὐτοῖς ἔδωκαν καὶ ὡς κεκρατηκότας ὑπεδέξαντο· οὓς γὰρ οὐκ ἂν ἐβούλοντο διὰ τὰ προγεγονότα σφίσιν ὑπ' αὐτῶν νενικηκέναι, τούτους κακοτυχήσαντας
16 ἠλέησαν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὡς τὰ πεπραγμένα ἤκουσαν, ἄποροι πανταχόθεν ἐγένοντο, μήθ' ὅπως ἡσθῶσι τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ μήθ' ὅπως ἀχθεσθῶσιν ἔχοντες· πρὸς μὲν γὰρ τὸ δεινὸν τῆς αἰσχύνης ὑπερήλγουν, ἀπαξιοῦντες ἄλλως τε τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν Σαυνιτῶν πεπονθέναι, καὶ ἐβούλοντο ἂν πάντας αὐτοὺς ἀπολωλέναι, ἐκλογιζόμενοι δὲ ὅτι, εἴπερ τι τοιοῦτον συνεβεβήκει σφίσι, κἂν περὶ τοῖς λοιποῖς

ἅπασιν ἐκινδύνευσαν, οὐκ ἀκουσίως ἤκουον ὅτι ἐσώ-
θησαν. M ib.

ὅτι τῆς σωτηρίας τῆς ἑαυτῶν πᾶσιν ἀνθρώποις 17
καὶ ἀναγκαῖον καὶ ἀνεμέσητόν ἐστι προνοεῖσθαι, κἂν
ἐν κινδύνῳ τινὶ καταστῶσι, πᾶν ὁτιοῦν ὥστε σωθῆ-
ναι πράττειν. M p. 163.

ὅτι συγγνώμη καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρὰ ἀνθρώ-
πων δίδοται τοῖς ἀκούσιόν τι πράξασιν. ib.

Δίων η΄ βιβλίῳ "καὶ προσποιοῦμαι τὸ ἀδίκημα 18
καὶ ὁμολογῶ τὴν ἐπιορκίαν." Bekk. Anecd. p. 165, 13.
Δίωνος η΄ βιβλίῳ "ἦν γὰρ καὶ πάνυ αὐτὸς ἑαυτῷ
πρὸς πάντα τὰ τοιαῦτα ἀρκῶν." ib. p. 124, 1.

ὅτι οἱ Σαυνῖται ὁρῶντες μήτε τὰς συνθήκας σφίσι 19
τηρουμένας μήτε ἄλλην χάριν ἀποδιδομένην, ἀλλ'
ὀλίγους ἀντὶ πολλῶν ἐς παραγωγὴν τῶν ὅρκων ἐκ-
διδομένους, δεινῶς ἠγανάκτησαν, ἐπεθείαζόν τέ τινα
τοὺς θεοὺς ἐπιβοώμενοι καὶ τὰς πίστεις αὐτῶν προ-
φερόμενοι καὶ ἀπῄτουν τοὺς ἁλόντας, ἐκέλευόν τε
αὐτοὺς ἐς τὸ αὐτὸ ζυγὸν γυμνοὺς ἐσελθεῖν οὗπερ
ἐλεηθέντες ἀφείθησαν, ἵνα καὶ τῷ ἔργῳ μάθωσι τοῖς
ἅπαξ ὁμολογηθεῖσιν ἐμμένειν. καὶ ἀπέπεμψαν τοὺς 20
ἐκδοθέντας, εἴτ' οὖν ὅτι οὐκ ἠξίωσάν σφας μηδὲν
ἠδικηκότας ἀπολέσαι, ἢ ὅτι τῷ δήμῳ τὴν ἐπιορκίαν
προσάψαι ἠθέλησαν καὶ μὴ δι' ὀλίγων ἀνδρῶν κο-
λάσεως τοὺς ἄλλους ἀπολῦσαι. ταῦτ' ἔπραξαν ἐλπί-
σαντες ἐκ τούτων ἐπιεικές τι εὑρήσεσθαι. M p. 163.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Σαυνίταις οὐχ ὅτι χάριν τινὰ 21
τῆς γοῦν τῶν ἐκδοθέντων σωτηρίας ἔσχον, ἀλλ' ὥσπερ
τι δεινὸν ἐκ τούτου παθόντες ὀργῇ τε τὸν πόλεμον
ἐποιήσαντο καὶ κρατήσαντες τὰ αὐτὰ αὐτοὺς ἀν-
τειργάσαντο· τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἐκ τοῦ ὁμοίου τῷ
νομιζομένῳ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ὡς πλήθει κρίνεται,

οὐδ' ἀνάγκη τίς ἐστι νικᾶν τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλ' ὁ πόλεμος αὐτοκράτωρ ὢν τά τε ἄλλα πρὸς τὸ τοῦ κρατοῦντος συμφέρον τίθεται καὶ τὴν τοῦ δικαίου νόμισιν ἐς τοὐναντίον πολλάκις περιίστησιν. M ib.

22 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Σαυνιτῶν κρατήσαντες τοὺς αἰχμαλώτους ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἀνθυπήγαγον, ἐξαρκεῖν σφισι νομίσαντες τὴν τῆς ὁμοίας αἰσχύνης ἀνταπόδοσιν. οὕτω μὲν ἡ τύχη πρὸς τἀναντία τοῖς ἀμφοτέροις ἐς βραχύτατον περιστᾶσα, καὶ τοὺς Σαυνίτας ὑπ' αὐτῶν τῶν ὑβρισθέντων τὰ αὐτὰ ἀντιποιήσασα, διέδειξε καὶ ἐν τούτῳ τὸ ὅλον αὐτὴ δυναμένη. M p. 164.

23 ὅτι ὁ Παπίριος στρατεύσας ἐπὶ τοὺς Σαυνίτας
a. u. 435 καὶ καταστήσας αὐτοὺς ἐς πολιορκίαν προσήδρευέ σφισι. κἂν τούτῳ ὀνειδίσαντός τινος αὐτῷ ὅτι οἴνῳ πολλῷ ἐχρῆτο, ἔφη ὅτι τὸ μὲν μὴ εἶναί με μεθυστικὸν παντί που δῆλον ἔκ τε τοῦ πρωιαίτατά με ὀρθρεύεσθαι καὶ ἐκ τοῦ ὀψιαίτατα καταδαρθάνειν ἐστίν· διὰ δὲ τὸ τὰ κοινὰ ἀεὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ὁμοίως ἐν φροντίδι ποιεῖσθαι, καὶ ὑπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ῥᾳδίως ὕπνου λαχεῖν, τὸν οἶνον κατακοιμήσοντά με παραλαμβάνω. M ib.

24 ὅτι ὁ αὐτὸς ἐφοδεύων ποτὲ τὰς φυλακὰς καὶ μὴ εὑρὼν τὸν Πραινεστίνων στρατηγὸν ἐν τῇ τάξει ὄντα ἠγανάκτησεν, εἶτα μεταπεμψάμενος αὐτὸν ἐκέλευσε τῷ ῥαβδούχῳ τὸν πέλεκυν προχειρίσασθαι· ἐκπλαγέντος δὲ αὐτοῦ πρὸς τοῦτο καὶ καταδείσαντος, τῷ τε φόβῳ αὐτοῦ ἠρκέσθη καὶ οὐδὲν ἔτι δεινὸν αὐτὸν ἔδρασεν, ἀλλὰ ῥίζας τινὰς παρὰ τὰ σκηνώματα οὔσας ἐκκόψαι τῷ ῥαβδούχῳ, ἵνα μὴ τοὺς παριόντας λυπῶσι, προσέταξεν. M ib.

ὅτι αἱ εὐπραγίαι οὐ πάνυ τι πολλοῖς παραμένου- 25
σιν, ἀλλὰ καὶ συχνοὺς ἐς ἀφυλαξίαν παραγαγοῦσαι
φθείρουσιν. M p. 165.

ὅτι Παπίριον δικτάτωρα προεβάλοντο οἱ ἐν τῷ 26
ἄστει, καὶ δείσαντες μὴ ὁ Ῥοῦλλος οὐκ ἐθελήσῃ αὐ- a. u. 445
τὸν διὰ τὰ συμβάντα οἱ ἐν τῇ ἱππαρχίᾳ εἰπεῖν, ἔπεμ-
ψαν πρὸς αὐτὸν δεόμενοι τὰ κοινὰ πρὸ τῆς ἰδίας
ἔχθρας προτιμῆσαι. καὶ ὃς τοῖς μὲν πρέσβεσιν οὐδὲν
ἀπεκρίνατο, ἐπειδὴ δὲ νὺξ ἐγένετο, νυκτὸς γὰρ πάν-
τως ἐκ τῶν πατρίων τὸν δικτάτωρα ἔδει λέγεσθαι,
εἶπέ τε αὐτὸν καὶ εὔκλειαν ἐκ τούτου μεγίστην ἔλα-
βεν. V p. 585.

ὅτι Ἄππιος ὁ τυφλὸς καὶ Οὐολούμνιος διεφέροντο 27
πρὸς ἀλλήλους· ἀφ᾽ οὗπερ Οὐολούμνιος, τοῦ Ἀππίου a. u. 458
προενεγκόντος ποτὲ αὐτῷ ἐν ἐκκλησίᾳ ὅτι σοφώτερος
ὑφ᾽ ἑαυτοῦ γεγονὼς οὐδεμίαν οἱ χάριν εἰδείη, αὐτὸς
μὲν καὶ γεγονέναι οὕτω σοφώτερος καὶ ὁμολογεῖν
τοῦτ᾽ ἔφη, ἐκεῖνον δὲ μηδὲν πρὸς τὰ τοῦ πολέμου
πράγματα ἐπιδεδωκέναι. M p. 165.

ὅτι ὁ ὅμιλος περὶ τῆς μαντείας παραχρῆμα μὲν 28
οὔθ᾽ ὅπως πιστεύσῃ οὔθ᾽ ὅπως ἀπιστήσῃ αὐτῷ εἶ-
χεν· οὔτε γὰρ ἐλπίζειν πάντα ἐβούλετο, ὅτι μηδὲ
γενέσθαι πάντα ἤθελεν, οὔτ᾽ αὖ ἀπιστεῖν ἅπασιν
ἐτόλμα, ὅτι νικῆσαι ἐπεθύμει, ἀλλ᾽ οἷα ἐν μέσῳ τῆς
ταραχῆς καὶ τοῦ φόβου ὢν χαλεπώτατα διῆγεν. συμ-
βάντων δ᾽ αὐτῶν ὡς ἑκάστων καὶ τὴν ἑρμήνευσίν
σφισιν ἐκ τῆς τῶν ἔργων πείρας ἐφήρμοσαν, καὶ αὐ-
τὸς σοφίας τινὰ δόξαν ἐς τοῦ ἀφανοῦς τὴν πρόγνω-
σιν προσποιεῖσθαι ἐπεχείρει. M ib. Conf. Zonaras
p. 101, 18.

ὅτι οἱ Σαυνῖται ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τοῖς γεγο- 29
νόσι, καὶ ἀπαξιώσαντες ἐπὶ πολὺ ἡττᾶσθαι, πρὸς

ἀποκινδύνευσιν καὶ πρὸς ἀπόνοιαν ὡς ἤτοι κρατήσοντες ἢ παντελῶς ἀπολούμενοι ὥρμησαν, καὶ τήν τε ἡλικίαν πᾶσαν ἐπελέξαντο, θάνατον μὲν προειπόντες ὅστις ἂν αὐτῶν οἴκοι καταμένῃ, καὶ ὅρκοις σφᾶς φρικώδεσι πιστωσάμενοι μήτ' αὐτόν τινα ἐκ μάχης φεύξεσθαι καὶ τὸν ἐπιχειρήσοντα τοῦτο ποιῆσαι φονεύσειν. M ib.

30 ὅτι πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι ὅτι ὁ ὕπατος Φάβιος
a. u. 462 ἡττήθη ἐν τῷ πολέμῳ δεινῶς ἠγανάκτησαν καὶ τοῦτον μεταπέμψαντες εὔθυνον. κατηγορίας τε αὐτοῦ πολλῆς ἐν τῷ δήμῳ γενομένης, καὶ γὰρ τῇ τοῦ πατρὸς δόξῃ ἐπὶ πλεῖον τῶν ἐγκλημάτων ἐβαρύνετο, ἐκείνῳ μὲν οὐδεὶς λόγος ἐδόθη, ὁ δὲ γέρων ὑπὲρ τοῦ παιδὸς οὐκ ἀπελογήσατο, καταριθμήσας δὲ τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῶν προγόνων ἔργα, καὶ προσυποσχόμενος μηδὲν ἀνάξιον αὐτῶν πράξειν (τὸν υἱόν addit Zonaras p. 106, 1), τῆς τε ὀργῆς σφας παρέλυσεν, ἄλλως τε καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ υἱέος προβαλόμενος,
31 καὶ συνεξελθὼν εὐθὺς αὐτῷ μάχῃ τοὺς Σαυνίτας καὶ πρὸς τὴν νίκην ἐπηρμένους κατέβαλε, καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ λείαν πολλὴν εἷλεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦτο ἐκεῖνόν τε ἐμεγάλυνον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἀντὶ ὑπάτου ἄρξαι ἐκέλευσαν, ὑποστρατήγῳ καὶ τότε τῷ πατρὶ χρώμενον. καὶ ὃς πάντα μὲν αὐτῷ διῴκει καὶ διῆγεν οὐδὲν τοῦ γήρως φειδόμενος, καὶ τά γε συμμαχικὰ προθύμως οἱ, μνήμῃ τῶν παλαιῶν αὐτοῦ ἔργων, συνήρετο· οὐ μέντοι καὶ ἔνδηλος ἦν δι' ἑαυτοῦ τὰ πράγματα ποιούμενος, ἀλλ' ὥσπερ ὄντως ἔν τε συμβούλου καὶ ἐν ὑπάρχου μέρει τῷ παιδὶ συνὼν αὐτός τε ἐμετρίαζε καὶ τὴν δόξαν τῶν ἔργων προσετίθει. V p. 585.

ὅτι οἱ σὺν τῷ Ἰουνίῳ στρατιῶται ἅμα τῷ Πο- 32
στουμίῳ ἐξελθόντες κατὰ τὴν ὁδόν τε ἐνόσησαν καὶ a. u. 463
ἐδόκουν διὰ τὴν τοῦ ἄλσους τομὴν ποιεῖσθαι. ἐπ' οὖν τούτοις ἀνακληθεὶς ἐν ὀλιγωρίᾳ κἀνταῦθα αὐτοὺς ἐποιήσατο, λέγων (ὅτι ἡ βουλὴ) τῶν ἰδιωτῶν ἀλλ' (οὐ τῶν ὑπάτων ἄρχει) καὶ εἶναί γε ὥς γε τὸ πᾶν ἀφθονέσ|τερον μένοντας (tres voculae καὶ ὁ τῶν sequi videntur) ἀνδρῶν πολλ(ῆς) τῆς φιλοτιμί|ας πάντα Φαβρίκιος τοῖς διότι πᾶν ἐχθρῶν τοῖς δια τι πᾶν ἐς τὰ πράγματα τιμώμενον τήν τε ἄλλην ἀρετὴν πᾶσαν ἤσκηκε καὶ πρός | τινα φάσι μὲν διειργασμένον ἔστιν ὑπὸ τοῦ πολίτου φιλμεστος (sic) ἢ ὑπὸ | ....

ὅτι Κούριος ... τὰ πεπραγμένα μὲν | .. λογιζό- 37
μενος ἔφη ὅτι γῆν μὲν (κατεστρεψάμην) τοσαύτην ὥστε | .... (reliqua prorsus oblitterata.) εἰσηγουμένων τῶν δημάρχων ... πολλάκις ...... τῶν δὲ ... δυνατοῖς ἢ τοῦτον ...... καὶ ἐκείνους τοὺς ... ετες ἱκονίσασθαι καὶ ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα οἵ τ' ἀσθενέστεροι ἦσαν ... καὶ τοῦ παντὸς ἁμαρτήματος ... προσεκ...το καὶ οἱ εὐπορώτεροι θαρσήσαντες ὡς οὐδέτερον ἀναγκασθήσονται ἤχθρ ... ἐπειδὴ δὲ ἐνίσχειν τὸ μεταστάντι ἔμελλε, ἐς τοὐναντίον ἀμφοτέροις αὐτοῖς περιέστη· τοῖς τε γὰρ ὀφείλουσιν οὐδέτερον ἔτ' αὐτῶν ἐξήρκεσε, καὶ τοῖς δυνατοῖς ἀγαπητὸν εὐδοκεῖν .. ειωθ .. καὶ τῶν ἀρχαίων στερηθεῖεν. οὔτ' οὖν ἐν τῷ παρόντι ... διεκρίθη καὶ μετὰ τούτων ἐπὶ μακρότερον ἐς τὸ ... συνέβαλλεν ἀλλήλοις· οὐκ ἀλλοῖον
δὲ ἐν τῷ καθεστῶτι προσώπῳ ἐποίουν. τελευτῶντες 2
οὖν οὐδ' ἐθελόντων τῶν δυνατῶν πολλῷ πλείω τῶν κατ' ἀρχὰς ἐλπισθέντων σφίσιν ἀφεῖναι συνηλλάγησαν, ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον εἴκοντας αὐτοὺς ἑώρων, ἐπὶ πλέον ὡς καὶ δικαιώματί τινι περιγινόμενοι ἐθρασύ-

νοντο, καὶ διὰ τοῦτο τά τε ἀεὶ συγχωρούμενα αὐτοῖς ὡς καὶ ἀναγκαῖα παρὰ μικρὸν ἐτίθεντο καὶ ἑτέρων ἐπωρέγοντο, ἐπιβασίαν ἐς ταῦτα τὸ τινῶν ἤδη τετυχηκέναι ποιούμενοι. M p. 167.

38 *ὅτι ὡς εἶδον οἱ ἐναντίοι καὶ ἕτερον στρατηγὸν ἐλθόντα, τοῦ μὲν κοινοῦ τῆς στρατείας σφῶν ἠμέλησαν, τὴν δὲ ἰδίαν ἕκαστοι σωτηρίαν διεσκόπουν, οἷά που φιλοῦσι ποιεῖν οἱ μήτε ἐξ ὁμοφύλων συνιόντες μήτ᾽ ἀπὸ κοινῶν ἐγκλημάτων στρατεύοντες μήτ᾽ ἄρχοντα ἕνα ἔχοντες· ἐν μὲν γὰρ ταῖς εὐπραγίαις συμφωνοῦσιν, ἐν δὲ δὴ ταῖς συμφοραῖς τὸ καθ᾽ ἑαυτὸν*
2 *ἕκαστος μόνον προορᾶται. καὶ ὥρμησαν ἐς φυγήν, ἐπειδὴ συνεσκότασε, μηδὲν ἀλλήλοις ἐπικοινωνήσαντες· ἀθρόοι μὲν γὰρ οὔτ᾽ ἂν βιάσασθαι οὔτ᾽ ἂν λαθεῖν τὴν ἀπόδρασιν ἐνόμισαν, ἂν δὲ αὐτοὶ ἰδίᾳ ἕκαστοι καὶ ὡς ᾤοντο μόνοι ἀπίωσι, ῥᾷόν που διαπεσεῖσθαι. καὶ οὕτω τῷ οἰκείῳ ἕκαστος αὐτῶν δόξουσι ὅτι ἀσφαλέστατα τὴν φυγὴν ποιησάμενοι …* M p. 167.

39 *ὅτι πυθομένων τῶν Ῥωμαίων ὡς Ταραντῖνοι καὶ ἄλλοι τινὲς πόλεμον ἀρτύουσι κατ᾽ αὐτῶν, καὶ πρεσβευτὴν Φαβρίκιον ἐς τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας, ὅπως μηδὲν νεωτερίσωσι, στειλάντων, ἐκεῖνόν τε συνέλαβον, καὶ πέμψαντες πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς καὶ Ὀμβρικοὺς καὶ Γαλάτας συχνοὺς αὐτῶν, τοὺς μὲν παραχρῆμα τοὺς δ᾽ οὐ πολλῷ ὕστερον, προσαπέστησαν.* U p. 375.

2 *ὅτι τοῦ Δολοβέλλου περαιουμένοις τὸν Τίβεριν*
a. u. 471 *ἐπιθεμένου τοῖς Τυρρηνοῖς ὁ ποταμὸς αἵματός τε καὶ σωμάτων ἐπληρώθη, ὡς τοῖς κατὰ τὴν πόλιν Ῥωμαίοις τὴν ὄψιν τοῦ ποταμίου ῥείθρου σημᾶναι τὸ πέρας τῆς μάχης πρὶν ἀφικέσθαι τὸν ἄγγελον.* M p. 536.

ὅτι ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν Τιβέρεως μέχρι Ῥώμης στά-
διοι ναυσίποροι ιη΄. M ib.
ὅτι οἱ Ταραντῖνοι, καίπερ τὸν πόλεμον αὐτοὶ 3
παρασκευάσαντες, ὅμως ἐν σκέπῃ φαβρίου ἦσαν· οἱ
γὰρ Ῥωμαῖοι ᾐσθάνοντο μὲν τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐ-
τῶν, οὐ μὴν καὶ προσεποιοῦντο διὰ τὰ παρόντα σφίσι.
μετὰ δὲ δὴ τοῦτο νομίσαντες γὰρ μὴ διαρκεῖν ἢ πάν-
τως γὰρ λανθάνειν, ὅτι μηδ' ἔγκλημα ἐλάμβανον,
ἐπὶ πλεῖον ἐξύβρισαν καὶ ἄκοντας αὐτοῖς τοὺς Ῥω-
μαίους ἐξεπολέμωσαν, ὥστε καὶ ἐπαληθεῦσαι ὅτι αἱ
εὐπραγίαι, ἐπειδὰν ἔξω τοῦ συμμέτρου τισὶ γένων-
ται, συμφορῶν σφισιν αἴτιαι καθίστανται· προάγου-
σαι γὰρ αὐτοὺς ἐς τὸ ἔκφρον, οὐδὲ γὰρ ἐθέλει τὸ
σῶφρον τῷ χαύνῳ συνεῖναι, τὰ μέγιστα σφάλλουσιν,
ὥσπερ που καὶ ἐκεῖνοι ὑπερανθήσαντες ἀντίπαλον τῆς
εὐπραγίας κακοπραγίαν ἀντέλαβον. M p. 168 et 536.
Δίων θ΄ βιβλίῳ "Λούκιος Οὐαλέριος ναυαρχῶν 4
τε Ῥωμαίοις καὶ σταλείς ποι ὑπ' αὐτῶν." Bekk. Anecd. a. u. 472
p. 158, 25.
ὅτι ὁ Λούκιος ἀπεστάλη παρὰ Ῥωμαίων ἐς Τάραντα. 5
οἱ δὲ Ταραντῖνοι Διονύσια ἄγοντες, καὶ ἐν τῷ θεά-
τρῳ διακορεῖς οἴνου τὸ δείλης καθήμενοι, πλεῖν ἐπὶ
σφᾶς αὐτὸν ὑπετόπησαν, καὶ παραχρῆμα δι' ὀργῆς,
καί τι καὶ τῆς μέθης αὐτοὺς ἀναπειθούσης, ἀντα-
νήχθησαν, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ μήτε χεῖρας ἀν-
ταιρομένῳ μήθ' ὅλως πολέμιόν τι ὑποτοπουμένῳ κα-
τέδυσαν κἀκεῖνον καὶ ἄλλους πολλούς. πυθόμενοι 6
δὲ ταῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι χαλεπῶς μέν, ὥσπερ οὖν εἰκός,
ἔφερον, οὐ μὴν καὶ στρατεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς εὐθὺς
ἠθέλησαν. πρέσβεις μέντοι, τοῦ μὴ κατασεσιωπηκέ-
ναι δόξαι κἀκ τούτου θρασυτέρους αὐτοὺς ποιῆσαι,
ἔστειλαν. καὶ αὐτοὺς οἱ Ταραντῖνοι οὐχ ὅπως καλῶς

ἐδέξαντο, ἢ τρόπον γέ τινα ἐπιτήδειον ἀποκρινάμενοι ἀπέπεμψαν, ἀλλ' εὐθύς, πρὶν καὶ λόγον σφίσι δοῦναι, γέλωτα τά τε ἄλλα καὶ τὴν στολὴν αὐτῶν
7 ἐποιοῦντο. ἦν δὲ ἡ ἀστική, ᾗ κατ' ἀγορὰν χρώμεθα· ταύτην γὰρ ἐκεῖνοι, εἴτ' οὖν σεμνότητος ἕνεκα εἴτε καὶ διὰ δέος, ἵν' ἔκ γε τούτου αἰδεσθῶσιν αὐτούς, ἐσταλμένοι ἦσαν. κατὰ συστάσεις τε οὖν κωμάζοντες ἐτώθαζον, καὶ γὰρ καὶ τότε ἑορτὴν ἦγον, ὑφ' ἧς καίτοι μηδένα χρόνον σωφρονοῦντες ἔτι καὶ μᾶλλον ὕβριζον, καὶ τέλος προσστάς τις τῷ Ποστουμίῳ καὶ κύψας ἑαυτὸν ἐξέβαλε καὶ τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ ἐκηλί-
8 δωσε. θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ παρὰ πάντων τῶν ἄλλων γενομένου, καὶ τὸν μὲν ἐπαινούντων ὥσπερ τι θαυμαστὸν εἰργασμένον, ἐς δὲ δὴ τοὺς Ῥωμαίους πολλὰ καὶ ἀσελγῆ ἀνάπαιστα ἐν ῥυθμῷ τοῦ τε κρότου καὶ τῆς βαδίσεως ᾀδόντων, ὁ Ποστούμιος "γελᾶτε" ἔφη "γελᾶτε, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαυσεῖσθε γὰρ ἐπὶ μακρότατον, ὅταν τὴν ἐσθῆτα ταύτην τῷ αἵματι ὑμῶν ἀποπλύνητε." U p. 375, M p. 168.

9 ἀκούσαντες τοῦτ' ἐκεῖνοι τῶν μὲν σκωμμάτων ἐπέσχον, ἐς δὲ τὴν παραίτησιν τοῦ ὑβρίσματος οὐδὲν ἔπραξαν, ἀλλ' ὅτι γε σῶς αὐτοὺς ἀφῆκαν, ἐν εὐεργεσίας μέρει ἐτίθεντο. M ib.

10 ὅτι Μέτων ὡς οὐκ ἔπεισε Ταραντίνους τὸ μὴ Ῥωμαίοις ἐκπολεμωθῆναι, ἔκ τε τῆς ἐκκλησίας ὑπεξῆλθε καὶ στεφάνους ἀνεδήσατο, συγκωμαστάς τέ τινας καὶ αὐλητρίδα λαβὼν ὑπέστρεψεν. ᾄδοντος δὲ αὐτοῦ καὶ κορδακίζοντος ἐξέστησαν τῶν προκειμένων καὶ ἐπεβόων καὶ ἐπεκρότουν, οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ φιλεῖ γίγνεσθαι. καὶ ὃς σιγάσας αὐτοὺς "νῦν μὲν καὶ μεθύειν" ἔφη "καὶ κωμάζειν ἔξεστιν ἡμῖν· ἂν δ' ὅσα βουλεύεσθε ἐπιτελέσητε, δουλεύσομεν." M p. 169.

ὅτι Γάιος Φαβρίκιος ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ὅμοιος ἦν 40
Ῥουφίνῳ, ἐν δὲ δὴ τῇ ἀδωροδοκίᾳ πολὺ προέχων· a. u. 477
ἦν γὰρ ἀδωρότατος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐκείνῳ οὔτ᾽
ἠρέσκετο καὶ ἀεί ποτε διεφέρετο. ὅμως ἐχειροτονήθη·
ἐπιτηδειότατον γὰρ αὐτὸν ἐς τὴν τοῦ πολέμου χρείαν
ἐνόμισαν εἶναι, καὶ παρ᾽ ὀλίγον τὴν ἰδίαν ἔχθραν 2
πρὸς τὰ κοινῇ συμφέροντα ἐποιήσατο, καὶ δόξαν γε
καὶ ἐκ τούτου ἐκτήσατο, κρείττων καὶ τοῦ φθόνου
γενόμενος, ὅσπερ που καὶ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν πολ-
λοῖς ὑπὸ φιλοτιμίας ἐγγίνεται. φιλόπολίς τε γὰρ
ἀκριβῶς ὤν, καὶ οὐκ ἐπὶ προσχήματι ἀρετὴν ἀσκῶν,
ἐν τῷ ἴσῳ τό τε ὑφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ τὸ δι᾽ ἑτέρου τινός,
κἂν διάφορός οἱ ᾖ, εὖ τι τὴν πόλιν παθεῖν ἐτίθετο.
V p. 586.

ὅτι ὁ Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς τε Ἠπείρου καλου- 3
μένης ἐβασίλευσε, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ πλεῖστον,
τὸ μὲν εὐεργεσίαις τὸ δὲ φόβῳ, προσεπεποίητο. Αἰ-
τωλοί τε πολὺ τότε δυνάμενοι καὶ Φίλιππος ὁ Μακε-
δὼν καὶ οἱ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ δυνάσται ἐθεράπευον αὐ-
τόν. καὶ γὰρ φύσεως λαμπρότητι καὶ παιδείας ἰσχύι
καὶ ἐμπειρίᾳ πραγμάτων πολὺ πάντων προέφερεν,
ὥστε καὶ ὑπὲρ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἑαυτοῦ καὶ τὰς
τῶν συμμάχων καίπερ μεγάλας οὔσας ἀξιοῦσθαι.
V p. 589.

ὅτι Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου τό τε φρό- 4
νημα πολλῷ μεῖζον ἔσχεν, ἅτε καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύ-
λων ἀντίπαλος τοῖς Ῥωμαίοις εἶναι νομιζόμενος, καὶ
ἐν τύχῃ οἱ ἡγήσατο ἔσεσθαι τοῖς τε πρὸς αὐτὸν κατα-
φυγοῦσιν, ἄλλως τε καὶ Ἕλλησιν οὖσιν, ἐπικουρῆσαι
καὶ ἐκείνους σὺν προφάσει τινὶ εὐπρεπεῖ προκατα-
λαβεῖν πρίν τι δεινὸν ὑπ᾽ αὐτῶν παθεῖν. οὕτω γάρ
που καὶ τῆς εὐδοξίας αὐτῷ ἔμελεν ὥστε καὶ ἐκ πολ-

λοῦ χρόνου Σικελίας ἐφιέμενος καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων ὅπῃ χειρώσαιτο διασκοπῶν, ὀκνεῖν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἔχθρας, ἐπειδὴ μηδὲν ἠδίκητο, προκατάρξασθαι. M p. 169.

5 ὅτι ὑπὸ τοῦ Κινέου ἔλεγεν ὁ Πύρρος ὁ βασιλεὺς πλείονας πόλεις ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐξελεῖν δόρατος. καὶ γὰρ ἦν δεινός, φησὶ Πλούταρχος, ἐν τῷ λέγειν, καὶ τῷ Δημοσθένει μόνος ἐν τῇ δεινότητι παρισούμενος. ἀμέλει καὶ τὸ ἄτοπον τῆς ἐκστρατείας οἷα ἔμφρων εἰδὼς ἀνήρ, ἐμποδὼν τῷ Πύρρῳ ἐς λόγους ἐλθὼν καθίστατο· ὁ μὲν γὰρ ἄρξειν διὰ τὴν ἀνδρείαν πάσης διενοεῖτο τῆς γῆς, ὁ δὲ ἀρκεῖσθαι ἱκανοῖς οὖσι τοῖς οἰκείοις πρὸς εὐδαιμονίαν προέτρεπεν. ἀλλὰ τὸ φιλοπόλεμον τοῦ ἀνδρὸς καὶ φιλόπρωτον τὴν τοῦ Κινέου νικῆσαν παραίνεσιν αἰσχρῶς ἀπαλλάξαι αὐτὸν καὶ Σικελίας καὶ Ἰταλίας πεποίηκεν, πολλὰς τῶν αὐτοῦ δυνάμεων μυριάδας ἐν ταῖς μάχαις ἁπάσαις ἀποβεβληκότα. V p. 586.

6 ὅτι Πύρρος πέμψας ἐς Δωδώνην ἐμαντεύσατο περὶ τῆς στρατείας· καί οἱ χρησμοῦ ἐλθόντος, ἂν ἐς τὴν Ἰταλίαν περαιωθῇ, Ῥωμαίους νικήσειν, συμβαλὼν αὐτὸν πρὸς τὸ βούλημα, δεινὴ γὰρ ἐξαπατῆσαί τινα ἐπιθυμία ἐστίν, οὐδὲ τὸ ἔαρ ἔμεινεν. M p. 169.

7 ὅτι οἱ Ῥηγῖνοι φρουρὰν ᾐτήσαντο παρὰ Ῥωμαίων,
a. u. 477 ἡγεῖτο δὲ αὐτῆς Δέκιος. τούτων οὖν οἱ πλείους ἔκ τε τῆς περιουσίας τῶν ἐπιτηδείων καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ῥᾳστώνης, ἅτε καὶ ἀνειμένῃ παρὰ πολὺ διαίτῃ πρὸς τὰ οἴκοι χρώμενοι, ἐπεθύμησαν, ἐνάγοντος αὐτοὺς τοῦ Δεκίου, τοὺς πρώτους τῶν Ῥηγίνων ἀποκτείναντες τὴν πόλιν κατασχεῖν· ἄδεια γὰρ αὐτοῖς πολλὴ ἐφαίνετο, τῶν Ῥωμαίων περὶ τοὺς Ταραντίνους καὶ

περὶ τὸν Πύρρον ἀσχόλων ὄντων, πάνθ' ὅσα ἐβού-
λοντο πρᾶξαι. προσανέπειθε δὲ αὐτοὺς ὅτι καὶ τὴν 8
Μεσσήνην ὑπὸ τῶν Μαμερτίνων ἐχομένην ἑώρων·
οὗτοι γὰρ Καμπανοί τε ὄντες καὶ φρουρεῖν αὐτὴν
ὑπ' Ἀγαθοκλέους τοῦ ἐν Σικελίᾳ δυναστεύοντος
ταχθέντες σφαγάς τε τῶν ἐπιχωρίων ἐποιήσαντο
καὶ τὴν πόλιν κατέσχον. οὐ μέντοι ἐκ τοῦ προφα- 9
νοῦς τὴν ἐπιχείρησιν ἐποιήσαντο· πολὺ γὰρ ἠλατ-
τοῦντο τῷ πλήθει· ἀλλ' ἐπιστολὰς ὁ Δέκιος ὡς καὶ
τῷ Πύρρῳ ἐπὶ προδοσίᾳ σφῶν ὑπό τινων γεγραμμέ-
νας πλάσας ἤθροισε τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐκείνας τε
αὐτοῖς ὡς καὶ ἑαλωκυίας ἀνέγνω, καὶ προσπαρώξυ-
νεν αὐτοὺς εἰπὼν οἷα εἰκὸς ἦν, ἄλλως τε καὶ ἐσαγ-
γείλαντός τινος ἐκ κατασκευασμοῦ ὅτι ναυτικόν τέ τι
τοῦ Πύρρου κατῆρέ που τῆς χώρας καὶ ἐς λόγους τοῖς
προδόταις ἀφικνεῖται. οἱ δὲ παρεσκευασμένοι ἐμε- 10
γάλυνον, καὶ διεβόων προκαταλαβεῖν τοὺς Ῥηγίνους
πρίν τι δεινὸν παθεῖν· ἀγνοοῦντας δὲ τὸ πρασσόμε-
νον χαλεπῶς ἂν ἀντισχεῖν. καὶ οἱ μὲν ἐς τὰς κατα-
γωγάς σφων οἱ δὲ ἐς τὰς οἰκίας ἐσπηδήσαντες ἐφό-
νευσαν πολλούς, πλὴν ὀλίγων οὓς ὁ Δέκιος καλέσας
ἐπὶ δεῖπνον ἔσφαξεν. V p. 589.

ὅτι ὁ Δέκιος ὁ φρούραρχος τοὺς Ῥηγίνους ἀπο- 11
σφάξας φιλίαν πρὸς Μαμερτίνους ἐσπείσατο, νομί-
ζων αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὁμοιοτρόπου τῶν τολμημάτων πι-
στοτάτους σφίσι συμμάχους ἔσεσθαι, ἅτε καὶ εὖ εἰ-
δὼς ὅτι συχνοὶ τῶν ἀνθρώπων ἰσχυροτέραις δή τισιν
ἀνάγκαις ὑπὸ τοῦ τῶν ὁμοίων τι παρανομῆσαι τοῦ τε
κατὰ νόμους ἑταιρικοῦ καὶ τοῦ κατὰ γένος οἰκείου
συνίστανται. M p. 170.

ὅτι διαβολὴν ἀπ' αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι χρόνον τινὰ 12
ἔσχον, μέχρι οὗ ἐπεξῆλθον αὐτοῖς· πρὸς γὰρ τὰ μείζω

καὶ πρὸς τὰ μᾶλλον κατεπείγοντα ἀσχολίαν ἄγοντες παρὰ μικρόν τισιν αὐτὰ ποιεῖσθαι ἔδοξαν. M ib.

13 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες ἥξειν τὸν Πύρρον κατέδεισαν, ἐκεῖνόν τε αὐτὸν εὐπόλεμον εἶναι ἀκούοντες καὶ δύναμιν πολεμικὴν καὶ ἀνανταγώνιστον ἔχειν, οἷά που συμβαίνει περί τε τῶν ἀγνώστων σφίσι καὶ περὶ τῶν διὰ πλείστου ὄντων μάλιστα θρυλεῖσθαι τοῖς πυνθανομένοις. M p. 170.

14 ἀδύνατον γάρ ἐστι μήτε ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔθεσι τεθραμμένους τινὰς μήτε τὰ αὐτὰ αἰσχρὰ καὶ καλὰ νομίζοντας εἶναι φίλους ποτὲ ἀλλήλοις γενέσθαι. M p. 537.

15 ὅτι ἥ τε φιλοτιμία καὶ ἡ ἀπιστία ἀεὶ τοῖς τυράννοις πάρεστιν, ἐξ ὧν ἀνάγκη μηδένα αὐτοὺς ἀκριβῆ φίλον ἔχειν· ἀπιστούμενος γὰρ καὶ φθονούμενός τις οὐδένα ἂν καθαρῶς ἀγαπήσειε. πρὸς δ' ἔτι καὶ ἡ τῶν τρόπων ὁμοιότης ἥ τε τοῦ βίου ἰσότης καὶ τὸ τὰ αὐτά τισι καὶ σφαλερὰ καὶ σωτήρια εἶναι καὶ ἀληθεῖς καὶ βεβαίους φίλους μόνα ποιεῖ. ὅπου δ' ἂν τούτων τι ἐνδεήσῃ, προσποιητὸν μέν τι σχῆμα ἑταιρίας ὁρᾶται, ἕρμα δ' οὐδὲν αὐτῆς ἐχέγγυον εὑρίσκεται. M p. 170 et 537.

16 ὅτι στρατηγία ἂν μὲν καὶ δυνάμεις ἀξιόχρεως λάβῃ, πλεῖστον καὶ πρὸς σωτηρίαν σφῶν καὶ πρὸς ἐπικράτησιν φέρει, αὐτὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν οὐδενὸς ἐν μέρει· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἄλλη τις τέχνη χωρὶς τῶν συμπραξόντων καὶ συνδιοικησόντων αὐτῇ ἰσχύει. M p. 171.

17 ὅτι Πόπλιος Οὐαλέριος ἄνδρας ἐπὶ κατασκοπὴν πρὸς τοῦ Πύρρου σταλέντας ἐχειρώσατο. οὓς περινοστῆσαι κελεύσας τὸ στρατόπεδον ἀφῆκεν ἀπαθεῖς, ἀπαγγελοῦντας τῷ Πύρρῳ τόν τε κόσμον τῆς στρατιᾶς

καὶ πρὸς οἵους καὶ ὅπως ἠσκημένους ἄνδρας ἀγωνιεῖται. M p. 537.

ὅτι τοῦ Μεγακλέους τελευτήσαντος καὶ τοῦ Πύρ- 18
ρου τὸν πῖλον ἀπορρίψαντος ἐς τὸ ἐναντίον ἡ μάχη περιέστη· τοῖς μὲν γὰρ ἡ σωτηρία αὐτοῦ πολὺ πλεῖον ἐκ τοῦ παρὰ τὴν ἐλπίδα σφῶν αὐτὸν περιεῖναι ἢ εἰ μηδ' ἀρχὴν τεθνηκέναι ἐνενόμιστο θάρσος ἐνεποίησεν, οἱ δὲ ἀπατηθέντες δεύτερον οὐδὲν ἔτι τὸ πρόθυμον ἔσχον, κολουσθέντες τε αὖθις τὸ μάτην θαρσῆσαν, καὶ ἐκ τῆς δι' ὀλίγου μεταβολῆς σφων ἐς τὴν τοῦ χείρονος δόκησιν οὐδ' ὕστερόν ποτε αὖθις φθαρήσεσθαι ἐλπίσαντες. M p. 171.

ὅτι συγχαιρόντων τινῶν τῷ Πύρρῳ τῆς νίκης, 19
τὴν μὲν δόξαν τοῦ ἔργου ἐδέχετο, εἰ δὲ δὴ καὶ αὖθίς ποτε ὁμοίως κρατήσειεν, ἀπολεῖσθαι ἔφη. καὶ τοῦτό τ' αὐτοῦ φερόμενόν ἐστιν, καὶ ὅτι τοὺς Ῥωμαίους καίτοι νικηθέντας ἐθαύμασε καὶ προέκρινε τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν, εἰπὼν ὅτι τὴν οἰκουμένην ἂν ἤδη πᾶσαν ἐχειρωσάμην, εἰ Ῥωμαίων ἐβασίλευον. M ib.

ὅτι Πύρρος τοὺς κατὰ τὴν μάχην πεπτωκότας 20
Ῥωμαίους ἐπιμελῶς ἔθαψε· καὶ θαυμάζων τὸ φοβερὸν τοῦ εἴδους τῶν ἀνδρῶν ἔτι διασωζόμενον, καὶ ὅπως ἐναντία πάντες ἔφερον τραύματα, λέγεται ἀνατείνας ἐς οὐρανὸν τὰς χεῖρας τοιούτους εὔξασθαί οἱ γενέσθαι συμμάχους· ῥᾳδίως γὰρ ἂν κρατήσειε τῆς οἰκουμένης. M p. 538.

ὅτι Πύρρος λαμπρὸς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἦν καὶ ὄνομα 21
ἀπ' αὐτῆς μέγα ἔσχεν, ὥστε πολλοὺς μὲν τῶν ἐκ τοῦ μέσου καθημένων προσχωρῆσαί οἱ, πάντας δὲ τοὺς περιορωμένους τῶν συμμάχων ἀφικέσθαι. οὐ μὴν οὔτε ἐμφανῆ ὀργὴν αὐτοῖς ἐποιήσατο οὔτ' αὖ παν-

*τελῶς τὴν ὑποψίαν ἀπεκρύψατο, ἀλλ' ὀλίγα σφίσιν
ἐπὶ τῇ διαμελλήσει ἐπιτιμήσας ἔδεισεν μὴ ἐς φανε-*
22 *ρὰν αὐτοὺς ἀλλοτρίωσιν προαγάγῃ, καὶ ἐκ τοῦ μηδὲν
ἐνδείξασθαι ἐνόμισεν ἤτοι καταγνωσθήσεσθαι ὑπ'
αὐτῶν εὐήθειαν ὡς οὐ συνεὶς ὧν ἔπραξαν, ἢ καὶ
ὑποπτευθήσεσθαι ὀργὴν κρυφαίαν ἔχειν, καὶ ἀπ' αὐ-
τῶν καταφρόνησιν ἢ μῖσος προεπιβουλήν τε ἐς αὐτόν,
ὅπως μὴ προπάθωσί τι, ἐγγενήσεσθαί σφισι προσ-
εδόκησε. δι' οὖν ταῦτα πρᾴως τε αὐτοῖς διελέχθη
καὶ τῶν σκύλων τινὰ ἔδωκεν.* M p. 172.

23 *ὅτι Πύρρος τοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους συχ-*
a. u. 475 *νοὺς ὄντας τὸ μὲν πρῶτον πεῖσαι ἐπεχείρησεν ἐπὶ
τὴν Ῥώμην συστρατεῦσαι, ὡς δὲ οὐκ ἠθέλησαν, ἰσχυ-
ρῶς ἐθεράπευσε, μήτε δήσας τινὰ μήτ' ἄλλο τι κακὸν
δράσας, ὡς καὶ προῖκα αὐτοὺς ἀποδώσων καὶ ἀμαχὶ
δι' αὐτῶν τὸ ἄστυ προσποιησόμενος.* V p. 590.

24 *ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ἀπόρῳ γενόμενοι διὰ τοὺς ἐλέ-
φαντας, ἅτε μηπώποτε τοιοῦτο θηρίον ἰδόντες, τὴν
μέντοι θνητὴν φύσιν ἐνθυμούμενοι καὶ ὅτι θηρίον
οὐδὲν ἀνθρώπου κρεῖττόν ἐστιν, ἀλλὰ πάντα δὴ πάν-
τως, εἰ καὶ μὴ κατ' ἰσχύν, ταῖς γοῦν σοφίαις σφῶν
ἐλαττοῦνται, ἐθάρσουν.* M p. 172.

25 *ὅτι καὶ οἱ στρατιῶται οἱ τοῦ Πύρρου, οἵ τε οἴ-
κοθεν καὶ οἱ σύμμαχοι, δεινῶς πρὸς τὰς ἁρπαγὰς ὡς
καὶ ἑτοίμους καὶ ἀκινδύνους σφίσιν οὔσας ἠπείγοντο.*
M ib.

26 *ὅτι οἱ Ἠπειρῶται τὴν φιλίαν, ἀγανακτήσει ὅτι
ἐπὶ μεγάλαις δή τισιν ἐλπίσι στρατεύσαντες οὐδὲν
ἔξω τῶν πραγμάτων εἶχον, ἐλυμήναντο, καὶ πάνυ γε
ἐν καιρῷ τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο· συνιστάμενοι
γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες ἀνεκόπη-
σαν, ἐξ ἴσου τὰ τῶν συμμάχων καὶ τῶν πολεμίων*

πορθοῦντα αὐτὸν ὁρῶντες· τὰ γὰρ ἔργα αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τὰς ὑποσχέσεις ἐσκόπουν. M ib.

27 ὅτι ὁ Πύρρος ἐφοβήθη μὴ καὶ πανταχῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν χωρίοις ἀγνώστοις ἀποληφθῇ. χαλεπῶς δ' ἐπὶ τούτῳ τῶν συμμάχων αὐτοῦ φερόντων, εἶπέ σφισιν ὅτι σαφῶς ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας ὁρῴη ὅσον τῶν Ῥωμαίων διαφέρουσι· τὴν μὲν γὰρ ἐκείνων ὑπήκοον καὶ δένδρα παντοδαπὰ καὶ ἀμπελουργίας καὶ γεωργίας καὶ κατασκευὰς τῶν ἀγρῶν πολυτελεῖς ἔχειν, τὰ δὲ δὴ τῶν ἑαυτοῦ φίλων οὕτω πεπορθῆσθαι ὥστε μηδ' εἰ κατῳκήθη ποτὲ γιγνώσκεσθαι. M p. 173.

28 ὅτι ὁ αὐτός, ἐπειδή γε ἀναχωροῦντι αὐτῷ ..., ὡς τὸ στράτευμα τοῦ Λαιουίνου πολλῷ πλεῖον τοῦ πρόσθεν εἶδεν, ὕδρας ἔφη δίκην τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κοπτόμενα ἀναφύεσθαι. οὐ μέντοι παρὰ τοῦθ' ἧττον ἐθάρσησεν, ἀλλ' ἀντιπαρετάξατο μέν, οὐκ ἐμαχέσατο δέ. M ib.

29 ὅτι ὁ Πύρρος πρέσβεις ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων ἄλλους τε καὶ τὸν Φαβρίκιον προσιέναι πυθόμενος, a. u. 474 φρουράν τέ σφισι πρὸς τὰ μεθόρια, μὴ καὶ βίαιόν τι ὑπὸ τῶν Ταραντίνων πάθωσιν, ἔπεμψε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἀπήντησεν, ἔς τε τὴν πόλιν αὐτοὺς ἐσαγαγὼν καὶ ἐξένισε λαμπρῶς καὶ τἆλλα ἐδεξιώσατο, ἐλπίσας σπονδῶν τε δεῖσθαι καὶ ὁμολογίαν οἵαν ἡττηθέντας εἰκὸς ἦν ποιήσεσθαι. U p. 376.

30 ὅτι τοῦ Φαβρικίου αὐτὸ τοῦτο μόνον εἰπόντος, ὅτι Ῥωμαῖοι ἡμᾶς ἔπεμψαν τούς τε ἑαλωκότας ἐν τῇ μάχῃ κομιουμένους καὶ λύτρα ἀντ' αὐτῶν ἀντιδώσοντας, ὅσα ἂν ἀμφοτέροις ἡμῖν συμβῇ, διηπορήθη τε ὅτι μὴ περὶ τῆς εἰρήνης πρεσβεύειν ἔφη, καὶ μεταστησάμενος αὐτοὺς ἐβουλεύετο μετὰ τῶν φίλων ὥνπερ εἰώθει, τὸ μέν τι καὶ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν αἰχμα-

λώτων, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον περί τε τοῦ πολέμου καὶ περὶ
τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ, εἴτε κατὰ τὸ ἰσχυρὸν εἴτε καὶ
ἄλλως πως αὐτὸν (desunt paginae 4). M p. 173.
31 ... μεταχειρίσασθαι ἢ μάχας καὶ παρατάξεις
ἀσταθμήτους ἀναρρῖψαι· ὥστε πεισθείς, ὦ Μίλων,
ἐμοὶ καὶ τῷ παλαιῷ λόγῳ, μηδὲ ἐς ἄλλο τι βίᾳ μᾶλ-
λον ἢ σοφίᾳ, ὅπου γε καὶ ἐνδέχεται, χρήσῃ, ἐπεὶ
Πύρρος γε πάντα τὰ πρακτέα οἱ ἀκριβῶς οἶδε καὶ
οὐδὲν αὐτῶν δεῖται παρ' ἡμῶν μαθεῖν." ταῦτ' εἶπε,
καὶ πάντες ὁμογνώμονες ἐγένοντο, καὶ μάλισθ' ὅτι
ἐκ μὲν τούτων οὔτε ζημιωθήσεσθαι οὔτε κινδυνεύ-
σειν, ἐκ δὲ τῶν ἑτέρων ἑκάτερον πείσεσθαι ἔμελλον.
32 καὶ ὁ Πύρρος οὕτω φρονῶν εἶπε πρὸς τοὺς πρέσβεις
"οὔτε πρότερον ἑκὼν ὑμῖν, ὦ Ῥωμαῖοι, ἐπολέμησα,
οὔτε ἂν νῦν πολεμήσαιμι· φίλος τε γὰρ ὑμῶν γενέ-
σθαι περὶ παντὸς ποιοῦμαι, καὶ διὰ τοῦτο τούς τε
αἰχμαλώτους πάντας ἄνευ λύτρων ἀφίημι καὶ τὴν
εἰρήνην σπένδομαι." καὶ ἰδίᾳ τούτους ἐθεράπευεν,
ὅπως μάλιστα μὲν τὰ ἑαυτοῦ ἀνθέλωνται, εἰ δὲ μή,
τήν γε φιλίαν οἱ πρυτανεύσωσιν. M p. 173.
33 ὁ δὲ Πύρρος τούς τε ἄλλους προσηταιρίσατο καὶ
τῷ Φαβρικίῳ διελέχθη ὧδε. "ἐγώ, ὦ Φαβρίκιε, πο-
λεμεῖν μὲν ὑμῖν οὐδὲν ἔτι δέομαι, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὴν
ἀρχὴν τοῖς Ταραντίνοις ἐπείσθην καὶ δεῦρο ἦλθον
μεταγινώσκω, καίπερ πολὺ ὑμᾶς ἐν τῇ μάχῃ κρα-
τήσας· φίλος δὲ δὴ καὶ πᾶσι μὲν Ῥωμαίων ἡδέως ἂν
ἐγενόμην, μάλιστα δὲ δὴ σοί· πάνυ γάρ σε καὶ ἀγα-
θὸν ἄνδρα ὁρῶ ὄντα. τήν τε οὖν εἰρήνην συμπρᾶ-
ξαί σέ μοι ἀξιῶ, καὶ προσέτι καὶ οἴκαδέ τε καὶ ἐς
τὴν Ἤπειρον ἐπισπέσθαι· ἐπί τε γὰρ τὴν Ἑλλάδα
στρατευσείω καὶ συμβούλου στρατηγοῦ τέ σου δέο-
34 μαι." ὁ οὖν Φαβρίκιος "ἐπαινῶ μέν σε" εἶπεν "ὅτι

καὶ ἐπὶ τῇ στρατείᾳ μεταγινώσκεις καὶ τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖς, καί σοι πρὸς αὐτήν, εἴγε συμφέρει ἡμῖν, σπουδάσω, οὐ γάρ που καὶ κατὰ τῆς πατρίδος τι πρᾶξαί με ἀγαθόν, ὡς φής, ἄνδρα ὄντα ἀξιώσεις, σύμβουλον δὲ δὴ καὶ στρατηγὸν μηδένα ποτὲ ἐκ δημοκρατίας παραλάβῃς· ἔμοιγ' οὐδ' ἡτισοῦν ἐστι σχολή. οὐ μέντοι οὐδὲ τούτων τι λάβοιμι ἄν, ὅτι οὐ προσήκει τὸ παράπαν πρεσβευτὴν δωροδοκεῖν. πυν- 35
θάνομαι γοῦν πότερον ἐλλόγιμόν με ὡς ἀληθῶς νομίζεις ἄνδρα εἶναι ἢ οὔ· εἰ μὲν γὰρ φαῦλός εἰμι, πῶς με δώρων ἄξιον κρίνεις; εἰ δὲ χρηστός, πῶς με λαβεῖν αὐτὰ κελεύεις; εὖ τοίνυν ἴσθ' ὅτι ἐγὼ μὲν καὶ πάνυ πολλὰ ἔχω καὶ οὐδὲν δέομαι πλειόνων· ἀρκεῖ γάρ μοι τὰ ὄντα, καὶ οὐδενὸς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμῶ· σὺ δ' εἰ καὶ σφόδρα πλουτεῖν νομίζεις, ἐν πενίᾳ μυρίᾳ καθέστηκας· οὐ γὰρ ἂν οὔτε τὴν Ἤπειρον οὔτε ἄλλα ὅσα κέκτησαι καταλιπὼν δεῦρ' ἐπεραιώθης, εἴγε ἐκείνοις τε ἠρκοῦ καὶ μὴ πλειόνων ὠρέγου. ὅταν γάρ τις τοῦτο πάσχῃ καὶ μηδένα ὅρον 36
τῆς ἀπληστίας ποιῆται, πτωχότατός ἐστι· διὰ τί; ὅτι πᾶν τὸ μὴ ὑπάρχον αὐτῷ ὡς καὶ ἀναγκαῖον ποθεῖ, καθάπερ ἄνευ ἐκείνου μὴ δυνάμενος ζῆσαι. ὥστ' ἔγωγε ἡδέως ἄν σοι, ἐπειδὴ καὶ φίλος μοι φὴς εἶναι, ἐκ τοῦ ἐμαυτοῦ τι πλούτου χαρισαίμην· πολλῷ γάρ τοι καὶ ἀσφαλέστερος καὶ ἀθανατώτερός ἐστι τοῦ σοῦ, καὶ οὔτε τις αὐτῷ φθονεῖ οὔτε τις ἐπιβουλεύει, οὐ δῆμος, οὐ τύραννος· καὶ τὸ μέγιστον, ὅσῳ τις ἂν αὐτοῦ πλείοσι μεταδιδῷ, καὶ αὐτὸς ἐπὶ μεῖζον αὔξεται. τίς οὖν οὗτός ἐστιν; τὸ τοῖς ὑπάρχουσί τινι ὡς 37
καὶ παμπληθέσιν οὖσιν ἡδέως χρῆσθαι, τὸ τῶν ἀλλοτρίων ὡς καὶ μέγα τι κακὸν ἐχόντων ἀπέχεσθαι, τὸ μηδένα ἀδικεῖν, τὸ πολλοὺς εὐεργετεῖν, ἄλλα μυρία

ἃ σχολὴν ἄν τις ἄγων εἴποι. ὡς ἔγωγε βουλοίμην ἄν, εἴπερ που πάντως ἀναγαῖον εἴη θάτερον αὐτῶν παθεῖν, βιασθεὶς ἂν μᾶλλον ἢ φενακισθεὶς ἀπολέσθαι· τὸ μὲν γὰρ τῆς τύχης ἀξιώσει φιλεῖ τισι συμβαίνειν, τὸ δὲ ἔκ τε ἀνοίας καὶ ἐξ αἰσχροκερδείας
38 πολλῆς, ὥσθ᾽ αἱρετώτερον εἶναι τῇ τοῦ θείου πλεονεξίᾳ μᾶλλον ἢ τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ σφαλῆναι· ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ τὸ σῶμά τινος ἡττᾶται, ἐν δὲ τούτῳ καὶ ἡ ψυχὴ προσδιαφθείρεται· ..., ἐνταῦθα δ᾽ αὐτοέντης τρόπον τινὰ αὐτός τις ἑαυτοῦ γίγνεται, ὅτι ὁ τὴν ψυχὴν ἅπαξ τὴν ἑαυτοῦ τὸ μὴ τοῖς παροῦσιν ἀρκεῖσθαι διδάξας ἀόριστον τὴν τῆς πλεονεξίας ἐπιθυμίαν λαμβάνει. M p. 174 et 35, ἐλλόγιμον — κρίνεις ἄξιον — κελεύεις p. 538.

39 καὶ προθυμότατα ἐς τοὺς καταλόγους ἀπήντησαν, τὸ καθ᾽ ἑαυτὸν ἕκαστος ἐλλιπὲς ἀνάστασιν τῆς πατρίδος νομίζοντες ἔσεσθαι. M p. 176.

40 τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ λόγου φύσις ἐστὶ καὶ τοσαύ-
a. u. 475 την ἰσχὺν ἔχει ὥστε καὶ ἐκείνους ὑπ᾽ αὐτοῦ τότε μεταβαλεῖν καὶ ἐς ἀντίπαλον καὶ μῖσος καὶ θάρσος τοῦ τε δέους τοῦ Πύρρου καὶ τῆς ἐκ τῶν δώρων αὐτοῦ ἀλλοιώσεως περιστῆναι. M ib.

41 ὅτι Κινέας ὁ ῥήτωρ πρεσβευτὴς ἐς Ῥώμην παρὰ Πύρρου σταλείς, ὡς ἐπανῆλθεν, ἐρωτώμενος παρ᾽ αὐτοῦ περὶ τοῦ τῆς Ῥώμης κόσμου καὶ τῶν ἄλλων, ἀπεκρίνατο πολλῶν πατρίδα βασιλέων ἑορακέναι, δεικνὺς τῷ λόγῳ τοιούτους ἅπαντας εἶναι Ῥωμαίους οἷος αὐτὸς παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὰ ἐς ἀρετὴν ὑπείληπται. M p. 538.

42 ὅτι πᾶν τὸ τῇ γνώμῃ παρὰ δόξαν ταπεινωθὲν καὶ τῆς ῥώμης ὑποδίδωσιν. M p. 177.

43 ὅτι τῷ Δεκίῳ ὁ Πύρρος προσπέμψας οὔτε προ-

χωρήσειν οἱ τοῦτο πρᾶξαι ἐθελήσαντι ἔφη [τοῦτ' ἔστι τὸ μὴ συλληφθέντα ἀποκτανθῆναι] καὶ ζωγρηθέντα κακῶς αὐτὸν ἀπολεῖσθαι ἐπηπείλησεν. οἱ δὲ ὕπατοι πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο μηδενὸς τοιούτου ἔργου σφᾶς δεῖσθαι· πάντως γὰρ αὐτοῦ καὶ ἄλλως κρατήσειν. M ib.

ὅτι ἀντικαθεζομένων μετὰ στρατευμάτων ἀλλή- 44
λοις Φαβρικίου καὶ Πύρρου, ἀνήρ τις τῶν περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ βασιλέως ὡς τὸν Φαβρίκιον ἀφίκετο δηλητηρίοις φαρμάκοις ἀνελεῖν τὸν Πύρρον ὑφιστάμενος, εἴ οἵ τις δοθείη παρ' αὐτοῦ χρημάτων ὠφέλεια· ὃν ὁ Φαβρίκιος ἀποστυγήσας ἀποπέμπει τῷ Πύρρῳ δέσμιον. ὁ δὲ Πύρρος ἀγασθεὶς ἀναβοῆσαι λέγεται "οὗτός ἐστι [καὶ οὐκ ἄλλος] Φαβρίκιος, ὃν δυσχερέστερον ἄν τις παρατρέψειε τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον." M p. 538. Conf. Suidas vv. ἀποστυγοῦντες et Φαβρίκιος.

οὔθ' ὅπως τὸν ἕτερον αὐτῶν πρότερον οὔθ' ὅπως 45
ἀμφοτέρους ἅμα ἀμύναιτο ἔσχεν, καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν· τό τε γὰρ διελεῖν τὸ στράτευμα ἔλαττον ὂν τῶν ἐναντίων ἐδεδίει, καὶ τὸ τῷ ἑτέρῳ τὴν χώραν ἀδεῶς κακοῦν ἀφεῖναι δεινὸν ἐποιεῖτο. M p. 177.

ἐπεὶ μέντοι ἄλλως τε δι' ἀκριβείας αὐτοὺς ἐποι- 46
εῖτο, μεῖζον μέρος ἐς ἀσφάλειαν τοῦ μηδ' ἂν ἐπι- a. u. 477
θυμῆσαί τινα κακῶς αὐτὸν δρᾶσαι τῷ μηδ' ἂν ἐθελήσῃ δύνασθαι νέμων, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς τῶν ἐν τέλει, καὶ τοὺς ἐπικαλεσαμένους αὐτόν, τὸ μέν τι βαρυνόμενός σφισιν ὅτι ὑπ' αὐτῶν ἐν κράτει τῆς πόλεως γεγονέναι ἐλέγετο, τὸ δὲ καὶ προσυποπτεύων

46 τὸ δὲ καὶ προσυποπτεύων σφᾶς] ὑποπτεύω αἰτιατικῇ, Δίων δεκάτῳ βιβλίῳ "οὗτοι δὲ καὶ προσυποπτεύουσιν ὑμᾶς". Bekk. Anecd. p. 177, 28, sed alium spectans locum.

σφᾶς μὴ ὥσπερ αὐτῷ οὕτω καὶ ἄλλῳ τινὶ προσχωρήσωσιν, ἐξήλασε καὶ διέφθειρεν, ... M p. 178.

47 *ὅτι τοῦ Πύρρου ἐκεῖνο δὴ πάντες ἐθαύμαζον, ὅτι νεανίσκων τινῶν ἐν συμποσίῳ σκωψάντων αὐτὸν τὰ μὲν πρῶτα ἐξελέγξαι σφᾶς ἠθέλησεν, ὅπως τιμωρήσηται, ἔπειτ' εἰπόντων αὐτῶν ὅτι πολὺ πλείω καὶ χαλεπώτερα ἂν εἰρήκειμεν εἰ μήπερ ὁ οἶνος ἡμᾶς ἐπελελοίπει, ἐγέλασε καὶ ἀφῆκεν αὐτούς.* M ib.

48 *ὅτι τῷ Πύρρῳ ὡς οὐδὲν οἱ σύμμαχοι συντελέσαι ἐβούλοντο, ἐτράπετο πρὸς τοὺς θησαυροὺς τῆς Φερρεφάττης, δόξαν πλούτου μεγάλην ἔχοντας, καὶ αὐτοὺς συλήσας ἐς τὸν Τάραντα τὰ σῦλα ἐπὶ νεῶν ἔπεμψε. καὶ οἵ τε ἄνθρωποι ὀλίγου πάντες ὑπὸ χειμῶνος ἐφθάρησαν καὶ τὰ χρήματα τά τε ἀναθήματα ἐς τὴν γῆν ἐξέπεσεν.* V p. 590.

41 *ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεύς, ὁ*
a. u. 481 *φιλάδελφος ἐπικληθείς, ὡς τόν τε Πύρρον κακῶς ἀπηλλαχότα καὶ τοὺς Ῥωμαίους αὐξανομένους ἔμαθε, δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο. οἱ οὖν Ῥωμαῖοι ἡσθέντες ὅτι καίτοι διὰ πλείστου ὢν περὶ πολλοῦ σφᾶς ἐπεποίητο, πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀντεπέστειλαν. ἐπειδή τε ἐκεῖνοι δῶρα παρ' αὐτοῦ μεγαλοπρεπῆ λαβόντες ἐς τὸ δημόσιόν σφας ἀπέδειξαν, οὐκ ἐδέξαντο αὐτά.* U p. 374.

42 *ὅτι τοιαῦτα πράττοντες οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐπὶ μεῖ-*
a. u. 488 *ζον ἀεὶ αἰρόμενοι οὐδέπω ὑπερεφρόνουν, ἀλλὰ Κύιντον Φάβιον βουλευτὴν Ἀπολλωνιάταις τοῖς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ ὑπὸ Κορινθίων ἀποικισθεῖσιν ἐξέδωκαν, ὅτι τινὰς πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν. οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνοι δεινόν τι ἔδρασαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἔπεμψαι οἴκαδε.* V p. 590.

ὅτι αἰτίαι ἐγένοντο τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς 43
τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ὅτι Καρχηδόνιοι τοῖς Ταραντίνοις ἐβοήθησαν, τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ὅτι Ῥωμαῖοι φιλίαν τῷ Ἱέρωνι συνέθεντο. ἀλλὰ ταῦτα μέν, οἷά που πεφύκασιν οἱ τῷ μὲν ἔργῳ πλεῖον ἔχειν βουλόμενοι, τὴν δὲ δόξαν αὐτοῦ αἰσχυνόμενοι, σκήψεις ἐποιοῦντο· ἡ δὲ ἀλήθεια ἄλλως ἔχει. δυνάμενοι γὰρ ἐκ πολλοῦ οἱ 2
Καρχηδόνιοι, αὐξανόμενοι δὲ ἤδη οἱ Ῥωμαῖοι ἀλλήλους τε ὑφεωρῶντο, καὶ τὰ μὲν ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀεὶ πλείονος κατὰ τὸ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν εὖ πράττωσιν, ἔμφυτον, τὰ δὲ καὶ φόβῳ προήχθησαν ἐς τὸν πόλεμον, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἑκάτεροι τῶν οἰκείων σωτηρίαν ἀσφαλῆ τὸ τὰ τῶν ἑτέρων προσκτήσασθαι νομίζοντες εἶναι· τά τε 3
γὰρ ἄλλα καὶ χαλεπώτατον ἀδύνατόν τε ἦν δύο δήμους ἔν τε ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν δυνάμει φρονήματί τε ὄντας, καὶ βραχύτατον ὡς εἰπεῖν ταῖς τῆς ναυτιλίας ὀξύτησι διεστηκότας, ἄλλων μέν τινων ἄρχειν, ἀλλήλων δὲ ἀπέχεσθαι ἐθελῆσαι. τοιοῦτον κατὰ τύχην συμπεσὸν τάς τε σπονδάς σφων διέλυσε καὶ ἐς τὸν πόλεμον αὐτοὺς συνέρρηξεν. M p. 178.

ὅτι τὸ ἀγώνισμα λόγῳ μὲν περὶ Μεσσήνης καὶ 4
Σικελίας, ἔργῳ δὲ καὶ περὶ τῆς οἰκείας ἑκάτεροι ἐκεῖθεν ἤδη κινούμενον ᾐσθάνοντο, καὶ τὴν νῆσον, ἅτε ἐν μέσῳ σφῶν κειμένην, ἐπίβασιν τοῖς κρατήσασιν αὐτῆς ἐπὶ τοὺς ἑτέρους ἀσφαλῆ παρέξειν ἐνόμιζον. M p. 179.

ὅτι Γάιος Κλαύδιος ἐλθὼν ἐς ἐκκλησίαν ἄλλα τε 5
ἐπαγωγὰ εἶπε καὶ ὅτι ἐπ᾽ ἐλευθερώσει τῆς πόλεως a. u. 490
ἥκει· οὐ γὰρ δεῖσθαί γε Ῥωμαίους Μεσσήνης οὐδέν· καὶ [ὅτι] εὐθύς, ἐπειδὰν τὰ πράγματα αὐτῶν καταστήσῃ, ἀποπλεύσεσθαι. κἀκ τούτου καὶ τοὺς Καρχη-

δονίους ἢ ἀποχωρῆσαι ἐκέλευσεν, ἢ εἰ δή τι δίκαιον
6 *εἰπεῖν ἔχουσιν, ἐς κρίσιν καταστῆναι. ὡς δ' οὔτε*
τῶν Μαμερτίνων τις ὑπὸ δέους ἐφθέγγετο καὶ οἱ
Καρχηδόνιοι ἅτε καὶ βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες βραχὺ
αὐτοῦ ἐφρόντιζον, αὔταρκες ἔφη μαρτύριον τὴν σιω-
πὴν παρ' ἀμφοτέρων ἔχειν, τῶν μὲν ὅτι ἀδικοῖεν,
δεδικαιολογῆσθαι γὰρ ἄν, εἴπερ τι ὑγιὲς ἐφρόνουν,
τῶν δὲ ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἐπιθυμοῖεν· παρρησίᾳ γὰρ
ἄν, εἴπερ τὰ τῶν Καρχηδονίων ᾑροῦντο, ἄλλως τε
καὶ ἰσχύος αὐτῶν παρούσης κεχρῆσθαι. καὶ προσυπέ-
σχετό σφισι βοηθήσειν καὶ διὰ τὸ γένος αὐτῶν τῆς
Ἰταλίας ὂν καὶ διὰ τὴν αἴτησιν τῆς ἐπικουρίας ἣν
ἐπεποίηντο. M ib.

7 *ὅτι Γάιος Κλαύδιος τῶν τε τριήρων τινὰς ἀπέβαλε*
καὶ χαλεπῶς αὐτὸς ἐσώθη· οὐ μέντοι παρὰ τοῦθ'
ἧττον οὔτε ἐκεῖνος οὔτε οἱ ἐν τῷ ἄστει Ῥωμαῖοι ἀν-
τελάβοντο τῆς θαλάσσης, ὅτι πρῶτον (πειρασά)μενοι
αὐτῆς ἡττήθησαν, ὅπερ που φιλοῦσιν οἱ πρῶτόν τι
ἐγχειρισάμενοι καὶ σφαλέντες ποιεῖν, πρὸς οἰωνοῦ τὸ
πρόσθεν τιθέμενοι καὶ μηδ' αὖθίς ποτε κατορθώσειν
νομίζοντες· ἀλλὰ καὶ προθυμότερον αὐτῆς διά τε
τἆλλα καὶ διὰ φιλοτιμίαν, ἵνα μὴ καὶ ὑπὸ τῆς συμ-
φορᾶς ἀποτετράφθαι δόξωσι, μετεποιήσαντο. M p. 180.

8 *ὅτι ὁ Ἄννων οὔτ' ἄλλως ἐπ' ἐλαφρῷ τὸν πόλεμον*
ποιούμενος, εἴ τε καὶ δέοι αὐτὸν γενέσθαι, τὴν γοῦν
αἰτίαν τῆς διαλύσεως τῶν σπονδῶν ἐς ἐκεῖνον τρέ-
ψαι, μὴ κατάρχειν αὐτῆς νομισθείη, θέλων, ἀπέπεμψέ
τε αὐτῷ τὰς ναῦς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, πρός τε εἰ-
ρήνην προυκαλεῖτο, καὶ προσπαρῄνει μὴ πολυπραγ-
μονεῖν τὴν θάλατταν. M ib.

9 *ὅτι ἐπεὶ οὐδὲν ἐδέξατο, ἀπειλὴν ὑπέρφρονα καὶ*
νεμεσητικὴν ἠπείλησεν· ἔφη τε γὰρ μηδ' ἀπονίψασθαι

ποτὲ τὰς χεῖρας ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψειν, καὶ μετὰ ταύτης ἀπέβαλε καὶ τὴν Μεσσήνην. M. ib.

ὅτι ὁ Κλαύδιος καταλαβὼν τοὺς Μαμερτίνους 10
ἐν τῷ λιμένι συνεστραμμένους ἐκκλησίαν τε αὐτῶν ἐποίησε καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν δέομαι τῶν ὅπλων, ἀλλ' αὐτοῖς ὑμῖν διαγνῶναι πάντα ἐπιτρέπω, ἔπεισέ σφας μεταπέμψασθαι τὸν Ἄννωνα· μὴ βουληθέντος δὲ αὐτοῦ καταβῆναι πολὺς ἐνέκειτο κατατρέχων καὶ λέγων ὅτι, εἴ δή τι καὶ τὸ βραχύτατον δικαίωμα εἶχεν, πάντως ἂν ἐς ἀντιλογίαν οἱ ἀφίκετο καὶ οὐκ ἂν βίᾳ τὴν πόλιν κατεῖχεν. M ib.

ὅτι ὁ ὕπατος Κλαύδιος τοὺς στρατιώτας προσ- 11
παραινέσας θαρρεῖν μηδὲ ἐπὶ τῇ τοῦ χιλιάρχου ἥττῃ καταπεπλῆχθαι, διδάσκων αὐτοὺς ὅτι καὶ αἱ νῖκαι τοῖς ἄμεινον παρεσκευασμένοις γίγνοιντο καὶ ὅτι ἡ σφετέρα ἀρετὴ πολὺ τῆς τῶν ἐναντίων τέχνης προέχουσα εἴη· ἑαυτοὺς μὲν γὰρ τὴν ἐπιστήμην τῶν ναυτικῶν δι' ὀλίγου προσλήψεσθαι, τοῖς δὲ δὴ Καρχηδονίοις μηδέποτε τὴν ἀνδρείαν ἐκ τοῦ ἴσου σφίσιν ὑπάρξειν ἔφη· τὸ μὲν γὰρ κτητὸν διὰ βραχέος τοῖς τὸν νοῦν αὐτῷ προσέχουσι καὶ καθαιρετὸν μελέτῃ εἶναι, τὸ δὲ εἰ μὴ φύσει τῳ προσείη, οὐκ ἂν διδαχῇ πορισθῆναι. M p. 181.

ὅτι θαρσήσαντες οἱ Λίβυες ὡς οὐ τῇ φύσει τοῦ 12
χωρίου ἀλλὰ τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ κεκρατηκότες τὴν ἔξοδον ἐποιήσαντο· ὁ δὲ Κλαύδιος οὕτως αὐτοὺς δεδιέναι ἐποίησεν ὡς μηδ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου παρακῦψαι. M ib.

συμβαίνει γὰρ ὡς ἐπὶ πλήθει τοῖς μὲν ἐκ λο- 13
γισμοῦ τι δεδιόσιν ὀρθοῦσθαι διὰ προφυλακὴν αὐ-

τοῦ, τοῖς δ' ἀπρονοήτως θρασυνομένοις φθείρεσθαι
δι' ἀφυλαξίαν. M p. 539.
14 τὸ μὲν σωφρονοῦν καὶ κτᾶται τὰς νίκας καὶ γε-
νομένας φυλάσσει, τὸ δ' ἀσελγαῖνον οὔτε περιγίγνε-
ταί τινος, κἂν ἄρα εὐτυχήσῃ ποτὲ ἔν τινι, ῥᾷστα αὐτὸ
ἀπόλλυσι· κἂν μὲν διασώσῃ τι, χεῖρον ὑπ' αὐτοῦ
τοῦ παρὰ λόγον εὐπραγῆσαι γενόμενον, οὐχ ὅσον οὐκ
ἐκείνου τι ὀνίναται, ἀλλὰ καὶ αὑτῷ προσδιαφθείρε-
15 ται. καὶ γάρ πως πᾶν τὸ παρὰ λόγον θρασυνόμενον καὶ
δεδιέναι ἀλόγως πέφυκεν· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς τήν
τε γνώμην τῇ προνοίᾳ βεβαίαν καὶ τὴν ἐλπίδα πιστὴν
ἐκ τοῦ ἐχεγγύου αὐτῆς ἔχων οὔτε καταπτήσσειν τιν'
οὔθ' ὑπερφρονεῖν ἐᾷ· ἡ δ' ἀλόγιστος ἐμπληξία πολ-
λοὺς ἔν τε ταῖς εὐπραγίαις ἐξαίρει κἀν ταῖς συμφο-
ραῖς ταπεινοῖ, οἷα μηδὲν ἕρμα ἔχουσα, ἀλλ' ἀεὶ τῷ συμ-
πίπτοντι ἐξομοιουμένη. M p. 539 et inde a 15 p. 181.
16 ὅτι Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι πρὸς πόλεμον ἐλ-
θόντες τῷ μὲν ἀριθμῷ τῶν νεῶν καὶ ταῖς προθυ-
μίαις ἀντίρροποι ἦσαν· ὕστερον δὲ πρῶτόν τ' ἐς ναυ-
μαχίαν ἀπ' ἀντιπάλου παρασκευῆς καθιστάμενοι, καὶ
ἐλπίζοντες καὶ τὸν πάντα πόλεμον ὑπ' αὐτῆς κριθή-
σεσθαι, τό τε ἆθλον τὴν Σικελίαν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς
ἔχοντες, καὶ περὶ δουλείας καὶ περὶ ἀρχῆς, τῆς μὲν
17 μὴ πειραθῆναι νικηθέντες τὴν δὲ προσκτήσασθαι κρα-
τήσαντες, ἀγωνιζόμενοι, προέφερον [δὲ] οἱ μὲν τῇ
ἐμπειρίᾳ τῶν τριηριτῶν ἅτε ἀπὸ παλαιοῦ ναυκρα-
τοῦντες, οἱ δὲ τῇ τε ῥώμῃ τῶν ἐπιβατῶν καὶ ταῖς
τόλμαις· ὅσῳ γὰρ ἀπειρότεροι τῶν ναυτικῶν ἦσαν,
τόσῳ καὶ προπετέστερον καὶ θρασύτερον ἐμάχοντο.
τὸ μὲν γὰρ ἔμπειρόν σφισιν ἀκριβῶς πάντες ὡς εἰ-
πεῖν ἐκλογίζονται, καὶ ὀκνοῦσιν, ἄν γε καὶ ταύτῃ
σφᾶς ἡ γνώμη φέρῃ, τὸ δὲ ἀπείρατον ἀλογίστως τε

θαρσοῦσι καὶ ἐς χεῖρας ἐξ ἀπροβουλίας ἄγονται. M p. 181.

ὅτι ἡττηθέντων Καρχηδονίων κατὰ τὴν ναυμαχίαν ὑπὸ Ῥωμαίων ὀλίγου καὶ τὸν Ἀννίβαν ἀπέκτειναν· πᾶσι γὰρ ὡς εἰπεῖν τοῖς στρατεύματά ποι πέμπουσι πρόσεστι φύσει τῶν μὲν πλεονεξιῶν προσποιεῖσθαι, τὰς δὲ ἐλαττώσεις ἐπὶ τοὺς στρατηγήσαντας ἀνωθεῖν· καὶ οἱ Καρχηδόνιοι προχειρότατα τοὺς πταίσαντάς τι ἐκόλαζον, εἰ μὴ φοβηθεὶς εὐθὺς μετὰ τὴν ἧτταν ἐπερωτῶν αὐτούς, ὡς καὶ ἀκεραίων ἔτι τῶν πραγμάτων ὄντων, πότερον ναυμαχῆσαί οἱ κελεύουσιν ἢ μή, συνεπαινεσάντων αὐτῶν ὥσπερ που καὶ προσεδόκα, καὶ τῷ τοσοῦτον τῷ ναυτικῷ προέχειν ἐπαιρομένων, ὑπεῖπε διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων ὅτι οὐδὲν ἄρα ἠδίκησα ὅτι τὰ αὐτὰ ὑμῖν ἐλπίσας συνέβαλον· τῆς γὰρ γνώμης, ἀλλ' οὐ τῆς τύχης ἦν κύριος. M p. 182. 18

ἀλλ' ἐν τῷ ἴσῳ τὸ τὴν οἰκείαν μὴ προέσθαι καὶ τὸ τὴν ἀλλοτρίαν προσκτήσασθαι τιθέμενοι θυμῷ καὶ ῥώμῃ ἠγωνίζοντο· τῶν γὰρ πολλῶν τὰ μὲν σφέτερα καὶ παρὰ δύναμιν περιστελλόντων, τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐκ ἐθελόντων μετὰ κινδύνων ἀντιποιεῖσθαι, ἐκεῖνοι ἐν τῷ ὁμοίῳ τό τε κεχειρωμένον καὶ τὸ προσδοκώμενον ποιούμενοι πρὸς ἀμφότερα ὁμοίως ἔρρωντο. οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι ἄμεινον εἶναι νομίσαντες μηκέτι πόρρω τὸν πόλεμον ποιεῖσθαι, μηδὲ ἐν ταῖς νήσοις προκινδυνεύειν, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκείᾳ τῇ τῶν Καρχηδονίων ἀγωνίζεσθαι, πταίσαντες γὰρ οὐδενὸς ἐστερήσεσθαι καὶ κρατήσαντες οὐκ ἐν ἐλπίσιν ἔσεσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' ἀκόλουθον τῇ διανοίᾳ σφῶν παρασκευὴν ποιησάμενοι ἐξεστράτευσαν (ἐπὶ Καρχηδόνα V p. 593). M p. 183. 19

20 *ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ τε Ῥήγουλος καὶ Λούκιος,*
a. u. 498 *ἀπ' ἀρετῆς προκριθέντες· ὁ γὰρ Ῥήγουλος ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ ἦν ὥστε μήτε τὴν ἀρχὴν ῥᾳδίως ἐθελῆσαι δι' αὐτὴν ὑποστῆναι, καὶ τῇ γυναικὶ τοῖς τε παισὶν αὐτοῦ τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ δημοσίου δίδοσθαι ψηφισθῆναι.* V p. 593.

ὁ δὲ Δίων ὁ Ῥωμαῖος ὁ συγγραψάμενος περὶ τῆς βασιλείας καὶ περὶ τῆς δημοκρατίας Ῥώμης καὶ διηγησάμενος περὶ τοῦ πολυθρυλήτου πολέμου τοῦ Καρχηδονίου λέγει ὅτι Ῥηγούλου τοῦ ὑπάτου Ῥώμης πολεμοῦντος τὴν Καρχηδόνα ἐξαίφνης δράκων ἑρπύσας ἔξω τοῦ χαρακώματος τοῦ Ῥωμαίου στρατοῦ ἔκειτο, ὃν τῇ προστάξει αὐτοῦ ἔκτειναν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀποδείραντες αὐτὸν ἔστειλε (sic) *τὴν δορὰν αὐτοῦ τῇ συγκλήτῳ Ῥώμης, μέγα θαῦμα· καὶ παρὰ τῆς αὐτῆς μετρηθεῖσα συγκλήτου, ὡς αὐτὸς ὁ* (vel potius *ὁ αὐτὸς*) *Δίων ἔλεγε* (*ἔλεγεν* vel *λέγει*), *εὑρέθη ἔχουσα μῆκος ποδῶν ἑκατὸν εἴκοσι. πρὸς τὸ μῆκος αὐτοῦ ἦν καὶ τὸ πάχος.* Ioannes Damasc. De draconibus vol. 1, p. 472, A, B.

21 *ὅτι Ἄννωνα πρὸς Ῥωμαίους λόγῳ μὲν ὑπὲρ εἰρήνης ἔργῳ δὲ τριβῆς ἕνεκα ἔπεμψεν Ἀμίλκας· καὶ ὃς ἐπιβοώντων τινῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ὅτι Καρχηδόνιοι τὸν Κορνήλιον ἀπάτῃ* [M. p. 183] *συνέλαβον, "ἂν τοῦτο ποιήσητε" εἶπεν, "οὐδὲν ἔτι κρείττους τῶν Λιβύων ἔσεσθε." ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐκαιρότατα θωπεύσας αὐτοὺς οὐδὲν ἔπαθεν.* Zonaras p. 146, 15. Codici post *ἀπάτῃ* desunt quattuor paginae.)

22 *ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι φοβηθέντες μὴ ἁλῶσι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τὸν ὕπατον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποτρέψαντες αὐτὸν τὸ παραχρῆμα δεινὸν ὑπεκφύγωσιν. ἐπειδή τε οὐκ ἠθέλησαν Σικελίας τε

πάσης καὶ Σαρδοῦς ἀποστῆναι, καὶ τοὺς μὲν τῶν
Ῥωμαίων αἰχμαλώτους προῖκα ἀφεῖναι τοὺς δὲ σφε-
τέρους λύσασθαι, τά τε δαπανηθέντα τοῖς Ῥωμαίοις
ἐς τὸν πόλεμον πάντα διαλῦσαι καὶ χωρὶς ἄλλα καθ'
ἕκαστον ἔτος συντελεῖν, οὐδὲν ἤνυσαν. πρὸς γὰρ 23
δὴ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἐκεῖνα αὐτοὺς ἐλύπει, ὅτι μήτε
πολεμεῖν μήτε συμβαίνειν ἄνευ τῶν Ῥωμαίων, καὶ αὐ-
τοὶ μὲν μὴ πλείοσι μιᾶς ναυσὶ μακραῖς χρῆσθαι, ἐκεί-
νοις δὲ πεντήκοντα τριήρεσιν ἐπικουρεῖν ὁσάκις ἂν
ἐπαγγελθῇ σφισιν, ἄλλα τέ τινα οὐκ ἐκ τοῦ ὁμοίου
ποιεῖν ἐκελεύοντο. ἐξ οὖν τούτων ἅλωσίν σφων ἀκριβῆ
τὰς σπονδὰς νομίσαντες ἔσεσθαι, πολεμεῖν αὐτοῖς
μᾶλλον εἵλοντο. U p. 376.
ὅτι συμμαχίας ἐκ Λακεδαίμονος τοῖς Καρχηδο- 24
νίοις ἀφικομένης, Ξάνθιππος Σπαρτιάτης ἀνὴρ τοὺς a. u. 499
στρατηγοὺς τῶν ἐγχωρίων κατεμέμφετο, ὅτι δὴ στρα-
τιὰν ἔν τε τοῖς ἱππόταις καὶ τοῖς θηρίοις τὸ κῦ-
ρος ἔχουσαν ὄρεσί τε καὶ δυσχωρίαις ὑποστέλλουσι.
παραλαβὼν δὲ τὴν στρατιὰν αὐτὸς καὶ τάξας τοὺς
Καρχηδονίους, πασσυδὶ μικροῦ τὸ τῶν Ῥωμαίων
φθείρει στρατόπεδον. M p. 540.
ἡγεῖτο δεῖν τόν τι δι' ἀπορρήτων πρᾶξαι βουλό- 25
μενον μηδενὶ αὐτὸ τὸ παράπαν ἐμφαίνειν· οὐδένα
γὰρ οὕτως ἰσχυρόφρονα εἶναι ὡς ἀκούσαντά τι πα-
ρατηρῆσαι καὶ σιωπῆσαι αὐτὸ ἐθελῆσαι, ἀλλὰ καὶ
πάνυ τοὐναντίον, ὅσῳ ἂν ἀπορρηθῇ τινὶ μὴ εἰπεῖν
τι, τόσῳ μᾶλλον αὐτὸν ἐπιθυμεῖν αὐτὸ ἐκλαλῆσαι,
καὶ οὕτως ἕτερον παρ' ἑτέρου τὸ ἀπόρρητον ὡς καὶ
μόνον μανθάνοντα φημίζειν. M ib.
ὅτι φασὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐπικηρυκεύσασθαι 26
τοῖς Ῥωμαίοις διά τε τἆλλα καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν
αἰχμαλώτων, μάλιστα μὲν εἴ πως καὶ τὴν εἰρήνην

ἐπὶ μετρίοις τισὶ ποιήσαιντο, εἰ δὲ μή, ἵνα τούς γε ἑαλωκότας κομίσαιντο. φασὶ δὲ καὶ τὸν Ῥήγουλον ἐν τοῖς πρέσβεσι πεμφθῆναι διά τε τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἀρετήν· ὑπέλαβον γὰρ πᾶν ὁτιοῦν τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τῷ κομίσασθαι αὐτὸν ἐλπίσαι σφᾶς πρᾶξαι, ὥστε καὶ μόνον ἀντὶ τῆς εἰρήνης ἢ πάντως γε
27 ἀντὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀνταποδοθῆναι. ὥρκωσάν τε οὖν αὐτὸν πίστεσι μεγάλαις ἦ μὴν ἐπανήξειν, ἂν μηδέτερον αὐτῶν διαπράξηται, καὶ πρεσβευτὴν μεθ' ἑτέρων ἔστειλαν. καὶ ὃς τά τ' ἄλλα καθάπερ τις Καρχηδόνιος ἀλλ' οὐ Ῥωμαῖος ὢν ἔπραττε, καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο, οὔτε ἐς τὴν πόλιν καίπερ κληθεὶς ἐσῆλθεν, ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς βουλῆς ἀθροισθείσης, ὥσπερ τοῖς τῶν πολεμίων πρέσβεσιν ἔθος εἶχον χρηματίζειν, τήν τε πρόσοδον μετὰ τῶν ἄλλων, ὥς γε καὶ ὁ λόγος ἔχει, ᾐτήσατο,... U p. 377.

28 ὅτι Ῥήγουλον τὸν στρατηγὸν Ῥωμαίων ἑαλωκότα Καρχηδόνιοι πρέσβεσιν ἅμα οἰκείοις πρὸς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπον, οἰόμενοι μετρίαν τινὰ τοῦ πολέμου εὑρήσειν κατάθεσιν καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀντίδοσιν τῇ συμπράξει τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' ἐλθὼν τὰς μὲν συνήθεις τοῖς ὑπατικοῖς τιμὰς διεώσατο, οὐ μετεῖναι τῆς πολιτείας αὑτῷ λέγων ἀφ' οὗπερ ἡ τύχη δεσπότας αὐτῷ Καρχηδονίους ἐπέστησε, παρῄνει δὲ τὰς διαλλαγὰς ἀπείπασθαι, εἰς τὸ ἀνέλπιστον ἤδη ἀφιγμένων
29 τῶν πολεμίων. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀγασθέντες αὐτὸν τοὺς μὲν πρέσβεις ἀποπέμπουσιν, αὐτὸν δὲ κατέχειν ἠβούλοντο. ὁ δὲ οὐ μενετέον αὑτῷ φήσας ἐν πόλει ἐν ᾗ τῆς ἴσης οὐ μεθέξει κατὰ τοὺς πατρίους θεσμοὺς πολιτείας, πολέμου νόμῳ δουλεύειν ἑτέροις ἠναγκασμένος, εἵπετο τοῖς Καρχηδονίοις ἑκούσιος, ἔνθα πολ-

λαῖς καὶ δειναῖς αἰκίαις καταναλωθεὶς ἐτελεύτησεν. M p. 541. Conf. Suidas v. Ῥήγουλος.

Δίων ια' βιβλίῳ "οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὰς ναῦς αὐτῶν ἀναπλεούσας οἴκαδε τηρήσαντες συχνὰς χρημάτων γεμούσας εἷλον." Bekk. Anecd. p. 131, 12.

Δίωνος ια' βιβλίῳ "τὸν δῆμον ἐδείπνισεν." ib. p. 133, 24.

Δίων ια' βιβλίῳ "οὐ πρότερον αὐτοῖς ἐπείσθη 30
ὁ Ῥήγουλος πρὶν Καρχηδονίους οἱ ἐπιτρέψαι." ib. p. 140, 20.

Δίων ια' βιβλίῳ "οὔτε γὰρ πρὸς ἐμοῦ οὔτε πρὸς 31
ἄλλου ἀνδρὸς ἀγαθοῦ οὐδενός ἐστι προέσθαι τι τῶν κοινῇ συμφερόντων." ib. p. 165, 23.

ια' βιβλίῳ "ἄλλος ἄν τις, παραμυθήσασθαι τὴν 32
καθ' ἑαυτὸν συμφορὰν ἐθελήσας, ἐξῇρεν ἂν τὰ τῶν πολεμίων." ib. v. 30.

Δίωνος ια' βιβλίῳ "ἐπειδὴ δὲ ὅ τε λειμὼν ἐπέμενε καὶ ὁμίχλη προσεγένετο, ἔσφηλε δι' αὐτομόλων δή τινων τὸν Ἀννίβαν." ib. p. 171, 26.

Δίων ια' βιβλίῳ "σὺ μὲν καὶ τοῖς φίλοις τοῖς τι πλημμελήσασιν ἐξέρχῃ, ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς ἐχθροῖς συγγινώσκω." ib. v. 29.

Δίωνος ιβ' βιβλίῳ "ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἀπαλλοτριωθῆναι ὑμῶν τρόπον τινὰ ἠδυνήθη." ib. p. 124, 4.

Δίωνος ιβ' βιβλίῳ "τεθνᾶσι δὲ οἱ μέν, οἱ δὲ ἑαλώκεσαν οἵ γε καὶ λόγου τινὸς ἄξιοι." ib. p. 133, 25.

τὸ ἕτερον μέρος τῆς οἰωνοσκοπικῆς Δίων Κάσ- 33
σιος Κοκκειανὸς παραδίδωσι, λέγων ὅτι κριθοφάγους a. u. 505
ἡμέρους κατέχουσιν ὄρνιθας καὶ τιθέασιν ἔμπροσθεν αὐτῶν κριθάς, ὅτε μαντεύονται. εἰ μὲν οὖν ἐσθίοντες οἱ ὄρνιθες οὐ πλήττουσι τοῖς ῥάμφεσι τὰς κριθὰς καὶ ἀπορρίπτουσιν, ἀγαθὸν τὸ σημεῖον, εἰ δὲ οὕτω

ποιοῦσιν, οὐκ ἀγαθόν. Io. Tzetz. Exeg. in Hom. Il. p. 108, 2.

44 *ὅτι ἐπὶ Μάρκου Κλαυδίου καὶ Τίτου Σεμπρωνίου*
a. u. 514 *ὑπάτων μόνῳ τῆς τοῦ πατρὸς ἐπωνυμίας τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων μετέχειν Ῥωμαῖοι παρεκελεύσαντο.* M p. 541.

45 *ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Κλαύδιον, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς*
a. u. 518 *Λίγυας συνθήκας ἐποιήσατο, πόλεμον ἀράμενον καὶ αὐτοὺς χειρωσάμενον, τὸ μὲν πρῶτον, ὡς καὶ ἐκείνου τὸ παρασπονδηθὲν ἀλλ' οὐχ ἑαυτῶν τὸ αἰτίαμα ὄν, ἔπεμψαν ἐκδιδόντες αὐτοῖς, μὴ προσδεξαμένων δέ σφων αὐτὸν ἐξήλασαν.* V p. 593.

46 *ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Καρχηδονίους χρήματα ἐπι-*
a. u. 519 *πραξάμενοι τὰς σπονδὰς ἀνενεώσαντο, καὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείας αὐτῶν ἐλθούσης, ὅτι τε τῆς σφετέρας παρασκευῆς ᾔσθοντο καὶ ὅτι αὐτοὶ τῷ πρὸς τοὺς ὁμόρους πολέμῳ ἔτι καὶ τότε κατείχοντο, μέτριον οὐδὲν ἀπεκρίναντο, μετὰ δὲ τοῦτο Ἄννωνός τινος νέου τῇ ἡλικίᾳ καὶ δεινοῦ τῇ παρρησίᾳ πεμφθέντος, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἀπαρακαλύπτως καὶ τέλος ὅτι "εἰ μὴ βούλεσθε εἰρηνεῖν, ἀπόδοτε ἡμῖν καὶ Σαρδὼ καὶ Σικελίαν· οὐ γὰρ πρόσκαιρόν τινα ἀνοχὴν ἀλλ' ἀίδιον φιλίαν ἀπ' αὐτῶν ἐπριάμεθα" εἰπόντος, ἠπιώτεροί τε αἰσχυνθέντες ἐγένοντο ...* U p. 378.

2 *...δετο μὴ τὰ αὐτὰ ἀντιπάθωσιν, ὥστε καὶ πάνυ ἀσμένως οἱ μὲν τὴν ἐκ τοῦ πρόσθεν εὐτυχίαν διασώσασθαι, οἱ δ' ἐπὶ γοῦν τῶν ὑπαρχόντων σφίσι μεῖναι αἱρούμενοι διεμέλλησαν, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς μηκέτι τὴν εἰρήνην ἄγοντες, τοῖς ἔργοις ἐπιδιασκοποῦντες περὶ τῆς αὐτῆς ἀνέσχον, ὥσθ' ἅπασι δῆλον γενέσθαι ὅτι ὁποτέροις ἂν αὐτῶν προτέροις παρακινῆσαί τι συνενέγκῃ, καὶ τοῦ πολέμου προκατάρξου-*

σιν. ἐς γὰρ τοσοῦτον οἱ πολλοὶ ταῖς ὁμολογίαις ἐμμένουσιν ἐς ὅσον αὐτοῖς καὶ καθήκῃ· πρὸς δὲ δὴ τὸ μᾶλλόν σφισι συμφέρον ἀσφαλὲς καὶ τὸ παρασπονδῆσαί τι νομίζουσιν εἶναι. M p. 184.

[*ἐπὶ Φαβίου Μαξίμου Βερουκώσου ἤτοι ἀκροχορδονώδους Ῥωμαῖοι τοῦτο ἐποίησαν, Ἑλληνικὸν καὶ Γαλατικὸν ἀνδρόγυνον κρύψαντες ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ, ἐκ χρησμοῦ τινος δειματωθέντες, λέγοντος Ἕλληνα καὶ Γαλάτην καταλήψεσθαι τὸ ἄστυ.* Is. Tzetz. ad Lycophr. 603, 1056, ex Dione, ut coniecit Valesius.] 47 a. u. *521*

ὅτι πρέσβεις ποτὲ ἐπὶ κατασκοπῇ Γαΐου Παπιρίου, καίπερ μηδὲν μηδέπω τῶν Ἰβηρικῶν σφισι προσηκόντων, ἀπέστειλαν, καὶ αὐτοὺς ἐκεῖνος τά τε ἄλλα ἐδεξιώσατο καὶ λόγοις ἐπιτηδείοις διήγαγεν, εἰπὼν ἄλλα τε καὶ ὅτι ἀναγκαίως τοῖς Ἴβηρσι πολεμεῖ, ἵνα τὰ χρήματα ἃ τοῖς Ῥωμαίοις ἔτι πρὸς τῶν Καρχηδονίων ἐπωφείλετο ἀποδοθῇ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄλλοθέν ποθεν αὐτὰ ἀπαλλαγῆναι, ὥστε τοὺς πρέσβεις ἀπορῆσαι ὅ,τι οἱ ἐπιτιμήσωσιν. M p. 184. 48 a. u. *523*

ὅτι Ἴσσα ἡ νῆσος ἑκουσία ἑαυτὴν Ῥωμαίοις παρέδωκεν. ἐπειδὴ γὰρ τότε πρῶτον πειρᾶσθαί σφων ἔμελλον, καὶ προσφιλεστέρους αὐτοὺς καὶ πιστοτέρους τῶν ἤδη φοβερῶν ἐνόμιζον εἶναι, κρείττους ἐς τὸ ἀφανὲς τοῦ προδήλου τῶν λογισμῶν γιγνόμενοι, ὅτι τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἤδη προσκεῖσθαί σφισιν ἀχθηδόνα, τὸ δὲ ἐκ τοῦ προσδοκᾶσθαι ἐλπίδα χρηστὴν ἔφερεν. M ib. 49 a. u. *524*

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἰσσαίους προσχωρήσαντας αὐτοῖς, ἀνθυπουργεῖν τι εὐθὺς τούτοις προθύμως, 2
ὡς τοῖς πρὸς ἑαυτοὺς ἐσπουδακόσι βοηθεῖν δοκεῖν, καὶ τοὺς Ἀρδιαίους ἀμύνεσθαι διότι τοὺς ἐκ τοῦ Βρεντεσίου ἐκπλέοντας ἐκακούργουν ἐθελήσαντες,

ἔπεμψαν πρὸς Ἄγρωνα τοὺς μὲν παραιτούμενοι, τὸν δὲ ὅτι μηδὲν προπαθὼν ἀδικοίη σφᾶς αἰτιώμενοι.
3 καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐκέτι περιόντα εὗρον, ἀλλά τι παιδίον, Πίννην ὄνομα, καταλιπὼν ἐτεθνήκει· Τεύτα δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μητρυιὰ δὲ τοῦ Πίννου, ἐκράτει τῶν Ἀρδιαίων. … ὑπὸ θρασύτητος οὖσα οὐδὲν μέτριον αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, ἀλλ' οἷα γυνὴ πρὸς τῇ ἐμφύτῳ προπετείᾳ καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως ἧς εἶχε χαυνουμένη, τοὺς μὲν ἔδησε τῶν πρέσβεων, τοὺς δὲ καὶ
4 ἀπέκτεινεν, ὅτι ἐπαρρησιάσαντο. καὶ τότε μὲν ταῦτ' ἔπραξε, καὶ φρόνημα ἀπ' αὐτῶν, ὥσπερ τινὰ ἰσχὺν ἐν τῷ προχείρῳ τῆς ὠμότητος ἐπιδεδειγμένη, ἔλαβε· διήλεγξε δὲ δι' ἐλαχίστου τὴν τοῦ γυναικείου γένους ἀσθένειαν ταχὺ μὲν ὑπὸ βραχύτητος γνώμης ὀργιζο-
5 μένη, ταχὺ δὲ καὶ ὑπὸ δειλίας φοβουμένη. ἐπειδὴ γὰρ τάχιστα τὸν πόλεμον τοὺς Ῥωμαίους ἐψηφίσθαι οἱ ἐπύθετο, κατέπτηξε, καὶ τούς τε ἄνδρας οὓς εἶχεν αὐτῶν ἀποδώσειν ὑπέσχετο, καὶ ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσιν ἀπελογεῖτο λέγουσα ὑπὸ λῃστῶν τινων αὐτοὺς πεφονεῦσθαι. τῶν τε Ῥωμαίων τὰ τῆς στρατείας διὰ τοῦτο ἐπισχόντων, τοὺς δὲ αὐτόχειρας ἐξαιτησάντων, κατεφρόνησέ τε αὖθις, ὅτι μηδέπω τὰ δεινὰ αὐτῇ παρῆν, καὶ οὔτε τινὰ ἐκδώσειν ἔφη καὶ ἐπὶ τὴν Ἴσ-
6 σαν στράτευμα ἀπέστειλεν. ἐπειδὴ δὲ τοὺς ὑπάτους παρόντας ᾔσθετο, κατέδεισεν αὖ καὶ τοῦ θυμοῦ ὑφῆκε καὶ ἐς πᾶν ὁτιοῦν ἐπακοῦσαί σφων ἑτοίμη ἐγένετο. οὐ μέντοι καὶ παντάπασιν ἐσωφρονίσθη· τῶν γὰρ ὑπάτων πρὸς Κέρκυραν περαιωθέντων ἀνεθάρσησε, καὶ ἀποστᾶσα ἐπ' Ἐπίδαμνον (καὶ Ἀπολλωνίαν Zonaras p. 170, 12) στράτευμα ἀπέστειλε. τῶν δὲ Ῥωμαίων τὰς πόλεις ῥυσαμένων καὶ τὰ πλοῖα αὐτῆς μετὰ χρημάτων λαμβανόντων ἐμέλλησεν αὖθις πει-

θαρχῆσαί σφισιν· ἐπεὶ δὲ ἀναβάντες ὑπὲρ τῆς θα- 7
λάσσης κακῶς περὶ τὸν Ἀτύριον λόφον ἀπήλλαξαν, ἐπέσχεν, ἐλπίσασα αὐτούς, ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν, ἀπαναστήσεσθαι. αἰσθομένη δὲ τὸν Ἀλβῖνον κατὰ χώραν μένειν, καὶ τὸν Δημήτριον ἔκ τε τῆς ἐμπληξίας ἐκείνης καὶ ἐκ τοῦ τῶν Ῥωμαίων φόβου μεθεστηκότα καί τινας ἄλλους αὐτομολῆσαι πεπεικότα, παντελῶς κατέδεισε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφῆκεν. U p. 378.

ὅτι χρησμός τις τῆς Σιβύλλης τοὺς Ῥωμαίους 50
ἐδειμάτου, φυλάξασθαι τοὺς Γαλάτας δεῖν κελεύων a. u. 529
ὅταν κεραυνὸς εἰς τὸ Καπιτώλιον πλησίον Ἀπολλωνίου κατασκήπτῃ. M p. 185.

ὅτι οἱ Γαλάται τοὺς Ῥωμαίους ἰδόντες τὰ ἐπιτη- 2
δειότατα τῶν χωρῶν προκατειληφότας ἠθύμησαν· πάντες μὲν γὰρ ἄνθρωποι καὶ ἐπιτυχόντες ὧν ἂν ὀριγνηθῶσι πρῶτον ἑτοιμότερον πρὸς τὰ λοιπὰ χωροῦσιν, καὶ διαμαρτόντες ἐς πάντα ἀπαμβλύνονται, τὸ δὲ δὴ Γαλατικὸν πλέον τι ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους ὀξύτατα μὲν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν ἀντιλαμβάνονται καὶ ἐρρωμενέστατα τῶν προχωρούντων αὐτοῖς ἀντέχονται, ἂν δ' ἄρα τι καὶ βραχύτατον ἐπισυγκρούσωσιν, οὐδὲν οὐδ' ἐς τὰ λοιπὰ ἐλπίζουσι, πρόχειροι μὲν ὑπ' ἀνοίας πᾶν ὃ βούλονται προσδοκῆσαι, πρόχειροι δὲ ὑπὸ θυμοῦ πᾶν ὃ ἂν ἐγχειρίσωνται ἐπεξελθεῖν ὄντες. καὶ ὀργῇ ἀκράτῳ καὶ ὁρμῇ ἀπλήστῳ 3
χρῶνται, καὶ δι' αὐτὰ οὔτε τι διαρκὲς ἐν αὐτοῖς ἔχουσιν, ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἐπὶ πολὺ τὸ προπετῶς θρασυνόμενον ἀνταρκέσαι, κἂν ἅπαξ ἀλλοιωθῶσιν, οὔτ' ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς ἄλλως τε καὶ δέους τινὸς προσγενομένου δύνανται, καὶ ἐς ἀντίπαλον ἔκπληξιν τῆς πρόσθεν ἀδεοῦς τόλμης καθίστανται· δι' ὀλίγου γὰρ πρὸς τὰ ἐναντιώτατα ὀξυρρόπως, ἅτε μηδὲν ἐκ

τοῦ λογισμοῦ ἐχέγγυον ἐς μηδέτερον αὐτῶν παρεχό-
μενοι, φέρονται. M ib.

4 ὅτι Αἰμίλιος τοὺς Ἰνσούμβρας νικήσας τὰ ἐπινί-
κια ἤγαγε, καὶ ἐν αὐτοῖς τοὺς πρώτους τῶν ἁλόντων
ἐς τὸ Καπιτώλιον ὡπλισμένους ἀνεκόμισεν, ἐπισκώ-
πτων σφίσιν, ὅτι ὀμωμοκότας αὐτοὺς ᾔσθετο μὴ πρό-
τερον τοὺς θώρακας ἀποδύσεσθαι πρὶν ἐς τὸ Καπι-
τώλιον ἀναβῆναι. M p. 186.

51 ὅτι εἴ τι τῶν ἐν ταῖς πανηγύρεσι νομιζομένων
καὶ τὸ βραχύτατον ἡμαρτήθη, πάντως που καὶ δεύ-
τερον καὶ τρίτον ἐπὶ πλεῖόν τε ἔτι, μέχρι περ καὶ
ἀμέμπτως πάντα γεγονέναι σφίσιν ἔδοξεν, μιᾷ γέ τινι
ἡμέρᾳ ἀνεωρτάζετο. M ib.

52 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὰ τοῦ πολέμου ἤκμαζον καὶ τῇ
πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίᾳ ἀκριβῶς ἐχρῶντο, ὥσθ' ἅπερ
τοῖς πολλοῖς ἐκ μὲν ἀκράτου εὐπραγίας ἐς θάρσος,
ἐκ δὲ ἰσχυροῦ δέους ἐς ἐπιείκειαν φέρει, ταῦτά τε
αὐτοῖς τότε διαλλαγῆναι· ὅσῳ γὰρ ἐπὶ πλεῖον εὐτύ-
χησαν, ἐπὶ μᾶλλον ἐσωφρόνησαν, τὸ μὲν θράσος, οὗ
τὸ ἀνδρεῖον μετέχει, πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἐνδεικνύ-
μενοι, τὸ δὲ ἐπιεικὲς οὗ κ... ἐν εὐτυχίᾳ κατ' ἀλλή-
2 λους παρεχόμενοι· τήν τε γὰρ ἰσχὺν πρὸς μετριότη-
τος ἐξουσίαν καὶ τὸ κόσμιον πρὸς ἀνδρείας ἀληθοῦς
κτῆσιν ἐλάμβανον, μήτε τὴν εὐπραγίαν ἐς ὕβριν μήτε
τὴν ἐπιείκειαν ἐς δειλίαν ἐξάγοντες. οὕτω μὲν γὰρ
τό τε σωφρονοῦν ἐξ ἀνδρείας καὶ τὸ θαρσοῦν ἐκ θάρ-
σους φθείρεσθαι, ἐκείνως δὲ τὸ μέτριον ὑπ' ἀνδρείας
ἀσφαλέστερον καὶ τὸ εὐτυχοῦν ὑπ' εὐταξίας βεβαιό-
τερον γίγνεσθαι ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ μά-
λιστα τούς τε προσπεσόντας σφίσι πολέμους κράτιστα
διήνεγκαν καὶ τὰ σφέτερα τά τε τῶν συμμάχων ἄριστα
ἐπολίτευσαν. M ib.

ὅτι Δημήτριος ἔκ τε τῆς τοῦ Πίννου ἐπιτροπεύ- 53
σεως καὶ ἐκ τοῦ τὴν μητέρα αὐτοῦ Τρίτευταν τῆς a. u. 535
Τεύτας ἀποθανούσης γῆμαι ἐπαρθεὶς τοῖς τε ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ἦν καὶ τὰ τῶν πλησιοίκων ἐκακούργει. καὶ ἐδόκει γὰρ τῇ τῶν Ῥωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν αὐτούς, αἰσθόμενοι τοῦτο μετεπέμψαντο αὐτόν. ὡς δὲ οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἥπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἴσσῃ ὄντα. V p. 593.

54 ὅτι ὅσοι ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἐνέμοντο τοῖς Καρχηδονίοις συνεπανέστησαν, οὐχ ὅτι τοὺς Καρχηδονίους ἀντὶ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνας ἀνθῃροῦντο, ἀλλ' ὅτι τὸ μὲν ἄρχον σφῶν ἐμίσουν, τὸ δὲ ἀπείρατον ἠγάπων. ἕκαστον τῶν μὲν δὴ τότε ἐθνῶν σύμμαχον τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ὑπῆρξαν· πρὸς ἅπαντας ὡς εἰπεῖν αὐτοὺς ἰσοστάσιος ὁ Ἀννίβας ἐγένετο· συνεῖναί τε γὰρ ὀξύτατα καὶ ἐκφροντίσαι πάνθ' ὅσα ἐνεθυμεῖτο ἐδύνατο. καίτοι πέφυκεν ὡς πλήθει τὸ μὲν βέβαιον ἐκ βραδυτῆτος, τὸ δ' ὀξύρροπον ἐκ τάχους διανοίας ὑπάρχειν. τελεστικώτατός τε γὰρ 2
ἐκ τοῦ ὑπογυωτάτου καὶ διαρκέστατος ἐς τὸ φερεγγυώτατον ἦν· τό τε ἀεὶ παρὸν ἀσφαλῶς διετίθετο καὶ τὸ μέλλον ἰσχυρῶς (προεσκόπ)ει, βουλευτής τε τοῦ συνήθους ἱκανώτατος καὶ εἰκαστὴς τοῦ παραδόξου ἀκριβέστατος γενόμενος, ἀφ' ὧν τό τε ἤδη προσπῖπτόν οἱ ἑτοιμότατα καὶ [δ'] ὅτι τάχιστα καθίστατο, καὶ τὸ μέλλον αὖ πάλιν τοῖς λογισμοῖς προλαμβάνων ὡς καὶ παρὸν διεσκόπει. ἐκ τούτου καὶ 3
τοῖς καιροῖς ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ἐφήρμοζεν, ἅτε καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ τό

54, 1. καίτοι — ὑπάρχειν Suidas v. ὡς ἐπίπαν et τρισκαιδεκάτῳ.

τε ὑπάρχον καὶ τὸ ἐλπιζόμενον ποιούμενος. ἐδύνατο
δὲ ταῦθ' οὕτω πράττειν, ὅτι πρὸς τῇ τῆς φύσεως
ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ πολλῇ μὲν Φοινικικῇ κατὰ τὸ πά-
τριον, πολλῇ δὲ καὶ Ἑλληνικῇ ἤσκητο, καὶ προσέτι
καὶ μαντικῆς τῆς διὰ σπλάγχνων ἠπίστατο. M p. 187
et 3 πρὸς τῇ — ἠπίστατο V p. 593.
4 τοιοῦτος οὖν δή τις τὴν ψυχὴν γενόμενος ἀντίρ-
ροπον καὶ τὸ σῶμα, τὰ μὲν φύσει τὰ δὲ καὶ διαίτῃ,
παρεσκεύαστο, ὥσθ' ὅσα ἐνεχειρίζετο ῥᾳδίως κατερ-
γάζεσθαι. κοῦφόν τε γὰρ καὶ ἐμβριθὲς ὅτι μάλιστα
αὐτὸ εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ θεῖν καὶ συνίστασθαι
ἱππεύειν τε ἀνὰ κράτος ἀσφαλῶς ἐδύνατο. καὶ οὔτε
πλήθει ποτὲ τροφῆς ἐβαρύνετο οὔτε ἐνδείᾳ ἔκαμνεν,
ἀλλ' ἐν ἴσῳ καὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ὡς καὶ αὔ-
ταρκες ἑκάτερον, ἐλάμβανεν. ταῖς τε ταλαιπωρίαις
ἰσχυρίζετο, καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις ἐρρώννυτο.
5 οὕτως οὖν δὴ καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος
ἔχων τοιᾷδε τῇ τῶν πραγμάτων διαχειρίσει ἐπίπαν
ἐχρῆτο. τούς τε γὰρ πολλοὺς ἐς μόνον τὸ συμφέρον
σφίσι πιστοὶ ς ὁρῶν ὄντας, αὐτός τε τοῦτον τὸν τρό-
πον αὐτοῖς προσεφέρετο καὶ ἐς ἐκείνους ταὐτὸν ὑπ-
ώπτευεν, ὥστε πλεῖστα μὲν ἀπατήσας τινὰς κατορθῶ-
6 σαι, ἐλάχιστα δὲ ἐπιβουλευθεὶς σφαλῆναι. καὶ πολέ-
μιον πᾶν τὸ πλεονεκτεῖν δυνάμενον καὶ ἐν τοῖς ὀθνείοις
καὶ ἐν τοῖς ὁμοφύλοις ὁμοίως ἡγούμενος, οὐκ ἀνέμενε
τοῖς ἔργοις τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐκμανθάνειν, ἀλλ' ὡς
καὶ βουλομένους σφᾶς ἀδικεῖν ὅτε δύναιντο τραχύτατα
μετεχειρίζετο, προποιῆσαί τέ τι μᾶλλον ἢ προπαθεῖν
ἄμεινον ἡγεῖτο, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' οὐκ
7 ἐφ' ἑτέροις ἑαυτὸν εἶναι ἠξίου. τό τε σύμπαν εἰπεῖν,
τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐ τοῖς ἐς φήμην
αὐτῶν εὐδοκιμοῦσιν, ὁσάκις γε μὴ κατ' αὐτὸ καὶ

ἄμφω συνέπιπτε, προσέκειτο. καὶ μέντοι καὶ ἐτίμα
καθ' ὑπερβολὴν ὅτου δέοιτο· δούλους τε γὰρ τοῦ
τοιούτου τοὺς πλείστους ἡγεῖτο εἶναι, καὶ κινδυνεύειν
ἐπ' αὐτῷ καὶ παρὰ τὸ συμφέρον σφίσιν ἐθέλοντας
ἑώρα. καὶ διὰ ταῦτα καὶ τῶν κερδῶν καὶ τῶν ἄλ- 8
λων τῶν ἡδίστων αὐτὸς μὲν πολλάκις ἀπείχετο, ἐκεί-
νοις δὲ ἀφθόνως μετεδίδου, καὶ ἀπ' αὐτοῦ κοινω-
νούς σφας καὶ τῶν πόνων οὐκ ἀκουσίους ἐκτᾶτο. καὶ
τούτοις μὲν οὐχ ὅπως ἰσοδίαιτος ἀλλὰ καὶ ἰσοκίνδυ-
νος ἐγίγνετο, πάνθ' ὅσα ἀπήτει παρ' αὐτῶν πρῶτος
ἐκπονούμενος· οὕτω γὰρ καὶ ἐκείνους ἀπροφασίστως
καὶ προθύμως, ἅτε μήτε τοῖς λόγοις αὐτοῦ προσέχον-
τας, σύμπαντά οἱ συμπράξειν ἐπίστευε· πρὸς δὲ δὴ
τοὺς ἄλλους πολλῷ τῷ φρονήματι ἀεὶ ἐχρῆτο· ὥστε 9
τοὺς μὲν εὔνοιαν αὐτοῦ τοὺς δὲ δέος ἔκ τε τοῦ ὁμο-
διαίτου καὶ ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος παμπληθεῖς ἔχειν. ἐξ
οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα τό τε ὑπερέχον κολούειν καὶ
τὸ ταπεινούμενον ἐξαίρειν, καὶ τῷ μὲν ὄκνον τῷ δὲ
θάρσος, ἐλπίδα τε καὶ ἀπόγνωσιν ὑπὲρ τῶν μεγίστων
δι' ἐλαχίστου πᾶσιν οἷς ἐβούλετο ἐμποιεῖν ἐδύνατο.

καὶ ὅτι ταῦτ' οὐκ ἄλλως περὶ αὐτοῦ λέγεται ἀλλ' 10
ἀληθῆ παραδέδοται, τεκμηριοῖ τὰ ἔργα. τῆς τε γὰρ
Ἰβηρίας πολλὰ διὰ βραχέος προσεκτήσατο, καὶ τὸν
πόλεμον ἐκεῖθεν διὰ τῶν Γαλατῶν, οὐχ ὅτι ἀσπόν-
δων ἀλλὰ καὶ ἀγνώστων οἱ τῶν πλείστων ὄντων, ἐς
τὴν Ἰταλίαν ἐσήγαγε. τάς τε Ἄλπεις πρῶτος ἀνθρώ-
πων τῶν οὐκ Εὐρωπαίων, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, σὺν
στρατῷ διέβη, καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν Ῥώμην ἐπεστρά-
τευσε, τά τε συμμαχικὰ αὐτῆς ὀλίγου πάντα, τὰ μὲν
βίᾳ τὰ δὲ καὶ πείθων, ἀπέρρηξε. καὶ ταῦτα μέντοι 11
αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τῶν Καρχηδο-
νίων κατέπραξεν. οὔτε γὰρ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν οἴκοι

τελῶν ἐξεπέμφθη, οὔθ' ὕστερον μεγάλης τινὸς βοηθείας παρ' αὐτῶν ἔτυχε· τῆς γάρ τοι δόξης τῆς τε ὠφελείας οὐκ ἐλάχιστα ἀπολαύσειν ἀπ' αὐτοῦ μέλλοντες, μὴ ἐγκαταλιπεῖν αὐτὸν δόξαι μᾶλλον ἢ συναίρεσθαι ἔν τινι ἰσχυρῶς ἠθέλησαν. V p. 593.

55 *ὅτι ἡ μὲν εἰρήνη καὶ πορίζει χρήματα καὶ φυλάσσει, ὁ δὲ δὴ πόλεμος καὶ ἀναλίσκει καὶ διαφθείρει.* M p. 188.

ὅτι πέφυκε πᾶν τὸ ἀνθρώπειον δεσπόζειν τε ἐπιθυμεῖν τῶν ὑπεικόντων καὶ τῇ παρὰ τῆς τύχης ῥοπῇ κατὰ τῶν ἐθελοδουλούντων χρῆσθαι. M ib.

2 *ἀλλ' ἡμῖν οἵ τε εἰδότες αὐτὰ καὶ πεπειραμένοι αὐτῶν ἐξαρκεῖν ὑμῖν πρὸς ἀσφάλειαν τήν τε ἐπιείκειαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν νομίζετε· καὶ ὅσα ἂν ἢ λαθόντες ἢ ἐξαπατήσαντες ἡμᾶς καὶ κομισάμενοι δίκαιον εν . . με . . τίθεσθαι μήτε παρορμᾶσθαι μήτε προσαλλάττεσθαι μήτε ἀμύνασθαι. καὶ μέντοι καὶ ὅτι οὐδέπω ... λογίσασθαι τοῦθ' ὅτι τὰ τοιαῦτα πρὸς μὲν ἀλλήλους ὀρθῶς ὑμῖν ἔχει ποιεῖν, πρὸς δὲ Καρχηδονίους ἀνθρωπίνως καὶ καλῶς· τοῖς μὲν γὰρ πολίταις καὶ πρᾴως καὶ πολιτικῶς χρῆσθαι, κἂν παραλόγως τις σωθῇ, ἡμέτερόν ἐστιν, τοῖς δὲ δὴ πολεμίοις ἀφαλῶς· οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἂν σφαλῶμεν φεισάμενοι αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν κρατήσωμεν κολούσαντες αὐτοὺς σωθησόμεθα.* M p. 188.

3 *ὅτι ὁ μὲν πόλεμος καὶ τὰ οἰκεῖά τισι σώζει καὶ τὰ ἀλλότρια προσκτᾶται, ἡ δ' εἰρήνη οὐχ ὅπως τὰ πορισθέντα δι' ἐκεῖνον ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν προσαπόλλυσιν.* M ib. et p. 541.

4 *ὅτι αἰσχρόν ἐστι πρὸς τὰ ἔργα πρὸ τῶν λόγων τῶν περὶ αὐτῶν χωρεῖν, ἐν ᾧ κατορθώσαντες μὲν*

εὐτυχηκέναι μᾶλλον ἢ καλῶς βεβουλεῦσθαι δόξετε,
σφαλέντες δὲ τὴν σκέψιν ἀπρονοήτως ὅτε οὐδὲν ὄφε-
λος πεποιῆσθαι. καὶ μέντοι καὶ ἐκεῖνο τίς οὐκ οἶδεν,
ὅτι τὸ μὲν ἐπιτιμῆσαί τι καὶ κατηγορῆσαί τινων προσ-
πολεμησάντων ποτὲ ἡμῖν ῥᾷστόν που καὶ παντός ἐστι,
τὸ δ' αὖ τῇ πόλει συμφέρον οὐ πρὸς ὀργὴν ὧν πε-
ποιήκασί τινες, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρήσιμον αὐτῆς εἰπεῖν
τῇ τοῦ συμβούλου τάξει προσήκει; μὴ παρόξυνε πρό- 5
τερον ἡμᾶς, ὦ Λέντουλε, μηδ' ἀνάπειθε πολεμῆσαι
πρὶν ὅτι καὶ συνοίσει τοῦθ' ἡμῖν ἐπιδεῖξαι, σκοπῶν
τά τε ἄλλα καὶ μάλισθ' ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐνταυθοῖ τε
περὶ τῶν τοῦ πολέμου πραγμάτων λέγεται καὶ ἐν αὐ-
τοῖς τοῖς ἔργοις πράττεται. M p. 189.

συχνοὺς γὰρ αἱ συμφοραὶ διορθοῦσι, καὶ πολλοὶ 6
καλῶς αὐταῖς χρησάμενοι κρεῖττον ἀπαλλάσσουσι τῶν
εὖ καὶ τελείως πραττόντων καὶ δι' αὐτὸ καὶ ὑβρι-
ζόντων· δοκεῖ γάρ πως ἡ κακοπραγία μέρος οὐκ ἐλά-
χιστον ἔχειν ὠφελείας, ὅτι μήτε ἐκφρονεῖν τοὺς ἀν-
θρώπους μήτε ἐξυβρίζειν ἐᾷ. κράτιστον μὲν γάρ ἐστι
φύσει πρὸς πάντα τὰ ἀμείνονα τετράφθαι, καὶ τῆς
ἐπιθυμίας μέτρον μὴ τὴν ἐξουσίαν ἀλλὰ τὸν λογισμὸν
ποιεῖσθαι· ἂν δέ τις ἀδυνατῇ στέργειν τὸ κρεῖττον,
λυσιτελεῖ αὐτῷ καὶ ἄκοντι σωφρονεῖν, ὥστε ἐν εὐ-
δαιμονίᾳ καὶ τὸ μὴ πάντα εὖ πράττειν τίθεσθαι.
M p. 542.

φυλάξασθαι χρὴ μὴ καὶ αὖθίς τι τῶν ὁμοίων 7
παθεῖν· ὅπερ που καὶ μόνον ἄν τις ἐκ τῶν συμφο-
ρῶν ὠφεληθείη· αἱ μὲν γὰρ εὐπραγίαι σφάλλουσιν
ἔστιν ὅτε τοὺς ἀπερισκέπτως τι δι' αὐτὰς ἐλπίσαντας
ὡς καὶ αὖθις κρατήσοντας, τὰ δὲ δὴ πταίσματα ἀναγ-
κάζει πάντα τινὰ ἐξ αὐτῶν ὧν πεπείραται καὶ τοῦ
μέλλοντος ἀσφαλῶς προορᾶσθαι. M ib. et p. 189.

8 ὅτι οὐκ ἔστι σμικρὸν οὔτε πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν οὔτε πρὸς τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὐδοξίαν τὸ μὴ δοκεῖν πολεμοποιεῖν, ἀλλ' ἀναγκάζεσθαι τοὺς ὑπάρξαντας ἀμύνασθαι. M p. 189.

9 τοιούτων δή τινων ἐπ' ἀμφότερα λεχθέντων ἔδοξέ σφισι παρασκευάζεσθαι μὲν ὡς καὶ πολεμήσουσι, μὴ μέντοι τοῦτο ψηφίσασθαι, ἀλλὰ πρέσβεις ἐς τὴν Καρχηδόνα πέμψασι τοῦ Ἀννίβου κατηγορῆσαι, καὶ εἰ μὲν μὴ ἐπαινοῖεν τὰ πραχθέντα ὑπ' αὐτοῦ, δικάσαι, εἰ δ' ἐς ἐκεῖνον ἀναφέροιεν αὐτά, ἐξαίτησιν αὐτοῦ ποιήσασθαι, κἂν μὲν ἐκδῶσιν αὐτόν, εἰ δὲ μή, τὸν πόλεμόν σφισιν ἐπαγγεῖλαι. M p. 190.

10 ὅτι ὡς οὐδὲν σαφὲς οἱ Καρχηδόνιοι τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτοὺς ἐποιοῦντο, ὁ Φάβιος ὁ Μάρκος τάς τε χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὑπέβαλε καὶ ὑπτιάσας αὐτὰς ἔφη "ἐγὼ μὲν ἐνταῦθ', ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην φέρω, ὑμεῖς δ' ὁπότερον αὐτῶν βούλεσθε ἄντικρυς ἕλεσθε." ἀποκριναμένων δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τότε αὐτῶν αἱρεῖσθαι μὲν μηδέτερον, δέχεσθαι δὲ ἑτοίμως ὁπότερον ἂν σφισι καταλίπωσι, τὸν πόλεμον αὐτοῖς ἐπήγγειλεν. M ib.

56 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Ναρβωνησίους πρὸς συμμαχίαν ἐκάλουν· οἱ δὲ οὔτε τι πρὸς τῶν Καρχηδονίων κακὸν οὔτ' αὖ πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἀγαθόν, ὥστε τοῖς μὲν πολεμῆσαι, τοῖς δὲ ἀμῦναι, πεπονθέναι πώποτε ἔφασαν, καὶ πάνυ δι' ὀργῆς αὐτοὺς ἔσχον, ἐπικαλοῦντές σφισιν ὅτι πολλὰ καὶ δεινὰ τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν ἐδεδράκεσαν. M ib.

2 Δίων δὲ Κοκκειανὸς τοὺς Ναρβωνησίους Βέβρυκας λέγει, γράφων οὕτω "τῶν πάλαι μὲν Βεβρύκων νῦν δὲ Ναρβωνησίων ἐστὶ τὸ Πυρήναιον ὄρος. τὸ

δὲ ὄρος τοῦτο χωρίζει Ἰβηρίαν καὶ Γαλατίαν." Is. Tzetz. ad Lycophr. 516. Conf. Zonaras p. 177, 3.

57 ὅτι ἀπὸ τοιαύτης φησὶν ὁ Δίων ἐκεῖθεν ἤδη προσδοκίας Ῥωμαίους καὶ Καρχηδονίους καθίστασθαι μέγιστον τῇ γνώμῃ τὸ διάφορον ἐς τὴν τοῦ πολέμου διαχείρισιν εἰληφότας. τό τε γὰρ εὔελπι πρὸς εὐθυμίαν πάντας ἀνθρώπους ἄγει καὶ προθυμοτέρους τε αὐτοὺς καὶ ἐχεγγυωτέρους πρὸς πίστιν τοῦ κρατῆσαι παρέχεται, καὶ τὸ δύσελπι ἔς τε ἀθυμίαν καὶ ἐς ἀπόγνωσιν ἐμβαλὸν καὶ τὴν ῥώμην τῆς εὐψυχίας ἀφαιρεῖται. M p. 191.

2 οἷά που οὖν φιλεῖ τά τε διὰ πλείστου καὶ τὰ ἐν ἀγνωσίᾳ ὄντα πολλοὺς ἐκταράσσειν, δέος τοῖς Ἴβηρσιν οὐκ ἐλάχιστον ἐνεποίει. τὸ γάρ τοι πολὺ τοῦ ὁμίλου, τὸ μὴ ἀπ' οἰκείας τινὸς αἰτίας, ἀλλ' ἐν συμμαχίας λόγῳ στρατευόμενον, ἐπὶ τοσοῦτον ἔρρωται ἐφ' ὅσον ἂν ὠφεληθήσεσθαί τι ἀκινδύνως ἐλπίσωσιν· ὅταν δὲ δὴ ἐγγὺς τῶν ἀγώνων γένωνται, τάς τε ἐλπίδας τῶν κερδῶν ἐξίστανται καὶ τὰς πίστεις τῶν ὑποσχέσεων ἐγκαταλείπουσι. καὶ τὸ μὲν πλεῖστον ταῖς γνώμαις, ὡς καὶ πάντῃ πάντως κατορθώσοντας, λαβεῖν· εἰ δ' οὖν τι καὶ σφαλεῖεν, ἐλάχιστον αὐτὸ πρὸς ἃ ἀντήλπιζον νομίζειν. M ib.

3 ὅτι ἐπεὶ τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀννίβου οὐδὲν τῶν παρασκευαζομένων ἐξήρκει, ... καί τινος αὐτῷ διὰ τοῦτο γνώμην δόντος ταῖς τῶν ἐναντίων σαρξὶ τοὺς στρατιώτας σιτίζειν, τὸ μὲν πρᾶγμα οὐκ ἐδυσχέραινε, φοβεῖσθαι δὲ ἔφη μήποτε τοιούτων σωμάτων ἀπορήσαντες ἐπ' ἀλληλοφαγίαν τράπωνται. M ib.

4 a. u. 536 ὅτι Ἀννίβας πρὶν ἔργου ἔχεσθαι συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας παρήγαγε τοὺς αἰχμαλώτους οὓς κατὰ τὴν

ὁδὸν εἰλήφει, καὶ ἐπύθετο αὐτῶν πότερα δεδέσθαι τε ἐν πέδαις καὶ δουλεύειν κακῶς ἢ μονομαχῆσαι ἀλλήλοις, ὥστ' ἀφεθῆναι προῖκα τοὺς νικήσαντας, ἐθέλοιεν. ἐπειδή τε τοῦθ' εἵλοντο, συνέβαλεν αὐτούς, καὶ μαχεσαμένων σφῶν εἶπεν "εἶτ' οὐκ αἰσχρόν, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, τούτους μὲν τοὺς ὑφ' ἡμῶν ἑαλωκότας οὕτω πρὸς τὴν ἀνδρείαν ἔχειν ὥστε καὶ ἀποθανεῖν ἀντὶ τοῦ δουλεῦσαι ἐπιθυμῆσαι, ἡμᾶς δ' ὀκνῆσαι πόνον τινὰ καὶ κίνδυνον ὑπὲρ τοῦ μὴ ὑπακούειν ἑτέρων καὶ προσέτι καὶ ἄρχειν "λλων ὑποστῆναι;" M p. 192.

5 ὅσα ἐλαττωθέντες ποτὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐπάθομεν, ταῦτα νικήσαντες αὐτοὺς ἀντιδράσομεν· εὖ γὰρ ἴστε, κρατήσαντες μὲν πάντων ὧν λέγω τευξόμεθα, κρατηθέντες δὲ οὐδὲ τὴν διαφυγὴν ἀσφαλῆ σχήσομεν· τοῦ τε γὰρ κρατήσαντος τὸ πᾶν παραχρῆμα φίλιόν ἐστι, κἂν μισοῦν αὐτὸ τυγχάνῃ, καὶ τὸ νικηθὲν οὐδεὶς οὐδὲ τῶν οἰκείων ἔτι θεραπεύει. M p. 543 et inde a τοῦ κρατήσαντος p. 192.

6 ὅτι τὸ ἅπαξ προσπταῖσαν πρός τινας ἀεί τε δυσωπεῖταί σφας καὶ θαρρεῖν οὐκέτι τολμᾷ. προπετὲς γάρ τι καὶ δειλὸν καὶ ἄπιστον φύσει πᾶν τὸ Γαλατικὸν γένος ἐστίν· ὥσπερ γὰρ ἑτοίμως θρασύνεται πρὸς τὰς ἐλπίδας, οὕτως ἑτοιμότερον φοβηθὲν ἐκπλήττεται· πιστότερόν τ' οὐδὲν τοῖς ... ἄλλους ἀνθρώπους, ἐκδιδάξει τε μηδέποτε ἐς τὴν Ἰταλίαν ... τολμ... M p. 192.

7 ὅτι πολλὰ τέρατα τὰ μὲν ὡς ἀληθῶς συμβάντα,
a. u. 537 τὰ δὲ καὶ ματαίως θρυλούμενα ἐλογοποιήθη· ὅταν γάρ τινες ... ἰσχυρῶς φοβηθῶσιν καί σφισι καὶ ἐκ τοῦ νεώτερον ... δειχθῇ, πολλάκις ἕτερον φαντάζεται· κἂν ἅπαξ τι καὶ ἐκείνων πιστευθῇ, προπετῶς

ἤδη καὶ ... οὖν αἱ θυσίαι καὶ τἆλλα ὅσα πρός τε τὴν ... νοῦ σφίσιν ἄκεσιν καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὑπὸ ... εἰώθασι ποιεῖν ἐγίγνετο. ἀλλὰ ... τοιούτοις παρὰ τὸ κρεῖττον ἐλπίζοντες πιστεῦσαι· καὶ τότε εἰ καὶ μᾶλλον διὰ τὸ τοῦ προσδοκωμένου κινδύνου μέγεθος ἐνόμιζον, ὅτι καὶ τὸ τραχύτατον αὐτῶν ... ἡττηθήσεσθαι. M p. 192.

ὅτι οἱ δικτάτωρα ...την, ἀγαπῶντες εἰ αὐ(*τοὶ* 8
μόνοι σωθεῖεν Zonaras p. 190, 11), *ἐγένοντο, οὐδὲ ... οὐδὲ ... πυθόμενοι δὲ τὸν Ἀννίβαν τῆς τε ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁδοῦ ἀποτετράφθαι καὶ ἐς Καμπανίαν ὡρμῆσθαι, τότε δὲ καὶ ἐκείνοις ιωπῶς μήτε ἑκούσιοι μήτε βιασθέντες μετάστασιν ἐς ἀσφάλειαν ἐποιήσαντο.* M p. 193.

ὅτι ὁ Φάβιος δι' ἀσφαλείας μᾶλλον ἢ διὰ κινδύ- 9
νων προσήδρευε το... συμβαλεῖν ἀνδράσι χειροτέχναις τοῦ πολέμου οὖσιν ἐτόλμα, καὶ ἐν πολλῇ περιωπῇ τὴν τῶν στρατιωτῶν σωτηρίαν, ἄλλως τε καὶ διὰ τὴν τῶν πολιτῶν ὀλιγανθρωπίαν, ἐποιεῖτο, συμφορὰν οὐ τὸ μὴ φθεῖραι τὰ τῶν ἐναντίων ἀλλὰ τὸ τῶν οἰκείων ἀποβαλεῖν μεγάλην εἶναι νομίζων· ἐκείνους μὲν γὰρ 10
τῇ περιουσίᾳ τοῦ πλήθους κἂν ἀνακινδυνεῦσαί ποτε σφαλέντας ἡγεῖτο, αὐτοῦ δ' εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πταίσειεν, ἐν παντὶ κακοῦ, οὐ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν τότε ἀποθανόντων ἀλλὰ πρὸς τὸ μέγεθος τῶν πρὶν παθημάτων, γενήσεσθαι ἐλογίζετο· τοῖς μὲν γὰρ ἀκεραίοις πράγμασι καὶ τὰ δεινότατα ῥᾳδίως πολλάκις τοὺς ἀνθρώπους ὑφίστασθαι, τοὺς δὲ προκεκμηκότας καὶ τὰ βραχύτατα κακοῦν ἔλεγεν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῦ υἱέος συμβουλεύοντός ποτε αὐτῷ ἀποκινδυνεῦσαι, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ὅτι οὐκ ἂν πλείους ἑκατὸν ἀνδρῶν ἀπόλοιντο, οὔτε ἐπείσθη, καὶ προσ-

ανήρετο αὐτὸν εἰ καὶ αὐτὸς ἂν ἐθελήσειεν τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν γενέσθαι. M ib. et postrema p. 544.

11 ἔγκλημα γὰρ ἔχω οὐχ ὅτι προπετῶς ἐς τὰς μάχας χωρῶ, οὐδ' ὅτι διὰ κινδύνων στρατηγῶ, ἵνα πολλοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἀποβαλών, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν πολεμίων ἀποκτείνας αὐτοκράτωρ τε ὀνομασθῶ καὶ τὰ ἐπινίκια πέμψω, ἀλλ' ὅτι βραδύνω καὶ ὅτι μέλλω καὶ ὅτι τῆς σωτηρίας ὑμῶν ἰσχυρῶς ἀεὶ προορῶμαι. M p. 542.

12 πῶς μὲν γὰρ οὐκ ἄτοπον τά τε ἔξω καὶ τὰ πόρρω πραττόμενα προθυμεῖσθαι ἡμᾶς κατορθῶσαι πρὸ τοῦ τὴν πόλιν αὐτὴν ἐπανορθῶσαι; πῶς δ' οὐ σχέτλιον τῶν πολεμίων σπουδάζειν κρατῆσαι πρὸ τοῦ τὰ σφέτερα εὖ θέσθαι; M p. 543.

13 ἔχει γάρ τι πικρὸν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ἐπειδάν τις ἀκράτῳ παρρησίᾳ χρώμενος μεγάλων ἀγαθῶν προσδοκίαν ἀφαιρῆται. τὰ δὲ προσηνῆ καὶ ψευδῆ πείθει τοὺς ἀκούοντας. M p. 544 et Ioannes Damasc. Parallel. post Stob. Ecl. vol. 2, p. 774 ed. Gaisf., Flor. vol. 4, p. 243, 21 ed. Meinek.

14 ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι οὐχ ὅπως αὐτεπάγγελτοί τι τῷ Ἀννίβᾳ ἔπεμψαν, ἀλλ' ἐν γέλωτι αὐτὸν ἐποιοῦντο ὅτι τε εὖ πράττειν καὶ ὅτι πολλὰ κατορθοῦν ἀεί ποτε γράφων σφίσι καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας παρ' αὐτῶν ᾔτει, λέγοντες μηδὲν ὁμολογεῖν τὰς αἰτήσεις αὐτοῦ ταῖς κατορθώσεσι· τοὺς γὰρ κρατοῦντας προσήκειν καὶ τῷ παρόντι στρατεύματι ἀρκεῖσθαι καὶ χρήματα οἴκαδε πέμπειν, ἀλλ' οὐχ ἕτερα πρὸς ἑαυτῶν προσεπαιτεῖν. M p. 194.

15 ὅτι Ἀννίβας ἤτοι χαριζόμενος τῷ Φαβίῳ ὡς καὶ ἐπιτηδείῳ σφίσιν ὄντι, ἢ καὶ ἐπὶ διαβολῇ αὐτοῦ, οὐδὲν τῶν προσηκόντων οἱ κατέδραμεν. καὶ διὰ τοῦτ'

ἀντιδόσεως τῶν αἰχμαλώτων τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς
Καρχηδονίους, ὥσθ' ὁποτέρων ἂν πλείους εὑρεθῶ-
σιν ἀπολυτρωθῆναί σφας, γενομένης, καὶ τῶν Ῥω-
μαίων μὴ βουληθέντων αὐτοὺς ἐκ τοῦ δημοσίου λυ-
τρώσασθαι, τὰ χωρία ὁ Φάβιος ἀποδόμενος τὰ λύτρα
αὐτοῖς ἐχαρίσατο. καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν μὲν οὐκ ἔπαυ- 16
σαν, τῷ δὲ ἱππάρχῳ τὴν αὐτήν οἱ ἐξουσίαν ἔδωκαν,
ὥστ' ἀμφοτέρους ἅμα ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρχειν, καὶ ὁ
μὲν Φάβιος οὐδεμίαν ὀργὴν οὔτε τοῖς πολίταις οὔτε
τῷ Ῥούφῳ ἔσχε· τῶν τε γὰρ ἀνθρωπίνων πραγμά-
των συνεγίνωσκεν αὐτοῖς, καὶ ἀγαπητὸν ἐποιεῖτο εἰ
καὶ ὁπωσοῦν περιγένοιντο. τὸ γὰρ κοινὸν σώζεσθαι
καὶ κρατεῖν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς εὐδοξεῖν ἤθελεν, τήν τε
ἀρετὴν οὐκ ἐν τοῖς ψηφίσμασιν ἀλλ' ἐν τῇ ἑκάστου
ψυχῇ εἶναι, καὶ τὸ κρεῖττον τό τε χεῖρον οὐκ ἀπὸ
δόγματός τινι ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐκείνου ἐπιστήμης
ἢ ἀμαθίας ὑπάρχειν ἐνόμιζεν. ὁ δὲ δὴ Ῥοῦφος οὐδὲ 17
ἐν τῷ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἐπεφύ-
σητο, καὶ κατέχειν ἑαυτόν, ἅτε καὶ τῆς ἀπειθαρχίας
ἆθλον τὴν πρὸς τὸν δικτάτωρα ἰσομοιρίαν προσλα-
βών, οὐκ ἐδύνατο, ἀλλ' ἡμέραν ἠξίου παρ' ἡμέραν
ἢ καὶ πλείους ἐναλλὰξ μόνος ἄρχειν. ὁ δὲ Φάβιος
φοβηθεὶς μή τι κακόν σφας, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως
ἐγκρατὴς γένοιτο, ἐξεργάσαιτο, πρὸς οὐδέτερον αὐτῷ
συνῄνεσεν, ἀλλ' ἐνείματο τὸ στράτευμα, ὥστε ἐν
ὁμοίῳ τοῖς ὑπάτοις καὶ ἐκείνους ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν
ἔχειν. καὶ παραχρῆμα ἀπεστρατοπεδεύσατο, ἵνα καὶ
τῷ ἔργῳ διάδηλος, ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀλλ' οὐχ
ὑπὸ τῷ δικτάτωρι ἄρχοι, γένοιτο. V p. 597.

ὅτι τοῖς πολλοῖς σύνηθες τοῖς ἀρχομένοις συμ- 18
φέρεσθαι ῥᾳδίως· ἄλλως τε καὶ ἐπὶ διαβολῇ τῶν εὐ-
δοκιμούντων προστίθενται, διότι τὸ μὲν ἄρτι προ-

φαινόμενον συναύξειν τό τε ὑπερέχον καθαιρεῖν πεφύκασι· τοῖς μὲν γὰρ ἐκ πλείονος σφῶν προφέρουσιν οὐκ ἄν τις ἐξαίφνης παρισωθείη, τὸ δ' ἀδόκητον αὐξηθὲν ἐλπίδα καὶ ἐκείνοις ἐς τὴν ὁμοίαν εὐτυχίαν φέρει. M p. 194.

19 ὅτι ὁ Ῥοῦφος ἰσομοιρίαν λαχὼν τῷ δικτάτωρι καὶ ἡττηθεὶς ὑπὸ Καρχηδονίων μετεβάλετο, σωφρονίζουσι γάρ πως τοὺς μὴ πάνυ ἀνοήτους αἱ συμφοραί, καὶ ἐθελοντὴς τὴν ἡγεμονίαν ἀφῆκε. καὶ αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπὶ τούτῳ πάντες ἐπῄνεσαν· οὐ γὰρ ὅτι μὴ κατ' ἀρχὰς τὸ δέον ἔγνω, μεμπτὸς ἐνομίζετο, ἀλλ' ὅτι μὴ
20 κατώκνησε μετανοῆσαι, καλῶς ἤκουε. τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ πρώτης εὐθὺς τὰ προσήκοντά τινα ἑλέσθαι εὐτυχίας ἔργον ἡγοῦντο εἶναι, τὸ δὲ ἐκ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων τὰ βελτίω μαθόντα μὴ αἰσχυνθῆναι μεταθέσθαι μεγάλως ἐπῄνουν· ὥστε καὶ ἐκ τούτου δειχθῆναι σαφῶς ὅσον ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀρετή τε ἀληθὴς δοκήσεως διαφέρει· ἃ γοῦν φθόνῳ καὶ διαβολῇ πρὸς τῶν πολιτῶν ὁ Φάβιος ἀφῃρέθη, ταῦτα παρ' ἑκόντος τοῦ συνάρχοντος καὶ δεομένου γε ἀνεκτήσατο. M ib.

21 ὅτι ὁ αὐτὸς μέλλων ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπαλλαγήσεσθαι τοὺς ὑπάτους μετεπέμψατο καὶ ἐκείνην τε αὐτοῖς παρέδωκε καὶ προσπαρῄνεσε πάνθ' ὅσα πραχθῆναι ἐχρῆν ἀφθονώτατα· τήν τε γὰρ σωτηρίαν τῆς πόλεως προετίμα τοῦ μόνος γε δοκεῖν καλῶς ἄρχειν, καὶ οὐκ ἐξ ὧν ἂν ἔπταισαν ἰδιογνωμονήσαντες, ἀλλ' ἐξ ὧν κατώρθωσαν πεισθέντες αὐτῷ μᾶλλον ἐπαινεθήσεσθαι προσεδόκησε. καὶ οἱ ὕπατοι δὲ οὐδὲν θρασέως κατὰ τὴν τοῦ Φαβίου ὑποθήκην ἔπραξαν, ἀλλ' ἐν ἀμείνονι τὸ μή τι καταπρᾶξαι τοῦ καὶ σφαλῆναι τιθέμενοι κατὰ χώραν πάντα τὸν τῆς ἡγεμονίας χρόνον ἔμειναν. M p. 195.

ὅτι περὶ μαντικῆς καὶ ἀστρονομίας φησὶν ὁ Δίων 22
"ἐγὼ μέντοι οὔτε περὶ τούτων οὔτε περὶ τῶν ἄλλων a. u. 538
τῶν ἐκ μαντικῆς προλεγομένων τισὶ συμβαλεῖν ἔχω· τί γάρ που καὶ βούλεται προσημαίνειν, εἴ γε πάντως τέ τι ἔσται καὶ μηδεμία ἂν αὐτοῦ ἀποτροπὴ μήτ' ἀνθρωπίνῃ περιτεχνήσει μήτ' αὖ θείᾳ προνοίᾳ γένοιτο; ταῦτα μὲν οὖν ὅπῃ ποτὲ ἑκάστῳ δοκεῖ νομιζέσθω." M ib.

ὅτι ἦρχον Παῦλος καὶ Τερέντιος ἄνδρες οὐχ 23
ὁμοιότροποι, ἀλλ' ἐξ ἴσου τῷ διαφόρῳ τοῦ γένους καὶ τὰ ἤθη διαλλάττοντες. ὁ μὲν εὐπατρίδης τε ἦν καὶ παιδείᾳ ἐκεκόσμητο, τό τε ἀσφαλὲς πρὸ τοῦ προπετοῦς προετίμα, καί πῃ καὶ ἐκ τῆς αἰτίας, ἣν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ἀρχῇ εἰλήφει, κεκολουσμένος οὐκ ἐθρασύνετο, ἀλλ' ὅπως μὴ καὶ αὖθίς τι δεινὸν πάθοι
μᾶλλον ἢ ὅπως ἀποτολμήσας τι κατορθώσῃ ... Τε- 24
ρέντιος δὲ ἔν τε τῷ ὁμίλῳ ἐτέθραπτο καὶ ἐν θρασύτητι βαναυσικῇ ἤσκητο, καὶ διὰ ταῦτ' ἔς τε τἆλλ' ἐξεφρόνει καὶ τὸ κράτος ἑαυτῷ τοῦ πολέμου προσυπισχνεῖτο, τοῖς τε εὐπατρίδαις πολὺς ἐνέκειτο, καὶ τὴν ἡγεμονίαν μόνος πρὸς τὴν τοῦ συνάρχοντος ἐπιείκειαν ἔχειν ἡγεῖτο. (ἦλθον οὖν ἄμφω ἐς τὸ στρατόπεδον εὐκαιρότατα· οὔτε γὰρ τροφὴ ἔτι ἦν τῷ Ἀννίβᾳ καὶ τὰ τῶν Ἰβήρων ἐκεκίνητο τά τε τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠλλοτριοῦτο. καὶ εἴ γε καὶ τὸ βραχύ- 25
τατον ὑπεσχήκεσαν, ἀπόνως ἐκράτησαν ἄν· νῦν δὲ addit Zonaras p. 191, 7) τὸ τοῦ Τερεντίου ἀπερίσκεπτον καὶ τὸ τοῦ Παύλου ἐπιεικές, βουλομένου μὲν ἀεὶ τὰ προσήκοντα, συγχωροῦντος δὲ τὰ πολλὰ τῷ συνάρχοντι, δεινὴ γάρ ἐστιν ἐλαττωθῆναι θράσους πρᾳότης, ἥττησεν αὐτούς. M p. 196.

ὅτι ἐν τῇ συμπλοκῇ τοῦ πολέμου οὐδ' οἱ πάνυ 26

θαρσοῦντες ἐλαφροτέραν τὴν ἐλπίδα τοῦ φόβου πρὸς τὸ ἄδηλον αὐτῆς εἶχον, ἀλλὰ καὶ ὅσῳ μᾶλλον ἡγοῦντο νικήσειν, τόσῳ μᾶλλον ἐδεδίεσαν μή πῃ καὶ σφαλῶσι· τοῖς μὲν γὰρ ἀγνοοῦσί τι οὐδέν ἐστι φοβερὸν ἐκ τῆς ἀπονοίας ὑπομένειν, τὸ δὲ ἐκ λογισμοῦ θαρσοῦν (desunt paginae 6). M ib.

27 *ὅτι Ἀννίβας τὰς Ῥωμαίων συμφορὰς ὑπ᾽ ὄψιν ἀγαγεῖν τοῖς οἴκοι Καρχηδονίοις μηχανώμενος, τρεῖς μεδίμνους Ἀττικοὺς πλήρεις χρυσῶν δακτυλίων ἐς τὴν Λιβύην ἀπέπεμπεν, οὓς τοῖς ἱππικοῖς τε καὶ βουλευτικοῖς ἀνδράσι κατὰ τὸν πάτριον νόμον περικειμένοις σκυλεύσας τὰ σώματα τῶν πεπτωκότων ἀνήρητο.* M p. 544.

28 *ὅτι ὁ Σκιπίων πυθόμενός τινας παρασκευάζεσθαι*
a. u. 538 *τῶν Ῥωμαίων τήν τε Ῥώμην ἐγκαταλιπεῖν καὶ τὴν*
Ἰταλίαν ὅλην ὡς τῶν Καρχηδονίων ἐσομένην, ἐπ-
έσχεν αὐτοὺς ξιφήρης ἐς τὴν κατάλυσιν ἐν ᾗ ἐκοινο-
λογοῦντο ἐξαίφνης ἐσπηδήσας, καὶ αὐτός τε ὀμόσας
πάντα τὰ προσήκοντα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πράξειν,
καὶ ἐκείνους ὁρκώσας ὡς παραχρῆμα ἀπολουμένους,
29 *ἂν μὴ τὰ πιστὰ αὐτῷ παράσχωνται. καὶ οἱ μὲν ἐκ*
τούτου συμφρονήσαντες πρὸς τὸν ὕπατον ἔγραψαν
ὅτι σώζοιντο· ἐκεῖνος δὲ ἐς μὲν τὴν Ῥώμην οὔτ᾽
ἔγραψε παραχρῆμα οὔτ᾽ ἄγγελον ἀπέστειλεν, ἐς δὲ
τὸ Κανύσιον ἐλθὼν τά τε ἐνταῦθα κατεστήσατο, καὶ
τοῖς πλησιοχώροις φρουρὰς ὡς ἐκ τῶν παρόντων
ἔπεμψεν, προσβάλλοντάς τε τῇ πόλει ἱππέας ἀπε-
κρούσατο. τό τε σύνολον οὔτ᾽ ἀθυμήσας οὔτε κατα-
πτήξας, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ ὀρθῆς τῆς διανοίας, ὥσπερ μηδε-
νός σφισι δεινοῦ συμβεβηκότος, πάντα τὰ πρόσφορα
τοῖς παροῦσι καὶ ἐβούλευσε καὶ ἔπραξεν. V p. 598.

ὅτι τοὺς Νουκερίνους καθ' ὁμολογίαν ὥστε μεθ' ἑνὸς ἱματίου ἕκαστον ἐκ τῆς πόλεως ἐκχωρῆσαι λαβὼν Ἀννίβας, ἐπειδὴ ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς μὲν βουλευτὰς ἐς βαλανεῖα ἀποκλείσας ἀπέπνιξεν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀπελθεῖν δῆθεν ὅποι βούλοιντο δοὺς πολλοὺς καὶ ἐκείνων ἐν τῇ ὁδῷ ἐφόνευσεν. οὐ μέντοι αὐτῷ ἐλυσιτέλησε· φοβηθέντες γὰρ καὶ οἱ λοιποὶ μὴ τὰ ὅμοια πάθωσιν, οὐ συνέβαινον αὐτῷ, καὶ ἀντεῖχον ἐφ' ὅσον ἐξήρκουν. V ib. 30

ὅτι ὁ Μάρκελλος καὶ ἀνδρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ τῇ τε δικαιοσύνῃ πολλῇ ἐχρήσατο, παρὰ δὲ δὴ τῶν ἀρχομένων οὐ πάντα ἀκριβῶς οὐδὲ χαλεπῶς ἀπήτει, ἀλλ' ἐπιμέλειαν μὲν ὅπως καὶ ἐκεῖνοι τὰ δέοντα πράττωσιν ἐποιεῖτο, τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσί τι αὐτῶν συγγνώμην κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἔνεμε, καὶ οὐκ ὠργίζετο ἔτι εἰ μὴ ὅμοιοι αὐτῷ εἶεν. V p. 601. 31

ὅτι ἐν τῇ Νώλῃ πολλῶν τοὺς ἁλόντας τε ἐν ταῖς Κάνναις καὶ ἀφεθέντας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου διὰ φόβου τε ἐχόντων ὡς καὶ τὰ ἐκείνου φρονοῦντας καὶ θανατῶσαι βουλομένων, ἀντέστη. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν ὑποψίαν ἣν ἐς αὐτοὺς εἶχον ἀποκρυψάμενος, οὕτω σφᾶς μετεχειρίσατο ὥστε τά τε ἑαυτοῦ ἀνελέσθαι καὶ χρησιμωτάτους καὶ τῇ πατρίδι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις γενέσθαι. V ib. 32

ὅτι ὁ αὐτὸς Μάρκελλος τῶν ἱππέων τινὰ τῶν Λευκανῶν αἰσθόμενος ἐν ἔρωτι γυναικὸς ὄντα, συνεχώρησεν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτὴν ἔχειν, ὅτι κράτιστα ἐμάχετο, καίπερ ἀπαγορεύσας μηδεμίαν ἐς τὸ τάφρευμα γυναῖκα ἐσιέναι. V ib. 33

ὅτι τὰ αὐτὰ ἐποίησε καὶ τοῖς Νουκερίνοις, πλὴν καθ' ὅσον ἐς φρέατα τοὺς βουλευτὰς καὶ οὐκ ἐς βαλανεῖα ἐνέβαλεν. V p. 601. 34

35 ὅτι ὁ Φάβιος τοὺς πολίτας τοὺς ἐν ταῖς πρὶν μά-
χαις ζωγρηθέντας τοὺς μὲν ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἐκο-
μίσατο, τοὺς δὲ καὶ χρημάτων ἀπολύσασθαι συνέθετο.
μὴ δεξαμένης δὲ τῆς βουλῆς τὸ ἀνάλωμα, ὅτι μηδὲ
τὴν λύσιν αὐτῶν συνεπήνεσε, τά τε ἑαυτοῦ χωρία,
ὥσπερ εἶπον, ἀπεκήρυξε, καὶ ἐκ τῆς τιμῆς σφων τὰ
λύτρα αὐτοῖς ἐχαρίσατο. V ib.
36 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι διεκηρυκεύσαντο τῷ Ἀννίβᾳ, ἀν-
a. u. 538 ταπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων ἀξιοῦντες γενέσθαι, οὐκ
ἀντηλλάξαντο δὲ αὐτούς, καίπερ καὶ ἐκείνου Καρ-
θάλωνα ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἀντιπέμψαντος· ἐπειδὴ γὰρ
οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν ἔσω τοῦ τείχους ὡς πολέμιον,
οὐδὲ ἐς λόγους αὐτοῖς ἐλθεῖν ἠθέλησεν, ἀλλ' εὐθὺς
δι' ὀργῆς ἀνέστρεψεν. U p. 379.
37 ὅτι Πτολεμαῖος Αἰγύπτου βασιλεὺς στάσεως γε-
νομένης ὀλίγου μέν τινος ἐξέπεσεν, ἐπαναλαβὼν δ'
αὖθις δειναῖς αἰκίαις τὸν δῆμον ἐτιμωρήσατο, ἕψων
τε καὶ παροπτῶν τὰ τῶν κρατουμένων σώματα. δί-
κας τε μετ' οὐ πολὺ τῆς ὠμότητος ὑποστὰς νόσῳ χα-
λεπῇ μεταλλάττει τὸν βίον. M p. 544.
38 ὅτι ὁ Σκιπίων ὁ τὸν πατέρα τρωθέντα σώσας, ὁ
στρατηγός, ἦν καὶ φύσεως ἀρετῇ κράτιστος καὶ παι-
δείᾳ λογιμώτατος, τό τε φρόνημα καὶ τὸ τῆς γνώμης
καὶ τὸ τῶν λόγων, ὁπότε γε καὶ τούτου ἔδει, μέγι-
στον εἶχε, καὶ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις οὐχ ἥκιστα
ἐβεβαίου, ὥστε καὶ μεγαλόφρων καὶ μεγαλοπράγμων,
οὐκ ἐκ κενοῦ αὐχήματος ἀλλ' ἐξ ἐχεγγύου διανοίας,
39 δοκεῖν εἶναι. διά τε οὖν ταῦτα, καὶ διότι καὶ τὸ
θεῖον ἀκριβῶς ἤγαλλεν, ἐχειροτονήθη. οὐδὲν γὰρ
οὔτ' οὖν δημόσιον οὔτ' ἰδιωτικὸν πρὶν ἔς τε τὸ Κα-
πιτώλιον ἀναβῆναι καὶ χρόνον τινὰ ἐνδιατρῖψαι ἐν-
εχειρίζετο. καὶ διὰ τοῦτο φήμην ἔλαβεν ἐκ τοῦ Διὸς

ἐς δράκοντα ἐν τῇ πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ συνουσίᾳ μεταβαλόντος γεγεννῆσθαι. καί τινας καὶ ἐκ τούτου πολλοῖς ἐλπίδας ἐς αὐτὸν ἐνεποίει. V p. 601.

ὅτι ὁ Σκιπίων καὶ μὴ ἐννόμου ἡγεμονίας λαβὼν 40
ὄνομα ἐξ ὧν ἐχειροτονήθη, τὸ στρατόπεδον προσφι- a. u. 543
λὲς ἐποιήσατο, καὶ ἤσκησεν ἐξηργηκότας ἐκ τῆς ἀναρχίας καὶ ἀνεκτήσατο κατεπτηχότας ἐκ τῶν συμφορῶν. τόν τε Μάρκιον οὐχ, οἷά που φιλοῦσιν οἱ πολλοί, ἀνεπιτήδειον ἡγήσατο ὅτι εὐδοκιμηκὼς ἦν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἀεὶ ἐσέμνυνε· καὶ γὰρ ἦν οἷος οὐκ ἐκ τῆς τοῦ πέλας διαβολῆς καὶ καθαιρέσεως ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκείας ἀρετῆς αὔξεσθαι θέλειν. καὶ διὰ τοῦτό γε οὐχ ἥκιστα τοὺς στρατιώτας ᾠκειώσατο. V p. 602.

ὅτι Σκιπίων χρηστότητι τρόπων οὐδὲν μεῖον ἢ 41
τοῖς ὅπλοις ἀθρόον ἀποκλῖναι πρὸς αὐτὸν ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἰβηρίαν παρεσκεύασεν. M p. 545.

ὅτι στάσεως γενομένης τῶν στρατιωτῶν ὁ Σκι- 42
πίων συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, συχνὰ δὲ a. u. 544
καὶ ἐς τὸ δημόσιον ἀπέδειξε. τῶν τε αἰχμαλώτων ἐς τὸ ναυτικὸν κατέταξεν, καὶ τοὺς ὁμήρους προῖκα πάντας τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκε. καὶ αὐτῷ διὰ τοῦτο πολλοὶ μὲν δῆμοι πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται, ἄλλοι τε καὶ Ἰνδίβολις καὶ Μανδόνιος Ἰλεργητανοί, προσεχώρη-
σαν. τό τε τῶν Κελτιβήρων ἔθνος πλεῖστόν τε καὶ 43
ἰσχυρότατον τῶν περιχώρων ὧν ὧδε προσέθετο. παρθένον ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ἐπιφανῆ κάλλει λαβὼν ὑπωπτεύ ·τη μὲν ἄλλως ἔσεσθαι αὐτῆς ἐν ἔρωτι, μαθὼν δὲ ὅτι Ἀλλουκίῳ τινὶ τῶν ἐν τέλει Κελτιβήρων ἠγγύηται, μετεπέμψατό τε αὐτὸν αὐτεπάγγελτος, καὶ τὴν παῖδα αὐτῷ παρέδωκε μετὰ τῶν λύτρων ἅπερ οἱ

προσήκοντες ἐκεκομίκεσαν. κἀκ τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς ἄλλους ἀνηρτήσατο. V p. 602.

44 *ὅτι ὁ τῶν Ἰβήρων βασιλεὺς ἁλοὺς ὑπὸ Σκιπίωνος τὰ Ῥωμαίων εἵλετο, ἑαυτόν τε καὶ τὴν οἰκείαν ἐπικράτειαν διδούς, ὁμήρους τε παρέχειν ἕτοιμος ὤν. ὁ δὲ Σκιπίων τὴν συμμαχίαν τοῦ ἀνδρὸς ἀποδεξάμενος ὁμήρων οὐκ ἔφη δεῖσθαι· τὸ γάρ τοι πιστὸν ἐν τοῖς οἰκείοις ἔχειν ὅπλοις.* M p. 545.

45 *οὗτος* (Archimedes) *κατὰ Διόδωρον τῆς Συρακούσης ταύτης*
προδότου πρὸς τὸν Μάρκελλον ἀθρόως γενομένης,
εἴτε κατὰ τὸν Δίωνα Ῥωμαίοις πορθηθείσης,
Ἀρτέμιδι τῶν πολιτῶν τότε παννυχιζόντων,
τοιουτοτρόπως τέθνηκεν ὑπό τινος Ῥωμαίου.
ἦν κεκυφὼς διάγραμμα μηχανικόν τι γράφων,
τὶς δὲ Ῥωμαῖος ἐπιστὰς εἷλκεν αἰχμαλωτίζων.
ὁ δὲ τοῦ διαγράμματος ὅλος ὑπάρχων τότε,
τίς ὁ καθέλκων οὐκ εἰδὼς ἔλεγε πρὸς ἐκεῖνον,
ἀπόστηθι, ὦ ἄνθρωπε, τοῦ διαγράμματός μου.
ὡς δ' εἷλκε τοῦτον συστραφεὶς καὶ γνοὺς Ῥωμαῖον εἶναι,
ἐβόα, τί μηχάνημά τις τῶν ἐμῶν μοι δότω.
ὁ δὲ Ῥωμαῖος πτοηθεὶς εὐθὺς ἐκεῖνον κτείνει,
ἄνδρα σαθρὸν καὶ γέροντα, δαιμόνιον τοῖς ἔργοις.
ἐθρήνησε δὲ Μάρκελλος τοῦτο μαθὼν εὐθέως,
λαμπρῶς τε τοῦτον ἔκρυψεν ἐν τάφοις τοῖς πατρῴοις
σὺν τοῖς ἀρίστοις πολιτῶν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις πᾶσι,
τὸν δὲ φονέα τοῦ ἀνδρὸς οἶμαι πελέκει κτείνει.
ὁ Δίων καὶ Διόδωρος γράφει τὴν ἱστορίαν.

Tzetzes Hist. 2, 131—149.

Δίων ἐν Ῥωμαϊκοῖς ιε΄· "ἔκ τε γὰρ τῆς ἀπὸ τοῦ 46
πάνυ ἀρχαίου ἀξιώσεως καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς πρὸς τοὺς
Ῥωμαίους φιλίας οὐκ ἤνεγκαν δικαιωθέντες, ἀλλ'
ἐπεχείρησαν καὶ οἱ Καμπανοὶ τοῦ Φλάκκου καὶ οἱ
Συρακόσιοι τοῦ Μαρκέλλου κατηγορῆσαι. καὶ ἐδι-
καιώθησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Suidas v. *ἐδικαιώθησαν,*
Etym. M. p. 316, 9. Cramer. Anecd. Paris. vol. 4, p. 168,
14, ubi rectius *Συρακόσιοι* quam apud ceteros *Συρα-*
κούσιοι, ut Bekk. Anecd. p. 119, 21: *Δίων ἐν ιε΄ βι-*
βλίῳ "μὴ οἱ Συρακούσιοι νεωτερίσωσί τι, τὴν βοή-
θειαν ἀπογνόντες."

Δίων ἐν τῷ ιϛ΄ "πάντες ἀποθανεῖν ἐστε ἄξιοι, 47
οὐ μέντοι καὶ ἐγὼ πάντας ὑμᾶς θανατώσω, ἀλλ' ὀλί-
γους μέν, οὓς καὶ συνείληφα ἤδη, δικαιώσω, τοὺς
δὲ ἄλλους ἀφίημι." iidem ib.

ὅτι ὁ Σκιπίων δεινὸς μὲν ἦν ἐν ταῖς στρατηγίαις, 48
ἐπιεικὴς δὲ ἐν ταῖς ὁμιλίαις, καὶ ἐς μὲν τοὺς ἀνθι-
σταμένους αὐτῷ φοβερός, ἐς δὲ τοὺς ὑπείκοντας φι-
λάνθρωπος. καὶ προσέτι καὶ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς τοῦ
τε θείου δόξης πλεῖστον ἐς πίστιν ὧν ἐποίει, τῷ δο-
κεῖν ἀπ' ἀρετῆς ἐκ γένους ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ προστυ-
χόντος εὐδοκιμεῖν, ἴσχυε. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐπί τε a. u.
τῷ τάχει τῆς νίκης, καὶ ὅτι καὶ ὁ Ἀσδρούβας ἐς τὴν 545
μεσόγειαν ἀνεχώρησεν, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ ἐθείασεν,
εἴτ' οὖν παρὰ δαιμονίου τινὸς μαθὼν εἴτε κατὰ τύ-
χην, ὅτι ἐν τῇ τῶν πολεμίων στρατοπεδεύσοιτο, ὃ
καὶ ἐγένετο, πάντες μὲν αὐτὸν ὡς καὶ κρείττονά σφων 49
ὄντα ἐτίμων, οἱ δὲ Ἴβηρες καὶ βασιλέα μέγαν ὠνό-
μαζον. V p. 605.

ταῦτα μὲν οὖν οὗτοι περὶ Γυμνησίων νήσων·
Δίων δὲ ὁ Κοκκειανὸς ταύτας φησὶ πλησίον εἶναι
τοῦ Ἴβηρος ποταμοῦ, πλησίον τῶν Εὐρωπαίων Ἡρα-

κλείων στηλῶν, ἃς νήσους Ἕλληνες μὲν καὶ Ῥωμαῖοι κοινῶς Γυμνησίας φασίν, Ἴβηρες δὲ Βαληρίας ἤτοι ὑγιεινάς. Is. Tzetzes ad Lycophr. 633. *αἱ νῆσοι δ' αὗται τῇ περὶ τὸν Ἴβηρα ἠπείρῳ ἐπίκεινται· εἰσὶ δὲ τρεῖς, ἃς Ἕλληνες μὲν καὶ Ῥωμαῖοι κοινῇ Γυμνησίας καλοῦσιν, Οὐαλερίας δὲ καὶ Ὑασσούσας οἱ Ἴβηρες, ἰδίᾳ δ' ἑκάστην, τὴν μὲν Ἔβεσον, τὴν δὲ μείζω, μικροτέραν δὲ τὴν τρίτην φερωνυμώτατα.* Zonaras p. 230, 20.

50 *ὅτι ὁ Μασινίσσας ἄλλως μὲν ἐν τοῖς κράτιστος ἀνὴρ ἦν, τά τε πολέμια καὶ τοῖς βουλεύμασι καὶ τῇ χειρὶ ἄριστα ἐξειργάζετο, καὶ ἐς πίστιν οὐχ ὅτι τῶν ὁμοφύλων, ἄπιστοι γὰρ οὗτοί γε ὡς πλήθει εἰσίν, ἀλλὰ καὶ τῶν πάνυ μέγα ἐπ' αὐτῇ φρονούντων προέφερεν.* V p. 605.

51 *ὅτι τῆς Σοφωνίδος ἰσχυρῶς ἤρα Μασινίσσας, ἣ τό τε κάλλος ἐπιφανὲς εἶχε, καὶ γὰρ τῇ συμμετρίᾳ τοῦ σώματος καὶ τῷ ἄνθει τῆς ὥρας ἤκμαζεν, καὶ παιδείᾳ πολλῇ καὶ γραμμάτων καὶ μουσικῆς ἤσκητο· ἀστεία τε καὶ αἱμύλος ἦν, καὶ τὸ σύμπαν οὕτως ἐπαφρόδιτος ὥστε καὶ ὀφθεῖσα ἢ καὶ ἀκουσθεῖσα μόνον πάντα τινὰ καὶ τὸν πάνυ δυσέρωτα κατεργάσασθαι.* V ib.

52 *ὅτι Λικίνιος Κράσσος ὑπό τε ἐπιεικείας καὶ κάλ-*
a. u. 549 *λους πλούτου τε, ἀφ' οὗπερ καὶ πλούσιος ἐπωνομάσθη, ὅτι τε ἀρχιερεὺς ἦν, ἔμελλεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀκλήρωτος μένειν.* V ib.

53 *... μέντοι καὶ ἠθέλησε τοῦτον τίσασθαι· προϋποπτευθεὶς γὰρ ἔφυγε, καὶ ἐς τὴν Λιβύην ἐλθὼν πολλὰ μὲν καθ' ἑαυτόν, πολλὰ δὲ καὶ μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν Σύφακα καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐλύπησεν. Σκιπίων δὲ ἐπειδὴ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ Πυ-*

ρηναίου τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ καὶ ὁμολογίᾳ προσεποιή-
σατο, τὸν στόλον τὸν ἐς τὴν Λιβύην ἡτοιμάζετο, ὥσπερ
οἱ ἐφεῖτο· καὶ γὰρ τοῦτο καίτοι πολλῶν ἀντιλεγόν-
των ἐπετράπη τότε, καὶ τῷ Σύφακι συγγενέσθαι ἐκε-
λεύσθη. κἂν ἐξείργαστό τι τοῦ φρονήματος τοῦ ἑαυ-
τοῦ ἄξιον· ἢ γὰρ Καρχηδόνα εἷλεν ἂν τὸν πόλεμον 54
αὐτῇ περιστήσας, ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξή-
γαγεν, ὅπερ ὕστερον ἔπραξεν, εἰ μὴ οἱ ἐν οἴκῳ Ῥω-
μαῖοι τὰ μὲν φθόνῳ αὐτοῦ, τὰ δὲ καὶ φόβῳ ἐμποδὼν
ἐγένοντο· τό τε γὰρ νέον πᾶν μειζόνων ἀεὶ ἐπορέ-
γεσθαι καὶ τὸ κατορθοῦν πολλάκις ἄπληστον τῆς εὐ-
πραγίας εἶναι νομίζοντες χαλεπώτατα ἂν ἡγοῦντο
νεανίσκου ψυχὴν αὐχήματι προ (desunt versus quattuor)
οὐκ ἐκείνῳ πρός τε δυναστείαν καὶ δόξαν ἀλλ' 55
ἑαυτοῖς πρός τε ἐλευθερίαν καὶ σωτηρίαν συμ-
φέρῃ χρῆσθαι, κατέλυον αὐτόν, καὶ ὃν αὐτοὶ
προῆγον ἐς τὰ πράγματα ἐν χρείᾳ αὐτοῦ γενό-
μενοι, τοῦτον ἐθελονταὶ καθήρουν, ὅτι μείζων τῆς
κοινῆς ἀσφαλείας ἐγεγόνει· καὶ τοῦτο οὐκέτι ὅπως
Καρχηδονίους παντελῶς δι' αὐτοῦ καταπολεμήσουσιν,
ἀλλ' ὅπως μὴ ἑαυτοῖς τύραννον αὐθαίρετον ἐπασκή-
σουσιν ἐσκόπουν. τῶν οὖν στρατηγῶν δύο αὐτῷ δια- 56
δόχους πέμψαντες ἀνεκάλεσαν αὐτόν. καὶ τὰ μὲν
ἐπινίκια οὐκ ἐψηφίσαντό οἱ, ὅτι ἰδιώτης τε ὢν ἐστρά-
τευτο καὶ ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐννόμου ἡγεμονίας ἐξήταστο,
βοῦς μέντοι ἑκατὸν λευκοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ θῦσαι
καὶ πανήγυρίν τινα ἐπιτελέσαι τήν τε ὑπατείαν ἐς τὸ
τρίτον ἔτος αἰτῆσαι ἐπέτρεψαν· αἱ γὰρ ἐς νέωτα ἀρ-
χαιρεσίαι . . . . . . ἐγεγόνεσαν.

ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις χρόνοις καὶ ὁ Σουλπί- 57
κιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου Ὠρεὸν μὲν προδοσίᾳ, Ὀποῦντα a. u. 547
δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἔλαβεν· ὁ γὰρ Φίλιππος οὐκ

ἠδυνήθη σφίσι διὰ ταχέων καίπερ ἐν Δημητριάδι
ὢν ἐπαμῦναι, ἐπειδὴ οἱ Αἰτωλοὶ τὰς διόδους προκα-
τέσχον. ὀψὲ δέ ποτε ἐπελθών, καὶ καταλαβὼν τὸν
58 Ἄτταλον τὴν λείαν τὴν ἐκ τῆς Ὀποῦντος διατιθέμε-
νον, ἐκείνῳ μὲν γὰρ αὕτη, τοῖς δὲ δὴ Ῥωμαίοις ἡ ἐκ
τοῦ Ὠρεοῦ ἐγένετο, ἐς τὰς ναῦς αὐτὸν κατήραξεν,
ὥστε τὸν Ἄτταλον διά τε τοῦτο καὶ διὰ Προυσίαν
τὸν Βιθυνῶν βασιλέα, ἐσβαλόντα τε ἐς τὴν χώραν
αὐτοῦ καὶ πορθοῦντα αὐτήν, ἀποπλεῦσαι κατὰ τάχος
οἴκαδε. ὁ μέντοι Φίλιππος οὐχ ὅσον οὐκ ἐπήρθη
τούτῳ, ἀλλὰ καὶ σπείσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἠθέλησε,
καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ ὁ Πτολεμαῖος πρέσβεις ἐκ τῆς
59 Αἰγύπτου πέμπων συνήλλαττεν αὐτούς. καί τινων
λόγων σφίσι γενομένων (desunt versus quattuor) εἰρή-
νην οὐκέτι ᾔτησεν ἀλλὰ . . . . . . δὲ Αἰτωλοὺς ἀπὸ
τῆς συμμαχίας τῆς τῶν Ῥωμαίων ρ . . . τινι ἀποσπά-
σας φίλους ἐποιήσατο. οὐ μέντοι καὶ ἐπράχθη τι
μνήμης ἄξιον οὔθ' ὑπ' ἐκείνου οὔτε ὑπ' ἄλλων τινῶν,
a. u. οὔτε τότε οὔτε ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει ἐν ᾧ Λούκιός τε
548 Οὐετούριος καὶ Καικίλιος Μέτελλος ὑπάτευσαν, καί-
περ σημείων πολλῶν καὶ δυσχερῶν τοῖς Ῥωμαίοις
60 γενομένων· ἀρνίον τε γὰρ ἀρρενόθηλυ ἐγεννήθη,
καὶ σμῆνος . . . . ιον ὤφθη, κατά τε τῶν
θυρῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου ὄφεις δύο
κατώλισθον, καὶ ἱδρῶτι πολλῷ αἵ τε θύραι τοῦ Πο-
σειδωνίου καὶ ὁ βωμὸς ἐρρύη, ἔν τε Ἀντίῳ στάχυες
αἱματώδεις θερίζουσί τισιν ὤφθησαν, καὶ ἑτέρωθι
γυνὴ κέρατα ἔχουσα ἀνεφάνη, κεραυνοί τε ἐς ναοὺς
πολλοὶ . . . Fragm. Paris. in Mus. Rhen. a. 1839, p. 458.
Conf. Zonaras p. 231 seqq.

61 ὅτι τοῦ Πυθίου κελεύσαντος τοῖς Ῥωμαίοις τῷ
a. u. 549 ἀρίστῳ τῶν πολιτῶν ἐπιτρέψαι τὴν θεὸν ἐκ Πεσσι-

νοῦντος κομιζομένην ἐς τὸ ἄστυ, Πούπλιον Σκιπίωνα, παῖδα τοῦ Γναίου τοῦ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τελευτήσαντος ὄντα, ἁπάντων προέκριναν καὶ προετίμησαν. αἴτιον δὲ ὅτι ἄλλως τε . . . καὶ εὐσεβὴς καὶ δίκαιος ἐνομίζετο. ὃς ταύτην τότε ἐς τὴν πόλιν καὶ τὸ παλάτιον μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων γυναικῶν ἀνήγαγεν. V p. 606.

ὅτι πυθόμενοι τὰ τῶν Λοκρῶν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ 62
νομίσαντες αὐτὰ ὀλιγωρίᾳ τοῦ Σκιπίωνος συμβεβηκέναι, a. u. 550
χαλεπῶς τε ἔφερον, καὶ ἐβουλεύσαντο εὐθὺς ὑπὸ ὀργῆς τῆς τε ἡγεμονίας αὐτὸν παῦσαι καὶ ἐπὶ δίκην ἀνακαλέσαι, προσπαροξυνθέντες ὅτι τῇ τε Ἑλληνικῇ διαίτῃ ἐχρῆτο καὶ ὅτι ἱμάτιον ἀνεβάλλετο, ὅτι τε ἐς παλαίστραν παρέβαλλεν. ἔτι δὲ τοῖς στρατιώταις ἁρπάζειν τὰ τῶν συμμάχων ἐπιτρέπειν ἐλέγετο, τόν τε πλοῦν τὸν ἐπὶ Καρχηδόνα διατρίβειν ἐπίτηδες, ὅπως ἐπὶ πλεῖον ἄρξειεν, ὑπωπτεύετο. μέγιστον δὲ ἐναγόντων τῶν ἀπ' ἀρχῆς οἱ φθονούντων μεταπέμψασθαι αὐτὸν ἤθελον. καὶ τοῦτο μὲν διὰ τὸ πλῆθος μεγάλην εὔνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐλπίδας ἔχον οὐκ ἐγένετο. V ib.

. . . σχόντες στρατόπεδόν τε ἐν ἐπιτηδείῳ ἐποιήσαντο 63
καὶ πᾶν αὐτὸ σταυρώμασι περιέφραξαν, χάρακας ἐπ' αὐτὸ τοῦτ' ἐνεγκάμενοι. ἄρτι τε κατεσκεύαστο, καὶ δράκων παρ' αὐτὸ μέγας διὰ τῆς ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα φερούσης ὁδοῦ παρείρπυσεν, ὥστε καὶ ἐκ τούτου τὸν Σκιπίωνα κατὰ τὴν περὶ τούτων . . . ἑαυτοῦ φήμην ἐπιθαρσήσαντα προθυμότερον τήν τε χώραν πορθῆσαι καὶ ταῖς πόλεσι προσμίξαι. καί 64
τινας καὶ εἷλεν αὐτῶν· οἵ τε Καρχηδόνιοι μηδέπω . φ . . . . . παρεσκευασμένοι ἡσύχαζον, καὶ ὁ Σύφαξ τῇ μὲν δόξῃ φίλος αὐτῶν ἦν, τῷ δὲ ἔργῳ ἐκ μέσου

εἱστήκει· κελεύων γὰρ πρὸς τὸν Σκιπίωνα καταλλαγὰς αὐτοῖς ποιεῖσθαι οὐκ ἠβούλετο κρατήσαντας τοὺς ἑτέρους τῶν τε ἑτέρων ἅμα καὶ ἑαυτοῦ δεσπότας γενέσθαι, ἀλλ' ἔτι ἀντιπάλους ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις ὄντας ἑαυτῷ διαλλάξαι. ἐγκειμένου δ' οὖν τῇ χώρᾳ τοῦ Σκι(πίωνος Ἄννων ὁ ἵππαρ)χος, ἦν δὲ (υἱὸς τοῦ Ἀσδρούβου) . . . φ . ξ . . εινος μὲν τὸν . . . . (διεστ) . . . ἀνεπείσθη πρὸς (τοῦ Μασινίσσου) . . . . χω . . . . Καρχηδονίοις . . . . ν πολεμικῶν ομ . . . ριας ἐν π . . . . . . νε . . , ε . φ . . . σιν ἐπιστεύετο, κἀκ τούτου προ(πέμψας ὁ Σκιπίων ἱππέας) τινὰς ἐκ τῆς συμβουλίας (τοῦ Μασινίσσου) . . . . ἐνήδρευσεν ἐς χωρία ἐπιτήδεια, ...

64, 4. *εἱστήκει*] *ὁ Μασινίσσας . . . τοῖς Ῥωμαίοις προσέκειτο, ὑποκρινόμενος τὰ τῶν Καρχηδονίων αἱρεῖσθαι. ὁ δέ γε Σύφαξ τὰ τῶν Λιβύων πράττων ἐπλάττετο Ῥωμαίοις ἔνσπονδος εἶναι καὶ στείλας πρὸς τὸν Σκιπίωνα παρῄνει μὴ ποιήσασθαι τὴν διάβασιν. ἀκούσας δὲ ταῦτα δι' ἀπορρήτων ὁ Σκιπίων, ἵνα μὴ γνῶσιν οἱ στρατιῶται, τόν τε κήρυκα αὐθημερὸν ἀπέπεμψε μηδενὶ ἄλλῳ προσομιλήσαντα, καὶ τὸ στράτευμα συγκαλέσας ἐπέσπευδε τὴν διάβασιν, ἔτι τοὺς Καρχηδονίους ἀπαρασκεύους λέγων εἶναι, καὶ πρότερον μὲν τὸν Μασινίσσαν, τότε δὲ καὶ τὸν Σύφακα μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς καὶ χρονίζουσιν ἐγκαλεῖν. ταῦτα εἰπὼν μηδὲν ἔτι μελλήσας ἐξανήχθη· καὶ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Ἀπολλώνιον προσορμίσας τὰς ναῦς ἐστρατοπεδεύσατο καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, προσέμισγέ τε ταῖς πόλεσι καὶ εἷλέ τινας. ἐγκειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων τῇ χώρᾳ Ἄννων ὁ ἵππαρχος, υἱὸς ὢν τοῦ Ἀσδρούβου τοῦ Γίσγωνος, ἀνεπείσθη πρὸς τοῦ Μασινίσσου ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. ὁ οὖν Σκιπίων ἱππέας πέμψας τινὰς χωρία πρὸς καταδρομὴν ἐπιτήδεια ἐληΐζετο, ἵν' ὑποφεύγοντες ἐπισπάσωνται τοὺς ἐπιδιώκοντας. τῶν οὖν Καρχηδονίων ἐπισπομένων κ. τ. λ.* Zonaras p. 234, 17.

καταδρομὴν ποιούμενοι ὑποφεύ(γωσι καὶ) ἐπι(σπά- 66
σωνται) τοὺς ἐπιδιῶξαί σφας ἐθελήσοντας. γενο-
μένου δὲ τούτου καὶ τῶν Καρχηδονίων ἐπεξελ(θόν-
των) τε ἐκε(ίνοις) καὶ δι' . . . ου κατὰ τὸ συγκείμε-
νον τρ(απομ)ένοις ἀνὰ κράτος ἐπισπομένων ὅ τε Μα-
σινίσσας μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱππέων ὑπολειφθεὶς
κατὰ νώ(του τοῖς) διώκουσιν ἐγένετο, καὶ ὁ Σκιπίων
ἐξαναστὰς ἐ(κ τοῦ λόχου) ἐ(πι)ὼν ἀπήντησεν αὐτοῖς,
ὥστ' ἀμφιβόλους (δί)χα ἀποληφθέντας καὶ ἀποθανεῖν
πολλοὺς καὶ ἁλῶναι . . . . δ. ε. καὶ τὸν Ἄννωνα. 67
πυθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Ἀσδρούβας τὴν μητέρα τοῦ
Μασινίσσου συνέλαβε. καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἀνταπεδόθη-
σαν· ὁ δὲ δὴ Σύφαξ εὖ τε εἰδὼς ὅτι ὁ Μασινίσσας
οὐ Καρχηδονίοις μᾶλλόν τι ἢ καὶ αὐτῷ πολεμήσει,
καὶ φοβηθεὶς μὴ ἐν ἐρημίᾳ συμμάχων, ἄν τι ἐκεῖνοι
ἐγκαταλειφθέντες ὑπ' αὐτοῦ πάθωσι, γένηται, τήν τε
προσποίητον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν ἀπεῖπε καὶ
τοῖς Καρχηδονίοις φανερῶς συνήρατο· οὐ μέντοι γε 68
καθαρῶς, ὥστε καὶ ἀνθίστασθαί σφισιν, ἀλλὰ ἀδεῶς
ἐκεῖνοι καταθέοντες λείαν τε πολλὴν ἦγον καὶ συχ-
νοὺς τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου πρότερον
ἐς τὴν Λιβύην πεμφθέντων ἐκομίσαντο, καταφρο-
νήσαντές τε αὐτῶν διὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τὴν Οὐτίκην
ἐπεστράτευσαν. ἰδόντες οὖν τοῦτο ὅ τε Σύφαξ καὶ 69
ὁ Ἀσδρούβας, καὶ δείσαντες περὶ αὐτῆς, οὐκέτ' ἐκαρ-
τέρησαν, ἀλλ' ἀντεπελθόντες ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν,
μὴ τολμησάντων αὐτῶν καὶ πρὸς ἀμφοτέρους ἅμα
ἀγωνίσασθαι. καὶ οἱ μὲν ἐκ τούτου κατὰ χώραν ἐχεί-
μασαν, τὰ ἐπιτήδεια τὰ μὲν αὐτόθεν (λαμβάνοντες,
τὰ δὲ ἐκ) τῆς Σικελίας τῆς τε Σαρδοῦς μ(εταπεμπό-
μενοι· αἱ γὰρ) νῆές σφισιν αἱ τὰ λάφυρα (ἐς τὴν
Ἰταλίαν ἄγουσαι καὶ) τροφὴν ἂν ἐπῆγον. ἐν δὲ τῇ 70

(Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν πρὸς Ἀννίβαν) πόλεμον οὐδὲν
μέγα ἐπράχθη. Π(ούπλιος γὰ)ρ Σεμπρώνιος μάχῃ
τινὶ βραχείᾳ νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου ἀντεπεκρά-
τησεν αὐτοῦ, ὁ δὲ δὴ Λιούιος καὶ ὁ Νέρων τιμητεύ-
σαντες τοῖς τε Λατίνοις το(ῖς προ)λιποῦσι τὴν συστρα-
τείαν καὶ (διπλοῦν) ἀποδιδόναι πλῆθος τῶν στρα-
τιωτῶν προσταχθεῖσι διδόναι ἀπογραφὰς ἐπήγγειλαν,
ὅπως καὶ ἄλλοι χρήματά σφισι συνεσφέρωσι, καὶ
τοὺς ἅλας ἀτελεῖς μέχρι τότ(ε ὄντ)ας ὑποτελεῖς ἐποίη-
71 σαν· τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλων (ἕνεκ)α, ἀλλ᾽ ὅτι ὁ Λιούιος
ἔπραξέ τε αὐτὸ ἀμυνόμενος τοὺς πολίτας ἐπὶ τῇ κα-
ταψηφίσει καὶ ἐπίκλησιν ἀπ᾽ αὐτο(ῦ ἔλαβε)· Σαλι-
νάτωρ γὰρ ἐπωνομάσθη. διά τε οὖν τοῦτο περιβόη-
τοι οἱ τιμηταὶ οὗτοι ἐγένοντο, καὶ ὅτι τε ἀλλήλους
τῶν τε ἵππων παρείλοντο καὶ αἰραρίους ἐποίησαν
ετ . . . . όντες κατὰ τὴν . . . Fragm. Paris. p. 460. Conf.
Zonaras p. 235 seq.

72 ὅτι ὁ Σκιπίων ναῦν Καρχηδονίαν λαβὼν ἀφῆκε
a. u. 551 μηδὲν ἀδικήσας, ἐπειδὴ ἐπὶ πρεσβείᾳ πρὸς αὐτὸν
ἀφικνεῖσθαι ἐπλάσαντο· ᾔδει μὲν γὰρ ὅτι ἐπὶ τῇ τῶν
ἑαλωκότων σωτηρίᾳ προεφασίσθη, προετίμησε δὲ τῆς
καθέξεως αὐτῶν τὸ μηδ᾽ ὁτιοῦν διαβληθῆναί πως δυ-
νάμενον ποιῆσαι. τοῦ τε Σύφακος καὶ τότε ἔτι συναλ-
λάττοντος αὐτοὺς ὡς τὸν Σκιπίωνα ἐκ τῆς Λιβύης καὶ
τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπᾶραι, ἐδέξατο τὸν λόγον,
οὐχ ὅτι ἐπίστευέν οἱ, ἀλλ᾽ ἵνα αὐτὸν σφήλῃ. V p. 606.
73 ὅτι ἦλθον οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Σκιπίωνα τά τε
ἄλλα πολλὰ ἄγοντες καὶ τὸν Σύφακα. καὶ ὃς ἰδὼν
αὐτὸν δεδεμένον οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ τῆς τε παρ᾽
αὐτῷ ξενίσεως μνημονεύσας, καὶ τὰ ἀνθρώπεια πα-
θήματα ἀναλογισάμενος, ὅτι τε βασιλέα δυνάμεως
οὐ σμικρᾶς καὶ ὅτι ἀξιοσπούδαστον καὶ ἑαυτῷ γενό-

μενον ἑώρα τότε οἰκτρῶς οὕτως ἔχοντα, ἀνεπήδησε μὲν ἐκ τοῦ δίφρου, καὶ ἔλυσέ τε αὐτὸν καὶ ἐδεξιώσατο καὶ ἐν θεραπείᾳ πολλῇ ἦγε. V ib.

ὅτι ἐπικηρυκευσάμενοι οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι, τῶν τε ἐπιταχθέντων σφίσιν ὑπ' αὐτοῦ οὐ- 74
δὲν ὅ,τι οὐχ ὑποσχόμενοι οἷα μηδὲν αὐτῷ παρέξειν μέλλοντες, χρήματα μὲν αὐτῷ εὐθὺς ἔδωκαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδωκαν, ὑπὲρ δὲ τῶν ἄλλων ἐς τὴν Ῥώμην ἐπρεσβεύσαντο. καὶ αὐτοὺς ἐκεῖνοι τότε οὐ προσεδέξαντο, λέγοντες οὐκ εἶναί σφισι πάτριον στρατοπέδων τισὶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὄντων ὑπὲρ εἰρήνης χρηματίζειν. ὕστερον δὲ ἀπάραντος τοῦ τε Ἀννίβου καὶ τοῦ Μάγωνος λόγον αὐτοῖς ἔδωκαν, καὶ ἦλθον μὲν ἐς ἀμφισβήτησιν πρὸς ἀλλήλους, ἐπ' ἀμφότερα ταῖς γνώμαις γενόμενοι, τέλος δὲ ἐψηφίσαντο τὰς σπονδὰς ἐφ' οἷς ὁ Σκιπίων συνετέθειτο. U p. 380.

ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι ἐπέθεντο καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. τοῦ δὲ Σκιπίωνος 75
ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔγκλημα ποιησαμένου οὔτε τι μέτριον τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, καὶ προσέτι καὶ ἐπεβούλευσαν αὐτοῖς ἀποπλεύσασιν· καὶ εἴγε μὴ ἄνεμός σφισι κατὰ τύχην ἐπιγενόμενος ἐβοήθησεν, ἥλωσαν ἂν ἢ ἀπώλοντο. καὶ διὰ τοῦτο ὁ Σκιπίων, καίπερ ἐπελθόντων ἐν τούτῳ τῶν τὴν εἰρήνην αὐτοῖς φερόντων, οὐκέτ' αὐτὴν ἐποιήσατο. U ib.

. . . νῳ Μάρκος . . . (πρὸς τὸν Φιλιπ)πον πεμφθείς· . . . ὑπὸ τῶν στρατη(γῶν) . . . παρ' αὐτῶν 76
ἢ . . . . ὠ)ρθωσε· πρεσ(βείαν . . . ην τοῦ Φιλίππου καὶ . . . τέ τινα ὃν αὐτὸς . . . Καρχηδονίοις ἐπεπόμφει· . . . υτος οὐδὲν εἰρη . . . ν κεκρατηκότες . . . πολέμους τῷ μὲν . . . ε δὴ δόξῃ οὐδὲν σμι . . . κροτέρους κατέστησαν. Fragm. Paris. p. 463. Conf. Liv. 30, 26.

77 πλεῖστοι ὅσοι ἐστρατεύσαντο, ὥς που πολλὰ ἑκουσίως πολλοὶ ὧν οὐδὲν ἂν ἀναγκαζόμενοι δράσειαν ποιοῦσι. τὸ μὲν γὰρ προσταττόμενόν σφισιν ὡς καὶ βίαιον δυσχεραίνουσι, τὸ δ' αὐθαίρετον ὡς καὶ αὐτοκράτορες ἀγαπῶσιν. V p. 609.

78 Δίων βιβλίῳ ιζ' "ἐπέστησεν ἐξαίφνης τοῦ δρόμου." Bekk. Anecd. p. 140, 23.

79 Δίων ἐν Ῥωμαϊκῶν ιζ' "πέφυκε καὶ ἄλλως ὡς πλήθει τὸ μὲν εὐτυχοῦν θρασύνεσθαι, τὸ δὲ κακοπραγοῦν μετριάζειν, κἀκ τούτου τὸ μὲν δεδιὸς σωφρονεῖν, τὸ δὲ θαρσοῦν ἀκολασταίνειν. ἐπὶ πλέον δ' ἐν ἐκείνῳ τοῦτ' ἐφωράθη." Suidas v. ὡς ἐπίπαν.

80 Δίων ἐν Ῥωμαϊκῶν ιζ' "καί τις λόγος περὶ αὐτῶν τοιόσδε ἐδημώθη." Suidas et Etym. M. et alii v. ἐδημώθη.

80[b] ἐνθυμιζόμενοι, λογιζόμενοι. οὕτω Δίων ἐν ιζ' Ῥωμαϊκῶν. Suidas s. Etym. ap. Cramer. Anecd. Paris. vol. 4, p. 169, 8, Zonaras Lex. p. 750.

80[c] διατίθημι ἀντὶ τοῦ διαπράττομαι, αἰτιατικῇ Δίωνος ιη' βιβλίῳ "καὶ πάντα μὲν τὰ βέλτιστα τῆς φιλοσοφίας ἄνθη δρεπόμενος." Bekk. Anecd. p. 133, 29, quae ex duabus glossis confusa sunt et lacunosa. [a]

78. ἐπέστησεν] καὶ ὁ Ἀννίβας μικροῦ ἂν ἀπώλετο. φεύγοντα γὰρ αὐτὸν ὁ Μασινίσσας ἐπεδίωκεν ἀκρατῶς τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ ὑπενδιδούς. μεταστραφεὶς δ' ὁ Ἀννίβας, καὶ ἰδὼν αὐτὸν οὕτω διώκοντα, ἠρέμα ἐξέκλινε καὶ τὸν δρόμον ἐπέστησε, καὶ οὕτω παρελάσαντα τὸν Μασινίσσαν κατὰ νώτου γενόμενος ἔτρωσε· κἀκ τούτου μετ' ὀλίγων ἐξέφυγε. Zonaras p. 244, 1.

[a] (Fragmentum fortasse ne est quidem Dionis Cassii, ut infra p. 155, fr. 12 et 19 delenda sunt tanquam Dionis Chrysostomi Or. 1, p. 7, 26 et 5, 15 ed. meae.) Ibidem haec sunt fragmenta: p. 124, 7: Δίωνος ιθ' βιβλίῳ "καὶ τούς τε ἀντεπεξελθόντας οἱ ἀνέκοψαν." 165, 20: Δίων ιθ' βιβλίῳ "Ταραντῖνοι μὲν οὖν οὐδὲν οὐδὲ ἐκείνου προτιμήσαντες." 166, 1:

81 . . . τῶν ἐπινικίων τυχεῖν ἠξίου, λόγων τε ἐπ' ἀμφότερα πολλῶν γενομένων, οἱ μὲν γὰρ ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν τοῦ Αὐρηλίου κακοήθειαν συνεσπούδαζον αὐτῷ, καὶ τήν τε νίκην ἐμεγάλυνον καὶ παραδείγμασι πολλοῖς ἐχρῶντο· οἱ δὲ τῇ τε τοῦ ὑπάτου ἰσχύϊ ἠγωνίσθαι αὐτὸν ἔλεγον, μηδεμίαν ἰδίαν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντα, καὶ προσέτι καὶ λόγον παρ' αὐτοῦ ἀπήτουν ὅτι τὰ προσταχθέντα οὐκ ἐπεποιήκει, ὅμως ἔλαβεν αὐτά. καὶ ὁ μὲν ἐκεῖ . . . πρὶν τὸν Αὐ(ρήλιον) ε . . . θεσ . . . ν ἑώρτασεν· ὁ δὲ δὴ Οὐερμίνα . . . . εστ . . ε μὲν παρὰ τῶν . χ . . . Fragm. Paris. p. 465.

82 ὅτι διεκηρυκεύσαντο οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι. ἦν δὲ τὰ διωμολογημένα ὁμήρους τέ σφας δοῦναι, a. u. 553 καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους ἤτοι τῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν συμμάχων ὧν εἶχον ἀποδοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας πάντας καὶ τὰς τριήρεις πλὴν δέκα παραδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν μὴ κεκτῆσθαι μήτε ἐλέφαντας μήτε ναῦς, καὶ τῷ Μασινίσσᾳ πάντων ὧν εἶχον αὐτοῦ ἀποστῆναι καὶ ἐκείνῳ δοῦναι, τήν τε χώραν καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτοῦ οὔσας ἀφεῖναι, καὶ μήτε καταλόγους ποιεῖσθαι μήτε μισθοφόροις χρῆσθαι μήτε πόλεμον πρὸς μηδένα παρὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων γνώμην ἀναιρεῖσθαι. U p. 380.

Δίων ιθ' βιβλίῳ "περι . . . τὰ δὲ ὑμέτερα ἐγώ τε ἀεὶ προστατῶ." 3: *ἐκ τοῦ αὐτοῦ "περιῆν αὐτοῖς τῆς σχολῆς."* 11: *ιθ' βιβλίῳ "ῥᾷον καὶ τὰ λοιπὰ προσκατεργάσασθαι."* Et p. 149, 25: *Δίων κβ' βιβλίῳ "πολυειδῆ ἀπόλαυσιν καρπούμενοι τῶν κοινῶν ἀγαθῶν." Δίων κβ' βιβλίῳ "ὧν τὰ μὲν βίᾳ ᾕρει, τὰ δὲ καὶ ὁμολογίᾳ παρίστατο."*

82, 7. *ναῦς] ναῦς μακρὰς πλείους τῶν δέκα* Zonaras p. 244, 15.

83 . . . ἐν μέντοι τῷ δήμ(ῳ) . . . . πάντες τὴν εἰρήν(ην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσαντο.) . . . ἐπεπόνθεσαν λογ . . . αὐτῶν ἤμελλον π . . . κινδύνων τε ταλ . . . τῶν πραγμάτων . . . ἐδικαίωσαν· ὁ . . . τες καὶ ἐκεῖνα . . . . . τ . . ἐκ μεγάλων . . . . . α . α ε. ν οι δὲ ὃ . . . . ντες ἐπτ . . .

84 (καὶ τῶν ἐλεφάντων οἱ μὲν) πλείους ἐς τὴν Ῥ(ώμην ἀπήχθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ τῷ) Μασινίσσᾳ ἐδ(ωρήθησαν.)

85 Καρχηδονίων. (καὶ αὐτοί τε τὴν Ἰταλίαν, Ῥωμαῖοί) τε τὴν Λιβύην (εὐθὺς μετὰ τὴν εἰρήνην ἐξέλιπον. τοῖς) δὲ δὴ πρεσβεύ(σασι τῶν Καρχηδονίων ἐς Ῥώμην) συμβαλεῖν τοῖς (ἑκάστῳ προσήκουσιν αἰχμαλώτοις ἐ)πέτρεψαν· καὶ ὡς (διακόσιοι αὐτῶν ἄνευ λύτρων ἀπεστά)λησαν τῷ Σκιπίωνι . . . μετὰ τὴν σύμβασιν . . . τήν τε φιλίαν κ . . . βαιωσαν· καὶ τ(ὴν εἰρή)νην ἐχαρίσαντο . . .

86 . . . αἰχμαλώτους . . . ε Τερέντιος εἷς . . . βουλῆς ὢν πιλίον . . . ν· καὶ ὥς τινα . . . ἀκολουθῆσαι. Σκιπίων μὲν (οὖν μέγας ἐκ τούτων ἤρετο,) Ἀννίβας δὲ καὶ ἐς δί(κην παρὰ τοῖς οἰκείοις ἤχθη, καὶ ὡς τήν τε) Ῥώμην δυν(ηθεὶς λαβεῖν καὶ μὴ ἐθελήσας καὶ) τὴν λείαν τὴν (ἐκ τῆς Ἰταλίας σφετερισάμενος κατηγορή)θη. οὐ μέντοι καὶ (ἑάλω, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγί-

83—85. δήμῳ] τοιούτων δὲ γενομένων τῶν ὁμολογιῶν πρέσβεις οἱ Καρχηδόνιοι ἐπὶ Ῥώμην ἐστάλκασι. καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, οὐ μέντοι καὶ ἡ γερουσία τὴν πρεσβείαν ἑτοίμως ἐδέξατο, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἠμφισβήτησαν ἀλλήλοις ἐναντιούμενοι. ὁ δὲ δῆμος τὴν εἰρήνην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσατο. — καὶ τῶν ἐλεφάντων — ἀπ., τῷ Μ. δὲ οἱ λοιποὶ ἐδ. — καὶ Ῥωμαῖοι μὲν τὴν Λ. ἐξέλιπον, τὴν δ' Ἰταλίαν οἱ Καρχηδόνιοι. Zonaras p. 244, 18—245, 6.

στην τῶν Καρ)χηδονίων ἀρ(χὴν οὐκ ἐς μακρὰν ἐπετράπη) . . . . τα μὲν ἐπί τε . . . ν ὑπάτων γει . . . τῇ Σικελίᾳ βε . . Fragm. Paris. p. 462. Conf. Zonaras p. 244, 18 seq., Livius 30, 42, 43, 45.

. . . καὶ διέτριψαν συχνὰς ἡμέρας, ἐς μὲν παρά- 58
ταξιν μὴ συνιόντες, ἀκροβολισμοῖς δέ τισι καὶ πείραις τῶν τε ψιλῶν καὶ τῶν ἱππέων χρώμενοι. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι ἠπείγοντο ὅτι τάχιστα συμβαλεῖν· τῇ τε γὰρ δυνάμει ἔρρωντο καὶ τροφὴν οὐ πολλὴν εἶχον, καὶ διὰ ταῦτα πολλάκις καὶ πρὸς τὸ χαράκωμά σφων προσέμισγον· ὁ δὲ δὴ Φίλιππος τοῖς μὲν ὅπλοις 2
ἀσθενέστερος ὤν, τῇ δὲ παρασκευῇ τῶν ἐπιτηδείων διὰ τὸ τὴν οἰκείαν οἱ ἐγγὺς εἶναι προφέρων ἀνεῖχεν, ἐκτρυχοῦσθαι αὐτοὺς ἀμαχὶ προσδοκήσας, καὶ εἴπερ ἐκεκρατήκει τῆς γνώμης, πάντως ἄν τι ἐξείργαστο· νῦν δὲ καταφρονήσας τῶν Ῥωμαίων ὡς φοβουμένων αὐτόν, ὅτι πρὸς χωρίον τι ὅθεν ἐπισιτίσασθαί σφισι λῷον ἦν μετέστησαν, ἐπῆλθέ τε αὐτοῖς ἁρπαγὰς ποιουμένοις ἀπροσδόκητος, καί τινας καὶ διέφθειρεν. αἰσθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Γάλβας ἐπεξέδραμεν ἐκ τοῦ 3
στρατοπέδου, καὶ προσπεσὼν αὐτῷ μὴ προσδεχομένῳ πολλῷ πλείους ἀνταπέκτεινεν. (ἡττη)θείς τε καὶ προσέτι καὶ τρωθεὶς οὐκέτι κατὰ χώραν ἔμεινεν, ἀλλ' ἡμέρας τινὰς πρὸς ἀναίρεσιν καὶ ταφὴν δὴ τῶν νεκρῶν σπεισάμενος ἔπειτα ὑπὸ τὴν πρώτην νύκτα ἀπανέστη. οὐ μέντοι ὁ Γάλβας ἐπεδίωξεν αὐτόν· τῇ 4
τε γὰρ ἀπορίᾳ τῶν τροφῶν καὶ τῇ ἀπειρίᾳ τῶν χωρίων, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον καὶ τῇ ἀγνωσίᾳ τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ καὶ δέει μὴ ἀπερισκέπτως ποι προχωρῶν σφαλῇ, οὐκ ἠθέλησεν περαιτέρω προχωρῆσαι, ἀλλ' ἐς τὴν Ἀπολλωνίαν ἀνεκομίσθησαν. κἀν τούτῳ καὶ ὁ Ἀπούστιος μετὰ τῶν Ῥοδίων καὶ μετὰ τοῦ Ἀτ-

τάλου περιπλέων συχνὰς μὲν νήσους ἐχειρώσατο ... Fragm. Paris. p. 464. Conf. Zonaras p. 247, 6.

5 οἱ Ἴνσουμβροι ἐταράχθησαν· Ἀμίλκας γάρ τις Καρχηδόνιος τῷ τε Μάγωνι συστρατεύσας καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ὑπομείνας τέως μὲν ἡσυχίαν εἶχεν, ἀγαπῶν εἰ διαλάθοι, ἐπεὶ δ' ὁ Μακεδονικὸς πόλεμος ἐνέστη, τούς τε Γαλάτας ἀπέστησε τῶν Ῥωμαίων καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ Λίγυας στρατεύσας καὶ
6 ἐκείνων τινὰς προσεποιήσατο. μάχης δέ σφισι μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν Λούκιον Φούριον στρατηγὸν γενομένης (ἡττήθησαν καὶ) ἐπρεσβεύσαντο σπονδῶν δεόμενοι. καὶ οἱ μὲν Λίγυες ἔτυχον αὐτῶν· τότε δ' ἄλλοι . . . . χ . . εν ἄλλους Γαλάτας . . . . αιρεσιν . . . . . κ . σ . . . . δεινὸν μὲν . . η . συνε ημ . δ . μ . . ν . . . . ἐκυρίευεν ε . . . . ταις ἐπε . φακ ἐστ . . δ . γεω . . . . ν . . . . οὐκ . . ε . . . . ε . . . υ . ες τὴν μνήμην· . . ιχθειο . . . . διη . η . . . Fragm. Paris. p. 465.

59 ὅτι ἡ Καρχηδὼν πολλοῖς Ῥωμαίων ἐξαιρετέα ἐδό-
a. u. 557 κει εἶναι, καὶ Κορνηλίῳ ὑπάτῳ, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἀδύνατόν ἐστι συνεστώσης αὐτῆς ἀδεεῖς σφας εἶναι. U p. 381.

60 ὅτι ὁ Φίλιππος ἡττηθεὶς ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Φλαμινίνῳ· καὶ ὅς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ τῆς Μακεδονίας ἐγλίχετο καὶ τῇ παρούσῃ οἱ εὐτυχίᾳ ἐπίπαν ἐπεξελθεῖν ἐπεθύμει, ὅμως ἐσπείσατο. αἴτιον δὲ ὅτι

58, 6, 3. τότε δ' ἄλλοι] τοῖς δ' ἄλλοις, ut τοῖς ἄλλοις δὲ οὐκ ἐδόθησαν ἀλλ' ἀντεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς Αὐρήλιος ὁ ὕπατος, φθονήσας τῆς νίκης τῷ στρατηγῷ Zonaras p. 248, 3.

ἐφοβήθη μὴ οἵ τε Ἕλληνες ὑπεξαιρεθέντος αὐτοῦ τό τε φρόνημα τὸ παλαιὸν ἀναλάβωσι καὶ σφᾶς οὐκέτι θεραπεύσωσι, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἐν μεγάλῳ καὶ τότε αὐχήματι, ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς νίκης κατειργάσαντο, ὄντες ἐπαχθέστεροί σφισι γένωνται, ὅ τε Ἀντίοχος ἔς τε τὴν Εὐρώπην, ὥσπερ ἠγγέλλετο, ἔλθῃ καὶ τῷ Φιλίππῳ συμμαχήσῃ. U ib.

61 ὅτι νεανίσκοι τινὲς Καρχηδονίων πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθόντας ὑβρίσαντες ἐπέμφθησαν μὲν ἐς τὴν Καρχηδόνα καὶ ἐξεδόθησάν σφισιν, οὐκ ἔπαθον δὲ ὑπ' αὐτῶν δεινὸν οὐδέν, ἀλλ' ἀφείθησαν. U ib.

62 ὅτι ὁ Ἀντίοχος καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ προδιεφθάρησαν· τῇ τε γὰρ ἄλλῃ ῥᾳστώνῃ καὶ ἔρωτι κόρης τινὸς ἔς τε τὸ ἁβροδίαιτον ἐξώκειλε καὶ ἀπολέμους καὶ τοὺς ἄλλους ἐποίησεν. V p. 609. a. u. 563

2 ὅτι Σέλευκος ὁ τοῦ Ἀντιόχου τὸν τοῦ Ἀφρικανοῦ υἱὸν διαπλέοντα ἐκ τῆς Ἑλλάδος λαβὼν ἐν θεραπείᾳ πολλῇ ἐπεποίητο. ἀπολυτρῶσαι μὲν γάρ, καίτοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πολλὰ δεηθέντος, οὐκ ἠθέλησεν, οὐ μέντοι καὶ κακόν τι εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἰσχυρῶς περιεῖπε, καὶ τέλος, καίπερ τῶν σπονδῶν ἁμαρτών, ἀφῆκεν ἄνευ λύτρων. V ib. a. u. 564

63 ὅτι ἐφθόνουν τοῖς Σκιπίωσι πολλοί, ὅτι δύο ἀδελφοὶ γένους τε καὶ ἀρετῆς εὖ ἥκοντες τά τε ἄλλα κατέπραξαν ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἐπικλήσεις τοιαύτας ἔλαβον, ἐπεὶ ὅτι γε οὐδὲν ἠδίκουν δηλοῦται μὲν καὶ τοῖς εἰρημένοις, ἀπεδείχθη δὲ ἔτι μᾶλλον τῇ τε τοῦ Ἀσιατικοῦ δημεύσει τῆς οὐσίας, ἐν ᾗ μηδὲν πλέον τῶν προϋπαρχόντων οἱ εὑρέθη, καὶ τῇ τοῦ Ἀφρικανοῦ ἐς Λίτερνον ἀναχωρήσει κἀνταῦθα μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς ἀδείᾳ. τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἀπήντησε, νομίζων τῇ τῆς ἀρετῆς ἀληθείᾳ περιέσεσθαι. V p. 609. a. u. 567

64 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τῆς τρυφῆς τῆς Ἀσιανῆς γευσάμενοι, καὶ μετὰ τῆς τῶν λαφύρων περιουσίας τῆς τε παρὰ τῶν ὅπλων ἐξουσίας ἐν τοῖς τῶν ἡττηθέντων κτήμασιν ἐγχρονίσαντες, τήν τε ἀσωτίαν αὐτῶν διὰ βραχέος ἐζήλωσαν, καὶ τὰ πάτρια ἔθη οὐ διὰ μακροῦ κατεπάτησαν. οὕτω τὸ δεινὸν τοῦτ' ἐκεῖθεν ἀρξάμενον καὶ ἐς τὸ ἄστυ ἔπεσε. V ib.

65 ὅτι ὁ Γράκχος ἄλλως μὲν καὶ ἐκ τοῦ πλήθους ἦν καὶ ἐδημηγόρει δεινότατα, οὐ μέντοι καὶ ὡμοιώθη Κάτωνι, ἀλλὰ καίπερ παλαιάν τινα πρὸς τοὺς Σκιπίωνας ἔχθραν ἔχων οὐκ ἤνεγκε τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ ἀπελογήσατο ἐρήμην κατηγορηθέντος, ὅπως τε μηδεμίαν κηλῖδα λάβοι διεσπούδασε, τόν τε Ἀσιατικὸν ἐκώλυσεν ἐς τὸ οἴκημα ἐμβληθῆναι. καὶ διὰ ταῦτα αὐτῷ οἱ Σκιπίωνες τήν τε ἔχθραν κατέλυσαν καὶ κῆδος συνῆψαν· τὴν γὰρ θυγατέρα τὴν ἑαυτοῦ ὁ Ἀφρικανὸς συνῴκισεν. V p. 610.

66 ὅτι ὁ Περσεὺς παντελῶς τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς
a. u. 586 Ἑλλάδος ἐκβαλεῖν ἤλπισεν, τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ καὶ τῇ δι' αὐτὴν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ ἀσθενὴς αὖθις ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ τά τε τῶν Ῥωμαίων ὑπεδίδου καὶ τὰ ἐκείνου ἐπηύξετο, κατεφρόνησεν ὡς οὐδὲν ἔτι τῶν συμμάχων δεόμενος, ἀλλ' ἤτοι καὶ προῖκά οἱ αὐτῶν βοηθησόντων, ἢ καὶ καθ' ἑαυτὸν κρατήσων, καὶ οὔτε τῷ Εὐμένει οὔτε τῷ Γεντίῳ τὰ χρήματα ἃ ὑπέσχητο ἀπέδωκε, νομίσας οἰκείαν αὐτοὺς αἰτίαν ἔχθρας πρὸς Ῥωμαίους ἔχειν. τούτων τε οὖν καὶ τῶν Θρᾳκῶν, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκεῖνοι ἐντελῆ τὸν μισθὸν ἐλάμβανον, ἀπροθύμων γενομένων ἐς τοσοῦτο αὖθις ἀπογνώσεως ἀφίκετο ὥστε καὶ σπονδῶν δεηθῆναι. V ib.

ὅτι ὁ Περσεὺς σπονδῶν ἐδεήθη παρὰ Ῥωμαίων, 2
κἂν ἔτυχεν αὐτῶν, εἰ μὴ οἱ Ῥόδιοι συνεπρέσβευσαν
αὐτῷ δέει τοῦ μὴ τοῖς Ῥωμαίοις τὸν ἀντίπαλον ὑπεξαι-
ρεθῆναι. μέτριον μὲν γὰρ οὐδέν, οἷα δεομένους εἰ-
κὸς ἦν εἰπεῖν, ἔλεξαν· καὶ τῆς εἰρήνης οὐκ αἰτηταὶ
μᾶλλον τῷ Περσεῖ ἢ δόται ὄντες, ἄλλα τε πολλὰ
ὑπερήφανα διελέχθησαν, καὶ τέλος ἠπείλησαν τοῖς
αἰτίοις τοῦ μὴ συμβῆναί σφας γενομένοις μετὰ τῶν
ἑτέρων πολεμήσειν. κἀκ τούτου οὐδὲ τὸ πρὶν ἀνύ-
ποπτοι τοῖς Ῥωμαίοις ὄντες μᾶλλον διεβλήθησαν, καὶ
τὸν Περσέα τῶν σπονδῶν τυχεῖν ἐκώλυσαν. U p. 382.

ὅτι ὁ Περσεὺς ἐν Σαμοθρᾴκῃ ὢν ἐν τῷ ἱερῷ, 3
καὶ ἐξαιτηθεὶς Εὔανδρόν τινα, γένος μὲν Κρῆτα,
πιστότατον δὲ ὄντα καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἑαυτῷ κατὰ
τῶν Ῥωμαίων ὑπουργηκότα καὶ τὴν τοῦ Εὐμένους
ἐπιβουλὴν τὴν ἐν τοῖς Δελφοῖς γενομένην συνεσκευα-
κότα, οὐκ ἐξέδωκε, φοβηθεὶς μὴ κατείπῃ ὅσα αὐτῷ
συνῄδει, λάθρᾳ δὲ ἀποκτείνας διέδωκε λόγον ὅτι
ἑαυτὸν προαπεχρήσατο. οἱ δὲ συνόντες οἱ φοβηθέν-
τες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ τὴν μιαιφονίαν μεθί-
στασθαι ἤρξαντο. V p. 610.

ὅτι ὁ Περσεὺς ἐθελοντὴς εὑρέθη, καὶ αὐτὸν ἐς 4
τὴν Ἀμφίπολιν ἀχθέντα ὁ Παῦλος οὐδὲν οὔτε ἔργῳ
οὔτε λόγῳ δεινὸν ἔδρασεν, ἀλλὰ καὶ προσιόντι οἱ
ὑπαναστάς τά τε ἄλλα ἐδεξιώσατο καὶ ὁμόσιτον
ἐποιήσατο, ἔν τε φυλακῇ ἀδέσμῳ καὶ ἐν θεραπείᾳ
πολλῇ ἦγε. V p. 613.

ὅτι Περσεύς, ὕστατος βασιλεὺς Μακεδονίας, κα- 5
ταλιμπανόμενος ἐν τῷ πρὸς Ῥωμαίους πολέμῳ ὑπὸ
τῶν οἰκείων, ἀπογνοὺς φέρων ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν
Αἰμιλίῳ Παύλῳ. ὁ δὲ πεσεῖν βουληθέντα πρὸς τοῖς
γόνασιν αὐτοῦ ἀναστήσας, καὶ ἐπειπὼν "ἄνθρωπε,

τί μου καθαιρεῖς τὸ κατόρθωμα;" ἐπί τινος βασιλικοῦ θρόνου πάρεδρον αὐτῷ κατεστήσατο. M p. 546.

6 ὅτι Περσεὺς ναῦν τἄλλα τε μεγαλοπρεπῶς καὶ πέρα τοῦ συνήθους ἐξήσκησε, τὴν εἰρεσίαν ἐπὶ ἑκκαίδεκα στίχους ποιήσας. M ib.

67 ὅτι ὁ Παῦλος οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἦν ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ χρημάτων ἀδωρότατος. τεκμήριον δέ· δεύτερον τότε ὑπατεύσας καὶ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν προῖκα τελευτήσαντος ἀποδοθῆναι.
2 τοιοῦτος μὲν οὖν ἦν καὶ τοιαῦτα ἔπραξεν. τοῦτο δὲ μόνον ὥσπερ τινὰ κηλῖδα [ἐν] τῷ τούτου βίῳ προστετρῖφθαι νομίζουσι, τὸ διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις τὰ χρήματα ἐπιτρέψαι, τἄλλα οὐκ ἄμοιρον χαρίτων ἄνδρα γενόμενον, καὶ μέτριον μὲν ἐν ταῖς εὐπραγίαις, εὐτυχέστατον δὲ ἅμα καὶ εὐβουλότατον ἐν τοῖς πολεμίοις ὀφθέντα. μαρτύριον δὲ τὸ μήτε πρὸς τὸν Περσέα ὑπέρογκον καὶ ἀλαζόνα δειχθῆναι, μήτε τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον κακῶς καὶ ἀπροβούλως ἀγωνίσασθαι. V p. 613.

68 ὅτι οἱ Ῥόδιοι φρόνημα πολὺ πρότερον σχόντες ὡς
a. u. 587 καὶ αὐτοὶ τόν τε Φίλιππον καὶ τὸν Ἀντίοχον νενικηκότες τῶν τε Ῥωμαίων κρείττους ὄντες, ἐς τοσοῦτον δέους ἀφίκοντο ὥστε καὶ πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὸν τῆς Συρίας βασιλέα σταλέντα Ποπίλιον μεταπέμψασθαι, καὶ παρόντος αὐτοῦ καταψηφίσασθαι πάντων τῶν τἀναντία τοῖς Ῥωμαίοις φρονησάντων, τούς τε συλληφθέντας αὐτῶν ἐπὶ τιμωρίαν πέμψαι. U p. 382.

2 ὅτι οἱ αὐτοὶ πρεσβευσάμενοι πρὸς αὐτοὺς πολλάκις, ὥς που καὶ ἐδέοντό τινος, οὐδὲν ἔτ' αὐτοῖς προσέφερον ὧνπερ καὶ πρότερον, ἀλλ' ὅσα ἐς τὸ

παραιτήσασθαι μὴ μνησικακεῖν σφισιν αὐτοὺς χρήσιμα ἐξ ὧν ὑπούργησάν ποτε αὐτοῖς λαβεῖν ἐδύναντο, μόνα ἔλεγον, καὶ τήν γε πρόσρησιν τῆς συμμαχίας 3
τῆς πρὸς αὐτοὺς μὴ προσδεχόμενοι πρόσθεν, ἵνα καὶ ὡς μετατάξασθαί ποτε ἀπ᾽ αὐτῶν ἐκ τοῦ μηδεμίαν ἔνορκον ἀνάγκην φιλίας ἔχειν δυνάμενοι φοβεροί τε αὐτοῖς ὦσι καὶ πρὸς τῶν ἀεὶ πολεμούντων σφίσιν ἐπιθεραπεύωνται, τότε καὶ πάνυ προσθέσθαι ἐσπούδαζον, τήν τε παρὰ τῶν Ῥωμαίων εὔνοιαν ἅμα βεβαιούμενοι, καὶ τιμὴν ἐκ τούτου καὶ παρὰ τῶν ἄλλων θηρώμενοι. U ib.

ὅτι ὁ Προυσίας αὐτὸς ἔς τε τὴν Ῥώμην καὶ ἐς τὸ 69
βουλευτήριον ἐσελθὼν τόν τε οὐδὸν αὐτοῦ κατεφίλησε καὶ τοὺς βουλευτὰς θεοὺς ἐπωνόμασε καὶ προσεκύνησεν. ἐξ οὗπερ καὶ ἠλεήθη ὅτι μάλιστα, καίτοι καὶ τῷ Ἀττάλῳ παρὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων γνώμην πολεμήσας. ἐλέγετο γὰρ καὶ οἴκοι τοὺς πρέσβεις αὐτῶν, ὁσάκις ἀφίκοιντό τινες, προσκυνεῖν, ἀπελεύθερόν τε ἑαυτὸν τοῦ δήμου ἐπεκάλει, καὶ πιλίον πολλάκις ἐπετίθετο. U p. 383.

ὅτι Σκιπίων νέος δ´ καὶ κ´ ἐτῶν ἐστρατήγησεν. 70
M p. 546.

τίς γάρ ποτε καὶ ὅρος ἡλικίας τοῖς γ᾽ ἅπαξ ἐκ 2
μειρακίων ἐξελθοῦσι πρὸς τὸ τὰ δέοντα φρονεῖν ἔπεστι; τίς ἀριθμὸς ἐτῶν πρὸς τὸ τὰ προσήκοντα πράττειν ἀποδέδεικται; οὐχ ὅσοι μὲν ἂν τῇ τε φύσει καὶ τῇ τύχῃ χρηστῇ χρήσωνται, πάντα ἀπ᾽ ἀρχῆς εὐθὺς ἃ δεῖ καὶ φρονοῦσι καὶ πράττουσιν, οἱ δὲ ἐν τῇδε τῇ ἡλικίᾳ βραχὺν νοῦν ἔχοντες οὐδ᾽ ἂν αὖθίς ποτε, οὐδ᾽ εἰ πολλὰ ἔτη διέλθοι, φρονιμώτεροι γένοιντο; ἀμείνων μὲν γὰρ ἄν τις αὐτὸς ἑαυτοῦ προϊούσης τῆς ἡλικίας ὑπάρξειεν, ἔννους δ᾽ ἐξ ἀνοήτου καὶ ἔμφρων ἐξ

ἄφρονος οὐδ᾽ ἂν εἷς ἐκβαίη. μὴ μέντοι τοὺς νέους ἐς ἀθυμίαν, ὡς καὶ κατεγνωσμένους τὸ μηδὲν τῶν δεόντων πράττειν δύνασθαι, ἐμβάλητε· πᾶν γὰρ τοὐναντίον προτρέπεσθαι αὐτοὺς ὀφείλετε πάντα τὰ προσήκοντα αὐτοῖς προθύμως ποιεῖν ἀσκεῖν, ὡς καὶ τιμὰς καὶ ἀρχὰς καὶ πρὸ τοῦ γήρως ληψομένους· ἐκ γὰρ τούτου καὶ τοὺς πρεσβυτέρους βελτίους ποιήσετε, πρῶτον μὲν ἀνταγωνιστὰς πολλοὺς ἀποδείξαντες, ἔπειτ᾽ ἐνδειξάμενοι ὡς καὶ τἄλλα πάντα καὶ τὰς ἡγεμονίας μάλιστα οὐκ ἐξ ἀριθμοῦ ἐτῶν ἀλλ᾽ ἐξ ἀρετῆς ἐμφύτου πᾶσι τοῖς πολίταις δώσετε. M p. 547 et Excerpta ex Ms. Florentino Ioannis Damasceni Parallelorum vol. 2, p. 688, 689 ed. Gaisf., 4, p. 148, 149 ed. Meinek., ubi ὡς κατεγνωσμένους et πρακτικωτέρους pro πρεσβυτέρους, rectiusque τοῖς γ᾽ ἅπαξ et ἔννους δ᾽ ἐξ pro γε et δέ, sed male paullo ante finem μὲν pro μάλιστα.

4 ὅτι Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἄριστος μὲν ἦν ἐκ
πλείονος τὸ δέον ἐκφροντίσαι, ἄριστος δὲ καὶ ἐκ τοῦ
παραχρῆμα τὸ κατεπεῖγον ἐρευνῆσαι, ἔν τε τῷ προσ-
ήκοντι καιρῷ ἑκατέρῳ αὐτῶν χρήσασθαι ᾔδει. τά τε
πρακτέα ἐν τῷ θαρσοῦντι διεσκόπει, καὶ τὴν διαχεί-
ρισιν αὐτῶν ὡς καὶ δεδιὼς ἐποιεῖτο. ὅθενπερ τῇ
τοῦ λογισμοῦ ἀδεεῖ διασκέψει πάντα ἀκριβῶς τὰ κα-
θήκοντα ἐνενόει, καὶ τῇ περὶ τοῦ ἀσταθμήτου φρον-
5 τίδι ἀσφαλῶς αὐτὰ ἔπραττε. καὶ διὰ τοῦτ᾽ εἴ ποτε
καὶ ἐς ἀπροβουλίας ἀνάγκην, οἷα ἔν τε τοῖς τοῦ πο-
λέμου παραλόγοις καὶ ἐν ταῖς τῆς τύχης ῥοπαῖς συμ-
βαίνειν εἴωθε, προήχθη, οὐδὲ τότε τῶν προσηκόν-
των ἡμάρτανεν. ὑπὸ γὰρ τοῦ ἔθους, τοῦ τε τῇ τύχῃ
πρὸς μηδὲν ἀλογίστως χρῆσθαι, οὐδὲ ἐς τὴν τοῦ
ἐξαπιναίου προσβολὴν ἀπαράσκευος ἦν, ἀλλὰ καὶ

τοῖς αἰφνιδίοις ὑπὸ τοῦ μηδέποτε ἀτρεμίζειν ὡς καὶ
ἐκ πολλοῦ αὐτὰ προνενοηκὼς ἐχρῆτο. τολμητής τε 6
ἐκ τούτων, ἐν οἷς ἐπεπιστεύκει ὀρθῶς ἔχειν, καὶ κιν-
δυνευτὴς ἐν οἷς ἐθάρσει ἰσχυρῶς ἐγίγνετο· καὶ γὰρ
τὸ σῶμα ἴσα τοῖς πάνυ τῶν στρατιωτῶν ἔρρωτο. καὶ
διὰ τοῦτο, ὃ καὶ τὰ μάλιστα ἄν τις αὐτοῦ θαυμά-
σειε, προεβούλευέ τε τὰ κράτιστα ὡς καὶ ἑτέροις ἐπι-
τάξων, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτὰ ὡς καὶ ὑφ᾽ ἑτέρων κε-
κελευσμένα ἐχειρούργει. τῇ τε οὖν ἄλλῃ ἀρετῇ ἀσφα- 7
λὴς ἦν, καὶ τὴν πιστότητα οὐχ ὅπως πρὸς τοὺς πο-
λίτας τούς τε χρωμένους οἱ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὀθνεῖον
τό τε πολεμιώτατον ἀκριβῆ ἐκέκτητο. καὶ αὐτῷ κατὰ
τοῦτο πολλοὶ μὲν ἰδιῶται, πολλαὶ δὲ καὶ πόλεις προσε-
χώρησαν. ἅτε γὰρ μηδὲν ἀλογίστως μηδὲ ἐξ ὀργῆς 8
ἢ καὶ δέους ποιῶν ἢ καὶ λέγων, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ βεβαίου
τῶν λογισμῶν πρὸς πάντα τὰ καίρια ἕτοιμος ὤν, καὶ
τὰ ἀνθρώπινα ἱκανῶς ἐκλογιζόμενος, καὶ μήτε τι
ἀνέλπιστον ποιούμενος καὶ πάντα πρὸς τὴν τῶν
πραγμάτων φύσιν προδιασκοπῶν, ῥᾷστά τε τὰ πρακ-
τέα πρὶν καὶ δεηθῆναι αὐτῶν ἐπενόει, καὶ ἐς βε-
βαιότητα αὐτοῖς ἐχρῆτο. τοιγαροῦν μόνος ἀνθρώπων 9
ἢ καὶ μάλιστα διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὴν μετριότητα
τήν τε ἐπιείκειαν οὔτε ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων οὔθ᾽ ὑπό
τινος ἐφθονήθη. ἴσος μὲν γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις,
οὐκ ἀμείνων δὲ τῶν ὁμοίων, ἀσθενέστερος δὲ τῶν
μειζόνων ἀξιῶν εἶναι, κρείττων καὶ τοῦ φθόνου τοῦ
μόνους τοὺς ἀρίστους ἄνδρας λυμαινομένου ἐγένετο.
V p. 613.

ὅτι Καρχηδόνιοι πολεμούμενοι παρὰ Ῥωμαίων 71
ὅπλα τε καὶ τριήρεις δι᾽ ἐλαχίστου ἐποιήσαντο, τοὺς a. u. 605
μὲν ἀνδριάντας πρὸς τὴν τοῦ χαλκοῦ χρῆσιν συγχω-
νεύσαντες, καὶ τὴν ξύλωσιν τῶν τε ἰδίων καὶ δημο-

σίων ἔργων πρὸς τὰς τριήρεις καὶ τὰς μηχανὰς μετενεγκάμενοι, ἔς τε τὰ σχοινία ταῖς τῶν γυναικῶν κόμαις ἀποκεκαρμέναις χρησάμενοι. M p. 540. Conf. Zonaras p. 283, 5.

2 *Δίωνος κα' βιβλίῳ* "ὅ τε Φαμέας ἀπογνοὺς τὰ τῶν Καρχηδονίων πράγματα." Bekk. Anecd. p. 124, 9. Conf. Zonaras p. 286, 7.

72 ὅτι ἦρξαν τῆς διαφορᾶς οἱ Ἀχαιοί, τοῖς Λακε-
a. u. 606 δαιμονίοις ἐγκαλοῦντες, διηνέχθησαν γὰρ ἀλλήλοις, ὡς τῶν συμβεβηκότων σφίσιν αἰτίοις γεγονόσι, Διαίου [ὅτι] μάλιστα τοῦ στρατηγοῦ αὐτοὺς ἐνάγοντος. καὶ τῶν γε Ῥωμαίων καταλλακτὰς αὐτοῖς πολλάκις πεμψάντων οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρέσβεις, οὓς ἐκεῖνοι διασπάσαι πῃ τὸ Ἑλληνικόν, ὅπως ἀσθενέστεροι ὦσιν, ἐθελήσαντες ἔπεμψαν, πρόφασιν τὸ μὴ δεῖν τὰς πόλεις τὰς τοῦ Φιλίππου γενομένας, ὧν καὶ Κόρινθος ἦν ἔς τε τὰ ἄλλα ἀνθοῦσα καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ κρατιστεύουσα, μετέχειν αὐτοῦ ποιησάμε-
2 νοι, παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀποκτεῖναι. φυγῇ δ' οὖν αὐτῶν ἐκ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἐν ᾧ ἦσαν, προαποχωρησάντων ἐπρεσβεύσαντο μὲν ἐς τὴν Ῥώμην, ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τοῦ γεγονότος· οὐ γὰρ ἐπ' ἐκείνους ἀλλ' ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους τοὺς μετ' αὐτῶν ὄντας ὁρμῆσαι ἔφασκον. τῶν δὲ Ῥωμαίων τὴν μὲν σκῆψιν αὐτῶν οὐκ ἐλεγξάντων, τοῖς τε γὰρ Καρχηδονίοις ἔτι ἐπολέμουν, καὶ τὰ τῶν Μακεδόνων οὐδέπω καλῶς βέβαια εἶχον, ἄνδρας δὲ στειλάντων, καὶ τὴν ἄδειαν αὐτοῖς, ἂν μηδὲν ἔτι νεωτερίσωσι, δώσειν ὑποσχομένων, τὸ συνέδριον αὐτοῖς οὐ παρέσχον, ἀλλ' ἐς ἕτερόν σφας σύλλογον, ὃς μεθ' ἕκμηνον ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἀνεβάλοντο. U p. 384.

73 ὅτι Οὐιρίαθος ἀνὴρ Λυσιτανὸς ἀφανέστατος μὲν

γένος, ὥς γέ τισι δοκεῖ, ὤν, περιβοητότατα δὲ ταῖς
πράξεσι χρησάμενος, λῃστής τε γὰρ ἐκ ποιμένος, καὶ
μετὰ τοῦτο καὶ στρατηγός. ἐπεφύκει γὰρ καὶ ἤσκητο
τάχιστος μὲν διῶξαί τε καὶ φυγεῖν, ἰσχυρότατος δὲ
ἐν σταδίᾳ μάχῃ εἶναι· καὶ τήν τε τροφὴν τὴν ἀεὶ
παροῦσαν καὶ τὸ ποτὸν τὸ προστυχὸν ἥδιστα ἐλάμ- 2
βανεν, ὑπαίθριός τε τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον διῃ-
τᾶτο, καὶ ταῖς αὐτοφυέσι στρωμναῖς ἠρκεῖτο. καὶ
διὰ ταῦτα παντὸς μὲν καύματος, παντὸς δὲ ψύχους
κρείσσων ἦν, καὶ οὔθ᾽ ὑπὸ λιμοῦ ποτε ἐπόνησεν οὔθ᾽
ὑπὸ ἄλλης τινὸς ἀηδίας ἐταλαιπώρησεν, ἅτε καὶ πάν-
των τῶν ἀναγκαίων ἐκ τῶν ἀεὶ παρόντων ὡς καὶ
ἀρίστων ἀπολαύων ἱκανώτατα. τοιούτου δ᾽ αὐτῷ τοῦ 3
σώματος καὶ ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐκ τῆς ἀσκήσεως ὄν-
τος, πολὺ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς ὑπερέφερε. ταχὺς
μὲν γὰρ πᾶν τὸ δέον ἐννοῆσαι καὶ ποιῆσαι ἦν, τό τε
γὰρ πρακτέον ἅμα ἐγίγνωσκε, καὶ τὸν καιρὸν αὐτοῦ
ἠπίστατο, δεινὸς δὲ τά τε ἐμφανέστατα ἀγνοεῖν καὶ
τὰ ἀφανέστατα εἰδέναι προσποιήσασθαι. πρὸς δ᾽ ἔτι 4
καὶ στρατηγὸς καὶ ὑπηρέτης αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐς πάντα
ὁμοίως γιγνόμενος οὔτε ταπεινὸς οὔτε ἐπαχθὴς ἑω-
ρᾶτο, ἀλλ᾽ οὕτω πρός τε τὴν τοῦ γένους ἀσθένειαν
καὶ πρὸς τὴν τῆς ἰσχύος ἀξίωσιν ἐκέκρατο ὥστε μήτε
χείρων τινὸς μήτε κρείσσων δοκεῖν εἶναι. τό τε σύμ-
παν εἰπεῖν, οὔτε πλεονεξίας οὔτε δυναστείας ἢ καὶ
ὀργῆς ἕνεκα τὸν πόλεμον, ἀλλὰ δι᾽ αὐτὰ τὰ ἔργα
αὐτοῦ ἐποιεῖτο, κἀκ τούτου τὰ μάλιστα καὶ φιλοπό-
λεμος καὶ εὐπόλεμος ἐλογίσθη. V p. 614.

ὅτι ὁ Κλαύδιος ὁ συνάρχων Μετέλλου, πρός τε 74
τὸ γένος ὠγκωμένος καὶ τῷ Μετέλλῳ φθονῶν, ἔτυχεν a. u.
ἐν τῇ Ἰταλίᾳ λαχὼν ἄρχειν, καὶ πολέμιον οὐδὲν ἀπο- 611
δεδειγμένον εἶχε, καὶ ἐπεθύμησε πάντως τινὰ ἐπι-

νικίων πρόφασιν λαβεῖν, καὶ Σαλάσσους Γαλάτας μὴ ἐγκαλουμένους τι ἐξεπολέμωσε τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπέμφθη γὰρ ὡς συμβιβάσων αὐτοὺς τοῖς ὁμοχώροις περὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐς τὰ χρυσεῖα ἀναγκαίου διαφερομένους, καὶ τήν τε χώραν αὐτῶν πᾶσαν κατέδραμεν ... ἔπεμψαν δὲ αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν δέκα ἱερέων δύο. V p. 617.

2 ὅτι Κλαύδιος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀκριβῶς ἠπίστατο ὅτι οὐκ ἐνενικήκει, ἀλλ' οὖν καὶ τότε τοσαύτῃ ὑπερηφανίᾳ ἐχρήσατο ὥσθ' ὑπὲρ μὲν τῶν ἐπινικίων μηδένα λόγον μήτε ἐν τῇ βουλῇ μήτε ἐν τῷ δήμῳ ποιήσασθαι, καθάπερ δὲ ὑπαρχόντων οἱ πάντως αὐτῶν, κἂν μηδεὶς ψηφίσηται, τὰ ἐς αὐτὰ ἀναλώματα αἰτῆσαι. V ib.

75 ὅτι ὁ Ποπίλιος οὕτω κατεφόβησε τὸν Οὐιρίαθον
a. u. 612 ὥστε καὶ ὑπὲρ σπονδῶν οἱ εὐθύς, πρὶν καὶ μάχης τινὸς πειραθῆναι, προσπέμψαι, τούς τε κορυφαίους τῶν ἀποστάντων ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐξαιτηθέντα τοὺς μὲν ἀποκτεῖναι, ἐν οἷς καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ, καίπερ ἰδίαν δύναμιν ἔχων, ἐφονεύθη, τοὺς δὲ καὶ ἐκδοῦναι, ὧν πάντων ὁ ὕπατος τὰς χεῖρας ἀπέκοψεν. κἂν παντελῶς κατελύσατο, εἰ μὴ καὶ τὰ ὅπλα ᾐτήθη· τοῦτο γὰρ οὔτ' αὐτὸς οὔτε τὸ λοιπὸν πλῆθος ὑπομεῖναι ἐποίησεν. U p. 383.

76 ὅτι Μόμμιος καὶ ὁ Ἀφρικανὸς παμπληθὲς ἀλλήλων τοῖς τρόποις ἐς πάντα διέφερον. ὁ μὲν γὰρ ἐπί τε τὸ σωφρονέστατον καὶ μετ' ἀκριβείας, μηδενὸς μηδὲν προτιμῶν, ἦρξε, καὶ πολλοὺς μὲν ἐκ τῆς βουλῆς, πολλοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἱππέων τῶν τε ἄλλων ὡς ἑκάστους εὔθυνεν· ὁ δὲ δὴ Μόμμιος πρός τε τὸ δημοτικώτερον καὶ πρὸς τὸ ἀνθρωπινώτερον οὔτ' αὐ-

τός τινι κηλῖδα προσέθηκε, καὶ συχνὰ τῶν ὑπ' ἐκείνου πραχθέντων, ὅσα γε καὶ ἐνεδέχετο, κατέλυσεν. ἐς τοσοῦτον γὰρ ἐπιεικείας φύσει προήκων ἦν ὥστε 2
καὶ τῷ Λουκούλλῳ χρῆσαί τε ἀγάλματα πρὸς τὴν τοῦ Τυχαίου, ὃ ἐκ τοῦ Ἰβηρικοῦ πολέμου κατεσκεύασε, καθιέρωσιν, καὶ μὴ βυληθέντος αὐτὰ ὡς καὶ ἱερὰ ἐκ τῆς ἀναθέσεως γεγονότα ἀποδοῦναι μηδεμίαν ὀργὴν ποιήσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐκείνου ὀνόματι τὰ ἑαυτοῦ λάφυρα περιιδεῖν ἀνακείμενα. V p. 618.

ὅτι Πομπήιος πολλὰ καὶ ἐσφάλη καὶ αἰσχύνην 77
δεινὴν ὦφλεν· ποταμὸν γάρ τινα διὰ τῆς τῶν Νου- a. u. 614
μαντίνων χώρας ῥέοντα βουληθεὶς ἐκ τῆς ἀρχαίας διεξόδου παρατρέψαι, ἐπὶ δὲ τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν ἐφεῖναι, τοῦτο μὲν ἰσχυρῶς πονηθεὶς ἐξειργάσατο. πολλοὺς δὲ στρατιώτας ἀποβαλὼν οὔτε τοῖς Ῥωμαίοις ὄφελος ἐκ τῆς παρεκτροπῆς γενέσθαι οὔτε ἐκείνοις βλάβος . . . V ib.

ὅτι Καιπίων τοὺς μὲν πολεμίους οὐδὲν ὅ,τι καὶ 78
ἄξιον εἰπεῖν, τοὺς δὲ οἰκείους πολλὰ καὶ δεινὰ ἔδρασεν, ὥστε καὶ κινδυνεῦσαι ὑπ' αὐτῶν ἀπολέσθαι. χαλεπῶς τε γὰρ αὐτοῦ καὶ τραχέως τοῖς τε ἄλλοις καὶ μάλιστα τοῖς ἱππεῦσι χρωμένου, πολλοὶ πολλὰ καὶ ἄτοπα ταῖς νυξὶν ὅτι μάλιστα διέσκωπτον καὶ διεθρόουν, καὶ ἐφ' ὅσον γε ἐκεῖνος διὰ τοῦτ' ἠγανάκτει, ἐπὶ πλεῖον ἐτώθαζον, ὅπως ἐξοργίζοιτο. ὡς 2
οὖν τὸ πραττόμενον ἔνδηλον ἦν, ὑπεύθυνος δὲ οὐδεὶς εὑρίσκετο, ὑποτοπήσας ὑπὸ τῶν ἱππέων αὐτὸ γίγνεσθαι, καὶ ἐς οὐδένα τρέψαι δυνηθεὶς τὴν αἰτίαν, πᾶσιν αὐτοῖς τὴν ὀργὴν ἔφερεν, καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἑξακοσίους ὄντας τὸν ποταμόν, παρ' ᾧ ἐστρατοπεδεύοντο, μετὰ μόνων ἱπποκόμων διαβῆναι, καὶ ἐκ τοῦ ὄρους ἐφ' ᾧ ὁ Οὐιρίαθος ηὐλίζετο ξυλίσασθαι.

*προύπτου δὲ δὴ τοῦ κινδύνου πᾶσιν ὄντος, οἱ χι-
λίαρχοι καὶ οἱ ὑποστράτηγοι ἐδέοντο αὐτοῦ μὴ ἀπο-
3 λέσαι σφᾶς. οἱ δὲ ἱππεῖς ὀλίγον ἐπισχόντες, ὡς καὶ
ἐκείνων αὐτοῦ ἀκούσοντος, ἐπειδὴ μηδὲν ἐνεδίδου,
ἱκετεῦσαι μὲν αὐτὸν ἀπηξίωσαν, οὗπερ που καὶ τὰ
μάλιστα ἐγλίχετο, διολέσθαι δὲ μᾶλλον ἤ τι ἐπιεικὲς
φθέγξασθαι πρὸς αὐτὸν ἑλόμενοι ὥρμησαν ἐπὶ τὸ
τεταγμένον· καὶ αὐτοῖς τό τε τῶν συμμάχων ἱππι-
κὸν καὶ ἄλλοι ἐθελονταὶ συνεξῆλθον. καὶ τόν τε πο-
ταμὸν διέβησαν, καὶ τὴν ὕλην τεμόντες περὶ τὸ στρα-
τήγιον αὐτοῦ παρενέβαλον, ὡς καὶ καταπρήσοντες αὐ-
τόν. κἂν κατεκαύθη, εἰ μὴ προεξέφυγεν.* V ib.

79 *ὅτι ἐλθόντων Νουμαντίνων πρέσβεων οἱ Ῥωμαῖοι*
a. u. 618 *ἔξω τοῦ τείχους ἐδέξαντο αὐτούς, ἵνα μὴ καὶ βεβαιοῦν
ἐκ τούτου τὰς σπονδὰς δόξωσι. ξένια μέντοι σφίσι
καὶ ὣς ἐξέπεμψαν, μὴ βουληθέντες πω τὴν ἐλπίδα
2 αὐτῶν ὡς καὶ συναλλαγησομένων ἀφελέσθαι. ἔλεγον
δὲ οἱ μὲν περὶ τὸν Μαγκῖνον τήν τε ἀνάγκην τῶν
ὡμολογημένων καὶ τὸ πλῆθος τῶν σεσωμένων, ὅτι
τε πάνθ' ὅσα καὶ πρότερον ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐκέκτηντο
εἶχον. ἠξίουν τ' αὐτοὺς μὴ πρὸς τὴν παροῦσάν σφων
ἄδειαν ἀλλὰ πρὸς τὸν τότε περιστάντα τοὺς στρα-
τιώτας κίνδυνον ἐκλογίζεσθαι, οὐχ ὅσα ἔδει γεγονέ-
3 ναι, ἀλλ' ὅσα ἐνεδέχετο πραχθῆναι. οἱ δὲ Νουμαν-
τῖνοι πολλὰ μὲν περὶ τῆς προτέρας σφῶν ἐς αὐτοὺς
εὐνοίας, πολλὰ δὲ καὶ περὶ τῆς ἐκείνων μετὰ ταῦτα
ἀδικίας, ὑφ' ἧς ἐς τὸν πόλεμον κατέστησαν, τήν τε
τοῦ Πομπηίου ψευδορκίαν προέφερον, καὶ τῆς τοῦ
Μαγκίνου καὶ τῶν ἄλλων σωτηρίας εὐεργεσίαν ἀπῄ-
τουν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τὰς σπονδὰς ἔλυσαν καὶ τὸν
Μαγκῖνον ἐκδοθῆναι τοῖς Νουμαντίνοις ἔγνωσαν.*
U p. 383.

ὅτι Καιπίωνος μαχομένου τοῖς Ἴβηρσιν οἱ βάρ- 80
βαροι τοῦτον δείσαντες ἀποκτείνουσι τὸν αὐτῶν βα-
σιλέα Βορίανθον. ὧν ἀφικόμενοί τινες πρὸς Και-
πίωνα ἆθλα παρ' αὐτοῦ τῶν πεπραγμένων λαβεῖν
ἠξίουν. ὁ δὲ ἀποκρίνεται μηδαμῶς εἶναι Ῥωμαίοις
ἔννομον ἐν ἐπαίνῳ ποιεῖσθαι τὰς κατὰ τῶν στρατη-
γῶν τοῖς ἀρχομένοις ἐπιχειρουμένας ἐπιβουλάς. M
p. 547. V. Ioannes Antioch. p. 559, fr. 60 ed. Müller.,
unde sua duxit Suidas v. *Βορίανθος* et *ἐπιβουλή*.

ὅτι ὁ Κλαύδιος πολλὰ ἂν καὶ ἄτοπα ὑπὸ τραχύ- 81
τητος εἰργάσατο, εἰ μήπερ ὁ συνάρχων αὐτοῦ Κύιν-
τος ἐκώλυσεν. ἐπιεικὴς γὰρ ὢν καὶ ἐναντιωτάτην
αὐτῷ φύσιν ἔχων ὀργῇ μὲν οὐδέν οἱ ἀντέπραξεν, ἐν-
διδοὺς δέ πῃ καὶ πρᾴως πως αὐτῷ χρώμενος οὕ-
τως αὐτὸν μετεχειρίσατο ὥστε ἐλάχιστα πικράνασθαι.
V p. 621.

ὅτι ὁ Φούριος ἐξήγαγεν ἐν τοῖς ὑποστρατήγοις 82
τὸν Πομπήιον καὶ τὸν Μέτελλον, καίπερ καὶ ἑαυτῷ
καὶ ἀλλήλοις ἐχθροὺς ὄντας, ὅπως ὡς καὶ μέγα τι
πράξων τόν τε ἔλεγχον τῶν ἔργων ἀκριβῆ ποιήσηται,
καὶ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀρετῆς καὶ παρὰ ἀκόντων
σφῶν λάβῃ. V ib.

ὅτι ὁ Γράκχος ὁ Τιβέριος ἐτάραξε τὰ τῶν Ῥω- 83
μαίων, καίπερ καὶ γένους ἐς τὰ πρῶτα πρὸς τὸν
πάππον τὸν Ἀφρικανὸν ἀνήκων, καὶ φύσει ἀξίᾳ αὐ-
τοῦ χρώμενος, τά τε τῆς παιδείας ἔργα ἐν τοῖς μά-
λιστα ἀσκήσας, καὶ φρόνημα μέγα ἔχων. ὅσῳ γὰρ
πλείω καὶ ἰσχυρότερα ταῦτα ἐκέκτητο, μᾶλλον ἐς φι-
λοτιμίαν ἀπ' αὐτῶν προήχθη, καὶ ἐπειδὴ ἅπαξ ἔξω
τοῦ βελτίστου παρετράπη, καὶ ἄκων ἐς τὸ κάκιστον
ἐξώκειλεν. ἐπειδὴ γὰρ αὐτῷ τὰ τῶν Νουμαντίνων 2
ἐπινίκια ἀπεψηφίσθη, καὶ αὐτὸς τιμηθήσεσθαι πρό-

τερον, ἅτε καὶ πρυτανεύσας αὐτά, ἐλπίσας οὐχ ὅπως
τοιούτου τινὸς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ προσεκινδύνευσεν
ἐκδοθῆναι, ἔγνω καὶ τὰ πράγματα οὐκ ἀπ' ἀρετῆς
οὐδὲ ἀπ' ἀληθείας, ἀλλ' ὥς που καὶ ἔτυχεν, ἐξετα-
3 ζόμενα. ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν τῆς δόξης ὡς οὐκ
ἀσφαλῆ ἀφῆκε, τρόπον δέ τινα πρωτεῦσαι πάντως
ἐπιθυμήσας, καὶ τοῦτο διὰ τοῦ ὁμίλου μᾶλλον ἢ τῆς
βουλῆς ἐξεργάσεσθαι προσδοκήσας, ἐκείνῳ προσέ-
θετο. V p. 621.

4 ὅτι Μάρκος Ὀκταούιος τῷ Γράκχῳ διὰ φιλονει-
a. u. 621 κίαν συγγενικὴν ἑκὼν ἀντηγωνίζετο. καὶ ἐκ τούτου
οὐδὲν μέτριον ἐπράττετο, ἀλλ' ἀντιφιλονεικοῦντες
περιγενέσθαι μᾶλλον ἀλλήλων ἢ τὸ κοινὸν ὠφελῆ-
σαι, πολλὰ μὲν καὶ βίαια, ὥσπερ ἐν δυναστείᾳ τινί,
ἀλλ' οὐ δημοκρατίᾳ, ἔπραξαν, πολλὰ δὲ καὶ ἄτοπα,
ὥσπερ ἐν πολέμῳ τινί, ἀλλ' οὐκ εἰρήνῃ, ἔπαθον.
5 τοῦτο μὲν γὰρ εἷς πρὸς ἕνα, τοῦτο δὲ πολλοὶ κατὰ
συστάσεις λοιδορίας τε ἐπαχθεῖς καὶ μάχας, οὐχ ὅτι
κατὰ τὴν ἄλλην πόλιν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βουλευ-
τηρίῳ τῇ τε ἐκκλησίᾳ ἐποιοῦντο. τῇ μὲν γὰρ προφά-
σει τῇ τοῦ νόμου χρώμενοι, τῷ δὲ ἔργῳ καὶ ἐς τὰ
ἄλλα πάντα διασπευδόμενοι, ὥστε ἐν μηδενὶ ἀλλή-
6 λων ἐλαττοῦσθαι. κἀκ τούτου οὔτ' ἄλλο τι τῶν εἰ-
θισμένων ἐν κόσμῳ συνέβαινεν οὔθ' αἱ ἀρχαὶ τὰ
νενομισμένα ἔπρασσον, τὰ δὲ δικαστήρια ἐπέπαυτο
καὶ συμβόλαιον οὐδὲν ἐγίγνετο, ἀλλ' ἥ τε ταραχὴ
καὶ ἡ ἀκρισία πανταχοῦ πολλὴ ἦν· καὶ ὄνομα πόλεως
ἔφερον, στρατοπέδου δὲ οὐδὲν ἀπεῖχον. V p. 622.

7 ὅτι ὁ Γράκχος τοῖς στρατευομένοις ἐκ τοῦ ὁμίλου
νόμους τινὰς ἐπικουροῦντας ἔγραφε, καὶ τὰ δικαστή-
ρια ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἱππέας μετῆγε, φύρων
καὶ ταράσσων πάντα τὰ καθεστηκότα, ὅπως ἔκ γε

τούτου ἀσφαλείας τινὸς ἐπιλάβηται. καὶ ὡς οὐδὲν 8
οὐδὲ ἐνταῦθα αὐτῷ προεχώρει, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐξόδῳ
τῆς ἀρχῆς ἣν καὶ ἔμελλεν ἀπαλλαγεὶς αὐτῆς αὐτίκα
τοῖς ἐχθροῖς ὑποβληθήσεσθαι, ἐπεχείρησε καὶ ἐς τὸ
ἐπιὸν ἔτος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ δημαρχῆσαι καὶ τὸν
πενθερὸν ὕπατον ἀποδεῖξαι, μηδὲν μήτ' εἰπεῖν μήθ'
ὑποσχέσθαι τισὶν ὀκνῶν. καὶ πενθίμην ἐσθῆτα πολ-
λάκις ἐνεδύετο, τήν τε μητέρα καὶ τὰ παιδία ἐς τὸ
πλῆθος παρῆγε συνδεόμενα. V ib.

ὅτι Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς φιλοτιμίᾳ πλείονι παρὰ 84
τὸ προσῆκον τό τε ἁρμόζον τῇ ἄλλῃ αὐτοῦ ἀρετῇ a. u. 625
ἐχρῆτο. οὐκοῦν οὐδὲ τῶν ἀντιστασιαστῶν τις αὐτῷ
θανόντι ἐφήσθη, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, καίπερ βαρύτα-
τον αὐτόν σφισι νομίζοντες εἶναι, ἐπόθησαν· χρήσι-
μόν τε γὰρ πρὸς τὰ κοινὰ ἑώρων, καὶ δεινὸν οὐδὲν
οὐδ' ἂν σφεῖς παθεῖν ἀπ' αὐτοῦ προσεδόκων. ὑπ- 2
εξαιρεθέντος δὲ τούτου πάντα αὖθις τὰ τῶν δυνα-
τῶν ἠλαττώθη, ὥστε ἐπ' ἀδείας τοὺς γεωνόμους πᾶ-
σαν ὡς εἰπεῖν τὴν Ἰταλίαν πορθῆσαι. καί μοι ἐς
τοῦτο ὅτι μάλιστα ἀποσκῆψαι δοκεῖ τό τε πλῆθος τῶν
λίθων τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενεχθέντων καὶ ἐς
ναούς τέ τινας ἐμπεσόντων καὶ ἀνθρώπους ἀποκτει-
νάντων, καὶ τὰ δάκρυα τοῦ Ἀπόλλωνος. ἔκλαυσεν
γὰρ ἔκλαυσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους
κατακόψαι τε τὸ βρέτας καὶ καταποντῶσαι ἐκ συμ-
βουλῆς μάντεων ψηφισθῆναι. V p. 625.

ὅτι ὁ Γράκχος τὴν μὲν γνώμην ὁμοίαν τῷ ἀδελφῷ 85
εἶχεν, πλὴν καθ' ὅσον ἐκεῖνος μὲν ἀπ' ἀρετῆς ἐς φι-
λοτιμίαν καὶ ἐξ αὐτῆς ἐς κακίαν ἐξώκειλεν, οὗτος δὲ
ταραχώδης τε φύσει ἦν καὶ ἑκὼν ἐπονηρεύετο, τῇ δὲ
δὴ παρασκευῇ τῶν λόγων πολὺ αὐτοῦ προέφερε.
καὶ διὰ ταῦτα ταῖς τε ἐπινοίαις κακοτροπωτέραις καὶ

ταῖς τόλμαις προχειροτέραις τῇ τε αὐθαδείᾳ πλείονι
2 πρὸς πάντα ὁμοίως ἐχρῆτο. πρῶτός τε ἐν τοῖς συλ-
λόγοις μεταξὺ δημηγορῶν ἐβάδιζε, καὶ τὸν βραχίονα
πρῶτος ἀπεγύμνωσεν, ὥστε μηδέτερον αὐτῶν κακὸν
ἐξ ἐκείνου νομισθῆναι. καὶ ἐπειδή γε πολλῇ μὲν
πυκνότητι ἐνθυμημάτων, πολλῇ δὲ καὶ σφοδρότητι
ὀνομάτων ἐπίπαν ἐδημηγόρει, καὶ ἐκ τούτου οὔτε
κατέχειν ῥᾳδίως ἑαυτὸν ἐδύνατο καὶ πολλάκις ἐς ἃ
οὐκ ἤθελεν εἰπεῖν ἐξεφέρετο, αὐλητὴν ἐπήγετο, καὶ
παρ᾽ ἐκείνου ὑπαυλοῦντός οἱ ἐρρυθμίζετο καὶ ἐμε-
τρίαζεν, ἢ καὶ εἴ πῃ καὶ ὣς ἐξέπιπτεν καθίστατο.
3 τοιοῦτος οὖν δή τις ὢν τῇ τε πολιτείᾳ ἐπέθετο, καὶ
οὐδὲν ἀπώμοτον οὔτ᾽ εἰπεῖν οὔτε πρᾶξαι ποιούμε-
νος μέγιστος δι᾽ ἐλαχίστου παρά τε τῷ ὁμίλῳ καὶ
τοῖς ἱππεῦσιν ἐγένετο. τό τε γενναῖον καὶ τὸ βου-
λεῦον πᾶν, εἰ ἐπὶ πλεῖον ἐβεβιώκει, ... νῦν δ᾽ ὑπὸ
a. u. 633 τῆς πολλῆς δυναστείας ἐπίφθονος καὶ τοῖς στασιώ-
ταις γενόμενος ταῖς ἑαυτοῦ τέχναις ἐσφάλη. V ib.

86 ὅτι τὸ μετὰ τὸν πρῶτον τῆς Ῥώμης συνοικισμὸν
a. u. 635 ἑξακοσιοστὸν τριακοστὸν πέμπτον ἔτος ἐπὶ τῆς ἑκα-
τοστῆς ἑξηκοστῆς τετάρτης ἦν Ὀλυμπιάδος. M p. 548.

87 ὅτι αἱ ἱέρειαι τὸ πλεῖστον αὐταὶ τοῦ τε ὀλέθρου
a. u. 640 καὶ τῆς αἰσχύνης ὦφλον, συχνοῖς δὲ δὴ καὶ ἄλλοις
μεγάλων κακῶν αἴτιαι ἐγένοντο, ἥ τε πόλις ἅπασα
ἀπ᾽ αὐτῶν ἐταράχθη. ἐκλογιζόμενοι γὰρ ὅτι τὰ ὑπὸ
τοῦ νόμου ἄχραντα καὶ τὰ ὑπὸ τῆς θρησκείας ἅγια
ἔκ τε τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας κόσμια ἐλυμάνθη, οὐ-
δὲν ὅ,τι οὐχ ὑπετόπουν τῶν αἰσχίστων καὶ ἀνοσιω-
2 τάτων δύνασθαι γενέσθαι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰς
κολάσεις οὐ μόνον τῶν ἐλεγχθέντων ἀλλὰ καὶ τῶν
ἄλλων πάντων τῶν αἰτιαθέντων μίσει τοῦ συμβεβη-
κότος ἐποιήσαντο. ὅθεν οὐκ ἐκ γυναικείας αἰτίας [ἀλ-

*γεῖν], ἀλλ' ἐκ δαιμονίας τινὸς ὀργῆς σύμπαντα τὰ
κατ' αὐτὰς συμβῆναι ἔδοξεν.* V p. 626.

ὅτι τρεῖς ἅμα ἠνδρώθησαν, καὶ αὐτῶν Μαρκία 3
*μὲν αὐτή τε καθ' ἑαυτὴν καὶ πρὸς ἕνα τινὰ ἱππέα
ᾐσχύνθη, κἂν διέλαθεν, εἰ μήπερ ἡ ζήτησις ἐπὶ τῶν
ἄλλων ἐπὶ πλεῖον ἀρθεῖσα καὶ ἐκείνην προσκατέλα-
βεν. Αἰμιλία δὲ καὶ Λικινία πλῆθος ἐραστῶν ἔσχον
καὶ δι' ἀλλήλων ὑβρίζοντο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ὀλί-
γοις τισὶν ἰδίᾳ καὶ δι' ἀπορρήτων ὡς καὶ μόνῳ ἑκά-
στῳ συνεγίγνοντο· ἔπειτα αὐταί τε πάντα τὸν καὶ* 4
*ὑποπτεῦσαι μηνῦσαί τέ τι δυνάμενον ἐς σιωπὴν ἀναγ-
καίαν μισθῷ τῆς ὁμιλίας προκατελάμβανον, καὶ οἱ
προδιειλεγμένοι σφίσι ταῦθ' ὁρῶντες ἔφερον, ἵνα μὴ
κατάφωροι τῇ ἀγανακτήσει γένωνται. ὥστε καὶ καθ'
ἕνα καὶ κατὰ πολλούς, τοῦτο μὲν ἰδίᾳ, τοῦτο δὲ καὶ
κοινῇ, τοῖς τε ἄλλοις ὁμιλεῖν, καὶ τῷ μὲν τῆς Αἰμι-
λίας ἀδελφῷ τὴν Λικινίαν, τῷ δὲ ταύτης τὴν Αἰμι-
λίαν συνεῖναι. καὶ ταῦτα μὲν οὖν γιγνόμενα ἐπὶ* 5
*πλεῖστον ἔλαθεν, καὶ πολλῶν μὲν ἀνδρῶν, πολλῶν
δὲ καὶ γυναικῶν, καὶ ἐλευθέρων καὶ δούλων, συγ-
γιγνωσκόντων ὅμως [ὡς] ἐπὶ μακρότατον ἔλαθε, πρὶν
δὴ Μάνιός τις, ὅσπερ που καὶ τοῦ παντὸς κακοῦ
πρῶτος καὶ ὑπηρέτης καὶ συνεργὸς ἐγεγόνει, κατεμή-
νυσεν αὐτό, ὅτι μήτε ἐλευθερίας μήτ' ἄλλου μηδε-
νὸς ὧν ἤλπισεν ἔτυχεν. καὶ ἦν γὰρ οὐ προαγωγεῦ-
σαι μόνον ἀλλὰ καὶ διαβαλεῖν συγκροῦσαί τέ τινας
δεινότατος.* V ib.

ὅτι [τῷ Μάρκῳ Δρούσῳ] ἦν μέν που καθ' αὐτὰ 88
ταῦτα δόξαν αὐτῷ φέροντα, πρὸς δὲ δὴ τὴν τοῦ Κά- a. u.
τωνος συμφοράν, καὶ ὅτι καὶ ἐπιεικείᾳ πολλῇ πρὸς 642
τοὺς στρατιώτας ἐχρήσατο, τήν τε κατόρθωσιν ἐπὶ

πλεῖον τῆς ἀληθείας πεποιῆσθαι ἔδοξεν καὶ εὔκλειαν μείζω τῶν ἔργων ἐκτήσατο. V p. 629.

89 a. u. 646 ὅτι τῷ Ἰουγούρθᾳ ὁ Μέτελλος, προσπέμψαντί οἱ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, πολλὰ καθ' ἓν ἕκαστον ὡς καὶ μόνον ἐπέταξε, καὶ οὕτως ὁμήρους τε παρ' αὐτοῦ καὶ ὅπλα τούς τε ἐλέφαντας καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους ἔλαβε. καὶ τούτους μὲν πάντας ἀπέκτεινεν, οὐ κατελύσατο δέ, ὅτι Ἰουγούρθας οὐκ ἠβουλήθη πρὸς αὐτόν, μὴ συλληφθῇ, ἐλθεῖν, καὶ ὁ Μάριος ὅ τε Γναῖος ἐνεπόδισαν. U p. 385.

2 [ὅτι ὁ Μάριος] ἦν μὲν γὰρ καὶ τὴν ἄλλως καὶ στασιώδης καὶ ταραχώδης, καὶ παντὸς μὲν τοῦ συρφετώδους, ἀφ' οὗπερ καὶ ἐπεφύκει, φίλος, παντὸς δὲ τοῦ γενναίου καθαιρέτης. καὶ γὰρ εἰπεῖν τι καὶ ὑποσχέσθαι καὶ ψεύσασθαι καὶ ἐπιορκῆσαι, ἐν ᾧ πλεονεκτήσειν ἤλπιζεν, ἑτοιμότατα ἐτόλμα, τό τε συκοφαντῆσαί τινα τῶν ἀρίστων καὶ τὸ ἐπαινέσαι αὖ τῶν κακίστων ἐν παιδιᾷ ἐτίθετο. καί μοι μηδεὶς θαυμάσῃ εἰ τοιοῦτός τις ὢν ἐπὶ πλεῖστον ἔλαθεν ἐφ' οἷς ἐκακούργει· ἔκ τε γὰρ τῆς περιτεχνήσεως καὶ ἐκ τῆς τύχης, ᾗ παρὰ πάντα τὰ πρῶτα ἀγαθῇ ἐχρήσατο, καὶ ἀρετῆς δόξαν ἐκτήσατο. V p. 629.

3 ὅτι τὸν Μέτελλον καὶ δι' ἐκεῖνο ῥᾷον διαβαλεῖν ὁ Μάριος ἠδυνήθη, ὅτι ὁ μὲν ἔν τε τοῖς εὐπατρίδαις ἐξητάζετο καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἄριστα διεχείριζεν, αὐτὸς δὲ ἐξ ἀφανεστάτου καὶ ἀδηλοτάτου ἐς τὸ μέσον παριέναι ἤρχετο, οἱ γὰρ πολλοὶ ἑτοίμως τὸν μὲν ὑπὸ τοῦ φθόνου καθῄρουν, τὸν δὲ πρὸς τὰς ἐπαγγελίας ηὖξον, καὶ μάλισθ' ὅτι ἐλογοποιήθη τὸν Μέτελλον παριεμένῳ τότε πρὸς τὰς ἀρχαιρεσίας τῷ Μαρίῳ εἰπεῖν ὅτι ἀγαπᾶν ὀφείλεις ἂν μετὰ τοῦ υἱέος μου, μειράκιον δὲ ἐκεῖνος ἦν, ὑπατεύσῃς. V p. 630.

ὅτι τῷ Μετέλλῳ ἤχθετο ὁ Γαύδας, ὅτι μήτε τοὺς 4
αὐτομόλους μήτε φρουρὰν στρατιωτῶν Ῥωμαίων αἰ-
τήσας παρ᾽ αὐτοῦ ἔλαβεν, ἢ καὶ ὅτι ἐγγὺς αὐτοῦ οὐκ
ἐκαθέζετο, ὅπερ ὡς πλήθει τοῖς τε βασιλεῦσι καὶ τοῖς
δυνάσταις παρὰ τῶν ὑπάτων ἐδίδοτο. V ib.

ὅτι τῆς Κίρτας καθ᾽ ὁμολογίαν ἁλούσης ὁ Βόκ- 5
χος ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Μαρίῳ, καὶ τὰ μὲν πρῶτα a. u.
τὴν τοῦ Ἰουγούρθου ἀρχὴν μισθὸν τῆς μεταστάσεως 647
ᾔτει, ἔπειτα μὴ τυχὼν αὐτῆς ἁπλῶς ἠξίωσε συμβῆ-
ναι. καὶ ὁ μὲν πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν, ὁ δὲ
Ἰουγούρθας τούτων γιγνομένων ἀπεχώρησεν ἐς τὰ
ἐρημότατα τῆς ἑαυτοῦ γῆς. U p. 385.

ὅτι ὁ Μάριος πρέσβεις τοῦ Βόκχου κομισάμενος 6.
οὐκ ἔφη αὐτῷ συνθήσεσθαι, εἰ μὴ τὸν Ἰουγούρθαν a. u.
ἔκδοτον παρ᾽ αὐτοῦ λάβοι· ὃ καὶ γέγονεν. U p. 386. 648

ὅτι Τόλοσαν πρότερον μὲν ἔνσπονδον οὖσαν τοῖς 90
Ῥωμαίοις, στασιάσασαν δὲ πρὸς τὰς τῶν Κίμβρων
ἐλπίδας, ὡς καὶ τοὺς φρουροὺς δεθῆναι, προκατέσχον
νυκτὸς ἐξαπίνης ὑπὸ τῶν ἐπιτηδείων ἐσαχθέντες, καὶ
τὰ ἱερὰ διήρπασαν, καὶ ἄλλα χωρὶς χρήματα πολλὰ
ἔλαβον· τὸ γὰρ χωρίον ἄλλως τε παλαιόπλουτον ἦν
καὶ τὰ ἀναθήματα ἅ ποτε οἱ Γαλάται οἱ μετὰ Βρέννου
στρατεύσαντες ἐκ τῶν Δελφῶν ἐσύλησαν εἶχεν. οὐ
μέντοι καὶ ἀξιόλογόν τι ἀπ᾽ αὐτῶν τοῖς οἴκοι Ῥωμαίοις
περιεγένετο, ἀλλ᾽ αὐτοὶ ἐκεῖνοι τὰ πλείω ἐσφετερί-
σαντο. καὶ ἐπὶ τούτῳ συχνοὶ εὐθύνθησαν. V p. 630.

ὅτι ὁ Σερουίλιος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν συνάρχοντα 91
φθόνου, τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἐξ ἴσου οἱ ἐπετέτραπτο, τῷ δὲ a. u.
δὴ ἀξιώματι οἷα ὑπατεύοντος αὐτοῦ ἠλαττοῦτο, πολ- 649
λῶν καὶ κακῶν αἴτιος τῷ στρατεύματι ἐγένετο. καὶ
. . . μετὰ θάνατον Σκαύρου τὸν Σερουίλιον μετεπέμ-
ψατο· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο τὴν ἑαυτοῦ ἑκάτερον δεῖν φυ-

2 λάττειν. εἶτα ἐλπίσας τὸν Μάλλιον καθ' ἑαυτόν τι κατορθώσειν, ἐφθόνησεν αὐτῷ μὴ μόνος εὐδοκιμήσῃ, καὶ ἦλθε μὲν πρὸς αὐτόν, οὔτε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ηὐλίσατο οὔτε τι βούλευμα κοινὸν ἐποιήσατο, ἀλλ' ὡς καὶ πρότερος αὐτοῦ τοῖς Κίμβροις συμμίξων, τήν τε δόξαν τοῦ πολέμου πᾶσαν ἀποισόμενος, ἐν
3 μέσῳ ἱδρύθη. καὶ τὸ μὲν πρῶτον φοβεροὶ καὶ ὣς τοῖς πολεμίοις, μέχρι οὗ ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἐλάνθανεν, ἐγίγνοντο, ὡς καὶ ἐς ἐπιθυμίαν σπονδῶν αὐτοὺς προαγαγεῖν· ὡς δὲ πρὸς Μάλλιον ὑπατεύοντα διεκηρυκεύσαντο, ὁ Σερουίλιος ἠγανάκτησεν ὅτι μὴ πρὸς ἑαυτὸν ἐπρεσβεύσαντο, καὶ οὔτε τι συμβατικὸν ἀπεκρίνατο, ὀλίγου τε καὶ τοὺς πρεσβευτὰς διέφθειρεν. V p. 630.

4 ὅτι οἱ στρατιῶται τὸν Σερουίλιον ἠνάγκασαν πρὸς Μάλλιον ἐλθεῖν καὶ μετ' αὐτοῦ βουλεύσασθαι περὶ τῶν παρόντων. τοσούτου δὲ ὁμοφρονῆσαι ἐδέησαν ὥστε καὶ ἐχθίους ἢ πρόσθεν ἦσαν ἐκ τῆς συνουσίας ἐγένοντο· ἔς τε γὰρ φιλονεικίαν καὶ λοιδορίας προαχθέντες αἰσχρῶς διελύθησαν. V p. 633.

92 ὅτι Γναῖος Δομίτιος δίκην τῷ Σκαύρῳ λαχών,
a. u. 650 ἔπειτα ἐπειδὴ τῶν οἰκετῶν τις προσελθὼν αὐτῷ πολλὰ καὶ χαλεπὰ κατὰ τοῦ δεσπότου μηνύσειν ὑπέσχετο, οὐκ ἐπολυπραγμόνησεν, καὶ προσέτι συλλαβὼν αὐτὸν παρέδωκε τῷ Σκαύρῳ. V ib.

93 ὅτι Πούπλιος Λικίνιος Νερούας στρατηγῶν ἐν τῇ νήσῳ, καὶ μαθὼν ὅτι οὐκ ἐν δίκῃ τινὰ περὶ τοὺς δούλους γίγνοιτο, ἢ καὶ λημμάτων ἀφορμὰς ζητῶν, καὶ γὰρ ἦν οὐκ ἄδωρος, περιήγγειλεν ἀφικνεῖσθαι πρὸς ἑαυτὸν πάντας τοὺς αἰτιωμένους τι τοὺς δεσπό-
2 τας σφῶν, ὡς καὶ βοηθήσων αὐτοῖς. ἐξ οὖν τούτου ἐκείνων τε πολλοὶ συνιστάμενοι οἱ μὲν ἀδικεῖσθαί τι

ἔλεγον, οἱ δὲ καὶ ἄλλο τι τοῖς δεσπόταις ἐνεκάλουν, νομίζοντες καιρὸν εἰληφέναι τοῦ πάντα ὅσα ἐβούλοντο [αὐτοὺς] ἀναιμωτὶ διαπράξασθαι· καὶ οἱ ἐλεύθεροι συμφρονήσαντες ἀνθίσταντό σφισι καὶ οὐδαμοῦ ὑφίεντο. φοβηθεὶς οὖν ὁ Λικίνιος τὴν σύστα- 3
σιν αὐτῶν ἑκατέρων, μὴ καὶ μέγα τι δεινὸν ὑπὸ τῶν ἐλαττωθέντων γένηται, οὐδένα τῶν δούλων προσεδέξατο, ἀλλ' ἀπέπεμψεν αὐτοὺς ὡς μηδὲν κακὸν πεισομένους ἢ μηδέν γε ἔτι ταράξαι τῷ διασκεδασθῆναι δυνησομένους. οἱ δὲ δείσαντες τοὺς δεσπότας, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπικαλέσαι τι αὐτοῖς ἐτόλμησαν, συνεστράφησαν καὶ κοινολογησάμενοι πρὸς λῃστείας ἐτράποντο. V p. 633.

ὅτι οἱ Μεσσήνιοι νομίσαντες μηδὲν δεινὸν πεί- 4
σεσθαι, πάντα τὰ πλείστου ἄξια καὶ τιμιώτατα ἐκεῖσε a. u.
ὑπεξέθεντο. μαθὼν δὲ τοῦτο Ἀθηνίων, ὅσπερ που 651
τὸ μέγιστον κράτος τῶν λῃστευόντων Κίλιξ ὢν εἶχεν, ἐπέθετο αὐτοῖς δημοτελῆ τινα ἑορτὴν ἐν τῷ προαστείῳ ἄγουσι, καὶ ἐκείνων τε πολλοὺς σκεδασθέντας ἀπέκτεινεν καὶ τὴν πόλιν ὀλίγου κατὰ κράτος εἷλεν. χωρίον δέ τι Μάκελλαν εὐερκὲς τειχισάμενος ἰσχυρῶς τὴν γῆν ἐκακούργει. V p. 634.

ὅτι τῶν βαρβάρων ἡττημένων, καὶ συχνῶν ἐν τῇ 94
μάχῃ πεσόντων, ὀλίγοι διεσώθησαν. ἐφ' ᾧπερ ὁ a. u.
Μάριος τούτους παραμυθούμενος τε ἅμα καὶ ἀμει- 652
βόμενος, πᾶσαν αὐτοῖς τὴν λείαν ἐπευωνίσας ἀπέδοτο, ὅπως μηδὲν δόξῃ προῖκά τινι κεχαρίσθαι. καὶ ἀπ' αὐτῶν ὁ Μάριος, καίπερ ἐν τῷ πλήθει μόνῳ πρότερον, ὅτι ἐξ αὐτοῦ γεγονὼς ἦν καὶ ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ηὔξητο, εὖ φερόμενος, τότε καὶ τοὺς εὐπατρίδας ὑφ' ὧν ἐμισεῖτο ἐξενίκησεν, ὥστε πρὸς πάντων ὁμοίως καὶ ἐπαινεῖσθαι. τήν τε ἀρχὴν καὶ ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος,

ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ προσκατεργάσηται, παρ' ἑκόντων καὶ ὁμογνωμονούντων αὐτῶν ἔλαβεν. V ib.

2 ὅτι ὡς ἅπαξ ἐπέσχον, πολὺ τοῦ θυμοῦ οἱ Κίμβροι παρελύθησαν, κἀκ τούτου καὶ ἀμβλύτεροι καὶ ἀσθενέστεροι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς σώμασιν ἐγένοντο. αἴτιον δὲ ὅτι ἔν τε οἰκίαις ἐκ τῆς πρόσθεν ὑπαιθρίου διαίτης κατέλυον καὶ λουτροῖς θερμοῖς ἀντὶ τῆς πρόσθεν ψυχρολουσίας ἐχρῶντο, καρυκείας τε καὶ ἡδυσμάτων ἐπιχωρίων διεπίμπλαντο, κρέα πρότερον ὠμὰ σιτούμενοι, καὶ τῷ οἴνῳ τῇ τε μέθῃ κατακορεῖς παρὰ τὸ ἔθος ἐγίγνοντο. ταῦτα γὰρ τό τε θυμοειδὲς αὐτῶν πᾶν ἐξέκοψε καὶ τὰ σώματα ἐθήλυνεν, ὥστε μήτε τοὺς πόνους ἔτι μήτε τὰς ταλαιπωρίας, μὴ καῦμα, μὴ ψῦχος, μὴ ἀγρυπνίαν φέρειν. V ib.

95 ὅτι ὁ υἱὸς ὁ τοῦ Μετέλλου οὕτω καὶ ἰδίᾳ καὶ δη-
a. u. 655 μοσίᾳ πάντας ὑπὲρ τοῦ τὸν πατέρα κατελθεῖν ἱκέτευεν ὥστε καὶ πίος, τοῦτ' ἔστιν εὐσεβής, ἐπονομασθῆναι. V p. 638.

2 ὅτι ὁ Φούριος ἔχθραν τῷ Μετέλλῳ οὕτως ἔσχεν ὅτι τὸν ἵππον αὐτοῦ τιμητεύων ἀφείλετο. V ib.

3 ὅτι Πούπλιον Φούριον γραφέντα ἐφ' οἷς δημαρχήσας ἐπεποιήκει, ἀπέκτειναν ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ Ῥωμαῖοι, ἀξιώτατον μέν που ἀπολέσθαι ὄντα, καὶ γὰρ ταραχώδης ἦν, καὶ τῷ Σατουρνίνῳ καὶ τῷ Γλαυκίᾳ πρῶτον συστὰς μετεβάλετο, καὶ πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας αὐτῶν αὐτομολήσας σφίσι συνεπέθετο, οὐ μέντοι καὶ προσήκοντα τούτῳ τῷ τρόπῳ φθαρῆναι. καὶ τοῦτο μὲν ἐν δίκῃ δή τινι γεγονέναι ἔδοξεν. V p. 637.

96 ἦσαν γὰρ καὶ ἄλλοι τινὲς στασίαρχοι, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον κράτος τῶν μὲν Μάρκος τῶν δὲ Κόιντος εἶχον, δυναστείας τε ἐπιθυμηταὶ καὶ φιλοτιμίας

ἄπληστοι καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ ἐς τὸ φιλόνεικον προπετέστατοι ὄντες. καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐκέκτηντο, προέφερεν δὲ Δροῦσος μὲν τῷ γένει καὶ τῷ πλούτῳ, τῇ τε ἐς τοὺς ἀεὶ δεομένους αὐτοῦ ἀφειδῶς ἀναλώσει, ὁ δὲ τῷ τε θράσει πολλῷ καὶ τῇ τόλμῃ, ταῖς τε προεπιβουλαῖς καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὰ τὰ πράγματα κακοηθείαις. ὅθεν οὐκ ἀπεικότως τὰ μὲν ἐκ τῶν ὁμοίων τὰ δὲ ἐκ τῶν διαφόρων ἀντίρροποι τρόπον τινὰ ἀλλήλοις ὄντες τὴν στάσιν ἐπὶ πλεῖστον ἤγειραν, ὥστε αὐτὴν καὶ ἀποθανόντων αὐτῶν μεῖναι. V p. 638. 2

ὅτι ὁ Δροῦσος καὶ ὁ Καιπίων ἰδίαν ἀλλήλοις ἔχθραν ἐκ φιλίας πολλῆς καὶ γάμων ἐπαλλαγῆς ποιησάμενοι καὶ ἐς τὰ πολιτικὰ αὐτὴν προήγαγον. V ib. 3

ὅτι τοῦ Ῥουτιλίου ἀγαθοῦ ὄντος ἀνδρὸς ἀδικώτατα κατεψηφίσαντο· ἐσήχθη γὰρ ἐς δικαστήριον ἐκ κατασκευασμοῦ τῶν ἱππέων ὡς δωροδοκήσας Κυίντῳ Μουκίῳ, καὶ ἐξημιώθη ὑπ' αὐτῶν χρήμασι. ταῦτα ἐποίησαν θυμῷ φέροντες ὅτι πολλὰ περὶ τὰς τελωνίας πλημμελοῦντας ἐπέσχεν. V p. 637. 97 a. u. 661

ὅτι ὁ Ῥουτίλιος ἀπελογήσατο μὲν γενναιότατα, καὶ οὐδὲν ὅ,τι οὐκ εἶπεν ὧν ἂν ἀνὴρ ἀγαθὸς συκοφαντούμενος καὶ πολὺ πλεῖον τὰ τῶν κοινῶν ἢ τὰ ἑαυτοῦ ὀδυρόμενος φθέγξαιτο, ἑάλω δέ, καὶ τῆς γε οὐσίας εὐθὺς ἐξέστη. ἐξ οὗπερ οὐχ ἥκιστα ἐφωράθη μηδέν οἱ προσήκουσαν καταδίκην ὀφλήσας· πολλῷ τε γὰρ σμικρότερα κεκτημένος εὑρέθη ἢ οἱ κατήγοροι ἐκ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἐσφετερίσθαι ἐπεκάλουν, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐς δικαίας καὶ νομίμους ἀρχὰς τῆς κτήσεως ἀνήγαγεν. οὕτω μὲν ἐπηρεάσθη, καί τινα ὁ Μάριος αἰτίαν τῆς ἁλώσεως αὐτοῦ ἔσχεν· ἀρίστῳ γὰρ καὶ εὐδοκιμωτάτῳ αὐτῷ ὄντι ἐβαρύνετο. διόπερ 2 3

*καὶ ἐκεῖνος τῶν τε πραττομένων ἐν τῇ πόλει κατα-
γνούς, καὶ ἀπαξιώσας τοιούτῳ ἔτι ἀνθρώπῳ συζῆ-
σαι, ἐξεχώρησε μηδενὸς ἀναγκάζοντος, καὶ ἐς αὐτήν
γε τὴν Ἀσίαν ἐλθὼν τέως μὲν ἐν Μυτιλήνῃ διῆγεν,*
4 *ἔπειτα ἐκείνης ἐν τῷ Μιθριδατικῷ πολέμῳ κακωθεί-
σης ἐς Σμύρναν μετῳκίσθη, κἀνταῦθα κατεβίω, οὐδὲ
ἠθέλησεν ἐπανελθεῖν οἴκαδε. καὶ οὐδέν γε παρὰ
τοῦτο ἧττον οὔτε ἐν εὐκλείᾳ οὔτε ἐν περιουσίᾳ ἐγέ-
νετο· πολλὰ μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ ὁ Μούκιος, πλεῖστα
δὲ καὶ δῆμοι καὶ βασιλεῖς ὅσοι ποτὲ ἐπεπείραντο αὐ-
τοῦ ἐχαρίσαντο, ὥστε πολὺ πλείω αὐτὸν τῆς ἀρχαίας
οὐσίας ἔχειν.* V p. 637.

98 *ὅτι ὁ Λοῦπος τοὺς εὐπατρίδας τοὺς συστρατευο-*
a. u. 664 *μένους οἱ ὡς καὶ τὰ βουλεύματα αὐτοῦ τοῖς ἐναντίοις
ἐξαγγέλλοντας ὑποπτεύσας, ἐπέστειλε περὶ αὐτῶν τῇ
βουλῇ πρίν τι α... κἀκ τούτου οὐδ᾽ ἄλλως σφᾶς ὑπὸ
τῆς στάσεως ... ἔχοντας ἔτι καὶ μᾶλλον συνέβαλε, κἂν
ἐπὶ πλεῖον ἐταράχθησαν, εἰ μή τινες τῶν Μαρσῶν
ἐφωράθησαν ἀναμιγνύμενοί τε τοῖς προνομεύουσι τῶν
Ῥωμαίων, καὶ ἐς τὸ τάφρευμα ὡς καὶ σύμμαχοί σφων
συνεσιόντες, καὶ πολυπραγμονοῦντες τὰ ἐν αὐτῷ καὶ
λεγόμενα καὶ δρώμενα, καὶ τοῖς σφετέροις ἐξαγγέλ-
λοντες. καὶ οὕτως ὀργιζόμενοι τοῖς εὐπατρίδαις ἐπαύ-
σαντο.* V p. 641.

2 *ὅτι ὁ Μάριος ὑποπτεύσας τὸν Λοῦπον καίπερ
συγγενῆ ὄντα, φθόνῳ τε καὶ ἐλπίδι τοῦ καὶ ὕπατον
ἕβδομον, ὡς καὶ μόνον ἂν τὰ παρόντα κατορθώσαντα,
ἀποδειχθῆναι, τρίβειν ἐκέλευε· σφᾶς μὲν γὰρ καὶ
τὰ ἐπιτήδεια ἕξειν ἔλεγεν, ἐκείνους δὲ οὐ δυνήσε-
σθαι ἐπὶ πλεῖον, ἅτε τοῦ πολέμου ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν
ὄντος, ἀνταρκέσαι.* V ib.

ὅτι οἱ Πικένται τοὺς μὴ συναποστάντας σφίσιν 3
ἐχειρώσαντο, καὶ τούτοις ἐν ἐπόψει τῶν φίλων ἐνύβριζον, καὶ τῶν γυναικῶν τὰς κόμας σὺν τῷ δέρματι ἐκ τῶν κεφαλῶν ἀπέσπασαν. V ib.

ὅτι ὁ Μιθριδάτης πρέσβεων παρόντων Ῥωμαίων 99
οὐδὲν ἐκίνησεν, ἀλλ' ἀνταιτιασάμενός τινα, καὶ προσαποδείξας τοῖς πρέσβεσι τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων ὧν τότε κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τισὶν ἀναλώκει, ἡσυχίαν ἔσχεν. ὁ δὲ Νικομήδης τῇ συμμαχίᾳ αὐτῶν ἐπαρθεὶς καὶ χρημάτων δεηθεὶς ἐσέβαλεν ἐς τὴν χώραν αὐτοῦ. U p. 386.

ὅτι ὁ Μιθριδάτης πρέσβεις ἀπέστειλεν ἐς τὴν 2
Ῥώμην, ἀξιῶν, εἰ μὲν φίλον τὸν Νικομήδην νομίζουσι, πεῖσαι αὐτὸν ἢ καὶ ἀναγκάσαι τὰ δίκαιά οἱ ποιῆσαι, εἰ δὲ μή, αὐτῷ γε ἐπιτρέψαι τὸν ἐχθρὸν ἀμύνασθαι. οἱ δὲ οὐχ ὅτι τι ἔπραξαν ὧν ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ ἐπηπείλησαν αὐτῷ, ἂν μὴ τῷ Ἀριοβαρζάνῃ τὴν Καππαδοκίαν ἀποδῷ καὶ πρὸς τὸν Νικομήδην εἰρήνην ἄγῃ. τούς τε πρέσβεις αὐτοῦ αὐθημερὸν ἀπέπεμψαν, καὶ προσαπηγόρευσαν αὐτῷ μηκέτι μηδένα ἄλλον, ἂν μὴ πειθαρχῇ σφισι, πέμψαι. U ib.

ὅτι Κάτων ἀστικὸν καὶ ἀφηλικέστερον τὸ πλεῖον 100
τοῦ στρατοῦ ἔχων ἐς τὰ ἄλλα ἧττον ἔρρωτο, καί ποτε a. u. 665
ἐπιτιμῆσαί σφισιν, ὅτι μήτε τὰ παραγγελλόμενα προθύμως . . . ἤθελον, ἐπιτολμήσας ὀλίγου κατεχώσθη βληθεὶς ὑπ' αὐτῶν. καὶ ἐτεθνήκει γ' ἄν, εἰ λίθων εὐπορήκεσαν· ἐπεὶ δὲ τὸ χωρίον ἐν ᾧ συνειλέχατο ἐγεγεώργητο καὶ δίυγρον κατὰ τύχην ἦν, οὐδὲν ὑπὸ βώλων ἔπαθεν. συνελήφθη δὲ ὁ τῆς στάσεως ἄρξας Γάιος Τίτιος, ἀνὴρ ἀγοραῖος καὶ ἐκ δικαστηρίων τὸν βίον ποιούμενος, τῇ τε παρρησίᾳ μετ' ἀναισχυντίας

*κατακορεῖ χρώμενος, καὶ ἐς τὸ ἄστυ ἐς τοὺς δημάρ-
χους ἐπέμφθη, οὐκ ἐκολάσθη δέ.* V p. 641.

101 *ὅτι πάντες τοὺς Ῥωμαίους ἐφόνευον κελεύσαντος*
a. u. 666 *Μιθριδάτου οἱ Ἀσιανοί, πλὴν καθ' ὅσον Τραλλιανοὶ
οὐδένα ἀπέκτειναν, Θεόφιλον δέ τινα Παφλαγόνα
ἐμισθώσαντο, ὥσπερ που ἧττόν σφων ἀπόλλυσθαι
μελλόντων, ἢ καὶ διαφέρον αὐτοῖς ὑφ' ὅτου σφαγή-
σοιντο.* V p. 642.

2 *ὅτι οἱ Θρᾷκες ἀναπεισθέντες ὑπὸ τοῦ Μιθριδά-
του τήν τε Ἤπειρον καὶ τἆλλα τὰ μέχρι τῆς Δωδώ-
νης κατέδραμον, ὥστε καὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν συλῆ-
σαι.* V ib.

102 *ὅτι ὁ Κίννας ἐπειδὴ τάχιστα τὴν ἀρχὴν παρέλα-*
a. u. 667 *βεν, οὐδὲν οὕτω τῶν πάντων ἐσπούδασεν ὡς καὶ
τὸν Σύλλαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκβαλεῖν, πρόφασιν μὲν
τὸν Μιθριδάτην ποιησάμενος, ἔργῳ δὲ ἐπιθυμήσας
αὐτὸν ἀπαρτῆσαί οἱ, ὅπως μὴ ἐγγύθεν ἐφεδρεύων
ἐμποδὼν πρὸς ἃ ἔπραττε γένηται. καίτοι τῇ τοῦ
Σύλλου σπουδῇ ἀπεδέδεικτο, καὶ οὐδὲν ὅ,τι οὐ κατὰ*
2 *γνώμην αὐτοῦ πράξειν ὑπέσχητο. ὁ γὰρ Σύλλας τήν
τε ἀνάγκην τοῦ πολέμου ὁρῶν καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ
γλιχόμενος, τά τε ἄλλα τὰ οἴκοι πρὸς τὸ ἐπιτηδειότα-
τον ἑαυτῷ πρὶν ἐξορμηθῆναι κατεστήσατο, καὶ τὸν
Κίνναν Γναῖόν τέ τινα Ὀκταούιον διαδόχους ἀπέφη-
νεν, ἐλπίσας μάλιστα ἂν οὕτω καὶ ἀπὼν ἰσχῦσαι.*
3 *τοῦτον μὲν γὰρ ἐπί τε ἐπιεικείᾳ ἐπαινούμενον ἠπί-
στατο καὶ οὐδὲν παρακινήσειν ἐνόμιζεν, ἐκεῖνον δὲ
εὖ μὲν ᾔδει κακὸν ἄνδρα ὄντα, οὐκ ἠθέλησε δὲ
ἐκπολεμῶσαι δυνάμενόν τέ τι καὶ αὐτὸν ἤδη καὶ
ἑτοίμως, ὥς γε καὶ ἔλεγε καὶ ὤμνυεν, ἔχοντα πᾶν*
4 *ὁτιοῦν ὑπουργῆσαι. αὐτός τε οὖν, καίτοι δεινό-
τατος ὢν τάς τε γνώμας τῶν ἀνθρώπων συνιδεῖν*

καὶ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων συλλογίσασθαι, πάνυ ἐν τούτῳ διεσφάλη, καὶ πόλεμον τῇ πόλει μέγαν κατέλιπεν. V p. 642.

ὅτι Ὀκταούιος φύσει βραδὺς ἦν πρὸς τὰ πολι- 5
τικά. V ib.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐνεστηκό- 6
τος τὸν Μέτελλον μετεπέμψαντο, κελεύσαντες βοηθεῖν. U p. 386.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους τὸν 7
Μέτελλον μετεπέμψαντο, κελεύσαντες αὐτῷ πρὸς τοὺς Σαυνίτας, ὅπως ποτ' ἂν δύνηται, συμβῆναι· οὗτοι γὰρ ἔτι τότε μόνοι τὴν Καμπανίαν καὶ τὴν ἐπέκεινα αὐτῆς ἐκακούργουν. ὁ δὲ τούτοις οὐκ ἐσπείσατο· τήν τε γὰρ πολιτείαν ἠξίουν οὐχ ἑαυτοῖς μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς ηὐτομοληκόσι πρὸς σφᾶς δοθῆναι, καὶ οὔτε τι τῆς λείας ἣν εἶχον ἀποδοῦναι ἤθελον, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους σφῶν πάντας ἀπῄτουν, ὥστε μηδὲ τοὺς βουλευτὰς τὴν εἰρήνην ἔτι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τούτοις ἑλέσθαι. U p. 385.

ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κίννας τὸν νόμον τὸν περὶ τῆς κα- 8
θόδου τῶν φυγάδων ἀνενεώσατο, ὁ Μάριος οἵ τε ἄλλοι οἱ σὺν αὐτῷ ἐκπεσόντες ἐσεπήδησαν ἐς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ κατὰ πάσας ἅμα τὰς πύλας, καὶ ἐκείνας τε ἔκλεισαν ὥστε μηδένα διαδρᾶναι, καὶ πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντάς σφισιν ἐξειργάσαντο, μηδένα αὐτῶν ἀποκρίνοντες, ἀλλὰ πᾶσιν αὐ-
τοῖς ὁμοίως ὡς πολεμίοις χρώμενοι. μάλιστα δὲ τούς 9
τι ἔχοντας ἐπιθυμίᾳ χρημάτων ἔφθειρον, καὶ τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκάς σφων ὕβριζον, ὥσπερ τινὰ ἀλλοτρίαν πόλιν ἠνδραποδισμένοι. καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἐλλογιμωτάτων ἐπὶ τὸ βῆμα ἀνετίθεσαν. καὶ ἦν τό [τε] θέαμα οὐδέν τι τοῦ ὀλέθρου αὐτῶν

πρᾳότερον· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τοῖς ὁρῶσι προσπαρίστη νομίζειν ὅτι, ὅσα πολεμίων ἀκροστολίοις οἱ προπάτορές σφων ἐκεκοσμήκεσαν, ταῦτα τότε ταῖς τῶν πολιτῶν κεφαλαῖς ἀπεκοσμεῖτο.

10 τοσαύτη γὰρ ἑνὶ λόγῳ ἥ τε ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀπληστία τῶν φόνων τὸν Μάριον κατέσχεν ὥστε, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τῶν ἐχθρῶν ἀπεκτόνει καὶ οὐκέτ' οὐδεὶς ὧν ἐξολέσαι ἐγλίχετο ἐπὶ τὸν νοῦν ἅτε ἐν τοσαύτῃ ταραχῇ ἐπῄει, σύνθημα τοῖς στρατιώταις δοῦναι σφάττειν πάντας ἑξῆς οἷς ἂν τῶν προσιόντων μὴ ὀρέξῃ τὴν χεῖρα. πρὸς γὰρ τοῦτο τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα ἀφίκετο ὥστε μὴ μόνον ἀκρίτως μηδ' ἀπ' ἔχθρας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν οὐκ ἔκτασιν τῆς ἐκείνου
11 χειρὸς ἀπόλλυσθαι. καὶ ἦν γάρ, ὥσπερ εἰκός, ἔν τε ὄχλῳ καὶ ἐν θορύβῳ τοσούτῳ οὐδ' αὐτῷ τῷ Μαρίῳ ἐπιμελές, ἀλλ' οὐδὲ δυνατὸν οὐδ' εἰ πάνυ ἐβούλετο, κατὰ γνώμην τῇ χειρὶ χρῆσθαι, πολλοὶ κἀκ τούτου μάτην ἀπέθανον, οὓς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἀποκτεῖναι ἐδεῖτο. τὸ μὲν οὖν σύμπαν τῶν [τε γὰρ] ἀποθανόντων ἀνεξεύρετόν ἐστι· πέντε γὰρ ὅλαις ἡμέραις καὶ νυξὶν ἴσαις αἱ σφαγαὶ ἐγένοντο. V p. 642.

12 ὅτι θυόντων τῶν Ῥωμαίων ἱσταμένου τοῦ ἔτους
a. u. 668 τὰ ἐσιτήρια, καὶ τῇ ἡγεμονίᾳ τὰς ἀρχὰς κατὰ τὰ πάτρια ποιουμένων, ὁ υἱὸς Μαρίου δήμαρχόν τινα αὐθεντίᾳ ἀποκτείνας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τοῖς ὑπάτοις ἔπεμψε, καὶ ἄλλον ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου κατεκρήμνισεν, ὅπερ οὐδεὶς ἄλλος ἐπεπόνθει, καὶ δύο στρατηγοὺς καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος εἶρξεν.[a] V p. 645.

[a] Post εἶρξεν V p. 646—49 ponit quae Plutarchus Sullae c. 12, ἐπιλιπούσης δὲ — τὸ Λύκειον, ἐπεὶ δὲ καὶ χρημάτων — οὐκ ἐλάττω, τὸν δ' ἀργυροῦν πίθον — πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐκείνην, c. 13, Ἀριστίων ἄνθρωπος — βάλλων διεσκέ-

ὅτι τοὺς Ἀθηναίους τὰ Μιθριδάτου φρονήσαν- 103
τας Σύλλας πολιορκίᾳ παραστησάμενος πᾶσαν ἐδέησε μικροῦ πανωλεθρίᾳ διαφθεῖραι τὴν πόλιν διὰ τὰς ἐς αὐτὸν ἐν τῷ τῆς πολιορκίας χρόνῳ γενομένας ὑπ' αὐτῶν ὕβρεις, εἰ μή τινες Ἀθηναίων φυγάδες καὶ οἱ συστρατευόμενοι Ῥωμαίων ἔπεισαν αὐτὸν στῆσαι τὸν φόνον. καὶ ὃς ἐγκώμιόν τι τῶν πάλαι Ἀθηναίων διεξελθὼν ἐκείνοις ἔφη χαρίζεσθαι πολλοὺς μὲν ὀλίγοις, ζῶντας δὲ τεθνηκόσιν. M p. 549.[a]

δασεν. Pariterque M p. 548, ὅτι μέλλοντος ἐν Ῥώμῃ τοῦ ἐμφυλίου ἐγείρεσθαι πολέμου ἄλλα τε πολλὰ Λιούιος καὶ Διόδωρος ἱστόρησαν, καὶ ἐξ ἀνεφέλου τοῦ ἀέρος καὶ αἰθρίας πολλῆς ἦχον ἀκουσθῆναι σάλπιγγος ὀξὺν ἀποτεινούσης καὶ θρηνώδη τὸν φθόγγον, καὶ τοὺς μὲν ἀκούσαντας ἅπαντας ἔκφρονας ὑπὸ τοῦ δέους γενέσθαι, τοὺς δὲ Τυρρηνῶν μάντεις μεταβολὴν τοῦ γένους καὶ μετακόσμησιν ἀποφήνασθαι σημαίνειν τὸ τέρας· εἶναι μὲν γὰρ ἀνθρώπων ὀκτὼ γένη, διαφέροντα τοῖς ἤθεσιν ἀλλήλων, ἑκάστῳ δ' ἀφωρίσθαι χρόνον ὑπὸ τοῦ θεοῦ συμπεραινόμενον ἐνιαυτοῦ μεγάλου περιόδῳ· τῆς δ' οὖν προτέρας περιόδου τελευτώσης καὶ ἑτέρας ἐνισταμένης κινεῖσθαί τι σημεῖον ἐκ γῆς ἢ οὐρανοῦ θαυμάσιον, ᾗ δῆλον εὐθὺς τοῖς ταῦτα σοφοῖς γίνεσθαι ὅτι καὶ τρόποις ἄλλοις καὶ βίοις ἄνθρωποι γεγόνασι καὶ θεοῖς ἧττον τῶν προτέρων μέλοντες. Et p. 549, ὅτι Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν πρὸς τὴν Μιθριδάτου στρατιὰν μάχην εἰς φυγὴν ἐτράπησαν· ὁ δὲ Σύλλας ἀποβὰς τοῦ ἵππου καὶ σημεῖον στρατιωτικὸν ἁρπάσας ὠθεῖτο διὰ τῶν φευγόντων εἰς τοὺς πολεμίους, βοῶν ὡς ἐγὼ μὲν ἄπειμι ζωῆς ἐπονειδίστου καὶ φυγῆς εὐκλεῆ θάνατον ἀλλαξόμενος· ὑμεῖς δέ, ὦ συστρατιῶται, ἤν ἔρηταί τις ποῦ τὸν Σύλλαν ἀπολελοίπατε, φράζειν μεμνημένοι, ἐν Ὀρχομενῷ. τούτου ῥηθέντος ἀνέστρεψαν μετ' αἰδοῦς καὶ τῆς ἐς τὸν στρατηγὸν εὐλαβείας, καὶ τῶν πολεμίων ἐκράτησαν. Quibuscum conf. Plut. c. 7 et 21, ubi ὡς ἐν Ὀρχ.

[a] Bekk. Anecd. p. 166, 18: Δίωνος λα' βιβλίῳ "καὶ τῷ Μιθραδάτῃ αὐτὸς πρός τε τοῦ δήμου καὶ πρὸς τῆς βουλῆς προστετάχθαι." Ibidem ex libro 28, p. 136, 30, καὶ τοῖς ὑπά-

2 ὅτι Ὀρτήσιος στρατηγικὸς ἀνὴρ καὶ τὰ πολεμικὰ ἠσκημένος. V p. 649.

104 ὅτι ὁ ὑποστράτηγος Φλάκκου Φιμβρίας ἐς Βυζάντιον ἐλθόντι αὐτῷ ἐστασίασεν. ἦν γὰρ ἐς πάντα δὴ τολμηρότατος καὶ προπετέστατος, δόξης τε ὁποιασοῦν ἐραστὴς καὶ παντὸς τοῦ ἀμείνονος ὀλίγωρος. ἐξ ὧν που καὶ τότε, ἀφ᾽ οὗπερ ἀπῆρεν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, ἀρετήν τε ἐς χρήματα καὶ σπουδὴν περὶ τοὺς στρατιώτας προσποιησάμενος ἀνηρτήσατό τε αὐτοὺς καὶ
2 τῷ Φλάκκῳ συνέκρουσεν. ἠδυνήθη δὲ τοῦτο ποιῆσαι, ὅτι ἐκεῖνος χρημάτων τε ἄπληστος ἦν καὶ οὐκ ἠγάπα τὰ περιγιγνόμενα σφετεριζόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν στρατιωτῶν τροφῆς, ἔκ τε τῆς λείας, ἣν ἰδίαν ἑκάστοτε ἐνόμιζεν εἶναι, ἐχρηματίζετο. V p. 650.

3 ὅτι ἐπεὶ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἀφίκοντο Φλάκκος καὶ Φιμβρίας, καὶ ὁ Φλάκκος ἔξω τοῦ τείχους αὐτοὺς αὐλίσασθαι κελεύσας ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθε, παραλα-

τοις ἐπιβουλεύοντα, et p. 166, 8, οὐχ ὅπως οὐκ ἔπεισέ τινας, καίπερ τινὰ ἀληθῆ λέγων. Ex 31, p. 134, 1 et 140, 25, κἀνταῦθα ἀπογνοὺς μηδὲν οἵ τὸν θεὸν ἐπαρκέσειν Νικομήδην ἐδημοσίωσεν, et altero loco, ἑαυτὸν διεχρήσατο. Et p. 137, 20, τῶν δὲ ἄλλων ὡς καὶ ἐπικουρίας τινὸς παρ᾽ ἑαυτοῦ δεομένων ἐπιμνησθείς. Ex 33, p. 162, 19, πῶς δ᾽ ἄν τις πιστεύσειεν αὐτῷ, p. 165, 15, δι᾽ οὖν ταῦτα ἐκεῖνος τὸν μὲν ἄλλον χρόνον οὔτε τι προσεποιεῖτο αὐτῶν, p. 177, 30, καὶ γὰρ γελοῖόν ἐστιν, ἐν Καμπανίᾳ τε αὐτοῦ ὄντος καὶ δυναμένου διὰ ταχέων ὧν αἰτίαν ἔχει λόγον ὑποσχεῖν, ἐμὲ ὑπερδικεῖν. Ex 35, p. 165, 17, ἢ τοῖς πολεμίοις ἡμῶν προσποιῆσαι. Ex incertis libris p. 160, 15, Δίων "εὐεργεσιῶν ὑμῖν ὀφειλήσει", p. 164, 10, παρὰ Δίωνι, "οὔκουν οὐδ᾽ ἄρχοντες πρὶν διανομοθετηθῆναι αὐτῶν ὠνομάζοντο", p. 164, 23, Δίων, "οὐχ ὅπως ἐπείσθησαν αὐτοῦ".

*βὼν δὲ τοῦτο ὁ Φιμβρίας χρήματά τε αὐτὸν εἰληφέ-
ναι κατητιᾶτο, καὶ διέβαλλε λέγων ὡς ἐκεῖνος μὲν
ἔνδον τρυφῴη, σφεῖς δὲ ὑπὸ σκηναῖς ἐν χειμῶνι τα-
λαιπωροῖντο. οἱ δὲ στρατιῶται ἔς τε τὸ ἄστυ θυμῷ
ἔπεσον καί τινας τῶν ἐμπεσόντων σφίσιν ἀποκτεί-
ναντες ἐς τὰς οἰκίας ἐσκεδάσθησαν.* V ib.

ὅτι διαφορᾶς τινος τῷ Φιμβρίᾳ πρὸς τὸν ταμίαν 4
*γενομένης ἠπείλησεν αὐτῷ ὁ Φλάκκος ἄκοντα ἐς Ῥώ-
μην ἀποπέμψειν, λοιδορησάμενόν τέ τι διὰ τοῦτο
αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν ἀφείλετο. ὁ δὲ Φιμβρίας ἐς τὴν
ἀποπορείαν δῆθεν ἐπαχθέστατα στειλάμενος πρὸς
τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἀφίκετο, καὶ ὡς
ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ αὐτοὺς ἠσπάζετο, γράμματά τε ᾔτει,
καὶ ἑαυτὸν ὡς καὶ ἀνάξια πεπονθὼς ὠδύρετο· με-* 5
*μνῆσθαί τέ σφισιν ὧν ὑπουργήκει, καὶ φυλακήν σφων
ποιεῖσθαι, αἰνιττόμενος ἐς τὸν Φλάκκον ὡς καὶ ἐπι-
βουλεύοντα αὐτοῖς, παρῄνει. καὶ μαθὼν τὰ λεγό-
μενα δεχομένους καὶ ἑαυτῷ εὔνοιαν ἔχοντας καὶ ἐς
ἐκεῖνον ὑποπτεύοντας, ἀνέβη ἐπὶ μετέωρον καὶ προσ-
παρώξυνέ σφας, ἄλλα τέ τινα τοῦ Φλάκκου κατηγο-
ρήσας καὶ ὅτι προδώσει αὐτοὺς ὑπὸ χρημάτων· ὥστε
τοὺς στρατιώτας Θέρμον τὸν ἐπιτεταγμένον σφίσιν
ἀπελάσαι.* V ib.

ὅτι ὁ Φιμβρίας ἄνδρας πολλοὺς οὐ πρὸς τὸ δι- 6
*καιότατον οὐδὲ πρὸς τὸ τῇ Ῥώμῃ συμφορώτατον,
ἀλλ' ὀργῇ καὶ ἐπιθυμίᾳ φόνων ἀπώλλυεν. τεκμήριον
δέ, σταυρούς ποτε πολλούς, οἷς προσδέων αὐτοὺς
καὶ αἰκιζόμενος διεχρῆτο, γενέσθαι προστάξας, ἔπειτ'
ἐπειδὴ πολὺ πλείους τῶν θανατωθησομένων εὑρέ-
θησαν ὄντες, ἐκέλευσεν ἐκ τῶν περιεστηκότων τινὰς
συλληφθῆναι καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς προσδεθῆναι,
ἵνα μὴ μάτην δόξωσι γεγονέναι.* V p. 653.

7 ὅτι ὁ αὐτὸς τὸ Ἴλιον λαβὼν τοὺς ἀνθρώπους ὅσους ἠδυνήθη μηδενὸς φεισάμενος κατεχρήσατο, καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν ὀλίγου κατέπρησεν. εἷλε δὲ αὐτοὺς οὐ κατὰ τὸ ἰσχυρόν, ἀλλ' ἀπατήσας· ἔπαινον γάρ τινα αὐτῶν ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ τῇ πρὸς τὸν Σύλλαν πεμφθείσῃ ποιησάμενος, καὶ διαφέρειν μηδὲν [εἰ] ὁποτέρῳ σπείσονται, ἀμφοτέρους γάρ σφας Ῥωμαίους εἶναι, εἰπών, ἔπειτα ὡς παρὰ φίλους αὐτοὺς ἐσῆλθε καὶ ἐξειργάσατο ταῦτα. V ib.

105 ὅτι ὁ Ἀρχέλαος παρεκάλει τὸν Σύλλαν διαλλα-

105, 1. Omissa hic et infra quae apud Plutarchum sunt Sull. c. 22 extr., 23, 24. Ibid. c. 22 initio sunt quae V p. 649 ponit ὅτι Κίννα — ὥσπερ ἐπὶ λιμένα τὸ τοῦ Σύλλου στρατόπεδον βουλῆς ἐγένετο. Cum eodem c. 35 conveniunt quae M p. 550: ὅτι Σύλλας ἑαυτὸν εὐτυχῆ προσαγορεύειν διεκελεύσατο· καί ποτε θέας οὔσης τὴν Ὁρτησίου φασὶ τοῦ ῥήτορος ἀδελφὴν Βαλλερίαν ἐξόπισθεν τοῦ Σύλλου παρενομένην ἐπιβαλεῖν τὴν χεῖρα καὶ κροκίδος τοῦ ἱματίου σπάσαι· τοῦ δὲ ἐπιστραφέντος, "οὐδὲν δεινόν", εἰπεῖν, "αὐτόκρατορ, ἀλλὰ βούλομαι κἀγὼ μικρὸν εὐτυχίας μεταλαβεῖν." τὸν δ' ὑπερησθῆναί τε τῷ ῥηθέντι καὶ μετὰ μικρὸν ἀγαγέσθαι τὴν γυναῖκα πρὸς γάμον, τῆς Μετέλλης ἤδη τεθνηκυίας. Et cum c. 31 quae ib.: ὅτι Σύλλου καὶ Μαρίου στασιασάντων καὶ τυραννικώτερον τῶν πραγμάτων ἁπτομένων μετὰ τὴν τοῦ Μαρίου τελευτὴν ἐς πᾶν ἐπεξῄει Σύλλας τοῖς ἀντιστασιώταις, ὡς τὴν Μαρίου τελευτὴν οὐκ ἀπαλλαγὴν ἀλλὰ μεταβολὴν τυραννίδος νομισθῆναι· πάσῃ γὰρ εἰς αὐτοὺς ὠμότητι χρώμενος τελευτῶν ἔστιν οὓς χρημάτων ἢ κτημάτων ἕνεκα ἐπ' ὠφελίᾳ τῶν ἑαυτοῦ φίλων ἐτιμωρεῖτο. λέγεται γοῦν Κόιντον, ἄνδρα ἐπιφανῆ, ἐπιεικῆ τε καὶ σώφρονα, οὐδετέρας μὲν γεγονότα στάσεως, ἀδοκήτως δὲ ἐν τοῖς προγεγραμμένοις θεασάμενον ἑαυτόν, "οἴμοι τάλας", εἰπεῖν, "διώκει με τὸ ἐν Ἀλβανοῖς χωρίον. Et cum c. 34 quae ib.: ὅτι ἀποδειχθέντος ὑπάτου τοῦ Λεπίδου χαίροντα Σύλλας τῷ γεγονότι Πομπήιον ἰδὼν "εὖ γε" ἔφη "τῆς σπουδῆς, ὦ νεανία, ὅτι Κατούλου πρότερον ἀνηγόρευσας Λέπιδον τοῦ πάν-

γῆναι πρὸς τὸν Μιθριδάτην. δεξαμένου δὲ — Ῥω- a. u.
μαίων ψηφίσασθαι. ταῦτα οὕτως ὡμολογήθη, καὶ 669
ἐβάδιζε διὰ — σύμμαχον ἀναγραφῆναι. U p. 386.

ὅτι πρεσβευτῶν παραγενομένων παρὰ τοῦ Μι- 2
θριδάτου πρὸς Σύλλαν, καὶ τὰ μὲν — αὐτὸς ἑαυτόν. ἐπὶ τούτοις … U p. 387.

ὅτι συνῆλθεν ὁ Σύλλας τῷ Μιθριδάτῃ ἐν Δαρ- 3
δάνῳ τῆς Τρῳάδος, ἔχοντι ναῦς — ὡμολόγησεν Ἀρχέλαος. U p. 388.

ὅτι τὰς συνθήκας ποιήσαντες Σύλλας καὶ Μιθρι- 4
δάτης Ἀριοβαρζάνην καὶ Νικομήδην τοὺς βασιλεῖς διήλλαξαν. καὶ ὁ μὲν Μιθριδάτης ἑβδομήκοντα ναῦς παραδοὺς καὶ τοξότας ὡς πλείστους ἐν αὐταῖς, ἐς τὸν Πόντον ἀποπλεῖν ἔμελλεν, ὁ δὲ Σύλλας ἀχθομένους ἰδὼν τοὺς στρατιώτας — πολεμεῖν, εἰ συσταίησαν, δυνηθείς. U ib.

ὅτι ὁ Μέτελλος ὑπὸ Κίννου ἡττηθεὶς ἐς τὸν Σύλ- 106
λαν ἧκε καὶ πλεῖστα αὐτῷ συνήρατο· πρὸς γάρ τοι τὴν δόξαν τῆς τε δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν τἀναντία τῷ Σύλλᾳ πραττόντων, νομίσαντες αὐτὸν οὐκ ἀκρίτως οἱ συνεῖναι, ἀλλὰ τά τε δικαιότερα καὶ τὰ τῇ πατρίδι συμφορώτερα ὄντως αἱρεῖσθαι, προσεχώρησάν σφισιν. V p. 653.

ὅτι κεραυνοῦ ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἐνεχθέντος ἄλλα 2
τε πολλὰ καὶ οἱ τῶν Σιβυλλείων χρησμοὶ διεφθάρησαν. M p. 551.

των ἀρίστου πολιτῶν· ὥρα μέντοι σοι σκοπεῖν ὅπως ἰσχυρὸν γεγονότα καταγωνίσῃ τὸν ἀντίπαλον." τοῦτο μὲν ὁ Σύλλας ὥσπερ ἀπεθέσπισε· μετ᾽ ὀλίγον γὰρ ἐξυβρίσας εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Λέπιδος πολέμιος κατέστη τοῖς περὶ τὸν Πομπήιον.

107 ὅτι ὁ Πομπήιος υἱὸς ἦν τοῦ Στράβωνος, συνεκρίθη δὲ ὑπὸ Πλουτάρχου Ἀγησιλάῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ. ἀχθόμενος δὲ τοῖς τὴν πόλιν ἔχουσιν ἐξωρμήθη ἐς τὸ Πικηνὸν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ, οὐδὲ ἐς ἄνδρας πω πάνυ τελῶν, καὶ παρ' ἐκείνων χεῖρά τινα διὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἡγεμονίαν ἀθροίσας δυναστείαν ἰδίαν συνίστη, καὶ ᾠήθη ἐλλόγιμόν τι πρᾶξαι καθ' ἑαυτόν· καὶ τῷ Σύλλᾳ προσεχώρησε. καὶ ὁ μὲν τούτων ἀρξάμενος οὐδὲν μείων ἐκείνου ἐγένετο, ἀλλ' ὥσπερ που καὶ ἡ ἐπίκλησις αὐτοῦ προσετέθη, μέγας ηὐξήθη. V p. 653.

108 ὅτι ὁ Σύλλας τὸ στράτευμα παρέδωκεν ἀνδρὶ μήτ'
a. u. 675 ἄλλως ἐπαινουμένῳ, καίπερ πολλοὺς ἐκ τῶν ἀπ' ἀρχῆς συγγενομένων οἱ ἔχων καὶ ἐμπειρίᾳ καὶ πράξει προφέροντας, οἷς που καὶ ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου πρὸς πάντα τὰ ἀναγκαῖα ὡς καὶ πιστοτάτοις ἐκέχρητο. καὶ πρὶν μὲν νικῆσαι ἐδεῖτό τε αὐτῶν καὶ ταῖς ἀπ' αὐτῶν ὠφελείαις ἀπεχρῆτο· ἐπεὶ δὲ ἐγγυτέρω τῆς ἐλπίδος τοῦ παντελῶς κρατήσειν ἐγένετο, οὐδένα αὐτῶν ἔτι λόγον ἐποιεῖτο, τοῖς δὲ κακίστοις καὶ μήτε ἐν περιφανείᾳ γένους μήτε ἐν δόξῃ ἀρετῆς οὖσι μᾶλλον ἐπί-
2 στευσεν. αἴτιον δὲ ὅτι τοὺς μὲν τοιούτους πρὸς πάντα αὐτῷ καὶ τὰ χείριστα ἑτοίμους ὄντας ὑπουργεῖν ἑώρα, καὶ χάριν τε ἑαυτῷ πλείστην κἂν ἐλαχίστου τινὸς τύχωσιν ὀφειλήσειν, καὶ μήθ' ὑπερφρονήσειν ποτὲ μήτε τῶν ἔργων ἢ τῶν βουλευμάτων ἀντιποιήσεσθαι ἐνόμιζεν, τὸ δ' ἀρετὴν ἔχον οὔτε συγκακουργεῖν οἱ ἐθελήσειν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ ἐπιτιμήσειν, καὶ τὰ γέρα τῶν εὐεργετημάτων κατ' ἀξίαν ἀπαιτήσειν, καὶ μηδεμίαν χάριν ἐπ' αὐτοῖς ἅτε καὶ ὀφειλόμενά σφισιν ἀπολαμβάνοντας ἕξειν, τάς τε πράξεις καὶ τὰς συμβουλίας ὡς καὶ ἑαυτῶν οὔσας προσποιήσεσθαι. V p. 654.

ὅτι ὁ *Σύλλας* νικήσας τοὺς *Σαυνίτας* μέχρι μὲν 109
δὴ οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης διαπρεπὴς ἦν, καὶ ὄνομα
ἀπό τε τῶν στρατηγημάτων καὶ ἀπὸ τῶν βουλευμά-
των μέγιστον ἔσχε, φιλανθρωπίᾳ τε καὶ εὐσεβείᾳ
πολὺ προέχειν ἐνομίζετο, ὥστε καὶ τὴν τύχην σύμ-
μαχον ἀπὸ τῆς ἀρετῆς πάντας ἔχειν αὐτὸν ἡγεῖσθαι·
μετὰ δὲ δὴ τοῦτο τοσαύτην μεταβολὴν ἐποιήσατο ὥστε 2
μηδὲ τοῦ αὐτοῦ τινα φάναι ταῦτά τε καὶ τὰ ἔπειτα
εἶναι. οὕτως, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἤνεγκεν εὐτυχήσας.
καὶ γὰρ ἐκεῖνα ἃ ἕως ἀσθενὴς ἦν ἄλλοις ἐπεκάλει,
καὶ ἕτερα πλείω καὶ ἀτοπώτερα ἔπραξε, βουλόμενος
μέν που καὶ ἀεὶ αὐτά, ἐλεγχθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ.
ἀφ᾽ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἔδοξέ τισιν ἡ κακοπραγία
μέρος οὐκ ἐλάχιστον ἔχειν. ὁ γὰρ *Σύλλας* ὡς τάχι- 3
στα τῶν *Σαυνιτῶν* ἐκράτησε καὶ τέλος τῷ πολέμῳ
ἐπιτεθεικέναι ἐνόμισε, τὰ γὰρ δὴ λοιπὰ ἐν οὐδενὶ
λόγῳ ἐποιεῖτο, μετεβάλετο, καὶ ἑαυτὸν μὲν ἔξω τε
τῶν τειχῶν τρόπον τινὰ καὶ ἐν τῇ μάχῃ κατέλιπεν,
τὸν δὲ δὴ *Κίνναν* καὶ τὸν *Μάριον* ἄλλους τε τοὺς
μετ᾽ αὐτὸν γενομένους πάντας ἅμα ὑπερέβαλεν. ὅσα
γὰρ μηδένα τῶν δήμων τῶν ὀθνείων ἀντιπολεμη-
σάντων οἱ ἔδρασε, ταῦτα τότε τὴν πατρίδα καθάπερ
καὶ ἐκείνην νικήσας ἐξειργάσατο. τοῦτο μὲν γὰρ αὐ- 4
θημερὸν τὰς κεφαλὰς τοῦ τε *Δαμασίππου* καὶ τῶν
συνεξετασθέντων αὐτῷ πρὸς τὸ *Πραινέστε* πέμψας
ἀνεσκολόπισε, καὶ τῶν παραδόντων σφᾶς ἐθελοντὰς
συχνοὺς ὡς καὶ ἄκοντας ἑλὼν ἀπέκτεινεν. καὶ τῇ 5
ὑστεραίᾳ τοῖς τε βουλευταῖς ἐς τὸ *Ἐνυεῖον*, ὡς καὶ
ἀπολογιούμενός τι αὐτοῖς, καὶ τοῖς ζωγρηθεῖσιν ἐς
τὸν ἀγρὸν τὸν δημόσιον καλούμενον ὡς καὶ ἐς τὸν
κατάλογον αὐτοὺς ἐσγράψων συνελθεῖν κελεύσας, τού-
τους ἅμα δι᾽ ἑτέρων ἐφόνευσε, καὶ πολλοὶ τῶν ἐκ

τῆς πόλεως ἀνθρώπων ἀναμιχθέντες σφίσι παραπώλοντο, καὶ ἐκείνοις αὐτὸς πικρότατα διελέξατο. V p. 654.

6 ὅτι ὁ φόνος τῶν ἑαλωκότων καὶ τότε οὐδὲν ἧττον ὑπὸ τοῦ Σύλλου ἐγίγνετο, καὶ αὐτῶν ἅτε ἐγγὺς τοῦ ναοῦ θνησκόντων πολὺς μὲν θόρυβος, πολὺς δὲ καὶ θρῆνος, οἰμωγαί τε καὶ ὀδυρμοὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐσέπιπτον, ὥστε τὴν γερουσίαν ἀμφοτέρωθεν ἐκτα-
7 ράττεσθαι. καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρω ἔτι τοῦ τι καὶ αὐτοὶ δεινὸν πείσεσθαι προσδοκᾶν ἦσαν, οὕτως ἀνόσια αὐτοῦ καὶ λέγοντος ἅμα καὶ πράττοντος· καὶ διὰ τοῦτο πολλοί, ἅτε ἐπ᾽ ἀμφοτέροις ἐν ταὐτῷ περιαλγοῦντες, ἐπεθύμουν τῶν ἔξω καὶ αὐτοὶ τῶν ἤδη ἀπολλυμένων εἶναι, ἵνα παύσωνταί ποτε φοβούμενοι.
8 ἀλλ᾽ αὐτοὶ μὲν ἀνεβέβληντο, οἱ δ᾽ ἄλλοι κατεσφάγησαν καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἐρρίφησαν, ὥστε τὸ τοῦ Μιθριδάτου πολὺ δεινὸν νομισθέν, ὅτι ποτὲ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ῥωμαίους ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπέκτεινεν, ἐν βραχεῖ πρός τε τὸ πλῆθος καὶ πρὸς τὸν τρόπον τῶν
9 τότε φονευθέντων νομισθῆναι. οὐδὲ ἐνταῦθα τὸ δεινὸν ἔστη, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἀπὸ φρυκτωρίας τινὸς ἐκεῖθεν αἱ σφαγαὶ ἀρξάμεναι καὶ ἐν τῷ ἄστει καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταῖς τε πόλεσι ταῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πάσαις ἐγένοντο. πολλοὺς μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ Σύλλας, πολλοὺς δὲ καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ, οἱ μὲν ἐπ᾽ ἀληθείας, οἱ δὲ καὶ προσποιούμενοι, ἐμίσουν, ὅπως ἐκ τῆς τῶν ἔργων ὁμοιότητος τό τε ὁμόηθές οἱ ἐνδεικνύοντες καὶ τὴν φιλίαν βεβαιοῦντες, μὴ ἐκ τοῦ διαφόρου αὐτῷ ὑποπτευθῶσί τε καταγινώσκειν τι αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κιν-
10 δυνεύσωσιν. ἔσφαζον δὲ καὶ ὅσους πλουτοῦντας ἢ καὶ ἄλλως πως ὑπερέχοντάς σφων ἑώρων, τοὺς μὲν φθόνῳ, τοὺς δὲ διὰ τὰ χρήματα· πλεῖστοι γὰρ ἐν τῷ

τοιούτῳ καὶ τῶν μέσων, κἂν μηδετέροις ὦσι συναίροντες, ἴδιόν τι ἔγκλημα τὸ κατ' ἀρετὴν ἢ καὶ γένει πλούτῳ τέ τινος προέχειν λαμβάνοντες. καὶ ἀσφάλεια οὐδεμία οὐδενὶ πρὸς τοὺς ἐν κράτει τινὶ ἀδικεῖν βουλομένους εὑρίσκετο. V p. 657.

ὅτι τοιαῦται συμφοραὶ τὴν Ῥώμην περιέσχον. τί 11
γὰρ ἄν τις τὰς τῶν ζώντων ὕβρεις λέγοι, αἳ πολλαὶ μὲν a. u. 673
περὶ τὰς γυναῖκας, πολλαὶ δὲ περὶ τοὺς παῖδας τοὺς εὐγενεστάτους καὶ ἐλλογιμωτάτους, καθάπερ αἰχμαλώτους, ἐγίγνοντο; οὐ μὴν ἀλλὰ ἐκεῖνα, καίπερ χαλεπώτατα ὄντα, τῷ γοῦν ὁμοιοτρόπῳ τῶν ἤδη σφίσι συμβεβηκότων οἰστὰ τοῖς γε ἐκτὸς τούτων οὖσιν ἐδόκει
εἶναι. ὡς δὲ οὐκ ἐξήρκει τῷ Σύλλᾳ, οὐδ' ἠγάπα τὰ 12
αὐτὰ ἑτέροις δρῶν, ἀλλά τις αὐτῷ πόθος ἐσῄει καὶ ἐν τῇ πολυτροπίᾳ τῶν φόνων πολὺ πάντων περιεῖναι, ὥσπερ τινὰ ἀρετὴν οὖσαν τὸ μηδὲ ἐν ταῖς μιαιφονίαις τινὸς ἡττᾶσθαι, τινὰ καινότητα ἐξέθηκε λελευκωμένον
πίνακα, ἐς ὃν ἐνέγραφε τὰ ὀνόματα. οὐ μέντοι γε ἧτ- 13
τον πάντα ὅσα καὶ πρὶν ἐγίγνετο, οὐδὲ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ οἱ μὴ ἐς τὰ λευκώματα ἐγγεγραμμένοι ἦσαν. πολλοὶ μὲν γὰρ οἱ μὲν ζῶντες, οἱ δὲ καὶ τεθνηκότες, ἐπ' ἀδείᾳ τῶν ἀποκτεινάντων σφᾶς προσενεγράφοντο, ὥστε ἐν τούτῳ μηδὲν διενεγκεῖν τὸ πρᾶγμα, τῇ τε δεινότητι τῇ τε ἀτοπίᾳ αὐτοῦ πάνυ πάντας χαλεπαν-
θῆναι. τά τε γὰρ πινάκια ὥσπερ τις ἀναγραφὴ βου- 14
λευτῶν ἢ κατάλογος στρατιωτῶν νομιζομένων ἐξετίθετο, καὶ συνέθεον ἐπ' αὐτὰ πάντες οἱ ἀεὶ παριόντες σπουδῇ, καθάπερ τινὰ χρηστὴν ἐπαγγελίαν ἔχοντα· καὶ πολλοὶ μὲν συγγενεῖς, ἤδη δέ τινες καὶ ἑαυτοὺς εὕρισκον ἐγγεγραμμένους κτείνεσθαι, κἀκ τούτου τὸ πάθος οἷα ἐξαπιναίῳ κακῷ φοβερόν σφας κατελάμβανεν· καὶ συχνοὶ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τούτου γνωριζόμε-

15 νοι διώλλυντο. καὶ ἦν οὐδενὶ ἔξω τῶν ἐκ τῆς ἑται-
ρείας ἀσφαλὲς οὐδέν. εἴτε γὰρ προσίοι τις τοῖς λευ-
κώμασιν, αἰτίαν ὡς καὶ πολυπραγμονῶν τι εἶχεν,
εἴτε μὴ προσίοι, δυσχεραίνειν ἐδόκει. καὶ ὅ τε ἀνα-
λεγόμενος ἢ καὶ ἐπερωτῶν τινα τὰ ἐγγεγραμμένα
ὕποπτος, ὡς καὶ περὶ ἑαυτοῦ τι τῶν τε ἑταίρων ζη-
τῶν, ἐγίγνετο, καὶ ὁ μὴ ἀναγινώσκων μηδὲ πυν-
θανόμενος ἄχθεσθαί τε αὐτοῖς ὑπωπτεύετο καὶ διὰ
16 τοῦτο καὶ ἐμισεῖτο. τό τε δακρῦσαι ἢ καὶ γελάσαι
θανάσιμον τὸ παραχρῆμα ἐγίγνετο· καὶ διὰ τοῦτο καὶ
πολλοί, οὐχ ὅτι καὶ εἶπόν τι ἢ καὶ ἔπραξαν ὧν ἀπεί-
ρητο, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐσκυθρώπασαν ἢ καὶ ἐμειδίασαν,
ἐφθείροντο. οὕτω καὶ τὰ σχήματα αὐτῶν ἀκριβῶς
ἐτηρεῖτο, καὶ οὐκ ἐξῆν οὐδενὶ οὔτε ἐπὶ φίλῳ ὀδύ-
ρασθαι οὔτε ἐπ' ἐχθρῷ ἐφησθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι
17 ὡς καὶ χλευάζοντές τινα ἐσφάζοντο. καὶ προσέτι καὶ
αἱ ἐπικλήσεις συχνοῖς πράγματα παρεῖχον· ἀγνοοῦν-
τες γάρ τινες τοὺς ἐπικεκηρυγμένους ἐπὶ πάντας οὓς
ἐβούλοντο τὰς ἐπωνυμίας αὐτῶν ἦγον, καὶ πολλοὶ
διὰ τοῦτ' ἀνθ' ἑτέρων ἀπέθανον. ὥστε καὶ ἐν τούτῳ
ταραχήν, τῶν μὲν ὅπως ποτὲ ἐβούλοντο τὸν προστυ-
χόντα ὀνομαζόντων, τῶν δὲ ἀρνουμένων μὴ οὕτω
18 καλεῖσθαι, γίγνεσθαι. ἐφονεύοντο δὲ οἱ μὲν ἀγνο-
οῦντες ὅτι τελευτήσουσιν, οἱ δὲ καὶ προειδότες, παν-
ταχοῦ ὅπουπερ ἐτύγχανον ὄντες· καὶ οὐδὲν ἦν αὐτοῖς
χωρίον, οὐχ ὅσιον, οὐχ ἱερόν, οὔτ' ἀσφαλὲς οὔτ' ἄσυ-
λον. οὐ μὴν ἀλλ' οἱ μὲν ἐξαίφνης, πρὶν μαθεῖν τὴν
ἐπικρεμαμένην συμφοράν, ἢ καὶ ἅμα τῇ πύστει αὐτῆς,
διαφθειρόμενοι τῇ γοῦν εὐτυχίᾳ τῆς μὴ προεκφοβή-
19 σεως ἐπεκουφίζοντο· οἱ δὲ δὴ προαισθόμενοι τοῦ
δεινοῦ καὶ κατακρυπτόμενοι χαλεπώτατα ἀπήλλασ-
σον· οὐ γὰρ ἀποχωρῆσαι μὴ φωραθεῖεν ἐτόλμων,

οὔτ' αὖ κατὰ χώραν μένειν μὴ καὶ προδοθεῖεν ὑπέμενον. πλεῖστοι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων καὶ φιλτάτων σφίσι προεδόθησαν καὶ ἀπώλοντο. κἀκ τούτου τῇ προσδοκίᾳ [τὸ ἀεὶ τὸν θάνατον προσδέχεσθαι.
ὅτι] οὐχ οἱ ἐς τὰ πινάκια ἐγγεγραμμένοι μόνον, ἀλλὰ 20
καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως ἔπασχον. V p. 658—662.

ὅτι πάντων τῶν σφαζομένων ὁπουδὰν αἱ κεφα- 21
λαὶ ἐς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀγορὰν ἐκομίζοντο καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐξετίθεντο, ὥσθ' ὅσα περὶ τὰς προγραφὰς συνέβαινεν, ταῦτα καὶ περὶ ἐκείνας γίγνεσθαι. V ib.[a]

οὐ γὰρ αἱ ἐπικλήσεις καὶ τοὺς τρόπους τῶν ἀν- 110
θρώπων μεταβάλλουσιν, ἀλλ' ὅπως ἄν τις τὰ πράγματα μεταχειρίζηται, τοιαύτας καὶ ἐκείνας δοκεῖν εἶναι ποιεῖ· καὶ πολλοὶ μὲν μοναρχοῦντες ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς ἀρχομένοις γίγνονται, διὸ καὶ βασιλεία τὸ τοιοῦτον ὀνομάζεται, πολλοὶ δὲ δημοκρατούμενοι μυρία κακὰ αὐτοὺς ἐργάζονται. M p. 556. Conf. fr. 12.

οὐδὲν γὰρ καὶ στράτευμα καὶ τἆλλα πάντα ὅσα 2
ἀρχῆς τινος δεῖται οὔτε ἐπὶ τὸ χεῖρον οὔτε ἐπὶ τὸ κρεῖττον προάγει ὡς ὅ τε τρόπος καὶ ἡ δίαιτα τοῦ ἐπιστατοῦντος αὐτῶν· πρὸς γὰρ τὰς γνώμας τάς τε πράξεις τῶν ἡγουμένων σφίσιν οἱ πολλοὶ ἐξομοιοῦνται, καὶ ὁποῖα ἂν ἐκείνους δρῶντας ἴδωσι, τοιαῦτα καὶ αὐτοὶ οἱ μὲν ὡς ἀληθῶς οἱ δὲ καὶ προσποιούμενοι πράττουσιν. M p. 556.

πέφυκεν ὡς ἀεὶ πρὸς τὰς γνώμας τῶν ἀρχόντων 3
τυποῦσθαι καὶ τὸ ὑπoχείριον. M p. 560 ex Antonio Melissa p. 78 ed. Tigur.

[a] „Deesse videtur integer quaternio (complexus Excerpta usque ad proximum ex l. 42, 8, 1, *ὅτι ὁ Καῖσαρ τὴν Πομπηίου κεφαλὴν ἰδών*)." Valesius.

4 οἱ φιλόμουσοι τῶν βασιλέων πολλοὺς μουσικοὺς ποιοῦσιν, οἱ φιλόλογοι λογίους, οἱ φιλαθληταὶ γυμναστικούς. οὕτως ἀνὴρ φιλοσώματος καλλωπίστριαν γυναῖκα ποιεῖ, φιλήδονος ἑταιρικὴν καὶ ἀκόλαστον, φιλάγαθος καὶ φιλόκαλος σώφρονα καὶ κοσμίαν. M p. 558.

5 ὥσπερ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν νόσος τὴν ὅρασιν συγχέασα κωλύει τὰ καὶ ἐμποδὼν κείμενα θεωρεῖν, οὕτως ἄδικος παρεισδύνων λόγος εἰς τὰς τῶν δικαίων γνώμας οὐκ ἐᾷ δι' ὀργὴν συνορᾶν τὴν ἀλήθειαν τῇ ψυχῇ προσομιλεῖν. M p. 557. τὰ ἐν ποσὶ cod. ante vol. 2, n. 5.

6 τίς γὰρ οὐκ ἂν ἕλοιτο σώφρων ὢν ἐν τοῖς κόλποις τῆς πόλεως ἀποθανὼν κεῖσθαι μᾶλλον ἢ πορθουμένην ταύτην ἐπιδεῖν; M ib.

7 εἰ μέν τίς σοι κατεσκεύαζεν οἰκίας ἔνθα μὴ ἔμελλες μένειν, ζημίαν τὸ πρᾶγμα ἐνόμισας ἄν· νῦν δὲ ἐνταῦθα βούλει πλουτεῖν, ὅθεν καὶ πρὸ τῆς ἑσπέρας πολλάκις μέλλεις ἀποδημεῖν; M ib.

8 οὐκ οἶδας ὅτι ἐπ' ἀλλοτρίας διατρίβομεν καθάπερ ξένοι καὶ πάροικοι; οὐκ οἶδας ὅτι παροίκων ἐστὶν ἐκβάλλεσθαι, ὅτε μὴ προσδοκῶσι μηδὲ ἐλπίζουσιν; ὅπερ καὶ ἡμεῖς πάσχομεν. M ib.

9 τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἕλοιτο ἀπὸ μιᾶς πληγῆς, καὶ ταύτης μηδὲν ἢ βραχύτατόν τι λυπησάσης, ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ νοσήσας; τίς δ' οὐκ ἂν εὔξαιτο ἀκεραίου τοῦ σώματος ἀκεραίῳ τῇ ψυχῇ ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ φθόῃ τινὶ καὶ ὑδέρῳ σαπῆναι ἢ λιμῷ μαρανθῆναι; M ib.

10 εἰ δὲ πάντως ἀποθανὼν συμβαλοῦμαί τι πρὸς τὴν κοινὴν σωτηρίαν, ἑτοίμως ἔχω τελευτᾶν· κτήσασθαι γὰρ ἰδίῳ θανάτῳ τὴν δημοσίαν εὔνοιαν καλόν. M ib.

φιλεῖ πως λυπεῖν μᾶλλόν τινας τῶν μὴ προσδο- 11
κηθέντων ἀρχὴν ὅσα ἂν ἐν ἐλπίδι γενόμενα διαπέσῃ·
τὰ μὲν γὰρ πόρρω σφῶν νομίζοντες εἶναι ἧττον αὐ-
τῶν ὡς καὶ ἀλλοτρίων ἐφίενται, τῶν δὲ ἐγγὺς ἐλ-
θόντες ἄχθονται ὡς καὶ οἰκείων στερόμενοι. M p. 558.

ὁπόσους γὰρ ἄν τις ᾖ κεκτημένος ἑταίρους, το- 12
σούτοις μὲν ὀφθαλμοῖς ἃ βούλεται ὁρᾷ, τοσαύταις
δὲ ἀκοαῖς ἃ δεῖ ἀκούει, τοσαύταις δὲ διανοίαις δια-
νοεῖται περὶ τῶν συμφερόντων· διαφέρει γὰρ οὐδὲν
ἢ εἴ τῳ θεὸς ἓν σῶμα ἔχοντι πολλὰς [δὲ] ψυχὰς ἔδω-
κεν, ἁπάσας ὑπὲρ ἐκείνου προνοουμένας. M p. 559.

διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν μόλις ὁρᾶν ἔστι τὰ ἐμ- 13
ποδών, διὰ δὲ τῶν φίλων καὶ τὰ ἐπὶ γῆς περάτων
θεάσασθαι. M p. 560.

κινδύνων ἐλπὶς ἄνευ κινδύνων τίθησι τὸν ἐλ- 14
πίζοντα τῷ προησφαλίσθαι τῶν δυσχερῶν τῇ δοκή-
σει τὰ πράγματα. M p. 560 ex Antonio Mel. p. 8.

πασῶν γὰρ ὡς ἔπος εἰπεῖν τῶν κακιῶν αἰσχίστην 15
ἄν τις εὕροι τὴν κολακείαν. M ib. ex Antonio p. 59.

ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ εὐτυχίᾳ μέγα φρονεῖν καὶ ἐπὶ 16
ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ σταδιοδρομεῖν. M ib. ex Antonio p. 71.

Δίων ὁ Ῥωμαῖος καταγελάστους εἶναι ἔλεγε τοὺς 17
σπουδάζοντας περὶ τὸν πλοῦτον, ὃν ἡ τύχη μὲν παρ-
έχει, ἀνελευθερία δὲ φυλάττει, χρηστότης δὲ ἀφαιρεῖ.
M ib. ex Arsenii Anthol. p. 92.

ὁ αὐτὸς ἔφη "πῶς οὐ δεινὸν τοῖς μὲν θεοῖς ἐν- 18
οχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν ἅ γε ἐφ'
ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς;" M p. 561 ex Arsenio ib.

ὁ αὐτὸς ἔφη "αἱ μὲν ἡδοναὶ τοὺς ἀεὶ συνόντας 19
τά τε ἄλλα λυμαίνονται καὶ ταχὺ ποιοῦσιν ἀδυνάτους
πρὸς αὐτάς, οἱ δὲ πόνοι τά τε ἄλλα ὠφελοῦντες ἀεὶ
μᾶλλον παρέχουσι δυναμένους πονεῖν." M ib. ex eodem.

20 ὁ αὐτὸς ἔφη "πολλῷ κρεῖττόν ἐστι κατορθώσαντάς τι ζηλοτυπηθῆναι ἢ πταίσαντας ἐλεηθῆναι." M ib. ex Arsenio.

21 ὁ αὐτὸς ἔφη "ἀδύνατόν ἐστι τἀναντία τινὰ τοῖς ὀρθῶς ἔχουσι πράττοντα ἀγαθοῦ τινος ἀπ' αὐτῶν ἀπολαῦσαι." M p. 562.

111 ὅτι τῶν Κρητῶν πρεσβευσαμένων πρὸς τοὺς Ῥω-
a. u. 684 μαίους, καὶ ἐλπιζόντων τάς τε παλαιὰς σπονδὰς ἀνανεώσεσθαι καὶ προσέτι καὶ εὐεργεσίαν τῆς τοῦ ταμίου τῶν τε στρατιωτῶν αὐτῶν σωτηρίας εὑρήσεσθαι, οὗτοι ὀργὴν μᾶλλον ὅτι ἑάλωσαν λαβόντες ἢ χάριν αὐτοῖς ὅτι μὴ ἐκείνους ἔφθειραν γνόντες, οὔτ' ἄλλως μέτριόν τι ἀπεκρίναντο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους ἅπαντας παρ' αὐτῶν ἀπήτησαν.
2 καὶ ὁμήρους χρήματά τε πολλὰ αἰτήσαντες, τάς τε ναῦς τὰς μείζους καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς κορυφαίους ἐξαιτήσαντες, οὐκ ἀνέμειναν τὴν οἴκοθεν αὐτῶν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ τῶν ὑπάτων αὐτίκα τὸν ἕτερον ταῦτά τε ληψόμενον καὶ πολεμήσοντά σφισιν, ἂν μὴ διδῶ-
3 σιν, ὥσπερ οὐκ ἔμελλον, ἐξέπεμψαν· οἱ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς, πρὶν αἰτηθῆναί τι τοιοῦτο καὶ κρατῆσαι, μὴ ἐθελήσαντες ὁμολογῆσαι πῶς ἂν μετὰ τὴν νίκην τοσαῦτά τε ἅμα καὶ τοιαῦτα προσταττόμενοι ἤνεγκαν; τοῦτό τε οὖν σαφῶς εἰδότες, καὶ προσυποπτεύσαντες τοὺς πρέσβεις ἐπιχειρήσειν τινάς, ὡς καὶ κωλύσοντας τὴν στρατείαν, διαφθεῖραι χρήμασιν, ἐψηφίσαντο ἐν τῇ βουλῇ μηδένα αὐτοῖς μηδὲν δανεῖσαι. U p. 388.

4 κληρουμένων δὴ τῶν ὑπάτων Ὁρτήσιος τὸν πρὸς
a. u. 685 Κρῆτας ἔλαχε πόλεμον. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὑπό τε τῆς ἐν τῷ ἄστει φιλοχωρίας καὶ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, ἐν οἷς πλεῖστον τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων μετά γε τὸν Κικέρωνα ἠδυνήθη, τῷ τε συνάρχοντι τῆς στρα-

τείας ἐθελοντὴς ἐξέστη καὶ αὐτὸς κατὰ χώραν ἔμεινεν· ὁ δὲ δὴ Μέτελλος ἐστείλατό τε ἐς Κρήτην, καὶ τὴν νῆσον ἅπασαν ἐχειρώσατο μετὰ τοῦτο, καίτοι πρὸς τοῦ Πομπηίου τοῦ Μάγνου, ἤδη τῆς θαλάσσης ξυμπάσης ἄρχοντος καὶ τῆς ἠπείρου ὅσον ἡμερῶν ἀπὸ θαλάσσης τριῶν, ἐμποδιζόμενός τε καὶ κωλυόμενος ὡς αὐτῷ προσηκουσῶν καὶ τῶν νήσων. ἀλλ' ὅμως καὶ ἄκοντος Πομπηίου τῷ Κρητικῷ πολέμῳ τέλος ὁ Μέτελλος ἐπιθεὶς θρίαμβόν τε ἀπ' αὐτοῦ κατήγαγε καὶ Κρητικὸς ἐπεκλήθη. Xiphilinus p. 3 R. Steph.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Λϛ.

a. u. 686 . . . φείδεται. δυναστείας τε ἐρῶν καὶ τοῖς Κρησὶ
τοῖς ὁμολογήσασιν αὐτῷ προσέβαλλε, καὶ οὔτε τὰς
σπονδὰς προτεινομένων σφῶν ἐφρόντιζε, κακῶσαί τε
αὐτοὺς πρὶν τὸν Πομπήιον ἐπελθεῖν ἠπείγετο. ὅ τε
γὰρ Ὀκταούιος ἄνευ δυνάμεως παρών, οὐδὲ γὰρ
οὐδὲ ἐπὶ πολέμῳ τινὶ ἀλλ' ἐπὶ παραλήψει τῶν πό-
λεων ἐπέπεμπτο, ἡσυχίαν ἦγε· καὶ Κορνήλιος Σι-
σέννας ὁ τῆς Ἑλλάδος ἄρχων ἦλθε μὲν ἐς τὴν Κρή-
την, ὡς ταῦτ' ἐπύθετο, καὶ παρῄνεσε τῷ Μετέλλῳ
φείσασθαι τῶν δήμων, οὐ μέντοι καὶ ἀντέπραξέ τι
2 μὴ πείσας. ἄλλοις τε οὖν πολλοῖς ἐκεῖνος ἐλυμήνατο,
καὶ Ἐλευθέραν τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας ἑλὼν ἠργυ-
ρολόγησεν· πύργον γάρ τινα οἱ προδιδόντες ἔκ τε
πλίνθων πεποιημένον καὶ μέγιστον δυσμαχώτατόν
τε ὄντα ὄξει συνεχῶς νυκτὸς διέβρεξαν, ὥστε θραυ-
στὸν γενέσθαι. καὶ μετὰ τοῦτο Λάππαν, καίτοι τοῦ
Ὀκταουίου αὐτὴν κατέχοντος, ἐκ προσβολῆς εἷλε, καὶ
ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν κακὸν εἰργάσατο, τοὺς δὲ δὴ Κί-
2 λικας τοὺς σὺν αὐτῷ ὄντας ἔφθειρεν. ἀγανακτήσας
οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ Ὀκταούιος οὐκέθ' ἡσύχασεν, ἀλλὰ
πρότερον μὲν τῷ τοῦ Σισέννου στρατῷ, νοσήσας γὰρ

1, 1, 1. φείδεται] Q. Caecilius Metellus.

ἐκεῖνος ἐτεθνήκει, χρώμενος ἐπεβοήθει πῃ τοῖς κα-
κουμένοις, ἔπειτα δ' ἀνακομισθέντων αὐτῶν πρός τε
τὸν Ἀριστίωνα ἐς Ἱεράπυδνα ἦλθε καὶ μετ' αὐτοῦ
ἐπολέμει· οὗτος γὰρ ὡς τότε ἐκ τῆς Κυδωνίας ἀπε-
κ ˜, Λούκιόν τέ τινα Βάσσον ἀνταναχθέντα οἱ
ἐνίκησε καὶ τὰ Ἱεράπυδνα κατέλαβε. καὶ χρόνον 2
μέν τινα ἐκαρτέρησαν, τοῦ δὲ δὴ Μετέλλου ἐπιόντος
σφίσι τό τε τεῖχος ἐξέλιπον καὶ ἐξαναχθέντες χει-
μῶνί τε ἐχρήσαντο καὶ ἐς τὴν γῆν ἐκπεσόντες συχ-
νοὺς ἀπέβαλον. κἀκ τούτου ὁ Μέτελλος πᾶσαν τὴν
νῆσον ἐχειρώσατο. Κρῆτες μὲν οὖν οὕτως, ἐλεύθε- 3
ροί τε πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον γενόμενοι καὶ
δεσπότην ὀθνεῖον μηδένα κτησάμενοι, κατεδουλώ-
θησαν· Μέτελλος δὲ τὴν μὲν ἐπίκλησιν ἀπ' αὐτῶν
ἔλαβε, τὸν δὲ δὴ Πανάρη τόν τε Λασθένη, καὶ γὰρ
ἐκεῖνον εἷλεν, οὐκ ἠδυνήθη πέμψαι ἐν τοῖς ἐπινι-
κίοις. ὁ γὰρ Πομπήιος ἀναπείσας τῶν δημάρχων τινὰ
προαφείλετο αὐτοὺς ὡς καὶ ἑαυτῷ κατὰ τὴν ὁμολο-
γίαν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ προσχωρήσαντας.

[Λούκουλλος δὲ Λούκιος κατὰ τοὺς καιροὺς τού- 3a
τους τοὺς τῆς Ἀσίας δυνάστας Μιθριδάτην τε καὶ
Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον πολέμῳ νικήσας καὶ φυγο-
μαχεῖν ἀναγκάσας τὰ Τιγρανόκερτα ἐπολιόρκει. καὶ
αὐτὸν οἱ βάρβαροι τῇ τε τοξείᾳ καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ
τῶν μηχανῶν χεομένῃ δεινῶς ἐκάκωσαν. ἀσφαλτώ- 2
δες δὲ τὸ φάρμακον τοῦτο, καὶ διάπυρον οὕτως ὥσθ'
ὅσοις ἂν προσμίξῃ, πάντως αὐτὰ κατακαίειν, οὐδ'
ἀποσβέννυται ὑπ' οὐδενὸς ὑγροῦ ῥᾳδίως. ἐκ τούτου
δὲ ὁ Τιγράνης ἀναθαρρήσας τοσαύτῃ χειρὶ στρατοῦ
ἤλασεν ὥστε καὶ τῶν Ῥωμαίων τῶν ἐκεῖσε παρόντων
καταγελάσαι. λέγεται δ' οὖν εἰπεῖν ὡς εἰ μὲν πολε-
μήσοντες ἥκοιεν, ὀλίγοι, εἰ δὲ πρεσβεύσοντες, πολ-

3 λοὶ παρεῖεν. οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ πολὺ ἥσθη, ἀλλ' εὐ-
θὺς ἐξέμαθεν ὅσον ἥ τε ἀρετὴ καὶ ἡ τέχνη παντὸς
ὁμίλου κρατεῖ. φυγόντος δὲ αὐτοῦ τὴν τιάραν τό τε
ἀνάδημα τὸ περὶ αὐτὴν εὑρόντες οἱ στρατιῶται τῷ
Λουκούλλῳ ἔδοσαν· δείσας γὰρ μὴ γνωσθεὶς
αὐτῶν ἁλῷ, περιεσπάσατο αὐτὰ καὶ ἀπέρριψε. Xi-
philinus p. 3.]

3 ... καὶ ὅτι ἰσχυρᾷ τῇ τύχῃ ἐπ' ἀμφότερα ἐκέχρητο,
[XXXV, 1] ἐπέτρεψεν· ἡττηθείς τε γὰρ πολλὰ καὶ κρατήσας
a. u. 686 οὐκ ἐλάττω καὶ στρατηγικώτερος ἀπ' αὐτῶν ἐπεπί-
στευτο γεγονέναι. αὐτοί τε οὖν ὡς καὶ τότε πρῶτον ἀρ-
χόμενοι τοῦ πολέμου παρεσκευάζοντο, καὶ πρὸς τοὺς
περιχώρους, τούς τε ἄλλους καὶ Ἀρσάκην τὸν Πάρ-
θον, καίπερ ἐχθρὸν τῷ Τιγράνῃ διὰ χώραν τινὰ ἀμ-
2 φισβητήσιμον ὄντα, ἐπρεσβεύοντο, καὶ ταύτης τε αὐτῷ
ἀφίσταντο καὶ τοὺς Ῥωμαίους διέβαλλον λέγοντες
ὅτι, ἂν μονωθέντων σφῶν κρατήσωσι, καὶ ἐπ' ἐκεῖ-
νον εὐθὺς ἐπιστρατεύσουσι· φύσει τε γὰρ πᾶν τὸ
νικῶν ἄπληστον τῆς εὐπραγίας εἶναι καὶ μηδένα ὅρον
τῆς πλεονεξίας ποιεῖσθαι, καὶ τούτους, ἅτε καὶ ἐν
κράτει πολλῶν δὴ γεγονότας, οὐκ ἐθελήσειν αὐτοῦ
ἀποσχέσθαι.

4 καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἔπραττον, Λούκουλλος δὲ Τι-
[2] γράνην μὲν οὐκ ἐπεδίωξεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ κατὰ σχο-
λὴν σωθῆναι εἴασε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰτίαν ὡς οὐκ
ἐθελήσας τὸν πόλεμον, ὅπως ἐπὶ πλεῖον ἄρχῃ, κατα-
λῦσαι παρά τε τοῖς ἄλλοις καὶ παρὰ τοῖς πολίταις
2 ἔσχε· καὶ διὰ τοῦτο τότε τε ἐς τοὺς στρατηγοὺς τὴν
ἀρχὴν τῆς Ἀσίας ἐπανήγαγον, καὶ μετὰ ταῦθ', ὡς

3, 1, 1. ἐκέχρητο] Mithridates. ἐπέτρεψεν] Tigranes.

καὶ αὖθις τὸ αὐτὸ τοῦτο πεποιηκέναι ἔδοξε, τὸν ὕπα-
τον αὐτῷ τὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὄντα διάδοχον
ἔπεμψαν. τὰ δὲ δὴ Τιγρανόκερτα στασιασάντων πρὸς 3
τοὺς Ἀρμενίους τῶν ξένων τῶν συνοικούντων αὐτοῖς
εἷλε. Κίλικές τε γὰρ οἱ πλείους αὐτῶν ἦσαν ἀνά-
σπαστοί ποτε γεγονότες, καὶ ἐσήγαγον ἔσω νυκτὸς
τοὺς Ῥωμαίους. καὶ ἐκ τούτου τὰ μὲν ἄλλα διηρ- 4
πάσθη πλὴν τῶν ἐκείνοις ὑπαρχόντων, τὰς δὲ δὴ
γυναῖκας τῶν δυνατωτάτων πολλὰς ἁλούσας ἄνευ
ὑβρισμοῦ ὁ Λούκουλλος ἐφύλαξε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ
τοὺς ἄνδρας σφῶν προσεποιήσατο, τόν τε τῆς Κομ- 5
μαγηνῆς βασιλέα Ἀντίοχον. ἡ δὲ δὴ χώρα αὕτη τῆς
Συρίας πρός τε τῷ Εὐφράτῃ καὶ πρὸς τῷ Ταύρῳ
ἐστί, καί τινα Ἀράβιον δυνάστην Ἀλχαυδόνιον ἄλ-
λους τε ἐπικηρυκευσαμένους οἱ ἐδέξατο. καὶ μαθὼν 5
παρ' αὐτῶν τὴν πρεσβείαν τὴν ὑπό τε τοῦ Τιγράνου [3]
καὶ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς τὸν Ἀρσάκην πεμφθεῖσαν,
ἀνταπέστειλέ τινας ἐκ τῶν συμμάχων ἀπειλάς τε ἅμα
αὐτῷ, ἂν ἐκείνοις ἐπικουρήσῃ, καὶ ὑποσχέσεις, ἂν
τὰ σφέτερα ἀνθέληται, φέροντας. ὁ οὖν Ἀρσάκης τότε 2
μέν, ἔτι γὰρ τῷ τε Τιγράνῃ ὀργὴν εἶχε καὶ ἐς τοὺς
Ῥωμαίους οὐδὲν ὑπώπτευε, πρέσβεις τέ οἱ ἀντέ-
πεμψε καὶ φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν ἐσπείσατο, ὕστε-
ρον δὲ τὸν Σηκίλιον ἐλθόντα πρὸς ἑαυτὸν ἰδὼν ὑπε-
τόπησε κατάσκοπον τῆς χώρας καὶ τῆς δυνάμεως αὐ-
τοῦ παρεῖναι, τούτου γὰρ ἕνεκα, ἀλλ' οὐ τῆς ὁμο- 3
λογίας ἤδη γεγενημένης, ἄνδρα ἐπιφανῆ τὰ πολεμικὰ
πεμφθῆναι, καὶ οὐδεμίαν ἔτι αὐτῶν βοήθειαν ἐποιή-
σατο. οὐ μὴν οὐδ' ἠναντιώθη τι, ἀλλ' ἐκ μέσου
ἀμφοῖν ἔστη, μηδετέρους, ὥσπερ εἰκός, ἐθελήσας
αὐξῆσαι· τὸν γὰρ πόλεμον αὐτῶν ἰσοπαλῆ ὄντα ἀσφά-
λειάν οἱ μεγίστην οἴσειν ἐνόμιζεν.

τούτῳ μὲν δὴ τῷ ἔτει ταῦθ᾽ ὁ Λούκουλλος ἔπραξε,
6 καὶ τῆς Ἀρμενίας συχνὰ προσηγάγετο· ἐπὶ δὲ δὴ
[4] Κυΐντου Μαρκίου, οὗτος γάρ, καίπερ οὐ μόνος ἀπο-
δειχθείς, μόνος ὑπάτευσεν· ὅ τε γὰρ σὺν αὐτῷ χει-
ροτονηθεὶς Λούκιος Μέτελλος ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ἀπέ-
θανε, καὶ ὁ αφιτρωθεις πρὶν ἐπιβῆναι τῆς ἀρχῆς
μετήλλαξε, καὶ διὰ τοῦτ᾽ οὐδεὶς ἄλλος ἀπεδείχθη,
2 ἐν οὖν τῷ ἔτει τούτῳ ὁ Λούκουλλος μεσοῦντος ἤδη
τοῦ θέρους, ὑπὸ γὰρ τοῦ ψύχους ἀδύνατος ἦν ἦρι
ἐς τὴν πολεμίαν γῆν ἐσβαλεῖν, στρατεύσας τινά τε
τῆς γῆς ἐπόρθησεν, ὅπως ἀμύνοντας αὐτῇ τοὺς βαρ-
βάρους ἐς μάχην ὑπαγάγηται, καὶ ὡς οὐδὲν μᾶλλον
7 ἐκινοῦντο, ἐπ᾽ αὐτοὺς ὥρμησε, κἀν τούτῳ τοῖς μὲν
[5] ἱππεῦσι τῶν Ῥωμαίων χαλεποὶ οἱ τῶν ἐναντίων ἱπ-
πεῖς ἐγίγνοντο, τῷ δὲ πεζῷ οὐδεὶς αὐτῶν ἐς χεῖρας
ᾔει, ἀλλ᾽ ὁπότε ἡ ἀσπὶς τοῦ Λουκούλλου τῇ ἵππῳ
προσβοηθήσειεν, ἐτρέποντο. οὐ μέντοι καὶ δεινόν τι
ἔπασχον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιδιώκοντάς σφας ἐς τοὐ-
πίσω τοξεύοντες πολλοὺς μὲν παραχρῆμα ἀπεκτίννυ-
2 σαν, παμπληθεῖς δὲ ἐτίτρωσκον. καὶ ἦν τὰ τραύ-
ματα χαλεπὰ καὶ δυσίατα· ταῖς τε γὰρ ἀκίσι διπλαῖς
ἐχρῶντο, καὶ προσέτι καὶ ἐφάρματτον αὐτάς, ὥστε
τὰ βέλη, εἴτε ἐμμένοι πῃ τοῖς σώμασιν εἴτε καὶ ἐξέλ-
κοιτο, τάχιστα αὐτὰ διολλύναι· τὸ γὰρ ἕτερον σιδή-
ριον ἔνδον, ἅτε μηδεμίαν ἀνθολκὴν ἔχον, ἐγκατε-
λείπετο.
8 ὁ οὖν Λούκουλλος, ἐπειδή τε πολλοὶ ἐτραυματί-
[6] ζοντο, καὶ οἱ μὲν ἔθνησκον οἱ δ᾽ ἀνάπηροι γοῦν ἐγίγ-
νοντο, καὶ ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτοὺς ἐπέλιπεν,
2 ἐκεῖθέν τε ἀπεχώρησε καὶ ἐπὶ Νίσιβιν ὥρμησεν. ἡ
δὲ δὴ πόλις αὕτη ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καλουμένῃ πε-
πόλισται, οὕτω γὰρ πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Τίγριδος

*καὶ τοῦ Εὐφράτου ὀνομάζεται, καὶ νῦν μὲν ἡμετέρα
ἐστὶ καὶ ἄποικος ἡμῶν νομίζεται, τότε δὲ ὁ Τιγρά-
νης τῶν Πάρθων αὐτὴν ἀφελόμενος τούς τε θησαυ-
ροὺς ἐν αὐτῇ καὶ τὰ ἄλλα τὰ πλεῖστα τῶν λοιπῶν
ἀπετέθειτο, φύλακά οἱ τὸν ἀδελφὸν προστάξας. πρὸς* 3
*οὖν ταύτην ὁ Λούκουλλος ἐλθὼν ἐν μὲν τῷ θέρει,
καίπερ μὴ παρέργως τὰς προσβολὰς ποιησάμενος,
οὐδὲν ἐπέρανε· τὰ γὰρ τείχη καὶ διπλᾶ καὶ πλίν-
θινα ὄντα, τήν τε παχύτητα πολλὴν ἔχοντα καὶ τάφρῳ
βαθείᾳ διειλημμένα, οὔτε κατασεισθῆναί πῃ οὔτε
διορυχθῆναι ἠδυνήθη, διόπερ οὐδ᾽ ὁ Τιγράνης ἐπή-
μυνέ σφισιν· ὡς δ᾽ ὅ τε χειμὼν ἐνέστη καὶ οἱ βάρ-* 9
βαροι ῥαθυμότερον, ἅτε ἐπικρατοῦντες τούς τε Ῥω- [7]
*μαίους ὅσον οὐκ ἀπαναστήσεσθαι προσδοκῶντες, διῆ-
γον, ἐτήρησε νύκτα ἀσέληνον καὶ ὑετῷ λάβρῳ βρον-
ταῖς τε χειμέριον, ὥστε μήτε τι προϊδέσθαι μήτε τι* 2
*ἐπακοῦσαι αὐτοὺς ἔχοντας τόν τε ἔξω περίβολον πλὴν
ὀλίγων καὶ τὴν ἐν τῷ μέσῳ τάφρον ἐκλιπεῖν, καὶ
προσέμιξε πολλαχῇ τῷ τείχει, καὶ ἐκείνου τε οὐ χα-
λεπῶς ἀπὸ τῶν χωμάτων ἐπέβη, καὶ τοὺς φρουροὺς
τοὺς ἐγκαταλειφθέντας ἐν αὐτῷ ῥαδίως ἅτε μὴ πολ-
λοὺς ὄντας ἀπέκτεινε. καὶ οὕτω τῆς τε τάφρου μέ-* 3
*ρος τι, τὰς γὰρ γεφύρας οἱ βάρβαροι προκατέρρηξαν,
συνέχωσεν, οὔτε γὰρ τῇ τοξείᾳ οὔτε αὖ τῷ πυρὶ λυ-
πεῖσθαι ἐν τῷ πολλῷ ὑετῷ ἐδύνατο, καὶ διαβὰς αὐ-
τὴν τὰ μὲν ἄλλα, οὐ πάνυ ἰσχυροῦ τοῦ ἔνδον κύκλου
πίστει τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ προβεβλημένων ὄντος, εὐ-
θὺς εἷλε, τοὺς δὲ ἐς τὴν ἄκραν ἀναφυγόντας, ἄλλους* 4
*τε καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Τιγράνου, μετὰ τοῦτο καθ᾽
ὁμολογίαν παρεστήσατο, καὶ χρήματά τε πολλὰ ἔλαβε
καὶ ἐκεῖ διεχείμασε.*

10 τὴν μὲν οὖν Νίσιβιν οὕτως ἐχειρώσατο, τῆς δὲ
[8] Ἀρμενίας τῶν τε ἄλλων τῶν περὶ τὸν Πόντον συχνὰ
ἀπέβαλεν. ὁ γὰρ Τιγράνης ἐκείνῃ μὲν ὡς οὐκ ἂν
ἁλούσῃ οὐκ ἐπεκούρησε, πρὸς δὲ τὰ προειρημένα
ὥρμησεν, εἴ πως ἀσχόλου περὶ τὴν Νίσιβιν αὐτοῦ
2 ὄντος φθάσειεν αὐτὰ κομισάμενος. καὶ Μιθριδάτην
μὲν πρὸς τὴν οἰκείαν ἀπέστειλεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν
ἑαυτοῦ Ἀρμενίαν ἦλθε, κἀνταῦθα Λούκιον Φάννιον
ἀντιστάντα οἱ ἀπολαβὼν ἐπολιόρκει, μέχρις οὗ ὁ
11 Λούκουλλος αἰσθόμενος τοῦτο ἐπεβοήθησεν αὐτῷ. ἐν
[9] ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, Μιθριδάτης ἔς τε τὴν ἑτέραν
Ἀρμενίαν καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἐσβαλὼν πολλοὺς τῶν Ῥω-
μαίων τοὺς μὲν ἀνὰ τὴν χώραν πλανωμένους ἀπροσ-
δόκητός σφισι προσπεσὼν ἔφθειρε, τοὺς δὲ καὶ ἐκ
μάχης κατέκοψε, κἀν τούτῳ καὶ τῶν χωρίων τὰ πλείω
2 διὰ ταχέων ἀνεκτήσατο. οἱ γὰρ ἄνθρωποι ἐκείνου τε
εὔνοιαν ἔκ τε τοῦ ὁμοφύλου καὶ ἐκ τῆς πατρίου βα-
σιλείας, καὶ τῶν Ῥωμαίων μῖσος διά τε τὸ ὀθνεῖον
καὶ διὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων σφίσι κακουχεῖσθαι
ἔχοντες, προσεχώρησάν τε αὐτῷ, καὶ μετὰ τοῦτο τὸν
ἄρχοντα τῶν ἐκεῖ Ῥωμαίων Μάρκον Φάβιον ἐνίκη-
3 σαν. οἵ τε γὰρ Θρᾷκες οἱ πρότερον μὲν τῷ Μιθρι-
δάτῃ μισθοφορήσαντες, τότε δὲ τῷ Φαβίῳ συνόντες,
καὶ οἱ δοῦλοι οἱ ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ ὄντες
ἰσχυρῶς αὐτοῖς ἐβοήθησαν. οἵ τε Θρᾷκες ὑπὸ τοῦ
Φαβίου ἐς προσκοπὴν πεμφθέντες οὔτε τι ὑγιὲς ἀν-
4 ήγγειλαν αὐτῷ, καὶ μετὰ τοῦτ' ἐκείνου τε ἀφυλακτό-
τερον προϊόντος καὶ τοῦ Μιθριδάτου ἐξαίφνης οἱ προσ-
πεσόντος συνεπέθεντο τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐν τούτῳ
καὶ οἱ δοῦλοι ἐλευθερίαν σφίσι τοῦ βαρβάρου κηρύ-
5 ξαντος συνεπελάβοντο τοῦ ἔργου. καὶ ἀνάλωσαν ἄν,
εἰ μὴ ὁ Μιθριδάτης ἐν τοῖς πολεμίοις ἀναστρεφόμε-

νος, καὶ γὰρ ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονὼς ἐμάχετο, λίθῳ τε ἐπλήγη καὶ δέος τοῖς βαρβάροις μὴ καὶ ἀποθάνῃ παρέσχεν· ἐπισχόντων γάρ σφων διὰ τοῦτο τὴν μάχην ἠδυνήθησαν ἄλλοι τε καὶ ὁ Φάβιος ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἀποφυγεῖν. καὶ μετὰ τοῦτ᾽ ἐς τὰ Κά- 12
βειρα κατακλεισθεὶς ἐπολιορκήθη μέν, ἐσώθη δὲ ὑπὸ [10]
τοῦ Τριαρίου. οὗτος γὰρ ἐκ τῆς Ἀσίας ταύτῃ πρὸς τὸν Λούκουλλον διιών, καὶ γνοὺς τὰ πεπραγμένα, δύναμίν τε ὅσην οἷόν τ᾽ ἦν ἐκ τῶν παρόντων ἤθροισε, καὶ τὸν Μιθριδάτην ὡς καὶ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ πλή- 2
θει προσιὼν ἐξέπληξεν, ὥστ᾽ ἀναστῆναι ποιῆσαι πρὶν καὶ ἐς ὄψιν αὐτοῦ ἐλθεῖν. κἀκ τούτου ἐπιθαρσήσας καὶ μέχρι τῶν Κομάνων ὑποφυγόντα αὐτὸν ἐπεδίωξε, κἀνταῦθα ἐνίκησεν. ηὐλίζετο μὲν γὰρ ὁ Μιθριδάτης 3
ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ᾗ οἱ Ῥωμαῖοι προσήεσαν, βουληθεὶς δέ σφισι κεκμηκόσιν ἐκ τῆς πορείας συμμίξαι αὐτός τε προαπήντησε καὶ ἑτέρους δι᾽ ἄλλης γεφύρας ἐν τῷ τῆς μάχης καιρῷ διαβάντας ἐπιθέσθαι προσέταξε· καὶ αὐτὸν ἀγχώμαλα ἐπὶ πλεῖστον ἀγωνιζόμενον ἡ γέφυρα, πολλῶν τε καὶ ἀθρόων ἅμα δι᾽ αὐτῆς ἐπειγομένων, τῆς τε ἐπικουρίας ἀπεστέρησε καὶ προσδιετάραξε.

καὶ οἱ μὲν μετὰ τοῦτ᾽, ἤδη γὰρ χειμὼν ἦν, ἀπε- 13
χώρησαν ἐς τὰ ἑαυτῶν τείχη ἀμφότεροι, καὶ ἡσύχα- [11]
ζον· τὰ δὲ δὴ Κόμανα τῆς τε νῦν Καππαδοκίας ἐστί, καὶ ἐδόκει τό τε τῆς Ἀρτέμιδος τὸ Ταυρικὸν βρέτας καὶ τὸ γένος τὸ Ἀγαμεμνόνειον δεῦρο ἀεὶ ἔχειν. καὶ ὅπως μὲν ἐς αὐτοὺς ταῦτα ἀφίκετο ἢ ὅπως διέμεινεν, οὐ δύναμαι τὸ σαφὲς πολλῶν λεγομένων εὑρεῖν· ὃ 2
δ᾽ ἀκριβῶς ἐπίσταμαι, φράσω. δύο αὗται πόλεις ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ ὁμώνυμοι οὔτε πάνυ πόρρω ἀπ᾽ ἀλλήλων εἰσὶ καὶ τῶν αὐτῶν περιέχουσι· καὶ γὰρ μυ-

θολογοῦσι καὶ δεικνύουσι τά τε ἄλλα πάντα ἐκ τοῦ
ὁμοίου, καὶ τὸ ξίφος ὡς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῆς Ἰφιγε-
νείας ὂν ἀμφότεραι ἔχουσι.

14 καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον εἰρήσθω· τῷ δὲ ἐπι-
[12] γιγνομένῳ ἔτει, ἐπί τε Μανίου Ἀκιλίου καὶ ἐπὶ Γαΐου
a. u. 687 Πίσωνος ὑπάτων, ὁ μὲν Μιθριδάτης τῷ Τριαρίῳ
πρὸς Γαζιούροις ἀντεκάθητο, προκαλούμενός τε ἅμα
2 αὐτὸν ἐς μάχην καὶ ἐξοργίζων, τά τε γὰρ ἄλλα καὶ
ἐν τῇ ἐπόψει τῇ τῶν Ῥωμαίων αὐτός τε ἤσκει καὶ
τοῦ στρατοῦ γυμνασίας ἐποιεῖτο, ὅπως πρὶν τὸν Λού-
κουλλον ἐπελθεῖν ἐκεῖνόν τε συμβαλών, ὥσπερ ἤλ-
πισε, κρατήσῃ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρχῆς ἀνασώσηται.
ἐπεὶ δ' οὐκ ἐκινεῖτο, πέμπει τινὰς πρὸς Δάδασα
φρούριον, ἐν ᾧ τὰ σκεύη τοῖς Ῥωμαίοις ἀπέκειτο,
ἵν' ἐκείνοις γε ἐπαμύνοντα αὐτὸν ἐς χεῖρας ὑπαγά-
3 γηται. καὶ ἔσχεν οὕτως. ὁ γὰρ Τριάριος τέως μὲν
τό τε πλῆθος τοῦ Μιθριδάτου φοβούμενος καὶ τὸν
Λούκουλλον, μετεπέμπετο γὰρ αὐτόν, προσδεχόμενος
ἡσυχίαν εἶχεν· ὡς δὲ τά τε Δάδασα πολιορκούμενα
ἐπύθετο, καὶ οἱ στρατιῶται δείσαντες περὶ αὐτοῖς
ἐταράττοντο, καὶ ἐπηπείλουν, εἴ σφας μηδεὶς ἐξάγοι,
καὶ αὐτοκέλευστοι βοηθήσειν σφίσι, καὶ ἄκων ἐξα-
4 νέστη. καὶ αὐτῷ οἱ βάρβαροι προχωροῦντι ἤδη προσ-
πεσόντες τοὺς μὲν ἐν χερσὶ τῷ τε πλήθει σφῶν πε-
ριέσχον καὶ κατειργάσαντο, τοὺς δὲ καὶ ἐς τὸ πεδίον
ἐκφυγόντας ἀγνοίᾳ τοῦ τὸν ποταμὸν ἐς αὐτὸ ἐκτε-
15 τράφθαι περιελαύνοντες ἔκτεινον. καὶ πασσυδὶ ἂν
[13] σφας διέφθειραν, εἰ μὴ τῶν Ῥωμαίων τις πλασάμε-
νος ὡς καὶ ἐκ τῆς τοῦ Μιθριδάτου συμμαχίδος ὤν,
ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ αὐτοῖς τρόπῳ συστρατευομένους,
ὥσπερ εἶπον, οὐκ ὀλίγους εἶχε, προσῆλθέ τέ οἱ ὡς
καὶ εἰπεῖν τι βουλόμενος, καὶ ἔτρωσεν αὐτόν. οὕτω

γὰρ ἐκεῖνος μὲν συλληφθεὶς ἀπεσφάγη, ταραχθέντων
δὲ πρὸς τοῦτο τῶν βαρβάρων συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων
διέφυγον.

Μιθριδάτης μὲν δὴ τό τε τραῦμα ἰᾶτο, καὶ προσ- 2
υποπτεύσας καὶ ἄλλους τινὰς τῶν πολεμίων ἐν τῷ
στρατοπέδῳ εἶναι, ἐξέτασιν τῶν στρατιωτῶν ὡς καὶ
κατ' ἄλλο τι ἐποιήσατο, καὶ κελεύσας σφᾶς ἐς τὰς
ἑαυτῶν σκηνὰς ὡς ἑκάστους κατὰ τάχος ἀναχωρῆσαι
κατεφώρασε, καὶ τοὺς Ῥωμαίους μονωθέντας διέ-
φθειρε. κἂν τούτῳ ὁ Λούκουλλος ἐπελθὼν δόξαν 16
μέν τισι παρέσχεν ὡς καὶ ἐκείνου ῥᾳδίως κρατήσων [14]
καὶ πάντα τὰ προειμένα δι' ὀλίγου κομιούμενος, οὐ
μέντοι καὶ κατέπραξέ τι. ὅ τε γὰρ Μιθριδάτης ἐς τὰ 2
μετέωρα πρὸς Ταλαύροις ὄντα ἱδρυθεὶς οὐκ ἀντε-
πῄει αὐτῷ, καὶ ὁ Μιθριδάτης ὁ ἕτερος ὁ ἐκ Μηδίας
γαμβρὸς τοῦ Τιγράνου ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις
ἐξαίφνης προσπεσὼν συχνοὺς ἀπέκτεινεν, ὅ τε Τι-
γράνης αὐτὸς προσιὼν ἠγγέλθη, καὶ τὸ στράτευμα
ἐστασίασεν. οἵ γὰρ Οὐαλερίειοι οἵ τῆς τε στρατείας 3
ἀφεθέντες καὶ μετὰ τοῦτ' αὖθις στρατευσάμενοι ἐκι-
νήθησαν μὲν καὶ ἐν τῇ Νισίβει ἔκ τε τῆς νίκης καὶ
ἐκ τῆς ἡσυχίας, τοῦ τε τὰ ἐπιτήδεια ἄφθονα ἔχειν,
καὶ ἄνευ τοῦ Λουκούλλου τὰ πολλά, διὰ τὸ πολλα-
χόσε ἐκδημεῖν αὐτόν, διαιτᾶσθαι, καὶ μάλισθ' ὅτι 4
Πούπλιός τις Κλώδιος, ὃν Κλαύδιόν τινες ἐκάλεσαν,
συνεστασίαζέ σφας ὑπ' ἐμφύτου νεωτεροποιίας, καί-
περ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ τῷ Λουκούλλῳ συνοικούσης·
ἐταράχθησαν δὲ καὶ τότε ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τὸν
Ἀκίλιον τὸν ὕπατον, ὃς τῷ Λουκούλλῳ διάδοχος δι'
ἅπερ εἶπον ἐξεπέμφθη, πλησιάζοντα ἐπύθοντο· ἐν γὰρ
ὀλιγωρίᾳ αὐτὸν ὡς καὶ ἰδιωτεύοντα ἤδη ἐποιοῦντο.
ὁ οὖν Λούκουλλος ἔκ τε τούτων, καὶ ὅτι παρὰ τοῦ 17
[15]

*Μαρκίου τοῦ πρὸ τοῦ Ἀκιλίου ὑπατεύσαντος, ἐς Κι-
λικίαν ἧς ἄρχειν ἔμελλε παριόντος, ἐπικουρίαν αἰτή-
σας οὐκ ἔτυχεν, ἐν ἀπόρῳ ἐγένετο, καὶ ὀκνήσας μὲν
2 διὰ κενῆς ἀναστῆναι, δείσας δὲ καὶ κατὰ χώραν μεῖ-
ναι, ἐπὶ τὸν Τιγράνην ὥρμησεν, εἴ πως ἐκεῖνόν τε
ἀπροσδόκητόν τε ἅμα καὶ κεκμηκότα ἐκ τῆς ὁδοῦ
τρέψαιτο, καὶ τοὺς στρατιώτας τρόπον τινὰ διὰ τού-
του παύσειε στασιάζοντας. οὐ μὴν καὶ ἐπιτυχὴς οὐ-
3 δετέρου ἐγένετο· ἀκολουθῆσαν γὰρ αὐτῷ τὸ στρά-
τευμα μέχρι πού τινος ὅθεν ἐς τὴν Καππαδοκίαν
ἐκτραπέσθαι ἦν, ἐκεῖσε πάντες ὁμοθυμαδὸν μηδὲ
φθεγξάμενοί τι ἀπετράποντο. καὶ οἵ γε Οὐαλερίειοι,
μαθόντες ὅτι τῆς στρατείας παρὰ τοῖς οἴκοι τέλεσιν
ἀφεῖνται, παντελῶς ἀπεχώρησαν.*

18 *καὶ θαυμάσῃ μηδεὶς ὅτι στρατηγικώτατος ἀνδρῶν
[16] ὁ Λούκουλλος γενόμενος, καὶ πρῶτός τε Ῥωμαίων
τὸν Ταῦρον σύν τε στρατῷ καὶ ἐπὶ πολέμῳ διαβὰς
καὶ δύο βασιλέας οὐκ ἀσθενεῖς ἐπικρατήσας, ἑλών
τ' ἂν εἴπερ ταχέως διαπολεμῆσαι ἐβεβούλητο, οὐκ
ἐδύνατο τῶν συστρατευομένων οἱ ἄρχειν, ἀλλ' ἀεί
2 τε ἐστασίαζον καὶ τέλος ἐγκατέλιπον αὐτόν. πολλά
τε γάρ σφισι προσέταττε, καὶ δυσπρόσοδος ἀκριβής τε
ἐν ταῖς τῶν ἔργων ἀπαιτήσεσι καὶ ἀπαραίτητος ἐν
ταῖς τιμωρίαις ὢν οὐκ ἠπίστατο οὔτε λόγῳ τινὰ προσ-
αγαγέσθαι οὔτε ἐπιεικείᾳ ἀναρτήσασθαι, οὐ τιμαῖς,
οὐ χρημάτων μεταδόσει προσεταιρίσασθαι, ὧν πάν-
των ἄλλως τε καὶ ἐν πλήθει, καὶ μάλιστα στρατευο-
3 μένῳ, δεῖ. καὶ διὰ τοῦθ' οἱ στρατιῶται, ἕως μὲν εὖ
τε ἐφέροντο καὶ τὰς ἁρπαγὰς ἀνταξίας τῶν κινδύνων
εἶχον, ἠκροῶντο αὐτοῦ, ἐπεὶ δὲ ἔπταισαν καὶ ἐς φό-
βον ἀντὶ τῶν ἐλπίδων ἀντικατέστησαν, οὐδὲν ἔτι
προετίμησαν. τεκμήριον δὲ ὅτι τοὺς αὐτοὺς τούτους*

ὁ Πομπήιος λαβών, καὶ γὰρ τοὺς Οὐαλεριείους αὖθις κατελέξατο, οὐδ' ὁπωσοῦν στασιάζοντας ἔσχε. τοσοῦτον ἀνὴρ ἀνδρὸς διαφέρει.

ὡς δ' οὖν τοῦθ' οἱ στρατιῶται ἔπραξαν, πᾶσάν 19
τε ὀλίγου τὴν ἀρχὴν ὁ Μιθριδάτης ἀνεκτήσατο καὶ [17]
τὴν Καππαδοκίαν ἰσχυρῶς ἐλυμήνατο, μήτε Λουκούλλου, προφάσει τοῦ τὸν Ἀκίλιον ἐγγὺς εἶναι, μήτε ἐκείνου προσαμύνοντος αὐτῇ· ἐπειγόμενος γὰρ πρότερον ὡς καὶ τὴν τοῦ Λουκούλλου νίκην ὑφαρπάσων, τότε, ἐπειδὴ τῶν γεγονότων ᾔσθετο, οὔτε πρὸς τὰ στρατόπεδα ἦλθε καὶ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ ἐχρό-
νισε. Μάρκιος δὲ Λουκούλλῳ μὲν οὐκ ἐπεκούρησε, 2
πρόσχημα τοὺς στρατιώτας ὡς οὐκ ἐθελήσαντάς οἱ ἀκολουθῆσαι ποιησάμενος ἐς δὲ τὴν Κιλικίαν ἀφικόμενος Μενέμαχόν τινα ἀπαυτομολήσαντα τοῦ Τιγράνου ἐδέξατο, καὶ τὸν Κλώδιον ἀποστάντα ἀπὸ τοῦ Λουκούλλου δέει τῶν ἐν τῇ Νισίβει γενομένων ἐπὶ τὸ ναυτικὸν ἐπέστησεν· ἀδελφὴν γάρ τινα αὐ-
τοῦ καὶ ἐκεῖνος γυναῖκα εἶχε. καὶ ὁ μὲν ἁλούς τε 3
ἐς καταποντιστάς, καὶ ἀφεθεὶς ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὸν ἐκ τοῦ Πομπηίου φόβον, ἔς τε τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας ἦλθεν ὡς καὶ πρὸς τοὺς Ἀραβίους, πρὸς οὓς τότε διεφέροντο, συμμαχήσων σφίσι, κἀνταῦθα στασιάζων τινὰς ὁμοίως ὀλίγου διεφθάρη.

λέξω δὲ ἤδη καὶ τὰ κατὰ τοῦτον πῶς ἐγένετο. 20
οἱ καταποντισταὶ ἐλύπουν μὲν ἀεὶ τοὺς πλέοντας, [3]
ὥσπερ καὶ τοὺς ἐν τῇ γῇ οἰκοῦντας οἱ τὰς λῃστείας ποιούμενοι· οὐ γὰρ ἔστιν ὅτε ταῦτ' οὐκ ἐγένετο, οὐδ' ἂν παύσαιτό ποτε ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ.
ἀλλὰ πρότερον μὲν ἔν τε τόποις τισὶ κἀν τῇ ὥρᾳ 2
μόνῃ, κατ' ὀλίγους, καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐλῄστευον· τότε δέ, ἐξ οὗ πολλαχῇ τε ἅμα καὶ συνε-

χῶς ἐπολεμήθη, καὶ πολλαὶ μὲν πόλεις ἀνάστατοι
ἐγένοντο, πᾶσι δὲ καὶ τοῖς διαφεύγουσιν αὐτῶν αἱ
τιμωρίαι ἐπηρτῶντο καὶ ἀδεὲς οὐδενὶ οὐδὲν ἦν, πάμ-
3 πολλοι πρὸς ληστείαν ἐτράποντο. καὶ τὰ μὲν ἐν ταῖς
ἠπείροις ληστικά, ἅτε καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν δήμων
μᾶλλον ὄντα, καὶ τήν τε αἴσθησιν τῆς βλάβης ἐγγύ-
θεν καὶ τὴν σύλληψιν οὐ πάνυ χαλεπὴν ἔχοντα, ῥᾳόν
πως κατελύετο, τὰ δὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐπὶ πλεῖστον
4 ἐπηυξήθη. τῶν γὰρ Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἀντιπολέ-
μους ἀσχολίαν ἀγόντων ἐπὶ πολὺ ἤκμασαν, πολλα-
χόσε τε περιπλέοντες καὶ πάντας τοὺς ὁμοίους σφίσι
προστιθέμενοι, ὥστε τινὰς αὐτῶν καὶ ἐν συμμαχίας
21 λόγῳ συχνοῖς ἐπικουρῆσαι. καὶ εἴρηται μὲν ὅσα μετὰ
[4] τῶν ἄλλων ἔπραξαν· ἐπεὶ δ' οὖν καὶ ἐκεῖνα διελύθη,
οὐκ ἐπαύσαντο, ἀλλ' αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς πολλὰ καὶ
δεινὰ τούς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους σφῶν
ἐκακούργησαν. οὔτε γὰρ κατ' ὀλίγους ἔτι ἀλλὰ στό-
λοις μεγάλοις ἔπλεον, καὶ στρατηγοὺς εἶχον, ὥστε
2 καὶ ὄνομα αὐτοὺς μέγα κεκτῆσθαι. ἦγον δὲ καὶ ἔφε-
ρον πρώτους μὲν καὶ μάλιστα τοὺς πλέοντας, οὐδὲ
γὰρ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἀσφαλῆ αὐτοῖς παρεῖχον,
ἀλλ' ὑπό τε τῆς τόλμης καὶ ὑπὸ τοῦ ἔθους τῆς τε
εὐπραγίας καὶ τότε ἐπ' ἀδείας ταῖς ναυτιλίαις ἐχρῶντο,
3 ἔπειτα καὶ τοὺς ἐν τοῖς λιμέσιν ὄντας. καὶ γὰρ εἴ
τις ἀνταναχθῆναί σφισιν ἐτόλμησε, μάλιστα μὲν ἡτ-
τηθεὶς ἀπώλετο, εἰ δὲ καὶ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἑλεῖν γε
αὐτῶν οὐδένα ὑπὸ τοῦ ταχυναυτεῖν σφας ἐδύνατο,
καὶ οὕτως ὑποστρέφοντες διὰ βραχέος ὡς καὶ κεκρα-
τηκότες τὰ μὲν ἔτεμνον καὶ κατεπίμπρων, οὐχ ὅτι
χωρία καὶ ἀγροὺς ἀλλὰ καὶ πόλεις ὅλας, τὰ δὲ καὶ
ᾠκειοῦντο, ὥστε καὶ χειμάδια καὶ ὁρμητήρια καθά-
22 περ ἐν φιλίᾳ γε ποιεῖσθαι. προχωρούντων δὲ αὐτοῖς
[5]

τούτων καὶ ἐς τὴν ἤπειρον ἀνέβαινον, καὶ πολλὰ καὶ ἐκείνους τοὺς μηδὲ χρωμένους τῇ θαλάσσῃ ἐλύπουν. καὶ ταῦτα οὐ τὴν ἔξω συμμαχίδα αὐτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰταλίαν αὐτὴν ἐποίουν· τά τε γὰρ κέρδη τὰ 2
αὐτόθεν μείζω σχήσειν, καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς ἐπὶ πλέον ἐκφοβήσειν, ἂν μηδὲ ἐκείνης ἀπέχωνται, νομίζοντες ἔς τε τὰς ἄλλας τὰς ταύτῃ πόλεις καὶ ἐς αὐτὰ τὰ Ὤστια ἐσέπλεον καὶ τάς τε ναῦς ἔκαον καὶ πάνθ' ἥρπαζον. καὶ τέλος, ὡς οὐδεμία σφῶν ἐπι- 3
στροφὴ ἐγίγνετο, τάς τε διατριβὰς ἐν τῇ γῇ ἐποιοῦντο, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσους μὴ διώλλυσαν, τά τε σῦλα, ὅσα ἐλάμβανον, ἀδεῶς ὥς γε καὶ ἐν οἰκείᾳ διετίθεντο. καὶ ἐλῄστευον μὲν ἄλλοι ἄλλοθι, 4
οὐ γάρ που ἐν πάσῃ ἅμα τῇ θαλάσσῃ οἱ αὐτοὶ κακουργεῖν ἐδύναντο, τοσαύτῃ μέντοι φιλίᾳ πρὸς ἀλλήλους ἐχρῶντο ὥστε σφᾶς καὶ χρήματα καὶ ἐπικουρίας καὶ τοῖς πάνυ ἀγνῶσιν ὡς καὶ οἰκειοτάτοις πέμπειν. καὶ διὰ τοῦτό γε οὐχ ἥκιστα ἴσχυσαν, ὅτι τούς 5
τε θεραπεύοντάς τινας αὐτῶν πάντες ἐτίμων καὶ τοὺς προσκρούσαντάς τισι πάντες ἐλεηλάτουν.

ἐς τοσοῦτον μὲν δὴ τὰ τῶν καταποντιστῶν ἤρθη 23
ὥστε καὶ μέγαν καὶ συνεχῆ καὶ ἀπροφύλακτον καὶ [6]
ἄσπειστον τὸν πόλεμον αὐτῶν γενέσθαι· οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι ἤκουον μέν που αὐτά, καί τινα καὶ ἑώρων, οὔτε γὰρ ἄλλο τι τῶν ἐπακτῶν ἐφοίτα σφίσι, καὶ ἡ σιτοπομπία παντελῶς ἀπεκέκλειτο, οὐ μέντοι καὶ 2
μεγάλην, ὅτε γε ἐχρῆν, φροντίδα αὐτῶν ἐποιήσαντο, ἀλλ' ἐξέπεμπον μὲν καὶ ναυτικὰ καὶ στρατηγούς, ὥς που καθ' ἕκαστον τῶν προσαγγελλομένων ἐκινοῦντο, ἔπραττον δ' οὐδέν, ἀλλὰ καὶ πολὺ πλείω τοὺς συμμάχους δι' αὐτῶν ἐκείνων ἐταλαιπώρουν, μέχρις οὗ ἐν παντὶ ἐγένοντο. τότε δὲ συνελθόντες ἐβουλεύ-

3 σαντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὅ,τι καὶ χρὴ πρᾶξαι. τῇ τε
γὰρ συνεχείᾳ τῶν κινδύνων τετρυχωμένοι, καὶ μέ-
γαν καὶ πολὺν τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ὁρῶντες
ὄντα, καὶ οὔθ' ἅμα πᾶσί σφισιν οὔτ' αὖ καθ' ἑκά-
στους προσπολεμῆσαι δυνατὸν εἶναι νομίζοντες, ἀλ-
λήλοις τε γὰρ συνεβοήθουν, καὶ πανταχοῦ ἅμα ἀμή-
χανον ἦν αὐτοὺς ἀμύνασθαι, ἔν τε ἀπορίᾳ καὶ ἐν
4 ἀνελπιστίᾳ τοῦ κατορθώσειν τι πολλῇ ἐγένοντο, πρὶν
δὴ Αὖλός τις Γαβίνιος δήμαρχος γνώμην ἔδωκεν,
εἴτ' οὖν τοῦ Πομπηίου καθέντος αὐτόν, εἴτε καὶ ἄλ-
λως χαρίσασθαί οἱ ἐθελήσας, οὐ γάρ που καὶ ὑπ'
εὐνοίας αὐτὸ τῆς τοῦ κοινοῦ ἐποίησε, κάκιστος γὰρ
ἀνὴρ ἦν, στρατηγὸν ἕνα αὐτοκράτορα ἐφ' ἅπαντας
αὐτοὺς ἐκ τῶν ὑπατευκότων ἑλέσθαι, τρισί τε ἔτεσιν
ἄρξοντα καὶ δυνάμει παμπληθεῖ μεθ' ὑποστρατήγων
5 πολλῶν χρησόμενον. ἄντικρυς μὲν γὰρ τὸ τοῦ Πομ-
πηίου ὄνομα οὐκ εἶπεν· εὔδηλον δὲ ἦν ὅτι, ἂν ἅπαξ
24 τι τοιοῦτον ὁ ὅμιλος ἀκούσῃ, ἐκεῖνον αἱρήσεται. καὶ
[7] ἔσχεν οὕτω· τήν τε γὰρ ἐσήγησιν αὐτοῦ ἀπεδέξαντο,
καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον παραχρῆμα πάντες πλὴν τῆς
γερουσίας ἀπέκλιναν. αὕτη γὰρ πᾶν ὁτιοῦν ὑπὸ τῶν
λῃστῶν παθεῖν μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ τοσαύτην ἡγεμονίαν
ἐγχειρίσαι ᾑρεῖτο· καὶ ὀλίγου καὶ ἀπέκτειναν τὸν Γα-
2 βίνιον ἐν αὐτῷ τῷ συνεδρίῳ. ὑπεκδράντος δ' οὖν
πῃ αὐτοῦ μαθόντες οἱ πολλοὶ τὴν τῶν βουλευτῶν
γνώμην ἐθορυβήθησαν, ὥστε καὶ ἐπ' αὐτοὺς συγκα-
θημένους ἐφορμῆσαι· καὶ εἴ γε μὴ ἐξεκεχωρήκεσαν,
3 πάντως ἂν αὐτοὺς διεφθάρκεσαν. οἱ μὲν δὴ οὖν
ἄλλοι σκεδασθέντες διέλαθον, Πίσωνα δὲ τὸν Γάιον
τὸν ὕπατον, ἐπὶ γὰρ ἐκείνου τοῦ τε Ἀκιλίου ταῦτ'
ἐγίγνετο, συλληφθέντα καὶ μέλλοντα καὶ ἀντὶ τῶν
ἄλλων ἀπόλλυσθαι ὁ Γαβίνιος ἐξῃτήσατο. ἐκ δὲ τού-

του οἱ δυνατοὶ αὐτοὶ μὲν ἡσυχίαν ἦγον, ἀσμενίζον-
τες ἄν τίς σφας ζῆν ἐάσῃ, τοὺς δὲ δημάρχους τοὺς
ἐννέα ἀνέπεισαν ἐναντιωθῆναι τῷ Γαβινίῳ. καὶ αὐ- 4
τῶν οἱ μὲν ἄλλοι φοβηθέντες τὸ πλῆθος οὐδὲν ἀν-
τεῖπον, Λούκιος δὲ δή τις Τρεβέλλιος καὶ Λούκιος
Ῥώσκιος ἐτόλμησαν μέν, οὐκ ἠδυνήθησαν δὲ οὔτ'
εἰπεῖν τι ὧν ὑπέσχηντο οὔτε πρᾶξαι. ἐπειδὴ γὰρ
ἡ κυρία ἡμέρα, ἐν ᾗ τὴν γνώμην ἐπικυρωθῆναι ἔδει,
ἐνέστη, τάδε ἐγένετο. ὁ Πομπήιος ἐπιθυμῶν μὲν 5
πάνυ ἄρξαι, καὶ ἤδη γε ὑπό τε τῆς ἑαυτοῦ φιλοτι-
μίας καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ δήμου σπουδῆς οὐδὲ τιμὴν ἔτι
τοῦτο, ἀλλὰ ἀτιμίαν τὸ μὴ τυχεῖν αὐτοῦ νομίζων εἶ-
ναι, τὴν δὲ ἀντίταξιν τῶν δυνατῶν ὁρῶν, ἠβουλήθη
δοκεῖν ἀναγκάζεσθαι. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ὡς ἥκι- 6
στα προσποιούμενος ἐπιθυμεῖν ὧν ἤθελε· τότε δὲ
καὶ μᾶλλον, διά τε τὸ ἐπίφθονον, ἄν γε ἑκὼν τῆς
ἀρχῆς ἀντιποιήσηται, καὶ διὰ τὸ εὐκλεές, ἄν γε καὶ
ἄκων ὥς γε καὶ ἀξιοστρατηγητότατος ὢν ἀποδειχθῇ,
ἐπλάττετο. καὶ παρελθὼν ἔφη "χαίρω μὲν τιμώμε- 25
νος ὑφ' ὑμῶν, ὦ Κυιρῖται· φύσει τε γὰρ πάντες [8]
ἄνθρωποι καὶ ἐγκαλλωπίζονται ταῖς παρὰ τῶν πολι-
τῶν εὐεργεσίαις, καὶ ἐγώ, ἅτε δὴ πολλάκις τῆς παρ'
ὑμῶν τιμῆς ἀπολελαυκώς, οὐκ ἔχω πῶς κατ' ἀξίαν
ἡσθῶ τοῖς παροῦσιν· οὐ μέντοι οὔθ' ὑμῖν νομίζω
προσήκειν ἀπλήστως οὕτω πρός με διακεῖσθαι, οὔτε
ἐμοὶ διὰ παντὸς ἔν τινι ἡγεμονίᾳ εἶναι. αὐτός τε γὰρ
ἐκ παίδων κέκμηκα, καὶ ὑμᾶς δεῖ καὶ περὶ τοὺς ἄλ- 2
λους σπουδάζειν. ἢ οὐ μέμνησθε ὅσα μὲν ἐν τῷ πρὸς
τὸν Κίνναν πολέμῳ ἐταλαιπώρησα, καίτοι κομιδῇ
νέος ὤν, ὅσα δὲ ἔν τε τῇ Σικελίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ
ἔκαμον, μηδέπω καθαρῶς ἐς ἐφήβους τελῶν, ὅσα δὲ
ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐκινδύνευσα, μηδὲ βουλεύων πω; ἐφ'

οἷς ἅπασιν οὐχ ὅτι ἀχάριστοι πρός με ἐγένεσθε ἐρῶ.
3 πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ὧν
πολλῶν καὶ μεγάλων παρ' ὑμῶν ἠξιώθην, καὶ αὐτὸ
τὸ πιστευθῆναί με τὴν ἐπὶ τὸν Σερτώριον στρατη-
γίαν, μηδενὸς ἄλλου μήτε ἐθελήσαντος μήτε δυνη-
θέντος αὐτὴν ὑποστῆναι, τό τε ἐπινίκια καὶ ἐπ' ἐκείνῃ
παρὰ τὸ νενομισμένον πέμψαι μεγίστην μοι τιμὴν
4 ἤνεγκεν. ἀλλ' ὅτι πολλὰς μὲν φροντίδας πολλοὺς δὲ
κινδύνους ὑπέμεινα, κατατέτριμμαι μὲν τὸ σῶμα,
πεπόνημαι δὲ τὴν γνώμην. μὴ γὰρ ὅτι νέος ἔτ' εἰμὶ
λογίζεσθε, μηδ' ὅτι τόσα καὶ τόσα γέγονα ἀριθμεῖσθε.
5 ἂν γάρ τοι καὶ τὰς στρατείας ἃς ἐστράτευμαι καὶ τοὺς
κινδύνους οὓς κεκινδύνευκα ἀναριθμήσητε, πολύ γε
πλείους αὐτοὺς τῶν ἐτῶν εὑρήσετε, καὶ μᾶλλον οὕτω
πιστεύσετε ὅτι οὔτε πρὸς τοὺς πόνους οὔτε πρὸς τὰς
26 φροντίδας καρτερεῖν ἔτι δύναμαι. εἰ δ' οὖν τις καὶ
[9] πρὸς ταῦτα ἀντέχοι, ἀλλ' ὁρᾶτε ὅτι καὶ ἐπίφθονα
καὶ μισητὰ πάντα τὰ τοιαῦτά ἐστιν· ἅπερ ὑμεῖς μὲν
ἐν οὐδενὶ λόγῳ τίθεσθε, οὐδὲ γὰρ καλῶς ἔχει προσ-
2 ποιεῖσθαί τι ὑμᾶς αὐτῶν, ἐμοὶ μέντοι βαρύτατα ἂν
γένοιτο, καὶ ὁμολογῶ γε μηδ' ὑφ' ἑνὸς οὕτω τῶν ἐν
τοῖς πολέμοις δεινῶν μήτε ἐκταράττεσθαι μήτε λυ-
πεῖσθαι ὡς ὑπὸ τῶν τοιούτων. τίς μὲν γὰρ ἂν εὖ
φρονῶν ἡδέως παρ' ἀνθρώποις φθονοῦσιν αὐτῷ ζῴη,
τίς δ' ἂν δημόσιόν τι διοικῆσαι προθυμηθείη μέλ-
λων, ἂν μὲν ἀποτύχῃ, δίκην ὑφέξειν, ἂν δὲ κατορ-
3 θώσῃ, ζηλοτυπηθήσεσθαι; ἀλλ' ἐμοὶ μὲν καὶ διὰ
ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα συγχωρήσατε τήν τε ἡσυχίαν
ἄγειν καὶ τὰ ἐμαυτοῦ πράττειν, ἵν' ἤδη ποτὲ καὶ
τῶν οἰκείων ἐπιμεληθῶ καὶ μὴ κατατριφθεὶς ἀπόλω-
μαι· ἐπὶ δὲ δὴ τοὺς καταποντιστὰς ἄλλον χειροτο-
νήσατε. συχνοὶ δέ εἰσι καὶ βουλόμενοι ναυαρχῆσαι

καὶ δυνάμενοι, καὶ νεώτεροι καὶ πρεσβύτεροι, ὥστε
τὴν αἵρεσιν ὑμῖν ῥᾳδίαν ἐκ πολλῶν γενέσθαι. οὐ 4
γάρ που ἐγὼ μόνος ὑμᾶς φιλῶ ἢ καὶ μόνος ἐμπείρως
τῶν πολεμικῶν ἔχω, ἀλλὰ καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα,
ἵνα μὴ καὶ χαρίζεσθαί τισι δόξω ὀνομαστὶ καταλέξας."

ταῦτα αὐτοῦ δημηγορήσαντος ὁ Γαβίνιος ὑπο- 27
λαβὼν εἶπε "Πομπήιος μέν, ὦ Κυιρῖται, καὶ αὐτὸ [10]
τοῦτο ἄξιον τῶν ἑαυτοῦ ἠθῶν ποιεῖ, μήτε ἐφιέμενος
τῆς ἀρχῆς μήτε διδομένην οἱ αὐτὴν ἐξ ἐπιδρομῆς δε-
χόμενος. οὔτε γὰρ ἄλλως ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστιν ἄρ- 2
χειν ἐπιθυμεῖν καὶ πράγματ' ἔχειν ἐθέλειν· καὶ τούτῳ
προσήκει πάντα τὰ προσταττόμενα μετ' ἐπισκέψεως
ὑφίστασθαι, ἵν' αὐτὰ καὶ ἀσφαλῶς ὁμοίως πράξῃ.
τὸ μὲν γὰρ προπετὲς ἐν ταῖς ὑποσχέσεσιν, ὀξύτερον
καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τοῦ καιροῦ γιγνόμενον, πολλοὺς
σφάλλει, τὸ δ' ἀκριβὲς ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τοῖς ἔργοις
ὅμοιον διατελεῖ ὂν καὶ πάντας ὀνίνησιν. ὑμᾶς δὲ δὴ 3
χρὴ μὴ τὸ τούτῳ κεχαρισμένον ἀλλὰ τὸ τῇ πόλει συμ-
φέρον ἑλέσθαι. οὐ γάρ που τοὺς σπουδαρχοῦντας
ἀλλὰ τοὺς ἐπιτηδείους προστάττειν τοῖς πράγμασι
προσήκει· ἐκείνους μὲν γὰρ πάνυ πολλούς, τοιοῦτον
δὲ δή τινα ἄλλον οὐδένα εὑρήσετε. μέμνησθε δὲ ὅσα 4
καὶ οἷα ἐπάθομεν ἐν τῷ πρὸς τὸν Σερτώριον πολέμῳ
στρατηγοῦ δεόμενοι, καὶ ὅτι οὐδένα ἕτερον οὔτε τῶν
νεωτέρων οὔτε τῶν πρεσβυτέρων ἁρμόζοντα αὐτῷ
εὕρομεν, ἀλλὰ τοῦτον καὶ τότε μηδέπω μήθ' ἡλικίαν
ἔχοντα μήτε βουλεύοντα καὶ ἀντὶ ἀμφοτέρων τῶν
ὑπάτων ἐξεπέμψαμεν. βουλοίμην μὲν γὰρ ἂν πολ- 5
λοὺς ἡμῖν ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι, καὶ εἴγε καὶ εὔξα-
σθαι δεῖ, εὐξαίμην ἄν· ἐπεὶ δ' οὔτ' εὐχῆς τὸ πρᾶγμα
τοῦτό ἐστιν οὔτ' αὐτόματόν τῳ παραγίγνεται, ἀλλὰ
δεῖ καὶ φῦναί τινα πρὸς αὐτὸ ἐπιτηδείως καὶ μαθεῖν

τὰ πρόσφορα καὶ ἀσκῆσαι τὰ προσήκοντα καὶ παρὰ
πάντα ἀγαθῇ τύχῃ χρῆσθαι, ἅπερ που σπανιώτατα
6 ἂν τῷ αὐτῷ ἀνδρὶ συμβαίη, χρὴ πάντας ὑμᾶς ὁμο-
θυμαδόν, ὅταν τις τοιοῦτος εὑρεθῇ, καὶ σπουδάζειν
αὐτὸν καὶ καταχρῆσθαι αὐτῷ, κἂν μὴ βούληται. καλ-
λίστη γὰρ ἡ τοιαύτη βία καὶ τῷ ποιήσαντι καὶ τῷ
παθόντι γίγνεται, τῷ μὲν ὅτι σωθείη ἂν ὑπ᾽ αὐτῆς,
τῷ δὲ ὅτι σώσειεν ἂν τοὺς πολίτας, ὑπὲρ ὧν καὶ τὸ
σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὅ γε χρηστὸς καὶ φιλόπολις ἑτοι-
28 μότατα ἂν ἐπιδοίη. ἢ οἴεσθε ὅτι Πομπήιος οὗτος ἐν
[11] μὲν μειρακίῳ καὶ στρατεύεσθαι καὶ στρατηγεῖν καὶ
τὰ ἡμέτερα αὔξειν καὶ τὰ τῶν συμμάχων σώζειν τά
τε τῶν ἀνθισταμένων προσκτᾶσθαι ἐδύνατο, νῦν δὲ
ἀκμάζων καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ὢν ἐν ᾗ πᾶς τις
ἄριστος αὐτὸς αὑτοῦ γίγνεται, καὶ ἐμπειρίαν ἐκ τῶν
πολέμων πλείστην ὅσην προσειληφώς, οὐκ ἂν ὑμῖν
2 χρησιμώτατος γένοιτο; ἀλλ᾽ ὃν ἔφηβον ὄντα ἄρχειν
εἵλεσθε, τοῦτον ἄνδρα γεγονότα ἀποδοκιμάσετε; καὶ
ᾧ ἱππεῖ ἔτ᾽ ὄντι τοὺς πολέμους ἐκείνους ἐνεχειρί-
σατε, τούτῳ βουλῆς γεγονότι τὴν στρατείαν ταύτην
3 οὐ πιστεύσετε; καὶ οὗ καὶ πρὶν ἀκριβῶς πειραθῆ-
ναι, μόνου πρὸς τὰ τότε κατεπείξαντα ὑμᾶς ἐδεή-
θητε, τούτῳ νῦν, ἱκανώτατα αὐτοῦ πεπειραμένοι,
τὰ παρόντα οὐδὲν ἧττον ἐκείνων ἀναγκαῖα ὄντα οὐκ
ἐπιτρέψετε; καὶ ὃν οὐδὲ ἄρχειν πω καὶ τότε δυνά-
μενον ἐπὶ τὸν Σερτώριον ἐχειροτονήσατε, τοῦτον ὑπα-
τευκότα ἤδη ἐπὶ τοὺς καταποντιστὰς οὐκ ἐκπέμψετε;
4 ἀλλὰ μήθ᾽ ὑμεῖς ἄλλως πως ποιήσητε, καὶ σύ, ὦ
Πομπήιε, πείσθητι καὶ ἐμοὶ καὶ τῇ πατρίδι. ταύτῃ
γὰρ γεγέννησαι καὶ ταύτῃ τέθραψαι· καὶ δεῖ σε τοῖς
τε συμφέρουσιν αὐτῇ δουλεύειν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν
μήτε πόνον τινὰ μήτε κίνδυνον ἐξίστασθαι, ἀλλὰ κἂν

ἀποθανεῖν ἀνάγκη σοι γένηται, μὴ τὴν εἱμαρμένην
ἀναμεῖναι, ἀλλὰ τῷ προστυχόντι θανάτῳ χρῆσθαι.
γελοῖος δὲ δήπουθέν εἰμι ταῦτα ἐγώ σοι παραινῶν, 29
ὅστις ἐν τοσούτοις καὶ τηλικούτοις πολέμοις καὶ τὴν [12]
ἀνδρείαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα εὔνοιαν ἐπιδέ-
δειξαι. πείσθητι οὖν καὶ ἐμοὶ καὶ τούτοις, μηδὲ ὅτι 2
τινὲς φθονοῦσι φοβηθῇς, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο
μᾶλλον σπούδασον ὥς γε πρός τε τὴν παρὰ τῶν
πλειόνων φιλίαν καὶ πρὸς τὰ κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν συμ-
φέροντα, καὶ τῶν βασκαινόντων σε καταφρόνει. καὶ 3
εἴγε καὶ λυπῆσαί τι αὐτοὺς ἐθέλεις, καὶ διὰ τοῦτο
ἄρξον, ἵνα καὶ ἐκείνους ἀνιάσῃς παρὰ γνώμην αὐτῶν
καὶ ἡγεμονεύσας καὶ εὐδοκιμήσας, καὶ αὐτὸς ἄξιον
σεαυτοῦ τέλος τοῖς προκατειργασμένοις ἐπαγάγῃς,
πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἡμᾶς ἀπαλλάξας."

τοιαῦτα δὴ τοῦ Γαβινίου εἰπόντος ὁ Τρεβέλλιος 30
ἐπειράθη μὲν ἀντειπεῖν. ὡς δ' οὐδενὸς λόγου ἔτυχεν, [13]
ἠναντιοῦτο τῷ μὴ τὴν ψῆφον δοθῆναι. ὁ οὖν Γαβί- 2
νιος ἀγανακτήσας τὴν μὲν περὶ τοῦ Πομπηίου δια-
ψήφισιν ἐπέσχεν, ἑτέραν δὲ περὶ αὐτοῦ ἐκείνου ἀν-
τεσῆγε· καὶ ἔδοξεν ἑπτακαίδεκα φυλαῖς ταῖς πρώταις
χρηματισάσαις ἀδικεῖν τε αὐτὸν καὶ μηκέτι χρῆναι
δημαρχεῖν. μελλούσης οὖν καὶ τῆς ὀκτωκαιδεκάτης
τὰ αὐτὰ ψηφιεῖσθαι μόλις ποτὲ ὁ Τρεβέλλιος ἐσιώ-
πησεν. ἰδὼν δὲ τοῦτο ὁ Ῥώσκιος φθέγξασθαι μὲν 3
οὐδὲν ἐτόλμησε, τὴν δὲ δὴ χεῖρα ἀνατείνων δύο ἄν-
δρας ἐκέλευέ σφας ἑλέσθαι, ὅπως ἔν γε τούτῳ τῆς
δυναστείας τι τῆς τοῦ Πομπηίου παρατέμοιτο. ταῦτ'
οὖν αὐτοῦ χειρονομοῦντος ὁ ὅμιλος μέγα καὶ ἀπειλη-
τικὸν ἀνέκραγεν, ὥστε κόρακά τινα ὑπερπετόμενόν
σφων ἐκπλαγῆναι καὶ πεσεῖν ὥσπερ ἐμβρόντητον.
γενομένου δὲ τούτου ἐκεῖνος μὲν τὴν ἡσυχίαν οὐ τῇ 4

γλώττῃ ἔτι μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ χειρὶ ἤγαγεν, ὁ δὲ δὴ
Κάτουλος ἄλλως μὲν ἐσιώπα, τοῦ δὲ Γαβινίου προ-
τρεψαμένου τι αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι τά τε πρῶτα τῆς
βουλῆς ἦν καὶ ἐδόκει δι' ἐκείνου καὶ τοὺς ἄλλους
ὁμογνωμονήσειν σφίσι, καὶ γὰρ ἤλπιζεν αὐτόν, ἐξ
ὧν τοὺς δημάρχους πάσχοντας εἶδε, συνεπαινέσειν,
λόγου τε ἔτυχεν, ἐπειδὴ καὶ ᾐδοῦντο πάντες αὐτὸν
καὶ ἐτίμων ὡς τὰ συμφέροντά σφισι καὶ λέγοντα ἀεὶ
καὶ πράττοντα, καὶ ἐδημηγόρησε τοιάδε.

31 „ὅτι μὲν ἐς ὑπερβολήν, ὦ Κυιρῖται, πρὸς τὸ
[14] πλῆθος ὑμῶν ἐσπούδακα πάντες που σαφῶς ἐπί-
στασθε· τούτου δὲ δὴ οὕτως ἔχοντος ἐμοὶ μὲν ἀναγ-
καῖόν ἐστι πάντα ἁπλῶς, ἃ γιγνώσκω συμφέρειν τῇ
πόλει, μετὰ παρρησίας εἰπεῖν, καὶ ὑμῖν προσῆκον
ἀκοῦσαί τε μεθ' ἡσυχίας αὐτῶν καὶ μετὰ τοῦτο βου-
2 λεύσασθαι· θορυβήσαντες μὲν γὰρ ἴσως τι καὶ χρή-
σιμον δυνηθέντες ἂν μαθεῖν οὐχὶ λήψεσθε, προσέ-
χοντες δὲ τοῖς λεγομένοις πάντως τι τῶν συμφερόντων
3 ὑμῖν ἀκριβῶς εὑρήσετε. ἐγὼ τοίνυν πρῶτον μὲν καὶ
μάλιστά φημι δεῖν μηδενὶ ἀνδρὶ τοσαύτας κατὰ τὸ
ἑξῆς ἀρχὰς ἐπιτρέπειν. τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς νόμοις
ἀπηγόρευται καὶ τῇ πείρᾳ σφαλερώτατον ὂν πεφώ-
ραται. οὔτε γὰρ τὸν Μάριον ἄλλο τι ὡς εἰπεῖν τοι-
οῦτον ἐποίησεν ἢ ὅτι τοσούτους τε ἐν ὀλιγίστῳ χρόνῳ
πολέμους ἐνεχειρίσθη καὶ ὕπατος ἑξάκις ἐν βραχυ-
4 τάτῳ ἐγένετο, οὔτε τὸν Σύλλαν ἢ ὅτι τοσούτοις ἐφε-
ξῆς ἔτεσι τὴν ἀρχὴν τῶν στρατοπέδων ἔσχε καὶ μετὰ
τοῦτο δικτάτωρ, εἶθ' ὕπατος ἀπεδείχθη. οὐ γάρ
ἐστιν ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει ψυχήν, μὴ ὅτι
νέαν, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέραν, ἐν ἐξουσίαις ἐπὶ πολὺν
χρόνον ἐνδιατρίψασαν τοῖς πατρίοις ἔθεσιν ἐθέλειν
32 ἐμμένειν. καὶ τοῦτο μὲν οὐχ ὡς καὶ κατεγνωκώς τι
[15]

τοῦ Πομπηίου λέγω, ἀλλ' ὅτι μήτ' ἄλλως συνενεγκόν ποτε ὑμῖν φαίνεται μήτε ἐκ τῶν νόμων ἐπιτέτραπται. καὶ γὰρ εἴτε τιμὴν τοῖς ἀξιουμένοις αὐτοῦ φέρει, πᾶσιν αὐτῆς, οἷς γε ἐπιβάλλει, προσήκει τυγχάνειν· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ δημοκρατία· εἴτε κάματον, καὶ τούτου πρὸς τὸ μέρος πάντας μεταλαμβάνειν δεῖ· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ἰσομοιρία. ἔτι τοίνυν ἐν μὲν τῷ 2
τοιούτῳ πολλούς τε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐγγυμνάζεσθαι καὶ ῥᾳδίαν ὑμῖν τὴν αἵρεσιν τῶν πιστευθῆναι δυναμένων πρὸς πάντα τὰ πρακτέα ἀπὸ τῆς πείρας ὑπάρχειν συμβαίνει, ἐκείνως δὲ δὴ πολλὴν τὴν σπάνιν καὶ τῶν ἀσκησόντων τὰ προσήκοντα καὶ τῶν ἐπιτραπησομένων ἀνάγκη πᾶσα γίγνεσθαι· καὶ διὰ τοῦτό 3
γε οὐχ ἥκιστα ἐν τῷ πρὸς τὸν Σερτώριον πολέμῳ στρατηγοῦ ἠπορήσατε, ὅτι τὸν πρὸ τούτου χρόνον τοῖς αὐτοῖς ἐπὶ πολὺ ἐχρῆσθε. ὥστ' εἰ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ἄξιός ἐστι Πομπήιος ἐπὶ τοὺς καταποντιστὰς χειροτονηθῆναι, ἀλλ' ὅτι γε παρά τε τὰ διατεταγμένα ἐν τοῖς νόμοις καὶ παρὰ τὰ διεληλεγμένα ἐν τοῖς ἔργοις αἱρεθείη ἄν, ἥκιστα καὶ ὑμῖν καὶ τούτῳ προσήκει αὐτὸ πραχθῆναι.

πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο καὶ μάλιστα λέγω, δεύτε- 33
ρον δὲ ἐκεῖνο, ὅτι τεταγμένως ἐκ τῶν νόμων τάς τε [16]
ἀρχὰς καὶ τὰς ἡγεμονίας λαμβανόντων καὶ ὑπάτων καὶ στρατηγῶν καὶ τῶν ἀντὶ τούτων ἀρχόντων, οὔτ' ἄλλως καλῶς ὑμῖν ἔχει παριδόντας αὐτοὺς καινήν τινα ἀρχὴν ἐπεσαγαγέσθαι οὔτε συμφέρει. τίνος μὲν 2
γὰρ ἕνεκα καὶ τοὺς ἐνιαυσίους ἄρχοντας χειροτονεῖτε, εἴγε μηδὲν αὐτοῖς πρὸς τὰ τοιαῦτα χρήσεσθε; οὐ γάρ που ἵν' ἐν τοῖς περιπορφύροις ἱματίοις περινοστῶσιν, οὐδ' ἵνα τὸ ὄνομα μόνον τῆς ἀρχῆς περιβεβλημένοι τοῦ ἔργου αὐτῆς στέρωνται. πῶς δ' οὐχὶ καὶ 3

τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς τι πράττειν τῶν πολιτικῶν προαιρουμένοις ἀπεχθήσεσθε, ἂν τὰς μὲν πατρίους ἀρχὰς καταλύητε καὶ τοῖς ἐκ τῶν νόμων χειροτονουμένοις μηδὲν ἐπιτρέπητε, ξένην δέ τινα καὶ μηπώποτε γεγενημένην ἡγεμονίαν ἰδιώτῃ προσ-
34 τάξητε; εἰ γάρ τοι καὶ παρὰ τὰς ἐπετησίους ἀρχὰς
[17] ἀνάγκη τις εἴη ἑτέραν ἑλέσθαι, ἔστι καὶ τούτου παράδειγμα ἀρχαῖον, λέγω δὲ τὸν δικτάτωρα. καὶ τοῦτον μέντοι τοιοῦτον ὄντα οὔτε ἐπὶ πᾶσί ποτε τοῖς πράγμασιν οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἐπὶ πλείω χρόνου
2 ἑξαμήνου κατεστήσαντο. ὥστ' εἰ μὲν τοιούτου τινὸς δεῖσθε, ἔξεστιν ὑμῖν μήτε παρανομήσασι μήτ' ὀλιγώρως ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευσαμένοις δικτάτωρα εἴτε Πομπήιον εἴτε καὶ ἄλλον τινὰ προχειρίσασθαι, ἐφ' ᾧ μήτε πλείω τοῦ τεταγμένου χρόνου μήτε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἄρξῃ. οὐ γάρ που ἀγνοεῖτε ὅτι καὶ τοῦτο δεινῶς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφυλάξαντο, καὶ οὐκ ἂν εὑρεθείη δικτάτωρ οὐδεὶς ἄλλοσε, πλὴν ἑνὸς ἐς Σικε-
3 λίαν, καὶ ταῦτα μηδὲν πράξαντος, αἱρεθείς. εἰ δ' οὔτε δεῖται ἡ Ἰταλία τοιούτου τινός, οὔτ' ἂν ὑμεῖς ὑπομείναιτε ἔτι οὐχ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ δικτάτωρος, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄνομα, δῆλον δὲ ἐξ ὧν πρὸς τὸν Σύλλαν ἠγανακτήσατε, πῶς ἂν ὀρθῶς ἔχοι καινὴν ἡγεμονίαν, καὶ ταύτην ἐς ἔτη τρία καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν καὶ τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς ἔξω πράγμασιν, ἀποδει-
4 χθῆναι; ὅσα γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου δεινὰ ταῖς πόλεσι συμβαίνει, καὶ ὅσοι διὰ τὰς παρανόμους φιλαρχίας τόν τε δῆμον ἡμῶν πολλάκις ἐτάραξαν καὶ αὐτοὶ αὑτοὺς μυρία κακὰ εἰργάσαντο, πάντες ὁμοίως ἐπίστασθε.

35 ὥστε περὶ μὲν τούτων παύομαι λέγων· τίς γὰρ
[18] οὐκ οἶδεν ὅτι οὔτ' ἄλλως καλῶς ἔχει οὔτε συμφέρει

ἑνί τινι τὰ πράγματα προστάσσεσθαι καὶ ἕνα τινὰ
πάντων τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν ἀγαθῶν κύριον γίγ-
νεσθαι, κἂν τὰ μάλιστα ἄριστός τις ᾖ; αἵ τε γὰρ
μεγάλαι τιμαὶ καὶ αἱ ὑπέρογκοι ἐξουσίαι καὶ τοὺς
τοιούτους ἐπαίρουσι καὶ διαφθείρουσιν. ἐκεῖνο δὲ 2
δὴ σκοπεῖν ὑμᾶς ἀξιῶ, ὅτι οὐδὲ οἷόν τέ ἐστιν ἕνα
ἄνδρα πάσης τῆς θαλάσσης ἐπάρξαι καὶ πάντα τὸν
πόλεμον τοῦτον ὀρθῶς διοικῆσαι. δεῖ μὲν γὰρ ὑμᾶς,
εἴπερ τι τῶν δεόντων ποιήσετε, πανταχῇ ἅμα αὐτοῖς
πολεμῆσαι, ἵνα μὴ συνιστάμενοι πρὸς ἀλλήλους, μηδ'
αὖ τὰς ἀναφυγὰς πρὸς τοὺς οὐ πολεμουμένους ἔχον-
τες, δύσληπτοι γένωνται. τοῦτο δὲ οὐδένα ἂν τρό- 3
πον εἷς τις ἄρξας πρᾶξαι δυνηθείη· πῶς γὰρ ἂν ὑπὸ
τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ Κιλικίᾳ,
τῇ τε Αἰγύπτῳ καὶ τῇ Συρίᾳ, τῇ τε Ἑλλάδι καὶ τῇ
Ἰβηρίᾳ, τῷ τε Ἰονίῳ καὶ ταῖς νήσοις πολεμήσειε;
πολλοὺς μὲν δὴ διὰ τοῦτο καὶ στρατιώτας καὶ στρα-
τηγοὺς ἐπιστῆναι δεῖ τοῖς πράγμασιν, εἴπερ τι ὄφε-
λος αὐτῶν ἔσται· εἰ δὲ δή τις ἐκεῖνό φησιν, ὅτι κἂν 36
ἑνί τῳ πάντα τὸν πόλεμον ἐπιτρέψητε, πάντως που [19]
καὶ ναυάρχους καὶ ὑπάρχους πολλοὺς ἕξει, πῶς οὐ
πολὺ δικαιότερον καὶ συμφορώτερον, ἐγὼ γὰρ ἂν
εἴποιμι, καὶ τί κωλύει τούτους αὖ τοὺς ὑπάρξειν
ἐκείνῳ μέλλοντας καὶ προχειρισθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἐπ'
αὐτὸ τοῦτο καὶ τὴν ἡγεμονίαν παρ' ὑμῶν αὐτοτελῆ
λαβεῖν; οὕτω μὲν γὰρ καὶ φροντιοῦσι τοῦ πολέμου 2
μᾶλλον, ἅτε καὶ ἰδίαν ἕκαστος αὐτῶν μερίδα πεπι-
στευμένος καὶ ἐς μηδένα ἕτερον τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀμέ-
λειαν ἀνενεγκεῖν δυνάμενος, καὶ φιλοτιμήσονται πρὸς
ἀλλήλους ἀκριβέστερον, ἅτε καὶ αὐτοκρατεῖς ὄντες
καὶ τὴν δόξαν ὧν ἂν ἐργάσωνται αὐτοὶ κτησόμενοι·
ἐκείνως δὲ τίνα μὲν ὁμοίως οἴεσθε ἄλλῳ τῳ ὑποκεί-

μενον, τίνα δ' ἀπροφασίστως ὁτιοῦν ποιήσειν, μέλλοντα μὴ ἑαυτῷ ἀλλ' ἑτέρῳ κρατήσειν;

3 ὥσθ' ὅτι μὲν εἷς οὐδ' ἂν δύναιτο τοσοῦτον ἅμα πόλεμον πολεμῆσαι καὶ παρ' αὐτοῦ Γαβινίου ὡμολόγηται· πολλοὺς γοῦν τῷ χειροτονηθησομένῳ συνεργοὺς ἀξιοῖ δοθῆναι. λοιπὴ δὲ δὴ σκέψις ἐστὶ πότερόν ποτε ἄρχοντας αὐτοὺς ἢ ὑπάρχους καὶ πρὸς τοῦ δήμου παντὸς ἐπ' αὐτοκράτορός τινος ἡγεμονίας ἢ πρὸς ἐκείνου μόνου ἐφ' ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ πεμφθῆναι
4 δεῖ. οὐκοῦν ὅτι μὲν καὶ νομιμώτερον καὶ πρὸς τἄλλα πάντα καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς λῃστὰς τοῦθ' ὅπερ ἐγὼ λέγω ἐστὶ πᾶς ἄν τις ὑμῶν ὁμολογήσειε. χωρὶς δὲ τούτου καὶ ἐκεῖνο ὁρᾶτε οἷόν ἐστι, τὸ πάσας ὑμῶν τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἐπὶ τῇ τῶν καταποντιστῶν προφάσει καταλυθῆναι, καὶ μηδεμίαν αὐτῶν μήτε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ μήτε ἐν τῇ ὑπηκόῳ τὸν χρόνον τοῦτον

37 [20] ... τῆς δὲ Ἰταλίας ἀντὶ ὑπάτου ἐπὶ τρία ἔτη, προσέταξαν αὐτῷ ὑποστρατήγους τε πεντεκαίδεκα καὶ τὰς ναῦς ἁπάσας, τά τε χρήματα καὶ τὰ στρατεύματα ὅσα ἂν ἐθελήσῃ λαβεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ ἐκεῖνά τε ἡ γερουσία καὶ ἄκουσα ἐπεκύρωσε, καὶ τἄλλα ὅσα πρόσφορα ἐς αὐτὰ εἶναι ἑκάστοτε ἐγίγ-
2 νωσκεν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τοῦ Πίσωνος μὴ ἐπι-

37, 1. ... τῆς δὲ Ἰταλίας] Xiphilinus p. 5: Κάτλου δέ τινος τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν εἰρηκότος πρὸς τὸν δῆμον "ἐὰν ἐπὶ ταῦτα ἐκπεμφθεὶς σφαλῇ, οἷα ἔν γε ἀγῶσι πολλοῖς καὶ τούτοις θαλαττίοις φιλεῖ γίνεσθαι, τίνα ἀντ' αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀναγκαιότερα εὑρήσετε;" ὁ ὅμιλος σύμπας ὥσπερ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἀνεβόησεν εἰπὼν "σέ". καὶ οὕτω Πομπήιος τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάττης τῶν τε νήσων καὶ τῆς ἠπείρου ἐς τετρακοσίους σταδίους ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἄνω εἰλήφει. Et iisdem fere verbis M p. 552.

τρέψαντος τοῖς ὑπάρχοις καταλόγους ἐν τῇ Γαλατίᾳ
τῇ Ναρβωνησίᾳ, ἧς ἦρχε, ποιήσασθαι δεινῶς ὁ ὅμι-
λος ἠγανάκτησε, καὶ εὐθύς γ' ἂν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀρ-
χῆς ἐξήλασαν, εἰ μὴ ὁ Πομπήιος παρῃτήσατο. παρα- 3
σκευασάμενος οὖν ὡς τό τε πρᾶγμα καὶ τὸ φρόνημα
αὐτοῦ ἀπῄτει, πᾶσαν ἅμα τὴν θάλασσαν, ὅσην οἱ
καταποντισταὶ ἐλύπουν, τὰ μὲν αὐτὸς τὰ δὲ καὶ διὰ
τῶν ὑποστρατήγων περιέπλευσε, καὶ τὰ πλείω αὐτῆς
αὐτοετὲς ἡμέρωσε. πολλῇ μὲν γὰρ καὶ τῇ παρασκευῇ 4
τῇ τε τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῇ τῶν ὁπλιτῶν ἐχρῆτο, ὥστε
καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ γῇ ἀνυπόστατος εἶναι,
πολλῇ δὲ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῇ πρὸς τοὺς ὁμολο-
γοῦντάς οἱ, ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ τοιούτου παμπόλλους
προσποιήσασθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι ταῖς τε δυνάμε- 5
σιν ἡττώμενοι καὶ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ πειρώμε-
νοι προθυμότατα αὐτῷ προσεχώρουν. τά τε γὰρ ἄλλα
αὐτῶν ἐπεμελεῖτο, καὶ ὅπως μηδ' αὖθίς ποτε ἐς ἀνάγ-
κην πονηρῶν ἔργων ὑπὸ πενίας ἀφίκωνται, καὶ χώ-
ρας σφίσιν ὅσας ἐρήμους ἑώρα, καὶ πόλεις ὅσαι ἐποί-
κων ἐδέοντο, ἐδίδου. καὶ ἄλλαι τε ἐκ τούτου συνῳ- 6
κίσθησαν καὶ ἡ Πομπηιόπολις ἐπικληθεῖσα· ἔστι δὲ
ἐν τῇ Κιλικίᾳ τῇ παραθαλασσίᾳ καὶ ἐπεπόρθητο ὑπὸ
τοῦ Τιγράνου, Σόλοι πρότερον ὠνομασμένη.

ἐπὶ μὲν δὴ τοῦ Ἀκιλίου τοῦ τε Πίσωνος ταῦτά 38
τε οὕτως ἐγένετο, καὶ κατὰ τῶν δεκασμοῦ περὶ τὰς [21]
ἀρχὰς ἁλισκομένων ἐνομοθετήθη πρὸς αὐτῶν τῶν
ὑπάτων μήτ' ἄρχειν μήτε βουλεύειν σφῶν μηδένα,
ἀλλὰ καὶ χρήματα προσοφλισκάνειν. ἐπειδὴ γὰρ ἥ 2
τε τῶν δημάρχων δυναστεία ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελη-
λύθει, καὶ πολλοὶ τῶν ὑπὸ τῶν τιμητῶν διαγεγραμ-
μένων ἀναλαβεῖν τὴν πρότερον βουλείαν ἐσπούδα-
ζον, συστάσεις καὶ παρακελευσμοὶ παμπληθεῖς ἐφ'

3 ἁπάσαις ταῖς ἀρχαῖς ἐγίγνοντο. ἔπραξαν δὲ τοῦθ'
οἱ ὕπατοι οὐχ ὅτι καὶ ἤχθοντο τῷ πράγματι, αὐτοὶ
γὰρ διασπουδάσαντες ἀπεδείχθησαν, καὶ ὅ γε Πίσων
καὶ γραφεὶς ἐπὶ τούτῳ καὶ πρὸς ἑνὸς καὶ πρὸς ἑτέ-
ρου τινὸς ἐξεπρίατο τὸ μὴ κατηγορηθῆναι, ἀλλ' ὅτι
4 ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς γερουσίας. αἴτιον δὲ ὅτι
Γάιός τις Κορνήλιος δημαρχῶν πικρότατα ἐπιτίμια
τάξαι κατ' αὐτῶν ἐπεχείρησε καὶ αὐτὰ καὶ ὁ ὅμιλος
ᾑρεῖτο. ἡ γὰρ βουλὴ συνιδοῦσα ὅτι τὸ μὲν ὑπερβάλ-
λον τῶν τιμωρημάτων ἐν μὲν ταῖς ἀπειλαῖς ἔκπληξίν
τινα ἔχει, οὔτε δὲ τοὺς κατηγορήσοντας οὔτε τοὺς
καταψηφιουμένους τῶν ὑπαιτίων, ἅτε καὶ ἀνηκέστων
5 αὐτῶν ὄντων, ῥᾳδίως εὑρίσκει, τὸ δὲ δὴ μέτριον ἔς
τε τὰς κατηγορίας συχνοὺς προάγει καὶ τὰς καταψη-
φίσεις οὐκ ἀποτρέπει, μεταρρυθμίσαι πῃ τὴν ἐσήγη-
σιν αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπάτοις νομοθετῆσαι αὐτὴν ἐκέ-
39 λευσεν. ἐπεὶ δὲ αἵ τε ἀρχαιρεσίαι προεπηγγελμέναι
[22] ἦσαν, καὶ κατὰ τοῦτ' οὐδὲν προνομοθετηθῆναι πρὸ
αὐτῶν ἐξῆν, καὶ οἱ σπουδαρχιῶντες πολλὰ καὶ κακὰ
ἐν τῷ διακένῳ χρόνῳ τούτῳ ἐποίουν, ὥστε καὶ σφα-
γὰς γίγνεσθαι, τόν τε νόμον ἐψηφίσαντο καὶ πρὸ
ἐκείνων ἐσενεχθῆναι καὶ φρουρὰν τοῖς ὑπάτοις δο-
2 θῆναι. ἀγανακτήσας οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Κορνήλιος
γνώμην ἐποιήσατο μὴ ἐξεῖναι τοῖς βουλευταῖς μήτε
ἀρχήν τινι ἔξω τῶν νόμων αἰτήσαντι διδόναι μήτ'
ἄλλο μηδὲν τῶν τῷ δήμῳ προσηκόντων ψηφίζεσθαι·
τοῦτο γὰρ ἐνενομοθέτητο μὲν ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου,
3 οὐ μέντοι καὶ τῷ ἔργῳ ἐτηρεῖτο. θορύβου τε ἐπ'
αὐτῷ πολλοῦ συμβάντος, καὶ γὰρ ἀντέπρασσον τῶν
τε ἄλλων τῶν ἐκ τῆς γερουσίας συχνοὶ καὶ ὁ Πίσων,
τάς τε ῥάβδους αὐτοῦ ὁ ὄχλος συνέτριψε καὶ αὐτὸν
4 διασπάσασθαι ἐπεχείρησεν. ἰδὼν οὖν τὴν ὁρμὴν αὐ-

τῶν ὁ Κορνήλιος τότε μέν, πρὶν ἐπιψηφίσαι τι, δια-
φῆκε τὸν σύλλογον, ὕστερον δὲ προσέγραψε τῷ νόμῳ
τήν τε βουλὴν πάντως περὶ αὐτῶν προβουλεύειν καὶ
τὸν δῆμον ἐπάναγκες ἐπικυροῦν τὸ προβούλευμα. καὶ 40
οὕτως ἐκεῖνόν τε διενομοθέτησε καὶ ἕτερον τοιόνδε. [23]
οἱ στρατηγοὶ πάντες τὰ δίκαια καθ' ἃ δικάσειν ἔμελ-
λον, αὐτοὶ συγγράφοντες ἐξετίθεσαν· οὐ γάρ πω
πάντα τὰ δικαιώματα τὰ περὶ τὰ συμβόλαια διετέ-
τακτο. ἐπεὶ οὖν οὔτε ἐσάπαξ τοῦτ' ἐποίουν οὔτε τὰ 2
γραφέντα ἐτήρουν, ἀλλὰ πολλάκις αὐτὰ μετέγραφον
καὶ συχνὰ ἐν τούτῳ πρὸς χάριν ἢ καὶ κατ' ἔχθραν
τινῶν, ὥσπερ εἰκός, ἐγίγνετο, ἐσηγήσατο κατ' ἀρχάς
τε εὐθὺς αὐτοὺς τὰ δίκαια οἷς χρήσονται προλέγειν,
καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν παρατρέπειν. τό τε σύμπαν 3
οὕτως ἐπιμελὲς τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖ-
νον τὸ μηδὲν δωροδοκεῖσθαι ἐγένετο ὥστε πρὸς τῷ
τοὺς ἐλεγχομένους κολάζειν καὶ τοὺς κατηγοροῦντας
αὐτῶν ἐτίμων. τοῦ γοῦν Κόττου τοῦ Μάρκου τὸν
μὲν ταμίαν Πούπλιον Ὄππιον ἐπί τε δώροις καὶ ἐπὶ
ὑποψίᾳ ἐπιβουλῆς ἀποπέμψαντος, αὐτοῦ δὲ πολλὰ 4
ἐκ τῆς Βιθυνίας χρηματισαμένου, Γάιον Κάρβωνα
τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ τιμαῖς ὑπατικαῖς, καίπερ
δεδημαρχηκότα μόνον, ἐσέμνυναν. καὶ οὗτος μὲν τῆς
τε Βιθυνίας καὶ αὐτὸς ὕστερον ἄρξας, καὶ μετριώτε-
ρον οὐδὲν τοῦ Κόττου πλημμελήσας, ἀντικατηγορήθη
ὑπὸ τοῦ υἱέος αὐτοῦ καὶ ἀνθεάλω· πολλῷ γάρ που 5
ῥᾶον ἄλλοις ἐπιτιμῶσί τινες ἢ ἑαυτοῖς παραινοῦσι,
καὶ προχειρότατά γε ἐφ' οἷς τιμωρίας ἀξίους τοὺς
πέλας εἶναι νομίζουσιν αὐτοὶ ποιοῦσιν, ὥστε μηδε-
μίαν πίστιν ἐξ ὧν ἑτέροις ἐγκαλοῦσιν, ὅτι καὶ μι-
σοῦσιν αὐτά, λαμβάνειν· Λούκιος δὲ δὴ Λούκουλ- 41
λος τὴν μὲν στρατηγίαν τὴν οἴκοι διῆρξε, τῆς δὲ δὴ [24]

Σαρδοῦς ἄρξαι μετ᾽ αὐτὴν λαχὼν οὐκ ἠθέλησε, μι-
σήσας τὸ πρᾶγμα διὰ τοὺς πολλοὺς τοὺς οὐδὲν ὑγιὲς
ἐν τοῖς ἔθνεσι δρῶντας. ὅτι γὰρ ἐπιεικὴς ἦν ἱκα-
2 νώτατα διέδειξε· τοῦ γὰρ Ἀκιλίου συντριβῆναι τὸν
δίφρον αὐτοῦ, ἐφ᾽ οὗ ἐδίκαζε, κελεύσαντος, ὅτι πα-
ριόντα ποτὲ αὐτὸν ἰδὼν οὐκ ἐξανέστη, οὔτ᾽ ὀργῇ
ἐχρήσατο καὶ ὀρθοστάδην μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς καὶ
οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ δι᾽ ἐκεῖνον διεδίκασαν.
42 ἐσήνεγκε μὲν οὖν καὶ ὁ Ῥώσκιος νόμον, ἐσήνεγκε
[25] δὲ καὶ ὁ Γάιος ὁ Μάλλιος, ὅτε ἐδημάρχησεν. ἀλλ᾽
ἐκεῖνος μέν, τὰς γὰρ τῶν ἱππέων τὰς ἐν τοῖς θεά-
τροις ἕδρας ἀκριβῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισε, καὶ
2 ἔπαινον ἐπ᾽ αὐτῷ ἔλαβεν, ὁ δὲ δὴ Μάλλιος καὶ δί-
κην ὀλίγου ὑπέσχε· τῷ γὰρ ἔθνει τῷ τῶν ἀπελευθέ-
ρων ἔν τε τῇ ἐσχάτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ καὶ πρὸς ἑσπέ-
ραν, παρασκευάσας τινὰς ἐκ τοῦ ὁμίλου, ψηφίσασθαι
3 μετὰ τῶν ἐξελευθερωσάντων σφᾶς ἔδωκεν. ἐπεὶ δὲ
a. u. 688 ἡ βουλὴ εὐθὺς τῇ ὑστεραίᾳ, ἐν αὐτῇ τῇ νουμηνίᾳ
ἐν ᾗ Λούκιός τε Τούλλιος καὶ Αἰμίλιος Λέπιδος ὑπα-
τεύειν ἤρξαντο, τὸν νόμον αὐτοῦ ἀπεψηφίσατο, φο-
βηθείς, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος δεινῶς ἠγανάκτει, τὰ μὲν
πρῶτα ἔς τε τὸν Κράσσον καὶ ἐς ἄλλους τινὰς τὴν
4 γνώμην ἀνῆγεν, ὡς δ᾽ οὐδεὶς ἐπίστευέν οἱ, τὸν Πομ-
πήιον καὶ ἄκων ἐκολάκευσεν, ἄλλως τε καὶ ὅτι τὸν
Γαβίνιον πλεῖστον παρ᾽ αὐτῷ δυνάμενον ᾔσθετο·
τόν τε γὰρ τοῦ Τιγράνου καὶ τὸν τοῦ Μιθριδάτου
πόλεμον, τήν τε Βιθυνίαν καὶ τὴν Κιλικίαν ἅμα ἀρ-
43 χὴν αὐτῷ προσέταξεν. ἀγανάκτησις μὲν γὰρ καὶ ἀν-
[26] τιλογία καὶ τότε παρὰ τῶν δυνατῶν, διά τε τἆλλα
καὶ διότι ὅ τε Μάρκιος καὶ ὁ Ἀκίλιος πρὶν τὸν χρό-
2 νον σφίσι τῆς ἀρχῆς ἐξήκειν κατελύοντο, ἐγένετο· ὁ
δὲ ὅμιλος, καίτοι μικρὸν ἔμπροσθεν τοὺς ἄνδρας τοὺς

καταστήσοντας τὰ ἑαλωκότα, ὡς καὶ διαπεπολεμη-
κὼς ἐξ ὧν σφισιν ὁ Λούκουλλος ἐπεστάλκει, πέμψας,
ὅμως ἐψηφίσατο αὐτά, ἐναγόντων σφᾶς ἐς τὰ μά-
λιστα τοῦ τε Καίσαρος καὶ τοῦ Κικέρωνος τοῦ Μάρ-
κου. οὗτοι γὰρ αὐτοῖς συνηγωνίσαντο οὐχ ὅτι καὶ 3
συμφέρειν αὐτὰ τῇ πόλει ἐνόμιζον, οὐδ᾽ ὅτι τῷ Πομ-
πηίῳ χαρίσασθαι ἤθελον· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ὣς γενή-
σεσθαι ἔμελλε, Καῖσαρ μὲν τόν τε ὄχλον ἅμα ἐθερά-
πευσεν, ἅτε καὶ ὁρῶν ὅσῳ τῆς βουλῆς ἐπικρατέστεροι
ἦσαν, καὶ ἑαυτῷ τό τι τῶν ὁμοίων ψηφισθῆναί ποτε 4
παρεσκεύασε, κἀν τούτῳ καὶ τὸν Πομπήιον καὶ ἐπι-
φθονώτερον καὶ ἐπαχθέστερον ἐκ τῶν διδομένων οἱ
ποιῆσαι, ὅπως σφίσι πρὸς κόρου θᾶσσον γένηται,
ἠθέλησε, Κικέρων δὲ τήν τε πολιτείαν ἄγειν ἠξίου,
καὶ ἐνεδείκνυτο καὶ τῷ πλήθει καὶ τοῖς δυνατοῖς ὅτι,
ὁποτέροις ἂν σφων πρόσθηται, πάντως αὐτοὺς ἐπαυ-
ξήσει. ἐπημφοτέριζέ τε γάρ, καὶ ποτὲ μὲν τὰ τού- 5
των ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ τὰ ἐκείνων, ἵν᾽ ὑπ᾽ ἀμφοτέρων
σπουδάζηται, ἔπραττε. τοὺς γοῦν βελτίους πρότερον
προαιρεῖσθαι λέγων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀγορανομῆ-
σαι μᾶλλον ἢ δημαρχῆσαι ἐθελήσας, τότε πρὸς τοὺς
συρφετώδεις μετέστη. καὶ μετὰ τοῦτο δίκης τέ τινος 44
τῷ Μαλλίῳ πρὸς τῶν δυνατῶν παρασκευασθείσης, [27]
καὶ ἐκείνου χρόνον τινὰ ἐμποιῆσαι αὐτῇ σπουδάζον-
τος, τά τε ἄλλα κατ᾽ αὐτοῦ ἔπραττε, καὶ μόλις αὐ-
τόν, ἐστρατήγει γὰρ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστη-
ρίου εἶχεν, ἐς τὴν ὑστεραίαν ἀνεβάλετο, πρόφασιν
ἐπ᾽ ἐξόδῳ τὸ ἔτος εἶναι ποιησάμενος. κἀν τούτῳ 2
δυσχεράναντος τοῦ ὁμίλου ἐσῆλθέ τε ἐς τὸν σύλλο-
γον αὐτῶν, ἀναγκασθεὶς δῆθεν ὑπὸ τῶν δημάρχων,
καὶ κατά τε τῆς βουλῆς κατέδραμε καὶ συναγορεύ-
σειν τῷ Μαλλίῳ ὑπέσχετο. καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου τά

τε ἄλλα κακῶς ἤκουε καὶ αὐτόμολος ὠνομάζετο, τά-
ραχος δέ τις εὐθὺς ἐπιγενόμενος ἐκώλυσε τὸ δικα-
3 στήριον συναχθῆναι. Πούπλιός τε γὰρ Παῖτος καὶ
Κορνήλιος Σύλλας, ἀδελφιδοῦς ἐκείνου τοῦ πάνυ
Σύλλου, ὕπατοί τε ἀποδειχθέντες καὶ δεκασμοῦ ἁλόν-
τες ἐπεβούλευσαν τοὺς κατηγορήσαντάς σφων Κότ-
ταν τε καὶ Τορκουᾶτον Λουκίους, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ
4 αὐτοὶ ἀνθηρέθησαν, ἀποκτεῖναι. καὶ παρεσκευάσθη-
σαν μὲν ἄλλοι τε καὶ Γναῖος Πίσων καὶ Λούκιος Κα-
τιλίνας ἀνὴρ θρασύτατος, ᾐτήκει δὲ καὶ αὐτὸς τὴν
ἀρχήν, καὶ διὰ τοῦτο ὀργὴν ἐποιεῖτο, οὐ μέντοι καὶ
ἠδυνήθησάν τι δρᾶσαι διὰ τὸ τήν τε ἐπιβουλὴν προ-
μηνυθῆναι καὶ φρουρὰν τῷ τε Κόττᾳ καὶ τῷ Τορ-
5 κουάτῳ παρὰ τῆς βουλῆς δοθῆναι· ὥστε κἂν δόγμα τι
κατ᾽ αὐτῶν γενέσθαι, εἰ μὴ δήμαρχός τις ἠναντιώθη.
ἐπεὶ δ᾽ οὖν καὶ ὣς ὁ Πίσων ἐθρασύνετο, ἐφοβήθη
τε ἡ γερουσία μή τι συνταράξῃ, καὶ εὐθὺς αὐτὸν ἐς
Ἰβηρίαν, πρόφασιν ὡς καὶ ἐπ᾽ ἀρχήν τινα, ἔπεμψε.
καὶ ὁ μὲν ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων, ἀδική-
45 σας τι αὐτούς, ἐσφάγη· Πομπήιος δὲ τὸ μὲν πρῶ-
[28] τον ὡς καὶ ἐπὶ τὴν Κρήτην τόν τε Μέτελλον πλευ-
σόμενος ἡτοιμάζετο, μαθὼν δὲ τὰ δεδογμένα προσ-
εποιεῖτο μὲν ἄχθεσθαι ὡς καὶ πρότερον, καὶ τοῖς
ἀντιστασιώταις ὡς καὶ πράγματα ἀεί ποτε αὐτῷ, τοῦ
2 καὶ πταῖσαί τι, παρέχουσιν ἐπεκάλει, ἀσμεναίτατα
δὲ αὐτὰ ἀναδεξάμενος Κρήτην μὲν ἢ τἄλλα τὰ ἐν τῇ
θαλάσσῃ, εἴ πού τι ἀδιοίκητον κατελέλειπτο, παρ᾽
οὐδὲν ἔτ᾽ ἤγαγε, πρὸς δὲ δὴ τὸν τῶν βαρβάρων πό-

44, 2, 6. αὐτόμολος] ὅτι Καῖσαρ μὲν τὸν δῆμον ἐξ ἀρχῆς ἐθεράπευε, Κικέρων δὲ ἐπημφοτέριζε τὰ πολλά· καὶ ποτὲ μὲν τῷ δήμῳ, ποτὲ δὲ τῇ γερουσίᾳ προσετίθετο· καὶ διὰ τοῦτο αὐτόμολος ὠνομάζετο. M p. 552.

λεμον παρεσκευάζετο. κἀν τούτῳ βουληθεὶς τῆς τοῦ
Μιθριδάτου διανοίας πειρᾶσθαι, πέμπει τὸν Μητρο-
φάνη φιλίους αὐτῷ λόγους φέροντα. καὶ ὃς τότε μὲν 3
ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτὸν ἐποιήσατο, τοῦ γὰρ Ἀρσάκου τοῦ
τῶν Πάρθων βασιλέως ἀποθανόντος ἐν τῷ χρόνῳ
τούτῳ Φραάτην τὸν διάδοχον αὐτοῦ προσεδόκησεν
οἰκειώσεσθαι, ἐπεὶ δ' ὁ Πομπήιος τὴν φιλίαν τῷ
Φραάτῃ διὰ ταχέων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς προσυνέθετο καὶ
ἐς τὴν Ἀρμενίαν αὐτὸν τὴν τοῦ Τιγράνου προεμ-
βαλεῖν ἀνέπεισε, πυθόμενος τοῦτο κατέδεισε, καὶ
πρεσβευσάμενος εὐθὺς σύμβασιν ἔπραττε. κελεύσαν- 4
τος δὲ αὐτῷ τοῦ Πομπηίου τά τε ὅπλα καταθέσθαι
καὶ τοὺς αὐτομόλους ἐκδοῦναι οὐκ ἔσχε καιρὸν βου-
λεύσασθαι· ἀκούσαντες γὰρ ταῦτα οἱ ἐν τῷ στρατο-
πέδῳ αὐτοῦ ὄντες, καὶ φοβηθέντες οἵ τε αὐτόμολοι,
πολλοὶ δὲ ἦσαν, μὴ ἐκδοθῶσι, καὶ οἱ βάρβαροι μὴ
ἄνευ ἐκείνων πολεμεῖν ἀναγκασθῶσιν, ἐθορυβήθη-
σαν. κἂν ἐξειργάσαντό τι τὸν Μιθριδάτην, εἰ μὴ 5
ψευσάμενος ὅτι οὐκ ἐπὶ σπονδαῖς ἀλλ' ἐπὶ κατασκοπῇ
τῆς τῶν Ῥωμαίων παρασκευῆς τοὺς πρέσβεις ἔπεμψε,
μόλις αὐτοὺς κατέσχεν.

ὁ οὖν Πομπήιος ἐπειδὴ πολεμητέα οἱ ἔγνω εἶναι, 46
τά τε ἄλλα παρεσκευάσατο καὶ τοὺς Οὐαλεριείους [29]
προσκατελέξατο. καὶ αὐτῷ ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἤδη ὄντι
ὁ Λούκουλλος ἀπαντήσας διαπεπολεμῆσθαί τε πάντα
ἔφη καὶ μηδὲν ἔτι στρατείας δεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς ὑπὸ τῆς βουλῆς πρὸς τὴν διοί-
κησιν αὐτῶν πεμφθέντας ἤδη παρεῖναι. ὡς δ' οὐκ 2
ἐπείσθη ἐπαναχωρῆσαι, πρὸς λοιδορίας ἐτράπετο, τά
τε ἄλλα καὶ πολυπράγμονα καὶ φιλοπόλεμον καὶ φι-
λαρχοῦντα αὐτὸν ἀποκαλῶν. ὁ οὖν Πομπήιος βραχὺ
αὐτοῦ φροντίσας ἀπεῖπε μηδένα ἔτ' αὐτῷ πειθαρ-

χῆσαι, καὶ ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην ἠπείχθη, σπουδὴν ἔχων ὅτι τάχιστά οἱ συμμίξαι.

47 [30] καὶ ὃς τέως μὲν ἔφευγε, ταῖς γὰρ δυνάμεσιν ἠλαττοῦτο, καὶ τήν τε ἐν ποσὶν ἀεὶ ἔκειρε, καὶ ἐπλάνα τε αὐτὸν ἅμα καὶ ἐπιδεῖσθαι τῶν ἐπιτηδείων ἐποίει· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐς τὴν Ἀρμενίαν διά τε τοῦτο καὶ ὡς ἐρήμην αὐτὴν αἱρήσων ἐνέβαλεν, οὕτω δὴ
2 δείσας μὴ προκαταληφθῇ ἦλθέ τε ἐς αὐτήν, καὶ λόφον ἀντικαταλαβὼν ὀχυρὸν τῷ μὲν παντὶ στρατῷ ἡσύχαζεν, ἐλπίζων τοὺς Ῥωμαίους ἀπορίᾳ τῶν τροφῶν ἐκτρυχώσειν, αὐτὸς γὰρ ἅτε ἐν ὑπηκόῳ χώρᾳ πολλαχόθεν αὐτῶν εὐπόρει, τῶν δὲ δὴ ἱππέων ἀεί τινας ἐς τὸ πεδίον ψιλὸν ὂν καταπέμπων τούς τε προστυγχάνοντάς σφισιν ἐκάκου, καὶ ἐξαυτομολοῦν-
3 τας ἐπὶ τούτῳ συχνοὺς ἐδέχετο. ὁ οὖν Πομπήιος ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἐθάρσησεν αὐτοῖς συμβαλεῖν, μεταστρατοπεδευσάμενος δὲ ἑτέρωσε, ὅθεν ὑλώδους τοῦ πέριξ χωρίου ὄντος ἧττον ὑπό τε τοῦ ἱππικοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ τοξικοῦ τοῦ τῶν ἐναντίων λυπηθήσεσθαι
4 ἔμελλεν, ἐλόχισεν ᾗ καιρὸς ἦν, καὶ ὀλίγοις τισὶν ἐκ τοῦ προφανοῦς τῷ στρατοπέδῳ τῶν βαρβάρων προσμίξας ἐτάραξέ τε αὐτούς, καὶ ὑπαγαγὼν ἐς ὃ ἐβούλετο πολλοὺς ἀπέκτεινε. θαρσήσας τε ἐκ τούτου καὶ κατὰ τὴν χώραν ἄλλους ἄλλῃ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔπεμπεν.

48 [31] ὁ οὖν Μιθριδάτης, ἐπειδὴ ταῦτά τε ἀσφαλῶς ἐπορίζετο, καὶ τὴν Ἀναῖτιν χώραν τῆς τε Ἀρμενίας οὖσαν καὶ θεῷ τινι ἐπωνύμῳ ἀνακειμένην διά τινων
2 ἐχειρώσατο, κἀκ τούτου καὶ ἄλλοι συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἀπέκλινον, καὶ αὐτῷ καὶ οἱ τοῦ Μαρκίου στρατιῶται προσεγένοντο, ἐφοβήθη καὶ οὐκέτι κατὰ χώραν ἔμεινεν, ἀλλ' αὐτίκα τε τῆς νυκτὸς ἄρας ἔλαθε, καὶ μετὰ ταῦτα νυκτοπορῶν ἐς τὴν τοῦ Τιγράνου Ἀρμε-

νίαν προῄει. καί οἱ ὁ Πομπήιος ἐπηκολούθει μὲν 3
ἐπιθυμῶν διὰ μάχης ἐλθεῖν, οὐ μέντοι καὶ πρότερον
οὔτε μεθ' ἡμέραν, οὐ γὰρ ἐξῄεσαν ἐκ τοῦ στρατοπέ-
δου, οὔτε νύκτωρ ἐτόλμησε τοῦτο ποιῆσαι, τὴν γὰρ
ἀγνωσίαν τῶν χωρίων ἐδεδίει, πρίν σφας πρὸς τῇ
μεθορίᾳ γενέσθαι· τότε γὰρ εἰδὼς αὐτοὺς διαφεύ-
γειν μέλλοντας ἠναγκάσθη νυκτομαχῆσαι. γνοὺς οὖν 4
τοῦτο προαπῆρε, μεσημβριάζοντας τοὺς βαρβάρους
λαθών, ᾗ πορεύεσθαι ἔμελλον· καὶ ἐντυχών τινι χω-
ρίῳ κοίλῳ μεταξὺ γηλόφων τινῶν ὄντι, ἐνταῦθα τό
τε στράτευμα ἐπὶ τὰ μετέωρα ἀνεβίβασε καὶ τοὺς
πολεμίους ὑπέμεινεν. ἐπειδή τε ἐκεῖνοι μετά τε 5
ἀδείας καὶ ἄνευ προφυλακῆς, ἅτε μήτ' ἔμπροσθεν
δεινόν τι πεπονθότες καὶ τότε ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἤδη
προχωροῦντες, ὥστε μηδὲ ἐφέψεσθαί σφισιν ἔτι τοὺς
Ῥωμαίους ἐλπίζειν, ἐς τὸ κοῖλον ἐσῆλθον, ἐπέθετο
αὐτοῖς ἐν τῷ σκότῳ· οὔτε γὰρ ἄλλο τι φῶς εἶχον,
οὔτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τι ἔλαμπεν.

ἐγένετο δὲ ἡ μάχη τοιάδε. πρῶτον μὲν οἱ σαλ- 49
πικταὶ πάντες ἅμα τὸ πολεμικὸν ἀπὸ συνθήματος [32]
ἐβόησαν, ἔπειτα δὲ οἵ τε στρατιῶται καὶ ὁ λοιπὸς
ὄχλος πᾶς ἐπηλάλαξε, καὶ οἱ μὲν τὰ δόρατα πρὸς τὰς
ἀσπίδας οἱ δὲ καὶ λίθους πρὸς τὰ χαλκᾶ σκεύη προσ-
επέκρουσαν. καί σφων τὴν ἠχὴν τὰ ὄρη ἔγκοιλα ὄντα 2
καὶ ὑπεδέξατο καὶ ἀνταπέδωκε φρικωδεστάτην, ὥστε
τοὺς βαρβάρους ἐξαπιναίως ἔν τε τῇ νυκτὶ καὶ ἐν τῇ
ἐρημίᾳ αὐτῶν ἀκούσαντας δεινῶς ἐκπλαγῆναι, ὡς καὶ
δαιμονίῳ τινὶ πάθει περιπεπτωκότας. κἀν τούτῳ οἱ 3
Ῥωμαῖοι πανταχόθεν ἀπὸ τῶν μετεώρων λίθοις, το-
ξεύμασιν, ἀκοντίοις βάλλοντες πάντως γέ τινας ὑπὸ
τοῦ πλήθους αὐτῶν ἐτίτρωσκον καὶ ἐς πᾶν κακοῦ
σφας κατέστησαν· οὔτε γὰρ ἐς παράταξιν ἀλλ' ἐς

πορείαν ἐσταλμένοι, καὶ ἐν ταὐτῷ τοῖς τε ἵπποις καὶ
ταῖς καμήλοις καὶ παντοδαποῖς οὖσι καὶ οἱ ἄνδρες
4 καὶ αἱ γυναῖκες ἀναστρεφόμενοι, καὶ οἱ μὲν ἐπὶ κε-
λήτων οἱ δ᾽ ἐφ᾽ ἁρμάτων τῶν τε καμαρῶν καὶ τῶν
ἁρμαμαξῶν ἀναμὶξ ὀχούμενοι, καὶ οἱ μὲν ἤδη τιτρω-
σκόμενοι οἱ δὲ προσδεχόμενοι τρωθήσεσθαι, ἐταράσ-
σοντο, κἀκ τούτου ῥᾷον, ἅτε καὶ ἀλλήλοις ἐμπλαζό-
5 μενοι, ἐφθείροντο. καὶ ταῦτα μέν, ἕως ἄπωθεν ἐβάλ-
λοντο, ἔπασχον· ἐπεὶ δὲ ἐξαναλώσαντες οἱ Ῥωμαῖοι
τὴν πόρρωθεν ἀλκὴν ἐπικατέδραμόν σφισιν, ἐφο-
νεύετο μὲν τὰ περιέσχατα, καὶ ἐξήρκει πρὸς τὸν θά-
νατον αὐτοῖς μία πληγή, ἅτε καὶ ψιλοῖς οὖσι τοῖς
πλείοσι, συνεπιέζετο δὲ τὰ μέσα, πάντων ἐπ᾽ αὐτὰ
6 ὑπὸ τοῦ πέριξ δέους χωρούντων. καὶ οὕτω καὶ ὑπ᾽
ἀλλήλων ὠθούμενοι καὶ συμπατούμενοι διώλλυντο,
οὐδ᾽ εἶχον οὐδὲν οὔτε ἑαυτοῖς ἐπαρκέσαι οὔτε ἐς τοὺς
πολεμίους τολμῆσαι· ἱππεῖς γὰρ καὶ τοξόται τὸ πλεῖ-
στον ὄντες ἄποροι μὲν ἐν τῷ σκότῳ προϊδέσθαι τι,
ἄποροι δὲ ἐν τῇ στενοχωρίᾳ μηχανήσασθαι ἐγίγνοντο.
ἐπειδὴ δὲ ἡ σελήνη ἀνέτειλεν, οἱ μὲν ἔχαιρον ὡς καὶ
7 ἐν τῷ φωτὶ πάντως τινὰ ἀμυνούμενοι. κἂν ὠφελή-
θησάν τι, εἰ μὴ οἱ Ῥωμαῖοι κατόπιν αὐτὴν ἔχοντες
πολλήν σφισι πλάνην, τοτὲ μὲν τῇ τοτὲ δὲ τῇ προσ-
πίπτοντες, καὶ ἐν τῇ ὄψει καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἐνεποίουν.
πάμπολλοί τε γὰρ ὄντες καὶ ἐπὶ βαθύτατον κοινῇ
πάντες ἀποσκιάζοντες ἔσφαλλον αὐτούς, ἐν ᾧ γε οὕτω
8 προσέμισγόν σφισιν· ἐς γὰρ τὸ κενὸν οἱ βάρβαροι,
ὡς καὶ ἐγγὺς αὐτῶν ὄντων, μάτην ἔπαιον, καὶ ὁμόσε
χωρήσαντες ἐν τῇ σκιᾷ μὴ προσδεχόμενοι ἐτιτρώ-
σκοντο. καὶ οὕτως ἀπέθανον αὐτῶν πολλοὶ καὶ ἑά-
λωσαν οὐκ ἐλάττους. συχνοὶ δὲ καὶ διέφυγον, ἄλλοι
τε καὶ ὁ Μιθριδάτης.

καὶ τότε μὲν πρὸς τὸν Τιγράνην ἠπείγετο· ἐπεὶ 50
δὲ προπέμψας πρὸς αὐτὸν οὐδὲν φίλιον εὕρετο, ὅτι [33]
τοῦ υἱέος αὐτῷ Τιγράνου στασιάσαντος ἐκεῖνον μὲν
... πάππον αὐτοῦ ὄντα αἴτιον τῆς διαφορᾶς ὑπετό-
πησε γεγονέναι, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὅπως αὐτὸν ἐδέ-
ξατο, ἀλλὰ καὶ τοὺς προπεμφθέντας ὑπ' αὐτοῦ συνέ-
λαβε καὶ κατέδησε, διαμαρτὼν ὧν ἤλπισεν ἔς τε τὴν 2
Κολχίδα ἀπετράπετο, καὶ ἐκεῖθεν πεζῇ πρός τε τὴν
Μαιῶτιν καὶ πρὸς τὸν Βόσπορον, τοὺς μὲν πείθων
τοὺς δὲ καὶ βιαζόμενος, ἀφίκετο, καὶ τήν τε χώραν
ἐκομίσατο, τὸν Μαχάρην τὸν παῖδα τὸν τὰ τῶν Ῥω-
μαίων ἀνθελόμενον καὶ τότε αὐτῆς κρατοῦντα κατα-
πλήξας, ὥστε μηδὲ ἐς ὄψιν αὐτῷ ἐλθεῖν, καὶ ἐκεῖνον
διὰ τῶν συνόντων οἱ, τήν τε ἄδειάν σφισι καὶ χρή-
ματα δώσειν ὑπισχνούμενος, ἀπέκτεινεν. ἐν ᾧ δὲ 3
ταῦτ' ἐγίγνετο, ὁ Πομπήιος ἔπεμψε μὲν τοὺς ἐπι-
διώξοντας αὐτόν, ἐπεὶ δὲ ἔφθη ὑπὲρ τὸν Φᾶσιν ἐκ-
δράς, πόλιν ἐν τῷ χωρίῳ ἐν ᾧ ἐνενικήκει συνῴκισε,
τοῖς τραυματίαις καὶ τοῖς ἀφηλικεστέροις τῶν στρα-
τιωτῶν αὐτὴν δούς. καί σφισι καὶ τῶν περιχώρων
ἐθελονταὶ πολλοὶ καὶ συνῴκησαν, καὶ εἰσὶ καὶ νῦν,
Νικοπολῖταί τε ὠνομασμένοι καὶ ἐς τὸν Καππαδοκι-
κὸν νομὸν συντελοῦντες.

καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἐποίει· ὁ δὲ δὴ Τιγράνης ὁ τοῦ 51
Τιγράνου παῖς παραλαβών τινας τῶν πρώτων, ἐπεὶ [34]
οὐ καθ' ἡδονὴν αὐτοῖς ὁ γέρων ἦρχε, πρός τε τὸν
Φραάτην κατέφυγε, καὶ περισκοποῦντα αὐτὸν διὰ
τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Πομπήιον γενομένας ὅ,τι
χρὴ πρᾶξαι, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἐμβαλεῖν ἀνέπεισε.
καὶ ἦλθον μὲν μέχρι τῶν Ἀρταξάτων, πᾶσαν τὴν ἐν 2
ποσὶ χειρούμενοι, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις προσέβαλον·
ὁ γὰρ Τιγράνης ὁ γέρων ἐς τὰ ὄρη φοβηθείς σφας

ἀνέφυγεν· ἐπεὶ μέντοι χρόνου τε τῇ προσεδρείᾳ δεῖν
ἔδοξε, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Φραάτης μέρος τι τῆς δυνά-
μεως τῷ παιδὶ αὐτοῦ καταλιπὼν ἐς τὴν οἰκείαν ἀνε-
χώρησεν, ἀντεπῆλθέ τε ἐνταῦθα ὁ πατὴρ αὐτῷ μο-
8 νωθέντι καὶ ἐνίκησε. φυγὼν οὖν ἐκεῖνος τὸ μὲν
πρῶτον πρὸς τὸν Μιθριδάτην τὸν πάππον ὥρμησεν,
ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν αὐτὸν ἡττημένον καὶ βοηθείας μᾶλ-
λον δεόμενον ἤ τινι ἐπικουρῆσαι δυνάμενον, προσε-
χώρησε τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ αὐτῷ ὁ Πομπήιος ἡγεμόνι
χρησάμενος ἔς τε τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐπὶ τὸν πατέρα
52 αὐτοῦ ἐστράτευσε. καὶ ὃς μαθὼν τοῦτο καὶ καταδεί-
[35] σας ἐπεκηρυκεύσατό τε εὐθὺς αὐτῷ καὶ τοὺς πρέσβεις
τοὺς τοῦ Μιθριδάτου ἐξέδωκεν. ἐπειδή τε, ἐναντιω-
θέντος οἱ τοῦ υἱέος, οὐδενὸς μετρίου ἔτυχεν, ἀλλὰ
καὶ ὣς ὁ Πομπήιος τόν τε Ἀράξην διέβη καὶ τοῖς
2 Ἀρταξάτοις ἐπλησίασεν, οὕτω δὴ τήν τε πόλιν αὐτῷ
παρέδωκε καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐθελοντὴς
ἧκεν, ἐν μέσῳ ἑαυτὸν ὅτι μάλιστα τοῦ τε προτέρου
ἀξιώματος καὶ τῆς τότε ταπεινότητος σκευάσας, ὅπως
3 αἰδέσεώς τε καὶ ἐλέου ἅμα ἄξιος αὐτῷ φανείη· τὸν
μὲν γὰρ χιτῶνα τὸν μεσόλευκον καὶ τὸν κάνδυν τὸν
ὁλοπόρφυρον ἐξέδυ, τὴν δὲ δὴ τιάραν τό τε ἀνάδημα
εἶχε. Πομπήιος δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ ἵππου κατεβίβασεν
αὐτόν, ῥαβδοῦχόν τινα πέμψας, προσήλαυνε γὰρ ὡς
καὶ ἐς αὐτὸ τὸ ἔρυμα κατὰ τὸ σφέτερον ἔθος ἱππεύ-
σων, ἐσελθόντα δὲ αὐτοποδίᾳ καὶ τό τε διάδημα
ἀπορρίψαντα καὶ ἐς τὴν γῆν πεσόντα προσκυνοῦντά
4 τε ἰδὼν ἠλέησε, καὶ ἀναπηδήσας ἐξανέστησέ τε αὐ-
τόν, καὶ ταινιώσας τῷ ἀναδήματι ἔς τε τὴν πλησίαν
ἕδραν ἐκάθισε καὶ παρεμυθήσατο, εἰπὼν ἄλλα τε καὶ
ὅτι οὐ τὴν τῶν Ἀρμενίων βασιλείαν ἀπολωλεκώς,
ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν προσειληφὼς εἴη.

καὶ ὁ μὲν τούτοις τε αὐτὸν ἀνεκτήσατο καὶ ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλεσεν· ὁ δὲ υἱός, ἐκάθητο δὲ ἐκ τοῦ ἐπὶ 53
θάτερα τοῦ Πομπηίου, οὔθ' ὑπανέστη τῷ πατρὶ οὔτ' [36]
ἄλλο τι αὐτὸν ἐδεξιώσατο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς οὐκ ἀπήντησεν. ὅθεν ὑπό γε τοῦ Πομπηίου μάλιστα ἐμισήθη. τῇ γοῦν ὑστεραίᾳ διακούσας αὐ- 2
τῶν τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ τὴν πατρῴαν πᾶσαν ἀρχὴν ἀπέδωκε· τὰ γὰρ προσκτηθέντα ὑπ' αὐτοῦ, ἦν δὲ ἄλλα τε καὶ τῆς Καππαδοκίας τῆς τε Συρίας μέρη, ἥ τε Φοινίκη καὶ ἡ Σωφανηνὴ χώρα τοῖς Ἀρμενίοις πρόσορος οὐ σμικρά, παρείλετο αὐτοῦ, καὶ προσέτι καὶ χρήματα αὐτὸν ᾔτησεν· τῷ δὲ νεωτέρῳ τὴν Σωφανηνὴν μόνην ἀπένειμε. καὶ ἔτυχον γὰρ οἱ θησαυ- 3
ροὶ ἐν αὐτῇ ὄντες, ἠμφισβήτησέ τε περὶ αὐτῶν ὁ νεανίσκος, καὶ ἁμαρτών, οὐ γὰρ εἶχεν ὁ Πομπήιος ὁπόθεν ἄλλοθεν τὰ ὡμολογημένα κομίσηται, ἠγανάκτησε καὶ δρασμὸν ἐβουλεύσατο. ὁ οὖν Πομπήιος προμαθὼν τοῦτο ἐκεῖνόν τε ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ ἐποιήσατο, καὶ πέμψας πρὸς τοὺς τὰ χρήματα φυλάττοντας τῷ πατρὶ αὐτοῦ πάντα σφᾶς δοῦναι ἐκέλευσεν. ἐπειδή 4
τε μήθ' ὑπήκουσαν, λέγοντες τὸν νεανίσκον, οὗπερ ἡ χώρα ἤδη ἐνομίζετο, χρῆναί σφισι τοῦτο προστάξαι, ἔπεμψεν αὐτὸν πρὸς τὰ φρούρια. καὶ ὁ μὲν κεκλειμένα αὐτὰ εὑρὼν προσῆλθέ τε ἐγγύς, καὶ ἐκέλευσε καὶ ἄκων αὐτὰ ἀνοιχθῆναι· ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐπείθοντο, προϊσχόμενοι ὅτι μὴ ἑκούσιος ἀλλ' ἀναγκαστὸς τὴν πρόσταξιν ἐποιεῖτο, ἐχαλέπηνεν ὁ Πομπήιος καὶ ἔδησε τὸν Τιγράνην. καὶ οὕτως ὅ τε 5
γέρων τοὺς θησαυροὺς παρέλαβε, καὶ αὐτὸς ἔν τε τῇ χώρᾳ τῇ Ἀναΐτιδι καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ τῷ Κύρνῳ τριχῇ νείμας τὸν στρατὸν παρεχείμασε, τά τε ἄλλα παρὰ τοῦ Τιγράνου συχνὰ καὶ χρήματα πολλῷ πλείω

6 τῶν ὁμολογηθέντων λαβών. ἀφ᾽ οὗπερ οὐχ ἥκιστα
καὶ ἐκεῖνον ἔς τε τοὺς φίλους καὶ ἐς τοὺς συμμάχους
οὐ πολλῷ ὕστερον ἐσέγραψε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐς
τὴν Ῥώμην μετὰ φρουρᾶς ἐσήγαγεν.

54 [37] οὐ μέντοι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ διεχείμασεν. Ὀροίσης
γὰρ Ἀλβανῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ Κύρνου οἰκούντων βα-
σιλεύς, τὸ μέν τι καὶ τῷ Τιγράνῃ τῷ νεωτέρῳ φίλῳ
οἱ ὄντι χαρίσασθαι βουληθείς, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον
δείσας μὴ καὶ ἐς τὴν Ἀλβανίδα οἱ Ῥωμαῖοι ἐσβάλωσι,
καὶ νομίσας ὅτι, ἂν ἐν τῷ χειμῶνι ἀδοκήτοις σφίσι
καὶ μὴ καθ᾽ ἓν στρατοπεδευομένοις προσπέσῃ, πάν-
τως τι ἐξεργάσεται, ἐστράτευσεν ἐπ᾽ αὐτοὺς παρ᾽
2 αὐτὰ τὰ Κρόνια, καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ Μέτελλον Κέ-
λερα, παρ᾽ ᾧ ὁ Τιγράνης ἦν, ἤλασεν, ἄλλους δὲ ἐπὶ
τὸν Πομπήιον καὶ ἄλλους ἐπὶ Λούκιον Φλάκκον τὸν
τῆς τριτημορίδος ἄρχοντα ἔπεμψεν, ὅπως πάντες ἅμα
3 ταραχθέντες μὴ συμβοηθήσωσιν ἀλλήλοις. οὐ μὴν
καὶ διεπράξατο οὐδαμόθι οὐδέν· ἐκεῖνόν τε γὰρ ὁ
Κέλερ ἰσχυρῶς ἀπεκρούσατο, καὶ ὁ Φλάκκος ἐπειδὴ
πολὺν τὸν περίβολον τῆς ταφρείας ὄντα ἀδύνατος
ἦν ὑπὸ τοῦ μεγέθους σῶσαι, ἑτέραν ἔνδοθεν ἐποιή-
σατο, καὶ δόξαν ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῖς ἐναντίοις ὡς καὶ
φοβηθεὶς ἐμβαλὼν ἐπεσπάσατο αὐτοὺς ἔσω τῆς ἔξω-
4 θεν τάφρου, κἀνταῦθα μὴ προσδεχομένοις σφίσιν
ἐπεκδραμὼν πολλοὺς μὲν ἐν χερσί, πολλοὺς δὲ καὶ
φεύγοντας ἐφόνευσε. κἀν τούτῳ ὁ Πομπήιος προ-
μαθών τε τὴν πείρασιν τῶν βαρβάρων ἣν ἐπὶ τοὺς
ἄλλους ἐπεποίηντο, προαπήντησε τοῖς ἐφ᾽ ἑαυτὸν
ἐπιοῦσιν ἀπροσδοκήτως, καὶ κρατήσας ἐπὶ τὸν Ὀροί-
σην εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ἠπείχθη. καὶ ἐκεῖνον μὲν
οὐ κατέλαβεν, ἀπωσθείς τε γὰρ ὑπὸ τοῦ Κέλερος
5 καὶ μαθὼν καὶ τὰ τῶν ἄλλων πταίσματα ἔφυγε, τῶν

μέντοι Ἀλβανῶν συχνοὺς περὶ τὴν τοῦ Κύρνου διάβασιν συλλαβὼν ἔφθειρε. κἀκ τούτου δεηθεῖσιν αὐτοῖς ἐσπείσατο· ἄλλως μὲν γὰρ καὶ σφόδρα ἐπεθύμει ἐς τὴν χώραν αὐτῶν ἀντεμβαλεῖν, διὰ δὲ δὴ τὸν χειμῶνα ἡδέως τὸν πόλεμον ἀνεβάλετο.

φρουράν τε ἐπ' αὐταῖς κατεστήσατο, καὶ ἐκεῖθεν ὁρ-
μώμενος πᾶσαν τὴν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ κατεστρέψατο.
μέλλοντος δ' αὖ καὶ τὸν Κύρνον διαβήσεσθαι, πέμ- 2
πει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀρτώκης εἰρήνην τε αἰτῶν, καὶ
γέφυραν τά τε ἐπιτήδεια ἑκὼν οἱ παρέξειν ὑπισχνού-
μενος. καὶ ἐποίησε μὲν ἑκάτερον ὡς καὶ συμβησό- 2
μενος, δείσας δέ, ἐπειδὴ εἶδεν αὐτὸν διαβεβηκότα,
πρὸς τὸν Πέλωρον, ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐκεῖνον τῇ αὐτοῦ
ῥέοντα, ἀπέφυγεν· ὃν γὰρ ἐξῆν αὐτῷ κωλῦσαι δια-
βῆναι, τοῦτον ἐπισπασάμενος ἀπεδίδρασκεν. ἰδὼν 3
οὖν τοῦθ' ὁ Πομπήιος ἐπεδίωξέ τε αὐτὸν καὶ κατα-
λαβὼν ἐνίκησε· δρόμῳ γάρ, καὶ πρὶν τοὺς τοξότας
αὐτοῦ τῇ σφετέρᾳ τέχνῃ χρήσασθαι, ὁμόσε σφίσιν
ἐχώρησε καὶ δι' ἐλαχίστου αὐτοὺς ἐτρέψατο. γενο-
μένου δὲ τούτου Ἀρτώκης μὲν τόν τε Πέλωρον δια-
βὰς καὶ τὴν γέφυραν καὶ τὴν ἐκείνου καύσας ἔφυγε,
τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν ἐν χερσὶν οἱ δὲ καὶ τὸν ποτα-
μὸν πεζῇ περαιούμενοι ἀπέθανον· συχνοὶ δὲ καὶ κατὰ 5
τὰς ὕλας σκεδασθέντες ἡμέρας μέν τινας ἀπὸ τῶν
δένδρων ὑπερυψήλων ὄντων ἀποτοξεύοντες διεγέ-
νοντο, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοὶ ὑποτμηθέντων τῶν δέν-
δρων ἐφθάρησαν. καὶ οὕτω καὶ ὁ Ἀρτώκης ἐπεκη-
ρυκεύσατο μὲν αὖθις τῷ Πομπηίῳ καὶ δῶρα ἔπεμ-
ψεν· ἐκείνου δὲ δὴ ταῦτα μέν, ὅπως τὰς σπονδὰς 6
ποιήσεσθαι ἐλπίσας μὴ περαιτέρω ποι προχωρήσῃ,
λαβόντος, τὴν δ' εἰρήνην οὐχ ὁμολογήσαντος δώσειν,
ἂν μὴ τοὺς παῖδάς οἱ ὁμήρους προαποστείλῃ, χρόνον
τινὰ ἐπέσχε, μέχρις οὗ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸν Πέλωρον 7
διαβατόν πῃ τοῦ θέρους γενόμενον οὐ χαλεπῶς, ἄλ-
λως τε καὶ μηδενὸς κωλύοντος, ἐπεραιώθησαν. οὕτω
δὲ δὴ τούς τε παῖδας αὐτῷ ἔπεμψε καὶ μετὰ τοῦτο
καὶ συνηλλάγη.

3 κἀκ τούτου μαθὼν ὁ Πομπήιος οὐ πόρρω τὸν
Φᾶσιν ὄντα, καὶ νομίσας ἔς τε τὴν Κολχίδα παρ' αὐ-
τὸν καταβήσεσθαι καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην
ἐς τὸν Βόσπορον πορεύσεσθαι, προήει μὲν ᾗ διε-
2 νοεῖτο, καὶ τούς τε Κόλχους καὶ τοὺς προσχώρους
σφίσι, τὰ μὲν πείθων τὰ δὲ καὶ ἐκφοβῶν, διῆλθεν·
αἰσθόμενος δὲ ἐνταῦθα ὅτι ἥ τε ἐπὶ τῆς ἠπείρου κο-
μιδὴ διὰ πολλῶν καὶ ἀγνώστων καὶ πολεμικῶν ἐθ-
νῶν καὶ ἡ διὰ τῆς θαλάσσης χαλεπωτέρα διά τε τὸ
ἀλίμενον τῆς χώρας καὶ διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὴν
3 εἴη, τῷ μὲν Μιθριδάτῃ τὸ ναυτικὸν ἐφορμεῖν ἐκέ-
λευσεν, ὥστε ἐκεῖνόν τε τηρεῖσθαι μηδαμόσε ἐκπλεῦ-
σαι καὶ τὴν ἐπαγωγὴν αὐτοῦ τῶν ἐπιτηδείων ἀφε-
λέσθαι, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοὺς Ἀλβανοὺς οὐ τὴν συντο-
μωτάτην, ὅπως σφᾶς καὶ ὑπὸ τούτου πρὸς ταῖς σπον-
δαῖς ἀνελπίστους καταλάβῃ, ἀλλ' ἐς τὴν Ἀρμενίαν
4 ἐπανελθὼν ἐτράπετο. καὶ τόν τε Κύρνον, ᾗ πορεύ-
σιμος ὑπὸ τοῦ θέρους ἐγεγόνει, πεζῇ διέβη, τήν τε
ἵππον κατὰ τὸν ῥοῦν καὶ τὰ σκευοφόρα ἑξῆς, εἶτα
τοὺς πεζοὺς διιέναι κελεύσας, ἵν' οἵ τε ἵπποι τὸ σφο-
δρὸν αὐτοῦ τοῖς σώμασί σφων διαχέωσι, καὶ ἐκ τῶν
σκευοφόρων εἴ πού τι καὶ ὣς περιτραπείη, ἔς τε τοὺς
ἐπὶ θάτερα παρακολουθοῦντας ἐμπίπτῃ καὶ μὴ πε-
5 ραιτέρω καταφέρηται· κἀντεῦθεν πρὸς τὸν Καμβύ-
σην πορευόμενος ὑπὸ μὲν τῶν πολεμίων οὐδὲν δει-
νὸν ἔπαθεν, ὑπὸ δὲ δὴ τοῦ καύματος καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τοῦ δίψους ἰσχυρῶς μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ,
καίτοι νυκτὸς τὸ πολὺ τῆς ὁδοῦ διελθών, ἐταλαιπώ-
ρησεν· οἱ γὰρ ἀγωγοί σφων, ἐκ τῶν αἰχμαλώτων
6 ὄντες, οὐ τὴν ἐπιτηδειοτάτην αὐτοὺς ἤγαγον. οὐ μὴν
οὐδ' ὁ ποταμὸς ἐν δέοντί σφισιν ἐγένετο· ψυχρότα-
τόν τε γὰρ τὸ ὕδωρ ὂν καὶ ἀθρόον ὑπ' αὐτῶν πο-

θὲν συχνοῖς ἐλυμήνατο. ὡς δ' οὖν οὐδὲ ἐνταῦθα
ἀντίπαλόν τι αὐτοῖς ὤφθη, πρὸς τὸν Ἄβαντα προσε-
χώρησαν, ὕδωρ μόνον ἐπιφερόμενοι· τὰ γὰρ ἄλλα
παρ' ἑκόντων τῶν ἐπιχωρίων ἐλάμβανον, καὶ διὰ
τοῦτο οὐδὲ ἐκακούργουν οὐδέν. καί σφισι διαβεβη- 4
κόσιν ἤδη τὸν ποταμὸν ὁ Ὀροίσης προσιὼν ἠγγέλθη.
ὁ οὖν Πομπήιος βουληθεὶς αὐτόν, πρὶν τὸ τῶν Ῥω-
μαίων πλῆθος γνῶναι, πρὸς μάχην ὑπαγαγέσθαι, μὴ
καὶ αἰσθόμενος αὐτοῦ ἀναχωρήσῃ, τούς τε ἱππέας 2
προέταξε, προειπὼν σφισιν ἃ ποιήσουσι, καὶ τοὺς
λοιποὺς ὄπισθεν αὐτῶν ἔς τε τὰ γόνατα κεκλιμένους
καὶ ταῖς ἀσπίσι συγκεκαλυμμένους ἔχων ἀτρεμεῖν
ἐποίησεν, ὥστε τὸν Ὀροίσην μὴ πρότερον μαθεῖν αὐ-
τοὺς παρόντας πρὶν ἐν χερσὶ γενέσθαι. κἀκ τούτου 3
ἐκεῖνός τε τῶν ἱππέων ὡς καὶ μόνων ὄντων κατα-
φρονήσας συνέμιξέ σφισι, καὶ δι' ὀλίγου τραπέντας
ἐξεπίτηδες ἀνὰ κράτος ἐπεδίωξε· καὶ οἱ πεζοὶ ἀνα-
στάντες ἐξαίφνης καὶ διαστάντες τοῖς μὲν σφετέροις
ἀσφαλῆ τὴν φυγὴν διὰ μέσου σφῶν παρέσχον, τοὺς
δὲ πολεμίους ἀπερισκέπτως τῇ διώξει χρωμένους ἐσδε-
ξάμενοι συχνοὺς ἐκυκλώσαντο. καὶ οὗτοί τε τοὺς ἔν- 4
δον ἔκοπτον, καὶ οἱ ἱππεῖς, οἱ μὲν ἐπὶ δεξιὰ οἱ δ'
ἐπὶ θάτερα αὐτῶν περιελθόντες, κατὰ νώτου τοῖς
ἔξω τῆς κυκλώσεως προσέπεσον. καὶ ἐκεῖ τε πολλοὺς
ἐφόνευσαν ἑκάτεροι, καὶ ἑτέρους ἐς τὰς ὕλας κατα-
φυγόντας κατέπρησαν, "ἰὼ Κρόνια Κρόνια" πρὸς τὴν
ἐπίθεσίν σφων τὴν τότε γενομένην ἐπιλέγοντες.

πράξας δὲ ταῦθ' ὁ Πομπήιος, καὶ τὴν χώραν 5
ἐπιδραμών, τοῖς τε Ἀλβανοῖς εἰρήνην ἔδωκε, καὶ ἄλ-
λοις τισὶ τῶν παρὰ τὸν Καύκασον μέχρι τῆς Κασπίας
θαλάσσης, ἐς ἣν ἀπὸ τοῦ Πόντου τὸ ὄρος ἀρξάμενον
τελευτᾷ, κατοικούντων ἐπικηρυκευσαμένοις ἐσπείσατο.

2 Φραάτης δὲ ἔπεμψε μὲν πρὸς αὐτὸν ἀνανεώσασθαι
τὰς συνθήκας ἐθέλων· ὡς γὰρ ἐκεῖνόν τε οὕτω φε-
ρόμενον ἑώρα, καὶ τῆς Ἀρμενίας τοῦ τε Πόντου τοῦ
ταύτῃ οἱ ὑποστράτηγοι αὐτοῦ τὰ λοιπὰ προσκατε-
στρέφοντο, ὅ τε Γαβίνιος καὶ ὑπὲρ τὸν Εὐφράτην
μέχρι τοῦ Τίγριδος προεχώρησεν, ἐφοβήθη τε αὐτοὺς
καὶ τὴν σύμβασιν βεβαιώσασθαι ἐπεθύμησεν· οὐ μέν-
3 τοι καὶ διεπράξατό τι. ὁ γὰρ Πομπήιος πρός τε τὰ
παρόντα καὶ πρὸς τὰς ἐξ αὐτῶν ἐλπίδας κατεφρό-
νησεν αὐτοῦ, καὶ τά τε ἄλλα ὑπερφρόνως τοῖς πρέ-
σβεσιν ἐλάλησε, καὶ τὴν χώραν τὴν Κορδουηνήν,
ὑπὲρ ἧς πρὸς τὸν Τιγράνην διεφέρετο, ἀπῄτησεν.
4 ἐπειδή τε ἐκεῖνοι μηδέν, ἅτε μηδὲ ἐπεσταλμένοι τι
περὶ αὐτῆς, ἀπεκρίναντο, ἔγραψε μέν τινα τῷ Φρα-
άτῃ, οὐκ ἀνέμεινε δὲ ἀντιπεμφθῆναί τι, ἀλλ᾽ ἐς τὴν
χώραν τὸν Ἀφράνιον παραχρῆμα ἔστειλε, καὶ κατα-
5 σχὼν αὐτὴν ἀμαχὶ τῷ Τιγράνῃ ἔδωκε. καὶ ὁ μὲν
Ἀφράνιος διὰ τῆς Μεσοποταμίας ἐς τὴν Συρίαν παρὰ
τὰ συγκείμενα πρὸς τὸν Πάρθον κομιζόμενος ἐπλα-
νήθη, καὶ πολλὰ ὑπό τε τοῦ χειμῶνος καὶ ὑπὸ τῆς
σπάνεως τῶν τροφῶν ἐκακώθη· κἂν ἀπώλοντο, εἰ
μὴ Καρραῖοι, Μακεδόνων τε ἄποικοι ὄντες καὶ ἐν-
ταῦθά που οἰκοῦντες, ὑπέλαβόν τε αὐτὸν καὶ παρέ-
6 πεμψαν ... ταῦτά τε πρὸς τὸν Φραάτην ἀπὸ τῆς πα-
ρούσης οἱ δυνάμεως ἔπραξε, σαφέστατα τοῖς πλεο-
νεκτεῖν βουλομένοις ἐπιδείξας ὅτι πάντα ἐκ τῶν ὅπλων
ἤρτηται καὶ ὁ ἐν αὐτοῖς κρατῶν νομοθέτης ὧν βού-
λεται ἀναγκαῖος γίγνεται, καὶ προσέτι καὶ πρὸς τὴν
ἐπίκλησιν αὐτοῦ ὕβρισεν, ᾗπερ πρός τε τοὺς ἄλλους
πάντας ἠγάλλετο καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους,
2 οὗτοί τε αὖ πρὸς ἐκεῖνον ἀεί ποτε ἐκέχρηντο. βασι-
λέως γὰρ αὐτοῦ βασιλέων καλουμένου, τό τε τῶν

βασιλέων ὄνομα περιέκοψε καὶ βασιλεῖ αὐτὸ μόνον
ἐπιστέλλων ἔγραψε, καίτοι τῷ Τιγράνῃ τῷ αἰχμα-
λώτῳ καὶ τοῦτο παρὰ τὸ νομιζόμενον αὐτοῖς δούς,
ὅτε τὰ ἐπινίκια αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔπεμψεν. ὁ οὖν 3
Φραάτης, καίπερ δεδιώς τε αὐτὸν καὶ θεραπεύων,
ἠγανάκτησεν ἐπὶ τούτῳ ὡς καὶ τῆς βασιλείας ἐστε-
ρημένος, καὶ πέμψας πρέσβεις πάντα τε ὅσα ἠδίκητο
ἐπεκάλει οἱ, καὶ τὸν Εὐφράτην ἀπηγόρευε μὴ δια-
βαίνειν. ἐπειδή τε οὐδὲν μέτριον ἀπεκρίνατο, εὐ- 4
θὺς ἐπὶ τὸν Τιγράνην μετὰ τοῦ υἱέος αὐτοῦ, ᾧ τὴν
θυγατέρα ἐδεδώκει, ἐστράτευσεν, ἐν τῷ ἦρι ἐν ᾧ a. u.
Λούκιός τε Καῖσαρ καὶ Γάιος Φίγουλος ὑπάτευον· 690
καὶ νικηθεὶς μάχῃ ἔπειθ' ὕστερον ἀντεπεκράτησε.
τοῦ τε Τιγράνου τὸν Πομπήιον ἐν Συρίᾳ ὄντα ἐπι- 5
καλεσαμένου, πρέσβεις τε αὖθις πρὸς αὐτὸν ἀπέ-
στειλε, καὶ πολλὰ μὲν ἐκείνου κατηγόρησε, πολλὰ δὲ
καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ὑπεσήμηνεν, ὥστε τὸν Πομ-
πήιον καὶ αἰσχυνθῆναι καὶ καταπλαγῆναι. οὔκουν 7
οὔτε τῷ Τιγράνῃ ἐπεκούρησεν οὔτε πρὸς τὸν Φραά-
την πολέμιόν τι ἔτ' ἔπραξε, πρόφασιν ποιησάμενος
τὸ μήτε ἐκείνην οἱ τὴν στρατείαν προστετάχθαι καὶ
τὸν Μιθριδάτην ἐν ὅπλοις ἔτ' εἶναι. ἀρκεῖσθαί τε
τοῖς κατειργασμένοις ἔφασκε, καὶ οὐκ ἐβούλετο, μὴ
πλειόνων ὀρεγόμενος καὶ περὶ ἐκείνοις, ὥσπερ που
καὶ ὁ Λούκουλλος, πταίσῃ. τοιαῦτα γὰρ ἐφιλοσόφει, 2
καὶ τό τε πλεονεκτεῖν δεινὸν καὶ τὸ τῶν ἀλλοτρίων
ἐφίεσθαι ἄδικον εἶναι τότε ἔλεγεν ὅτ' οὐκέτ' αὐτοῖς
χρῆσθαι ἐδύνατο. τάς τε γὰρ τοῦ Πάρθου δυνάμεις
δείσας, καὶ τὸ ἀστάθμητον τῶν πραγμάτων φοβη-
θείς, οὔτε τὸν πόλεμον καίτοι πολλῶν ἐναγόντων
ἀνείλετο, καὶ τὰ ἐγκλήματα τοῦ βαρβάρου ἐφαύλισεν,
ἀντειπὼν μὲν οὐδέν, φήσας δὲ ὑπὲρ ὁρίων τινῶν 3

τὴν διαφορὰν αὐτῷ πρὸς τὸν Τιγράνην εἶναι, περὶ ὧν δικάσειν σφίσιν ἄνδρας τρεῖς. οὓς καὶ ἔπεμψε· καὶ αὐτοὺς ὡς ἀληθῶς ἐκεῖνοι διαιτητὰς ἐπιγραψάμενοι πάντα τὰ πρὸς ἀλλήλους ἐγκλήματα διελύσαντο, ὀργιζόμενος μὲν ὁ Τιγράνης ὅτι τῆς ἐπικουρίας οὐκ
4 *ἔτυχε, βουλόμενος δὲ ὁ Φραάτης περιεῖναι τὸν Ἀρμένιον, ὅπως καὶ συμμάχῳ ποτὲ αὐτῷ, εἰ δεηθείη, κατὰ τῶν Ῥωμαίων χρήσαιτο. καὶ γὰρ εὖ ἠπίσταντο ἀμφότεροι ὅτι, ὁπότερος αὐτῶν τοῦ ἑτέρου κρατήσειε, τῶν τε πραγμάτων τοῖς Ῥωμαίοις προκόψει καὶ αὐτὸς εὐχειρωτότερός σφισι γενήσεται.*

5 *ἐκεῖνοι μὲν δὴ διὰ ταῦτα κατηλλάγησαν, Πομπήιος δὲ ἔν τε τῇ Ἀσπίδι καὶ τότε ἐχείμασε, καὶ τά τε ἄλλα τὰ ἔτ' ἀνθιστάμενα προσηγάγετο, καὶ Συμφόριον τεῖχος Στρατονίκης οἱ προδούσης ἔλαβεν. αὕτη δὲ γυνή τε τοῦ Μιθριδάτου οὖσα, καὶ ὀργὴν αὐτῷ ὅτι ἐγκατελείφθη ἔχουσα, τούς τε φρουροὺς ἐς παρασκευὴν δὴ τροφῆς ἐξέπεμψε καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐδέξατο, καίτοι παιδὸς αὐτῆς*

8 *. . . παρὰ τοῦτο μόνον ἐν τῇ ἀγορανομίᾳ ἐπῃνέθη,*
a. u. 689 *ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ Ῥωμαῖα καὶ τὰ Μεγαλήσια πολυτελέστατα ἐποίησεν, ἔτι δὲ καὶ μονομάχων ἀγῶνας ἐπὶ*

7, 5, 8. *παιδὸς αὐτῆς*] Conf. Appian. Mithr. c. 107.

8, 1, 1. *ἐπῃνέθη*] C. Iulius Caesar. Xiphilinus p. 7: *Ὑποστρέψας δὲ ἐξ Ἀρμενίας, καὶ τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς δυνάσταις τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ διαιτήσας καὶ χρηματίσας, καὶ τοῖς μὲν τὰς βασιλείας βεβαιώσας τοῖς δὲ τὰς δυναστείας ἐπαυξήσας, τῶν δὲ καὶ τὰς ὑπεροχὰς κολούσας καὶ ταπεινώσας, τήν τε κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην ἄρτι τε βασιλέων ἀπηλλαγμένας καὶ ὑπό τε τῶν Ἀραβίων καὶ ὑπὸ τοῦ Τιγράνου κεκακωμένας συνεστήσατο. ἐτόλμησε μὲν γὰρ ὁ Ἀντίοχος ἀπαιτῆσαι αὐτάς, οὐκ ἀπέλαβε δέ, ἀλλ' ἔς τε ἀρχὴν μίαν συνετάχθησαν καὶ νόμους ἔλαβον ὥστε τὸν τῶν Ῥωμαίων τρόπον πολιτεύεσθαι.*

τῷ πατρὶ μεγαλοφρονέστατα διέθηκεν. ἐγένετο μὲν
γὰρ τῶν δαπανηθέντων ἐς αὐτὰ τὰ μὲν κοινῇ αὐτῷ
πρὸς τὸν συνάρχοντα Μάρκον Βίβουλον, τὰ δὲ καὶ
ἰδίᾳ· τοσοῦτον δὲ δὴ ἐν τούτοις ὑπερῆρεν ὥστε καὶ 2
τὴν ἐπ' ἐκείνοις δόξαν σφετερίσασθαι καὶ δοκεῖν
ἅπαντα αὐτὸς ἀνηλωκέναι. ὁ οὖν Βίβουλος αὐτὸς
ἐπισκώπτων ἔλεγεν ὅτι τὸ αὐτὸ τῷ Πολυδεύκει πε-
πονθὼς εἴη· τοῦ γάρ τοι ναοῦ κοινοῦ οἱ πρὸς τὸν
ἀδελφὸν τὸν Κάστορα ὄντος, ἐπ' ἐκείνου μόνου ἡ
ἐπωνυμία αὐτοῦ γίγνεται.

ἐπὶ μὲν οὖν τούτοις ἔχαιρον οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ δὲ 9
δὴ τέρατα καὶ πάνυ αὐτοὺς ἐθορύβει. ἐν γὰρ τῷ
Καπιτωλίῳ ἀνδριάντες τε πολλοὶ ὑπὸ κεραυνῶν συν-
εχωνεύθησαν καὶ ἀγάλματα ἄλλα τε καὶ Διὸς ἐπὶ
κίονος ἱδρυμένον, εἰκών τέ τις λυκαίνης σύν τε τῷ
Ῥώμῳ καὶ σὺν τῷ Ῥωμύλῳ ἱδρυμένη ἔπεσε, τά τε 2
γράμματα τῶν στηλῶν ἐς ἃς οἱ νόμοι ἐσεγράφοντο
συνεχύθη καὶ ἀμυδρὰ ἐγένετο. τά τε οὖν ἄλλα ἐξε-
θύοντο τοῖς μάντεσι πειθόμενοι, καὶ τῷ Διὶ ἄγαλμα
μεῖζον, πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ πρὸς τὴν ἀγορὰν
βλέπον, ὅπως αἱ συνωμοσίαι ὑφ' ὧν ἐταράττοντο ἐκ-
φανεῖεν, ἱδρυθῆναι ἐψηφίσαντο.

ταῦτά τε ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει συνέβη, καὶ οἱ τιμη- 3
ταὶ περὶ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκούντων διενεχ-
θέντες, τῷ μὲν γὰρ ἐς τὴν πολιτείαν αὐτοὺς ἐσάγειν
ἐδόκει, τῷ δὲ οὔ, οὐδὲν οὐδὲ τῶν ἄλλων ἔπραξαν,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπεῖπον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ 4
διάδοχοι αὐτῶν ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει οὐδὲν ἐποίησαν,
ἐμποδισάντων σφᾶς τῶν δημάρχων πρὸς τὸν τῆς βου-
λῆς κατάλογον δέει τοῦ μὴ τῆς γερουσίας αὐτοὺς ἐκ-
πεσεῖν. κἀν τούτῳ πάντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίβον- 5
τες, πλὴν τῶν τὴν νῦν Ἰταλίαν οἰκούντων, ἐξέπε-

σου Γαΐου τινὸς Παπίου δημάρχου γνώμῃ, ἐπειδὴ ἐπεπόλαζον καὶ οὐκ ἐδόκουν ἐπιτήδειοί σφισιν εἶναι συνοικεῖν.

10 τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει, τοῦ τε Φιγούλου καὶ τοῦ
a. u. 690 Καίσαρος τοῦ Λουκίου ἀρχόντων, βραχέα μὲν μνήμης δ' οὖν ἄξια πρὸς τοὺς τῶν ἀνθρωπείων πραγμά-
2 των παραλόγους συνηνέχθη. ὅ τε γὰρ τὸν Λουκρήτιον ἐκ τῆς τοῦ Σύλλου προστάξεως ἀποκτείνας, καὶ ἕτερός τις συχνοὺς τῶν ἐπικηρυχθέντων ὑπ' αὐτοῦ φονεύσας, καὶ κατηγορήθησαν ἐπὶ ταῖς σφαγαῖς καὶ ἐκολάσθησαν, τοῦ Καίσαρος τοῦ Ἰουλίου τοῦθ' ὅτι
3 μάλιστα παρασκευάσαντος. οὕτω καὶ τοὺς πάνυ ποτὲ δυνηθέντας ἀσθενεστάτους αἱ μεταβολαὶ τῶν πραγμάτων πολλάκις ποιοῦσι. τοῦτό τε οὖν παρὰ δόξαν τοῖς πολλοῖς ἐχώρησε, καὶ ὅτι καὶ ὁ Κατιλίνας ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις αἰτίαν, πολλοὺς γὰρ καὶ αὐτὸς τῶν ὁμοίων ἀπεκτόνει, λαβὼν ἀπελύθη. καὶ δὴ καὶ ἐκ τούτου χείρων τε πολὺ ἐγένετο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
4 ἀπώλετο· τοῦ γὰρ δὴ Κικέρωνος τοῦ Μάρκου μετὰ
a. u. 691 Γαΐου Ἀντωνίου ὑπατεύσαντος, ὅτε Μιθριδάτης οὐδὲν ἔτι δεινὸν τοὺς Ῥωμαίους εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν διέφθειρεν, ἐπεχείρησεν ἐκεῖνος τήν τε πολιτείαν νεωτερίζειν καὶ τοὺς συμμάχους ἐπ' αὐτῇ συνιστὰς ἐς φόβον σφᾶς οὐ σμικροῦ πολέμου ἐνέβαλεν. ἐπράχθη δὲ ὧδε ἑκάτερον.

11 ὁ Μιθριδάτης αὐτὸς μὲν οὐχ ὑπεῖκε ταῖς συμφοραῖς, ἀλλὰ τῇ βουλήσει πλέον ἢ τῇ δυνάμει νέμων ἐνενόει, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ Πομπήιος ἐν τῇ Συρίᾳ διέτριβε, πρός τε τὸν Ἴστρον διὰ τῶν Σκυθῶν
2 ἐλθεῖν, κἀντεῦθεν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐσβαλεῖν· φύσει τε γὰρ μεγαλοπράγμων ὤν, καὶ πολλῶν μὲν πταισμάτων πολλῶν δὲ καὶ εὐτυχημάτων πεπειραμένος,

οὐδὲν οὔτε ἀτόλμητον οὔτε ἀνέλπιστόν οἱ εἶναι ἐνόμιζεν. εἰ δὲ δὴ καὶ σφαλείη, συναπολέσθαι τῇ βασιλείᾳ μετὰ ἀκεραίου τοῦ φρονήματος μᾶλλον ἢ στερηθεὶς αὐτῆς ἔν τε ταπεινότητι καὶ ἐν ἀδοξίᾳ ζῆν ἤθελεν. αὐτὸς μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις ἔρρωτο· ὅσῳ γὰρ 3
τῇ τοῦ σώματος ἀσθενείᾳ ἀπεμαραίνετο, τοσούτῳ τῇ τῆς γνώμης ῥώμῃ ἰσχυρίζετο, ὥστε καὶ τὴν ἐκείνου ἀρρωστίαν τοῖς ταύτης λογισμοῖς ἀναλαμβάνειν· οἱ δ' ἄλλοι οἱ συνόντες αὐτῷ, ὡς τά τε τῶν Ῥωμαίων 4
ἰσχυρότερα καὶ τὰ τοῦ Μιθριδάτου ἀσθενέστερα ἀεὶ ἐγίγνετο, τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ὁ σεισμὸς μέγιστος δὴ τῶν πώποτε συνενεχθεὶς αὐτοῖς πολλὰς τῶν πόλεων ἔφθειρεν, ἠλλοιοῦντο, καὶ τά τε στρατιωτικὰ ἐκινεῖτο, καὶ παῖδάς τινας αὐτοῦ συναρπάσαντές τινες πρὸς τὸν Πομπήιον ἐκόμισαν. ἐπ' οὖν τούτοις τοὺς 12
μὲν ἐφώρα καὶ ἐκόλαζε, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας ὀργῇ προκατελάμβανε, καὶ ἦν πρὸς οὐδένα ἔτι πιστός, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν τέκνων ὑποτοπήσας τινὰ ἀπέσφαξεν. ἰδὼν οὖν ταῦτα υἱός τις αὐτοῦ Φαρνάκης, καὶ ἐκεῖνόν τε ἅμα φοβηθεὶς καὶ παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὴν βασιλείαν, καὶ γὰρ ἀνὴρ ἤδη ἦν, λήψεσθαι προσδοκήσας, ἐπεβούλευσεν αὐτῷ. φωραθεὶς δέ, πολλοὶ 2
γὰρ καὶ φανερῶς καὶ λάθρᾳ πάντα τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ ἐπολυπραγμόνουν, εὐθὺς ἄν, εἴπερ τι καὶ τὸ βραχύτατον εὐνοίας οἱ δορυφόροι τῷ γέροντι εἶχον, ἐδικαιώθη· νῦν δὲ καίτοι σοφώτατος ὁ Μιθριδάτης ἐς πάντα τὰ βασιλικὰ γενόμενος οὐκ ἔγνω ὅτι οὐδὲν οὐδενὶ οὔτε τὰ ὅπλα οὔτε τὰ πλήθη τῶν ὑπηκόων ἄνευ τῆς παρ' αὐτῶν φιλίας ἰσχύει, ἀλλὰ καὶ ὅσῳ τις ἂν πλείω, μὴ μέντοι καὶ πιστὰ αὐτὰ ἔχῃ, χαλεπώτερα αὐτῷ γίγνεται. ὁ γοῦν Φαρνάκης μετά τε 3
τῶν προπαρεσκευασμένων καὶ μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ πα-

τρὸς πρὸς τὴν σύλληψιν αὐτοῦ πεμφθέντων, ῥᾷστα
γὰρ αὐτοὺς ᾠκειώσατο, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἄντικρυς τὸν
πατέρα ἠπείχθη. πυθόμενος δὲ τοῦτο ὁ γέρων, ἦν
δὲ ἐν Παντικαπαίῳ, στρατιώτας τινὰς ἐπὶ τὸν υἱόν,
4 ὡς καὶ αὐτὸς ἐφεψόμενός σφισι, προέπεμψε. καὶ τού-
τους τε ἐκεῖνος διὰ βραχέος, ἅτε μηδ' αὐτοὺς φι-
λοῦντας τὸν Μιθριδάτην, ἀπετρέψατο, καὶ τὴν πό-
λιν ἑκουσίαν ἔλαβε, τόν τε πατέρα ἐς τὸ βασίλειον
13 καταφυγόντα ἀπέκτεινεν. ἐπεχείρησε μὲν γὰρ ἑαυ-
τὸν διαχρήσασθαι, καὶ τάς τε γυναῖκας καὶ τοὺς παῖ-
δας τοὺς λοιποὺς φαρμάκῳ προαπαλλάξας τὸ λοιπὸν
ἐξέπιεν, οὐ μέντοι οὔτε δι' ἐκείνου οὔτε διὰ ξίφους
2 αὐτοχειρίᾳ ἀποφθαρῆναι ἠδυνήθη. τό τε γὰρ φάρ-
μακον, καίτοι θανάσιμον ὄν, οὐ συνεῖλεν αὐτόν,
ἐπειδὴ πολλῇ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προφυλακῇ ἀλε-
ξιφαρμάκων ἐκεκράτυντο· καὶ ἡ τοῦ ξίφους πληγὴ
διά τε τὴν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἀπό τε τῆς ἡλικίας καὶ
ἀπὸ τῶν περιεστηκότων ἀσθένειαν καὶ διὰ τὴν φαρ-
3 μάκου ὁποιουδηποτοῦν λῆψιν ἀπημβλύνθη. ὡς οὖν
οὔτε δι' ἑαυτοῦ ἀνηλίσκετο καὶ πέρα τοῦ καιροῦ χρο-
νίζειν ἐδόκει, προσέπεσόν τε αὐτῷ ἐκεῖνοι οὓς ἐπὶ
τὸν υἱὸν ἐπεπόμφει, καὶ συνετάχυναν τοῖς ξίφεσι
4 καὶ ταῖς λόγχαις τὸν ὄλεθρον. Μιθριδάτης μὲν δὴ
ποικιλωτάτῃ ἀεὶ καὶ μεγίστῃ τῇ τύχῃ χρησάμενος
οὐδὲ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου ἁπλῆν ἔσχεν· ἐπεθύ-
μησέ τε γὰρ ἀποθανεῖν μὴ βουλόμενος, καὶ αὐτὸς
ἑαυτὸν ἀποκτεῖναι σπουδάσας οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλὰ
τοῦτο μὲν φαρμάκῳ τοῦτο δὲ καὶ ξίφει αὐθέντης τε
14 ἅμα ἐγένετο καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀπεσφάγη· Φαρ-
νάκης δὲ τό τε σῶμα αὐτοῦ τῷ Πομπηίῳ ταριχεύσας,
ἔλεγχον τοῦ πεπραγμένου, ἔπεμψε, καὶ ἑαυτὸν τήν
τε ἀρχὴν παρέδωκε. καὶ ὃς τῷ μὲν Μιθριδάτῃ οὐδὲν

ἐλυμήνατο, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πατρῴοις ἠρίοις ταφῆναι
αὐτὸν ἐκέλευσε· τὸ γὰρ πολέμιον αὐτοῦ συναπεσβη-
κέναι τῇ ψυχῇ νομίζων οὐδὲν ἔτι τῷ νεκρῷ μάτην
ὠργίζετο· τὴν μέντοι βασιλείαν τοῦ Βοσπόρου μι- 2
σθὸν τῷ Φαρνάκῃ τῆς μιαιφονίας ἐχαρίσατο, καὶ ἔς
γε τοὺς φίλους τούς τε συμμάχους αὐτὸν ἀνέγραψεν.
ὡς οὖν ἐκεῖνός τε ἀπωλώλει καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς 3
αὐτοῦ πάντα πλὴν ὀλίγων κατέστραπτο, τείχη γάρ
τινα φρουροὶ ἔξω τοῦ Βοσπόρου ἔτι καὶ τότε ἔχοντες
οὐκ εὐθὺς ὡμολόγησαν, οὐχ ὅτι καὶ ἀνθίστασθαί οἱ
διενοοῦντο, ἀλλ᾽ ὅτι ἐφοβοῦντο μὴ τὰ χρήματα, ἃ
ἐφύλαττον, προδιαρπάσαντές τινες ἐκείνοις τὴν αἰ-
τίαν προσθῶσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέμενον, αὐτῷ βου-
λόμενοι τῷ Πομπηίῳ πάντα ἐπιδεῖξαι, ὡς οὖν τά τε 15
ἐνταῦθα κατείργαστο καὶ ὁ Φραάτης ἡσυχίαν ἦγεν,
ἥ τε Συρία καὶ ἡ Φοινίκη καθειστήκει, τρέπεται πρὸς
Ἀρέταν. οὗτος δὲ Ἀραβίων μὲν τῶν νῦν τοῖς Ῥω-
μαίοις δουλευόντων μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐβα-
σίλευε, πλεῖστα δὲ δὴ τὴν Συρίαν πρότερον λυπή-
σας, καὶ διὰ τοῦτο μάχῃ πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἀμυ-
νόντων αὐτῇ νικηθείς, ὅμως καὶ τότε ἔτ᾽ ἐπολέμει.
ἐπ᾽ οὖν τοῦτον τούς τε πλησιοχώρους αὐτῷ ὁ Πομ- 2
πήιος ἐλάσας ἀκονιτί τε αὐτοὺς προσηγάγετο καὶ
φρουρᾷ παρέδωκε. κἀντεῦθεν ἐπὶ τὴν Συρίαν τὴν
Παλαιστίνην, ὡς καὶ τὴν Φοινίκην κακώσαντας, ὥρ-
μησεν. ἦρχον δὲ αὐτῶν Ὑρκανός τε καὶ Ἀριστόβου-
λος ἀδελφοί, καὶ ἐτύγχανον ὑπὲρ τῆς τοῦ σφετέρου
θεοῦ, ὅστις ποτὲ οὗτός ἐστιν, ἱερωσύνης, οὕτω γὰρ
τὴν βασιλείαν σφῶν ὠνόμαζον, αὐτοί τε διαφερόμε-
νοι καὶ τὰς πόλεις στασιάζοντες. ὁ οὖν Πομπήιος 3
Ὑρκανὸν μὲν οὐδεμίαν ἀξιόχρεων ἰσχὺν ἔχοντα ἀμαχὶ
εὐθὺς προσέθετο, Ἀριστόβουλον δὲ ἐς χωρίον τι κα-

τακλείσας ὁμολογῆσαί οἱ ἠνάγκασε, καὶ ἐπειδὴ μήτε τὰ χρήματα μήτε τὸ φρούριον παρεδίδου, ἔδησεν αὐτόν. κἀκ τούτου τοὺς μὲν ἄλλους ῥᾷον προσεποιήσατο, τὰ δὲ Ἱεροσόλυμα πολιορκῶν πράγματα ἔσχε.
16 τὴν μὲν γὰρ ἄλλην πόλιν, ἐσδεξαμένων αὐτὸν τῶν τὰ τοῦ Ὑρκανοῦ φρονούντων, ἀπραγμόνως ἔλαβεν, αὐτὸ δὲ τὸ ἱερὸν προκατασχόντων τῶν ἑτέρων οὐκ ἀπόνως εἷλεν· ἐπί τε γὰρ μετεώρου ἦν καὶ περιβόλῳ
2 ἰδίῳ ὠχύρωτο. καὶ εἴ γε ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ὁμοίως ἠμύνοντο, οὐκ ἂν αὐτὸ ἐχειρώσατο· νῦν δὲ τὰς τοῦ Κρόνου δὴ ὠνομασμένας διαλείποντες, καὶ οὐδὲν τὸ παράπαν ἐν αὐταῖς δρῶντες, παρέδωκαν τοῖς Ῥωμαίοις καιρὸν ἐν τῷ διακένῳ τούτῳ τὸ τεῖχος διασεῖ-
3 σαι. μαθόντες γὰρ τὴν ἐμποίησιν αὐτῶν ταύτην τὸν μὲν ἄλλον χρόνον οὐδὲν σπουδῇ ἔπραττον, ταῖς δὲ δὴ ἡμέραις ἐκείναις, ὁπότε ἐκ τῆς περιτροπῆς ἐπέλ-
4 θοιεν, ἐντονώτατά οἱ προσέβαλλον. καὶ οὕτως ἑάλωσάν τε ἐν τῇ τοῦ Κρόνου ἡμέρᾳ μηδ' ἀμυνόμενοι, καὶ πάντα τὰ χρήματα διηρπάσθη. ἥ τε βασιλεία τῷ Ὑρκανῷ ἐδόθη, καὶ ὁ Ἀριστόβουλος ἀνηνέχθη.
5 ταῦτα μὲν τότε ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἐγένετο· οὕτω γὰρ τὸ σύμπαν ἔθνος, ὅσον ἀπὸ τῆς Φοινίκης μέχρι τῆς Αἰγύπτου παρὰ τὴν θάλασσαν τὴν ἔσω παρήκει, ἀπὸ παλαιοῦ κέκληται. ἔχουσι δὲ καὶ ἕτερον ὄνομα ἐπίκτητον· ἥ τε γὰρ χώρα Ἰουδαία καὶ αὐτοὶ Ἰου-
17 δαῖοι ὠνομάδαται. ἡ δὲ ἐπίκλησις αὕτη ἐκείνοις μὲν οὐκ οἶδ' ὅθεν ἤρξατο γενέσθαι, φέρει δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὅσοι τὰ νόμιμα αὐτῶν, καίπερ ἀλλοεθνεῖς ὄντες, ζηλοῦσι. καὶ ἔστι καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γένος τοῦτο, κολουσθὲν μὲν πολλάκις, αὐξηθὲν δὲ ἐπὶ πλεῖστον, ὥστε καὶ ἐς παρρησίαν
2 τῆς νομίσεως ἐκνικῆσαι. κεχωρίδαται δὲ ἀπὸ τῶν

λοιπῶν ἀνθρώπων ἔς τε τἆλλα τὰ περὶ τὴν δίαιταν
πάνθ' ὡς εἰπεῖν, καὶ μάλισθ' ὅτι τῶν μὲν ἄλλων
θεῶν οὐδένα τιμῶσιν, ἕνα δέ τινα ἰσχυρῶς σέβου-
σιν. οὐδ' ἄγαλμα οὐδὲν ἐν αὐτοῖς ποτε τοῖς Ἱεροσο-
λύμοις ἔσχον, ἄρρητον δὲ δὴ καὶ ἀειδῆ αὐτὸν νομί-
ζοντες εἶναι περισσότατα ἀνθρώπων θρησκεύουσι.
καὶ αὐτῷ νεών τε μέγιστον καὶ περικαλλέστατον, 3
πλὴν καθ' ὅσον ἀχανής τε καὶ ἀνώροφος ἦν, ἐξεποίη-
σαν, καὶ τὴν ἡμέραν τὴν τοῦ Κρόνου καλουμένην
ἀνέθεσαν, καὶ ἄλλα τε ἐν αὐτῇ ἰδιαίτατα [πολλὰ] ποι-
οῦσι, καὶ ἔργου οὐδενὸς σπουδαίου προσάπτονται.
καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον, τίς τε ἔστι καὶ ὅθεν 4
οὕτως ἐτιμήθη, ὅπως τε περὶ αὐτὸν ἐπτόηνται, πολ-
λοῖς τε εἴρηται καὶ οὐδὲν τῇδε τῇ ἱστορίᾳ προσήκει·
τὸ δὲ δὴ ἐς τοὺς ἀστέρας τοὺς ἑπτὰ τοὺς πλάνητας 18
ὠνομασμένους τὰς ἡμέρας ἀνακεῖσθαι κατέστη μὲν
ὑπ' Αἰγυπτίων, πάρεστι δὲ καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώ-
πους, οὐ πάλαι ποτὲ ὡς λόγῳ εἰπεῖν ἀρξάμενον· οἱ
γοῦν ἀρχαῖοι Ἕλληνες οὐδαμῇ αὐτό, ὅσα γε ἐμὲ εἰ-
δέναι, ἠπίσταντο. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πάνυ νῦν τοῖς τε 2
ἄλλοις ἅπασι καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχωριάζει,
καὶ ἤδη καὶ τοῦτό σφισι πάτριον τρόπον τινά ἐστι,
βραχύ τι περὶ αὐτοῦ διαλεχθῆναι βούλομαι, πῶς τε
καὶ τίνα τρόπον οὕτω τέτακται. ἤκουσα δὲ δύο λό-
γους, ἄλλως μὲν οὐ χαλεποὺς γνωσθῆναι, θεωρίας
δέ τινος ἐχομένους. εἰ γάρ τις τὴν ἁρμονίαν τὴν διὰ 3
τεσσάρων καλουμένην, ἥπερ που καὶ τὸ κῦρος τῆς
μουσικῆς συνέχειν πεπίστευται, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀστέ-
ρας τούτους, ὑφ' ὧν ὁ πᾶς τοῦ οὐρανοῦ κόσμος διεί-
ληπται, κατὰ τὴν τάξιν καθ' ἣν ἕκαστος αὐτῶν πε-
ριπορεύεται ἐπαγάγοι, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ἔξω
περιφορᾶς τῆς τῷ Κρόνῳ δεδομένης, ἔπειτα διαλι- 4

14*

πῶν δύο τὰς ἐχομένας, τὸν τῆς τετάρτης δεσπότην
ὀνομάσειε, καὶ μετ' αὐτὸν δύο αὖ ἑτέρας ὑπερβὰς
ἐπὶ τὴν ἑβδόμην ἀφίκοιτο, καὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ τρόπῳ
αὐτάς τε ἐπιὼν καὶ τοὺς ἐφόρους σφῶν θεοὺς ἀνα-
κυκλῶν ἐπιλέγοι ταῖς ἡμέραις, εὑρήσει πάσας αὐτὰς
μουσικῶς πως τῇ τοῦ οὐρανοῦ διακοσμήσει προση-
19 κούσας. εἷς μὲν δὴ οὗτος λέγεται λόγος, ἕτερος δὲ
ὅδε. τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἀπὸ τῆς
πρώτης ἀρξάμενος ἀριθμεῖν, καὶ ἐκείνην μὲν τῷ
Κρόνῳ διδούς, τὴν δὲ ἔπειτα τῷ Διὶ καὶ τρίτην
Ἄρει, τετάρτην ἡλίῳ, πέμπτην Ἀφροδίτῃ, ἕκτην
2 Ἑρμῇ καὶ ἑβδόμην σελήνῃ, κατὰ τὴν τάξιν τῶν κύ-
κλων καθ' ἣν οἱ Αἰγύπτιοι αὐτὴν νομίζουσι, καὶ
τοῦτο καὶ αὖθις ποιήσας, πάσας γὰρ οὕτω τὰς τέσ-
σαρας καὶ εἴκοσιν ὥρας περιελθών, εὑρήσεις τὴν
πρώτην τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ὥραν ἐς τὸν ἥλιον ἀφι-
3 κνουμένην. καὶ τοῦτο καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν τεσσά-
ρων καὶ εἴκοσιν ὡρῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς πρόσθεν
λόγον πράξας, τῇ σελήνῃ τὴν πρώτην τῆς τρίτης
ἡμέρας ὥραν ἀναθήσεις, κἂν οὕτω καὶ διὰ τῶν λοι-
πῶν πορεύῃ, τὸν προσήκοντα ἑαυτῇ θεὸν ἑκάστη
ἡμέρα λήψεται.

20 ταῦτα μὲν οὕτω παραδέδοται. Πομπήιος δὲ ἐπειδὴ
καὶ ἐκεῖνα κατέπραξε, πρός τε τὸν Πόντον αὖθις
ἦλθε, καὶ παραλαβὼν τὰ τείχη ἔς τε τὴν Ἀσίαν κἀν-
τεῦθεν ἐς τὴν Ἑλλάδα τήν τε Ἰταλίαν ἐκομίσθη.
2 πολλὰς μὲν δὴ οὖν μάχας ἐνίκησε, πολλοὺς δὲ καὶ
δυνάστας καὶ βασιλέας τοὺς μὲν προσεπολεμώσατο,
τοὺς δὲ καὶ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, πόλεις τε ὀκτὼ
ἀπῴκισε, καὶ χώρας προσόδους τε συχνὰς τοῖς Ῥω-
μαίοις ἀπέδειξε, τά τε πλείω ἔθνη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ
τῇ ἠπείρῳ τότε αὐτοῖς ὄντων νόμοις τε ἰδίοις καὶ

πολιτείαις κατεστήσατο καὶ διεκόσμησεν, ὥστε καὶ
δεῦρο αὐτοὺς τοῖς ὑπ' ἐκείνου νομισθεῖσι χρῆσθαι.
ἀλλὰ ταῦτα μέν, καίπερ μεγάλα τε ὄντα καὶ μηδενὶ 3
τῶν πρόσθεν Ῥωμαίων πραχθέντα, καὶ τῇ τύχῃ καὶ
τοῖς συστρατευσαμένοις οἱ ἀναθείη ἄν τις· ὃ δὲ δὴ
μάλιστα αὐτοῦ τε τοῦ Πομπηίου ἔργον ἐγένετο καὶ
θαυμάσαι διὰ πάντων ἄξιόν ἐστι, τοῦτο νῦν ἤδη
φράσω. πλείστην μὲν γὰρ ἰσχὺν καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ 4
καὶ ἐν τῇ ἠπείρῳ ἔχων, πλεῖστα δὲ χρήματα ἐκ τῶν
αἰχμαλώτων πεπορισμένος, δυνάσταις τε καὶ βασι-
λεῦσι συχνοῖς ᾠκειωμένος, τούς τε δήμους ὧν ἦρξε
πάντας ὡς εἰπεῖν δι' εὐνοίας εὐεργεσίαις κεκτημέ-
νος, δυνηθείς τ' ἂν δι' αὐτῶν τήν τε Ἰταλίαν κατα- 5
σχεῖν καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος πᾶν περιποιήσα-
σθαι, τῶν μὲν πλείστων ἐθελοντὶ ἂν αὐτὸν δεξαμέ-
νων, εἰ δὲ καὶ ἀντέστησάν τινες, ἀλλ' ὑπ' ἀσθενείας
γε πάντως ἂν ὁμολογησάντων, οὐκ ἠβουλήθη τοῦτο
ποιῆσαι, ἀλλ' εὐθὺς ἐπειδὴ τάχιστα ἐς τὸ Βρεντέ- 6
σιον ἐπεραιώθη, τὰς δυνάμεις πάσας αὐτεπάγγελτος,
μήτε τῆς βουλῆς μήτε τοῦ δήμου ψηφισαμένου τι
περὶ αὐτῶν, ἀφῆκεν, οὐδὲν οὐδὲ τοῦ ἐς τὰ νικητή-
ρια αὐταῖς χρήσασθαι φροντίσας. ἐπειδὴ γὰρ τά τε
τοῦ Μαρίου καὶ τὰ τοῦ Σύλλου ἐν μίσει τοῖς ἀνθρώ-
ποις ἠπίστατο ὄντα, οὐκ ἠθέλησε φόβον τινὰ αὐτοῖς
οὐδ' ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ὅτι τι τῶν ὁμοίων πείσον-
ται, παρασχεῖν. οὔκουν οὐδ' ὄνομα οὐδέν, καίτοι 21
πολλὰ ἀπὸ τῶν κατειργασμένων λαβεῖν ἂν δυνηθείς,
προσεκτήσατο. τὰ μὲν γὰρ ἐπινίκια, λέγω δὴ τὰ
μείζω νομιζόμενα, καίπερ οὐχ ὅσιον ὂν ἔκ γε τῶν
πάνυ πατρίων ἄνευ τῶν συννικησάντων τινὶ πεμ-
φθῆναι, ὅμως ψηφισθέντα ἐδέξατο. καὶ αὐτὰ μὲν 2
ἅπαξ ἀπὸ πάντων τῶν πολέμων ἤγαγε, τρόπαια δὲ

ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλῶς κεκοσμημένα καθ' ἕκαστον
τῶν ἔργων καὶ τὸ βραχύτατον ἔπεμψε, καὶ ἐπὶ πᾶσιν
ἓν μέγα, πολυτελῶς κεκοσμημένον καὶ γραφὴν ἔχον
3 ὅτι τῆς οἰκουμένης ἐστίν. οὐ μέντοι καὶ ἐπωνυμίαν
τινὰ προσεπέθετο, ἀλλὰ καὶ μόνῃ τῇ τοῦ Μάγνου,
ἥνπερ που καὶ πρὸ ἐκείνων τῶν ἔργων ἐκέκτητο, ἠρ-
κέσθη. οὐ μὴν οὐδ' ἄλλην τινὰ τιμὴν ὑπέρογκον
λαβεῖν διεπράξατο, ἢ τοῖς γε ψηφισθεῖσιν ἀπόντι οἱ
4 πλὴν ἅπαξ ἐχρήσατο. ἦν δὲ ταῦτα δαφνηφορεῖν τε
αὐτὸν κατὰ πάσας ἀεὶ τὰς πανηγύρεις, καὶ τὴν στο-
λὴν τὴν μὲν ἀρχικὴν ἐν πάσαις αὐταῖς, τὴν δὲ ἐπι-
νίκιον ἐν τοῖς τῶν ἵππων ἀγῶσιν ἐνδύνειν. ταῦτα
γὰρ αὐτῷ, συμπράσσοντος ἐς τὰ μάλιστα τοῦ Καίσα-
ρος, καὶ παρὰ τὴν τοῦ Κάτωνος τοῦ Μάρκου γνώ-
22 μην ἐδόθη. καὶ περὶ μὲν ἐκείνου, ὅστις τε ἦν καὶ
ὅτι τοὺς πολλοὺς ἐθεράπευε, τόν τε Πομπήιον ἄλλως
μὲν καθῄρει, δι' ὧν δὲ δὴ τῷ τε ὁμίλῳ χαριεῖσθαι
καὶ αὐτὸς ἰσχύσειν ἔμελλε προσεποιεῖτο, προείρηται·
ὁ δὲ δὴ Κάτων οὗτος ἦν ἐκ τοῦ τῶν Πορκίων γένους
καὶ τὸν Κάτωνα τὸν πάνυ ἐζήλου, πλὴν καθ' ὅσον
2 παιδείᾳ Ἑλληνικῇ μᾶλλον αὐτοῦ ἐκέχρητο. ἤσκει δὲ
τὰ τοῦ πλήθους ἀκριβῶς, καὶ ἕνα μὲν ἀνθρώπων
οὐδένα ἐθαύμαζε, τὸ δὲ δὴ κοινὸν ὑπερηγάπα, καὶ
πᾶν μὲν τὸ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πεφυκὸς ὑποψίᾳ δυ-
ναστείας ἐμίσει, πᾶν δὲ τὸ δημοτικὸν ἐλέῳ τῆς ἀσθε-
3 νείας ἐφίλει. καὶ δήμου ἐραστής τε ὡς οὐδεὶς ἄλλος
ἐγίγνετο, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ δικαίου παρρησίαν καὶ
μετὰ κινδύνων ἐποιεῖτο. καὶ ταῦτα μέντοι πάντα
οὔτε πρὸς ἰσχὺν οὔτε πρὸς δόξαν ἢ τιμήν τινα, ἀλλ'
αὐτῆς ἕνεκα τῆς τε αὐτονόμου καὶ τῆς ἀτυραννεύτου
4 διαίτης ἔπραττε. τοιοῦτος οὖν δή τις ὢν ἔς τε τὸ
κοινὸν τότε πρῶτον παρῆλθε καὶ πρὸς τὰ ψηφιζό-

μενα, καίπερ μηδεμίαν τῷ Πομπηίῳ ἔχθραν ἔχων, ἀλλ' ὅτι γε ἔξω τῶν πατρίων ἦν, ἀντεῖπεν.

ἀπόντι μὲν δὴ οὖν αὐτῷ ταῦτ' ἔδοσαν, ἐλθόντι 23
δὲ οὐδέν, πάντως ἄν που καὶ ἕτερα προσθέντες, εἴπερ ἠθελήκει· ἄλλοις γοῦν τισιν ἐν ἐλάττονι αὐτοῦ κράτει γενομένοις πολλὰ καὶ ὑπέρογκα πολλάκις ἔνειμαν. καὶ ὅτι γε καὶ ἐκεῖνα ἄκοντες ἔπραξαν δῆλόν
ἐστιν. ὁ οὖν Πομπήιος εὖ εἰδὼς ὅτι πάνθ' ὅσα ἐν 2
ταῖς δυναστείαις τοῖς ἰσχύουσί τι παρὰ τῶν πολλῶν γίγνεται, τήν τε ὑπόνοιαν, κἂν τὰ μάλιστα ἐθελούσιοί τι ψηφίσωνται, ὡς καὶ κατὰ βίαν ἐκ τῆς τῶν κρατούντων παρασκευῆς διδόμενα ἔχει, καὶ δόξαν οὐδεμίαν τοῖς λαβοῦσιν αὐτά, ὡς καὶ μὴ παρ' ἑκόντων, ἀλλ' ἀναγκασθέντων, μηδ' ἀπ' εὐνοίας, ἀλλ' ἐκ κολακείας ὑπάρξαντά σφισι, φέρει, οὐκ ἐπέτρεψεν
ἀρχὴν οὐδενὶ οὐδὲν ἐσηγήσασθαι. καὶ πολύ γε τοῦτο 3
βέλτιον εἶναι ἔλεγεν ἢ ψηφισθέντα μὴ προσίεσθαι· ἐν μὲν γὰρ τῷ μῖσός τε ἐπὶ τῇ δυναστείᾳ ὑφ' ἧς ἐγιγνώσκετο, καὶ ὑπερηφανίαν καὶ ὕβριν τῷ μὴ δέχεσθαι τὰ διδόμενα παρὰ τῶν κρειττόνων δῆθεν ἢ πάντως γε τῶν ὁμοίων ἐνεῖναι, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ τὸ δημοτικὸν ὄντως καὶ ὄνομα καὶ ἔργον οὐκ ἀπ' ἐνδεί-
ξεως, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας ὑπάρχειν. τὰς γάρ τοι ἀρχὰς 4
καὶ τὰς ἡγεμονίας ἔξω τῶν πατρίων ὀλίγου πάσας λαβών, τὰ γοῦν ἄλλα τοιαῦτα, ἐξ ὧν μήτε ὠφελῶν τινα μήτε ὠφελούμενος φθόνον ἄλλως καὶ μῖσος καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν διδόντων αὐτὰ σχήσειν ἔμελλεν, οὐκ ἐδέχετο.

καὶ ταῦτα μὲν ἀνὰ χρόνον ἐγένετο, τότε δὲ οἱ 24
Ῥωμαῖοι πολέμων ἀνάπαυσιν τὸν λοιπὸν τοῦ ἔτους χρόνον ἔσχον, ὥστε καὶ τὸ οἰώνισμα τὸ τῆς ὑγιείας ὠνομασμένον διὰ πάνυ πολλοῦ ποιῆσαι. τοῦτο δὲ

*μαντείας τις τρόπος ἐστί, πύστιν τινὰ ἔχων εἰ ἐπι-
τρέπει σφίσιν ὁ θεὸς ὑγίειαν τῷ δήμῳ αἰτῆσαι, ὡς
οὐχ ὅσιον ὂν οὐδὲ αἴτησιν αὐτῆς, πρὶν συγχωρηθῆ-
2 ναι, γενέσθαι. καὶ ἐτελεῖτο κατ' ἔτος ἡ ἡμέρα, ἐν
ᾗ μηδὲν στρατόπεδον μήτε ἐπὶ πόλεμον ἐξῄει μήτ'
ἀντιπαρετάττετό τισι μήτε ἐμάχετο. καὶ διὰ τοῦτο
ἐν τοῖς συνεχέσι κινδύνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐμφυ-
λίοις, οὐκ ἐποιεῖτο· ἄλλως τε γὰρ παγχάλεπόν σφι-
σιν ἦν καθαρὰν ἀπὸ πάντων αὐτῶν ἡμέραν ἀκριβῶς
3 τηρῆσαι, καὶ προσέτι καὶ ἀτοπώτατον, κακὰ αὐτοὺς
ἐν ταῖς στάσεσιν ἑκουσίους ἀμύθητα ἀλλήλοις παρέ-
χοντας, καὶ μέλλοντας, ἄν τε ἡττηθῶσιν ἄν τε καὶ
νικήσωσι, κακοῦσθαι, ἔπειτα σωτηρίαν παρὰ τοῦ
25 θείου προσαιτεῖν. ἀμέλει καὶ τότε ἠδυνήθη μέν πως
τὸ οἰώνισμα ἐκεῖνο ποιηθῆναι, οὐ μέντοι καὶ καθα-
ρὸν ἐγένετο· ἔξεδροι γάρ τινες ὄρνιθες ἐπέπταντο,
καὶ διὰ τοῦτ' ἀνεμαντεύσαντο. καὶ ἄλλα τε αὐτοῖς
2 σημεῖα οὐκ αἴσια συνηνέχθη· κεραυνοί τε γὰρ ἐν
αἰθρίᾳ πολλοὶ ἔπεσον, καὶ ἡ γῆ ἰσχυρῶς ἐσείσθη,
εἴδωλά τε πολλαχόθι ἀνθρώπων ἐφαντάσθη, καὶ λαμ-
πάδες ἀνεκὰς ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῶν δυσμῶν ἀνέ-
δραμον, ὥστε πάντα τινὰ καὶ ἰδιώτην τὰ σημαινό-
3 μενα ἀπ' αὐτῶν προγνῶναι. οἱ γὰρ δήμαρχοι τὸν
Ἀντώνιον τὸν ὕπατον ὁμοιοτροπώτατόν σφισιν ὄντα
προσλαβόντες, ὁ μέν τις τοὺς παῖδας τῶν ὑπὸ τοῦ
Σύλλου ἐκπεσόντων πρὸς τὰς ἀρχὰς ἦγεν, ὁ δὲ τῷ
τε Παίτῳ τῷ Πουπλίῳ καὶ τῷ Σύλλᾳ τῷ Κορνηλίῳ
τῷ μετ' αὐτοῦ ἁλόντι τό τε βουλεύειν καὶ τὸ ἄρχειν
4 ἐξεῖναι ἐδίδου. ἄλλος χρεῶν ἀποκοπάς, ἄλλος κλη-
ρουχίας καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῷ ὑπηκόῳ γενέσθαι
ἐσηγεῖτο.*

καὶ ταῦτα μὲν πρός τε τοῦ Κικέρωνος καὶ πρὸς

τῶν ἄλλων τῶν ὁμογνωμονούντων οἱ προκαταλη-
φθέντα, πρὶν ἔργον τι ἀπ' αὐτῶν συμβῆναι, ἐπαύθη·
Τίτος δὲ δὴ Λαβιῆνος Γάιον Ῥαβίριον ἐπὶ τῷ τοῦ 26
Σατουρνίνου φόνῳ γραψάμενος πλεῖστόν σφισι τά-
ραχον παρέσχεν. ὅ τε γὰρ Σατουρνῖνος πρὸ ἓξ που
καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἐτεθνήκει, καὶ τὰ κατὰ τὸν πό-
λεμον τὸν πρὸς αὐτὸν οἱ ὕπατοι τότε παρὰ τῆς βου-
λῆς προσετετάχατο, ὥστε ἡ γερουσία ἄκυρος ἐκ τοῦ
δικαστηρίου ἐκείνου τῶν ψηφισμάτων ἐγίγνετο. κἀκ 2
τούτου πᾶς ὁ κόσμος τῆς πολιτείας ἐταράττετο. ὁ
μὲν γὰρ Ῥαβίριος οὐδ' ὡμολόγει τὸν φόνον, ἀλλ'
ἄπαρνος ἦν· οἱ δὲ δήμαρχοι τήν τε ἰσχὺν καὶ τὴν
ἀξίωσιν τῆς βουλῆς καταλῦσαι παντελῶς ἐσπούδαζον,
καὶ ἐξουσίαν ἑαυτοῖς τοῦ πάνθ' ὅσα βούλοιντο ποιεῖν
προπαρεσκεύαζον· διὰ γὰρ δὴ τοῦ τά τε τῷ συνεδρίῳ 3
δόξαντα καὶ τὰ πρὸ τοσούτων ἐτῶν πραχθέντα εὐ-
θύνεσθαι τοῖς τέ τι τῶν ὁμοίων ἐπιχειροῦσιν ἄδεια
ἐδίδοτο καὶ αἱ τιμωρίαι αὐτῶν ἐκολούοντο. ἡ οὖν
γερουσία δεινὸν μὲν καὶ ἄλλως ἐνόμιζεν εἶναι ἄνδρα
βουλευτὴν μήτ' ἀδικοῦντά τι καὶ ἐς γῆρας ἤδη προε-
ληλυθότα ἀπολεῖσθαι, πολλῷ δὲ δὴ μᾶλλον ἠγανάκτει
ὅτι τό τε πρόσχημα τῆς πολιτείας διεβάλλετο καὶ τὰ
πράγματα τοῖς φαυλοτάτοις ἐπετρέπετο. σπουδαί τε 27
οὖν ταραχώδεις καὶ φιλονεικίαι ἀφ' ἑκατέρων περί
τε τοῦ δικαστηρίου, τῶν μὲν ὅπως μὴ συναχθῇ, τῶν
δὲ ἵνα καθιζήσῃ δικαιούντων, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο διά
τε τὸν Καίσαρα καὶ δι' ἄλλους τινὰς ἐνίκησε, περί τε
τῆς κρίσεως αὖθις συνέβησαν· καὶ ἦν γὰρ αὐτὸς 2
ἐκεῖνος καὶ μετὰ τοῦ Καίσαρος τοῦ Λουκίου δικά-
ζων, οὐ γὰρ ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ δὴ λεγόμενον περδουελ-
λίωνος ὁ Ῥαβίριος ἐκρίθη, κατεψηφίσαντο αὐτοῦ,
καίτοι μὴ πρὸς τοῦ δήμου κατὰ τὰ πάτρια, ἀλλὰ

3 πρὸς αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ οὐκ ἐξὸν αἱρεθέντες. καὶ
ἐφῆκε μὲν ὁ Ῥαβίριος, πάντως δ' ἂν καὶ παρὰ τῷ
δήμῳ ἑάλω, εἰ μὴ ὁ Μέτελλος ὁ Κέλερ οἰωνιστής τε
ὢν καὶ στρατηγῶν ἐνεπόδισεν· ἐπειδὴ γὰρ οὔτε ἄλ-
λως ἐπείθοντό οἱ, οὔθ' ὅτι παρὰ τὰ νενομισμένα ἡ
κρίσις ἐγεγόνει ἐνεθυμοῦντο, ἀνέδραμεν ἐς τὸ Ἰανί-
κουλον πρὶν καὶ ὁτιοῦν σφας ψηφίσασθαι, καὶ τὸ
σημεῖον τὸ στρατιωτικὸν κατέσπασεν, ὥστε μηδὲν ἔτ'
αὐτοῖς ἐξεῖναι διαγνῶναι.
28 τοῦτο δέ, τὸ κατὰ τὸ σημεῖον, τοιόνδε τί ἐστι.
πολλῶν τὸ ἀρχαῖον πολεμίων τῇ πόλει προσοικούν-
των, φοβούμενοι μήποτε ἐκκλησιαζόντων σφῶν κατὰ
τοὺς λόγους ἐπίθωνταί τινες τῇ πόλει τὸ Ἰανίκουλον
καταλαβόντες, ἐνόμισαν μὴ πάντες ἅμα ψηφίζεσθαι,
ἀλλά τινας ἀεὶ ἐνόπλους τὸ χωρίον ἐκεῖνο ἐκ διαδο-
2 χῆς φυλάττειν. καὶ αὐτό, ἕως μὲν ἡ ἐκκλησία ἦν,
ἐφρούρουν, ὁπότε δὲ διαλυθήσεσθαι ἔμελλε, τό τε
σημεῖον καθῃρεῖτο καὶ οἱ φύλακες ἀπηλλάσσοντο·
οὐ γὰρ ἐξῆν μὴ φρουρουμένου τοῦ χωρίου ἐκείνου
3 οὐδὲν ἔτι χρηματισθῆναι. τοῦτο δὲ ἐν μόναις ταῖς
κατὰ τοὺς λόχους ἀθροιζομέναις ἐκκλησίαις ἐγίγνετο,
ὅτι τε ἔξω τοῦ τείχους καὶ ὅτι πάντες οἱ τὰ ὅπλα
ἔχοντες ἀνάγκην εἶχον ἐς αὐτὰς συνιέναι· καὶ ἔτι
καὶ νῦν ὁσίας ἕνεκα ποιεῖται.
4 οὕτω μὲν δὴ τότε ἥ τε ἐκκλησία καθαιρεθέντος
τοῦ σημείου διελύθη καὶ ὁ Ῥαβίριος ἐσώθη· ἐξῆν
μὲν γὰρ τῷ Λαβιήνῳ καὶ αὖθις δικάσασθαι, οὐ μέν-
29 τοι καὶ ἐποίησεν αὐτό· ὁ δὲ δὴ Κατιλίνας ὧδέ τε
καὶ διὰ τάδε ἀπώλετο. ἔδοξε τῇ βουλῇ, τήν τε ὑπα-
τείαν καὶ τότε αἰτήσαντος, καὶ πᾶν ὁτιδήποτε ἐνε-
δέχετο ὅπως ἀποδειχθῇ μηχανωμένου, δέκα ἐτῶν φυ-
γήν, τοῦ Κικέρωνος ἐς τὰ μάλιστα ἐνάγοντος, τοῖς

ἐπιτιμίοις τοῖς ἐπὶ τῷ δεκασμῷ τεταγμένοις προσ-
νομοθετῆσαι. τοῦτ᾽ οὖν καὶ ἐκεῖνος δι᾽ ἑαυτόν, ὅπερ 2
που καὶ ἀληθὲς ἦν, ἐγνῶσθαι νομίσας ἐπεχείρησε
μέν, χεῖρά τινα παρασκευάσας, τὸν Κικέρωνα καὶ
ἄλλους τινὰς τῶν πρώτων ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαιρε-
σίαις, ἵν᾽ ὕπατος εὐθὺς χειροτονηθῇ, φονεῦσαι, οὐκ
ἠδυνήθη δέ. ὁ γὰρ Κικέρων προμαθὼν τὸ ἐπιβού- 3
λευμα τῇ τε γερουσίᾳ ἐμήνυσεν αὐτὸ καὶ κατηγορίαν
αὐτοῦ πολλὴν ἐποιήσατο· ἐπειδή τε οὐκ ἔπεισέ σφας
ψηφίσασθαί τι ὧν ἠξίου, οὔτε γὰρ πιθανὰ ἐξηγγελ-
κέναι καὶ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἔχθραν καταψεύδεσθαι τῶν
ἀνδρῶν ὑπωπτεύθη, ἐφοβήθη ἅτε καὶ προσπαρωξυγ-
κὼς τὸν Κατιλίναν, ... καὶ οὐκ ἐτόλμησεν ἁπλῶς ἐς 4
τὴν ἐκκλησίαν ἐσελθεῖν ὥσπερ εἰώθει, ἀλλὰ τούς τε
ἐπιτηδείους συνεπηγάγετο παρεσκευασμένους ἀμῦναί
οἱ εἴ τι δεινὸν γένοιτο, καὶ θώρακα τῆς τε ἑαυτοῦ
ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐκείνων διαβολῆς ἕνεκα, ὑπὸ μὲν
τὴν ἐσθῆτα, παραφαίνων δ᾽ αὐτὸν ἐξεπίτηδες, ἐνε-
δύσατο. ἔκ τε οὖν τούτου, καὶ ὅτι καὶ ἄλλως φήμη 5
τις ἐγένετο ὅτι ἐπιβουλεύεται, ὅ τε δῆμος δεινῶς
ἠγανάκτησε καὶ οἱ συνομωμοκότες τῷ Κατιλίνᾳ φο-
βηθέντες αὐτὸν ἡσύχασαν. καὶ οὕτως ὕπατοί τε ἕτε- 30
ροι ᾑρέθησαν, καὶ ἐκεῖνος οὐκέτι λάθρᾳ, οὐδὲ ἐπὶ
τὸν Κικέρωνα τούς τε σὺν αὐτῷ μόνους, ἀλλὰ καὶ
ἐπὶ πᾶν τὸ κοινὸν τὴν ἐπιβουλὴν συνίστη. ἐκ γὰρ 2
τῆς Ῥώμης αὐτῆς τούς τε κακίστους καὶ καινῶν ἀεί
ποτε πραγμάτων ἐπιθυμητάς, κἀκ τῶν συμμάχων ὅτι
πλείστους, χρεῶν τε ἀποκοπὰς καὶ γῆς ἀναδασμούς,
ἄλλα τε ἐξ ὧν μάλιστα δελεάσειν αὐτοὺς ἤμελλεν,
ὑπισχνούμενός σφισι συνῆγε. καὶ τούς γε πρώτους 3
αὐτῶν καὶ δυνατωτάτους, ἦσαν δὲ ἄλλοι τε καὶ Ἀν-
τώνιος ὁ ὕπατος, καὶ ἐς ἀθεμίτων ὁρκωμοσιῶν ἀνάγ-

κην προήγαγε· παῖδα γάρ τινα καταθύσας, καὶ ἐπὶ τῶν
σπλάγχνων αὐτοῦ τὰ ὅρκια ποιήσας, ἔπειτ' ἐσπλάγ-
4 χνευσεν αὐτὰ μετὰ τῶν ἄλλων. συνέπραττον δὲ αὐτῷ
τὰ μάλιστα τὰ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ ὅ τε ὕπατος καὶ ὁ
Λέντουλος ὁ Πούπλιος ὁ μετὰ τὴν ὑπατείαν ἐκ τῆς
γερουσίας ἐκπεσών, ἐστρατήγει γὰρ ὅπως τὴν βου-
λείαν ἀναλάβῃ, τὰ δὲ ἐν ταῖς Φαισούλαις, ἐς ἃς οἱ
5 στασιῶται αὐτοῦ συνελέγοντο, Γάιός τις Μάλλιος,
τῶν τε πολεμικῶν ἐμπειρότατος, μετὰ γὰρ τῶν τοῦ
Σύλλου λοχαγῶν ἐστράτευτο, καὶ πολυδαπανώτατος
ὤν· σύμπαντα γοῦν ὅσα τότε ἐκτήσατο, καίπερ
πάμπολλα ὄντα, κακῶς καταναλώσας ἑτέρων ἔργων
ὁμοίων ἐπεθύμει.

31 παρασκευαζομένων οὖν ταῦτα αὐτῶν, μηνύεται
τῷ Κικέρωνι πρότερα μὲν τὰ ἐν τῷ ἄστει γιγνόμενα
διὰ γραμμάτων τινῶν, ἃ τὸν μὲν γράψαντα οὐκ ἐδή-
λου, τῷ δὲ δὴ Κράσσῳ καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν δυνατῶν
ἐδόθη· καὶ ἐπ' αὐτοῖς δόγμα ἐκυρώθη, ταραχήν τε
2 εἶναι καὶ ζήτησιν τῶν αἰτίων αὐτῆς γενέσθαι. δεύ-
τερα δὲ τὰ ἀπὸ τῆς Τυρσηνίδος, καὶ προσεψηφίσαντο
τοῖς ὑπάτοις τὴν φυλακὴν τῆς τε πόλεως καὶ τῶν
ὅλων αὐτῆς πραγμάτων, καθάπερ εἰώθεσαν· καὶ γὰρ
τούτῳ τῷ δόγματι προσεγράφη τὸ διὰ φροντίδος αὐ-
τοὺς σχεῖν ὥστε μηδεμίαν ἀποτριβὴν τῷ δημοσίῳ
3 συμβῆναι. γενομένου δὲ τούτου καὶ φρουρᾶς πολλα-
χόθι καταστάσης τὰ μὲν ἐν τῷ ἄστει οὐκέτ' ἐνεωτε-
ρίσθη, ὥστε καὶ ἐπὶ συκοφαντίᾳ τὸν Κικέρωνα δια-
βληθῆναι, τὰ δὲ ἐκ τῶν Τυρσηνῶν ἀγγελλόμενα τήν
τε αἰτίαν ἐπιστώσατο καὶ βίας ἐπ' αὐτοῖς γραφὴν
32 τῷ Κατιλίνᾳ παρεσκεύασε. καὶ ὃς τὰ μὲν πρῶτα
καὶ πάνυ αὐτὴν ἑτοίμως, ὡς καὶ ἀπὸ χρηστοῦ τοῦ
συνειδότος, ἐδέξατο, καὶ πρός τε τὴν δίκην δῆθεν

ἡτοιμάζετο, καὶ τῷ Κικέρωνι αὐτῷ τηρεῖν ἑαυτόν,
ὅπως δὴ μὴ φύγῃ που, παρεδίδου. μὴ προσδεξαμέ- 2
νου δὲ ἐκείνου τὴν φρουρὰν αὐτοῦ, παρὰ τῷ Με-
τέλλῳ τῷ στρατηγῷ τὴν δίαιταν ἑκουσίως ἐποιεῖτο,
ἵν' ὡς ἥκιστα ὑποπτευθῇ νεωτερίζειν τι, μέχρις ἂν
καὶ ἐκ τῶν αὐτόθεν συνωμοτῶν ἰσχυρόν τι προσλάβῃ.
ὡς δ' οὐδέν οἱ προεχώρει, ὅ τε γὰρ Ἀντώνιος φοβη- 3
θεὶς ὑπεστέλλετο καὶ ὁ Λέντουλος ἥκιστα δραστήριος
ἦν, προεῖπεν αὐτοῖς νυκτὸς ἐς οἰκίαν τινὰ συλλεγῆ-
ναι, καὶ λαθὼν τὸν Μέτελλον ἦλθέ τε πρὸς αὐτοὺς
καὶ ἐπετίμησέ σφισιν ἐπί τε τῇ ἀτολμίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ
μαλακίᾳ. κἀκ τούτου διεξελθὼν ὅσα τε πείσοιντο 4
φωραθέντες καὶ ὅσων τεύξοιντο κατορθώσαντες, οὕ-
τως αὐτοὺς καὶ ἐπέρρωσε καὶ παρώξυνεν ὥσθ' ὑπο-
σχέσθαι δύο τινὰς ἔς τε τὴν τοῦ Κικέρωνος οἰκίαν
ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐσᾴξειν κἀνταῦθα αὐτὸν φονεύσειν.
ὡς δὲ καὶ τοῦτο προεμηνύθη, ὁ γὰρ Κικέρων πολὺ 33
δυνάμενος, συχνούς τε ἐκ τῶν συνηγορημάτων τοὺς
μὲν οἰκειούμενος, τοὺς δὲ ἐκφοβῶν, πολλοὺς τοὺς
διαγγέλλοντάς οἱ τὰ τοιαῦτα ἔσχε, μεταστῆναι ἡ γε-
ρουσία τὸν Κατιλίναν ἐψηφίσατο. καὶ ὃς ἀσμένως 2
τε ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ ἐξεχώρησε, καὶ πρὸς τὰς
Φαισούλας ἐλθὼν τόν τε πόλεμον ἄντικρυς ἀνείλετο,
καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σκευὴν τῶν ὑπάτων λαβὼν καὶ
τοὺς προσυνειλεγμένους ὑπὸ τοῦ Μαλλίου συνεκρό-
τει, κἀν τούτῳ καὶ ἄλλους τινάς, πρῶτον μὲν ἐκ
τῶν ἐλευθέρων, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ τῶν δούλων, προσ-
εποιεῖτο. ὅθενπερ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τήν τε βίαν αὐ- 3
τοῦ κατεψηφίσαντο, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐς τὸν πόλε-
μον, ἀγνοοῦντές που τὴν συνωμοσίαν σφῶν, ἔστει-
λαν, αὐτοί τε τὴν ἐσθῆτα μετέβαλον. καὶ διὰ ταῦτα
καὶ ὁ Κικέρων κατὰ χώραν ἔμεινεν. εἰλήχει γὰρ τῆς 4

Μακεδονίας ἄρξαι, οὔτε δὲ ἐς ἐκείνην, τῷ γὰρ συνάρχοντι αὐτῆς διὰ τὴν περὶ τὰς δίκας σπουδὴν ἐξέστη, οὔτε ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν πλησίον, ἣν ἀντέλαβε, διὰ τὰ παρόντα ἐξήλασεν, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἐποιήσατο, ἐς δὲ τὴν Γαλατίαν τὸν Μέτελλον, ὅπως μὴ καὶ ὁ Κατιλίνας αὐτὴν σφετερίσηται, ἔπεμψε.

34 καὶ ἐν καιρῷ γε ἐς τὰ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις
κατέμεινε. παρασκευαζομένου γὰρ τοῦ Λεντούλου
καταπρῆσαί τε τὸ ἄστυ καὶ σφαγὰς ἐργάσασθαι μετά
τε τῶν ἄλλων τῶν συνομωμοκότων καὶ μετὰ Ἀλλο-
βρίγων, οὓς κατὰ πρεσβείαν παρόντας ἀνέπεισε συμ-
2 φρονῆσαί τε αὐτῷ . . . καὶ συλλαβὼν τοὺς ἐπ' αὐτὴν
σταλέντας ἔς τε τὸ βουλευτήριον μετὰ τῶν γραμμά-
των ἐσήγαγε, καὶ ἄδειαν αὐτοῖς δοὺς πᾶσαν οὕτω
τὴν συνωμοσίαν ἤλεγξε. κἀκ τούτου ὁ Λέντουλος
ἀπειπεῖν τὴν στρατηγίαν ὑπὸ τῆς γερουσίας ἀναγ-
κασθεὶς ἐν φρουρᾷ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν συλληφθέν-
3 των ἐγένετο, καὶ οἱ λοιποὶ ἀνεξητοῦντο. καὶ ταῦτα
καὶ τῷ δήμῳ ὁμοίως ἤρεσε, καὶ μάλιστ' ἐπειδή, τοῦ
Κικέρωνος δημηγοροῦντός τι περὶ αὐτῶν, τὸ ἄγαλμα
τὸ τοῦ Διὸς ἔς τε τὸ Καπιτώλιον παρ' αὐτὸν τὸν
καιρὸν τῆς ἐκκλησίας ἀνιδρύθη, καὶ κατὰ τὴν ὑφή-
γησιν τῶν μάντεων πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ πρὸς
4 τὴν ἀγορὰν βλέπον ἀνετέθη. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοί τε
συνωμοσίαν τινὰ ἐξελεγχθήσεσθαι ἐκ τῆς τοῦ ἀγάλ-
ματος στάσεως εἰρήκεσαν, καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτοῦ
τοῖς φωραθεῖσι συνέβαινε, τό τε θεῖον ἐμεγάλυ-
νον καὶ τοὺς τὴν αἰτίαν λαβόντας δι' ὀργῆς μᾶλλον
ἐποιοῦντο.

35 διῆλθε μὲν οὖν λόγος ὅτι καὶ ὁ Κράσσος ἐν αὐτοῖς εἴη, καὶ τοῦτο καὶ τῶν συλληφθέντων τις ἐμή-

νυσεν, οὐ μέντοι πολλοὶ ἐπίστευσαν· οἱ μὲν γὰρ
ἀρχὴν οὐδ' ἠξίουν τοιοῦτό τι ἐς αὐτὸν ὑποπτεύειν,
οἱ δὲ καὶ ἐκ τῶν ὑπαιτίων ὑπετόπουν αὐτό, ὅπως 2
βοηθείας τινὸς διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῦ, ὅτι πλεῖστον
ἐδύνατο, τύχωσι, λογοποιεῖσθαι. εἰ δ' οὖν τισι καὶ
πιστὸν ἐδόκει εἶναι, ἀλλ' οὔτι γε ἐδικαίουν ἄνδρα τε
ἐν τοῖς πρώτοις σφῶν ὄντα ἀπολέσαι καὶ τὴν πόλιν
ἐπὶ πλεῖον ἐκταράξαι. ὥστε τοῦτο μὲν παντελῶς διέ- 3
πεσε· παρασκευαζομένων δὲ δὴ πολλῶν καὶ δούλων
καὶ ἐλευθέρων, τῶν μὲν ὑπὸ δέους, τῶν δὲ καὶ οἴκτῳ
τοῦ τε Λεντούλου καὶ τῶν ἄλλων, ἐξαρπάσαι πάντας
αὐτούς, ὅπως μὴ ἀποθάνωσι, προπυθόμενος τοῦθ'
ὁ Κικέρων τό τε Καπιτώλιον καὶ τὴν ἀγορὰν τῆς
νυκτὸς φρουρᾷ προκατέσχε, καί τινα παρὰ τοῦ δαι- 4
μονίου χρηστὴν ἐλπίδα ἅμα τῇ ἕῳ λαβών, ὅτι ἱερῶν
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀειπαρθένων ὑπὲρ τοῦ
δήμου ποιηθέντων τὸ πῦρ ἐπὶ μακρότατον παρὰ τὸ
εἰκὸς ἤρθη, τὸν μὲν δῆμον τοῖς στρατηγοῖς ὁρκῶσαι
ἐς τὸν κατάλογον, εἴ δή τις χρεία στρατιωτῶν γέ-
νοιτο, ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ ἐν τούτῳ τὴν βουλὴν
ἤθροισε, καί σφας συνταράξας τε καὶ ἐκφοβήσας
ἔπεισε θάνατον τῶν συνειλημμένων καταγνῶναι. ἐγέ- 36
νοντο μὲν γὰρ ἀμφίβολοι, καὶ παρ' ὀλίγον αὐτοὺς
ἀπέλυσαν. ὁ γὰρ Καῖσαρ, πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ
ψηφισαμένων ἀποθανεῖν σφας, γνώμην ἔδωκε δῆσαί
τε αὐτοὺς καὶ ἐς πόλεις ἄλλους ἄλλῃ καταθέσθαι,
τῶν οὐσιῶν ἐστερημένους, ἐπὶ τῷ μήτε περὶ ἀδείας 2
ἔτι αὐτῶν χρηματισθῆναί τί ποτε, κἂν διαδρᾷ τις,
ἐν πολεμίων μοίρᾳ τὴν πόλιν ἐξ ἧς ἂν φύγῃ εἶναι·
καὶ τοῦτο πάντες οἱ μετὰ ταῦτα ἀποφηνάμενοι μέχρι
τοῦ Κάτωνος ἐψηφίσαντο, ὥστε καὶ τῶν προτέρων
τινὰς μεταγνῶναι. ἐπεὶ δὲ οὗτος αὐτός τε τὸν θά- 3

νατον αὐτῶν κατεδίκασε καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ὁμοψήφους ἐποιήσατο, οὕτω δὴ ἐκεῖνοί τε ἐκ τῆς νικώσης ἐκολάσθησαν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς καὶ θυσία καὶ ἱερομηνία ἐψηφίσθη, ὃ μηπώποτε ἐπὶ τοιούτῳ τινὶ ἐγεγόνει· καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μηνυθέντες ἐξητοῦντο, καί τινες καὶ ἐπὶ τῷ μελλῆσαι συμφρονήσειν αὐτοῖς ὑπο-
4 πτευθέντες εὐθύνοντο. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οἱ ὕπατοι διῴκουν, Αὖλον δὲ Φουλούιον ἄνδρα βουλευτὴν αὐτὸς ὁ πατὴρ ἀπέσφαξεν, οὔτι γε καὶ μόνος, ὥς γέ τισι δοκεῖ, τοῦτ' ἐν ἰδιωτείᾳ ποιήσας· συχνοὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλοι, οὐχ ὅτι ὕπατοι, ἀλλὰ καὶ ἰδιῶται, παῖδάς σφων ἀπέκτειναν.

37 τότε μὲν δὴ τόδε ἐγένετο, καὶ τὰς αἱρέσεις τῶν ἱερέων, γράψαντος μὲν τοῦ Λαβιήνου, σπουδάσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος, ἐς τὸν δῆμον αὖθις ὁ ὅμιλος παρὰ τὸν τοῦ Σύλλου νόμον ἐπανήγαγεν, ἀνανεωσάμενος τὸν τοῦ Δομιτίου. ὁ γὰρ Καῖσαρ τοῦ Μετέλλου τοῦ εὐσεβοῦς τελευτήσαντος τῆς τε ἱερωσύνης αὐτοῦ, καίτοι καὶ νέος καὶ μηδέπω ἐστρατηγη-
2 κώς, ἐπεθύμησε· καὶ ἐν τῷ πλήθει τὴν ἐλπίδα αὐτῆς, διά τε τἆλλα καὶ ὅτι τῷ τε Λαβιήνῳ κατὰ τοῦ Ῥαβιρίου συνηγώνιστο καὶ τὸν Λέντουλον ἀποθανεῖν οὐκ ἐψήφιστο, λαβὼν τοῦτό τε ἔπραξε, καὶ ἀρχιέρεως τῶν ποντιφίκων, καίπερ ἄλλων τε τῆς τιμῆς πολλῶν καὶ τοῦ Κατούλου μάλιστα ἀντιποιουμένων,
3 ἀπεδείχθη. καὶ γὰρ θεραπεῦσαι καὶ κολακεῦσαι πάντα τινὰ καὶ τῶν τυχόντων ἑτοιμότατος ἐγένετο, καὶ οὔτε λόγου οὔτε ἔργου οὐδενὸς ἐς τὸ κατατυχεῖν ὧν ἐσπούδαζεν ἐξίστατο· οὐδὲ ἔμελέν οἱ τῆς αὐτίκα ταπεινότητος πρὸς τὴν ἐκ τοῦ ἔπειτα ἰσχύν, ἀλλ' ὧν ἐπεχείρει πρωτεῦσαι, τούτους ὡς καὶ κρείττονας ὑπήρχετο.

τῷ μὲν οὖν Καίσαρι διὰ ταῦθ' οἱ πολλοὶ προσφιλεῖς ἦσαν, τὸν δὲ δὴ Κικέρωνα ἐν ὀργῇ ἐπὶ τῷ τῶν πολιτῶν θανάτῳ ποιούμενοι τά τε ἄλλα ἤχθαιρον, καὶ τέλος ἀπολογεῖσθαί τε καὶ καταλέξαι πάνθ' ὅσα ἐν τῇ ὑπατείᾳ ἐπεποιήκει τῇ τελευταίᾳ τῆς ἀρχῆς ἡμέρᾳ ἐθελήσαντα, πάνυ γάρ που ἡδέως οὐχ 38
2 ὅπως ὑφ' ἑτέρων ἐπῃνεῖτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐνεκωμίαζεν, ἐσίγασαν, οὐδὲ ἐπέτρεψαν αὐτῷ ἔξω τι τοῦ ὅρκου φθέγξασθαι, συναγωνιστῇ Μετέλλῳ Νέπωτι δημαρχοῦντι χρησάμενοι, πλὴν καθ' ὅσον ἀντιφιλονεικήσας προσεπώμοσεν ὅτι σεσωκὼς τὴν πόλιν εἴη.

καὶ ὁ μὲν καὶ ἐκ τούτου πολὺ μᾶλλον ἐμισήθη, 39
Κατιλίνας δὲ ἐν ἀρχῇ εὐθὺς τοῦ ἔτους ἐν ᾧ Ἰούνιός a. u. 692
τε Σιλανὸς καὶ Λούκιος Λικίνιος ἦρξαν ἀπεφθάρη. τέως μὲν γάρ, καίπερ δύναμιν οὐκ ὀλίγην ἔχων, ἐκαραδόκει τὰ τοῦ Λεντούλου καὶ διέμελλεν, ἐλπίζων, ἂν φθάσωσιν ὅ τε Κικέρων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ σφαγέντες, ῥᾳδίως τὰ λοιπὰ προσκατεργάσεσθαι· ἐπεὶ 2
δὲ ἐκεῖνόν τε ἀπολωλότα ἐπύθετο καὶ τῶν συνόντων οἱ συχνοὺς μεθισταμένους διὰ τοῦτ' ᾔσθετο, ὅ τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Μέτελλος ὁ Κέλερ πρὸς ταῖς Φαισούλαις προσεδρεύοντες οὐδαμῇ προελθεῖν αὐτῷ ἐπέτρεπον, ἀποκινδυνεῦσαι ἠναγκάσθη, καὶ ἦσαν γὰρ δίχα ἐστρατοπεδευμένοι, πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐτράπετο, καίπερ τῷ ἀξιώματι προέχοντα τοῦ Μετέλλου καὶ δύναμιν πλείω περιβεβλημένον. αἴτιον δὲ ὅτι 3
ἐλπίδα αὐτοῦ κατὰ τὸ συνώμοτον ἐθελοκακήσειν ἔσχεν. ὑποπτεύσας οὖν τοῦτ' ἐκεῖνος, καὶ μήτε δι' εὐνοίας ἔτ' αὐτῷ ἅτε ἀσθενεῖ ὄντι ὤν, πρός τε γὰρ τὰς δυνάμεις τινῶν καὶ πρὸς τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα καὶ τὰς ἔχθρας τάς τε φιλίας οἱ πολλοὶ ποιοῦνται, καὶ 4

προσκαταδείσας μή πως προθύμως σφᾶς ἀγωνιζομέ-
νους ἰδὼν ἐξονειδίσῃ τι καὶ προενέγκῃ οἱ τῶν ἀποῤ-
ῥήτων, αὐτὸς μὲν νοσεῖν προεφασίσατο, Μάρκῳ δὲ
40 Πετρηΐῳ τὴν μάχην ἐπέτρεψε. συμβαλὼν οὖν οὗ-
τός σφισι τὸν Κατιλίναν καὶ ἄλλους τρισχιλίους προ-
θυμότατα ἀγωνιζομένους οὐκ ἀναιμωτὶ κατέκοψεν·
οὔτε γὰρ ἔφυγεν αὐτῶν οὐδείς, καὶ ἐν χώρᾳ πάντες
ἔπεσον, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς κρατήσαντας πολὺ τῶν
κοινῶν ὀδύρασθαι, ὅτι καὶ τοιούτους καὶ τοσούτους,
εἰ καὶ δικαίως, ἀλλὰ καὶ πολίτας τε καὶ συμμάχους
2 ἀπωλωλέκεσαν. ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος τήν τε κεφαλὴν
αὐτοῦ ἐς τὸ ἄστυ, ὅπως πιστεύσαντες αὐτὸν τετε-
λευτηκέναι μηδὲν ἔτι δεδίωσιν, ἔπεμψε, καὶ αὐτο-
κράτωρ ἐπὶ τῇ νίκῃ, καίτοι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πεφο-
νευμένων ἐλάττονος παρὰ τὸ νενομισμένον ὄντος,
ἐπεκλήθη. βουθυτηθῆναί τε ἐψηφίσθη, καὶ τὴν
ἐσθῆτα ὡς καὶ πάντων τῶν δεινῶν ἀπηλλαγμένοι
μετέβαλον.

41 οὐ μὴν οἵ γε σύμμαχοι οἱ μετασχόντες τῷ Κατι-
λίνᾳ τῶν πραγμάτων καὶ τότε ἔτι περιόντες ἡσύχα-
ζον, ἀλλὰ καὶ δέει τῆς τιμωρίας ἐταράττοντο. καὶ
ἐκείνους μὲν στρατηγοὶ καθ' ἑκάστους πεμφθέντες
προκατέλαβον τρόπον τινὰ ἐσκεδασμένους καὶ ἐτιμω-
2 ρήσαντο· ἕτεροι δὲ τῶν λανθανόντων μηνύσει Λου-
κίου Οὐεττίου ἀνδρὸς ἱππέως, συγκοινωνήσαντος μέν
σφισι τῆς συνωμοσίας, τότε δὲ ἐπ' ἀδείᾳ αὐτοὺς ἐκ-
φαίνοντος, ἐλεγχόμενοι ἐδικαιοῦντο, μέχρις οὗ ἐσαγ-
γείλας τινάς, τά τε ὀνόματα αὐτῶν ἐς δελτίον συγ-
γράψας, ὕστερον καὶ ἄλλους συχνοὺς προσεγγράψαι
3 ἠθέλησεν. ὑποπτεύσαντες γὰρ αὐτὸν οἱ βουλευταὶ
μηδὲν ὑγιὲς πράττειν, τὸ μὲν γραμματεῖον οὐκέτ'
αὐτῷ ἔδωκαν, μὴ καὶ ἀπαλείψῃ τινάς, εἰπεῖν δὲ ἀπὸ

γλώσσης ἐκέλευσαν ὅσους παραλελοιπέναι ἔφασκε.
καὶ οὕτως αἰδεσθεὶς καὶ φοβηθεὶς οὐκέτι πολλοὺς
ἐνέδειξε. θορύβου δ' οὖν καὶ ὣς ἔν τε τῇ πόλει 4
καὶ παρὰ τοῖς συμμάχοις ἀγνοίᾳ τῶν ὠνομασμένων
ὄντος, καὶ τῶν μὲν περὶ σφίσιν αὐτοῖς μάτην θορυ-
βουμένων, τῶν δὲ καὶ ἐς ἑτέρους οὐκ ὀρθῶς ὑπο-
πτευόντων, ἔδοξε τῇ γερουσίᾳ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐκ-
τεθῆναι. κἀκ τούτου οἵ τε ἀναίτιοι κατέστησαν καὶ
τοῖς ὑπευθύνοις δίκαι ἐγένοντο. καὶ αὐτῶν οἱ μὲν
παρόντες, οἱ δὲ καὶ ἐρήμην ὦφλον.

Κατιλίνας μὲν ταῦτ' ἐποίησε καὶ οὕτω κατελύθη, 42
καὶ ἐπὶ πλεῖόν γε τῆς τῶν πραχθέντων ἀξίας ὄνομα
πρὸς τὴν τοῦ Κικέρωνος δόξαν καὶ πρὸς τοὺς λόγους
τοὺς κατ' αὐτοῦ λεχθέντας ἔσχε· Κικέρων δὲ ὀλί-
γου μὲν καὶ παραχρῆμα ἐπὶ τῇ τοῦ Λεντούλου τῶν
τε ἄλλων τῶν δεθέντων σφαγῇ ἐκρίθη. τὸ δὲ ἔγ- 2
κλημα τοῦτο λόγῳ μὲν ἐκείνῳ ἐπεφέρετο, ἔργῳ δὲ
ἐπὶ τῇ βουλῇ κατεσκευάζετο· ὡς γὰρ οὐκ ἐξόν σφι-
σιν ἄνευ τοῦ δήμου θάνατον πολίτου τινὸς καταψη-
φίσασθαι, πολλὴν καταβοὴν ἐν τῷ ὁμίλῳ πρὸς τοῦ
Μετέλλου τοῦ Νέπωτος ὅτι μάλιστα εἶχον. οὐ μὴν 3
καὶ ὦφλε τότε οὐδέν· τῆς γὰρ γερουσίας ἄδειαν πᾶσι
τοῖς διαχειρίσασι τὰ τότε πραχθέντα δούσης, καὶ
προσέτι καὶ προειπούσης ὅτι, κἂν αὖθίς τις εὐθῦναί
τινα αὐτῶν τολμήσῃ, ἔν τε ἐχθροῦ καὶ ἐν πολεμίου
μοίρᾳ ἔσται, ἐφοβήθη τε ὁ Νέπως καὶ οὐδὲν ἔτ'
ἐκίνησεν.

ἔν τε οὖν τούτῳ ἡ βουλὴ ἐπεκράτησε, καὶ ἐν 43
ἐκείνῳ ὅτι τὸν Πομπήιον τοῦ Νέπωτος μεταπεμφθῆ-
ναι σὺν τῷ στρατεύματι, ἐν γὰρ τῇ Ἀσίᾳ ἔτ' ἦν προ-
φάσει μὲν τοῦ τὰ παρόντα κατασταθῆναι, ἐλπίδι δὲ
τοῦ δι' αὐτοῦ, ἅτε τὰ τοῦ πλήθους φρονοῦντος, ἰσχύ-

σειν ἐν οἷς ἐτάρασσεν, ἐσηγησαμένου διεκώλυσαν
2 αὐτὸ κυρωθῆναι. τὰ μὲν γὰρ πρῶτα ὅ τε Κάτων καὶ Κύιντος Μινούκιος δημαρχοῦντες ἀντέλεγον τοῖς γραφεῖσι, καὶ τόν τε γραμματέα τὸν ἀναγιγνώσκοντα τὴν γνώμην ἐπέσχον, καὶ τοῦ Νέπωτος τὸ γραμματεῖον, ὅπως αὐτὸς ἀναλέξῃ, λαβόντος ἐξήρπασαν, ἐπειδή τε καὶ ὣς ἀπὸ γλώσσης τινὰ εἰπεῖν ἐπεχείρησε, τὸ στόμα
3 αὐτοῦ ἐπέλαβον. μάχης δὲ ἐκ τούτου καὶ ἐκείνων καὶ ἄλλων τινῶν ἑκατέροις βοηθησάντων ξύλοις καὶ λίθοις, ἔτι δὲ καὶ ξίφεσι, γενομένης, οἱ βουλευταὶ συνῆλθον αὐθημερὸν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τά τε ἱμάτια ἠλλάξαντο καὶ τοῖς ὑπάτοις τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, ὥστε μηδὲν ἀπ' αὐτῆς ἀποτριβῆναι, ἐπέτρε-
4 ψαν. φοβηθεὶς οὖν καὶ τότε ὁ Νέπως ἔκ τε τοῦ μέσου εὐθὺς ἐξεχώρησε, καὶ μετὰ τοῦτο γραφήν τινα κατὰ τῆς βουλῆς ἐκθεὶς πρὸς τὸν Πομπήιον ἀφώρμησε, καίτοι μηδεμίαν αὐτῷ νύκτα ἀπολιπῆναι ἐκ τῆς πόλεως ἐξόν.

44 γενομένου δὲ τούτου οὐδ' ὁ Καῖσαρ, ἐστρατήγει δέ, οὐδὲν ἔτ' ἐνεωτέρισεν. ἔπραττε μὲν γὰρ ὅπως τὸ μὲν τοῦ Κατούλου ὄνομα ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου ἀφαιρεθείη, κλοπῆς τε γὰρ αὐτὸν ηὔθυνε, καὶ τὸν λογισμὸν τῶν ἀνηλωμένων χρημάτων ἀπῄτει, τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ τὰ λοιπὰ προσεξερ-
2 γάσασθαι ἐπιτραπείη. ἦν γάρ τινα, ὡς ἐν τηλικούτῳ καὶ τοιούτῳ ἔργῳ, ἡμιτέλεστα· ἢ ἐκεῖνός γε ἐπλάττετο εἶναι, ὅπως ὁ Πομπήιος τήν τε δόξαν τῆς ἐκποιήσεως αὐτοῦ λάβῃ καὶ τὸ αὐτοῦ ὄνομα ἀντεπιγράψῃ. οὐ μὴν οὕτω γε χαρίζεσθαι αὐτῷ ἤθελεν ὥστε καὶ ἐφ' ἑαυτῷ διὰ τοῦτο ψηφισθῆναί τι τοιοῦτον, οἷον ἐπὶ τῷ Νέπωτι δέδοκται, ὑπομεῖναι. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐκείνου ἕνεκα ταῦτ' ἐποίει, ἀλλ' ἵνα αὐτὸς

καὶ διὰ τούτων τὸ πλῆθος σφετερίσηται· καίπερ οὕτω 3
πάντες τὸν Πομπήιον ἐδεδίεσαν, οὐδέπω γὰρ τὰ
στρατεύματα ἀφήσων δῆλος ἦν, ὥστε, ἐπειδὴ Μάρ-
κον Πίσωνα ὑποστράτηγον πρὸς αἴτησιν ὑπατείας
προύπεμψε, τάς τε ἀρχαιρεσίας, ὅπως ἀπαντήσῃ ἐς
αὐτάς, ἀναβαλέσθαι, καὶ παρόντα αὐτὸν ὁμοθυμα-
δὸν ἀποδεῖξαι. καὶ γὰρ ἐκεῖνος οὐχ ὅτι τοῖς φίλοις,
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχθροῖς συνέστησεν αὐτόν.

κἀν τούτῳ ὁ Καῖσαρ, τοῦ Κλωδίου τοῦ Που- 45
πλίου τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἔν τε τῇ οἰκίᾳ καὶ παρὰ
τὴν ποίησιν τῶν ἱερῶν, ἅπερ αἱ ἀειπαρθένοι παρά
τε τοῖς ὑπάτοις καὶ παρὰ τοῖς στρατηγοῖς ἄγνωστα
ἐκ τῶν πατρίων ἐς πᾶν τὸ ἄρρεν ἐπετέλουν, αἰσχύ-
ναντος, ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἐνεκάλεσε, καὶ γὰρ εὖ
ἠπίστατο ὅτι οὐχ ἁλώσεται διὰ τὴν ἑταιρείαν, τὴν 2
δὲ δὴ γυναῖκα ἀπεπέμψατο, εἰπὼν ἄλλως μὲν μὴ
πιστεύειν τῷ λεγομένῳ, μὴ μέντοι καὶ συνοικήσειν
ἔτ' αὐτῇ δύνασθαι, διότι καὶ ὑπωπτεύθη ἀρχὴν με-
μοιχεῦσθαι· τὴν γὰρ σώφρονα χρῆναι μὴ μόνον
μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μηδ' ἐς ὑποψίαν αἰσχρὰν
ἀφικνεῖσθαι.

τότε μὲν ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ ἡ γέφυρα ἡ λι- 3
θίνη ἡ ἐς τὸ νησίδιον τὸ ἐν τῷ Τιβέριδι ὂν φέρουσα
κατεσκευάσθη, Φαβρικία κληθεῖσα. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει 46
ἐπί τε Πίσωνος καὶ ἐπὶ Μάρκου Μεσσάλου ὑπάτων a. u. 693
μισοῦντές τε ἄλλως οἱ δυνατοὶ τὸν Κλώδιον, καὶ
ἅμα καὶ τὸ μίασμα αὐτοῦ ἀποδιοπομπούμενοι, ἐπειδὴ
οἱ ποντίφικες ἀνατυθῆναι τὰ ἱερὰ ὡς οὐχ ὁσίως διὰ
τοῦτο τελεσθέντα ἔγνωσαν, δικαστηρίῳ αὐτὸν παρέ-
δωκαν, καὶ κατηγορήθη μὲν τῆς τε μοιχείας, καίπερ 2
τοῦ Καίσαρος σιωπῶντος, καὶ τῆς μεταστάσεως τῆς
περὶ Νίσιβιν, καὶ προσέτι καὶ ὅτι τῇ ἀδελφῇ συγ-

γίγνοιτο, ἀφείθη δέ, καίτοι τῶν δικαστῶν φρουρὰν
παρὰ τῆς βουλῆς, ὅπως μηδὲν κακὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ πά-
3 θωσι, καὶ αἰτησάντων καὶ λαβόντων. ἐφ᾽ ᾧπερ καὶ
ὁ Κάτουλος ἐπισκώπτων ἔλεγεν ὅτι τὴν φυλακὴν
ᾔτησαν οὐχ ἵνα ἀσφαλῶς τοῦ Κλωδίου καταψηφίσων-
ται, ἀλλ᾽ ἵν᾽ αὐτοὶ τὰ χρήματα ἃ ἐδεδωροδοκήκεσαν
διασώσωνται. καὶ ὁ μὲν διαφανέστατα τῶν πώποτε
τὸ δημόσιον ἀεὶ πρὸ παντὸς προτιμήσας ἐτελεύτησεν
4 οὐ πολλῷ ὕστερον· ἐν δὲ δὴ τῷ ἔτει ἐκείνῳ οἵ τε
τιμηταὶ πάντας τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς γενομένους ἐς τὸ
βουλευτικὸν καὶ ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν ἐσέγραψαν, καὶ
ὁ δῆμος ἀπαυστὶ μέχρι τότε τὰς ὁπλομαχίας θεώμε-
νος ἐξανέστη τε μεταξὺ τοῦ ἔργου καὶ ἄριστον εἵλετο.
καὶ τοῦτ᾽ ἐκεῖθεν ἀρξάμενον καὶ νῦν, ὁσάκις ἂν ὁ
τὸ κράτος ἔχων ἀγωνοθετῇ, γίγνεται.

47 ἐν μὲν οὖν τῇ πόλει ταῦθ᾽ οὕτως ἐπράχθη, τῶν
δὲ Ἀλλοβρίγων τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα
πορθούντων Γάιος Πομπτῖνος ὁ ἄρχων αὐτῆς τοὺς
μὲν ὑποστρατήγους ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔπεμψεν, αὐ-
τὸς δὲ ἐν ἐπιτηδείῳ ἱδρυθεὶς ἐπετήρει τὰ γιγνόμενα,
ὅπως κατὰ καιρὸν πρὸς τὸ ἀεὶ χρήσιμον καὶ γνώμην
2 σφίσι διδόναι καὶ ἐπαμύνειν δύνηται. καὶ Μάλλιος
μὲν Λεντῖνος ἐπὶ Οὐεντίαν πόλιν στρατεύσας οὕτως
αὐτοὺς κατέπληξεν ὥστε τοὺς πλείους ἐκδρᾶναι καὶ
τοὺς λοιποὺς ὑπὲρ εἰρήνης πρεσβεύσασθαι. κἀν τούτῳ
συμβοηθησάντων τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς ὄντων καὶ προσ-
πεσόντων αἰφνιδίως τοῦ μὲν τείχους ἀπεώσθη, τὴν
3 δὲ δὴ χώραν ἀδεῶς ἐλεηλάτει, μέχρις οὗ ὅ τε Κα-
τούγνατος ὁ τοῦ παντὸς αὐτῶν ἔθνους στρατηγὸς καί
τινες καὶ ἄλλοι τῶν παρὰ τὸν Ἴσαρα οἰκούντων ἐπε-
κούρησάν σφισι. τότε γὰρ οὐκ ἐτόλμησε μὲν αὐτοὺς
ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πλοίων περαιωθῆναι κωλῦσαι,

μὴ καὶ συστραφῶσιν ἰδόντες σφᾶς ἀντιπαρατεταγμένους. ὑλώδους δὲ τοῦ χωρίου μετὰ τὸν ποταμὸν εὐθὺς 4
ὄντος ἐνέδρας ἐν αὐτῷ ἐποιήσατο, καὶ τοὺς ἀεὶ διαβαίνοντας ὑπολαμβάνων ἔφθειρε. φεύγουσι δέ τισιν ἐπισπόμενος περιέπεσεν αὐτῷ Κατουγνάτῳ· κἂν πασσυδὶ διώλετο, εἰ μὴ χειμὼν σφοδρὸς ἐξαίφνης ἐπιγενόμενος ἐπέσχε τοὺς βαρβάρους τῆς διώξεως. καὶ 48
ὁ μὲν μετὰ τοῦτο, τοῦ Κατουγνάτου πόρρω ποι ἀφορμήσαντος, τήν τε χώραν αὖθις κατέδραμε καὶ τὸ τεῖχος παρ' ᾧ ἐδυστύχησεν ἐξεῖλεν· Λούκιος δὲ δὴ Μάριος καὶ Σερούιος Γάλβας τόν τε Ῥοδανὸν ἐπεραιώθησαν, καὶ τὰ τῶν Ἀλλοβρίγων λυμηνάμενοι τέλος πρὸς Σολώνιον πόλιν ἦλθον, καὶ χωρίον μέν τι ὑπὲρ 2
αὐτῆς ἰσχυρὸν κατέλαβον, μάχῃ τε τοὺς ἀντιστάντας σφίσιν ἐνίκησαν, καί τινα καὶ τοῦ πολίσματος ξυλίνου πῃ ὄντος ἐνέπρησαν, οὐ μέντοι καὶ εἷλον αὐτό· ὁ γὰρ Κατούγνατος ἐπελθὼν ἐκώλυσε. μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ Πομπτῖνος ἐπεστράτευσέ τε ἐπ' αὐτὸν παντὶ τῷ στρατῷ, καὶ πολιορκήσας σφᾶς ἐχειρώσατο πλὴν τοῦ Κατουγνάτου.

καὶ ὁ μὲν καὶ τὰ λοιπὰ ῥᾷον ἐκ τούτου προσκα- 49
τεστρέψατο, Πομπήιος δὲ ἦλθε μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν a. u. 694
ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, καὶ τόν τε Ἀφράνιον τὸν Λούκιον καὶ τὸν Μέτελλον τὸν Κέλερα ὑπάτους ἀποδειχθῆναι ἐποίησεν, ἐλπίσας δι' αὐτῶν μάτην πάνθ' ὅσα ἐβούλετο καταπράξειν. ἤθελε μὲν γὰρ ἄλλα τε καὶ 2
ἐν τοῖς μάλιστα χώραν τέ τινα τοῖς συνεστρατευμένοις οἱ δοθῆναι καὶ τὰ πεπραγμένα αὐτῷ πάντ' ἐπικυρωθῆναι, διήμαρτε δέ σφων τότε. οἵ τε γὰρ δυνατοί, μηδὲ ἐκ τοῦ πρὶν αὐτῷ ἀρεσκόμενοι, διεκώλυσαν αὐτὰ ψηφισθῆναι· καὶ αὐτῶν τῶν ὑπάτων 3
Ἀφράνιος μέν, ὀρχεῖσθαι γὰρ βέλτιον ἤ τι διαπράσ-

σειν ἠπίστατο, πρὸς οὐδὲν αὐτῷ συνήρατο, Μέτελ-
λος δὲ ὀργῇ, ὅτι τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καίτοι παῖδας
ἐξ αὐτῆς ἔχων, ἀπεπέμπετο, καὶ πάνυ πρὸς πάντα
4 ἀντέπραξεν. ὅ τε Λούκουλλος ὁ Λούκιος, ᾧ ποτε ἐν
τῇ Γαλατίᾳ ὁ Πομπήιος ἐντυχὼν ὑπερφρόνως ἐκέ-
χρητο, πολύς τε αὐτῷ ἐνέκειτο, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν
ἰδίᾳ καὶ καθ᾽ ἕκαστον ὧν ἔπραξεν ἐπεξελθεῖν καὶ μὴ
5 πᾶσιν ἅμα αὐτοῖς τὴν κύρωσιν αἰτεῖν. ἄλλως τε γὰρ
δίκαιον εἶναι ἔλεγε μὴ πάντα ἁπλῶς ὅσα ἐπεποιήκει,
καὶ ἃ μηδείς σφων ἠπίστατο ὁποῖα εἶναι, βεβαιωθῆ-
ναι ὥσπερ ὑπὸ δεσπότου τινὸς γεγενημένα· καὶ ἐπειδὴ
καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων κατελελύκει τινά, ἠξίου ἐξε-
τασμὸν ἑκατέρων ἐν τῇ βουλῇ γενέσθαι, ἵν᾽ ὁπότερ᾽
ἂν αὐτοῖς ἀρέσῃ κυρώσωσι. καὶ αὐτῷ καὶ ὁ Κάτων
ὅ τε Μέτελλος οἵ τε ἄλλοι οἱ τὰ αὐτά σφισι βουλό-
50 μενοι ἰσχυρῶς συνεμάχουν. τοῦ γοῦν δημάρχου τοῦ
τὴν γῆν τοῖς τῷ Πομπηίῳ συνεξητασμένοις κατανεῖ-
μαι ἐσηγουμένου προσγράψαντος τῇ γνώμῃ τὸ καὶ
πᾶσι τοῖς πολίταις, ὅπως τοῦτό τε αὐτὸ ῥᾷον ψηφί-
σωνται καὶ τὰ πραχθέντα αὐτῷ βεβαιώσωσι, κλήρους
τινὰς δοθῆναι, ἐπὶ πᾶν ὁ Μέτελλος ἀνθιστάμενος
ἐπεξῆλθεν, ὥστε καὶ ἐς τὸ οἴκημα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐμβλη-
θῆναι καὶ τὴν γερουσίαν ἐνταῦθα ἀθροῖσαι ἐθελῆ-
2 σαι. ἐπεί τε ἐκεῖνος, Λούκιος δὲ δὴ Φλαούιος ὠνο-
μάζετο, τό τε βάθρον τὸ δημαρχικὸν ἐν αὐτῇ τῇ
ἐσόδῳ αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ καθεζόμενος ἐμ-
ποδὼν ὥστε μηδένα ἐσιέναι ἐγίγνετο, τόν τε τοῖχον
τοῦ δεσμωτηρίου διακοπῆναι ἐκέλευσεν, ὅπως δι᾽ αὐ-
τοῦ ἡ βουλὴ ἐσέλθῃ, καὶ ὡς νυκτερεύσων κατὰ χώ-
3 ραν παρεσκευάζετο. μαθὼν οὖν τοῦθ᾽ ὁ Πομπήιος,
καὶ αἰσχυνθείς τε ἅμα καὶ δείσας μὴ καὶ ὁ δῆμος
ἀγανακτήσῃ, προσέταξε τῷ Φλαουίῳ ἀπαναστῆναι.

ἔλεγε μὲν γὰρ ὡς τοῦ Μετέλλου τοῦτ' ἀξιώσαντος,
οὐ μὴν ἐπιστεύετο· τὸ γὰρ φρόνημα αὐτοῦ κατάδη-
λον πᾶσιν ἦν. ἀμέλει τῶν ἄλλων δημάρχων ἐξελέ- 4
σθαι αὐτὸν βουληθέντων οὐκ ἠθέλησεν. οὔκουν οὐδ'
αὖθις ἀπειλήσαντι τῷ Φλαουίῳ μηδὲ ἐς τὸ ἔθνος ὃ
ἐκεκλήρωτο ἐπιτρέψειν αὐτῷ, εἰ μὴ συγχωρήσειέν οἱ
διανομοθετῆσαι, ἐξελθεῖν, ὑπεῖξεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ
ἄσμενος ἐν τῇ πόλει κατέμεινεν. ὁ οὖν Πομπήιος 5
ἐπειδὴ μηδὲν διά τε τὸν Μέτελλον καὶ διὰ τοὺς ἄλ-
λους διεπράξατο, ἔφη μὲν φθονεῖσθαί τε ὑπ' αὐτῶν
καὶ τῷ πλήθει τοῦτο δηλώσειν, φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ
ἐκείνου διαμαρτὼν μείζω αἰσχύνην ὄφλῃ, κατέβαλε
τὴν ἀξίωσιν. καὶ ὁ μὲν οὕτω γνοὺς ὅτι μηδὲν ὄντως 6
ἴσχυεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ὄνομα καὶ τὸν φθόνον ἐφ' οἷς
ἠδυνήθη ποτὲ εἶχεν, ἔργῳ δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν ἀπώ-
νητο, μετεμέλετο ὅτι τά τε στρατόπεδα προαφῆκε καὶ
ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς ἐξέδωκε· Κλώδιος δὲ ἐπεθύ- 51
μησε μὲν διὰ τοὺς δυνατοὺς ἐπὶ τῇ δίκῃ δημαρχῆ-
σαι, καί τινας τῶν δημαρχούντων προκαθῆκεν ἐση-
γήσασθαι τὸ καὶ τοῖς εὐπατρίδαις τῆς ἀρχῆς μετα-
δίδοσθαι, ὡς δ' οὐκ ἔπεισε, τήν τε εὐγένειαν ἐξω-
μόσατο καὶ πρὸς τὰ τοῦ πλήθους δικαιώματα ἐς αὐ-
τόν σφων τὸν σύλλογον ἐσελθών, μετέστη. καὶ ᾔτησε 2
μὲν εὐθὺς τὴν δημαρχίαν, οὐκ ἀπεδείχθη δὲ ἐναν-
τιωθέντος οἱ τοῦ Μετέλλου· ἐν γένει τε γὰρ αὐτῷ
ἦν, καὶ τοῖς πραττομένοις ὑπ' αὐτοῦ οὐκ ἠρέσκετο.
πρόφασιν δὲ ἐποιήσατο ὅτι μὴ κατὰ τὰ πάτρια ἡ ἐκ-
ποίησις αὐτοῦ ἐγεγόνει· ἐν γὰρ τῇ ἐσφορᾷ τοῦ φρα-
τριατικοῦ νόμου μόνως ἐξῆν τοῦτο γίγνεσθαι.

ταῦτά τε οὖν οὕτως ἐπράχθη, καὶ ἐπειδὴ τὰ τέλη 3
δεινῶς τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἐλύπει,
ὁ μὲν νόμος ὁ καταλύσας αὐτὰ πᾶσιν ἀρεστὸς ἐγένετο,

τῷ δὲ στρατηγῷ τῷ ἐσενεγκόντι αὐτὸν ἀχθόμενοι οἱ
βουλευταί, οὐ γὰρ Μέτελλος ὁ Νέπως ἦν, ἠθέλησαν
τό τε ὄνομα αὐτοῦ ἀπαλεῖψαι ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ ἕτε-
4 ρον ἀντεγγράψαι. καὶ οὐκ ἐπράχθη μὲν τοῦτο, κα-
ταφανὲς μέντοι πᾶσιν ἐγένετο ὅτι μηδὲ τὰς εὐεργε-
σίας παρὰ τῶν φαύλων ἀνδρῶν ἡδέως ἐδέχοντο. κἀν
τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ Φαῦστος ὁ τοῦ Σύλλου παῖς
ἀγῶνά τε μονομαχίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ἐποίησε, καὶ τὸν
δῆμον λαμπρῶς εἱστίασε, τά τε λουτρὰ καὶ τὸ ἔλαιον
προῖκα αὐτοῖς παρέσχεν.
52 ἐν μὲν δὴ τῇ πόλει ταῦτ' ἐγίγνετο, ὁ δὲ δὴ Καῖ-
σαρ τῆς τε Λυσιτανίας μετὰ τὴν στρατηγίαν ἦρξε,
καὶ δυνηθεὶς ἂν τὰ ληστικά, ἅπερ που ἀεὶ παρ' αὐ-
τοῖς ἦν, ἄνευ μεγάλου τινὸς πόνου καθήρας ἡσυχίαν
ἔχειν, οὐκ ἠθέλησε· δόξης τε γὰρ ἐπιθυμῶν, καὶ
τὸν Πομπήιον τούς τε ἄλλους τοὺς πρὸ αὐτοῦ μέγα
2 ποτὲ δυνηθέντας ζηλῶν, οὐδὲν ὀλίγον ἐφρόνει, ἀλλ'
ἤλπιζεν, ἄν τι τότε κατεργάσηται, ὕπατός τε εὐθὺς
αἱρεθήσεσθαι καὶ ὑπερφυᾶ ἔργα ἀποδείξεσθαι, διά
τε τἆλλα καὶ ὅτι ἐν τοῖς Γαδείροις, ὅτε ἐταμίευε, τῇ
μητρὶ συγγίγνεσθαι ὄναρ ἔδοξε, καὶ παρὰ τῶν μάν-
τεων ἔμαθεν ὅτι ἐν μεγάλῃ δυνάμει ἔσται. ὅθενπερ
καὶ εἰκόνα Ἀλεξάνδρου ἐνταῦθα ἐν τῷ Ἡρακλέους
ἀνακειμένην ἰδὼν ἀνεστέναξε, καὶ κατωδύρατο ὅτι
3 μηδέν πω μέγα ἔργον ἐπεποιήκει. ἀπ' οὖν τούτων,
ἐξὸν αὐτῷ εἰρηνεῖν, ὥσπερ εἶπον, πρὸς τὸ ὄρος τὸ
Ἑρμίνιον ἐτράπετο καὶ ἐκέλευσε τοὺς οἰκήτορας αὐ-
τοῦ ἐς τὰ πεδινὰ μεταστῆναι, πρόφασιν μὲν ὅπως
μὴ ἀπὸ τῶν ἐρυμνῶν ὁρμώμενοι ληστεύωσιν, ἔργῳ
δὲ εὖ εἰδὼς ὅτι οὐκ ἄν ποτε αὐτὸ ποιήσειαν, κἀκ
4 τούτου πολέμου τινὰ ἀφορμὴν λήψεται. ὃ καὶ ἐγέ-
νετο. τούτους τε οὖν ἐς ὅπλα ἐλθόντας ὑπηγάγετο·

καὶ ἐπειδὴ τῶν πλησιοχώρων τινές, δείσαντες μὴ
καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁρμήσῃ, τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας
τά τε ἄλλα τὰ τιμιώτατα ὑπὲρ τὸν Δώριον ὑπεξέ-
θεντο, τὰς πόλεις σφῶν ἐν ᾧ τοῦτ᾽ ἔπραττον προ-
κατέσχε, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἐκείνοις προσέμιξε.
προβαλλομένων τε τὰς ἀγέλας αὐτῶν, ὅπως σκεδα- 5
σθεῖσι τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς τὴν τῶν βοσκημάτων ἁρ-
παγὴν ἐπίθωνται, τὰ τετράποδα παρῆκε καὶ αὐτοὺς
ὑπολαβὼν ἐνίκησε. κἀν τούτῳ μαθὼν τοὺς τὸ Ἑρ- 53
μίνιον οἰκοῦντας ἀφεστηκέναι τε καὶ ἐπανιόντα αὐ-
τὸν ἐνεδρεύειν μέλλειν, τότε μὲν ἑτέραν ἀνεχώρη-
σεν, αὖθις δὲ ἐπεστράτευσέ σφισι, καὶ κρατήσας
πρὸς τὸν ὠκεανὸν φεύγοντας αὐτοὺς κατεδίωξεν.
ἐπειδή τε τὴν ἤπειρον ἐκλιπόντες ἐς νῆσόν τινα ἐπε- 2
ραιώθησαν, αὐτὸς μέν, οὐ γὰρ πλοίων εὐπόρει, κατὰ
χώραν ἔμεινε, σχεδίας δὲ συμπήξας μέρος τι τοῦ
στρατοῦ δι᾽ αὐτῶν ἔπεμψε, καὶ συχνοὺς ἀπέβαλε·
γῇ γάρ τινι πρὸς τῇ νήσῳ οὔσῃ προσχὼν ὁ τὴν ἡγε-
μονίαν σφῶν ἔχων, καὶ ὡς καὶ πεζῇ διαβαδίσοντας
αὐτοὺς ἐκβιβάσας, ἔπειτα αὐτός τε ὑπὸ τῆς ἀναρ-
ροίας ἐκβιασθεὶς ἐξανήχθη καὶ ἐκείνους ἐγκατέλιπε,
καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἄλλοι γενναίως ἀμυνόμενοι ἔπεσον, 3
Πούπλιος δὲ δὴ Σκαιούιος μόνος τε περιλειφθεὶς
καὶ τῆς ἀσπίδος στερηθεὶς πολλά τε τραυματισθεὶς
ἔς τε τὸ ὕδωρ ἐσεπήδησε καὶ διενήξατο. τότε μὲν 4
δὴ ταῦτ᾽ ἐγένετο· ὕστερον δὲ ὁ Καῖσαρ πλοῖα ἀπὸ
Γαδείρων μεταπεμψάμενος ἐς τὴν νῆσον παντὶ τῷ
στρατῷ ἐπεραιώθη, καὶ ἀκονιτὶ αὐτούς, κακῶς ὑπὸ
σιτοδείας ἔχοντας, παρεστήσατο. κἀντεῦθεν ἐς Βρι-
γάντιον πόλιν Καλλαικίας παραπλεύσας τῷ τε ῥοθίῳ
σφᾶς τοῦ πρόσπλου, οὐπώποτε ναυτικὸν ἑορακότας,
ἐξεφόβησε καὶ κατεστρέψατο.

54 πράξας δὲ ταῦτα, καὶ νομίσας ἱκανὴν ἀπ' αὐτῶν ἐπιβασίαν πρὸς τὴν ὑπατείαν εἰληφέναι, σπουδῇ πρὸς τὰς ἀρχαιρεσίας, καὶ πρὶν τὸν διάδοχον ἐλθεῖν, ὥρμησε, καὶ ἠξίου καὶ πρὸ τοῦ πέμψαι τὰ ἐπινίκια, ἐπειδὴ μὴ οἷά τε προδιεορτασθῆναι ἦν, αἰτῆσαι αὐτήν.
2 μὴ τυχὼν δέ, τοῦ Κάτωνος ὅτι μάλιστα ἐναντιωθέντος, ἐκεῖνα μὲν εἴασε· καὶ γὰρ ἤλπιζε πολὺ πλείω καὶ μείζω ὕπατος ἀποδειχθεὶς καὶ ἔργα πράξειν καὶ ἐπινίκια πέμψειν. πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις, ἐφ' οἷς μέγα ἀεί ποτε ἐφρόνει, ἵππος τις αὐτῷ διαφυὰς ἐν ταῖς τῶν προσθίων ποδῶν ὁπλαῖς ἔχων ἐγεννήθη, καὶ ἐκεῖνον μὲν γαυρούμενος ἔφερεν, ἄλλον
3 δὲ ἀναβάτην οὐδένα ἀνεδέχετο. ὥστε καὶ ἐκ τούτου μικρὸν οὐδὲν προσδοκῶν τὰ μὲν νικητήρια ἑκὼν ἀφῆκεν, ἐς δὲ τὴν πόλιν ἐσελθὼν καὶ ἐπαγγειλάμενος τὴν ἀρχὴν οὕτω τούς τε ἄλλους καὶ τὸν Πομπήιον τόν τε Κράσσον ἐξεθεράπευσεν, ὥστε δι' ἔχθρας ἀλλήλοις ἔτι καὶ τότε αὐτοὺς ὄντας καὶ τὰς ἑταιρείας ἔχοντας, καὶ πρὸς πάνθ' ὅσα ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον ἐθέλοντα αἴσθοιτο ἀντιστασιάζοντας, προσποιήσασθαι, καὶ ὑπὸ πάντων αὐτῶν ὁμοθυμαδὸν ἀποδειχθῆναι.
4 καίτοι τοῦτο τὴν σοφίαν ἐς τὰ μάλιστα αὐτοῦ τεκμηριοῖ, ὅτι τόν τε καιρὸν καὶ τὸ μέτρον τῆς θεραπείας αὐτῶν καὶ ἔγνω καὶ διέθετο οὕτως ὥστ' ἀμφοτέρους ἅμα, καίπερ ἀντιπράττοντάς σφισι, προσθέσθαι.

55 καὶ οὐδὲ τοῦτ' αὐτῷ ἀπέχρησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους συνήλλαξεν, οὐχ ὅτι συνενεχθῆναί σφας ἤθελεν, ἀλλ' ὅτι δυνατωτάτους τε ἑώρα ὄντας, καὶ εὖ ἠπίστατο ὅτι οὔτε χωρὶς τῆς παρ' ἐκείνων ἀμφοτέρων ἢ καὶ θατέρου βοηθείας μέγα τι ἰσχύσει, κἂν τὸν ἕτερον ὁποτερονοῦν αὐτῶν προσεταιρίσηται, ἀνταγωνιστήν τε διὰ τοῦτο τὸν ἕτερον ἕξει καὶ πλέον

ὑπ' αὐτοῦ σφαλήσεται ἢ ὑπὸ τοῦ συναιρομένου οἱ κατεργάσεται. τοῦτο μὲν γὰρ προθυμότερον ἐδόκουν 2
αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι τοῖς ἐχθροῖς ἀντιπράττειν ἢ συναγωνίζεσθαι τοῖς ἐπιτηδείοις, οὐ κατ' ἐκεῖνο μόνον ὅτι ἥ τε ὀργὴ καὶ τὸ μῖσος σφοδροτέρας τὰς σπουδὰς πάσης φιλίας ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ὁ δὲ ὑπὲρ ἑτέρου πράττων τήν τε ἡδονὴν κατορθώσας καὶ τὴν λύπην σφαλεὶς οὐχ ὁμοίας ἔχουσι·
τοῦτο δὲ προχειρότερον ἐμποδίζειν τέ τινας καὶ κω- 3
λύειν μηδεμίαν αὔξησιν λαβεῖν ἢ ἐπὶ μέγα προάγειν ἐθέλειν, διά τε τἆλλα καὶ μάλισθ' ὅτι ὁ μὲν οὐκ ἐῶν τινα αὐξηθῆναι τοῖς τε ἄλλοις ἅμα καὶ ἑαυτῷ χαρίζεται, ὁ δὲ ἐξαίρων τινὰ ἐπαχθῆ αὐτὸν ἀμφοτέροις σφίσι ποιεῖ.

τούτων δὴ οὖν ἕνεκα καὶ ὁ Καῖσαρ τότε τε αὐ- 56
τοὺς ὑπῆλθε καὶ μετὰ τοῦτο ἀλλήλοις κατήλλαξεν. οὔτε γὰρ δίχα τούτων δυνήσεσθαί τι ἀεὶ καὶ οὐκ ἂν θατέρῳ ποτὲ αὐτῶν προσκροῦσαι ἐνόμιζεν, οὔτ' αὖ ἐφοβήθη μὴ καὶ συμφρονήσαντες κρείττους αὐτοῦ γένωνται· πάνυ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι τῶν μὲν ἄλλων εὐθὺς διὰ τῆς ἐκείνων φιλίας, αὐτῶν δ' οὐ πολλῷ ὕστερον δι' ἀλλήλων κρατήσοι. καὶ ἔσχεν οὕτω.
[τούτων μὲν οὖν ἕνεκα καὶ συνεβίβασεν αὐτοὺς καὶ 2
προσεποιήσατο.] καὶ γὰρ ὁ Πομπήιος ὅ τε Κράσσος ὡς ἀπ' οἰκείας καὶ αὐτοὶ αἰτίας πρός τε ἀλλήλους, ἐπειδὴ τάχιστα ὥρμησαν, κατελύσαντο καὶ ἐκεῖνον ἐς τὴν κοινωνίαν τῶν πραγμάτων προσέλαβον. Πομ- 3
πήιος μὲν γὰρ οὔτ' αὐτὸς ὅσον ἤλπισεν ἰσχύων, καὶ τὸν Κράσσον ἐν δυνάμει ὄντα τόν τε Καίσαρα αὐξανόμενον ὁρῶν, καὶ ἔδεισε μὴ παντάπασιν ὑπ' αὐτῶν καταλυθῇ, καὶ ἐπήλπισε, προσκοινωνήσας σφίσι τῶν παρόντων, τὴν ἀρχαίαν δι' αὐτῶν ἐξουσίαν ἀναλή-

4 ψεσθαι· Κράσσος δὲ ἠξίου τε πάντων ἀπό τε τοῦ
γένους καὶ ἀπὸ τοῦ πλούτου περιεῖναι, καὶ ἐπειδὴ
τοῦ τε Πομπηίου παρὰ πολὺ ἠλαττοῦτο καὶ τὸν Καί-
σαρα ἐπὶ μέγα ἀρθήσεσθαι ἐνόμιζεν, ἐς ἀντίπαλον
αὐτοὺς ἀλλήλοις καταστῆσαι ἠθέλησεν, ὅπως μηδέ-
τερός σφων ὑπέρσχῃ, προσδοκήσας ἐκείνους τε ἀν-
ταγωνιστὰς ἰσοκρατεῖς ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸς ἐν τούτῳ
τήν τε ἑκατέρου φιλίαν ἐκκαρπώσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμ-
5 φοτέρους τιμηθήσεσθαι. ἀκριβῶς μὲν γὰρ οὔτε τὰ
τοῦ πλήθους οὔτε τὰ τῆς βουλῆς ἐπολίτευε, τῆς δὲ
ἰδίας αὐτοῦ δυναστείας ἕνεκα πάντ᾽ ἔπραττε, καὶ
διὰ τοῦθ᾽ ὑπήρχετό τε ἀμφοτέρους σφᾶς ὁμοίως καὶ
τὴν πρὸς ἑκατέρους ἔχθραν ἐξέκλινεν, ἐπὶ τοσοῦτον
ἐν τῷ μέρει κεχαρισμένα ἀμφοῖν σπουδάζων ἐφ᾽ ὅσον
ἤμελλε τοῦ μὲν καταθυμίου παντὸς ἑκατέροις αἰτια-
θήσεσθαι, τῶν δὲ δυσχερεστέρων μὴ μεταλήψεσθαι.
57 οὕτω μὲν δὴ καὶ διὰ ταῦτα οἱ τρεῖς τήν τε φι-
λίαν συνέθεντο, καὶ ὅρκοις αὐτὴν πιστωσάμενοι τά
τε κοινὰ δι᾽ ἑαυτῶν ἐποιήσαντο, κἀκ τούτου καὶ ἀν-
τεδίδοσάν σφισι καὶ ἀντελάμβανον παρ᾽ ἀλλήλων ὅσα
ἔν τε ἐπιθυμίᾳ εἶχον καὶ πρὸς τὰ παρόντα ἥρμοττεν
2 αὐτοῖς πράττεσθαι. συμφρονησάντων δὲ ἐκείνων
καὶ τὰ ἑταιρικά σφων ὡμολόγησαν, καὶ ἐποίουν καὶ
οὗτοι μετὰ ἀδείας ὅσα ἤθελον, ἡγεμόσι πρὸς πάντα
αὐτοῖς χρώμενοι, ὥστε τὸ σωφρονοῦν ὀλίγον ἔν τε
τῷ Κάτωνι, καὶ εἰ δή τις ἄλλος τὰ αὐτὰ αὐτῷ φρο-
3 νεῖν δοκεῖν ἐβούλετο, καταλειφθῆναι. καθαρῶς μὲν
γὰρ καὶ ἄνευ τινὸς ἰδίας πλεονεξίας οὐδεὶς τῶν τότε
τὰ κοινὰ πλὴν τοῦ Κάτωνος ἔπραττεν· αἰσχυνόμενοι
δέ τινες τοῖς δρωμένοις, καὶ ἕτεροι καὶ ζηλοῦν αὐ-
τὸν ἐφιέμενοι, προσήπτοντο μέν πῃ τῶν πραγμάτων
καί τι τῶν ὁμοίων οἱ διεδείκνυντο, οὐ μὴν καὶ διαρ-

κεῖς, ἅτε ἐξ ἐπιτηδεύσεως, ἀλλ' οὐκ ἀπ' ἀρετῆς ἐμφύτου ὁρμώμενοι, ἦσαν.

ἐς τοῦτο μὲν δὴ τότε τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα 58
οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι προήγαγον, ἐπὶ πλεῖστον ὅσον τὴν συνωμοσίαν σφῶν ἀποκρυψάμενοι. ἐποίουν μὲν γὰρ ὅσα ἐδέδοκτό σφισιν, ἐσχηματίζοντο δὲ καὶ προεβάλλοντο τὰ ἐναντιώτατα, ὅπως ἔτ' ἐπὶ μακρότατον διαλάθωσι, μέχρις ἂν ἱκανῶς παρασκευάσωνται. οὐ μέν- 2
τοι καὶ τὸ δαιμόνιον τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτῶν ἠγνόει, ἀλλὰ καὶ πάνυ τοῖς τι συνεῖναι τῶν τοιούτων δυναμένοις εὐθὺς τότε πάντα τὰ ἔπειτα ἀπ' αὐτῶν ἐσόμενα ἐξέφηνε· χειμών τε γὰρ τοιοῦτος ἐξαίφνης τήν τε πόλιν ὅλην καὶ τὴν χώραν ἅπασαν κατέσχεν 3
ὥστε πάμπολλα μὲν δένδρα πρόρριζα ἀνατραπῆναι, πολλὰς δὲ οἰκίας καταρραγῆναι, τά τε πλοῖα τὰ ἐν τῷ Τιβέριδι καὶ πρὸς τὸ ἄστυ καὶ πρὸς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ναυλοχοῦντα βαπτισθῆναι, καὶ τὴν γέφυραν τὴν ξυλίνην διαφθαρῆναι, καί τι καὶ θέατρον πρὸς 4
πανήγυρίν τινα ἐκ ξύλων ᾠκοδομημένον ἀνετράπη, καὶ ἄνθρωποι παρὰ πάντα ταῦτα παμπληθεῖς ἀπώλοντο. ἐκεῖνα μὲν δὴ οὖν καθάπερ εἰκὼν τῶν μελλόντων σφίσι καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῷ ὕδατι συμβήσεσθαι προεδείχθη.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΗ.

a. u. 695 Τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει ὁ Καῖσαρ τὸ σύμπαν θεραπεῦσαι πλῆθος ἠθέλησεν, ὅπως σφᾶς ἔτι καὶ μᾶλλον σφετερίσηται. βουληθεὶς δὲ καὶ τὰ τῶν δυνατῶν δοκεῖν, ἵνα μὴ καὶ δι' ἀπεχθείας αὐτῷ ὦσι, πράττειν, εἶπέ σφισι πολλάκις ὅτι οὔτε γράψοι τι ὃ μὴ καὶ ἐκεί-
2 νοις συνοίσει, καὶ δὴ γνώμην τινὰ περὶ τῆς χώρας, ἣν παντὶ τῷ ὁμίλῳ κατένειμεν, οὕτω συνέγραψεν ὥστε μηδὲ μικρόν τι αὐτῆς αἰτιαθῆναι· καὶ οὐδὲ ταύτην μέντοι ἐσοίσειν, εἰ μὴ βουλομένοις σφίσιν εἴη, ἐπλάττετο. τοῦ μὲν δὴ οὖν νόμου ἕνεκα οὐδεὶς αὐτῷ οὐδὲν ἐπικαλέσαι ἐδύνατο· τό τε γὰρ πλῆθος τῶν πολιτῶν ὑπέρογκον ὄν, ἀφ' οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα
3 ἐστασίαζον, πρός τε τὰ ἔργα καὶ πρὸς γεωργίας ἐτράπετο, καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Ἰταλίας ἠρημωμένα αὖθις συνῳκίζετο, ὥστε μὴ μόνον τοὺς ἐν ταῖς στρατείαις τεταλαιπωρημένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας διαρκῆ τὴν τροφὴν ἔχειν μήτε τῆς πόλεως οἴκοθέν τι δαπανωμένης μήτε τῶν δυνατῶν ζημιουμένων, ἀλλὰ
4 καὶ τιμὴν καὶ ἀρχὴν πολλῶν προσλαμβανόντων. τὴν δὲ χώραν τήν τε κοινὴν ἅπασαν πλὴν τῆς Καμπανίδος ἔνεμε, ταύτην γὰρ ἐν τῷ δημοσίῳ ἐξαίρετον διὰ τὴν ἀρετὴν συνεβούλευσεν εἶναι, καὶ τὴν λοιπὴν οὔτε παρὰ ἄκοντός τινος οὔτ' αὖ ὅσου ἂν οἱ γεωνόμοι βουληθῶσιν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν παρ' ἑκόντων,

ἔπειτα δὲ τοσούτου ὅσου ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς ἐτετί-
μητο, ἀγορασθῆναι ἐκέλευσε. χρήματά τε γὰρ πολλὰ 5
ἀπό τε τῆς λείας ἣν ὁ Πομπήιος εἰλήφει καὶ ἀπὸ
τῶν φόρων τῶν τε τελῶν τῶν προκαταστάντων περι-
εῖναί σφισιν ἔλεγε, καὶ χρῆναι αὐτά, ἅτε καὶ τοῖς
τῶν πολιτῶν κινδύνοις πεπορισμένα, ἐς αὐτοὺς ἐκεί-
νους ἀναλωθῆναι. καὶ μέντοι καὶ τοὺς γεωνόμους 6
οὔτ' ὀλίγους, ὥστε καὶ δυναστείᾳ τινὶ ἐοικέναι, οὔτ'
ἐξ ὑπευθύνων, ὥστε τινὰ δυσχερᾶναι, καθίστη, ἀλλὰ
πρῶτον μὲν τοῦ συχνοὺς τῆς τιμῆς μετασχεῖν, εἴκο-
σιν, ἔπειτα δὲ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, πλὴν ἑαυτοῦ.
πάνυ γάρ τι τοῦτο προδιωμολογήσατο, ὅπως μὴ δι' 7
ἑαυτόν τι γράφειν νομισθείη· αὐτὸς μὲν γὰρ τῇ τε
εὑρήσει καὶ τῇ ἐσηγήσει τοῦ πράγματος ἠρκεῖτο, ὥς
γε ἔλεγε, τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ καὶ τῷ Κράσσῳ τοῖς
τε ἄλλοις φανερῶς ἐχαρίζετο.

ἕνεκα μὲν οὖν τῶν γραφέντων ἀναίτιος ἦν, ὥστε 2
μὴ διᾶραι τὸ στόμα ὑπεναντίον οἱ μηδένα τολμῆσαι·
καὶ γὰρ προανέγνω αὐτὰ ἐν τῇ βουλῇ, καὶ ὀνομαστὶ
ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἀνακαλῶν ἐπηρώτησε μή τί τις
αἰτιᾶται, μεταγράψειν, ἢ καὶ παντελῶς ἀπαλείψειν,
εἴ γέ τῳ μὴ ἀρέσειέ τι, ὑποσχόμενος. τὸ δὲ δὴ σύμ- 2
παν καὶ πάνυ πάντες οἱ δυνατοὶ οἵ γε ἔξω τῆς συνω-
μοσίας ὄντες ἐδυσχέραινον. καὶ αὐτό γε τοῦτο αὐ-
τοὺς ἐς τὰ μάλιστα ἐλύπει, ὅτι τοιαῦτα συγγεγραφὼς
ἦν ὥστε μήτε τινὰ αἰτίαν δύνασθαι λαβεῖν καὶ πάν-
τας σφᾶς βαρύνειν· ὑπώπτευον γὰρ αὐτόν, ἐφ' ᾧπερ 3
που καὶ ἐγίγνετο, τό τε πλῆθος ἀπ' αὐτῶν ἀναρτή-
σεσθαι καὶ ὄνομα καὶ ἰσχὺν καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώ-
πους ἕξειν. καὶ διὰ τοῦτο, εἰ καὶ μηδείς οἱ ἀντέλε-
γεν, ἀλλ' οὔτι γε καὶ συνεπῄνουν. τοῖς μὲν δὴ οὖν
ἄλλοις ἐξήρκει τοῦτο, καὶ ἐπηγγέλλοντο μὲν ἀεὶ αὐτῷ

προβουλεύσειν, ἐποίουν δὲ οὐδέν, ἀλλὰ διατριβαὶ
3 καὶ ἀναβολαὶ τὴν ἄλλως ἐγίγνοντο· ὁ δὲ δὴ Κάτων
ὁ Μάρκος, ἦν δὲ ἄλλως μὲν ἐπιεικὴς καὶ οὐδενὶ νεο-
χμῷ ἀρεσκόμενος, οὐ μὴν καὶ ῥώμην τινὰ οὔτε ἐκ
φύσεως οὔτε ἐκ παιδείας ἔχων, τοῖς μὲν γεγραμμέ-
νοις οὐδὲν οὐδ' αὐτὸς ἐπεκάλει, τὸ δ' ὅλον ἠξίου τῇ
τε παρούσῃ σφᾶς καταστάσει χρῆσθαι καὶ μηδὲν ἔξω
2 αὐτῆς ποιεῖν. καὶ ἐμέλλησε μὲν ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖ-
σαρ ἐς τὸ δεσμωτήριον τὸν Κάτωνα ἐξ αὐτοῦ τοῦ
συνεδρίου ἐξελκύσας ἐμβαλεῖν· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνός τε
ἑτοιμότατα ἑαυτὸν ἀπάγεσθαι ἐπέδωκε, καὶ τῶν ἄλ-
λων οὐκ ὀλίγοι οἱ ἐφέσποντο, καί τις αὐτῶν Μάρκος
Πετρήιος ἐπιτιμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὅτι μηδέπω διαφει-
μένης τῆς βουλῆς ἀπαλλάττοιτο, ἔφη ὅτι μετὰ Κά-
τωνος ἐν τῷ οἰκήματι μᾶλλον ἢ μετὰ σοῦ ἐνταῦθα
3 εἶναι βούλομαι, κατηδέσθη, καὶ τόν τε Κάτωνα
ἀφῆκε καὶ τὴν γερουσίαν ἀπήλλαξε, τοσοῦτον μόνον
ὑπειπὼν ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς καὶ δικαστὰς τοῦ νόμου
καὶ κυρίους ἐποιησάμην, ὅπως, εἴ τι μὴ ἀρέσειεν
ὑμᾶς, μηδ' ἐς τὸν δῆμον ἐσενεχθείη· ἐπεὶ δ' οὐκ
ἐθέλετε προβουλεῦσαι, ἐκεῖνος αὐτὸς αἱρήσεται.

4 κἀκ τούτου οὐδ' ἄλλο τι τῇ γερουσίᾳ ἐν τῇ ἀρχῇ
ταύτῃ ἐπεκοινώνησεν, ἀλλ' ἐς τὸν δῆμον ἄντικρυς
2 πάνθ' ὅσα ἐβούλετο ἐσέφερεν. ἐθελήσας δ' οὖν καὶ
ὣς ὁμογνώμονας τῶν πρώτων τινὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
λαβεῖν, καὶ γὰρ ἤλπιζε μετεγνωκέναι τε αὐτοὺς καί
πῃ καὶ τὸ πλῆθος φοβηθήσεσθαι, ἤρξατο ἀπὸ τοῦ
συνάρχοντος, καὶ ἐπύθετο αὐτοῦ εἰ τὰ τοῦ νόμου
3 μέμφοιτο. ἐπεί τ' ἐκεῖνος οὐδὲν ἀπεκρίνατο πλὴν
ὅτι οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀρχῇ νεωτερι-
σθῆναί τι, αὐτός τε πρὸς ἱκετείαν αὐτοῦ ἐτράπετο
καὶ τὸν ὅμιλον συνδεηθῆναί οἱ ἔπεισεν, εἰπὼν ὅτι

*ἕξετε τὸν νόμον, ἂν οὗτος ἐθελήσῃ. ὁ οὖν Βίβουλος
μέγα ἀναβοήσας "οὐχ ἕξετε" ἔφη "τὸν νόμον τοῦτον
ἐν τῷ ἔτει τούτῳ, οὐδ' ἂν πάντες ἐθελήσητε". καὶ* 4
*ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἀπηλλάγη· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τῶν
μὲν ἄλλων τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων οὐδένα ἔτι διή-
ρετο, δείσας μὴ καὶ ἐκείνων τις ἐναντιωθῇ οἱ, τὸν
δὲ δὴ Πομπήιον τόν τε Κράσσον καίπερ ἰδιωτεύον-
τας παραγαγὼν ἐκέλευσε γνώμην περὶ τῶν γεγραμ-
μένων ἀποφήνασθαι, οὐχ ὅτι οὐκ ἠπίστατο τὴν διά-* 5
*νοιαν αὐτῶν, σύμπαντα γὰρ κοινῇ ἔπραττον, ἀλλ'
ἵνα αὐτοῖς τε ἐκείνοις τιμήν, ὅτι καίτοι μηδεμίαν ἀρ-
χὴν ἔχουσι συμβούλοις περὶ τοῦ νόμου χρῷτο, προσ-
θείη, καὶ τοὺς ἄλλους προσκαταπλήξειεν, ὁμογνώ-
μονας τοὺς πρώτους τε ὁμολογουμένως ἐν τῇ πόλει
τότε ὄντας καὶ μέγιστον παρὰ πάντας δυναμένους
λαβών, τῷ τε πλήθει καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο χαρίσαιτο,* 6
*τεκμηριῶν ὅτι μήτ' ἀτόπου μήτ' ἀδίκου τινὸς ὀρέ-
γοιντο, ἀλλ' ὧν καὶ ἐκεῖνοι καὶ δοκιμασταὶ καὶ ἐπαι-
νέται γίγνοιντο. ὅ τε οὖν Πομπήιος μάλα ἀσμένως* 5
*"οὐκ ἐγὼ" ἔφη "μόνος, ὦ Κυιρῖται, τὰ γεγραμμένα
δοκιμάζω, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη βουλὴ πᾶσα, δι' ὧν οὐχ
ὅτι τοῖς μετ' ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῖς μετὰ τοῦ Μετέλλου
συστρατευσαμένοις ποτὲ γῆν δοθῆναι ἐψηφίσατο. τότε* 2
*μὲν οὖν, οὐ γὰρ ηὐπόρει τὸ δημόσιον, εἰκότως ἡ δό-
σις αὐτῆς ἀνεβλήθη· ἐν δὲ δὴ τῷ παρόντι, παμ-
πλούσιον γὰρ ὑπ' ἐμοῦ γέγονε, προσήκει καὶ ἐκεί-
νοις τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν ἐπικαρπίαν
τῶν κοινῶν πόνων ἀποδοθῆναι." ταῦτ' εἰπὼν ἐπ-* 3
*εξῆλθέ τε καθ' ἕκαστον τῶν γεγραμμένων, καὶ πάντα
αὐτὰ ἐπῄνεσεν, ὥστε τὸν ὅμιλον ἰσχυρῶς ἡσθῆναι.
ὁ οὖν Καῖσαρ ἰδὼν τοῦτο ἐκεῖνόν τε ἐπήρετο εἰ βοη-
θήσοι οἱ προθύμως ἐπὶ τοὺς τἀναντία σφίσι πράτ-*

τοντας, καὶ τῷ πλήθει παρήνεσε προσδεηθῆναι πρὸς
4 τοῦτο αὐτοῦ. γενομένου δὲ τούτου ἐπαρθεὶς ὁ Πομ-
πήιος, ὅτι τῆς παρ' ἑαυτοῦ ἐπικουρίας, καίπερ μη-
δεμίαν ἡγεμονίαν ἔχοντος, καὶ ὁ ὕπατος καὶ ὁ ὅμιλος
ἔχρῃζεν, ἄλλα τε πολλὰ ἀνατιμῶν τε καὶ ἀποσεμνύ-
νων ἑαυτὸν διελέξατο, καὶ τέλος εἶπεν ὅτι, ἄν τις
τολμήσῃ ξίφος ἀνελέσθαι, καὶ ἐγὼ τὴν ἀσπίδα ἀνα-
5 λήψομαι. ταῦθ' οὕτως ὑπὸ τοῦ Πομπηίου λεχθέντα
καὶ Κράσσος ἐπήνεσεν. ὥστ' εἰ καί τισι τῶν ἄλλων
μὴ ἤρεσκεν, . . . οἱ ἄλλως τε ἄνδρες ἀγαθοὶ νομιζό-
μενοι καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἐχθρῶς, ὥς γε καὶ ἐδό-
κουν σφίσιν, ἔχοντες, οὐ γάρ πω ἡ καταλλαγὴ αὐτῶν
ἔκδηλος ἦν, συνήνουν οἷς ἐγεγράφει, πρόθυμοι πρὸς
τὴν τοῦ νόμου κύρωσιν ἐγένοντο.
6 οὐ μέντοι καὶ ὁ Βίβουλος ἐνεδίδου, ἀλλὰ τρεῖς
δημάρχους συναγωνιστὰς προσθέμενος ἐκώλυε τὸ
νομοθέτημα, καὶ τέλος, ἐπειδὴ μηκέτ' αὐτῷ μηδεμία
ἄλλη σκῆψις ἀναβολῆς ὑπελείπετο, ἱερομηνίαν ἐς πά-
σας ὁμοίως τὰς λοιπὰς τοῦ ἔτους ἡμέρας, ἐν ᾗ οὐδ'
ἐς ἐκκλησίαν ὁ δῆμος ἐκ τῶν νόμων συνελθεῖν ἐδύ-
2 νατο, προηγόρευσε. καὶ ἐπειδὴ ὅ τε Καῖσαρ βραχὺ
αὐτοῦ φροντίσας ῥητήν τινα ἡμέραν προεῖπεν, ἵν' ἐν
αὐτῇ νομοθετήσῃ, καὶ τὸ πλῆθος νυκτὸς τὴν ἀγορὰν
προκατέλαβεν, ἐπῆλθε μετὰ τῶν παρεσκευασμένων,
καὶ πρὸς μὲν τὸ Διοσκόρειον, ἀφ' οὗπερ ἐκεῖνος ἐδη-
μηγόρει, διέπεσε, τὰ μὲν αἰδοῖ τῶν ἀνθρώπων ὑπει-
3 κόντων οἱ, τὰ δὲ καὶ νομιζόντων αὐτὸν μὴ καὶ ἐναν-
τιωθήσεσθαί σφισιν, ὡς δὲ ἄνω τε ἐγένετο καὶ ἀντι-
λέγειν ἐπειρᾶτο, αὐτός τε κατὰ τῶν ἀναβασμῶν ἐώ-
σθη καὶ αἱ ῥάβδοι αὐτοῦ συνετρίβησαν, πληγάς τε
4 καὶ τραύματα ἄλλοι τε καὶ οἱ δήμαρχοι ἔλαβον. καὶ
ὁ μὲν νόμος οὕτως ἐκυρώθη, Βίβουλος δὲ τότε μὲν

ἀγαπητῶς ἐσώθη, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπείρασε μὲν ἐν
τῷ συνεδρίῳ αὐτὸν λῦσαι, ἐπέρανε δ' οὐδέν· τῇ γὰρ
τοῦ πλήθους σπουδῇ δεδουλωμένοι πάντες ἡσύχα-
ζον. ἀνεχώρησέ τε οὖν οἴκαδε, καὶ οὐκέτι τὸ παρά- 5
παν ἐς τὸ κοινὸν μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ ἔτους ἡμέ-
ρας παρῆλθεν, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκίᾳ καταμένων ἀεὶ τῷ
Καίσαρι, ὁσάκις γε ἐνεωτέριζέ τι, ἐνετέλλετο διὰ
τῶν ὑπηρετῶν ὅτι ἱερομηνία τε εἴη καὶ οὐδὲν ὁσίως
ἐκ τῶν νόμων ἐν αὐτῇ δύναιτο δρᾶσθαι. ἐπεχείρησε 6
μὲν γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τούτοις Πούπλιός τις Οὐατίνιος
δήμαρχος ἐς τὸ οἴκημα καταθέσθαι, τῶν δὲ συναρ-
χόντων οἱ ἐναντιωθέντων οὐκ ἐνέβαλεν, ἀλλ' ἐκεῖ-
νός τε οὕτω τῶν πολιτικῶν ἐξέστη καὶ οἱ δήμαρχοι
οἱ συνεξετασθέντες αὐτῷ οὐκέτ' οὐδὲν δημόσιον
ἔπραξαν. ὁ δ' οὖν Μέτελλος ὁ Κέλερ ὅ τε Κάτων, 7
καὶ Μάρκος τις δι' αὐτὸν Φαουώνιος, ζηλωτὴς ἐς
τὰ μάλιστα αὐτοῦ ὤν, τέως μὲν οὔτ' ὤμοσαν περὶ
τοῦ νόμου, τοῦτο γὰρ ἀρξάμενον τότε, ὥσπερ εἶπον,
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀτόπων ἐγίγνετο, καὶ ἀπι-
σχυρίζοντο, ἄλλοι τε καὶ ὁ Μέτελλος ὁ ἐς τὸν Νουμι-
δικὸν ἀναφέρων, μηδέποτε αὐτὸν συνεπαινέσειν· ὡς 2
μέντοι ... ἡμέρα ᾗ καὶ ἔμελλον τὰ τεταγμένα ἐπιτίμια
ὀφλήσειν, ὤμοσαν, ἤτοι κατὰ τὸ ἀνθρώπειον, ὑφ'
οὗ πολλοὶ ὑπισχνοῦνταί τέ τι καὶ ἀπειλοῦσι ῥᾷον ἢ
καὶ τῷ ἔργῳ ἐπεξίασιν, ἢ καὶ ὅτι μάτην ζημιωθήσε-
σθαι ἔμελλον, μηδὲν ἐκ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης σφῶν
τὸ κοινὸν ὠφελήσαντες. ὅ τε οὖν νόμος οὕτως ἐκυ- 3
ρώθη, καὶ προσέτι καὶ ἡ τῶν Καμπανῶν γῆ τοῖς
τρία τε πλείω τε ἔτι τέκνα ἔχουσιν ἐδόθη. καὶ διὰ
τοῦτο καὶ ἄποικος τῶν Ῥωμαίων ἡ Καπύη τότε πρῶ-
τον ἐνομίσθη.

τὸ μὲν οὖν πλῆθος ἐκ τούτων ὁ Καῖσαρ ἀνηρτή- 4

σατο, τοὺς δ' ἱππέας τὸ τριτημόριόν σφισι τῶν τε-
λῶν ἃ ἐμεμίσθωντο ἀφείς· πᾶσαί τε γὰρ αἱ τελωνίαι
δι' αὐτῶν ἐγίγνοντο, καὶ πολλάκις τῆς βουλῆς δεη-
θέντες ὅπως ἐκδικίας τινὸς τύχωσιν οὐχ εὕροντο,
5 ἄλλων τε καὶ τοῦ Κάτωνος ἀντιπραξάντων. ὡς δ' οὖν
καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος μηδ' ἀντειπόντος τινὸς ᾠκειώ-
σατο, πρῶτον μὲν τὰ πραχθέντα ὑπὸ τοῦ Πομπηίου
πάντα, μήτε τοῦ Λουκούλλου μήτ' ἄλλου τινὸς ἀν-
τιστάντος, ἐβεβαίωσεν, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ
6 διενομοθέτησε μηδενὸς ἐναντιουμένου. οὐδὲ γὰρ οὐδ'
ὁ Κάτων ἀντεῖπέ τι, καίπερ ἐν τῇ στρατηγίᾳ, ἣν
μετὰ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον ἔσχε, μηδαμοῦ τῆς
τῶν νόμων αὐτοῦ προσηγορίας, ὡς καὶ Ἰουλίων ἐπι-
καλουμένων, ἐπιμνησθείς· τὰ γὰρ δικαστήρια κατ'
αὐτοὺς ἀποκληρῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν γελοιότατα ἀπε-
κρύπτετο.

τούτους μὲν οὖν, ὅτι πάμπολλοί τέ εἰσι καὶ οὐδ'
ὁτιοῦν τῇδε τῇ συγγραφῇ συμβάλλονται, παραλείψω·
8 Κύιντος δὲ δὴ Φούφιος Καλῆνος ἀναμὶξ πάντων τὰς
ψήφους, ἔν γε ταῖς φιλονεικίαις, τά τε κρείττω πρὸς
σφᾶς ὡς ἑκάστου τῶν γενῶν ἄγοντος καὶ τὰ ἀτοπώ-
τερα ἐς ἑτέρους ἀπωθοῦντος, οὔσας εὑρών, ἐνομο-
θέτησε στρατηγῶν χωρὶς αὐτοὺς ὡς ἑκάστους ψηφί-
ζεσθαι, ἵν' εἰ μὴ καὶ κατ' ἄνδρα, τῷ κρύφα σφᾶς
τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ τά γε ἔθνη αὐτῶν ἔκδηλα ὅπως
φρονοίη γίγνοιτο.

2 τὰ μὲν οὖν ἄλλα αὐτὸς ὁ Καῖσαρ καὶ ἐσηγεῖτο
καὶ συνεβούλευε καὶ διέταττε πάντα καθάπαξ τὰν τῇ
πόλει, ὡς καὶ μόνος αὐτῆς ἄρχων· ὅθενπερ χαριεν-
τιζόμενοί τινες τὸ μὲν τοῦ Βιβούλου ὄνομα παντάπα-
σιν ἀπεσιώπων, τὸν δὲ δὴ Καίσαρα δύο καὶ ὠνόμα-
ζον καὶ ἔγραφον, Γάιόν τε Καίσαρα καὶ Ἰούλιον Καί-

σαρα ὑπατεύειν λέγοντες· τὰ δὲ δὴ καθ' ἑαυτὸν δι' 3
ἑτέρων διῆγε. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ πάνυ ἰσχυρῶς ἐφυ-
λάξατο, μηδὲν αὐτὸς ἑαυτῷ δοῦναι· καὶ διὰ τοῦτο
καὶ ῥᾷον πάνθ' ὅσων ἐπεθύμει κατειργάσατο. αὐτὸς
μὲν γὰρ οὐδενὸς προσδεῖσθαι ἔλεγεν, ἀλλὰ καὶ σφό-
δρα τοῖς παροῦσιν ἀρκεῖσθαι ἐσκήπτετο· ἕτεροι δέ, 4
ὡς καὶ ἀναγκαίου καὶ χρησίμου τοῖς πράγμασιν αὐ-
τοῦ ὄντος, καὶ ἐσηγήσαντο ὅσα ἠθέλησε καὶ κυρω-
θῆναι ἐποίησαν, οὐκ ἐν τῷ πλήθει μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ γερουσίᾳ. ὅ τε γὰρ ὅμιλος τοῦ τε Ἰλλυ- 5
ρικοῦ καὶ τῆς Γαλατίας τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἄρ-
ξαι αὐτῷ μετὰ τριῶν στρατοπέδων ἐπὶ ἔτη πέντε
ἔδωκε, καὶ ἡ βουλὴ τήν τε Γαλατίαν τὴν ἐπέκεινα
τῶν ὀρῶν καὶ στρατόπεδον ἕτερον προσεπέτρεψε.

φοβηθεὶς δ' οὖν καὶ ὣς μή τι ὁ Πομπήιος ἐν τῇ 9
ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ Γαβίνιος ὁ Αὖλος ὑπατεύσειν
ἔμελλε, νεωτερίσῃ, ἐκεῖνόν τε ἅμα καὶ τὸν ἕτερον
ὕπατον Λούκιον Πίσωνα συγγενείας ἀνάγκῃ προση-
ταιρίσατο· τῷ μὲν γὰρ Πομπηίῳ τὴν θυγατέρα, καί-
περ ἄλλῳ τινὶ ἠγγυηκώς, συνῴκισε, καὶ αὐτὸς τὴν
τοῦ Πίσωνος ἔγημε. καὶ ὁ μὲν οὕτω πανταχόθεν 2
ἐκρατύνθη, Κικέρων δὲ καὶ Λούκουλλος οὐκ ἀρε-
σκόμενοι τούτοις ἀποκτεῖναι τόν τε Καίσαρα καὶ τὸν
Πομπήιον διὰ Λουκίου τινὸς Οὐεττίου ἐπεχείρησαν
μέν, οὐκ ἠδυνήθησαν δέ, ἀλλ' ὀλίγου καὶ αὐτοὶ
προσαπώλοντο. προμηνυθεὶς γὰρ ἐκεῖνος καὶ συλ-
ληφθεὶς πρίν τι δρᾶσαι, κατεῖπεν αὐτῶν· καὶ εἴ γε 3
μὴ καὶ τὸν Βίβουλον ὡς καὶ συνεπιβουλεύοντά σφι-
σιν ἐσηγγέλκει, πάντως ἄν τι δεινὸν ἐπεπόνθεσαν·
νῦν δέ, ὅτι τοῦτον τῷ Πομπηίῳ τὸ πραττόμενον δη-
λώσαντα ἀμυνόμενος ᾐτιᾶτο, ὑπωπτεύθη μηδὲ ἐπὶ
τῶν λοιπῶν ἀληθεύειν, ἀλλ' ἐκ κατασκευασμοῦ τινος

πρὸς συκοφαντίαν τῶν ἀντιστασιωτῶν σφων παρεσκευάσθαι. καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλοι ἄλλα διεθρύ-
4 λουν· οὐ γάρ που καὶ διηλέγχθη τι, ἀλλ' ἐς τὸ πλῆθος ὁ Οὐέττιος ἐσαχθείς, καὶ μόνους οὓς εἶπον ὀνομάσας, ἔς τε τὸ οἴκημα ἐσέπεσε, κἀνταῦθα οὐ πολλῷ
10 ὕστερον ἐδολοφονήθη· ὕποπτος δ' οὖν ἐκ τούτων ὁ Κικέρων τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Πομπηίῳ γενόμενος ἐβεβαιώσατο τὴν ὑπόνοιαν ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίου ἀπολογίᾳ. οὗτος γὰρ πολλὰ μὲν καὶ δεινὰ καὶ τὸ ὑπήκοον τὸ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἄρξας αὐτῆς, καὶ τὸ
2 ἔνσπονδον εἰργάσατο, πολλὰ δὲ καὶ ἀντέπαθε. τά τε γὰρ τῶν Δαρδάνων καὶ τὰ τῶν πλησιοχώρων σφίσι πορθήσας οὐκ ἐτόλμησεν ἐπιόντας αὐτοὺς ὑπομεῖναι, ἀλλ' ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι μετὰ τῶν ἱππέων ὑποχωρήσας ἔφυγε, καὶ οὕτω τοὺς πεζοὺς ἐκεῖνοι περισχόντες ἔκ τε τῆς χώρας βιαίως ἐξήλασαν καὶ τὴν
3 λείαν προσαφείλοντο. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ περὶ τοὺς συμμάχους τοὺς ἐν τῇ Μυσίᾳ ποιήσας ἡττήθη πρὸς τῇ τῶν Ἰστριανῶν πόλει πρὸς τῶν Σκυθῶν τῶν Βασταρνῶν, ἐπιβοηθησάντων αὐτοῖς, καὶ ἀπέδρα. οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτίαν ἔσχεν, ἀλλ' ἐγράφη μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ Κατιλίνου συνωμοσίᾳ, ἑάλω δὲ δι' ἐκεῖνα, καὶ συνέβη αὐτῷ, ὧν μὲν ἐκρίνετο, μὴ ἐλεγ-
4 χθῆναι, ὧν δ' οὐκ ᾐτιάζετο, κολασθῆναι. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπήλλαξεν, ὁ δὲ δὴ Κικέρων ὑπὲρ αὐτοῦ τότε, ἅτε καὶ συνάρχοντός οἱ, ὑπερδικῶν πλείστην κατὰ τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ αἰτίου τῆς δίκης αὐτῷ γεγενημένου καταδρομὴν ἐποιήσατο, καί τινα αὐτῷ καὶ
11 προσελοιδόρησεν. ὁ δ' ἤχθετο μὲν ἐπ' αὐτοῖς ὥσπερ εἰκὸς ἦν, οὐ μὴν οὔτ' εἶπεν οὔτ' ἔπραξεν ὑβριστικὸν ἐς αὐτὸν οὐδέν, καίπερ ὑπατεύων. τοὺς γὰρ πολλοὺς ἔλεγε συχνὰ καὶ μάταια ἐξεπίτηδες ἐς τοὺς

κρείττονάς σφων ἐς φιλονεικίαν αὐτοὺς ὑπάγοντας..., ἵν᾿ ἴσοι σφίσι καὶ ὅμοιοι, ἄν γέ τι ὁμοιότροπον ἀντακούσωσι, δόξωσιν εἶναι· καὶ οὐκ ἠξίου ἀντίπαλον ἐκ τούτου οὐδένα ἑαυτῷ ποιεῖν. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τε 2
ἄλλοις τοῖς τι προπηλακίζουσιν αὐτὸν οὕτω προσεφέρετο, καὶ τότε τὸν Κικέρωνα ὁρῶν οὐχ ἑαυτῷ τοσοῦτον λοιδορήσασθαι ἐθέλοντα ὅσον ἀντακοῦσαί τι τῶν ὁμοίων, ὥς γε καὶ παρισωθῆναί οἱ ἐπιθυμοῦντα, βραχύ τε αὐτοῦ ἐφρόντισε καὶ οὐδὲν ὧν ἔλεγε προσεποιήσατο, ἀλλ᾿ εἴα αὐτὸν ἀφθόνως, καθάπερ τισὶν ἐπαίνοις ἑαυτοῦ, ταῖς λοιδορίαις χρῆσθαι. οὐ μέντοι καὶ 3
παντάπασιν ὀλιγώρως αὐτοῦ ἔσχεν. ἐπιεικεστέραν μὲν γὰρ ὄντως φύσιν εἰλήχει, καὶ οὐ πάνυ ῥᾳδίως ἐθυμοῦτο· συχνοὺς δ᾿ οὖν, ἅτε καὶ ἐν τοσούτοις πράγμασιν, ἐδικαίου, οὐ μὴν ὥστε καὶ δι᾿ ὀργῆς ἢ καὶ παραχρῆμα πάντως αὐτὸ ποιεῖν. θυμῷ μὲν δὴ 4
οὐδὲν ἐχαρίζετο, τοῦ δὲ δὴ καιροῦ διεσκόπει, καὶ τούς γε πλείους οὐδὲ αἰσθανομένους μετῄει. οὐ γὰρ ὅπως δόξειεν ἀμύνεσθαί τινας ἔπρασσεν, ἀλλ᾿ ὅπως ὅτι ἀνεπιφθονώτατα πρὸς τὸ συμφέρον ἑαυτῷ πάντα διοικήσειε. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀδήλως, καὶ ἐν οἷς ἥκιστα ἄν τις προσεδόκησε, τὰς τιμωρίας ἐπῆγε, τῆς τε φήμης ἕνεκα, τοῦ μὴ δοκεῖν ὀργίλως ἔχειν, 5
καὶ τοῦ μή τινα προαισθανόμενον προφυλάξασθαι ἢ καὶ προποιῆσαί τι δεινὸν αὐτόν, πρὶν παθεῖν, ἐπιχειρῆσαι. οὐ γὰρ τῶν ἤδη γεγονότων μᾶλλόν τι αὐτῷ ἔμελεν ἢ ἵνα ... καὶ λυθείη. κἀκ τούτου πολλοῖς μὲν 6
καὶ τῶν μεγάλα αὐτὸν λυπησάντων συνεγίγνωσκεν ἢ καὶ ἐπὶ βραχὺ ἐπεξῄει, ὅτι οὐδὲν ἔτι κακουργήσειν αὐτοὺς ἐπίστευε· πολλοὺς δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον τοῦ καθήκοντος ἐς ἀσφάλειαν ἐτιμωρεῖτο, λέγων ὅτι τὸ

*μὲν ... οὐκ ἄν ποτε ἀγένητον ... τῆς κολάσεως ὑπερ-
βολῇ πάντως τι δεινὸν πείσεται.*
12 *ἐξ οὖν τούτων τῶν λογισμῶν καὶ τότε αὐτὸς μὲν
τὴν ἡσυχίαν ἦγε, τὸν δὲ δὴ Κλώδιον ἀντιχαρίσασθαί
τι αὐτῷ, ὅτι τῆς μοιχείας αὐτοῦ οὐ κατηγόρησε, βου-
λόμενον αἰσθόμενος παρεσκεύασε κρύφα κατὰ τοῦ
2 Κικέρωνος. καὶ πρῶτον μὲν ἐς τὰ τοῦ πλήθους
δικαιώματα αὖθις αὐτόν, ὅπως νομίμως ἐκποιηθῇ,
συμπράττοντος αὐτῷ καὶ τοῦ Πομπηίου μετέστησεν,
ἔπειτα δὲ δήμαρχον εὐθὺς ἀποδειχθῆναι διεπράξατο.
3 οὗτος οὖν ὁ Κλώδιος ἐπεστόμισε μὲν καὶ τὸν Βίβου-
λον ἐσελθόντα τε ἐς τὴν ἀγορὰν ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρ-
χῆς, καὶ διανοούμενον μετὰ τῆς τοῦ ὅρκου πιστώ-
σεως καὶ περὶ τῶν παρόντων δημηγορῆσαι, ἐπέθετο
4 δὲ καὶ τῷ Κικέρωνι. καὶ ἐπειδὴ μὴ ἐδόκει οἱ ῥᾴδιον
a. u. 696 εἶναι ἄνδρα πάμπολυ ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τὴν τῶν
λόγων δεινότητα δυνάμενον καταλῦσαι, τρέπεται
πρὸς οἰκείωσιν οὐχ ὅτι τοῦ πλήθους, ἀλλὰ καὶ τῶν
ἱππέων τῆς τε βουλῆς, παρ' οἷσπερ που καὶ ὁ Κικέ-
ρων πλεῖστος ἐφέρετο, ἐλπίσας, ἂν τούτους σφετε-
ρίσηται, ῥᾳδίως αὐτόν, ἅτε καὶ διὰ φόβον μᾶλλον
5 ἢ δι' εὔνοιαν ἰσχύοντα, καθαιρήσειν. παμπληθεῖς
γὰρ ἐκ τῶν λόγων ἐλύπει, καὶ οὐκ ἐς τοσοῦτον οἵ τι
ὠφελούμενοι ὑπ' αὐτοῦ ᾠκειοῦντο ἐς ὅσον οἱ βλαπτό-
μενοι ἠλλοτριοῦντο. πρὸς γάρ τοι τῷ τοὺς πλείους
τῶν ἀνθρώπων προχειρότερον ἐπὶ τοῖς δυσχερεστέ-
ροις ἀγανακτεῖν ἢ τῶν ἀμεινόνων χάριν τισὶν ἔχειν,
καὶ τοῖς μὲν συναγορεύσασί σφισιν ἀποδεδωκέναι
τὸν μισθὸν νομίζειν, τοὺς δ' ἀντιδικήσαντας ἀμύνε-
6 σθαι τρόπον τινὰ προαιρεῖσθαι, πικροτάτους ἐχθροὺς
ἑαυτῷ ἐσεποίει περιεῖναί τε καὶ τῶν κρατίστων ἀεί
ποτε ἐπιχειρῶν καὶ τῇ παρρησίᾳ πρὸς πάντας ὁμοίως*

ἀκράτῳ καὶ κατακορεῖ χρώμενος, ἅτε καὶ τὴν δόξαν
τοῦ δύνασθαι συνεῖναί τε καὶ εἰπεῖν ἃ μηδεὶς ἄλλος,
καὶ πρὸ τοῦ χρηστὸς εἶναι δοκεῖν, θηρώμενος. ἔκ τε 7
οὖν τούτου, καὶ διότι μέγιστόν τε ἀνθρώπων ηὔχει
καὶ οὐδένα ἐξ ἴσου ἑαυτῷ ἦγεν, ἀλλὰ ἔν τε τοῖς λό-
γοις ὁμοίως καὶ ἐν τῷ βίῳ πάντας τε ὑπερεφρόνει
καὶ ἰσοδίαιτος οὐδενὶ ἠξίου εἶναι, φορτικός τε καὶ
ἐπαχθὴς ἦν, καὶ ἀπὸ τούτων καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων
οἷς ἤρεσκε, καὶ ἐφθονεῖτο καὶ ἐμισεῖτο. ὁ οὖν Κλώ- 13
διος ἐλπίσας αὐτὸν διὰ ταῦτα, ἂν τήν τε βουλὴν καὶ
τοὺς ἱππέας τόν τε ὅμιλον προπαρασκευάσηται, ταχὺ
κατεργάσεσθαι, τόν τε σῖτον προῖκα αὖθις διένειμε,
τὸ γὰρ μετρεῖσθαι τοῖς ἀπόροις τοῦ τε Γαβινίου ἤδη
καὶ τοῦ Πίσωνος ὑπατευόντων ἐσηγήσατο, καὶ τὰ 2
ἑταιρικὰ κολλήγια ἐπιχωρίως καλούμενα, ὄντα μὲν
ἐκ τοῦ ἀρχαίου, καταλυθέντα δὲ χρόνον τινά, ἀνε-
νεώσατο· τοῖς τε τιμηταῖς ἀπηγόρευσε μήτ' ἀπαλεί-
φειν ἔκ τινος τέλους μήτ' ἀτιμάζειν μηδένα, χωρὶς
ἢ εἴ τις παρ' ἀμφοτέροις σφίσι κριθεὶς ἁλοίη. τού- 3
τοις οὖν αὐτοὺς δελεάσας καὶ ἕτερόν τινα νόμον
ἔγραψε, περὶ οὗ διὰ πλειόνων ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰ-
πεῖν, ὅπως σαφέστερος τοῖς πολλοῖς γένηται. τῆς
γὰρ μαντείας τῆς δημοσίας ἔκ τε τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐξ
ἄλλων τινῶν, ὥσπερ εἶπον, ποιουμένης, τὸ μέγιστον
κῦρος ἡ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἶχεν, οὕτως ὥστε τὰ μὲν
ἄλλα οἰωνίσματα πολλὰ καὶ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν,
ἐκεῖνο δὲ ἐσάπαξ ἐπὶ πάσῃ τῇ ἡμέρᾳ γίγνεσθαι. τοῦτό 4
τε οὖν ἰδιώτατον ἐν αὐτῷ ἦν, καὶ ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν
ἄλλων ἁπάντων ἢ ἐπέτρεπε πραχθῆναί τινα, καὶ ἐγίγ-
νετο μηδενὸς ἔτι καθ' ἕκαστον οἰωνίσματος ἐπαγο-
μένου, ἢ ἐκώλυε, καὶ ἀνεχειρίζετό τι, τὰς δὲ δὴ τοῦ
δήμου διαψηφίσεις πάντως ἐπῖσχε, καὶ ἦν πρὸς αὐ-

τὰς ἀεὶ διοσημία, εἴτε ἐναίσιον εἴτε ἐξαίσιον ἐγένετο.
5 *καὶ τὸ μὲν αἴτιον τῆς νομίσεως ταύτης οὐκ ἔχω φρά-*
σαι, γράφω δὲ τὰ λεγόμενα. ἐπεὶ οὖν πολλοὶ ἐμ-
ποδίζειν ἢ νόμων ἐσφορὰς ἢ ἀρχόντων καταστάσεις
ἐς τὸν δῆμον ἐσαγομένας βουλόμενοι προεπήγγελλον
ὡς καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαντευ-
σόμενοι, ὥστε μηδεμίαν ἐν αὐτῇ κύρωσιν τὸν δῆμον
6 *σχεῖν, φοβηθεὶς ὁ Κλώδιος μὴ γραψαμένου αὐτοῦ*
τὸν Κικέρωνα ἀναβολήν τέ τινες ἐκ τοῦ τοιούτου καὶ
τριβὴν τῇ δίκῃ ἐμποιήσωσιν, ἐσήνεγκε μηδένα τῶν
ἀρχόντων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ψηφίσασθαί τι τὸν
δῆμον ἀναγκαῖον εἴη, τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γιγνόμενα
παρατηρεῖν.

14 *τοιαῦτα μὲν τότε ἐπὶ τὸν Κικέρωνα συνέγραψε.*
καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος, συνεὶς τὸ γιγνόμενον, Λούκιον
Νίννιον Κουαδρᾶτον δημαρχοῦντα ἐναντιωθῆναι πᾶσί
σφισιν ἀντιπαρεσκεύασεν, ἔδεισε μὴ καὶ θόρυβος ἐκ
τούτου καὶ διατριβή τις γένηται, καὶ ὑπῆλθεν αὐτὸν
2 *ἀπατήσας. προδιομολογησάμενος γὰρ αὐτῷ μηδ' ὁτι-*
οῦν, ἂν μηδὲν τῶν νομοθετουμένων ἐμποδίσῃ, κατ'
αὐτοῦ γράψειν, ἔπειτα τὴν ἡσυχίαν καὶ ἐκείνου καὶ
τοῦ Νιννίου ἄγοντος διενομοθέτησεν αὐτά, καὶ μετὰ
3 *τοῦτο καὶ τῷ Κικέρωνι ἐπεχείρησε. καὶ ὁ μὲν οὕτω,*
καίτοι φρονιμώτατος ἀξιῶν εἶναι, τότε ὑπὸ τοῦ Κλω-
δίου, εἴ γε ἐκεῖνον, ἀλλὰ μὴ τὸν Καίσαρα τούς τε ἄλ-
λους τοὺς μετ' αὐτῶν συνεστηκότας δεῖ λέγειν, ἠπα-
4 *τήθη· ὁ δὲ δὴ νόμος ὃν μετὰ ταῦτα ὁ Κλώδιος ἐσή-*
νεγκεν, ἄλλως μὲν οὐκ ἐδόκει ἐπ' αὐτῷ τίθεσθαι,
οὐδὲ γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶχεν, ἀλλὰ κατὰ πάντων
ἁπλῶς τῶν πολίτην τινὰ ἄνευ τῆς τοῦ δήμου κατα-
γνώσεως ἀποκτενούντων ἢ καὶ ἀπεκτονότων ἐσήγετο,
5 *ἔργῳ δὲ ἐπ' αὐτὸν ὅτι μάλιστα συνεγράφετο. ἔφερε*

μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν βουλήν, ὅτι τοῖς τε ὑπά-
τοις τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, δι᾽ ἥσπερ καὶ τὰ τοι-
αῦτά σφισι ποιεῖν ἐξὸν ἐγίγνετο, προσετετάχει, καὶ
μετὰ τοῦτο καὶ τοῦ Λεντούλου καὶ τῶν ἄλλων τῶν
τότε θανατωθέντων κατεψήφιστο· οὐ μέντοι ἀλλ᾽ ὁ 6
Κικέρων, ἐπειδὴ καὶ ἐσηγγέλκει περὶ αὐτῶν καὶ ἐσή-
γητο ἀεὶ καὶ ἐπεψηφίκει καὶ τέλος καὶ τὴν τιμωρίαν
σφῶν διά γε τῶν τὰ τοιαῦτα ὑπηρετούντων ἐπεποίητο,
καὶ τὴν αἰτίαν μόνος ἢ καὶ μάλιστα ἔσχε. καὶ διὰ 7
τοῦτο τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς αὐτῷ ἀντέπρασσε, καὶ τὴν
βουλευτικὴν ἐσθῆτα ἀπορρίψας ἐν τῇ ἱππάδι περιε-
νόστει, πάντας τε τούς τι δυναμένους, οὐχ ὅπως
τῶν ἐπιτηδείων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιστασιωτῶν, καὶ
μάλιστα τόν τε Πομπήιον καὶ τὸν Καίσαρα, ἅτε μηδὲ
τὴν ἔχθραν αὐτοῦ προσποιούμενον, καὶ ἡμέρας καὶ
νυκτὸς ὁμοίως περιιὼν ἐθεράπευε. καὶ ἐβούλοντο
γὰρ καὶ ἐκεῖνοι μήτε τὸν Κλώδιον αὐτοὶ παρεσκευα-
κέναι μήτε τοῖς γεγραμμένοις ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀρέσκεσθαι
δοκεῖν, τοιάνδε τινὰ ἐπὶ τὸν Κικέρωνα ἀπάτην, σφίσι
μὲν εὐπρεπῆ, ἐκείνῳ δὲ δὴ ἀφανῆ, προσεξεῦρον. ὁ 2
μὲν γὰρ Καῖσαρ ὑπείκειν αὐτῷ συνεβούλευε, μὴ καὶ
κατὰ χώραν μείνας ἀπόληται· καὶ ἵνα γε μᾶλλον ὑπ᾽
εὐνοίας τοῦτο ποιεῖν πιστευθῇ, ὑποστρατήγῳ οἱ χρή-
σεσθαι ὑπισχνεῖτο, ὅπως μὴ μετ᾽ ὀνείδους ὡς καὶ
ὑπεύθυνος ὤν, ἀλλ᾽ ἐπί τε ἀρχῆς καὶ μετὰ τιμῆς ἐκ-
ποδὼν δὴ τῷ Κλωδίῳ γένηται. ὁ δὲ δὴ Πομπήιος 3
τούτου μὲν αὐτόν, τό τε πρᾶγμα ἀπόδρασιν ἄντικρυς
ὀνομάζων, καὶ ἐς τὸν Καίσαρα ὡς γε καὶ κατ᾽ ἔχθραν
οὐκ ἐπιτηδείως οἱ συμβουλεύοντα ὑποσημαίνων, ἀπέ-
τρεπε, γνώμην δὲ ἐδίδου καταμεῖναι καὶ ἑαυτῷ τε
ἅμα καὶ τῇ βουλῇ μετὰ παρρησίας βοηθῆσαι, τόν τε
Κλώδιον εὐθὺς ἀμύνασθαι· οὔτε γὰρ διαπράξασθαί 4

τι αὐτὸν παρόντος τε ἐκείνου καὶ ἐναντιουμένου δυ-
νήσεσθαι ἔλεγε, καὶ προσέτι καὶ δίκην δώσειν καὶ
ἑαυτοῦ τι πρὸς τοῦτο συμπράξαντος. τοιούτους αὐ-
τῶν λόγους λεγόντων, οὐχ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις ἐγίγ-
νωσκον, ἀλλ' ἵν' ἐκεῖνον ἀνυπόπτως ἀπατήσωσι, τῷ
5 Πομπηίῳ προσέθετο. οὔτε γὰρ προϋπώπτευέ τι ἐς
αὐτόν, καὶ ἐπίστευε πάντως ὑπ' αὐτοῦ σωθήσεσθαι.
τῶν τε γὰρ ἄλλων πολλοὶ καὶ ᾐδοῦντο αὐτὸν καὶ ἐτί-
μων, ὥστε καὶ κινδυνεύοντας συχνοὺς τοὺς μὲν παρὰ
τῶν δικαστῶν, τοὺς δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν κατηγό-
6 ρων ῥύεσθαι· καὶ ὁ Κλώδιος, ἅτε καὶ ἐν γένει ποτὲ
αὐτῷ γενόμενος καὶ συστρατεύσας ἐπὶ πολὺν χρόνον,
οὐδὲν ὅ,τι οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐδόκει ποιήσειν.
τόν τε Γαβίνιον ἄντικρυς, ἅτε καὶ πάνυ φίλον αὐτῷ
ὄντα, καὶ τὸν Πίσωνα ἀπό τε τῆς ἐπιεικείας καὶ διὰ
τὴν τοῦ Καίσαρος συγγένειαν ὑπάρξειν οἱ προσεδό-
16 κησε. τούτοις τε οὖν τοῖς λογισμοῖς κρατήσειν ἐλ-
πίσας, καὶ γὰρ ἐθάρσει παρὰ λόγον ὥσπερ ἀνεξετά-
στως ἐδεδίει, καὶ φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐκ πονηροῦ συνει-
δότος τὴν ἀποδημίαν πεποιῆσθαι δόξῃ, τῷ μὲν Καί-
σαρι χάριν δή τινα ἔχειν ἔλεγε, τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ
ἐπείσθη.

2 καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπατηθεὶς παρεσκευάζετο ὡς
καὶ πολὺ τῶν ἐχθρῶν ὑπεροίσων. πρὸς γὰρ δὴ τοῖς
εἰρημένοις, οἵ τε ἱππεῖς συνελθόντες ἐς τὸ Καπιτώ-
λιον πρέσβεις ὑπὲρ αὐτοῦ πρός τε τοὺς ὑπάτους
καὶ τὴν γερουσίαν, ἄλλους τέ τινας ἐκ σφῶν καὶ
βουλευτὰς τόν τε Ὁρτήσιον τὸν Κύιντον καὶ Γάιον
3 Κουρίωνα, ἔπεμψαν· καὶ ὁ Νίννιος τά τε ἄλλα αὐτῷ
συνῄρετο, καὶ τὴν ἐσθῆτα τῷ πλήθει ὡς καὶ ἐπί τινι
κοινῇ συμφορᾷ μεταβαλεῖν παρῄνεσε. καὶ πολλοὶ
τοῦτο καὶ τῶν βουλευτῶν . . ., καὶ οὐ πρότερόν γε

μετεβάλοντο πρὶν τοὺς ὑπάτους σφίσι διὰ προγραφῆς
ἐπιτιμῆσαι. ἀλλ' ἦν γὰρ τὰ τῶν ἀντιστασιωτῶν αὐτοῦ 4
δυνατώτερα, οὔτε ὁ Κλώδιος χρηματίσασθαί τι ὑπὲρ
αὐτοῦ τῷ Νιννίῳ ἐπέτρεψεν, οὔτε Γαβίνιος τὴν πρόσο-
δον τοῖς ἱππεῦσιν ἐς τὴν βουλὴν ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ
ἕνα τινὰ αὐτῶν, ὡς πολὺς ἐνέκειτο, καὶ ἐκ τῆς πο-
λιτείας ἐξήλασε, τῷ τε Ὁρτησίῳ καὶ τῷ Κουρίωνι,
ὅτι καὶ ἀθροισθεῖσί σφισι συνεγένοντο καὶ τὴν πρεσ-
βείαν ὑπέστησαν, ἐπεκάλει. καὶ αὐτοὺς ὁ Κλώδιος 5
ἐς τὸ πλῆθος ἐσαγαγὼν πληγαῖς ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ διά
τινων προπαρεσκευασμένων συνέκοψε. καὶ μετὰ
ταῦτα ὅ τε Πίσων, καίπερ εὐνοϊκῶς τῷ Κικέρωνι
δοκῶν ἔχειν, καὶ συμβουλεύσας γε αὐτῷ, ὡς ἑώρα
ἀδύνατον ὂν ἄλλως αὐτὸν σωθῆναι, προϋπεξελθεῖν,
ὅμως ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ὠργίσθη, παρῆλθεν 6
ἐς τὴν ἐκκλησίαν ὅτε πρῶτον ἠδυνήθη, τὰ γὰρ πολλὰ
ἠρρώστει, καὶ πυθομένου τοῦ Κλωδίου τίνα γνώμην
περὶ τῶν γεγραμμένων ἔχοι, εἶπεν ὅτι οὐδέν μοι οὔτε
ὠμὸν οὔτε σκυθρωπὸν ἔργον ἀρέσκει· καὶ ὁ Γαβί-
νιος ἐρωτηθεὶς τὸ αὐτὸ τοῦτο οὐχ ὅπως ἐκεῖνον ἐπῄ-
νεσεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱππέων τῆς τε βουλῆς προσκα-
τηγόρησεν. ὁ μέντοι Καῖσαρ, ἔξω γὰρ τοῦ τείχους 17
ὁ Κλώδιος δι' αὐτόν, ἐπειδήπερ ἐξεστράτευτο, τὸν
ὅμιλον συναγαγὼν καὶ ἐκεῖνον ἐπιγνώμονα τῶν γε-
γραμμένων ἐποιήσατο, τὴν μὲν παρανομίαν τῶν περὶ
τὸν Λέντουλον πραχθέντων κατεψηφίσατο, τὴν μέν- 2
τοι τιμωρίαν τὴν ἐπ' αὐτοῖς γραφομένην οὐκ ἐδοκί-
μασεν· ὅσα μὲν γὰρ περὶ τῶν τότε γενομένων ἐφρό-
νησε, πάντας εἰδέναι ἔφη, τὴν γὰρ σῴζουσάν σφας
ψῆφον δεδωκὼς ἦν, οὐ μὴν καὶ προσήκειν ἐπὶ τοῖς
παρεληλυθόσι τοιοῦτόν τινα νόμον συγγράφεσθαι.
Καῖσαρ μὲν ταῦτ' εἶπε, Κράσσος δὲ διὰ μὲν τοῦ 3

υἱέος βοήθειάν τινα τῷ Κικέρωνι ἐνεδείκνυτο, αὐτὸς
δὲ τὰ τοῦ πλήθους ἔπραττε. καὶ ὁ Πομπήιος ὑπισ-
χνεῖτο μὲν αὐτῷ τὴν ἐπικουρίαν, σκήψεις δέ τινας
ἄλλοτε ἄλλας ποιούμενος καὶ ἀποδημίας συχνὰς ἐπί-
4 τηδες στελλόμενος οὐκ ἐπήμυνεν. ἰδὼν οὖν ταῦθ᾽ ὁ
Κικέρων καὶ φοβηθεὶς αὖθις ἐπεχείρησε μὲν ὅπλα
ἄρασθαι, τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸν Πομπήιον φανερῶς
προεπηλάκιζε, κωλυθεὶς δὲ ὑπό τε τοῦ Κάτωνος καὶ
τοῦ Ὁρτησίου, μὴ καὶ ἐμφύλιος ἐκ τούτου πόλεμος
γένηται, τότε δὴ καὶ ἄκων μετά τε αἰσχύνης καὶ μετὰ
κακοδοξίας, ὡς καὶ ἐκ τοῦ συνειδότος ἐθελοντὴς πε-
5 φευγώς, μετέστη. πρὶν δὲ δὴ ἀφορμῆσαι, ἔς τε τὸ
Καπιτώλιον ἀνέβη καὶ ἀγαλμάτιόν τι Ἀθηνᾶς ἀνέ-
θηκε, φυλακίδα αὐτὴν ὀνομάσας. ὑπεξῆλθε δὲ ἐς
Σικελίαν· προστάτης τε γὰρ αὐτῇ ἐγεγόνει, καὶ ἐλ-
πίδα πολλὴν ἔν τε τοῖς δήμοις καὶ ἐν τοῖς ἰδιώταις
6 τῷ τε ἄρχοντι αὐτῆς εἶχε τιμηθήσεσθαι. φυγόντος
δ᾽ αὐτοῦ ὁ νόμος τὸ κῦρος, οὐχ ὅπως οὐκ ἐναντιω-
θέντος τινός, ἀλλὰ καὶ σπουδασάντων ἄλλων τε καὶ
αὐτῶν ἐκείνων οἳ ὑπὲρ τοῦ Κικέρωνος ἀνὰ πρώτους
πράττειν ἐδόκουν, ἐπειδήπερ ἅπαξ ἐκποδὼν ἐγεγό-
νει, ἔλαβε· καὶ ἥ τε οὐσία αὐτοῦ ἐδημεύθη, καὶ ἡ
οἰκία ὥσπερ τινὸς πολεμίου κατεσκάφη, τό τε ἔδα-
7 φος αὐτῆς ἐς νεὼν ἐλευθερίας ἀνέθηκαν. αὐτῷ τε
ἐκείνῳ ἥ τε φυγὴ ἐπετιμήθη καὶ ἡ ἐν τῇ Σικελίᾳ
διατριβὴ ἀπερρήθη· τρισχιλίους τε γὰρ καὶ ἑπτακο-
σίους καὶ πεντήκοντα σταδίους ὑπὲρ τὴν Ῥώμην ὑπερ-
ωρίσθη, καὶ προσεπεκηρύχθη ἵν᾽ εἰ δή ποτε ἐντὸς
αὐτῶν φανείη, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὑποδεξάμενοι αὐτὸν
ἀνατὶ διόλωνται.

18 καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν Μακεδονίαν διὰ τοῦτο μετέστη
καὶ ἐκεῖ διέτριβεν ὀδυρόμενος· ἐντυχὼν δ᾽ αὐτῷ

Φιλίσκος τις ἀνὴρ ἔν τε ταῖς Ἀθήναις συγγεγονώς
οἱ καὶ τότε κατὰ τὴν τύχην συντυχὼν "οὐκ αἰσχύνῃ"
ἔφη, "ὦ Κικέρων, θρηνῶν καὶ γυναικείως διακείμε-
νος; ὡς ἔγωγε οὔποτ' ἄν σε προσεδόκησα οὕτω μα-
λακισθήσεσθαι, πολλῆς μὲν παιδείας καὶ παντοδα-
πῆς μετεσχηκότα, πολλοῖς δὲ καὶ συνηγορηκότα."
καὶ ὃς ὑπολαβὼν εἶπεν "ἀλλ' οὐδέν τοι ὅμοιόν ἐστιν, 2
ὦ Φιλίσκε, ὑπὲρ ἄλλων τέ τινα λέγειν καὶ ἑαυτῷ
συμβουλεύειν. τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων
λεγόμενα, ἀπὸ ὀρθῆς καὶ ἀδιαφθόρου τῆς γνώμης
προϊόντα, καιρὸν ἐς τὰ μάλιστα λαμβάνει· ὅταν δὲ
δὴ πάθημά τι τὴν ψυχὴν καταλάβῃ, θολοῦται καὶ
σκοτοῦται καὶ οὐδὲν δύναται καίριον ἐννοῆσαι. ὅθεν
που πάνυ καλῶς εἴρηται ὅτι ῥᾷον παραινέσαι ἑτέροις
ἐστὶν ἢ αὐτὸν παθόντα καρτερῆσαι." "λέγεις μέν 3
τι" ἔφη ὁ Φιλίσκος "ἀνθρώπινον· οὐ μέντοι καὶ
ἠξίουν σε, τοσαύτῃ μὲν φρονήσει κεχρημένον, τοσαύ-
την δὲ σοφίαν ἠσκηκότα, μὴ οὐ προπαρεσκευάσθαι
πρὸς πάντα τὰ ἀνθρώπινα, ἵν' εἴ τι καὶ παράλογόν
σοι προσπέσοι, μήτι γε καὶ ἄφρακτόν σε εὕροι. ἐπεὶ 4
δ' οὖν ἐν τούτῳ καθέστηκας, καὶ γὰρ ἄν τι ὠφε-
λήσαιμί σε διαλεξάμενός τι τῶν προσφόρων, ἵν' ὥσπερ
οἱ τὰ φορτία συναιρόμενοί τισιν ἐπικουφίζουσιν αὐ-
τούς, καὶ ἐγώ σοι τὸ πάθος τοῦτο ἐπελαφρύναιμι,
τοσούτῳ ῥᾷον ἐκείνων ὅσῳ μηδὲ τὸ βραχύτατον αὐ-
τοῦ μεταλήψομαι. οὐ γάρ που καὶ ἀπαξιώσεις παρα- 5
μυθίου τινὸς παρ' ἑτέρου τυχεῖν. εἰ μὲν γὰρ αὐτάρ-
κης ἑαυτῷ ἦσθα, οὐδὲν ἂν ἡμῖν τῶν λόγων τούτων
ἔδει· νῦν δ' ὅμοιον πέπονθας ὥσπερ εἰ Ἱπποκρά-
της ἢ Δημοκήδης ἢ καὶ ἄλλος τις τῶν πάνυ ἰατρῶν
νοσήματι δυσιάτῳ περιπεσὼν ἀλλοτρίας χειρὸς πρὸς
τὴν ἄκεσιν αὐτοῦ προσεδεήθη." "ἀλλ' εἴ γέ τινα" 19

ἔφη ὁ Κικέρων "τοιοῦτον ἔχεις λόγον ὥστε τὴν ἀχλύν
μου ταύτην ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀφελεῖν καὶ ἐς τὸ ἀρ-
χαῖόν με φῶς ἐπαναγαγεῖν, ἑτοιμότατός εἰμι ἀκούειν.
ὥσπερ γὰρ τῶν φαρμάκων, οὕτω δὴ καὶ τῶν λόγων
καὶ διαφοραὶ πολλαὶ καὶ δυνάμεις ποικίλαι εἰσίν,
ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ καὶ ἐμὲ τὸν λαμπρὸν ἔν τε
τῇ γερουσίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῖς τε δικαστη-
ρίοις σοφίᾳ τινὶ καταιονήσειας."
2 "φέρε οὖν" εἶπεν ὁ Φιλίσκος, "ἐπειδήπερ ἀκούειν
ἕτοιμος εἶ, σκεψώμεθα πρῶτον μὲν εἰ κακὰ ὡς ἀλη-
θῶς ἐστι ταῦτα τὰ περιεστηκότα σε, ἔπειτα δὲ τίνα
τρόπον αὐτὰ ἀκεσόμεθα. ἐγὼ τοίνυν πρῶτον μὲν
ἁπάντων ὁρῶ σε ὑγιαίνοντα τῷ σώματι καὶ εὖ μάλα
ἐρρωμένον, ὅπερ που πρῶτον κατὰ φύσιν ἀγαθόν
3 ἐστιν ἀνθρώποις, ἔπειτα δὲ τὰ ἐπιτήδεια αὐτάρκη
κεκτημένον, ὥστε μήτε πεινῆν μήτε διψῆν ἢ ῥιγοῦν
ἢ καὶ ἄλλο τι ἄτοπον ὑπ' ἀπορίας ὑπομένειν, ὃ δὴ
καὶ δεύτερον εἰκότως ἄν τις ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ φύσει
τιθείη. ὅταν γάρ τινι ἥ τε τοῦ σώματος σύστασις εὖ
ἔχῃ καὶ διαρκεῖν ἀφροντιστῶν δύνηται, πάντα τὰ
20 πρὸς εὐδαιμονίαν ἐπιβάλλοντα καρποῦται." ὁ οὖν
Κικέρων ὑπολαβὼν ἔφη "ἀλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων
ὄφελός ἐστιν, ὅταν του τὴν ψυχὴν λυπῇ τι καὶ δάκνῃ·
πολλῷ γὰρ πλεῖον αἱ ἐκείνης φροντίδες ταλαιπωροῦσί
τινα ἢ αἱ τοῦ σώματος εὐπάθειαι τέρπουσιν. ὥσπερ
καὶ ἐγὼ νῦν οὐδὲν οὔτε τῆς τοῦ σώματος ὑγιείας
προτιμῶ, νοσῶν γε τὴν γνώμην, οὔτε τῆς τῶν ἐπι-
2 τηδείων εὐπορίας· πολλῶν γὰρ ἀπεστέρημαι." καὶ
ὃς "καὶ τοῦτό σε" ἔφη "λυπεῖ; εἰ μὲν γὰρ ἐνδεήσε-
σθαι τῶν ἀναγκαίων ἔμελλες, λόγον ἄν τινα εἶχεν
ἄχθεσθαί σε τοῖς ἀπολωλόσιν· εἰ δὲ ἔκπλεά σοι πάντα
τὰ ἐπιτήδεια ὑπάρχει, τί ἀνιᾷ ὅτι μὴ καὶ πλείω κέ-

κτησαι; πᾶν γὰρ τὸ ὑπὲρ τὴν χρείαν τινὶ ὂν περιτ-
τόν ἐστι, καὶ ἐν τῷ ἴσῳ καὶ παρὸν καὶ ἀπὸν καθέ-
στηκεν, ἐπεί τοι καὶ πρότερον οὐδὲν δήπου τοῖς μὴ 3
ἀναγκαίοις ἐχρῶ, ὥστε καὶ τότε μὴ εἶναι ὧν μὴ ἔχρη-
ζες, ἢ καὶ νῦν εἶναι ὧν μὴ δέῃ, νόμιζε. καὶ γὰρ
οὐδὲ πατρῷά σοι τὰ πολλὰ αὐτῶν γέγονεν, ὥστε σε
σπουδὴν ἰδιωτέραν περὶ αὐτὰ ποιεῖσθαι, ἀλλ' ὑπό
τε τῆς γλώττης καὶ ὑπὸ τῶν λόγων σου πεπόρισται,
δι' οὓς καὶ ἀπόλωλεν. οὔκουν ἀγανακτεῖν προσήκει 4
εἰ καθάπερ ἐκτήθη τινά, οὕτω καὶ ἀπεβλήθη. οὐδὲ
γὰρ οὐδ' οἱ ναύκληροι πάνυ χαλεπῶς φέρουσι πολλὰ
ζημιούμενοι· λογίζεσθαι γάρ, οἶμαι, φρονίμως ἐπί-
στανται ὅτι ἡ θάλαττα ἡ διδοῦσά σφισιν αὐτὰ καὶ
ἀφαιρεῖται.

καὶ περὶ μὲν τούτων ἱκανά· ἀποχρῆν τε γὰρ ἀν- 21
θρώπῳ πρὸς εὐδαιμονίαν τὸ τὰ ἀρκοῦντα κεκτῆσθαι
καὶ μηδενὸς ὧν τὸ σῶμα χρῄζει προσδεῖσθαι νομίζω,
καὶ πᾶν τὸ περιττὸν καὶ φροντίδας καὶ πράγματα
καὶ φθόνους ἔχειν ἡγοῦμαι. ἐπειδὴ δὲ ἔφησθα ὅτι 2
οὐδεμία ἀπόλαυσις τῶν τοῦ σώματος ἀγαθῶν ἐστιν,
ἂν μὴ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς προσυπάρχῃ τινί, ἔστι μὲν
ἀληθὴς ὁ λόγος, ἀδύνατον γάρ, κακῶς αὐτῆς ἐχού-
σης, μὴ οὐ καὶ τοῦτ' αὐτῇ συννοσεῖν, ἐγὼ μέντοι
πολλῷ ῥᾷον οἶμαι εἶναι τῆς εὐεξίας τῆς γνώμης ἐπι-
μεληθῆναί τινι ἢ τῆς τοῦ σώματος. τοῦτο μὲν γάρ, 3
ἅτε καὶ σάρκινον ὄν, πολλὰ μὲν ἄτοπα ἐν ἑαυτῷ ἔχει,
πολλῆς δὲ ἐπικουρίας παρὰ τοῦ δαιμονίου δεῖται·
ἐκείνη δὲ δή, οἷα θειοτέρας φύσεως οὖσα, καὶ ῥυθ-
μίζεσθαι καὶ νουθετεῖσθαι ῥᾳδίως δύναται. οὐκοῦν
κἀνταῦθα ἴδωμεν τί τέ σοι τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν
ἀπέστη, καὶ τί τῶν κακῶν προσγενόμενον οὐκ ἂν
ἀποτριψαίμεθα. ὁρῶ τοίνυν ἔγωγε πρῶτον μὲν φρο- 22

νιμώτατόν σε ἀνθρώπων ὄντα· τεκμήριον δὲ ὅτι
πλεῖστα μὲν καὶ τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον, ἐν οἷς
συνεβούλευσάς τι αὐτοῖς, ἔπεισας, πλεῖστα δὲ καὶ
τοὺς ἰδιώτας, ἐν οἷς συνηγόρησάς σφισιν, ὠφέλησας·
2 ἔπειτα δὲ καὶ δικαιότατον· πανταχοῦ γοῦν ὑπέρ τε
τῆς πατρίδος καὶ τῶν φίλων ἀνταγωνιζόμενος τοῖς
ἐπιβουλεύουσιν αὐτοῖς ἐξήτασαι· καὶ αὐτά γε ταῦτα
ἃ νῦν πέπονθας, οὐ δι᾽ ἄλλο τι συμβέβηκέ σοι ἢ ὅτι
πάνθ᾽ ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας καὶ λέγων
3 καὶ πράττων διετέλεις. καὶ μὴν ὅτι καὶ σωφροσύνης
ἐς τὰ πρῶτα ἀνήκεις, αὐτὸ τὸ ἐπιτήδευμά σου δη-
λοῖ· οὐ γάρ οἷόν τ᾽ ἐστὶ δουλεύοντά τινα ταῖς τοῦ
σώματος ἡδοναῖς ἐν μέσῳ τε ἀεὶ φαίνεσθαι καὶ ἐν
τῇ ἀγορᾷ ἀναστρέφεσθαι, μαρτύρια τὰ ἡμερινὰ ἔργα
4 τῶν νυκτερινῶν ποιούμενον. οὕτω δὲ δὴ τούτων
ἐχόντων ἐγὼ μέν σε καὶ ἀνδρειότατον ᾤμην εἶναι,
τοσαύτῃ μὲν ῥώμῃ διανοίας, τοσαύτῃ δὲ καὶ ἰσχύι λό-
γων χρώμενον· σὺ δέ, ὡς ἔοικας, αὐτὸς ἑαυτοῦ, ἐκ-
πλαγεὶς ὅτι παρά τε τὴν ἐλπίδα καὶ παρὰ τὴν ἀξίαν
5 ἔπταισας, παρῄρησαί τι τοῦ σφόδρα ἀνδρείου. ἀλλὰ
τοῦτο μὲν εὐθὺς ἀπολήψῃ· τοιούτων δὲ τῶν κατὰ
σὲ ὄντων, καὶ εὖ μὲν ἥκοντος τοῦ σώματος, εὖ δὲ καὶ
τῆς ψυχῆς, οὐχ ὁρῶ τί τὸ λυποῦν ἐστί σε."
23 ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ὁ Κικέρων ἔφη "οὐ δοκεῖ
οὖν σοι μέγα κακὸν εἶναι ἀτιμία καὶ φυγή, καὶ τὸ
μήτ᾽ οἴκοι διατρίβειν ... μετὰ τῶν φίλων εἶναι, ἀλλὰ
ἐκ τῆς πατρίδος μεθ᾽ ὕβρεως ἐκπεπτωκότα ζῆν ἐν
ἀλλοτρίᾳ γῇ καὶ ἀλᾶσθαι, φυγάδα προσαγορευόμε-
νον, καὶ γέλωτα μὲν τοῖς ἐχθροῖς, αἶσχος δὲ τοῖς οἰ-
2 κείοις παρέχοντα." "οὐδαμῇ ἔμοιγε" εἶπεν ὁ Φιλίσ-
κος. "δύο γὰρ τούτων ὄντων ἐξ ὧν συνεστήκαμεν,
ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ ῥητῶν ἑκατέρῳ παρ᾽ αὐ-

τῆς τῆς φύσεως καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν δεδομένων,
εἰ μέν τι περὶ ταῦθ᾿ ἁμαρτάνοιτο, καὶ βλαβερὸν ἂν
εἰκότως καὶ αἰσχρὸν νομίζοιτο, εἰ δ᾿ ὀρθῶς ἔχοι, καὶ
μᾶλλον ἂν ὠφέλιμον εἴη. ὃ καὶ σοὶ νῦν ὑπάρχει. τὰ 3
γὰρ δὴ ἄλλ᾿ ἐκεῖνα καὶ αἱ ἀτιμίαι, καὶ εἰ δή τι τοι-
οῦτον ἕτερον, νόμῳ τε καὶ δοκήσει τινὶ καὶ αἰσχρὰ
καὶ κακά ἐστι, καὶ οὐδὲν οὔτε τῷ σώματι οὔτε τῇ
ψυχῇ λυμαίνεται. ποῖον μὲν γὰρ ἂν σῶμα εἰπεῖν
ἔχοις νενοσηκὸς ἢ καὶ ἀπολωλός, ποίαν δὲ ψυχὴν
ἀδικωτέραν ἢ καὶ ἀμαθεστέραν γεγονυῖαν ὑπ᾿ ἀτι-
μίας καὶ φυγῆς ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων; ἐγὼ
μὲν γὰρ οὐχ ὁρῶ. τὸ δὲ αἴτιον ὅτι οὐδέν σφων φύ- 4
σει κακόν ἐστιν, ὥσπερ οὐδ᾿ ἡ ἐπιτιμία οὐδ᾿ ἡ ἐν
τῇ πατρίδι διατριβὴ φύσει χρηστή, ἀλλ᾿ ὁποῖά ποτ᾿
ἄν τις ἕκαστος ἡμῶν περὶ αὐτὰ δοξάσῃ, τοιαῦτα καὶ
δοκεῖ εἶναι. αὐτίκα τὴν ἀτιμίαν οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς 5
παντελῶς ἄνθρωποι νομίζουσιν, ἀλλ᾿ ἔστιν ἃ τῶν
ἔργων ἐπαίτια παρὰ τισὶν ὄντα παρ᾿ ἄλλοις ἐπαι-
νεῖται, καὶ ἕτερα πρὸς τινῶν τιμώμενα πρὸς ἑτέρων
κολάζεται· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τὴν ἀρχὴν οὔτε τὸ ἔργον
αὐτῆς ἴσασι. καὶ πάνυ εἰκότως· ὅσα γὰρ μὴ προσ- 6
άπτεται τῶν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου προσηκόντων,
οὐδ᾿ ἀνήκειν ἐς αὐτὸν νομίζεται. ὥσπερ ἂν οὖν, εἰ
κρίσις τις ἢ καὶ ψήφισμά τι ἐγένετο τὸν δεῖνα νοσεῖν
ἢ τὸν δεῖνα αἰσχρὸν εἶναι, γελοιότατον ἂν δήπουθεν
ἦν, οὕτω καὶ περὶ τῆς ἀτιμίας ἔχει. τὸ δ᾿ αὐτὸ τοῦτο 24
καὶ περὶ τὴν φυγὴν ἔγωγε ὁρῶ ὄν. ἀποδημία γάρ
τις ἄτιμός ἐστιν, ὥστ᾿ εἴπερ αὐτὴ καθ᾿ αὑτὴν ἡ ἀτι-
μία μηδεμίαν κακίαν ἔχει, οὐδὲ τῇ φυγῇ δήπου
προστρίψασθαί τι κακὸν δύναται, ἐπεὶ τήν γε ἄλλως 2
συχνοὶ πλεῖστον ὅσον χρόνον οἱ μὲν ἄκοντες, οἱ δὲ
καὶ ἑκόντες ἀποδημοῦσι, καί τινες καὶ πάντα τὸν

βίον καταναλίσκουσι περινοστοῦντες, ὥσπερ ἀεὶ παν-
ταχόθεν ἐξελαυνόμενοι, καὶ οὐδὲν μέντοι παρὰ τοῦτο
3 βλάπτεσθαι νομίζουσιν. οὐ μὴν οὐδὲ διαφέρει τι
ἑκούσιόν τινα ἢ μὴ τοῦτο ποιεῖν· οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ὁ
ἄκων σωμασκῶν ἧττόν τι ἔρρωται τοῦ ἐθελοντὶ αὐτὸ
δρῶντος, οὐδ᾽ ὁ ἄκων ναυτιλλόμενος ἧττονά τινα
ὠφέλειαν τοῦ ἑτέρου κτᾶται. καὶ αὐτό γε τοῦτο τὸ
ἀκούσιον οὐχ ὁρῶ δυνάμενον ἀνδρὶ φρονίμῳ συμβῆ-
4 ναι. ὥστ᾽ εἴπερ ἐν τούτῳ τὸ διάφορον τοῦ τε εὖ καὶ
τοῦ κακῶς πράττειν ἐστὶν ὅτι τὰ μὲν ἐθελονταὶ ἑτοί-
μως, τὰ δ᾽ ἄκοντες χαλεπῶς ποιοῦμεν, εὐθεράπευ-
τον· ἐὰν γάρ τοι πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἑκούσιοι ὑπο-
μένωμεν καὶ πρὸς μηδὲν αὐτῶν ἡττώμεθα, συναφῄ-
ρηται πάντα κἀκεῖνα, ὅσα ἂν ἐν τῷ ἀκουσίῳ θῇ τις
5 εἶναι. καὶ γάρ που καὶ ἀρχαῖος λόγος καὶ μάλα εὖ
ἔχων ἐστὶν ὅτι δεῖ ἡμᾶς μὴ ὅσα ἂν βουλώμεθα ἀξιοῦν
γίγνεσθαι, ἀλλ᾽ ὅσα ἂν ἔκ τινος ἀνάγκης γίγνηται
βούλεσθαι. οὔτε γὰρ αὐθαίρετον τὸν τοῦ βίου τρό-
6 πον ἔχομεν οὔθ᾽ αὐτῶν ἐσμέν· ἀλλ᾽ ὅπως ἂν τῇ
τύχῃ δόξῃ, καὶ ὁποῖος ἂν ἑκάστῳ ἡμῶν δαίμων ἐκ-
πληρωτὴς τοῦ τεταγμένου δοθῇ, τοιοῦτον ἀνάγκη
καὶ ἐκεῖνον ἡμᾶς ποιεῖσθαι.
25 ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτά ἐστιν, ἄν τ᾽ ἐθέλωμεν ἄν
τε καὶ μή· εἰ δέ σε οὐχὶ ἡ ἀτιμία αὐτὴ οὐδ᾽ ἡ φυγὴ
αὐτὴ λυπεῖ, ἀλλ᾽ ὅτι μὴ μόνον μηδὲν ἠδικηκὼς τὴν
πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ εὐηργετηκὼς ἠτίμωσαί τε
καὶ ἐξελήλασαι, λόγισαι τοῦθ᾽ ὅτι ἐπειδήπερ ἅπαξ
ἐπέπρωτό σοι τοιοῦτό τι παθεῖν, κάλλιστον δήπου
καὶ ἄριστον συμβέβηκε τὸ μηδὲν ἀδικήσαντά σε ἐπη-
2 ρεάσθαι. σὺ μὲν γὰρ πάντα τὰ καθήκοντα τοῖς πο-
λίταις συνεβούλευσας καὶ ἔπραξας, οὐκ ἰδιωτεύων,
ἀλλ᾽ ὑπατεύων, οὐδ᾽ ἰδίᾳ τι πολυπραγμονῶν, ἀλλὰ

τοῖς τῆς βουλῆς δόγμασι πειθόμενος, οὐ κατὰ στάσιν,
ἀλλ' ἐπὶ τῷ βελτίστῳ γενομένοις· ὁ δεῖνα δὲ καὶ ὁ 3
δεῖνα ἐκ δυναστείας καὶ ἐπηρείας πάντα κατὰ σοῦ
συνεσκευάσαντο, ὥστ' ἐκείνοις μὲν καὶ ἄχθεσθαι καὶ
λυπεῖσθαι ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ προσήκει, σοὶ δὲ δὴ ἀν-
δρείως φέρειν τὰ δόξαντα τῷ δαίμονι καὶ καλὸν καὶ
ἀναγκαῖόν ἐστιν. οὐ γάρ που μᾶλλον ἂν ἐθελήσαις 4
τῷ τε Κατιλίνᾳ συμπράξας καὶ τῷ Λεντούλῳ συνο-
μόσας, καὶ πάντα μὲν τἀναντία τῶν συμφερόντων
τῇ πατρίδι παραινέσας, μηδὲν δὲ τῶν προσταχθέν-
των σοι ὑπ' αὐτῆς ποιήσας, οἴκοι μένειν ἀδικήσας ἢ
κατορθώσας φυγεῖν. οὐκοῦν εἰ καὶ τῆς δόξης σοι 5
μέλει, πολλῷ που αἱρετώτερόν ἐστι μηδὲν ἀδική-
σαντά σε ἐκπεπτωκέναι ἢ κακουργήσαντά τι οἴκοι με-
μενηκέναι· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ἡ αἰσχύνη τοῖς ἀδί-
κως ἐκβαλοῦσί τινα, ἀλλ' οὐ τῷ κατ' ἐπήρειαν ἐξε-
λαθέντι προσγίγνεται. καίτοι ἔγωγε ἀκούω τοῦθ' 26
ὅτι οὐκ ἄκων οὐδ' ἁλοὺς μετέστης, ἀλλ' ἐθελοντὴς
ἐμίσησας τὸν μετ' αὐτῶν βίον, ἅτε μήτε βελτίους
σφᾶς ποιῆσαι δυνάμενος μήτε συναπολέσθαι σφίσιν
ὑπομένων, καὶ ἔφυγες οὐ τὴν πατρίδα, ἀλλὰ τοὺς
ἐπιβουλεύοντας αὐτῇ. ὥστ' ἐκεῖνοι μὲν καὶ ἄτιμοι
καὶ ἐξόριστοι εἶεν ἄν, πάντα τἀγαθὰ ἐκ τῶν ψυχῶν 2
ἐκβεβληκότες, σὺ δὲ ἐπίτιμος καὶ εὐδαίμων, μήτ'
ἀτόπως τινὶ δουλεύων καὶ πάντα τὰ προσήκοντα ἔχων,
ἄν τε ἐν Σικελίᾳ ἄν τε ἐν Μακεδονίᾳ ἄν τε καὶ ἄλ-
λοθί που τῆς οἰκουμένης ζῆν ἐθελήσῃς. οὐ γὰρ δή-
που τὰ χωρία οὔτε εὐτυχίαν οὔτε κακοδαιμονίαν τινὰ
δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἕκαστος αὑτῷ καὶ πατρίδα
καὶ εὐδαιμονίαν ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ποιεῖ. καὶ ταῦθ' 3
ὁ Κάμιλλος ἐννοήσας ἡδέως ἐν Ἀρδέᾳ κατῴκησε,
ταῦθ' ὁ Σκιπίων λογισάμενος ἀλύπως ἐν Λιτέρνῳ

κατεβίω. τί γὰρ δεῖ τὸν Ἀριστείδην, τί δὲ τὸν Θε-
μιστοκλέα λέγειν, οὓς ἐνδοξοτέρους ἡ φυγὴ ἐποίησε,
τί τὸν Σόλωνα, ὃς ἑκὼν ἔτη δέκα ἀπεξενώθη;
4 μὴ οὖν μηδὲ σὺ μήτε χαλεπόν τι τῶν τοιούτων,
ἃ μήτε τῇ τοῦ σώματος μήτε τῇ τῆς ψυχῆς ἡμῶν φύ-
σει προσήκει, νόμιζε εἶναι, μήτ' ἀγανάκτει τοῖς προσ-
πεπτωκόσιν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' αἵρεσίς τις ἔστιν ἡμῖν τοῦ
ζῆν ὅπως ἂν ἐθελήσωμεν, ὥσπερ εἶπον, ἀλλ' ἀνάγκη
5 πᾶσα ὑπομένειν ἡμᾶς τὰ δοκοῦντα τῷ δαιμονίῳ. τοῦτο
δὲ ἂν μὲν ἐθελονταὶ ποιῶμεν, οὐ λυπησόμεθα, ἂν δὲ
ἀκόντως, οὔτε ἐκφευξόμεθά τι τῶν πεπρωμένων, καὶ
τὸ μέγιστον τῶν κακῶν προσεπικτησόμεθα, τὸ μάτην
6 ἀνιᾶσθαι. τεκμήριον δὲ ὅτι οἱ μὲν καὶ τὰ ἀτοπώτατα
εὐκόλως φέροντες ἐν οὐδενὶ δεινῷ καθεστηκέναι νομί-
ζουσιν, οἱ δὲ καὶ τοῖς ἐλαφροτάτοις βαρυνόμενοι πάντα
τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ ἔχειν ὑποπτεύουσι· καὶ ἕτεροι
οἱ μὲν τὰ ἀμείνω κακῶς, οἱ δὲ καὶ τὰ χείρω καλῶς
μεταχειριζόμενοι, τοιαῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἑκάτερα
δοκεῖν εἶναι ποιοῦσιν οἷα αὐτοῖς εἶναι παρασκευά-
27 ζουσι. καὶ σὺ οὖν ταῦτα λογιζόμενος μήτε τοῖς πα-
ροῦσιν ἄχθου, μήτ', ἂν τοὺς ἐκβαλόντας σε εὐτυ-
χοῦντας πυνθάνῃ, λυποῦ. κοῦφαι μὲν γὰρ καὶ ἐφή-
μεροι καὶ ἄλλως αἱ τῶν ἀνθρώπων εὐπραγίαι εἰσί,
καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλόν τις ἀπ' αὐτῶν ἐπαύξῃ, ῥᾷον ὥσ-
περ πνεῦμα πίπτει, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς στάσεσιν.
2 ἅτε γὰρ ἐν τεταραγμένοις καὶ ἀκαταστάτοις πράγμασι
φερόμενοι μικρόν, μᾶλλον δὲ οὐδὲν τῶν χειμαζομέ-
νων διαφέρουσιν, ἀλλ' ἄνω τε καὶ κάτω, ποτὲ μὲν
δεῦρο, ποτὲ δὲ ἐκεῖσε· κἂν ἄρα τι καὶ τὸ βραχύτατον
3 σφαλῶσι, παντελῶς βαπτίζονται. καὶ ἵνα γε μήτε
τὸν Δροῦσον μήτε τὸν Σκιπίωνα μήτε τοὺς Γράκ-
χους ἢ καὶ ἄλλους τινὰς εἴπω, μέμνησο μὲν ὅπως ὁ

Κάμιλλος ὁ φυγὰς ἄμεινον τοῦ Καπιτωλίνου μετὰ
ταῦτα ἀπήλλαξε, μέμνησο δὲ ὅσον Ἀριστείδης τοῦ
Θεμιστοκλέους ὕστερον διήνεγκεν. ὥστε καὶ σὺ μά- 4
λιστα μὲν ἔλπιζε καὶ καταχθήσεσθαι, οὔτε γὰρ ἐξ
ἀδικίας ἐξελήλασαι, καὶ ἐπιζητήσουσι μέν σε, ὡς πυν-
θάνομαι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκβεβληκότες, ποθήσουσι δὲ
πάντες· ἂν δὲ δὴ καὶ ἐν τοῖς παροῦσιν ἐμμείνῃς, μήτι
γε καὶ ἀνιαθῇς παρὰ τοῦτο μηδέν. ἂν μὲν γάρ μοι 28
πεισθῇς, καὶ πάνυ ἀγαπήσεις χωρίον τέ τι παραθα-
λασσίδιον ἔξω πάτου ἐκλεξάμενος, καὶ ἐν αὐτῷ γεωρ-
γῶν τε ἅμα καὶ συγγράφων τι, ὡς Ξενοφῶν, ὡς Θου-
κυδίδης. τό τε γὰρ εἶδος τοῦτο τῆς σοφίας διαρκέ- 2
στατόν ἐστι καὶ παντὶ μὲν ἀνδρί, πάσῃ δὲ πολιτείᾳ
ἁρμοδιώτατον, καὶ ἡ φυγὴ φέρει τινὰ σχολὴν γονι-
μωτέραν. ὥστ᾽ εἴπερ ὄντως ἀθάνατος καθάπερ ἐκεῖ-
νοι γενέσθαι ἐθέλεις, ζήλωσον αὐτούς. τά τε γὰρ 3
ἐπιτήδεια ἀρκοῦντα ἔχεις καὶ οὔτ᾽ ἀξιώματός τινος
προσδέῃ· εἰ γάρ τι καὶ ἐν τούτοις ἀγαθόν ἐστιν, ὑπά-
τευκας· καὶ πλέον οὐδὲν τοῖς καὶ δεύτερον καὶ τρί-
τον ἢ καὶ τέταρτον ἄρξασι, πλὴν γραμμάτων ἀριθ-
μοῦ κενῶν, ὑπάρχει, ἃ μήτε ζῶντα μήτ᾽ ἀποθανόντα
τινὰ ὠφελεῖ· οὔκουν ἂν ἕλοιο οὔτε Κορουῖνος οὔτε 4
Μάριος ὁ ἑπτάκις ὑπατεύσας μᾶλλον ἢ Κικέρων εἶ-
ναι· οὔτ᾽ αὖ ἡγεμονίας τινὸς ἐπιθυμεῖς, ὅς γε καὶ
τὴν δοθεῖσάν σοι ἐξέστης, καταφρονήσας μὲν τῶν
ἀπ᾽ αὐτῆς κερδῶν, καταφρονήσας δὲ καὶ τῆς ὀλιγο-
χρονίου τε καὶ ὑπευθύνου πᾶσι τοῖς συκοφαντεῖν
ἐθέλουσιν ἐξουσίας. καὶ ταῦτ᾽ εἶπον οὐχ ὅτι καὶ 5
ἀναγκαῖόν τι αὐτῶν πρὸς εὐδαιμονίαν ἐστίν, ἀλλ᾽
ὅτι καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς, ἐπείπερ ἐχρῆν, ἱκανῶς
ἐξήτασαι, ἵνα καὶ ἐξ ἐκείνων τὸ διάφορον τῶν βίων
μαθὼν τὰ μὲν ἕλῃ, τὰ δὲ ἀπώσῃ, καὶ τὰ μὲν διώξῃς,

τὰ δὲ φύγῃς. σμικρὸς γὰρ ὁ βίος ἡμῶν, καὶ δεῖ σε μὴ πάντα αὐτὸν ἄλλοις βιῶναι, ἀλλ' ἤδη τι καὶ σεαυτῷ
6 χαρίσασθαι. σκέψαι δὲ ὅσον ἥ τε ἡσυχία τῆς ταραχῆς καὶ ἡ εὔροια τῶν θορύβων ἥ τε ἐλευθερία τῆς δουλείας καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν κινδύνων διαφέρει, ἵν' ἐπιθυμήσῃς ζῆσαι ὥς ἐγώ σοι παραινῶ. οὕτω μὲν γὰρ εὐδαιμονήσεις, καί σου μέγα ὄνομα, καὶ τοῦτο ἀεί, καὶ ζῶντος ἐπὶ τούτῳ καὶ τελευτήσαντος ἔσται·
29 ἂν δὲ δὴ τήν τε κάθοδον σπουδάσῃς καὶ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ λαμπρότητα ζηλώσῃς, δυσχερὲς μὲν οὐδὲν εἰπεῖν βούλομαι, φοβοῦμαι δέ, ἔς τε τὰ πράγματα ἀποβλέπων καὶ τὴν σὴν παρρησίαν ἐννοῶν, τήν τε δύναμιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀντιστασιωτῶν σου θεω-
2 ρῶν, μήποτέ τι καὶ αὖθις σφαλῇς. καὶ εἰ μὲν ἐν φυγῇ γένοιο, μεταγνώσῃ μόνον, εἰ δέ τι ἕτερον ἀνήκεστον πάθοις, οὐδὲ μετανοῆσαι δυνήσῃ. καίτοι πῶς μὲν οὐ δεινόν, πῶς δ' οὐκ αἰσχρὸν ἀποτμηθῆναί τέ τινος τὴν κεφαλὴν καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν τεθῆναι, κἂν οὕτω τύχῃ,
3 κἂν ἄνδρα τινὰ αὐτῇ κἂν γυναῖκα ἐνυβρίσαι; καί με μὴ ὡς φαῦλά σοι οἰωνιζόμενον μισήσῃς, ἀλλ' ὡς διοσημίαν τινὰ προδεικνύντα φύλαξαι. μηδέ σε ἐξαπατάτω τοῦθ' ὅτι καὶ φίλους τινὰς τῶν δυνατῶν ἔχεις· οὐδὲν γάρ σε ὠφελήσουσιν οἱ δοκοῦντες φιλεῖν πρὸς τοὺς
4 ἐχθρῶς διακειμένους, ὥσπερ που καὶ πεπείρασαι. οἱ γὰρ δυναστείας ἐρῶντες παρ' οὐδὲν πάντα τἆλλα, πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν βούλονται, τίθενται, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλτάτους καὶ τοὺς συγγενεστάτους πολλάκις ἀντὶ τῶν ἐχθίστων ἀντικαταλλάσσονται."

30 καὶ Κικέρων μὲν ταῦτα ἀκούσας ῥᾴων πως ἐγένετο, οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ πολὺ ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πομπηίου τοῦ μάλιστα αὐτὸν ἐκβαλόντος κατήχθη. αἴτιον δὲ ὅτι ὁ Κλώδιος τόν τε Τιγράνην τὸν

νεώτερον, ἐν δεσμοῖς ἔτι καὶ τότε παρὰ Λουκίῳ Φλα-
ουίῳ ὄντα, πεισθεὶς ὑπὸ χρημάτων ἐξήρπασε καὶ 2
ἀφῆκε, καὶ τὸν Πομπήιον τόν τε Γαβίνιον ἀγανακτή-
σαντας ἐπὶ τούτῳ περιύβρισε, τοῖς τε ἀμφ᾽ αὐτοὺς
οὖσι καὶ πληγὰς καὶ τραύματα ἔδωκε, καὶ τοῦ ὑπά-
του τάς τε ῥάβδους συνέτριψε καὶ τὴν οὐσίαν κα-
θιέρωσεν. ὀργισθεὶς γὰρ διὰ ταῦθ᾽ ὁ Πομπήιος, ἄλ- 3
λως τε καὶ ὅτι τῇ ἐξουσίᾳ, ἣν αὐτὸς τοῖς δημάρχοις
ἀπεδεδώκει, κατ᾽ αὐτοῦ ὁ Κλώδιος ἐκέχρητο, ἀνα-
καλέσασθαι τὸν Κικέρωνα ἠθέλησε, καὶ αὐτῷ τὴν
κάθοδον εὐθὺς διὰ τοῦ Νιννίου πράττειν ἤρξατο.
καὶ ὃς ἐσήνεγκε μὲν ἐς τὸ βουλευτήριον τὴν ὑπὲρ 4
αὐτοῦ γνώμην, ἀπόντα τὸν Κλώδιον τηρήσας· ἀντι-
στάντος δέ οἱ ἑτέρου τινὸς δημάρχου ἐκείνην τε ὡς
καὶ τῷ πλήθει κοινώσων ἐξέθηκε, καὶ τῷ Κλωδίῳ
πρὸς πάντα καθάπαξ ἠναντιοῦτο. κἀκ τούτου καὶ
φιλονεικίαι καὶ τραύματα ἀπ᾽ αὐτῶν πολλὰ ἑκατέ-
ροις ἐγίγνετο. πρὶν δὲ ἢ ἐς τοῦτο ἀφικέσθαι, βου- 5
ληθεὶς ὁ Κλώδιος τόν τε Κάτωνα ἐκποδών, ὅπως
ῥᾷον ὅσα ἔπραττε κατορθώσῃ, ποιήσασθαι, καὶ τὸν
Πτολεμαῖον τότε τὴν Κύπρον ἔχοντα ἀμύνασθαι, ὅτι
αὐτὸν παρὰ τῶν καταποντιστῶν οὐκ ἐλύσατο, τήν τε
νῆσον ἐδημοσίευσε καὶ πρὸς τὴν διοίκησιν αὐτῆς τὸν
Κάτωνα καὶ μάλα ἄκοντα ἀπέστειλε.

ταῦτα μὲν ἐν τῇ πόλει ἐγίγνετο· Καῖσαρ δὲ εὗρε 31
μὲν οὐδὲν ἐν τῇ Γαλατίᾳ πολέμιον, ἀλλὰ ἀκριβῶς
πάντα ἡσύχαζεν, οὐ μέντοι καὶ ἐν εἰρήνῃ διεγένετο,
ἀλλὰ καὶ αὐτομάτου τὸ πρῶτον πολέμου τινὸς αὐτῷ
συμβάντος ἕτερος συνηνέχθη, ὥστ᾽ αὐτόν, ὥσπερ ἐς
τὰ μάλιστα ἐπεθύμει, πάντα καὶ πολεμῆσαι καὶ κα-
τορθῶσαι. Ἐλουήτιοι γὰρ πλήθει τε ἀκμάζοντες καὶ 2
χώραν οὐκ αὐτάρκη τῇ πολυανθρωπίᾳ σφῶν ἔχοντες,

μέρος μέν τι ἐκπέμψαι ἐς ἀποικίαν οὐκ ἠθέλησαν,
μὴ καὶ διασπασθέντες εὐεπιβουλευτότεροι τοῖς λυπη-
θεῖσί ποτε ὑπ᾽ αὐτῶν γένωνται, πάντες δὲ δὴ ἀπ-
αναστῆναι βουληθέντες, ὡς καὶ ἐς ἑτέραν τινὰ καὶ
πλείω καὶ βελτίω χώραν μετοικισθησόμενοι, τάς τε
κώμας καὶ τὰς πόλεις σφῶν ἁπάσας ἔκαυσαν, ὥστε
3 μηδένα μετάμελον τῆς ἀναστάσεως ποιήσασθαι. καί
τινας καὶ ἑτέρους τῶν αὐτῶν δεομένους προσλαβόν-
τες ἀπῆραν, Ὀρκετόριγός σφισιν ἡγουμένου, ἐν νῷ
ἔχοντες τόν τε Ῥοδανὸν διαβῆναι καὶ πρὸς ταῖς Ἄλ-
πεσί που κατοικισθῆναι. καὶ ἐπειδὴ ὁ Καῖσαρ τήν
τε γέφυραν διέκοψε καὶ τἆλλα ὡς κωλύσων αὐτοὺς
διαβῆναι ἡτοιμάζετο, ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν δίοδόν τε
αἰτούμενοι καὶ προσυπισχνούμενοι μηδὲν τὴν τῶν
4 Ῥωμαίων γῆν κακώσειν. καὶ ὅς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα
μήτε ἐπίστευεν αὐτοῖς μήτε προχωρῆσαί ποι ἐπιτρέ-
ψειν ἔμελλεν, ἀλλ᾽ ὅτι γε οὐδέπω καλῶς παρεσκεύα-
στο, βουλεύσεσθαί τε ὑπὲρ ὧν ἠξίουν μετὰ τῶν ὑπο-
στρατήγων ἔφη καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἐν ῥητῇ τινι ἡμέρᾳ
δώσειν. καί τι καὶ ἐλπίδος, ὡς καὶ ἐπιτρέψων σφίσι
τὴν δίοδον, ὑπετείνατο. κἀν τούτῳ τὰ ἐπικαιρότατα
διετάφρευσε καὶ ἀπετείχισεν, ὥστ᾽ ἄπορον αὐτοῖς τὴν
32 ὁδὸν γενέσθαι. οἱ οὖν βάρβαροι χρόνον μέν τινα
ἐπέσχον, ἔπειτ᾽ ἐπειδὴ μηδὲν ἤκουσαν κατὰ τὸ συγ-
κείμενον, ἄραντες τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῶν Ἀλλοβρί-
γων ἐπορεύοντο ᾗπερ ὥρμηντο, ἔπειτ᾽ ἐντυχόντες
2 τοῖς κωλύμασιν ἐς Σηκουανοὺς ἀπετράποντο, καὶ διά
τε τούτων καὶ διὰ τῶν Αἰδούων ἐθελοντί σφισι τὴν
δίοδον, ἐφ᾽ ᾧ μηδὲν ἀδικηθῶσι, παρεχόντων διιόν-
τες οὐκ ἐνέμειναν τοῖς ὡμολογημένοις, ἀλλὰ τὴν χώ-
ραν αὐτῶν ἐλεηλάτουν. πέμψαντες οὖν οἵ τε Ση-
κουανοὶ καὶ οἱ Αἴδουοι πρὸς τὸν Καίσαρα ἐπικουρίαν

τε παρ' αὐτοῦ ᾔτουν, καὶ ἐδέοντο μή σφας περιιδεῖν
ἀπολουμένους. καὶ ἔλεγον μὲν οὐδὲν ὅμοια οἷς ἔπρα- 3
ξαν, ἔτυχον δ' οὖν ὅμως ὧν ἠξίουν· ὁ γὰρ Καῖσαρ
φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐπὶ τὴν Τόλοσαν οἱ Ἐλουήτιοι τρά-
πωνται, εἵλετο μετ' ἐκείνων αὐτοὺς ἀμύνασθαι μᾶλ-
λον ἢ συμφρονήσασί σφισιν, ὅπερ εὔδηλον ἦν ἐσό-
μενον, πολεμῆσαι. προσπεσὼν οὖν διὰ ταῦτα τοῖς 4
Ἐλουητίοις τὸν Ἄραριν διαβαίνουσι τοὺς μὲν τελευ-
ταίους ἐπακολουθοῦντας ἐν αὐτῷ τῷ πόρῳ διέφθειρε,
τοὺς δὲ προκεχωρηκότας ἐς τοσοῦτον ἐκ τοῦ αἰφνι-
δίου καὶ ἐκ τοῦ τάχους τῆς διώξεως καὶ τῆς πύστεως
τῶν ἀπολωλότων ἐξέπληξεν, ὥστε ἐς ὁμολογίαν ἐπὶ
χώρᾳ τινὶ ἐθελῆσαι ἐλθεῖν. οὐ μέντοι καὶ συνέβη- 33
σαν· ἐπειδὴ γὰρ ὁμήρους ᾐτήθησαν, ἠγανάκτησαν
οὐχ ὅτι ἠπιστοῦντο, ἀλλ' ὅτι ἀπηξίουν ὁμήρους τισὶ
δοῦναι. καὶ τῶν μὲν σπονδῶν κατεφρόνησαν, προ-
χωροῦντες δὲ αὖθις τήν τε ἵππον τοῦ Καίσαρος, ἀπό
τε τοῦ πεζοῦ πολὺ προδραμοῦσαν καὶ τοὺς ὀπισθο-
φύλακας αὐτῶν παραλλάττουσαν, ὑποστάντες τῷ ἱπ-
πικῷ ἐνίκησαν, κἀκ τούτου αὐτοί τε φρόνημα λαβόν- 2
τες καὶ ἐκεῖνον φυγεῖν διά τε τὴν ἐλάττωσιν, καὶ
ὅτι σπανίσας τῶν ἐπιτηδείων πρὸς πόλιν τινὰ ἔξω
τῆς ὁδοῦ οὖσαν ἐξετράπετο, νομίσαντες τοῦ τε πρόσω
ἀφεῖντο καὶ ἐπεδίωξαν αὐτόν. ἰδὼν οὖν τοῦτο ὁ 3
Καῖσαρ, καὶ φοβηθεὶς τήν τε ὁρμὴν αὐτῶν καὶ τὸ
πλῆθος, τῷ μὲν πεζῷ πρὸς μετέωρόν τι ὥρμησε, τοὺς
δὲ ἱππέας προεβάλετο προκινδυνεῦσαί σφισιν, ἕως
ἐν ἐπιτηδείῳ παρατάξῃ. τρεψαμένων τε αὖθις αὐ-
τοὺς ἐκείνων, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ὄρθιον θυμῷ φερο-
μένων, ἐπικατέδραμέ σφισιν ἐξαίφνης, καὶ ἅτε συν-
τεταγμένος σποράδας ἐξ ὑπερδεξίων οὐ χαλεπῶς ἀπ-
εώσατο. τραπομένων δὲ τούτων, ἄλλοι τινὲς τῶν μὴ 4

μαχομένων, ὑπό τε γὰρ τοῦ πλήθους καὶ ὑπὸ τῆς σπουδῆς οὐ πάντες ἅμα παρεγένοντο, προσέμιξαν ἐξαίφνης κατὰ νώτου τοῖς ἐπιδιώκουσί σφας, καὶ ἐθορύβησαν μὲν αὐτούς, πλεῖον δὲ οὐδὲν ἔσχον· ὁ
5 γὰρ Καῖσαρ τοῖς ἱππεῦσι τοὺς φεύγοντας προστάξας αὐτὸς τῷ ὁπλιτικῷ πρὸς ἐκείνους ἐτράπετο, καὶ κρατήσας πρός τε τὰς ἁμάξας ἀμφοτέροις σφίσι συγκαταφυγοῦσιν ἐφέσπετο, κἀνταῦθα αὖθις ἰσχυρῶς ἐπ' αὐτῶν ἀμυνομένους σφᾶς ἐνίκησε. παθόντες δὲ ταῦθ'
6 οἱ βάρβαροι δίχα διηρέθησαν. οἱ μὲν γὰρ ὡμολόγησαν αὐτῷ καὶ ἔς τε τὴν οἰκείαν ὅθεν ἐξανέστησαν ἐπανῆλθον, κἀνταῦθα τὰς πόλεις ἀνορθώσαντες ᾤκησαν· οἱ δὲ οὐκ ἐθελήσαντες τὰ ὅπλα παραδοῦναι πρὸς τὸν Ῥῆνον ὡς καὶ ἐς τὴν ἀρχαίαν σφῶν γῆν ἐπανελθεῖν δυνάμενοι, ὥρμησαν, καὶ αὐτοὺς οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων δι' ὧν διῄεσαν ῥᾳδίως, ἅτε καὶ ὀλίγους καὶ νενικημένους, ἔφθειραν.

34 οὕτω μὲν δὴ τὸν πρῶτον πόλεμον ὁ Καῖσαρ ἐπολέμησεν, ἀρξάμενος δὲ ἐκεῖθεν οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλ' αὐτός τε τὸ ἑαυτοῦ βούλημα ἅμα ἀπεπλήρωσε καὶ τοῖς συμμάχοις ἐχαρίσατο. οἵ τε γὰρ Σηκουανοὶ καὶ οἱ Αἴδουοι τήν τε προθυμίαν αὐτοῦ ἰδόντες καὶ τὰ ἔργα ὁμολογοῦντα ταῖς ἐλπίσιν αἰσθόμενοι, ἐκείνῳ τε εὐεργεσίαν ἅμα καταθέσθαι καὶ τοὺς Κελτοὺς τοὺς
2 ὁμοχώρους σφίσι τιμωρήσασθαι ἠθέλησαν· τὸν γὰρ Ῥῆνον πάλαι ποτὲ διαβάντες τῆς τε χώρας αὐτῶν τινα παρετέτμηντο καὶ αὐτοὺς ὑποτελεῖς ἐπεποίηντο, ὁμήρους σφῶν ἔχοντες. καὶ ἐτύγχανον γὰρ δεόμενοι ὧν ὠρέγετο, ῥᾳδίως αὐτὸν ἀνέπεισαν ἐπικουρῆσαί
3 σφισιν. ἦρχε μὲν γὰρ Ἀριοούιστος τῶν Κελτῶν ἐκείνων, καὶ τήν τε κύρωσιν τῆς βασιλείας παρὰ τῶν Ῥωμαίων εἰλήφει, καὶ ἐς τοὺς φίλους τούς τε συμ-

μάχους αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ὑπατεύοντος
ἐγέγραπτο· πρὸς δὲ δὴ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου δόξαν
καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς ἰσχὺν οὐδὲν τούτων ἐφρόντισε,
πλὴν καθ' ὅσον παρὰ τοῦ βαρβάρου πρόφασιν τῆς
διαφορᾶς, μὴ καὶ προϋπάρχειν τι ἐς αὐτὸν νομισθῇ,
λαβεῖν ἠθέλησε. καὶ διὰ τοῦτο μετεπέμψατο αὐτὸν 4
ὡς καὶ διαλεχθῆναί τι αὐτῷ δεόμενος. ἐπειδή τε
οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ ἔφη ὅτι "εἴ τί μοι βούλε-
ται Καῖσαρ εἰπεῖν, αὐτὸς πρὸς ἐμὲ ἐλθέτω· οὔτε γὰρ
ἄλλως καταδεέστερος αὐτοῦ εἰμι, καὶ τὸν χρείαν τι-
νὸς ἔχοντα αὐτὸν πρὸς ἐκεῖνον ἀφικνεῖσθαι δεῖ", ὀρ-
γήν τε ὡς καὶ πάντας τοὺς Ῥωμαίους προπεπηλακι- 5
κότος αὐτοῦ ἐν τούτῳ ἐποιήσατο, καὶ παραχρῆμα
τούς τε ὁμήρους τῶν συμμάχων ἀπήτησεν αὐτόν, καὶ
προσαπηγόρευσεν αὐτῷ μήτε τῆς χώρας σφῶν ἐπι-
βαίνειν μήτ' ἐπικουρίας οἴκοθεν ἐπάγεσθαι. ταῦτα 6
δὲ ἔπραξεν οὐχ ὅτι καὶ καταπλήξειν αὐτόν, ἀλλ' ὅτι
ἐξοργιεῖν κἀκ τούτου πρόφασιν τοῦ πολέμου καὶ με-
γάλην καὶ εὐπρεπῆ λήψεσθαι ἤλπισεν. ὅπερ ἐγέ-
νετο· ἀχθεσθεὶς γὰρ ὁ βάρβαρος τοῖς ἐπιτάγμασι
πολλὰ καὶ δεινὰ ἀπεκρίνατο, ὥστε τὸν Καίσαρα λό-
γους μὲν μηκέτ' αὐτῷ ἀντιπέμψαι, τὸν δὲ δὴ Βεσον-
τίωνα, τὴν τῶν Σηκουανῶν πόλιν, εὐθύς, καὶ πρὶν
αἰσθέσθαι τινά, προκατασχεῖν.

κἂν τούτῳ οἱ στρατιῶται, ἀγγελίας ἐλθούσης ὅτι 35
τε ὁ Ἀριοούιστος ἰσχυρῶς παρασκευάζεται, καὶ ὅτι καὶ
ἕτεροι τῶν Κελτῶν πολλοὶ οἱ μὲν διαβεβήκασιν ἤδη
τὸν Ῥῆνον ὡς ἐπὶ βοήθειαν αὐτοῦ, οἱ δὲ καὶ ἐπ'
αὐτῷ τῷ ποταμῷ συνειλέχαται, ὅπως ἐξαίφνης σφί-
σιν ἐπίθωνται, δεινῶς ἠθύμησαν· τά τε γὰρ μεγέθη 2
αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος τό τε θράσος καὶ τὰς ἀπ' αὐ-
τοῦ προχείρους ἀπειλὰς ἐκπλαγέντες οὕτω διετέθησαν

ὡς μηδὲ πρὸς ἀνθρώπους τινάς, ἀλλὰ πρὸς θηρία
ἄπορα καὶ ἄγρια προσοισόμενοι. καὶ ἐθρύλουν ὅτι
πόλεμον οὔτε προσήκοντα οὔτε ἐψηφισμένον διὰ τὴν
ἰδίαν τοῦ Καίσαρος φιλοτιμίαν ἀναιροῖντο, καὶ προσ-
επηπείλουν ἐγκαταλείψειν αὐτόν, ἂν μὴ μεταβάλη-
3 ται. μαθὼν οὖν ταῦτ' ἐκεῖνος τῷ μὲν πλήθει τῶν
στρατιωτῶν οὐδὲν διελέξατο, οὔτε γὰρ καλὸν ἐνόμι-
ζεν εἶναι τοιαῦτα πρὸς πολλοὺς λέγειν, καὶ ταῦτ' ἐς
τοὺς πολεμίους μέλλοντα ἐκφοιτήσειν, καὶ ἔδεισε μή
πως ἀπειθήσαντες θορυβήσωσι καὶ κακόν τι ἐξεργά-
σωνται, τοὺς δὲ δὴ ὑπάρχους καὶ τοὺς ὑπομείονας
ἀθροίσας τοιάδε ἐν αὐτοῖς ἔλεξεν.

36 "οὐ τὸν αὐτόν, ὦ ἄνδρες φίλοι, τρόπον ἡγοῦμαι
δεῖν ἡμᾶς περί τε τῶν ἰδίων καὶ περὶ τῶν κοινῶν
βουλεύεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ὁρῶ σκοπὸν ἰδίᾳ
τε ἑκάστῳ καὶ δημοσίᾳ ἅπασιν ὄντα. ἡμῖν μὲν γὰρ
τὰ ἐπιεικέστατα καὶ ἀσφαλέστατα, τῷ δὲ δήμῳ τὰ
κράτιστα καὶ προαιρεῖσθαι καὶ πράττειν προσήκει.
2 δεῖ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις δραστηρίους εἶναι· τὸ γὰρ
ἐπιεικὲς οὐκ ἐθέλει μὴ καὶ ἐκ τούτου σώζεσθαι· οὐ
μὴν ἀλλὰ ἀνὴρ μὲν ὅστις ἀπραγμονέστατός ἐστι, καὶ
ἀσφαλέστατος εἶναι δοκεῖ, πόλις δέ, ἄλλως τε καὶ
ἀρχὴν ἔχουσα, τάχιστ' ἂν ὑπὸ τοῦ τοιούτου καταλυ-
3 θείη. ταῦτα γὰρ οὕτως οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων ταχθέντα,
ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως νομοθετηθέντα καὶ ἦν
ἀεὶ καὶ ἔστι, καὶ ἔσται μέχριπερ ἂν καὶ τὸ θνητὸν
γένος συνεστήκῃ. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, οὐδ'
ὑμῶν οὐδένα χρὴ τὸ ἴδιον ἡδὺ καὶ ἀσφαλὲς ἐν τῷ
παρόντι μᾶλλον ἢ τὸ τοῖς πᾶσι Ῥωμαίοις καὶ εὐπρε-
4 πὲς καὶ συμφέρον προσκοπεῖν. λογίζεσθε γὰρ τά τε
ἄλλα ὅσα εἰκός ἐστι, καὶ μάλισθ' ὅτι δεῦρ' ἤλθομεν
αὐτοί τε τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ἔκ τε τῆς βουλῆς καὶ

ἐκ τῶν ἱππέων ὄντες, καὶ πλῆθος πολὺ στρατιωτῶν
χρήματά τε ἄφθονα λαβόντες, οὐχ ἵνα ῥαθυμῶμεν, 5
οὐδ' ἵνα ἀμελῶμεν, ἀλλ' ὅπως τά τε τῶν ὑπηκόων
ὀρθῶς διοικήσωμεν καὶ τὰ τῶν ἐνσπόνδων ἀσφαλῶς
διασώσωμεν, τούς τε ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντάς σφας
ἀμυνώμεθα, καὶ τὰ ἡμέτερα ἐπαυξήσωμεν. ὡς εἴ γε 6
μὴ ταῦθ' οὕτω φρονοῦντες ἤλθομεν, τί ποτε καὶ ἀρ-
χὴν ἐξεστρατεύσαμεν, ἀλλ' οὐ τρόπον γέ τινα οἴκοι
καὶ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις κατεμείναμεν; καὶ γάρ που καὶ
ἄμεινον ἦν μηδ' ὑποστῆναι τὴν στρατείαν ἢ προσ-
ταχθέντας αὐτὴν προδοῦναι. εἰ δ' οἱ μὲν ὑπὸ τῶν 7
νόμων ἀναγκαζόμενοι τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῆς
πατρίδος πράττειν, οἱ δὲ δὴ πλείους ἐθελονταὶ διά
τε τὰς τιμὰς καὶ διὰ τὰς ὠφελείας τὰς ἀπὸ τῶν πο-
λέμων περιγιγνομένας πάρεσμεν, πῶς ἂν ἢ καλῶς ἢ
ὁσίως ἡμῖν ἔχοι ψεύσασθαι καὶ τὰς τῶν ἐκπεμψάν-
των ἡμᾶς ἅμα καὶ τὰς ἡμετέρας αὐτῶν ἐλπίδας; ἰδίᾳ 8
μὲν γὰρ οὐδ' ἂν εἷς οὕτως εὖ πράξειεν ὥστε μὴ οὐ
τῷ κοινῷ πταίσαντι συναπολέσθαι· τὸ δὲ δημόσιον
εὐτυχοῦν πάσας καὶ τὰς ἑκάστου συμφορὰς ἀναφέρει.

λέγω δὲ ταῦτα οὐ πρὸς ὑμᾶς, ἄνδρες ἑταῖροί τε 37
καὶ φίλοι, τοὺς ἐνταῦθα ὄντας, οὔτε γὰρ ἄλλως
ἀγνοεῖτε αὐτὰ ὥστε καὶ μαθεῖν δεῖσθαι, οὔτ' ὀλιγώ-
ρως αὐτῶν ἔχετε ὥστε καὶ προτροπῆς χρῄζειν, ἀλλ'
ὅτι τινὰς τῶν στρατιωτῶν ᾔσθημαι αὐτούς τε θρυ-
λοῦντας ὡς οὐ προσήκοντα τόνδε τὸν πόλεμον ἀνη-
ρήμεθα, καὶ τοὺς ἄλλους προσστασιάζοντας, ἵν' αὐ- 2
τοί τε βεβαιοτέραν ἐκ τῶν παρ' ἐμοῦ λόγων τὴν ὑπὲρ
τῆς πατρίδος προθυμίαν ποιήσησθε, καὶ ἐκείνους
πάνθ' ἃ προσήκει διδάξητε· πλείω γὰρ ἂν παρ' ὑμῶν
ἰδίᾳ καὶ πολλάκις ἀκούοντες αὐτὰ ὠφεληθεῖεν ἢ παρ'
ἐμοῦ ἅπαξ πυθόμενοι. λέγετε τοίνυν αὐτοῖς ὅτι οἱ 3

πρόγονοι ἡμῶν οὐκ οἴκοι μένοντες, οὐδὲ τὰς στρατείας ὀκνοῦντες, οὐδὲ τοὺς πολέμους φεύγοντες, οὐδὲ τὰς ῥαθυμίας διώκοντες τηλικαύτην τὴν πόλιν ἐποίησαν, ἀλλὰ ταῖς γνώμαις πάντα τὰ προσήκοντα προχείρως τολμῶντες καὶ τοῖς σώμασι πάντα τὰ ἀρέ-
4 σαντα προθύμως ἐκπονοῦντες, καὶ τὰ μὲν ἴδια ὡς ἀλλότρια ἀεί ποτε παραβαλλόμενοι, τὰ δὲ δὴ τῶν πέλας ὡς καὶ οἰκεῖα ἑτοίμως κτώμενοι, καὶ μήτε εὐδαιμονίαν ἄλλο τι ἢ τὸ τὰ δέοντα πράττειν νομίζοντες, μήτε δυστυχίαν ἄλλο τι ἢ τὸ μετ' ἀπραξίας
5 ἡσυχάζειν ἡγούμενοι. τοιγαροῦν ἐκ τούτων τῶν πολιτευμάτων αὐτοί τε, ὀλίγιστοι τὸ κατ' ἀρχὰς γενόμενοι καὶ πόλιν οὐδεμίαν ἧς οὐκ ἐλάττω τὸ πρῶτον νεμόμενοι, Λατίνους ἐκράτησαν, Σαβίνους ἐνίκησαν, Τυρσηνούς, Οὐόλσκους, Ὀπικούς, Λευκανούς, Σαυνίτας ἐχειρώσαντο, πᾶσαν ἑνὶ λόγῳ τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων γῆν κατεστρέψαντο, πάντας τοὺς ἀλλοφύ-
38 λους τοὺς ἐπελθόντας σφίσιν ἀπεώσαντο. καὶ αὐτοὺς καὶ οἱ μετὰ ταῦτα Ῥωμαῖοι οἵ τε πατέρες ἡμῶν ζηλώσαντες οὐκ ἠρκέσθησαν τοῖς παροῦσιν, οὐδ' ἠγάπησαν οἷς παρέλαβον, ἀλλ' ὄλεθρον μὲν αὐτῶν σαφῆ τὴν ῥᾳστώνην, σωτηρίαν δὲ ἀκριβῆ τὴν ταλαιπωρίαν νομίσαντες εἶναι, καὶ φοβηθέντες μὲν μὴ μείναντα αὐτὰ ἐφ' ἑαυτὰ κατατριφθείη καὶ καταγηράσειεν, αἰσχυνθέντες δὲ εἰ τοσαῦτα παραδεξάμενοι μηδὲν ἐπικτήσαιντο, πολλῷ πλείω καὶ μείζω προσκατειργά-
2 σαντο. τί γὰρ ἄν τις καθ' ἕκαστον λέγοι τὴν Σαρδώ, τὴν Σικελίαν, τοὺς Μακεδόνας, τοὺς Ἰλλυριούς, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀσίαν τὴν περὶ τὴν Ἰωνίαν, Βιθυνούς, Ἴβηρας, Ἄφρους; καίτοι συχνὰ μὲν ἂν χρήματα ἔδοσαν αὐτοῖς Καρχηδόνιοι ὥστε μὴ ἐκεῖσε ἐκπλεῦσαι, συχνὰ δὲ Φίλιππος καὶ Περσεὺς ὥστε μὴ ἐπ' αὐτοὺς

στρατεῦσαι, πολλὰ Ἀντίοχος, πολλὰ οἱ παῖδες αὐτοῦ
καὶ ἔγγονοι ὥστε ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καταμεῖναι. ἀλλ᾽ 3
οὔτε ἐκεῖνοι πρό τε τῆς δόξης καὶ πρὸ τοῦ μεγέθους
τῆς ἀρχῆς ἀργεῖν τε ἀκλεῶς καὶ πλουτεῖν ἀδεῶς εἵ-
λοντο, οὔτ᾽ αὐτῶν ἡμῶν οἱ πρεσβύτεροι οἱ καὶ νῦν
ἔτ᾽ ὄντες, ἀλλ᾽ ἅτε εὖ εἰδότες ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν
ἐπιτηδευμάτων καὶ κτᾶται τὰ ἀγαθὰ καὶ σώζεται,
πολλὰ μὲν ἐβεβαιώσαντο τῶν προϋπαρχόντων, πολλὰ
δὲ καὶ προσεκτήσαντο. τί γὰρ δεῖ κἀνταῦθα καθ᾽ 4
ἕκαστον ἐπεξιέναι τὴν Κρήτην, τὸν Πόντον, τὴν Κύ-
προν, τὴν Ἰβηρίαν τὴν Ἀσιανήν, τὴν Ἀλβανίαν τὴν
ἐκεῖ, Σύρους ἀμφοτέρους, Ἀρμενίους ἑκατέρους, Ἀρα-
βίους, Παλαιστίνους; ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα πρότερον
ἀκριβῶς εἰδότες νῦν τῶν μὲν αὐτοὶ δεσπόζομεν, τὰ
δὲ ἑτέροις ἐχαρισάμεθα, ὥστε ἐξ αὐτῶν καὶ προσό-
δους καὶ δυνάμεις καὶ τιμὰς καὶ συμμαχίας προσει-
ληφέναι.

τοιαῦτα γοῦν ἔχοντες παραδείγματα, μήτε τὰ τῶν 39
πατέρων ἔργα καταισχύνητε μήτε τὴν ἀρχὴν μεγί-
στην ἤδη οὖσαν πρόησθε. οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἴσης
ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲν τῶν ὁμοίων κεκτη-
μένοις βουλευτέον ἐστίν. ἐκείνοις μὲν γὰρ ἐξαρκεῖ 2
ῥᾳστωνεύειν καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἄλλοις ὑποπεπτω-
κέναι, ἡμῖν δ᾽ ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ πονεῖν καὶ στρα-
τεύεσθαι καὶ μετὰ κινδύνων τὴν παροῦσαν εὐδαιμο-
νίαν φυλάττειν. πολλοὶ γὰρ ἐπιβουλεύουσιν αὐτῇ·
πᾶν γὰρ τὸ ὑπεραῖρόν τινας καὶ ζηλοῦται καὶ φθο-
νεῖται, κἀκ τούτου πόλεμος ἀίδιός ἐστιν ἅπασι τοῖς
καταδεεστέροις πρὸς τοὺς ἔν τινι αὐτῶν ὑπερέχον-
τας. ἢ οὖν ἀπὸ πρώτης ἐχρῆν μηδὲν διαφερόντως 3
ἡμᾶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ηὐξῆσθαι· ἢ ἐπείπερ
τηλικοῦτοι γεγόναμεν καὶ τοσαῦτα κεκτήμεθα, πέ-

πρωταί τε ἢ ἄρχειν τῶν ἄλλων ἐγκρατῶς ἢ καὶ αὐ-
τοὺς παντελῶς ἀπολέσθαι, τοῖς γὰρ ἔς τε ἀξίωμα
τοσοῦτον καὶ ἐς δύναμιν τηλικαύτην προκεχωρηκόσιν
ἀδύνατόν ἐστιν ἀκινδύνως ἰδιωτεῦσαι, πειθώμεθα
τῇ τύχῃ, μηδὲ ἑκοῦσαν αὐτὴν καὶ αὐτεπάγγελτον
τοῖς τε πατράσιν ἡμῶν ὑπάρξασαν καὶ ἡμῖν παραμέ-
4 νουσαν ἀπωσώμεθα. ἔσται δὲ τοῦτο οὐκ ἂν τὰ ὅπλα
ῥίψωμεν, οὐδ' ἂν τὰς τάξεις ἐκλίπωμεν, οὐδ' ἂν διὰ
κενῆς οἴκοι καθώμεθα ἢ παρὰ τοῖς συμμάχοις πλα-
νώμεθα, ἀλλὰ ἂν τά τε ὅπλα διὰ χειρὸς ἀεὶ ἔχωμεν,
οὕτω γὰρ μόνως εἰρήνη σώζεται, καὶ τὰ ἔργα τοῦ
πολέμου διὰ κινδύνων ἀσκῶμεν, οὕτω γὰρ μόνως
5 οὐκ ἀεὶ πολεμήσομεν, τοῖς τε δεομένοις τῶν συμμά-
χων ἀπροφασίστως ἐπικουρῶμεν, οὕτω γὰρ πολὺ
πλείους ἕξομεν, καὶ τοῖς ἀεί τι παρακινοῦσι τῶν πο-
λεμίων μὴ ἐπιτρέπωμεν, οὕτω γὰρ οὐδεὶς ἔθ' ἡμᾶς
40 ἀδικεῖν ἐθελήσει. εἰ μὲν γάρ τις τῶν θεῶν ἐγγυη-
τὴς ἡμῖν ἐγένετο ὅτι, κἂν ταῦτα μὴ ποιῶμεν, οὔτε
τις ἡμῖν ἐπιβουλεύσει καὶ πάνθ' ὅσα κεκτήμεθα
ἀσφαλῶς ἀεὶ καρπωσόμεθα, αἰσχρὸν μὲν ἂν ἦν εἰ-
πεῖν ὅτι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ἐχρῆν, ὅμως δ' οὖν εἶχον
ἄν τινα σκῆψιν εὐπρεπῆ οἱ μηδὲν τῶν δεόντων πράτ-
2 τειν βουλόμενοι. εἰ δ' ἀνάγκη τε τοὺς κεκτημένους
τινὰ ὑπὸ πολλῶν ἐπιβουλεύεσθαι, καὶ προσήκει τὰς
ἐπιθέσεις αὐτῶν προκαταλαμβάνεσθαι, καὶ οἱ μὲν
ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἡσυχάζοντες καὶ περὶ τούτοις κιν-
δυνεύουσιν, οἱ δὲ ἐκ περιουσίας τῷ πολέμῳ καὶ τὰ
τῶν ἀλλοτρίων κτώμενοι καὶ ἐκεῖνα φυλάσσουσιν,
3 οὐδεὶς γὰρ περὶ τοῖς ἑαυτοῦ δεδιὼς τῶν τοῦ πέλας
ἐφίεται· ὁ γὰρ περὶ τῶν ὑπαρχόντων οἱ φόβος ἰσχυ-
ρῶς τοῦ πολυπραγμονεῖν τὰ μὴ προσήκοντα αὐτὸν
ἀποτρέπει· τί τοῦτο λέγει τις ὡς οὐ χρὴ ἡμᾶς ἀεί

τι προσκτᾶσθαι; οὐ μέμνησθε, τὰ μὲν ἀκηκοότες, τὰ 4
δὲ ἑορακότες, ὅτι οὔτε τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ γενῶν οὐ-
δὲν πρότερον ἀπέσχετο τοῦ τῇ πατρίδι ἡμῶν ἐπιβου-
λεύειν πρὶν τοὺς πολέμους ἐν τῇ ἐκείνων χώρᾳ τοὺς
προγόνους ἡμῶν ποιήσασθαι, οὔτε οἱ Ἠπειρῶται πρὶν
ἐς τὴν Ἑλλάδα αὐτοὺς περαιωθῆναι; οὐ Φίλιππος 5
μελλήσας καὶ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν στρατεύσειν, πρὶν
φθάσαντας τὴν ἐκείνου κακῶς ποιῆσαι· οὐ Περσεύς,
οὐκ Ἀντίοχος, οὐ Μιθριδάτης, πρὶν τὰ αὐτὰ αὐτοὺς
ἐργάσασθαι; καὶ τί τἆλλα λέγοι τις ἄν; ἀλλ' οἱ Καρ- 6
χηδόνιοι τέως μὲν οὐδὲν δεινὸν ἀφ' ἡμῶν ἐν τῇ
Ἀφρικῇ εἶχον, ἔς τε τὴν Ἰταλίαν διέπλεον καὶ τὴν
χώραν κατέτρεχον τάς τε πόλεις ἐπόρθουν καὶ παρ'
ὀλίγον καὶ τὸ ἄστυ αὐτὸ εἷλον, ἐπειδὴ δ' ἀντιπολε-
μεῖσθαι ἤρξαντο, παντάπασιν ἐκ τῆς γῆς ἡμῶν ἐξέ-
δρασαν. τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ περὶ τῶν Γαλατῶν 7
καὶ Κελτῶν ἄν τις εἰπεῖν ἔχοι. καὶ γὰρ οὗτοι, μέχρι
μὲν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἐμένομεν, πολλάκις αὐτὰς
ὑπερέβησαν καὶ πολλὰ τῆς Ἰταλίας ἐπόρθησαν· ἐπεὶ
δὲ ἐτολμήσαμέν ποτε ἔξω τε τῶν ὅρων ἐκστρατεῦσαι
καὶ τὸν πόλεμόν σφισι περιστῆσαι, καί τινα καὶ τῆς
χώρας αὐτῶν ἀπετεμόμεθα, οὐκέτ' οὐδένα πόλεμον
ἀπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, πλὴν ἅπαξ, εἴδομεν. ὅταν 8
οὖν τούτων οὕτως ἐχόντων λέγῃ τις ὅτι οὐ χρὴ
πολεμεῖν ἡμᾶς, οὐδὲν ἄλλο φησὶν ἢ ὅτι οὐ χρὴ
πλουτεῖν, οὐ χρὴ ἑτέρων ἄρχειν, οὐκ ἐλευθέρους,
οὐ Ῥωμαίους εἶναι. ὥσπερ οὖν ἄν, εἴπερ τι τού- 9
των εἶπέ τις, οὐκ ἂν ἠνέσχεσθε, ἀλλὰ κἂν ἐν χερσὶν
αὐτὸν ἀπεκτείνατε, οὕτω καὶ νῦν, ὦ ἄνδρες ἑταῖ-
ροι, πρὸς τοὺς ἐκεῖνα λέγοντας διατίθεσθε, μὴ
τοῖς ῥήμασί σφων, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις τὸν νοῦν τεκμαι-
ρόμενοι.

οὐκοῦν ὅτι μὲν οὕτω χρὴ φρονεῖν οὐδέν᾽ ἂν
41 ἀντειπεῖν ὑμῶν νομίζω· εἰ δ᾽ ὅτι μήτε ἐξήτασται
περὶ τοῦ πολέμου τούτου παρὰ τῇ βουλῇ καὶ παρὰ
τῷ δήμῳ μὴ ἐψήφισται, διὰ τοῦτό τις ἧττον οἴεται
δεῖν ἡμᾶς προθυμηθῆναι, λογισάσθω τοῦθ᾽ ὅτι πάν-
τες οἱ πόλεμοι ὅσοι πώποτε γεγόνασιν ἡμῖν, οἱ μὲν
ἐκ παρασκευῆς καὶ προεπαγγέλσεως, οἱ δὲ καὶ ἐπὶ
2 καιροῦ συμβεβήκασι. καὶ διὰ τοῦτο ὅσα μὲν ἂν οἴ-
κοι τε μενόντων ἡμῶν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀγόντων
κινηθῇ καὶ ἐκ πρεσβείας τινὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐγκλη-
μάτων λάβῃ, καὶ σκέψιν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δεῖ καὶ
ἀναγκαῖόν ἐστι γίγνεσθαι καὶ ψῆφον ἐπάγεσθαι, καὶ
μετὰ τοῦτο τούς τε ὑπάτους ἢ καὶ στρατηγοὺς προσ-
3 τάττεσθαί σφισι καὶ τὰς δυνάμεις ἐκπέμπεσθαι· ὅσα
δ᾽ ἂν ἐξεληλυθότων ἤδη καὶ ἐξεστρατευμένων τινῶν
ἐκφανῇ, ταῦτ᾽ οὐκέτ᾽ ἐς διαγνώμην ἄγεσθαι χρή,
ἀλλ᾽ ὡς καὶ δεδογμένα καὶ κεκυρωμένα ὑπ᾽ αὐτῆς
4 τῆς χρείας προκαταλαμβάνεσθαι πρὶν αὐξηθῆναι. ἢ
τίνος μὲν ἕνεκα ὑμᾶς ἐνταῦθ᾽ ὁ δῆμος ἐξέπεμψε, τί-
νος δ᾽ ἕνεκα ἐμὲ μετὰ τὴν ὑπατείαν εὐθὺς ἔστειλε,
τοῦτο μὲν ἐπὶ πέντε ἔτη καθάπαξ, ὃ μήπω πρότερον
ἐγεγόνει, ἄρχειν ἑλόμενος, τοῦτο δὲ τέσσαρσι στρα-
τοπέδοις ὁπλίσας, εἰ μὴ καὶ πολεμῆσαι πάντως ἡμᾶς
5 δεήσειν ἐνόμιζεν; οὐ γάρ που ἵνα μάτην τρεφώμεθα,
οὐδ᾽ ἵνα τάς τε πόλεις τὰς συμμαχίδας καὶ τὴν χώ-
ραν τὴν ὑπήκοον περιιόντες χαλεπώτεροι καὶ τῶν
πολεμίων αὐτοῖς γιγνώμεθα, οὐδ᾽ ἂν εἷς ταῦτα φή-
σειεν, ἀλλ᾽ ἵνα τὴν οἰκείαν φυλάξωμεν, ἵνα τὴν τῶν
πολεμίων πορθήσωμεν, ἵν᾽ ἄξιόν τι καὶ τοῦ πλήθους
6 καὶ τῶν ἀναλωμάτων ἐργασώμεθα. οὐκοῦν ἐν τούτῳ
καὶ οὗτος ὁ πόλεμος καὶ πᾶς ὁστισοῦν ἄλλος καὶ ἐπι-
τέτραπται ἡμῖν καὶ ἐγκεχείρισται. καὶ πάνυ γε φρο-

νίμως ἐποίησαν ἐφ' ἡμῖν τὸ τίσι πολεμητέον εἶναι διαγνῶναι καταλιπόντες καὶ μὴ αὐτοὶ τὸν πόλεμον ψηφισάμενοι. οἱ μὲν γὰρ οὔτ' ἀκριβῶσαι τὰ τῶν συμμάχων καὶ τοσοῦτον αὐτῶν ἀφεστηκότες ἠδυνήθησαν ἄν, καὶ πρὸς εἰδότας καὶ προπαρεσκευασμένους τοὺς πολεμίους οὐκ ἂν ὁμοίως ἐπιτηδείως προσηνέχθησαν· ἡμεῖς δὲ δὴ κριταὶ ἅμα καὶ λειτουργοὶ 7
τοῦ πολέμου γιγνόμενοι, καὶ προσέτι καὶ ἐπ' αὐτοφώρους τοὺς ἐχθροὺς τὰ ὅπλα εὐθὺς ἐπιφέροντες, οὔτ' ἀνεξετάστως οὔτ' ἀδίκως οὔτ' ἀπροφυλάκτως αὐτὸν ποιησόμεθα.

καί μοι εἴ τις ὑμῶν ἐκεῖνο ὑπολαμβάνει, τί δὴ 42
τηλικοῦτον ὁ Ἀριοούιστος πεπλημμέληκεν ὥστ' ἀντὶ φίλου καὶ συμμάχου πολέμιος ἡμῖν γενέσθαι, σκοπείτω τοῦθ' ὅτι τοὺς ἀδικεῖν τι ἐπιχειροῦντας οὐκ ἐφ' οἷς ποιοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' οἷς φρονοῦσιν ἀμύνασθαι δεῖ, καὶ τήν τε αὔξησιν αὐτῶν πρὶν καὶ βλαβῆναί τι προκαταλαμβάνειν, καὶ μὴ περιμείναντας κακῶς ἔργῳ παθεῖν, τότε τιμωρεῖσθαι. ὅτι τοί- 2
νυν καὶ ἐχθρὸς καὶ ἔχθιστός ἐστιν ἡμῖν πῶς ἂν ἄλλως μᾶλλον ἐλεγχθείη ἢ ἐξ ὧν ἐποίησε; πέμψαντος γάρ μου πρὸς αὐτὸν φιλικῶς ὅπως ἔλθῃ τε πρὸς ἡμᾶς καὶ κοινῇ μεθ' ἡμῶν βουλεύσηται περὶ τῶν παρόντων, οὔτ' ἦλθεν οὔθ' ἥξειν ὑπέσχετο. καίτοι τί μὲν 3
ἐγὼ ἄδικον ἢ ἀνεπιεικὲς ἢ φορτικὸν ἐποίησα μεταπεμψάμενος αὐτὸν ὡς φίλον καὶ σύμμαχον; τί δὲ ἐκεῖνος ὕβρεως καὶ ἀσελγείας, οὐκ ἐθελήσας ἐλθεῖν, ἐκλέλοιπεν; ἆρ' οὐ δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἤτοι ὑπωπτευκότα αὐτόν τι κακὸν πείσεσθαι ἢ ὑπερπεφρονηκότα ἡμᾶς τοῦτο πεποιηκέναι; οὐκοῦν εἴτε τι ὑπο- 4
τετόπηκε, σαφέστατα αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχει ἐπιβουλεύοντα ἡμῖν· οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν μηδὲν δεινὸν παθὼν

ὕποπτός ἐστιν, οὐδ' ἀπ' ὀρθῆς καὶ ἀδόλου τῆς γνώμης γίγνεται, ἀλλ' οἱ προπαρεσκευασμένοι τινὰς ἀδικῆσαι ἑτοίμην τὴν ὑποψίαν κατ' αὐτῶν ἐκ τοῦ συνει-
5 δότος σφῶν ἔχουσιν· εἴτ' αὖ μηδενὸς τοιούτου ὑπόντος ὑπερεόρακέ τε ἡμᾶς καὶ λόγοις ὑπερηφάνοις ὕβρικε, τί χρὴ τοῦτον, ἐπειδὰν ἔργου τινὸς ἐπιλάβηται, προσδοκῆσαι πράξειν; ὁ γὰρ ἐν οἷς μηδὲν κερδανεῖν ἔμελλε τοσαύτῃ ὑπεροψίᾳ κεχρημένος πῶς οὐ πόρρωθεν ἐξελήλεγκται μηδὲν δίκαιον μήτε φρονῶν μήτε πράττων; οὐ τοίνυν ἀπέχρησεν αὐτῷ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσεν, εἴπερ τι αὐτοῦ
43 δεοίμην. καὶ μή μοι μικρὰν τὴν προσθήκην ταύτην εἶναι νομίσητε· μεγάλη γάρ ἐστιν ἐπίδειξις τῆς διανοίας αὐτοῦ. τὸ μὲν γὰρ αὐτὸν μὴ ἐθελῆσαι πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι τάχ' ἄν τις καὶ ὄκνῳ καὶ ἀρρωστίᾳ
2 καὶ φόβῳ, ἀπολογούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀνέθηκε· τὸ δὲ δὴ καὶ ἐμὲ μεταπέμψασθαι οὔτε σκῆψιν οὐδεμίαν ἐνδέχεται, καὶ προσεξελέγχει καὶ ἐκεῖνο αὐτὸν οὐ κατ' ἄλλο τι πεποιηκότα ἢ ὅτι οὔθ' ὑπακούειν ἐς οὐδὲν ἡμῖν καὶ προσέτι καὶ προσαντεπιτάττειν πάντα παρ-
3 εσκεύασται. καίτοι καὶ αὐτὸ τοῦτο πόσης ὕβρεως καὶ πόσου προπηλακισμοῦ μεστόν ἐστι; μεταπέμπεταί τινα ὁ ἀνθύπατος ὁ Ῥωμαίων, καὶ ἐκεῖνος οὐκ ἔρχεται· μεταπέμπεταί τις τὸν ἀνθύπατον τῶν Ῥωμαίων Ἀλλόβριξ ὤν. μὴ γὰρ ὅτι ἐμοῦ τοῦ Καίσαρος οὐκ ἐπείσθη, μηδ' ὅτι ἐμὲ τὸν Καίσαρα ἐκάλεσε, σμικρόν
4 τι τοῦτο καὶ φαῦλον εἶναι νομίσητε. οὔτε γὰρ ἐγὼ αὐτὸν μετεπεμψάμην, ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος, ὁ ἀνθύπατος, αἱ ῥάβδοι, τὸ ἀξίωμα, τὰ στρατόπεδα, οὔτε ἐγὼ μετεπέμφθην ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ταῦτα πάντα. ἰδίᾳ μὲν γὰρ ἐμοὶ πρὸς αὐτὸν οὐδέν ἐστι συμβόλαιον· κοινῇ δὲ δὴ πάντες καὶ εἴπομέν τι καὶ ἐποιήσαμεν καὶ ἀν-

τηκούσαμεν καὶ ἐπάθομεν. ὥσθ' ὅσῳ τις ἂν αὐτὸν 44
ἔν τε τοῖς φίλοις καὶ ἐν τοῖς συμμάχοις ἡμῶν ἀνα-
γεγράφθαι φήσῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ἀξιομίσητον ὄντα
ἀποδείξει. διὰ τί; ὅτι οἷα μηδὲ τῶν ἐχθίστων τις
ὁμολογούντων ἡμῖν εἶναι ἐτόλμησέ ποτε ποιῆσαι,
ταῦτ' ἐκεῖνος ἔν τε τοῖς τῆς φιλίας καὶ ἐν τοῖς τῆς
συμμαχίας ὀνόμασιν ἐξείργασται, καθάπερ ἐπ' αὐτὸ
τοῦτο πεποιημένος αὐτάς, ἵν' ἡμᾶς ἀδικεῖν ἀδεῶς
ἔχῃ. ἀλλ' οὔτε τότε ἐπὶ τῷ προπηλακίζεσθαι καὶ ἐπι- 2
βουλεύεσθαι ἐσπεισάμεθα αὐτῷ, οὔτε νῦν αὐτοὶ τὰς
σπονδὰς λύσομεν· ἡμεῖς μὲν γὰρ ὡς πρὸς φίλον καὶ
σύμμαχον ἔτ' αὐτὸν ὄντα ἐπρεσβευσάμεθα, ὁ δ' ὁρᾶτε
ὅπως ἡμῖν κέχρηται. ὥσπερ οὖν ἡνίκα εὐεργετεῖν τε 3
ἡμᾶς ἐβούλετο κἀντ' εὖ πάσχειν ἠξίου, δικαίως ἐκεί-
νων ἐτύγχανεν, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ τἀναντία αὐ-
τῶν πάντα ποιεῖ, δικαιότατα ἂν ἐν ἐχθροῦ μέρει νο-
μισθείη. καὶ μὴ θαυμάσητε εἰ αὐτὸς ἐγὼ πρότερόν
ποτε καὶ ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἐν τῷ δήμῳ χρηματίσας
τινὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, εἶτα ταυτὶ νυνὶ λέγω. ἐγὼ μὲν 4
γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχω καὶ οὐ
μεταβάλλομαι. τίς δέ ἐστιν αὕτη; τοὺς μὲν ἀγαθοὺς
καὶ πιστοὺς καὶ τιμᾶν καὶ ἀμείβεσθαι, τοὺς δὲ κα-
κοὺς καὶ ἀπίστους καὶ ἀτιμάζειν καὶ ἀμύνεσθαι. ἐκεῖ-
νος δέ ἐστιν ὁ μεταβαλλόμενος, ὁ μήτε καλῶς μήτε
δεόντως τοῖς δοθεῖσιν αὐτῷ παρ' ἡμῶν χρώμενος.

ὥσθ' ὅτι μὲν δικαιότατα ἂν αὐτῷ πολεμήσαιμεν 45
οὐδένα ἀμφισβητήσειν οἶμαι· ὅτι δὲ οὔτε ἄμαχος
οὔτε δυσπολέμητός ἐστιν ὁρᾶτε μὲν καὶ ἐκ τῶν ἄλ-
λων τῶν ὁμοφύλων αὐτῷ, οὓς πολλάκις μὲν καὶ πρό-
τερον, ῥᾷστα δὲ καὶ νῦν ἐνικήσαμεν, λογίζεσθε δὲ
καὶ ἐξ ὧν περὶ αὐτοῦ ἐκείνου πυνθανόμεθα. οὔτε 2
γὰρ ἄλλως δύναμίν τινα οἰκείαν συνεστηκυῖαν καὶ

συγκεκροτημένην ἔχει· νῦν τε, ἅτε μηδὲν δεινὸν
προσδοκῶν, καὶ παντελῶς ἀπαράσκευός ἐστιν. οὐ
τοίνυν οὐδὲ ἐκ τῶν ὁμοχώρων ἄν τις αὐτῷ προθύ-
3 μως, οὐδ' εἰ πάνυ ἐπαγγέλλεται, βοηθήσειε. τίς μὲν
γὰρ ἂν ἕλοιτο ἐκείνῳ συμμαχήσας πολεμῆσαι ἡμῖν,
μηδὲν ὑφ' ἡμῶν λελυπημένος; πῶς δ' οὐκ ἂν μᾶλ-
λον ἡμῖν πάντες ἢ ἐκείνῳ συναράμενοι τήν τε τυ-
ραννίδα αὐτοῦ ὅμορόν σφισιν οὖσαν καταλῦσαι καὶ
τῆς χώρας μέρος τι παρ' ἡμῶν προσλαβεῖν ἐθελή-
4 σειαν; εἰ δὲ δὴ καὶ συσταῖέν τινες, οὔτι γε καὶ
κρείττους ἂν ἡμῶν γένοιντο. ἵνα γὰρ τἆλλα ἐάσω,
τὸ πλῆθος ἡμῶν, τὴν ἡλικίαν, τὴν ἐμπειρίαν, τὰ
ἔργα, ἐκεῖνό γε τίς οὐκ οἶδεν ὅτι ἡμεῖς μὲν κατὰ
πᾶν ὁμοίως τὸ σῶμα ὡπλίσμεθα, ἐκεῖνοι δὲ δὴ γυμνοὶ
τὸ πλεῖστόν εἰσι, καὶ ἡμεῖς μὲν καὶ λογισμῷ καὶ τά-
ξει χρώμεθα, ἐκεῖνοι δὲ δὴ θυμῷ πρὸς πάντα ἀσύν-
5 τακτοι φέρονται; μὴ γάρ τοι μήτε τὴν ὁρμὴν αὐτῶν
μήτε τὸ μέγεθος ἢ τῶν σωμάτων ἢ τῆς βοῆς φοβη-
θῆτε. φωνή τε γὰρ οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων ἀπέ-
κτεινε, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν δρᾶν μὲν οὐδὲν πλέον,
ἅτε τὰς αὐτὰς ἡμῖν χεῖρας ἔχοντα, πάσχειν δὲ πολὺ
πλείω, ἅτε καὶ μεγάλα καὶ γυμνὰ ὄντα, δυνήσεται·
ἥ τε ὁρμὴ ἄμετρος καὶ προπετὴς τὸ κατ' ἀρχὰς οὖσα
46 καὶ ἐκκενοῦται ῥᾳδίως καὶ ἐπ' ὀλίγον ἀνθεῖ. πεπει-
ραμένοις δέ που ὧν λέγω καὶ νενικηκόσιν ὑμῖν τοὺς
ὁμοίους αὐτοῖς ταυτὶ παραινῶ, ὥσθ' ὑμᾶς μήτε τῷ
λόγῳ δοκεῖν ὑπ' ἐμοῦ παράγεσθαι, καὶ τῷ ἔργῳ ἐχυ-
ρωτάτην τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐκ τῶν προκατειργα-
2 σμένων ποιεῖσθαι. καὶ μέντοι καὶ τῶν Γαλατῶν αὐ-
τῶν τῶν ὁμοίων σφίσι συχνοὶ ἡμῖν συμμαχήσουσιν,
ὥστ' εἰ καί τι φοβερὸν τὰ ἔθνη ταῦτα εἶχε, τοῦτο
καὶ ἡμῖν καὶ ἐκείνοις ὑπάρξει.

ταῦτ' οὖν αὐτοί τε οὕτω λογίζεσθε καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκετε· ὡς εἴ γε καὶ ὑμῶν τινες ἄλλως πως 3 φρονοῦσιν, ἀλλ' ἔγωγε καὶ ὣς πολεμήσω, οὐδὲ ἐγκαταλείψω ποτὲ τὴν τάξιν ἣν ἐτάχθην ὑπὸ τῆς πατρίδος. καί μοι τὸ δέκατον στρατόπεδον ἀρκέσει· καὶ γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι κἂν διὰ πυρὸς δέῃ, καὶ γυμνοὶ χωρήσουσι προθύμως. οἱ δὲ δὴ ἄλλοι τὴν ταχίστην 4 ἀπαγάγετε, μηδέ μοι μάτην ἐνταῦθα τρύχεσθε, τά τε κοινὰ εἰκῇ ἀναλίσκοντες καὶ τῶν ἀλλοτρίων πόνων μεταποιούμενοι, τήν τε λείαν τὴν ὑφ' ἑτέρων κτωμένην σφετεριζόμενοι."

ταῦτα τοῦ Καίσαρος εἰπόντος οὐ μόνον οὐδεὶς 47 ἀντεῖπεν, εἰ καὶ τὰ μάλιστά τινες τἀναντία σφίσιν ἐγίγνωσκον, ἀλλὰ καὶ συνῄνεσαν πάντες, καὶ οὐχ ἥκιστα οἱ δι' ὑποψίας αὐτῷ ὄντες, λογοποιεῖν ἃ ἤκουσαν. καὶ τούς γε στρατιώτας οὐ χαλεπῶς ἔπεισαν πειθαρχῆσαι, τοὺς μὲν ἐκ τοῦ προκεκρίσθαι προθυμουμένους, τοὺς δ' ἄλλους δι' ἐκείνους φιλοτιμουμένους. ἐξαίρετον δὲ δὴ τὸ δέκατον στράτευμα ἐποιήσατο, ὅτι εὔνοιάν πως ἀεὶ αὐτοῦ εἶχεν. οὕτω δὲ δὴ 2 τὰ πολιτικὰ στρατόπεδα πρὸς τὴν τῶν καταλόγων τάξιν ὠνομάζετο· ὅθενπερ καὶ νῦν ὁμοίως τὰ νῦν ὄντα τὰς ἐπικλήσεις ἔχει.

ὡρμημένων οὖν αὐτῶν ὁ Καῖσαρ οὐκέτι κατὰ χώ- 3 ραν ἔμεινε, μὴ καὶ χρονίσαντες ἀμβλύτεροι αὖθις γένωνται, ἀλλ' εὐθὺς ἄρας ἐπὶ τὸν Ἀριοούιστον ἤλασε. καὶ οὕτω γε αὐτὸν τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου κατέπληξεν ὥστε καὶ ἐς λόγους οἱ ὑπὲρ εἰρήνης ἐλθεῖν κατηνάγκασεν. οὐ μέντοι καὶ συνέβησαν· αὐτός τε 4 γὰρ πάντα προστάξαι καὶ ἐκεῖνος οὐδὲν ὑπακοῦσαι ἠθέλησεν. ὅ τε οὖν πόλεμος συνερρώγει, καὶ μετέωροι οὐ μόνον αὐτοὶ ἑκάτεροι, ἀλλὰ καὶ οἱ σύμμαχοι

οἵ τε πολέμιοί σφων οἱ ἐκείνῃ πάντες ἦσαν, τήν τε
μάχην αὐτῶν ὅτι τάχιστα ἔσεσθαι καὶ τοῖς ἅπαξ κρα-
5 τήσασι καὶ τἄλλα δουλεύσειν νομίζοντες. προεῖχον
δὲ οἱ μὲν βάρβαροι τῷ τε πλήθει καὶ τοῖς μεγέθεσιν,
οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι τῇ τε ἐμπειρίᾳ καὶ ταῖς ὁπλίσεσι·
καί πως καὶ πρὸς τὸν θυμὸν τῶν Κελτῶν, τήν τε
ἄκριτον καὶ προπετῆ αὐτῶν ὁρμήν, ἀντίρροπον τὸ
τοῦ Καίσαρος φρόνημα εὑρίσκετο, ὥστε ἰσοπαλεῖς ἐκ
τούτων ὄντες καὶ τὰς ἐλπίδας τήν τε ἐπ' αὐταῖς προ-
θυμίαν ἰσοστασίας ἐποιοῦντο.
48 ἀντικαθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις, αἱ γυναῖκες
αἱ τῶν βαρβάρων ἀπηγόρευσάν σφισι θειάσασαι μη-
2 δεμίαν πρὸ τῆς νέας σελήνης μάχην συνάψαι. καὶ
διὰ τοῦτο ὁ Ἀριοούιστος, πάνυ γὰρ αὐταῖς προσεῖχεν
ὁπότε τοιοῦτό τι ποιήσειαν, οὐχ ἁπάσῃ εὐθὺς τῇ
δυνάμει, καίτοι τῶν Ῥωμαίων προκαλουμένων σφᾶς,
συνέμιξεν, ἀλλὰ τοὺς ἱππέας μετὰ τῶν συντεταγμέ-
νων σφίσι πεζῶν μόνους ἐκπέμπων ἰσχυρῶς αὐτοὺς
ἐλύπει. κἀκ τούτου καταφρονήσας χωρίον τι ὑπὲρ
3 τοῦ ταφρεύματός σφων καταλαβεῖν ἐπεχείρησε. καὶ
κατέσχε μὲν αὐτό, ἀντικαταλαβόντων δὲ καὶ ἐκείνων
ἕτερον ἐς μὲν μάχην, καίπερ καὶ μέχρι τῆς μεσημ-
βρίας τὸν στρατὸν ἔξω τοῦ Καίσαρος παρατάξαντος,
οὐχ ὥρμησεν, ἐπαναχωρήσαντος δὲ αὐτοῦ πρὸς ἑσπέ-
ραν ἐπῆλθέ τε ἐξαπιναίως σφίσι καὶ ὀλίγου καὶ τὸ
4 χαράκωμα αὐτῶν εἷλε. προχωρούντων οὖν οὕτως οἱ
τῶν πραγμάτων σμικρόν τε ἔτι τῶν γυναικῶν ἐφρόν-
τισε, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ παραταξαμένων τῶν Ῥωμαίων,
ὅπερ που καθ' ἡμέραν ἐποιοῦντο, ἀντεπεξήγαγε.
49 καὶ αὐτοὺς ἐκεῖνοι προϊόντας ἐκ τῶν σκηνωμάτων
ἰδόντες οὐχ ἡσύχασαν, ἀλλ' ἐξᾴξαντες οὔτε συντά-
ξασθαί σφισιν ἀκριβῶς ἐπέτρεψαν, καὶ τὴν ἀκόντισιν

αὐτῶν, ἐφ᾽ ᾗ ἐς τὰ μάλιστα ἐθάρσουν, δρόμῳ μετὰ
βοῆς προσπεσόντες ὑπετέμοντο, καὶ οὕτω γε ὁμόσε 2
αὐτοῖς ἐχώρησαν ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς κοντοῖς μήτε
τοῖς ξίφεσι τοῖς μακροτέροις χρήσασθαι. ὠθίζοντό τε
οὖν, καὶ τοῖς σώμασι τὸ πλεῖον ἢ τοῖς ὅπλοις ἐμά-
χοντο, ἀνατρέψαι τε τὸν προσκείμενον καὶ καταβα-
λεῖν τὸν ἀνθεστηκότα ἀγῶνα ποιούμενοι. καὶ πολλοὶ 3
καὶ τῆς τῶν βραχυτέρων ξιφῶν χρήσεως στερηθέν-
τες ταῖς τε χερσὶ καὶ τοῖς στόμασιν ἀντ᾽ ἐκείνων
ἠγωνίζοντο, κατασπῶντες τοὺς ἀντιπάλους, δάκνον-
τες, σπαράττοντες, ἅτε καὶ τῷ μεγέθει τῶν σωμά-
των πολὺ αὐτῶν ὑπερέχοντες. οὐ μέντοι καὶ μεγάλα 4
τινὰ ἐκ τούτου σφᾶς ἔβλαψαν· συμπλεκόμενοι γὰρ
αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι ἰσόρροποί πως τῇ τε ὁπλίσει καὶ
τῇ τέχνῃ ἐγίγνοντο. καὶ τέλος ἐπὶ μακρότατον τοι-
ουτοτρόπῳ μάχῃ χρησάμενοι ὀψέ ποτε ἐπεκράτησαν·
τά τε γὰρ ξιφίδια καὶ σμικρότερα τῶν Γαλατικῶν
ὄντα καὶ τὰς προσβολὰς χαλυβδικὰς ἔχοντα χρησι-
μώτατά σφισιν ἐγένετο, καὶ αὐτοὶ τῷ αὐτῷ πόνῳ ἐπὶ 5
πλεῖον συσχεθέντες μᾶλλον τῶν βαρβάρων ἀντήρκε-
σαν, ἅτε οὐχ ὅμοιον ταῖς ὀξύτησι τῶν ἐφόδων τὸ
διαρκές σφων ἐχόντων. διὰ μὲν οὖν ταῦτα ἡττήθη-
σαν ἐκεῖνοι, οὐ μέντοι καὶ ἐτράποντο, οὐχ ὅτι οὐκ
ἠθέλησαν, ἀλλ᾽ ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν φυγεῖν ὑπ᾽ ἀπο-
ρίας τε ἅμα καὶ ἐκλύσεως. συστρεφόμενοι οὖν κατὰ 6
τριακοσίους καὶ πλείους καὶ ἐλάττους, τάς τε ἀσπί-
δας ἁπανταχόθεν σφῶν προεβάλλοντο, καὶ ὀρθοὶ
ἱστάμενοι ἀπρόσμικτοι μὲν ὑπὸ τῆς συγκλείσεως, δυσ-
κίνητοι δὲ ὑπὸ τῆς πυκνότητος ἐγίγνοντο, καὶ οὔτε
ἔδρων οὐδὲν οὔτε ἔπασχον. οἱ οὖν Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ 50
μήτε ἐκεῖνοι ἀντεπήεσάν σφισιν ἢ καὶ ἔφευγον, ἀλλ᾽
ἐν ταὐτῷ μένοντες ὥσπερ ἐν πύργοις εἱστήκεσαν, καὶ

αὐτοὶ τά τε δοράτια κατὰ πρώτας εὐθὺς ἅτε μηδε-
2 μίαν χρῆσιν ἔχοντα ἀπετέθειντο, καὶ τοῖς ξίφεσιν
οὐκ ἐδύναντο οὔτε συστάδην μάχεσθαι οὔτε τῶν κε-
φαλῶν αὐτῶν, ᾗπερ καὶ μόνον ἁλωτοί, οἷά που γυ-
μναῖς αὐταῖς μαχόμενοι, ἦσαν, ἐφικνεῖσθαι, τάς τε
ἀσπίδας ἀπέρριψαν, καὶ προσπίπτοντές σφισιν, οἱ
μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς, οἱ δὲ καὶ ἐγγύθεν, ἀνήλοντο τρό-
3 πον τινὰ καὶ ἔκοπτον αὐτούς. κἀκ τούτου πολλοὶ μὲν
εὐθὺς ἅτε καὶ μιᾶς ἐπικοπῆς ὄντες ἔπιπτον, πολλοὶ
δὲ καὶ πρὶν πεσεῖν ἀπέθνησκον· ὑπὸ γὰρ τῆς πυκνό-
τητος τῆς συστάσεως καὶ τεθνηκότες ὀρθοὶ ἀνείχοντο.
4 τοῦ μὲν οὖν πεζοῦ τὸ πλεῖστον οὕτω καὶ ἐκεῖ καὶ
πρὸς ταῖς ἁμάξαις, ὅσον γε καὶ ἐξωσθὲν ἐς αὐτὰς
ἐτύγχανε, σύν τε ταῖς γυναιξὶ καὶ σὺν τοῖς παισὶν
αὐτῶν ἐφθάρησαν· ὁ δὲ Ἀριοούιστος μεθ' ἱππέων
τήν τε χώραν παραχρῆμα ἐξέλιπε, καὶ πρὸς τὸν Ῥῆ-
5 νον ὁρμήσας ἐπεδιώχθη μέν, οὐ κατελήφθη δέ. ἀλλ'
ὁ μὲν ἐπὶ πλοίου προεξέφυγε, τῶν δ' ἄλλων τοὺς μὲν
οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὸν ποταμὸν ἐσβαίνοντες ἀπέκτειναν,
τοὺς δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὑπολαβὼν ἀπήνεγκεν.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΘ.

Οὕτω μὲν δὴ καὶ ἐκεῖνα διεπολεμήθη· μετὰ δὲ a. u.
ταῦτα, τοῦ χειμῶνος ἐν ᾧ Κορνήλιός τε Σπινθὴρ καὶ 697
ὁ Μέτελλος ὁ Νέπως ὑπατεύειν ἤρξαντο διελθόντος,
τρίτος τις πόλεμος αὐτοῖς ἐγένετο. οἱ γὰρ Βελγικοὶ
τῷ τε Ῥήνῳ πολλοῖς καὶ συμμίκτοις γένεσι προσοι-
κοῦντες, καὶ ἐπὶ τὸν ὠκεανὸν τὸν κατὰ Βρεττανίαν 2
καθήκοντες, ἐν μὲν τῷ πρὶν οἱ μὲν ἔνσπονδοι τοῖς
Ῥωμαίοις ἦσαν, οἱ δὲ ἐφρόντιζον αὐτῶν οὐδέν, τότε
δὲ τὸν Καίσαρα εὖ φερόμενον ἰδόντες, καὶ δείσαν-
τες μὴ καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁρμήσῃ, συνεστράφησαν, καὶ
κοινῷ πλὴν Ῥημῶν λόγῳ χρησάμενοι συνεβουλεύ-
σαντό τε ἐπὶ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ συνώμοσαν, Γάλβαν
προστησάμενοι. ταῦτ᾽ οὖν ὁ Καῖσαρ παρὰ τῶν Ῥη- 3
μῶν μαθὼν ἐν φρουρᾷ τε αὐτοὺς ἐποιήσατο, κἀν-
ταῦθα πρὸς τῷ Αὐξούνῳ ποταμῷ στρατοπεδευσάμε-
νος ἤθροιζέ τε ἅμα τοὺς στρατιώτας καὶ ἐξήσκει.
οὐδὲ ἐτόλμησε πρότερον τοῖς πολεμίοις, καίτοι τὴν
χώραν σφῶν κατατρέχουσιν, ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, πρὶν 4
ὡς καὶ δεδιότος αὐτοῦ καταφρονήσαντες ἐπεχείρησαν
τήν τε γέφυραν καταλαβεῖν καὶ τὴν σιτοπομπίαν, ἣν
δι᾽ αὐτῆς παρὰ τῶν συμμάχων ἐποιεῖτο, ἀφελέσθαι.
τοῦτο γὰρ ἐξ αὐτομόλων προγνοὺς ἐσόμενον, ἔπεμ-
ψεν ἐπ᾽ αὐτοὺς νύκτος τούς τε ψιλοὺς καὶ τοὺς ἱπ-
πέας. καὶ οἱ μὲν προσπεσόντες τοῖς βαρβάροις ἀπροσ- 2

δόκητοι πολλοὺς ἀπέκτειναν, ὥστε πάντας τῆς ἐπιού-
σης νυκτὸς ἐς τὴν οἰκείαν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ οἱ
Αἴδουοι ἐσβεβληκότες ἐς αὐτὴν ἠγγέλλοντο, ἀπανα-
στῆναι· Καῖσαρ δὲ ᾔσθετο μὲν τὸ γιγνόμενον, οὐκ
ἐτόλμησε δέ σφας εὐθύς, ἀγνοίᾳ τῶν χωρίων, ἐπι-
2 διῶξαι. ἀλλ' ἅμα ἕῳ τήν τε ἵππον λαβὼν καὶ τοὺς
πεζοὺς ἐπακολουθεῖν κελεύσας κατέλαβεν αὐτούς, καὶ
ὑποστάντας ἐς μάχην, ἐνομίζετο γὰρ σὺν μόνῃ τῇ
ἵππῳ εἶναι, διέτριψε μέχρις οὗ καὶ ὁ πεζὸς ἦλθε,
καὶ οὕτω παντὶ τῷ στρατῷ περισχὼν τούς τε πλείους
κατέκοψε καὶ τοὺς περιλοίπους ὁμολογίᾳ παρεστή-
σατο. κἀκ τούτου καὶ τῶν δήμων τοὺς μὲν ἀμαχὶ
προσηγάγετο, τοὺς δὲ πολέμῳ.
3 Νερούιοι δὲ τῆς μὲν πεδιάδος, οὐ γὰρ ἦσαν
ἀξιόμαχοι, ἑκόντες αὐτῷ ἐξέστησαν, ἐς δὲ δὴ τὰ ὄρη
τὰ ὑλωδέστατα ἀνακομισθέντες, ἔπειτ' ἐπειδὴ καὶ
ἐκεῖθεν ἐπικατέδραμον ἀνέλπιστοι, καὶ καθ' ὃ μὲν
αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἦν ἐτράποντο καὶ ἔφυγον, τῷ δὲ δὴ
πλείονι τοῦ στρατοῦ καθυπέρτεροί τε ἐγένοντο, καὶ
2 τὸ στρατόπεδον αὐτοβοεὶ εἷλον. αἰσθόμενος δὲ τοῦτ'
ἐκεῖνος, προεκεχωρήκει γὰρ ἐπί τι τοὺς τετραμμέ-
νους διώκων, ἀνέστρεψε, καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς ἐν
τῷ ἐρύματι ἁρπαγὴν ποιουμένους περιεστοιχίσατο καὶ
κατεφόνευσε. πράξας δὲ ταῦτα, οὐδὲν ἔτι μέγα ἔρ-
γον τοὺς λοιποὺς Νερουίους χειρούμενος ἔσχε.
4 κἀν τούτῳ Ἀτουατικοί, πλησιόχωροί τε αὐτοῖς
ὄντες καὶ τὸ γένος τό τε φρόνημα τὸ τῶν Κίμβρων
ἔχοντες, ὥρμησαν μὲν ὡς καὶ βοηθήσοντές σφισιν,
ἐπειδὴ δὲ ἔφθησαν προαλόντες, ἀνεχώρησαν, καὶ
πάντα τἆλλα χωρία ἐκλιπόντες ἐς ἓν τεῖχος τὸ κρά-
2 τιστον ἀνεσκευάσαντο. καὶ αὐτῷ τὸν Καίσαρα προσ-
βαλόντα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀπεκρούσαντο, μέχρις οὗ

πρὸς μηχανῶν ποίησιν ἐτράπετο. τότε γάρ, τέως
μὲν τήν τε ὕλην τέμνοντας καὶ τὰ μηχανήματα συμ-
πηγνύντας τοὺς Ῥωμαίους ἑώρων, γέλωτα τῇ ἀπει-
ρίᾳ τῶν γιγνομένων ἐποιοῦντο, ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνά τε 3
ἐξειργάσθη καὶ ὁπλῖταί σφισι πανταχόθεν ἅμα ἐπ᾽
αὐτῶν προσήγοντο, κατεπλάγησαν, ἅτε μηπώποτε
τοιοῦτό τι ἑορακότες, καὶ διεκηρυκεύσαντο, τά τε
ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις πέμψαντες καὶ ὅπλα τινὰ
ἀπὸ τοῦ τείχους ῥίψαντες. ὡς μέντοι τά τε μηχα- 4
νήματα τῶν ἀνδρῶν γυμνωθέντα αὖθις εἶδον καὶ
ἐκείνους πρὸς θυμηδίαν οἷα ἐπὶ νίκῃ τετραμμένους
ᾔσθοντο, μετέγνωσαν, καὶ ἀναθαρσήσαντες τῆς νυ-
κτὸς ἐπέξοδον, ὡς καὶ ἀνελπίστους σφᾶς κατακόψον-
τες, ἐποιήσαντο. περιπεσόντες δὲ τοῖς προφύλαξιν,
ὁ γὰρ Καῖσαρ ἀκριβῶς πάντα ἀεὶ διῴκει, ἐσφάλη-
σαν. καὶ οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς ἔτι συγγνώμης
ἔτυχεν, ἀλλὰ πάντες ἐπράθησαν.

ἐπειδὴ δὲ οὗτοί τε κατεστράφατο, καὶ ἄλλοι οἱ 5
μὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ, οἱ δὲ καὶ διὰ τῶν ὑποστρατήγων
συχνοὶ ἐκεχείρωντο, ὅ τε χειμὼν ἐνέστη, ἀνεχώρησεν
ἐς τὰ χειμάδια. μαθόντες δὲ ταῦθ᾽ οἱ οἴκοι Ῥωμαῖοι
ἐθαύμασαν ὅτι ἔθνη τοσαῦτα, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα
πρότερον ἠκρίβουν, ᾑρήκει, καὶ ἐψηφίσαντο πεντε-
καίδεκα ἐπ᾽ αὐτοῖς ἡμέρας θῦσαι, ὅπερ οὔπω πρό-
τερον ἐγεγόνει.

κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ Γάλβας ὁ Σερούιος 2
ὑποστρατηγῶν αὐτῷ, μέχρι μὲν ἥ τε ὡραία καὶ
τὸ στράτευμα συνεστὸς εἶχεν, Οὐαράγρους παρά τε
τῇ Λεμάνῳ λίμνῃ καὶ πρὸς τοῖς Ἀλλόβριξι μέχρι τῶν
Ἄλπεων οἰκοῦντας, τοὺς μὲν βίᾳ, τοὺς δὲ καὶ ὁμολο-
γίᾳ παρεστήσατο, ὥστε καὶ χειμάσαι κατὰ χώραν
παρασκευάσασθαι. ἐπεὶ μέντοι οἱ πλείους τῶν στρα- 3

τιωτῶν, οἱ μὲν παρειμένοι οἷα μὴ πόρρω τῆς Ἰταλίας
ὄντες, οἱ δὲ καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἄλλοσε ἀπεχώρησαν, καὶ
αὐτῷ ἀπροσδόκητοι κατὰ τοῦτο οἱ ἐπιχώριοι ἐπέθεντο,
4 πρὸς ἀπόνοιαν ὑπ' ἀπογνώσεως προήχθη, καὶ ἐκπη-
δήσας ἐκ τοῦ χειμαδίου ἄφνω τούς τε προσκειμένους
οἱ τῷ παραδόξῳ τοῦ τολμήματος ἐξέπληξε, καὶ δι'
αὐτῶν πρὸς τὰ μετέωρα διέπεσε. γενόμενος δὲ ἐν
τῷ ἀσφαλεῖ ἠμύνατο μὲν αὐτοὺς μετὰ τοῦτο καὶ ἐδου-
λώσατο, οὐ μὴν καὶ ἐχείμασεν αὐτόθι, ἀλλὰ καὶ ἐς
τὴν τῶν Ἀλλοβρίγων μετέστη.
6 ταῦτα μὲν ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἐγένετο, Πομπήιος δὲ
ἐν τούτῳ τὴν κάθοδον τῷ Κικέρωνι ψηφισθῆναι διε-
πράξατο. ὃν γὰρ διὰ τοῦ Κλωδίου ἐξεληλάκει, τοῦ-
τον ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον ἐπανήγαγεν· οὕτω που τὸ
ἀνθρώπειον δι' ὀλίγου τε ἔστιν ὅτε μεταβάλλεται,
καὶ ἀφ' ὧν ὠφελήσεσθαί τινες ἢ καὶ βλαβήσεσθαι
2 νομίζουσι, τὰ ἐναντιώτατα ἀντιλαμβάνουσι. συνέ-
πραττον δὲ ἀπὸ τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν δημάρχων
ἄλλοι τε καὶ Τίτος Ἄννιος Μίλων, οἵπερ που καὶ τὴν
γνώμην ἐς τὸ πλῆθος ἐσήνεγκαν· ὁ γὰρ Σπινθὴρ ὁ
ὕπατος τὸ μέν τι καὶ τῷ Πομπηίῳ χαριζόμενος, τὸ
δὲ καὶ ἐξ ἰδίας ἔχθρας τὸν Κλώδιον ἀμυνόμενος,
ὑφ' ἧς καὶ τὴν μοιχείαν αὐτοῦ δικάζων κατεγνώκει,
3 ... καὶ ἐκείνῳ δὲ ἄλλοι τε τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων
ὑπῆρχον καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἄππιος Κλαύδιος στρατηγῶν,
ὅ τε Νέπως ὁ ὕπατος ἀπ' οἰκείας τινὸς ἔχθρας τὸν
7 Κικέρωνα μισῶν. οὗτοί τε οὖν ἐπὶ πλέον ἢ πρίν,
ἅτε καὶ ἡγεμόνας τοὺς ὑπάτους ἔχοντες, καὶ οἱ ἄλλοι
οἱ ἐν τῇ πόλει διαστάντες πρὸς ἑκατέρους ἐθορύβουν.
καὶ ἄλλα τε ἐκ τούτου οὐκ ἐν κόσμῳ πολλὰ ἐγίγνετο,
2 καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διαψηφίσει ὁ Κλώδιος γνοὺς τὸ πλῆ-
θος πρὸς τοῦ Κικέρωνος ἐσόμενον, τοὺς μονομάχους

οὓς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πρὸς ἀγῶνας ἐπιταφίους ἐπὶ τῷ
Μάρκῳ τῷ συγγενεῖ προπαρεσκεύαστο λαβὼν ἐσεπή-
δησεν ἐς τὸν σύλλογον, καὶ πολλοὺς μὲν ἔτρωσε, πολ-
λοὺς δὲ καὶ ἔκτεινεν. οὔτ' οὖν ἡ γνώμη ἐκυρώθη, 3
καὶ ἐκείνοις ὡς δορυφόροις συνὼν φοβερὸς καὶ ἐς τὰ
ἄλλα πᾶσιν ἦν, ἀγορανομίαν τε ᾔτει ὡς καὶ τὴν δί-
κην τῆς βίας, ἂν ἀποδειχθῇ, διαφευξόμενος. ἐγρά- 4
ψατο γὰρ αὐτὸν ὁ Μίλων καὶ οὐκ ἐσήγαγεν· οὔτε
γὰρ οἱ ταμίαι, δι' ὧν τὴν ἀποκλήρωσιν τῶν δικα-
στῶν γενέσθαι ἐχρῆν, ᾕρηντο, καὶ ὁ Νέπως ἀπεῖπε
τῷ στρατηγῷ μηδεμίαν πρὸ τῆς κληρώσεως αὐτῶν
δίκην προσέσθαι. ἔδει δὲ ἄρα τοὺς ἀγορανόμους πρὸ
τῶν ταμιῶν καταστῆναι, καὶ διὰ τοῦτο ὅτι μάλιστα
ἡ διατριβὴ ἐγένετο. μαχόμενος δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ 8
τούτου πολλὰ ἐτάραττε, καὶ τέλος μονομάχους τινὰς
καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους τῶν τὰ αὐτά οἱ βουλομένων
ἀθροίσας ἐς χεῖρας τῷ Κλωδίῳ συνεχῶς ᾔει, καὶ
σφαγαὶ κατὰ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν πόλιν ἐγίγνοντο.
ὁ οὖν Νέπως φοβηθεὶς πρός τε τοῦ συνάρχοντος καὶ 2
πρὸς τοῦ Πομπηίου τῶν τε ἄλλων τῶν πρώτων μετε-
βάλετο, καὶ οὕτως ἥ τε γερουσία κατελθεῖν τὸν Κι-
κέρωνα τοῦ Σπινθῆρος ἐσηγησαμένου προεβούλευσε,
καὶ ὁ δῆμος ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων ἐσενεγκόντων
ἐψηφίσατο. ἀντέλεγε μὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς Κλώδιος, 3
ἀλλ' ἐκείνῳ τε ὁ Μίλων ἀντέκειτο, ὥστε μηδὲν βίαιον
δρᾶσαι, καὶ τῷ νόμῳ ἄλλοι τε καὶ ὁ Πομπήιος συνεῖ-
πον, ὥστε πολὺ κρείττους αὐτοὺς γενέσθαι.

κατῆλθέ τε οὖν ὁ Κικέρων, καὶ χάριν τῇ τε βουλῇ 9
καὶ τῷ δήμῳ, παρασχόντων αὐτῷ τῶν ὑπάτων, καὶ
κατὰ τὸ συνέδριον καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἔγνω. τῷ τε
Πομπηίῳ τὴν ἔχθραν τὴν ἐπὶ τῇ φυγῇ μεθεὶς συνηλ-
λάγη, καὶ τήν γε εὐεργεσίαν παραχρῆμα ἀπέδωκε·

2 λιμοῦ γὰρ ἐν τῇ πόλει ἰσχυροῦ γενομένου, καὶ τοῦ
ὁμίλου παντὸς ἔς τε τὸ θέατρον, οἵῳ γε δὴ καὶ
τότε ἔτι θεάτρῳ ἐς τὰς πανηγύρεις ἐχρῶντο, καὶ μετὰ
τοῦτο καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἐπὶ τοὺς βουλευτὰς συνε-
δρεύοντας ἐσπηδήσαντος, καὶ τοτὲ μὲν ἐν χερσὶν αὐ-
τοὺς ἀποσφάξειν, τοτὲ δὲ καὶ καταπρήσειν σὺν αὐτοῖς
3 τοῖς ναοῖς ἀπειλοῦντος, ἔπεισέ σφας ἐπιμελητὴν τοῦ
σίτου τὸν Πομπήιον προχειρίσασθαι, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ ἀρχὴν αὐτῷ ἀνθυπάτου καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἔξω
ἐπὶ πέντε ἔτη δοῦναι. καὶ ὁ μέν, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς
καταποντισταῖς πρότερον, οὕτω καὶ τότε ἐπὶ τῷ σίτῳ
πάσης αὖθις τῆς οἰκουμένης τῆς ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις
10 τότε οὔσης ἄρξειν ἔμελλε· Καῖσαρ δὲ καὶ Κράσσος
ἄλλως μὲν ἤχθοντο τῷ Κικέρωνι, σπουδὴν δ᾽ οὖν
τινα αὐτοῦ ἔσχον, ἐπειδὴ πάντως καθήξοντα αὐτὸν
ᾔσθοντο, καὶ γὰρ ὁ Καῖσαρ καὶ ἀπὼν εὔνοιάν τινα
αὐτῷ ἐνεδείξατο, οὐ μέντοι καὶ χάριν οὐδεμίαν ἀν-
2 τέλαβον. ἐκεῖνος γὰρ τοῦτό τε οὐκ ἀπὸ γνώμης σφᾶς
πεποιηκότας εἰδώς, καὶ τῆς φυγῆς αἰτιωτάτους γε-
γονέναι νομίζων, ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐ πάνυ
πρὸς αὐτοὺς ἐθρασύνετο, ἅτε καὶ τῶν τῆς ἀκράτου
παρρησίας ἐπικαρπιῶν νεωστὶ πεπειραμένος, βιβλίον
μέντοι τι ἀπόρρητον συνέθηκε, καὶ ἐπέγραψεν αὐ-
* τῷ ὡς καὶ περὶ τῶν ἑαυτοῦ βουλευμάτων ἀπολο-
3 γισμόν τινα ἔχοντι· πολλὰ δὲ δὴ καὶ δεινὰ ἐς αὐτὸ
καὶ περὶ ἐκείνων καὶ περὶ ἄλλων τινῶν συνένησε,
καὶ διὰ τοῦτο φοβηθεὶς μὴ καὶ ζῶντος αὐτοῦ ἐκφοι-
τήσῃ, κατεσημήνατό τε αὐτὸ καὶ παρέδωκε τῷ παιδί,
προστάξας οἱ μήτ᾽ ἀναγνῶναι μήτε δημοσιεῦσαι τὰ
γεγραμμένα πρὶν ἂν μεταλλάξῃ.
11 Κικέρων μὲν οὖν αὖθις ἀνεβλάστανε, καὶ τήν τε
ἄλλην οὐσίαν καὶ τὸ ἔδαφος τῆς οἰκίας, καίτοι τῇ

ἐλευθερίᾳ ἀνειμένον, καὶ τοῦ Κλωδίου καὶ ἐπιθειάζοντος καὶ ἐς ἐνθυμίαν αὐτῷ προβάλλοντος, ἐκομίσατο. τὴν γὰρ ἐσφορὰν τοῦ φρατριατικοῦ νόμου, 2
παρ' ἣν ἐκ τῶν εὐπατριδῶν ἐς τὸ πλῆθος ἐπεποίητο, διαβάλλων ὡς οὐκ ἐν τοῖς ὡρισμένοις ἐκ τῶν πατρίων χρόνοις ἐκτεθέντος αὐτοῦ, τήν τε δημαρχίαν τοῦ Κλωδίου πᾶσαν, ἐν ᾗ καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν ἐδέδοκτο, κατέλυε, λέγων οὐχ οἷόν τε εἶναι, τῆς μεταστάσεως αὐτοῦ τῆς ἐς τὸν ὅμιλον παρανόμως γεγενημένης, ὑγιές τι τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων νομίζεσθαι, καὶ ἔπεισε διὰ τούτου τοὺς ποντίφικας τὸ 3
ἔδαφός οἱ ὡς καὶ ὅσιον καὶ βέβηλον ὂν ἀποδοῦναι. καὶ οὕτω καὶ ἐκεῖνο καὶ χρήματα ἔς τε τὴν τῆς οἰκίας κατασκευήν, καὶ εἰ δή τι ἄλλο τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐλελύμαντο, ἔλαβε.

μετὰ δὲ δὴ τοῦτο Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως ἕνεκα 12
αὖθις ἐκινήθησαν. ἐπειδὴ γὰρ πολλά τισι τῶν Ῥωμαίων χρήματα, τὰ μὲν οἴκοθεν, τὰ δὲ καὶ δανεισάμενος, ὅπως τήν τε ἀρχὴν βεβαιώσηται καὶ φίλος καὶ σύμμαχος ὀνομασθῇ, καταναλώκει, καὶ αὐτὰ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων βιαίως ἠργυρολόγει, καὶ διά τε τοῦτο 2
ἐχαλεπαίνετο καὶ ὅτι τὴν Κύπρον ἀπαιτῆσαι παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἢ καὶ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀπειπεῖν κελευόντων αὐτῶν οὐκ ἠθέλησε, καὶ οὔτε πεῖσαί σφας ἡσυχάζειν οὔτ' αὖ βιάσασθαι, ξενικὸν γὰρ οὐκ εἶχεν, ἠδυνήθη, διέδρα τε ἐκ τῆς Αἰγύπτου, 3
καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν κατηγόρησέ τε αὐτῶν ὡς καὶ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβεβληκότων, καὶ ἔτυχεν ὥστε ὑπὸ τοῦ Σπινθῆρος, ᾧ ἡ Κιλικία ἐπετέτραπτο, καταχθῆναι. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ..., οἱ Ἀλεξανδρεῖς τέως 13
μὲν ἀγνοήσαντες ὅτι ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀπηρκὼς ἦν, ἢ τεθνηκέναι αὐτὸν νομίσαντες, Βερενίκην τὴν θυγα-

τέρα αὐτοῦ ἐς τὴν βασιλείαν ἀντικατέστησαν, ἔπειτα
δὲ τἀληθὲς μαθόντες ἄνδρας ἑκατὸν ἐς τὴν Ῥώμην
ἔπεμψαν πρός τε τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ ἀπολογησομέ-
2 νους καὶ ἀντικατηγορήσοντας ὅσα ἠδίκηντο. προμα-
θὼν οὖν ταῦτ' ἐκεῖνος, ἔτι δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἦν, ἐνή-
δρευσε τοὺς πρέσβεις, πρὶν ἐλθεῖν, ἄλλους ἄλλῃ
διαπέμψας, καὶ τοὺς μὲν πλείους αὐτῶν κατὰ τὴν
ὁδὸν ἔφθειρε, τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς μὲν ἐν τῷ ἄστει
αὐτῷ ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ καὶ καταφοβήσας ἐκ τού-
των ἢ χρήμασι διαφθείρας ἔπεισε μήτε ταῖς ἀρχαῖς
ὑπὲρ ὧν ἐστάλατο ἐντυχεῖν μήθ' ὅλως μνείαν τινὰ
14 περὶ τῶν ἀπολωλότων ποιήσασθαι. καίτοι τὸ πρᾶγμα
οὕτω περιβόητον ἐγένετο ὡς καὶ τὴν βουλὴν ἀγανα-
κτῆσαι δεινῶς, ἐνάγοντός σφας ὅτι μάλιστα Φαουω-
νίου τοῦ Μάρκου καθ' ἑκάτερον, ὅτι τε πολλοὶ παρὰ
τῶν συμμάχων πρέσβεις πεμφθέντες βιαίως ἀπολώ-
λεσαν, καὶ ὅτι συχνοὶ καὶ τότε τῶν Ῥωμαίων ἐδεδω-
2 ροδοκήκεσαν. καὶ οἱ μὲν τὸν Δίωνα τὸν τῆς πρεσ-
βείας αὐτοκράτορα, περιῆν γάρ, μετεπέμψαντο ὡς
καὶ τὴν ἀλήθειαν παρ' αὐτοῦ μαθησόμενοι· οὕτω δὲ
ἄρα καὶ τότε ἔθ' ὁ Πτολεμαῖος τοῖς χρήμασι κατε-
κράτει ὥστε μήτε τὸν Δίωνα ἐς τὸ συνέδριον ἐσελ-
θεῖν μήτε μνήμην τινὰ τοῦ φόνου τῶν τεθνηκότων,
3 ἕως γε καὶ αὐτὸς περιῆν, γενέσθαι. καὶ μέντοι τοῦ
Δίωνος μετὰ ταῦτα δολοφονηθέντος οὐδεμίαν οὐδ'
ἐπ' ἐκείνῳ δίκην ἔδωκε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ὁ Πομ-
πήιος τῇ τε οἰκίᾳ αὐτὸν ὑπεδέδεκτο καὶ ἰσχυρῶς οἱ
4 συνήρετο. τῶν γε μὴν ἄλλων τῶν αὐτόθεν ἐνεκλή-
θησαν μὲν ἐν ὑστέρῳ συχνοί, ἑάλωσαν δὲ ὀλίγοι. τό
τε γὰρ δεδωροδοκηκὸς πολὺ ἦν, καὶ ἀλλήλοις διὰ
τὸ ἴδιον ἕκαστος δέος συνεμάχουν.

οἱ μὲν οὖν ἄνθρωποι τοιαῦτα ὑπὸ τῶν χρημάτων 15
ἐποίουν, τὸ δὲ δὴ θεῖον κεραυνῷ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς τοῦ
ἐχομένου ἔτους τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς τοῦ ἐν τῷ Ἀλ-
βανῷ ἱδρυμένου βαλὸν τὴν κάθοδον τοῦ Πτολεμαίου
χρόνον τινὰ ἐπέσχε. τοῖς γὰρ Σιβυλλείοις ἔπεσιν ἐν- 2
τυχόντες εὗρον ἐν αὐτοῖς ἐγγεγραμμένον αὐτὸ τοῦτο
"ἂν ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς βοηθείας τινὸς δεόμε-
νος ἔλθῃ, τὴν μὲν φιλίαν οἱ μὴ ἀπαρνήσησθε, μὴ
μέντοι καὶ πλήθει τινὶ ἐπικουρήσητε· εἰ δὲ μή, καὶ
πόνους καὶ κινδύνους ἕξετε." κἀκ τούτου τὴν συν- 3
τυχίαν τῶν ἐπῶν πρὸς τὰ τότε γενόμενα θαυμάσαν-
τες ἀπεψηφίσαντο πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ ἐγνωσμένα,
Γαΐῳ Κάτωνι πεισθέντες δημάρχῳ. ταῦτα δὲ ἐχρή-
σθη μὲν οὕτως, ἐδημοσιεύθη δέ, οὐ γὰρ ἐξῆν οὐδὲν
τῶν Σιβυλλείων, εἰ μὴ ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, ἐς τὸ
πλῆθος ἐξαγγέλλεσθαι, διὰ τοῦ Κάτωνος. ἐπειδὴ 4
γὰρ τάχιστα ὁ νοῦς τῶν ἐπῶν διεθρυλήθη, ὥσπερ
εἴωθε γίγνεσθαι, ἔδεισε μὴ συγκρυφθείη, καὶ ἔς τε
τὸν ὅμιλον τοὺς ἱερέας ἐσήγαγε, κἀνταῦθα, πρὶν
ὁτιοῦν τὴν γερουσίαν ἐπ' αὐτοῖς χρηματίσαι, ἐξεβιά-
σατό σφας ἐκλαλῆσαι τὸ λόγιον· ὅσῳ γάρ τοι μᾶλ-
λον οὐκ ἐδόκει σφίσιν ἐξεῖναι τοῦτο, ... τὸ πλῆθος
ἔσχε. καὶ ἐκεῖνο μὲν ἔσχεν οὕτω, καὶ ἐς τὴν τῶν 16
Λατίνων γλῶσσαν γραφὲν ἀνεκηρύχθη· γνώμας δὲ
αὐτῶν μετὰ τοῦτο ποιουμένων, καὶ τῶν μὲν ἄνευ
στρατοῦ τῷ Σπινθῆρι τὴν τοῦ Πτολεμαίου κάθοδον
προσταττόντων, τῶν δὲ δὴ καὶ τὸν Πομπήιον μετὰ
ῥαβδούχων δύο καταγαγεῖν [αὐτὸν] κελευόντων, ὅ τε 2
γὰρ Πτολεμαῖος μαθὼν τὸ χρησθὲν ἠξίωσε τούτου
τυχεῖν, καὶ τὰ γράμματα αὐτοῦ Αὖλος Πλαύτιος ἐς
τὸ κοινὸν δημαρχῶν ἀνέγνω, δείσαντες οἱ βουλευ-
ταὶ μὴ μείζων ἔθ' ὁ Πομπήιος καὶ ἀπ' ἐκείνου γέ-

νηται, ἀντέπραξαν αὐτῷ τῇ τοῦ σίτου προφάσει χρη-
σάμενοι.
3 ταῦτα μὲν ἐπί τε Λουκίου Φιλίππου καὶ ἐπὶ
Γναίου Μαρκελλίνου ὑπάτων ἐγένετο· καὶ αὐτὰ ὁ
Πτολεμαῖος μαθὼν τήν τε κάθοδον ἀπέγνω, καὶ ἐς
17 Ἔφεσον ἐλθὼν παρὰ τῇ θεῷ διῃτᾶτο. τῷ δὲ δὴ
προτέρῳ ἔτει καὶ τοιόνδε τι, ἴδιον μέν, φέρον δέ
πως ἐς τὴν συγγραφήν, ἐπράχθη. τοῦ γὰρ νόμου
διαρρήδην ἀπαγορεύοντος μηδένας δύο ἅμα ἐκ τῆς
αὐτῆς συγγενείας τὴν αὐτὴν ἱερατείαν ἔχειν, ὁ Σπιν-
θὴρ ὁ ὕπατος ἐπιθυμήσας Κορνήλιον Σπινθῆρα τὸν
2 υἱὸν ἐς τοὺς οἰωνιστὰς ἐσαγαγεῖν, ἔπειτ᾽ ἐπειδὴ ὁ
Φαῦστος ὁ τοῦ Σύλλου παῖς ἐκ τοῦ τῶν Κορνηλίων
φύλου ὢν προενεγέγραπτο, ἐξεποίησεν αὐτὸν ἐς τὸ
Μαλλίου Τορκουάτου γένος, καὶ οὕτως ὁ νόμος ἐν
τοῖς ἑαυτοῦ ῥήμασι μείνας ἔργῳ κατελύθη.
18 μετὰ δὲ δὴ τοῦτο ὁ Κλώδιος ἐπειδὴ τάχιστα ἐς
a. u. 698 τὴν ἀγορανομίαν ἐπί τε τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπὶ τοῦ
Μαρκελλίνου παρεληλύθει, πρὸς γὰρ τὴν ἀπόδρασιν
τῆς δίκης παρακελευστὸς ᾑρέθη, γραφὴν κατὰ τοῦ
Μίλωνος τῆς τῶν μονομάχων παρασκευῆς ἀπήνεγ-
κεν· ἃ γὰρ αὐτὸς ἔπραττε καὶ ἐφ᾽ οἷς ἐκρίνετο, ταῦτ᾽
2 ἐκείνῳ ἀντενεκάλει. ἐποίει δὲ τοῦτο οὐχὶ τὸν Μί-
λωνα προσδοκῶν αἱρήσειν, ἅτε καὶ συναγωνιστὰς ἰσχυ-
ροὺς ἄλλους τε καὶ τὸν Κικέρωνα τόν τε Πομπήιον
ἔχοντα, ἀλλ᾽ ἵνα ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ τῷ τε Μί-
19 λωνι προσπολεμοίη καὶ ἐκείνους ὑβρίζοι. πρὸς γοῦν
τοῖς ἄλλοις τοιόνδε τι ἐμεμηχάνητο· παρασκευάσας
τοὺς ἑταίρους ἵν᾽, ὁπότε πύθοιτο αὐτῶν ἐν τοῖς συλ-
λόγοις "τίς ὁ ποιῶν ἢ καὶ λέγων τοιόνδε τι ἦν",
συνεκβοῶσιν ὅτι Πομπήιος, ἐπηρώτα πολλάκις ἐξαί-
φνης πάνθ᾽ ὅσα ἐπαίτια περὶ αὐτὸν ἢ κατὰ τὸ σῶμα

ἢ κατ' ἄλλο τι ἦν, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἕκαστον, ὡς οὐ περὶ
ἐκείνου δὴ λέγων· κἀκ τούτου τῶν μὲν ἐξαρχόντων, 2
τῶν δὲ συνεπηχούντων σφίσιν, οἷα φιλεῖ ἐν τοῖς
τοιούτοις γίγνεσθαι, καὶ λεγόντων ὅτι Πομπήιος,
χλευασία πολλὴ συνέβαινεν, ὥστε ἐκεῖνον μήτε τὴν
ἡσυχίαν ἄγειν καρτεροῦντα μήθ' ὅμοιόν τι ποιεῖν
αὐτῷ ὑπομένοντα περιοργῆ τε γίγνεσθαι καὶ ἐν ἀμη-
χανίᾳ καθίστασθαι, καὶ λόγῳ μὲν τὸν Μίλωνα κατα-
κρίνεσθαι, ἔργῳ δὲ αὐτὸν μηδ' ἀπολογούμενον ἁλί-
σκεσθαι. ὁ γὰρ Κλώδιος, ὅπως ἔτι πλεῖον ποιοίη, 3
οὐκ εἴα τὸν φρατριατικὸν νόμον ἐσενεχθῆναι· πρὶν
γὰρ ἐκεῖνον τεθῆναι, οὔτ' ἄλλο τι τῶν σπουδαίων
ἐν τῷ κοινῷ πραχθῆναι οὔτε δίκην οὐδεμίαν ἐσαχθῆ-
ναι ἐξῆν.

τέως μὲν οὖν ὁ Μίλων τῶν λοιδοριῶν καὶ τῶν 20
σφαγῶν πρόσχημα αὐτοῖς ἦν· τεράτων τέ τινων ἐν
τούτῳ γενομένων, ἔν τε γὰρ τῷ Ἀλβανῷ νεὼς Ἥρας
βραχὺς ἐπὶ τραπέζης τινὸς πρὸς ἀνατολῶν ἱδρυμένος
πρὸς τὴν ἄρκτον μετεστράφη, καὶ λαμπὰς ἀπὸ τῆς
μεσημβρίας ὁρμηθεῖσα πρὸς βορέαν διῇξε, λύκος τε 2
ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθε, καὶ σεισμὸς ἐγένετο, τῶν τε
πολιτῶν τινες κεραυνοῖς ἐφθάρησαν, καὶ θόρυβος ἐν
τῷ Λατίνῳ ὑπὸ γῆς ἐξηκούσθη· καὶ αὐτὰ οἱ μάντεις
ἀκέσασθαι ἐθελήσαντες ὀργίζεσθαί σφισι δαιμόνιόν τι
ὡς καὶ ἱερῶν τινων ἢ χωρίων οὐχ ὁσίων ἐποικουμέ-
νων ἔφασαν, ἐνταῦθα ὁ Κλώδιος τὸν Κικέρωνα με- 3
ταλαβὼν τῷ τε λόγῳ πολὺς ἐνέκειτο, ὅτι τὸ ἔδαφος
τῆς οἰκίας ἱερωμένον τῇ Ἐλευθερίᾳ κατῳκοδόμησε,
καὶ ἐπῆλθέ ποτε ἐπ' αὐτὸ ὡς καὶ ἐκ θεμελίων αὖθις
αὐτὴν ἀναιρήσων. καὶ οὐκ ἐποίησε μὲν τοῦτο, ὁ γὰρ
Μίλων ἐκώλυσεν· ὁ δ' οὖν Κικέρων ὡς καὶ παθὼν 21
αὐτὸ ὀργήν τε εἶχε καὶ κατηγορίας ἐποιεῖτο, καὶ τέλος

τόν τε Μίλωνα καὶ δημάρχους τινὰς παραλαβὼν ἀνῆλθέ τε ἐς τὸ Καπιτώλιον καὶ τὰς στήλας τὰς ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ φυγῇ ἀπὸ τοῦ Κλωδίου σταθείσας καθεῖλε.
2 καὶ τότε μὲν αὐτὰς ἐκείνου σὺν Γαΐῳ τῷ ἀδελφῷ στρατηγοῦντι ἐπελθόντος ἀφῃρέθη, μετὰ δὲ τοῦτο φυλάξας ἐκδημοῦντα τὸν Κλώδιον ἀνέβη τε αὖθις ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ λαβὼν αὐτὰς οἴκαδε ἀπεκόμισε.
3 γενομένου δὲ τούτου οὐδὲν ἔτ᾽ ἀπώμοτον οὐδετέρῳ αὐτῶν ἦν, ἀλλ᾽ ἐλοιδόρουν ἀλλήλους καὶ διέβαλλον ἄλλα τε ὅσα ἐδύναντο, μηδενὸς τῶν αἰσχίστων ἀπε-
4 χόμενοι, καὶ ὁ μὲν τήν τε δημαρχίαν τὴν τοῦ Κλωδίου ὡς καὶ παρὰ τοὺς νόμους γενομένην καὶ τὰ πραχθέντα ἐν αὐτῇ ὑπ᾽ αὐτοῦ ὡς καὶ ἄκυρα ὄντα, ὁ δὲ τήν τε φυγὴν τὴν τοῦ Κικέρωνος ὡς καὶ δικαίως ἐγνωσμένην καὶ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ὡς καὶ παρανόμως ἐψηφισμένην.

22 μαχομένων δὲ αὐτῶν, καὶ τοῦ Κλωδίου πολὺ τῇ στάσει ἐλαττουμένου, ὁ Κάτων ὁ Μάρκος ἐπελθὼν ἀνίσωσεν αὐτούς· τῷ τε γὰρ Κικέρωνι ἀχθόμενος, καὶ φοβηθεὶς ἅμα μὴ καὶ ὅσα αὐτὸς ἐν τῇ Κύπρῳ ἐπεποιήκει καταλυθείη, ὅτι πρὸς τοῦ Κλωδίου δημαρχοῦντος ἐπέπεμπτο, προθύμως αὐτῷ συνήρατο.
2 μέγα γὰρ ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐφρόνει, καὶ περὶ παντὸς τὸ βεβαιωθῆναι αὐτὰ ἐποιεῖτο. ὁ μὲν γὰρ Πτολεμαῖος ὁ τὴν νῆσον τότε κατέχων, ἐπειδὴ τά τε ἐψηφισμένα ᾔσθετο καὶ μήτ᾽ ἀντᾶραι τοῖς Ῥωμαίοις ἐτόλμησε
3 μήτ᾽ αὖ στερηθεὶς τῆς ἀρχῆς ζῆν ὑπέμεινε, φάρμακον πιὼν ἀπέθανε, καὶ οἱ Κύπριοι τὸν Κάτωνα οὐκ ἀκουσίως, ἅτε καὶ φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ἀντὶ δούλων ἔσεσθαι προσδοκήσαντες, ἐσεδέξαντο· ὁ δὲ Κάτων ἐπὶ μὲν τούτοις οὐδὲν εἶχε σεμνύνεσθαι,
4 ὅτι δὲ δὴ τά τε ἄλλα ἄριστα διῴκησε, καὶ δούλους

καὶ χρήματα πολλὰ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀθροίσας οὐδὲν ᾐτιάθη, ἀλλὰ ἀνεπικλήτως πάντα ἀπέδειξεν, ἀνδραγαθίας οὐδὲν ἧττον ἢ εἰ πολέμῳ τινὶ ἐνενικήκει μετεποιεῖτο· ὑπὸ γὰρ τοῦ πολλοὺς δωροδοκεῖν σπανιώτερον τὸ τῶν χρημάτων καταφρονεῖν τινα τοῦ τῶν πολεμίων κρατεῖν ἐνόμιζε.

τότε οὖν ὁ Κάτων ἐν δόξῃ τινὶ ἐπινικίων διὰ 23 ταῦτ' αἰσίων ἐγένετο, καὶ οἱ ὕπατοι γνώμην ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐποιήσαντο στρατηγίαν αὐτῷ δοθῆναι καίπερ μηδέπω ἐκ τῶν νόμων προσήκουσαν. καὶ οὐκ ἀπεδείχθη μέν, αὐτὸς γὰρ ἀντεῖπε, τὴν δὲ δὴ εὔκλειαν καὶ ἐκ τούτου μείζονα ἔσχε. Κλώδιος δε ἐπε- 2 χείρησε μὲν τοὺς οἰκέτας τοὺς ἐκ τῆς Κύπρου ἀχθέντας Κλωδίους, ὅτι αὐτὸς τὸν Κάτωνα ἐκεῖσε ἐπεπόμφει, ὀνομάσαι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ ἐναντιωθέντος αὐτοῦ. καὶ οἱ μὲν Κύπριοι ἐπεκλήθησαν, καίτοι τινῶν Πορκίους σφᾶς προσειπεῖν ἐθελησάντων, ὁ γὰρ Κάτων καὶ τοῦτο ἐκώλυσεν· ὀργῇ δ' οὖν ὁ Κλώδιος τὴν 3 ἐναντίωσιν αὐτοῦ φέρων, τά τε διοικηθέντα ὑπ' αὐτοῦ διέβαλλε καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν πεπραγμένων ἀπῄτει, οὐχ ὅτι καὶ διελέγξαι τι αὐτὸν ἀδικοῦντα ἐδύνατο, ἀλλ' ὅτι ὑπὸ ναυαγίας τὰ γράμματα σχεδόν τι πάντα διέφθαρτο, καὶ ἐδόκει κατὰ τοῦτό τι ἰσχύσειν. ἐβοήθει δὲ καὶ τότε τῷ Κλωδίῳ ὁ Καῖσαρ 4 καίτοι μὴ παρών, καὶ τάς γε κατηγορίας αὐτῷ τὰς κατὰ τοῦ Κάτωνος ἐπιστολιμαίους, ὥς γέ τινές φασιν, ἔπεμπεν. ἐπέφερον δὲ τῷ Κάτωνι ἄλλα τε καὶ ὅτι τὴν στρατηγίαν οἱ αὐτὸς τοὺς ὑπάτους πείσας, ὥς γε ἔλεγον, ἐσηγήσασθαι, προσεποιήσατο ἐθελοντής, ἵνα καὶ μὴ ἄκων ἀποτετυχηκέναι αὐτῆς δόξῃ, παρεῖσθαι.

24 οὗτοί τε οὖν ἐμάχοντο, καὶ ὁ Πομπήιος ἔσχε μὲν
καὶ ἐν τῇ τοῦ σίτου διαδόσει τριβήν τινα· πολλῶν
γὰρ πρὸς τὰς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐλπίδας ἐλευθερωθέντων,
ἀπογραφήν σφων, ὅπως ἔν τε κόσμῳ καὶ ἐν τάξει
2 τινὶ σιτοδοτηθῶσιν, ἠθέλησε ποιήσασθαι· οὐ μὴν
ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῇ τε ἑαυτοῦ σοφίᾳ καὶ ἐκ τοῦ πλή-
θους τοῦ σίτου ῥᾳόν πως διῴκησε, τὴν δὲ δὴ ὑπα-
τείαν αἰτῶν πράγματα ἔσχε καὶ αἰτίαν ἀπ᾽ αὐτῶν
3 ἔλαβεν. ἐλύπει μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κλω-
δίου γιγνόμενα, καὶ μάλισθ᾽ ὅτι καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων
ὑπερεωρᾶτο ὧν διέφερε, διά τε τὸ ἀξίωμα καὶ διὰ
τὰς ἐλπίδας ἀφ᾽ ὧν καὶ ἰδιωτεύων ὑπὲρ πάντας αὐ-
4 τοὺς τιμηθήσεσθαι προσεδόκησεν ὑβριζόμενος. ἀλλὰ
τούτων μὲν ἔσθ᾽ ὅτε καὶ κατεφρόνει· παραχρῆμα μὲν
γὰρ κακῶς ἀκούων ἐδυσχέραινε, διαλιπὼν δὲ καὶ
ἐς ἀναλογισμὸν τῆς τε ἑαυτοῦ ἀρετῆς καὶ τῆς τῶν
ἐναντίων κακίας ἀφικνούμενος οὐκέτ᾽ αὐτῶν προε-
25 τίμα· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ αὐξανόμενος, καὶ ὁ δῆμος τά
τε κατειργασμένα αὐτῷ θαυμάζων, ὥστε καὶ ἐκ τῆς
βουλῆς ἄνδρας ὡς καὶ ἐπὶ δεδουλωμένοις παντελῶς
τοῖς Γαλάταις ἀποστεῖλαι, καὶ πρὸς τὰς ἀπ᾽ αὐτοῦ
ἐλπίδας ἐπαιρόμενος ὥστε καὶ χρήματά οἱ πολλὰ ψη-
2 φίσασθαι, δεινῶς αὐτὸν ἠνία. ἐπεχείρησε μὲν γὰρ
τοὺς ὑπάτους ἀναπεῖσαι μήτε τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ
εὐθὺς ἀναγιγνώσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεῖστον, μέχρις
ἂν αὐτόματος ἡ δόξα τῶν πραττομένων ἐκνικήσῃ,
συγκρύπτειν, καὶ διάδοχόν τινα αὐτῷ καὶ πρὸ τοῦ
3 καθήκοντος καιροῦ πέμψαι. τοσαύτῃ γὰρ φιλοτιμίᾳ
ἐχρῆτο ὥσθ᾽ ὅσα αὐτὸς τῷ Καίσαρι συνέπραξε καὶ
βασκαίνειν καὶ καταλύειν, καὶ ἐκείνῳ τε ἄλλως τε
μεγάλως ταινιουμένῳ καὶ τὰ ἑαυτοῦ συσκιάζοντι ἄχθε-
σθαι, καὶ τῷ δήμῳ ἐγκαλεῖν ὅτι αὐτόν τε ἐν ὀλιγω-

ρίᾳ ἐποιεῖτο καὶ τὸν Καίσαρα ὑπερεσπούδαζε. τά τε 4
γὰρ ἄλλα καὶ ἠγανάκτει ὁρῶν αὐτοὺς τῶν τε προ-
ποιηθέντων τινὶ ἐπὶ τοσοῦτον μνημονεύοντας ἐφ᾽
ὅσον μηδὲν ἄλλο ἐπιγένοιτο, καὶ πρὸς τὸ ἀεὶ καθι-
στάμενον, κἂν ἔλαττον τοῦ προτέρου ᾖ, προχειρό-
τατα τῷ τε τοῦ συνήθους κόρῳ καὶ τῇ τοῦ ξένου
ἡδονῇ φερομένους, καὶ τὸ μὲν προευδοκιμοῦν πᾶν
καταλύοντας ὑπὸ τοῦ φθόνου, τὸ δ᾽ ἄρτι προφαινό-
μενον συνεπαύξοντας, ἀπὸ τῶν ἐλπίδων. δι᾽ οὖν 26
ταῦτα δυσχεραίνων, καὶ μήτε τι διὰ τῶν ὑπάτων
διαπράξασθαι δυνηθεὶς καὶ τὸν Καίσαρα μείζω τῆς
πρὸς ἑαυτὸν πίστεως γιγνόμενον ὁρῶν, οὐκ ἐν ἐλα-
φρῷ τὸ πρᾶγμα ἐποιήσατο. καὶ γὰρ ἐνόμιζε δύο τε
εἶναι τὰ τὰς φιλίας τινῶν συγχέοντα, τό τε δέος καὶ
τὸν φθόνον, καὶ ταῦτ᾽ ἀπ᾽ ἀντιπάλου καὶ τῆς δόξης
καὶ τῆς ἰσχύος μόνως συμβαίνειν· ἕως μὲν γὰρ ἂν 2
ἰσομοιρῶσί τινες αὐτῶν, καὶ ἐκείνας ἐρρῶσθαι, ἐπει-
δὰν δ᾽ ὑπεράρωσί τι οἱ ἕτεροι, ἐνταῦθα τό τε ἐλατ-
τούμενον φθονῆσαν μισεῖν τὸν κρείττονα καὶ τὸ κρα-
τοῦν καταφρονῆσαν ἐξυβρίζειν ἐς τὸν χείρονα, καὶ
οὕτως ἀπ᾽ ἀμφοτέρων τὸν μὲν τῇ ἐλαττώσει ἀγα-
νακτοῦντα, τὸν δὲ τῇ πλεονεξίᾳ ἐπαιρόμενον, πρός
τε διαφορὰς καὶ πρὸς πολέμους ἐκ τῆς πρὶν φιλίας
ἀφικνεῖσθαι. τοιούτοις οὖν δή τισι λογισμοῖς ὁ Πομ- 3
πήιος ἐπὶ τὸν Καίσαρα ὡπλίζετο. καὶ ἐδόκει γὰρ οὐκ
ἂν ῥᾳδίως μόνος αὐτὸν καταλῦσαι, τὸν Κράσσον,
ὡς καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ποιήσων, ἔτι καὶ μᾶλλον ἀνηρ-
τήσατο.

συμφρονήσαντες οὖν ἄλλως μὲν οὐδὲν ἰδιω- 27
τεύοντες πράξειν ἤλπισαν, ἂν δ᾽ ὑπατεύσωσι κἀκ
τούτου καὶ αὐτοὶ τὰ πράγματα τῇ ἐκείνου ζηλώσει
διαλάβωσι, καὶ ἀντίρροποί οἱ ἔσεσθαι καὶ ταχὺ αὐ-

τοῦ, ἅτε καὶ δύο ἑνός, περιγενήσεσθαι προσεδόκη-
2 σαν. καὶ οὕτω πᾶσαν τὴν προσποίησιν ἀφ' ἧς, εἰ
καί τις τῶν ἑταίρων σφῶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς
προῆγεν, ἀπηρνοῦντο μηκέτι βούλεσθαι ὑπατεῦσαι,
ἀποθέμενοι ἄντικρυς αὐτῆς, καίπερ ἑτέροις τισὶ πρό-
3 τερον συναγωνιζόμενοι, μετεποιήσαντο. ἐπειδή τε
ἔξω τῶν χρόνων τῶν ἐν τοῖς νόμοις διειρημένων
ἐπήγγειλαν αὐτήν, καὶ δῆλοι ἦσαν ἄλλοι τε καὶ αὐ-
τοὶ οἱ ὕπατοι, καὶ γάρ τι καὶ ῥώμης ὁ Μαρκελλῖνος
εἶχεν, οὐκ ἐπιτρέψοντές σφισιν ἀποδειχθῆναι, διε-
πράσσοντο τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ μὴ
γενέσθαι, ἄλλους τε καὶ τὸν Κάτωνα τὸν Γάιον ἐνι-
έντες, ἵνα μεσοβασιλέως αἱρεθέντος καὶ αἰτήσωσι
28 κατὰ τοὺς νόμους τὴν ἀρχὴν καὶ λάβωσι. καὶ ἐγί-
γνετο γὰρ τοῦτο λόγῳ μὲν ὑπὸ τῶν παρεσκευασμένων
ἄλλοτε κατ' ἄλλην πρόφασιν, ἔργῳ δὲ ὑπ' αὐτῶν
ἐκείνων, τοῖς γοῦν ἐναντιουμένοις σφίσι φανερῶς
ἤχθοντο, δεινῶς ἡ γερουσία ἠγανάκτησεν, ὥστε ποτὲ
2 μεταξὺ μαχομένων αὐτῶν ἐξαναστῆναι. καὶ τότε μὲν
οὕτω διελύθησαν, αὖθις δ' ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ ἐγίγνετο,
τὰς στολὰς καθάπερ ἐν συμφορᾷ τινι μετεκδῦναι ἐψη-
φίσαντο, καίτοι τοῦ Κάτωνος ἔκ τε τοῦ συνεδρίου,
ἐπειδήπερ ἀντιλέγων οὐδὲν ἤνυσεν, ἐκπηδήσαντος...,
3 ὅπως μηδὲν τελεσθείη· εἰ γάρ τις τῶν βουλευόντων
μὴ ἔνδον ἦν, οὐδεμία ψῆφος αὐτοῖς ἐδίδοτο. ἐκεί-
νους τε γὰρ προαπαντήσαντες ἕτεροι δήμαρχοι ἐκώ-
λυσαν ἐσελθεῖν, καὶ οὕτω τοῦτό τε τὸ δόγμα ἐκυ-
ρώθη, καὶ ἐχρηματίζετο ὅπως καὶ ἐς τὴν πανήγυριν
4 τὴν τότε οὖσαν οἱ βουλευταὶ μὴ θεωρήσωσιν. ἐπεὶ
δὲ καὶ πρὸς ἐκεῖνο ὁ Κάτων ἀνθίστατο, ἐξεπήδησαν
ἀθρόοι, καὶ τὰ ἐσθήματα ἀλλαξάμενοι ἐπανῆλθον ὡς
καὶ διὰ τούτου αὐτὸν καταπλήξοντες. καὶ ἐπειδὴ μηδ'

ὣς ἐμετρίαζε, προῆλθον ἐς τὴν ἀγορὰν ἅμα πάντες,
καὶ συνδραμόντος ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους ἐς πᾶν κα-
τηφείας αὐτοὺς κατέστησαν, δημηγορῶν μὲν ὁ Μαρ-
κελλῖνος καὶ τὰ παρόντα σφίσιν ὀδυρόμενος, ἐπιδα-
κρύοντες δὲ οἱ ἄλλοι καὶ ἐπιστένοντες, ὥστε μηδένα
μηδὲν ἀντιφθέγξασθαι. καὶ οἱ μὲν τοῦτο πράξαντες
ἐς τὸ βουλευτήριον εὐθὺς ἐσῆλθον, γνώμην ἔχοντες
ἐς τοὺς ὑπαιτίους τὴν ὀργὴν ἀφεῖναι· Κλώδιος δὲ 29
ἐν τούτῳ μεταπηδήσας αὖθις πρὸς τὸν Πομπήιον,
καὶ τὰ ἐκείνου πάλιν ἀνθελόμενος ἐλπίδι τοῦ, εἴ τί
οἱ τῶν τότε πραττομένων συγκατεργάσαιτο, πάνυ αὐ-
τὸν ἰδιώσεσθαι, παρῆλθέ τε ἐς τὸν ὅμιλον ἐν τῇ κα-
θηκούσῃ στολῇ, μηδὲν αὐτῆς πρὸς τὸ δόγμα μεταλ-
λάξας, καὶ κατά τε τοῦ Μαρκελλίνου καὶ κατὰ τῶν
ἄλλων ἐδημηγόρει. πολλῆς οὖν καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀγα- 2
νακτήσεως ὑπὸ τῶν βουλευτῶν γενομένης τὸ μὲν
πλῆθος μεταξὺ λέγων ἐγκατέλιπε, πρὸς δὲ δὴ τὸ
συνέδριον ᾄξας ὀλίγου διεφθάρη· τῆς γὰρ γερουσίας
ἀπαντησάσης αὐτῷ ἔσω τε ἐσελθεῖν ἐκωλύθη, κἂν 3
τούτῳ ὑπὸ τῶν ἱππέων περιστοιχισθεὶς διεσπάσθη ἄν,
εἰ μὴ ἀνακραγόντος αὐτοῦ καὶ τὸν ὅμιλον ἐπιβοησαμέ-
νου προσέδραμον πολλοὶ πῦρ φέροντες, ὡς καὶ μετὰ
τοῦ βουλευτηρίου σφᾶς καταπρήσοντες, εἴ τι αὐτὸν
ἐξεργάσαιντο.

καὶ ὁ μὲν παρὰ τοσοῦτον ἐλθὼν ἀπολέσθαι οὕ-
τως ἐσώθη· Πομπήιος δὲ οὐδὲν τούτοις ἐκπλαγεὶς 30
ἔς τε τὸ συνέδριόν ποτε ἐσεπήδησεν, ὑπεναντιούμε-
νος αὐτῷ ψηφιεῖσθαι μέλλοντι, καὶ ἐκεῖνό τε κυρω-
θῆναι ἐκώλυσε καὶ τοῦ Μαρκελλίνου μετὰ τοῦτο πυ-
θομένου δημοσίᾳ αὐτοῦ εἰ ὄντως ἐπιθυμεῖ ὑπατεῦ-
σαι, ἐλπίδι τοῦ κατοκνήσειν αὐτὸν σπουδαρχεῖν ὁμο-
λογῆσαι, τῶν μὲν δικαίων ἀνδρῶν ἕνεκα οὐδὲν τῆς

ἀρχῆς δεῖσθαι ἔφη, διὰ δὲ δὴ τοὺς ταραχώδεις καὶ
2 σφόδρα αὐτῆς ἀντιποιεῖσθαι. ὡς οὖν τούτῳ φανε-
ρῶς ἐνέκειτο, καὶ ὁ Κράσσος ἐρωτηθεὶς καὶ αὐτὸς
τὰ αὐτὰ οὐχ ὡμολόγησε μέν, οὐ μὴν οὐδ' ἀπηρνή-
σατο, ἀλλ' ὥσπερ εἰώθει διὰ μέσου ἐχώρησεν, εἰπὼν
ὅτι πάνθ' ὅσα τῷ κοινῷ συμφέροι πράξοι, κατέδει-
σαν ὅ τε Μαρκελλῖνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τήν τε πα-
ρασκευὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀντίταξιν, καὶ οὐδὲ ἀπήν-
3 των ἔτι ἐς τὸ βουλευτήριον. μὴ συλλεγομένου δὲ
τοῦ καθήκοντος ἐκ τῶν νομίμων ἀριθμοῦ πρὸς τὸ ψη-
φισθῆναί τι περὶ τῶν ἀρχαιρεσιῶν, οὐδὲ χρηματι-
σθῆναί τι ἀρχὴν περὶ αὐτῶν ἠδυνήθη, ἀλλ' ὁ ἐνι-
4 αυτὸς οὕτω διέβη. οὐ μέντοι οὔτε τὴν ἐσθῆτα με-
τημπίσχοντο οὔτε ἐς τὰς πανηγύρεις ἐφοίτων, οὐκ
ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τῇ τοῦ Διὸς ἑορτῇ εἱστιάθησαν,
οὐκ ἐπὶ τὰς ἀνοχὰς τὰς Λατίνας, δεύτερον τότε ὑπό
τινος οὐκ ὀρθῶς πραχθέντος ποιουμένας, ἐς τὸ Ἀλ-
βανὸν ἀφίκοντο, ἀλλ' ὥσπερ δεδουλωμένοι, καὶ μήτ'
ἀρχὰς ἑλέσθαι μήτ' ἄλλο τι πολιτικὸν πρᾶξαι ἐξου-
31 σίαν ἔχοντες, τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους διήγαγον. καὶ
a. u. 699 μετὰ τοῦτο ὅ τε Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος ὕπατοι ἐκ
μεσοβασιλείας ἀπεδείχθησαν, οὔτ' ἄλλου τινὸς τῶν
προεπηγγελκότων ἀπαντήσαντος, καὶ Λουκίου Δομι-
τίου, ὃς μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας ἐσπουδάρχησεν,
ὁρμήσαντος μὲν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν οἴκοθεν ὑπὸ
νύκτα, ἐπεὶ δ' ὁ παῖς ὁ τὸν λύχνον οἱ προφέρων
ἐσφάγη, δείσαντος καὶ μηκέτι περαιτέρω προχωρή-
2 σαντος. οὔτ' οὖν ἀντιστάντος τινὸς τὴν ἀρχήν, καὶ
προσέτι τοῦ Πουπλίου τοῦ Κράσσου, ὃς υἱός τε τοῦ
Μάρκου ἦν καὶ τότε τῷ Καίσαρι ὑπεστρατήγει, στρα-
τιώτας ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἐς τὴν Ῥώμην ἀγαγόντος, οὐ
χαλεπῶς ᾑρέθησαν.

παραλαβόντες δ' οὕτω τὴν ἡγεμονίαν τὰς λοιπὰς 32
ἀρχὰς τοῖς ἐπιτηδείως σφίσιν ἔχουσι δοθῆναι ἐποίησαν, τὸν Κάτωνα τὸν Μάρκον κωλύσαντες στρατηγὸν ἀποδειχθῆναι· ὑπώπτευόν τε γὰρ αὐτὸν οὐκ ἀνέξεσθαι τὰ γιγνόμενα, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἰσχὺν αὐτῷ ἔννομον πρὸς τὰς ἀντιλογίας προσθεῖναι. καὶ 2
ἡ μὲν τῶν στρατηγῶν κατάστασις, ὁ γὰρ Κάτων οὐδὲν βίαιον πρᾶξαι ἠξίωσεν, εἰρηναία ἐγένετο, περὶ δὲ τοὺς ἀγορανόμους τοὺς κουρουλίους σφαγαὶ συνέβησαν, ὥστε καὶ τὸν Πομπήιον πολλοῦ αἵματος ἀναπλησθῆναι. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκείνους μέν, τούς τε ἄλ- 3
λους τοὺς ὑπὸ τοῦ δήμου αἱρουμένους, πρὸς τρόπου σφίσιν, αὐτοὶ γὰρ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐποίουν, ἀπέδειξαν, τούς τε ἀγορανόμους τοὺς ἑτέρους καὶ τῶν δημάρχων τοὺς πλείους προσηταιρίσαντο· δύο δὲ δήμαρχοι, Γάιός τε Ἀτήιος Καπίτων καὶ Πούπλιος Ἀκύλιος Γάλλος, οὐχ ὡμολόγησαν αὐτοῖς.

ὡς οὖν αἱ ἀρχαὶ κατέστησαν, εἴχοντο ὧν ἐφίεντο. 33
καὶ αὐτοὶ μὲν οὐδένα οὔτε ἐν τῇ βουλῇ οὔτε ἐν τῷ δήμῳ λόγον ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιήσαντο, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἐπλάττοντο μηδενός σφων προσδεῖσθαι· Γάιος δὲ δὴ 2
Τρεβώνιος δημαρχῶν ἔγραψε τῷ μὲν τήν τε Συρίαν καὶ τὰ πλησιόχωρα αὐτῆς, τῷ δὲ τὰς Ἰβηρίας, καὶ γάρ τι καὶ ἔναγχος ἐκεκίνητο, ἄρχειν ἐπὶ πέντε ἔτη δοθῆναι, στρατιώταις τε ὅσοις ἂν ἐθελήσωσι καὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν συμμάχων χρωμένοις, καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην πρὸς οὓς ἂν βουληθῶσι ποιουμένοις.
χαλεπῶς οὖν ἐπὶ τούτῳ πολλῶν, καὶ μάλιστα τῶν τοῦ 3
Καίσαρος φίλων, ἐχόντων, ὅτι ἤμελλον ἐκεῖνοι, τυχόντες ὧν διῳκοῦντο, τὸν Καίσαρα μηκέτ' ἐπὶ πολὺ τὴν ἀρχὴν ἕξοντα κατείρξειν, καὶ παρασκευαζομένων διὰ τοῦτο ἀντειπεῖν τινων τοῖς γεγραμμένοις, φοβη-

θέντες οἱ ὕπατοι μὴ διαμάρτωσιν ὧν ἔπραττον, προσε-
ποιήσαντο αὐτοὺς ὥστε τὴν ἡγεμονίαν καὶ ἐκείνῳ
τρία ἔτη πλείω, ὥς γε τἀληθὲς εὑρίσκεται, μηκῦναι.
4 οὐ μέντοι καὶ ἐς τὸν δῆμόν τι ὑπὲρ αὐτοῦ πρότερον
ἐσήνεγκαν πρὶν τὰ σφέτερα βεβαιώσασθαι. οἵ τε γὰρ
τοῦ Καίσαρος ἐπιτήδειοι προκαταληφθέντες οὕτως
ἡσύχασαν, καὶ τῶν ἄλλων τὸ μὲν πολὺ δουλωθὲν
ὑπὸ τοῦ φόβου ἡσυχίαν ἦγαγον, ἀγαπῶντες εἰ καὶ
34 ὣς περισωθεῖεν, ὁ δὲ δὴ Κάτων καὶ ὁ Φαουώνιος
ἠναντιοῦντο μὲν πᾶσι τοῖς πρασσομένοις ὑπ' αὐτῶν,
συνεργοὺς ἄλλους τέ τινας καὶ τοὺς δύο δημάρχους
ἔχοντες, ἅτε δὲ ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀγωνιζόμενοι
2 μάτην ἐπαρρησιάζοντο. καὶ ὁ μὲν Φαουώνιος μίαν
ὥραν μόνην παρὰ τοῦ Τρεβωνίου πρὸς τὴν ἀντιλο-
γίαν λαβών, κατέτριψεν αὐτὴν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς τοῦ
καιροῦ στενοχωρίας εἰκῇ βοῶν· ὁ δὲ δὴ Κάτων ἔτυχε
3 μὲν ἐν δύο ὥραις δημηγορῆσαι, τραπόμενος δὲ πρὸς
κατηγορίαν τῶν τε ἐν χερσὶ καὶ τῆς ὅλης καταστά-
σεως, ὥσπερ εἰώθει, κατανάλωσε τὸν καιρὸν πρὶν καὶ
ὁτιοῦν τῶν ἐπειγόντων εἰπεῖν, οὐχ ὅτι οὐκ ἐνεδέχετό
τι καὶ περὶ ἐκείνων λεχθῆναι, ἀλλ' ἵν' ἔτι τι δημη-
γορῆσαι δοκῶν ἔχειν ὑπό τε τοῦ Τρεβωνίου σιγασθῇ
καὶ αὐτῷ καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἐγκαλῇ, ἐπεὶ εὖ γε ἠπί-
στατο ὅτι οὐδ' εἰ πάσῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκέχρητο, πεῖσαί τι
4 ὧν ἐβούλετο ψηφίσασθαί σφας ἐδύνατο. οὐκοῦν οὔτε
παραχρῆμα σιωπῆσαι κελευσθεὶς ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ
ἐξωσθεὶς καὶ ἑλκυσθεὶς ἐκ τοῦ συλλόγου ἐπανῆλθε,
καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ἐς τὸ οἴκημα ἐσαχθῆναι προσ-
ταχθεὶς οὐκ ἐμετρίασε.

35 καὶ ἐκείνη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτω κατετρίβη ὥστε
μηδ' εἰπεῖν ἀρχὴν μηδὲν τοὺς δημάρχους δυνηθῆ-
ναι· ἐν γάρ τοι ταῖς συνόδοις ταῖς τοῦ δήμου, ἐν

αἷς γε καὶ ἐβουλεύοντο, πάσαις τοῖς ἰδιώταις πρὸ
τῶν τὰς ἀρχὰς ἐχόντων ὁ λόγος ἐδίδοτο, τοῦ μηδένα 2
αὐτῶν, ὥς ἔοικε, τῇ τοῦ κρείττονος γνώμῃ προκατα-
λαμβανόμενον ὑποστέλλεσθαί τι ὧν φρονοίη, ἀλλ'
ἐπὶ πάσης παρρησίας τὰ δοκοῦντα αὐτῷ λέγειν. φο- 3
βηθεὶς οὖν ὁ Γάλλος μή τις αὐτὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῇ
ὑστεραίᾳ ἐξείρξῃ ἢ καὶ δεινότερόν τι ἐργάσηται, ἔς
τε τὸ συνέδριον ἀφ' ἑσπέρας ἐσῆλθε καὶ ἐν αὐτῷ
ἐνυκτέρευσε, τῆς τε ἀσφαλείας ἕνεκα τῆς παρὰ τοῦ
χωρίου, καὶ ὅπως ἐκεῖθεν ἅμα ἕῳ πρὸς τὸ πλῆθος
ἐξέλθῃ. καὶ τοῦτον μὲν ὁ Τρεβώνιος μάτην ἐνταῦθα 4
καὶ τὴν νύκτα καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖον ἐνδιατρῖψαι
ἐποίησε, πάσας τὰς θύρας τοῦ βουλευτηρίου κλεί-
σας· τὸν δὲ Ἀτήιον τόν τε Κάτωνα καὶ τὸν Φαουώ-
νιον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτῶν ὄντας ἕτεροι,
προκαταλαβόντες τῆς νυκτὸς τὸ τοῦ συλλόγου χω-
ρίον, ἐξεῖργον. καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Φαουώνιος καὶ ὁ 5
Νίννιος διαλαθόντες πως ἔνδον ἐγένοντο, ὁ δὲ δὴ
Κάτων καὶ ὁ Ἀτήιος ἐπαναβάντες τισὶ τῶν περιεστη-
κότων καὶ μετεωρισθέντες ὑπ' αὐτῶν διοσημίαν, ὡς
καὶ διαλύσοντές σφας, ἐφήμιζον, τούτους μὲν ἑκα-
τέρους οἱ ὑπηρέται τῶν δημάρχων ἐξήλασαν, τοὺς δ'
ἄλλους τοὺς σὺν αὐτοῖς ὄντας κατετραυμάτισαν, καί
τινας καὶ ἀπέκτειναν. κυρωθέντος δὲ οὕτω τοῦ νό- 36
μου, καὶ τοῦ πλήθους ἀπαλλαττομένου ἤδη ἐκ τοῦ
συλλόγου, παραλαβὼν ὁ Ἀτήιος τὸν Γάλλον αἵματος
ἀνάπλεων, ἐκβιαζόμενος γὰρ ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐπλήγη,
παρήγαγέ τε ἐς τοὺς ἔτι παρόντας, καὶ ἐπιδείξας αὐ-
τόν, καὶ ἐπειπὼν ὅσα εἰκὸς ἦν, δεινῶς σφας ἐξετά-
ραξεν. αἰσθόμενοι οὖν τοῦθ' οἱ ὕπατοι ἦλθόν τε διὰ 2
ταχέων, ἐγγύθεν γάρ ποθεν τοῖς πραττομένοις ἐφή-
δρευον, καὶ καταφοβήσαντες αὐτούς, ἅτε καὶ χεῖρα

οὐκ ὀλίγην ἔχοντες, εὐθύς τε ἐκκλησίαν συνήγαγον
καὶ τὰ κατὰ τὸν Καίσαρα ἐπεψήφισαν, ἀντειπεῖν μὲν
καὶ πρὸς ἐκεῖνα τῶν αὐτῶν πειραθέντων, οὐ μέντοι
καὶ δυνηθέντων τι πρᾶξαι.

37 ταῦτά τε οὖν κυρωθῆναι ἐποίησαν, καὶ μετὰ
τοῦτο πικρότερα ἐπιτίμια τοῖς δεκάζουσί τινας ἐπέ-
ταξαν, ὥσπερ τι αὐτοὶ ἔλαττον, ὅτι οὐ χρήμασιν,
2 ἀλλὰ βίᾳ τὴν ἀρχὴν εἰλήφεσαν, ἁμαρτόντες. ἐπεχεί-
ρησαν μὲν γὰρ καὶ τὰ ἀναλώματα τὰ κατὰ τὴν δίαι-
ταν ἐπὶ μακρότατον προηγμένα συστεῖλαι, καίπερ ἐς
πᾶν αὐτοὶ καὶ τρυφῆς καὶ ἁβρότητος προκεχωρηκό-
τες, ἐκωλύθησαν δὲ ὑπ' αὐτοῦ τούτου διανομοθετῆ-
3 σαι. ὁ γὰρ Ὁρτήσιος φιλαναλωτὴς ἐν τοῖς μάλιστα
ὢν ἔπεισεν αὐτούς, τό τε μέγεθος τῆς πόλεως
ἐπεξιὼν καὶ ἐπί τε τῇ οἴκοι πολυτελείᾳ καὶ ἐπὶ τῇ
ἐς τοὺς ἄλλους μεγαλοφροσύνῃ ἐπαινῶν, καταβα-
λεῖν τὴν γνώμην, ἅτε καὶ συναγωνιστῇ τῶν λόγων
4 τῷ βίῳ σφῶν χρώμενος. τήν τε γὰρ ἐναντίωσιν αἰ-
δεσθέντες, καὶ προσέτι καὶ κατοκνήσαντες φθόνῳ
τινὶ τοὺς ἄλλους, ὧν αὐτοὶ ἐποίουν, δοκεῖν ἀπείρ-
γειν, ἑκόντες ἀφῆκαν τὴν ἐσήγησιν.

38 κἀν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ὁ Πομπήιος τὸ θέατρον,
ᾧ καὶ νῦν λαμπρυνόμεθα, καθιέρωσε, καὶ ἔν τε
ἐκείνῳ θέαν καὶ μουσικῆς καὶ ἀγῶνος γυμνικοῦ κἀν
τῷ ἱπποδρόμῳ καὶ ἵππων ἅμιλλαν καὶ θηρίων πολ-
2 λῶν καὶ παντοδαπῶν σφαγὰς ἐποίησε. λέοντές τε
γὰρ πεντακόσιοι ἐν πέντε ἡμέραις ἀναλώθησαν, καὶ
ἐλέφαντες ὀκτωκαίδεκα πρὸς ὁπλίτας ἐμαχέσαντο. καὶ
αὐτῶν οἱ μὲν παραχρῆμα ἀπέθανον, οἱ δὲ οὐ πολλῷ
ὕστερον· ἠλεήθησαν γάρ τινες ὑπὸ τοῦ δήμου παρὰ
τὴν τοῦ Πομπηίου γνώμην, ἐπειδὴ τραυματισθέντες
3 τῆς μάχης ἐπαύσαντο, καὶ περιιόντες τάς τε προβο-

σκίδας ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνέτεινον καὶ ὠλοφύροντο οὕ-
τως ὥστε καὶ λόγον παρασχεῖν ὅτι οὐκ ἄλλως ἐκ συν-
τυχίας αὐτὸ ἐποίησαν, ἀλλὰ τούς τε ὅρκους οἷς πι-
στεύσαντες ἐκ τῆς Λιβύης ἐπεπεραίωντο ἐπιβοώμενοι
καὶ τὸ δαιμόνιον πρὸς τιμωρίαν σφῶν ἐπικαλούμε-
νοι. λέγεται γὰρ ὅτι οὐ πρότερον τῶν νεῶν ἐπέβη- 4
σαν πρὶν πίστιν παρὰ τῶν ἀγόντων σφᾶς ἔνορκον
λαβεῖν, ἦ μὴν μηδὲν κακὸν πείσεσθαι, καὶ τοῦτο
μὲν εἴτ' ὄντως οὕτως εἴτε καὶ ἄλλως πως ἔχει, οὐκ
οἶδα· ἤδη γάρ τινες καὶ ἐκεῖνο εἶπον ὅτι πρὸς τῷ 5
τῆς φωνῆς τῆς πατριώτιδος αὐτοὺς ἐπαΐειν καὶ τῶν
ἐν τῷ οὐρανῷ γιγνομένων συνιᾶσιν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς
νουμηνίαις, πρὶν ἐς ὄψιν τοῖς ἀνθρώποις τὴν σελή-
νην ἐλθεῖν, πρός τε ὕδωρ ἀείνων ἀφικνεῖσθαι κἀν-
ταῦθα καθαρμόν τινά σφων ποιεῖσθαι. ἤκουσα μὲν 6
δὴ ταῦτα, ἤκουσα δὲ καὶ ἐκεῖνο ὅτι τὸ θέατρον
τοῦτο οὐχ ὁ Πομπήιος ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ Δημήτριός
τις ἀπελεύθερος αὐτοῦ, ἐκ τῶν χρημάτων ὧν συστρα-
τευόμενός οἱ ἐπεπόριστο. ὅθενπερ καὶ τὴν ἐπωνυ-
μίαν τοῦ ἔργου δικαιότατα αὐτῷ ἀνέθηκεν, ἵνα μήτε
κακῶς ἀκούῃ ὅτι ἐξελεύθερος αὐτοῦ ἠργυρολόγησεν
ὥστε καὶ ἐς τηλικοῦτον ἀνάλωμα ἐξικέσθαι.

οὐ μὴν ἀλλ' ἐν μὲν τούτοις οὐ σμικρὰ τῷ δήμῳ 39
ὁ Πομπήιος ἐχαρίσατο, τοὺς δὲ δὴ καταλόγους μετὰ
τοῦ Κράσσου πρὸς τὰ ἐψηφισμένα σφίσι ποιούμενος
πλεῖστον αὐτοὺς ἐλύπησε. καὶ τότε δὴ οἱ πολλοὶ με-
τεμέλοντο καὶ τόν τε Κάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους ἐπῄ-
νουν, ὥστε καὶ ἐκείνους διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι δίκη 2
τις λόγῳ μὲν τοῖς ὑποστρατήγοις σφῶν, ἔργῳ δὲ αὐ-
τοῖς πρὸς τὰ γιγνόμενα παρὰ δημάρχων τινῶν ἐπ-
ήχθη, βίαιον μὲν μηδὲν τολμῆσαι, τὴν δὲ ἐσθῆτα
ὡς ἐπὶ συμφορᾷ μετὰ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς στασιωτῶν

3 ἀλλάξασθαι. καὶ ταύτην μὲν εὐθὺς μεταγνόντες καὶ
μηδὲ προφάσεώς τινος ἐπιλαβόμενοι μετεσκευάσαντο·
τῶν δὲ δημάρχων τούς τε καταλόγους διαλῦσαι καὶ
τὰς στρατείας αὐτῶν ἀναψηφίσαι ἐπιχειρούντων ὁ
4 μὲν Πομπήιος οὐκ ἠγανάκτει, τούς τε γὰρ ὑπάρχους
παραχρῆμα ἐξεπεπόμφει, καὶ αὐτὸς κατὰ χώραν, ὡς
καὶ κωλυόμενος ἐξελθεῖν, ἄλλως διὰ τὴν ἐπιμέλειαν
τοῦ σίτου παρεῖναι ὀφείλων, ἡδέως ἔμενεν, ἵνα τάς
τ᾽ Ἰβηρίας ἅμα δι᾽ ἐκείνων κατάσχῃ καὶ τὰ ἐν τῇ
5 Ῥώμῃ τῇ τε ἄλλῃ Ἰταλίᾳ δι᾽ ἑαυτοῦ ποιήσηται, ὁ δὲ
δὴ Κράσσος, ἐπειδὴ μηδέτερον αὐτῷ τούτων ὑπῆρ-
χεν, ἐπὶ τὴν ἐκ τῶν ὅπλων ἰσχὺν ἐτράπετο. οἱ οὖν
δήμαρχοι ἰδόντες ὅτι ἡ παρρησία αὐτῶν ἄοπλος οὖσα
ἀσθενὴς πρὸς τὸ κωλῦσαί τι πραχθῆναι ἦν, ἄλλως
μὲν ἐσιώπων, ἐπεφήμιζον δὲ αὐτῷ πολλὰ καὶ ἄτοπα,
ὥσπερ οὐ καὶ τῷ δημοσίῳ δι᾽ ἐκείνου καταρώμενοι,
6 καὶ τοῦτο μὲν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ τὰς
νομιζομένας ἐπὶ τῇ στρατείᾳ ποιουμένου καὶ διοση-
μίας τινὰς καὶ τέρατα διεθρόουν, τοῦτο δὲ ἐξορμω-
μένῳ οἱ πολλὰ καὶ δεινὰ ἐπηράσαντο. ἐπεχείρησε
μὲν γὰρ ὁ Ἀτήιος καὶ ἐς τὸ δεσμωτήριον αὐτὸν ἐμ-
7 βαλεῖν· ἀντιστάντων δὲ ἑτέρων δημάρχων μάχη τε
αὐτῶν καὶ διατριβὴ ἐγένετο, κἀν τούτῳ ὁ Κράσσος
ἔξω τοῦ πωμηρίου ἐξῆλθε.

καὶ ὁ μέν, εἴτε ἐκ συντυχίας εἴτε καὶ ἐκ τῶν
40 ἀρῶν αὐτῶν, οὐκ ἐς μακρὰν ἐσφάλη, ὁ δὲ δὴ Καῖ-
σαρ ἐν τῇ τοῦ Μαρκελλίνου τῇ τε Φιλίππου ὑπατείᾳ
ἐπὶ Οὐενετοὺς ἐστράτευσεν. οἰκοῦσι δὲ πρὸς τῷ
ὠκεανῷ, καὶ στρατιώτας τινὰς Ῥωμαίους πεμφθέν-
τας ἐπὶ σῖτον συνέλαβον, καὶ μετὰ τοῦτο τοὺς πρέσ-
βεις τοὺς ὑπὲρ ἐκείνων ἐλθόντας κατέσχον, ὅπως
2 ἀντ᾽ αὐτῶν τοὺς ὁμήρους σφῶν ἀπολάβωσιν. ὁ οὖν

Καῖσαρ τούτους μὲν οὐκ ἀπέδωκε, διαπέμψας δὲ ἄλ-
λους ἄλλῃ, τοὺς μὲν τὰ τῶν συναφεστηκότων αὐτοῖς
πορθεῖν, ἵνα μὴ συμβοηθήσωσιν ἀλλήλοις, τοὺς δὲ
καὶ τὰ τῶν ἐνσπόνδων, μὴ καὶ αὐτοί τι παρακινή-
σωσι, φρουρεῖν, αὐτὸς ἐπὶ τοὺς Οὐενετοὺς ἤλασε, 3
καὶ πλοῖα ἐν τῇ μεσογείᾳ, ἃ ἤκουεν ἐπιτήδεια πρὸς
τὴν τοῦ ὠκεανοῦ παλίρροιαν εἶναι, κατασκευάσας
διά τε τοῦ Λίγρου ποταμοῦ κατεκόμισε, καὶ πᾶσαν
ὀλίγου τὴν ὡραίαν μάτην ἀνάλωσεν. αἵ τε γὰρ πό- 4
λεις ἐπ' ἐρυμνῶν χωρίων ἱδρυμέναι ἀπρόσιτοι ἦσαν,
καὶ ὁ ὠκεανὸς πάσας ὡς εἰπεῖν αὐτὰς περικλύζων
ἄπορον μὲν τῷ πεζῷ, ἄπορον δὲ καὶ τῷ ναυτικῷ τὴν
προσβολήν, καὶ πλημμύρων καὶ ἀναρρέων, ἔν τε τῇ 5
ἀμπώτιδι καὶ ἐν τῇ ῥαχίᾳ ἐποίει, ὥστε ἐν παντὶ τὸν
Καίσαρα γενέσθαι, μέχρις οὗ Δέκιμος Βροῦτος τα-
χείαις οἱ ναυσὶν ἐκ τῆς ἔνδοθεν θαλάσσης ἦλθεν.
αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς οὐδὲ ἐκείναις τι πράξων γνώμην
εἶχεν, οἱ δὲ δὴ βάρβαροι καταφρονήσαντες τῆς τε
σμικρότητος καὶ τῆς ἀσθενείας τῶν σκαφῶν ἡττήθη-
σαν. ταῦτα μὲν γὰρ πρὸς τὸ κουφότερον ὑπὲρ τοῦ 41
ταχυναυτεῖν ἐς τὸν τῆς παρ' ἡμῖν ναυτιλίας τρόπον
ἐσκεύαστο, τὰ δὲ δὴ τῶν βαρβάρων, ἅτε ἐν τῇ συνε-
χείᾳ τῆς τοῦ ὠκεανοῦ παλιρροίας ἐπί τε τοῦ ξηροῦ
πολλάκις ἵστασθαι καὶ πρὸς τὴν ἄνω τε καὶ κάτω
αὐτοῦ διαρροὴν ἀντικαρτερεῖν ὀφείλοντα, πλεῖστόν
σφων καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ παχύτητι προεῖχε. δι' 2
οὖν ταῦθ' οἱ βάρβαροι, οἷα μήπω πρότερον τοιούτου
ναυτικοῦ πεπειραμένοι, πρός τε τὴν ὄψιν τῶν νεῶν
καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσαντο, καὶ
εὐθὺς ναυλοχούσαις σφίσιν ἐπανήχθησαν ὡς καὶ δι'
ἐλαχίστου τοῖς κοντοῖς αὐτὰς καταποντώσοντες. ἐφέ-
ροντο δὲ ἀνέμῳ καὶ πολλῷ καὶ σφοδρῷ· καὶ γὰρ

ἱστία δερμάτινα εἶχον, ὥστε πᾶσαν τὴν τοῦ πνευμα-
42 τος ἰσχὺν ἀπλήστως ἐσδέχεσθαι. ὁ οὖν Βροῦτος, τέως
μὲν ἐκεῖνο ἐπέσπερχεν, οὐδ᾽ ἀνταναχθῆναι αὐτοῖς
διά τε τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν νεῶν τήν
τε ἐκ τοῦ πνεύματος φορὰν καὶ τὴν ἐπιβολήν σφων
ἐτόλμησεν, ἀλλὰ παρεσκευάζετο ὡς καὶ πρὸς τῇ γῇ
τὰς προσβολὰς αὐτῶν ἀμυνούμενος καὶ τὰ σκάφη
2 παντελῶς ἐκλείψων. ἐπεὶ δ᾽ ὅ τε ἄνεμος ἐξαπιναίως
ἔπεσε καὶ τὸ κῦμα ἐστορέσθη, τά τε πλοῖα οὐκέθ᾽
ὁμοίως ὑπὸ τῶν κωπῶν ἐκινεῖτο, ἀλλ᾽ ἅτε καὶ κατα-
βαρῆ ὄντα κατὰ χώραν τρόπον τινὰ εἱστήκει, τότε δὴ
θαρσήσας ἀντανήχθη, καὶ προσπεσὼν αὐτοῖς πολλά
σφας καὶ δεινὰ ἀδεῶς καὶ περιπλέων καὶ διαπλέων,
3 καὶ τοτὲ μὲν ἐμβάλλων τινί, τοτὲ δὲ ἀνακρουόμενος
ὅπῃ τε καὶ ἐφ᾽ ὅσον ἤθελεν, εἰργάσατο, πολλαῖς τε
πρὸς μίαν καὶ ἑτέρωθι ἴσαις πρὸς ἴσας, ἔστι δ᾽ ᾗ
καὶ ἐλάσσοσι πρὸς πλείονας ἀσφαλῶς προσφερόμε-
4 νος. ὅπου μὲν γὰρ κρείττων αὐτῶν ἦν, ταύτῃ προσ-
ηρτᾶτό σφισι, καὶ τὰς μὲν κατέδυεν ἀναρρηγνύς, ἐς
δὲ τὰς πολλαχόθεν μετεκβαίνων ἔς τε χεῖρας τοῖς
ἐπιβάταις ᾔει καὶ πολλοὺς ἐφόνευεν· εἰ δὲ καὶ καθ᾽
ὁτιοῦν ἐλαττοῖτο, ῥᾷστα ἀνεχώρει, ὥστε ἐπ᾽ αὐτῷ
43 τὴν πλεονεξίαν ἀεὶ εἶναι. οἱ γὰρ βάρβαροι μήτε το-
ξείᾳ χρώμενοι, μήτε λίθους, ὡς οὐδὲν αὐτῶν δεη-
σόμενοι, προπαρασκευάσαντες, εἰ μέν τίς σφισιν
ὁμόσε ἐχώρησε, τρόπον τινὰ ἀπεμάχοντο, τοὺς δ᾽
ὀλίγον σφῶν ἀφεστηκότας οὐκ εἶχον ὅ,τι ποιήσωσιν.
2 αὐτοί τε οὖν ἐτιτρώσκοντο καὶ ἀπέθνησκον καὶ οἱ
μηδὲ ἀμύνασθαί τινα δυνάμενοι, καὶ τὰ σκάφη τὰ
μὲν ἀνερρήγνυτο ἐμβαλλόμενα, τὰ δὲ κατεπίμπρατο
ὑφαπτόμενα· ἄλλα ἀναδεόμενα ὥσπερ κενὰ ἀνδρῶν
3 εἵλκετο. ὁρῶντες δὲ ταῦθ᾽ οἱ λοιποὶ ἐπιβάται οἱ μὲν

ἀπεκτίννυσάν σφας, μὴ καὶ ζῶντες ἁλῶσιν, οἱ δὲ ἐς
τὴν θάλασσαν ἐξεπήδων, ὡς καὶ δι᾽ ἐκείνης ἤτοι τῶν
πολεμίων νεῶν ἐπιβησόμενοι ἢ πάντως γε οὐχ ὑπὸ
τῶν Ῥωμαίων ἀπολούμενοι. προθυμίᾳ μὲν γὰρ καὶ 4
τόλμῃ οὐδὲν αὐτῶν διέφερον, τῷ δὲ δὴ σταδίῳ τῶν
σκαφῶν προδιδόμενοι δεινῶς ἤσχαλλον. ὅπως γὰρ
δὴ μηδ᾽ αὖθίς ποτε πνεῦμά τι ταῖς ναυσὶν ἐπιγενό-
μενον κινήσειεν αὐτάς, δορυδρέπανα πόρρωθέν σφι-
σιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέφερον, καὶ τά τε σχοινία αὐτῶν
διέτεμνον καὶ τὰ ἱστία διέσχιζον. πεζομαχεῖν δὲ τρό- 5
πον τινὰ ἐν πλοίοις πρὸς ναυμαχοῦντας ἀναγκαζόμε-
νοι πάμπολλοι μὲν αὐτοῦ ταύτῃ ἐφθάρησαν, πάντες
δὲ οἱ περιλιπεῖς ἑάλωσαν· καὶ αὐτῶν τοὺς λογιμω-
τάτους ὁ Καῖσαρ ἀποσφάξας τοὺς ἄλλους ἐπώλησε.
καὶ μετὰ τοῦτο ἐπί τε Μορίνους καὶ ἐπὶ Μενα- 44
πίους ὁμόρους σφίσιν ὄντας ἐστράτευσε, προσκατα-
πλήξειν τε αὐτοὺς ἐκ τῶν προκατειργασμένων καὶ
ῥαδίως αἱρήσειν ἐλπίσας. οὐ μέντοι καὶ ἐχειρώσατό
τινας· οὔτε γὰρ πόλεις ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐν καλύβαις 2
διαιτώμενοι, καὶ τὰ τιμιώτατα ἐς τὰ λασιώτατα τῶν
ὀρῶν ἀνασκευασάμενοι, πολὺ πλείω τοὺς προσμίξαν-
τάς σφισι τῶν Ῥωμαίων ἐκάκωσαν ἢ αὐτοὶ ἔπαθον.
ἐπεχείρησε μὲν γὰρ ὁ Καῖσαρ καὶ ἐς αὐτὰ τὰ ὄρη τὴν
ὕλην τέμνων προχωρῆσαι, ἀπειπὼν δὲ διά τε τὸ μέγε-
θος αὐτῶν καὶ διὰ τὸ πρὸς χειμῶνα εἶναι ἀπανέστη.
ἔτι δ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ Οὐενετίᾳ ὄντος Κύιντος Τι- 45
τούριος Σαβῖνος ὑποστράτηγός τε ἐστάλη ἐπὶ Οὐνέλ-
λους, ὧν ἡγεῖτο Οὐιριδοῦιξ, καὶ τὰ μὲν πρῶτα καὶ
πάνυ τὸ πλῆθος αὐτῶν κατεπλάγη, ὥστ᾽ ἀγαπᾶν ἂν
τό γε ἔρυμα διασώσηται, ἔπειτα δὲ αἰσθόμενός σφας 2
θρασύτερον μὲν ἀπὸ τούτου διακειμένους, οὐ μὴν
καὶ τῷ ἔργῳ δεινοὺς ὄντας, οἷά που οἱ πολλοὶ τῶν

βαρβάρων ἐν ταῖς ἀπειλαῖς πᾶν τὸ φοβερὸν διὰ κε-
νῆς ἐπικομποῦσιν, ἀνεθάρσησε. καὶ ἐκ μὲν τοῦ προ-
φανοῦς οὐδ' οὕτως ἐτόλμησέ σφισι συνενεχθῆναι,
3 τῷ γὰρ πλήθει πολὺ κατείργετο, πρὸς δὲ δὴ τὸ τά-
φρευμα τὸ ἑαυτοῦ μετεώρου τοῦ χωρίου ὄντος ὑπη-
γάγετο αὐτοὺς ἀπερισκέπτως προσβαλεῖν· τῶν γὰρ
συμμάχων τινὰ ὁμοφωνοῦντά σφισιν ὑπὸ τὴν ἑσπέ-
ραν ὡς αὐτόμολον πέμψας, ἔπεισεν αὐτοὺς ὅτι ὁ
4 Καῖσαρ ἐπταικὼς εἴη. καὶ οὕτω πιστεύσαντες ἀπε-
ρισκέπτως ἐκεῖνοι, πάνυ γάρ τι διακορεῖς καὶ τῆς
τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ἦσαν, εὐθὺς ἐπὶ τοὺς Ῥω-
μαίους, μὴ καὶ φθάσωσί σφας φυγόντες, ὥρμησαν,
καὶ ἔδει γὰρ μηδὲ πυρφόρον τῷ λόγῳ αὐτῶν σωθῆ-
ναι, φρύγανα καὶ ξύλα τὰ μὲν ἀράμενοι, τὰ δὲ ἐφελ-
5 κόμενοι ὡς καὶ καταπρήσοντες αὐτούς, πρός τε τὸ
ὄρθιον προσέβαλον καὶ σπουδῇ προσανέβαινον, μη-
δενός σφισιν ἐναντιουμένου· ὁ γὰρ Σαβῖνος οὐκ ἐκι-
νήθη πρὶν ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ τοὺς πλείους
αὐτῶν γενέσθαι. τότε δὲ ἐπικατέδραμέ σφισιν ἁπαν-
ταχόθεν ἅμα ἀπροσδόκητος, καὶ τοὺς πρώτους ἐκ-
6 πλήξας κατήραξε κατὰ τοῦ πρανοῦς ἅπαντας, κἀν-
ταῦθα αὐτοὺς ἐν τῇ ἀναστροφῇ περί τε ἀλλήλοις καὶ
περὶ τοῖς ξύλοις σφαλλομένους κατέκοψεν οὕτως ὥστε
7 μηδένα αὐτῶν μηδὲ τῶν ἄλλων ἔτ' ἀντᾶραι. ἄπλη-
στοι γὰρ ἀλογίστως οἱ Γαλάται ἐς πάνθ' ὁμοίως ὄν-
τες οὔτε τὸ θαρσοῦν σφων οὔτε τὸ δεδιὸς μετριάζου-
σιν, ἀλλ' ἔκ τε τούτου πρὸς δειλίαν ἀνέλπιστον καὶ
ἐξ ἐκείνου πρὸς θάρσος προπετὲς ἐκπίπτουσιν.

46 ὑπὸ δὲ δὴ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ ὁ Κράσσος ὁ Πού-
πλιος, τοῦ Κράσσου τοῦ Μάρκου παῖς, τὴν Ἀκυϊτα-
νίαν ὀλίγου πᾶσαν κατεστρέψατο· Γαλάται γὰρ καὶ αὐ-
τοὶ ὄντες τῇ τε Κελτικῇ προσοικοῦσι καὶ παρ' αὐτὸ τὸ

Πυρηναῖον ἐς τὸν ὠκεανὸν καθήκουσιν. ἐπ' οὖν τού- 2
τους ὁ Κράσσος στρατεύσας Ἀπιάτας τε μάχῃ ἐκράτησε καὶ πολιορκίᾳ εἷλεν, ὀλίγους μὲν ἐν ὁμολογίᾳ τινὶ ἐξ ἀπάτης ἀποβαλών, ἰσχυρῶς δέ σφας καὶ περὶ αὐτοῦ τούτου ἀμυνάμενος· καὶ ἑτέρους τινὰς ἰδὼν 3
ἠθροισμένους τε καὶ στρατιώτας ἐκ τῆς Ἰβηρίας Σερτωριείους ἔχοντας, καὶ μετ' αὐτῶν στρατηγικώτερον ἢ προπετέστερον τῷ πολέμῳ χρωμένους, ὡς καὶ τῇ ἀπορίᾳ τῶν τροφῶν δι' ὀλίγου σφῶν ἐκ τῆς γῆς ἐκχωρησόντων, προσεποιήσατό τε αὐτοὺς δεδιέναι, καὶ καταφρονηθεὶς οὐχ ὑπηγάγετο μὲν οὐδ' ὣς ἐς χεῖράς οἱ ἐλθεῖν, ἀδεῶς δ' ἐς ὕστερον ἔχουσί σφισι προσέβαλεν ἐξαίφνης ἀνέλπιστος. καὶ ταύτῃ μὲν ᾗ 4
προσέμιξεν οὐδὲν εἰργάσατο, ἐπεκδραμόντες γὰρ οἱ βάρβαροι ἰσχυρῶς ἠμύνοντο, ἐνταῦθα δὲ δὴ τῆς δυνάμεως αὐτοῖς οὔσης περιέπεμψέ τινας ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα τοῦ στρατοπέδου σφῶν, καὶ τοῦτό τε ἔρημον ἀνδρῶν κατέσχε, καὶ τοῖς μαχομένοις δι' αὐτοῦ κατὰ νώτου ἐπεγένετο. καὶ οὕτως ἐκεῖνοί τε πάντες ἐφθάρησαν καὶ οἱ λοιποὶ πλὴν ὀλίγων ἀκονιτὶ ὡμολόγησαν.

ταῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει ἐπράχθη, χειμαζόντων δὲ 47
τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ φιλίᾳ Τέγκτηροί τε καὶ Οὐσι- a. u. 699
πέται, Κελτικὰ γένη, τὸ μέν τι καὶ πρὸς Σουήβων ἐκβιασθέντες, τὸ δὲ καὶ πρὸς τῶν Γαλατῶν ἐπικληθέντες, τόν τε Ῥῆνον διέβησαν καὶ ἐς τὴν τῶν Τρηουίρων ἐνέβαλον. κἀνταῦθα τὸν Καίσαρα εὑρόντες 2
καὶ φοβηθέντες ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν σπονδάς τε ποιούμενοι καὶ χώραν αἰτοῦντες, ἢ σφίσι γε ἐπιτραπῆναί τινα ἀξιοῦντες λαβεῖν. ὡς δ' οὐδενὸς ἔτυχον, τὸ μὲν πρῶτον ἐθελονταὶ οἴκαδε ἐπανήξειν ὑπέσχοντο καὶ διοκωχὴν ᾐτήσαντο· ἔπειτα δὲ ἱππέας αὐτοῦ ὀλί- 3
γους προσιόντας ἰδόντες οἱ ἐν τῇ ἡλικίᾳ σφῶν ὄντες

κατεφρόνησάν τε αὐτῶν καὶ μετέγνωσαν, κἀκ τούτου
ἐπισχόντες τῆς πορείας ἐκείνους τε μὴ προσδεχομέ-
νους ἐκάκωσαν, καὶ ἐπαρθέντες ἐπὶ τούτῳ εἴχοντο
48 τοῦ πολέμου. καὶ αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι καταγνόν-
τες πρός τε τὸν Καίσαρα καὶ παρὰ τὴν γνώμην σφῶν
ἦλθον, καὶ ἐδέοντο αὐτοῦ συγγνῶναί σφισι, τὴν
αἰτίαν ἐς ὀλίγους τρέποντες. ὁ δὲ τούτους μὲν ὡς
καὶ ἀπόκρισίν τινα αὐτοῖς οὐκ ἐς μακρὰν δώσων
2 κατέσχεν, ὁρμήσας δὲ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἐν ταῖς σκη-
ναῖς ὄντας ἐπέστη τέ σφισι μεσημβριάζουσι καὶ μη-
δὲν πολέμιον, ἅτε ἐκείνων παρ' αὐτῷ ὄντων, ὑπο-
τοπουμένοις, καὶ ἐσπηδήσας ἐς αὐτοὺς παμπληθεῖς
τῶν πεζῶν, οὐδὲ τὰ ὅπλα ἀνελέσθαι φθάσαντας,
ἀλλὰ καὶ περὶ ταῖς ἁμάξαις ὑπό τε τῶν γυναικῶν καὶ
ὑπὸ τῶν παίδων ἀναμὶξ ὄντων ταραττομένους, κατε-
3 φόνευσε. τούς τε ἱππέας ἀπόντας τότε, ἅτε καὶ πα-
ραχρῆμα, ὡς ἐπύθοντο τὸ γεγονός, πρός τε τὰ οἰ-
κεῖα ἤθη ὁρμήσαντας καὶ πρὸς Συγάμβρους ἀποχω-
ρήσαντας, πέμψας ἐξῄτησεν, οὐχ ὅτι καὶ ἐκδοθήσε-
σθαί σφας προσεδόκησεν, οὐ γάρ που οὕτως οἱ πέ-
ραν τοῦ Ῥήνου τοὺς Ῥωμαίους ἐφοβοῦντο ὥστε καὶ
τὰ τοιαῦτα αὐτῶν ἀκούειν, ἀλλ' ὅπως ἐπὶ τῇ προ-
4 φάσει ταύτῃ καὶ ἐκεῖνον διαβαίη. αὐτός τε γάρ, ὃ
μηδείς πω πρότερον τῶν ὁμοίων οἱ ἐπεποιήκει, δει-
νῶς πρᾶξαι ἐγλίχετο, καὶ τοὺς Κελτοὺς πόρρωθεν ἐκ
τῆς Γαλατίας ἀνείρξειν, ἅτε καὶ ἐς τὴν οἰκείαν αὐ-
τῶν ἐσβαλών, προσεδόκησεν. ὡς οὖν οὔτε οἱ ἱππεῖς
ἐξεδίδοντο, καὶ οἱ Οὔβιοι ὅμοροί τε τοῖς Συγάμβροις
οἰκοῦντες καὶ διάφοροι αὐτοῖς ὄντες ἐπεκαλέσαντο
5 αὐτόν, διέβη μὲν τὸν ποταμὸν γεφυρώσας, εὑρὼν
δὲ τούς τε Συγάμβρους ἐς τὰ ἐρυμνὰ ἀνακεκομι-
σμένους καὶ τοὺς Σουήβους συστρεφομένους ὡς καὶ

*βοηθήσοντάς σφισιν ἀνεχώρησεν ἐντὸς ἡμερῶν εἴ-
κοσιν.*

ὁ δὲ δὴ Ῥῆνος ἀναδίδωσι μὲν ἐκ τῶν Ἄλπεων 49
*τῶν Κελτικῶν, ὀλίγον ἔξω τῆς Ῥαιτίας, προχωρῶν
δὲ ἐπὶ δυσμῶν ἐν ἀριστερᾷ μὲν τήν τε Γαλατίαν καὶ
τοὺς ἐποικοῦντας αὐτήν, ἐν δεξιᾷ δὲ τοὺς Κελτοὺς
ἀποτέμνεται, καὶ τελευτῶν ἐς τὸν ὠκεανὸν ἐμβάλλει.
οὗτος γὰρ ὁ ὅρος, ἀφ' οὗ γε καὶ ἐς τὸ διάφορον τῶν* 2
*ἐπικλήσεων ἀφίκοντο, δεῦρο ἀεὶ νομίζεται, ἐπεὶ τό
γε πάνυ ἀρχαῖον Κελτοὶ ἑκάτεροι οἱ ἐπ' ἀμφότερα
τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες ὠνομάζοντο.*

ὁ οὖν Καῖσαρ τόν τε Ῥῆνον πρῶτος τότε Ῥω- 50
*μαίων διέβη, καὶ ἐς Βρεττανίαν μετὰ ταῦτα, τοῦ τε
Πομπηίου καὶ τοῦ Κράσσου ὑπατευόντων, ἐπεραιώθη.
ἡ δὲ δὴ χώρα αὕτη ἀπέχει μὲν τῆς ἠπείρου τῆς Βελ-* 2
*γικῆς κατὰ Μορίνους σταδίους πεντήκοντα καὶ τε-
τρακοσίους τὸ συντομώτατον, παρήκει δὲ παρά τε
τὴν λοιπὴν Γαλατίαν καὶ παρὰ τὴν Ἰβηρίαν ὀλίγου
πᾶσαν, ἐς τὸ πέλαγος ἀνατείνουσα. καὶ τοῖς μὲν* 3
*πάνυ πρώτοις καὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων οὐδ' ὅτι
ἔστιν ἐγιγνώσκετο, τοῖς δὲ ἔπειτα ἐς ἀμφισβήτησιν
εἴτε ἤπειρος εἴτε καὶ νῆσος εἴη ἀφίκετο· καὶ πολλοῖς
ἐφ' ἑκάτερον, εἰδόσι μὲν οὐδὲν ἅτε μήτ' αὐτόπταις
μήτ' αὐτηκόοις τῶν ἐπιχωρίων γενομένοις, τεκμαι-
ρομένοις δὲ ὡς ἕκαστοι σχολῆς ἢ καὶ φιλολογίας εἶ-
χον, συγγέγραπται. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου πρότε-* 4
*ρόν τε ἐπ' Ἀγρικόλου ἀντιστρατήγου καὶ νῦν ἐπὶ
Σεουήρου αὐτοκράτορος νῆσος οὖσα σαφῶς ἐλή-
λεγκται.*

ἐς ταύτην οὖν τότε ὁ Καῖσαρ, ἐπειδὴ τά τε ἄλλα 51
*τὰ τῶν Γαλατῶν ἡσύχαζε καὶ τοὺς Μορίνους προσε-
ποιήσατο, ἐπεθύμησε διαβῆναι. καὶ τὸν μὲν διά-*

πλουν καθ' ὃ μάλιστα ἐχρῆν μετὰ τῶν πεζῶν ἐποιήσατο, οὐ μέντοι καὶ ᾗ ἔδει προσέσχεν· οἱ γὰρ Βρεττανοὶ τὸν ἐπίπλουν αὐτοῦ προπυθόμενοι τὰς κατάρσεις ἁπάσας τὰς πρὸς τῆς ἠπείρου οὔσας προκατέλα-
2 βον. ἄκραν οὖν τινα προέχουσαν περιπλεύσας ἑτέρωσε παρεκομίσθη· κἀνταῦθα τοὺς προσμίξαντάς οἱ ἐς τὰ τενάγη ἀποβαίνοντι νικήσας, ἔφθη τῆς γῆς κρατήσας πρὶν τὴν πλείω συμβοήθειαν ἐλθεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα
3 καὶ ἐκείνους προσβαλόντας ἀπεώσατο. καὶ ἔπιπτον μὲν οὐ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἁρματηλάται τε γὰρ ὄντες καὶ ἱππεῖς ῥᾳδίως τοὺς Ῥωμαίους, μηδέπω τοῦ ἱππικοῦ αὐτοῖς παρόντος, διέφυγον, ἐκπλαγέντες δὲ πρός τε τὰ ἐκ τῆς ἠπείρου περὶ αὐτῶν ἀγγελλόμενα, καὶ ὅτι περαιωθῆναί τε ὅλως ἐτόλμησαν καὶ ἐπιβῆναι τῆς χώρας ἠδυνήθησαν, πέμπουσι πρὸς τὸν Καίσαρα τῶν Μορίνων τινάς, φίλων σφίσιν ὄντων, ἐπικηρυκευόμενοι. καὶ τότε μὲν ὁμήρους αἰτήσαντι αὐτῷ
52 δοῦναι ἠθέλησαν, πονησάντων δὲ ἐν τούτῳ τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ χειμῶνος καὶ τῷ παρόντι ναυτικῷ καὶ τῷ ἀφικνουμένῳ καὶ μετέγνωσαν, καὶ ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐπέθεντο αὐτοῖς, τὸ γὰρ στρατόπεδον
2 ἰσχυρῶς ἐφυλάσσετο, δεξάμενοι δέ τινας ὡς καὶ ἐς φιλίαν τὴν χώραν σφῶν πρὸς κομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων πεμφθέντας, αὐτούς τε πλὴν ὀλίγων ἔφθειραν, ὁ γὰρ Καῖσαρ διὰ ταχέων τοῖς λοιποῖς ἐπήμυνε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἔρυμα αὐτῶν προσέβαλον. καὶ ἔπραξαν μὲν οὐδέν, ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀπήλλαξαν· οὐ μέντοι καὶ ἐς ὁμολογίαν ἦλθον πρὶν
3 πολλάκις σφαλῆναι. καὶ γὰρ ὁ Καῖσαρ ἄλλως μὲν ο'κ εἶχε γνώμην σπείσασθαι σφίσιν, ἐπεὶ δὲ ὅ τε χειμὼν προσῄει, καὶ οὐχ ἱκανὴν τὴν παροῦσαν δύναμιν περιεβέβλητο ὥστε καὶ ἐν αὐτῷ πολεμῆσαι, ἢ

τε κομιζομένη ἔσφαλτο, καὶ οἱ Γαλάται πρὸς τὴν
ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐνεωτέρισαν, καὶ ἄκων αὐτοῖς συνηλ-
λάγη, ὁμήρους καὶ τότε πλείους αἰτήσας μέν, λαβὼν
δὲ ὀλίγους.

καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν ἤπειρον ἀναπλεύσας τὰ ταρα- 53
χθέντα καθίστατο, μηδὲν ἐκ τῆς Βρεττανίας μήτε
ἑαυτῷ μήτε τῇ πόλει προσκτησάμενος πλὴν τοῦ ἐστρα-
τευκέναι ἐπ' αὐτοὺς δόξαι. τούτῳ γὰρ καὶ αὐτὸς
ἰσχυρῶς ἐσεμνύνετο καὶ οἱ οἴκοι Ῥωμαῖοι θαυμαστῶς
ἐμεγαλύνοντο· ἐμφανῆ τε γὰρ τὰ πρὶν ἄγνωστα καὶ 2
ἐπιβατὰ τὰ πρόσθεν ἀνήκουστα ὁρῶντές σφισι γεγο-
νότα, τήν τε μέλλουσαν ἐξ αὐτῶν ἐλπίδα ὡς καὶ πα-
ροῦσαν ἔργῳ ἐλάμβανον, καὶ πάνθ' ὅσα καταπράξειν
προσεδέχοντο, ὡς καὶ ἔχοντες ἤδη ἠγάλλοντο.

καὶ οἱ μὲν διὰ ταῦτα ἱερομηνίας ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέ-
ρας ἀγαγεῖν ἐψηφίσαντο, ἐν ᾧ δὲ ἐκεῖνα ἐγίγνετο, 54
καὶ ἡ Ἰβηρία ἐκινήθη, διὸ καὶ τῷ Πομπηίῳ προσε-
τάχθη. ἐπαναστάντες γάρ τινες καὶ Οὐακκαίους προ-
στησάμενοι μάχῃ μὲν ὑπὸ τοῦ Νέπωτος τοῦ Μετέλλου,
ἀπαράσκευοι ἔτ' ὄντες, ἡττήθησαν, πολιορκοῦντι δ' 2
αὐτῷ Κλουνίαν ἐπελθόντες ἀμείνους ἐγένοντο, καὶ
ἐκείνην μὲν περιεποιήσαντο, ἑτέρωθι δὲ ἐσφάλησαν,
οὐ μὴν ὥστε καὶ δι' ὀλίγου δουλωθῆναι. τῷ γὰρ
πλήθει πολὺ τῶν ἐναντίων περιῆσαν, ὥστε καὶ τὸν
Νέπωτα ἀγαπᾶν ἂν τὴν ἡσυχίαν ἀκινδύνως ἄγῃ.

κατὰ δὲ δὴ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ ὁ Πτο- 55
λεμαῖος, καίτοι τῶν Ῥωμαίων τήν τε ἐπικουρίαν ἀπ-
εψηφισμένων καὶ πρὸς τὰς δωροδοκίας τὰς ὑπ' αὐ-
τοῦ γενομένας δεινῶς ἔτι καὶ τότε διακειμένων, κατ-
ήχθη καὶ τὴν βασιλείαν ἐκομίσατο. ἔπραξαν δὲ τοῦτο 2
ὅ τε Πομπήιος καὶ ὁ Γαβίνιος· τοσοῦτον γὰρ αἵ τε
δυναστεῖαι καὶ αἱ τῶν χρημάτων περιουσίαι καὶ παρὰ

τὰ ψηφίσματα τά τε τοῦ δήμου καὶ τὰ τῆς βουλῆς
3 ἴσχυσαν, ὥστε ἐπιστείλας μὲν ὁ Πομπήιος τῷ Γαβι-
νίῳ τῆς Συρίας τότε ἄρχοντι, στρατεύσας δὲ ἐκεῖνος,
ὁ μὲν τῇ χάριτι, ὁ δὲ τῇ δωροληψίᾳ καὶ ἄκοντος αὐ-
τὸν τοῦ κοινοῦ κατήγαγον, μηδὲν μήτε ἐκείνου μήτε
4 τῶν τῆς Σιβύλλης χρησμῶν φροντίσαντες. καὶ ἐκρίθη
μὲν ὕστερον ἐπὶ τούτῳ ὁ Γαβίνιος, οὐχ ἑάλω δὲ διά
τε τὸν Πομπήιον καὶ διὰ τὰ χρήματα· οὕτω γάρ που
τὰ πράγματα τοῖς τότε Ῥωμαίοις συνεκέχυτο ὥστε
ἀπὸ πολλῶν ὧν ἐδωροδόκησε σμικρὰ ἄττα τῶν τε ἀρ-
χόντων τινὲς καὶ τῶν δικαστῶν παρ᾽ αὐτοῦ λαβόν-
τες οὔτε τοῦ προσήκοντός τι προετίμησαν, καὶ προσέτι
καὶ τοὺς ἄλλους κακουργεῖν ὑπὲρ χρημάτων ἐξεδί-
δαξαν, ὡς καὶ τὴν τιμωρίαν ῥαδίως ἐξωνεῖσθαι δυ-
5 ναμένους. τότε μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἀφείθη, αὖθις δὲ
ἐπί τε ἑτέροις τισί, καὶ ὅτι πλέον ἢ μυρίας ἐκ τῆς
ἀρχῆς μυριάδας ἥρπασε, κριθεὶς ἑάλω. καὶ ἐκείνῳ
τε τοῦτο παραδοξότατον συνέβη, τῆς τε γὰρ προτέ-
ρας δίκης διὰ τὰ χρήματα ἀπελύθη, καὶ ἐπὶ τούτοις
6 δι᾽ ἐκείνην ὅτι μάλιστα κατεδικάσθη, καὶ τῷ Πομ-
πηίῳ, ὅτι τὸ μὲν πρότερον, καίτοι πόρρω που ὤν,
ἐρρύσατο τὸν Γαβίνιον διὰ τῶν ἑταίρων, τότε δὲ ἔν
τε τῷ προαστείῳ ὢν καὶ τρόπον τινὰ καὶ ἐν τῷ δι-
καστηρίῳ αὐτῷ παρὼν οὐδὲν ἤνυσεν.
56 ἔσχε δὲ ὧδε. ὁ Γαβίνιος πολλὰ μὲν καὶ τὴν Συ-
ρίαν ἐκάκωσεν, ὥστε καὶ τῶν ληστικῶν, ἃ καὶ τότε
ἤκμαζε, πολὺ πλείω σφίσι λυμήνασθαι, πάντα δὲ δὴ
τὰ αὐτόθεν λήμματα ἐλάχιστα εἶναι νομίσας τὸ μὲν
πρῶτον ἐνόει καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς
2 Πάρθους τόν τε πλοῦτον αὐτῶν στρατεύσων. τοῦ
γὰρ Φραάτου ὑπὸ τῶν παίδων δολοφονηθέντος Ὀρώ-
δης τήν τε βασιλείαν αὐτοῦ διεδέξατο, καὶ Μιθριδάτην

τὸν ἀδελφὸν ἐκ τῆς Μηδίας, ἧς ἦρχεν, ἐξέλαβε· καὶ
ὃς καταφυγὼν πρὸς τὸν Γαβίνιον ἀνέπεισεν αὐτὸν
συμπρᾶξαί οἱ τὴν κάθοδον. ἐπεὶ μέντοι ὁ Πτολεμαῖος
μετὰ τῶν τοῦ Πομπηίου γραμμάτων ἦλθε, καὶ πολλὰ 3
μὲν αὐτῷ, πολλὰ δὲ καὶ τῷ στρατῷ χρήματα τὰ μὲν
ἤδη παρέξειν, τὰ δ' ἂν καταχθῇ δώσειν ὑπέσχετο, τά
τε τῶν Πάρθων εἴασε καὶ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἠπείχθη,
καίπερ ἀπαγορεύοντος μὲν τοῦ νόμου μήτε ἐς τὴν 4
ὑπερορίαν τοὺς ἄρχοντάς τινων ἀποδημεῖν μήτε πο-
λέμους ἀφ' ἑαυτῶν ἀναιρεῖσθαι, ἀπειρηκότος δὲ καὶ
τοῦ δήμου τῆς τε Σιβύλλης μὴ καταχθῆναι τὸν ἄν-
δρα. ἀλλ' ὅσῳ γὰρ ἐκωλύετο ταῦτα, τόσῳ πλείονος
αὐτὰ ἀπημπόλησε. καταλιπὼν οὖν ἐν τῇ Συρίᾳ Σι- 5
σένναν τε τὸν υἱὸν κομιδῇ νέον ὄντα καὶ στρατιώτας
μετ' αὐτοῦ πάνυ ὀλίγους, τὴν μὲν ἀρχὴν ἐφ' ἧς ἐτέ-
τακτο τοῖς λῃσταῖς ἔτι καὶ μᾶλλον ἐξέδωκεν, αὐτὸς 6
δὲ ἐς τὴν Παλαιστίνην ἐλθὼν τόν τε Ἀριστόβουλον,
διαδρὰς γὰρ ἐκ τῆς Ῥώμης ὑπετάραττέ τι, συνέλαβε
καὶ τῷ Πομπηίῳ ἔπεμψε, καὶ φόρον τοῖς Ἰουδαίοις
ἐπέταξε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἐνέ-
βαλεν. ἦρχε δὲ τότε τῶν Αἰγυπτίων ἡ Βερενίκη, καὶ 57
ἐπιεικὲς μὲν οὐδὲν πρὸς αὐτόν, καίτοι φοβουμένη
τοὺς Ῥωμαίους, ἔπραξε, Σέλευκον δέ τινα, ὡς καὶ
ἐκ τοῦ βασιλείου γένους τοῦ ποτε ἐν τῇ Συρίᾳ ἀν-
θήσαντος ὄντα, μεταπέμψασα ἄνδρα τε ἐπεγράψατο
καὶ κοινωνὸν τῆς τε βασιλείας καὶ τοῦ πολέμου ἐποιή-
σατο. ὡς δὲ ἐκεῖνος ἐν οὐδενὸς μοίρᾳ ὢν ἑωρᾶτο, 2
τοῦτον μὲν ἀπέκτεινεν, Ἀρχέλαον δὲ τὸν τοῦ Ἀρχε-
λάου τοῦ πρὸς τὸν Σύλλαν αὐτομολήσαντος, δραστή-
ριόν τε ὄντα καὶ ἐν τῇ Συρίᾳ τὴν δίαιταν ἔχοντα,
ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπηγάγετο. ὁ γὰρ Γαβίνιος ἐδύνατο
μὲν ἀρχόμενον τὸ δεινὸν παῦσαι, τὸν γὰρ Ἀρχέλαον

προϋποτοπήσας συνέλαβε, καὶ ἔμελλεν ἐκ τούτου μη-
3 δὲν ἔτ' ἔργον ἕξειν, φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ ἐλάττω διὰ
τοῦτο παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τῶν ὡμολογημένων οἱ
χρημάτων, ὡς οὐδὲν ἀξιόλογον πεποιηκώς, λάβοι,
καὶ ἐλπίσας ἔτι καὶ πλείω πρός τε τὴν δεινότητα καὶ
πρὸς τὴν δόξαν τὴν τοῦ Ἀρχελάου χρηματιεῖσθαι,
καὶ προσέτι καὶ ἄλλα παρ' αὐτοῦ ἐκείνου συχνὰ λα-
58 βών, ἐθελοντὴς αὐτὸν ὡς καὶ διαδράντα ἀφῆκε. καὶ
οὕτως ἐς μὲν τὸ Πηλούσιον ἀφίκετο μηδενὸς ἐναν-
τιουμένου, προϊὼν δὲ ἐντεῦθεν δίχα διῃρημένῳ τῷ
στρατῷ τοὺς Αἰγυπτίους ἀπαντήσαντάς οἱ τῇ αὐτῇ
ἡμέρᾳ ἐνίκησε, καὶ μετὰ τοῦτ' αὖθις ἔν τε τῷ πο-
ταμῷ ναυσὶ κἀν τῇ γῇ ἐκράτησεν· οἱ γὰρ Ἀλεξαν-
δρεῖς θρασύνασθαι μὲν πρὸς πάντα ἱκανώτατοι καὶ
ἐκλαλῆσαι πᾶν ὅ,τι ποτ' ἂν ἐπέλθῃ σφίσι προπετέ-
2 στατοι πεφύκασι, πρὸς δὲ δὴ πόλεμον τά τε δεινὰ
αὐτοῦ φλαυρότατοί εἰσι, καίπερ ἐν ταῖς στάσεσι,
πλείσταις δὴ καὶ μεγίσταις παρ' αὐτοῖς γιγνομέναις,
διὰ φόνων τε ἀεὶ χωροῦντες καὶ τὸ ζῆν παρ' οὐδὲν
πρὸς τὴν αὐτίκα φιλονεικίαν τιθέμενοι, ἀλλὰ καὶ
ὥσπερ τι τῶν ἀρίστων ἀναγκαιότατον τὸν ἐν αὐταῖς
3 ὄλεθρον διώκοντες. νικήσας οὖν αὐτοὺς ὁ Γαβίνιος,
καὶ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν Ἀρχέλαον φονεύσας,
ἐγκρατής τε τῆς Αἰγύπτου πάσης παραχρῆμα ἐγένετο
καὶ τῷ Πτολεμαίῳ αὐτὴν παρέδωκε.

καὶ ὁ μὲν τήν τε θυγατέρα καὶ τῶν ἄλλων τοὺς
πρώτους καὶ πλουσιωτάτους, ἅτε καὶ χρημάτων πολ-
59 λῶν δεόμενος, ἀπέκτεινε· Γαβίνιος δὲ ἐκεῖνον μὲν
οὕτω κατήγαγεν, οὐ μέντοι καὶ οἴκαδε περὶ τῶν
πραχθέντων ἐπέστειλεν, ἵνα μὴ καὶ αὐτάγγελός σφι-
σιν ὧν παρηνομήκει γένηται. ἀλλ' οὐ γὰρ οἷόν τε
ἦν τηλικοῦτο πρᾶγμα κρυφθῆναι, εὐθύς τε αὐτὸ ὁ

δῆμος ἐπύθετο, καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ Σύροι πολλὰ τοῦ 2
Γαβινίου, ἄλλως τε καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ δεινῶς
ὑπὸ τῶν λῃστῶν κακωθέντες, κατεβόησαν, οἵ τε τε-
λῶναι μὴ δυνηθέντες τὰ τέλη δι' αὐτοὺς ἐσπρᾶξαι
συχνὰ ἐπωφείλησαν, ὠργίζοντο καὶ γνώμας τε ἐποι-
οῦντο καὶ ἑτοίμως εἶχον καταψηφίσασθαι αὐτοῦ. καὶ 3
γὰρ ὁ Κικέρων τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς ἐνῆγε καὶ συνε-
βούλευέ σφισι τὰ Σιβύλλεια ἔπη αὖθις ἀναγνῶναι,
προσδοκῶν ἐγγεγράφθαι τινὰ ἐν αὐτοῖς τιμωρίαν,
ὅταν παραβαθῇ. ὁ οὖν Πομπήιος ὅ τε Κράσσος ὑπά- 60
τευόν τε ἔτι, καὶ ὁ μὲν ἑαυτῷ βοηθῶν, ὁ δὲ τήν τε
ἐκείνου χάριν καὶ ἅμα καὶ χρήματα παρὰ τοῦ Γαβι-
νίου πεμφθέντα οἱ λαβών, ἔκ τε τοῦ προφανοῦς ὑπὲρ
αὐτοῦ διεδικαίουν, καὶ ἄλλα τε καὶ φυγάδα τὸν Κι-
κέρωνα ἀποκαλοῦντες οὐδὲν ἐπεψήφισαν. ὡς μέντοι 2
ἐκεῖνοί τε ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπηλλάγησαν καὶ αὐτοὺς ὅ a. u. 700
τε Δομίτιος ὁ Λούκιος καὶ Ἄππιος Κλαύδιος διεδέ-
ξαντο, γνῶμαι αὖθις πολλαὶ ἐλέχθησαν, καὶ κατὰ
τοῦ Γαβινίου αἱ πλείους ἐγένοντο· ὅ τε γὰρ Δομί- 3
τιος ἐχθρὸς τῷ Πομπηίῳ διά τε τὸ σπουδαρχῆσαι
καὶ διὰ τὸ παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀποδειχθῆναι ὤν, καὶ
ὁ Κλαύδιος, καίπερ προσήκων οἱ, ὅμως τοῖς τε πολ-
λοῖς χαρίσασθαί τι ὑπὸ δημαγωγίας ἐθελήσας, καὶ
παρὰ τοῦ Γαβινίου δωροδοκήσειν, ἄν γέ τι συντα-
ράξῃ, προσδοκήσας, πᾶν ἐπ' αὐτῷ ἔπραξαν. καὶ αὐ- 4
τὸν καὶ ἐκεῖνο δεινῶς ἐπίεσεν ὅτι προπεμφθέντα τινὰ
ὑπὸ τοῦ Κράσσου ὑποστράτηγον ἐπὶ τῇ τῆς ἀρχῆς
αὐτοῦ διαδοχῇ οὐκ ἐδέξατο, ἀλλ' ὥσπερ ἀθάνατον
τὴν ἡγεμονίαν εἰληφὼς κατεῖχεν αὐτήν. ἔδοξεν οὖν
σφισι τὰ τῆς Σιβύλλης ἔπη ἀναγνωσθῆναι, καίπερ
ἀντειπόντος τοῦ Πομπηίου. κἂν τούτῳ ὁ Τίβερις, 61
εἴτ' οὖν ὄμβρων ἄνω που ὑπὲρ τὴν πόλιν ἐξαισίων

γενομένων, εἴτε καὶ σφοδροῦ πνεύματος ἐκ τῆς θαλάσσης τὴν ἐκροὴν αὐτοῦ ἀνακόψαντος, εἴτε καὶ μᾶλλον, ὡς ὑπωπτεύετο, ἐκ παρασκευῆς δαιμονίου τινός, τοσοῦτος ἐξαπιναίως ἐρρύη ὥστ' ἐν πᾶσι μὲν τοῖς πεδίοις τοῖς ἐν τῷ ἄστει οὖσι πελαγίσαι, πολλὰ δὲ
2 καὶ τῶν μετεωροτέρων καταλαβεῖν. αἵ τε οὖν οἰκίαι, ἐκ πλίνθων γὰρ συνῳκοδομημέναι ἦσαν, διάβροχοί τε ἐγένοντο καὶ κατερράγησαν, καὶ τὰ ὑποζύγια πάντα ὑποβρύχια ἐφθάρη. τῶν τε ἀνθρώπων ὅσοι μὴ ἔφθησαν πρὸς τὰ πάνυ ὑψηλὰ ἀναφυγόντες, οἱ μὲν ἐν ταῖς τέγαις, οἱ δὲ καὶ ἐν ὁδοῖς ἐγκαταληφθέντες ἐξώλοντο. καὶ γὰρ αἱ λοιπαὶ οἰκίαι, ἅτε ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τοῦ δεινοῦ συμβάντος, σαθραί τε ἐγένοντο καὶ πολλοῖς τοῖς μὲν εὐθύς, τοῖς δὲ καὶ μετὰ τοῦτ' ἐλυ-
3 μήναντο. οἱ οὖν Ῥωμαῖοι ἐπί τ' ἐκείνοις τοῖς παθήμασι λυπούμενοι, καὶ ἕτερα χαλεπώτερα ὡς καὶ διὰ τὴν τοῦ Πτολεμαίου κάθοδον ὀργήν σφισι τοῦ δαιμονίου πεποιημένου προσδεχόμενοι, ἠπείγοντο καὶ ἀπόντα τὸν Γαβίνιον, ὡς καὶ ἧττόν τι, ἂν φθάσωσιν
4 αὐτὸν ἀπολέσαντες, κακωθησόμενοι, θανατῶσαι. καὶ οὕτω γε ἐντόνως ἔσχον ὥστε, καίτοι μηδενὸς τοιούτου ἐν τοῖς Σιβυλλείοις χρησμοῖς εὑρεθέντος, ὅμως τὴν γερουσίαν πικρότατα καὶ τραχύτατα τούς τε ἄρχοντας καὶ τὸν δῆμον αὐτῷ χρήσασθαι προβουλεῦσαι.

62 ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, χρήματα ὑπὸ τοῦ Γαβινίου προπεμφθέντα οὐχ ὅπως ἀπόντα, ἀλλ' οὐδὲ ἐπανελθόντα δεινόν τι παθεῖν αὐτὸν ἐπί γε ἐκείνοις ἐποίησε. καίτοι οὕτω καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς καὶ κακῶς ὑπὸ τοῦ συνειδότος διετέθη ὥστε καὶ χρόνιος ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφικέσθαι καὶ νυκτὸς ἐς τὴν πόλιν ἐσκομισθῆναι, ἔξω τε τῆς οἰκίας συχναῖς πάνυ ἡμέραις μὴ

τολμῆσαι φανῆναι. τὰ μὲν οὖν ἐγκλήματα πολλὰ ἦν, 2
καὶ κατηγόρους οὐκ ὀλίγους εἶχε. πρῶτον δ' οὖν
περὶ τῆς τοῦ Πτολεμαίου καθόδου, ἅτε καὶ μεγίστου,
ἐδικάσθη. καὶ ὅ γε δῆμος σύμπας ὡς εἰπεῖν πρός τε
τὸ δικαστήριον συνεῤῥύη καὶ διασπάσασθαι πολλά-
κις αὐτὸν ἠθέλησεν, ἄλλως τε καὶ ὅτι οὔθ' ὁ Πομ-
πήιος παρῆν καὶ ὁ Κικέρων δεινότατα αὐτοῦ κατη-
γόρησεν. οὕτω δὲ αὐτῶν διακειμένων ἀφείθη· αὐ- 3
τός τε γάρ, ἅτε ἐπὶ τηλικούτοις κρινόμενος, παμ-
πληθῆ χρήματα ἀνάλωσε, καὶ οἱ τοῦ Πομπηίου τοῦ
τε Καίσαρος ἑταῖροι προθυμότατα αὐτῷ συνήραντο,
λέγοντες ἄλλον τέ τινα καιρὸν καὶ ἄλλον βασιλέα
πρὸς τῆς Σιβύλλης εἰρῆσθαι, καὶ τὸ μέγιστον ὅτι
μηδεμία τῶν πραχθέντων τιμωρία ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐ-
τῆς ἐνεγέγραπτο.

ὁ δ' οὖν δῆμος ὀλίγου μὲν καὶ τοὺς δικαστὰς 63
ἀπέκτεινε, διαφυγόντων δὲ αὐτῶν ἐπετήρει τὰ λοιπὰ
αὐτοῦ ἐγκλήματα, καὶ ἐποίησεν ἐπ' ἐκείνοις γοῦν
αὐτὸν ἁλῶναι. οἱ γὰρ λαχόντες περὶ αὐτῶν κρῖναι, 2
τό τε πλῆθος ἅμα φοβηθέντες καὶ μηδὲν μέγα παρὰ
τοῦ Γαβινίου εὑρόμενοι, ὡς γὰρ ἐπί τε βραχυτέροις
εὐθυνόμενος καὶ προσδοκῶν καὶ τότε κρατήσειν οὐ
πολλὰ ἐδαπάνησε, κατεψηφίσαντο αὐτοῦ, καίτοι τοῦ
τε Πομπηίου πλησίον ὄντος καὶ τοῦ Κικέρωνος συνα-
γορεύοντος αὐτῷ. ὁ γὰρ Πομπήιος κατὰ τὴν τοῦ σί- 3
του πρόνοιαν, ἐπειδὴ πολὺς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διέ-
φθαρτο, ἐκδημήσας ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἐς τὸ πρό-
τερον δικαστήριον ἀπαντήσων, ἐν γὰρ τῇ Ἰταλίᾳ ἦν,
ὑστερήσας δὲ αὐτοῦ οὐκ ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ προ-
αστείου πρὶν καὶ ἐκεῖνο τελεσθῆναι. καὶ μέντοι καὶ 4
τοῦ δήμου ἔξω τοῦ πωμηρίου, τὴν γὰρ ἀρχὴν ἤδη
τὴν τοῦ ἀνθυπάτου ἔχων οὐκ ἠδυνήθη ἐς τὴν πόλιν

ἐσελθεῖν, ἀθροισθέντος πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Γαβινίου ἐδημηγόρησε, καὶ γράμματά τέ τινα παρὰ τοῦ Καίσαρος πρὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πεμφθέντα ἀνέγνω, καὶ τοὺς δικαστὰς ἱκέτευσε, τόν τε Κικέρωνα οὐχ ὅπως κατηγορῆσαι ἔτ' αὐτοῦ ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ ὑπερδικῆσαι ἔπεισεν, ὥστε καὶ ἐκ τούτου τὸ τοῦ αὐτομόλου ἔγκλημα καὶ ὄνομα ἐπὶ πλεῖόν οἱ αὐξηθῆναι. οὐ μέντοι καὶ ὠφέλησέ τι τὸν Γαβίνιον, ἀλλὰ τότε μὲν ἔφυγεν ἁλούς, ὥσπερ εἶπον, ὕστερον δ' ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κατήχθη.

64 *ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ἡ τοῦ Πομπηίου γυνὴ θυγάτριόν τι τεκοῦσα ἀπέθανε· καὶ αὐτήν, εἴτε διαπραξαμένων τῶν τε ἐκείνου καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος φίλων, ἢ καὶ ἄλλως πως χαρίσασθαί τινες αὐτοῖς ἐθελήσαντες συνήρπασαν, ἐπειδὴ τάχιστα τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπαίνων ἔτυχε, καὶ ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ ἔθαψαν, καίτοι τοῦ Δομιτίου ἀνθισταμένου καὶ λέγοντος ἄλλα τε καὶ ὅτι οὐχ ὁσίως ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ ἄνευ τινὸς ψηφίσματος θάπτοιτο.*

65 *κἀν τούτῳ καὶ ὁ Πομπτῖνος ὁ Γάιος τὰ ἐπινίκια τὰ τῶν Γαλατῶν ἔπεμψεν· ἐς γὰρ ἐκεῖνο τοῦ χρόνου, μηδενός οἱ διδόντος αὐτά, ἔξω τοῦ πωμηρίου*
2 *διέμεινε. καὶ τότε δ' ἂν αὐτῶν ἥμαρτεν, εἰ μὴ ὁ Γάλβας ὁ Σερούιος συστρατευσάμενος αὐτῷ, κρύφα καὶ ὑπὸ τὴν ἕω στρατηγῶν τὴν ψῆφόν τισι, καίπερ οὐκ ἐξὸν ἐκ τῶν νόμων, πρὶν πρώτην ὥραν γενέσθαι, ἐν τῷ δήμῳ τι χρηματισθῆναι, ἔδωκε. καὶ διὰ τοῦτο τῶν δημάρχων τινὲς ἀπολειφθέντες τῆς ἐκκλησίας ἐν γοῦν τῇ πομπῇ πράγματα αὐτῷ παρέσχον, ὥστε καὶ σφαγὰς συμβῆναι.*

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Μ.

Ἐν μὲν δὴ τῇ Ῥώμῃ ταῦτα, τότε ἑπτακόσια ἔτη a. u.
ἀγούσῃ, ἐγένετο· ἐν δὲ δὴ τῇ Γαλατίᾳ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ 700
τῶν αὐτῶν ἐκείνων, τοῦ Δομιτίου τοῦ Λουκίου καὶ
τοῦ Κλαυδίου τοῦ Ἀππίου, ὑπάτων τά τε ἄλλα καὶ
ναῦς ἐν μέσῳ τῶν τε σφετέρων τῶν ταχειῶν καὶ τῶν
αὐτόθεν τῶν φορτίδων, ὅπως ὡς μάλιστα καὶ κου-
φίζωσι καὶ πρὸς τὸ κῦμα ἀντέχωσιν, ἐπί τε τοῦ ξη-
ροῦ ἱστάμεναι μὴ λυμαίνωνται, παρεσκευάσατο. καὶ 2
ἐπειδὴ πλώιμα ἐγένετο, ἐς τὴν Βρεττανίαν αὖθις
ἐπεραιώθη, πρόφασιν μὲν ὅτι μὴ πάντας τοὺς ὁμή-
ρους οὓς ὑπέσχοντό οἱ ἐπεπόμφεσαν, νομίζοντες αὐ-
τόν, ὅτι διὰ κενῆς τότε ἀνεχώρησε, μηκέτ' αὖθίς
σφων πειράσειν, ποιησάμενος, ἔργῳ δὲ δεινῶς τῆς
νήσου ἐφιέμενος, ὥστε εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἦν, πάντως
ἂν ἄλλην τινὰ σκῆψιν εὑρεῖν. κατῆρέ τε οὖν ἔνθα 3
καὶ πρότερον, μηδενὸς ὑπό τε τοῦ πλήθους τῶν νεῶν
καὶ ὑπὸ τοῦ πολλαχόσε ἅμα αὐτὰς κατασχεῖν τολμή-
σαντος ἀντιστῆναι, καὶ τὸ ναύσταθμον εὐθὺς ἐκρα-
τύνατο. οἱ οὖν βάρβαροι τὸν μὲν πρόσπλουν αὐτοῦ 2
οὐκ ἠδυνήθησαν διὰ ταῦτα κωλῦσαι, δείσαντες δὲ
μᾶλλον ἢ πρότερον, ἅτε καὶ στρατῷ πλείονι αὐτοῦ
ἐλθόντος, ἐς τὸ λασιώτατον καὶ ἐς τὸ λοχμωδέστατον
τῶν ἐγγὺς χωρίων πάντα τὰ τιμιώτατα συνεφόρησαν,
καὶ αὐτὰ ἐν ἀσφαλεῖ ποιησάμενοι, τά τε γὰρ πέριξ 2

καὶ τῷ ἔργῳ διεδείχθη· ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ὥρ-
μησεν ὡς καὶ ἐκεῖ παραχειμάσων, οἱ Γαλάται, καίτοι
φρουροὺς ὡς ἕκαστοι πολλοὺς ἔχοντες, ὅμως ἐνεό-
χμωσαν, καί τινες αὐτῶν καὶ φανερῶς ἐπανέστησαν.
ὅπερ εἰ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ καταμείναντος αὐτοῦ παρὰ
τὸν χειμῶνα ἐγεγόνει πάντα ἂν τὰ τῇδε ἐτετάρακτο.
ἦρξαν δὲ τοῦ πολέμου τούτου Ἐβουρωνοί, ἡγου- 5
μένου σφίσιν Ἀμβιόριγος. καὶ ἔλεγον μὲν τῇ πα-
ρουσίᾳ τῶν Ῥωμαίων, ὧν ὅ τε Σαβῖνος καὶ Λούκιος
Κόττας ὑποστράτηγοι ἦρχον, ἀχθόμενοι κεκινῆσθαι·
τὸ δ᾽ ἀληθὲς ἐκείνων τε κατεφρόνησαν ὡς οὐχ ἱκα-
νῶν ἀμῦναί σφας ἐσομένων, καὶ τὸν Καίσαρα οὐκ
ἤλπισαν διὰ ταχέων σφίσιν ἐπιστρατεύσειν. ἐπῆλ- 2
θόν τε οὖν αὐτοῖς μὴ προσδεχομένοις ὡς καὶ αὐτο-
βοεὶ τὸ στρατόπεδον αἱρήσοντες, καὶ ἐπειδὴ διήμαρ-
τον αὐτοῦ, πρὸς ἀπάτην ἐτράποντο. τῶν γὰρ χω-
ρίων τὰ ἐπιτηδειότατα ὁ Ἀμβιόριξ προλοχίσας ἦλ-
θεν ἐξ ἐπικηρυκείας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὡς οὐχ
ἑκὼν δὴ πολεμήσας, καὶ αὐτὸς μὲν μεταγιγνώσκειν 3
ἔφη, τοὺς δ᾽ ἄλλους φυλάττεσθαί σφισι παρῄνεσεν·
οὔτε γὰρ αὐτῷ πειθαρχεῖν αὐτοὺς καὶ ἐκείνοις μέλ-
λειν τῆς νυκτὸς ἐπιθήσεσθαι. κἀκ τούτου καὶ γνώ-
μην αὐτοῖς ἔδωκε τὴν μὲν Ἐβουρωνίαν, ὡς καὶ κιν-
δυνεύσουσιν, ἂν καταμείνωσι, καταλιπεῖν, πρὸς δὲ
συστρατιώτας τινὰς πέλας που χειμάζοντας ὡς τά-
χιστα μεταστῆναι. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι 6
ἐπείσθησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι εὐηργέτητο πολλὰ ὑπὸ
τοῦ Καίσαρος καὶ χάριν αὐτῷ τὰ ὑπεναντία διδόναι
ἐδόκει. συσκευασάμενοί τε σπουδῇ εὐθὺς ἀφ᾽ ἑσπέ-
ρας ἀφώρμησαν, καὶ ἐμπεσόντες ἐς τὰ λελοχισμένα
δεινῶς ἐσφάλησαν· ὅ τε γὰρ Κόττας παραχρῆμα μετὰ 2
πολλῶν ἀπώλετο, καὶ τὸν Σαβῖνον ὁ Ἀμβιόριξ μετε-

ἐν ἀδοκήτῳ πολιορκίᾳ, εἶχον· οὐδ' ἐπήμυνέ τις αὐ-
τοῖς, καίτοι πολλῶν οὐκ ἄπωθεν χειμαζόντων· οἱ
γὰρ βάρβαροι τὰς ὁδοὺς ἀκριβῶς φυλάσσοντες πάν-
τας τοὺς ἐκπεμπομένους σφῶν συνελάμβανον κἀν τοῖς
ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἐφόνευον· Νερούιός τις εὐνοϊ- 2
κῶς σφισιν ἐξ εὐεργεσίας ἔχων, καὶ τότε σὺν τῷ
Κικέρωνι πολιορκούμενος, δοῦλόν τινα ἑαυτοῦ διάγ-
γελον αὐτῷ παρέσχεν· ἔκ τε γὰρ τῆς σκευῆς καὶ ἐκ
τῆς φωνῆς τῆς ἐπιχωρίας ἠδυνήθη λαθεῖν συγγενό-
μενος τοῖς πολεμίοις ὡς καὶ ἐξ αὐτῶν ὢν καὶ μετὰ
τοῦτο ἀποχωρήσας. μαθὼν οὖν ὁ Καῖσαρ τὸ γιγνό- 9
μενον, οὐδέπω δὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀπεληλύθει, ἀλλ'
ἔτ' ἐν ὁδῷ ἦν, ἀντέστρεψε, καὶ τοὺς ἐν τοῖς χειμα-
δίοις, δι' ὧν διῄει, στρατιώτας παραλαμβάνων ἠπεί-
γετο. κἀν τούτῳ φοβηθεὶς μὴ καὶ φθάσῃ ὁ Κικέρων
ἀπογνώσει τῆς βοηθείας δεινόν τι παθὼν ἢ καὶ συν-
θέμενος, προέπεμψεν ἱππέα. τῷ μὲν γὰρ οἰκέτῃ τῷ 2
τοῦ Νερουίου, καίτοι πεῖραν ἔργῳ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ
λαβών, οὐκ ἐπίστευσε, μὴ καὶ τοὺς πατριώτας ἐλεή-
σας μέγα τι κακόν σφας ἐξεργάσηται· ἐκ δὲ δὴ τῶν
συμμάχων ἱππέα τήν τε διάλεκτον αὐτῶν εἰδότα καὶ
τῇ στολῇ τῇ ἐκείνων σκευασθέντα ἔπεμψε. καὶ ὅπως 3
γε μηδ' αὐτός τι μήτ' οὖν ἐθελοντὴς μήτ' ἄκων ἐξ-
είπῃ, οὔτε τι αὐτῷ ἐξελάλησε, καὶ τῷ Κικέρωνι πάνθ'
ὅσα ἠβουλήθη ἑλληνιστὶ ἐπέστειλεν, ἵνα ἂν καὶ τὰ
γράμματα ἁλῷ, ἀλλ' ἀσύνετά γε καὶ τότε τοῖς βαρ-
βάροις ὄντα μηδέν σφας ἐκδιδάξῃ. εἰώθει δὲ καὶ
ἄλλως, ὁπότε τι δι' ἀπορρήτων τινὶ ἐπέστελλε, τὸ
τέταρτον ἀεὶ στοιχεῖον ἀντὶ τοῦ καθήκοντος ἀντεγ-
γράφειν, ὅπως ἂν ἄγνωστα τοῖς πολλοῖς ᾖ τὰ γρα-
φόμενα. ὁ δ' οὖν ἱππεὺς ἦλθε μὲν πρὸς τὸ τῶν Ῥω-
μαίων στρατόπεδον, μὴ δυνηθεὶς δ' ἐγγύθεν αὐτῷ 4

προσμίξαι συνέδησε τὰ γράμματα ἀκοντίῳ, καὶ ὤσας
αὐτὸ ἐς τοὺς πολεμίους πρὸς πύργον ἐξεπίτηδες προσ-
έπηξε. καὶ ὁ μὲν Κικέρων οὕτω τὴν πρόσοδον τοῦ
Καίσαρος μαθὼν ἀνεθάρσησε καὶ προθυμότερον διε-
10 καρτέρησεν· οἱ δὲ δὴ βάρβαροι ἐπὶ πολὺ μὲν τὴν
ἐπικουρίαν αὐτοῦ ἠγνόησαν, νυκτοπορῶν γὰρ ἔπειτα
τὰς ἡμέρας ἐν ἀφανεστάτοις χωρίοις ηὐλίζετο, ὅπως
ἀπροσδοκήτοις ὅτι μάλιστα αὐτοῖς προσμίξῃ, ὀψὲ δέ
ποτε ἐκ τῆς τῶν πολιορκουμένων περιχαρείας ὑπο-
τοπήσαντες αὐτὴν προσκόπους ἔπεμψαν, καὶ μαθόν-
τες παρ' αὐτῶν πλησιάζοντα ἤδη τὸν Καίσαρα ὥρ-
μησαν ἐπ' αὐτὸν ὡς καὶ ἀνελπίστῳ οἱ προσπεσούμε-
2 νοι. προμαθὼν οὖν τοῦτ' ἐκεῖνος τήν τε νύκτα κατὰ
χώραν ἔμεινε, καὶ ὑπὸ τὴν ἕω χωρίον τι ἐρυμνὸν
προκαταλαβὼν ἐνταῦθα ὡς ἐν βραχυτάτῳ ἐστρατο-
πεδεύσατο τοῦ καὶ μετ' ὀλίγων εἶναι δοκεῖν καὶ ἐκ
τῆς πορείας πεπονῆσθαι τήν τε ἔφοδόν σφων δεδιέ-
ναι, κἀκ τούτου καὶ ἐς αὐτὸ τὸ μετέωρον αὐτοὺς
3 ὑπαγαγέσθαι. καὶ ἔσχεν οὕτω· καταφρονήσαντες γὰρ
αὐτοῦ διὰ ταῦτα πρός τε τὸ ὄρθιον προσέβαλον καὶ
μεγάλως ἔπταισαν, ὥστε μηκέτ' ἀντιπολεμῆσαι.

11 οὕτω μὲν οὖν τότε καὶ ἐκεῖνοι καὶ οἱ ἄλλοι πάν-
τες ἐχειρώθησαν, οὐ μέντοι καὶ δι' εὐνοίας τοῖς Ῥω-
μαίοις ἦσαν. οἱ γοῦν Τρηούιροι φοβηθέντες, ἐπει-
δήπερ τοὺς παρ' ἑκάστοις ὁ Καῖσαρ μεταπέμπων ἐκό-
λαξε, μὴ καὶ αὐτοὶ δίκην δῶσιν, ἐξεπολεμώθησαν
2 αὖθις, Ἰνδουτιομάρου σφᾶς ἀναπείσαντος, καὶ συνα-
ποστήσαντες καὶ ἄλλους τινὰς τῶν τὰ αὐτὰ δεδιότων
ἐπεστράτευσαν ἐπὶ τὸν Λαβιῆνον τὸν Τίτον ἐν Ῥη-
μοῖς ὄντα, καὶ ἐπεξελθόντων σφίσι παρὰ δόξαν τῶν
Ῥωμαίων ἐφθάρησαν.

ταῦτα μὲν ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἐγένετο, καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐχείμασεν ὡς καὶ ἀκριβῶς σφας καταστήσασθαι δυνησόμενος. ὁ δὲ δὴ Κράσσος ἐπιθυμή- 12
σας τι καὶ αὐτὸς δόξης τε ἅμα καὶ κέρδους ἐχόμενον πρᾶξαι, ἔπειτ᾽ ἐπειδὴ μηδὲν ἐν τῇ Συρίᾳ τοιοῦτό τι εἶδεν ὄν, αὐτοί τε γὰρ ἡσύχαζον, καὶ οἱ πρόσθεν προσπολεμήσαντές σφισιν οὐδὲν ὑπ᾽ ἀδυνασίας παρεκίνουν, ἐπὶ τοὺς Πάρθους ἐπεστράτευσε, μήτε ἔγκλημά τι αὐτοῖς ἐπιφέρων μήτε τοῦ πολέμου οἱ ἐψηφισμένου· αὐτούς τε γὰρ παμπλουσίους ἤκουεν ὄντας, καὶ τὸν Ὀρώδην εὐάλωτον ἅτε καὶ νεοκατάστατον εἶναι προσεδόκησε. τόν τε οὖν Εὐφράτην ἐπε- 2
ραιώθη, καὶ προῆλθεν ἐπὶ πολὺ τῆς Μεσοποταμίας, φέρων τε αὐτὴν καὶ πορθῶν· τῆς γὰρ διαβάσεως αὐτοῦ ἀδοκήτου τοῖς βαρβάροις γενομένης οὐδεμία ἀκριβὴς φυλακὴ αὐτῆς καθειστήκει, ὥστε ταχὺ μὲν ὁ Σιλλάκης ὁ τότε τῆς χώρας ἐκείνης σατραπεύων ἡττήθη τε περὶ Ἰχνίας, τεῖχός τι οὕτω καλούμενον, ἱππεῦσιν ὀλίγοις μαχεσάμενος, καὶ τρωθεὶς ἀπεχώρησεν αὐτάγγελος τῷ βασιλεῖ τῆς ἐπιστρατείας αὐτοῦ γενησόμενος, ταχὺ δὲ καὶ ὁ Κράσσος τά τε φρούρια 13
καὶ τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας μάλιστα, τάς τε ἄλλας καὶ τὸ Νικηφόριον ὠνομασμένον, προσεποιήσατο· τῶν γὰρ Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συστρατευσάντων σφίσιν Ἑλλήνων ἄποικοι πολλοί, βίᾳ ἀχθόμενοι καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ὡς καὶ φιλέλληνας πολλὰ ἐλπίζοντες, οὐκ ἀκουσίως μεθίσταντο. πλήν τε ὅτι οἱ 2
Ζηνοδοτίου οἰκήτορες μετεπεμψάν τινας αὐτῶν ὡς καὶ μεταστησόμενοι, ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἐγένοντο, ἀπέλαβόν τε αὐτοὺς καὶ διέφθειραν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀνέστησαν, οὐδὲν ἄλλο δεινὸν οὔτε ἔπραξε τότε Κράσσος οὔτε ἔπαθε. πάντως δὲ κἂν τὰ λοιπὰ χωρία τὰ 3

ἐντὸς τοῦ Τίγριδος ὄντα ἐκεχείρωτο, εἰ τῇ τε ἑαυτοῦ
ὁρμῇ καὶ τῇ τῶν βαρβάρων ἐκπλήξει πρὸς πάντα
ὁμοίως ἐκέχρητο, καὶ προσέτι καὶ κατὰ χώραν χει-
4 μάσας ἐν φρουρᾷ αὐτὰ ἀκριβεῖ ἐπεποίητο. νῦν δὲ
ἑλὼν ὅσα ἐξ ἐπιδρομῆς ἠδυνήθη λαβεῖν, οὔτε τι τῶν
λοιπῶν οὔτ' αὐτῶν ἐκείνων ἐφρόντισεν, ἀλλὰ τῇ τε
ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ διατριβῇ ἀχθεσθεὶς καὶ τῆς ἐν
τῇ Συρίᾳ ῥᾳστώνης ἐπιθυμήσας παρέσχετο τοῖς Πάρ-
θοις καιρὸν παρασκευάσασθαι καὶ τοὺς ἐγκαταλει-
φθέντας ἐν τῇ χώρᾳ στρατιώτας κακῶσαι.
14 αὕτη μὲν ἡ ἀρχὴ τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ πρὸς αὐτοὺς
πολέμου ἐγένετο. οἰκοῦσι δὲ ὑπὲρ τοῦ Τίγριδος, τὸ
μὲν πολὺ τείχη καὶ φρούρια, ἤδη δὲ καὶ πόλεις, ἄλ-
λας τε καὶ Κτησιφῶντα, ἐν ᾗ καὶ βασίλεια ἔχουσι.
τὸ γὰρ γένος σφῶν ἦν μέν που καὶ παρὰ τοῖς πάλαι
2 βαρβάροις, καὶ τό γε ὄνομα τοῦτο καὶ ὑπὸ τὴν Περ-
σικὴν βασιλείαν εἶχον· ἀλλὰ τότε μὲν αὐτοί τε ἐν
μέρει χώρας βραχεῖ ᾤκουν καὶ δυναστείαν ὑπερόριον
οὐκ ἐκέκτηντο, ἐπεὶ δὲ ἥ τε τῶν Περσῶν ἀρχὴ κατε-
λύθη καὶ τὰ τῶν Μακεδόνων ἤκμασεν, οἵ τε τοῦ
Ἀλεξάνδρου διάδοχοι στασιάσαντες ἄλλοι ἄλλα ἀπε-
3 τέμοντο καὶ βασιλείας ἰδίας κατεσκευάσαντο, ἔς τε
τὸ μέσον τότε πρῶτον ὑπ' Ἀρσάκου τινὸς ἀφίκοντο,
ὅθενπερ καὶ οἱ ἔπειτα βασιλεύσαντες αὐτῶν Ἀρσα-
κίδαι ἐπωνομάσθησαν, καὶ εὐτυχήσαντες τήν τε πλη-
σιόχωρον ἐκτήσαντο πᾶσαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν
σατραπείαις κατέσχον, τελευτῶντες δὲ ἐπὶ τοσοῦτο
καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως ἐχώρησαν ὥστε καὶ
τοῖς Ῥωμαίοις τότε τε ἀντιπολεμῆσαι καὶ δεῦρο ἀεὶ
4 ἀντίπαλοι νομίζεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἰσχυ-
ροὶ τὰ πολέμια, μεῖζον δ' ὅμως ὄνομα, καίτοι μήτε
τῶν Ῥωμαίων τι παρῃρημένοι καὶ προσέτι καὶ τῆς

ἑαυτῶν ἔστιν ἃ προειμένοι, ἔχουσιν, ὅτι μηδέπω δε-
δούλωνται, ἀλλὰ καὶ νῦν ἔτι τοὺς πολέμους τοὺς
πρὸς ἡμᾶς, ὁσάκις ἂν συνενεχθῶσι, διαφέρουσι. περὶ 15
μὲν οὖν τοῦ τε γένους καὶ τῆς χώρας τῆς τε ἰδιότη-
τος τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν πολλοῖς τε εἴρηται
καὶ ἐγὼ οὐκ ἐν γνώμῃ ποιοῦμαι συγγράψαι· τῇ δὲ
δὴ ὁπλίσει καὶ τῇ τῶν πολέμων διαχειρίσει, τούτων
γὰρ ὁ ἐξετασμὸς τῷδε τῷ λόγῳ, ὅτι καὶ ἐς χρείαν
αὐτῶν ἀφικνεῖται, προσήκει, τοιᾷδε χρῶνται. ἀσπίδι 2
μὲν οὐδὲν νομίζουσιν, ἱπποτοξόται δὲ καὶ κοντοφό-
ροι, τὰ πολλὰ κατάφρακτοι, στρατεύονται· πεζοί τε
ὀλίγοι μὲν καὶ οἱ ἀσθενέστεροι, τοξόται δ' οὖν καὶ
ἐκεῖνοι πάντες εἰσίν. ἔκ τε γὰρ παίδων ἀσκοῦνται,
καὶ ὁ οὐρανὸς ἥ τε χώρα αὐτοῖς συναίρεται πρὸς ἀμ-
φότερα. αὕτη τε γὰρ πεδιὰς ὡς πλήθει οὖσα ἀρίστη 3
τε ἵππους τρέφειν ἐστὶ καὶ ἐπιτηδειοτάτη καθιππεύε-
σθαι· ἀγέλας γοῦν ὅλας καὶ ἐν τοῖς πολέμοις, ὥστ'
ἄλλοτε ἄλλοις ἵπποις χρῆσθαι καὶ πόρρωθέν τε ἐξα-
πιναίως ἐπελαύνειν καὶ μακράν ποι ἐξ αἰφνιδίου
ἀποχωρεῖν, ἐπάγονται· καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ ὑπὲρ αὐτῶν, 4
ξηρότατός τε ὢν καὶ ἰκμάδα οὐδ' ἐλαχίστην ἔχων,
ἐντονωτάτας σφίσι τὰς τοξείας πλὴν τοῦ πάνυ χει-
μῶνος παρέχεται. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὥραν ἐκείνην
οὐδαμῇ στρατεύονται. τῷ δὲ δὴ λοιπῷ ἔτει δυσμα-
χώτατοι ἔν τε τῇ σφετέρᾳ καὶ ἐν τῇ ὁμοιοτρόπῳ εἰσί·
τόν τε γὰρ ἥλιον φλογωδέστατον ὄντα ἀνέχονται τῇ 5
συνηθείᾳ, καὶ τῆς ὀλιγότητος τῆς τε δυσχερείας τοῦ
ποτοῦ πολλὰ ἀλεξιφάρμακα ἀνευρήκασιν, ὥστε καὶ
ἐκ τούτου μὴ χαλεπῶς τοὺς ἐς τὴν χώραν αὐτῶν ἐσ-
βάλλοντας ἀμύνεσθαι. ἔξω γὰρ ἐκείνης ὑπὲρ τὸν
Εὐφράτην μάχαις μέν τισι καὶ καταδρομαῖς αἰφνι-
δίοις ἤδη ποτὲ ἴσχυσάν τι, πολεμῆσαι δέ τισιν ἀπαυστὶ 6

καὶ διαρκῶς οὐ δύνανται, καὶ ἐς ἀλλοτριωτάτην σφίσι
καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ κατάστασιν ἀπαρτῶν-
τες, καὶ μήτε σίτου μήτε μισθοῦ παρασκευὴν ποι-
ούμενοι.

16 τοιαῦτα μὲν τὰ τῶν Πάρθων ἐστίν. ἐσβαλόντος
δὲ ἐς τὴν Μεσοποταμίαν τοῦ Κράσσου ὥσπερ εἴρη-
ται, ὁ Ὀρώδης ἔπεμψε μὲν καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐς τὴν
Συρίαν πρέσβεις, τῆς τε ἐσβολῆς αἰτιώμενος καὶ τὰς
αἰτίας τοῦ πολέμου πυνθανόμενος, ἔπεμψε δὲ πρὸς
τὰ ἑαλωκότα τά τε μεθεστηκότα Σουρήναν σὺν στρατῷ·
2 αὐτὸς γὰρ τῇ Ἀρμενίᾳ τῇ τοῦ Τιγράνου ποτὲ γενο-
μένῃ διενοεῖτο ἐπιστρατεῦσαι, ὅπως ὁ Ἀρταβάζης ὁ
τοῦ Τιγράνου παῖς ὁ τότε αὐτῆς βασιλεύων μηδεμίαν
τοῖς Ῥωμαίοις, ἅτε καὶ περὶ τῇ οἰκείᾳ δεδιώς, βοή-
3 θειαν πέμψῃ. ὁ οὖν Κράσσος ἐκείνῳ τε ἐν Σελευ-
κείᾳ, ἔστι δὲ πόλις ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πλεῖστον τὸ
Ἑλληνικὸν καὶ νῦν ἔχουσα, τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου
ἐρεῖν ἔφη· καὶ αὐτῷ τῶν Πάρθων τις ἐς τὴν χεῖρα
τὴν ἀριστερὰν τοῖς τῆς ἑτέρας δακτύλοις κρούσας
εἶπεν ὅτι θᾶσσον ἐντεῦθεν τρίχες ἀναφύσουσιν ἢ σὺ
17 ἐν Σελευκείᾳ γενήσῃ. καὶ ἐπειδὴ ὁ χειμὼν ἐν ᾧ
a. u. 701 Γναῖός τε Καλουῖνος καὶ Οὐαλέριος Μεσσάλας ὑπά-
τευσαν, πολλὰ μὲν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ τέρατα τότε
ἐγένετο. καὶ γὰρ βύαι καὶ λύκοι ὤφθησαν, οἵ τε
κύνες περιφοιτῶντες ᾐκίζοντο, καὶ ἀγάλματα τὰ μὲν
2 ἴδρωσε, τὰ δὲ ἐκεραυνώθη· τάς τε ἀρχὰς τὸ μέν τι
φιλονεικίᾳ, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον ὑπό τε τῶν ὀρνίθων
καὶ ὑπὸ διοσημιῶν μόλις ποτὲ τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ ἀπέ-
δειξαν. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν οὐδὲν σαφὲς διεδήλου ἐς
ὅ,τι τελευτήσει· τά τε γὰρ ἐν τῷ ἄστει ἐταράττετο
καὶ οἱ Γαλάται ἐκινήθησαν αὖθις, πρός τε τοὺς
3 Πάρθους οὐδ' εἰδότες πω συνερρώγεσαν· τῷ δὲ δὴ

Κράσσῳ τὸν Εὐφράτην κατὰ τὸ Ζεῦγμα, οὕτω γὰρ
ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατείας τὸ χωρίον ἐκεῖνο,
ὅτι ταύτῃ ἐπεραιώθη, κέκληται, διαβαίνοντι καὶ προ-
φανῆ καὶ εὐσύμβολα συνηνέχθη. ὁ γὰρ ἀετὸς ὠνο- 18
μασμένος, ἔστι δὲ νεὼς μικρός, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς
χρυσοῦς ἐνίδρυται· καθίσταταί τε ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ
τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ οὐδαμόσε ἐκ τῶν
χειμαδίων, πλὴν εἴ ποι σύμπας ὁ στρατὸς ἐξίοι, κι-
νεῖται· καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μακροῦ, ἐς 2
ὀξὺ τὸν στύρακα ἀπηγμένου, ὥστε καὶ ἐς τὸ δάπεδον
καταπήγνυσθαι, φέρει· τούτων οὖν τῶν ἀετῶν εἷς
οὐκ ἠθέλησε τὸν Εὐφράτην αὐτῷ τότε συνδιαβῆναι,
ἀλλὰ ἐν τῇ γῇ ἐνέσχετο ὥσπερ ἐμπεφυκώς, πρὶν δὴ
πολλοὶ περιστάντες βίᾳ αὐτὸν ἀνέσπασαν. καὶ ὁ μὲν 3
καὶ ἄκων ἐπηκολούθησε, σημεῖον δέ τι τῶν μεγά-
λων, τῶν τοῖς ἱστίοις ἐοικότων καὶ φοινικᾶ γράμ-
ματα ἐπ' αὐτῆς πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ
τοῦ στρατηγοῦ σφων τοῦ αὐτοκράτορος ἐχόντων, ἐς
τὸν ποταμὸν ἀπὸ τῆς γεφύρας περιτραπὲν ἐνέπεσε.
καὶ τοῦτο μὲν ὑπὸ πνεύματος ὄντος σφοδροῦ ἐγέ- 4
νετο· ὁ δὲ δὴ Κράσσος καὶ τἆλλα τὰ ἰσομήκη οἱ
συντεμών, ὅπως βραχύτερα καὶ ἐκ τούτου καὶ βε-
βαιότερα φέρειν εἴη, προσεπηύξησε τὰ τέρατα. καὶ
γὰρ ὁμίχλη ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ ποταμοῦ διαβάσει τοσαύτη
τοῖς στρατιώταις περιεχύθη ὥστε περί τε ἀλλήλοις
αὐτοὺς σφαλῆναι καὶ μηδὲν τῆς πολεμίας, πρὶν ἐπι-
βῆναι αὐτῆς, ἰδεῖν· καὶ τὰ διαβατήρια τά τε ἀπό- 5
βαθρά σφισι δυσχερέστατα ἐγένετο. κἀν τούτῳ ἄνε-
μός τε πολὺς ἐπέπεσε καὶ κεραυνοὶ κατέσκηψαν, ἥ τε
γέφυρα, πρὶν πάντας αὐτοὺς διελθεῖν, διελύθη. καὶ
ἦν γὰρ τὰ γιγνόμενα οἷα πάντα τινὰ καὶ τῶν πάνυ
ἀγνωμόνων τε καὶ ἀσυνέτων ἐκδιδάξαι ὅτι κακῶς

ἀπαλλάξουσι καὶ οὐκ ἀνακομισθήσονται, φόβος καὶ
19 κατήφεια ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐγένετο δεινή. ὁ οὖν
Κράσσος παραμυθούμενος αὐτοὺς εἶπεν ὅτι μὴ κατα-
πλήττεσθε, ἄνδρες στρατιῶται, εἰ ἡ γέφυρα διέφθαρ-
ται, μηδὲ οἴεσθε ἐκ τούτου χαλεπόν τι ἐπισημαίνε-
2 σθαι· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν αὐτὸς ἐπομνὺς λέγω ὅτι δι᾽ Ἀρ-
μενίας τὴν ἐπάνοδον ποιήσασθαι ἔγνωκα. ἐκ μὲν δὴ
οὖν τούτου ἐθάρσυνε ... νῦν δὲ προσεπειπών τινα
ἔφη, μέγα ἀναβοήσας, "θαρσεῖτε· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν
3 ἐντεῦθεν ἐπανήξει." ἀκούσαντες γὰρ τοῦθ᾽ οἱ στρα-
τιῶται οἰωνόν τέ σφισιν οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἧττω
γεγονέναι ἐνόμισαν καὶ ἐς ἀθυμίαν πλείω κατέπεσον,
ὥστε μηδὲν ἔτι μηδὲ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παραινέσεων
φροντίσαι, δι᾽ ὧν τόν τε βάρβαρον ἐφαύλιζε καὶ τὰ
τῶν Ῥωμαίων ἐνεκωμίαζε, χρήματά τε αὐτοῖς ἐδίδου
4 καὶ γέρα ἐπηγγέλλετο. ἀλλὰ καὶ ὣς εἵποντο, καὶ οὔτε
ἀντεῖπέν οἱ οὐδεὶς οὔτ᾽ ἀντέπραξε, τάχα μὲν καὶ
ὑπὸ τοῦ νόμου, ἤδη δὲ καὶ ἐκπεπληγμένοι καὶ μήτε
τι βουλεῦσαι μήτε πρᾶξαι σωτήριον δυνάμενοι. πάντα
γοῦν καὶ τὰ ἄλλα, καθάπερ ὑπὸ δαιμονίου τινὸς
κατακεκριμένοι, καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασιν
ἐσφάλλοντο.

20 μέγιστον δὲ ὅμως αὐτοὺς ὁ Αὔγαρος ὁ Ὀρροηνὸς
ἐλυμήνατο· ἔνσπονδος γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ τοῦ
Πομπηίου γενόμενος ἀνθείλετο τὰ τοῦ βαρβάρου.
καὶ τοῦτο μὲν καὶ ὁ Ἀλχαυδόνιος ὁ Ἀράβιος ἐποίησε.
2 πρὸς γὰρ τὸ ἰσχυρὸν ἀεὶ μεθίστατο. ἀλλ᾽ ἐκεῖνος
μὲν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀπέστη, καὶ κατὰ τοῦτο οὐ
δυσφύλακτος ἦν. ὁ δ᾽ Αὔγαρος ἐφρόνει μὲν τὰ τοῦ
Πάρθου, ἐπλάττετο δὲ τῷ Κράσσῳ φιλικῶς ἔχειν,
καὶ χρήματά τε ἀφειδῶς αὐτῷ ἀνήλισκε, καὶ τά τε
βουλεύματα αὐτοῦ πάντα καὶ ἐμάνθανε καὶ ἐκείνῳ

διήγγελλε, καὶ προσέτι εἰ μέν τι χρηστόν σφων ἦν,
ἀπέτρεπεν αὐτόν, εἰ δ' ἀσύμφορον, ἐπέσπερχε. καὶ 3
δὴ καὶ τοιόνδε τι τελευτῶν ἔπραξε. τοῦ γὰρ Κράσ-
σου πρὸς Σελεύκειαν ὁρμῆσαι διανοουμένου, ὥστε
ἐκεῖσέ τε ἀσφαλῶς παρά τε τὸν Εὐφράτην καὶ δι'
αὐτοῦ τῷ τε στρατῷ καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις κομισθῆ-
ναι, καὶ μετ' αὐτῶν, προσποιήσεσθαι γάρ σφας ἅτε
καὶ Ἕλληνας ῥᾳδίως ἤλπιζεν, ἐπὶ Κτησιφῶντα μὴ
χαλεπῶς περαιωθῆναι, τούτου μὲν ὡς καὶ χρονίου 4
ἐσομένου ἀμελῆσαι αὐτὸν ἐποίησε, τῷ δὲ δὴ Σου-
ρήνᾳ ὡς καὶ ἐγγὺς καὶ μετ' ὀλίγων ὄντι συμμίξαι
ἔπεισε. καὶ μετὰ τοῦτο παρασκευάσας τὸν μὲν ὅπως 21
ἀπόληται, τὸν δ' ὅπως κρατήσει, συνεχῶς γὰρ προ-
φάσει κατασκοπῆς τῷ Σουρήνᾳ συνεγίγνετο, ἐξήγαγε
τοὺς Ῥωμαίους ἀφροντιστοῦντας ὡς ἐπὶ νίκην ἕτοι-
μον, καὶ αὐτοῖς ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ συνεπέθετο.

ἐπράχθη δὲ ὧδε. οἱ Πάρθοι τὸ πλεῖον τοῦ στρα- 2
τοῦ σφων ἀποκρύψαντες, ἡ γὰρ χώρα ἀνώμαλός τέ
πῃ ἦν καὶ δένδρα εἶχεν, ἀπήντησαν τοῖς Ῥωμαίοις.
ἰδὼν οὖν αὐτοὺς ὁ Κράσσος, οὐκ ἐκεῖνος, ἀλλ' ὁ
νεώτερος, πρὸς γὰρ τὸν πατέρα ἐκ τῆς Γαλατίας πα-
ρῆν, καὶ καταφρονήσας σφῶν ὡς καὶ μόνων, ἀντεξή- 3
γαγε τῷ ἱππικῷ, καὶ τραπομένους ἐξεπίτηδες αὐτοὺς
ἐπιδιώκων ὡς καὶ κρατῶν ἀπήχθη πολὺ ἀπὸ τῆς φά-
λαγγος, κἀνταῦθα περιστοιχισθεὶς κατεκόπη. γενο- 22
μένου δὲ τούτου οἱ πεζοὶ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀπετρά-
ποντο μέν, ἀλλὰ καὶ προθύμως τοῖς Πάρθοις, ὡς
καὶ τιμωρήσοντες αὐτῷ, συνέμιξαν· οὐ μέντοι καὶ
ἄξιόν σφων οὐδὲν ἔκ τε τοῦ πλήθους καὶ ἐκ τοῦ τρό-
που τῆς μάχης αὐτῶν, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγά-
ρου ἐπιβουλευθέντες, ἐποίησαν. εἴτε γὰρ συνασπί- 2
σαι ἔγνωσαν ὡς καὶ τῇ πυκνότητι τῆς τάξεώς σφων

τὰ τοξεύματα αὐτῶν ἐκφευξόμενοι, προσπίπτοντές
σφισιν οἱ κοντοφόροι ῥύμῃ τοὺς μὲν κατέβαλλον,
τοὺς δὲ πάντως γοῦν ἐσκεδάννυσαν· εἴτε καὶ δια-
3 σταῖεν, ὅπως τοῦτό γε ἐκκλίνοιεν, ἐτοξεύοντο. κἀν
τούτῳ πολλοὶ μὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς προσελάσεως τῶν
κοντοφόρων ἐκπληττόμενοι ἔθνησκον, πολλοὶ δὲ καὶ
ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐγκαταλαμβανόμενοι ἐφθείροντο.
ἄλλοι τοῖς κοντοῖς ἀνετρέποντο ἢ καὶ ἀναπειρόμενοι
4 ἐφέροντο. τά τε βέλη καὶ πυκνὰ καὶ πανταχόθεν ἅμα
αὐτοῖς ἐμπίπτοντα συχνοὺς μὲν καιρίᾳ πληγῇ κατέ-
βαλλε, συχνοὺς δὲ ἀπομάχους εἰργάζετο, πᾶσι δ'
ἀσχολίαν ἐνεποίει· ἔς τε γὰρ τοὺς ὀφθαλμούς σφων
ἐσπετόμενα καὶ πρὸς τὰς χεῖρας τό τε ἄλλο σῶμα
πᾶν καὶ διὰ τῶν ὅπλων χωροῦντα τήν τε προφυλα-
κὴν αὐτῶν ἀφῃρεῖτο, καὶ γυμνοῦσθαί σφας πρὸς τὸ
5 ἀεὶ τιτρωσκον ἠνάγκαζεν, ὥστε ἐν ᾧ τις τόξευμα
ἐφυλάττετο ἢ καὶ ἐμπαγὲν ᾑρεῖτο, πλείω τραύματα
ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐλάμβανε. κἀκ τούτου ἄπορον μέν
σφισι κινηθῆναι, ἄπορον δὲ καὶ ἀτρεμίζειν ἦν· οὔτε
γὰρ ἀσφάλειαν οὐδέτερον αὐτοῖς εἶχε, καὶ τὸν ὄλε-
θρον ἀμφότερα ἐπέφερε, τὸ μὲν ὅτι οὐκ ἐδύναντο,
23 τὸ δὲ ὅτι ῥᾶον ἐτιτρώσκοντο. καὶ ταῦτα μέν, ἕως
ἔτι πρὸς μόνους τοὺς ἐμφανεῖς πολεμίους ἐμάχοντο,
ἔπασχον· ὁ γὰρ Αὔγαρος οὐκ εὐθὺς αὐτοῖς ἐπεχεί-
ρησεν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκεῖνος ἐπέθετο, ἐνταῦθα οἱ
Ὀρροηνοὶ αὐτοί τε ὄπισθεν ἐς τὰ γυμνὰ ἀπεστραμ-
μένους σφᾶς ἔπαιον καὶ τοῖς ἄλλοις ῥᾷον φονεύειν
παρεῖχον. τὴν γὰρ τάξιν, ὅπως ἀντιπρόσωποι αὐτοῖς
γένωνται, ἐξελίξαντες ὄπισθέν σφων τοὺς Πάρθους
2 ἐποιήσαντο. αὖθίς τε οὖν πρὸς αὐτοὺς μετεστράφη-
σαν, καὶ πάλιν αὖθις πρὸς ἐκείνους, εἶτα πρὸς τού-
τους. κἀκ τοῦ τοιούτου μᾶλλον ἐπιταραχθέντες, ἅτε

καὶ συνεχῶς δεῦρο κἀκεῖσε μεθιστάμενοι καὶ πρὸς
τὸ ἀεὶ τιτρῶσκον ἀποβλέπειν ἀναγκαζόμενοι, τοῖς τε
ξίφεσι τοῖς σφετέροις περιέπιπτον καὶ πολλοὶ καὶ ὑπ᾽
ἀλλήλων ἀπώλοντο. τέλος δὲ ἐς στενὸν οὕτω κατε- 3
κλείσθησαν, ἀναγκαζόμενοι, τῶν πολεμίων ἀεί σφισι
πανταχόθεν ἅμα προσπιπτόντων, ταῖς τῶν παραστα-
τῶν ἀσπίσι τὰς γυμνώσεις σφῶν προστέλλειν, ὥστε
μηδὲ κινηθῆναι ἔτι δυνηθῆναι. οὐ μὴν οὐδὲ τὴν
στάσιν βεβαίαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν νεκρῶν εἶχον,
ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκείνοις ἀνετρέποντο. τό τε καῦμα καὶ 4
τὸ δίψος, μεσοῦντός τε γὰρ τοῦ θέρους καὶ ἐν με-
σημβρίᾳ ταῦτ᾽ ἐγίγνετο, καὶ ὁ κονιορτός, ὅπως γὰρ
ὅτι πλεῖστος αἴροιτο, πάντες σφᾶς οἱ βάρβαροι πε-
ριίππευον, δεινῶς τοὺς λοιποὺς συνῄρει, καὶ συχνοὶ
καὶ ὑπὸ τούτων ἄτρωτοι ἔπεσον. κἂν πασσυδὶ ἀπώ- 24
λοντο, εἰ μὴ οἵ τε κοντοὶ τῶν βαρβάρων οἱ μὲν ἀπε-
στράφησαν, οἱ δὲ ἐκλάσθησαν, καὶ αἱ νευραὶ τῇ συν-
εχείᾳ τῆς βολῆς ἐρράγησαν, τά τε βέλη ἐξετοξεύθη,
καὶ τὰ ξίφη πάντα ἀπημβλύνθη, τό τε μέγιστον οἱ
ἄνδρες αὐτοὶ φονεύοντες ἐξέκαμον. οὕτω γάρ, ἐπειδὴ 2
καὶ νὺξ ἐγίγνετο καὶ πόρρω ποι ἀφιππεῦσαι αὐτοὺς
ἐχρῆν, ἀπεχώρησαν· οὐδέποτε γὰρ πλησίοι οὐδὲ τοῖς
ἀσθενεστάτοις στρατοπεδεύονται διὰ τὸ μηδεμιᾷ τα-
φρείᾳ χρῆσθαι καὶ διὰ τό, ἄν τις ἐπέλθῃ σφίσιν ἐν
τῷ σκότῳ, ἀδύνατοι μὲν τῇ ἵππῳ, ἀδύνατοι δὲ καὶ
τῇ τοξείᾳ ἰσχυρίσασθαι εἶναι. οὐ μέντοι καὶ ζῶντά 3
τινα τῶν Ῥωμαίων τόθ᾽ εἷλον· ἑστῶτάς τε γὰρ αὐ-
τοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις ὁρῶντες, καὶ μήτε τινὰ ἐκεῖνα
ἀπορριπτοῦντα μήτ᾽ αὐτὸν φεύγοντα αἰσθανόμενοι,
ἰσχύειν τε ἔτι σφᾶς ἐνόμισαν καὶ ἐφοβήθησαν αὐτῶν
ἐπιλαβέσθαι.

25 οὕτως ὅ τε Κράσσος καὶ ἄλλοι ὅσοι γε ἠδυνήθη-
σαν ἐς τὰς Κάρρας ὥρμησαν, βεβαίους σφίσιν ὑπὸ
τῶν καταμεινάντων ἔνδον Ῥωμαίων τηρηθείσας· πολ-
λοὶ γὰρ δὴ τῶν τετρωμένων μήτε βαδίσαι οἷοί τε
ὄντες μήτ᾽ ὀχημάτων εὐποροῦντες ἢ καὶ ποδηγέτας
ἔχοντες, ἀγαπητῶς γὰρ οἱ λοιποὶ ἑαυτοὺς ἀνέφερον,
2 κατὰ χώραν ἔμειναν. καὶ ἐκείνων τε οἱ μὲν ἀπέθα-
νον ἐκ τῶν τραυμάτων ἢ καὶ ἑαυτοὺς καταχρησάμε-
νοι, οἱ δὲ ἑάλωσαν τῇ ὑστεραίᾳ· καὶ τῶν ἑαλωκό-
των συχνοὶ μὲν ἐν τῇ ὁδῷ προλιπόντων σφᾶς τῶν
σωμάτων, συχνοὶ δὲ καὶ μετὰ τοῦτ᾽ ἐφθάρησαν, θε-
ραπείας παραχρῆμα ἀκριβοῦς μὴ δυνηθέντες τυχεῖν.
3 ὁ γὰρ Κράσσος ἀθυμήσας οὐδὲ ἐν τῇ πόλει ἀσφαλῶς
ἔθ᾽ ὑπομεῖναι δυνήσεσθαι ἐνόμισεν, ἀλλὰ δρασμὸν
εὐθὺς ἐβουλεύσατο. καὶ ἐπειδὴ οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτῷ
μεθ᾽ ἡμέραν ἐξιόντι μὴ οὐ καταφώρῳ γενέσθαι, ἐπε-
χείρησε μὲν νυκτὸς ἀποδρᾶναι, προδοθεὶς δὲ ὑπὸ
4 τῆς σελήνης πανσελήνου οὔσης οὐκ ἔλαθε. προσέ-
μεινάν τε οὖν μέχρι τῶν ἀσελήνων νυκτῶν, καὶ οὕ-
τως ἄραντες δή, οἷα ἐν σκότῳ καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ καὶ
προσέτι καὶ πολεμίᾳ γῇ φόβῳ τε ἰσχυρῷ, ἐσκεδάσθη-
σαν, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἁλόντες ἡμέρας γενομένης
ἀπώλοντο, οἱ δὲ ἐς τὴν Συρίαν μετὰ Κασσίου Λογ-
5 γίνου τοῦ ταμίου διεσώθησαν. ἄλλοι τῶν ὀρῶν μετ᾽
αὐτοῦ τοῦ Κράσσου λαβόμενοι παρεσκευάζοντο ὡς
26 καὶ δι᾽ ἐκείνων ἐς τὴν Ἀρμενίαν φευξόμενοι. γνοὺς
δὲ τοῦτο ὁ Σουρήνας, καὶ φοβηθεὶς μὴ μεταστάντες
ποι αὖθίς σφισι προσπολεμῶσι, προσβαλεῖν μὲν πρὸς
τὰ μετέωρα ἄφιππα ὄντα οὐκ ἠθέλησεν, ὁπλῖταί τε
γὰρ ὄντες καὶ ἐξ ὑπερδεξίων μαχόμενοι, καί τι καὶ
ἀπονοίας ὑπ᾽ ἀπογνώσεως ἔχοντες, οὐ ῥᾴδιοι προσ-
μίξαι οἱ ἐγένοντο, πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐς σπον-

δὰς δῆθέν σφας προκαλούμενος, ἐφ' ᾧ τὴν ἐντὸς
τοῦ Εὐφράτου πᾶσαν ἐκλίπωσι. καὶ αὐτῷ ὁ Κράσ- 2
σος οὐδὲν ἐνδοιάσας ἐπίστευσεν· ἔν τε γὰρ ἀκμῇ
τοῦ δέους ὢν καὶ ὑπ' ἐκπλήξεως τῆς τε ἰδίας ἅμα
καὶ τῆς δημοσίας συμφορᾶς τεθολωμένος, καὶ προσέτι
καὶ τοὺς στρατιώτας τήν τε ὁδὸν ὡς πολλὴν καὶ τρα-
χεῖαν ὀκνοῦντας καὶ τὸν Ὀρώδην φοβουμένους ὁρῶν,
οὐδὲν τῶν δεόντων προϊδέσθαι ἠδυνήθη. ἑτοίμου 3
οὖν αὐτοῦ πρὸς τὰς σπονδὰς γενομένου ὁ Σουρήνας
οὐκ ἠθέλησε δι' ἑτέρων σπείσασθαι, ἀλλ' ὅπως αὐ-
τὸν μετ' ὀλίγων ἀπολαβὼν συλλάβῃ, αὐτῷ ἐκείνῳ
ἔφη βούλεσθαι ἐς λόγους ἐλθεῖν. κἀκ τούτου δόξαν 4
σφίσιν ἐν τῷ μεταιχμίῳ μετ' ἴσων ἀνδρῶν ἑκατέρω-
θεν συμβαλεῖν ἀλλήλοις, ὅ τε Κράσσος ἐς τὸ ὁμαλὸν
ὑποκατέβη, καὶ ὁ Σουρήνας ἵππον αὐτῷ δῶρον, ἵνα
δὴ θᾶσσον πρὸς αὐτὸν ἀφίκηται, ἔπεμψε. καὶ οὕτω 27
διαμέλλοντα τὸν Κράσσον, καὶ βουλευόμενον ὅ,τι
ποιήσῃ, συναρπάσαντες οἱ βάρβαροι βίᾳ ἐπὶ τὸν ἵπ-
πον ἀνέβαλον. κἀν τούτῳ ἀντιλαμβανομένων αὐτοῦ
τῶν Ῥωμαίων ἔς τε χεῖράς σφισιν ἦλθον, καὶ τέως
μὲν ἰσοπαλεῖς ἐγίγνοντο, ἔπειτα δὲ προσβοηθησάν-
των τινῶν αὐτοῖς ἐπεκράτησαν· οἱ γὰρ βάρβαροι ἔν 2
τε τῷ πεδίῳ ὄντες καὶ προπαρεσκευασμένοι ἔφθησαν
τοὺς ἄνω Ῥωμαίους ἀμύναντες σφίσι. καὶ οἵ τε ἄλ-
λοι ἔπεσον καὶ ὁ Κράσσος, εἴτ' οὖν ὑπὸ τῶν σφετέ-
ρων τινὸς ὅπως μὴ ζωγρηθῇ, εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν πο-
λεμίων, ἐπειδὴ καὶ ὡς ἐτέτρωτο, ἐσφάγη. καὶ ἐκείνῳ 3
μὲν τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο, καὶ αὐτοῦ χρυσὸν ἐς τὸ
στόμα οἱ Πάρθοι, ὥς γέ τινες λέγουσιν, ἐνέτηξαν
ἐπισκώπτοντες· οὕτω γὰρ δὴ περὶ τὰ χρήματα, καί-
τοι πολυχρήματος ὤν, ἐσπουδάκει ὥστε καὶ ὡς πέ-
νητας οἰκτείρειν τοὺς μὴ δυναμένους στρατόπεδον

4 ἐκ καταλόγου οἴκοθεν θρέψειν· τῶν δὲ δὴ στρατιω-
τῶν τὸ μὲν πλεῖον διὰ τῶν ὀρῶν ἐς τὴν φιλίαν ἀπέ-
φυγε, τὸ δέ τι καὶ ἐς τοὺς πολεμίους ἑάλω.
28 οἱ δὲ δὴ Πάρθοι τότε μὲν οὐ περαιτέρω τοῦ Εὐ-
a. u. 702 φράτου προεχώρησαν, ἀλλὰ τὴν ἐντὸς αὐτοῦ πᾶσαν
ἀνεκτήσαντο· μετὰ δὲ τοῦτο καὶ ἐς τὴν Συρίαν, οὐ
μέντοι καὶ ἐν πλήθει τινί, ὡς μήτε στρατηγὸν μήτε
στρατιώτας ἔχουσαν, ἐνέβαλον· ἀφ' οὗπερ Κάσσιος
ῥᾳδίως αὐτούς, ἅτε μὴ πολλοὺς ὄντας, ἀπεώσατο.
2 οὗτος γὰρ ἐν μὲν ταῖς Κάρραις τῶν τε στρατιωτῶν
τὴν αὐτοκράτορα αὐτῶν ἡγεμονίαν μίσει τοῦ Κράσ-
σου διδόντων, καὶ προσέτι καὶ αὐτοῦ ἐκείνου ἐθε-
λοντὶ διὰ τὸ τῆς συμφορᾶς μέγεθος ἐπιτρέποντος,
οὐκ ἐδέξατο, τότε δὲ καὶ ἀνάγκῃ τῆς Συρίας ἔν τε
3 τῷ παρόντι καὶ μετὰ ταῦτα προέστη. οἱ γὰρ βάρβα-
ροι οὐκ ἀπέσχοντο αὐτῆς, ἀλλὰ χειρὶ αὖθις μείζονι,
Πακόρου μὲν ὀνόματι, τοῦ υἱέος τοῦ Ὀρώδου, ἔργῳ
δέ, παῖς γὰρ ἔτι ἐκεῖνος ἦν, Ὠσάκου ἡγουμένου σφί-
σιν, ἐστράτευσαν, καὶ μέχρι τῆς Ἀντιοχείας ἦλθον,
4 πᾶσαν τὴν ἐν ποσὶ χειρούμενοι. καὶ ἐλπίδα εἶχον
καὶ τὰ λοιπὰ καταστρέψεσθαι, μήτε τῶν Ῥωμαίων ἀξιο-
μάχῳ τινὶ δυνάμει παρόντων, καὶ τῶν δήμων τῇ τ'
ἐκείνων δεσποτείᾳ ἀχθομένων καὶ πρὸς αὐτοὺς ἅτε
καὶ γείτονας καὶ συνήθεις σφίσιν ὄντας ἀποκλινόν-
29 των. ἁμαρτόντες δὲ τῆς Ἀντιοχείας, ὅ τε γὰρ Κάσ-
σιος ἰσχυρῶς αὐτοὺς ἀπεκρούσατο, καὶ ἐκεῖνοι ἀδύ-
νατοι πολιορκῆσαί τι ἦσαν, ἐπ' Ἀντιγόνειαν ἐτρά-
ποντο. καὶ ἐπειδὴ τό τε προάστειον αὐτῆς σύμφυτον
ἦν, καὶ οὐκ ἐθάρρησαν, ἀλλ' οὐδ' ἠδυνήθησαν ἐς
2 αὐτὸ ἐσελάσαι, ἐνενόησαν μὲν τά τε δένδρα κόψαι
καὶ τὸ χωρίον πᾶν ψιλῶσαι, ὅπως καὶ θαρσούντως
καὶ ἀσφαλῶς τῇ πόλει προσμίξωσι, μὴ δυνηθέντες

δέ, ὅ τε γὰρ πόνος πολὺς ἐγίγνετο καὶ ὁ χρόνος ἄλ-
λως ἀναλοῦτο, ὅ τε Κάσσιος τοὺς ἀποσκεδαννυμέ-
νους σφῶν ἐλύπει, ἀπανέστησαν ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι
ἐπιστρατεύσοντες. κἂν τούτῳ ὁ Κάσσιος ἔς τε τὴν 3
ὁδὸν δι' ἧς ἀποπορεύεσθαι ἔμελλον ἐλόχισε, κἀνταῦθα
ἐπιφανείς σφισι μετ' ὀλίγων ἔς τε δίωξιν αὐτοὺς
ὑπηγάγετο, καὶ περιστοιχισάμενος ἄλλους τε καὶ τὸν
Ὠσάκην ἀπέκτεινε. τελευτήσαντος δ' ἐκείνου πᾶσαν
τὴν Συρίαν ὁ Πάκορος ἐξέλιπε, καὶ οὐδ' αὖθίς ποτε
ἐς αὐτὴν ἐσέβαλεν.

ἅμα δὲ οὗτος ἀνεκεχωρήκει καὶ ὁ Βίβουλος ἄρ- 30
ξων τῆς Συρίας ἀφίκετο, καίπερ ἐψηφισμένου μη-
δένα μήτε στρατηγὸν μήθ' ὕπατον μήτε εὐθὺς μήτε
πρὸ πέμπτου ἔτους ἐς τὰς ἔξω ἡγεμονίας ἐξιέναι, ἵνα
μὴ διὰ τοῦτο σπουδαρχοῦντες στασιάζωσι. καὶ αὐ- 2
τὸς μὲν ἐν ἡσυχίᾳ τὸ ὑπήκοον διήγαγε, τοὺς δὲ δὴ
Πάρθους ἐπ' ἀλλήλους ἔτρεψεν. Ὀρνοδαπάντη γάρ
τινα σατράπην ἀχθόμενον τῷ Ὀρώδῃ προσποιησάμε-
νος, ἀνέπεισε δι' ἀγγέλων τόν τε Πάκορον βασιλέα
στήσασθαι καὶ ἐπ' ἐκεῖνον μετ' αὐτοῦ στρατεῦσαι.

ὁ μὲν οὖν πόλεμος οὗτος, ὅ τε Ῥωμαίων καὶ ὁ 3
τῶν Πάρθων, τῷ τετάρτῳ ἔτει ἀφ' οὗ ἤρξατο, ἐπί a. u. 703
τε Μάρκου Μαρκέλλου καὶ ἐπὶ Σουλπικίου Ῥούφου
ὑπάτων, ἐπαύσατο· ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ χρόνῳ 31
καὶ ὁ Καῖσαρ τὰ ἐν τῇ Γαλατίᾳ ταραχθέντα αὖθις
μάχαις κατέλαβε, πολλὰ πάνυ τὰ μὲν αὐτὸς τὰ δὲ
καὶ διὰ τῶν ὑποστρατήγων πράξας, ὧν ἐγὼ τὰ ἀξιο-
λογώτατα διηγήσομαι μόνα. ὁ γὰρ Ἀμβιόριξ τοὺς 2
Τρηουίρους χαλεπῶς ἔτι καὶ τότε τῷ τοῦ Ἰνδουτιο- a. u. 700
μάρου θανάτῳ ἔχοντας παραλαβὼν τά τε αὐτόθεν
ἐπὶ πλεῖον συνέστησε καὶ παρὰ τῶν Κελτῶν μισθο-
φορικὸν μετεπέμψατο. βουληθεὶς οὖν ὁ Λαβιῆνος, 3

πρὶν ἐκείνους ἐπελθεῖν, συμμίξαι σφίσι, προενέβαλεν ἐς τὴν τῶν Τρηουίρων χώραν. καὶ ἐπειδὴ μὴ ἠμύνοντο τὴν ἐπικουρίαν ἀναμένοντες, ἀλλὰ ποταμόν τινα διὰ μέσου ποιησάμενοι ἡσύχαζον, συνεκάλεσε τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδημηγόρησε τοιάδε ἀφ' ὧν τούς τε σφετέρους καταπλήξειν καὶ ἐκείνους ...
4 ἔμελλε, χρῆναί τέ σφας ἔλεγε, πρὶν τοὺς Κελτοὺς αὐτοῖς ἐπαμῦναι, πρός τε τὸν Καίσαρα καὶ ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρῆσαι, ἐσήμηνέ τε εὐθὺς συσκευάσασθαι. καὶ ἐξανέστη οὐ πολλῷ ὕστερον, προσδο-
5 κήσας ἔσεσθαι τοῦτο ὃ καὶ ἐγένετο, οἱ γὰρ βάρβαροι ἀκούσαντες ταῦτα, ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐπιμελές, καὶ δι' αὐτό γε τοῦτο καὶ φανερῶς ἐλέχθη, δεδιέναι τε αὐτὸν ὄντως καὶ φυγὴν ὡς ἀληθῶς ποιεῖσθαι ἐπίστευσαν, καὶ τὸν ποταμὸν σπουδῇ διαβάντες θυμῷ
6 ἐπ' αὐτοὺς ἐχώρουν, ὡς τάχους ἕκαστος εἶχε. καὶ οὕτως ὁ Λαβιῆνος ὑπέστη τέ σφας ἐσκεδασμένους, καὶ τοὺς πρώτους ἐκπλήξας ῥᾳδίως καὶ τοὺς λοιποὺς δι' αὐτῶν ἐκείνων ἐτρέψατο. κἀκ τούτου φευγόντων τέ σφων τεταραγμένως καὶ ἀλλήλοις ἐμπιπτόντων καὶ πρὸς τὸν ποταμὸν ὠθουμένων πολλοὺς ἀπέκτεινε.

32 διαφυγόντων τε καὶ ὣς συχνῶν, ὁ Καῖσαρ τῶν
a. u. 701 μὲν ἄλλων οὐδένα λόγον ἐποιεῖτο, τὸν δὲ Ἀμβιόριγα διαδιδράσκοντα ἄλλοτε ἄλλῃ καὶ πολλὰ κακουργοῦντα καὶ ζητῶν καὶ διώκων πράγματα ἔσχε. καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐδένα τρόπον λαβεῖν ἠδυνήθη, ἐπὶ δὲ δὴ τοὺς Κελτοὺς ὡς καὶ τοῖς Τρηουίροις βοηθῆσαι ἐθελήσαν-
2 τας ἐστράτευσε. καὶ ἔπραξε μὲν οὐδὲ τότε οὐδέν, ἀλλὰ καὶ διὰ ταχέων φόβῳ τῶν Σουήβων ἐπανεχώρησεν, ἔδοξε δ' οὖν καὶ αὖθις τὸν Ῥῆνον διαβεβηκέναι, καὶ τῆς τε γεφύρας μόνα τὰ προσεχῆ τοῖς βαρβάροις ἔλυσε, καὶ φρούριον ἐπ' αὐτῆς ὡς καὶ ἀεὶ

διαβησείων ᾠκοδόμησε. καὶ μετὰ τοῦτο ὀργῇ τὴν 3
τοῦ Ἀμβιόριγος διάφευξιν φέρων, τὴν πατρίδα αὐτοῦ καίτοι μηδὲν νεωτερίσασαν διαρπάζειν τοῖς βουλομένοις ἐπέτρεψε, προεπαγγείλας σφίσιν αὐτὸ τοῦθ' ὅπως ὅτι πλεῖστοι συνέλθωσιν· ὅθενπερ πολλοὶ μὲν Γαλάται, πολλοὶ δὲ καὶ Σύγαμβροι πρὸς τὰς ἁρπαγὰς ἦλθον. οὐ μέντοι καὶ ἀπέχρησε τοῖς Συγάμβροις τὰ 4
ἐκείνων λήσασθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο· τηρήσαντες γάρ σφας πρὸς σίτου κομιδὴν ἀπιόντας ἐπεχείρησαν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν, κἀν τούτῳ προσβοηθησάντων σφῶν, ἐπείπερ ᾔσθοντο, συχνοὺς ἐφόνευσαν. καὶ οἱ μὲν φοβηθέντες διὰ τοῦτο 5
τὸν Καίσαρα οἴκαδε σπουδῇ ἀνεχώρησαν· ἐκεῖνος δὲ τούτων μὲν οὐδενός, διά τε τὸν χειμῶνα καὶ διὰ τὸ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ στασιάζεσθαι, οὐδεμίαν τιμωρίαν ἐποιήσατο, τοὺς δὲ δὴ στρατιώτας πρὸς τὰ χειμάδια διαπέμψας αὐτός τε ἐς τὴν Ἰταλίαν, πρόφασιν μὲν τῆς ἐκεῖ Γαλατίας ἕνεκα, τὸ δ' ἀληθὲς ὅπως ἐγγύθεν τοῖς ἐν τῇ πόλει δρωμένοις ἐφεδρεύῃ, ἀπῆλθε.

κἀν τούτῳ οἱ Γαλάται αὖθις ἐνεόχμωσαν. Ἀρουερ- 33
νοὶ γὰρ ἡγουμένου σφῶν Οὐερκιγγετόριγος ἀπέστη- a. u. 702
σαν, καὶ τούς τε Ῥωμαίους, ὅσους ἔν τε τῇ χώρᾳ σφῶν εὗρον, πάντας ἀπέκτειναν, καὶ ἐπὶ τὴν συμμαχίδα αὐτῶν χωρήσαντες τοὺς μὲν συναποστῆναί σφισιν ἐθελήσαντας περιεῖπον, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκακούργουν. μαθὼν οὖν ταῦθ' ὁ Καῖσαρ ἀνεκομίσθη, 2
καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς ἐς Βιτούριγας ἐμβεβληκότας ἐκείνοις μέν, οὐ γάρ πω πάντες οἱ στρατιῶται αὐτοῦ παρῆσαν, οὐκ ἐπήμυνεν, ἐς δὲ δὴ τὴν Ἀρουερνίδα ἀντεμβαλὼν ἐπανήγαγεν οἴκαδε τοὺς πολεμίους, καὶ οὐ γὰρ ἐδόκει πω ἀξιόμαχος αὐτοῖς εἶναι, προαπεχώρησεν. αὖθις οὖν ἐκεῖνοι πρός τε τοὺς Βιτούρι- 34

γας ἐπανῆλθον, καὶ πόλιν αὐτῶν Ἀουαρικὸν ἑλόντες
ἐπὶ πλεῖστον ἐν αὐτῇ ἀντέσχον. ὕστερον δὲ ὑπὸ
τῶν Ῥωμαίων πολιορκούμενοι, τό τε γὰρ τεῖχος δυσ-
πρόσιτον ἦν, τῇ μὲν ἑλῶν δυσδιαβάτων, τῇ δὲ πο-
ταμοῦ ῥοώδους αὐτὸ περιέχοντος, καὶ αὐτοὶ παμ-
πληθεῖς ὄντες τάς τε προσβολάς σφων ῥᾳδίως ἀπε-
2 κρούοντο, καὶ ἐπεξιόντες πολλὰ αὐτοὺς ἐλύπουν. καὶ
τέλος τά τε πέριξ πάντα, οὐχ ὅπως ἀγροὺς ἢ κώμας,
ἀλλὰ καὶ πόλεις ἀφ' ὧν ὠφέλειάν τινα ἔσεσθαί σφισι
προσεδόκων, κατέφλεξαν, εἴ τέ τι παρὰ τῶν πόρρω-
θεν συμμάχων ἐκομίζετο αὐτοῖς, διήρπαζον, ὥστε
πολιορκεῖν τὴν πόλιν τοὺς Ῥωμαίους δοκοῦντας τὰ
3 τῶν πολιορκουμένων πάσχειν, πρὶν δὴ ὑετός τε λά-
βρος καὶ πνεῦμα μέγα προσβάλλουσί πῃ αὐτοῖς ἐπι-
γενόμενον, ὁ γὰρ χειμὼν ἐνειστήκει, πρώτους μὲν
ἐκείνους ἀπήλασε, καὶ ἐς τὰς σκηνὰς ἐπανήγαγεν,
ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς βαρβάρους ἐς τὰς οἰκίας κατέ-
κλεισεν. ἀπελθόντων γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων
οἱ Ῥωμαῖοι προσέβαλον ἐξαίφνης αὖθις αὐταῖς ἐρή-
4 μοις ἀνδρῶν οὔσαις· καὶ πύργον τινὰ παραχρῆμα,
πρὶν καὶ αἰσθέσθαι τοὺς πολεμίους τῆς παρουσίας
σφῶν, ἑλόντες ἔπειτα καὶ τὰ λοιπὰ οὐ χαλεπῶς ἐχει-
ρώσαντο, καὶ τήν τε πόλιν πᾶσαν διήρπασαν, καὶ
τοὺς ἀνθρώπους πάντας ὀργῇ τῆς τε προσεδρείας
καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἔσφαξαν.

35 πράξας δὲ ταῦτα ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τὴν χώραν αὐτῶν
ἐπεστράτευσε. καὶ ἐπειδὴ πολεμούμενοι τὰς γεφύρας
οἱ λοιποὶ Ἀρουερνοὶ προεκεκρατήκεσαν, δι' ὧν δια-
βῆναι αὐτὸν ἐχρῆν, ἀπορήσας ὅπως περαιωθῇ, ἐπι-
παρῆλθεν ἐπὶ πολὺ παρὰ τὴν ὄχθην, εἴ πως ἐπιτη-
δείου τινὸς χωρίου ὥστε πεζῇ δι' αὐτοῦ τοῦ ὕδατος
2 διελθεῖν λάβοιτο. κἀκ τούτου ἔν τε ὑλώδει τινὶ καὶ

*ἐν συσκίῳ τόπῳ γενόμενος τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοῦ
στρατοῦ τὸ πλεῖον προέπεμψε, μακρὰν ἐκτεταμένῃ
τάξει κελεύσας αὐτοὺς προϊέναι, ὥστε καὶ πάντας
σφᾶς ἐνταῦθα εἶναι δοκεῖν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἐρ- 3
ρωμενεστάτων ὑπέμεινε, καὶ ξύλα τε ἔτεμε καὶ σχε-
δίας ἐποίησε καὶ ἐπ' αὐτῶν διέβη τὸ ῥεῦμα, τῶν
βαρβάρων πρός τε τοὺς ἐν τῷ πρόσθεν πορευομένους
τὸν νοῦν ἐχόντων καὶ τὸν Καίσαρα μετ' αὐτῶν εἶναι
λογιζομένων. καὶ μετὰ τοῦτο τούς τε προεληλυθότας 4
νυκτὸς ἀνεκαλέσατο, καὶ διαβιβάσας αὐτοὺς ὁμοίως
τῆς μὲν χώρας ἐκράτησε, τῶν δ' ἀνθρώπων ἐς Γερ-
γοουίαν συγκαταφυγόντων καὶ ἐκεῖσε πάντα τὰ τι-
μιώτατά σφισι συγκομισάντων πλεῖστον πόνον μάτην
αὐτοῖς προσεδρεύων ἔσχε. τό τε γὰρ φρούριον ἐπί 36
τε λόφου καρτεροῦ ἦν καὶ τείχεσιν ἰσχυρῶς ἐκεκρά-
τυντο, καὶ οἱ βάρβαροι πέριξ αὐτὸ πάντα τὰ μετέωρα
κατειληφότες περιεφρούρουν, ὥστε καὶ μένειν αὐτοῖς
κατὰ χώραν ἀσφαλῶς ὑπάρχειν καὶ ἐπικαταθέουσι
πλεονεκτεῖν τὰ πλείω. ἔν τε γὰρ πεδίῳ ὁ Καῖσαρ 2
ηὐλίζετο, οὐ γὰρ εὐπόρησεν ἐχυροῦ χωρίου, καὶ αὐ-
τὸς μὲν οὔτε προεγίγνωσκεν, οἱ δὲ δὴ βάρβαροι, ὡς
καὶ ὑπερδεξίων ὄντες, τό τε στρατόπεδον αὐτοῦ
κατεθεῶντο καὶ ταῖς καταδρομαῖς ἐπικαίροις ἐχρῶντο.
εἴ τέ πῃ περαιτέρω τοῦ καιροῦ προχωρήσαντες ἀνε- 3
κόπτοντο, δι' ὀλίγου αὖθις ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας
σφῶν ἐγίγνοντο· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι οὐδένα τρόπον, ἐφ'
ὅσον οἵ τε λίθοι καὶ τὰ ἀκόντια ἐξικνεῖτο, πελάσαι
τοῖς χωρίοις ἐδύναντο. ὁ οὖν Καῖσαρ, ἐπειδὴ ὅ τε 4
χρόνος ἄλλως ἀναλοῦτο, καὶ πολλάκις καὶ πρὸς αὐτὸ
τὸ ὄρθιον, ἐφ' οὗ τὸ πόλισμα ἦν, προσβαλὼν μέ-
ρους μέν τινος ἐκράτησεν αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἐντειχί-
σασθαί τι ῥᾴω τε ἐκεῖθεν τὴν ἐπὶ τἆλλα ἔφοδον ποι-*

5 εἶσθαι, τὸ δ' ὅλον ἀπεκρούετο, καὶ τῶν τε στρατιω-
τῶν συχνοὺς ἀπέβαλλε καὶ ἐκείνους ἀλήπτους ἑώρα
ὄντας, τά τε τῶν Αἰδούων ἐν τούτῳ ἐκινήθη, καὶ
προσέτι καὶ πρὸς τούτους ἀπελθόντος αὐτοῦ κακῶς
οἱ καταλειφθέντες ἀπήλλαξαν, ἀνέστη.
37 οἱ γὰρ Αἴδουοι κατ' ἀρχὰς μὲν ταῖς τε ὁμολο-
γίαις ἐνέμειναν καὶ ἐπικουρίας αὐτῷ ἔπεμπον, ἔπειτα
δὲ καὶ ἄκοντες ἐπολέμησαν, ἀπατησάντων σφᾶς ἄλ-
λων τε καὶ Λιταουίκου. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔπειθεν αὐ-
τοὺς ἄλλως τοῦτο ποιῆσαι, διεπράξατο προσταχθῆ-
ναί οἱ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπαγαγεῖν τινας ἐπὶ συμ-
2 μαχίᾳ δῆθεν αὐτοῦ, καὶ ὥρμησε μὲν ὡς καὶ τοῦτο
ποιήσων, προπέμψας δὲ ἱππέας, καὶ κελεύσας τισὶν
αὐτῶν ἐπανελθοῦσιν εἰπεῖν ὅτι οἵ τε συμπεμφθέντες
σφίσι καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις σφῶν ὄν-
τες συνειλημμένοι τε ὑπ' αὐτῶν εἰσι καὶ ἀπολώλασι,
προσπαρώξυνε τοὺς στρατιώτας δημηγορήσας ἀκό-
3 λουθα τοῖς ἀγγέλοις. καὶ οὕτως αὐτοί τε ἐπανέστη-
σαν καὶ τοὺς ἄλλους συμμετέστησαν. καὶ τότε μέν,
ὁ γὰρ Καῖσαρ ὡς τάχιστα τοῦτ' ᾔσθετο, τούς τε Αἰ-
δούους οὓς εἶχε καὶ ἐδόκει πεφονευκέναι ἔπεμψεν
αὐτοῖς, ὥστε φανεροὺς πᾶσι ζῶντας γενέσθαι, καὶ
τῷ ἱππικῷ ἐφέσπετο, μετενόησαν καὶ συνηλλάγησαν·
38 αὖθις δὲ τῶν Ῥωμαίων πρός τε τῇ Γεργοουίᾳ τῇ τοῦ
Καίσαρος ἀπουσίᾳ πταισάντων, καὶ μετὰ τοῦτο παν-
τάπασιν ἀπ' αὐτῆς ἀποχωρησάντων, ἐφοβήθησαν οἱ
τήν τε ἐπανάστασιν πράξαντες καὶ νεωτέρων ἀεὶ
πραγμάτων ἐφιέμενοι μὴ σχολάζοντες ... ποιήσωνται,
2 καὶ ἐνεόχμωσαν. μαθόντες δὲ τοῦθ' οἱ στρατεύοντες
αὐτῶν τῷ Καίσαρι ᾐτήσαντο ἐπιτραπῆναί σφισιν οἴ-
καδε ἀπελθεῖν, ὑποσχόμενοι πάντα καταστήσειν. καὶ
οὕτως ἀφεθέντες πρός τε Νοουιοδουνόν, ἔνθα τά τε

χρήματα καὶ τὸν σῖτον ὁμήρους τε πολλοὺς οἱ Ῥω-
μαῖοι κατετέθειντο, ἦλθον, καὶ τούς τε φρουροὺς
αὐτῶν, συναιρομένων σφίσι τῶν ἐπιχωρίων, μὴ προσ-
δεχομένους ἔφθειραν, καὶ ἐν κράτει πάντων αὐτῶν
ἐγένοντο. καὶ ἐκείνην τε τὴν πόλιν ἐπίκαιρον οὖσαν 3
κατέπρησαν, ὅπως μὴ οἱ Ῥωμαῖοι ὁρμητήριον αὐτὴν
τοῦ πολέμου ποιήσωνται, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Αἰδούων
προσαπέστησαν. ὁ οὖν Καῖσαρ ἐπεχείρησε μὲν πα-
ραχρῆμα ἐπ' αὐτοὺς στρατεῦσαι, μὴ δυνηθεὶς δὲ διὰ
τὸν ποταμὸν τὸν Λίγρον ἐπὶ Λίγγονας ἐτράπετο. καὶ 4
ὁ μὲν οὐδὲ ἐκεῖνα κατώρθωσεν, ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος
τὴν νῆσον τὴν ἐν τῷ Σηκουανῷ ποταμῷ οὖσαν, τούς
τε προκινδυνεύσαντας ἐν τῇ ἠπείρῳ κρατήσας καὶ
τὴν διάβασιν πολλαχῇ ἅμα κατά τε τὸν ῥοῦν καὶ ἀνά-
παλιν, ὅπως μὴ καθ' ἓν περαιούμενος κωλυθῇ, ποιη-
σάμενος, κατέσχε.

πρὶν δὲ τοῦτο γενέσθαι, καταφρονήσας ὁ Οὐερ- 39
κιγγετόριξ τοῦ Καίσαρος ἐξ ὧν ἐπταίκει, ἐπ' Ἀλλό-
βριγας ἐστράτευσε. κἀν τούτῳ ὁρμήσαντα αὐτὸν ὡς
καὶ βοηθήσοντά σφισιν, ἀπέλαβεν ἐν Σηκουανοῖς γε-
νόμενον καὶ ἐνεκυκλώσατο, οὐ μέντοι κακόν τι εἰρ- 2
γάσατο, ἀλλὰ καὶ πᾶν τοὐναντίον τούς τε Ῥωμαίους
ἠνάγκασεν ἀγαθοὺς εἶναι ἀπογνώσει τῆς σωτηρίας,
καὶ αὐτὸς ὑπό τε τοῦ πλήθους καὶ ὑπὸ τοῦ θράσους
ἔπταισε, καί τι καὶ ὑπὸ τῶν Κελτῶν τῶν τοῖς Ῥω-
μαίοις συμμαχούντων ἐσφάλη· ταῖς τε γὰρ ὁρμαῖς 3
ἀπλήστοις σώμασι τὴν τόλμαν προσεπισχυρίσαντες
διέρρηξαν τὴν περίσχεσιν. εὑρὼν δὲ δὴ τὸ εὕρημα
τοῦτο ὁ Καῖσαρ οὐκ ἀνῆκεν, ἀλλ' ἐς Ἀλεσίαν τοὺς
διαφυγόντας αὐτῶν κατακλείσας ἐπολιόρκει. κἀν 40
τούτῳ ὁ Οὐερκιγγετόριξ τὸ μὲν πρῶτον τοὺς ἱππέας,
πρὶν παντελῶς ἀποτειχισθῆναι, ἐξέπεμψε, τῆς τε

τροφῆς τῶν ἵππων ἕνεκα, οὐ γὰρ ἦν, καὶ ὅπως ἐς
τὰς πατρίδας ἕκαστοί σφων κομισθέντες τά τε ἐπι-
2 τήδεια καὶ ἐπικουρίαν αὐτῷ ἀγάγωσιν. ἐπεὶ δ' οὗτοί
τε ἐχρόνιζον καὶ τὰ σιτία σφᾶς ἐπιλείπειν ἤρξατο,
τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τῶν ἄλλων τοὺς
ἀχρειοτάτους ἐξέβαλεν, ἐλπίσας μάτην ὅτι ἢ καὶ ἐκεῖ-
νοι πρὸς τῶν Ῥωμαίων τῆς λείας ἕνεκα σωθήσονται,
ἢ οἵ γε λοιποὶ ταῖς τροφαῖς αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον χρη-
3 σάμενοι περιγενήσονται. ὁ γὰρ Καῖσαρ ἄλλως μὲν
οὐδ' αὐτὸς τῶν ἐπιτηδείων, ὥστε καὶ ἑτέρους τρέ-
φειν, εὐπόρει· τοῖς δ' οὖν πολεμίοις ἰσχυροτέραν
τὴν σιτοδείαν, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἐλπίδι τοῦ πάν-
τως σφᾶς καταδεχθήσεσθαι, ποιήσειν νομίσας πάντας
4 αὐτοὺς ἀπεώσατο. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐν τῷ μέσῳ τῆς
πόλεως καὶ τοῦ στρατοπέδου, μηδετέρων σφᾶς δεχο-
μένων, οἰκτρότατα ἀπώλοντο· ἡ δὲ ἐπικουρία τῶν
τε ἱππέων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀχθέντων
ἐπῆλθε μὲν οὐκ ἐς μακρὰν τοῖς βαρβάροις, ἱππομα-
5 χίᾳ δὲ δὴ . . . τῶν Ῥωμαίων τῇ βοηθείᾳ. καὶ μετὰ
τοῦτο πειράσαντες νυκτὸς διὰ τῶν περιτειχισμάτων
ἐς τὴν πόλιν ἐσελθεῖν ἰσχυρῶς ἐπόνησαν, τάφρους
τε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι κρυπτὰς ἐν τοῖς ἱππασίμοις ἐπε-
ποιήκεσαν καὶ σκόλοπας ἐς αὐτὰς ἐνεπεπήχεσαν,
πάντα ἐπιπολῆς τῷ ἄλλῳ τῷ πέριξ χωρίῳ ὁμοιώσαν-
6 τες, ὥστε καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους ὅτι μά-
λιστα ἐς αὐτὰ ἀπερισκέπτως ἐμπεσόντας σφαλῆναι.
οὐ μέντοι καὶ ἐνέδοσαν πρὶν ἐκ παρατάξεως αὖθις
πρὸς αὐτοῖς τοῖς τειχίσμασιν αὐτοί τε ἅμα καὶ οἱ ἐκ
τῆς πόλεως ἐπεξελθόντες πταῖσαι.

41 ὁ δ' οὖν Οὐερκιγγετόριξ ἠδυνήθη μὲν ἐκφυγεῖν,
οὔτε γὰρ ἑάλω καὶ ἄτρωτος ἦν, ἐλπίσας δ', ὅτι ἐν
φιλίᾳ ποτὲ τῷ Καίσαρι ἐγεγόνει, συγγνώμης παρ'

αὐτοῦ τεύξεσθαι, ἦλθε πρὸς αὐτὸν μὴ ἐπικηρυκευσάμενος, καὶ καθημένῳ οἱ ἐπὶ βήματος ἐξαίφνης ὤφθη, ὥστε καὶ ταραχθῆναί τινας· ἄλλως τε γὰρ περιμήκης ἦν καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις δεινῶς ἐνέπρεπεν· ἡσυχίας δ' οὖν γενομένης εἶπε μὲν οὐδέν, πεσὼν δὲ 2
ἐς γόνυ τώ τε χεῖρε πιέσας ἐδεῖτο. ταῦτα τοῖς μὲν ἄλλοις οἶκτον τῇ τε τῆς προτέρας αὐτοῦ τύχης ἀναμνήσει καὶ τῷ τῆς παρούσης ὄψεως περιπαθεῖ ἐνέβαλεν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ αὐτό τε αὐτῷ τοῦτο, δι' ὃ μάλιστα σωθήσεσθαι προσεδόκησεν, ἐπεκάλεσε, τῆς 3
γὰρ φιλίας τὴν ἀντίταξιν ἀντιθεὶς χαλεπωτέραν τὴν ἀδικίαν αὐτοῦ ἀπέφηνε, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐν τῷ παραχρῆμα αὐτὸν ἠλέησεν ἀλλ' εὐθὺς ἐν δεσμοῖς ἔδησε, καὶ ἐς τὰ ἐπινίκια μετὰ τοῦτο πέμψας ἀπέκτεινε.

τοῦτο μὲν οὖν ὕστερον ἐγένετο, τότε δὲ τοὺς 42
μὲν ὁμολογίᾳ τῶν λοιπῶν προσέθετο, τοὺς δὲ καὶ a. u. 703
μάχῃ κρατήσας ἐδουλώσατο. οἵ τε γὰρ Βελγικοὶ οἱ πλησιόχωροι, Κόμμιόν τινα Ἀτρέβαν προστησάμενοί σφων, ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον, καὶ δύο τε ἱππομαχίαις ἀγχώμαλά πῃ ἠγωνίσαντο, καὶ τρίτῃ πεζομαχίᾳ ἰσοπάλῳ τὸ πρῶτον συνενεχθέντες ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ κατὰ νώτου σφίσιν ἀνελπίστως προσπεσόντος ἐτράπησαν. κἀκ τούτου τό τε στρατόπεδον τῆς νυκτὸς 2
οἱ περιλιπεῖς ἐξέλιπον, καὶ διελθόντες ὕλην τινὰ ἐκείνην τε ἐνέπρησαν καὶ τὰς ἁμάξας μόνας ὑπελίποντο, ὅπως τῶν πολεμίων διά τε ταύτας καὶ διὰ τὸ πῦρ χρονισάντων φθάσωσιν ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρήσαντες. οὐ μέντοι καὶ ἐπιτυχεῖς τῆς ἐλπίδος ἐγένοντο· 3
οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ὡς τάχιστα τῆς φυγῆς αὐτῶν ᾔσθοντο, ἐπεδίωξάν σφας, καὶ ἐντυχόντες τῷ πυρὶ τὰ μὲν κατέσβεσαν τὰ δὲ καὶ διέκοψαν, καί τινες καὶ διὰ

μέσης τῆς φλογὸς δραμόντες κατέλαβον αὐτοὺς ἀπροσ-
43 δόκητοι καὶ παμπληθεῖς ἐφόνευσαν. ἐκ δὲ τούτου
τῶν μὲν ἄλλων τινὲς ὡμολόγησαν, ὁ δὲ Ἀτρέβας
διαφυγὼν οὐδ' ὣς ἡσύχασεν, ἀλλὰ καὶ τὸν Λαβιῆνον
2 ἐπεχείρησεν ἐνεδρεῦσαί ποτε. ἡττηθεὶς δὲ τῇ μάχῃ
ἀνεπείσθη μὲν ἐς λόγους αὐτῷ ἐλθεῖν, πρὶν δὲ ἢ
ὁτιοῦν συμβῆναι, τρωθεὶς ὑπό τινος τῶν Ῥωμαίων
ἀπιστίᾳ τοῦ μὴ ἂν ἀκριβῶς εἰρηνῆσαι διέφυγε, καὶ
χαλεπὸς αὖθις αὐτοῖς ἐγένετο, μέχρις οὗ ἀπογνοὺς
τὰ πράγματα τοῖς μὲν ἄλλοις τοῖς συνοῦσίν οἱ ἀκέ-
ραιον τὴν ἄδειαν ἐπὶ πᾶσι τοῖς σφετέροις ἔπραξεν,
αὐτὸς δὲ ἑαυτῷ τὸ μηδέποτε, ὥς γέ τινες, ἐς ὄψιν
3 μηδενὸς Ῥωμαίου ἐλθεῖν. ἐκεῖνοί τε οὖν οὕτω κατε-
λύσαντο, καὶ οἱ λοιποὶ μετὰ τοῦτο, οἱ μὲν ἑκούσιοι
οἱ δὲ καὶ καταπολεμηθέντες, ἐχειρώθησαν, καὶ αὐ-
τοὺς ὁ Καῖσαρ καὶ φρουραῖς καὶ δικαιώσεσι χρημά-
των τε ἐσπράξεσι καὶ φόρων ἐπιτάξεσι τοὺς μὲν
ἐταπείνωσε τοὺς δὲ ἡμέρωσε.

44 ταῦτα μὲν οὕτως ἐπί τε Λουκίου Παύλου καὶ
ἐπὶ Γαΐου Μαρκέλλου ὑπάτων ἐτελευτήθη, ὁ δὲ δὴ
Καῖσαρ τῶν μὲν Γαλατῶν ἕνεκα καὶ τοῦ χρόνου τοῦ
πρὸς τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ δοθέντος ἔκ τε τῆς Γαλα-
τίας ἀπαλλαγῆναι καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανακομισθῆναι
ὤφειλεν· ἐκεῖνός τε γὰρ ἐπ' ἐξόδῳ ἦν καὶ ὁ πόλεμος
ἐπέπαυτο, καὶ οὐδεμίαν ἔτ' εὐπρεπῆ σκῆψιν πρὸς τὸ
μὴ οὐ τά τε στρατόπεδα ἀφεῖναι καὶ ἰδιωτεῦσαι εἶχεν·
2 ἐπεὶ δὲ τά τε ἐν τῷ ἄστει ἐστασιάζετο, καὶ ὁ Κράσ-
σος ἐτεθνήκει, ὅ τε Πομπήιος ἔν τε δυνάμει αὖθις,
ἅτε τρίτον ὑπατευκὼς καὶ τὴν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἀρχὴν
ἐπὶ πέντε ἄλλα ἔτη δοθῆναί οἱ διαπεπραγμένος, ἐγέ-
3 νετο, καὶ αὐτῷ οὐκέτ' οἰκείως, ἄλλως τε καὶ τοῦ
παιδίου, ὅπερ που καὶ μόνον ἐν τῇ φιλίᾳ αὐτοὺς

κατεῖχε, τετελευτηκότος, . . ., ἐφοβήθη μὴ τῶν στρα-
τιωτῶν ψιλωθεὶς ἐπί τε ἐκείνῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις
ἐχθροῖς γένηται, καὶ οὐ διῆκεν αὐτούς.

ἐν γὰρ δὴ τοῖς αὐτοῖς τούτοις ἔτεσιν ἄλλα τε ἐν 45
τῇ πόλει στασιώδη πολλὰ κἀν ταῖς ἀρχαιρεσίαις μά- a. u. 701
λιστα ἐγένετο, ὥστε μόλις ἑβδόμῳ μηνὶ τόν τε Κα-
λουῖνον καὶ τὸν Μεσσάλαν ὑπάτους ἀποδειχθῆναι·
καὶ οὐδ' ἂν τότε ᾑρέθησαν, εἰ μὴ Κύιντός τε Πομ- 2
πήιος ὁ Ῥοῦφος ἐς τὸ δεσμωτήριον ὑπὸ τῆς βουλῆς,
καίτοι τοῦ τε Σύλλου θυγατριδοῦς ὢν καὶ δημαρχῶν,
ἐνεβλήθη, καὶ τοῦτο καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κακουργῆ-
σαί τι ἐθελήσασιν ἐψηφίσθη, τῷ τε Πομπηίῳ ἡ πρὸς
αὐτοὺς βοήθεια ἐνεχειρίσθη. ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ 3
οἱ ὄρνιθες τὰς ἀρχαιρεσίας ἐπέσχον, οὐ βουλόμενοι
τοῖς μεσοβασιλεῦσι γενέσθαι· μάλιστα δὲ οἱ δήμαρ-
χοι, τὰ πράγματα τὰ ἐν τῇ πόλει διέποντες ὥστε καὶ
τὰς πανηγύρεις ἀντὶ τῶν στρατηγῶν ποιεῖν, ἐκώλυον
τὰς λοιπὰς ἀρχὰς αἱρεθῆναι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ
Ῥοῦφος ἐς τὸ οἴκημα ἐσέπεσε. καὶ οὗτος μὲν τὸν 4
Φαουώνιον ἀγορανομοῦντα ἐς αὐτὸ ὕστερον ἀπό τινος
οὐ μεγάλης αἰτίας, ἵνα δὴ κοινωνὸν τῆς ἀτιμίας λά-
βῃ, κατέθετο· πάντες δὲ οἱ δήμαρχοι ἄλλας τε σκή-
ψεις ἐμποδίους ἐσέφερον, καὶ χιλιάρχους ἀντὶ τῶν
ὑπάτων, ὅπως πλείους ἄρχοντες, ὥσπερ ποτέ, ἀπο-
δεικνύωνται, καθιστάναι ἐσηγοῦντο. ἐπειδή τε οὐ- 5
δεὶς αὐτῶν ἐπείσθη, δικτάτωρα γοῦν τὸν Πομπήιον
λεχθῆναι δεῖν ἔφασκον. καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐπὶ τῇ προ-
φάσει ταύτῃ διέτριψαν· ἐκεῖνός τε γὰρ ἀπεδήμει,
καὶ ἐκ τῶν παρόντων οὔτε ψηφίσασθαί τις αὐτό,
πρὸς γὰρ τὴν τοῦ Σύλλου ὠμότητα ἐμίσουν πάντες
τὸ πολίτευμα, οὔτ' αὖ μὴ ἑλέσθαι διὰ τὸν τοῦ Πομ-
πηίου φόβον ὑπέμεινε. τέλος δὲ ὀψέ ποτε αὐτὸς 46

ἐλθὼν τὴν μὲν δικτατωρείαν διδομένην οἱ δῆθεν
οὐκ ἐδέξατο, τοὺς δὲ ὑπάτους ἀποδειχθῆναι παρε-
σκεύασεν. οὐ μέντοι οὐδ' ἐκεῖνοι διαδόχους σφίσι
διὰ τὸν ἐκ τῶν σφαγέων τάραχον κατέστησαν, καί-
περ καὶ τὴν βουλευτικὴν ἐσθῆτα καταθέμενοι, κἂν
τῇ ἱππάδι τὴν γερουσίαν ὥσπερ ἐπὶ μεγάλῳ τινὶ
2 πένθει συνάγοντες. δόγμα τε ἐποιήσαντο μηδένα
μήτε στρατηγήσαντα μήθ' ὑπατεύσαντα τὰς ἔξω ἡγε-
μονίας, πρὶν ἂν πέντε ἔτη διέλθῃ, λαμβάνειν, εἴ πως
ὑπὸ τοῦ μὴ παραυτίκα ἐν δυνάμει τινὶ αὐτοὺς γίγνε-
σθαι παύσαινπο σπουδαρχοῦντες. οὔτε γὰρ ἐμετρία-
3 ζον οὔθ' ὑγιὲς οὐδὲν ἐποίουν, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλους
παρώρμηντο πολλὰ μὲν δαπανώμενοι πολλῷ δὲ ἔτι
πλείω μαχόμενοι, ὥστε καὶ τὸν ὕπατόν ποτε τὸν Κα-
λουῖνον τρωθῆναι. οὔκουν οὔθ' ὕπατος οὔτε στρα-
τηγὸς οὔτε πολίαρχός τίς σφας διεδέξατο, ἀλλὰ ἄναρ-
a. u. 702 κτοι κατὰ τοῦτο παντελῶς οἱ Ῥωμαῖοι τὰ πρῶτα τοῦ
47 ἔτους ἐγένοντο. κἀκ τούτου οὔτε τι ἄλλο χρηστὸν συν-
έβη, καὶ ἡ ἀγορὰ ἡ διὰ τῶν ἐννέα ἀεὶ ἡμερῶν ἀγομένη ἐν
2 αὐτῇ τῇ τοῦ Ἰανουαρίου νουμηνίᾳ ἤχθη. καὶ τοῦτό
τε αὐτούς, ὡς οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου συμβὰν ἀλλ' ἐν
τέρατος λόγῳ γενόμενον, ἐθορύβει, καὶ ὅτι βύας ἐν
τῇ πόλει καὶ ὤφθη καὶ συνελήφθη, ἄγαλμά τέ τι
ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἵδρωσε, καὶ λαμπὰς ἐκ τῶν νοτίων
πρὸς ἀνατολὰς διέδραμε, καὶ πολλοὶ μὲν κεραυνοὶ
πολλοὶ δὲ καὶ βῶλοι λίθοι τε καὶ ὄστρακα καὶ αἷμα
3 διὰ τοῦ ἀέρος ἠνέχθη. δοκεῖ δὲ ἔμοιγε καὶ ἐκεῖνο
τὸ τῷ προτέρῳ ἔτει, ἐπ' ἐξόδῳ αὐτοῦ, περί τε τὸν
Σάραπιν καὶ περὶ τὴν Ἶσιν ψηφισθὲν τέρας οὐδενὸς
ἧττον γενέσθαι· τοὺς γὰρ ναοὺς αὐτῶν, οὓς ἰδίᾳ
4 τινὲς ἐπεποίηντο, καθελεῖν τῇ βουλῇ ἔδοξεν. οὐ
γὰρ δὴ τοὺς θεοὺς τούτους ἐπὶ πολὺ ἐνόμισαν, καὶ

ὅτε γε καὶ ἐξενίκησεν ὥστε καὶ δημοσίᾳ αὐτοὺς σέ-
βεσθαι, ἔξω τοῦ πωμηρίου σφᾶς ἱδρύσαντο.
τοιαύτης οὖν τότε τῆς ἐν τῷ ἄστει καταστάσεως 48
οὔσης, καὶ μηδενὸς τοῖς πράγμασιν ἐπιτεταγμένου,
σφαγαὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ὡς εἰπεῖν ἐγίγνοντο,
τάς τε ἀρχαιρεσίας, καίτοι σπεύδοντες ἐπὶ τὰς ἀρχὰς
καὶ δεκασμοῖς καὶ φόνοις δι᾽ αὐτὰς χρώμενοι, οὐκ
ἐπετέλουν. ὁ γοῦν Μίλων ὑπατείαν αἰτῶν τὸν Κλώ- 2
διον ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ συντυχόντα οἱ τὸ μὲν πρῶτον
ἁπλῶς πως ἔτρωσεν, ἔπειτα δὲ φοβηθεὶς μὴ ἐπεξέλθῃ
τῷ γεγονότι κατέσφαξεν, ἐλπίσας, ἐπειδὴ πάντας
τοὺς οἰκέτας τοὺς τοῦτο ποιήσαντας εὐθὺς ἠλευθέ-
ρωσε, ῥᾷον τοῦ φόνου τελευτήσαντος αὐτοῦ ἢ τοῦ
τραύματος, εἰ περιγίγνοιτο, ἀφεθήσεσθαι. ἀκούσαν- 3
τες οὖν τοῦθ᾽ οἱ ἐν τῇ πόλει πρὸς ἑσπέραν δεινῶς
ἐταράχθησαν· ταῖς τε γὰρ στάσεσιν ἀφορμὴ πολέμου
καὶ κακῶν ἐγίγνετο, καὶ οἱ διὰ μέσου, εἰ καὶ ἐμίσουν
τὸν Κλώδιον, ὅμως διά τε τὸ ἀνθρώπινον καὶ ὅτι
καὶ τοῦ Μίλωνος στερηθῆναι ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ
ἤθελον, ἠγανάκτουν. παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οὕ- 49
τως ἔχοντας ὅ τε Ῥοῦφος καὶ Τίτος Μουνάτιος Πλάγκος
προσπαρώξυναν· δημαρχοῦντες γὰρ ἔς τε τὴν ἀγορὰν
νεκρὸν ὑπὸ τὴν ἕω ἐσεκόμισαν καὶ ἐπὶ τὸ βῆμα ἐπέθε-
σαν πᾶσί τε ἐπεδείκνυσαν, καὶ ἐπέλεγον οἷα εἰκὸς ἦν 2
ὀδυρόμενοι, ὥστε τὸν ὅμιλον καὶ ἐξ ὧν ἑώρων καὶ ἐξ ὧν
ἤκουον συνταραχθῆναι, καὶ μήτε τοῦ ὁσίου μήτε τοῦ
θείου ἔτι φροντίσαι, ἀλλὰ πάντα μὲν τὰ περὶ τὰς ταφὰς
νόμιμα συγχέαι, πᾶσαν δὲ ὀλίγου τὴν πόλιν κατα-
πρῆσαι. τὸ γὰρ σῶμα τοῦ Κλωδίου ἀράμενοι ἔς τε τὸ
βουλευτήριον ἐσήνεγκαν καὶ εὐθέτησαν, καὶ μετὰ
τοῦτο πυρὰν ἐκ τῶν βάθρων νήσαντες ἔκαυσαν καὶ
ἐκεῖνο καὶ τὸ συνέδριον. οὕτω τε οὐχ ὁρμῇ τινι, 3

οἷα που τοὺς ὄχλους ἐξαπιναία καταλαμβάνει, ἀλλ'
ἐκ προαιρέσεως αὐτὸ ἔπραξαν ὥστε καὶ τὴν ἐνάτην
τὸ περίδειπνον ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ, τυφομένου ἔτι
τοῦ βουλευτηρίου, ποιῆσαι, καὶ προσέτι καὶ τὴν
οἰκίαν τὴν τοῦ Μίλωνος καταφλέξαι ἐπιχειρῆσαι.
4 ἐκείνη μὲν οὖν πολλῶν αὐτῇ ἀμυνάντων οὐκ ἐκαύ-
θη· ὁ δὲ δὴ Μίλων τέως μὲν περίφοβος ἐπὶ τῷ φό-
νῳ ὢν ἐκρύπτετο, οὐχ ὑπὸ ἰδιωτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ
ἱππέων βουλευτῶν τέ τινων φρουρούμενος· ἐπεὶ δὲ
τοῦτό τε ἐγένετο καὶ τὴν ὀργὴν τῆς γερουσίας ἐς τὸ
τῶν ἀντιστασιωτῶν μίασμα περιχωρήσειν ἤλπισεν,
5 εὐθὺς γοῦν τῆς δείλης ἐς τὸ παλάτιον δι' αὐτὸ
τοῦτο συλλεγέντες τόν τε μεσοβασιλέα προχειρισθῆ-
ναι, καὶ τῆς φυλακῆς τῆς πόλεως καὶ ἐκεῖνον καὶ τοὺς
δημάρχους καὶ προσέτι καὶ τὸν Πομπήιον ἐπιμελη-
θῆναι ὥστε μηδὲν ἀπ' αὐτῆς ἀποτριβῆναι, ἐψηφί-
σαντο, προήει τε ἐς μέσον καὶ τῆς ἀρχῆς ὁμοίως ἢ
καὶ μᾶλλον ἀντεποιεῖτο.

50 μάχαι τε οὖν ἐκ τούτου πολλαὶ καὶ σφαγαὶ αὖθις
ἐγίγνοντο, ὥστε τὴν βουλὴν τά τε προειρημένα ἐπι-
κυρῶσαι, καὶ τὸν Πομπήιον μεταπέμψασθαι, κατα-
λόγους τε αὐτῷ καινοὺς ποιήσασθαι ἐπιτρέψαι, καὶ
2 τὰ ἐσθήματα ἀλλάξασθαι. ἐλθόντος τε αὐτοῦ οὐ
πολλῷ ὕστερον ἔξω τε τοῦ πωμηρίου πρὸς τῷ θεάτρῳ
αὐτοῦ σὺν φρουρᾷ ἠθροίσθησαν καὶ τὰ τοῦ Κλωδίου
ὀστᾶ ἀνελέσθαι ἔγνωσαν, τό τε βουλευτήριον τῷ
Φαύστῳ τῷ τοῦ Σύλλου υἱεῖ ἀνοικοδομῆσαι προσέ-
3 ταξαν. ἦν μὲν γὰρ τὸ Ὁστίλιον, μετεσκεύαστο δὲ
ὑπὸ τοῦ Σύλλου· διὸ τοῦτό τε περὶ αὐτοῦ ἔδοξε, καὶ
ὅπως ἐξοικοδομηθὲν τὸ ἐκείνου ὄνομα ἀπολάβῃ. με-
τεώρου δὲ τῆς πόλεως οὔσης ἐπὶ τοῖς ἄρξουσί σφων,
καὶ διαθροούντων τῶν μὲν ὡς δικτάτωρα τὸν Πομ-

πήιον, τῶν δὲ ὡς ὕπατον τὸν Καίσαρα αἱρεθῆναι
δεῖ, οὕτω γάρ που ἐκ προαιρέσεως ἐπὶ τοῖς κατειρ- 4
γασμένοις αὐτὸν ἐτίμων ὥστε καὶ ἑξήκονθ' ἡμέρας
θῦσαι ἐπ' αὐτοῖς ψηφίσασθαι, φοβηθέντες ἑκάτερον
οἵ τε ἄλλοι βουλευταὶ καὶ Βίβουλος, ὅσπερ που τὴν
γνώμην πρῶτος ἐρωτηθεὶς ποιήσεσθαι ἔμελλε, προ-
κατέλαβον τὴν τοῦ πλήθους ὁρμήν, τῷ Πομπηίῳ τὴν
ὑπατείαν, ὥστε μὴ δικτάτωρα αὐτὸν λεχθῆναι, καὶ
μόνῳ γε, ἵνα μὴ ὁ Καῖσαρ αὐτῷ συνάρξῃ, δόντες.
ξένον τε δὴ τοῦτο καὶ ἐπὶ μηδενὸς ἄλλου γενόμενον 5
ἔπραξαν, καὶ ὀρθῶς αὐτὸ πεποιηκέναι ἔδοξαν· ἐπειδὴ
γὰρ ἧττον τοῦ Καίσαρος τῷ ὁμίλῳ προσέκειτο, ἀπορ-
ρήξειν τε αὐτὸν ἀπ' ἐκείνου παντάπασι καὶ σφε-
τεριεῖσθαι ἤλπισαν. καὶ ἔσχεν οὕτω· τῷ τε γὰρ
καινῷ καὶ τῷ παραδόξῳ τῆς τιμῆς ἐπαρθεὶς οὐκέτι
οὐδὲν ἐς τὴν τῶν πολλῶν χάριν ἐβούλευσεν, ἀλλ'
ἀκριβῶς πάντα τὰ τῇ βουλῇ ἀρέσκοντα ἔπραξεν.

οὐ μέντοι καὶ μόνος ἄρξαι ἠθέλησε· τὴν γὰρ εὔ- 51
κλειαν ἐν τῷ δεδόχθαι τοῦτ' ἔχων, τὸν φθόνον τὸν
ἐπ' αὐτῇ ἐξέκλινε. καὶ φοβηθεὶς μήποτε κενῆς τῆς
χώρας οὔσης ὁ Καῖσαρ ἔκ τε τῆς τῶν δυνάμεων καὶ
ἐκ τῆς τοῦ πλήθους σπουδῆς συνάρχων αὐτῷ δοθῇ,
ἐκείνῳ μέν, ἵνα μὴ καὶ παντελῶς παρημελῆσθαι νο- 2
μίσῃ κἀκ τούτου τινὰ ὀργὴν δικαίαν ποιήσηται, πα-
ρεσκεύασε διὰ τῶν δημάρχων ἐπιτραπῆναι καὶ ἀπόντι
τὴν ἀρχήν, ὅταν ἐκ τῶν νόμων καθήκῃ, αἰτῆσαι,
αὐτὸς δὲ Κύιντον Σκιπίωνα πενθερόν τέ οἱ ὄντα
καὶ δεκασμοῦ αἰτίαν ἔχοντα προσείλετο. οὗτος γὰρ 3
γόνῳ μὲν υἱὸς τοῦ Νασικοῦ ὤν, ἐκ δὲ δὴ κλήρου
διαδοχῆς ἐς τὸ τοῦ Μετέλλου τοῦ εὐσεβοῦς γένος
ποιηθεὶς καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ φέ-
ρων, τήν τε θυγατέρα τῷ Πομπηίῳ ἐξέδωκε, καὶ

παρ' αὐτοῦ τήν τε ὑπατείαν καὶ τὸ μὴ κατηγορηθῆ-
52 ναι ἀντέλαβε. πάνυ γὰρ πολλοὶ ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι
τούτῳ εὐθύνθησαν, καὶ μάλισθ' ὅτι τὰ δικαστήρια
ἀκριβέστερον ἐκ τῶν τοῦ Πομπηίου νόμων συνήγετο.
πάντας τε γὰρ τοὺς ἄνδρας ἐξ ὧν τοὺς δικάσοντας
ἀποκληροῦσθαι ἔδει αὐτὸς ἐπελέγετο, καὶ τὸν τῶν
συναγορευσόντων ἑκατέρῳ τῷ μέρει ἀριθμὸν ὥρισεν,
ὥστε μὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῶν τοὺς δικαστὰς θο-
2 ρυβουμένους ἐκταράττεσθαι. χρόνον τε τῷ μὲν διώ-
κοντι δύο ὥρας, τῷ δὲ φεύγοντι τρεῖς δίδοσθαι ἐκέ-
λευσε. καὶ ὃ δὴ μάλιστα πλείστοις ἐλυμαίνετο, τό
τινας ἐπαινέτας ὑπὸ τῶν κρινομένων δίδοσθαι, πάμ-
πολλοι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀξιοπίστων ἐπαινούμενοι ἐξηρ-
3 πάζοντο, ἐπηνώρθωσε, νομοθετήσας μηδένα ἔτι τὸ
παράπαν ἐπαινέτην τοῖς τοιούτοις γίγνεσθαι. καὶ
ταῦτα μὲν ἄλλα τέ τινα κατὰ πάντων ὁμοίως τῶν
δικαστηρίων ἐτάχθη, τοῖς δὲ δὴ τὰς ἀρχὰς δεκάζουσι
καὶ τοὺς προεαλωκότας ἐπὶ τοιούτῳ τινὶ κατηγόρους
ἐπέστησεν, ἆθλόν σφισιν οὐκ ἐλάχιστον προθείς·
εἰ γάρ τις ἤτοι δύο τῶν ὁμοίων τῶν τε ἐλαττόνων
ἢ καὶ ἕνα τῶν μειζόνων τῆς καθ' ἑαυτὸν αἰτίας
εἷλεν, ἄδειαν εὑρίσκετο.

53 ἄλλοι τε οὖν ἐκ τούτου πολλοὶ καὶ ἑάλωσαν καὶ
Πλαύτιος Ὑψαῖος ἀνταιτήσας τῷ τε Μίλωνι καὶ τῷ
Σκιπίωνι τὴν ὑπατείαν. τῶν γὰρ δὴ τριῶν δωρο-
2 φορησάντων μόνος ἐκεῖνος κατεδικάσθη. ὅ τε γὰρ
Σκιπίων ἐγράφη μὲν καὶ ὑπὸ δυοῖν γε, οὐκ ἐκρίθη
δὲ διὰ τὸν Πομπήιον· καὶ ὁ Μίλων ἐπὶ μὲν τούτῳ
οὐκ ἐσήχθη, τὸ γὰρ τοῦ φόνου ἔγκλημα μεῖζον εἶχεν,
ὑπαχθεὶς δὲ ἐπ' ἐκείνῳ ἑάλω, μηδὲν δυνηθεὶς βίαιον
δρᾶσαι. ὁ γὰρ Πομπήιος τήν τε ἄλλην πόλιν διὰ φυλα-
κῆς ἐποιήσατο καὶ ἐς τὸ δικαστήριον σὺν ὁπλίταις

ἐσῆλθε, θορυβησάντων τε ἐπὶ τούτῳ τινῶν προσέταξε 3
τοῖς στρατιώταις ἐκδιῶξαι αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀγορᾶς πλα-
γίοις καὶ πλατέσι τοῖς ξίφεσι παίοντας. ἐπειδή τε οὐχ
ὑπεῖκον ἀλλὰ καὶ καθάπερ ἐν παιδιᾷ τινι πλαγιαζόμε-
νοι ὕβριζον, καὶ ἐτρώθησάν τινες αὐτῶν καὶ ἀπέθανον.
τά τε οὖν δικαστήρια ἡσύχως ἐκ τούτων συνήγε- 54
το, καὶ ἐδικαιώθησαν ἐπί τε ἑτέροις τισὶ πολλοὶ καὶ
ἐπὶ τῷ τοῦ Κλωδίου φόνῳ ἄλλοι τε καὶ ὁ Μίλων,
καίτοι τὸν Κικέρωνα συναγωνιστὴν ἔχων. ὁ γὰρ ῥή- 2
τωρ ἐκεῖνος τόν τε Πομπήιον καὶ τοὺς στρατιώτας
ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἰδὼν ἐξε-
πλάγη καὶ κατέδεισεν, ὥστε τῶν μὲν παρεσκευασ-
μένων μηδὲν εἰπεῖν, βραχὺ δέ τι καὶ τεθνηκὸς χα-
λεπῶς φθεγξάμενος ἀγαπητῶς μεταστῆναι. τοῦτον
γὰρ τὸν λόγον τὸν νῦν φερόμενον ὡς καὶ ὑπὲρ τοῦ
Μίλωνος τότε λεχθέντα χρόνῳ ποθ' ὕστερον καὶ
κατὰ σχολὴν ἀναθαρσήσας ἔγραψε. καὶ δὴ καὶ τοιόνδε 3
τι περὶ αὐτοῦ παραδέδοται. ὁ Μίλων τῷ λόγῳ πεμ-
φθέντι οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐντυχών, ἐπεφυγάδευτο γάρ,
ἀντεπέστελε λέγων ὅτι ἐν τύχῃ αὐτῷ ἐγένετο τὸ μὴ
ταῦθ' οὕτω καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ λεχθῆναι· οὐ γὰρ
ἂν τοιαύτας ἐν τῇ Μασσαλίᾳ, ἐν ᾗ κατὰ τὴν φυγὴν
ἦν, τρίγλας ἐσθίειν, εἴπερ τι τοιοῦτον ἀπελελόγητο.
τοῦτο δὲ ἔγραψεν οὐχ ὅτι τοῖς παροῦσιν ἠρέσκετο, 4
πολλὰ γὰρ ἐπὶ τῇ καθόδῳ ἐπετόλμησεν, ἀλλ' ἐς τὸν
Κικέρωνα ἀποσκώπτων, ὅτι μηδὲν χρηστὸν ἐν τῷ
τῆς ἀπολογίας καιρῷ εἰπὼν ἔπειτα ἀκάρπους λόγους
καὶ ἐμελέτα καὶ ἔπεμπεν αὐτῷ, ὥσπερ τι ὠφελῆσαι
τότε αὐτὸν δυναμένους.

ὅ τε οὖν Μίλων οὕτως ἑάλω, καὶ ὁ Ῥοῦφος ὅ τε 55
Πλάγκος ἐπειδὴ πρῶτον ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξῆλθον, ἄλλοι τε
σὺν αὐτοῖς συχνοὶ διὰ τὴν τοῦ βουλευτηρίου ἐμπρη-

Digitized by Google

σιν, καίτοι τῷ Πλάγκῳ καὶ τοῦ Πομπηίου συσπουδάσαντος, ὥστε καὶ βιβλίον ἔπαινόν τε ἅμα αὐ-
2 τοῦ καὶ ἱκετείαν ἔχον ἐς τὸ δικαστήριον ἔπεμψεν· ὁ γὰρ Κάτων ὁ Μάρκος, δικάζειν δὲ ἔμελλεν, οὐκ ἔφη τὸν ἐπαινέτην ἐπὶ τῇ τῶν ἑαυτοῦ νόμων καταλύσει προσίεσθαι. καὶ ὁ μὲν οὐκέτι τὴν ψῆφον ἔδωκεν· ὁ γὰρ Πλάγκος ὡς καὶ τὴν καθαιρήσουσαν αὐτὸν οἴσοντα ἐξέκρινεν· ἐξῆν γὰρ ἐκ τῶν Πομπηίου νόμων πέντε ἑκατέρῳ τῶν διαδικούντων ἐκ τῶν δικάσειν
3 σφίσι μελλόντων ἀπολέγειν· οἱ μέντοι ἄλλοι δικασταὶ κατεψηφίσαντο αὐτοῦ. οὔτε γὰρ ἄλλως ὀρθῶς ἔχειν ἔδοξέ σφισι, τοῦ Ῥούφου κατεγνωκόσιν, ἐκεῖνον ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς κρινόμενον ἀφεῖναι· καὶ ἐπειδὴ τὸν Πομπήιον συναιρόμενόν οἱ εἶδον, ἀντεσπούδασαν αὐτῷ, μὴ καὶ δοῦλοί τινες ἄντικρυς αὐτοῦ μᾶλλον
4 ἢ δικασταὶ νομισθῶσιν εἶναι. καίπερ καὶ τότε ὁ Κικέρων οὐδὲν βέλτιον τοῦ Πλάγκου κατηγόρησεν ἢ ὑπὲρ τοῦ Μίλωνος ἀπελογήσατο· ἥ τε γὰρ τοῦ δικαστηρίου ὄψις ἡ αὐτὴ ἦν, καὶ ὁ Πομπήιος ἐν ἑκατέρῳ τἀναντία οἱ καὶ ἐβουλεύετο καὶ ἔπραττεν, ὅθεν οὐχ ἥκιστα αὖθις αὐτῷ προσέκρουσε.

56 ταῦτά τε οὖν ἅμα διῴκει, καὶ τὸν περὶ τῶν ἀρχαιρεσιῶν νόμον τὸν κελεύοντα τοὺς ἀρχήν τινα ἐπαγγέλλοντας ἐς τὴν ἐκκλησίαν πάντως ἀπαντᾶν, ὥστε μηδένα ἀπόντα αἱρεῖσθαι, παρημελημένον πως ἀνενεώσατο· τό τε δόγμα τὸ μικρὸν ἔμπροσθεν γενόμενον, ὥστε τοὺς ἄρξαντας ἐν τῇ πόλει μὴ πρότερον ἐς τὰς ἔξω ἡγεμονίας, πρὶν πέντε ἔτη παρελθεῖν,
2 κληροῦσθαι, ἐπεκύρωσεν. οὐδ᾽ ᾐσχύνθη τότε μὲν τοιαῦτα γράψας, ὕστερον δὲ οὐ πολλῷ αὐτός τε τὴν Ἰβηρίαν ἐς πέντε ἄλλα ἔτη λαβών, καὶ τῷ Καίσαρι καὶ ἀπόντι, οἱ γὰρ φίλοι αὐτοῦ δεινῶς ἠγανάκτουν,

αἰτῆσαι τὴν ὑπατείαν, ὥσπερ ἐψήφιστο, δούς. προσ- 8
έγραψε μὲν γὰρ τῷ νόμῳ τὸ μόνοις αὐτὸ ἐξεῖναι
ποιεῖν οἷς ἂν ὀνομαστί τε καὶ ἄντικρυς ἐπιτραπῇ,
διέφερε δ' οὐδὲν τοῦτο τοῦ μηδ' ἀρχὴν κεκωλῦσθαι·
πάντως γὰρ οἵ τι δυνάμενοι καὶ ἐκεῖνο ψηφισθῆναί
σφισι διαπράξασθαι ἔμελλον.

ὁ μὲν οὖν Πομπήιος τοιαῦτα ἐπολιτεύετο, ὁ δὲ 57
δὴ Σκιπίων οὔτε ἐνομοθέτησέ τι, καὶ τὰ πρὸς τοῦ
Κλωδίου περὶ τῶν τιμητῶν γραφέντα κατέλυσε. καὶ
ἔδοξε μὲν τὴν ἐκείνων χάριν τοῦτο πεποιηκέναι,
ἐπειδὴ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς ἣν καὶ πρὶν εἶχον ἀπέ-
δωκε, περιέστη δὲ ἐς τοὐναντίον. ὑπὸ γὰρ τοῦ πολ- 2
λοὺς ἔν τε τῇ ἱππάδι καὶ ἐν τῷ βουλευτικῷ φλαύρους
ἄνδρας εἶναι, τέως μὲν μηδένα μήτε κατηγορηθέντα
μήθ' ἁλόντα διαγράψαι σφίσιν ἐξῆν, οὐδεμίαν τῶν
οὐκ ἀπαλειφομένων αἰτίαν εἶχον· ἀπολαβόντες δὲ τὴν 3
ἀρχαίαν ἰσχύν, ὑφ' ἧς αὐτοῖς καὶ καθ' ἑαυτοὺς τὸν
ἑκάστου βίον ἐξετάζουσι τοῦτο ποιεῖν ἐδέδοτο, οὔτε
πολλοῖς προσκρούειν ὑπέμενον, οὔτ' αὖ ἐν μέμψει
τινὶ ὡς μὴ διαγράφοντες τοὺς οὐκ ἐπιτηδείους γίγνε-
σθαι ἤθελον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐφίετο ἔτι τῆς ἀρ-
χῆς τῶν ἐμφρόνων οὐδὲ εἷς.

περὶ μὲν δὴ τοὺς τιμητὰς ταῦτ' ἐψηφίσθη, ὁ δὲ 58
δὴ Κάτων ἄλλως μὲν οὐδεμιᾶς ἀρχῆς ἐδεῖτο, ἰδὼν
δὲ τόν τε Καίσαρα καὶ τὸν Πομπήιον ὑπὲρ τὴν κα-
τάστασιν τῆς πολιτείας αὐξανομένους, καὶ ὑπο-
τοπήσας ἤτοι καὶ ἀμφοτέρους σφᾶς τὰ πράγματα
ἕξειν, ἢ καὶ διενεχθέντας ἀλλήλοις στάσιν τε μεγί-
στην ποιήσειν καὶ τὸν κρατήσαντα αὐτῶν μοναρχή-
σειν, ἠθέλησε μέν σφας πρὶν ἀνταγωνιστὰς γενέσθαι 2
καταλῦσαι, καὶ τὴν ὑπατείαν ἐπ' αὐτοὺς ᾔτησεν,
ἐπειδήπερ ἰδιωτεύων οὐδὲν ἰσχύσειν ἔμελλεν, ὑπο-

πτευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν τὰ ἐκείνων πραττόντων τοιοῦ-
a. u. 703 τόν τι δράσειν οὐκ ἀπεδείχθη, ἀλλ' ὅ τε Μάρκελλος
3 ὁ Μάρκος καὶ ὁ Ῥοῦφος ὁ Σουλπίκιος, ὁ μὲν διὰ τὴν
τῶν νόμων ἐμπειρίαν ὁ δὲ διὰ τὴν τῶν λόγων δύνα-
μιν, ᾑρέθησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι αὐτοὶ μέν, εἰ καὶ
μὴ χρήμασιν ἢ βιαίῳ τινὶ ἔργῳ, ἀλλὰ τῇ γε θεραπείᾳ
καὶ τῇ παρακλήσει πολλῇ πρὸς πάντας ἐχρήσαντο,
4 ὁ δὲ δὴ Κάτων οὐδένα αὐτῶν ἐθεράπευσε. καὶ ὁ
μὲν οὐκέτ' αὖθις τῆς ἀρχῆς ἀντεποιήσατο, λέγων
ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἔργον εἶναι μήτ' ἀποδιδράσκειν τὴν
προστασίαν τῶν κοινῶν, ἄν γέ τινες χρῆσθαι αὐτῷ
ἐθελήσωσι, μήθ' ὑπὲρ τὸ προσῆκον αὐτῆς ἐφίεσθαι·
59 Μάρκελλος δὲ πάντ' εὐθὺς ἐπὶ τῇ τοῦ Καίσαρος
καταλύσει, τῆς γὰρ τοῦ Πομπηίου μερίδος ἦν, ἔπραττε,
καὶ ἄλλα τε ἐπ' αὐτῷ πολλά, καὶ ὥστε καὶ διάδοχόν
οἱ ἤδη καὶ πρὸ τοῦ καθήκοντος χρόνου πεμφθῆναι,
ἐσηγήσατο. καὶ αὐτῷ ὅ τε Σουλπίκιος καὶ τῶν δη-
μάρχων τινὲς ἀντέπραξαν, οὗτοι μὲν τῇ πρὸς τὸν
Καίσαρα χάριτι· ἐκεῖνος δ' αὐτοῖς ἐκοινώσατο καὶ
ὅτι τοῖς πολλοῖς οὐκ ἤρεσκε τό τινα μεταξὺ ἄρχοντα
2 μηδὲν ἠδικηκότα παυθῆναι. μαθὼν οὖν ταῦθ' ὁ
Πομπήιος, ἀπῆρε μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἄστεως ὡς καὶ ἐς
τὴν Ἰβηρίαν στρατεύσων, οὐ μὴν οὐδὲ τότε ἐκ τῆς
Ἰταλίας ἐξεχώρησεν, ἀλλὰ τοῖς ὑποστρατήγοις πάντα
3 τὰ ἐκεῖ προστάξας αὐτὸς τῇ πόλει ἐφήδρευε, τὸ μὲν
δὴ τὸν Καίσαρα τῆς ἡγεμονίας παραλυθῆναι οὐδὲ
ἑαυτῷ ἀρέσκειν ἐπλάττετο, ἔπραττε δ' ὅπως, ὅταν
τὸν δεδομένον οἱ χρόνον διάρξῃ, τοῦτο δὲ οὐκ ἐς
μακρὰν ἀλλ' εὐθὺς ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει γενήσεσθαι
ἔμελλε, τά τε ὅπλα κατάθηται καὶ ἰδιωτεύσων οἴκαδε
4 ἐπανέλθῃ. καὶ διὰ τοῦτο Γάιόν τε Μάρκελλον ἀνε-
ψιὸν ἢ καὶ ἀδελφόν, λέγεται γὰρ ἑκάτερον, ὑπατεῦσαι,

ἐπειδὴ τῷ Καίσαρι, καίπερ ἐξ ἐπιγαμίας προσήκων,
ἐχθρὸς ἦν, καὶ τὸν Κουρίωνα τὸν Γάιον, δι' ἔχθρας
καὶ αὐτὸν ἐκ παλαιοῦ οἱ ὄντα, δημαρχῆσαι ἐποίησεν.
ὁ οὖν Καῖσαρ μήτ' ἄλλως ὑπομένων ἔκ τε τηλι- 60
καύτης καὶ ἐκ χρονίου ἡγεμονίας ἰδιωτεῦσαι, καὶ
φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς γένηται, παρεσκευά-
ζετο ὡς καὶ ἀκόντων αὐτῶν ἐν τῇ ἀρχῇ ἐμμενῶν,
καὶ στρατιώτας προσκατελέγετο καὶ χρήματα ἤθροιζεν
ὅπλα τε ἐποίει, καὶ καθ' ἡδονὴν πᾶσιν ἡγεῖτο. κἀν 2
τούτῳ καὶ τὰ οἴκοι τρόπον τινά, τοῦ μὴ πάντα βίᾳ
ἀλλὰ καὶ πειθοῖ τι πράττειν δοκεῖν, προδιοικήσασθαι
ἐθελήσας ἔγνω συναλλαγῆναι τῷ Κουρίωνι· τοῦ τε
γὰρ τῶν Κουριώνων γένους ἦν, καὶ τὴν γνώμην
ὀξύς, εἰπεῖν τε δεινός, τῷ τε πλήθει πιθανώτατος,
καὶ χρημάτων ἐς τὰ πάντα ἁπλῶς ἐξ ὧν ἢ αὐτός τι
πλεονεκτήσειν ἢ καὶ ἑτέρῳ διαπράξειν ἤλπιζεν ἀφει-
δέστατος. καὶ αὐτὸν πολλὰ μὲν ἐπελπίσας, πάντων 3
δὲ τῶν ὀφειλημάτων, συχνῶν διὰ τὸ πολλὰ δαπανᾶ-
σθαι ὄντων, ἀπαλλάξας ἀνηρτήσατο. πρὸς γὰρ τὴν
παροῦσαν ὧν ἔπραττε σπουδὴν οὔτε ἀργυρίου, ἅτε
καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἀργυρολογῶν, ἐφείδετο, καὶ
προσυπισχνεῖτό τισι παμπληθῆ ὧν οὐδὲ πολλοστὸν
μέρος δώσειν ἔμελλε. καὶ οὐ μόνον γε τοὺς ἐλευ- 4
θέρους ἀλλὰ καὶ τοὺς δούλους τούς τι καὶ ὁποσονοῦν
παρὰ τοῖς δεσπόταις σφῶν δυναμένους ἐθεράπευσε·
καὶ συχνοὶ αὐτῷ καὶ ἐκ τούτου καὶ τῶν ἱππέων καὶ
τῶν βουλευτῶν ὑπῆρξαν.
ὁ δ' οὖν Κουρίων ἐφρόνησε μὲν τὰ τοῦ Καίσαρος, 61
οὐ μέντοι καὶ παραχρῆμα φανερῶς αὐτὰ πράττειν
ἤρξατο· πρόφασίν τε γὰρ εὐπρεπῆ τοῦ μὴ καὶ ἑκὼν
ἀλλ' ἀναγκασθεὶς δὴ μεθεστηκέναι δόξαι ἐζήτει, καὶ
ἐνόμισεν, ὅσῳ ἂν ἐπὶ πλεῖον τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ ὡς

καὶ φίλος σφῶν συγγένηται, καὶ πλείω καὶ μείζω
2 τῶν ἀπορρήτων αὐτῶν μαθήσεσθαι. δι᾽ οὖν ταῦτα
ἐπὶ μακρότατόν τε ἐπεκρύψατο, καὶ ὅπως μηδένα
τρόπον ὑποπτευθῇ μεταβεβλῆσθαί τε καὶ οὐκ ἀνὰ
πρώτους καὶ πάντα τὰ ἐναντία τῷ Καίσαρι καί τότε
ἔτι καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν, καὶ ἐδημηγόρει κατ᾽ αὐ-
τοῦ ἀφ᾽ οὗ γε καὶ δημαρχεῖν ἤρξατο, καὶ ἐσηγεῖτο
3 πολλὰ καὶ ἄτοπα. καί τινα καὶ ἐπὶ τῇ βουλῇ τοῖς
τε δυνατωτάτοις σφῶν, οἵπερ που καὶ τὰ τοῦ Πομ-
πηίου μάλιστ᾽ ἔπραττον, ἔγραφεν, οὐχ ὅτι καὶ ἤθελεν
ἢ καὶ ἤλπιζέ τι αὐτῶν γνωσθήσεσθαι, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ
προσδεχομένων μήτε κατὰ τοῦ Καίσαρός τι ψηφισθείη,
πολλὰ γὰρ ἐπ᾽ αὐτῷ ὑπὸ πολλῶν ἐγράφετο, καὶ αὐ-
62 τὸς ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ μετασταίη. συχνὸν οὖν
ἐκ τούτου χρόνον ἄλλοτε ἄλλαις σκήψεσιν, ὥστε μη-
δὲν αὐτῶν τὸ παράπαν κυρωθῆναι, κατατρίψας ἀγα-
νακτεῖν τε προσεποιεῖτο, καὶ ἠξίου μῆνα ἄλλον πρὸς
τὰς ἀπ᾽ αὐτῶν δὴ νομοθεσίας ἐπεμβληθῆναι. τοῦτο
δὲ ἐγίγνετο μὲν ὁσάκις γε καὶ καθῆκον ἦν, οὐ μέντοι
κατ᾽ ἐκεῖνο συνέβαινεν, ὥσπερ που καὶ αὐτὸς ἅτε
2 ποντίφεξ ὢν ἠπίστατο. ὅμως δ᾽ οὖν δεῖν τε αὐτὸ
γενέσθαι ἔλεγε, καὶ τοὺς συνιερέας ὅσον ἀπὸ βοῆς
ἐξεβιάζετο· καὶ τέλος μὴ δυνηθεὶς αὐτοὺς πεῖσαι
συγκαταθέσθαι οἱ, ὥσπερ οὐδὲ ἐβούλετο, οὐδ᾽ ἄλλο
τι διὰ τοῦτο ψηφισθῆναι ἐπέτρεψεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ
3 φανεροῦ ἤδη τὰ τοῦ Καίσαρος διαδικαιῶν, ἐπειδὴ
μηδὲν κατ᾽ αὐτοῦ δῆθεν ἠδυνήθη ποιῆσαι, πᾶν ὅ,τι
ποτὲ ἐνεδέχετο, οὐ δεχθῆναι προΐσχετο, καὶ μάλισθ᾽
ὅτι πάντας τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας ταῦτά τε καταθέ-
σθαι καὶ τὰ στρατόπεδα διαλῦσαι χρή, ἢ μηδ᾽ ἐκεῖ-
νον ψιλώσαντας αὐτῶν ταῖς δυνάμεσι ταῖς τῶν ἀν-
4 τιστασιωτῶν ἐκδοῦναι. ἔλεγε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι καὶ

τὸν Καίσαρα ποιῆσαι αὐτὸ ἤθελεν, ἀλλ' ὅτι τὸν Πομπήιον εὖ ἠπίστατο μὴ πειθαρχήσοντα αὐτῷ, καὶ ἐκ τούτου καὶ ἐκείνῳ πρόφασις εὔλογος τοῦ μὴ διιέναι τοὺς στρατιώτας ἐδίδοτο.

ὁ οὖν Πομπήιος ἐπεὶ μηδὲν ἄλλως πράττων 63
ἤνυτε, πρός τε τὸ τραχὺ ἀπαρακαλύπτως ὥρμησε, καὶ ἐκ τοῦ προφανοῦς πάντα καὶ ἔλεγε καὶ ἐποίει κατὰ τοῦ Καίσαρος. οὐ μέντοι καὶ κατέπραξέ τι.
ἄλλοι τε γὰρ ἐκείνῳ πολλοὶ καὶ Λούκιος Παῦλος ὁ 2
τοῦ Μαρκέλλου συνάρχων, ὅ τε Πίσων ὁ Λούκιος ὁ πενθερὸς αὐτοῦ τιμητὴς ὢν συνηγωνίζοντο· καὶ γὰρ τιμηταὶ τὸν χρόνον τοῦτον ὅ τε Κλαύδιος ὁ Ἄππιος
καὶ ὁ Πίσων, καίτοι μὴ βουληθείς, ἐγένοντο. καὶ 3
οὗτος μὲν διὰ τὴν συγγένειαν ὑπῆρχε τῷ Καίσαρι, ὁ δὲ δὴ Κλαύδιος ἠναντιοῦτο μὲν αὐτῷ, τὰ γὰρ τοῦ Πομπηίου ᾑρεῖτο, οὐκ ἐλάχιστα δὲ καὶ ἄκων ὠφέλησε· πλείστους γὰρ καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν βουλευτῶν διέγραψεν, ἐκβιασάμενος τὸν συνάρχοντα, κἀκ τούτου πάντας αὐτοὺς τὰ τοῦ Καίσαρος φρονεῖν ἐποίησεν.
ὁ γὰρ Πίσων οὔτ' ἄλλως πράγματ' ἔχειν ἐθέλων καὶ 4
πρὸς τὴν τοῦ γαμβροῦ φιλίαν πολλοὺς θεραπεύων αὐτὸς μὲν οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησεν, ἐκείνῳ δὲ οὐκ ἀντέπραξε πάντας μὲν τοὺς ἐκ τῶν ἀπελευθέρων, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν πάνυ γενναίων, ἄλλους τε καὶ τὸν Κρίσπον τὸν Σαλούστιον τὸν τὴν ἱστορίαν γράψαντα,
ἀπελάσαντι ἐκ τοῦ συνεδρίου. τὸν μέντοι Κουρίωνα 5
μελλήσαντα καὶ αὐτὸν ἀπαλειφθήσεσθαι ἐξῃτήσατο
μετὰ τοῦ Παύλου, οὗπερ συγγενὴς ἦν· καὶ ὃς οὐ 64
διήλλαξε μὲν αὐτὸν διὰ τοῦτο, τὴν μέντοι γνώμην ἣν περὶ αὐτοῦ εἶχεν ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, ὥστε ἐκεῖνον ἀγανακτήσαντα τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ περιρρῆξαι. παραλαβὼν οὖν τοῦτον ὁ Μάρκελλος,

καὶ νομίσας ἐπί τε τῷ Κουρίωνι καὶ δι' αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῷ Καίσαρι δεινόν τι τὴν γερουσίαν ψηφιεῖσθαι,
2 γνώμας περὶ αὐτοῦ προέθηκεν. ὁ οὖν Κουρίων τὸ μὲν πρῶτον ἠναντιοῦτο μηδεμίαν περὶ αὐτοῦ γνώμην δοθῆναι· γνοὺς δὲ τὸ πολὺ τῶν βουλευτῶν τῶν τότε παρόντων τοὺς μὲν καὶ φρονοῦντας ὄντως τὰ
3 τοῦ Καίσαρος τοὺς δὲ πάνυ αὐτὸν δεδιότας, ἐπέτρεψέ σφισι διαγνῶναι, τοσοῦτον ὑπειπὼν ὅτι σύνοιδα μὲν ἐμαυτῷ τά τε ἄριστα καὶ τὰ συμφορώτατα τῇ πατρίδι πράττοντι, ὑμῖν μέντοι καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν παραδίδωμι χρήσασθαι ὅ,τι βούλεσθε. κατηγορήσας οὖν αὐτοῦ ὁ Μάρκελλος ὡς καὶ πάντως
4 ἁλωσομένου, ἔπειτ' ἐπειδὴ πρὸς τῶν πλειόνων ἀφείθη, δεινόν τε ἐποιήσατο, καὶ ἐκπηδήσας ἐκ τοῦ συνεδρίου πρὸς τὸν Πομπήιον ἐν τῷ προαστείῳ ὄντα ἦλθε, καὶ τήν τε φυλακὴν αὐτῷ τῆς πόλεως καὶ δύο στρατόπεδα πολιτικὰ αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, μηδενὸς ἐψηφισμένου, ἔδωκεν. οἱ δὲ δὴ στρατιῶται οὗτοι ὧδέ τε καὶ ἐπὶ τῷδε συνειλεγμένοι καὶ παρόντες
65 τότε ἦσαν. ὁ Πομπήιος πρότερον μέν, ἕως ἔτι τὸν Καίσαρα διὰ φιλίας εἶχε, στράτευμα ἓν τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου αὐτῷ στρατευομένων ἐδεδώκει· οὔτε γὰρ οὗτος πόλεμόν τινα διεχείριζε καὶ ἐκείνῳ χρεία στρα-
2 τιωτῶν ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ διηνέχθησαν, ἐθελήσας τοῦτό τε ἀπολαβεῖν παρ' αὐτοῦ καὶ ἔτι καὶ ἄλλο αὐτὸν προσαφελέσθαι ἐλογοποιήσεν ὡς τοῦ Βιβούλου στρατιωτῶν πρὸς τοὺς Πάρθους δεομένου, καὶ ἵνα γε μὴ καινοί δή τινες κατάλογοι γένωνται, τό τε γὰρ πρᾶγμα κατεπείγειν καὶ περιουσίαν σφίσι στρατοπέδων εἶναι ἔλεγε, ψηφισθῆναι. ἐποίησεν ὥστε ἑκάτερόν σφων,
3 ἑαυτόν τε καὶ τὸν Καίσαρα, δεῖν αὐτῷ πέμψαι. κἀκ τούτου τῶν μὲν συστρατευομένων οἱ οὐδένα ἀπέστειλε,

τὸ δὲ δὴ στράτευμα ἐκεῖνο ὅπερ τῷ Καίσαρι ἐδεδώ-
κει ἐκέλευσε τοῖς ἐπὶ τοῦτο ταχθεῖσιν αἰτῆσαι. καὶ
οὕτω τῷ μὲν λόγῳ ἀμφότεροι, τὸ δ' ἀληθὲς ὁ Καῖσαρ
μόνος τὰ δύο ἔπεμψεν· ᾔδει μὲν γὰρ τὸ γιγνόμενον, 4
ἐπειθάρχησε δὲ μὴ βουληθεὶς αἰτίαν ὡς καὶ ἀνηκου-
στηκὼς λαβεῖν, ἄλλως τε καὶ μέλλων ἐπὶ τῇ προ-
φάσει ταύτῃ πολλῷ πλείους στρατιώτας ἀντικα-
ταλέξειν.

ταῦτα οὖν τὰ στρατόπεδα παρεσκευάσθη μὲν ὡς 66
καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους πεμφθησόμενα, ἐπεὶ δ' οὐδὲν
αὐτῶν ἐδέησε, οὐδὲ γὰρ χρεία σφῶν ἦν, ὁ Μάρκελ-
λος πρότερον μὲν φοβηθεὶς μὴ τῷ Καίσαρι ἀποδο-
θῇ, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δεῖν εἶναι ἔλεγε, τότε δὲ τῷ Πομ-
πηίῳ, ὥσπερ εἶπον, ἐνεχείρισε. καὶ ἦν γὰρ ἐπ' 2
ἐξόδῳ τοῦ ἔτους τὰ γιγνόμενα, καὶ ἔμελλεν οὐκ ἐπὶ
πολύ, ἅτε μήτε τῇ βουλῇ μήτε τῷ δήμῳ δόξαντα,
ἰσχύσειν, ἐπήγετο πρὸς τὸν Πομπήιον Κορνήλιόν τε
Λέντουλον καὶ Γάιον Κλαύδιον τοὺς τῷ ὑστέρῳ ἔτει
ὑπατεύσειν μέλλοντας, καὶ ἐποίησε καὶ ἐκείνους τὰ
αὐτὰ προστάξαι· ἐπειδὴ γὰρ καὶ γράμματα τοῖς 3
ἀποδεδειγμένοις ἐς τὰς ἀρχὰς ἐκτιθέναι καὶ ἄλλα
τινὰ τῶν τῇ ἡγεμονίᾳ σφῶν προσηκόντων, καὶ πρὶν
ἐνίστασθαι αὐτήν, πράττειν ἔτι καὶ τότε ἐξῆν, καὶ
τούτου κύριοι ἐνόμιζον εἶναι. καὶ ὅ γε Πομπήιος,
καίπερ ἐς πάντα τἆλλα ἀκριβὴς ὤν, ὅμως οὐδὲν διὰ
τὴν στρατιωτῶν χρείαν ἐπολυπραγμόνησεν, οὔτε ἀφ'
ὧν οὔθ' ὅπως αὐτοὺς λαμβάνει, ἀλλὰ καὶ πάνυ
ἄσμενός σφας ἐδέξατο. οὐ μέντοι καὶ ἐπράχθη τι 4
οἷον ἄν τις ἐπὶ τηλικούτῳ τολμήματι γεγενῆσθαι
προσεδόκησεν, ἀλλὰ τὴν ἔχθραν μόνον τὴν πρὸς
τὸν Καίσαρα ἐνδειξάμενοι αὐτοὶ μὲν οὐδὲν ἄλλο
ἰσχυρὸν παρεσκευάσαντο, ἐκείνῳ δὲ καὶ ἐκ τούτου

πρόφασιν εὔλογον ἐς τὸ τὰ στρατόπεδα τὰ συνόντα οἱ καταςχεῖν παρέσχον. ὁ γὰρ Κουρίων ἐπί τε τούτοις πολλὴν ἐν τῷ πλήθει κατηγορίαν κατά τε τῶν ὑπάτων καὶ κατὰ τοῦ Πομπηίου ἐποιήσατο, καὶ ἐπειδὴ διῆρξε, πρὸς τὸν Καίσαρα εὐθὺς ἀφωρμήθη.

ΔΙΩΝΟΣ ΚΑΣΣΙΟΥ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ
ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

DIONIS CASSII COCCEIANI
HISTORIA ROMANA.

CUM ANNOTATIONIBUS

LUDOVICI DINDORFII.

VOL. II.

LIPSIAE.

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXIII.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑ.

Τότε μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραξε, μετὰ δὲ τοῦτο γράμ-
ματα παρὰ τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν βουλὴν λαβὼν
ἦλθέ τε ἐς τὴν Ῥώμην ἐν αὐτῇ τῇ νουμηνίᾳ ἐν ᾗ ὅ
τε Λέντουλος ὁ Κορνήλιος καὶ ὁ Κλαύδιος ὁ Γάιος a. u.
τὴν ἀρχὴν ἐνεστήσαντο, καὶ οὐ πρότερον τοῖς ὑπά- 705
τοις αὐτὰ ἀπέδωκε πρὶν ἐς τὸ συνέδριόν σφας ἀφι-
κέσθαι, μὴ καὶ ἔξω που λαβόντες αὐτὰ ἀποκρύψων-
ται. ἐπὶ πολὺ μὲν γὰρ καὶ ὣς ἀνέσχον, οὐκ ἐθελή- 2
σαντές σφας ἀναλέξασθαι· τέλος δὲ ὑπό τε Κυΐντου
Κασσίου Λογγίνου καὶ ὑπὸ Μάρκου Ἀντωνίου δη-
μαρχούντων ἠναγκάσθησαν αὐτὰ δημοσιεῦσαι. Ἀν- 3
τώνιος μὲν οὖν ἐν τούτῳ τότε τὸν Καίσαρα εὐεργε-
τήσας ἀντιλήψεσθαί τε πολλὰ καὶ ἐπὶ μεγάλων καὶ
αὐτὸς αἰωρηθήσεσθαι ἔμελλεν· ἐν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τά
τε ἄλλα ὅσα ποτὲ καλῶς τὸ κοινὸν ὁ Καῖσαρ ἐπεποιή-
κει ἐνεγέγραπτο, καὶ ἀπολογισμὸς ὑπὲρ ὧν ᾐτιάζετο.
καταλύσειν τε τὰ στρατόπεδα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκστή- 4
σεσθαι ὑπισχνεῖτο, ἂν καὶ ὁ Πομπήιος τὰ αὐτά οἱ
ποιήσῃ· ἐκείνου γὰρ τὰ ὅπλα ἔχοντος οὐδὲ ἑαυτὸν
δίκαιον εἶναι ἀναγκασθῆναι αὐτὰ ἀφεῖναι ἔλεγεν, ἵνα
μὴ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐκδοθῇ. διαψηφίσεως δὲ ἐπὶ τού- 2
τοις οὐ κατ' ἄνδρα, μὴ καὶ δι' αἰδῶ ἢ καὶ φόβον
τινὰ παρὰ τὰ δοκοῦντά σφισιν ἀποφήνωνται, ἀλλ'

ἐν τῇ ἐπὶ τάδε καὶ ἐπ' ἐκεῖνα τοῦ βουλευτηρίου μεταστάσει γενομένης, τὸν μὲν Πομπήιον οὐδεὶς ἀπαλλαγῆναι ἐκ τῶν ὅπλων ἐψηφίσατο, ἐν γὰρ τῷ προαστείῳ τὰς δυνάμεις εἶχε, τὸν δὲ δὴ Καίσαρα πάντες πλὴν Μάρκου τέ τινος Καιλίου καὶ τοῦ Κουρίωνος τοῦ τὰ γράμ-
2 ματα αὐτοῦ κομίσαντος. περὶ γὰρ τῶν δημάρχων οὐδὲν λέγω, ὅτι μηδὲ ἐν ἀνάγκῃ τινὶ μεταστῆναι ἐποιήσαντο, ἅτε καὶ ἐξουσίαν ἔχοντες εἴτε ἐβούλοντό τινα γνώμην συμβαλέσθαι εἴτε καὶ μή. ἔδοξε μὲν οὖν ταῦτα, οὐ μὴν καὶ κυρωθῆναί τι αὐτῶν οὔτε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὔτε ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ὅ τε Ἀντώνιος
3 καὶ ὁ Λογγῖνος ἐπέτρεψαν. ἀγανακτησάντων δὲ ἐπὶ τούτῳ τῶν ἄλλων καὶ ψηφισαμένων τὴν ἐσθῆτα ἀλλάξασθαι, κῦρος μὲν οὐδὲ τοῦθ' ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἔλαβεν, ἡ μέντοι γνώμη συνεγράφη καὶ τὸ ἔργον τὸ ἀπ' αὐτῆς ἐγένετο· πάντες γὰρ παραχρῆμα ἐξελθόντες ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ τὴν στολὴν μεταβαλόντες ἐσῆλθον αὖθις καὶ περὶ τιμωρίας αὐτῶν ἐβουλεύοντο.
2 ἰδόντες δὲ τοῦτ' ἐκεῖνοι τὰ μὲν πρῶτα ἀντέπραττον, ἔπειτα δὲ φοβηθέντες, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ Λέντουλος ὑπεξελθεῖν σφισι πρὶν τὰς ψήφους διενεχθῆναι παρήνεσεν, εἰπόν τε πολλὰ καὶ ἐμαρτύραντο, κἀκ τούτου μετὰ τοῦ Κουρίωνος καὶ μετὰ τοῦ Καιλίου ἀπῆραν πρὸς τὸν Καίσαρα, βραχὺ φροντίσαντες
3 ὅτι ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ διεγράφησαν. τότε μὲν οὖν τοῦτ' ἐγνώσθη, καὶ τοῖς ὑπάτοις ταῖς τε ἄλλαις ἀρχαῖς ἡ φυλακὴ τῆς πόλεως, ὥσπερ που εἰώθει γίγνεσθαι, ἐπετράπη· ὕστερον δὲ ἔξω τοῦ πωμηρίου πρὸς αὐτὸν τὸν Πομπήιον ἐλθόντες ταραχήν τε εἶναι ἔγνω-
4 σαν, καὶ ἐκείνῳ μὲν καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς στρατιώτας ἔδωκαν, τὸν δὲ δὴ Καίσαρα τήν τε ἀρχὴν τοῖς διαδόχοις παραδοῦναι καὶ τὰ στρατεύματα ἐντὸς ῥητῆς

ἡμέρας ἀφεῖναι, ἢ πολέμιον ὡς καὶ τἀναντία τῇ πατρίδι ποιοῦντα εἶναι ἐψηφίσαντο.

πυθόμενος οὖν ταῦτ' ἐκεῖνος ἔς τε Ἀρίμινον ἦλ- 4
θεν, ἔξω τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς τότε πρῶτον προχωρήσας, καὶ συναγαγὼν τοὺς στρατιώτας ἐκέλευσε τόν τε Κουρίωνα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐλθόντας σφίσι τὰ πραχθέντα διηγήσασθαι. γενομένου δὲ τούτου προσπαρώξυνεν αὐτούς, ἐπειπὼν ὅσα ὁ καιρὸς ἀπῄτει. καὶ μετὰ τοῦτο ἄρας ἐπ' αὐτὴν ἄντι- 2
κρυς τὴν Ῥώμην ἤλασε, πάσας τὰς ἐν ποσὶ πόλεις ἀμαχὶ προστιθέμενος, τῶν φρουρῶν τῶν μὲν ἐκλιπόντων αὐτὰς ἀσθενείᾳ, τῶν δὲ τὰ ἐκείνου ἀνθαιρουμένων. αἰσθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Πομπήιος, καὶ ἅμα καὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πᾶσαν παρὰ τοῦ Λαβιήνου μαθών, ἔδεισεν. οὗτος γὰρ ἐγκαταλιπὼν τὸν Καί- 3
σαρα ἐξηυτομόλησε καὶ πάντα οἱ τὰ ἀπόρρητα αὐτοῦ ἐξήγγειλε. θαυμάσειε μὲν οὖν ἄν τις ὅτι ἐς τὰ πρῶτα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀεί ποτε τιμηθείς, ὥστε καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις στρατοπέδων, ὁπότε ἐκεῖνος ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εἴη, ἄρχειν, ἐποίησε τοῦτο· αἴτιον 4
δὲ ὅτι αὐτός τε καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν περιβαλόμενος ὀγκηρότερον τῆς ἡγεμονίας διάγειν ἤρξατο, καὶ ὁ Καῖσαρ παρισούμενόν οἱ αὐτὸν ἰδὼν οὐκέθ' ὁμοίως ἠγάπα. τήν τε οὖν μεταβολὴν μὴ φέρων καὶ φοβηθεὶς ἅμα μὴ πάθῃ τι, μετέστη.

ὁ οὖν Πομπήιος ἔκ τε τῶν περὶ τοῦ Καίσαρος 5
αὐτῷ λεχθέντων, καὶ ὅτι ἰσχὺν ἀξιόμαχον οὔπω παρεσκεύαστο, καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει, τούς τε ἄλλους καὶ αὐτοὺς μάλιστα τοὺς στασιώτας, τόν τε πόλεμον ὀκνοῦντας μνήμῃ τῶν τε τοῦ Μαρίου καὶ τῶν τοῦ Σύλλου ἔργων καὶ ἀπαλλαγῆναι ἀσφαλῶς αὐτοῦ βουλομένους εἶδε, μετεβάλετο, καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν 2

Καίσαρα Λούκιόν τε Καίσαρα συγγενῆ αὐτῷ ὄντα
καὶ Λούκιον Ῥώσκιον στρατηγοῦντα αὐτεπαγγέλτους
ἀπέστειλεν, εἴ πως τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἐκφυγὼν ἔπειτ'
3 ἐπὶ μετρίοις τισὶ συμβαίη. ἀποκριναμένου δὲ ἐκεί-
νου τά τε ἄλλα ἅπερ ἐπεστάλκει, καὶ ὅτι αὐτὸς τῷ
Πομπηίῳ διαλεχθῆναι ἐθέλοι, τοῦτο μὲν οὐχ ἡδέως
οἱ πολλοὶ ἤκουσαν, δείσαντες μὴ καὶ κατὰ σφῶν τι
4 σύνθωνται· ἐπεὶ μέντοι οἱ πρέσβεις ἄλλα τε πολλὰ
ἐπαινοῦντες τὸν Καίσαρα ἔλεγον, καὶ τέλος οὔτε τι
κακὸν ὑπ' αὐτοῦ πείσεσθαί τινα καὶ τὰ στρατεύματα
αὐτίκα ἀφεθήσεσθαι προσυπισχνοῦντο, ἥσθησαν, καὶ
πρός τε ἐκεῖνον τοὺς αὐτοὺς αὖθις πρέσβεις ἔπεμψαν,
καὶ ἠξίουν ἐπιβοῶντες ἀεὶ καὶ πανταχοῦ καὶ ἀμφοτέ-
6 ρους ἅμα αὐτοὺς τὰ ὅπλα καταθέσθαι. φοβηθεὶς οὖν
διὰ ταῦθ' ὁ Πομπήιος, καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι πολὺ
τοῦ Καίσαρος, ἄν γε ἐπὶ τῷ δήμῳ γένωνται, ἐλατ-
τωθήσεται, αὐτός τε ἐς Καμπανίαν πρὶν τοὺς πρέ-
2 σβεις ἐπανελθεῖν, ὡς καὶ ῥᾷον ἐκεῖ πολεμήσων, προ-
απῆρε, καὶ τὴν βουλὴν ἅπασαν μετὰ τῶν τὰς ἀρχὰς
ἐχόντων ἀκολουθῆσαί οἱ ἐκέλευσεν, ἄδειάν τέ σφισι
δόγματι τῆς ἐκδημίας δούς, καὶ προειπὼν ὅτι τὸν
ὑπομείναντα ἔν τε τῷ ἴσῳ καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ τοῖς τὰ
3 ἐναντία σφίσι πράττουσιν ἕξοι. πρὸς δ' ἔτι καὶ τὰ
χρήματα τὰ δημόσια τά τε ἀναθήματα τὰ ἐν τῇ πό-
λει πάντα ἀναιρεθῆναι προσέταξεν αὐτοῖς ψηφίσα-
σθαι, ἐλπίζων παμπληθεῖς ἀπ' αὐτῶν στρατιώτας
ἀθροίσειν. τοσαύτην γὰρ εὔνοιαν αὐτοῦ πᾶσαι ὡς
εἰπεῖν αἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πόλεις εἶχον ὥστε, ἐπειδὴ
ἤκουσαν αὐτὸν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπικινδύνως νο-
σοῦντα, σωτήρια αὐτοῦ δημοσίᾳ θύσειν εὔξασθαι.
4 καὶ ὅτι μὲν μέγα καὶ λαμπρὸν τοῦτ' αὐτῷ ἔδοσαν,
οὐδ' ἂν εἷς ἀντιλέξειεν· οὐ γάρ ἐστιν ὅτῳ ποτὲ ἄλλῳ,

ἔξω τῶν μετὰ ταῦτα τὸ πᾶν κράτος λαβόντων, τοιοῦ-
τόν τι ἐψηφίσθη· οὐ μὴν καὶ ἀκριβῆ πίστιν τοῦ μὴ
οὐκ ἐγκαταλείψειν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐκ τοῦ κρείττονος
φόβον εἶχεν. ἐγνώσθη μὲν δὴ ταῦτα περί τε τῶν 5
χρημάτων καὶ περὶ τῶν ἀναθημάτων, οὐκ ἐκινήθη
δὲ οὐδέτερα· πυθόμενοι γὰρ ἐν τούτῳ τόν τε Καί-
σαρα μήτε τι εἰρηναῖον τοῖς πρέσβεσιν ἀποκεκρίσθαι
καὶ προσεγκαλεῖν σφισιν ὡς καὶ καταψευσαμένοις τινὰ
αὐτοῦ, καὶ τοὺς στρατιώτας πολλούς τε καὶ θρασεῖς 6
εἶναι καὶ πᾶν ὁτιοῦν, οἷά που φιλεῖ περὶ τῶν τοιού-
των ἐπὶ τὸ φοβερώτερον ἀγγέλλεσθαι, κακουργήσειν,
ἐφοβήθησαν, καὶ σπουδῇ τὴν ἔξοδον, πρὶν ἅψασθαί
τινος αὐτῶν, ἐποιήσαντο.

κἀκ τούτου καὶ ἐς τὰ ἄλλα ὁμοίως πάντα θορυ- 7
βώδης σφῶν καὶ ταραχώδης ἡ ἀνάστασις ἐγένετο. οἵ
τε γὰρ ἐξιόντες, ἦσαν δὲ πάντες ὡς εἰπεῖν οἱ πρῶτοι
καὶ τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἱππάδος καὶ προσέτι καὶ τοῦ
ὁμίλου, λόγῳ μὲν ἐπὶ πολέμῳ ἀφωρμῶντο, ἔργῳ δὲ 2
τὰ τῶν ἑαλωκότων ἔπασχον· τήν τε γὰρ πατρίδα καὶ
τὰς ἐν αὐτῇ διατριβὰς ἐκλιπεῖν καὶ τὰ ἀλλότρια τείχη
οἰκειότερα τῶν σφετέρων νομίζειν ἀναγκαζόμενοι δει-
νῶς ἐλυποῦντο. οἵ τε γὰρ πανοικησίᾳ ἀνιστάμενοι 3
τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς οἴκους τό τε ἔδαφος τὸ πατρῷον ὡς
καὶ τῶν ἀντιστασιωτῶν εὐθὺς ἐσόμενα ἀπέλειπον, καὶ
αὐτοὶ οὕτω τὴν γνώμην, ἄν γε καὶ περισωθῶσιν,
εἶχον ὡς κἀν τῇ Μακεδονίᾳ τῇ τε Θρᾴκῃ κατοική-
σοντες· τὴν γὰρ τοῦ Πομπηίου διάνοιαν οὐκ ἠγνόουν.
καὶ οἱ κατὰ χώραν τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας 4
τά τε ἄλλα τὰ τιμιώτατα καταλείποντες ἔχειν μέν τινα
ἐλπίδα τῆς πατρίδος ἐδόκουν, πολὺ δὲ δὴ τῶν ἑτέ-
ρων, ἅτε καὶ ἀπὸ τῶν φιλτάτων ἀπαρτώμενοι, διττῇ
τε τῇ τύχῃ καὶ ἐναντιωτάτῃ παραβαλλόμενοι, χαλε-

5 πωτέρως ἀπήλλασσον· τὰ γὰρ οἰκειότατα τῷ πολε-
μιωτάτῳ σφῶν ἐκδόντες ἔμελλον ἐθελοκακοῦντες μὲν
αὐτοὶ κινδυνεύσειν, προθυμούμενοι δὲ ἐκείνων στε-
ρηθήσεσθαι, καὶ προσέτι φίλον μὲν μηδέτερον,
ἐχθροὺς δὲ ἀμφοτέρους ἕξειν, Καίσαρα μὲν ὅτι μὴ
καὶ αὐτοὶ κατέμειναν, Πομπήιον δὲ ὅτι μὴ καὶ ἐκεῖνα
6 συνεπηγάγοντο. ὥστε καὶ ἐς ἀμφίβολον καὶ ταῖς γνώ-
μαις καὶ ταῖς εὐχαῖς ταῖς τε ἐλπίσι καθιστάμενοι τοῖς
τε σώμασιν ἅμα ἀπὸ τῶν οἰκειοτάτων σφίσιν ἀπ-
εσπῶντο καὶ τὰς ψυχὰς δίχα διῃροῦντο.

8 ταῦτα μὲν οὖν οἱ ἐξορμώμενοι ἔπασχον, οἱ δ'
ὑπολειπόμενοι διαφόροις μὲν ἀντιπάλοις δέ τισι καὶ
αὐτοὶ παθήμασι συνεφέροντο. οἵ τε γὰρ ἀπὸ τῶν
προσηκόντων σφίσιν ἀποζευγνύμενοι, οἷα τῶν τε
προστατῶν στερισκόμενοι καὶ ἐπαμῦναι αὐτοῖς ἥκι-
2 στα δυνάμενοι, τῷ τε πολεμίῳ ἐκδιδόμενοι καὶ ἐν τῇ
ἐξουσίᾳ τοῦ τῆς πόλεως κρατήσοντος ἐσόμενοι, αὐτοί
τε ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ τῶν ὕβρεων καὶ τῶν σφαγῶν
ὡς καὶ γιγνομένων ἤδη ἐταλαιπώρουν, καὶ περὶ ἐκεί-
νων οἵ τε ὀργήν σφισιν ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἔχοντες
τὰ αὐτὰ ἐπηρῶντο καὶ οἱ συγγνώμην τῆς ἀνάγκης
3 ποιούμενοι τὰ αὐτὰ ἐδεδίεσαν. καὶ τὸ λοιπὸν πλῆ-
θος σύμπαν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μηδεμία αὐτοῖς συγ-
γένεια πρὸς τοὺς ἀφορμωμένους ἦν, ὅμως ἐλυποῦντο
μὲν καὶ ἐπ' ἐκείνοις, οἱ μὲν γείτονας οἱ δὲ ἑταίρους
πολύ τε ἀπὸ σφῶν ἀφήξειν καὶ πολλὰ καὶ ἄτοπα καὶ
δράσειν καὶ πείσεσθαι ἐλπίζοντες, πολλῷ δὲ δὴ μά-
4 λιστα ἑαυτοὺς ὠλοφύροντο· τάς τε γὰρ ἀρχὰς καὶ
τὴν βουλὴν τούς τε ἄλλους τούς τι δυναμένους πάν-
τας, οὐ γάρ πω εἴ γέ τις αὐτῶν ὑπολειφθήσεται ᾔδε-
σαν, τῆς τε πατρίδος ἅμα καὶ σφῶν ἐξισταμένους
ὁρῶντες, καὶ μήτ' ἂν ἐκείνους, εἰ μὴ πάνυ πολλὰ

—

καὶ δεινὰ αὐτῇ ἐπήρτητο, φυγεῖν ποτε ἐθελῆσαι λο-
γιζόμενοι, καὶ αὐτοὶ ἔρημοι μὲν ἀρχόντων, ἔρημοι δὲ 5
συμμάχων γιγνόμενοι, πρός τε τὰ ἄλλα πάντα παισί
τέ τισιν ὀρφανοῖς καὶ γυναιξὶ χήραις ἐῴκεσαν, καὶ
τὰς ὀργὰς τάς τε ἐπιθυμίας τῶν ἐπιόντων καὶ πρῶ-
τοι ... τῆς τῶν προτέρων παθημάτων μνήμης, οἱ μὲν
αὐτοὶ πειραθέντες, οἱ δὲ καὶ ἐκείνων ἀκούοντες ὅσα
καὶ οἷα ὅ τε Μάριος καὶ ὁ Σύλλας ἐξειργάσαντο, μέ- 6
τριον οὐδὲν οὐδὲ ἐς τὸν Καίσαρα ὑπώπτευον, ἀλλὰ
καὶ πολὺ πλείω καὶ δεινότερα, ἅτε καὶ βαρβαρικοῦ
τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὄντος, πείσεσθαι
προσεδόκων.

οὕτως οὖν δὴ πάντων αὐτῶν διακειμένων, καὶ 9
μηδενός, ἔξω τῶν προσφιλῶν πῃ τῷ Καίσαρι δοκούν-
των εἶναι, ἐν ἐλαφρῷ τὸ πρᾶγμα ποιουμένου, καὶ
ἐκείνων δὲ πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν τρόπων, ἃς οἱ
πλείους πρὸς τὰ παρόντα σφῶν λαμβάνουσιν, οὐ φε-
ρεγγύῳ πίστει θαρσούντων, οὐδ' ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον
ὅση μὲν ταραχή, ὅσον δὲ καὶ πένθος ἐν τῇ τῶν τε
ὑπάτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνεξορμωμένων σφίσιν
ἐξόδῳ ἐγένετο. τήν τε γὰρ νύκτα πᾶσαν ἀναγκαζό- 2
μενοι καὶ περιφοιτῶντες ἐθορύβουν, καὶ ὑπὸ τὴν ἕω
πολὺς μὲν πρὸς τοῖς ἱεροῖς οἶκτος, καὶ γὰρ ἑκαστα-
χόθι περιιόντες εὐχὰς ἐποιοῦντο, πάντας αὐτοὺς ἐλάμ-
βανε· τούς τε γὰρ θεοὺς ἀνεκάλουν καὶ τὰ δάπεδα
κατεφίλουν, ὁσάκις τε ἐξ οἵων περιεγένοντο ἀνηριθ-
μοῦντο, καὶ ὅτι τὴν πατρίδα, ὃ μηπώποτε ἐτετόλ-
μητό σφισιν, ἐξέλειπον ὠδύροντο· πολὺς δὲ καὶ περὶ 3
τὰς πύλας θρῆνος ἦν· οἱ μὲν γὰρ ἀλλήλους τε ἅμα
καὶ ἐκείνην ὡς καὶ τελευταῖον ὁρῶντες ἠσπάζοντο,
οἱ δὲ ἑαυτούς τε ἐθρήνουν καὶ τοῖς ἐξιοῦσι συνηύ-
χοντο, καὶ οἵ γε πλείους ὡς καὶ προδιδόμενοι κατη-

ρῶντο· πάντες γὰρ καὶ οἱ ὑπομένοντες παμπαιδὶ καὶ
4 παγγυναικὶ παρῆσαν. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἐξωρ-
μῶντο, οἱ δὲ προέπεμπόν σφας· ἄλλοι τε ἐνεχρόνιζον
καὶ πρὸς τῶν γνωρίμων κατείχοντο, καί τινες περι-
βάλλοντες ἀλλήλους ἐπὶ πλεῖστον συνηρτῶντο. ἀκο-
λουθοῦντές τε τοῖς ἐξορμωμένοις οἱ ὑπομένοντες ἐπὶ
μακρότατον ἐπεβοῶντό τε ἅμα αὐτοὺς καὶ κατῴκτι-
ζον, ἄγειν τέ σφας ἢ καὶ ἐκείνους οἴκοι μένειν ἀξι-
5 οῦντες ἐπεθείαζον. κἀν τούτῳ ὀλολυγὴ ἐφ' ἑκάστῳ
αὐτῶν πολλὴ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων καὶ δάκρυα ἄπλετα
ἐγίγνετο· τὴν μὲν γὰρ τοῦ κρείττονος ἐλπίδα ἥκιστα,
ἅτε ἐν τοῖς τοιούτοις ὄντες, τὰ δὲ δὴ πάθη πρότερον
μὲν οἱ καταλειπόμενοι, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἀφορμώμε-
6 νοι προσεδέχοντο. εἴκασε δ' ἄν τις αὐτοὺς ἰδὼν δύο
τε δήμους καὶ δύο πόλεις ἐκ μιᾶς γίγνεσθαι, καὶ τὴν
μὲν ἀνίστασθαί τε καὶ φεύγειν, τὴν δὲ ἐγκαταλεί-
πεσθαί τε καὶ ἁλίσκεσθαι.

7 Πομπήιος μὲν οὖν οὕτω τὸ ἄστυ ἐξέλιπε, συχνοὺς
τῶν βουλευτῶν ἐπαγόμενος, ὑπελείφθησαν γάρ τινες,
οἱ μὲν τὰ τοῦ Καίσαρος φρονοῦντες, οἱ δὲ καὶ ἐκ
μέσου ἀμφοῖν ἱστάμενοι, καὶ καταλόγους τε ἐκ τῶν
πόλεων σπουδῇ ἐποιεῖτο καὶ χρήματα ἐξέλεγε, φρου-
10 ράς τε ὡς ἑκασταχόσε ἔπεμπε· Καῖσαρ δὲ ἐπειδὴ
ταῦτα ἔμαθε, πρὸς μὲν τὴν Ῥώμην οὐκ ἠπείχθη,
ἆθλόν τε γὰρ αὐτὴν ᾔδει τοῖς κρατήσουσι προκειμέ-
νην, καὶ οὐκ ἐπ' ἐκείνην ὡς καὶ πολεμίαν οἱ οὖσαν,
ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ἀντιστασιώτας ὑπὲρ αὐτῆς δῆθεν ἐπι-
2 στρατεύειν ἔλεγε, γράμματα δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν
πέμψας, δι' ὧν τόν τε Πομπήιον ἐς δίκην τινὰ προε-
καλεῖτο καὶ τοῖς ἄλλοις θαρσεῖν παρῄνει, κατὰ χώραν
τε αὐτοῖς μένειν ἐκέλευε, καὶ ὑπισχνεῖτο πολλὰ αὐ-
τοῖς. καὶ ἐπὶ Κορφίνιον, ἐπειδή οἱ ὑπὸ Λουκίου Δο-

μιτίου κατεχόμενον οὐ προσεχώρει, ὥρμησε, καί τινας
ἀπαντήσαντας μάχῃ κρατήσας ἐς πολιορκίαν τοὺς λοι-
ποὺς κατέκλεισεν. ὁ οὖν Πομπήιος, ἐπειδὴ οὗτοί τε 3
ἐπολιορκοῦντο καὶ τῶν ἄλλων πολλοὶ πρὸς τὸν Καί-
σαρα ἀπέκλινον, τῆς μὲν Ἰταλίας οὐδεμίαν ἔτ' ἐλ-
πίδα ἔσχεν, ἐς δὲ δὴ τὴν Μακεδονίαν τήν τε Ἑλλάδα
καὶ τὴν Ἀσίαν περαιωθῆναι ἔγνω· τῇ τε γὰρ μνήμῃ
ὧν ἐκεῖ ἐπεπράχει, καὶ τῇ τῶν δήμων τῇ τε τῶν βα-
σιλέων φιλίᾳ πολὺ ἐθάρσει. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἡ Ἰβη- 4
ρία αὐτῷ πᾶσα οἰκεία, οὐκ ἐδύνατο δὲ ἐς αὐτὴν
ἀσφαλῶς, ἅτε καὶ τοῦ Καίσαρος τὰς Γαλατίας ἔχον-
τος, κομισθῆναι. πρὸς δ' ἔτι καὶ ἐλογίζετο ὅτι, ἂν
ἀποπλεύσῃ, οὔτε ἐπιδιώξει τις αὐτὸν διά τε τὴν τῶν
πλοίων ἀπορίαν καὶ διὰ τὸν χειμῶνα, ἤδη γὰρ ἐκ
μετοπώρου ἦν, κἂν τούτῳ κατὰ σχολὴν πολλὰ μὲν ἐκ
τοῦ ὑπηκόου, πολλὰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ συμμαχικοῦ καὶ
χρήματα καὶ στρατεύματα ἀθροίσει. αὐτός τε οὖν ἐπὶ 11
τούτοις ἐς τὸ Βρεντέσιον ἀφωρμήθη, καὶ τὸν Δομί-
τιον ἐκλιπόντα τὸ Κορφίνιον ἀκολουθεῖν οἱ ἐκέλευσε.
καὶ ὅς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἰσχύν τέ τινα εἶχε καὶ ἐπ'
αὐτῇ ἐπήλπιζε, καὶ γὰρ τοὺς στρατιώτας τά τε ἄλλα
ἐτεθεραπεύκει καὶ χώρας ὑποσχέσει ὑπῆκτο· τῶν τε 2
γὰρ Συλλείων ἐγεγόνει καὶ πολλὴν ἐκ τῆς δυναστείας
ἐκείνης ἐκέκτητο, ὅμως ἐπειθάρχησε. καὶ ὁ μὲν παρε-
σκευάζετο ὅπως δι' ἀσφαλείας τινὸς ἐκχωρήσει· μα-
θόντες δὲ τοῦθ' οἱ συνόντες οἱ, καὶ κατοκνήσαντες
τὴν ἄφοδον ὡς καὶ φυγὴν οὖσαν, προσέθεντο τῷ
Καίσαρι. καὶ οἱ μὲν συνεστρατεύοντο αὐτῷ, Δομί- 3
τιος δὲ καὶ οἱ ἄλλοι βουλευταὶ ᾐτιάθησαν μὲν ὑπ'
αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀντιτάξει, ἀπελύθησαν δὲ καὶ πρὸς
τὸν Πομπήιον ἀπῆλθον.

ὁ δ' οὖν Καῖσαρ σπουδὴν μὲν εἶχε συμμῖξαί τε 12

αὐτῷ πρὶν ἐκπλεῦσαι, κἀν τῇ Ἰταλίᾳ διαπολεμῆσαι,
καταλαβεῖν τε αὐτὸν ἐν τῷ Βρεντεσίῳ ἔτ᾽ ὄντα· ἐπειδὴ
γὰρ τὰ πλοῖα οὐκ ἐξήρκεσέ σφισι, προέπεμψεν ἄλ-
λους τε καὶ τοὺς ὑπάτους, μὴ καὶ νεοχμώσωσί τι κατὰ
2 χώραν ὑπομείναντες· ἰδὼν δὲ τὸ δυσάλωτον τοῦ χω-
ρίου προεκαλέσατο αὐτὸν ἐς συνθήκας ὡς καὶ τὴν
εἰρήνην τήν τε φιλίαν ἀποληψόμενον. ἀποκριναμέ-
νου τε αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι τοῖς ὑπάτοις ἃ λέγει
κοινώσεται, ἐπειδὴ ἐδέδοκτό σφισι μηδένα τῶν πο-
λιτῶν τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντων ἐς λόγους δέχεσθαι,
3 προσέβαλε τῇ πόλει. καὶ αὐτὸν ὁ Πομπήιος ἡμέρας
μέν τινας ἠμύνατο, μέχρις οὗ τὰ πλοῖα ἐπανῆλθε·
διοικοδομήσας δὲ ἐν τούτῳ καὶ ἀποφράξας τὰς ἐς τὸν
λιμένα ὁδούς, μὴ καὶ ἐπίθηταί τις αὐτῷ ἐκπλέοντι,
ἔπειτα νυκτὸς ἐξανήχθη. καὶ ὁ μὲν ἀσφαλῶς ἐς τὴν
Μακεδονίαν ἐπεραιώθη, τὸ δὲ δὴ Βρεντέσιον δύο τε
ἐν αὐτῷ πλοῖα μεστὰ ἀνδρῶν ἑάλω.

13 Πομπήιος μὲν οὖν τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἄλλην
Ἰταλίαν οὕτως ἐξέλιπε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα τοῖς
πρόσθεν, ὅτε ἐς αὐτὴν ἐκ τῆς Ἀσίας κατέπλευσε, καὶ
ἑλόμενος καὶ πράξας· ἀφ᾽ ὧνπερ καὶ τὴν τύχην καὶ
2 τὴν δόξαν ἀντίπαλον ἐκτήσατο. τά τε γὰρ στρατόπεδα
πρότερον εὐθὺς ἐν τῷ Βρεντεσίῳ, ἵνα μή τι τοὺς
πολίτας λυπήσῃ, ἀφείς, ἕτερα δι᾽ αὐτοῦ τότε ἐκ τῆς
Ἰταλίας ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐξήγαγε· καὶ τοὺς πλούτους τῶν
βαρβάρων ἐς τὴν Ῥώμην ἀγαγών, πάνθ᾽ ὅσα ἠδυ-
3 νήθη τότε ἐξ αὐτῆς ἑτέρωσε ἐκόμισε· καὶ τῶν μὲν
οἴκοι πάντων ἀπέγνω, τοῖς δ᾽ ἀλλοτρίοις καὶ τοῖς γε
ὑφ᾽ ἑαυτοῦ ποτε δουλωθεῖσι συμμάχοις κατὰ τῆς πα-
τρίδος χρήσασθαι ἐνόει, καὶ ἐν αὐτοῖς πολὺ πλείω
ἐλπίδα καὶ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς δυναστείας ἢ ἐν
4 τοῖς εὐεργετηθεῖσιν ἐποιεῖτο. καὶ διὰ ταῦτα ἀντὶ μὲν

τῆς λαμπρότητος ἣν ἐκ τῶν πολέμων ἐκείνων κτησάμενος ἀφίκετο, ταπεινότητα πρὸς τὸν παρὰ τοῦ Καίσαρος φόβον ἀντιλαβὼν ἀπῆρεν, ἀντὶ δὲ τῆς εὐκλείας ἣν ἐκ τοῦ τὴν πατρίδα αὐξῆσαι ἔσχε, δυσκλεέστατος ἐπὶ τῇ τότε ἐκλείψει αὐτῆς ἐγένετο.

καὶ εὐθύς γε καταίρων ἐς τὸ Δυρράχιον ἔμαθεν 14
ὅτι οὐ καλῶς ἀπαλλάξει· στρατιώτας τε γὰρ κεραυνοὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρόσπλῳ ἔφθειραν, καὶ τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ ἀράχναι κατέσχον, ἐκβάντος τε ἐκ τῆς νεὼς αὐτοῦ ὄφεις τὸν στίβον ἐπισπόμενοι συνέχεον.
ἐκείνῳ μὲν δὴ ταῦτα τὰ τέρατα ἐγένετο, συνεβεβή- 2
κει δὲ καὶ πάσῃ τῇ πόλει τούτῳ τε τῷ ἔτει καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἕτερα. ὄντως γάρ που ἀμφοτέρωθεν ἐν ταῖς στάσεσι τὸ κοινὸν βλάπτεται· καὶ διὰ τοῦτο λύκοι τε καὶ βύαι πολλοὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄστει ὤφθη-
σαν, καὶ σεισμοὶ συνεχεῖς μετὰ μυκηθμῶν ἐγένοντο, 3
πῦρ τε ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς διῇξε, καὶ ἕτερον ἄλλα τε καὶ τὸν τοῦ Κυρίνου ναὸν κατέφλεξεν. ὅ τε ἥλιος σύμπας ἐξέλιπε, καὶ κεραυνοὶ σκῆπτρόν τε Διὸς καὶ ἀσπίδα κράνος τε Ἄρεος, ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἀνακείμενα, καὶ προσέτι καὶ τὰς στήλας τὰς τοὺς
νόμους ἐχούσας ἐλυμήναντο. ζῷά τε πολλὰ ἔξω τῆς 4
ἑαυτῶν φύσεως ἐγέννησέ τινα, καὶ λόγιά τινα ὡς καὶ τῆς Σιβύλλης ὄντα ᾔδετο, κάτοχοί τέ τινες γιγνόμενοι συχνὰ ἐθείαζον. καὶ πολίαρχος οὐδεὶς ἐς τὰς ἀνοχάς, ὥσπερ εἴθιστο, ᾑρέθη, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ πάντα τὰ ἐπιβάλλοντα αὐτῷ, ὥς γέ τισι δοκεῖ, διῴκησαν· ἕτεροι γὰρ ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει φασὶν αὐτοὺς
τοῦτο ποιῆσαι. καὶ ἐκεῖνο μὲν καὶ αὖθις ἐγένετο, τούτῳ 5
δὲ καὶ ὁ Περπέρνας ὁ μετὰ τοῦ Φιλίππου ποτὲ τιμητεύσας ἀπέθανεν, ὡς ἔφην, τελευταῖος πάντων τῶν ἐν τῇ τιμητείᾳ αὐτοῦ βουλευσάντων, καὶ ἐδόκει καὶ

6 τοῦτό τι νεοχμώσειν. ἐταράττοντο μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς
τέρασιν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, οἰόμενοι δὲ δὴ καὶ ἐλπίζον-
τες ἑκάτεροι ἐς τοὺς ἀντιστασιώτας σφῶν πάντα αὐτὰ
ἀποσκήψειν οὐδὲν ἐξεθύσαντο.
15 ὁ οὖν Καῖσαρ ἐς μὲν τὴν Μακεδονίαν οὐδὲ ἐπεί-
ρασε τότε πλεῦσαι, πλοίων τε γὰρ ἠπόρει ἅμα καὶ
περὶ τῇ Ἰταλίᾳ ἐδεδίει, μὴ αὐτὴν ἐκ τῆς Ἰβη-
ρίας οἱ τοῦ Πομπηίου ὑποστράτηγοι ἐπελθόντες κα-
τάσχωσι, τὸ δὲ δὴ Βρεντέσιον διὰ φυλακῆς, τοῦ μή
2 τινα τῶν ἀπηρκότων ἀναπλεῦσαι, ποιησάμενος πρός
τε τὴν Ῥώμην ἦλθε, καὶ τῆς γερουσίας οἱ ἔξω τοῦ
πωμηρίου ὑπό τε τοῦ Ἀντωνίου καὶ ὑπὸ τοῦ Λογγί-
νου παρασκευασθείσης, ἐκπεσόντες γὰρ ἐξ αὐτῆς τότε
αὐτὴν ἤθροισαν, ἐδημηγόρησε πολλὰ καὶ ἐπιεικῆ,
ὅπως πρός τε τὸ παρὸν εὔνοιαν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ
3 μέλλον ἐλπίδα χρηστὴν λάβωσιν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τε
γιγνομένοις ἀχθομένους καὶ ἐς τὸ στρατιωτικὸν πλῆ-
θος ὑποπτεύοντας αὐτοὺς ἑώρα, παραμυθήσασθαι
καὶ τιθασεῦσαί σφας τρόπον τινὰ ἠθέλησεν, ἵνα τά
γε ἐκείνων, ἕως ἂν διαπολεμήσῃ, ἐν ἡσυχίᾳ μείνῃ.
4 καὶ διὰ τοῦτ᾽ οὔτ᾽ ᾐτιάσατό τινα οὔτ᾽ ἠπείλησέ τινι
οὐδέν, ἀλλὰ καὶ καταδρομὴν κατὰ τῶν πολεμεῖν πο-
λίταις ἐθελόντων οὐκ ἄνευ ἀρῶν ἐποιήσατο, καὶ τὸ
τελευταῖον πρέσβεις ὑπέρ τε τῆς εἰρήνης καὶ ὑπὲρ
τῆς ὁμονοίας σφῶν παραχρῆμα πρός τε τοὺς ὑπάτους
16 καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον πεμφθῆναι ἐσηγήσατο. τὰ
δ᾽ αὐτὰ ταῦτα καὶ πρὸς τὸν δῆμον, καὶ αὐτὸν ἔξω
τοῦ πωμηρίου συνελθόντα, εἰπὼν σῖτόν τε ἐκ τῶν
νήσων μετεπέμψατο καὶ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δρα-
χμὰς ἑκάστῳ δώσειν ὑπέσχετο. καὶ ὁ μὲν τούτοις
αὐτοὺς δελεάσειν ἤλπιζεν, οἱ δ᾽ ἄνθρωποι λογιζόμε-
νοι ὅτι οὔτε φρονοῦσιν οὔτε πράττουσι τὰ αὐτὰ οἵ τε

ἐφιέμενοί τινων καὶ οἱ τυχόντες, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς 2
ἀρχαῖς τῶν ἔργων πάντα τὰ ἥδιστα προβάλλουσι τοῖς
ἀντιπρᾶξαί τι δυναμένοις, ἐπειδὰν δὲ κατορθώσωσιν
ὅσα βούλονται, οὔτε τινὸς αὐτῶν μνημονεύουσι καὶ
ἐπ' αὐτοὺς ἐκείνους ταῖς δυνάμεσιν ἃς παρ' αὐτῶν
ἔλαβον χρῶνται, μεμνημένοι δὲ καὶ τὸν Μάριον τόν
τε Σύλλαν, ὡς πολλὰ καὶ φιλάνθρωπα πολλάκις σφί- 3
σιν εἰπόντες οἷα ἀνθ' οἵων ἔδρασαν, καὶ προσέτι καὶ
τὴν τοῦ Καίσαρος χρείαν αἰσθόμενοι, τά τε ὅπλα αὐ-
τοῦ πολλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς πόλεως ὁρῶντες ὄντα,
οὔτε πιστεύειν τοῖς λεγομένοις οὔτε θαρρεῖν ἐδύ-
ναντο, ἀλλ' ἔναυλον τὸν ἐκ τοῦ πρὶν φόβον ἔχοντες 4
καὶ ἐκεῖνον ὑπετόπουν, καὶ μάλισθ' ὅτι οἱ πρέσβεις
οἱ τὰς καταλλαγὰς δῆθεν πρυτανεύσοντες ᾑρέθησαν
μέν, οὐκ ἐξῆλθον δέ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐμνήσθη ποτὲ περὶ
αὐτῶν ὁ Πίσων ὁ πενθερὸς αὐτοῦ αἰτίαν ἔσχε. τοσού- 17
του τε ἐδέησαν τὰ χρήματα ἃ ὑπέσχετό σφισι τότε γε
λαβεῖν, ὥστε καὶ τἆλλα οἱ πάνθ' ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ
ἦν πρὸς τὴν τῶν στρατιωτῶν, οὓς ἐφοβοῦντο τροφὴν
ἔδοσαν. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὡς καὶ ἀγαθοῖς οὖσι
τὴν ἐσθῆτα τὴν εἰρηνικὴν μετημπίσχοντο· οὐδέπω
γὰρ αὐτὴν μετειλήφεσαν. ἀντεῖπε μὲν οὖν πρὸς τὴν 2
περὶ τῶν χρημάτων ἐσήγησιν Λεύκιός τις Μέτελλος
δήμαρχος, καὶ ἐπειδὴ μηδὲν ἐπέρανε, πρός τε τοὺς
θησαυροὺς ἦλθε καὶ τὰς θύρας αὐτῶν ἐν τηρήσει
ἐποιήσατο· σμικρὸν δὲ δὴ καὶ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ,
ὥσπερ που καὶ τῆς παρρησίας, οἱ στρατιῶται φρον-
τίσαντες τήν τε βαλανάγραν διέκοψαν, τὴν γὰρ κλεῖν
οἱ ὕπατοι εἶχον, ὥσπερ οὐκ ἐξόν τισι πελέκεσιν ἀντ'
αὐτῆς χρήσασθαι, καὶ πάντα τὰ χρήματα ἐξεφόρη-
σαν. καὶ μέντοι καὶ τὰ ἄλλα τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς 3
μοι πολλαχόθι εἴρηται, ὀνόματι μὲν ἰσονομίας, καὶ

γὰρ διὰ τοῦ Ἀντωνίου τὰ πλείω αὐτῶν ἐσεφέρετο,
ἔργῳ δὲ δυναστείας καὶ ἐψηφίζετο καὶ ἐπράττετο.
τούς τε γὰρ ἀντιστασιάζοντάς σφισι πολεμίους ἑκά-
τεροι τῆς πατρίδος ὀνομάζοντες, καὶ ἑαυτοὺς ὑπὲρ
τῶν κοινῶν πολεμεῖν λέγοντες, τά τε ἴδια μόνα ηὖ-
ξον, κἀκεῖνα ὁμοίως ἀμφότεροι ἔφθειρον.
18 ὁ δ' οὖν Καῖσαρ ταῦτά τε οὕτως ἐποίησε, καὶ
τὴν Σαρδὼ τήν τε Σικελίαν ἀμαχὶ κατέσχεν, ἐκχω-
ρησάντων τῶν τότε ἐν αὐταῖς ἀρχόντων. τόν τε Ἀρι-
στόβουλον οἴκαδε ἐς τὴν Παλαιστίνην, ὅπως τῷ Πομ-
2 πηίῳ τι ἀντιπράξῃ, ἔστειλε· καὶ τοῖς παισὶ τῶν ὑπὸ
τοῦ Σύλλου ἐπικηρυχθέντων ἀρχὰς αἰτεῖν ἐφῆκε, τά
τε ἄλλα πάντα, καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ ἐν τῇ λοιπῇ
Ἰταλίᾳ, πρὸς τὸ ἐπιτηδειότατον ἑαυτῷ ὡς ἐκ τῶν
3 παρόντων κατέστησε. καὶ ἐκεῖνα μὲν τῷ Ἀντωνίῳ
ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ἰβηρίαν, τά τε τοῦ Πομ-
πηίου ἰσχυρῶς αἱρουμένην καὶ ἐς δέος αὐτόν, μὴ καὶ
τὰς Γαλατίας προσαποστήσῃ, καθιστᾶσαν, ὥρμησε.
4 κἀν τούτῳ ἄλλοι τε βουλευταὶ καὶ ὁ Κικέρων, μηδὲ
ἐς ὄψιν τῷ Καίσαρι ἐλθών, πρὸς τὸν Πομπήιον ὥς
γε τά τε δικαιότερα πράττοντα καὶ τῷ πολέμῳ κρα-
5 τήσοντα ἀπεχώρησεν. οἵ τε γὰρ ὕπατοι, πρὶν ἐκ-
πλεῖν, καὶ ἐκεῖνος, ἅτε ἀντὶ ὑπάτου ἄρχων, πάντας
αὐτοὺς ἐκέλευσαν ἐς Θεσσαλονίκην ἀκολουθῆσαι, ὡς
τοῦ μὲν ἄστεως πρὸς πολεμίων τινῶν ἐχομένου, αὐ-
τοὶ δὲ ἥ τε γερουσία ὄντες καὶ τὸ τῆς πολιτείας πρό-
6 σχημα, ὅπου ποτ' ἂν ὦσιν, ἕξοντες. καί σφισι διὰ
ταῦτα τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων οἱ πλείους,
οἱ μὲν εὐθὺς τότε, οἱ δὲ καὶ ὕστερον, καὶ αἱ πόλεις
πᾶσαι, ὅσαι μὴ ὑπὸ τῶν τοῦ Καίσαρος ὅπλων κατείρ-
γοντο, προσεχώρησαν.
19 οἱ μέντοι Μασσαλιῶται μόνοι τῶν ἐν τῇ Γαλατίᾳ

οἰκούντων οὔτε συνήραντο τῷ Καίσαρι οὔτε ἐς τὴν
πόλιν ἐσεδέξαντο, ἀλλὰ καὶ ἀπόκρισιν αὐτῷ ἀξιομνη-
μόνευτον ἔδοσαν· τῷ τε γὰρ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων 2
συμμαχεῖν καὶ ἐκείνοις ἐπιτηδείως ἀμφοτέροις ἔχειν,
καὶ μήτε πολυπραγμονεῖν τι μήθ᾽ ἱκανοὶ διακρῖναι
πότερος αὐτῶν ἀδικεῖ εἶναι ἔφασαν, ὥστε εἰ μέν τις
ὡς φίλος ἐθέλοι πρὸς σφᾶς ἐλθεῖν, καὶ ἀμφοτέρους
αὐτοὺς ἄνευ τῶν ὅπλων δέξεσθαι ἔλεγον, ἐπὶ πο-
λέμῳ δὲ οὐδέτερον. καταστάντες τε ἐς πολιορκίαν 3
αὐτόν τε ἐκεῖνον ἀπεκρούσαντο, καὶ τῷ Τρεβωνίῳ
τῷ τε Βρούτῳ τῷ Δεκίμῳ μετὰ τοῦτο προσεδρεύσασί
σφισιν ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον. ὁ γὰρ Καῖσαρ χρόνον
μέν τινα, ὡς καὶ ῥᾳδίως αὐτοὺς αἱρήσων, προσεκαρ-
τέρησε, καὶ γὰρ αὐτῷ δεινὸν ἐδόκει εἶναι ὅτι καὶ τῆς
Ῥώμης ἀμαχὶ κρατήσας ὑπὸ Μασσαλιωτῶν οὐκ ἐδέ-
χετο, ἔπειτα ἐπειδὴ ἀντήρκουν, ἐκείνους μὲν ἑτέροις 4
προσέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ἰβηρίαν ἠπείχθη. ἐπε- 20
πόμφει μὲν γὰρ ἐς αὐτὴν Γάιον Φάβιον, δείσας δὲ
μὴ καθ᾽ ἑαυτὸν ἀγωνισάμενος πταίσῃ, καὶ αὐτὸς
ἐστράτευσεν. εἶχον δὲ τότε τὰ πράγματα τὰ περὶ τὸν
Ἴβηρα ὅ τε Ἀφράνιος καὶ ὁ Πετρήιος, καὶ φυλακὴν
μὲν καὶ τῆς ὑπερβολῆς τῶν ὀρῶν ἐπεποίηντο, τὸ δ᾽
ὅλον ἐς Ἰλέρδαν τὰς δυνάμεις ἀθροίσαντες ἐνταῦθα
τοὺς ἐπιόντας ὑπέμενον. καὶ τῷ μὲν Φαβίῳ τήν τε 2
ἐπὶ τοῦ Πυρηναίου φρουρὰν ποιησαμένῳ καὶ τὸν πο-
ταμὸν τὸν Σίκοριν διαβαίνοντι προσπεσόντες ἐξαί-
φνης πολλοὺς ἀπέκτειναν ἀποληφθέντας· ἡ γὰρ γέ-
φυρα πρὶν διελθεῖν αὐτοὺς καταρραγεῖσα πλεῖστόν
σφισι συνήρατο· τῷ δὲ δὴ Καίσαρι ἐπελθόντι τε οὐ 3
πολλῷ ὕστερον καὶ τὸν ποταμὸν καθ᾽ ἑτέραν γέφυ-
ραν διαβάντι, προκαλουμένῳ τε αὐτοὺς ἐς μάχην οὐκ
ἐτόλμησαν ἐπὶ πάνυ πολλὰς ἡμέρας συμβαλεῖν, ἀλλ᾽

4 ἀντιστρατοπεδευσάμενοι αὐτῷ ἡσύχαζον. θαρσήσας
οὖν ἐκ τούτου καταλαβεῖν τὸ χωρίον τὸ μεταξὺ τοῦ
τε ταφρεύματός σφων καὶ τῆς πόλεως καρτερὸν ὂν
ἐπεχείρησεν, ὡς καὶ τῶν τειχῶν αὐτοὺς ἀποκλείσων.
αἰσθόμενοι δὲ τοῦτο οἱ περὶ τὸν Ἀφράνιον προκατέ-
5 σχον αὐτό, καὶ τούς τε προσβάλλοντάς σφισιν ἀπεώ-
σαντο, καὶ φεύγουσιν αὐτοῖς ἐπισπόμενοι τοὺς ἀντ-
επεξελθόντας ἐκ τοῦ ἐρύματος ὑπέστησαν, ἐνδόντες
τε ἐξεπίτηδες ὑπηγάγοντό σφας ἐς χωρία ἑαυτοῖς
ἐπιτήδεια, κἀνταῦθα πολλῷ πλείους ἐφόνευσαν. κἀκ
τούτων ἐπιθαρσήσαντες τοῖς τε προνομεύουσιν αὐ-
τῶν ἐπετίθεντο καὶ τοὺς ἀποσκεδαννυμένους ἐλύ-
6 πουν· καί ποτε διαβάντων τινῶν ἐς τὰ ἐπέκεινα τοῦ
ποταμοῦ, κἀν τούτῳ χειμῶνός τε πολλοῦ γενομένου
καὶ τῆς γεφύρας ᾗ ἐκέχρηντο διαφθαρείσης, ἐπιδιέ-
βησαν κατὰ τὴν ἑτέραν γέφυραν τὴν πρὸς τῇ πόλει
οὖσαν καὶ πάντας αὐτοὺς ἀνάλωσαν, μηδενός σφισιν
ἐπαμῦναι δυνηθέντος.

21 ὁ οὖν Καῖσαρ, ὡς ταῦτ' ἐγίγνετο καὶ οὔτε τῶν
συμμάχων τις ἐπεκούρει οἱ, ἐκδεχόμενοι γὰρ αὐτοὺς
οἱ ἐναντίοι, ὡς ἑκάστους αἴσθοιντο προσιόντας, ...,
τά τ' ἐπιτήδεια, ἅτε ἔν τε ἀλλοτρίᾳ ὢν καὶ πταίων,
2 χαλεπῶς ἐπορίζετο, ἐν παντὶ ἐγένετο. πυνθανόμενοι
δὲ ταῦθ' οἱ ἐν οἴκῳ Ῥωμαῖοι ἐκείνου τε ὡς οὐκέτι
πλείω χρόνον περιοίσοντος ἀπέγνωσαν καὶ πρὸς τὸν
Πομπήιον ἀπέκλιναν· καί τινες καὶ τότε πρὸς αὐτὸν
3 ἄλλοι τε καὶ βουλευταὶ ἀπῆραν. καὶ εἴ γε μὴ οἱ Μασ-
σαλιῶται ἐν τούτῳ ναυμαχίᾳ πρὸς τοῦ Βρούτου τῷ
τε μεγέθει τῶν νεῶν αὐτοῦ καὶ τῇ ῥώμῃ τῶν ἐπι-
βατῶν, καίπερ καὶ τῷ Δομιτίῳ συμμάχῳ χρώμενοι
καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν ναυτικῶν προέχοντες, ἡττήθη-
σαν κἀκ τούτου παντελῶς ἀπεκλείσθησαν, οὐδὲν ἂν

—

ἐκώλυσε πάντα τὰ πράγματα αὐτοῦ φθαρῆναι. νῦν 4
δὲ ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐκ παρασκευῆς τοῖς Ἴβηρσιν ἀγγελ-
θέντα ταῦτα οὕτως ἠλλοίωσέ τινας αὐτῶν ὥστε καὶ
τὰ τοῦ Καίσαρος φρονῆσαι. καὶ αὐτοὺς παραλαβὼν
τῆς τε τροφῆς ηὐπόρησε καὶ γεφύρας κατεσκεύασε,
τούς τε ἐναντίους ἐλύπει, καί ποτε συχνοὺς αὐτῶν
αἰφνίδιον ἐν τῇ χώρᾳ πλανωμένους ἀπολαβὼν ἀπώ-
λεσεν.

ὁ οὖν Ἀφράνιος ἀθυμήσας ἐπὶ τούτοις, καὶ τὰ 22
ἐν Ἰλέρδᾳ οὔτε ἀσφαλῆ οὔτε ἐπιτήδεια πρὸς χρό-
νιον διατριβὴν ἰδὼν ὄντα, ἀναχωρῆσαι πρός τε τὸν
Ἴβηρα καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖ πόλεις ἔγνω, καὶ νυκτός,
ὡς λήσων ἢ φθάσων τοὺς ἐναντίους, ἄρας ἐπορεύετο.
καὶ οὐκ ἔλαθε μὲν ἀνιστάμενος, οὐ μέντοι καὶ εὐθὺς 2
ἐπεδιώχθη· ὁ γὰρ Καῖσαρ οὐχ ἡγήσατο ἀσφαλὲς εἶ-
ναι ἐν σκότῳ πολεμίοις ἐμπείροις τῆς χώρας μετὰ
ἀπείρων ἐπακολουθῆσαι. ὡς μέντοι ἡ ἡμέρα διέ-
λαμψεν, ἠπείχθη, καὶ αὐτοὺς ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ κατα-
λαβὼν πανταχόθεν ἐξαπίνης πόρρωθεν περιεστοιχί-
σατο· τῷ τε γὰρ πλήθει πολὺ περιῆν καὶ τὸ χωρίον
κοῖλον ὂν συμμαχοῦν ἔσχεν. ὁμόσε γὰρ οὐκ ἠθέλησέ 3
σφισι χωρῆσαι, τὸ μέν τι φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐς ἀπό-
νοιαν καταστάντες ἐξεργάσωνταί τι δεινόν, τὸ δὲ καὶ
ἄλλως ἀκονιτί σφας παραστήσεσθαι ἐλπίσας. ὃ καὶ
ἐγένετο· ὡς γὰρ πολλαχῇ πειράσαντες οὐδαμῇ δια-
πεσεῖν ἠδυνήθησαν, καὶ ἔκ τε τούτου καὶ ἐκ τῆς
ἀγρυπνίας τῆς τε πορείας ἐκεκμήκεσαν, καὶ προσέτι
οὔτε τροφὴν εἶχον, αὐθημερὸν γὰρ τὸν σταθμὸν δια- 4
τελέσειν προσδοκήσαντες οὐδὲν ἐπηνέγκαντο, οὔθ'
ὕδατος εὐπόρουν, τὰ γὰρ χωρία ἐκεῖνα δεινῶς ἐστιν
ἄνυδρα, παρέδοσάν σφας, ἐφ' ᾧ μήτε τι δεινὸν πά-
θωσι μήτε ἐπὶ τὸν Πομπήιον ἀναγκασθῶσίν οἱ συ-

23 στρατεῦσαι. καὶ αὐτοῖς ἀκριβῶς ἑκάτερον ὁ Καῖσαρ
ἐφύλαξεν· οὔτε γὰρ ἀπέκτεινε τὸ παράπαν τῶν ἐν
τούτῳ τῷ πολέμῳ ἁλόντων οὐδένα, καίτοι ἐκείνων
ποτὲ ἐν ἀνοχῇ τινι ἀφυλάκτως τινὰς τῶν ἑαυτοῦ ἔχον-
τας φθειράντων, οὔτε τῷ Πομπηίῳ ἀντιπολεμῆσαι
ἐξεβιάσατο, ἀλλὰ τοὺς μὲν λογιμωτάτους ἠφίει, τοῖς
δ' ἄλλοις ἐθελονταῖς συμμάχοις διά τε τὰ κέρδη καὶ
2 διὰ τὰς τιμὰς ἐχρῆτο. καὶ οὐκ ἐλάχιστά γε ἐκ τού-
των οὔτε ἐς τὴν δόξαν οὔτε ἐς τὰ πράγματα ἀπώ-
νατο· τάς τε γὰρ πόλεις τὰς ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ πάσας καὶ
τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐκεῖ πάντας, ἦσαν δὲ ἄλλοι τε
ἐν τῇ Βαιτικῇ καὶ μετὰ Μάρκου Τερεντίου Οὐάρρω-
24 νος ὑποστρατήγου συχνοί, προσεποιήσατο. παραλαμ-
βάνων τε οὖν ἅμα αὐτοὺς καὶ καθιστάμενος διέδραμε
μέχρι Γαδείρων. καὶ ἐλύπησε μὲν οὐδένα οὐδὲν πλὴν
χρημάτων ἐκλογῆς, ταῦτα γὰρ παμπληθῆ ἐσέπραξεν,
ἐτίμησε δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ πολλούς, καὶ τοῖς γε
Γαδειρεῦσι πολιτείαν ἅπασιν ἔδωκεν, ἣν καὶ ὁ δῆ-
2 μός σφισιν ὕστερον ἐπεκύρωσε. τοῦτο δὲ ἐποίησεν
ἀμειβόμενός σφας τῆς τοῦ ὀνείρου ὄψεως, δι' ἧς ἐν-
ταῦθα, ὅτε ἐταμίευσε, συγγεγονέναι τῇ μητρὶ ἔδοξε,
καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς μοναρχίας, ὥσπερ
εἶπον, ἔλαβε. πράξας δὲ ταῦτα τὸ μὲν ἔθνος ἐκεῖνο
τῷ Λογγίνῳ τῷ Κασσίῳ προσέταξεν, ἐπειδὴ συνήθης
αὐτοῖς ἐκ τῆς ταμιείας ἦν ὑπὸ τῷ Πομπηίῳ ἐτετα-
3 μιεύκει ἦν· αὐτὸς δὲ μέχρι Ταρρακώνης πλοίοις ἐκο-
μίσθη. ἐντεῦθεν δὲ διὰ τοῦ Πυρηναίου προχωρῶν
τρόπαιον μὲν οὐδὲν ἐπ' αὐτοῦ ἔστησεν, ὅτι μηδὲ τὸν
Πομπήιον καλῶς ἀκούσαντα ἐπὶ τούτῳ ᾔσθετο, βω-
μὸν δὲ δὴ ἐκ λίθων ξεστῶν συνῳκοδομημένον μέγαν
οὐ πόρρω τῶν ἐκείνου τροπαίων ἱδρύσατο.

25 ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, οἱ Μασσαλιῶται νεῶν

σφισι παρὰ τοῦ Πομπηίου αὖθις πεμφθεισῶν ἀνεκιν-
δύνευσαν. καὶ ἡττήθησαν μὲν καὶ τότε, διεκαρτέ-
ρουν δέ, καίτοι καὶ τὴν Ἰβηρίαν ἤδη τὸν Καίσαρα
ἔχοντα πυνθανόμενοι, καὶ τάς τε προσβολὰς ἰσχυρῶς 2
ἀπεκρούοντο, καὶ διοκωχήν τινα ὡς καὶ τῷ Καίσαρι,
ἐπειδὰν ἔλθῃ, προσχωρήσοντες ποιησάμενοι τόν τε
Δομίτιον ὑπεξέπεμψαν, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπιθε-
μένους σφίσιν ἐν ταῖς σπονδαῖς νυκτὸς οὕτω διέθε-
σαν ὥστε μηδὲν ἔτι τολμῆσαι. τῷ μέντοι Καίσαρι 3
αὐτῷ ἐλθόντι ὡμολόγησαν· καὶ ὃς ἐκείνων τότε μὲν
τά τε ὅπλα καὶ τὰς ναῦς τά τε χρήματα ἀφείλετο,
ὕστερον δὲ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα πλὴν τοῦ τῆς ἐλευ-
θερίας ὀνόματος. ἀνθ' ὧν ἡ Φώκαια ἡ μητρόπολίς
σφων ἐλευθέρα ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ἀφείθη.

καὶ στρατιωτῶν τινων ἐν Πλακεντίᾳ στασιασάν- 26
των καὶ μηκέτ' ἀκολουθῆσαί οἱ ἐθελόντων, πρόφα-
σιν μὲν ὡς τεταλαιπωρημένων, τὸ δ' ἀληθὲς ὅτι
μήτε τὴν χώραν διαρπάζειν μήτε τἆλλα ὅσα ἐπεθύ-
μουν ποιεῖν αὐτοῖς ἐπέτρεπε, καὶ γὰρ ἤλπιζον οὐδε-
νὸς ὅτου οὐ τεύξεσθαι παρ' αὐτοῦ ἅτε καὶ ἐν χρείᾳ
τοσαύτῃ σφῶν ὄντος, οὐχ ὑπεῖξεν, ἀλλὰ συγκαλέσας 2
καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς ἄλλους, τῆς τε παρ' αὐτῶν
ἀσφαλείας ἕνεκα, καὶ ἵνα τῶν τε λεγομένων ἀκού-
σαντες καὶ τοὺς κολαζομένους ἰδόντες μηδὲν ἔξω τῶν
καθηκόντων ἐθελήσωσι πρᾶξαι, ἔλεξε τάδε.

"ἐγώ, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, βούλομαι μὲν φι- 27
λεῖσθαι ὑφ' ὑμῶν, οὐ μέντοι καὶ συνεξαμαρτάνειν
ἂν ὑμῖν διὰ τοῦθ' ἑλοίμην· ἀγαπῶ τε γὰρ ὑμᾶς, καὶ
ἐθέλοιμ' ἄν, ὡς πατὴρ παῖδας, καὶ σώζεσθαι καὶ εὐ-
θενεῖν καὶ εὐδοξεῖν. μὴ γάρ τοι νομίσητε φιλοῦντος 2
ἔργον εἶναι τὸ συγχωρεῖν τισιν ἃ μὴ προσήκει πράτ-
τειν, ἐξ ὧν καὶ κινδύνους καὶ ἀδοξίας ἀνάγκη πᾶσα

αὐτοῖς συμβαίνειν, ἀλλὰ τό τε τὰ ἀμείνω αὐτοὺς δι-
δάσκειν καὶ τὸ τῶν χειρόνων ἀπείργειν καὶ νουθε-
3 τοῦντα καὶ σωφρονίζοντα. γνώσεσθε δὲ ὅτι τἀληθῆ
λέγω, ἂν μήτε πρὸς τὸ αὐτίκα ἡδὺ τὸ συμφέρον κρί-
νητε μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ ἀεὶ ὠφέλιμον, μήτε τὸ τὰς
ἐπιθυμίας ἐκπιμπλάναι γενναῖον μᾶλλον ἢ τὸ κρα-
τεῖν αὐτῶν νομίσητε εἶναι. αἰσχρὸν μὲν γὰρ παρα-
χρῆμά τι ἡσθέντας ὕστερον μεταγνῶναι, δεινὸν δὲ
τὸ τῶν πολεμίων κρατοῦντας ἡδονῶν τινων ἡττᾶσθαι.

28 πρὸς οὖν τί ταῦτα λέγω; ὅτι τὰ ἐπιτήδεια ἀφθό-
νως ἔχοντες, λέξω γὰρ μετὰ παρρησίας, μηδὲν ὑπο-
στειλάμενος· τήν τε γὰρ μισθοφορὰν ἐντελῆ καὶ κατὰ
καιρὸν λαμβάνετε, καὶ τῆς τροφῆς ἀεὶ καὶ πανταχοῦ
πολλῆς ἐμπίμπλασθε· καὶ μήτε πόνον τινὰ ἄδοξον μήτε
κίνδυνον ἀνωφελῆ ὑπομένοντες, καὶ προσέτι τῆς μὲν
ἀνδραγαθίας πολλὰ καὶ μεγάλα γέρα καρπούμενοι,
τῶν δ' ἁμαρτημάτων σμικρὸν οὐδὲ ἐπιτιμώμενοι, οὐκ
2 ἀξιοῦτε τούτοις ἀρκεῖσθαι. λέγω δὲ ταῦτα οὐ πρὸς
πάντας ὑμᾶς, οὐδὲ γὰρ τοιοῦτοί ἐστε, ἀλλὰ πρὸς
ἐκείνους μόνους οἵτινες τῇ ἑαυτῶν πλεονεξίᾳ καὶ
τοὺς ἄλλους διαβάλλουσιν. ὑμεῖς μὲν γὰρ οἱ πολλοὶ
καὶ πάνυ ἀκριβῶς καὶ καλῶς τοῖς τε παραγγέλμασι
τοῖς ἐμοῖς πείθεσθε καὶ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις ἐμ-
μένετε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ χώραν τοσαύτην καὶ πλοῦ-
τον καὶ δόξαν ἐκτήσασθε· ὀλίγοι δὲ δή τινες πολλὴν
αἰσχύνην καὶ ἀδοξίαν ἅπασιν ἡμῖν προστρίβονται.
3 καίτοι ἔγωγε πρότερον σαφῶς ἐπιστάμενος τοιούτους
αὐτοὺς ὄντας, οὐδὲν γάρ μοι τῶν ὑμετέρων ἀμελές
ἐστιν, οὐ προσεποιούμην εἰδέναι, νομίζων σφᾶς ἀμεί-
νους ἐκ τοῦ λαθεῖν ἂν δοκεῖν ἁμαρτόντας τινὰ γε-
νήσεσθαι, τοῦ μὴ πλεονάσαντάς ποτε καὶ ἐφ' οἷς
4 συνεγνώσθησαν κολασθῆναι· ἐπεὶ μέντοι αὐτοί τε

ὡς καὶ ἐξόν σφισι πάνθ᾽ ὅσα βούλονται πράττειν,
ὅτι μὴ κατὰ πρώτας εὐθὺς ἐδικαιώθησαν, ὑπερθρα-
σύνονται, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μηδὲν πλημμελοῦν-
τας προσστασιάζειν ἐπιχειροῦσιν, ἀναγκαῖόν ἐστί μοι
θεραπείαν τέ τινα καὶ ἐπιστροφὴν αὐτῶν ποιήσασθαι.
οὔτε γὰρ ἄλλο τι σύστημα ἀνθρώπων συμμεῖναι καὶ 29
σωθῆναι δύναται, ἂν μὴ τὸ κακουργοῦν σωφρονίζη-
ται· τὸ γάρ τοι νοσῆσαν ἂν μὴ τὴν προσήκουσαν ἴα-
σιν λάβῃ, συγκάμνειν καὶ τὸ λοιπὸν πᾶν ὥσπερ ἐν
τοῖς σώμασι ποιεῖ· ἐν δὲ δὴ ταῖς στρατιαῖς οὐχ ἥκι- 2
στα, διότι αὐτοί τε ἰσχὺν ἔχοντες τολμηρότεροι γί-
γνονται, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς προσδιαφθείρουσιν, ἀθυ-
μοτέρους ποιοῦντες ὡς οὐδὲν ὄφελος ἐκ τοῦ δικαιο-
πραγεῖν ἕξοντας. παρ᾽ οἷς γὰρ ἂν τὸ θρασυνόμενον
πλεονεκτῇ, παρὰ τούτοις ἀνάγκη τὸ ἐπιεικὲς ἐλατ-
τοῦσθαι· καὶ ἐν οἷς ἂν ἀδικία ἀτιμώρητος ᾖ, καὶ τὸ
σωφρονοῦν ἀγέραστον γίγνεται. τί μὲν γὰρ ἂν ὑμεῖς 3
ἀγαθὸν ποιεῖν φήσαιτε, εἰ μηδὲν οὗτοι κακὸν δρῶ-
σι; πῶς δ᾽ ἂν εἰκότως τιμᾶσθαι ἐθελήσαιτε, ἂν μὴ
τὴν δικαίαν οὗτοι τιμωρίαν ὑπόσχωσιν; ἢ ἀγνοεῖτε
τοῦθ᾽ ὅτι ἂν τὸ μὲν τῶν φόβων τῆς δίκης ἐλευθε-
ρωθῇ, τὸ δὲ τῆς ἐλπίδος τῶν ἄθλων στερηθῇ, ἀγα-
θὸν μὲν οὐδέν, κακὰ δὲ μυρία ἀπεργάζεται; ὥστ᾽ εἴ- 4
περ ἀρετὴν ὄντως ἀσκεῖτε, μισήσατε μὲν τούτους ὡς
πολεμίους, οὐ γάρ που φύσει τινὶ τὸ φίλιον ἀπὸ τοῦ
ἐχθροῦ διακέκριται, ἀλλὰ τοῖς τε τρόποις καὶ ταῖς
πράξεσι διορίζεται, ὧν ἀγαθῶν μὲν ὄντων πᾶν καὶ
τὸ ἀλλότριον οἰκειοῦται, πονηρῶν δὲ πᾶν καὶ τὸ συγ-
γενὲς ἀλλοτριοῦται, ἀπολογήσασθε δὲ ὑπὲρ ὑμῶν 30
αὐτῶν. ἀνάγκη γὰρ καὶ ἡμᾶς δι᾽ αὐτοὺς πάντας κα-
κῶς ἀκούειν, καὶ εἰ μηδὲν ἀδικοῦμεν· πᾶς γάρ τις
πυνθανόμενος τό τε πλῆθος ἡμῶν καὶ τὴν ὁρμήν, ἐς

πάντας ἡμᾶς καὶ τὰ τοῖς ὀλίγοις πλημμελούμενα ἀνα-
φέρει καὶ οὕτω τῶν πλεονεξιῶν οὐ συμμετέχοντες
2 αὐτοῖς τῶν ἐγκλημάτων τὸ ἴσον φερόμεθα. τίς γὰρ
ἂν οὐκ ἀγανακτήσειεν ἀκούων ὄνομα μὲν ἡμᾶς Ῥω-
μαίων ἔχοντας, ἔργα δὲ Κελτῶν δρῶντας; τίς δ' οὐκ
ἂν ὁρῶν ὀδύραιτο τὴν Ἰταλίαν ὁμοίως τῇ Βρεττανίᾳ
πορθουμένην; πῶς δ' οὐ δεινὸν τὰ μὲν τῶν Γαλα-
τῶν τῶν καταπολεμηθέντων μηκέθ' ἡμᾶς λυπεῖν, τὰ
δὲ ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὥς τινας Ἠπειρώτας ἢ Καρ-
3 χηδονίους ἢ Κίμβρους πορθεῖν; πῶς δ' οὐκ αἰσχρὸν
σεμνύνεσθαι μὲν ἡμᾶς καὶ λέγειν ὅτι ἡμεῖς πρῶτοι
Ῥωμαίων καὶ τὸν Ῥῆνον διέβημεν καὶ τὸν ὠκεανὸν
ἐπλεύσαμεν, τὴν δὲ οἰκείαν ἀπαθῆ κακῶν ἀπὸ τῶν
πολεμίων οὖσαν διαρπάσαι, καὶ ἀντὶ μὲν ἐπαίνου
μέμψιν, ἀντὶ δὲ τιμῆς ἀτιμίαν, ἀντὶ δὲ κερδῶν ζη-
31 μίας, ἀντὶ δὲ ἄθλων τιμωρίας λαβεῖν; μὴ γάρ τοι
νομίσητε μήθ', ὅτι στρατεύεσθε, κρείττους παρὰ
τοῦτο τῶν οἴκοι πολιτῶν εἶναι· Ῥωμαῖοι γάρ ἐστε
ἀμφότεροι, καὶ ὁμοίως ὑμῖν καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἐστρα-
τεύσαντο καὶ στρατεύσονται· μήθ', ὅτι ὅπλα ἔχετε,
ἐξεῖναι ὑμῖν κακουργεῖν· οἵ τε γὰρ νόμοι κυριώτε-
ροι ὑμῶν εἰσι, καὶ πάντως ποτὲ καὶ ταῦτα καταθή-
2 σεσθε. μὴ μέντοι μηδὲ τῷ πλήθει θαρσεῖτε· πολὺ
γὰρ πλείους ὑμῶν οἱ ἀδικούμενοι, ἄν γε καὶ συστρα-
φῶσιν, εἰσί. συστραφήσονται δέ, ἂν τοιαῦτα ποιῆτε.
μηδ' ὅτι τοὺς βαρβάρους ἐνικήσατε, καὶ τούτων κα-
ταφρονεῖτε ὧν οὐδὲν κατὰ γένος οὐδὲ κατὰ παιδείαν,
οὐκ ἐκ τῆς τροφῆς, οὐκ ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, δια-
3 φέρετε· ἀλλ' ὥσπερ που καὶ προσῆκον καὶ συμφέ-
ρον ἐστὶν ὑμῖν, μήτε βιάζεσθέ τινα αὐτῶν μήτ' ἀδι-
κεῖτε, ἀλλὰ τά τε ἐπιτήδεια παρ' ἑκουσίων σφῶν
λαμβάνετε καὶ τὰ γέρα παρ' ἑκόντων προσδέχεσθε.

πρὸς γὰρ δὴ τοῖς εἰρημένοις, τοῖς τε ἄλλοις ὅσα ἄν 32
τις μηκύνων περὶ τῶν τοιούτων διεξέλθοι, καὶ ἐκεῖνο
δεῖ ὑμᾶς προσλογίζεσθαι, ὅτι νῦν ἡμεῖς ἐνταῦθ' ἥκο-
μεν ἵνα τῇ τε πατρίδι ἀδικουμένῃ βοηθήσωμεν καὶ
τοὺς κακουργοῦντας αὐτὴν ἀμυνώμεθα, ἐπεὶ εἴ γε 2
ἐν μηδενὶ δεινῷ ἦν, οὔτ' ἂν ἐς τὴν Ἰταλίαν μετὰ
τῶν ὅπλων ἤλθομεν, οὐ γὰρ ἔξεστιν, οὔτ' ἂν τά τε
τῶν Κελτῶν καὶ τὰ τῶν Βρεττανῶν ἀτέλεστα κατε-
λίπομεν, δυνηθέντες ἂν καὶ ἐκεῖνα προσκατεργάσα-
σθαι. οὐκοῦν πῶς μὲν οὐκ ἄτοπον ἐπὶ τῇ τῶν ἀδι- 3
κούντων τιμωρίᾳ παρόντας ἡμᾶς μηδὲν ἧττον πλεο-
νεκτοῦντας ἐκείνων φανῆναι; πῶς δ' οὐ σχέτλιον
πρὸς ἐπικουρίαν τῆς πατρίδος ἀφιγμένους συμμάχων
αὐτὴν ἑτέρων ἀναγκάσαι καθ' ἡμῶν δεηθῆναι; καί- 4
τοι ἔγωγε τοσοῦτον περιεῖναι τοῖς δικαιώμασι τοῦ
Πομπηίου νομίζω ὥστε καὶ ἐς δίκην πολλάκις αὐτὸν
προκαλέσασθαι, καὶ ἐπειδή γε μὴ ἠθέλησεν εἰρηνι-
κῶς ὑπὸ τοῦ συνειδότος διακριθῆναι, πάντα μὲν τὸν
δῆμον, πάντας δὲ τοὺς συμμάχους ἐλπίσαι διὰ τοῦτο
προσθήσεσθαι. ἀλλὰ νῦν, ἄν γε καὶ τοιαῦτα ποιῶ- 5
μεν, οὔτ' αὐτὸς ἐπιτήδειόν τι ἕξω προΐσχεσθαι οὔτ'
ἐκείνοις ἀνεπιεικὲς ἐγκαλέσαι. δεῖ δὲ δὴ καὶ τοῦ δι-
καίου πᾶσαν ἡμᾶς πρόνοιαν ποιεῖσθαι· μετὰ μὲν γὰρ
τούτου καὶ ἡ παρὰ τῶν ὅπλων ἰσχὺς εὔελπίς ἐστιν,
ἄνευ δ' ἐκείνου βέβαιον οὐδέν, κἂν παραυτίκα τις
κατορθώσῃ τι, ἔχει.

καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτω πέφυκε καὶ ὑμῶν οἱ πλείους 33
ἐπίστανται· πάντα γοῦν τὰ προσήκοντα ἀπαράκλητοι
πράττετε. ὅθεν που καὶ ἐγὼ συνεκάλεσα ὑμᾶς, ἵνα
καὶ μάρτυρας καὶ ἐπόπτας τῶν τε λεγομένων καὶ τῶν
πραττομένων ποιήσωμαι. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν οὐ τοιοῦ- 2
τοί ἐστε, καὶ διὰ ταῦτα καὶ ἐπαινεῖσθε· ὀλίγοι δὲ

δή τινες ὁρᾶτε ὅπως πρὸς τῷ πολλὰ κεκακουργηκέ-
ναι καὶ μηδεμίαν αὐτῶν δίκην δεδωκέναι καὶ προσεπ-
απειλοῦσιν ἡμῖν. οὐ μέντοι καὶ ἐγὼ οὔτ' ἄλλως κα-
λὸν εἶναι νομίζω ἄρχοντά τινα τῶν ἀρχομένων ἡττᾶ-
3 σθαι, οὔτ' ἂν σωτήριόν τι γενέσθαι ποτέ, εἰ τὸ τα-
χθὲν ὑπηρετεῖν τινι κρατεῖν αὐτοῦ ἐπιχειρήσειε.
σκέψασθε δέ, ποῖος μὲν ἂν κόσμος οἰκίας γένοιτο,
ἂν οἱ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ὄντες τῶν πρεσβυτέρων καταφρο-
νήσωσι, ποῖος δὲ διδασκαλείων, ἂν οἱ φοιτῶντες τῶν
παιδευτῶν ἀμελήσωσι; τίς ὑγίεια νοσοῦσιν, ἂν μὴ
πάντα τοῖς ἰατροῖς οἱ κάμνοντες πειθαρχῶσι, τίς δὲ
ἀσφάλεια ναυτιλλομένοις, ἂν οἱ ναῦται τῶν κυβερ-
4 νητῶν ἀνηκουστῶσι; φύσει τε γὰρ ἀναγκαίᾳ τινὶ
καὶ σωτηρίᾳ τὸ μὲν ἄρχειν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, τὸ δὲ
ἄρχεσθαι τέτακται, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν ἄνευ αὐτῶν
καὶ ὁτιοῦν καὶ ἐφ' ὁποσονοῦν διαγενέσθαι. προσή-
κει τε τῷ μὲν ἐπιστατοῦντί τινος ἐκφροντίζειν τε τὰ
δέοντα καὶ ἐπιτάττειν, τῷ δὲ ὑποτεταγμένῳ πειθαρ-
χεῖν τε ἀπροφασίστως καὶ ἐκπονεῖν τὸ κελευόμενον·
5 ἐξ οὗ καὶ μάλιστα τό τε ἔμφρον τοῦ ἄφρονος καὶ τὸ
ἐπιστῆμον τοῦ ἀνεπιστήμονος ἐν παντὶ προτετίμηται.
34 οὕτω δὴ οὖν τούτων ἐχόντων οὐκ ἄν ποτε οὔτε
συγχωρήσαιμί τι τούτοις τοῖς θορυβήσασιν ἀναγκα-
2 σθεὶς οὔτ' ἂν ἐπιτρέψαιμι βιασθείς. ἢ τί μὲν ἀπό τε
τοῦ Αἰνείου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰούλου γέγονα, τί δὲ ἐστρα-
τήγησα, τί ὑπάτευσα, ἐπὶ τί δὲ ὑμᾶς τοὺς μὲν οἴκο-
θεν ἐξήγαγον, τοὺς δ' ὕστερον προσκατέλεξα, ἐπὶ τί
τοσοῦτον ἤδη χρόνον τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀνθύπατον
3 ἔχω λαβών, ἄν γε δουλεύσω τινὶ ὑμῶν καὶ νικηθῶ
τινος ὑμῶν ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, πρὸς τὴν Ῥώμην,
δι' οὗ καὶ Γαλάτας ἐχειρώσασθε καὶ Βρεττανῶν ἐκρα-
4 τήσατε; τί δείσας καὶ τί φοβηθείς; μή μέ τις ὑμῶν

ἀποκτείνῃ; ἀλλ' εἰ μὲν πάντες ταῦτ' ἐφρονεῖτε, ἑκὼν ἂν ἀποθανεῖν εἱλόμην ἢ τό τε ἀξίωμα τῆς ἡγεμονίας καταλῦσαι καὶ τὸ φρόνημα τὸ τῇ προστατείᾳ προσῆκον ἀπολέσαι· πολὺ γάρ που πλείω πόλει κινδυνεύε- 5
ται τοῦ ἕνα ἄνδρα ἀδίκως ἀποθανεῖν, ἂν ἐθισθῶσιν οἱ στρατιῶται τοῖς τε στρατηγοῖς σφων προστάττειν τινὰ καὶ τὰ δίκαια τὰ τῶν νόμων ἐν ταῖς χερσὶ ποιεῖσθαι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδὲ ἐπηπείληκέ τις αὐτῶν, 35
καὶ γὰρ ἂν καὶ παραχρῆμα εὖ οἶδ' ὅτι πρὸς ὑμῶν τῶν ἄλλων ἀπέσφακτο, τὴν δὲ δὴ στρατείαν ὡς κεκμηκότες ἐξίστανται καὶ τὰ ὅπλα ὡς καὶ πεπονημένοι κατατίθενται, καὶ πάντως, ἄν γε μὴ παρ' ἑκόντος μου τούτου τύχωσι, καὶ τὴν τάξιν ἐκλείψουσι καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον μεταστήσονται· ἅπερ που καὶ παραδηλοῦσί τινες. καὶ τίς μὲν οὐκ ἂν ἐθελήσειε 2
τοιούτων ἀνθρώπων στερηθῆναι, τίς δ' οὐκ ἂν εὔξαιτο τοιούτους ἐκείνῳ στρατιώτας ὑπάρξαι, οἵτινες μήτε τοῖς διδομένοις ἀρκοῦνται μήτε τοῖς προσταττομένοις πείθονται, ἀλλ' ἐν ἡλικίᾳ γῆρας καὶ ἐν ἰσχύι ἀσθένειαν προβαλλόμενοι δεσπόζειν τε τῶν ἀρχόντων καὶ τυραννεῖν τῶν ἡγουμένων σφῶν ἀξιοῦσιν; ἐγὼ 3
γὰρ μυριάκις ἂν καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον ὁπωσδήποτε καταλλαγῆναι καὶ ἄλλο ὁτιοῦν παθεῖν ἑλοίμην ἤ τι ἀνάξιον τοῦ τε πατρίου φρονήματος καὶ τῆς ἐμαυτοῦ προαιρέσεως πρᾶξαι. ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι οὔτε δυναστείας οὔτε πλεονεξίας ἐπιθυμῶ, οὐδέ μοι πρόκειται πάν- 4
τως τι καὶ ἐκ παντὸς τρόπου καταπρᾶξαι, ὥστε τι ἐπὶ τοῦτο καὶ ψεύσασθαι καὶ θωπεῦσαι καὶ κολακεῦσαί τινας; παύσεσθε μὲν δὴ διὰ ταῦτα τῆς στρατείας, ὦ τί ἂν ὑμᾶς ὀνομάσαιμι; οὐ μέντοι ὡς καὶ αὐτοὶ καὶ βούλεσθε καὶ φατέ, ἀλλ' ὡς τῷ κοινῷ καὶ ἐμοὶ συμφέρει."

5 ταῦτ᾽ εἰπὼν ἐκλήρωσεν αὐτοὺς ἐπὶ θανάτῳ, καὶ
τοὺς μὲν θρασυτάτους, οὗτοι γὰρ ἐκ παρασκευῆς
ἔλαχον, ἐδικαίωσε, τοὺς δ᾽ ἄλλους ὡς οὐδέν σφων
δεόμενος διῆκε. καὶ ἐκεῖνοι μὲν μετανοήσαντες ἐφ᾽
36 οἷς ἔπραξαν ἀναστρατεύεσθαι ἔμελλον· ἐν ὁδῷ δὲ
ἔτ᾽ ὄντος αὐτοῦ Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος, οὗτος ὁ
καὶ ἐν τῇ τριαρχίᾳ ὕστερον γενόμενος, τῷ τε δήμῳ
συνεβούλευσε στρατηγῶν δικτάτωρα τὸν Καίσαρα
προχειρίσασθαι καὶ εὐθὺς εἶπεν αὐτὸν παρὰ τὰ πά-
2 τρια. καὶ ὃς ὑπέστη μὲν τὴν ἀρχήν, ἐπειδὴ πρῶτον
ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθεν, οὐ μέντοι καὶ φοβερὸν οὐδὲν
ἐν αὐτῇ ἔπραξεν, ἀλλὰ τοῖς τε ἐκπεπτωκόσι κάθοδον
πᾶσι πλὴν τοῦ Μίλωνος ἔδωκε, καὶ τὰς ἐς νέωτα
ἀρχὰς ἀπέδειξεν· ἐς γὰρ τὸ παρὸν τότε οὐδένα ἀντὶ
3 τῶν ἀπόντων ἀνθείλοντο· καίτοι μηδενὸς ἀγορανό-
μου ἐπιδημοῦντος οἱ δήμαρχοι πάντα τὰ ἐπιβάλλοντα
αὐτοῖς διήγαγον· ἱερέας τε ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων
ἀντικατέστησεν, οὐ πάντα τὰ κατ᾽ αὐτοὺς ἐν τῷ τοι-
ούτῳ νενομισμένα τηρήσας, καὶ τοῖς Γαλάταις τοῖς
ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκοῦσι τὴν
4 πολιτείαν, ἅτε καὶ ἄρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε. ποιήσας
δὲ ταῦτα καὶ τὸ ὄνομα τῆς δικτατωρείας ἀπεῖπε· τὴν
γὰρ δὴ δύναμιν τό τε ἔργον αὐτῆς καὶ πάνυ ἀεὶ διὰ
χειρὸς ἔσχε. τῇ τε γὰρ παρὰ τῶν ὅπλων ἰσχύι ἐχρῆτο,
καὶ προσέτι καὶ ἐξουσίαν ἔννομον δή τινα παρὰ τῆς
ἐκεῖ βουλῆς προσέλαβε· πάντα γὰρ μετ᾽ ἀδείας ὅσα
ἂν βουληθῇ πράττειν οἱ ἐπετράπη.
37 τυχὼν δὲ τούτου μέγα εὐθὺς καὶ ἀναγκαῖον
πρᾶγμα διώρθωσεν. ἐπειδὴ γὰρ οἵ τε δεδανεικότες
τισὶ πικροτάτας τὰς ἐσπράξεις, ἅτε καὶ πολλῶν χρη-
μάτων διά τε τὰς στάσεις καὶ διὰ τοὺς πολέμους
προσδεόμενοι, ἐποιοῦντο, καὶ τῶν ὀφειλόντων συχνοὶ

οὐδὲ ἐθέλοντες ἀποδοῦναί τι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐδύ-
ναντο, οὔτε γὰρ ἀποδόσθαι τι οὔτε ἐπιδανείσασθαι 2
ῥᾴδιον αὐτοῖς ἐγίγνετο, κἀκ τούτου πολλὰ μὲν ἄπι-
στα, πολλὰ δὲ καὶ δολερὰ πρὸς ἀλλήλους ἔπραττον,
καὶ δέος ἦν μὴ καὶ ἐς ἀνήκεστόν τι κακὸν προχωρή-
σωσιν, ἐμετριάσθη μὲν καὶ πρὸ τούτου πρὸς δημάρ-
χων τινῶν τὰ κατὰ τοὺς τόκους, ἐπεὶ δ' οὐδ' ὣς 3
ἀπεδίδοντο, ἀλλ' οἱ μὲν τῶν ἐνεχύρων ἐξίσταντο, οἱ
δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐν ἀργυρίῳ ἀπήτουν, ἀμφοτέροις
τότε ὁ Καῖσαρ ὡς οἷόν τε ἦν ἐπεκούρησε· τά τε γὰρ
ἐνέχυρα πρὸς τὴν ἀξίαν ἐναποτιμηθῆναι ἐκέλευσε,
καὶ δικαστὰς αὐτῆς τοῖς ἀμφισβητοῦσί τι ἀποκλη-
ροῦσθαι προσέταξεν. ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρή- 38
ματα ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο,
ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακισχιλίων καὶ μυ-
ρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ καὶ χρυσίῳ κεκτῆσθαι,
οὐχ ὡς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον τοῦτον τιθείς, ἀλλ' ὡς
καὶ πρότερόν ποτε ἐσενεχθέντα ἀνανεούμενος, εἴτ' 2
οὖν ἵνα τοῖς τε δανεισταῖς οἱ ὀφείλοντές τι ἐκτίνωσι
καὶ τοῖς δεομένοις οἱ ἄλλοι δανείζωσιν, εἴτε καὶ ὅπως
οἵ τε εὐποροῦντες ἔκδηλοι γένωνται καὶ χρήματα μη-
δεὶς αὐτῶν ἀθρόα ἔχῃ, μὴ καὶ ἀπόντος τι νεωτερι-
σθῇ. ἐπαρθέντος δὲ ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους, καὶ 3
ἀξιοῦντος καὶ τοῖς οἰκέταις μήνυτρα ἐπ' αὐτῷ κατὰ
τῶν δεσποτῶν προτεθῆναι, οὔτε προσέγραψεν αὐτὸ
τῷ νόμῳ, καὶ προσέτι καὶ ἐξώλειαν ἑαυτῷ προσεπη-
ράσατο, ἄν ποτέ τι δούλῳ κατὰ τοῦ δεσπότου εἰ-
πόντι πιστεύσῃ.

Καῖσαρ μὲν δὴ ταῦτά τε πράξας καὶ τὰ ἀναθή- 39
ματα, τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἐκ τοῦ Καπιτωλίου πάντα,
ἀνελόμενος ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους,
καὶ πρὶν ἐς τὴν ὑπατείαν ἐς ἣν ἐκεχειροτόνητο ἐσελ-

2 θεῖν, ἐξώρμησε. καὶ αὐτοῦ τὰ τῆς ἐκστρατείας ποι-
οῦντος ἴκτινος ἐν τῇ ἀγορᾷ κλωνίον δάφνης ἑνὶ τῶν
συμπαρόντων οἱ ἐπέρριψε· καὶ μετὰ τοῦτο τῇ τύχῃ
θύοντος ὁ ταῦρος ἐκφυγὼν πρὶν τιτρώσκεσθαι, ἔξω
τε τῆς πόλεως ἐξεχώρησε καὶ πρὸς λίμνην τινὰ ἐλ-
3 θὼν διενήξατο αὐτήν. κἀκ τούτων ἐπὶ πλέον θαρ-
σήσας ἠπείχθη, καὶ μάλισθ᾿ ὅτι οἱ μάντεις μένοντι
μὲν αὐτῷ οἴκοι ὄλεθρον, περαιωθέντι δὲ τὴν θάλασ-
4 σαν καὶ σωτηρίαν καὶ νίκην ἔσεσθαι ἔφασαν. ἀφορ-
μηθέντος δὲ αὐτοῦ οἱ παῖδες οἱ ἐν τῇ πόλει ὄντες
διχῇ τε ἐνεμήθησαν αὐτοκέλευστοι, καὶ οἱ μὲν Πομ-
πηιείους σφᾶς, οἱ δὲ Καισαρείους ὀνομάσαντες ἐμαχέ-
σαντο τρόπον τινὰ ἄνευ ὅπλων ἀλλήλοις, καὶ ἐπεκρά-
τησαν οἱ τῇ τοῦ Καίσαρος προσωνυμίᾳ χρώμενοι.
40 ἐν ᾧ δὲ δὴ ταῦτ᾿ ἔν τε τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Ἰβη-
ρίᾳ ἐγίγνετο, Μάρκος μὲν Ὀκταούιος καὶ Λούκιος
Σκριβώνιος Λίβων Πούπλιον Κορνήλιον Δολοβέλ-
λαν, τά τε τοῦ Καίσαρος πράττοντα καὶ ἐν τῇ Δελ-
ματίᾳ ὄντα, ἐξήλασαν ἐξ αὐτῆς τῷ τοῦ Πομπηίου
2 ναυτικῷ χρώμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο Γάιον Ἀντώνιον
ἐπαμῦναί οἱ ἐθελήσαντα ἔς τε νησίδιόν τι κατέκλει-
σαν, κἀνταῦθα πρός τε τῶν ἐπιχωρίων ἐγκαταλει-
φθέντα καὶ λιμῷ πιεσθέντα πασσυδὶ πλὴν ὀλίγων
εἷλον· ἔς τε γὰρ τὴν ἤπειρον ἔφθησάν τινες αὐτῶν
διαφυγόντες, καὶ ἕτεροι ἐν σχεδίαις διαπλέοντες καὶ
41 ἁλισκόμενοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπεχρήσαντο. Κουρίων δὲ
Σικελίαν μὲν ἀμαχὶ παρεστήσατο· ὁ γὰρ Κάτων ἄρ-
χων αὐτῆς, ὡς οὔτε ἀξιόμαχός οἱ ἦν οὔτε τὰς πόλεις
ἐς κίνδυνον μάτην ἐμβαλεῖν ἠθέλησε, προεξεχώρησε
πρὸς τὸν Πομπήιον· ἐς δὲ δὴ τὴν Ἀφρικὴν περαιω-
2 θεὶς ἀπώλετο. ὁ μὲν γὰρ Καῖσαρ ὁ Λούκιος τὴν
Ἀσπίδα τὴν πόλιν, ἐν ᾗ κατὰ τύχην ἄλλως ἦν, πρὸς

τὸν ἐπίπλουν αὐτοῦ ἐξέλιπε, καὶ Πούπλιος Ἄττιος
Οὔαρος ὁ τὰ ἐκεῖ πράγματα τότε ἔχων καὶ στρατιώ-
τας συχνοὺς καὶ πόλεις τινὰς ἡττηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ
ἀπέβαλεν· ὁ δὲ δὴ Ἰόβας Ἰέμψου τε παῖς ὢν καὶ
τῶν Νομάδων βασιλεύων, τά τε τοῦ Πομπηίου ὡς 3
καὶ τὰ τοῦ δήμου τῆς τε βουλῆς προτιμῶν, καὶ τὸν
Κουρίωνα διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι τήν τε βασιλείαν
αὐτοῦ δημαρχῶν ἀφελέσθαι καὶ τὴν χώραν δημοσιῶ-
σαι ἐπεχείρησε, μισῶν, ἰσχυρῶς αὐτῷ προσεπολέ-
μησεν. οἴκαδε μὲν γὰρ ἐς τὴν Νουμιδίαν οὐκ ἀνέ- 4
μεινεν αὐτὸν ἐσβαλεῖν, πολιορκοῦντι δέ οἱ Οὐτικὴν
παντὶ μὲν ἅμα τῷ στρατῷ οὐ προσέμιξε, φοβηθεὶς
μὴ καὶ προπυθόμενος ἐξαναχθείη, οὐ γάρ που ἀπώ-
σασθαι αὐτὸν μᾶλλόν τι ἢ τιμωρήσασθαι ἐπεθύμει,
ὀλίγους δέ τινας προπέμψας, καὶ φημίσας ὡς αὐ- 5
τὸς ἄλλοσέ ποι καὶ πόρρω γε ἀπεληλυθὼς εἴη, ἐφέ-
σπετό τέ σφισι καὶ οὐ διήμαρτεν ὧν ἤλπισεν. ὁ γὰρ 42
Κουρίων πρότερον μέν, ὡς καὶ αὐτοῦ ἐκείνου προσ-
ιόντος, ἔς τε τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸς τῇ θαλάσσῃ ὂν
μετέστη, καὶ γνώμην ἐποιεῖτο τῶν τε νεῶν, ἂν βιά-
ζηται, ἐπιβῆναι καὶ τὴν Ἀφρικὴν παντελῶς ἐκλι-
πεῖν· ἐπεὶ δὲ ὀλίγους τέ τινας καὶ τούτους ἄνευ τοῦ 2
Ἰόβου ἀφικνεῖσθαι ἐπύθετο, ἐθάρρησε, καὶ εὐθὺς
τῆς νυκτὸς ὡς καὶ ἐφ' ἕτοιμον νίκην, μὴ καὶ δια-
φύγωσιν αὐτόν, ἄρας ἐπορεύετο, καί τινας τῶν προ-
δρόμων καθεύδοντας ἐν τῇ ὁδῷ φθείρας πολὺ προ-
θυμότερος ἐγένετο. κἀκ τούτου τοῖς λοιποῖς ὑπὸ τὴν 3
ἕω προκεχωρηκόσιν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἐντυχὼν οὐ-
δεμίαν ἀναβολὴν ἐποιήσατο, ἀλλὰ καίτοι τῶν στρα-
τιωτῶν καὶ ὑπὸ τῆς πορείας καὶ ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας
τεταλαιπωρημένων ἐς χεῖράς σφισι παραχρῆμα ἦλθε.
κἀν τούτῳ ἑστώτων τε αὐτῶν καὶ ἀντιρρόπως ἀγω- 4

νιζομένων, ὁ Ἰόβας αἰφνιδίως οἱ ἐπιφανεὶς τῷ τε
ἀδοκήτῳ ἅμα αὐτὸν καὶ τῷ πλήθει κατειργάσατο,
καὶ ἐκεῖνον μὲν καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πλείστους αὐ-
τοῦ ταύτῃ ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς μέχρι τε τῆς
ταφρείας ἐπεδίωξε καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὰς ναῦς κα-
5 θεῖρξε, κἀν τῷ ταράχῳ τούτῳ πολλῶν μὲν χρημάτων
ἐκράτησε, πολλοὺς δὲ ἄνδρας ἔφθειρε. συχνοὶ δὲ δὴ
καὶ διαφυγόντες αὐτῶν ἀπώλοντο, οἱ μὲν ἐν τῇ ἐς
τὰ πλοῖα ἐσβάσει ὑπὸ τοῦ ὠθισμοῦ σφαλέντες, οἱ δὲ
καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς σκάφεσιν ὑπὸ τοῦ βάρους αὐτῶν
6 βαπτισθέντες. γιγνομένων δὲ τούτων φοβηθέντες
τινὲς μὴ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς πάθωσι, προσεχώρησαν μὲν
τῷ Οὐάρῳ ὡς καὶ σωθησόμενοι, εὕροντο δ' οὐδὲν
ἐπιεικές· ὁ γὰρ Ἰόβας προϊσχόμενος ὅτι αὐτός σφας
ἐνενικήκει, καὶ ἐκείνους πλὴν ὀλίγων ἐφόνευσε.
Κουρίων μὲν δὴ πλεῖστά τε τῷ Καίσαρι συναράμε-
νος καὶ πάμπολλα ἐπ' αὐτῷ ἐπελπίσας οὕτως ἀπώ-
7 λετο· Ἰόβας δὲ πρὸς μὲν τοῦ Πομπηίου τῶν τε ἄλ-
λων τῶν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ βουλευτῶν τιμάς τε εὕ-
ρετο καὶ βασιλεὺς προσηγορεύθη, πρὸς δὲ δὴ τοῦ
Καίσαρος τῶν τε ἐν τῇ πόλει αἰτίαν εἶχε καὶ πολέ-
μιος ἀπεδείχθη, ὅ τε Βόκχος καὶ ὁ Βογούας βασι-
λεῖς, ὅτι ἐχθροὶ αὐτῷ ἦσαν, ὠνομάσθησαν.

43 τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει διττοί τε τοῖς Ῥωμαίοις ἄρ-
a. u. 706 χοντες παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἐγένοντο καὶ μάχη με-
γίστη δὴ συνηνέχθη. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἄστει καὶ
ὑπάτους τόν τε Καίσαρα καὶ Πούπλιον Σερουίλιον
καὶ στρατηγοὺς τά τε ἄλλα τὰ ἐκ τῶν νόμων ᾕρηντο,
οἱ δὲ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν προ-
2 παρεσκευάσαντο, καίτοι τῆς τε ἄλλης βουλῆς ἐς δια-
κοσίους, ὥς φασί τινες, καὶ τοὺς ὑπάτους ἔχοντες,
καί τι καὶ χωρίον ἐς τὰ οἰωνίσματα, τοῦ δὴ καὶ ἐν

νόμῳ δή τινι αὐτὰ δοκεῖν γίγνεσθαι, δημοσιώσαν-
τες, ὥστε καὶ τὸν δῆμον δι' αὐτῶν τήν τε πόλιν
ἅπασαν ἐνταῦθα εἶναι νομίζεσθαι, αἴτιον δὲ ὅτι τὸν 3
νόμον οἱ ὕπατοι τὸν φρατριατικὸν οὐκ ἐσενηνόχεσαν,
τοῖς δὲ δὴ αὐτοῖς ἐκείνοις οἷσπερ καὶ πρόσθεν ἐχρή-
σαντο, τὰς ἐπωνυμίας σφῶν μόνας μεταβαλόντες καὶ
τοὺς μὲν ἀνθυπάτους, τοὺς δὲ ἀντιστρατήγους, τοὺς
δὲ ἀντιταμίας ὀνομάσαντες. πάνυ γάρ που τῶν πα- 4
τρίων αὐτοῖς ἔμελε τά τε ὅπλα ἀνταιρομένοις καὶ τὴν
πατρίδα ἐκλελοιπόσιν, ὥστε μὴ πάντα τὰ ἀναγκαῖα
πρὸς τὴν τῶν παρόντων ἀπαίτησιν καὶ παρὰ τὴν τῶν
τεταγμένων ἀκρίβειαν ποιεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ μὲν 5
ὀνόματι οὗτοί σφισιν ἑκατέροις ἦρχον, ἔργῳ δὲ ὁ
Πομπήιος καὶ ὁ Καῖσαρ, τῆς μὲν φήμης ἕνεκα τὰς
ἐννόμους ἐπικλήσεις, ὁ μὲν τὴν τοῦ ὑπάτου, ὁ δὲ
τὴν τοῦ ἀνθυπάτου, ἔχοντες, πράττοντες δὲ οὐχ ὅσα
ἐκεῖνοι ἐπέτρεπον, ἀλλ' ὅσα αὐτοὶ ἤθελον.

τοιούτων δὲ δὴ τούτων ὄντων καὶ δίχα τῆς ἀρ- 44
χῆς μεμερισμένης, Πομπήιος μὲν δὴ ἔν τε τῇ Θεσ-
σαλονίκῃ ἐχείμαζε καὶ φυλακὴν οὐκ ἀκριβῆ τῶν πα-
ραθαλασσίων ἐποιεῖτο, οὔτε γὰρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἤδη
τὸν Καίσαρα ἐκ τῆς Ἰβηρίας ἀφῖχθαι ἐνόμιζεν, εἴ τε
καὶ παρείη, ἀλλ' ἔν γε τῷ χειμῶνι οὐχ ὑπώπτευσεν
αὐτὸν τολμήσειν τὸν Ἰόνιον διαβαλεῖν, Καῖσαρ δὲ 2
ἦν μὲν ἐν Βρεντεσίῳ τὸ ἔαρ ἀναμένων, πυθόμενος
δὲ ἐκεῖνόν τε πόρρω ὄντα καὶ τὴν κατ' ἀντιπέρας Ἤπει-
ρον ἀμελῶς τηρουμένην, τόν τε καιρὸν τοῦ πολέμου
ἥρπασε καὶ τῷ ἀνειμένῳ αὐτοῦ ἐπέθετο. μεσοῦντος
γοῦν τοῦ χειμῶνος μέρει τοῦ στρατοῦ ἀπῆρεν, οὐ
γὰρ ἦσαν ἱκαναὶ νῆες ὥστε πάντας ἅμα αὐτοὺς πε-
ρᾶσαι, καὶ λαθὼν τὸν Βίβουλον τὸν Μάρκον, ᾧ ἡ 3
θάλασσα φρουρεῖσθαι προσετέτακτο, ἐπεραιώθη πρὸς

τὰ ἄκρα τὰ Κεραύνια ὠνομασμένα· ἔστι δὲ ἔσχατα
τῆς Ἠπείρου, πρὸς τῷ στόματι τοῦ Ἰονίου κόλπου.
καὶ ἐλθὼν ἐνταῦθα πρὶν ἔκπυστος ὅτι καὶ πλεύσεται
γενέσθαι, τὰς ναῦς ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπὶ τοὺς λοι-
4 ποὺς ἔστειλε· καὶ αὐτὰς ὁ Βίβουλος ἀνακομιζομένας
ἐκάκωσε, καί τινας καὶ ἀνεδήσατο, ὥστε τὸν Καί-
σαρα ἔργῳ μαθεῖν ὅτι εὐτυχέστερον τὸν πλοῦν ἢ εὐ-
βουλότερον ἐπεποίητο.
45 ἐν δ᾽ οὖν τῇ διατριβῇ ταύτῃ τό τε Ὠρικὸν καὶ
τὴν Ἀπολλωνίαν ἄλλα τε τῶν ἐκείνῃ χωρίων ἐκλει-
φθέντα ὑπὸ τῶν τοῦ Πομπηίου φρουρῶν παρεστή-
σατο. ἡ δὲ Ἀπολλωνία αὕτη ἡ Κορινθία ἐν καλῷ
μὲν τῆς γῆς, ἐν καλῷ δὲ καὶ τῆς θαλάσσης, ποταμῶν
2 τε ἄριστα κεῖται. ὃ τε μάλιστα διὰ πάντων ἐθαύ-
μασα, πῦρ πολὺ πρὸς τῷ Ἄνᾳ ποταμῷ ἀναδίδοται,
καὶ οὔτε ἐπὶ πλεῖον τῆς πέριξ γῆς ἐπεξέρχεται, οὔτ᾽
αὐτὴν ἐκείνην ἐν ᾗ διαιτᾶται ἐκπυροῖ ἢ καὶ κραυ-
ροτέραν πῃ ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ πόας καὶ δένδρα καὶ
πάνυ πλησίον θάλλοντα ἔχει· πρός τε τὰς ἐπιχύσεις
3 τῶν ὄμβρων ἐπαύξει καὶ ἐς ὕψος ἐξαίρεται. καὶ διὰ
τοῦτο αὐτό τε Νυμφαῖον ὀνομάζεται καὶ δὴ καὶ μαν-
τεῖον τοιόνδε τι παρέχεται. λιβανωτὸν δὴ λαβών, καὶ
προσευξάμενος ὅ,τι ποτὲ καὶ βούλει, ῥίπτεις αὐτὸν
4 τὴν εὐχὴν φέροντα. κἂν τούτῳ τὸ πῦρ, ἂν μέν τι
ἐπιτελὲς ᾖ ἐσόμενον, δέχεται αὐτὸν ἑτοιμότατα, κἂν
ἄρα καὶ ἔξω που προπέσῃ, προσδραμὸν ἥρπασε καὶ
κατανάλωσεν· ἂν δὲ ἀτέλεστον ᾖ, οὔτ᾽ ἄλλως αὐτῷ
προσέρχεται, κἂν ἐς αὐτὴν τὴν φλόγα φέρηται, ἐξ-
5 αναχωρεῖ τε καὶ ἐκφεύγει. καὶ ταῦθ᾽ οὕτως ἑκάτερα
περὶ πάντων ὁμοίως, πλὴν θανάτου τε καὶ γάμου,
ποιεῖ· περὶ γὰρ τούτων οὐδὲ ἔξεστί τινι ἀρχὴν αὐ-
τοῦ πυθέσθαι τι.

—

τοῦτο μὲν τοιοῦτόν ἐστιν, ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ βρα- 46
δύνοντος τοῦ Ἀντωνίου, ᾧ τοὺς ὑπομείναντας ἐν τῷ
Βρεντεσίῳ κομίσαι ἐπετέτακτο, καὶ οὐδὲ ἀγγελίας
τινὸς περὶ αὐτῶν διά τε τὸν χειμῶνα καὶ διὰ τὸν
Βίβουλον φοιτώσης, ὑπώπτευσέ σφας μεσεύειν τε
καὶ ἐφεδρεύειν τοῖς πράγμασιν, οἷά που ἐν ταῖς στά-
σεσι φιλεῖ γίγνεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο βουληθεὶς αὐ- 2
τὸς καὶ μόνος γε ἐς τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι, ἐπέβη μὲν
ἀκατίου τινὸς ὥς τις ἄλλος, λέγων ὑπὸ τοῦ Καίσα-
ρος πεπέμφθαι, καὶ τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ καίπερ
πνεύματος ὄντος ἐξεβιάσατο ἀναχθῆναι· ὡς μέντοι 3
ἀπὸ τῆς γῆς ἐγένοντο καὶ ὅ τε ἄνεμος ἰσχυρῶς κατέ-
σπερχε καὶ ὁ κλύδων δεινῶς σφας ἐξετάραττεν, ὥστε
τὸν κυβερνήτην μηδ᾽ ἀναγκαζόμενον ἔτι τολμῆσαι
περαιτέρω πλεῦσαι, ἀλλὰ καὶ ἄκοντος αὐτοῦ ἐπανιέ-
ναι ἐπιχειρῆσαι, ἐξέφηνεν ἑαυτὸν καθάπερ ἐκ τού-
του καὶ τὸν χειμῶνα παύσων, καὶ ἔφη "θάρσει· Καί-
σαρα γὰρ ἄγεις." τοιοῦτον μὲν δὴ φρόνημα καὶ τοι- 4
αύτην ἐλπίδα ἤτοι τὴν ἄλλως ἢ καὶ ἐκ μαντείας τι-
νὸς εἶχεν ὥστε καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα πίστιν τῆς
σωτηρίας ἐχέγγυον ποιεῖσθαι· οὐ μέντοι καὶ ἐπεραι-
ώθη, ἀλλ᾽ ἐπὶ πολὺ μάτην πονήσας ἀνέπλευσε.

καὶ μετὰ τοῦτο τῷ Πομπηίῳ περὶ τὸν Ἄψον ἀν- 47
τεστρατοπεδεύσατο. ἐκεῖνος γὰρ ἐπειδὴ πρῶτον τῆς
ἀφίξεως αὐτοῦ ᾔσθετο, οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλ᾽ ἐλπί-
σας ῥαδίως αὐτόν, πρὶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετὰ
τοῦ Ἀντωνίου ὄντας προσλαβεῖν, κατεργάσεσθαι,
σπουδῇ πρὸς τὴν Ἀπολλωνίαν δυνάμει τινὶ ἤλασεν.
ὁ οὖν Καῖσαρ μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ ἀπήντησέν οἱ, 2
νομίσας ἀξιόμαχος καὶ ὣς τοῖς τότε προσιοῦσι γενή-
σεσθαι· ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν ὅτι πολὺ τῷ πλήθει ἠλατ-
τοῦτο, ἡσύχασε. καὶ ὅπως γε μήθ᾽ ὑπὸ δέους τοῦτο

ποιεῖν μήτ' ἐξάρχειν τοῦ πολέμου νομισθείη, λόγους
τέ τινας συμβατηρίους σφίσι καθίει καὶ κατ' αὐτὸ
διῆγε. γνοὺς δὲ ταῦθ' ὁ Πομπήιος συμβαλεῖν μὲν
αὐτῷ ὅτι τάχιστα ἠθέλησε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν
3 ποταμὸν ἐπιδιαβῆναι ἐπεχείρησεν· ὡς δὲ ἡ γέφυρα
βάρος λαβοῦσα διελύθη καί τινες τῶν προδιαβεβη-
κότων μονωθέντες ἀπώλοντο, ἐπέσχεν ἀθυμήσας ὅτι
πρῶτον τῶν τοῦ πολέμου ἔργων ἁπτόμενος ἐπταίκει.
κἂν τούτῳ καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐπελθόντος φοβηθεὶς
48 ἀπεχώρησε πρὸς τὸ Δυρράχιον. ἕως μὲν γὰρ ὁ Βί-
βουλος ἔζη, οὐδ' ἀπᾶραι ἐκεῖνος ἐκ τοῦ Βρεντεσίου
ἐτόλμησε· τοσαύτη που φυλακὴ αὐτοῦ ἐγίγνετο· ἐπεὶ
δὲ αὐτός τε ἐκκαμὼν ὑπὸ τῆς ταλαιπωρίας ἐτελεύ-
τησε καὶ τὴν ναυαρχίαν ὁ Λίβων διεδέξατο, κατε-
φρόνησεν αὐτοῦ καὶ ἀνηγάγετο ὡς καὶ βιασόμενος
2 τὸν ἔκπλουν. καταχθείς τε ἐς τὴν γῆν ἠμύνατό τε
αὐτὸν ἰσχυρῶς προσβαλόντα οἱ, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπ-
εκβῆναί ποι βουληθέντα οὐδαμῇ τῆς ταύτῃ ἠπείρου
3 προσορμισθῆναι εἴασεν. ἀπορήσας οὖν ὁ Λίβων καὶ
ὅρμου καὶ ὕδατος, τὸ γὰρ νησίδιον τὸ πρὸ τοῦ λιμέ-
νος ὄν, ἐς ὅπερ μόνον προσέχειν ἐδύνατο, καὶ ἄνυ-
δρον καὶ ἀλίμενόν ἐστιν, ἀπέπλευσε πόρρω ποι, ὅπου
4 ἀμφοτέρων εὐπορήσειν ἔμελλε. καὶ οὕτως ὁ Ἀντώ-
νιος ἐξαναχθεὶς ὕστερον πρὸς μὲν ἐκείνου, καίπερ
μετεώροις σφίσιν ἐπιχειρῆσαι ἐθελήσαντος, οὐδὲν
ἔπαθε· χειμὼν γὰρ σφοδρὸς ἐπιγενόμενος ἐκώλυσε
τὴν ἐπίθεσιν· πρὸς δὲ δὴ αὐτοῦ τούτου ἀμφότεροι
ἐκακοπάθησαν.
49 διασωθέντων δ' οὖν τῶν στρατιωτῶν ὅ τε Πομ-
πήιος ἐς τὸ Δυρράχιον, ὥσπερ εἶπον, ἀνεχώρησε,
καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ θαρσήσας, ὅτι
τῷ πλήθει τῶν τότε συνόντων οἱ περιῆν ἐκ τῶν

προσγεγενημένων. τὸ δὲ Δυρράχιον ἐν τῇ γῇ τῇ 2
πρότερον μὲν Ἰλλυριῶν τῶν Παρθηνῶν, νῦν δὲ καὶ
τότε γε ἤδη Μακεδονίας νενομισμένῃ κεῖται, καὶ
ἔστιν ἐπικαιρότατον, εἴτ' οὖν ἡ Ἐπίδαμνος ἡ τῶν
Κερκυραίων εἴτε καὶ ἑτέρα τις οὖσα. καὶ οἱ μὲν
τοῦτο γράψαντες τήν τε κτίσιν αὐτῆς καὶ τὸ ὄνομα
ἐς Δύρραχον ἥρωα ἀναφέρουσιν· οἱ δ' ἕτεροι Δυρ- 3
ράχιον ἀντονομασθῆναι τὸ χωρίον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων
πρὸς τὴν τῆς ῥαχίας δυσχέρειαν ἔφασαν, ὅτι ἡ τῆς
Ἐπιδάμνου πρόσρησις ζημίας δήλωσιν ἐν τῇ τῶν Λα-
τίνων γλώσσῃ ἔχουσα δυσοιώνιστός σφισιν ἐς τὸ πε-
ραιοῦσθαι ἐς αὐτὴν ἔδοξεν εἶναι.

πρὸς οὖν τοῦτο τὸ Δυρράχιον ὁ Πομπήιος κατα- 50
φυγὼν στρατόπεδόν τε ἔξω τῆς πόλεως ἐποιήσατο,
καὶ τάφρους βαθείας σταυρώματά τε ἰσχυρὰ περιε-
βάλετο. καὶ αὐτῷ ὁ Καῖσαρ ἐπιστρατοπεδεύσας προσ-
έμιξε μὲν ὡς καὶ δι' ὀλίγου τὸ χαράκωμα τῷ πλήθει
τῶν στρατιωτῶν αἱρήσων, ἐπεὶ δὲ ἀπεκρούσθη, ἐπε-
χείρησεν αὐτὸ ἀποτειχίσαι. καὶ ἐκεῖνός τε ἅμα τοῦτ' 2
εἰργάζετο καὶ ὁ Πομπήιος τὰ μὲν διεσταύρου, τὰ δὲ
ἀπετείχιζε καὶ διετάφρευε, πύργους τε ἐπὶ τῶν με-
τεώρων καὶ φυλακὰς ἐπικαθίστη, ὡς τήν τε περίο-
δον τοῦ περιτειχίσματος ἀπέραντον καὶ τὴν ἔφοδον
καὶ κρατοῦσι τοῖς ἐναντίοις ἄπορον ποιῆσαι. πολλαὶ
μὲν οὖν καὶ ἐν τούτῳ μάχαι αὐτῶν, βραχεῖαι δ' οὖν
ἐγίγνοντο· καὶ ἐν ταύταις τοτὲ μὲν οὗτοι, τοτὲ δὲ 3
ἐκεῖνοι καὶ ἐνίκων καὶ ἐνικῶντο, ὥστε καὶ θνήσκειν
τινὰς ἀμφοτέρων ὁμοίως. αὐτοῦ δὲ δὴ τοῦ Δυρρα-
χίου ὁ Καῖσαρ μεταξὺ τῶν τε ἑλῶν καὶ τῆς θαλάσ-
σης νυκτός, ὡς καὶ προδοθησομένου ὑπὸ τῶν ἀμυ-
νομένων, πειράσας ἔσω μὲν τῶν στενῶν παρῆλθε,
προσπεσόντων δέ οἱ ἐνταῦθα πολλῶν μὲν κατὰ πρόσω- 4

*που, πολλῶν δὲ καὶ κατόπιν, οἳ πλοίοις παρακομι-
σθέντες ἐξαίφνης αὐτῷ ἐπέθεντο, καὶ συχνοὺς ἀπέ-
βαλε καὶ ὀλίγου καὶ αὐτὸς ἐφθάρη. γενομένου δὲ
τούτου ὁ Πομπήιος ἐπιθαρσήσας ἐπεβούλευσε νυκτὸς
τῷ περιτειχίσματι, καὶ ἐκείνου τέ τι ἀπροσδόκητος
προσπεσὼν εἷλε, καὶ φόνον τῶν αὐλιζομένων πρὸς
αὐτῷ πολὺν εἰργάσατο.*

51 *ὁ οὖν Καῖσαρ, ὡς ταῦτά τε συνεβεβήκει καὶ ὁ
σῖτος αὐτὸν ἐπελελοίπει, ἥ τε γὰρ θάλασσα καὶ ἡ γῆ
πᾶσα ἡ πλησία ἀλλοτρία αὐτῷ ἦν, καί τινες διὰ ταῦτα
καὶ ἀπηυτομολήκεσαν, δείσας μὴ ἤτοι προσεδρεύων
καταπολεμηθῇ ἢ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐγκαταλειφθῇ,
πάντα μὲν τὰ ᾠκοδομημένα κατέστρεψε, πάντα δὲ τὰ
παραβεβλημένα προσδιέφθειρε, καὶ μετὰ τοῦτο ἐξαί-*
2 *φνης ἄρας ἐς Θεσσαλίαν ὥρμησεν. ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ
τούτῳ χρόνῳ ᾧ τὸ Δυρράχιον ἐπολιορκεῖτο, Λούκιός
τε Κάσσιος Λογγῖνος καὶ Γναῖος Δομίτιος Καλουῖνος
ἔς τε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐς τὴν Θεσσαλίαν ὑπ᾽ αὐ-
τοῦ πεμφθέντες, Λογγῖνος μὲν ἐνταῦθα ὑπό τε τοῦ*
3 *Σκιπίωνος καὶ ὑπὸ Σαδάλου Θρᾳκὸς ἰσχυρῶς ἐσφάλη,
Καλουῖνος δὲ τῆς μὲν Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Φαύστου
ἀπεώσθη, Λοκρῶν δὲ δὴ καὶ Αἰτωλῶν προσχωρη-
σάντων οἵ ἔς τε τὴν Θεσσαλίαν μετ᾽ αὐτῶν ἐσέβαλε,
καὶ τὸν Σκιπίωνα μάχαις, τῇ μὲν λοχισθείς, τῇ δ᾽
ἀντενεδρεύσας, ἐνέδρευσε, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ πόλεις*
4 *τινὰς προσεποιήσατο. ἐνταῦθα οὖν ὁ Καῖσαρ, ὡς
καὶ ῥᾷον σὺν ἐκείνοις τῆς τε τροφῆς εὐπορήσων καὶ
τὸν πόλεμον διοίσων, ἠπείχθη. καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς
αὐτὸν ἅτε κακῶς πεπραγότα ἐδέχετο, τῶν μὲν ἄλλων
καὶ ἄκων ἀπείχετο, Γόμφοις δὲ δὴ πολίχνῃ τινὶ Θεσ-
σαλικῇ προσπεσὼν καὶ κρατήσας πολλούς τε ἔκτεινε*
5 *καὶ πάντας διήρπασεν, ὅπως καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ τού-*

του καταφοβήσῃ. αὐτίκα γοῦν Μητρόπολις, ἕτερόν
τι πόλισμα, οὐδὲ ἐς χεῖρας αὐτῷ ἦλθεν, ἀλλ' ἀμαχὶ
ὡμολόγησε· καί σφας κακὸν οὐδὲν δράσας ῥᾷον καὶ
ἄλλους τινὰς ἀφ' ἑκατέρου προσεποιήσατο.

καὶ ὁ μὲν ἰσχυρὸς αὖθις ἐγίγνετο, Πομπήιος δὲ 52
οὐκ ἐπεδίωξε μὲν αὐτόν, νυκτός τε γὰρ ἐξαπιναίως
ἀπανέστη, καὶ τὸν ποταμὸν τὸν Γενουσὸν σπουδῇ
διέβη, οὕτω μέντοι τὴν γνώμην εἶχεν ὡς καὶ διαπε-
πολεμηκώς. κἀκ τούτου τὸ μὲν τοῦ αὐτοκράτορος
ὄνομα ἔλαβεν, οὐ μέντοι καὶ ἐμεγαληγόρει τι ἢ καὶ
δάφνην τινὰ ταῖς ῥάβδοις περιῆψε, δυσχεραίνων ἐπὶ
πολίταις τοιοῦτό τι ποιῆσαι. ἐκ δὲ δὴ τῆς αὐτῆς 2
ταύτης διανοίας οὐδὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν οὔτ' αὐτὸς
ἔπλευσεν οὔτ' ἄλλους τινὰς ἔπεμψε, καίτοι ῥᾳδίως ἂν
πᾶσαν αὐτὴν κατασχών· τῷ τε γὰρ ναυτικῷ πολὺ
ἐκράτει, ἅτε πεντακοσίας ναῦς ταχείας ἔχων, ὥστε
πανταχόσε ἅμα καταῖραι, καὶ τὰ ἐκεῖ οὔτ' ἄλλως αὐτῷ
ἤχθετο, οὔτε, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἠλλοτρίωτο, ἀξιό-
μαχά γε ἀντιπολεμῆσαι ἦν. πόρρω τε γὰρ τοῦ περὶ 3
αὐτῆς δόξαι πολεμεῖν ἀφεστηκέναι ἐβούλετο, καὶ φό-
βον οὐδένα τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε οὖσι παρασχεῖν
ἠξίου. τῆς μὲν οὖν Ἰταλίας διὰ ταῦτ' οὐκ ἐπείρα-
σεν, οὐ μὴν οὐδὲ ἐπέστειλε τῷ κοινῷ περὶ τῶν πρα-
χθέντων οὐδέν· ἐπὶ δὲ δὴ τὸν Καίσαρα μετὰ τοῦθ'
ὁρμήσας ἐς τὴν Θεσσαλίαν ἀφίκετο.

ἀντικαθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις ἡ μὲν ὄψις 53
τῶν στρατοπέδων πολέμου τινὰ εἰκόνα ἔφερεν, ἡ δὲ
δὴ χρεία τῶν ὅπλων ὡς καὶ ἐν εἰρήνῃ ἡσύχαζε. τό
τε γὰρ μέγεθος τοῦ κινδύνου διασκοποῦντες, καὶ τὸ
ἄδηλον τό τε ἀστάθμητον τῶν πραγμάτων προορώμε-
νοι, καί τινα καὶ αἰδῶ τοῦ τε ὁμοφύλου καὶ τῆς συγ-
γενείας ἔτι ποιούμενοι διέμελλον, κἂν τούτῳ καὶ λό- 2

γους περὶ φιλίας σφίσιν ἀντέπεμπον, καί τισι καὶ
συναλλαγήσεσθαι διὰ κενῆς ἔδοξαν. αἴτιον δὲ ὅτι
τοῦ τε παντὸς κράτους ἀμφότεροι ἐφιέμενοι, καὶ πολλῇ
μὲν φιλοτιμίᾳ ἐμφύτῳ, πολλῇ δὲ καὶ φιλονεικίᾳ ἐπι-
3 κτήτῳ χρώμενοι, πρός τε γὰρ τῶν ἴσων καὶ πρὸς
τῶν οἰκειοτάτων ἥκιστά τινες ἐλαττούμενοι φέρου-
σιν, οὔτε τι συγχωρῆσαι ἀλλήλοις ἤθελον, ὥσπερ
καὶ ἀμφότεροι κρατῆσαι δυνάμενοι, οὔτε πιστεῦσαι,
κἂν συμβαθῇ τι, ἐδύναντο μὴ οὐ τοῦ πλείονός τε
ἀεί σφας ὀριγνήσεσθαι καὶ ὑπὲρ τοῦ παντὸς αὖθις
54 στασιάσειν. γνώμῃ μὲν γὰρ τοσοῦτον ἀλλήλων διέ-
φερον ὅσον Πομπήιος μὲν οὐδενὸς ἀνθρώπων δεύ-
τερος, Καῖσαρ δὲ καὶ πρῶτος πάντων εἶναι ἐπεθύ-
μει, καὶ ὁ μὲν παρ' ἑκόντων τε τιμᾶσθαι καὶ ἐθε-
λόντων προστατεῖν φιλεῖσθαί τε ἐσπούδαζε, τῷ δὲ
οὐδὲν ἔμελεν εἰ καὶ ἀκόντων ἄρχοι καὶ μισοῦσιν ἐπι-
2 τάσσοι, τάς τε τιμὰς αὐτὸς ἑαυτῷ διδοίη. τὰ μέντοι
ἔργα, δι' ὧν ἤλπιζον πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο καταπρά-
ξειν, ἀμφότεροι ὁμοίως καὶ ἀνάγκῃ ἐποίουν· ἀδύνα-
τον γὰρ ἦν αὐτῶν κατατυχεῖν τινι μὴ οὐ τοῖς τε οἰ-
κείοις πολεμοῦντι καὶ τοὺς ὀθνείους ἐπὶ τοὺς ὁμοφύ-
λους ἄγοντι, καὶ πολλὰ μὲν χρήματα ἀδίκως συλῶντι,
3 πολλοὺς δὲ καὶ τῶν φιλτάτων ἀνόμως κτείνοντι. ὥστε
εἰ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις διήλλαττον, ἀλλὰ ταῖς γε πρά-
ξεσι, δι' ὧν ἀποπληρώσειν αὐτὰς ἤλπιζον, ὡμοιοῦντο.
καὶ διὰ τοῦτ' οὔθ' ὑφίεντό τινος ἀλλήλοις, καίπερ
πολλὰς δικαιώσεις προτεινάμενοι, καὶ ἐς χεῖρας τε-
λευτῶντες ἦλθον.

55 ἐγένετο δὲ ὁ ἀγὼν μέγας καὶ οἷος οὐχ ἕτερος.
αὐτοί τε γὰρ ἄριστοι πρὸς πάντα τὰ πολέμια καὶ εὐ-
δοκιμώτατοι διαφανῶς οὐχ ὅτι τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ
καὶ τῶν ἄλλων τῶν τότε ἀνθρώπων ἠξιοῦντο εἶναι·

οἷα γὰρ ἐκ παίδων τε ἐν αὐτοῖς ἠσκημένοι καὶ διὰ 2
παντὸς αὐτοῖς ὡμιληκότες, ἔργα τε ἀξιόλογα ἀποδε-
δειγμένοι, καὶ πολλῇ μὲν ἀρετῇ, πολλῇ δὲ καὶ τύχῃ
κεχρημένοι, καὶ ἀξιοστρατηγητότατοι καὶ ἀξιονικότα-
τοι ἦσαν· καὶ δυνάμεις Καῖσαρ μὲν τοῦ τε πολιτι- 3
κοῦ τὸ πλεῖστον καὶ καθαρώτατον, καὶ ἐκ τῆς ἄλλης
Ἰταλίας τῆς τε Ἰβηρίας καὶ τῆς Γαλατίας πάσης, τῶν
τε νήσων ὧν ἐκράτει, τοὺς μαχιμωτάτους εἶχε, Πομ-
πήιος δὲ συχνοὺς μὲν καὶ ἐκ τῆς βουλῆς τῆς τε ἱπ-
πάδος κἀκ τῶν καταλόγων ἐπῆκτο, παμπληθεῖς δὲ
παρά τε τῶν λοιπῶν ὑπηκόων καὶ παρὰ τῶν ἐνσπόν-
δων καὶ δήμων καὶ βασιλέων ἠθροίκει. ἄνευ γὰρ 4
δὴ τοῦ τε Φαρνάκου καὶ τοῦ Ὀρώδου, καὶ γὰρ τοῦ-
τον, καίτοι πολέμιον ἀφ' οὗ τοὺς Κράσσους ἀπέκτει-
νεν ὄντα, προσεταιρίσασθαι ἐπεχείρησε, πάντες οἱ
ἄλλοι, οἵ καὶ ἐφ' ὁσονοῦν οἰκειωθέντες ποτὲ αὐτῷ,
καὶ χρήματά οἱ ἔδωκαν, καὶ βοηθείας οἱ μὲν ἔπεμ-
ψαν, οἱ δὲ ἤγαγον. ὁ δὲ δὴ Πάρθος ὑπέσχετο μὲν 5
αὐτῷ, ἂν τὴν Συρίαν λάβῃ, συμμαχήσειν, μὴ τυχὼν
δὲ αὐτῆς οὐκ ἐπήμυνε. προύχοντος δ' οὖν πολὺ τοῦ
Πομπηίου τῷ πλήθει, ἐξισοῦντό σφισιν οἱ τοῦ Καί-
σαρος τῇ ῥώμῃ· καὶ οὕτως ἀπ' ἀντιπάλου πλεο-
νεξίας καὶ ἰσόρροποι ἀλλήλοις καὶ ἰσοκίνδυνοι ἐγί-
γνοντο.

ἔκ τε οὖν τούτων καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας τῆς τε 56
ὑποθέσεως τοῦ πολέμου ἀξιολογώτατος ἀγὼν συνη-
νέχθη. ἥ τε γὰρ πόλις ἡ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἡ ἀρχὴ
αὐτῆς ἅπασα, καὶ πολλὴ καὶ μεγάλη ἤδη οὖσα, ἆθλόν
σφισι προύκειτο· εὔδηλον γάρ που πᾶσιν ἦν ὅτι τῷ
τότε κρατήσαντι δουλωθήσεται. τοῦτό τε οὖν ἐκλο- 2
γιζόμενοι, καὶ προσέτι καὶ τῶν προτέρων ἔργων,
Πομπήιος μὲν τῆς τε Ἀφρικῆς καὶ τοῦ Σερτωρίου

τοῦ τε Μιθριδάτου καὶ τοῦ Τιγράνου καὶ τῆς θα-
λάσσης, Καῖσαρ δὲ τῆς τε Γαλατίας καὶ τῆς Ἰβηρίας
τοῦ τε Ῥήνου καὶ τῆς Βρεττανίας, ἀναμιμνησκόμε-
3 νοι, καὶ κινδυνεύειν τε καὶ περὶ ἐκείνοις ἡγούμενοι
καὶ προσκτήσασθαι τὴν ἀλλήλων δόξαν σπουδὴν ποι-
ούμενοι, ὤργων. τά τε γὰρ ἄλλα τῶν ἡττημένων
τοῖς κρατοῦσι προσγίγνεται καὶ ἡ εὔκλεια ὅτι μά-
λιστα· ὅσῳ γὰρ ἂν μείζω καὶ δυνατώτερόν τις ἀντα-
γωνιστὴν καθέλῃ, τόσῳ καὶ αὐτὸς ἐπὶ μεῖζον αἴρε-
57 ται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῖς στρατιώταις πολλὰ μὲν
παραπλήσια δ' οὖν ἀλλήλοις παρήνεσαν, εἰπόντες
πάνθ' ὅσα ἐν τῷ τοιούτῳ πρός τε τὸ αὐτίκα τοῦ κιν-
δύνου καὶ πρὸς τὸ ἔπειτα πρέπει λέγεσθαι. ἔκ τε
γὰρ τῆς αὐτῆς πολιτείας ὁρμώμενοι καὶ ὑπὲρ τῶν
2 αὐτῶν λόγους ποιούμενοι, καὶ ἀλλήλους τε τυράν-
νους καὶ αὐτοὺς ἐλευθερωτὰς αὐτῶν ὀνομάζοντες,
οὐδέν σφισι διάφορον εἰπεῖν ἔσχον, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν
ἀποθανεῖν, τοῖς δὲ σωθῆναι, καὶ τοῖς μὲν αἰχμαλώ-
τοις, τοῖς δὲ ἐν δεσπότου μοίρᾳ πάντα τε ἔχειν ἢ
πάντων στερηθῆναι, καὶ παθεῖν ἢ ποιῆσαι δεινότατα,
3 ὑπάρξει. τοιαύτας οὖν δή τινας παραινέσεις τοῖς
πολίταις ποιησάμενοι, καὶ προσέτι καὶ τὰ τῶν ὑπη-
κόων τῶν τε συμμάχων πρός τε τὰς ἐλπίδας τῶν
κρεισσόνων καὶ πρὸς τοὺς φόβους τῶν χειρόνων
προαγαγόντες, συνέβαλον ἀλλήλοις τοὺς ὁμοφύλους,
τοὺς συσκήνους, τοὺς συσσίτους, τοὺς ὁμοσπόνδους.
4 καὶ τί ἄν τις τὰ τῶν ἄλλων ὀδύραιτο, ὁπότε καὶ αὐ-
τοὶ ἐκεῖνοι πάντα τε ταῦτα ἀλλήλοις ὄντες, καὶ προσέτι
πολλῶν μὲν λόγων ἀπορρήτων, πολλῶν δὲ καὶ ἔργων
ὁμοίων κεκοινωνηκότες, κῆδός τέ ποτε συναψάμενοι
καὶ τὸ αὐτὸ παιδίον, ὁ μὲν ὡς πατήρ, ὁ δὲ ὡς πάπ-
5 πος, ἀγαπήσαντες, ὅμως ἐμάχοντο; ὅσα γὰρ ἡ φύσις

τὸ αἷμα αὐτῶν μίξασα συνέδησε, τοσαῦτα τῇ ἀπλήστῳ τῆς δυναστείας ἐπιθυμίᾳ διέλυον καὶ διέσπων καὶ διερρήγνυσαν. καὶ δι' ἐκείνους καὶ ἡ Ῥώμη περί τε ἑαυτῇ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἅμα κινδυνεύειν ἠναγκάζετο, ὥστε καὶ νικήσασα ἡττηθῆναι.

τοιούτῳ μὲν ἀγῶνι συνηνέχθησαν· οὐ μέντοι καὶ 58
εὐθὺς συνέμιξαν, ἀλλ' οἷα ἔκ τε τῆς αὐτῆς πατρίδος καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς ἑστίας ὁρμώμενοι, καὶ τά τε ὅπλα παραπλήσια καὶ τὰς τάξεις ὁμοίας ἔχοντες, ὤκνουν μὲν ἄρξαι τῆς μάχης, ὤκνουν δὲ καὶ φονεῦσαί τινας ἑκάτεροι. σιγή τε οὖν ἀμφοτέρων καὶ κατήφεια πολλὴ 2
ἦν, καὶ οὔτε τις αὐτῶν ἐς τὰ πρόσω προῄει οὔθ' ὅλως ἐκινεῖτο, ἀλλ' ἐγκύψαντες ἠτρέμιζον ὥσπερ ἄψυχοι. φοβηθέντες οὖν ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Πομπήιος μὴ καὶ ἐπὶ πλεῖον ἡσυχάσαντες ἀμβλύτεροί πως γένωνται ἢ καὶ συναλλαγῶσι, προσέταξαν σπουδῇ τοῖς τε σαλπικταῖς σημῆναι καὶ ἐκείνοις συμβοῆσαι τὸ πολεμικόν. καὶ ἐπράχθη μὲν ἑκάτερον, τοσούτου δὲ ἐδέη- 3
σαν ἐπιρρωσθῆναι ὥστε καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἔκ τε τῆς τῶν σαλπικτῶν ἠχῆς ὁμοφωνούσης καὶ ἐκ τῆς ἑαυτῶν βοῆς ὁμογλωσσούσης τό τε ὁμόφυλόν σφων ἐξέφηναν καὶ τὸ ὁμογενὲς ἐξήλεγξαν, κἀκ τούτου καὶ ἐς δάκρυα καὶ θρῆνον ἔπεσον. ὀψὲ δ' οὖν ποτε τῶν 59
συμμαχικῶν προκαταρξάντων καὶ ἐκεῖνοι συνέμιξαν, ἔκφρονες ἐπ' αὐτοῖς γενόμενοι. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις, οἷς πόρρωθεν ἡ ἀλκὴ ἦν, ἧττον τὸ δεινὸν συνέβαινεν, οὐδὲ γὰρ εἰδότες οὓς ἔβαλλον, ἐτόξευον, ἠκόντιζον, ἐσφενδόνων· οἱ δὲ δὴ ὁπλῖται οἵ τε ἱππεῖς χαλεπώτατα 2
ἀπήλλασσον, ἅτε καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων ὄντες καί τι καὶ λαλεῖν σφισι δυνάμενοι, ἐγνώριζόν τε ἅμα τοὺς ἀντιπαρατεταγμένους καὶ ἐτίτρωσκον, ἀνεκάλουν καὶ ἐφόνευον, τῶν πατρίδων ἐμέμνηντο καὶ ἐσκύλευον.

3 ταῦτα μὲν οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκ τῆς Ἰτα-
λίας συστρατευόμενοί σφισιν, ὅπου ποτὲ προστύχοιεν
ἀλλήλοις, καὶ ἔπραττον καὶ ἔπασχον· καὶ πολλοὶ
πολλὰ καὶ οἴκαδε δι᾽ αὐτῶν τῶν σφαγέων ἐνετέλ-
4 λοντο. τὸ δὲ ὑπήκοον καὶ προθύμως καὶ ἀφειδῶς
ἐμάχετο, πολλὴν σπουδήν, ὥσπερ ποτὲ ὑπὲρ τῆς
σφετέρας ἐλευθερίας, οὕτω τότε κατὰ τῆς τῶν Ῥω-
μαίων δουλείας ποιούμενοι, ἐπιθυμίᾳ, ἅτε ἐν πᾶσιν
αὐτῶν ἐλαττούμενοι, ὁμοδούλους σφᾶς ἔχειν.
60 μεγίστη τε οὖν μάχη καὶ πολυτροπωτάτη διά τε
ταῦτα καὶ διὰ τὸ πλῆθος τό τε πολυειδὲς τῆς παρα-
σκευῆς ἐγένετο. πάμπολλοι μὲν γὰρ ὁπλῖται, πάμ-
πολλοι δὲ καὶ ἱππεῖς, τοξόται τε ἕτεροι καὶ σφενδο-
νῆται ἄλλοι ὄντες, τό τε πεδίον πᾶν κατέλαβον, καὶ
σκεδασθέντες πολλαχῇ μὲν ἀλλήλοις οἷα ὁμόσκευοι,
2 πολλαχῇ δὲ καὶ ἑτέροις ἀναμὶξ ἐμάχοντο. προεῖχον δὲ
οἱ Πομπηίειοι τῇ τε ἱππείᾳ καὶ τῇ τοξείᾳ, καὶ διὰ
τοῦτο πόρρωθέν τε ἐγκυκλούμενοί τινας προσβολαῖς
αἰφνιδίοις ἐχρῶντο, καὶ συνταράξαντες αὐτοὺς ἐξαν-
εχώρουν, εἶτ᾽ αὖθις καὶ μάλ᾽ αὖθις ἐπετίθεντό
σφισι, τοτὲ μὲν ἐνταῦθα, τοτὲ δὲ ἐκεῖσε μεθιστάμε-
3 νοι. οἱ οὖν Καισάρειοι ταῦτά τε ἐφυλάσσοντο, καὶ
τὰς τάξεις σφῶν ἐξελίσσοντες ἀντιπρόσωποί τε ἀεὶ
τοῖς προσβάλλουσιν ἐγίγνοντο καὶ ὁμόσε αὐτοῖς χω-
ροῦντες τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων ἀντελαμβά-
νοντο, προθύμως ἀγωνιζόμενοι· καὶ γὰρ πεζοὶ τοῖς
ἱππεῦσιν αὐτῶν κοῦφοι ἐπ᾽ αὐτὸ τοῦτο συνετετά-
4 χατο. καὶ ταῦτα οὐ καθ᾽ ἕν, ὥσπερ εἶπον, ἀλλὰ πολ-
λαχῇ ἅμα σποράδην ἐγίγνετο, ὥστε τῶν μὲν πόρρω-
θεν μαχομένων, τῶν δὲ συσταδὸν ἀγωνιζομένων, καὶ
τῶν μὲν παιόντων τινάς, τῶν δὲ πατασσομένων, φευ-
γόντων ἑτέρων, διωκόντων ἄλλων, πολλὰς μὲν πεζο-

μαχίας, πολλὰς δὲ καὶ ἱππομαχίας ὁρᾶσθαι. κἀν 5
τούτῳ καὶ παρὰ δόξαν συχνὰ συνέβαινε. καὶ γὰρ τρέψας τίς τινα ἐτρέπετο, καὶ ἄλλος ἐκκλίνας τινὰ ἀντεπετίθετο αὐτῷ· πλήξας τις ἕτερον αὐτὸς ἐτιτρώσκετο, καὶ πεπτωκὼς ἄλλος τὸν ἑστηκότα ἀπεκτίννυε. καὶ πολλοὶ μὲν καὶ ἄτρωτοι ἔθνησκον, πολλοὶ δὲ καὶ ἡμιθνῆτες ἐφόνευον. καὶ οἱ μὲν ἔχαιρον καὶ ἐπαιώνιζον, οἱ δὲ ἐλυποῦντο καὶ ὠλοφύροντο, ὥστε βοῆς καὶ στεναγμῶν πάντα πληρωθῆναι, καὶ τοῖς μὲν πλείοσι καὶ ἐκ τούτου ταραχὴν ἐγγενέσθαι, τὰ γὰρ λεγόμενα ἄσημά σφισι διά τε τὸ ἀλλοεθνὲς καὶ διὰ τὸ ἀλλόθροον ὄντα δεινῶς αὐτοὺς ἐξέπλησσε, τοῖς δὲ δὴ συνιεῖσιν ἀλλήλων πολλαπλάσιον τὸ κακὸν συμβῆναι· πρὸς γὰρ τοῖς ἰδίοις σφῶν παθήμασι καὶ τὰ τῶν πέλας καὶ ἑώρων ἅμα καὶ ἤκουον.

τέλος δέ, ἰσορρόπως αὐτῶν ἐπὶ μακρότατον ἀγω- 61
νισαμένων, καὶ πολλῶν ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως καὶ πεσόντων καὶ τρωθέντων, ὁ Πομπήιος ἅτε καὶ Ἀσιανὸν καὶ ἀγύμναστον τὸ πλεῖον τοῦ στρατοῦ ἔχων
ἡττήθη, ὥσπερ που καὶ πρὸ τοῦ ἔργου οἱ ἐδεδήλωτο· 2
κεραυνοί τε γὰρ ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐσέπεσον, καὶ πῦρ ἀέριον ὑπὲρ τῆς τοῦ Καίσαρος ταφρείας φανὲν ἐς τὴν ἐκείνου κατέσκηψε, τά τε σημεῖα αὐτοῦ τὰ στρατιωτικὰ μέλισσαι περιέσχον, καὶ πολλὰ τῶν
ἱερείων αὐτοῖς ἤδη τοῖς βωμοῖς προσαγόμενα ἐξέδρα. 3
καὶ οὕτω γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος ἔτεινεν ὥστε πολλαχόθι ἐν αὐτῇ τῇ τῆς μάχης ἡμέρᾳ καὶ στρατοπέδων συνόδους καὶ ὅπλων κτύπους συμβῆναι, ἔν τε Περγάμῳ τυμπάνων τέ τινα καὶ κυμβάλων ψόφον ἐκ τοῦ Διονυσίου
ἀρθέντα διὰ πάσης τῆς πόλεως χωρῆσαι, καὶ ἐν 4
Τράλλεσι φοίνικά τε ἐν τῷ τῆς νίκης ναῷ ἀναφῦναι

καὶ τὴν θεὸν αὐτὴν πρὸς εἰκόνα τοῦ Καίσαρος ἐν
πλαγίῳ που κειμένην μεταστραφῆναι, τοῖς τε Συρίοις
δύο τινὰς νεανίσκους τὸ τέλος τῆς μάχης ἀγγείλαντας
ἀφανεῖς γενέσθαι, καὶ ἐν Παταουίῳ τῆς νῦν Ἰταλίας,
τότε δὲ ἔτι Γαλατίας ὄρνιθάς τινας οὐχ ὅτι διαγγεῖ-
5 λαι αὐτήν, ἀλλὰ καὶ δεῖξαι τρόπον τινά· Γάιος γάρ
τις Κορνήλιος πάντα τὰ γενόμενα ἀκριβῶς τε ἐξ
αὐτῶν ἐτεκμήρατο καὶ τοῖς παροῦσιν ἐξηγήσατο.
ταῦτα μὲν ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὡς ἕκαστα
συνηνέχθη, καὶ παραχρῆμα μὲν ἠπιστεῖτο, ὥσπερ
εἰκὸς ἦν, ἀγγελθέντων δὲ τῶν πραχθέντων ἐθαυ-
μάζετο.

62 τῶν δὲ δὴ Πομπηιείων τῶν μὴ ἐν χερσὶ φθαρέν-
των οἱ μὲν ἔφυγον ὅπῃ ποτὲ ἠδυνήθησαν, οἱ δὲ καὶ
μετέστησαν· καὶ αὐτῶν ὁ Καῖσαρ τοὺς μὲν ἐν τῷ
τεταγμένῳ στρατευομένους ἐς τὰ ἑαυτοῦ στρατόπεδα
2 ἐσέγραψε, μηδέν σφισι μνησικακήσας, τῶν δὲ δὴ
βουλευτῶν τῶν τε ἱππέων ὅσους μὲν καὶ πρότερόν
ποτε ᾑρηκὼς ἠλεήκει ἀπέκτεινε, πλὴν εἴ τινας οἱ
φίλοι αὐτοῦ ἐξῃτήσαντο, τούτοις γὰρ ἕνα ἑκάστῳ τότε
3 σῶσαι συνεχώρησε, τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς τότε πρῶ-
τον ἀντιπολεμήσαντας αὐτῷ ἀφῆκεν, εἰπὼν ὅτι οὐδέν
με ἠδικήκασιν οἳ τὰ τοῦ Πομπηίου φίλου σφίσιν
ὄντος ἐσπούδασαν, μηδεμίαν εὐεργεσίαν παρ' ἐμοῦ
4 ἔχοντες. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς δυνάστας
τούς τε δήμους τοὺς συναραμένους οἱ ἐποίησε· πᾶσι
γὰρ αὐτοῖς συνέγνω, ἐννοῶν ὅτι αὐτὸς μὲν ἢ οὐδένα
ἤ τινα αὐτῶν ἠπίστατο, παρ' ἐκείνου δὲ δὴ πολλὰ
5 καὶ ἀγαθὰ προεπεπόνθεσαν. καὶ πολύ γε τούτους
μᾶλλον ἐπῄνει τῶν εὐεργεσίαν μέν τινα παρὰ τοῦ
Πομπηίου προλαβόντων, ἐν δὲ δὴ τοῖς κινδύνοις
6 αὐτὸν ἐγκαταλιπόντων· τοὺς μὲν γὰρ καὶ ἑαυτῷ δι'

εὐνοίας ἔσεσθαι ἤλπιζε, τοὺς δέ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα
ἔδοξάν τί οἱ καὶ χαρίσασθαι, ἀλλὰ προδότας γε τοῦ
νῦν φίλου γενομένους οὐδὲ ἑαυτοῦ ποτε φείσεσθαι
ἐνόμιζε. τεκμήριον δὲ ὅτι Σαδάλου μὲν τοῦ Θρᾳκὸς 63
καὶ Δηιοτάρου τοῦ Γαλάτου, καίτοι καὶ ἐν τῇ μάχῃ
γενομένων, Ταρκυνδιμότου τε ἐν μέρει μέν τινι τῆς
Κιλικίας δυναστεύοντος, πλεῖστον δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ
ναυτικὰ βοηθήσαντος, ἐφείσατο. τί γὰρ δεῖ τοὺς 2
ἄλλους τοὺς τὰς συμμαχίας πέμψαντας καταλέγειν,
οἷς καὶ αὐτοῖς συγγνώμην ἔνειμε, χρήματα μόνον
παρ' αὐτῶν λαβών; ἄλλο γὰρ οὐδὲν οὔτε ἔδρασέ
σφας οὔτ' ἀφείλετο, καίπερ πολλῶν πολλὰ καὶ με-
γάλα, τὰ μὲν πάλαι, τὰ δὲ καὶ τότε, παρὰ τοῦ Πομ-
πηίου εἰληφότων. μέρος μὲν γάρ τι τῆς Ἀρμενίας 3
τῆς τοῦ Δηιοτάρου γενομένης Ἀριοβαρζάνει τῷ τῆς
Καππαδοκίας βασιλεῖ ἔδωκεν, οὐ μέντοι καὶ τὸν
Δηιόταρον ἐν τούτῳ τι ἔβλαψεν, ἀλλὰ καὶ προσ-
ευηργέτησεν· οὐ γὰρ ἐκείνου τὴν χώραν ἀπετέμετο,
ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Φαρνάκου πᾶσαν τὴν Ἀρμενίαν κατα-
ληφθεῖσαν καταλαβὼν τὸ μέν τι αὐτῆς τῷ Ἀριοβαρ-
ζάνει, τὸ δὲ δὴ τῷ Δηιοτάρῳ ἐχαρίσατο. καὶ τούτοις 4
μὲν οὕτως ἐχρήσατο· τῷ δὲ δὴ Φαρνάκῃ προβαλλο-
μένῳ ὅτι μὴ προσαμύναι τῷ Πομπηίῳ, κἀκ τούτου
συγγνώμης ἐφ' οἷς ἐπεποιήκει τυχεῖν ἀξιοῦντι, οὔτε
ἔνειμεν ἐπιεικὲς οὐδέν, καὶ προσέτι καὶ αὐτὸ τοῦτ'
ἐνεκάλεσεν, ὅτι καὶ πονηρὸς καὶ ἀνόσιος περὶ τὸν
εὐεργέτην ἐγένετο. τοσαύτῃ μὲν καὶ φιλανθρωπίᾳ 5
καὶ ἀρετῇ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀντιπολεμήσαντας αὐτῷ
ἔπειτα ἐχρῆτο. ἀμέλει καὶ τὰ γράμματα τὰ ἀπόθετα
τὰ ἐν τοῖς τοῦ Πομπηίου κιβωτίοις εὑρεθέντα, ὅσα
τινῶν τήν τε πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν καὶ τὴν πρὸς
ἑαυτὸν δύσνοιαν ἤλεγχεν, οὔτ' ἀνέγνω οὔτ' ἐξεγρά-

6 ψατο, ἀλλ' εὐθὺς κατέφλεξεν, ὅπως μηδὲν ἀπ' αὐτῶν δεινὸν ἀναγκασθῇ δρᾶσαι, ὥστε τινὰ καὶ διὰ ταῦτα τοὺς ἐπιβουλεύσαντας αὐτῷ μισῆσαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως εἶπον, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ Καιπίων ὁ Βροῦτος ὁ Μάρκος, ὁ μετὰ τοῦτο αὐτὸν ἀποκτείνας, καὶ ἑάλω ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐσώθη.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΒ.

Ἡ μὲν οὖν μάχη τοιαύτη δή τις ἐγένετο, καὶ ἀπ' αὐτῆς ὁ Πομπήιος πάντων τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων παραχρῆμα ἀπέγνω, καὶ οὐκέτ' οὔτε τῆς ἰδίας ἀρετῆς οὔτε τοῦ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν πλήθους οὔθ' ὅτι πολλάκις ἡ τύχη δι' ἐλαχίστου τοὺς πταίσαντας ἀναλαμβάνει λογισμόν τινα ἐποιήσατο, καίπερ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ πλεῖστον μὲν τὸ εὔθυμον, πλεῖστον δὲ τὸ εὔελπι παρὰ πάντα ὅσα ἐσφάλη ἀεί ποτε σχών. αἴτιον δὲ ὅτι ἐν μὲν ἐκείνοις ἀντίπαλος ὡς πλήθει 2
τοῖς ἐναντίοις ὢν οὐ προελάμβανε τῇ γνώμῃ τὴν νίκην, ἀλλ' ἐπ' ἀμφότερα τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, ἔν τε τῷ θαρσοῦντι καὶ πρὶν ἐς κατάπληξίν τινα ἀφικέσθαι, προσκοπῶν οὐκ ἠμέλει τῆς τοῦ χείρονος θεραπείας, καὶ διὰ τοῦτ' οὔθ' ὑπείκειν ταῖς συμφοραῖς ἠναγκάζετο καὶ ἀναμάχεσθαι ῥᾳδίως ἐδύνατο, τότε δὲ πολλῷ τοῦ Καίσαρος περισχήσειν ἐλπίσας οὐδὲν προείδετο. οὔκουν οὐδὲ τὸ στρατό- 3
πεδον ἐν ἐπιτηδείῳ ἐποιήσατο, οὐδ' ἀναφυγὴν οὐδεμίαν ἡττηθέντι οἱ παρεσκεύασε· τρῖψαί τε δυνηθεὶς ἂν τὰ πράγματα, κἀκ τούτου ἀμαχὶ κρατῆσαι, στρατός τε γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτῷ προσεγίγνετο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἄφθονα ἅτε ἔν τε φιλίᾳ τῇ πλείστῃ χώρᾳ ὢν καὶ ναυκρατῶν εἶχεν, ὅμως εἴτε ἐθελοντὴς ὡς καὶ πάντως νικήσων, εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων

4 ἐκβιασθείς, συνέβαλε. καὶ διὰ ταῦτ᾽, ἐπειδὴ τάχιστα
ἐνικήθη, δεινῶς ἐξεπλάγη καὶ οὔτε τι βούλευμα καί-
ριον οὔτε ἐλπίδα βεβαίαν ἐς τὸ ἀνακινδυνεῦσαι ἔσχεν.
ὅταν γάρ τι ἀπροσδοκήτως τέ τινι καὶ μετὰ πλείστου
παραλόγου προσπέσῃ, τό τε φρόνημα αὐτοῦ ταπεινοῖ
καὶ τὸ λογιζόμενον ἐκπλήσσει, ὥστ᾽ αὐτὸν κάκιστόν
5 τε καὶ ἀσθενέστατον τῶν πρακτέων κριτὴν γενέσθαι·
οὐ γὰρ ἐθέλουσιν οἱ λογισμοὶ τοῖς φόβοις συνεῖναι,
ἀλλ᾽ ἂν μὲν προκατάσχωσί τινα, καὶ μάλα γενναίως
αὐτοὺς ἀπωθοῦνται, ἂν δ᾽ ὑστερήσωσιν, ἡττῶνται.
2 διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ ὁ Πομπήιος, ὡς οὐδὲν
αὐτῶν προενόησε, καὶ γυμνὸς καὶ ἄφρακτος εὑρέθη,
τάχ᾽ ἂν μὴ χαλεπῶς, εἴπερ τι προεώρατο, πάντα διὰ
ταχέων ἀνακτησάμενος. τῶν τε γὰρ μεμαχημένων
συχνοὶ περιεγεγόνεσαν, καὶ ἑτέρας δυνάμεις οὐ σμι-
κρὰς εἶχε· τό τε μέγιστον καὶ χρήματα πολλὰ ἐκέ-
κτητο καὶ τῆς θαλάσσης ἁπάσης ἐκράτει, αἵ τε πόλεις
καὶ αἱ αὐτοῦ καὶ αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ δυστυχήσαντα
2 αὐτὸν ἠγάπων. νῦν δ᾽ ἐπειδήπερ ἐφ᾽ ᾧ μάλιστα
ἐθάρσει κακῶς ἀπήλλαξεν, οὐδὲ ἐκείνων οὐδενὶ ὑπὸ
τῆς αὐτίκα τοῦ φόβου προσβολῆς ἐχρήσατο, ἀλλὰ τό τε
ἔρυμα εὐθὺς ἐξέλιπε καὶ πρὸς Λάρισαν μετ᾽ ὀλίγων
3 ἔφυγε. καὶ ἐς μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐσῆλθε καίτοι τῶν
Λαρισαίων ἐσκαλούντων, φοβηθεὶς μή τινα ἐκ τούτου
αἰτίαν ὄφλωσιν· ἀλλ᾽ ἐκείνους μὲν τῷ κρατοῦντι προσ-
χωρῆσαι ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ τά τε ἐπιτήδεια λαβὼν
καὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν καταβὰς ἐς Λέσβον ὁλκάδι
πρός τε τὴν γυναῖκα τὴν Κορνηλίαν καὶ πρὸς τὸν
4 υἱὸν τὸν Σέξτον ἔπλευσε. καὶ αὐτοὺς παραλαβὼν καὶ
μηδὲ ἐς τὴν Μυτιλήνην ἐσελθὼν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆρε,
συμμαχίαν παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ βασιλεύοντος
αὐτῆς σχήσειν ἐλπίσας· τοῦ τε γὰρ Πτολεμαίου τοῦ

διὰ τοῦ Γαβινίου τὴν βασιλείαν παρ' αὐτοῦ ἀπολα-
βόντος υἱὸς ἦν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ναυτικὸν ἐς
ἐπικουρίαν οἱ ἐπεπόμφει. ἤκουσα μὲν γὰρ ὅτι καὶ 5
ἐς Πάρθους φυγεῖν ἐβουλεύσατο, οὐ μέντοι καὶ
πιστεύειν ἔχω. ἐκεῖνοί τε γὰρ τούς τε Ῥωμαίους
πάντας, ἀφ' οὗ σφισιν ὁ Κράσσος ἐπεστράτευσε, καὶ
τὸν Πομπήιον μάλιστα ἅτε καὶ προσήκοντα αὐτῷ,
οὕτως ἐμίσουν ὥστε καὶ τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ πρὸς
τὴν αἴτησιν τῆς βοηθείας ἐλθόντα δῆσαι καίπερ
βουλευτὴν ὄντα· καὶ ὁ Πομπήιος οὐκ ἄν ποτε τοῦ πο- 6
λεμιωτάτου, οὗ γε εὖ πράττων οὐκ ἐτετυχήκει, ἱκέτης
ὑπέμεινε δυστυχήσας γενέσθαι. ἀλλ' ἐς τὴν Αἴγυπτον 3
δι' ἅπερ εἶπον ὥρμησε, καὶ παρὰ τὴν ἤπειρον μέχρι
Κιλικίας κομισθεὶς ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Πηλούσιον ἐπε-
ραιώθη, ὅπου ὁ Πτολεμαῖος Κλεοπάτρᾳ ἀδελφῇ πο-
λεμῶν ἐστρατοπεδεύετο. τάς τε ναῦς ἀνοκωχεύσας 2
ἔπεμψέ τινας, τῆς τε πατρῴας αὐτὸν εὐεργεσίας ἀναμι-
μνήσκων καὶ δεόμενος ἐπὶ ῥητοῖς τέ τισι καὶ βεβαίοις
καταχθῆναι· ἐκβῆναι γὰρ πρὶν ἀσφάλειάν τινα λα-
βεῖν οὐκ ἐθάρσησε. καὶ αὐτῷ ὁ μὲν Πτολεμαῖος 3
οὐδέν, παῖς γὰρ ἔτι κομιδῇ ἦν, ἀπεκρίνατο, τῶν δὲ
δὴ Αἰγυπτίων τινὲς καὶ Λούκιος Σεπτίμιος ἀνὴρ
Ῥωμαῖος, συνεστρατευκὼς μέν ποτε τῷ Πομπηίῳ,
συγγεγονὼς δὲ τῷ Γαβινίῳ καὶ πρὸς ἐκείνου τῷ
Πτολεμαίῳ μετὰ στρατιωτῶν ἐς φυλακὴν αὐτοῦ κα-
ταλελειμμένος, ἦλθον μὲν ὡς φίλοι, ἐπεβούλευσαν 4
δὲ ἀνοσίως, καὶ ἐκ τούτου προστρόπαιον καὶ ἑαυτοῖς
καὶ τῇ Αἰγύπτῳ πάσῃ προσέθεντο· αὐτοί τε γὰρ
οὐκ ἐς μακρὰν ἀπώλοντο, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν
πρῶτον τῇ Κλεοπάτρᾳ δουλεύειν, ὅπερ ἥκιστα ἐβού-
λοντο, παρεδόθησαν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὸ τῶν
Ῥωμαίων ὑπήκοον ἐσεγράφησαν. ἐν δ' οὖν τῷ τότε 4

Σεπτίμιος καὶ Ἀχιλλᾶς ὁ στρατίαρχος, ἄλλοι τε μετ᾽
αὐτῶν ὄντες, ἑτοίμως ἔφασαν ἐσδέξεσθαι τὸν Πομ-
πήιον, ὅπως ὡς ῥᾷστα ἀπατηθεὶς ἁλοίη· καὶ τούς τε
ἐλθόντας παρ᾽ αὐτοῦ προέπεμψαν, θαρσεῖν σφας ἔνιοι
κελεύσαντες, καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦτο ἀκατίων ἐπιβάντες
2 προσέπλευσαν αὐτῷ, καὶ τά τε ἄλλα ἐφιλοφρονήσαντο
αὐτὸν καὶ ἠξίωσαν πρὸς ἑαυτοὺς μετεκβῆναι, λέγοντες
μήτε τριήρη δύνασθαι ὑπὸ τοῦ μεγέθους διὰ τὰ βράχη
πρὸς τὴν γῆν προσχεῖν, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐν πολλῇ
3 ἐπιθυμίᾳ εἶναι θᾶσσον αὐτὸν ἰδεῖν. καὶ ὁ μὲν οὕτω,
καίτοι πάντων οἱ τῶν σύμπλων ἀπαγορευόντων, πι-
στεύσας αὐτοῖς ...., τοσοῦτον μόνον εἰπών,
ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται,
4 κεινοῦστὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ·
οἱ δὲ ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς γῆς ἐγένοντο, φοβηθέντες μὴ
καὶ ἐντυχὼν τῷ Πτολεμαίῳ σωθῇ εἴτε ὑπ᾽ αὐτοῦ
ἐκείνου ἢ καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τῶν συνόντων αὐτῷ
ἢ καὶ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ γὰρ εὔνοιάν οἱ μεγά-
λην εἶχον, ἀπέκτειναν αὐτὸν πρὶν καταπλεῦσαι, μη-
5 δὲν μήτ᾽ εἰπόντα μήτ᾽ ὀδυράμενον. ὡς γὰρ τάχιστα
τῆς τε ἐπιβουλῆς ᾔσθετο, καὶ ἔγνω ὅτι οὔτ᾽ ἀμύνα-
σθαί σφας οὔτε διαφυγεῖν δυνήσεται, συνεκαλύψατο.
5 τοιοῦτον μὲν τὸ τέλος τῷ Πομπηίῳ ἐκείνῳ τῷ
μεγάλῳ ἐγένετο, ὥστε καὶ διὰ τούτου τήν τε ἀσθέ-
νειαν καὶ τὴν ἀτοπίαν τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἐλεγ-
2 χθῆναι. προμηθίας τε γὰρ οὐδὲν ἐλλείπων, ἀλλὰ
πρὸς τὸ κακουργῆσαί τι δυνάμενον ἀσφαλέστατος ἀεί
ποτε γενόμενος ἠπατήθη, καὶ νικήσας μὲν πολέμῳ.....
πολλὰς ἐν τῇ Ἀφρικῇ, πολλὰς δὲ καὶ ἐν Ἀσίᾳ τῇ τε
Εὐρώπῃ παραδόξους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν
ἐκ μειρακίου ἀνελόμενος ἡττήθη παραλόγως ὀκτώ τε
3 καὶ πεντηκοντούτης ὤν, τήν τε θάλασσαν τὴν τῶν

Ῥωμαίων πᾶσαν ἡμερώσας ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ διώλετο,
καὶ χιλίων ποτὲ νεῶν, ὡς ὁ λόγος ἔχει, ἄρξας ἐν
πλοιαρίῳ τινί, πρός τε τῇ Αἰγύπτῳ καὶ πρὸς τοῦ
Πτολεμαίου τρόπον τινά, οὗ ποτε τὸν πατέρα ἔς τε
ἐκείνην ἅμα καὶ ἐς τὴν βασιλείαν κατήγαγε, δι-
εφθάρη· ὃν γάρ τοι καὶ τότε ἔτι στρατιῶται Ῥωμαῖοι 4
διὰ τὴν τοῦ Πομπηίου χάριν ὑπὸ τοῦ Γαβινίου, διὰ
τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὸν πατέρα αὐτοῦ μῖσος, κατα-
λειφθέντες ἐφρούρουν, οὗτος αὐτὸν δι' αὐτῶν ἐκεί-
νων ἑκατέρων ἀπεκτονέναι ἔδοξε. Πομπήιος μὲν δὴ 5
κράτιστος πρότερον Ῥωμαίων νομισθείς, ὥστε καὶ
Ἀγαμέμνονα αὐτὸν ἐπικαλεῖσθαι, τότε καθάπερ τις
καὶ αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων ἔσχατος, πρός τε τῷ
Κασσίῳ ὄρει καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ποτε τά τε τοῦ Μι-
θριδάτου καὶ τὰ τῶν καταποντιστῶν ἐπινίκια ἤγαγεν,
ἐσφάγη, ὥστε μηδὲν μηδὲ ἐν τούτῳ ὁμολογηθῆναι· 6
ἔν τε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὰ λαμπρότατα πρὶν
πράξας τότε τὰ ἀλγεινότατα ἔπαθε, καὶ ἐς πάντας
τοὺς πολίτας τοὺς Κασσίους ἐκ χρησμοῦ τινος ὑπο-
πτεύσας πρὸς μὲν ἀνδρὸς Κασσίου οὐδενὸς ἐπεβου-
λεύθη, παρὰ δὲ δὴ τῷ ὄρει τῷ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην
ἔχοντι καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. τῶν δὲ δὴ συμπλεόν- 7
των αὐτῷ οἱ μὲν αὐτίκα ἑάλωσαν, οἱ δὲ ἔφυγον,
ἄλλοι τε καὶ ὁ παῖς ἥ τε γυνὴ αὐτοῦ. καὶ ἡ μὲν ἐς
τὴν Ῥώμην μετὰ ταῦτα ἀδείας τυχοῦσα ἀνεσώθη, ὁ
δὲ δὴ Σέξτος ἐς τὴν Ἀφρικὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν
Γναῖον ἐκομίσθη· τούτοις γὰρ δὴ τοῖς ὀνόμασι δια-
κεκρίδαται, ἐπειδὴ τὴν τοῦ Πομπηίου πρόσρησιν
ἀμφότεροι εἶχον.

Καῖσαρ δὲ ὡς τότε μετὰ τὴν μάχην τὰ κατεπεί- 8
γοντα διῳκήσατο, τὴν μὲν Ἑλλάδα τά τε λοιπὰ τὰ
ταύτῃ ἄλλοις τισὶ καὶ προσποιεῖσθαι καὶ καθίστασθαι

προσέταξεν, αὐτὸς δὲ τὸν Πομπήιον ἐπεδίωξε. καὶ
μέχρι μὲν τῆς Ἀσίας κατὰ πύστιν αὐτοῦ προϊὼν
ἠπείχθη, ἐνταῦθα δέ, ἐπειδὴ μηδεὶς ὅπῃ πεπλευκὼς
2 ἦν ἠπίστατο, ἐνδιέτριψεν. οὕτω δ' οὖν ἐν τύχῃ
πάντα αὐτῷ προεχώρει ὥστε καὶ τὸν Ἑλλήσποντον
ἐν πορθμείῳ τινὶ περαιούμενος ἐνέτυχε μὲν τῷ τοῦ
Πομπηίου ναυτικῷ μετὰ τοῦ Κασσίου τοῦ Λουκίου
πλέοντι, οὐ μόνον δὲ οὐδὲν δεινὸν ὑπ' αὐτῶν ἔπα-
3 θεν, ἀλλὰ καὶ προσκαταπλήξας σφᾶς προσεποιήσατο.
κἀκ τούτου καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐκείνῃ, μηδενὸς ἔτ' ἀνταί-
ροντος, παρελάμβανε καὶ διῴκει, χρημάτων μὲν
ἐκλογήν, ὥσπερ εἶπον, ποιούμενος, ἄλλο δὲ μηδὲν
μηδένα λυπῶν, ἀλλὰ καὶ εὐεργετῶν πάντας ὅσα ἐνε-
δέχετο. τοὺς γοῦν τελώνας πικρότατά σφισι χρωμέ-
νους ἀπαλλάξας, ἐς φόρου συντέλειαν τὸ συμβαῖνον
ἐκ τῶν τελῶν κατεστήσατο.

7 κἀν τούτῳ πυθόμενος τὸν Πομπήιον πρὸς τὴν
Αἴγυπτον πλέοντα, καὶ δείσας μὴ προκατασχὼν αὐ-
2 τὴν αὖθις ἰσχύσῃ, ἀφωρμήθη κατὰ τάχος. καὶ ἐκεῖ-
νον μὲν οὐκέτι περιόντα κατέλαβε, τῇ δ' Ἀλεξανδρείᾳ
αὐτῇ μετ' ὀλίγων πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων, πρὶν τὸν
Πτολεμαῖον ἐκ τοῦ Πηλουσίου ἐλθεῖν, προσπλεύσας,
καὶ τοὺς Ἀλεξανδρέας θορυβουμένους ἐπὶ τῷ τοῦ
Πομπηίου θανάτῳ εὑρών, οὐκ ἐθάρσησεν εὐθὺς ἐς
τὴν γῆν ἐκβῆναι, ἀλλ' ἀνορμισάμενος ἀνεῖχε μέχρις
οὗ τήν τε κεφαλὴν καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ πεμ-
3 φθέντα οἱ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εἶδεν. οὕτω δὴ ἐς
μὲν τὴν ἤπειρον θαρσούντως προσέσχεν, ἀγανακτή-
σεως δὲ ἐπὶ τοῖς ῥαβδούχοις αὐτοῦ παρὰ τοῦ πλή-
θους γενομένης αὐτὸς μὲν ἀγαπητῶς ἐς τὰ βασίλεια
προκατέφυγε, τῶν δὲ δὴ στρατιωτῶν τινες τὰ ὅπλα
ἀφῃρέθησαν, καὶ διὰ τοῦθ' οἱ λοιποὶ ἀνωρμίσαντο

αὖθις, ἕως πᾶσαι αἱ νῆες ἐπικατήχθησαν. ὁ δ' οὖν 8
Καῖσαρ τὴν τοῦ Πομπηίου κεφαλὴν ἰδὼν κατεδά-
κρυσε καὶ κατωλοφύρατο, πολίτην τε αὐτὸν καὶ
γαμβρὸν ὀνομάζων, καὶ πάνθ' ὅσα ποτὲ ἀλλήλοις
ἀνθυπουργήκεσαν ἀναριθμούμενος, τοῖς τε ἀποκτεί-
νασιν αὐτὸν οὐχ ὅπως εὐεργεσίαν τινὰ ὀφείλειν
ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἐπεκάλει, καὶ ἐκείνην κοσμῆσαί τε
καὶ εὐθετῆσαι καὶ θάψαι τισὶν ἐκέλευσε. καὶ ἐπὶ 2
μὲν τούτῳ ἔπαινον ἔσχεν, ἐπὶ δὲ δὴ τῇ προσποιήσει
γέλωτα ὠφλίσκανε· τῆς γὰρ δυναστείας δεινῶς
ἀπ' ἀρχῆς ἐφιέμενος, καὶ ἐκεῖνον καὶ ὡς ἀνταγω-
νιστὴν καὶ ὡς ἀντίπαλον ἀεί ποτε μισήσας, καὶ τά
τε ἄλλα ἐπ' αὐτῷ πάντα πράξας καὶ τὸν πόλεμον
τόνδε οὐκ ἐπ' ἄλλο τι παρασκευάσας ἢ ἵνα ἀπολο-
μένου αὐτοῦ πρωτεύσῃ, τότε τε ἐς τὴν Αἴγυπτον οὐ 3
δι' ἄλλο τι ἐπειχθεὶς ἢ ἵνα αὐτόν, εἰ περιείη, προσ-
κατεργάσαιτο, ποθεῖν τε αὐτὸν ἐπλάττετο καὶ ἀγα-
νακτεῖν τῷ ὀλέθρῳ αὐτοῦ ἐσκήπτετο.

καὶ ὁ μὲν μηδὲν ἔτι πολέμιον ὑπεξῃρημένου οἱ 9
ἐκείνου καταλείπεσθαι νομίζων, ἐν τῇ Αἰγύπτῳ
ἐνεχρόνισεν ἀργυρολογῶν καὶ τὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ
τὰ τῆς Κλεοπάτρας διάφορα διακρίνων· πόλεμοι δὲ 2
ἐν τούτῳ ἕτεροι αὐτῷ παρεσκευάσθησαν. ἥ τε γὰρ
Αἴγυπτος ἐνεόχμωσε, καὶ ὁ Φαρνάκης ἤρξατο μὲν
εὐθὺς ἐπειδὴ πρῶτον τόν τε Πομπήιον καὶ τὸν
Καίσαρα ἐκπεπολεμῶσθαι ἔμαθε, τῆς πατρῴας ἀρχῆς
ἀντιποιεῖσθαι, χρονιεῖν τε γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ στάσει
καὶ τὰς δυνάμεις τῶν Ῥωμαίων αὐτὰς περὶ αὐταῖς
ἀναλώσειν ἤλπισεν, εἴχετο δὲ καὶ τότε τῶν προκει- 3
μένων, ὅτι τε ἅπαξ ἐκεκίνητο καὶ ὅτι πόρρω τὸν
Καίσαρα ὄντα ἐπύθετο, καὶ πολλά γε χωρία προκα-
τέλαβε. κἀν τούτῳ καὶ ὁ Κάτων καὶ ὁ Σκιπίων

οἵ τε ἄλλοι οἱ τὴν αὐτήν σφισι γνώμην ἔχοντες καὶ
ἐμφύλιον καὶ ὀθνεῖον ἐν τῇ Ἀφρικῇ πόλεμον ἤγειραν.
10 ἔσχε γὰρ οὕτως. ὁ Κάτων ἐν τῷ Δυρραχίῳ πρὸς
τοῦ Πομπηίου τά τε ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπιτηρεῖν, ἄν
τις διαβαίνῃ, καὶ τοὺς Παρθηνοὺς κατείργειν, ἄν τι
παρακινῶσι, καταλειφθεὶς τὸ μὲν πρῶτον ἐκείνοις
2 ἐπολέμει, ἡττηθέντος δὲ τοῦ Πομπηίου τὴν μὲν
Ἤπειρον ἐξέλιπεν, ἐς δὲ Κέρκυραν μετὰ τῶν
ὁμογνωμονούντων οἱ κομισθεὶς ἐνταῦθα τούς τε ἐκ
τῆς μάχης διαφυγόντας καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ
αὐτὰ φρονοῦντας ἐδέχετο. Κικέρων μὲν γὰρ καὶ
ἄλλοι τινὲς τῶν βουλευτῶν ἐς τὴν Ῥώμην παραχρῆμα
3 ἀπῆραν· οἱ δὲ δὴ πλείους μετά τε τοῦ Λαβιήνου καὶ
μετὰ τοῦ Ἀφρανίου, ἅτε μηδεμίαν ἐν τῷ Καίσαρι
ἐλπίδα, ὁ μὲν ὅτι ηὐτομολήκει, ὁ δὲ ὅτι σωθεὶς ὑπ'
αὐτοῦ αὖθίς οἱ ἐπεπολεμήκει, ἐχόντων, πρός τε τὸν
Κάτωνα ἦλθον καὶ ἐκεῖνον προστησάμενοι ἐπολέμουν.
11 καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὁ Ὀκταούιός σφισι προσεγένετο.
ὡς γὰρ τότε τὸν Ἰόνιον ἐσέπλευσε καὶ τὸν Ἀντώνιον
τὸν Γάιον συνέλαβεν, ἄλλων μέν τινων χωρίων
ἐκράτησε, τὴν δὲ δὴ Σάλωνα, καίπερ ἐπὶ πλεῖστον
2 αὐτὴν πολιορκήσας, οὐχ εἷλε. τά τε γὰρ ἄλλα ἰσχυ-
ρῶς αὐτὸν ἀπεκρούοντο, βοηθοῦντά σφισι τὸν Γαβί-
νιον ἔχοντες, καὶ τέλος μετὰ τῶν γυναικῶν ἐπεκδρα-
μόντες μέγα ἔργον εἰργάσαντο· ἐκεῖναί τε γὰρ τάς
τε κόμας καθεῖσαι καὶ στολὰς μελαίνας ἐνδυσάμεναι
λαμπάδας τε λαβοῦσαι, καὶ τὸ σύμπαν πρὸς τὸ φοβε-
3 ρώτατον σχηματισάμεναι, τῷ τε στρατοπέδῳ τῷ πο-
λιορκοῦντί σφας νυκτὸς μέσης προσέμιξαν, καὶ τοὺς
προφύλακας ὡς καὶ δαίμονές τινες ἐκπλήξασαι τὸ
πῦρ ἐς τὸ χαράκωμα ἁπανταχόθεν ἅμα ἐνέβαλον, καὶ
αὐτοὶ ἐπισπόμενοί σφισι πολλοὺς μὲν ταραττομένους,

πολλοὺς δὲ καὶ καθεύδοντας ἐφόνευσαν, καὶ ἐκεῖνό
τε εὐθὺς κατέσχον, καὶ τὸ ναύσταθμον ἐν ᾧ ὁ
Ὀκταούιος ηὐλίζετο αὐτοβοεὶ εἷλον. οὐ μέντοι καὶ 4
ἐν ῥᾳστώνῃ τινὶ ἐγένοντο· διαφυγὼν γάρ πως αὐ-
τοὺς δύναμίν τε αὖθις ἤθροισε, καὶ μάχῃ νικήσας
προσήδρευέ σφισι. κἀν τούτῳ τοῦ Γαβινίου νόσῳ
τελευτήσαντος τῆς τε θαλάσσης τῆς ἐκεῖ πάσης ἐκρά-
τησε, καὶ ἐς τὴν γῆν ἐκβαίνων πολλὰ αὐτῆς ἐκακούρ- 5
γει, μέχρις οὗ ἥ τε πρὸς [τῷ] Φαρσάλῳ μάχη ἐγένετο,
καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἐπιπλευσάντων τινῶν ἐκ
τοῦ Βρεντεσίου σφίσι μετέστησαν, μηδὲ ἐς χεῖρας
αὐτοῖς ἐλθόντες. τότε γὰρ ἐρημωθεὶς τῶν συμμάχων
ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεχώρησε.

καὶ ὁ Πομπήιος δὲ ὁ Γναῖος πρότερον μὲν τῷ 12
τῶν Αἰγυπτίων ναυτικῷ περιπλέων τήν τε Ἤπειρον
καλουμένην κατέτρεχε καὶ Ὤρικον ὀλίγου εἷλε, Μάρ-
κου Ἀκιλίου αὐτὸ κατέχοντος, καὶ τόν τε ἔσπλουν
τὸν ἐς τὸν λιμένα πλοίοις λίθων γέμουσι χώσαντος,
καὶ περὶ τὸ στόμα αὐτοῦ πύργους ἑκατέρωθεν ἐπί τε
τῆς ἠπείρου καὶ ἐφ' ὁλκάδων ἐγείραντος. τούς τε γὰρ 2
λίθους τοὺς ἐν τοῖς σκάφεσιν ἐγκειμένους κολυμβη-
ταῖς ὑφύδροις διασκεδάσας, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα κουφι-
σθέντα ἑλκύσας, τόν τε ἔσπλουν ἠλευθέρωσε καὶ μετὰ
τοῦτο ὁπλίτας ἐφ' ἑκάτερα τῆς χηλῆς ἐκβιβάσας ἐπεσ-
έπλευσε, καὶ τά τε πλοῖα πάντα καὶ τῆς πόλεως τὸ
πολὺ κατέκαυσεν. εἷλε δ' ἂν καὶ τὴν λοιπήν, εἰ μὴ 3
τρωθεὶς δέος τοῖς Αἰγυπτίοις μὴ καὶ ἀποθάνῃ πα-
ρέσχε. θεραπευθεὶς δ' οὖν Ὠρίκῳ μὲν οὐκέτι προσέ-
βαλε, τὰ δ' ἄλλα περιφοιτῶν ἐπόρθει, καί ποτε καὶ
αὐτοῦ τοῦ Βρεντεσίου μάτην, ὥσπερ που καὶ ἄλλοι
τινές, ἐπείρασε. τέως μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίει. ἐπεὶ δὲ 4
ὅ τε πατὴρ αὐτοῦ ἡττήθη καὶ οἱ Αἰγύπτιοι πυθόμε-

νοι τοῦτο οἴκαδε ἀπέπλευσαν, οὕτω δὴ πρὸς τὸν Κά-
13 τωνα ἀφίκετο. καὶ αὐτὸν Κάσσιος ὁ Γάιος ἐμιμή-
σατο, πλεῖστα μὲν καὶ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας
λυπήσας, πολλαῖς δὲ μάχαις ἔν τε τῇ θαλάσσῃ καὶ
ἐν τῇ ἠπείρῳ συχνοὺς νικήσας.
2 προύχοντα μὲν δὴ τὸν Κάτωνα ἀρετῇ σφῶν ἰδόν-
τες πολλοὶ πρὸς αὐτὸν συγκατέφυγον, καὶ αὐτοῖς
ἐκεῖνος συναγωνισταῖς καὶ συμβούλοις πρὸς πάντα
χρώμενος ἐς Πελοπόννησον, ὡς καὶ καταληψόμενος
αὐτήν, ἔπλευσεν· οὐ γάρ πω τὸν Πομπήιον τεθνεῶτα
3 ἠκηκόει. καὶ Πάτρας μὲν κατέσχον, κἀνταῦθα ἄλ-
λους τε πολλοὺς καὶ τὸν Πετρήιον Πομπήιον τὸν
Φαῦστον προσέλαβον· Κυίντου δὲ δὴ Φουφίου Κα-
λήνου μετὰ τοῦτο ἐπιστρατεύσαντός σφισιν ἐξανή-
χθησαν, καὶ ἐς Κυρήνην ἐλθόντες καὶ ἐκεῖ τὸν τοῦ
Πομπηίου θάνατον μαθόντες οὐκέτι συνεφρόνησαν,
4 ἀλλ' ὁ μὲν Κάτων δι' ἀχθηδόνα τῆς τοῦ Καίσαρος
δυναστείας, καὶ ἄλλοι τινὲς δι' ἀπόγνωσιν τῆς παρ'
αὐτοῦ συγγνώμης, ἔς τε τὴν Ἀφρικὴν μετὰ τοῦ στρα-
τοῦ ἔπλευσαν καὶ τὸν Σκιπίωνα προσλαβόντες πάντα
5 ἐπὶ τῷ Καίσαρι ἔπραττον, οἱ δὲ δὴ πλείους ἐσκεδά-
σθησαν, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἄλλοι ἀποχωρήσαντες ἀπ-
ήλλαξαν ὥς που καὶ συνέτυχέ σφισιν, οἱ δὲ καὶ πρὸς
τὸν Καίσαρα παραχρῆμα ἐλθόντες, ἄλλοι τε καὶ Γάιος
Κάσσιος, ἀδείας ἔτυχον.
14 ὁ δὲ δὴ Καλῆνος ἐπέμφθη τε ἐς τὴν Ἑλλάδα πρὸ
τῆς μάχης ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, καὶ εἷλεν ἄλλα τε καὶ
τὸν Πειραιᾶ, ἅτε καὶ ἀτείχιστον ὄντα. τὰς γὰρ Ἀθή-
νας, καίπερ πλεῖστα τὴν χώραν αὐτῶν κακώσας, οὐκ
2 ἠδυνήθη πρὸ τῆς τοῦ Πομπηίου ἥττης λαβεῖν· τότε
γὰρ ἐθελονταὶ αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ αὐτοὺς ὁ
Καῖσαρ μηδὲν μνησικακήσας ἀθῴους ἀφῆκε, τοσοῦ-

τον μόνον εἰπών, ὅτι πολλὰ ἁμαρτάνοντες ὑπὸ τῶν
νεκρῶν σώζοιντο. τὸ δὲ δὴ ἔπος τοῦτο ἐδήλου ὅτι
σφῶν διά τε τοὺς προγόνους καὶ διὰ τὴν δόξαν τήν
τε ἀρετὴν αὐτῶν ἐφείσατο. Ἀθῆναι μὲν οὖν καὶ τὰ 3
ἄλλα τὰ πλείω τῆς Ἑλλάδος εὐθὺς τότε ὡμολόγησαν
αὐτῷ, Μεγαρεῖς δὲ καὶ ὣς ἀντέσχον, πολλῷ τε
ὕστερον χρόνῳ τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ καὶ προδοσίᾳ ἥλω-
σαν. ὅθενπερ φόνος τε αὐτῶν πολὺς ἐγένετο καὶ οἱ
λοιποὶ ἐπράθησαν. ὁ μέντοι Καλῆνος τοῦτο μέν, ἵνα 4
δὴ καὶ κατ᾽ ἀξίαν αὐτοὺς τετιμωρῆσθαι δόξῃ, ἐποίησε·
φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ παντελῶς ἡ πόλις ἀπόληται,
πρῶτα μὲν τοῖς ἐπιτηδείοις σφᾶς, ἔπειτα δὲ καὶ ἐλα-
χίστου ἀπέδοτο, ἵν᾽ ἐλευθερωθῶσι.

καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἐπί τε τὰς Πάτρας ἐπε- 5
στράτευσε, καὶ ἀμαχὶ αὐτάς, τόν τε Κάτωνα καὶ
τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ προεκφοβήσας, κατέσχεν· ἐν ᾧ δὲ 15
ταῦτα ὡς ἕκαστα ἐπράττετο, καὶ ἡ Ἰβηρία καίπερ εἰ-
ρηνεύσασα ἐκινήθη. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Λογγῖνος ὁ Κύιν-
τος πολλὰ καὶ τότε αὐτοὺς ἐλυμαίνετο, τὸ μὲν πρῶ-
τον ὀλίγοι τινὲς συνέστησαν ὡς ἀποκτενοῦντες αὐ-
τόν· ἐπεὶ δὲ δὴ τρωθεὶς διέφυγε κἀκ τούτου πολλῷ 2
μείζω σφᾶς ἠδίκει, συχνοὶ μὲν Κορδουβήσιοι, συχνοὶ
δὲ καὶ στρατιῶται, ἅτε καὶ τοῦ Πομπηίου γεγονότες,
ἐπανέστησαν αὐτῷ, Μάρκον Μάρκελλον Αἰσερνῖνον
τὸν ταμίαν προστησάμενοι. οὐ μὴν καὶ ὅλῃ τῇ γνώμῃ 3
αὐτοὺς προσεδέξατο, ἀλλὰ τό τε ἀστάθμητον τῶν
πραγμάτων ὁρῶν καὶ τὴν ἔκβασίν σφων ἐφ᾽ ἑκάτερα
προσδεχόμενος ἐπημφοτέριζε καὶ διὰ μέσου πάντα
καὶ ἔλεγε καὶ ἔπραττεν, ὥστε, ἄν τε ὁ Καῖσαρ ἄν τε
καὶ ὁ Πομπήιος κρατήσῃ, ἀμφοτέροις σφίσι συνηγω-
νίσθαι δόξαι. Πομπηίῳ μὲν γάρ, ὅτι τούς τε μετα- 5
στάντας πρὸς αὐτὸν ἐδέξατο καὶ τῷ Λογγίνῳ τὰ τοῦ

Καίσαρος πράττειν λέγοντι ἀντεπολέμησεν, ἐχαρί-
σατο, Καίσαρι δὲ ὅτι καὶ τοὺς στρατιώτας, ὡς καὶ
τοῦ Λογγίνου νεωτερίζοντός τι, παραλαβὼν τούτους
5 τε αὐτῷ ἐτήρησε καὶ ἐκεῖνον οὐκ εἴασε πολεμωθῆναι.
καὶ τό γε ὄνομα τὸ τοῦ Πομπηίου τῶν στρατιωτῶν
ταῖς ἀσπίσιν ἐπιγραψάντων ἀπήλειψεν, ὅπως καὶ ἐκ
τοῦ τοιούτου τῷ μὲν τὰ ἔργα τῶν ὅπλων, τῷ δὲ τὴν
δόκησιν προβάλλων, καὶ τῶν μὲν ὑπὲρ τοῦ κρατή-
σαντος γεγονότων προσποιούμενος, τὰ δὲ ἐναντία ἔς
τε τὴν ἀνάγκην καὶ ἐς ἄλλους τινὰς ἀναφέρων, ἀσφα-
16 λὴς εἴη. καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι παρασχὸν αὐτῷ παν-
τελῶς τοῦ Λογγίνου τῷ πλήθει κρατῆσαι, οὐκ ἠθέ-
λησεν, ἀλλ' ἔς τε ἔνδειξιν, καὶ ἐς παρασκευὴν ὧν
ἐβούλετο προάγων τὰ πράγματα, ἐπ' ἄλλοις τισὶ τὰ
ἀμφίλογα αὐτῶν ἐποιήσατο, ὥστε καὶ ἐν οἷς ἠλατ-
τώθη καὶ ἐν οἷς ἐπλεονέκτησέ τι, ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ
ὁμοίως τὰ μὲν ὡς αὐτὸς καὶ ἐποίησε καὶ οὐκ ἐποίησε,
2 τὰ δὲ ὡς ἕτεροι, προτείνασθαι δυνηθῆναι. καὶ ὁ μὲν
οὕτω διαγαγὼν μέχρις οὗ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐνίκησε, πα-
ραχρῆμα μὲν ἐς ὀργὴν αὐτῷ ἦλθε καὶ ὑπερωρίσθη,
ἔπειτα δὲ κατῆλθε καὶ ἐτιμήθη· Λογγῖνος δέ, κατα-
βοησάντων αὐτοῦ διὰ πρεσβείας τῶν Ἰβήρων, τῆς τε
ἀρχῆς ἐξέπεσε, καὶ οἴκαδε ἀνακομιζόμενος ἐφθάρη
πρὸς ταῖς τοῦ Ἴβηρος ἐκβολαῖς.

17 ταῦτα μὲν ἔξω ἐγίγνετο· οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τέως
μὲν ἔν τε ἀμφιλόγῳ καὶ ἐν μετεώρῳ τά τε τοῦ Καί-
σαρος καὶ τὰ τοῦ Πομπηίου πράγματα ἦν, ἐκ μὲν
τοῦ προφανοῦς πάντες τὰ τοῦ Καίσαρος ὑπό τε τῆς
δυνάμεως αὐτοῦ τῆς συνούσης σφίσι καὶ ὑπὸ τοῦ
2 Σερουιλίου τοῦ συνάρχοντος ἐσπούδαζον, καὶ εἴτε
που κρατήσας ἠγγέλθη, ἔχαιρον, εἴτε καὶ πταίσας,
ἐλυποῦντο, οἱ μὲν ἀληθῶς, οἱ δὲ πλαστῶς ἑκάτερον·

*καὶ γὰρ κατάσκοποί σφων καὶ κατήκοοι, πάνθ' ὅσα
ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐλέγετο καὶ ἐγίγνετο παρατηροῦντες,
πολλοὶ περιενόστουν· ἰδίᾳ δὲ τὰ ἐναντιώτατα τῶν* 3
*φανερῶν οἵ τῷ τε Καίσαρι ἀχθόμενοι καὶ τὰ τοῦ
Πομπηίου προαιρούμενοι καὶ ἔλεγον καὶ ἐποίουν,
κἀκ τούτου τά τε ἀγγελλόμενα κατὰ τὸ πρόσφορόν
σφισιν ἀμφότεροι λαμβάνοντες τοῖς μὲν δεδιότως
τοῖς δὲ θαρσούντως ἐχρῶντο, καὶ οἷα πολλῶν καὶ* 4
*ποικίλων ἔν τε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ
πολλάκις λογοποιουμένων χαλεπώτατα διετίθεντο·
καὶ γὰρ ἥδοντο καὶ ἐλυποῦντο καὶ ἐθάρσουν καὶ
ἐφοβοῦντο διὰ βραχυτάτου. ἀγγελθείσης δὲ τῆς Φαρ-* 18
*σαλικῆς μάχης ἐπὶ πολὺ μὲν ἠπίστουν· οὔτε γὰρ
ὁ Καῖσαρ τῷ κοινῷ τι ἐπέστειλεν, ὀκνήσας δημοσίᾳ
χαίρων ἐπὶ τοιαύτῃ νίκῃ φανῆναι, διόπερ οὐδὲ ἐπι-
νίκια αὐτῆς ἔπεμψε, καὶ ὁ παράλογος πρός τε τὴν
παρασκευὴν αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα πολὺς
ἐφαίνετο. ὡς δ' οὖν ἐπίστευσάν ποτε, τὰς μὲν εἰκό-* 2
*νας τοῦ τε Πομπηίου καὶ τοῦ Σύλλου τὰς ἐπὶ τῷ
βήματι ἑστώσας ἀνεῖλον, ἄλλο δὲ οὐδὲν τότε ἔπρα-
ξαν· συχνοὶ μὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο βουλόμενοι ποιῆσαι,
συχνοὶ δὲ καὶ τὸν Πομπήιον, μή πως ἀναμαχέσηται
φοβούμενοι, τῷ τε Καίσαρι καὶ ἐκεῖνο ἱκανῶς ἔχειν
ἐνόμιζον, καὶ τὸν Πομπήιον ἀπαραίτητόν σφισιν ἐπ'* 3
*αὐτῷ γενήσεσθαι προσεδόκων. ἐπεὶ μέντοι καὶ ἀπέ-
θανεν, ὀψὲ μὲν καὶ τοῦτο, καὶ οὐ πρότερον πρὶν τὸν
δακτύλιον αὐτοῦ πεμφθέντα ἰδεῖν, ἐπίστευσαν, ἐνε-
γέγλυπτο δὲ ἐν αὐτῷ τρόπαια τρία, ὥσπερ καὶ ἐν
τῷ τοῦ Σύλλου, ὡς δ' οὖν ἐτεθνήκει, φανερῶς τε* 19
*ἤδη τὸν μὲν ἐπῄνουν τὸν δὲ ἐλοιδόρουν, καὶ πᾶν ὅ,
τι ποτὲ ἐξευρεῖν ἐδύναντο ἐσηγοῦντο δοθῆναι τῷ
Καίσαρι. καὶ ἔν τε τούτῳ πολλὴ ἦν παρὰ πάντων*

ὡς εἰπεῖν τῶν πρώτων ἅμιλλα, ὑπερβάλλειν σφῶν
ἀλλήλους τῇ κολακείᾳ σπουδαζόντων, καὶ ἐν τῇ ἐπι-
2 χειροτονίᾳ αὐτῶν· τοῖς τε γὰρ ἐπιβοήμασι καὶ τοῖς
σχήμασι πάντες, ὡς καὶ παρόντος καὶ ὁρῶντος τοῦ
Καίσαρος, πολὺ πλείστην σπουδὴν ἐνεδείκνυντο, καὶ
ἐνόμιζον εὐθὺς ἀντ' αὐτῶν, ὥσπερ τι αὐτῷ χαριζό-
μενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης αὐτὸ ποιοῦντες, ὁ μὲν
ἀρχὴν ὁ δὲ ἱερωσύνην ὁ δὲ καὶ χρήματα ἀντιλήψε-
3 σθαι. ἐγὼ οὖν τὰ μὲν ἄλλα, ὅσα ἤτοι καὶ ἑτέροις
τισὶ πρότερον ἐψήφισται, εἰκόνας τε καὶ στεφάνους
καὶ προεδρίας τά τε τοιουτότροπα, ἢ καινὰ μὲν καὶ
τότε ἐσενεχθέντα πρῶτον ἦν, οὐ μέντοι καὶ ὑπὸ τοῦ
Καίσαρος ἐβεβαιώθη, παραλείψω, μὴ καὶ δι' ὄχλου
4 γένωμαι, εἰ πάντα αὐτὰ ἐπεξίοιμι· τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο
καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα, καὶ μᾶλλόν γε ὅσῳ καὶ πλείω καὶ
ἀτοπώτερα ἀεὶ ἐσήγετο, ποιήσω· μόνα δὲ δὴ ὅσα
ἴδιόν τέ τι καὶ ἐξαίρετον ἔχοντα ἐκυροῦτο καταλέξω.
20 τούς τε γὰρ τὰ τοῦ Πομπηίου φρονήσαντας ἐπέτρε-
ψαν αὐτῷ πάνθ' ὅ,τι ποτ' ἂν ἐθελήσῃ δρᾶσαι, οὐχ ὅτι
καὶ αὐτὸς παρ' ἑαυτοῦ οὐ τοῦτ' ἤδη λαβὼν εἶχεν,
ἀλλ' ἵνα καὶ ἐν νόμῳ δή τινι αὐτὸ ποιεῖν δόξῃ· καὶ
πολέμων καὶ εἰρήνης κύριον, προφάσει τῶν ἐν τῇ
Ἀφρικῇ συνισταμένων, πρὸς πάντας ἀνθρώπους
ἀπέδειξαν αὐτόν, κἂν μηδὲν μήτε τῷ δήμῳ μήτε τῇ
2 βουλῇ περὶ αὐτῶν κοινώσηται. καὶ ἦν μέν που καὶ
τοῦτο καὶ πρὶν ἐπ' ἐκείνῳ ἅτε καὶ δύναμιν τηλικαύ-
την ἔχοντι· τοὺς γοῦν πολέμους οὓς ἐπολέμησε πάν-
τας ὀλίγου καθ' ἑαυτὸν ἀνείλετο· ὅμως δ' οὖν αὐτῷ,
πολῖταί τε γὰρ καὶ αὐτοτελεῖς ἔτι δοκεῖν εἶναι ἤθε-
λον ταῦτά τε οὕτως ἐψηφίσαντο καὶ τὰ ἄλλα πάντα
3 ἃ καὶ ἀκόντων αὐτῶν ἔχειν ἐδύνατο. ὕπατός τε γὰρ
ἔτη πέντε ἐφεξῆς γενέσθαι καὶ δικτάτωρ οὐκ ἐς

ἕκμηνον, ἀλλ' ἐς ἐνιαυτὸν ὅλον λεχθῆναι ἔλαβε, τήν
τε ἐξουσίαν τῶν δημάρχων διὰ βίου ὡς εἰπεῖν προσ-
έθετο· συγκαθέζεσθαί τε γὰρ ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάθρων
καὶ ἐς τἆλλα συνεξετάζεσθαί σφισιν, ὃ μηδενὶ ἐξῆν,
εὕρετο. αἵ τε ἀρχαιρεσίαι πᾶσαι, πλὴν τῶν τοῦ πλή- 4
θους, ἐπ' αὐτῷ ἐγένοντο, καὶ διὰ τοῦτο ἐς τὴν πα-
ρουσίαν αὐτοῦ ἀναβληθεῖσαι ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους
ἐτελέσθησαν. τάς τε ἡγεμονίας τὰς ἐν τῷ ὑπηκόῳ
τοῖς μὲν ὑπάτοις αὐτοὶ δῆθεν ἐκλήρωσαν, τοῖς δὲ
δὴ στρατηγοῖς τὸν Καίσαρα ἀκληρωτὶ δοῦναι ἐψηφί-
σαντο· ἔς τε γὰρ τοὺς ὑπάτους καὶ ἐς τοὺς στρατη-
γοὺς αὖθις παρὰ τὰ δεδογμένα σφίσιν ἐπανῆλθον.
καὶ ἕτερον δέ τι, εἰθισμένον μὲν γίγνεσθαι, ἐν δὲ 5
δὴ τῇ τοῦ καιροῦ διαφθορᾷ καὶ ἐπίφθονον καὶ νεμε-
σητὸν ὄν, ἔγνωσαν· τοῦ γὰρ πολέμου τοῦ πρός τε
τὸν Ἰόβαν καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους τοὺς μετ' αὐτοῦ
πολεμήσαντας, ὃν ὁ Καῖσαρ οὐδέπω τότε οὐδ' ὅτι
γενήσοιτο ἠπίστατο, πέμψαι τινὰ αὐτῷ νικητήρια ὡς
κεκρατηκότι προσέταξαν.

ταῦτ' οὖν οὕτω καὶ ἐψηφίσθη καὶ ἐκυρώθη· καὶ 21
ὅ τε Καῖσαρ τὴν δικτατωρείαν παραχρῆμα, καίπερ
ἔξω τῆς Ἰταλίας ὤν, ὑπέστη, καὶ τὸν Ἀντώνιον μηδ'
ἐστρατηγηκότα ἵππαρχον προσελόμενος, καὶ εἶπε καὶ
τοῦτον ὁ ὕπατος, καίτοι τῶν οἰωνιστῶν σφοδρότατα
ἀντειπόντων μηδενὶ ἐξεῖναι πλείω τοῦ ἑξαμήνου
χρόνον ἱππαρχῆσαι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν γέλωτα ἐπὶ 2
τούτῳ πολὺν ὠφλίσκανον, αὐτὸν μὲν δικτάτωρα ἐς
ἐνιαυτὸν παρὰ πάντα τὰ πάτρια λεχθῆναι γνόντες,
περὶ δὲ δὴ τοῦ ἱππάρχου ἀκριβολογούμενοι· ὁ δὲ δὴ 22
Καίλιος ὁ Μάρκος καὶ ἀπώλετο τολμήσας τὰ περὶ
τῶν δανεισμάτων ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὁρισθέντα, κα-
θάπερ ἡττημένου τε αὐτοῦ καὶ ἐφθαρμένου, λῦσαι,

καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Καμπανίαν
2 ἐκταράξας. οὗτος γὰρ ἔπραξε μὲν ἀνὰ πρώτους τὰ
τοῦ Καίσαρος, διὸ καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη· ὀργι-
σθεὶς δὲ ὅτι τε μὴ ἠστυνόμησε καὶ ὅτι καὶ ὁ Τρεβώ-
νιος ὁ συνάρχων αὐτοῦ οὐ κληρωτός, ὥσπερ εἴθιστο,
ἀλλ' αἱρετὸς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὴν ἀστυνομίαν
3 προεκρίθη, ἠναντιοῦτο πρὸς πάντα τῷ συνάρχοντι
καὶ οὔτ' ἄλλο τι τῶν ἐπιβαλλόντων οἱ ποιεῖσθαι
ἐπέτρεπεν, οὔτε τὰς δίκας κατὰ τοὺς τοῦ Καίσαρος
νόμους τελεῖσθαι συνεχώρει, καὶ προσέτι τοῖς ὀφεί-
λουσί τι βοηθήσειν ἐπὶ τοὺς δεδανεικότας καὶ τοῖς
ἐν ἀλλοτρίων οἰκοῦσι τὸ ἐνοίκιον ἀφήσειν ἐπηγγέλ-
4 λετο. προσθέμενος δὲ ἐκ τούτου συχνοὺς ἐπῆλθε
μετ' αὐτῶν τῷ Τρεβωνίῳ, κἂν ἀπέκτεινεν αὐτόν, εἰ
μὴ τήν τε ἐσθῆτα ἠλλάξατο καὶ διέφυγέ σφας ἐν τῷ
ὄχλῳ. διαμαρτὼν δὲ τούτου νόμον ἰδίᾳ ἐξέθηκε,
προῖκά τε πᾶσιν οἰκεῖν διδοὺς καὶ τὰ χρέα ἀποκό-
23 πτων. ὁ οὖν Σερουίλιος στρατιώτας τέ τινας ἐς
Γαλατίαν κατὰ τύχην παριόντας μετεπέμψατο, καὶ
τὴν βουλὴν τῇ παρ' αὐτῶν φρουρᾷ συναγαγὼν προ-
έθηκε γνώμην περὶ τῶν παρόντων, καὶ κυρωθέντος
μὲν μηδενός, δήμαρχοι γὰρ ἐκώλυσαν, συγγραφέντος
δὲ τοῦ δόξαντος ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις καθελεῖν
2 τὰ πινάκια. ἐπειδή τε ὁ Καίλιος ἐκείνους τε ἀπή-
λασε καὶ αὐτὸν τὸν ὕπατον ἐς θόρυβον κατέστησε,
συνῆλθον αὖθις φραξάμενοι τοῖς στρατιώταις, καὶ
τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως τῷ Σερουιλίῳ, ὥσπερ ἄνω
3 μοι πολλάκις περὶ αὐτῆς εἴρηται, παρέδοσαν. καὶ ὁ
μὲν οὐδὲν ἐκ τούτου τῷ Καιλίῳ ὡς καὶ στρατηγοῦντι
πρᾶξαι ἐφῆκεν, ἀλλὰ τά τε προσήκοντα τῇ ἀρχῇ αὐ-
τοῦ ἄλλῳ τῳ τῶν στρατηγῶν προσέταξε, καὶ αὐτὸν
ἐκεῖνον τοῦ τε συνεδρίου εἶρξε καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος

καταβοῶντά τι κατέσπασε, τόν τε δίφρον αὐτοῦ συνέ-
τριψεν· ὁ δ' ἐν ὀργῇ μὲν πολλῇ καθ' ἕκαστον αὐτὸν 24
ἐποιεῖτο, δεδιὼς δὲ μὴ καὶ κολασθῇ, δύναμιν γὰρ
ἀξιόμαχον ἐν τῇ πόλει εἶχεν, ἐς Καμπανίαν πρὸς
Μίλωνα νεωτερίζοντά τι ἀπᾶραι ἔγνω. ἐκεῖνος γὰρ 2
ἐπειδὴ μόνος τῶν φευγόντων οὐ κατήχθη πρὸς τοῦ
Καίσαρος, ἔς τε τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ πολλοὺς
ἀνθρώπους, τοὺς μὲν βίου δεομένους, τοὺς δὲ καὶ
τιμωρίαν τινὰ δεδιότας, συλλέξας τήν τε χώραν
ἐκακούργει καὶ ταῖς πόλεσι ταῖς τε ἄλλαις καὶ τῇ
Καπύῃ προσέβαλλε. πρὸς οὖν τοῦτον ὁ Καίλιος 3
ἀφορμῆσαι ἐθελήσας, ὡς μετ' αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι δύ-
ναιτο τὸν Καίσαρα λυπήσῃ, ἔπειτ' ἐπειδὴ μήτε ἐκ
τοῦ προφανοῦς ἐκδημῆσαι ἐδύνατο, παρετηρεῖτο γάρ,
μήτ' αὖ ἐκδρᾶναι ἐτόλμα διά τε τἄλλα καὶ ὅτι πολλῷ
πλείω ἔν τε τῷ σχήματι καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ τῆς
στρατηγίας ὧν καταπράξειν ἤλπιζε, τῷ τε ὑπάτῳ
προσῆλθε καὶ παρῃτεῖτο αὐτόν, λέγων καὶ πρὸς τὸν
Καίσαρα ἀπελθεῖν βούλεσθαι. ὑποτοπήσας οὖν ἐκεῖνος 4
τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐπέτρεψε μέν οἱ τοῦτο ποιῆσαι,
ἄλλως τε καὶ ὅτι πολὺς ἐνέκειτο τό τε τοῦ Καίσαρος
ὄνομα ἐπικαλούμενος καὶ πρὸς τὴν ἀπολογίαν δὴ
ἐπείγεσθαι σκηπτόμενος, συνέπεμψε δὲ αὐτῷ δήμαρ-
χόν τινα, ἵν' εἴ τι νεοχμῶσαι τολμήσειε, κωλυθείη.
ὡς δὲ ἐν τῇ Καμπανίᾳ ἐγένοντο, καὶ ὅ τε Μίλων 25
πταίσας πρὸς τῇ Καπύῃ ἐς τὰ Τιφατῖνα ὄρη κατε-
πεφεύγει καὶ ὁ Καίλιος οὐκέτι περαιτέρω προυχώρει,
δείσας ὁ δήμαρχος οἴκαδε ἐπαναγαγεῖν αὐτὸν ἠθέ-
λησε. προπυθόμενος οὖν ταῦθ' ὁ Σερουίλιος τῷ 2
μὲν Μίλωνι πόλεμον ἐν τῇ βουλῇ ἐπήγγειλε, τὸν δὲ
δὴ Καίλιον ὑπομεῖναι μὲν ἐν τῷ προαστείῳ, μὴ καὶ
ταράξῃ τι, ἐκέλευσεν, οὐ μέντοι διὰ φυλακῆς ἀκρι-

βοῦς ἅτε καὶ στρατηγοῦντα ἐποιήσατο. ἀπέδρα τε
3 οὖν καὶ πρὸς τὸν Μίλωνα ἠπείγετο. κἂν ἔπραξέ τι
ταραχῶδες, εἰ ζῶντα αὐτὸν εὑρήκει. νῦν δὲ ἐκ τῆς
Καμπανίας ἐκπεσόντος αὐτοῦ καὶ ἐν Ἀπουλίᾳ φθα-
ρέντος, ἔς τε τὴν Βρεττίαν ἦλθεν ὡς ἐνταῦθά γέ τι
συστήσων, καὶ ἐκεῖ πρὶν ποιῆσαί τι λόγου ἄξιον
ἀπώλετο· συστραφέντες γὰρ οἱ τὰ τοῦ Καίσαρος
πράττοντες ἀπέκτειναν αὐτόν.
26 καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπέθανον, οὐ μέντοι καὶ
ἡσυχία παρὰ τοῦτο ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐγένετο, ἀλλὰ πολλὰ
καὶ δεινὰ συνηνέχθη, ὥσπερ που καὶ τὰ τέρατα
προεδήλωσεν. ἐκείνῳ τε γὰρ τῷ ἔτει τελευτῶντι
ἄλλα τέ τινα συνέβη καὶ μέλισσαι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ
2 παρὰ τὸν Ἡρακλέα ἱδρύθησαν. .... ἐτύγχανε γὰρ
ἱερὰ Ἴσιδι ἐνταῦθα τότε γιγνόμενα, ἔδοξε γνώμη
τῶν μάντεων πάντα αὖθις τά τε ἐκείνης καὶ τὰ τοῦ
Σαράπιδος τεμενίσματα κατασκάψαι· γενομένου δὲ
τούτου καὶ Ἐνυεῖόν τι λαθόν σφας προσκαθῃρέθη,
καὶ ἐν αὐτῷ κεράμια ἀνθρωπείων σαρκῶν μεστὰ
3 εὑρέθη· τῷ τε ἐχομένῳ σεισμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο καὶ
a. u. 707 βύας ὤφθη, κεραυνοί τε ἔς τε τὸ Καπιτώλιον καὶ ἐς
τὸν τῆς Τύχης τῆς δημοσίας καλουμένης ναὸν ἔς τε
τοὺς τοῦ Καίσαρος κήπους κατέσκηψαν, κἀνταῦθα
ἵππος τις τῶν οὐκ ἠμελημένων ἀπέθανεν ὑπ᾽ αὐτῶν,
4 καὶ τὸ Τυχαῖον αὐτόματον ἀνεῴχθη. πρὸς δὲ τού-
τοις αἷμά τε ἐξ ἐργαστηρίου σιτοποιοῦ προχυθὲν
ἀφίκετο πρὸς νεὼν ἕτερον Τύχης, ἣν ἐκ τοῦ πάντα
τά τε ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ κατόπιν καὶ ἐφορᾶν
καὶ ἐκλογίζεσθαι χρῆναί τινα, μηδὲ ἐπιλανθάνεσθαι
ἐξ οἵων οἷος ἐγένετο, καὶ ἱδρύσαντο καὶ ἐπεκάλεσαν
5 τρόπον τινὰ οὐκ εὐαφήγητον Ἕλλησι· καὶ βρέφη
τινὰ τὰς ἀριστερὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χεῖρας ἔχοντα

ἐγεννήθη, ὥστε ἔκ τε τῶν ἄλλων μηδὲν ὑγιὲς ὑποπτεύεσθαι, καὶ ἐκ τούτων μάλιστα τὴν τῶν ὑποδεεστέρων κατὰ τῶν προτετιμημένων ἐπανάστασιν τούς τε μάντεις προειπεῖν καὶ τὸν δῆμον προσδέχεσθαι.

ταῦτα μὲν οὕτως ὑπὸ τοῦ δαιμονίου προδει- 27
χθέντα ἐτάραττεν αὐτούς· συνεπελάβετο δέ σφισι τοῦ φόβου καὶ ἡ ὄψις αὐτὴ τῆς πόλεως καὶ δεινὴ καὶ ἀήθης ἔν τε τῇ νουμηνίᾳ καὶ ἔπειτα ἐπὶ πολὺ
γενομένη. ὕπατος μὲν γὰρ οὐδεὶς οὐδὲ στρατηγὸς 2
οὐδέπω ἦν, ὁ δὲ δὴ Ἀντώνιος οὐδέπω μὲν ἐσθῆτος ἕνεκα, τῇ γὰρ περιπορφύρῳ ἐχρῆτο, καὶ ῥαβδούχων, τοὺς γὰρ ἓξ μόνους εἶχε, τοῦ τε τὴν βουλὴν ἀθροίζειν εἰκόνα τινὰ τῆς δημοκρατίας παρείχετο, τῷ δὲ δὴ ξίφει ὃ παρέζωστο καὶ τῷ πλήθει τῶν συνόντων οἱ στρατιωτῶν τοῖς τε ἔργοις αὐτοῖς ὅτι μάλιστα τὴν
μοναρχίαν ἐνεδείκνυτο· καὶ γὰρ ἁρπαγαὶ καὶ ὕβρεις 3
καὶ σφαγαὶ πολλαὶ ἐγίγνοντο. καὶ ἦν οὐ τὸ παρὸν μόνον τοῖς Ῥωμαίοις χαλεπώτατον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐς τὸν Καίσαρα πολὺ πλείω καὶ δεινότερα ὑπωπτεύετο· ὅπου γὰρ ὁ ἵππαρχος οὐδὲ ἐν ταῖς πανηγύρεσι τὸ ξίφος κατετίθετο· τὰς γὰρ πλείους ταῖς τοῦ Καίσα-
ρος παρασκευαῖς ἐπετέλεσεν· ὀλίγας γάρ τινας καὶ 4
οἱ δήμαρχοι ἐποίησαν· τίς οὐκ ἂν αὐτὸν τὸν δικτάτωρα ὑπετόπησεν; εἰ γάρ τις καὶ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ, ὑφ' ἧς πολλῶν καὶ ἀντιπολεμησάντων οἱ ἐπέφειστο, ἐνενόει, ἀλλ' οὗτοι καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων τούς τε ἐφιεμένους ἀρχῆς καὶ τοὺς καταπράξαντας αὐτὴν μένοντας ἰδόντες καὶ ἐκεῖνον ἀλλοιωθήσεσθαι
προσεδόκων. ἐλυποῦντό τε οὖν, καὶ πολλὰ πρὸς 28
ἀλλήλους, οἷς γε καὶ ἀσφάλειά τις ἦν, διελάλουν. οὐ γάρ που καὶ πᾶσιν ἀδεῶς συγγίγνεσθαι ἐδύναντο· κἂν γὰρ πάνυ φίλοι ἐδόκουν τινῶν εἶναι, συγγε-

νεῖς τε ἕτεροι, διέβαλλόν σφας, τὰ μὲν παρατρέπον-
2 τες τὰ δὲ καὶ παντάπασι καταψευδόμενοι. ὅθεν
οἱ λοιποὶ καὶ κατὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα ἐκακοπάθουν,
ὅτι μήτε προσολοφύρασθαι μήτ' ἐπικοινῶσαι ἔχοντες
οὐδ' ἀπαλλαγῆναί ποτε αὐτοῦ ἐδύναντο. ἡ μὲν γὰρ
πρὸς τοὺς ὁμοπαθεῖς συνουσία ἔφερέ τινα αὐτοῖς
3 κούφισιν, καί τις ἀσφαλῶς ἐκλαλήσας τέ τι καὶ
ἀντακούσας οἷα ἔπασχον ῥᾴων ἐγίγνετο· ἡ δὲ δὴ
πρὸς τοὺς οὐχ ὁμοήθεις ἀπιστία καθείργνυ τε ἐν
ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὴν ἀνίαν καὶ ἐπὶ πλεῖον αὐτὰς
ἐξέκαε, μήτ' . . . . . ἄπορα ἦν μήτ' ἀνάπαυσίν
4 τινα λαμβανούσας. πρὸς γὰρ τῷ κατεχόμενα ἔνδον
τὰ παθήματά σφας τηρεῖν, καὶ εὐλογεῖν αὐτὰ καὶ
θαυμάζειν, ἑορτάζειν τε καὶ βουθυτεῖν εὐθυμεῖσθαί
τε ἐπ' αὐτοῖς ἠναγκάζοντο.

29 οὕτω μὲν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ ἐν τῇ πόλει τότε ὄντες
διετίθεντο· ὥσπερ δὲ οὐκ ἀποχρῶν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ
Ἀντωνίου κακοῦσθαι, Λούκιός τέ τις Τρεβέλλιος καὶ
Πούπλιος Κορνήλιος Δολοβέλλας δήμαρχοι ἐστασία-
σαν. οὗτος μὲν γὰρ τοῖς ὀφείλουσιν, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς
ἦν, διὸ καὶ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν ἐς τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ
2 δημαρχίᾳ μετέστη, συνηγωνίζετο· ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε
μὲν τῶν ἀμεινόνων προΐστασθαι, ἐκ δὲ δὴ τοῦ
ὁμοίου αὐτῷ καὶ γράμματα ἐξετίθει καὶ σφαγαῖς
ἐχρῆτο. ταραχή τε οὖν καὶ ἐκ τούτων πολλὴ ἐγί-
γνετο, καὶ ὅπλα πολλὰ καὶ πανταχοῦ ἑωρᾶτο, καίτοι
τῶν τε βουλευτῶν ἀπαγορευσάντων μηδὲν πρὸ τῆς
τοῦ Καίσαρος ἀφίξεως καινοτομηθῆναι, καὶ τοῦ Ἀν-
3 τωνίου μηδένα ἐν τῷ ἄστει ἰδιώτην ὁπλοφορεῖν. καὶ
οὐ γὰρ ἐσήκουον, ἀλλὰ πάντα δὴ πάντως καὶ ἐπ'
ἀλλήλοις καὶ ἐπ' ἐκείνοις ἐποίουν, τρίτη στάσις τοῦ
τε Ἀντωνίου καὶ τῆς γερουσίας ἐγένετο· ἵνα γὰρ

καὶ παρ' αὐτῆς τά τε ὅπλα καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀπ'
αὐτῶν, ᾗ φθάσας ἐχρῆτο, προστεθεῖσθαι νομισθείη,
στρατιώτας τε ἐντὸς τοῦ τείχους τρέφειν καὶ τὴν
πόλιν διὰ φυλακῆς μετὰ τῶν ἄλλων δημάρχων ποι-
εῖσθαι ἔλαβε. κἀκ τούτου Ἀντώνιος μὲν ἐν νόμῳ 4
δή τινι πάνθ' ὅσα ἐπεθύμει ἔδρα, Δολοβέλλας δὲ
καὶ Τρεβέλλιος ὄνομα μὲν βιαίου πράξεως εἶχον,
ἀντηγωνίζοντο δὲ ὑπό τε τῆς θρασύτητος καὶ ὑπὸ
τῆς παρασκευῆς καὶ ἀλλήλοις καὶ ἐκείνῳ, ὥσπερ
τινὰ καὶ αὐτοὶ ἡγεμονίαν παρὰ τῆς βουλῆς εἰληφό-
τες. κἀν τούτῳ Ἀντώνιος πυθόμενος τὰ στρατόπεδα, 30
ἃ μετὰ τὴν μάχην ὁ Καῖσαρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ὡς καὶ
ἐφεψόμενός σφισι προέπεμψε, μηδὲν ὑγιὲς δρᾶν, καὶ
φοβηθεὶς μή τι νεωτερίσωσι, τὸ μὲν ἄστυ τῷ Καί-
σαρι τῷ Λουκίῳ ἐπέτρεψε, πολίαρχον αὐτὸν ἀποδεί-
ξας, ὃ μηπώποτε πρὸς ἱππάρχου ἐγεγόνει, αὐτὸς δὲ
πρὸς τοὺς στρατιώτας ἐξώρμησεν. οἱ οὖν δήμαρχοι 2
οἱ ἀντιστασιάζοντές σφισι τοῦ τε Λουκίου διὰ τὸ
γῆρας κατεφρόνησαν, καὶ πολλὰ καὶ δεινά, μέχρις
οὗ τὸν Καίσαρα τά τε ἐν τῇ Αἰγύπτῳ διῳκηκότα
καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ὡρμηκότα ἐπύθοντο, καὶ ἑαυτοὺς
καὶ τοὺς ἄλλους ἐξειργάσαντο. ὡς γὰρ οὐκέτ' αὐτοῦ 3
ἐπανήξοντος, ἀλλ' ἐκεῖ που πρὸς τῶν Αἰγυπτίων,
ὥσπερ που ἤκουον, ἀπολουμένου, διεφέροντο. τότε
δὲ χρόνον μέν τινα ἐμετρίασαν, ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὸν
Φαρνάκην ἐκεῖνος πρότερον ἐπεστράτευσεν, ἐστασία-
σαν αὖθις. ὁ οὖν Ἀντώνιος μήτε ἐπισχεῖν αὐτοὺς 31
δυνάμενος, καὶ τῷ πλήθει διὰ τὴν πρὸς τὸν Δολο-
βέλλαν ἐναντίωσιν προσκρούων, τὰ μὲν πρῶτα τούτῳ
προσέθετο, καὶ τὸν Τρεβέλλιον ἄλλα τε ἐπητιᾶτο καὶ
ὅτι τοὺς στρατιώτας σφετερίζοιτο· ἔπειτα δὲ αἰσθό- 2
μενος τὸν ὅμιλον ἑαυτοῦ μὲν μηδὲν προτιμῶντα, τῷ

δὲ Δολοβέλλᾳ μόνῳ προσκείμενον, ἠχθέσθη καὶ
μετεβάλετο, ἄλλως τε καὶ ὅτι τῆς μὲν παρὰ τοῦ
πλήθους χάριτος οὐκ ἐκοινώνει οἱ, τῆς δὲ παρὰ τῶν
3 βουλευτῶν αἰτίας τὸ πλεῖστον μετελάμβανε. καὶ τῷ
μὲν λόγῳ ἐν μέσῳ ἀμφοῖν ἔστη, τῷ δὲ ἔργῳ τὸν
Τρεβέλλιον κρύφα ἀνθείλετο, καὶ τά τε ἄλλα αὐτῷ
συνηγωνίζετο καὶ στρατιώτας λαβεῖν ἐπέτρεψε. καὶ ὁ
μὲν θεατὴς ἐκ τούτου καὶ ἀγωνοθέτης αὐτῶν ἐγίγνετο,
ἐκεῖνοι δὲ ἐμάχοντο, καὶ τῆς τε πόλεως τὰ ἐπικαιρό-
τατα ἀντικατελάμβανον καὶ φόνους τε καὶ ἐμπρήσεις
ἐποίουν, ὥστε καὶ τὰ ἱερά ποτε ἐκ τοῦ Ἑστιαίου ὑπὸ
32 τῶν ἀειπαρθένων ἐκκομισθῆναι. αὖθίς τε οὖν φυλα-
κὴν οἱ βουλευταὶ τῆς πόλεως ἀκριβεστέραν τῷ ἱπ-
πάρχῳ ἐψηφίσαντο, καὶ στρατιωτῶν ἅπασα ὡς εἰπεῖν
ἡ πόλις ἐπληρώθη. οὐ μέντοι καὶ παῦλά τις ἐγένετο.
2 ὁ γὰρ Δολοβέλλας ἀπογνοὺς συγγνώμης τινὸς παρὰ
τοῦ Καίσαρος τεύξεσθαι, μέγα τι κακὸν ἐπεθύμει
δράσας ἀπολέσθαι ὡς καὶ ὄνομα ἐκ τούτου ἐς ἀεὶ
σχήσων· ἤδη γάρ τινες καὶ τῶν κακίστων ἔργων
ἐρασταὶ ἐπὶ τῇ φήμῃ γίγνονται. ὑφ᾽ οὗπερ καὶ ἐκεῖ-
νος τά τε ἄλλα ἐτάραττε, καὶ τοὺς νόμους, τόν τε
περὶ τῶν χρεῶν καὶ τὸν περὶ τῶν ἐνοικίων, ἐν ῥητῇ
3 τινὶ ἡμέρᾳ θήσειν ὑπέσχετο. ὡς οὖν τοῦτό τε προ-
επήγγελτο, καὶ ὁ ὄχλος τά τε περὶ τὴν ἀγορὰν
ἀποφράξας καὶ πύργους ἔστιν ᾗ ξυλίνους ἐπικατα-
στήσας ἕτοιμος παντὶ τῷ ἐναντιωθησομένῳ σφίσιν
ἐπιχειρῆσαι ἐγένετο, ἐνταῦθα ὁ Ἀντώνιος στρατιώ-
τας ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πολλοὺς ἐκ τοῦ Καπιτωλίου κατα-
γαγὼν τάς τε σανίδας τῶν νόμων κατέκοψε, καί
τινας καὶ μετὰ τοῦτο ταραχώδεις ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ
Καπιτωλίου κατεκρήμνισεν.
33 οὐ μέντοι καὶ ἐπαύσαντο διὰ τοῦτο στασιάζοντες,

ἀλλ' ὅσῳ πλείους αὐτῶν ἀπώλλυντο, τόσῳ μᾶλλον οἱ περιλιπεῖς ἐθορύβουν, νομίζοντες τὸν Καίσαρα μεγίστῳ τε καὶ δυσχερεστάτῳ πολέμῳ συμπεπλέχθαι. οὐδὲ ἐπέσχον πρὶν αὐτὸν ἐκεῖνον ἐξαπιναίως σφίσιν ὀφθῆναι. οὕτω δὲ καὶ ἄκοντες ἡσύχασαν. καὶ οἱ 2
μὲν πᾶν ὅ,τι ποτὲ ἐνεδέχετο πείσεσθαι προσεδόκων, λόγος τε ἐπ' αὐτοῖς κατὰ πᾶσαν ὁμοίως τὴν πόλιν ἦν, τῶν μὲν τὰ τῶν δὲ τὰ δικαιούντων· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τῷ συνήθει οἱ τρόπῳ καὶ τότε ἐχρήσατο. τῇ τε γὰρ παρούσῃ αὐτῶν καταστάσει ἠρκέσθη, καὶ οὐδὲν τῶν προγενομένων ἐπολυπραγμόνησεν, ἀλλὰ πάντων τε ἐφείσατο καί τινας αὐτῶν καὶ ἐτίμησεν, ἄλλους τε καὶ τὸν Δολοβέλλαν. εὐεργεσίαν γάρ τινα 3
αὐτῷ ὀφείλων οὐκ ἠξίωσεν αὐτῆς ἐκλαθέσθαι· οὐ γὰρ ὅτι ἠδικήθη, διὰ τοῦτο καὶ ἐκείνης ὠλιγώρησεν, ἀλλ' ἐξ ὧν εὖ ἐπεπόνθει, καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ συνέγνω, καὶ τά τε ἄλλα αὐτὸν ἐν τιμῇ ἤγαγε, καὶ ὕπατον οὐ πολλῷ ὕστερον μηδὲ στρατηγήσαντα ἀπέδειξε.

ταῦτα μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τὴν τοῦ Καίσαρος 34
ἀπουσίαν ἐγένετο· χρόνιος δὲ ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐκ εὐθὺς ἐπὶ τῷ τοῦ Πομπηίου θανάτῳ, ἦλθε διὰ τάδε. οἱ Αἰγύπτιοι ταῖς τῶν χρημάτων ἐσπράξεσι βαρυνόμενοι, καὶ δεινῶς φέροντες ὅτι μηδὲ τῶν ἱερῶν τις ἀπείχετο, θρησκεύουσί τε γὰρ πολλὰ περισσότατα 2
ἀνθρώπων, καὶ πολέμους ὑπὲρ αὐτῶν καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἅτε μὴ καθ' ἓν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντιωτάτου καὶ αὐτοῖς τιμῶντές τινα, ἀναιροῦνται, τούτοις τε οὖν ἀγανακτήσαντες, καὶ προσέτι φοβηθέντες μὴ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἅτε μέγα παρὰ τῷ Καίσαρι δυναμένῃ παραδοθῶσιν, ἐταράχθησαν. ἐκείνη τε γὰρ 3
τέως μὲν δι' ἑτέρων παρ' αὐτῷ διὰ τὸν ἀδελφὸν ἐδικάζετο, ἔπειτα δὲ ὡς τάχιστα τὴν φύσιν αὐτοῦ

κατέμαθεν, ἦν γὰρ ἐρωτικώτατος, καὶ πλείσταις καὶ
ἄλλαις, ὅσαις που περιτύχοι, συνεγίγνετο, πέμπει
πρὸς αὐτὸν προδίδοσθαί τε ὑπὸ τῶν φίλων λέγουσα,
4 καὶ ἀξιοῦσα αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἀγωνίσασθαι. ἄλλως
τε γὰρ περικαλλεστάτη γυναικῶν ἐγένετο, καὶ τότε
τῇ τῆς ὥρας ἀκμῇ πολὺ διέπρεπε, τό τε φθέγμα
ἀστειότατον εἶχε, καὶ προσομιλῆσαι παντί τῳ διὰ
5 χαρίτων ἠπίστατο, ὥστε λαμπρά τε ἰδεῖν καὶ ἀκου-
σθῆναι οὖσα, κἀκ τούτου πάντα τινὰ καὶ δυσέρωτα
καὶ ἀφηλικέστερον ἐξεργάσασθαι δυναμένη, πρὸς
τρόπου τε ἐνόμισε τῷ Καίσαρι ἐντεύξεσθαι, καὶ
6 πάντα ἐν τῷ κάλλει τὰ δικαιώματα ἔθετο. ᾐτήσατό
τε οὖν ἐς ὄψιν αὐτοῦ ἐλθεῖν, καὶ τυχοῦσα κατεκόσ-
μησέ τε ἑαυτὴν καὶ ἐξήσκησεν ὥστε σεμνοπρεπεστάτη
καὶ οἰκτροτάτη αὐτῷ ὀφθῆναι. καὶ ἡ μὲν ταῦτα
μηχανησαμένη ἔς τε τὴν πόλιν ἅμα, ἔξω γὰρ καὶ
ἐκείνης ἦν, καὶ ἐς τὰ βασίλεια λάθρᾳ τοῦ Πτολε-
35 μαίου νυκτὸς ἐσῆλθεν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ ἰδών τε αὐ-
τὴν καί τι φθεγξαμένης ἀκούσας οὕτως εὐθὺς ἐδου-
λώθη ὥστε αὐτίκα ὑπό τε τὴν ἕω τόν τε Πτολεμαῖον
μεταπέμψασθαι καὶ συναλλάξαι σφᾶς ἐπιχειρῆσαι·
ἧς γὰρ δικαστὴς πρότερον ἠξιοῦτο εἶναι, τότε ταύτῃ
2 συνεδίκει. ὁ οὖν παῖς, διά τε τοῦτο καὶ ὅτι τὴν
ἀδελφὴν αἰφνιδίως εἶδεν ἔνδον οὖσαν, ὀργῆς τε
ἐπληρώθη, καὶ ἐκπηδήσας ἐς τὸ πλῆθος ἐβόα λέγων
προδίδοσθαι, καὶ τέλος τὸ διάδημα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
περισπάσας ἔρριψε. θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ μεγάλου
συμβάντος ἐκεῖνον μὲν οἱ Καισάρειοι στρατιῶται
3 συνήρπασαν, τὸ δὲ δὴ Αἰγύπτιον ἐταράττετο· κἂν
αὐτοβοεὶ τὰ βασίλεια καὶ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς
θαλάσσης ἅμα προσβαλόντες εἷλον, τοῖς γὰρ Ῥω-
μαίοις οὐδὲν ἀξιόμαχον, ἅτε καὶ φίλων σφῶν δοκούν-

των εἶναι, παρῆν, εἰ μὴ φοβηθεὶς ὁ Καῖσαρ προῆλθέ
τε ἐς αὐτούς, καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ στὰς πάντα σφίσιν,
ὅσα ἂν ἐθελήσωσι, πράξειν ὑπέσχετο. καὶ μετὰ 4
τοῦτο ἐς ἐκκλησίαν ἐσελθὼν τόν τε Πτολεμαῖον καὶ
τὴν Κλεοπάτραν παρεστήσατο, καὶ τὰς διαθήκας τοῦ
πατρὸς αὐτῶν ἀνέγνω, ἐν αἷς ἐκείνους μὲν συνοι-
κῆσαί τε ἀλλήλοις κατὰ τῶν Αἰγυπτίων τὰ πάτρια
καὶ βασιλεύειν ἅμα, τὸν δὲ δὴ τῶν Ῥωμαίων δῆμον
τὴν ἐπιτροπείαν σφῶν ἔχειν ἐγέγραπτο. πράξας δὲ 5
τοῦτο, καὶ ἐπειπὼν ὅτι ἑαυτῷ, δικτάτωρι ὄντι καὶ
πᾶν τὸ τοῦ δήμου κράτος ἔχοντι, τήν τε ἐπιμέλειαν
τῶν παίδων ποιεῖσθαι καὶ τὰ δόξαντα τῷ πατρὶ αὐ-
τῶν ἐπιτελεῖν προσήκει, ἐκείνοις τε τὴν βασιλείαν
ἀμφοτέροις ἔδωκε, καὶ τῇ Ἀρσινόῃ τῷ τε Πτολεμαίῳ
τῷ νεωτέρῳ, τοῖς ἀδελφοῖς σφων, Κύπρον ἐχα-
ρίσατο. τοσοῦτον γάρ που δέος αὐτὸν ἔσχεν ὥστε 6
μὴ μόνον μηδὲν τῶν τῆς Αἰγύπτου προσλαβεῖν,
ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων τι αὐτοῖς προσδοῦναι.

τότε μὲν οὕτως ἐπαύσαντο, αὖθις δὲ οὐ πολλῷ 36
ὕστερον ἐκινήθησαν, ὥστε καὶ πολεμῆσαι. ὁ γὰρ
Ποθεινὸς ὁ τὴν διοίκησιν τῶν τοῦ Πτολεμαίου
χρημάτων προστεταγμένος, εὐνοῦχος δὲ ἦν καὶ τοὺς
Αἰγυπτίους ἐν τοῖς μάλιστα συνετεταράχει, δείσας 2
μὴ καὶ δίκην ποτὲ ἐπὶ τούτῳ δῷ, πέμπει κρύφα
πρὸς τὸν Ἀχιλλᾶν περὶ τὸ Πηλούσιον ἔτι καὶ τότε
ὄντα, καὶ αὐτὸν ἐκφοβήσας τε ἅμα καὶ ἐπελπίσας
προσηταιρίσατο, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους
τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας ᾠκειώσατο. πᾶσί τε γὰρ 3
ὁμοίως δεινὸν ἐδόκει εἶναι ὑπὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι,
ὑποψίᾳ τοῦ τὸν Καίσαρα τότε μὲν ἐπὶ τῇ καταστάσει
σφῶν ἀμφοτέροις δῆθεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν δεδω-
κέναι, προϊόντος δὲ δὴ τοῦ χρόνου μόνῃ τῇ Κλεο-

4 πάτρᾳ αὐτὴν προσθήσειν· καὶ ἀντίπαλοι τῷ τότε
παρόντι αὐτοῦ στρατῷ ἐνόμιζον εἶναι. καὶ οἱ μὲν
ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εὐθὺς ἄραντες ἠπείγοντο·
37 πυθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Καῖσαρ, καὶ καταδείσας τό
τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὰς τόλμας, ἔπεμψέ τινας πρὸς
τὸν Ἀχιλλᾶν, οὔτι γε τῷ αὐτοῦ ἀλλὰ τῷ τοῦ Πτολε-
μαίου ὀνόματι, κελεύοντος αὐτῷ τὴν ἡσυχίαν ἄγειν.
ὃς συνιεὶς ὅτι οὐ τοῦ παιδὸς ἀλλ' ἐκείνου ἡ πρόσ-
2 ταξις ἦν, οὐχ ὅπως οὐκ ἐπήκουσεν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ
προσκαταφρονήσας ὡς καὶ φοβουμένου τούς τε στρα-
τιώτας συνήγαγε, καὶ πολλὰ μὲν ὑπὲρ τοῦ Πτολε-
μαίου, πολλὰ δὲ καὶ κατὰ τοῦ Καίσαρος τῆς τε Κλεο-
πάτρας εἰπών, τέλος καὶ ἐπὶ τοὺς πεμφθέντας καί-
περ Αἰγυπτίους ὄντας παρώξυνεν αὐτούς, ὅπως τοῦ
τε φόνου σφῶν ἀναπλησθῶσι καὶ ἐς ἀνάγκην ἀσπεί-
3 στου πολέμου καταστῶσι. μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Καῖ-
σαρ τούς τε ἐκ τῆς Συρίας στρατιώτας μετεπέμψατο,
καὶ τὰ βασίλεια τά τε ἄλλα τὰ πλησίον αὐτῶν οἰ-
κοδομήματα διετάφρευσε καὶ ἀπετείχισε μέχρι τῆς
38 θαλάσσης. κἂν τούτῳ καὶ ὁ Ἀχιλλᾶς μετά τε τῶν
ἄλλων καὶ μετὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν ὑπὸ τοῦ Γαβινίου
σὺν τῷ Σεπτιμίῳ πρὸς τὴν τοῦ Πτολεμαίου φρουρὰν
καταλειφθέντων ἐπελθών, ἐκ γὰρ δὴ τῆς ἐκεῖ δια-
τριβῆς καὶ τοὺς τρόπους ἐς τὸ ἐπιχώριον μετεβε-
βλήκεσαν, τῶν τε Ἀλεξανδρέων τὸ πλεῖστον εὐθὺς
2 προσεποιήσατο καὶ τὰ ἐπικαιρότατα ἐκρατύνατο. κἀκ
τούτου πολλαὶ μὲν μάχαι καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύ-
κτωρ αὐτοῖς ἐγίγνοντο, πολλὰ δὲ καὶ κατεπίμπρατο,
ὥστε ἄλλα τε καὶ τὸ νεώριον τάς τε ἀποθήκας καὶ
τοῦ σίτου καὶ τῶν βίβλων, πλείστων δὴ καὶ ἀρίστων,
ὥς φασι, γενομένων, καυθῆναι. ἐκράτει δὲ τῆς μὲν
ἠπείρου ὁ Ἀχιλλᾶς, χωρὶς ὧν ὁ Καῖσαρ ἐνετετείχιστο,

τῆς δὲ δὴ θαλάσσης ἐκεῖνος, ἄνευ τοῦ λιμένος. καὶ 3
ναυμαχίᾳ τε ἐνίκησε, καὶ ἐπειδὴ διὰ τοῦτο φοβη-
θέντες οἱ Αἰγύπτιοι μὴ ἐς τὸν λιμένα σφῶν ἐπεσ-
πλεύσῃ, τὸ στόμα αὐτοῦ πλὴν βραχέος ἔχωσαν, καὶ
ἐκεῖνο προσαπέφραξεν, ὁλκάδας λίθων πλήρεις κατα-
ποντώσας, ὥστ' αὐτοὺς μηδ' εἰ πάνυ τι βούλοιντο
ἐκπλεῦσαι, δυνηθῆναί ποι ἀπᾶραι. ποιήσας δὲ τοῦτο 4
ῥᾷον τὰ ἐπιτήδεια τά τε ἄλλα καὶ ὕδωρ ἐπήγετο·
τὴν γὰρ αὐτόθεν ὑδρείαν ὁ Ἀχιλλᾶς σφας ἀφῄρητο,
τοὺς ὀχετοὺς διακόψας.

τούτων δὲ οὕτω πραττομένων Γανυμήδης τις 39
εὐνοῦχος τὴν Ἀρσινόην οὐ πάνυ φρουρουμένην ἐς
τοὺς Αἰγυπτίους ὑπεξήγαγε· καὶ ταύτην ἐκεῖνοι
βασιλίδα ἀποδείξαντες προθυμότερον τοῦ πολέμου,
ὡς καὶ προστάτιν τινὰ ἐκ τοῦ τῶν Πτολεμαίων γέ-
νους ἔχοντες, ἀντελάβοντο. ὁ οὖν Καῖσαρ φοβηθεὶς 2
μὴ καὶ ὁ Ποθεινὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐκκλέψῃ, τὸν μὲν
ἀπέκτεινε, τὸν δὲ οὐκέτ' ἐπικρυπτόμενος ἀκριβῶς
ἐφρούρει. παροξυνθέντων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις τῶν
Αἰγυπτίων, καὶ ἐκείνοις μὲν πλειόνων ἀεὶ προσ-
γιγνομένων, τοῖς δὲ δὴ Ῥωμαίοις μηδέπω τῶν στρα-
τιωτῶν ἐκ τῆς Συρίας παρόντων, ἐς φιλίαν αὐτοὺς
ὑπαγαγέσθαι ἠθέλησε, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἀναβι- 3
βάσας που, ὅθεν ἐξακουσθήσεσθαι ἔμελλεν, εἰπεῖν
σφισιν ἐκέλευσεν ὅτι οὔτε τι κακὸν ἔχοι οὔτε πολε-
μεῖν δέοιτο· πρός τε τὰς σπονδὰς αὐτοὺς παρεκάλει,
καὶ προσυπισχνεῖτο διαπράξειν αὐτάς. καὶ εἴγε ἑκὼν 4
ταῦτα οὕτω διείλεκτο, ἔπεισεν ἂν σφας καταλύσα-
σθαι· νῦν δ' ὑποτοπήσαντες αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος
κατεσκευάσθαι οὐκ ἐνέδοσαν.

προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου στάσις τοῖς περὶ τὴν 40
Ἀρσινόην οὖσιν ἐνέπεσε, καὶ αὐτὴν ὁ Γανυμήδης

ἔπεισε τὸν Ἀχιλλᾶν ὡς καὶ τὸ ναυτικὸν προδωσείοντα
ἀποκτεῖναι. γενομένου δὲ τούτου τήν τε ἡγεμονίαν
τῶν στρατιωτῶν παρέλαβε, καὶ τὰ πλοῖα ὅσα ἐν τῷ
2 ποταμῷ καὶ ἐν τῇ λίμνῃ ἦν συνήγαγεν, ἄλλα τε
προσκατεσκεύασε, καὶ πάντα αὐτὰ ἐς τὴν θάλασσαν
διὰ τῶν διωρύχων κομίσας τοῖς τε Ῥωμαίοις μὴ
προσδεχομένοις προσέβαλε, καὶ τὰς μὲν κατέπρησε
τῶν ὁλκάδων αὐτῶν, τὰς δὲ ἀνεδήσατο, καὶ μετὰ
τοῦτο τόν τε ἔσπλουν τοῦ λιμένος ἐξεκάθηρε, κἀν-
3 ταῦθα ναυλοχῶν πολλά σφας ἐλύπει. τηρήσας οὖν
ποτε αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ ἀμελῶς ὑπὸ τοῦ κρατεῖν ἔχον-
τας ἔς τε τὸν λιμένα αἰφνιδίως ἐπεσέπλευσε, καὶ
συχνὰ πλοῖα καύσας ἔς τε τὴν Φάρον ἀπέβη καὶ
τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ἐφόνευσεν. ἰδόντες δὲ
τοῦτο οἱ ἐν τῇ ἠπείρῳ Αἰγύπτιοι κατά τε τὰς γεφύ-
ρας ἐπεβοήθησαν αὐτοῖς, καὶ συχνοὺς τῶν Ῥωμαίων
ἀνταποκτείναντες τοὺς λοιποὺς ἐς τὰς ναῦς ἐσήραξαν.
4 καὶ αὐτῶν ὁπουδήποτε καὶ ἀθρόως ἐσβιαζομένων ἐς
αὐτὰς ἄλλοι τε πολλοὶ ἐς τὴν θάλασσαν ἐξέπεσον καὶ
ὁ Καῖσαρ. κἂν διέφθαρτο κακῶς, ὑπό τε τῶν ἱμα-
τίων βαρυνόμενος καὶ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων βαλλό-
μενος, ἁλουργῶν γὰρ αὐτῶν ὄντων ἐστοχάζοντο, εἰ
μὴ καὶ ἐκεῖνα ἀπερρίφει καὶ μετὰ τοῦτο διανεύσας
5 πῃ ἐς ἀκάτιον ἐσεβεβήκει. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐσώθη,
μηδὲν τῶν γραμμάτων βρέξας ἃ πολλὰ ἐν τῇ ἀρι-
στερᾷ χειρὶ ἀνέχων ἐνήξατο· τὴν δὲ δὴ ἐσθῆτα
αὐτοῦ οἱ Αἰγύπτιοι λαβόντες πρὸς τὸ τρόπαιον, ὃ
ἔστησαν τῆς τροπῆς ταύτης, ἀνεκρέμασαν ὡς καὶ
αὐτὸν ἐκεῖνον ᾑρηκότες. καὶ ἤδη γὰρ καὶ τὰ στρα-
τεύματα ἃ ἀπὸ τῆς Συρίας μετεπέπεμπτο ἐπλησίασε,
τάς τε κατάρσεις ἐτήρουν καὶ πολλὰ αὐτοὺς ἔβλαπτον.
6 τοῖς μὲν γὰρ πρὸς τὴν Λιβύην σφῶν προσπίπτουσιν

ὁ Καῖσαρ τρόπον τινὰ ἤμυνε· συχνοὺς δὲ δὴ περὶ
τὰς τοῦ Νείλου ἐκβολὰς πυρσοῖς ὡς καὶ Ῥωμαῖοι
ὄντες ἠπάτων τε καὶ συνελάμβανον, ὥστε τοὺς λοι-
ποὺς μηκέτι τολμᾶν παρακομίζεσθαι, μέχρις οὗ Τι-
βέριος Κλαύδιος Νέρων ἐς αὐτὸν τότε τὸν ποτα-
μὸν ἀναπλεύσας ἐκείνους τε μάχῃ ἐκράτησε καὶ τοῖς
σφετέροις ἀδεέστερον τὸν πρόσπλουν ἐποίησε. κἂν 41
τούτῳ Μιθριδάτης ὁ Περγαμηνὸς ἐπικληθεὶς ἐπεχεί-
ρησε μὲν ἐς τὸ στόμα τοῦ Νείλου τὸ κατὰ Πηλούσιον
ταῖς ναυσὶν ἀναβῆναι, ἀποφραξάντων δὲ τῶν Αἰγυ-
πτίων τοῖς πλοίοις τὸν ἔσπλουν προσεκομίσθη νυκτὸς
ἐπὶ τὴν διώρυχα, καὶ ναῦς ἐς αὐτὴν ὑπερενεγκών, 2
οὐ γὰρ ἐξίησιν ἐς τὴν θάλασσαν, οὕτω διὰ ταύτης
ἐς τὸν Νεῖλον ἀνέπλευσε, καὶ μετὰ τοῦτο αἰφνίδιον
ἔκ τε τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἅμα τοῖς
φρουροῦσι τὸ στόμα αὐτοῦ προσμίξας τήν τε ἀπό-
κλεισίν σφων ἔλυσε, καὶ τὸ Πηλούσιον τῷ τε πεζῷ 3
ἅμα καὶ τῷ ναυτικῷ προσβαλὼν εἷλε. προχωρῶν τε
ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ πυθόμενος Διοσκορίδην
τινὰ ἀπαντήσειν σφίσιν, ἐνήδρευσέ τε αὐτὸν καὶ
κατειργάσατο.

αἰσθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ Αἰγύπτιοι τὸν πόλε- 42
μον οὐδ' ὣς κατελύσαντο, ἀχθεσθέντες δὲ τῇ τοῦ
εὐνούχου καὶ τῆς γυναικὸς ἀρχῇ, καὶ νομίσαντες, ἂν
τὸν Πτολεμαῖον προστήσωνται, καθυπέρτεροι τῶν
Ῥωμαίων ἔσεσθαι, ἔπειτ' ἐπειδὴ οὐδένα τρόπον ἐξαρ- 2
πάσαι αὐτὸν ἠδυνήθησαν, δεινῶς γὰρ ἐφυλάσσετο,
ἐπλάσαντο ταῖς τε συμφοραῖς πεπονῆσθαι καὶ τῆς
εἰρήνης ἐπιθυμεῖν, καὶ ἔπεμψαν πρὸς τὸν Καίσαρα
ἐπικηρυκευόμενοί τε καὶ τὸν Πτολεμαῖον αἰτοῦντες,
ὅπως δὴ σὺν αὐτῷ περὶ τῶν σπονδῶν, ἐφ' οἷς γενή-
σοιντο, βουλεύσωνται. ὁ οὖν Καῖσαρ ἐνόμισε μὲν 3

καὶ ὡς ἀληθῶς αὐτοὺς μεταβεβλῆσθαι, ἄλλως τε
γὰρ καὶ δειλοὺς καὶ ὀξυρρόπους ὄντας ἤκουε, καὶ
τότε πρὸς τὰ πταίσματα καταπεπληγμένους ᾔσθετο,
εἰ δὲ δὴ καὶ τεχνάζοιντό τι, ἀλλ᾽ ὅπως μὴ διὰ τοῦτ᾽
ἐμποδίζειν τὴν εἰρήνην νομισθῇ, συνεπαινεῖν τέ
4 σφισιν ἔφη καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἔπεμψεν. οὔτε γὰρ
ἐν ἐκείνῳ τι ἰσχυρὸν ἔκ τε τῆς ἡλικίας καὶ ἐκ τῆς
ἀπαιδευσίας ἑνεώρα ὄν, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἤτοι
συναλλαγήσεσθαί οἱ ἐφ᾽ οἷς ἐβούλετο ἢ δικαιότερον
καὶ πολεμηθήσεσθαι καὶ καταστραφήσεσθαι ἤλπισεν,
ὥστε ἀπ᾽ εὐλόγου δή τινος προφάσεως τῇ Κλεοπάτρᾳ
5 παραδοθῆναι· οὐ γάρ που καὶ ἡττηθήσεσθαί ποτε
ὑπ᾽ αὐτῶν, ἄλλως τε καὶ τῆς δυνάμεώς οἱ προσ-
43 γεγενημένης, προσεδόκησε. παραλαβόντες δὲ τὸ παι-
δάριον οἱ Αἰγύπτιοι τῶν μὲν σπονδῶν οὐδὲν ἐφρόν-
τισαν, ἐπὶ δὲ τὸν Μιθριδάτην παραχρῆμα ὥρμησαν
ὡς δὴ καὶ μέγα τι ἔν τε τῷ ὀνόματι καὶ ἐν τῷ γένει
τῷ τοῦ Πτολεμαίου κατορθώσοντες· καὶ αὐτὸν πρὸς
τῇ λίμνῃ ἐν μέσῳ τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τῶν ἑλῶν
2 ἀπολαβόντες ἐθορύβουν. ὁ οὖν Καῖσαρ ἐκείνους μὲν
οὐκ ἐπεδίωξε, δεδιὼς μὴ λοχισθείη· ἀναχθεὶς δὲ
νυκτὸς ὡς πρὸς ἐκβολήν τινα τοῦ Νείλου ἐπειγόμενος,
καὶ φῶς, ὅπως ἐπὶ πλεῖστον ταύτῃ προϊέναι νομισθῇ,
πάμπολυ καθ᾽ ἑκάστην ναῦν ἀνάψας, τὸ μὲν πρῶτον
ἀποπλεῖν ὥρμητο, ἔπειτα δὲ ἀποσβέσας αὐτὸ ἀνεκο-
3 μίσθη, καὶ παραπλεύσας τὴν πόλιν πρός τε τὴν χερ-
ρόνησον τὴν πρὸς τῇ Λιβύῃ οὖσαν κατῆρε, κἀνταῦθα
τοὺς στρατιώτας ἐκβιβάσας περιῆλθέ τε τὴν λίμνην,
καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἀπροσδοκήτως ὑπὸ τὴν ἕω προσ-
πεσὼν εὐθύς τε αὐτοὺς κατέπληξεν, ὥστε καὶ ἐπικη-
4 ρυκεύσασθαι, καὶ μετὰ τοῦτο, τὴν γὰρ ἱκετείαν αὐ-
τῶν οὐκ ἐδέξατο, μάχῃ τε ὀξείᾳ κατεκράτησε καὶ

παμπληθεῖς ἐφόνευσε· καί τινες καὶ ἐν τῷ ποταμῷ
μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, σπουδῇ δι' αὐτοῖ φυγόντες,
ἐφθάρησαν.
οὕτω μὲν τὴν Αἴγυπτον ὁ Καῖσαρ ἐχειρώσατο, 44
οὐ μέντοι καὶ ὑπήκοον αὐτὴν τῶν Ῥωμαίων ἐποιή-
σατο, ἀλλὰ τῇ Κλεοπάτρᾳ, ἧσπερ ἕνεκα καὶ ἐπεπολε-
μήκει, ἐχαρίσατο. φοβηθεὶς μέντοι μὴ οἱ Αἰγύπτιοι 2
νεωτερίσωσιν αὖθις γυναικὶ ἄρχειν παραδοθέντες,
καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διά τε τοῦτο καὶ ὅτι καὶ συνῆν αὐτῷ
χαλεπήνωσι, τῷ τε ἑτέρῳ ἀδελφῷ συνοικῆσαι δῆθεν
αὐτὴν ἐκέλευσε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀμφοτέροις σφίσιν,
ὥς γε καὶ λόγῳ εἰπεῖν, ἔδωκε. τῷ γὰρ ἔργῳ ἡ 3
Κλεοπάτρα μόνη πᾶν τὸ κράτος σχήσειν ἔμελλεν· ὅ
τε γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς παιδίον ἔτι ἦν, καὶ ἐκείνη πρὸς
τὴν παρὰ τοῦ Καίσαρος εὔνοιαν οὐδὲν ὅ,τι οὐκ
ἐδύνατο, ὥστε πρόσχημα μὲν ὡς καὶ τῷ ἀδελφῷ 4
συνοικοῦσα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπίκοινον αὐτῷ ἔχουσα
ἐκέκτητο, τὸ δ' ἀληθὲς μόνη τε ἐβασίλευε καὶ τῷ
Καίσαρι συνδιῃτᾶτο.
καὶ αὐτὸν ἐπὶ πλεῖον ἂν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ κατέ- 45
σχεν, ἢ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην εὐθὺς αὐτῷ συναπῆρεν,
εἰ μή περ ὁ Φαρνάκης καὶ ἐκεῖθεν πάνυ ἄκοντα τὸν
Καίσαρα ἐξήγαγε καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπειχθῆναι
ἐκώλυσεν. οὗτος γὰρ παῖς μὲν τοῦ Μιθριδάτου ἦν 2
καὶ τοῦ Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου ἦρχεν, ὥσπερ εἴρη-
ται, ἐπιθυμήσας δὲ πᾶσαν τὴν πατρῴαν βασιλείαν
ἀνακτήσασθαι ἐπανέστη κατ' αὐτὴν τήν τε τοῦ Καί-
σαρος καὶ τὴν τοῦ Πομπηίου στάσιν, καὶ οἷα τῶν
Ῥωμαίων τότε μὲν πρὸς ἀλλήλους ἀσχόλων γενομέ-
νων, αὖθις δὲ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ κατασχεθέντων, τήν 3
τε Κολχίδα ἀκονιτὶ προσηγάγετο καὶ τὴν Ἀρμενίαν
ἀπόντος τοῦ Δηιοτάρου πᾶσαν, τῆς τε Καππαδοκίας

καὶ τῶν τοῦ Πόντου πόλεών τινας, αἳ τῷ τῆς Βιθυ-
46 νίας νομῷ προσετετάχατο, κατεστρέψατο. πράσσοντος
δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Καῖσαρ αὐτὸς μὲν οὐκ ἐκινήθη,
οὔτε γὰρ ἡ Αἴγυπτός πω καθειστήκει, καὶ ἐλπίδος
τι εἶχε δι᾽ ἑτέρων αὐτὸν χειρώσεσθαι, Γναῖον δὲ
Δομίτιον Καλουῖνον ἔπεμψε, τήν τε Ἀσίαν οἱ καὶ ...
2 στρατόπεδα προστάξας. καὶ ὃς τὸν Δηιόταρον καὶ
τὸν Ἀριοβαρζάνην προσλαβὼν ἤλασεν εὐθὺς ἐπὶ τὸν
Φαρνάκην ἐν τῇ Νικοπόλει ὄντα, καὶ γὰρ ταύτην
προκατειλήφει, καὶ καταφρονήσας, ἐπειδὴ ἐκεῖνος
τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φοβηθεὶς ἀνοχὴν ἐπὶ πρεσβεύ-
σει ἑτοίμως ἔσχε ποιήσεσθαι, οὔτε ἐσπείσατο αὐτῷ
3 καὶ συμβαλὼν ἡττήθη. καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου ἐς
τὴν Ἀσίαν, ἐπειδὴ μήτε ἀξιόμαχός οἱ ἦν καὶ ὁ
χειμὼν προσῄει, ἀνεχώρησε· Φαρνάκης δὲ μεγάλα
δὴ φρονῶν τά τε ἄλλα τὰ ἐν τῷ Πόντῳ προσ-
κατεστήσατο, καὶ Ἀμισὸν καίπερ ἐπὶ πλεῖον ἀντι-
σχοῦσαν εἷλέ τε καὶ διήρπασε, τούς τε ἡβῶντας ἐν
αὐτῇ πάντας ἀπέκτεινε, καὶ ἐς τὴν Βιθυνίαν τήν τε
Ἀσίαν ἐπὶ ταῖς αὐταῖς τῷ πατρὶ ἐλπίσιν ἠπείγετο.
4 κἀν τούτῳ μαθὼν τὸν Ἄσανδρον, ὃν ἐπίτροπον τοῦ
Βοσπόρου κατελελοίπει, νενεοχμωκότα, οὐκέτι περαι-
τέρω προεχώρησεν· ἐκεῖνος γάρ, ἐπειδὴ τάχιστα
πόρρω τε ὁ Φαρνάκης ἀπ᾽ αὐτοῦ προϊὼν ἠγγέλθη,
καὶ ἐδόκει, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔν γε τῷ παρόντι
λάθοι, ἀλλ᾽ οὔτι γε καὶ ἔπειτα καλῶς ἀπαλλάξειν,
ἐπανέστη αὐτῷ ὡς καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τι χαριούμενος
τήν τε δυναστείαν τοῦ Βοσπόρου παρ᾽ αὐτῶν ληψό-
47 μενος. τοῦτ᾽ οὖν ὁ Φαρνάκης ἀκούσας ὥρμησεν ἐπ᾽
αὐτὸν μάτην· τὸν γὰρ Καίσαρα ἐν τῇ ὁδῷ εἶναι καὶ
ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἐπείγεσθαι πυθόμενος ἀνέστρεψε,
κἀνταῦθα αὐτῷ περὶ Ζέλειαν συνέτυχεν. ὁ γὰρ

Καῖσαρ τοῦ τε Πτολεμαίου τελευτήσαντος καὶ τοῦ
Δομιτίου νικηθέντος οὔτε εὐπρεπῆ οὔτε λυσιτελῆ οἱ
τὴν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ διατριβὴν ἐνόμισεν εἶναι, ἀλλ'
ἀφωρμήθη, καὶ τάχει πολλῷ χρησάμενος ἐς τὴν Ἀρ-
μενίαν ἀφίκετο. ἐκπλαγεὶς οὖν ὁ βάρβαρος, καὶ 2
πολὺ μᾶλλον τὴν ὁρμὴν ἢ τὸν στρατὸν αὐτοῦ κατα-
δείσας, προσέπεμψεν αὐτῷ πρὶν πλησιάσαι πολλάκις
προκηρυκευόμενος, εἴ πως τὸ παρὸν ἐφ' ὁτῳδὴ συν-
θέμενος ἐκφύγοι. προΐσχετο δὲ ἄλλα τε καὶ ἐν τοῖς 3
μάλιστα ὅτι οὐ συνήρατο τῷ Πομπηίῳ· καὶ ἤλπιζεν
ὑπάξεσθαί τε αὐτὸν ἐς σπονδὰς ἅτε καὶ ἐς τὴν Ἰτα-
λίαν τήν τε Ἀφρικὴν ἐπειγόμενον, καὶ ἀπελθόντος
αὐτοῦ ῥᾳδίως αὖθις πολεμήσειν. ὑποπτεύσας οὖν 4
τοῦτο ὁ Καῖσαρ τοὺς μὲν πρώτους καὶ τοὺς δευτέ-
ρους πρέσβεις ἐφιλοφρονήσατο, ὅπως ὅτι μάλιστα
ἀπροσδοκήτῳ οἱ τῇ τῆς εἰρήνης ἐλπίδι προσπέσῃ,
τῶν δὲ τρίτων ἐλθόντων τά τε ἄλλα ἐπεκάλεσεν
αὐτῷ καὶ ὅτι τὸν Πομπήιον τὸν εὐεργέτην ἐγκατέ-
λιπε. καὶ οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλ' εὐθὺς αὐθημερόν,
ὥσπερ εἶχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ, συνέμιξε, καί τινα χρόνον 5
ὑπό τε τῆς ἵππου καὶ ὑπὸ τῶν δρεπανηφόρων ἐκτα-
ραχθεὶς ἔπειτα τοῖς ὁπλίταις ἐκράτησε. καὶ ἐκεῖνον
μὲν ἐκφυγόντα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐς τὸν Βόσπο-
ρον μετὰ τοῦτο ἐσβιαζόμενον, ὁ Ἄσανδρος εἶρξέ τε
καὶ ἀπέκτεινε· Καῖσαρ δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ, καίπερ οὐ 48
πάνυ διαπρεπεῖ γενομένῃ, πολὺ καὶ ὅσον ἐπ' οὐδε-
μιᾷ ἄλλῃ ἐφρόνησεν, ὅτι ἔν τε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν
τῇ αὐτῇ ὥρᾳ καὶ ἦλθε πρὸς τὸν πολέμιον καὶ εἶδεν
αὐτὸν καὶ ἐνίκησε. καὶ τά τε λάφυρα πάντα, καίτοι
πλεῖστα γενόμενα, τοῖς στρατιώταις ἐδωρήσατο, καὶ 2
τρόπαιον, ἐπειδήπερ ὁ Μιθριδάτης ἀπὸ τοῦ Τριαρίου
ἐνταῦθά που ἐγηγέρκει, ἀντανέστησε. καθελεῖν μὲν

γὰρ τὸ τοῦ βαρβάρου οὐκ ἐτόλμησεν ὡς καὶ τοῖς
ἐμπολεμίοις θεοῖς ἱερωμένον, τῇ δὲ δὴ τοῦ ἰδίου
παραστάσει καὶ ἐκεῖνο συνεσκίασε καὶ τρόπον τινὰ
3 καὶ κατέστρεψε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν χώραν ὅσην
τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν ἐνόρκων σφίσιν ἀποτετμη-
μένος ὁ Φαρνάκης ἦν ἐκομίσατο, καὶ αὐτὴν πᾶσαν
ὡς ἑκάστοις τοῖς ἀπολέσασιν ἔδωκε, πλὴν μέρους τι-
νὸς τῆς Ἀρμενίας, ὃ τῷ Ἀριοβαρζάνῃ ἐχαρίσατο.
4 τούς τε Ἀμισηνοὺς ἐλευθερίᾳ ἠμείψατο, καὶ τῷ Μι-
θριδάτῃ τῷ Περγαμηνῷ τετραρχίαν τε ἐν Γαλατίᾳ
καὶ βασιλείας ὄνομα ἔδωκε, πρός τε τὸν Ἄσανδρον
πολεμῆσαι ἐπέτρεψεν, ὅπως καὶ τὸν Βόσπορον
κρατήσας αὐτοῦ λάβῃ, ὅτι πονηρὸς ἐς τὸν φίλον
ἐγένετο.

49 πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τὰ λοιπὰ τῷ Δομιτίῳ
καταστήσασθαι κελεύσας, ἐς τὴν Βιθυνίαν ἦλθε,
κἀντεῦθεν ἔς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν
ἔπλευσε, πολλὰ καὶ ἐπὶ πάσῃ προφάσει χρήματα
2 παρὰ πάντων, ὥσπερ καὶ πρίν, ἐκλέγων. τοῦτο μὲν
γάρ, ὅσα τινὲς τῷ Πομπηίῳ προϋπέσχηντο, ἐπράξατο,
τοῦτο δὲ καὶ ἄλλα ἔξωθεν, προσεπικαλῶν τινα, ᾔτει.
τά τε ἀναθήματα τοῦ ἐν τῇ Τύρῳ Ἡρακλέους πάντα
ἀνείλετο, ὅτι τήν τε γυναῖκα καὶ τὸν παῖδα τοῦ
3 Πομπηίου ὑπεδέξαντο ὅτε ἔφυγον. καὶ στεφάνους
ἐπὶ ταῖς νίκαις συχνοὺς καὶ παρὰ τῶν δυναστῶν τῶν
τε βασιλέων χρυσοῦς ἔλαβε. ταῦτα δὲ οὐχ ὑπὸ
κακίας ἐποίει, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐδαπάνα παμπληθῆ, καὶ
ἀνάλωσιν πολὺ πλείω ἔς τε τὰ στρατόπεδα καὶ ἐς τὰ
ἐπινίκια, τά τε ἄλλα ὅσα ἐλαμπρύνετο, ποιήσειν
4 ἔμελλε. τό τε σύμπαν εἰπεῖν, χρηματοποιὸς ἀνὴρ
ἐγένετο, δύο τε εἶναι λέγων τὰ τὰς δυναστείας πα-
ρασκευάζοντα καὶ φυλάσσοντα καὶ ἐπαύξοντα, στρα-

τιώτας καὶ χρήματα, καὶ ταῦτα δι' ἀλλήλων συνεστη-
κέναι· τῇ τε γὰρ τροφῇ τὰ στρατεύματα συνέχεσθαι, 5
καὶ ἐκείνην ἐκ τῶν ὅπλων συλλέγεσθαι· κἂν θάτε-
ρον ὁποτερονοῦν αὐτῶν ἐνδεὲς ᾖ, καὶ τὸ ἕτερον συγ-
καταλυθήσεσθαι.

περὶ μὲν οὖν τούτων οὕτω καὶ ἐφρόνει ἀεὶ καὶ 50
ἔλεγεν· ἐς δὲ δὴ τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' οὐκ ἐς τὴν Ἀφρι-
κὴν καίπερ πεπολεμωμένην οἱ, ἠπείχθη, ὅτι ταραττό-
μενα τὰ ἐν τῷ ἄστει πυθόμενος ἐφοβήθη μὴ καὶ ἐς
ἀνήκεστον προχωρήσῃ. οὐ μέντοι καὶ κακὸν οὐδένα 2
οὐδέν, ὥσπερ εἶπον, εἰργάσατο, πλὴν ὅτι κἀνταῦθα
πολλὰ ἠργυρολόγησε, τὰ μέν τινα ἐν δωρεᾶς μέρει,
στεφάνους καὶ ἀγάλματα καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, λαμ-
βάνων, τὰ δὲ καὶ δανειζόμενος δῆθεν, οὐχ ὅτι παρὰ
τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πόλεων. τοῦτο γὰρ 3
τὸ ὄνομα ταῖς ἐκλογαῖς τῶν χρημάτων, ἐφ' αἷς μηδεμία
ἄλλη πρόφασις εὔλογος ἦν, ἐτίθετο, ἐπεὶ τήν γε ἄλλως
καὶ βιαίως, οὐδὲν ἧττον τῶν ὀφειλομένων, καὶ ἐκεῖνα
ἐπράττετο, καὶ ἔμελλε μηδέποτε ἀποδοθήσεσθαι. ἔλε-
γε μὲν γὰρ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου τὰ οἰκεῖα δεδαπανηκέ-
ναι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανείζεσθαι· ὅθενπερ καὶ χρεῶν 4
ἀποκοπὰς ἀξιοῦντος τοῦ πλήθους γενέσθαι οὐκ ἐποί-
ησεν, εἰπὼν ὅτι καὶ αὐτὸς πολλὰ ὀφείλω· εὔδηλος δὲ
ἐγίγνετο καὶ τὰ ἀλλότρια τῇ δυναστείᾳ παρασπώμενος.
οἵ τε οὖν ἄλλοι διὰ τοῦτο ἤχθοντο αὐτῷ καὶ οἱ ἑταῖροι· 5
τῶν γὰρ δεδημευμένων συχνά, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν γε
ἔστιν ἅ, ἐλπίδι τοῦ προῖκα αὐτὰ ἕξειν ἀγοράσαντες
πᾶσαν τὴν τιμὴν ἀποτίνειν ἠναγκάζοντο.

ἀλλὰ τούτους μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιεῖτο. καίτοι 51
καὶ ἐκείνους τρόπον τινὰ ὡς ἑκάστους ἐθεράπευσε.
τοῖς τε γὰρ πολλοῖς ἐχαρίσατο τόν τε τόκον τὸν ἐπο-
φειλόμενόν σφισιν ἐξ οὗ πρὸς τὸν Πομπήιον ἐξεπολε-

μώθη πάντα, καὶ τὸ ἐνοίκιον ὅσον ἐς πεντακοσίας
2 δραχμὰς ἦν ἐνιαυτοῦ ἑνὸς ἀφείς, καὶ προσέτι καὶ τὰς
τιμήσεις τῶν κτημάτων, ἐν οἷς τὴν ἀπόδοσιν τῶν
δανεισμάτων κατὰ τοὺς νόμους γίγνεσθαι ἔδει, πρὸς
τὴν ἐν τῷ χρόνῳ ἀξίαν ἐπαναγαγών, ἐπειδὴ τῷ
πλήθει τῶν δεδημοσιωμένων πολὺ πάντα ἐπευώνιστο.
3 τούτους τε οὖν ταῦτα πράξας ἀνηρτήσατο, καὶ τῶν
προσεταιριστῶν τῶν τε συναγωνιστῶν τοὺς μὲν βου-
λευτὰς ἱερωσύναις τε καὶ ἀρχαῖς ταῖς τε ἐς τὸν λοιπὸν
τοῦ ἔτους ἐκείνου χρόνον καὶ ταῖς ἐς νέωτα, ἵνα γὰρ
πλείους αὐτῶν ἀμείψηται, στρατηγούς τε δέκα ἐς
τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀπέδειξε καὶ ἱερέας ὑπὲρ τὸ νενομισ-
4 μένον· τοῖς τε γὰρ ποντίφιξι καὶ τοῖς οἰωνισταῖς,
ὧν καὶ αὐτὸς ἦν, τοῖς τε πεντεκαίδεκα καλουμένοις
ἕνα ἑκάστοις προσένειμε, καίπερ αὐτὸς βουληθεὶς
5 πάσας τὰς ἱερωσύνας λαβεῖν ὥσπερ ἐψήφιστο· τοὺς
δὲ ἱππέας τοῦ τέλους τούς τε ἑκατοντάρχους καὶ τοὺς
ὑπομείονας ἄλλοις τέ τισι καὶ τῷ καὶ ἐς τὸ συνέδριόν
τινας ἀπ᾽ αὐτῶν ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων καταλέξαι.

52 τὰ δὲ δὴ στρατόπεδα οὐχ ἡσυχῇ αὐτὸν ἐτάραξε·
πολλὰ γὰρ λήψεσθαι ἐλπίσαντες, καὶ εὑρόμενοι τῆς
μὲν ἀξίας οὐκ ἐλάττω, τῆς δὲ προσδοκίας καταδεέστερα,
ἐθορύβησαν. ἐν Καμπανίᾳ δὲ οἱ πλείους αὐτῶν, ὡς
2 καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν προπλευσόμενοι, ἦσαν. οὗτοι
οὖν τόν τε Σαλούστιον παρ᾽ ὀλίγον ἀπέκτειναν, στρα-
τηγὸς γὰρ ἐπὶ τῷ τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν ἀπεδέδεικτο,
καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος διαφυγὼν αὐτοὺς ἐς τὴν Ῥώ-
μην πρὸς τὸν Καίσαρα ὥρμησε, τὰ γιγνόμενά οἱ
δηλώσων, ἐφέσποντό τε αὐτῷ συχνοὶ μηδενὸς φει-
δόμενοι, καὶ ἄλλους τε τῶν ἐντυχόντων σφίσι καὶ
3 βουλευτὰς δύο ἔσφαξαν. ὁ οὖν Καῖσαρ ὡς τάχιστα
τῆς προσόδου αὐτῶν ᾔσθετο, ἠθέλησε μὲν τὸ θορυ-

φορικὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀντιπέμψαι, φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ
ἐκεῖνοι συστασιάσωσί σφισιν ἡσύχασε, μέχρις οὗ ἐς
τὸ προάστειον ἀφίκοντο. ἐνταῦθα δὲ δὴ οὖσιν αὐτοῖς
προσέπεμψε, καὶ ἐπύθετο τί βουλόμενοι καὶ τίνος
χρῄζοντες ἥκοιεν. ἀποκριναμένων τέ σφων ὅτι αὐτῷ 4
ἐκείνῳ ἐροῦσιν, ἐπέτρεψε μὲν αὐτοῖς ἐς τὴν πόλιν
ἄνευ τῶν ὅπλων, πλὴν τῶν ξιφῶν, ἐσελθεῖν· ταῦτα
γὰρ καὶ ἄλλως καὶ ἐν τῷ ἄστει φορεῖν εἰώθεσαν, καὶ
τότε οὐκ ἂν ὑπέμειναν καταθέσθαι· εἰπόντων δὲ 53
αὐτῶν πολλὰ μὲν περὶ ὧν καὶ ἐπόνησαν καὶ ἐκινδύ-
νευσαν, πολλὰ δὲ καὶ περὶ ὧν ἤλπισαν ἀξίους τέ
σφας τυχεῖν ἔφασκον εἶναι, καὶ μετὰ τοῦτο ἀφεθῆναι
τε τῆς στρατείας ἀξιούντων καὶ δεινῶς διὰ τοῦτ' αὐτῷ
ἐγκειμένων, οὐχ ὅτι καὶ ἰδιωτεῦσαι ἐβούλοντο, ἥκιστα 2
γάρ, ἅτε καὶ συνήθεις ταῖς πλεονεξίαις ἐκ πολλοῦ
γεγονότες, τοῦτ' ἤθελον, ἀλλ' ὅτι καταπλήξειν τε ἐξ
αὐτοῦ τὸν Καίσαρα καὶ πᾶν ὁτιοῦν καταπράξειν, ἅτε
καὶ ὑπογύου οἱ τῆς ἐς τὴν Ἀφρικὴν στρατείας οὔσης,
ἐνόμιζον, περὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐδέν σφισι τὸ παράπαν 3
ἀπεκρίνατο, αὐτὰ δὲ ταῦτα εἰπὼν μόνα "ἀλλ' ὀρθῶς
γε, ὦ Κυιρῖται, λέγετε· καὶ γὰρ κεκμήκατε καὶ κα-
τατέτρωσθε" πάντας αὐτοὺς παραχρῆμα ὡς μηδὲν
δῆθεν αὐτῶν δεόμενος διῆκε, καὶ τοῖς τὸν τεταγμένον
χρόνον ἐστρατευμένοις καὶ τὰ γέρα ἐντελῆ δώσειν
ὑπέσχετο. λεχθέντων δὲ τούτων κατεπλάγησαν ἔκ 4
τε τῆς ἄλλης αὐτοῦ διανοίας, καὶ μάλιστα ὅτι Κυι-
ρίτας ἀλλ' οὐ στρατιώτας σφᾶς ὠνόμασε, καὶ ταπει-
νωθέντες φοβηθέντες τε μὴ πάθωσί τι δεινὸν μετε-
βάλοντο, καὶ πολλὰ μὲν ἱκετεύοντες αὐτὸν εἶπον,
πολλὰ δὲ καὶ ἐπαγγελλόμενοι καὶ συστρατεύσειν οἱ
ἐθελονταὶ καὶ τὸν πόλεμον μόνοι διαπολεμήσειν
ὑπέσχοντο. ὡς οὖν ἐνταῦθα ἦσαν, καί τις καὶ τῶν 5

στρατιάρχων ἐν τοσούτῳ, ἢ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ γνώμης
ἢ χαριζόμενος τῷ Καίσαρι, διελέχθη τέ τινα ὑπὲρ
αὐτῶν καὶ ἐδεήθη, "ἀφίημι μέν" ἔφη "καὶ ὑμᾶς τοὺς
παρόντας καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, ὅσοις τὰ τῆς στρα-
6 τείας ἔτη ἐξήκει· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ δέομαί τι ὑμῶν·
τὰ μέντοι γέρα καὶ ὣς ὑμῖν ἀποδώσω, ἵνα μήποτέ
τις εἴπῃ ὅτι ἐγὼ χρησάμενος ὑμῖν ἐν τοῖς κινδύνοις
ἔπειτα ἀχάριστος ἐγενόμην, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ
τοῖς σώμασιν ἐρρωμένοι καὶ πάντα καὶ τὰ λοιπὰ
προσδιαπολεμῆσαι δυνάμενοι οὐκ ἠθελήσατέ μοι συ-
54 στρατεῦσαι." καὶ ὁ μὲν ταῦτά τε σοφιζόμενος εἶπε,
πάνυ γὰρ αὐτῶν ἔχρῃζε, καὶ χώραν ἔκ τε τῆς δημο-
σίας καὶ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ δὴ πᾶσί σφισιν ἔνειμεν, ἄλλους
ἄλλῃ, καὶ πάνυ πόρρω ἀπ᾽ ἀλλήλων, ἀπαρτήσας,
ὥστε μήτε τοῖς ὁμοχώροις σφᾶς φοβεροὺς μήτ᾽ αὖ
πρὸς νεωτερισμὸν ἑτοίμους, καθ᾽ ἕν που συνοικοῦν-
2 τας, γενέσθαι. τῶν τε ἐποφειλομένων σφίσι χρημά-
των, ἃ πολλὰ καὶ καθ᾽ ἑκάστην ὡς εἰπεῖν πρᾶξιν
ὑπέσχητο δώσειν, τὰ μὲν εὐθὺς ἀπαλλάξειν, τὰ δὲ
οὐκ ἐς μακρὰν καὶ σὺν τόκῳ γε διαλύσειν ἐπηγγεί-
λατο. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ δουλωσάμενος αὐτοὺς
ὥστε μήτε τι θρασύνεσθαι καὶ προσέτι καὶ χάριν
3 εἰδέναι, προσεπεῖπεν "ἀπέχετε μὲν παρ᾽ ἐμοῦ πάντα,
καὶ οὐδένα ἔθ᾽ ὑμῶν ἀναγκάσω στρατεύσασθαι· εἰ
μέντοι τις ἑκούσιος ἐθέλοι καὶ τὰ λοιπά μοι συγκα-
τεργάσασθαι, ἡδέως αὐτὸν δέξομαι." ἀκούσαντες δὲ
τοῦτο ἐκεῖνοι ὑπερήσθησαν καὶ πάντες ὁμοίως ἀνα-
55 στρατεύσασθαι ἠθέλησαν. ὁ οὖν Καῖσαρ τοὺς ταρα-
χώδεις αὐτῶν, οὐ πάντας ἀλλ᾽ ὅσοι μετρίως πως
ὄντες γεωργίαις ζῆν ἐδύναντο, ἀπολέξας τοῖς λοι-
ποῖς ἐχρήσατο. καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων στρα-
2 τιωτῶν ἐποίησε· τοὺς γὰρ πάνυ τε θρασεῖς καὶ

ἱκανοὺς μέγα τι κακὸν δρᾶσαι ἐκ μὲν τῆς Ἰταλίας
ἐξήγαγεν, ὅπως μηδὲν ἐκεῖ καταλειφθέντες νεοχμώ-
σωσιν, ἐν δὲ δὴ τῇ Ἀφρικῇ καὶ μάλα ἡδέως, ἄλλους
κατ᾽ ἄλλην πρόφασιν, ἀνάλωσε· τούς τε γὰρ ἐναν-
τίους ἅμα δι᾽ αὐτῶν κατειργάζετο καὶ ἐκείνων ἀπηλ-
λάττετο. φιλανθρωπότατός τε γὰρ ἀνδρῶν ὤν, καὶ 3
πολλὰ κεχαρισμένα τοῖς τε ἄλλοις καὶ τοῖς στρατιώ-
ταις μάλιστα ποιῶν, δεινῶς τοὺς στασιάζοντάς σφων
ἐμίσει καὶ ἰσχυρότατα αὐτοὺς ἐκόλαζε.

ταῦτά τε ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει, ἐν ᾧ δικτάτωρ μὲν 4
ὄντως αὐτὸς τὸ δεύτερον ἦρξεν, ὕπατοι δὲ ἐπ᾽ ἐξόδῳ
αὐτοῦ ἀποδειχθέντες ὅ τε Καλῆνος καὶ ὁ Οὐατίνιος
ἐλέγοντο εἶναι, ἐποίησε, καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν καίτοι 56
τοῦ χειμῶνος ἐνεστηκότος ἐπεραιώθη. καὶ οὐκ ὀλίγα
δὲ ἐκ τούτου, ἀνέλπιστος τοῖς ἐναντίοις προσπεσών,
κατώρθωσε· πλεῖστον γὰρ παρὰ πάντα καὶ τῷ
τάχει καὶ ταῖς ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου στρατείαις κα-
τέπραττεν, ὥστ᾽ εἴ τις ἐκλογίζοιτο ὅτῳ τοσοῦτον τῶν
καθ᾽ ἑαυτὸν ἐν τοῖς πολεμίοις ὑπερήνεγκεν, οὐδὲν ἂν
ἄλλο τούτου μᾶλλον ὂν ἔμπροσθεν παραβαλὼν εὕροι.
ἡ δὲ δὴ Ἀφρικὴ ἦν μὲν οὐδὲ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ 2
φίλη τῷ Καίσαρι, μετὰ δὲ δὴ τὸν τοῦ Κουρίωνος θά-
νατον καὶ πάνυ ἐχθρὰ ἐγένετο. ὅ τε γὰρ Οὔαρος καὶ
ὁ Ἰόβας τὰ πράγματα εἶχον, καὶ προσέτι καὶ ὁ Κάτων
καὶ ὁ Σκιπίων οἵ τε ἄλλοι οἱ μετ᾽ αὐτῶν ὄντες ἐκεῖσε,
ὥσπερ εἶπον, συγκατέφυγον, κἀκ τούτου κοινωσά- 3
μενοι τὸν πόλεμον τά τε ἐν τῇ ἠπείρῳ ἐξηρτύσαντο
καὶ τῇ τε Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἐπίπλους ἐποιοῦντο,
καὶ τάς τε πόλεις ἐλύπουν καὶ τὰ πλοῖα κατῆγον, καὶ
ἀπ᾽ αὐτῶν καὶ ὅπλα τόν τε σίδηρον τὸν ἄλλον, οὗπέρ
που καὶ μόνου ἔχρηζον, . . . τελευτῶντές τε ἐς τοῦτο 4
καὶ τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς διανοίας, οἷα μήτε

στρατοῦ σφισιν ἐναντιουμένου καὶ τοῦ Καίσαρος ἔν
τε τῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν τῷ ἄστει χρονίσαντος, ἀφίκοντο,
ὥστε καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν τὸν Πομπήιον ἀποστεῖλαι.
στασιάζειν τε γὰρ αὐτὴν πυνθανόμενοι, καὶ ἐκεῖνον
ἑτοίμως ἅτε τοῦ Πομπηίου τοῦ Μάγνου παῖδα ὄντα
5 *δέξεσθαι νομίσαντες, παρεσκευάζοντο ὁ μὲν ὡς τήν*
τε Ἰβηρίαν διὰ βραχέων κατασχήσων καὶ πρὸς τὸ
ἄστυ ἐκεῖθεν ὁρμήσων, οἱ δὲ ὡς τὸν πλοῦν ἅμα τὸν
57 *ἐς τὴν Ἰταλίαν ποιησόμενοι. κατ᾽ ἀρχὰς μὲν γὰρ*
διατριβή τις αὐτοῖς ἐγένετο, τοῦ τε Οὐάρου τῷ
Σκιπίωνι τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητήσαντος, ἐπειδὴ
αὐτὸς ἐκ πλείονος ἐν τοῖς ταύτῃ χωρίοις ἦρχε, καὶ
τοῦ Ἰόβου τῇ νίκῃ ἐπαιρομένου καὶ τὰ πρῶτα δι᾽
2 *αὐτὴν ἀξιοῦντος φέρεσθαι· συμφρονήσαντες δὲ ὅ τε*
Σκιπίων καὶ ὁ Κάτων, οἷα ὁ μὲν τῇ ἀξιώσει ὁ δὲ τῇ
συνέσει πολὺ πάντων σφῶν προήκοντες, τούς τε
ἄλλους προσεποιήσαντο καὶ ἐκείνους ἔπεισαν τῷ
Σκιπίωνι πάντα ἐπιτρέψαι. ὁ γὰρ Κάτων δυνηθεὶς
ἂν ἐξ ἴσου αὐτῷ ἢ καὶ μόνος ἄρξαι οὐκ ἠθέλησε,
3 *τὸ μὲν ὅτι βλαβερώτατον τοῖς τοιούτοις ἡγεῖτο εἶναι,*
τὸ δὲ ὅτι τῷ πολιτικῷ ἀξιώματι ἠλαττοῦτο αὐτοῦ·
πολὺ γὰρ ἄλλως τε καὶ ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ἑώρα
δυνάμενον τὸ τὸν ἄρχοντα καὶ νόμῳ δή τινι τῶν
ἄλλων προκεκρίσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τε ἀρχῆς
ἑκὼν αὐτῷ παρεχώρησε, καὶ προσέτι καὶ τὰ στρατεύ-
4 *ματα ἃ ἐπηγάγετο παρέδωκε. καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου*
τήν τε Οὐτικήν, ὑποπτευθεῖσαν τὰ τοῦ Καίσαρος
φρονεῖν καὶ ὀλίγου καὶ ἀνάστατον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπὶ
τούτῳ γενομένην, ἐξαιτησάμενος ἐς φυλακὴν ὑπεδέξα-
το, καὶ τὴν χώραν τήν τε θάλασσαν τὴν ταύτῃ πᾶσαν
φρουρεῖν ἐπετράπη· τῶν δὲ ἄλλων ὁ Σκιπίων αὐτο-
5 *κράτωρ ἦρχε. καὶ αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα πολὺ πάντας*

τοὺς ὁμογνωμονοῦντάς οἱ ἐπερρώννυε, νομίζοντας οὐκ οἶδ' ὅπως ἀλόγῳ τινὶ πίστει μηδένα ἂν Σκιπίωνα ἐν τῇ Ἀφρικῇ κακῶς πρᾶξαι.

μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ Καῖσαρ, καὶ ἰδὼν ὅτι καὶ οἱ 58
μεθ' ἑαυτοῦ στρατευόμενοι πεπεισμένοι τε αὐτὸ οὕτως ἔχειν εἰσὶ καὶ φοβοῦνται, προσπαρέλαβέ τινα ἔκ τε τοῦ γένους τοῦ τῶν Σκιπιώνων ὄντα καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην φέροντα, ἐπεκαλεῖτο δὲ Σαλουτίων, καὶ οὕτω 2
τόν τε πλοῦν πρὸς Ἀδρύμητον ἐποιήσατο, τὰ γὰρ ἐν τῇ Οὐτικῇ ἰσχυρῶς ἐφρουρεῖτο, καὶ ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνέλπιστος ὑπὸ τοῦ χειμῶνος περαιωθείς. ἐκβάντι δὲ αὐτῷ τῆς νεὼς συντυχία τοιάδε ἐγένετο, ὑφ' ἧς εἰ καί τι φοβερὸν ὑπὸ τοῦ δαιμονίου σφίσιν ἐσημαίνετο, ἀλλὰ καὶ αὐτό γε ἐκεῖνο ἐς ἀγαθὸν ἔτρεψεν· ἐπειδὴ 3
γὰρ ἅμα τῷ τῆς γῆς ἐπιβῆναι προσέπταισε, καὶ αὐτὸν πεσόντα ἐπὶ στόμα οἱ στρατιῶται ἰδόντες ἠθύμησαν καὶ δυσανασχετήσαντες ἐθορύβησαν, οὐ διηπορήθη, ἀλλ' ἐκτείνας τὴν χεῖρα τήν τε γῆν, ὡς καὶ ἑκὼν δὴ πεσών, περιέλαβε καὶ κατεφίλησε, καὶ ἀναβοήσας εἶπεν "ἔχω σε, Ἀφρική." ἐκ δὲ τούτου προσέβαλε 4
μὲν τῷ Ἀδρυμήτῳ, ἀποκρουσθεὶς δὲ καὶ προσέτι καὶ ἐκ τοῦ στρατοπέδου βιαίως ἐκβληθεὶς μετέστη πρὸς πόλιν ἑτέραν Ῥούσπινα, καὶ δεχθεὶς ὑπ' αὐτῶν χειμάδιόν τε ἐν αὐτῇ κατεσκευάσατο, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος ἐπολέμει.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΓ.

a. u. 708 Τότε μὲν ταῦτ' ἔπραξε, τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει καὶ ἐδικτατώρευσεν ἅμα καὶ ὑπάτευσε, τρίτον ἑκάτερον, τοῦ Λεπίδου οἱ ἀμφοτέροις συνάρξαντος. ἐπειδὴ γὰρ δικτάτωρ ὑπ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἐλέχθη, παραχρῆμά τε αὐτὸν μετὰ τὴν στρατηγίαν ἐς τὴν Ἰβηρίαν τὴν
2 πλησιαιτέραν ἔστειλε, καὶ ἐπανελθόντα ἐπινικίοις, μήτε τινὰς νικήσαντα μήτ' ἀρχὴν μαχεσάμενόν τισιν, ἐτίμησε, πρόφασιν ὅτι τοῖς ὑπό τε τοῦ Λογγίνου καὶ
3 ὑπὸ τοῦ Μαρκέλλου πραχθεῖσι παρεγένετο. οὔκουν οὐδὲ ἔπεμψέ τι ἐπ' ἀληθείας, πλὴν τῶν χρημάτων ἃ τοὺς συμμάχους ἐσεσυλήκει. τούτοις τε οὖν αὐτὸν ἤγηλε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ συνάρχοντα ἑκατέρωθι προσείλετο.

2 καὶ αὐτῶν ἀρχόντων ἤδη οἵ τε ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράχθησαν ὑπὸ σημείων· λύκος τε γὰρ ἐν αὐτῇ ὤφθη, καὶ χοῖρος ἐλέφαντι πλὴν τῶν ποδῶν ὅμοιος ἐγεννήθη· κἀν τῇ Ἀφρικῇ ὅ τε Πετρήιος καὶ ὁ Λαβιῆνος τηρήσαντες τὸν Καίσαρα πρὸς κώμας ἐπὶ σῖτον ἐξελη-
2 λυθότα, τήν τε ἵππον αὐτοῦ μηδέπω καλῶς ἐκ τῆς θαλάσσης ἐρρωμένην ἐς τοὺς πεζοὺς τοῖς Νομάσι κατήραξαν, καὶ συνταραχθείσης πρὸς τοῦτο τῆς ἀσπίδος πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐν χερσὶν ἀπέκτειναν, πάντας δ' ἂν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνειληθέντας ἐπὶ μετέωρόν τι ἐξέκοψαν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ἐτρώθησαν.

ἐπὶ πλεῖον δ' οὖν καὶ ὥς, τούτου συμβεβηκότος, τὸν 3
Καίσαρα κατέπληξαν. λογιζόμενος μὲν γὰρ ὡς ὑπὸ
ὀλίγων ἔπταισε, προσδεχόμενος δὲ καὶ τὸν Σκιπίωνα
τόν τε Ἰόβαν πάσαις, ὥσπερ ἠγγέλλοντο, ταῖς δυνά-
μεσιν εὐθὺς ἀφίξεσθαι, διηπόρει καὶ οὐκ εἶχεν ὅ,τι
πράξῃ· τόν τε γὰρ πόλεμον μηδέπω καλῶς διενεγκεῖν 4
δυνάμενος, καὶ τὴν ἐν ταὐτῷ μονὴν χαλεπήν, κἂν
οἱ πολέμιοί σφων ἀπέχωνται, διὰ τὴν τῆς τροφῆς
ἀπορίαν, τήν τε ἀνάστασιν ἀδύνατον τῶν πολεμίων
καὶ ἐκ τῆς ἠπείρου καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπικειμένων
οἱ ὁρῶν οὖσαν, ἠθύμει.

ἐνταῦθ' οὖν αὐτῷ ὄντι Πούπλιός τις Σίττιος, 3
εἴγε ἐκεῖνον ἀλλὰ μὴ τὸ δαιμόνιον δεῖ λέγειν, τήν
τε σωτηρίαν ἅμα καὶ τὴν ἐπικράτησιν ἔδωκεν. οὗτος
γὰρ ἐξέπεσε μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας, παραλαβὼν δὲ συμ-
φυγάδας τινὰς καὶ περαιωθεὶς ἐς Μαυριτανίαν χεῖρά
τε ἤθροισε, καὶ παρὰ τῷ Βόκχῳ στρατηγήσας ἐπεχεί- 2
ρησε τῷ Καίσαρι, μήτε τινὰ εὐεργεσίαν αὐτοῦ προ-
έχων μήτ' ἄλλως ἐν γνώσει οἱ ὤν, τοῦ τε πολέμου
συνάρασθαι καὶ τὰ παρόντα συγκατεργάσασθαι. κἀκ 3
τούτου αὐτῷ μὲν ἐκείνῳ οὐκ ἐπήμυνε· πόρρω τε
γὰρ αὐτὸν ἤκουεν ὄντα, καὶ βραχύ τι ὑφ' ἑαυτοῦ,
οὐ γάρ πω μεγάλην ἰσχὺν εἶχεν, ὠφελήσεσθαι ἐνόμιζε·
τὸν δὲ δὴ Ἰόβαν ἐκστρατεύσαντα τηρήσας ἔς τε τὴν
Νουμιδίαν ἐνέβαλε, καὶ ταύτην τε καὶ τὴν Γαιτου- 4
λίαν μέρος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ οὖσαν ἐλυμήνατο, ὥστε
τὸν βασιλέα τῶν τε ἐν χερσὶν ἀφέσθαι καὶ ἐκ μέσης
τῆς ὁδοῦ μετὰ τοῦ πλείονος στρατοῦ ἀναστρέψαι·
ἔστι γὰρ ὅτι καὶ τῷ Σκιπίωνι ἀπ' αὐτοῦ συνέπεμψεν.
ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα διεφάνη ὅτι εἰ καὶ ἐκεῖνος 5
ἐληλύθει, οὐκ ἄν ποτε αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ ἀντέσχεν.
οὔκουν οὐδὲ μόνῳ τῷ Σκιπίωνι συμβαλεῖν εὐθὺς

ἐτόλμησε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τοὺς ἐλέφαντας, τὸ μέν τι καὶ ἐπὶ τῇ μάχῃ, τὸ δὲ δὴ πλεῖον ὅτι τὸ ἱππι-
4 κὸν αὐτοῦ ἐτάρασσον, δεινῶς ἐδεδίει. ἐν φυλακῇ οὖν τὸ στρατόπεδον ἐς ὅσον ἐδύνατο ποιῶν ὁ Καῖσαρ στρατιώτας τε ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐλέφαντας μετεπέμπετο, οὐχ ὡς καὶ ἀξιόμαχόν τι δι' αὐτῶν δράσων, οὐδὲ γὰρ πολλοὶ ἦσαν, ἀλλ' ἵνα οἱ ἵπποι πρός τε τὴν ὄψιν καὶ πρὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν ἐκμελετή-
2 σωσιν οὐδὲν ἔτι τοὺς τῶν πολεμίων φοβεῖσθαι. κἀν τούτῳ οἵ τε Γαιτοῦλοι προσεχώρησαν αὐτῷ καὶ ἕτεροί τινες τῶν πλησιοχώρων, τὰ μὲν δι' ἐκείνους, ἐπειδή σφας μεγάλως τιμηθέντας ἤκουσαν, τὰ δὲ καὶ
3 τῇ τοῦ Μαρίου μνήμῃ, ὅτι προσήκων αὐτοῦ ἦν. ὡς δὲ ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἰταλίας βραδέως μὲν καὶ ἐπικινδύνως ὑπό τε τοῦ χειμῶνος καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων περαιωθέντες, ὅμως δ' οὖν ἦλθόν ποτε, οὐκέθ' ἡσύχασεν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἠπείχθη πρὸς τὴν μάχην, ὅπως πρὶν τὸν Ἰόβαν ἐπελθεῖν
4 φθάσῃ τὸν Σκιπίωνα προκατεργασάμενος. καὶ προχωρήσας ἐπ' αὐτὸν πρὸς πόλιν Οὐζίττα ἐπὶ λόφου τινός, ὑπέρ τε ἐκείνης καὶ ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου ἅμα αὐτῶν ὄντος, ἱδρύθη, προεκκρούσας τοὺς κατέχοντας αὐτόν, καὶ μετὰ τοῦτο προσπεσόντα οἱ τὸν Σκιπίωνα ἀπό τε τοῦ μετεώρου ἀπεδίωξε καὶ τοῖς
5 ἱππεῦσιν ἐπικαταδραμὼν ἐκάκωσε. τοῦτό τε οὖν τὸ χωρίον κατέσχε καὶ ἐνετειχίσατο, καὶ ἕτερον ἐπὶ θάτερα τῆς πόλεως, τὸν Λαβιῆνον ἀπ' αὐτοῦ κρατήσας, ἔλαβε· κἀκ τούτου καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἀπετείχισεν. ὁ γὰρ Σκιπίων δείσας μὴ προαναλωθῇ, ἐς μάχην μὲν
6 οὐκέτ' αὐτῷ ᾔει, τὸν δὲ Ἰόβαν μετεπέμπετο, καὶ αὐτῷ, ἐπειδὴ μὴ ὑπήκουέν οἱ, πάντα τὰ ἐν τῇ Ἀφρικῇ τοῖς Ῥωμαίοις ὄντα χαρίσασθαι ὑπέσχετο. καὶ ὁ μὲν

ἐκ τούτου τῷ μὲν Σιττίῳ ἄλλους ἀντέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὸν Καίσαρα αὖθις ὥρμησεν.

ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, ὁ Καῖσαρ ἐπείρασε μὲν 5
πάντα τρόπον ἐς χεῖρας τὸν Σκιπίωνα ὑπαγαγέσθαι, μὴ δυνηθεὶς δὲ λόγους τε φιλίους ἐς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ καθῆκε καὶ βιβλία βραχέα διέρριψεν,
ὑπισχνούμενος δι' αὐτῶν τῷ μὲν ἐπιχωρίῳ τά τε 2
οἰκεῖα ἀκέραια τηρήσειν καὶ αὐτοὺς ἐλευθέρους ἀφήσειν, τῷ δὲ Ῥωμαίῳ τήν τε ἄδειαν καὶ τὰ γέρα ἃ καὶ τοῖς συνοῦσίν οἱ ὤφειλε δώσειν· καὶ συχνούς
γε ἐκ τούτου προσεποιήσατο. Σκιπίων δὲ ἐπεχείρησε 3
μὲν καὶ αὐτὸς καὶ βιβλία καὶ λόγους ἐς τοὺς ἐναντίους ἐσβαλεῖν ὡς καὶ σφετεριούμενός τινας, οὐ μέντοι καὶ μεταστῆσαι αὐτοὺς ἠδυνήθη, οὐχ ὅτι οὐκ ἂν καὶ τὰ ἐκείνου τινὲς ἀνείλοντο, εἴπερ τι τῶν
ὁμοίων ἐπηγγέλλετο, ἀλλ' ὅτι ἆθλον μέν σφισιν οὐδὲν 4
ὑπισχνεῖτο, τὸν δὲ δὴ δῆμον τὸν τῶν Ῥωμαίων τήν τε γερουσίαν ἄλλως ἐλευθερῶσαι αὐτοὺς παρεκάλει. καὶ οὕτως, ἐν ᾧ δὴ τὰ εὐπρεπέστερα τῷ λόγῳ μᾶλλον ἢ τὰ χρησιμώτερα τοῖς παροῦσιν ᾑρεῖτο, οὐδένα αὐτῶν ᾠκειώσατο.

μέχρι μὲν οὖν μόνος ὁ Σκιπίων ἐν τῷ στρατο- 6
πέδῳ ἦν, ταῦθ' οὕτως ἐγίγνετο, ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Ἰόβας ἐπῆλθεν, ἠλλοιώθη. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ προεκαλοῦντο τοὺς ἐναντίους ἐς μάχην, καὶ μὴ βουλομένους συμ-
βαλεῖν ἐλύπουν, τῷ τε ἱππικῷ τοὺς ἀποσκεδαννυμέ- 2
νους σφῶν ἰσχυρῶς ἔβλαπτον· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ οὔτε ἐς χεῖρας αὐτοῖς ἑκὼν ᾔει, καὶ τὴν περιτείχισιν ἐπέσχε, καὶ τὴν τροφὴν ἀγαπητῶς ἥρπαζε, καὶ δυνάμεις ἄλλας
οἴκοθεν προσμετεπέμπετο. καὶ ὀψὲ μὲν καὶ χαλεπῶς 3
ἐλθούσας αὐτάς, οὔτε γὰρ ἀθρόαι ἦσαν ἀλλὰ κατὰ βραχὺ συνελέγοντο, καὶ πλοίων ὥσθ' ἅμα περαιωθῆ-

*ναι ἠπόρουν, ἐλθούσας δ' οὖν ποτε προσλαβὼν
ἀνεθάρσησεν αὖθις, καὶ ἐπεξαγαγὼν παρετάξατο πρὸ
4 τῆς ταφρείας. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ ἐναντίοι ἀντιπα-
ρετάξαντο μέν, οὐ μὴν καὶ συνέβαλόν σφισι. καὶ
τοῦτο ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐγένετο· πλὴν γὰρ ὅτι τοῖς
ἱππεῦσιν ἐπὶ βραχὺ συμμιγνύντες ἀνεχώρουν, οὐδὲν
οὐδέτεροι μέγα παρέβαλον.*

7 *ὁ οὖν Καῖσαρ ἐννοήσας ὅτι οὐκ ἂν δύναιτο ἄκον-
τας αὐτοὺς ὑπὸ τῶν χωρίων ἐς χεῖρας ἐλθεῖν ἀναγ-
κάσαι, πρὸς Θάψον ὥρμησεν, ἵν' ἢ προσβοηθησάντων
αὐτῶν τῇ πόλει συμβάλῃ σφίσιν, ἢ περιιδόντων ἐκεί-
2 νην γε ἕλῃ. ἡ δὲ δὴ Θάψος κεῖται μὲν ἐν χερρονήσῳ
τρόπον τινά, ἔνθεν μὲν τῆς θαλάσσης ἔνθεν δὲ λίμνης
παρηκούσης, στενὸν δὲ δὴ τὸν ἰσθμὸν καὶ ἑλώδη διὰ
μέσου οὕτως ἔχει ὥστε διχῇ μὲν δι' ἐλαχίστου δὲ
ἐφ' ἑκάτερα τοῦ ἕλους παρ' αὐτὴν τὴν ῥαχίαν ἀμφο-
3 τέρωθεν παριέναι. πρὸς ταύτην οὖν τὴν πόλιν ὁ
Καῖσαρ ἔσω τῶν στενῶν χωρήσας ἐτάφρευε καὶ
ἐσταύρου. καὶ ἐκεῖνοι μὲν οὐδὲν πρᾶγμα αὐτῷ πα-
ρεῖχον, οὐ γὰρ ἦσαν ἀξιόμαχοι, ὁ δὲ δὴ Σκιπίων
καὶ ὁ Ἰόβας ἐπεχείρησαν τὸ στόμα τοῦ ἰσθμοῦ, καθ'
ὃ πρὸς τὴν ἤπειρον τελευτᾷ, σταυρώμασι καὶ ταφρεύ-
8 μασι διχῇ διαλαβόντες ἀνταποτειχίσαι. ἐν ἔργῳ δὲ
αὐτῶν ὄντων καὶ πολὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνυ-
τόντων, ὅπως γάρ τοι θᾶσσον διατειχίσωσι, τούς τε
ἐλέφαντας καθ' ὃ μηδέπω διετετάφρευτο, ἀλλ' εὐέφο-
δόν τι τοῖς πολεμίοις ἦν, προσέταξαν, καὶ τὰ λοιπὰ
2 πάντες εἰργάζοντο, ἐπέθετο ὁ Καῖσαρ αἰφνίδιον τοῖς
ἑτέροις τοῖς περὶ τὸν Σκιπίωνα, καὶ τοὺς ἐλέφαντας
πόρρωθεν σφενδόναις καὶ τοξεύμασιν ἐκταράξας ἐφέσ-
πετό τε αὐτοῖς ἀναχωρήσασι, καὶ παρὰ δόξαν τοῖς
ἐργαζομένοις προσμίξας καὶ ἐκείνους ἐτρέψατο, καί*

σφισι φυγοῦσιν ἐς τὸ ἔρυμα συνεσπεσὼν αὐτοβοεὶ αὐτὸ
εἷλεν. ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ Ἰόβας οὕτως ἐξεπλάγη καὶ 3
ἔδεισεν ὡς μήτε ἐς χεῖράς τινι ὑπομεῖναι ἐλθεῖν μήτε
τὸ στρατόπεδον διὰ φυλακῆς ποιήσασθαι. ἐκεῖνος μὲν 4
οὖν φυγὼν καὶ οἴκαδε ἐπειχθείς, ἔπειτ᾽ ἐπειδὴ μηδεὶς
αὐτόν, ἄλλως τε καὶ τοῦ Σιττίου τοὺς ἀντικαταστάν-
τας οἱ προνενικηκότος, ἐδέξατο, ἀπέγνω τε τὴν σωτη-
ρίαν, καὶ τῷ Πετρηίῳ μηδεμίαν μηδ᾽ αὐτῷ ἐλπίδα
ἀδείας ἔχοντι ἐμονομάχησε καὶ συναπέθανε. Καῖσαρ 9
δὲ τό τε σταύρωμα εὐθὺς μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ ἔλαβε,
καὶ φόνον πλεῖστον τῶν προστυχόντων ἁπάντων σφί-
σιν ἐποίησεν· οὐδὲ γὰρ τῶν μεταστάντων ἐφείσατο.
κἀκ τούτου τάς τε ἄλλας πόλεις μηδενὸς ἀνθισταμέ-
νου παρεστήσατο, καὶ τοὺς Νομάδας λαβὼν ἔς τε τὸ 2
ὑπήκοον ἐπήγαγε καὶ τῷ Σαλουστίῳ λόγῳ μὲν ἄρχειν
ἔργῳ δὲ ἄγειν τε καὶ φέρειν ἐπέτρεψεν. ἀμέλει καὶ
ἐδωροδόκησε πολλὰ καὶ ἥρπασεν, ὥστε καὶ κατηγο-
ρηθῆναι καὶ αἰσχύνην αἰσχίστην ὀφλῆσαι, ὅτι τοιαῦτα 3
συγγράμματα συγγράψας καὶ πολλὰ καὶ πικρὰ περὶ
τῶν ἐκκαρπουμένων τινὰς εἰπὼν οὐκ ἐμιμήσατο τῷ
ἔργῳ τοὺς λόγους. ὅθεν εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀφείθη
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἀλλ᾽ αὐτός γε ἑαυτὸν καὶ πάνυ
τῇ συγγραφῇ ἐστηλοκόπησε.

τοῦτό τε οὖν οὕτως ἐγένετο, καὶ τὰ ἔθνη τὰ ἐν 4
τῇ Λιβύῃ ταῦτα, τὸ μὲν περὶ τὴν Καρχηδόνα, ὃ δὴ
καὶ Ἀφρικὴν καλοῦμεν, παλαιόν, ὅτι ἐκ πολλοῦ κα-
τείργαστο, τὸ δὲ δὴ τῶν Νομάδων νέον, ὅτι νεωστὶ
εἴληπτο, ἐπωνομάσθη. Σκιπίων δὲ ἐκ μὲν τῆς μάχης 5
ἔφυγε, καὶ πλοίου ἐπιτυχὼν ἐς τὴν Ἰβηρίαν πρός τε
τὸν Πομπήιον ἀπῆρεν, ἐκπεσὼν δὲ ἐς τὴν Μαυριτα-
νίαν καὶ τὸν Σίττιον φοβηθεὶς ἑαυτὸν διεχρήσατο.
ὅ τε Κάτων τὸ μὲν πρῶτον συγκαταφυγόντων πρὸς 10

αὐτὸν πολλῶν παρεσκευάζετο τῶν τε πραγμάτων ἀντιλαβέσθαι καὶ τὸν Καίσαρα τρόπον τινὰ ἀμύ-
2 νασθαι· ὡς δὲ οἵ τε Οὐτικήσιοι, ἅτε μηδὲ ἐν τῷ πρὶν ἐχθρωδῶς τῷ Καίσαρι ἔχοντες καὶ τότε νενικηκότα αὐτὸν ὁρῶντες, οὐκ ἐπείθοντο αὐτῷ, καὶ οἱ ἐκ τῆς γερουσίας τῶν τε ἱππέων παρόντες ἐφοβήθησαν μὴ συλληφθῶσιν ὑπ' αὐτῶν καὶ δρασμὸν ἐβουλεύσαντο, αὐτὸς μὲν οὔτ' ἀντιπολεμῆσαι, οὐδὲ γὰρ οἷός τε ἦν, οὔτ' αὖ προσχωρῆσαι τῷ Καίσαρι ἔγνω, οὐχ
3 ὅτι τι ἐδεδίει, καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο καὶ πάνυ ἂν σπουδάσαντα αὐτὸν ἑαυτοῦ, τῆς ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ δόξης ἕνεκα, φείσασθαι, ἀλλ' ὅτι τῆς τε ἐλευθερίας ἰσχυρῶς ἤρα, καὶ ἡττᾶσθαι οὐδενὸς οὐδὲν ἐβούλετο, τοῦ τε θανάτου πολὺ τὸν παρὰ τοῦ Καίσαρος ἔλεον
4 χαλεπώτερον ἡγεῖτο εἶναι. συγκαλέσας δὲ τοὺς παρόντας τῶν πολιτῶν, καὶ διερωτήσας ὅποι ἕκαστος αὐτῶν ὥρμηται, ἐκείνους μὲν μετ' ἐφοδίων ἐξέπεμψε, τῷ δὲ υἱεῖ πρὸς τὸν Καίσαρα ἐλθεῖν ἐκέλευσε. πυθομένου τε τοῦ νεανίσκου "διὰ τί οὖν οὐχὶ καὶ
5 σὺ τοῦτο ποιεῖς;" ἀπεκρίνατο αὐτῷ ὅτι ἐγὼ μὲν ἔν τε ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν παρρησίᾳ τραφεὶς οὐ δύναμαι τὴν δουλείαν ἐκ μεταβολῆς ἐπὶ γήρως μεταμαθεῖν· σοὶ δ' ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καὶ γεννηθέντι καὶ τραφέντι τὸν δαίμονα τὸν λαχόντα σε θεραπεύειν
11 προσήκει. ταῦτ' οὖν πράξας, καὶ τοῖς Οὐτικησίοις τήν τε διοίκησιν ἀπολογισάμενος καὶ τὰ λοιπὰ χρήματα τά τε ἄλλα ὅσα αὐτῶν εἶχεν ἀποδούς, προαπαλλαγῆναι πρὸ τῆς τοῦ Καίσαρος ἀφίξεως ἠθέλησε.
2 καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν οὐκ ἐπεχείρησε τοῦτο ποιῆσαι· ὅ τε γὰρ υἱὸς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες φυλακὴν αὐτοῦ εἶχον· ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα ἐγένετο, ξιφίδιόν τέ τι κρύφα ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκε, καὶ

τὸ τοῦ Πλάτωνος βιβλίον τὸ περὶ τῆς ψυχῆς αὐτῷ
γεγραμμένον ᾔτησεν, εἴτ' οὖν πόρρω τῆς ὑποψίας 3
τοῦ τι τοιοῦτο βουλεύσασθαι τοὺς παρόντας ἀπαγαγεῖν
σπουδάσας, ὅπως ὡς ἥκιστα παρατηρηθῇ, εἴτε καὶ
παραμύθιόν τι πρὸς τὸν θάνατον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως
αὐτοῦ λαβεῖν ἐπιθυμήσας. ὡς δὲ ἐκεῖνό τε ἀνελέξατο
καὶ ἡ νὺξ ἐμέσου, τό τε ἐγχειρίδιον ὑφείλκυσε, καὶ 4
ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γαστέρα παίσας εὐθὺς ἂν ἐτελεύτη-
σεν ἔξαιμος γενόμενος, εἰ μὴ καταπεσὼν ἐκ τοῦ σκιμ-
ποδίου ψόφον τε ἐποίησε καὶ τοὺς προκοιτοῦντας
ἐξήγειρε. καὶ οὕτως ὅ τε υἱὸς καὶ ἄλλοι τινὲς ἐσπε-
σόντες τά τε ἔντερα αὐτοῦ ἐς τὴν γαστέρα αὖθις
κατέταξαν καὶ θεραπείαν αὐτῷ προσήγαγον. καὶ οἱ 5
μὲν τό τε ξιφίδιον ἦραν καὶ τὰς θύρας ἔκλεισαν,
ὅπως ὕπνου λάχῃ, οὐ γὰρ δὴ καὶ ἄλλως πως ἀποθα-
νεῖν αὐτὸν προσεδόκησαν, ἐκεῖνος δὲ ἔς τε τὸ τραῦμα
τὰς χεῖρας ἐνέβαλε καὶ τὰς ῥαφὰς αὐτοῦ διαρρήξας
ἀπέψυξεν.

ὁ μὲν οὖν Κάτων καὶ δημοτικώτατος καὶ ἰσχυ- 6
ρογνωμονέστατος πάντων τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώ-
πων γενόμενος μεγάλην δόξαν καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
θανάτου ἔλαβεν, ὥστε καὶ ἐπωνυμίαν Οὐτικήσιος,
ὅτι τε ἐν τῇ Οὐτικῇ οὕτως ἐτελεύτησε καὶ ὅτι δημο-
σίᾳ ὑπ' αὐτῶν ἐτάφη, κτήσασθαι· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ 12
ἐκείνῳ μὲν ὀργίζεσθαι ἔφη ὅτι οἱ τῆς ἐπὶ τῇ σωτη-
ρίᾳ αὐτοῦ εὐκλείας ἐφθόνησε, τὸν δὲ υἱὸν καὶ τῶν
ἄλλων τοὺς πλείους ἀφῆκεν, ὥσπερ εἴθιστο· οἱ μὲν
γὰρ εὐθὺς οἱ δὲ καὶ ὕστερον, ὅπως ἀμβλυτέρῳ αὐτῷ
ὑπὸ τοῦ χρόνου γενομένῳ προσέλθωσιν, ἐθελονταὶ
προσεχώρησαν. καὶ οἱ μὲν ἐσώθησαν, Ἀφράνιος δὲ 2
καὶ Φαῦστος ἑκόντες μὲν οὐκ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ
γὰρ εὖ ᾔδεσαν ἀπολούμενοι, φυγόντες δὲ ἐς Μαυρι-

ταvίαν συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Σιττίου. καὶ ἐκείνους
μὲν ἀκρίτους ὁ Καῖσαρ ὡς καὶ αἰχμαλώτους ἀπέσφαξε·
3 τὸν δὲ δὴ Καίσαρα τὸν Λούκιον, καίπερ ἐν γένει οἱ
ὄντα καὶ ἐθελούσιον ἱκετεύσαντα, ὅμως ἐπειδὴ διὰ
παντὸς αὐτῷ προσεπεπολεμήκει, τὸ μὲν πρῶτον ἀπο-
δικῆσαι ἐκέλευσεν, ὥστε ἐν δίκῃ τινὶ κατεψηφίσθαι
αὐτοῦ δόξαι, ἔπειτα δὲ ὀκνήσας αὐτὸν τῇ ἑαυτοῦ
φωνῇ θανατῶσαι τότε μὲν ἀνεβάλετο, ὕστερον δὲ
13 καὶ κρύφα ἀπέκτεινε. καὶ γὰρ τῶν συνόντων οἱ
τοὺς οὐκ ἐπιτηδείους τοὺς μὲν πρὸς τῶν ἐναντίων
οὐκ ἀκουσίως ἀπεβάλλετο, τοὺς δὲ καὶ δι' αὐτῶν
τῶν σφετέρων ἐξ ἐπιβουλῆς ἐν αὐταῖς ταῖς μάχαις
2 ἀπόλλυσθαι ἐποίει. οὐ γάρ τοι καὶ φανερῶς πᾶσι
τοῖς λυπήσασί τι αὐτόν, ὥσπερ εἶπον, ἐπεξῄει, ἀλλ'
ὅσους μηδενὶ ἀξιόχρεῳ ἐγκλήματι μετελθεῖν ἐδύνατο,
ἐν τρόπῳ δή τινι ἀφανεῖ ὑπεξῄρει, καίτοι τότε τὰ
γράμματα, ὅσα ἐν τοῖς ἀπορρήτοις τοῦ Σκιπίωνος
κιβωτίοις εὑρέθη, πάντα καύσας πρὶν ἀναγνῶναι,
3 καὶ τῶν ἀντιπολεμησάντων οἱ πολλοὺς μὲν δι' αὐτοὺς
ἐκείνους, πολλοὺς δὲ καὶ διὰ τοὺς φίλους σώσας·
τῶν τε γὰρ συναγωνιστῶν καὶ τῶν ἑταίρων ἑκάστῳ
ἕνα ἐξαιτεῖσθαι, ὥσπερ εἴρηται, ἐπέτρεπε. καὶ δὴ
4 καὶ τὸν Κάτωνα ἔσωσεν ἄν· οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐτεθαυ-
μάκει ὥστε τοῦ Κικέρωνος ἐγκώμιον μετὰ ταῦτα
αὐτοῦ γράψαντος ἀγανακτῆσαι μὲν μηδέν, καίπερ
καὶ ἐκείνου οἱ προσπολεμήσαντος, βιβλίον δέ τι γρά-
ψαι ὃ καὶ Ἀντικάτωνα ἐκάλεσε.

14 Καῖσαρ μὲν ταῦτά τε πράξας, καὶ τοὺς ἀφηλι-
κεστέρους τῶν στρατιωτῶν παραχρῆμα καὶ πρὶν ἐς
τὴν Ἰταλίαν περαιωθῆναι, μὴ καὶ στασιάσωσιν αὖθις,
ἀπαλλάξας, τά τε ἄλλα τὰ ἐν τῇ Ἀφρικῇ διὰ βραχέος,
2 ὡς ἐνῆν μάλιστα, καταστήσας, μέχρι μὲν τῆς Σαρ-

δοὺς παντὶ τῷ ναυτικῷ ἔπλευσεν, ἐντεῦθεν δὲ ἐκεί-
νους μὲν ἔς τε τὴν Ἰβηρίαν καὶ ἐπὶ τὸν Πομπήιον
μετὰ Γαΐου Διδίου ἔπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ῥώμην
ἐκομίσθη, τὸ μὲν πλεῖστον ἐπὶ τῇ τῶν ἔργων λαμπρό-
τητι, ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς τῇ βουλῇ δόξασι μεγαλο-
φρονούμενος. τεσσαράκοντά τε γὰρ ἡμέρας ἐπὶ τῇ 3
νίκῃ αὐτοῦ θύειν ἔγνωσαν, καὶ τὰ ἐπινίκια τὰ προ-
εψηφισμένα ἐπί τε λευκῶν ἵππων καὶ μετὰ ῥαβδού-
χων τῶν τε τότε αὐτῷ συνόντων καὶ ἑτέρων ὅσοις
ἐν τῇ πρώτῃ δικτατωρείᾳ ἐκέχρητο, ἄλλων τε αὖ
ὅσους ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐσχήκει, πέμψαι οἱ ἔδοσαν. τῶν 4
τε τρόπων τῶν ἑκάστου ἐπιστάτην, οὕτω γάρ πως
ὠνομάσθη ὥσπερ οὐκ ἀξίας αὐτοῦ τῆς τοῦ τιμητοῦ
προσρήσεως οὔσης, ἐς τρία αὐτὸν ἔτη καὶ δικτάτωρα
ἐς δέκα ἐφεξῆς εἵλοντο. καὶ προσέτι ἐπί τε ἀρχικοῦ 5
δίφρου μετὰ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καθί-
ζειν καὶ γνώμην ἀεὶ πρῶτον ἀποφαίνεσθαι, ἔν τε
ταῖς ἱπποδρομίαις ἁπάσαις ἀποσημαίνειν, καὶ τὰς
ἀρχὰς τά τε ἄλλα ὅσα τισὶν ὁ δῆμος πρῶτον ἔνεμεν
ἀποδεικνύναι ἐψηφίσαντο. ἅρμα τέ τι αὐτοῦ ἐν τῷ 6
Καπιτωλίῳ ἀντιπρόσωπον τῷ Διὶ ἱδρυθῆναι, καὶ ἐπὶ
εἰκόνα αὐτὸν τῆς οἰκουμένης χαλκοῦν ἐπιβιβασθῆναι,
γραφὴν ἔχοντα ὅτι ἡμίθεός ἐστι, τό τε ὄνομα αὐτοῦ
ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἀντὶ τοῦ Κατούλου, ὡς καὶ τὸν
νεών, ἐφ᾽ οὗ τῇ ἐκποιήσει εὐθύνειν ἐκεῖνον ἐπεχεί-
ρησεν, ἐκτελέσαντος, ἀντεγγραφῆναι ἐκέλευσαν. ταῦτα 7
δὲ μόνα κατέλεξα οὐχ ὅτι καὶ μόνα ἐψηφίσθη, παμ-
πληθῆ τε γὰρ ἐσεφέρετο καὶ δῆλον ὅτι καὶ ἐκυροῦτο,
ἀλλ᾽ ὅτι τὰ μὲν ἄλλα παρήκατο, ταῦτα δὲ προσε-
δέξατο.

δεδογμένων δὲ ἤδη αὐτῶν ἦλθέ τε ἐς τὴν Ῥώμην, 15
καὶ ἰδὼν τοὺς ἀνθρώπους τήν τε δύναμιν αὐτοῦ φο-

βουμένους καὶ τὸ φρόνημα ὑποτοπουμένους, κἀκ
τούτου πολλὰ καὶ δεινά, οἷά που καὶ πρὶν ἐγεγόνει,
πείσεσθαι προσδοκῶντας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπερόγ-
κους οἱ τιμὰς κολακείᾳ ἀλλ' οὐκ εὐνοίᾳ ἐψηφισμέ-
νους, παρεμυθήσατό τε αὐτοὺς καὶ ἐπήλπισεν εἰπὼν
2 ἐν τῇ βουλῇ τοιάδε. "μηδεὶς ὑμῶν, ὦ πατέρες,
προσδοκήσῃ μήτε ἐρεῖν με χαλεπὸν μηδὲν μήτε πρά-
ξειν, ὅτι καὶ νενίκηκα καὶ δύναμαι πᾶν μὲν ὅ,τι ἂν
ἐθελήσω ἀνεύθυνος εἰπεῖν, πᾶν δ' ὅ,τι ἂν βουληθῶ
3 μετ' ἐξουσίας δρᾶσαι. μὴ μέντοι μηδ' ὅτι καὶ Μάριος
καὶ Κίννας καὶ Σύλλας, οἵ τε ἄλλοι πάντες ὡς εἰπεῖν
ὅσοι πώποτε τοὺς ἀντιστασιάσαντάς σφισιν ἐκράτη-
σαν, ἐν μὲν ταῖς ἐπιχειρήσεσι τῶν πραγμάτων πολλὰ
4 καὶ φιλάνθρωπα καὶ εἶπον καὶ ἔπραξαν, ἐξ ὧν οὐχ
ἥκιστα προσαγαγόμενοί τινας μάλιστα μὲν συμμάχοις
αὐτοῖς, εἰ δὲ μή, οὐκ ἀνταγωνισταῖς γε ἐχρήσαντο,
νικήσαντες δὲ καὶ ἐγκρατεῖς ὧν ἐπεθύμουν γενόμενοι
πολὺ τἀναντία ἐκείνων καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἔπραξαν,
5 καὶ ἐμέ τις ὑπολάβῃ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιήσειν. οὔτε
γὰρ ἄλλως πως πεφυκὼς ἔπειτα τὸν μὲν ἔμπροσθεν
χρόνον προσποιήτως ὑμῖν ἐνωμίλησα, νῦν δέ, ὅτε ἔξε-
στιν, ἀσφαλῶς θρασύνομαι· οὔτ' αὖ ὑπὸ τῆς πολλῆς
εὐπραγίας ἐξῆγμαι καὶ τετύφωμαι ὥστε καὶ τυραννῆσαι
ὑμῶν ἐπιθυμῆσαι· ταῦτα γὰρ ἔμοιγε ἀμφότερα ἢ τό γε
6 ἕτερον αὐτῶν ἐκεῖνοι παθεῖν δοκοῦσιν· ἀλλ' εἰμί
τε τῇ φύσει τοιοῦτος ὁποίου μου ἀεὶ πεπείρασθε, τί
γὰρ δεῖ με καθ' ἕκαστον ἐπεξιόντα ἐπαχθῆ, ὡς καὶ
ἐμαυτὸν ἐπαινοῦντα, γενέσθαι; καὶ τὴν τύχην οὐκ
ἂν προπηλακίσαιμι, ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον ἀγαθῆς αὐτῆς
πεπείραμαι, τόσῳ μᾶλλον πρὸς πάντα κρεῖττον αὐτῇ
7 χρήσομαι. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπ' ἄλλο τι τοσοῦτό τ'
ἰσχῦσαι καὶ τηλικοῦτον αὐξηθῆναι ἐσπούδασα ὥστε

πάντας μὲν τοὺς ἀντιπολεμήσαντας κολάσασθαι, πάν-
τας δὲ τοὺς ἀντιστασιάσαντας νουθετῆσαι, ἢ ἵνα καὶ
ἀνδραγαθίζεσθαι ἀσφαλῶς καὶ εὐτυχεῖν εὐκλεῶς
δύνωμαι. οὔτε γὰρ ἄλλως καλὸν ἢ δίκαιον, ὅσα τις 16
τοῖς διχογνωμονήσασιν ἐπεκάλεσε, ταῦτα αὐτὸν ποι-
οῦντα ἐξελεγχθῆναι· οὔτ' ἂν ἔγωγε ἀξιώσαιμί ποτε,
τῇ τῶν ἔργων ζηλώσει ὁμοιωθεὶς αὐτοῖς, μόνῃ τῇ
τῆς παντελοῦς νίκης φήμῃ διαλλάξαι. τίς μὲν γὰρ 2
πλείω καὶ μείζω τινὰς εὖ ποιεῖν ὀφείλει τοῦ μάλιστα
δυναμένου; τίς δὲ ἧττον ἐξαμαρτάνειν τοῦ πλεῖστον
ἰσχύοντος; τίς εὐβουλότερον τοῖς ἐκ τοῦ δαιμονίου
δοθεῖσι χρῆσθαι τοῦ τὰ μέγιστα παρ' αὐτοῦ λαβόν-
τος; τίς ὀρθότερον τὰ παρόντα ἀγαθὰ μεταχειρίζεσθαι
τοῦ πλεῖστά τε ἔχοντος καὶ μάλιστα περὶ αὐτῶν μὴ
καὶ ἀπόληται φοβουμένου; ἡ μὲν γὰρ εὐπραγία σω- 3
φροσύνην λαβοῦσα διαμένει, καὶ ἡ ἐξουσία μετριά-
σασα πάντα τὰ κτηθέντα τηρεῖ· τό τε μέγιστον, καὶ
ὅπερ ἥκιστα τοῖς εὖ χωρὶς ἀρετῆς φερομένοις ὑπάρχει,
καὶ ζῶσιν ἀδόλως φιλεῖσθαι καὶ τελευτήσασιν ἀληθῶς
ἐπαινεῖσθαι διδόασιν. ὁ δὲ ἀνέδην ἐς πάντα ἁπλῶς 4
τῇ δυνάμει καταχρώμενος οὔτε εὔνοιαν ἀληθῆ οὔτ'
ἀσφάλειαν ἀκριβῆ εὑρίσκεται, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ φανερῷ
πλαστῶς κολακεύεται . . . · τὸν γὰρ τῆς ἑαυτοῦ ἐξου-
σίας ἀκράτορα οἵ τε ἄλλοι πάντες καὶ οἱ μάλιστα
αὐτῷ χρώμενοι καὶ ὑποπτεύουσι καὶ φοβοῦνται.

ταῦτα δὲ οὐκ ἄλλως ἐφιλοσόφησα, ἀλλ' ἵνα εἰδῆτε 17
ὅτι οὐκ ἐς ἐπίδειξιν, οὐδ' ἀπ' αὐτομάτου νῦν προσ-
πεσόντα αὐτά, ἀλλὰ ἀπ' ἀρχῆς καὶ πρέπειν μοι καὶ
συμφέρειν κρίνας καὶ φρονῶ καὶ λέγω, ὥσθ' ὑμᾶς μὴ
πρὸς τὸ παρὸν μόνον θαρσεῖν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον
εὐέλπιδας εἶναι, ἐνθυμουμένους ὅτι, εἴπερ τι αὐτῶν
ἐπλαττόμην, οὐκ ἂν ἀνεβαλόμην ἀλλ' ἤδη καὶ τήμε-

2 ρον ἐξέφηνα. ἀλλ᾽ οὔτε πρότερον ἄλλως πως ἐφρό-
νησα, ὥσπερ που καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα τεκμηριοῖ, νῦν
τε πολὺ μᾶλλον προθυμήσομαι μετὰ πάσης ἐπιεικείας
οὐ μὰ Δί᾽ οὐ δεσπόζειν ὑμῶν ἀλλὰ προστατεῖν, οὐδὲ
τυραννεύειν ἀλλ᾽ ἡγεμονεύειν, πρὸς μὲν τἆλλα πάνθ᾽
ὅσα ὑπὲρ ὑμῶν δεῖ πράττειν καὶ ὕπατος καὶ δικτά-
τωρ, πρὸς δὲ δὴ τὸ κακῶς ποιῆσαί τινα ἰδιώτης ὤν.
τοῦτο γὰρ μόνον οὐ ῥηθῆναι καλὸν εἶναι νομίζω.
3 πῶς μὲν γὰρ ἂν ἀποκτείναιμί τινα ὑμῶν τῶν μηδέν
με ἠδικηκότων ὁ μηδένα μὲν τῶν ἀντιταξαμένων μοι
φθείρας, εἰ καὶ τὰ μάλιστα προθύμως τἆλλα τισὶ κατ᾽
ἐμοῦ προσήραντο, πάντας δὲ καὶ τοὺς ἅπαξ ἀντικα-
ταστάντας μοι ἐλεήσας καὶ πολλοὺς καὶ τῶν δεύτερον
4 ἀντιμαχεσαμένων σώσας; πῶς δ᾽ ἂν μνησικακήσαιμί
τισιν ὁ καὶ τὰ γράμματα, ὅσα καὶ παρὰ τῷ Πομπηίῳ
καὶ παρὰ τῷ Σκιπίωνι ἀπόρρητα εὑρέθη, μήτ᾽ ἀνα-
γνοὺς μήτ᾽ ἐκγραψάμενος ἀλλ᾽ εὐθὺς κατακαύσας;
ὥστε θαρσούντως, ὦ πατέρες, οἰκειωθῶμεν, ἐκλαθό-
μενοι μὲν πάντων τῶν συμβεβηκότων ὡς καὶ ἀνάγκῃ
5 τινὶ δαιμονίᾳ γεγονότων, ἀρξάμενοι δὲ ἀνυπόπτως
ἀλλήλους καθάπερ τινὰς καινοὺς πολίτας φιλεῖν, ἵν᾽
ὑμεῖς τε ὡς πρὸς πατέρα με προσφέρησθε, τὴν μὲν
πρόνοιαν τήν τε κηδεμονίαν τὴν παρ᾽ ἐμοῦ καρπού-
μενοι, τῶν δὲ δυσχερεστέρων μηδὲν φοβούμενοι, καὶ
6 ἐγὼ ὡς παίδων ὑμῶν ἐπιμελῶμαι, πάντα μὲν τὰ
κάλλιστα ἀεὶ γίγνεσθαι ὑφ᾽ ὑμῶν εὐχόμενος, φέρων
δὲ ἀναγκαίως τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς
ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς ἀγάλλων, τοὺς δὲ λοιποὺς
ἐπανορθῶν καθ᾽ ὅσον ἐνδέχεται.

18 μὴ μέντοι μηδὲ τοὺς στρατιώτας δείσητε, μηδ᾽
ἄλλο τι αὐτοὺς ἢ φύλακας τῆς τε ἐμῆς ἀρχῆς καὶ τῆς
ὑμετέρας ἅμα νομίσητε εἶναι· τρέφεσθαι μὲν γὰρ

σφας ἀνάγκη πολλῶν ἕνεκα, τραφήσονται δὲ οὐκ ἐφ᾽
ὑμᾶς ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὑμῶν, τοῖς τε διδομένοις ἀρκούμενοι
καὶ τοὺς διδόντας αὐτὰ ἀγαπῶντες. διὰ γὰρ τοῦτο 2
καὶ τὰ χρήματα ἐπὶ πλεῖον τοῦ συνήθους ἐσπέπρα-
κται, ἵνα τό τε στασιάσαν ἅμα σωφρονισθῇ καὶ τὸ
κεκρατηκὸς αὐτάρκη τροφὴν λαβὸν μὴ στασιάσῃ. οὐ
γάρ που καὶ ἰδίᾳ τι αὐτῶν ἀποκεκέρδαγκα, ὅς γε
πάντα μὲν τὰ ὑπάρχοντά μοι, πολλὰ δὲ καὶ δεδανεισ-
μένος προσανάλωκα ὑμῖν· ἀλλ᾽ ὁρᾶτε ὅτι τὰ μέν 3
τινα αὐτῶν ἐς τοὺς πολέμους δεδαπάνηται, τὰ δὲ καὶ
ὑμῖν τετήρηται, ἀφ᾽ ὧν ἥ τε πόλις κοσμηθήσεται
καὶ τὰ λοιπὰ διοικηθήσεται. ὥστε τὸ μὲν ἐπίφθονον
τῆς ἐσπράξεως αὐτὸς ἀνεδεξάμην, τῆς δ᾽ ὠφελείας
κοινῇ πάντες ἀπολαύσετε, τά τε ἄλλα καὶ ἐν ταῖς
στρατείαις· τῶν τε γὰρ ὅπλων ἀεὶ ἡμῖν δεῖ, ἐπειδὴ 4
μὴ οἷόν τέ ἐστιν ἄνευ αὐτῶν πόλιν τε τηλικαύτην
οἰκοῦντας καὶ ἀρχὴν τοσαύτην ἔχοντας ἀσφαλῶς ζῆ-
σαι, καὶ ἡ περιουσία τῶν χρημάτων καὶ ἐκεῖνα ἰσχυ-
ρῶς ὠφελεῖ. μὴ μέντοι καὶ ὑποπτεύσῃ τις ὑμῶν ὅτι 5
ἢ τῶν πλουσίων τινὰ λυπήσω ἢ καὶ τέλη τινὰ καινὰ
καταστήσω· τοῖς τε γὰρ παροῦσιν ἀρκεσθήσομαι,
καὶ προθυμήσομαι συνευπορῆσαί τι μᾶλλον ὑμῖν ἢ
διὰ χρήματά τινα ἀδικῆσαι."

τοιαῦτα ὁ Καῖσαρ ἔν τε τῷ συνεδρίῳ καὶ μετὰ 6
τοῦτο καὶ ἐν τῷ δήμῳ εἰπὼν ἐπεκούφισε μέν πως
αὐτοὺς τοῦ δέους, οὐ μέντοι καὶ ἠδυνήθη πεῖσαι
παντάπασι θαρσεῖν, πρὶν καὶ τοῖς ἔργοις τὰς ἐπαγ-
γελίας βεβαιώσασθαι. μετὰ δὲ δὴ τοῦτο τά τε ἄλλα 19
λαμπρῶς, ὥσπερ εἰκὸς ἐπί τε τοσαύταις καὶ τηλι-
καύταις ἅμα νίκαις ἦν, ἐποίει, καὶ τὰ ἐπινίκια
τῶν τε Γαλατῶν καὶ τῆς Αἰγύπτου τοῦ τε Φαρ-
νάκου καὶ τοῦ Ἰόβου τετραχῇ χωρὶς τέσσαρσιν

2 ἡμέραις ἔπεμψε. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ηὔφρανέ που τοὺς
ὁρῶντας, ἡ δ' Ἀρσινόη ἡ Αἰγυπτία, καὶ γὰρ ἐκείνην ἐν
τοῖς αἰχμαλώτοις παρήγαγε, καὶ τό τε πλῆθος τῶν ῥαβ-
δούχων καὶ τὰ ἀπὸ τῶν πολιτῶν τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ
3 ἀπολωλότων πομπεῖα δεινῶς αὐτοὺς ἐλύπησεν. ὅ τε
γὰρ ἀριθμὸς ὁ τῶν ῥαβδούχων ἐπαχθέστατόν σφισιν
ὄχλον, ἅτε μηπώποτε πρότερον τοσούτους ἅμα ἑορα-
κόσι, παρέσχε· καὶ ἡ Ἀρσινόη γυνή τε οὖσα καὶ βασι-
λίς ποτε νομισθεῖσα ἔν τε δεσμοῖς, ὃ μηπώποτε ἔν γε
τῇ Ῥώμῃ ἐγεγόνει, ὀφθεῖσα πάμπολυν οἶκτον ἐνέβαλε,
4 κἀκ τούτου ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ καὶ τὰ οἰκεῖα
πάθη παρωδύραντο. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκείνη μὲν διὰ
τοὺς ἀδελφοὺς ἀφείθη, ἄλλοι δὲ καὶ ὁ Οὐερκιγγε-
τόριξ ἐθανατώθησαν.

20 δυσχερῶς μὲν οὖν διὰ ταῦθ' ἅπερ εἶπον διετέ-
θησαν, ἐλάχιστα δ' οὖν αὐτὰ πρός τε τὸ πλῆθος
τῶν ἑαλωκότων καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τῶν κατειργασ-
μένων ἐνόμιζον εἶναι. τούτων τε οὖν ἕνεκα καὶ ὑπερ-
εθαύμαζον αὐτόν, καὶ ὅτι καὶ τὴν παρρησίαν τοῦ
2 στρατοῦ πρᾳότατα ἤνεγκε. τούς τε γὰρ ἐς τὸ συνέ-
δριόν σφων ὑπ' αὐτοῦ καταλεχθέντας ἐτώθασαν,
καὶ τά τε ἄλλα ὅσα ποτ' ἐντίζετο, καὶ ἐν τοῖς μά-
λιστα τόν τε τῆς Κλεοπάτρας αὐτοῦ ἔρωτα καὶ τὴν
παρὰ τῷ Νικομήδει τῷ τῆς Βιθυνίας βασιλεύσαντι
διατριβήν, ὅτι μειράκιόν ποτε παρ' αὐτῷ ἐγεγόνει,
διεκερτόμησαν, ὥστε καὶ εἰπεῖν ὅτι Καῖσαρ μὲν
3 Γαλάτας ἐδουλώσατο, Καίσαρα δὲ Νικομήδης. τέλος
δὲ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς ἀθρόοι ἀναβοήσαντες εἶπον
ὅτι, ἂν μὲν καλῶς ποιήσῃς, κολασθήσῃ, ἂν δὲ κακῶς,
βασιλεύσεις. τοῦτο δὲ αὐτοῖς ἐβούλετο δηλοῦν ὅτι,
ἂν μὲν ἀποδῷ τῷ δήμῳ τὴν αὐτονομίαν, ὅπερ που
δίκαιον ἐνόμιζον εἶναι, καὶ κριθήσεται ἐφ' οἷς ἔξω

τῶν νόμων εἰργάσατο καὶ δίκην ὑφέξει, ἂν δὲ τῇ δυναστείᾳ ἐμμείνῃ, ὅπερ που ἀδικοῦντος ἔργον ἦν, μοναρχήσει. οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνος ἤχθετο ταῦτα 4 αὐτῶν λεγόντων, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἔχαιρεν ὅτι τοσαύτῃ πρὸς αὐτὸν παρρησίᾳ, πίστει τοῦ μὴ ἂν ὀργισθῆναί ποτε ἐπ' αὐτῇ, ἐχρῶντο, πλὴν καθ' ὅσον τὴν συνουσίαν τὴν πρὸς τὸν Νικομήδη διέβαλλον· ἐπὶ γὰρ τούτῳ πάνυ τε ἐδυσκόλαινε καὶ ἔνδηλος ἦν λυπούμενος, ἀπολογεῖσθαί τε ἐπεχείρει καὶ κατώμνυε, κἀκ τούτου καὶ γέλωτα προσεπωφλίσκανεν.

ἐν δ' οὖν τῇ πρώτῃ τῶν νικητηρίων τέρας οὐκ 21 ἀγαθὸν αὐτῷ ἐγένετο· ὁ γὰρ ἄξων τοῦ ἅρματος τοῦ πομπικοῦ παρ' αὐτῷ τῷ Τυχαίῳ τῷ ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου οἰκοδομηθέντι συνετρίβη, ὥστε ἐφ' ἑτέρου αὐτὸν τὰ λοιπὰ ἐπιτελέσαι. καὶ τότε μὲν καὶ τοὺς 2 ἀναβασμοὺς τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀνηρριχήσατο μηδὲν μήτε τὸ ἅρμα τὸ πρὸς τὸν Δία ἀνιδρυθὲν αὐτῷ μήτε τὴν εἰκόνα τῆς οἰκουμένης τὴν ὑπὸ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ κειμένην μήτε τὸ ἐπίγραμμα αὐτῆς ὑπολογισάμενος, ὕστερον δὲ τὸ τοῦ ἡμιθέου ὄνομα ἀπ' αὐτοῦ ἀπήλειψεν.

οὕτω μὲν δὴ τὰ ἐπινίκια ἔπεμψε, καὶ ἐπ' αὐτοῖς 3 τόν τε δῆμον λαμπρῶς εἱστίασε καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου καὶ ἔλαιον προσέδωκεν αὐτῷ. καὶ τῷ μὲν σιτοδοτουμένῳ ὄχλῳ τάς τε ἑβδομήκοντα καὶ πέντε δραχμὰς ἃς προϋπέσχητο καὶ ἑτέρας πέντε καὶ εἴκοσι, τοῖς δὲ δὴ στρατιώταις πεντακισχιλίας ὅλας ἔνειμεν. οὐ μέντοι καὶ ἁπλῶς ἐμεγαλοφρονεῖτο, ἀλλὰ τά τε 4 ἄλλα διηκριβοῦτο, καὶ τοῦ πλήθους τοῦ τὸν σῖτον φέροντος ἐπὶ μακρότατον, οὐ κατὰ δίκην ἀλλ' ὥς που ἐν ταῖς στάσεσιν εἴωθε γίγνεσθαι, ἐπαυξηθέν-

τος ἐξέτασιν ἐποιήσατο, καὶ τούς γε ἡμίσεις ὁμοῦ τι
αὐτῶν προαπήλειψε.
22 τὰς μὲν δὴ οὖν ἄλλας τῶν νικητηρίων ἡμέρας
ὥσπερ ἐνενόμιστο διήγαγε· τῇ δὲ τελευταίᾳ ἐπειδὴ
ἐκ τοῦ δείπνου ἐγένοντο, ἔς τε τὴν ἑαυτοῦ ἀγορὰν
ἐσῆλθε βλαύτας ὑποδεδεμένος καὶ ἄνθεσι παντοδα-
ποῖς ἐστεφανωμένος, καὶ ἐκεῖθεν οἴκαδε παντὸς μὲν
ὡς εἰπεῖν τοῦ δήμου παραπέμποντος αὐτόν, πολλῶν
2 δὲ ἐλεφάντων λαμπάδας φερόντων ἐκομίσθη. τὴν
γὰρ ἀγορὰν τὴν ἀπ' αὐτοῦ κεκλημένην κατεσκευά-
σατο· καὶ ἔστι μὲν περικαλλεστέρα τῆς Ῥωμαίας, τὸ
δὲ ἀξίωμα τὸ ἐκείνης ἐπηύξησεν, ὥστε καὶ μεγάλην
αὐτὴν ὀνομάζεσθαι. ταύτην τε οὖν καὶ τὸν νεὼν
τὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὡς καὶ ἀρχηγέτιδος τοῦ γένους
3 αὐτοῦ οὔσης, ποιήσας καθιέρωσεν εὐθὺς τότε· καὶ
πολλούς γε ἐπ' αὐτοῖς καὶ παντοδαποὺς ἀγῶνας
ἔθηκε, θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας, ὃ καὶ ἀμ-
φιθέατρον ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκη-
νῆς ἔχειν προσερρήθη. καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐπὶ τῇ θυγα-
τρὶ καὶ θηρίων σφαγὰς καὶ ἀνδρῶν ὁπλομαχίας ἐποίη-
4 σεν, ὧν ἐάν τις τὸν ἀριθμὸν γράψαι ἐθελήσῃ, ὄχλον ἂν
τῇ συγγραφῇ οὐδ' ἀληθῆ ἴσως παράσχοι· πάντα γὰρ
τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τὸ μεῖζον ἀεὶ κομποῦται. τοῦτο μὲν
οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοίων τῶν ἔπειτα γενο-
μένων ἐάσω, πλὴν εἰ μή τι πάνυ μοι δόξειεν ἀναγ-
23 καῖον εἰπεῖν εἶναι· περὶ δὲ τῆς καμηλοπαρδάλιδος
ὠνομασμένης ἐρῶ, ὅτι τότε πρῶτον ἔς τε τὴν Ῥώμην
ὑπ' αὐτοῦ ἐσήχθη καὶ πᾶσιν ἐπεδείχθη. τὸ γὰρ ζῷον
τοῦτο τὰ μὲν ἄλλα κάμηλός ἐστι, πλὴν καθ' ὅσον οὐκ
ἐκ τοῦ ἴσου τῶν κώλων ἔχει. τὰ μὲν γὰρ ὀπίσθια αὐτοῦ
2 χθαμαλώτερά ἐστιν· ἀρχόμενον δὲ ἀπὸ τῶν γλουτῶν
ὑψοῦται κατὰ βραχὺ ὥστ' ἀναβαίνοντί ποι ἐοικέναι,

καὶ μετεωρισθὲν ἐπὶ πλεῖστον τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ἐπὶ
τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν, τὸν δ' αὐχένα ἐς ὕψος αὖ
ἴδιον ἀνατείνει. τὴν δὲ δὴ χρόαν κατέστικται ὥσπερ
πάρδαλις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα ἐπίκοινον
ἀμφοτέρων φέρει. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτόν ἐστι· τοὺς 3
δ' ἄνδρας συνέβαλλε μὲν καὶ ἕνα ἑνὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ,
ὥσπερ εἴθιστο, συνέβαλλε δὲ καὶ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ
πλείους, καὶ ἱππέας ἱππεῦσι καὶ πεζοὺς πεζοῖς, ἄλ-
λους τε ἀναμὶξ ἀλλήλοις ἴσους. καί τινες καὶ ἀπ'
ἐλεφάντων τεσσαράκοντα ἐμαχέσαντο. καὶ τέλος ναυ- 4
μαχίαν οὐκ ἐν τῇ θαλάσσῃ οὐδὲ ἐν λίμνῃ τινὶ ἀλλ'
ἐν τῇ ἠπείρῳ ἐποίησε· χωρίον γάρ τι ἐν τῷ Ἀρείῳ
πεδίῳ κοιλήνας ὕδωρ τε ἐς αὐτὸ ἐσῆκε καὶ ναῦς
ἐσήγαγεν. ἐμάχοντο δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἀγῶσιν οἵ τε
αἰχμάλωτοι καὶ οἱ θάνατον ὠφληκότες· καί τινες 5
καὶ τῶν ἱππέων, οὐχ ὅτι τῶν ἄλλων ἀλλὰ καὶ ἐστρα-
τηγηκότος τινὸς ἀνδρὸς υἱός, ἐμονομάχησαν. καὶ
βουλευτὴς δέ τις Φολούιος Σετῖνος ἠθέλησε μὲν
ὁπλομαχῆσαι, ἐκωλύθη δέ· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀπηύξατο
ὁ Καῖσαρ μήποτε συμβῆναι, τοὺς δ' ἱππέας περιεῖδε
μαχομένους. τήν τε ἱππασίαν τὴν Τροίαν καλου- 6
μένην οἱ παῖδες οἱ εὐπατρίδαι κατὰ τὸ ἀρχαῖον
ἐποιήσατο· καὶ ἐφ' ἁρμάτων οἱ νεανίσκοι οἱ ὁμότι-
μοι αὐτοῖς ἡμιλλήσαντο.

ἔσχε μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν φονευομέ- 24
νων αἰτίαν, ὅτι μήτ' αὐτὸς διακορὴς σφαγῶν ἐγεγόνει
καὶ τῷ δήμῳ τὰς τῶν οἰκείων κακῶν εἰκόνας ἐπε-
δείκνυε, πολὺ δὲ δὴ μείζω ὅτι ἀμύθητα χρήματα ἐς
πάντα ἐκεῖνα ἀνάλωσεν, ὡς καὶ καθ' ἑκάτερον ἐπεκ-
βοᾶσθαι, ὅτι καὶ ἀδίκως αὐτῶν τὰ πλείω συνελέξατο,
καὶ ὅτι ἐς τὰ τοιαῦτα αὐτοῖς κατεχρήσατο. ἓν γάρ τι 2
τῆς πολιτείας τῆς τότε γενομένης ἐχόμενον εἰπὼν καὶ

τἆλλα δι' αὐτοῦ πάντα σημανῶ. ἵνα γὰρ μηδένα τῶν
θεωμένων ὁ ἥλιος λυπήσῃ, παραπετάσματα ὑπὲρ αὐ-
τῶν σηρικά, ὥς γέ τινές φασιν, ὑπερεπέτασε. τοῦτο
δὲ τὸ ὕφασμα χλιδῆς βαρβάρου ἔργον ἐστί, καὶ παρ'
ἐκείνων καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐς τρυφὴν τῶν πάνυ γυναι-
3 κῶν περιττὴν ἐσπεφοίτηκεν. ἐπ' οὖν τούτοις οἱ μὲν
ἄλλοι ἀνάγκῃ τὴν ἡσυχίαν ἦγον, οἱ δὲ δὴ στρατιῶ-
ται ἐθορύβησαν, οὐχ ὅτι ἔμελέ σφισι τῶν εἰκῇ δαπα-
νωμένων, ἀλλ' ὅτι οὐκ αὐτοὶ καὶ τὰ ἐκείνων ἔλαβον.
καὶ οὐ πρότερόν γε ἐπαύσαντο ταραττόμενοι πρὶν
τὸν Καίσαρα ἄφνω τε αὐτοῖς ἐπελθεῖν καὶ κρατή-
σαντά τινα αὐτοχειρίᾳ πρὸς τιμωρίαν παραδοῦναι.
4 οὗτος μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἐδικαιώθη, ἄλλοι δὲ δύο
ἄνδρες ἐν τρόπῳ τινὶ ἱερουργίας ἐσφάγησαν. καὶ
τὸ μὲν αἴτιον οὐκ ἔχω εἰπεῖν, οὔτε γὰρ ἡ Σίβυλλα
ἔχρησεν, οὔτ' ἄλλο τι τοιοῦτο λόγιον ἐγένετο, ἐν δ'
οὖν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ πρός τε τῶν ποντιφίκων καὶ
πρὸς τοῦ ἱερέως τοῦ Ἄρεος ἐτύθησαν, καί γε αἱ κε-
φαλαὶ αὐτῶν πρὸς τὸ βασίλειον ἀνετέθησαν.
25 ταῦτά τε ἅμα ἐπράττετο, καὶ ἐνομοθετεῖτο πολλά,
ὧν ἐγὼ τὰ μὲν ἄλλα παραλείψω, τῶν δὲ δὴ λόγου
μάλιστα ἀξίων μνησθήσομαι. τά τε γὰρ δικαστήρια
τοῖς τε βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μόνοις ἐπέτρεψεν,
ὅπως τὸ καθαρώτατον ὅτι μάλιστα ἀεὶ δικάζοι· πρό-
τερον γὰρ καὶ ἐκ τοῦ ὁμίλου τινὲς συνδιεγίγνωσκον
2 αὐτοῖς· καὶ τὰ ἀναλώματα τῶν τι ἐχόντων ἐπὶ πλεῖ-
στον ὑπ' ἀσωτίας ἐξηγμένα οὐκ ἐν νόμῳ μόνον ἐμετρί-
ασεν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔργῳ ἰσχυρῶς ἐν φυλακῇ ἐποιήσατο.
ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία διὰ τὸ τῶν ἀπολω-
λότων πλῆθος, ὡς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν, καὶ γὰρ
ἐκείνας τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίησε, καὶ
ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν, πολυπαιδίας ἆθλα

ἐπέθηκεν. ὅτι τε αὐτὸς πολλοῖς τῶν Γαλατῶν ἐφεξῆς 3
ἔτεσιν ἄρξας ἔς τε τὴν ἐπιθυμίαν ἀπ' αὐτοῦ τῆς δυ-
ναστείας μᾶλλον προήχθη καὶ ἐς τὴν παρασκευὴν
τῆς ἰσχύος ἐπηυξήθη, κατέκλεισε νόμῳ τοὺς μὲν
ἐστρατηγηκότας ἐπ' ἐνιαυτόν, τοὺς δὲ ὑπατευκότας
ἐπὶ δύο ἔτη κατὰ τὸ ἑξῆς ἄρχειν, καὶ μηδενὶ τὸ πα-
ράπαν ἐπὶ πλεῖον ἡγεμονίαν τινὰ ἔχειν ἐξεῖναι.

ταῦτά τε ἐνομοθέτησε, καὶ τὰς ἡμέρας τῶν ἐτῶν 26
οὐ πάντῃ ὁμολογούσας σφίσι, πρὸς γὰρ τὰς τῆς σελή-
νης περιόδους ἔτι καὶ τότε τοὺς μῆνας ἦγον, κατεστή-
σατο ἐς τὸν νῦν τρόπον, ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας
ἐμβαλών, ὅσαιπερ ἐς τὴν ἀπαρτιλογίαν παρέφερον.
ἤδη μὲν γάρ τινες καὶ πλείους ἔφασαν ἐμβληθῆναι, 2
τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἔχει. τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ διατριβῆς ἔλαβε, πλὴν καθ' ὅσον ἐκεῖνοι μὲν
τριακονθημέρους τοὺς μῆνας λογίζονται, ἔπειτα ἐπὶ
παντὶ τῷ ἔτει τὰς πέντε ἡμέρας ἐπάγουσιν, ὁ δὲ δὴ
Καῖσαρ ἐς μῆνας ἑπτὰ ταύτας τε καὶ τὰς ἑτέρας δύο,
ἃς ἑνὸς μηνὸς ἀφεῖλεν, ἐνήρμοσε. τὴν μέντοι μίαν 3
τὴν ἐκ τῶν τεταρτημορίων συμπληρουμένην διὰ
πέμπτων καὶ αὐτὸς ἐτῶν ἐσήγαγεν, ὥστε μηδὲν ἔτι τὰς
ὥρας αὐτῶν πλὴν ἐλαχίστου παραλλάττειν· ἐν γοῦν
χιλίοις καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑνὶ ἔτει μιᾶς ἄλλης ἡμέρας
ἐμβολίμου δέονται.

καὶ ταῦτα μέντοι, τά τε ἄλλα ὅσα ὑπὲρ τοῦ κοι- 27
νοῦ ἐβουλεύετο, οὔτ' ἰδιογνωμονῶν οὔτ' ἰδιοβουλῶν
ἔπραττεν, ἀλλὰ πάντα δὴ πάντως τοῖς πρώτοις τῆς
βουλῆς, ἔστι δ' ὅτε καὶ πάσῃ αὐτῇ, ἐπεκοίνου. καὶ
παρὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα, καίτοι τραχύτερόν τινα νο-
μοθετήσας, ὅμως ἤρεσέ σφισι. καὶ ἐπὶ μὲν τούτοις 2
καὶ ἔπαινον ἐλάμβανεν, ὅτι δὲ δὴ τῶν φευγόντων
ἐκ δικαστηρίου πολλοὺς διὰ δημάρχων δή τινων

κατήγαγε, καὶ ὅτι τοῖς δεκασμοῦ ἐπ᾽ ἀρχῆς ἀποδείξει
ἁλοῦσιν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διαιτᾶσθαι ἐπέτρεψεν, ἔτι τε
ἐς τὴν βουλὴν αὖθις οὐκ ἀξίους τινὰς αὐτῆς ἐγκα-
3 τέλεξε, πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἐθρυλεῖτο. πλείστην
δ᾽ οὖν ὅμως αἰτίαν ἐπὶ τῷ τῆς Κλεοπάτρας ἔρωτι,
οὐ τῷ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἔτι, ἐκεῖνος γὰρ ἠκούετο, ἀλλὰ
τῷ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, παρὰ πάντων ἔσχεν. ἦλθέ τε
γὰρ ἐς τὸ ἄστυ μετὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐς αὐτοῦ τοῦ
Καίσαρος ἐσῳκίσθη, ὥστε καὶ ἐκεῖνον ἐπ᾽ ἀμφοτέ-
ροις σφίσι κακῶς ἀκοῦσαι. οὐ μὴν καὶ ἔμελέν οἱ
οὐδέν, ἀλλὰ καὶ ἐς τοὺς φίλους σφᾶς τούς τε συμμά-
χους τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἐσέγραψε.
28 κἀν τούτῳ ἐμάνθανε μὲν πάντα καθ᾽ ἕκαστον
ὧν ὁ Πομπήιος ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐποίει, οὐ μέντοι καὶ
δυσνίκητον αὐτὸν εἶναι νομίζων πρότερον μὲν τὸ
ναυτικὸν ἐκ τῆς Σαρδοῦς ἐπ᾽ αὐτὸν ἀπέστειλεν,
ὕστερον δὲ καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐκ καταλόγου
2 ἔπεμψεν ὡς καὶ δι᾽ ἑτέρων διαπολεμήσων. ἐπεὶ δὲ
ᾔσθετο ἐκεῖνόν τε ἐπὶ μέγα προχωροῦντα καὶ τοὺς
πεμφθέντας οὐχ ἱκανοὺς ἀντιπολεμεῖν αὐτῷ ὄντας,
οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς ἐξεστράτευσε, τὴν πόλιν τῷ τε
Λεπίδῳ καὶ πολιανόμοις τισὶν ὀκτώ, ὥς τισι δοκεῖ,
29 ἢ ἕξ, ὡς μᾶλλον πεπίστευται, ἐπιτρέψας. ἐπειδὴ γὰρ
ἐπί τε τοῦ Λογγίνου καὶ ἐπὶ τοῦ Μαρκέλλου τὰ στρα-
τόπεδα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐκινήθη καί τινες καὶ τῶν
πόλεων ἐνεωτέρισαν, ἡμέρας μέν τινας τοῦ τε Λογγί-
νου ἀπαλλαγέντος καὶ τοῦ Τρεβωνίου τὴν διαδοχὴν
2 αὐτοῦ λαβόντος ἡσύχασαν, ἔπειτα δέει τῆς ἐκ τοῦ
Καίσαρος τιμωρίας ἐπρεσβεύσαντο κρύφα πρὸς τὸν
Σκιπίωνα, μεταστῆναι βουλόμενοι· καὶ ὅς ἄλλους τέ
σφισι καὶ τὸν Πομπήιον τὸν Γναῖον ἀπέστειλε. προσ-
έχων δὲ ἐκεῖνος ταῖς Γυμνησίαις νήσοις τὰς μὲν

ἄλλας ἀμαχί, τὴν δὲ Ἔβεσον σὺν πόνῳ παρεστήσατο,
κἀνταῦθα νοσήσας μετὰ τῶν στρατιωτῶν διέτριψε.
χρονίζοντος οὖν αὐτοῦ, πυθόμενοι οἱ στρατιῶται οἱ 3
ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, τόν τε Σκιπίωνα ἀπολωλότα καὶ τὸν
Δίδιον ἐπιπλέοντά σφισι, καὶ φοβηθέντες μὴ δια-
φθαρῶσι πρὶν τὸν Πομπήιον ἐλθεῖν, οὐκ ἔμειναν
αὐτόν, ἀλλὰ Τίτον τε Κυίντιον Σκαπούλαν καὶ
Κύιντον Ἀπώνιον ἄνδρας ἱππέας προστησάμενοι τόν
τε Τρεβώνιον ἐξέβαλον καὶ τὸ ἔθνος τὸ Βαιτικὸν
πᾶν συναπέστησαν. πραξάντων δὲ ταῦτα αὐτῶν 30
Πομπήιος ῥαΐσας ἐς τὴν ἤπειρον τὴν κατ' ἀντιπέρας
διέπλευσε, καὶ ἄλλας μέν τινας πόλεις εὐθὺς ἑκου-
σίας προσεποιήσατο, ταῖς τε γὰρ ἐπιτάξεσι τῶν ἐφ-
εστηκότων σφίσιν ἀχθόμενοι, καὶ ἐς ἐκεῖνον οὐκ
ὀλίγα ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μνήμης ἐπελπίζοντες
ἑτοίμως αὐτὸν ἐδέξαντο, Καρχηδόνα δὲ οὐκ ἐθελή-
σασαν ὁμολογῆσαι ἐπολιόρκει. μαθόντες οὖν τοῦτο 2
οἱ περὶ τὸν Σκαπούλαν ἦλθόν τε ἐνταῦθα, καὶ στρα-
τηγὸν αὐτοκράτορα αὐτὸν ἑλόμενοι προσεῖχόν τε
αὐτῷ τὰ μάλιστα καὶ προεθυμοῦντο ἰσχυρότατα, τὰ
κέρδη τὰ ἐκείνου ἴδια καὶ τὰς συμφορὰς οἰκείας
ποιούμενοι, ὥστ' ἀφ' ἑκατέρου, τὰ μὲν ὅπως λάβωσι,
τὰς δ' ὅπως μὴ πάθωσιν, ἐρρῶσθαι. καὶ γὰρ ὁ Πομ- 3
πήιος, οἷα ἐν τοιαύταις ταραχαῖς καὶ καταστάσεσι
πάντες εἰώθασι ποιεῖν, καὶ μάλιστ' ἐπειδή τινες
τῶν Ἀλλοβρίγων, οὓς οἱ ὁ Ἰόβας ἐκ τοῦ πρὸς τὸν
Κουρίωνα πολέμου ζωγρήσας ἐδεδώκει, ηὐτομόλησαν,
οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τοῖς λοιποῖς ἐχα-
ρίζετο. οὗτοί τε οὖν αὐτῷ καὶ διὰ ταῦτα πολὺ προ- 4
θυμότεροι ἐγένοντο, καὶ τῶν ἐναντίων συχνοί, καὶ
μάλισθ' ὅσοι σὺν τῷ Ἀφρανίῳ ποτὲ ἐστράτευντο,
προσεχώρησαν· τῶν τε ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἄλλοι τε καὶ ὁ

ἀδελφὸς Σέξτος ὅ τε Οὔαρος καὶ ὁ Λαβιῆνος σὺν
5 τῷ ναυτικῷ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. κἀκ τούτου τῷ τε
πλήθει τοῦ στρατοπέδου καὶ τῇ προθυμίᾳ ἀρθεὶς
τήν τε χώραν ἀδεῶς διεπορεύετο, καὶ πόλεις τὰς μὲν
ἑκούσας τὰς δὲ ἀκούσας προσετίθετο, καὶ ἐδόκει καὶ
31 ὑπὲρ τὸν πατέρα ἰσχύειν. ἦσαν μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἰβη-
ρίᾳ καὶ τοῦ Καίσαρος στρατηγοὶ Κύιντός τε Φάβιος
Μάξιμος καὶ Κύιντος Πέδιος, οὐ μέντοι καὶ ἀξιόμα-
χοί οἱ νομίζοντες εἶναι αὐτοί τε ἡσύχαζον καὶ ἐκεῖνον
σπουδῇ μετεπέμποντο.
2 τέως μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐγίγνετο· ἐπεὶ δὲ τῶν τε προ-
πεμφθέντων τινὲς ἐκ τῆς Ῥώμης ἀφίκοντο καὶ προσ-
εδοκήθη καὶ ὁ Καῖσαρ ἥξειν, φοβηθεὶς ὁ Πομπήιος,
καὶ νομίσας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πᾶσαν τὴν Ἰβηρίαν
κατασχεῖν, οὐκ ἀνέμεινε πταίσας γε μεταγνῶναι,
ἀλλ᾽ εὐθύς, πρὶν πειραθῆναι τῶν ἐναντίων, ἐς τὴν
3 Βαιτικὴν ἀνεχώρησε. καὶ αὐτῷ ἡ μὲν θάλασσα
παραυτίκα ἠλλοτριώθη, Οὔαρός τε ὑπὸ τοῦ Διδίου
περὶ Καρτηίαν ἐναυκρατήθη, καὶ εἴγε μὴ προκατα-
φυγὼν ἐς τὴν γῆν ἀγκύρας ἐς τὸ στόμα τοῦ λιμένος
ἄλλας πρὸς ἄλλαις ἐνεβεβλήκει, καὶ περὶ αὐτὰς οἱ
πρῶτοι τῶν διωκόντων σφᾶς ὥσπερ περὶ ἕρμα ἐπταί-
4 κεσαν, πᾶν ἂν τὸ ναυτικὸν ἀπωλωλέκει. ἡ δὲ ἤπει-
ρος ἡ ἐκεῖ πᾶσα πλὴν Οὐλίας πόλεως συνεμάχει·
ταύτην γὰρ μὴ ἐθελήσασάν οἱ προσχωρῆσαι ἐπολιόρ-
32 κει. κἀν τούτῳ καὶ ὁ Καῖσαρ μετ᾽ ὀλίγων ἐξαίφνης
ἀδοκήτοις οὐχ ὅτι τοῖς περὶ τὸν Πομπήιον, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις ἐπῆλθε· τοσούτῳ γὰρ τῷ τῆς
πορείας τάχει ἐχρήσατο ὥστε καὶ τοῖς οἰκείοις ἅμα
καὶ τοῖς ἐναντίοις ὀφθῆναι πρὶν καὶ ὅτι ὅλως ἐν τῇ
2 Ἰβηρίᾳ γέγονεν ἀκουσθῆναι. καὶ ὁ μὲν καὶ ἀπ᾽ αὐ-
τοῦ τούτου, τῆς τε παρουσίας τῆς αὐτοῦ μόνης, καὶ

ἐς τὰ ἄλλα καταπλήξειν τὸν Πομπήιον καὶ ἀπὸ τῆς
πολιορκίας ἀπαλλάξειν ἤλπισε· τὸ γὰρ πλεῖον στρά-
τευμα κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπελέλειπτο· ἐκεῖνος δὲ ἕνα
τε ἄνδρα ἑνὸς οὐ πολὺ διαφέρειν νομίζων, καὶ τῇ
ἰσχύι ἑαυτοῦ πάνυ θαρσῶν, οὐκ ἐξεπλάγη πρὸς τὴν
ἄφιξιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ προσήδρευε τῇ πόλει καὶ τὰς
προσβολὰς ὁμοίως ὥσπερ καὶ πρὶν ἐποιεῖτο. ὁ οὖν 3
Καῖσαρ ἐκεῖ μὲν ὀλίγους στρατιώτας ἐκ τῶν προαφιγ-
μένων κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Κόρδουβαν ὥρμησε,
τὸ μέν τι καὶ αἱρήσειν αὐτὴν ἐκ προδοσίας ἐλπίσας,
τὸ δὲ δὴ πλεῖστον ἀπάξειν ἀπὸ τῆς Οὐλίας τὸν Πομ-
πήιον τῷ περὶ αὐτῆς φόβῳ προσδοκήσας. καὶ ἔσχεν 4
οὕτω· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον μέρος τι τοῦ στρατοῦ κατὰ
χώραν ἐάσας ἔς τε τὴν Κόρδουβαν ἦλθε, καὶ κρατυ-
νάμενος αὐτήν, οὐχ ὑπομείναντός σφας τοῦ Καίσα-
ρος, τῷ ἀδελφῷ τῷ Σέξτῳ προσέταξεν· ἔπειτα δὲ 5
ὡς οὔτε τι πρὸς τῇ Οὐλίᾳ ἐπέραινεν, ἀλλὰ καὶ πύρ-
γου τινός, καὶ τούτου οὐχ ὑπὸ σφῶν κατασεισθέντος,
ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀμυνομένων
καταρραγέντος, ἐσῆλθον μέν τινες, οὐ μὴν καὶ καλῶς
ἀπήλλαξαν, καὶ ὁ Καῖσαρ πλησιάσας σφίσιν ἐκείνοις 6
τε βοήθειαν νυκτὸς λαθὼν ἐσέπεμψε καὶ αὐτὸς πρός
τε τὴν Κόρδουβαν αὖθις ἐστράτευσε καὶ ἐς πολιορκίαν
αὐτὴν ἀντικατέστησεν, οὕτω δὴ τῆς τε Οὐλίας παν-
τελῶς ἀπανέστη καὶ ἐκεῖσε παντὶ τῷ στρατῷ οὐ μά-
την ἠπείχθη. προπυθόμενος γὰρ τοῦτο ὁ Καῖσαρ
ἀπεχώρησε· νοσῶν γὰρ ἐτύγχανε. μετὰ δὲ ταῦτα αὐ- 7
τός τε ἀναρρωσθεὶς καὶ τὰ στρατεύματα ἐπακολου-
θήσαντά οἱ προσλαβὼν ἠναγκάσθη καὶ ἐν τῷ χει-
μῶνι πολεμῆσαι· ἔν τε γὰρ σκηνιδίοις φαύλοις αὐλι-
ζόμενοι ἐκακοπάθουν καὶ τῆς τροφῆς ἐνελείποντο.
ἐδικτατώρευε δὲ δὴ τότε, καὶ ὕπατος ὀψέ ποτε καὶ 33

ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους ἀπεδείχθη, τοῦ Λεπίδου ἐν τῇ ἱππαρχίᾳ τὸν δῆμον ἐς τοῦτο συναγαγόντος· ἱππάρχησε γὰρ καὶ τότε, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῇ ὑπατείᾳ ἐπειπὼν ἵππαρχον παρὰ τὰ πάτρια.

2 ἀναγκασθεὶς οὖν ὁ Καῖσαρ, ὥσπερ εἶπον, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι πολεμῆσαι, τῇ μὲν Κορδούβῃ οὐ προσέβαλεν, ἰσχυρῶς γὰρ ἐφυλάττετο, πυθόμενος δὲ ἐν Ἀττεγούᾳ πόλει σῖτον πολὺν εἶναι πρὸς ἐκείνην καίτοι καρτερὰν οὖσαν ἐτράπετο, ἐλπίσας τῷ τε πλήθει τοῦ στρατοῦ καὶ τῇ παρ' ἑαυτοῦ αἰφνιδίῳ ἐκπλήξει καταφοβήσας σφᾶς αἱρήσειν· καὶ αὐτὴν διὰ βραχέος
3 καὶ ἀπεσταύρωσε καὶ περιετάφρευσεν. ὁ γὰρ Πομπήιος τῇ φύσει τοῦ χωρίου θαρσῶν, καὶ τὸν Καίσαρα οὐκ ἐπὶ πολὺ διὰ τὸν χειμῶνα προσεδρεύσειν αὐτῷ νομίζων, τούς τε ἑαυτοῦ σρατιώτας μὴ βουληθεὶς ἐν τῷ ῥίγει κακῶσαι, περιεῖδε καὶ οὐκ ἐπή-
4 μυνεν αὐτοῖς τήν γε πρώτην· ὕστερον γάρ, ὡς τό τε πόλισμα ἀπετετείχιστο καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτῷ προσεκάθητο, δείσας ἐπεβοήθησέ σφισι, καὶ νυκτὸς ἐξαίφνης ὁμιχλώδους τοῖς προφύλαξι προσμίξας συχνοὺς ἔφθειρεν. ἐπειδή τε ἀστρατήγητοι οἱ ἔνδον ἦσαν, Μουνάτιον αὐτοῖς Φλάκκον ἐσέπεμψεν. ἠδυνήθη γὰρ
34 ἐκεῖνος ὧδε ἔσω παρελθεῖν. νύκτωρ τῶν φυλάκων τινὰς μόνος, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς ἐφοδείαν ἀπεσταλμένος, ἀνήρετο τὸ σύνθημα, καὶ μαθών, οὔτε γὰρ ἐγιγνώσκετο, καὶ κατὰ μόνας οὐκ ἄν ποτε ὑπωπτεύθη μὴ φίλιός σφισιν ὢν τοῦτο ποιῆσαι, ἐκείνους
2 μὲν εἴασεν, ἐκπεριελθὼν δὲ ἑτέρωσε τοῦ περιτειχίσματος ἄλλοις τισὶ φύλαξιν ἐνέτυχε, καὶ τό τε σύνθημα αὐτοῖς εἰπών, καὶ ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως ἰέναι πλασάμενος, δι' ἑκόντων τε αὐτῶν καὶ παρα-
3 πεμπόντων γε ἐσῆλθεν. οὐ μέντοι καὶ περιεποιήσατο

αὐτήν. τά τε γὰρ ἄλλα πολλά, καί ποτε πῦρ ἔς τε
τὰς μηχανὰς καὶ ἐς τὰ σταυρώματα τὰ τῶν Ῥωμαίων
ἐμβαλόντες ἐκείνους μὲν οὐδὲν ὅ,τι καὶ ἀξιόλογον
ἔβλαψαν, αὐτοὶ δὲ ἀνέμου σφίσιν ἐξ ἐναντίας ἐν
τούτῳ σφοδροῦ προσπεσόντος κακῶς ἀπήλλαξαν· τά 4
τε γὰρ οἰκοδομήματα ἐπεφλέχθη, καὶ ἄνθρωποι συχ-
νοὶ τοῖς τε λίθοις καὶ τοῖς βέλεσι, μηδὲ προϊδέσθαι
τι ὑπὸ τοῦ καπνοῦ δυνηθέντες, ἐξώλοντο. ὡς οὖν
τοῦτό τε αὐτοῖς συνεβεβήκει καὶ ἡ γῆ ἐπορθεῖτο τοῦ
τε τείχους τι ἐξ ὑπονόμων ἔπιπτεν, ἐστασίασαν, καὶ 5
πρότερος μὲν ὁ Φλάκκος ἐπ' ἀδείᾳ αὐτοῦ τε καὶ τῶν
συνόντων οἱ πρὸς τὸν Καίσαρα διεκηρυκεύσατο,
ἔπειτα δὲ οὗτος μέν, οὐ γὰρ ἠθέλησε τὰ ὅπλα παρα-
δοῦναι, διήμαρτεν αὐτῆς, οἱ δὲ ἄλλοι οἱ ἐπιχώριοι
μετὰ τοῦτο καὶ ἐπρεσβεύσαντο καὶ συνέβησαν ἐφ'
οἷς ἐκελεύοντο.

ἐκείνης δὲ δὴ τῆς πόλεως ἁλούσης οὐκέτ' οὐδὲ 35
οἱ ἄλλοι ἠτρέμιζον, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν αὐτοὶ πρὸς τὸν
Καίσαρα πρεσβευσάμενοι μεθίσταντο, πολλοὶ δὲ καὶ
ἐπιόντα αὐτὸν τούς τε ὑποστρατήγους αὐτοῦ ἐδέχοντο,
ὥστε τὸν Πομπήιον ἀπορήσαντα ὅ,τι χρὴ πρᾶξαι, 2
τὸ μὲν πρῶτον ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς χώρας μεθιστάμενον
πλανᾶσθαι, ἔπειτα δὲ φοβηθέντα μὴ καὶ ἐξ αὐτοῦ
τούτου καὶ οἱ λοιποὶ αὐτὸν ἐγκαταλίπωσι, διακινδυ-
νεῦσαι ἐθελῆσαι, καίτοι τοῦ δαιμονίου τὴν ἧτταν
ἐναργέστατα αὐτῷ προσημήναντος. οἵ μὲν γὰρ ἱδρῶ- 3
τες τῶν ἀγαλμάτων καὶ αἱ ἠχαὶ τῶν στρατοπέδων,
τά τε ζῷα ἃ πολλὰ παρὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἐγεν-
νήθη, καὶ αἱ δᾷδες αἱ πρὸς τὰς δυσμὰς ἐκ τῶν ἀνα-
τολῶν ᾄττουσαι, ταῦτα γὰρ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τότε ἅμα
πάντα συνηνέχθη, σαφὲς οὐδέν, ὁποτέροις σφῶν προ-
φαίνοιτο, διεδήλου· οἱ δὲ δὴ ἀετοὶ τῶν στρατοπέδων 4

αὐτοῦ τάς τε πτέρυγας σείσαντες καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσί τινες αὐτῶν χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες ἐκείνῳ τε τὸ κακὸν ἄντικρυς ἐνέσκηπτον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπεπέτοντο.... ἄλλη τε γὰρ τὸ δαιμόνιον ἔν τε ὀλιγωρίᾳ αὐτὸ ἐποιήσατο, καὶ ἐς πόλεμον.... πρὸς μάχην δὴ κατέστη.

36 εἶχον μὲν δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς τε πολιτικοῖς καὶ τοῖς ξενικοῖς στρατεύμασι πολλοὺς μὲν τῶν ἐπιχωρίων, πολλοὺς δὲ καὶ Μαύρων ἀμφότεροι· Βόκχος μὲν γὰρ τοὺς υἱεῖς τῷ Πομπηίῳ ἔπεμψε, Βογούας δὲ αὐτὸς τῷ Καίσαρι συνεστράτευσεν· ὁ δὲ ἀγὼν οὐχ ὡς τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὡς αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο. 2 οἵ τε γὰρ Καισάρειοι στρατιῶται τῷ τε πλήθει καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ καὶ παρὰ πάντα τῇ αὐτοῦ ἐκείνου παρουσίᾳ θαρσοῦντες ἀπαλλαγῆναί ποτε τοῦ τε πολέμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κακῶν ἐσπούδαζον, καὶ οἱ Πομπηίειοι τούτοις μὲν ἐλαττούμενοι, τῇ δ' ἀπογνώσει τῆς σωτηρίας, ἂν μὴ κρατήσωσιν, ἐρρωμένοι προεθυ- 3 μοῦντο· οἷα γὰρ μετά τε τοῦ Ἀφρανίου καὶ μετὰ τοῦ Οὐάρρωνος οἱ πλείους αὐτῶν καὶ ἁλόντες καὶ σωθέντες, καὶ μετὰ τοῦτο τῷ τε Λογγίνῳ ἀποδοθέντες καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποστάντες, οὔτε τινὰ ἐλπίδα συγγνώμης ἡττηθέντες εἶχον, κἀκ τούτου πρὸς ἀπόνοιαν, ὡς καὶ θαρσῆσαι τότε ἢ πάντως γε ἀπολέσθαι 4 δεόμενοι, προήχθησαν. συμμίξαντες οὖν ἐμάχοντο· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ αἰδῶ τινα ἀλλήλων εἶχον ἔτι, τοσαυτάκις ἀντιπεπολεμηκότες, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ παραι- 37 νέσεώς τινος δεόμενοι. κἀν τούτῳ τὰ μὲν συμμαχικὰ ταχέως ἑκατέρωθεν ἐτράπη καὶ ἔφυγεν, αὐτοὶ δὲ ἐκεῖνοι συσταδὸν ἀντικόπτοντες ἀλλήλους ἐπὶ πλεῖστον ἠγωνίσαντο. οὐδὲ γὰρ ἐνέδωκεν αὐτῶν οὐδείς, ἀλλ' ἐν χώρᾳ μένοντες ἔσφαζον, ἔθνησκον, ὡς καὶ

αὐτὸς ἕκαστος ἢ τῆς νίκης ἢ τῆς ἥττης καὶ τοῖς ἄλλοις
ἅπασιν αἴτιος ἐσόμενος. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἔμελεν 2
αὐτοῖς ὁρᾶν ὅπως οἱ σύμμαχοί σφων ἐμάχοντο, ἀλλ'
ὡς καὶ μόνοι κινδυνεύοντες προεθυμοῦντο. καὶ οὔτε
ἐπαιώνιζέ τις αὐτῶν οὔτε ἔστενεν, ἀλλὰ τοσοῦτο
μόνον ἑκάτεροι βοῶντες, "παῖσον, ἀπόκτεινον," πολὺ
τῷ ἔργῳ τὰς γλώσσας σφῶν ἔφθανον. ὁρῶντες οὖν 3
ταῦτα ἀπό τε ἵππων καὶ ἀπὸ μετεώρων τινῶν χωρίων
ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Πομπήιος οὐκ εἶχον οὔθ' ὅπως
.... ἀπογνῶσιν, ἀλλ' ἀμφίβολοι ταῖς γνώμαις γιγνό-
μενοι δι' ἴσου καὶ τῷ δέει καὶ τῷ θάρσει ἐκακοπάθουν.
ἀντιπάλου γὰρ τῆς μάχης οὔσης ταῖς τε ὄψεσι δεινῶς 4
ἔκαμνον, ἐπιθυμοῦντές τι ἰδεῖν πλεονέκτημα καὶ
ὀκνοῦντές τι ἰδεῖν ἐλάττωμα, καὶ ταῖς ψυχαῖς εὐχό-
μενοί τέ τι ἅμα καὶ ἀπευχόμενοι καὶ ῥωννύμενοι καὶ
φοβούμενοι. οὔκουν οὐδ' ἠδυνήθησαν ἐπὶ πολὺ καρ-
τερῆσαι, ἀλλὰ καταπηδήσαντες ἀπὸ τῶν ἵππων συμ-
μετέσχον αὐτῆς. οὕτω που τῷ τοῦ σώματος καὶ πόνῳ 5
καὶ κινδύνῳ μᾶλλον ἢ τῇ τῆς ψυχῆς συντάσει συνεῖ-
ναι εἵλοντο, ῥοπήν τινα τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις
ἑκάτερος τῇ τῆς μάχης κοινωνίᾳ παρέξειν ἐλπίσαντες·
ἢ εἴγε ἐκείνης ἁμάρτοιεν, συντελευτῆσαί γε αὐτοῖς
ἠθέλησαν.

καὶ οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο· τοῖς δὲ δὴ στρα- 38
τοπέδοις πλεονεξία μὲν οὐδεμία οὐδετέροις ἐκ τούτου
ἐγένετο, μακρῷ δὲ δὴ πλείων, ὡς ἐκείνους συγκινδυ-
νεύοντάς σφισιν εἶδον, τοῦ τε σφετέρου θανάτου κατα-
φρόνησις καὶ τοῦ τῶν ἐναντίων ὀλέθρου ἔφεσις ἀμφο-
τέροις ὁμοίως ἐνέπεσε. καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἔφυγον τότε 2
γε οὐδέτεροι, ἀλλ' ἰσοπαλεῖς ταῖς γνώμαις ὄντες ἰσοκρα-
τεῖς καὶ τοῖς σώμασιν ἐγίγνοντο· κἂν πάντες ἀπέθα-
νον ἢ καὶ ὑπὸ τῆς νυκτὸς ἀγχώμαλοι διεκρίθησαν,

εἰ μὴ ὅ τε Βογούας ἔξωθέν που τῶν συνεστηκότων
ὢν ἐπὶ τὸ τοῦ Πομπηίου στρατόπεδον ὥρμησε, καὶ
ὁ Λαβιῆνος ὡς τοῦτο εἶδε, τήν τε τάξιν ἐξέλιπε καὶ
3 πρὸς ἐκεῖνον ἐτράπετο. φεύγειν γὰρ αὐτὸν οἱ Πομ-
πηίειοι νομίσαντες ἠθύμησαν. καὶ ἔμαθον μέν που τὸ
ἀληθὲς ὕστερον, οὐ μέντοι καὶ ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς ἔτ᾽
ἠδυνήθησαν, ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἐς τὴν πόλιν οἱ δὲ ἐς τὸ τά-
φρευμα ἀποφυγόντες οὗτοί τε τοὺς προσμίξαντάς σφι-
σιν ἰσχυρῶς ἀπεμαχέσαντο, καὶ οὐ πρότερόν γε ἔπεσον
4 πρὶν ἀμφίβολοι γενέσθαι, καὶ ἐκεῖνοι τὸ τεῖχος ἐπὶ
πολὺ διέσωσαν, ὥστε μὴ πρότερον αὐτὸ ἁλῶναι πρὶν
πάντας σφᾶς ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς ἀπολέσθαι. τοσοῦτο
δ᾽ οὖν τὸ σύνολον τῶν Ῥωμαίων πάθος ἑκατέρωθεν
ἐγένετο ὥστ᾽ ἀπορήσαντας ὅπως τὴν πόλιν, μὴ καὶ
νυκτὸς ἐκδρῶσί τινες, ἀποτειχίσωσιν, αὐτὰ τὰ σώματα
τῶν νεκρῶν αὐτῇ περινῆσαι.

39 κρατήσας δὲ οὕτως ὁ Καῖσαρ καὶ τὴν Κόρδουβαν
εὐθὺς ἔλαβεν· ὅ τε γὰρ Σέξτος οἱ προεξεχώρησε,
καὶ οἱ ἐπιχώριοι, καίτοι τῶν δούλων ἀνθισταμένων
σφίσιν ἐπειδήπερ ἠλευθέρωντο, προσεχώρησαν αὐτῷ.
2 καὶ ὃς τοὺς μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντας ἀπέσφαξε, τοὺς
δὲ λοιποὺς ἐξηργυρίσατο. τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο καὶ τοὺς
τὴν Ἵσπαλιν ἔχοντας ἔδρασεν, οἳ τὸ μὲν πρῶτον ὡς
καὶ ἑκούσιοι φρουρὰν παρ᾽ αὐτοῦ ἐσεδέξαντο, ἔπειτα
3 δὲ διαφθείραντες τοὺς ἐλθόντας ἐπολέμησαν. ἐπε-
στράτευσέ τε οὖν ἐπ᾽ αὐτούς, καὶ ἀμελέστερον δῆθεν
προσεδρεύων ἐλπίδα σφίσιν ὡς καὶ διαφυγεῖν δυνη-
σομένοις παρέσχε. κἀκ τούτου περιορῶν δὴ τοὺς ἐκ
τοῦ τείχους ἐξιόντας ἐκείνους τε ἐλόχιζε καὶ ἀπώλλυε,
καὶ τὴν πόλιν οὕτως ἀνδρῶν κατὰ βραχὺ ἐρημωθεῖ-
4 σαν εἷλε. καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὴν Μοῦνδαν καὶ τἆλλα,
τὰ μὲν ἀκούσια σὺν πολλῷ φόνῳ, τὰ δὲ καὶ ἐθελού-

σια παρέλαβε καὶ ἠργυρολόγησεν, ὥστε μηδὲ τῶν τοῦ Ἡρακλέους ἀναθημάτων τῶν ἐν τοῖς Γαδείροις ἀνακειμένων φείσασθαι, χώρας τέ τινων ἀπετέμετο, καὶ ἑτέροις τὸν φόρον προσεπηύξησε. ταῦτα μὲν τοὺς ἀντιπολεμήσαντάς οἱ ἔδρασε, τοῖς δὲ εὔνοιάν τινα αὐτοῦ σχοῦσιν ἔδωκε μὲν καὶ χωρία καὶ ἀτέλειαν, πολιτείαν τέ τισι, καὶ ἄλλοις ἀποίκοις τῶν Ῥωμαίων νομίζεσθαι, οὐ μὴν καὶ προῖκα αὐτὰ ἐχαρίσατο.

Καῖσαρ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττε, Πομπήιος δὲ δια- 40
φυγών πως ἐν τῇ τροπῇ ἦλθε μὲν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
ὡς καὶ τῷ ναυτικῷ τῷ ἐν τῇ Καρτηίᾳ ὁρμοῦντι χρη-
σόμενος, εὑρὼν δὲ αὐτοὺς πρὸς τὸν κρατοῦντα ἀπο-
κεκλικότας ἐπέβη μὲν πλοίου τινός, προσδοκήσας
ἐπ' αὐτοῦ διαδράσεσθαι, πληγεὶς δὲ ἐν τούτῳ καὶ 2
ἀθυμήσας τῇ τε γῇ αὖθις προσέσχε, κἀνταῦθα συν-
ελθόντας τινὰς παραλαβὼν πρὸς τὴν μεσόγειαν
ὥρμησε. καὶ αὐτός τε Καισεννίῳ Λέντωνι περιπεσὼν
ἡττήθη, καὶ ἐς ὕλην τινὰ καταφυγὼν ἐφθάρη· καὶ
ὁ Δίδιος ἀγνοῶν τε τοῦτο, καὶ πλανώμενος ὡς καὶ
συμμίξων που αὐτῷ συνέτυχεν ἑτέροις τισὶ καὶ
ἀπώλετο.

εἵλετο δ' ἂν καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκεῖ που πρός τε τῶν 41
ἔτι ἀνθεστηκότων καὶ ἐν τῇ τοῦ πολέμου δόξῃ πεπτω-
κέναι μᾶλλον ἢ ὅπερ οὐκ ἐς μακρὰν ἔπαθεν, ἔν τε
τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ πρὸς τῶν φιλτάτων
σφαγῆναι. τοῦτον γὰρ τὸν πόλεμον τελευταῖον κα- 2
τώρθωσε καὶ ταύτην τὴν νίκην ἐσχάτην ἀνείλετο,
καίπερ οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ καὶ τῶν ἄλλων τῶν μεγίστων
καταπράξειν ἐλπίσας διά τε τἆλλα, καὶ οὐχ ἥκιστα
ὅτι βλαστός τις ἐκ φοίνικος ἐν τῷ τῆς μάχης χωρίῳ
ὄντος εὐθὺς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἐξέφυ. καὶ οὐ λέγω μὲν 3
ὅτι οὐκ ἔφερέ ποι τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ γε ἔτι,

ἀλλὰ τῷ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ἐγγόνῳ τῷ Ὀκταουίῳ·
συνεστρατεύετό τε γὰρ αὐτῷ, καὶ ἐκ τῶν πόνων τῶν
τε κινδύνων αὐτοῦ ἐκλάμψειν ἔμελλεν. ἀγνοῶν δ'
οὖν τοῦτο, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ ἔτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἐλ-
πίζων, οὐδὲν μέτριον ἔπραττεν, ἀλλ' ὡς καὶ ἀθάνα-
42 τος ὢν ὑπερεφρόνησε. τά τε γὰρ ἐπινίκια, καίτοι
μηδενὸς ἀλλοτρίου κρατήσας, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτο
πλῆθος πολιτῶν ἀπολέσας, οὐ μόνον αὐτὸς ἔπεμψε,
πάντα τὸν δῆμον ἐν αὐτοῖς ὡς καὶ ἐπὶ κοινοῖς τισιν
ἀγαθοῖς αὖθις ἑστιάσας, ἀλλὰ καὶ τῷ Φαβίῳ τῷ τε
Κυΐντῳ, καίτοι ὑποστρατηγήσασιν αὐτῷ καὶ μηδὲν
2 ἰδίᾳ κατορθώσασι, διεορτάσαι ἐπέτρεψε. καὶ ἦν μέν
που γέλως ἐπί τε τούτῳ, καὶ ὅτι καὶ ξυλίναις ἀλλ'
οὐκ ἐλεφαντίναις ἔργων τέ τινων εἰκόσιν ἄλλοις τε
τοιούτοις πομπείοις ἐχρήσαντο· οὐ μὴν ἀλλ' ἐμφανέ-
στατα τριττά τε νικητήρια καὶ τριτταὶ πομπαὶ τῶν
Ῥωμαίων ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐποιήθησαν, καὶ προσέτι
3 καὶ ἱερομηνίαι ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας ἤχθησαν. τά
τε παρίλια ἱπποδρομίᾳ ἀθανάτῳ, οὔτι γε καὶ διὰ
τὴν πόλιν, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἔκτιστο, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ
Καίσαρος νίκην, ὅτι ἡ ἀγγελία αὐτῆς τῇ προτεραίᾳ
πρὸς ἑσπέραν ἀφίκετο, ἐτιμήθη.

43 τοῦτο μὲν δὴ τῇ Ῥώμῃ ἔδωκεν, αὐτὸς δὲ τήν τε
στολὴν τὴν ἐπινίκιον ἐν πάσαις ταῖς πανηγύρεσι
κατὰ δόγμα ἐνεδύετο, καὶ τῷ στεφάνῳ τῷ δαφνίνῳ
ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ὁμοίως ἐκοσμεῖτο. καὶ πρόφασιν
μὲν ἐποιεῖτο τούτου ὅτι ἀναφαλαντίας ἦν, παρεῖχε
δὲ καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐκείνου λόγον τινά, καὶ ὅτι τότε
2 ἔτι, καίπερ παρηβηκώς, ἐς κάλλος ἤσκει· τῇ τε γὰρ
ἐσθῆτι χαυνοτέρᾳ ἐν πᾶσιν ἐνηβρύνετο, καὶ τῇ ὑπο-
δέσει καὶ μετὰ ταῦτα ἐνίοτε καὶ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθρο-
χρόῳ κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν τῇ Ἄλβῃ ποτὲ

γενομένους, ὡς καὶ προσήκων σφίσι διὰ τὸν Ἴουλον, ἐχρῆτο. τό τε ὅλον τῇ τε Ἀφροδίτῃ πᾶς ἀνέκειτο, 3
καὶ πείθειν πάντας ἤθελεν ὅτι καὶ ἄνθος τι ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἔχοι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ γλύμμα αὐτῆς ἔνοπλον ἐφόρει, καὶ σύνθημα αὐτὴν ἐν τοῖς πλείστοις καὶ μεγίστοις κινδύνοις ἐποιεῖτο. τὸ δ' οὖν χαῦνον 4
τοῦ ζώματος αὐτοῦ ὁ μὲν Σύλλας ὑπετόπησεν, ὥστε καὶ ἀποκτεῖναι αὐτὸν ἐθελῆσαι, τοῖς τε ἐξαιτησαμένοις εἰπεῖν ὅτι ἐγὼ μὲν χαριοῦμαι τοῦτον ὑμῖν, ὑμεῖς μέντοι καὶ πάνυ τοῦτον τὸν κακῶς ζωννύμενον φυλάττεσθε· ὁ δὲ δὴ Κικέρων οὐ συνενόησεν, ἀλλὰ 5
καὶ σφαλεὶς ἔφη ὅτι οὐκ ἄν ποτε προσεδόκησα τὸν κακῶς οὕτω ζωννύμενον Πομπηίου κρατήσειν.

τοῦτο μὲν οὖν ἐν ἐκβολῇ τοῦ λόγου, ὥστε μηδένα μηδὲν τῶν περὶ τοῦ Καίσαρος λεγομένων ἀγνοῆσαι, ἔγραψα· ἐπὶ δὲ δὴ τῇ νίκῃ ἐκεῖνά τε ὅσα εἶπον ἡ 44
γερουσία ἔγνω, καὶ προσέτι αὐτόν τε ἐλευθερωτὴν καὶ ἐκάλουν καὶ ἐς τὰ γραμματεῖα ἀνέγραφον, καὶ νεὼν ἐλευθερίας δημοσίᾳ ἐψηφίσαντο. τό τε τοῦ 2
αὐτοκράτορος ὄνομα οὐ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτι μόνον, ὥσπερ ἄλλοι τε καὶ ἐκεῖνος πολλάκις ἐκ τῶν πολέμων ἐπεκλήθησαν, οὐδ' ὡς οἵ τινα αὐτοτελῆ ἡγεμονίαν ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἐξουσίαν λαβόντες ὠνομάζοντο, ἀλλὰ καθάπαξ τοῦτο δὴ τὸ καὶ νῦν τοῖς τὸ κράτος ἀεὶ ἔχουσι διδόμενον ἐκείνῳ τότε πρώτῳ τε καὶ πρῶτον, ὥσπερ τι κύριον, προσέθεσαν. καὶ 3
τοσαύτῃ γε ὑπερβολῇ κολακείας ἐχρήσαντο ὥστε καὶ τοὺς παῖδας τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ οὕτω καλεῖσθαι ψηφίσασθαι, μήτε τέκνον τι αὐτοῦ ἔχοντος καὶ γέροντος ἤδη ὄντος. ὅθενπερ καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορας ἡ ἐπίκλησις αὕτη, ὥσπερ τις ἰδία τῆς ἀρχῆς αὐτῶν οὖσα καθάπερ καὶ ἡ τοῦ Καί-

4 σαρος, ἀφίκετο. οὐ μέντοι καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐκ τούτου
κατελύθη, ἀλλ᾽ ἔστιν ἑκάτερον· καὶ διὰ τοῦτο καὶ
δεύτερον ἐπ᾽ αὐτῶν ἐπάγεται, ὅταν νίκην τινὰ τοι-
αύτην ἀνέλωνται. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸ τοῦτο αὐτοκρά-
τορες ἅπαξ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ, ὥσπερ ταῖς ἄλλαις,
5 καὶ πρώτῃ γε χρῶνται· οἱ δ᾽ ἂν καὶ διὰ πολέμων
ἄξιόν τι αὐτῆς κατορθώσωσι, καὶ ἐκείνην τὴν ἀπὸ
τοῦ ἀρχαίου προσλαμβάνουσι, κἀκ τούτου καὶ δεύτε-
ρόν τις καὶ τρίτον πλεονάκις τε, ὁσάκις ἂν παράσχῃ
οἱ, αὐτοκράτωρ ἐπονομάζεται.
6 ταῦτά τε οὖν τότε τῷ Καίσαρι, καὶ οἰκίαν ὥστε
ἐν τῷ δημοσίῳ οἰκεῖν, ἱερομηνίαν τε ἐξαίρετον ὁσάκις
ἂν νίκη τέ τις συμβῇ καὶ θυσίαι ἐπ᾽ αὐτῇ γίγνων-
ται, καὶ μήτε συστρατεύσῃ τις μήθ᾽ ὅλως ἐπικοινω-
45 νήσῃ τῶν καταπραχθέντων, ἔδοσαν. οὐ μὴν ἀλλ᾽
ἐκεῖνα μὲν εἰ καὶ ὑπέρογκα ἔξω τε τοῦ καθεστηκότος
σφίσιν ἐδόκει εἶναι, οὔτι γε καὶ ἀδημοκράτητα ἦν·
ἕτερα δὲ δὴ τοιάδε ἐψηφίσαντο δι᾽ ὧν καὶ μόναρχον
αὐτὸν ἄντικρυς ἀπέδειξαν. τάς τε γὰρ ἀρχὰς αὐτῷ
καὶ τὰς τοῦ πλήθους ἀνέθεσαν, καὶ ὕπατον αὐτὸν
ἐπὶ δέκα ἔτη, ὥσπερ καὶ δικτάτωρα πρότερον, προ-
2 εχειρίσαντο· στρατιώτας τε μόνον ἔχειν καὶ τὰ δημόσια
χρήματα μόνον διοικεῖν ἐκέλευσαν, ὥστε μηδενὶ ἄλλῳ
μηδετέρῳ αὐτῶν, ὅτῳ μηδὲ ἐκεῖνος ἐπιτρέψειεν, ἐξεῖναι
χρῆσθαι. καὶ τότε μὲν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐλεφάντινον,
ὕστερον δὲ καὶ ἅρμα ὅλον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις μετὰ
3 τῶν θείων ἀγαλμάτων πέμπεσθαι ἔγνωσαν. ἄλλην
τέ τινα εἰκόνα ἐς τὸν τοῦ Κυρίνου ναὸν θεῷ ἀνικήτῳ
ἐπιγράψαντες, καὶ ἄλλην ἐς τὸ Καπιτώλιον παρὰ
4 τοὺς βασιλεύσαντάς ποτε ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνέθεσαν. καί
μοι θαυμάσαι τῆς συντυχίας ἐπέρχεται· ὀκτὼ γὰρ
ἅμα αὐτῶν, ἑπτὰ μὲν ἐκείνοις, ὀγδόης δὲ τῷ γε Βρούτῳ

τῷ τοὺς Ταρκυνίους καταλύσαντι, οὐσῶν παρὰ ταύτην τότε τὴν τοῦ Καίσαρος ἔστησαν, καὶ δῆτα καὶ ἐκ τούτου ὅτι μάλιστα ὁ Βροῦτος ὁ Μάρκος κινηθεὶς ἐπεβούλευσεν αὐτῷ.

ταῦτ' ἐπὶ νίκῃ, λέγω δὲ οὐ πάντα, ἀλλ' ὅσα 46
ἀξιόλογα εἶναί μοι ἔδοξεν, οὐκ ἐν μιᾷ γε ἡμέρᾳ, ἀλλ' ὥς που καὶ ἔτυχεν, ἄλλο ἄλλῃ ἐκυρώθη· καί σφων ὁ Καῖσαρ τοῖς μὲν χρῆσθαι ἤρξατο, τοῖς δὲ ἔμελλεν, εἰ καὶ τὰ μάλιστά τινα αὐτῶν παρῄκατο. τὴν δ' οὖν 2
ἀρχὴν τὴν ὕπατον παραχρῆμα μέν, καὶ πρὶν ἐς τὴν πόλιν ἐσελθεῖν, ἀνέλαβεν, οὐ μέντοι καὶ διὰ τέλους ἔσχεν, ἀλλ' ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενος ἀπεῖπέ τε αὐτὴν a. u.
καὶ τῷ Φαβίῳ τῷ Κυΐντῳ τῷ τε Τρεβωνίῳ τῷ Γαΐῳ 709
ἐνεχείρισε. καὶ ἐπειδή γε ὁ Φάβιος τῇ τελευταίᾳ τῆς ὑπατείας ἡμέρᾳ ἀπέθανεν, εὐθὺς ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον πρὸς τὰς περιλοίπους ὥρας Γάιον Κανίνιον Ῥήβιλον ἀνθείλετο. πρῶτον μὲν δὴ τότε τοῦτο παρὰ τὸ καθε- 3
στηκὸς ἐγένετο, τὸ μήτε ἐτησίαν μήτε ἐς πάντα τὸν λοιπὸν χρόνον τοῦ ἔτους τὴν ἀρχὴν ἐκείνην τὸν αὐτὸν ἔχειν, ἀλλὰ ζῶντά τινα αὐτῆς καὶ μὴ ἀναγκασθέντα μήτε ἐκ τῶν πατρίων μήτε ἐξ ἐπηγορίας τινὸς ἐκστῆναι, καὶ ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ἀντικαταστῆναι.
δεύτερον δὲ ὅτι ὁ Κανίνιος ἀπεδείχθη τε ἅμα ὕπατος 4
καὶ ὑπάτευσε καὶ ἐπαύσατο· ὅπερ καὶ ὁ Κικέρων καὶ διασκώπτων τοσαύτῃ ἔφη τὸν ὕπατον καὶ ἀνδρείᾳ καὶ φροντίδι ἐν τῇ ἀρχῇ κεχρῆσθαι ὥστε μηδὲ τὸ βραχύτατον ἐν αὐτῇ κεκοιμῆσθαι. ἐκ δ' οὖν τοῦ χρόνου 5
ἐκείνου οὐκέτι οἱ αὐτοὶ διὰ παντὸς τοῦ ἔτους, πλὴν ὀλίγων πάνυ γε, ὑπάτευσαν, ἀλλ' ὥς που καὶ ἔτυχον, οἱ μὲν ἐπὶ πλείους οἱ δὲ ἐπ' ἐλάττους, οἱ μὲν μῆνας οἱ δὲ ἡμέρας, ἐπεὶ νῦν γε οὐδεὶς οὔτε ἐπ' ἐνιαυτὸν οὔτε ἐς πλείω διμήνου χρόνου ὡς πλήθει σὺν ἑτέρῳ

6 τινὶ ἄρχει. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν διαφέρομεν ἀλλήλων, τὴν δὲ ἐξαρίθμησιν τῶν ἐτῶν οἱ κατὰ πρώτας αὐτῶν ὑπατεύοντες καρποῦνται. καὶ ἐγὼ οὖν τῶν μὲν ἄλλων τοὺς τοῖς πράγμασιν ἀναγκαίους ὀνομάσω, πρὸς δὲ δὴ τὴν τῶν ἀεὶ πραττομένων δήλωσιν τοὺς πρώτους ἄρξαντας, κἂν μηδὲν ἔργον ἐς αὐτὰ παράσχωνται.

47 περὶ μὲν οὖν τοὺς ὑπάτους ταῦθ᾽ οὕτως ἐγένετο· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι ἄρχοντες λόγῳ μὲν ὑπό τε τοῦ πλήθους καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου κατὰ τὰ πάτρια, τὴν γὰρ ἀπόδειξιν αὐτῶν ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐδέξατο, ἔργῳ δὲ ὑπ᾽ ἐκείνου κατέστησαν, καὶ ἔς γε τὰ ἔθνη ἀκληρωτὶ
2 ἐξεπέμφθησαν. ἀριθμὸν δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ὅσοιπερ καὶ πρότερον, στρατηγοὶ δὲ τεσσαρεσκαίδεκα ταμίαι τε τεσσαράκοντα ἀπεδείχθησαν. πολλοῖς γὰρ δὴ πολλὰ ὑπεσχημένος οὐκ εἶχεν ὅπως σφᾶς ἄλλως ἀμείψεται,
3 καὶ διὰ τοῦτο ταῦτ᾽ ἐποίει. καὶ προσέτι παμπληθεῖς μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων μήτ᾽ εἴ τις στρατιώτης μήτ᾽ εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγραψεν, ὥστε καὶ ἐνακοσίους τὸ κεφάλαιον αὐτῶν γενέσθαι, πολλοὺς δὲ καὶ ἐς τοὺς εὐπατρίδας τούς τε
4 ὑπατευκότας ἢ καὶ ἀρχήν τινα ἄρξαντας ἐγκατέλεξεν. εὐθυνομένους τε ἐπὶ δώροις τινὰς καὶ ἐξελεγχομένους γε ἀπέλυσεν, ὥστε καὶ αἰτίαν δωροδοκίας ἔχειν. προσσυνελάβετο γὰρ τοῦ λόγου τούτου ὅτι καὶ τοὺς χώρους τοὺς δημοσίους, οὐχ ὅτι τοὺς βεβήλους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερούς, πάντας τε ... πρατήριον, καὶ ἀπε-
5 κήρυξε τοὺς πλείονας. συχνὰ δ᾽ οὖν ὅμως καὶ ἐν ἀργυρίῳ τῇ τε πράσει τῶν χωρίων ἔστιν οἷς ἔνειμε· καὶ Λουκίῳ τινὶ Βασσίλλῳ ἡγεμονίαν μὲν ἔθνους οὐδεμίαν καίτοι στρατηγοῦντι ἐπέτρεψε, χρήματα δὲ ἀντ᾽ αὐτῆς πάμπολλα ἐχαρίσατο, ὥστε καὶ ἐπιβόητον

αὐτὸν ἔν τε τούτῳ γενέσθαι, καὶ ὅτι προπηλακισθεὶς ἐν τῇ στρατηγίᾳ ὑπ' αὐτοῦ ἀπεκαρτέρησε. ταῦτα 6 δὴ πάντα τοῖς μὲν λαμβάνουσί τι ἢ καὶ προσδοκῶσι λήψεσθαι ἀρεστὰ ἐγίγνετο, μηδὲν τοῦ κοινοῦ προτιμῶσι πρὸς τὸ ἀεὶ δι' αὐτῶν αὔξεσθαι· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι πάντες δεινῶς ἔφερον, καὶ πολλά γε ἐλογοποίουν πρός τε ἀλλήλους, καὶ ὅσοις γε ἀσφάλειά τις ἦν, παρρησιαζόμενοι, καὶ βιβλία δὲ ἀνώνυμα ἐκτιθέντες.

48 ἐν δ' οὖν τῷ ἔτει ἐκείνῳ ἐκεῖνά τε ἐπράχθη, καὶ ἐπὶ τῆς διοικήσεως δύο τῶν πολιανομούντων, ἐπειδὴ ταμίας οὐδεὶς προεκεχειροτόνητο, ἐγένοντο. ὥσπερ γάρ ποτε πρότερον, καὶ τότε ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τῇ τοῦ Καίσαρος οἱ πολιανόμοι πάντα τὰ ἐν τῷ ἄστει πράγματα μετὰ τοῦ Λεπίδου ἱππαρχοῦντος ἔσχον· καὶ 2 αἰτιαθέντες γε ὅτι καὶ ῥαβδούχοις καὶ τῇ ἐσθῆτι τῷ τε δίφρῳ τοῖς ἀρχικοῖς, ὥσπερ καὶ ὁ ἵππαρχος, ἐκέχρηντο, ἀφείθησαν, νόμον τινὰ προβαλλόμενοι δι' οὗ πᾶσι τοῖς παρὰ δικτάτωρος ἀρχήν τινα λαβοῦσι χρῆσθαι αὐτοῖς ἐδίδοτο. τὸ δ' οὖν κατὰ τὴν διοί- 3 κησιν, ἐξ ἐκείνου δι' ἅπερ εἶπον παρατραπέν, οὐκέτι τοῖς ταμίαις ἀεὶ ἐπετράπη, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῖς ἐστρατηγηκόσι προσετάχθη. τούς τε οὖν θησαυροὺς τοὺς δημοσίους δύο τότε τῶν πολιανομούντων διῴκησαν, καὶ τὰ Ἀπολλώνεια ὁ ἕτερος αὐτῶν τῇ τοῦ Καίσαρος παρασκευῇ ἐπετέλεσε. καὶ οἱ ἀγορανόμοι 4 οἱ ἐκ τοῦ πλήθους τὰ Μεγαλήσια κατὰ δόγμα ἐποίησαν. πολίαρχός τέ τις ἐν ταῖς ἀνοχαῖς καταστὰς ἕτερον αὐτὸς τῆς ὑστεραίας ἀνθείλετο, καὶ ἐκεῖνος ἄλλον· ὃ μήτε πρότερον μήθ' ὕστερόν ποτε ἐγένετο.

49 ταῦτα μὲν τότε ἐπράχθη· τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει, ἐν ᾧ ὁ Καῖσαρ ἐδικτατώρευσέ τε ἅμα τὸ πέμπτον, a. u. 710 ἵππαρχον τὸν Λέπιδον προσλαβών, καὶ ὑπάτευσε τὸ

πέμπτον, συνάρχοντα τὸν Ἀντώνιον προσελόμενος,
στρατηγοί τε ἑκκαίδεκα ἦρξαν, καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ
πολλὰ ἔτη ... καὶ τὸ βῆμα ἐν μέσῳ που πρότερον τῆς
ἀγορᾶς ὂν ἐς τὸν νῦν τόπον ἀνεχωρίσθη, καὶ αὐτῷ
2 ἡ τοῦ Σύλλου τοῦ τε Πομπηίου εἰκὼν ἀπεδόθη. καὶ
ἐπί τε τούτῳ εὔκλειαν ὁ Καῖσαρ ἔσχε, καὶ ὅτι τῷ
Ἀντωνίῳ καὶ τῆς δόξης τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐπ᾽ αὐτῷ
ἐπιγραφῆς παρεχώρησε. θέατρόν τέ τι κατὰ τὸν
Πομπήιον οἰκοδομῆσαι ἐθελήσας προκατεβάλετο μέν,
οὐκ ἐξετέλεσε δέ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ Αὔγουστος μετὰ
ταῦτα ἐκποιήσας ἀπὸ Μάρκου Μαρκέλλου τοῦ ἀδελφι-
3 δοῦ ἐπωνόμασε· τὰς δὲ οἰκίας τούς τε ναοὺς τοὺς ἐν τῷ
χωρίῳ ἐκείνῳ ὄντας ὁ Καῖσαρ καθελὼν αἰτίαν ἔλαβεν,
ὅτι τε τὰ ἀγάλματα, ξύλινα πλὴν ὀλίγων ὄντα, κατέ-
καυσε, καὶ θησαυροὺς χρημάτων συχνοὺς εὑρὼν
πάντας αὐτὸς ἐσφετερίσατο.

50 ταῦτά τε ἐποίει καὶ νόμους ἐσέφερε τό τε πωμή-
ριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε. καὶ ἐν μὲν τούτοις ἄλλοις
τέ τισιν ὅμοια τῷ Σύλλᾳ πρᾶξαι ἔδοξεν· ἐκ δὲ τοῦ
τοῖς τε περιλειφθεῖσι τῶν ἀντιπολεμησάντων οἵ τάς
τε αἰτίας ἀφεῖναι καὶ ἄδειαν ἐπί τε τῇ ἴσῃ καὶ ἐπὶ
2 τῇ ὁμοίᾳ δοῦναι, καὶ ἐκείνων τε τὰς ἀρχὰς προαγα-
γεῖν καὶ ταῖς γυναιξὶ τῶν ἀπολωλότων τὰς προῖκας
ἀποδοῦναι, τοῖς τε παισὶν αὐτῶν μέρη τῶν οὐσιῶν
χαρίσασθαι, τήν τε τοῦ Σύλλου μιαιφονίαν μεγάλως
ἤλεγξε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπ᾽ ἀνδρείᾳ μόνον ἀλλὰ καὶ
ἐπὶ χρηστότητι ἰσχυρῶς εὐδοκίμησε, καίτοι χαλεπὸν
ὂν ὡς πλήθει τὸν αὐτὸν καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ
3 διαπρέψαι. τούτοις τε οὖν ἐσεμνύνετο, καὶ ὅτι καὶ
τὴν Καρχηδόνα τήν τε Κόρινθον ἀνέστησε. πολλὰς
μὲν γὰρ καὶ ἄλλας ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἔξω πόλεις τὰς
μὲν ἀνῳκοδόμησε, τὰς δὲ καὶ ἐκ καινῆς κατεστήσατο·

ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ ἄλλοις τισὶν ἐπέπρακτο, τὴν δὲ 4
δὴ Κόρινθον τήν τε Καρχηδόνα, πόλεις ἀρχαίας λαμ-
πρὰς ἐπισήμους ἀπολωλυίας, ἧ μὲν ἀποικίας Ῥωμαίων
ἐνόμισεν, ἀπῴκισεν, ἧ δὲ τοῖς ἀρχαίοις ὀνόμασιν
ἐτίμησεν, ἀπέδωκε τῇ μνήμῃ τῶν ἐνοικησάντων ποτὲ 5
αὐτάς, μηδὲν διὰ τὴν ἐκείνων ἔχθραν τοῖς μηδέν
σφας ἀδικήσασι μνησικακήσας.

καὶ αἱ μέν, ὥσπερ ἅμα πρότερον καθῃρέθησαν,
οὕτω καὶ τότε ἅμα ἀνεβιώσκοντο καὶ ἔμελλον καὶ
αὖθις ἀνθήσειν· πράττοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ἐπιθυ- 51
μία τε πᾶσι τοῖς Ῥωμαίοις ὁμοίως ἐσῆλθε τιμωρῆσαι
τῷ τε Κράσσῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ φθαρεῖσι, καὶ
ἐλπὶς τότε, εἴπερ ποτέ, τοὺς Πάρθους καταστρέψα-
σθαι. τόν τε οὖν πόλεμον τῷ Καίσαρι ὁμοθυμαδὸν
ἐψηφίσαντο, καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ πολλὴν ἐποι-
οῦντο. τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ ὅπως ἐκεῖνός τε πλείοσιν 2
ὑπηρέταις χρῆσθαι ἔχῃ, καὶ ἡ πόλις μήτ' ἄνευ ἀρχόν-
των ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ γένηται μήτ' αὖ καθ'
ἑαυτὴν αἱρουμένη τινὰς στασιάσῃ, διενοοῦντο μὲν
καὶ ἐς τρία ἔτη αὐτοὺς προκαταστῆσαι, τοσούτου γὰρ
χρόνου πρὸς τὴν στρατείαν χρῄζειν ἐδόκουν, οὐ μέν-
τοι καὶ πάντας προαπέδειξαν. ᾑρεῖτο γὰρ τῷ μὲν 3
λόγῳ τοὺς ἡμίσεις ὁ Καῖσαρ, ἐν νόμῳ τινὶ τοῦτο
ποιησάμενος, ἔργῳ δὲ πάντας. καὶ ἐς μὲν τὸ πρῶτον
ἔτος ταμίαι τεσσαράκοντα προεχειρίσθησαν ὥσπερ
καὶ πρότερον, καὶ ἀγορανόμοι τότε πρῶτον δύο μὲν
καὶ ἐξ εὐπατριδῶν, τέσσαρες δὲ ἐκ τοῦ πλήθους, ὧν
οἱ δύο τὴν ἀπὸ τῆς Δήμητρος ἐπίκλησιν φέρουσιν,
ὅπερ που καὶ ἐς τόδε ἐξ ἐκείνου καταδειχθὲν ἐμμε-
μένηκε. στρατηγοὶ δὲ ἀπεδείχθησαν μὲν ἑκκαίδεκα· 4
ἀλλ' οὐ τοῦτο γράφω, καὶ γὰρ πρόσθεν ἐγεγόνεσαν,
ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ Πούπλιος ὁ Οὐεντίδιος ἐν αὐτοῖς

ᾑρέθη. οὗτος γὰρ τὸ μὲν ἀρχαῖον ἐκ τοῦ Πικήνου,
ὥσπερ εἴρηταί μοι, ἦν, ἀντιπολεμήσας δὲ Ῥωμαίοις
5 ὅτε οἱ σύμμαχοί σφισιν ἐπολεμώθησαν, ἥλω τε ὑπὸ
τοῦ Πομπηίου τοῦ Στράβωνος καὶ ἐν τοῖς νικητη-
ρίοις αὐτοῦ δεδεμένος ἐπόμπευσε, καὶ μετὰ τοῦτο
ἀφεθεὶς ἔς τε τὸ συνέδριον χρόνῳ ὕστερον ἐνεγράφη
καὶ στρατηγὸς τότε ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπεδείχθη,
καὶ ἐς τοσοῦτόν γε προϊὼν ἐπηυξήθη ὥστε καὶ τοὺς
6 Πάρθους νικῆσαι καὶ ἐπινίκια αὐτῶν πέμψαι. οἱ
μὲν οὖν τῷ πρώτῳ μετ' ἐκεῖνο ἔτει ἄρξοντες πάντες
προκατέστησαν, ἐς δὲ δὴ τὸ δεύτερον οἵ τε ὕπατοι
καὶ οἱ δήμαρχοι μόνοι· τοσοῦτον ἐδέησε καὶ ἐς τὸ
7 τρίτον τινὰ ἀποδειχθῆναι. καὶ ἔμελλε καὶ αὐτὸς
δικτάτωρ ἐν ἀμφοτέροις αὐτοῖς ἄρξειν, τούς τε ἱπ-
παρχήσοντας ἄλλον τέ τινα καὶ τὸν Ὀκταούιον, καί-
8 περ μειράκιον ἔτι καὶ τότε ὄντα, προεχειρίσατο. ἔς
τε τὸ παρόν, ἐν ᾧ ταῦτ' ἐγίγνετο, ὕπατόν τε ἀνθ'
ἑαυτοῦ τὸν Δολοβέλλαν ἀντικατέστησε, καίτοι τοῦ
Ἀντωνίου πάντα τὸν ἐνιαυτὸν μέλλοντος ἄρξειν· καὶ
τῷ Λεπίδῳ τήν τε Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα καὶ
τὴν Ἰβηρίαν τὴν πλησιόχωρον προστάξας, δύο ἀντ'
αὐτῶν ἑτέρους, ἰδίᾳ γε ἑκάτερον, ἱππαρχῆσαι ἐποίησε.
9 πολλοῖς γὰρ εὐεργεσίας ὀφείλων διά τε τῶν τοιούτων
αὐτὰς καὶ διὰ τῶν ἱερωσυνῶν ἀπεδίδου, ἔς τε τοὺς
πεντεκαίδεκα ἕνα καὶ ἐς τοὺς ἑπτὰ αὖ καλουμένους
τρεῖς ἑτέρους προσαποδείξας.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΔ.

Ὁ μὲν οὖν Καῖσαρ ταῦθ᾽ οὕτως ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους στρατεύσων ἔπραξεν, οἶστρος δέ τισιν ἀλιτηριώδης φθόνῳ τε τοῦ προήκοντος καὶ μίσει τοῦ προτετιμημένου σφῶν προσπεσὼν ἐκεῖνόν τε ἀνόμως ἀπέκτεινε, καινὸν ἀνοσίου δόξης ὄνομα προσλαβών, καὶ τὰ ψηφισθέντα διεσκέδασε, στάσεις τε αὖθις ἐξ 2
ὁμονοίας καὶ πολέμους ἐμφυλίους τοῖς Ῥωμαίοις παρεσκεύασεν· ἔλεγον μὲν γὰρ καθαιρέται τε τοῦ Καίσαρος καὶ ἐλευθερωταὶ τοῦ δήμου γεγονέναι, τὸ δὲ ἀληθὲς ἐκείνῳ τε ἀσεβῶς ἐπεβούλευσαν καὶ τὴν πόλιν ὀρθῶς ἤδη πολιτευομένην ἐστασίασαν. δημο- 2
κρατία γὰρ ὄνομα μὲν εὔσχημον ἔχει καί τινα καὶ ἰσομοιρίαν πᾶσιν ἐκ τῆς ἰσονομίας φέρειν δοκεῖ, ἐν δὲ δὴ τοῖς ἔργοις ἐλέγχεται μηδὲν ὁμολογοῦσα τῷ προσρήματι· καὶ τοὐναντίον ἡ μοναρχία δυσχερὲς μὲν ἀκοῦσαι, χρησιμώτατον δὲ ἐμπολιτεύσασθαι ἐστι. ῥᾷόν τε γὰρ ἕνα τινὰ χρηστὸν ἢ πολλοὺς εὑρεῖν· ἄν τε καὶ τοῦτο χαλεπόν τισιν 2
εἶναι δοκῇ, πᾶσα ἀνάγκη ἐκεῖνό γε ἀδύνατον ὁμολογηθῆναι εἶναι· οὐ γὰρ προσήκει τοῖς πολλοῖς ἀρετὴν κτᾶσθαι. εἰ δ᾽ οὖν καὶ φαῦλός τις αὐταρχήσειεν, ἀλλὰ τοῦ γε πλήθους τῶν ὁμοίων αἱρετώτερός ἐστιν, ὥσπερ που καὶ τὰ ἔργα τά τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ τῶν βαρβάρων, τῶν τε Ῥωμαίων αὐτῶν, τεκμηριοῖ.

3 τά τε γὰρ ἀμείνω πολὺ μείζω καὶ πλείω καὶ πόλεσι καὶ
ἰδιώταις ἐκ βασιλέων ἢ δήμων ἀεί ποτε ἐγένετο, καὶ τὰ
χείρω δυσχερέστερα ἐν ταῖς μοναρχίαις ἢ ταῖς ὀχλο-
κρατίαις συμβαίνει. εἰ γάρ που καὶ δημοκρατία τις
ἤνθησεν, ἀλλ' ἔν γε βραχεῖ χρόνῳ ἤκμασε, μέχρις οὗ
μήτε μέγεθος μήτε ἰσχὺν ἔσχον, ὥστε ἢ ὕβρεις σφίσιν
4 ἐξ εὐπραγίας ἢ φθόνους ἐκ φιλοτιμίας ἐγγενέσθαι. πό-
λιν δὲ αὐτὴν τηλικαύτην οὖσαν καὶ τοῦ τε καλλίστου
τοῦ τε πλείστου τῆς ἐμφανοῦς οἰκουμένης ἄρχουσαν,
καὶ πολλὰ μὲν ἀνθρώπων ἤθη καὶ διάφορα κεκτη-
μένην, πολλοὺς δὲ καὶ μεγάλους πλούτους ἔχουσαν,
ταῖς τε πράξεσι καὶ ταῖς τύχαις παντοδαπαῖς καὶ
ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ χρωμένην, ἀδύνατον μὲν ἐν δημο-
κρατίᾳ σωφρονῆσαι, ἀδυνατώτερον δὲ μὴ σωφρονοῦ-
5 σαν ὁμονοῆσαι. ὥστ' εἴπερ ταῦτα οὕτως ὅ τε Βροῦτος
ὁ Μάρκος καὶ ὁ Κάσσιος ὁ Γάιος ἐξελογίσαντο, οὐκ
ἄν ποτε τόν τε προστάτην καὶ τὸν κηδεμόνα αὐτῆς
ἀπέκτειναν, οὐδ' ἂν μυρίων αἴτιοι κακῶν καὶ ἑαυτοῖς
καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τότε ἀνθρώποις ἐγένοντο.
3 ἔσχε δὲ ὧδε, καὶ αἰτίαν τήνδε ὁ θάνατος αὐτοῦ
ἔλαβεν· οὐ γὰρ δὴ καὶ ἀναίτιον πάντῃ τὸ ἐπίφθονον
ἐκτήσατο, πλὴν καθ' ὅσον αὐτοὶ οἱ βουλευταὶ ταῖς
τε καινότησι καὶ ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν τιμῶν ἐξάραν-
τές τε αὐτὸν καὶ φυσήσαντες ἔπειτα ἐπ' αὐταῖς ἐκεί-
ναις καὶ ἐμέμφοντο καὶ διέβαλλον ὡς ἡδέως τέ σφας
2 λαμβάνοντα καὶ ὀγκηρότερον ἀπ' αὐτῶν ζῶντα. ἔστι
μὲν γὰρ ὅ,τι καὶ ὁ Καῖσαρ ἥμαρτε, δεξάμενός τέ τινα
τῶν ψηφισθέντων οἱ καὶ πιστεύσας ὄντως αὐτῶν
ἀξιοῦσθαι, πλεῖστον δὲ ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀρξά-
μενοι τιμᾶν αὐτὸν ὡς καὶ ἄξιον, προήγαγον ἐς
3 αἰτίαν οἷς ἐψηφίζοντο. οὔτε γὰρ διωθεῖσθαι πάντα
αὐτὰ ἐτόλμα, μὴ καὶ ὑπερφρονεῖν νομισθείη, οὔτ'

αὖ λαμβάνων ἀσφαλὴς εἶναι ἠδύνατο· τὸ γὰρ ὑπερ-
βάλλον τῶν τε τιμῶν καὶ τῶν ἐπαίνων χαυνοτέρους
πως καὶ τοὺς πάνυ σώφρονας, ἄλλως τε κἂν ἀληθῶς
γίγνεσθαι δοκῶσι, ποιεῖ. ἐγένετο δὲ τὰ δοθέντα 4
αὐτῷ μετ' ἐκεῖνα ὅσα εἴρηται τοσάδε καὶ τοιάδε·
καθ' ἓν γάρ, εἰ καὶ μὴ πάντα ἅμα μήτε ἐσηνέχθη
μήτε ἐκυρώθη, λελέξεται. τὰ μὲν γὰρ πρῶτα φαί- 2
νεσθαί τε αὐτὸν ἀεὶ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τὴν στο-
λὴν τὴν ἐπινίκιον ἐνδεδυκότα, καὶ καθέζεσθαι ἐπὶ
τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου πανταχῇ πλὴν ἐν ταῖς πανηγύ-
ρεσιν, ἐψηφίσαντο· τότε γὰρ ἐπί τε τοῦ δημαρχικοῦ
βάθρου καὶ μετὰ τῶν ἀεὶ δημαρχούντων θεᾶσθαι
ἔλαβε. σκῦλά τέ τινα ὀπῖμα ἐς τὸν τοῦ Διὸς τοῦ 3
Φερετρίου νεὼν ἀναθεῖναί οἱ ὥσπερ τινὰ πολέμιον
στρατηγὸν αὐτοχειρίᾳ πεφονευκότι, καὶ τοῖς ῥαβδού-
χοις δαφνηφοροῦσιν ἀεὶ χρῆσθαι, μετά τε τὰς ἀνοχὰς
τὰς Λατίνας ἐπὶ κέλητος ἐς τὴν πόλιν ἐκ τοῦ Ἀλβα-
νοῦ ἐσελαύνειν ἔδοσαν. πρός τε τούτοις τοιούτοις οὖσι 4
πατέρα τε αὐτὸν τῆς πατρίδος ἐπωνόμασαν καὶ ἐς τὰ
νομίσματα ἐνεχάραξαν, τά τε γενέθλια αὐτοῦ δημοσίᾳ
θύειν ἐψηφίσαντο, καὶ ἐν ταῖς πόλεσι τοῖς τε ναοῖς τοῖς
ἐν τῇ Ῥώμῃ πᾶσιν ἀνδριάντα τινὰ αὐτοῦ εἶναι ἐκέ-
λευσαν, καὶ ἐπί γε τοῦ βήματος δύο, τὸν μὲν ὡς τοὺς 5
πολίτας σεσωκότος, τὸν δὲ ὡς τὴν πόλιν ἐκ πολιορ-
κίας ἐξῃρημένου, μετὰ τῶν στεφάνων τῶν ἐπὶ τοῖς
τοιούτοις νενομισμένων ἱδρύσαντο. νεών τε Ὁμο-
νοίας καινῆς, ὡς καὶ δι' αὐτοῦ εἰρηνοῦντες, οἰκοδο-
μῆσαι, καὶ πανήγυριν αὐτῇ ἐτησίαν ἄγειν ἔγνωσαν.
ὡς δὲ ταῦτα ἐδέξατο, τά τε ἕλη οἱ τὰ Πομπτῖνα 5
χῶσαι καὶ τὸν ἰσθμὸν τὸν τῆς Πελοποννήσου διο-
ρύξαι βουλευτήριόν τέ τι καινὸν ποιῆσαι προσέταξαν,
ἐπειδὴ τὸ Ὁστίλιον καίπερ ἀνοικοδομηθὲν καθῃρέθη,

2 πρόφασιν μὲν τοῦ ναὸν Εὐτυχίας ἐνταῦθα οἰκοδο-
μηθῆναι, ὃν καὶ ὁ Λέπιδος ἱππαρχήσας ἐξεποίησεν,
ἔργῳ δὲ ὅπως μήτε ἐν ἐκείνῳ τὸ τοῦ Σύλλου ὄνομα
σώζοιτο καὶ ἕτερον ἐκ καινῆς κατασκευασθὲν Ἰούλιον
ὀνομασθείη, ὥσπερ που καὶ τόν τε μῆνα ἐν ᾧ ἐγεγέ-
νητο Ἰούλιον κἀκ τῶν φυλῶν μίαν τὴν κλήρῳ λα-
3 χοῦσαν Ἰουλίαν ἐπεκάλεσαν. καὶ αὐτὸν μὲν τιμητὴν
καὶ μόνον καὶ διὰ βίου εἶναι, τά τε τοῖς δημάρχοις
δεδομένα καρποῦσθαι, ὅπως, ἄν τις ἢ ἔργῳ ἢ καὶ λόγῳ
αὐτὸν ὑβρίσῃ, ἱερός τε ᾖ καὶ ἐν τῷ ἄγει ἐνέχηται,
τὸν δὲ δὴ υἱόν, ἄν τινα γεννήσῃ ἢ καὶ ἐσποιήσηται,
6 ἀρχιερέα ἀποδειχθῆναι ἐψηφίσαντο. ὡς δὲ καὶ τού-
τοις ἔχαιρε, δίφρος τέ οἱ ἐπίχρυσος, καὶ στολὴ ᾗ ποτε
οἱ βασιλεῖς ἐκέχρηντο, φρουρά τε ἐκ τῶν ἱππέων καὶ
ἐκ τῶν βουλευτῶν ἐδόθη· καὶ προσέτι καὶ εὔχεσθαι
ὑπὲρ αὐτοῦ δημοσίᾳ κατ' ἔτος ἕκαστον, τήν τε τύχην
αὐτοῦ ὀμνύναι, καὶ τὰ πραχθησόμενα αὐτῷ πάντα
κύρια ἕξειν ἐνόμισαν. κἀκ τούτου καὶ πενταετηρίδα
2 οἱ ὡς ἥρωι, ἱεροποιούς τε ἐς τὰς τοῦ Πανὸς γυμνο-
παιδίας, τρίτην τινὰ ἑταιρίαν ἣν Ἰουλίαν ὠνόμασαν,
κἀν ταῖς ὁπλομαχίαις μίαν τινὰ ἀεὶ ἡμέραν καὶ ἐν τῇ
3 Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ ἀνέθεσαν. καὶ ἐπειδὴ
καὶ τούτοις ἠρέσκετο, οὕτω δὴ ἐς τὰ θέατρα τόν
τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον καὶ τὸν στέφανον
τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον, ἐξ ἴσου τοῖς τῶν θεῶν,
ἐσκομίζεσθαι κἀν ταῖς ἱπποδρομίαις ὀχὸν ἐσάγεσθαι
4 ἐψηφίσαντο. καὶ τέλος Δία τε αὐτὸν ἄντικρυς Ἰού-
λιον προσηγόρευσαν, καὶ ναὸν αὐτῷ τῇ τ' ἐπιεικείᾳ
αὐτοῦ τεμενισθῆναι ἔγνωσαν, ἱερέα σφίσι τὸν Ἀντώ-
νιον ὥσπερ τινὰ Διάλιον προχειρισάμενοι.

7 καὶ ἅ γε μάλιστα τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐξέφηνεν,
ἅμα τε ταῦτα ἐψηφίζοντο καὶ τάφον αὐτῷ ἐντὸς τοῦ

πωμηρίου ποιήσασθαι ἔδοσαν· τά τε δόγματα τὰ
περὶ τούτων γιγνόμενα ἐς μὲν στήλας ἀργυρᾶς χρυ-
σοῖς γράμμασιν ἐνέγραψαν, ὑπὸ δὲ δὴ τοὺς πόδας
τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου ὑπέθεσαν, δηλοῦντές οἱ
καὶ μάλα ἐναργῶς ὅτι ἄνθρωπος εἴη. ἤρξαντο μὲν 2
γὰρ τιμᾶν αὐτὸν ὡς καὶ μετριάσοντα· προχωροῦντες
δέ, ἐπειδὴ χαίροντα τοῖς ψηφιζομένοις ἑώρων, πλὴν
γὰρ ὀλίγων τινῶν πάντα αὐτὰ ἐδέξατο, ἀεί τι μεῖζον
ἄλλος ἄλλο καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐσέφερον, οἱ μὲν ὑπερκο-
λακεύοντες αὐτὸν οἱ δὲ καὶ διασκώπτοντες. ἀμέλει 3
καὶ γυναιξὶν ὅσαις ἂν ἐθελήσῃ συνεῖναί οἱ ἐτόλμη-
σάν τινες ἐπιτρέψαι, ὅτι πολλαῖς καὶ τότε ἔτι, καίπερ
πεντηκοντούτης ὤν, ἐχρῆτο. ἕτεροι δέ, καὶ οἵ γε
πλείους, ἔς τε τὸ ἐπίφθονον καὶ ἐς τὸ νεμεσητὸν
προάγειν αὐτὸν ὅτι τάχιστα βουλόμενοι τοῦτ᾽ ἐποίουν,
ἵνα θᾶσσον ἀπόληται. ὅπερ που ἐγένετο, καίτοι τοῦ 4
Καίσαρος καὶ δι᾽ αὐτὰ ταῦτα θαρσήσαντος ὡς οὐκ
ἄν ποτε οὔθ᾽ ὑπ᾽ ἐκείνων τοιαῦτά γε ψηφιζομένων
οὔθ᾽ ὑπ᾽ ἄλλου τινὸς δι᾽ αὐτοὺς ἐπιβουλευθησομέ-
νου, κἀκ τούτου οὐδὲ σωματοφύλαξιν ἔτι χρησαμένου·
τῷ γὰρ δὴ λόγῳ τὸ πρός τε τῶν βουλευτῶν καὶ πρὸς
τῶν ἱππέων τηρεῖσθαι προέμενος, καὶ τὴν ἐκ τοῦ
πρὶν φρουρὰν προσκατέλυσεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐν μιᾷ 8
ποτε ἡμέρᾳ τά τε πλείω καὶ τὰ μείζω σφῶν ψηφισά-
μενοι, πλὴν γὰρ τοῦ Κασσίου καί τινων ἄλλων, οἳ
περιβόητοι ἐπὶ τούτῳ ἐγένοντο, οὐ μέντοι καὶ ἔπαθόν
τι, ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἡ ἐπιείκεια αὐτοῦ διεφά-
νη, τοῖς γε ἄλλοις ὁμοθυμαδὸν ἐγνώσθη, προσῆλθον
αὐτῷ ἐν τῷ τοῦ Ἀφροδισίου προνάῳ καθημένῳ ὡς
καὶ πάντες ἅμα τὰ δεδογμένα σφίσιν ἀπαγγελοῦντες,
ἀπόντος γὰρ αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα, τοῦ μὴ δοκεῖν ἀναγ- 2
καστοὶ ἀλλ᾽ ἐθελονταὶ αὐτὰ ποιεῖν, ἐχρημάτιζον,

Digitized by Google

καθήμενός σφας, εἴτ᾽ οὖν θεοβλαβείᾳ τινὶ εἴτε καὶ
περιχαρείᾳ, προσεδέξατο, καὶ ὀργὴν ἐκ τούτου πᾶσιν,
οὐχ ὅτι τοῖς βουλευταῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις, τοσαύ-
την ἐνέβαλεν ὥστ᾽ ἐν τοῖς μάλιστα πρόφασιν τῆς
3 ἐπιβουλῆς τοῖς ἀποκτείνασιν αὐτὸν παρασχεῖν. ἔλεγον
μὲν γὰρ ἀπολογούμενοί τινες ὑπὲρ αὐτοῦ μετὰ ταῦτα
ὅτι τῆς τε κοιλίας ἀκρατὴς ὑπὸ διαρροίας ἐγεγόνει,
καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ ἐξιδίσῃ, κατέμεινεν· οὐ μέντοι
καὶ πείθειν τοὺς πολλοὺς ἐδύναντο διὰ τὸ μετ᾽ οὐ
πολὺ ἐξεγερθέντα αὐτὸν αὐτοποδίᾳ οἴκαδε κομισθῆ-
4 ναι, ἀλλ᾽ ὑπετόπουν τε αὐτὸν ὑπεραυχεῖν, καὶ δὴ
ἐμίσουν ὡς ὑπερήφανον ὃν αὐτοὶ ταῖς ὑπερβολαῖς
τῶν τιμῶν ὑπέρφρονα ἐπεποιήκεσαν. τούτου δὲ
τοιούτου γενομένου προσεπηύξησε τὴν ὑποψίαν ὅτι
καὶ δικτάτωρ διὰ βίου μετὰ ταῦτα ἀποδειχθεὶς
ἠνέσχετο.

9 ἐνταῦθα οὖν αὐτοῦ ὄντος οὐδὲν ἔτι ἐνδοιαστῶς
οἱ ἐπιβουλεύοντές οἱ ἔπραττον, ἀλλ᾽ ὅπως δὴ καὶ τοῖς
πάνυ φίλοις ἐν μίσει γένηται, ἄλλα τε ἐπὶ διαβολῇ
αὐτοῦ ἐποίουν καὶ τέλος βασιλέα αὐτὸν προσηγόρευον,
καὶ πολὺ τοῦτο τοὔνομα καὶ κατὰ σφᾶς διεθρύλουν.
2 ἐπειδή τε ἐξίστατο μὲν αὐτὸ καὶ ἐπετίμα πῃ τοῖς
οὕτως αὐτὸν ἐπικαλοῦσιν, οὐ μέντοι καὶ ἔπραξέ τι δι᾽
οὗ ἂν ἄχθεσθαι τῷ προσρήματι ὡς ἀληθῶς ἐπιστεύ-
θη, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῦ βήματος ἑστῶσαν
3 διαδήματι λάθρᾳ ἀνέδησαν. καὶ αὐτὸ Γαΐου τε Ἐπι-
δίου Μαρύλλου καὶ Λουκίου Καισητίου Φλαουίου
δημάρχων καθελόντων ἰσχυρῶς ἐχαλέπηνε, καίτοι
μήτε τι ὑβριστικὸν αὐτῶν εἰπόντων, καὶ προσέτι καὶ
ἐπαινεσάντων αὐτὸν ἐν τῷ πλήθει ὡς μηδενὸς τοι-
ούτου δεόμενον. καὶ τότε μὲν καίπερ ἀσχάλλων ἡσύ-
10 χασεν· ὡς μέντοι μετὰ τοῦτο ἐσιππεύοντα αὐτὸν

ἀπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ βασιλέα αὖθίς τινες ὠνόμασαν, καὶ αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφη βασιλεὺς ἀλλὰ Καῖσαρ καλεῖσθαι, οἱ δὲ δὴ δήμαρχοι ἐκεῖνοι καὶ δίκην τῷ πρώτῳ αὐτὸν εἰπόντι βασιλέα ἔλαχον, οὐκέτι τὴν ὀργὴν κατέσχεν, ἀλλ' ὡς καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων προσστασιαζόμενος ὑπερηγανάκτησε. καὶ ἐν μὲν τῷ παρόντι 2
οὐδὲν δεινὸν αὐτοὺς ἔδρασεν, ὕστερον δέ σφων προγραφὴν ἐκθέντων ὡς οὔτε ἐλευθέραν οὔτ' ἀσφαλῆ τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ παρρησίαν ἐχόντων περιαλγὴς ἐγένετο, καὶ παραγαγών σφας ἐς τὸ βουλευτήριον κατηγορίαν τε αὐτῶν ἐποιήσατο καὶ ψῆφον ἐπήγαγε. καὶ οὐκ ἀπέκτεινε μὲν αὐτούς, καίτοι καὶ τούτου 3
τινῶν τιμησάντων σφίσι, προαπαλλάξας δὲ ἐκ τῆς δημαρχίας διὰ Ἑλουίου Κίννου συνάρχοντος αὐτῶν ἀπήλειψεν ἐκ τοῦ συνεδρίου. καὶ οἱ μὲν ἔχαιρόν τε ἐπὶ τούτῳ, ἢ καὶ ἐπλάττοντο, ὡς οὐδεμίαν ἀνάγκην ἕξοντες παρρησιαζόμενοι κινδυνεῦσαι, καὶ ἔξω τῶν πραγμάτων ὄντες τὰ γιγνόμενα ὥσπερ ἀπὸ σκοπιᾶς καθεώρων· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ καὶ ἐκ τούτου διεβλήθη, 4
ὅτι δέον αὐτὸν τοὺς τὸ ὄνομά οἱ τὸ βασιλέως προστιθέντας μισεῖν, ὁ δὲ ἐκείνους ἀφεὶς τοῖς δημάρχοις ἀντ' αὐτῶν ἐνεκάλει.

τούτων δ' οὖν οὕτω γενομένων τοιόνδε τι ἕτερον, 11
οὐκ ἐς μακρὰν συνενεχθέν, ἐπὶ πλέον ἐξήλεγξεν ὅτι λόγῳ μὲν διεκρούετο τὴν ἐπίκλησιν, ἔργῳ δὲ λαβεῖν ἐπεθύμει. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τῶν Λυκαίων γυμνο- 2
παιδίᾳ ἔς τε τὴν βασιλείαν ἐσῆλθε, καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος τῇ τε ἐσθῆτι τῇ βασιλικῇ κεκοσμημένος καὶ τῷ στεφάνῳ τῷ διαχρύσῳ λαμπρυνόμενος ἐπὶ τὸν δίφρον τὸν κεχρυσωμένον ἐκαθίζετο, καὶ αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος βασιλέα τε μετὰ τῶν συνιερέων προσηγόρευσε καὶ διαδήματι ἀνέδησεν, εἰπὼν ὅτι τοῦτό σοι

3 ὁ δῆμος δι' ἐμοῦ δίδωσιν, ἀπεκρίνατο μὲν ὅτι Ζεὺς
μόνος τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς εἴη, καὶ τὸ διάδημα
αὐτῷ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἔπεμψεν, οὐ μέντοι καὶ ὀργὴν
ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὰ ὑπομνήματα ἐγγραφῆναι ἐποίη-
σεν ὅτι τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ δήμου διὰ τοῦ ὑπάτου
διδομένην οἱ οὐκ ἐδέξατο. ὑπωπτεύθη τε οὖν ἐκ
συγκειμένου τινὸς αὐτὸ πεποιηκέναι, καὶ ἐφίεσθαι
μὲν τοῦ ὀνόματος, βούλεσθαι δὲ ἐκβιασθῆναί πως
4 λαβεῖν αὐτό, καὶ δεινῶς ἐμισήθη. κἀκ τούτου τούς τε
δημάρχους ἐκείνους ὑπάτους τινὲς ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις
προεβάλοντο, καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Μάρκον τούς τε
ἄλλους τοὺς φρονηματώδεις ἰδίᾳ τε προσιόντες ἀνέ-
12 πειθον καὶ δημοσίᾳ προσπαρώξυνον. γράμματά τε
γάρ, τῇ ὁμωνυμίᾳ αὐτοῦ τῇ πρὸς τὸν πάνυ Βροῦτον
τὸν τοὺς Ταρκυνίους καταλύσαντα καταχρώμενοι,
πολλὰ ἐξετίθεσαν, φημίζοντες αὐτὸν ψευδῶς ἀπόγο-
νον ἐκείνου εἶναι· ἀμφοτέρους γὰρ τοὺς παῖδας,
τοὺς μόνους οἱ γενομένους, μειράκια ἔτι ὄντας ἀπέ-
2 κτεινε, καὶ οὐδὲ ἔγγονον ὑπελίπετο. οὐ μὴν ἀλλὰ
τοῦτό τε οἱ πολλοί, ὅπως ὡς καὶ γένει προσήκων
αὐτῷ ἐς ὁμοιότροπα ἔργα προαχθείη, ἐπλάττοντο,
καὶ συνεχῶς ἀνεκάλουν αὐτόν, ὦ Βροῦτε Βροῦτε
ἐκβοῶντες, καὶ προσεπιλέγοντες ὅτι Βρούτου χρῄζο-
3 μεν. καὶ τέλος τῇ τε τοῦ παλαιοῦ Βρούτου εἰκόνι
ἐπέγραψαν "εἴθε ἔζης," καὶ τῷ τούτου βήματι, ἐστρα-
τήγει γάρ, καὶ βῆμα καὶ τὸ τοιοῦτον ὀνομάζεται ἐφ'
οὗ τις ἱζόμενος δικάζει, ὅτι καθεύδεις, ὦ Βροῦτε,
καὶ "Βροῦτος οὐκ εἶ."

13 ταῦτά τε οὖν αὐτόν, ἄλλως τε καὶ ἀπ' ἀρχῆς
ἀντιπολεμήσαντα τῷ Καίσαρι, ἀνέπεισεν ἐπιθέσθαι
οἱ καίπερ εὐεργέτῃ μετὰ τοῦτο γενομένῳ, καὶ ὅτι
τοῦ Κάτωνος τοῦ Οὐτικησίου κληθέντος, ὥσπερ εἶπον,

καὶ ἀδελφιδοῦς καὶ γαμβρὸς ἦν. καὶ μόνη γε γυναικῶν ἡ γαμετὴ αὐτοῦ ἡ Πορκία τὴν ἐπιβουλήν, ὥς φασι, συνέγνω. φροντίζοντι γάρ τι αὐτῷ περὶ αὐ- 2
τῶν τούτων ἐπιστᾶσα ἀνεπύθετο ὅ,τι σύννους εἴη, καὶ ἐπειδὴ μηδὲν ἀπεκρίνατο, ὑπώπτευσέ τε διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν ἀπιστεῖσθαι, μὴ καὶ ἄκουσά τι ἐκ βασάνων ἐξείπῃ, καὶ πρᾶγμα μέγα ἐτόλμησε.
τὸν γὰρ μηρὸν τὸν ἑαυτῆς κρύφα κατέτρωσεν, ὅπως 3
πειραθείη εἰ δύναιτο πρὸς αἰκισμοὺς ἀντικαρτερῆσαι. καὶ ἐπειδὴ μὴ περιήλγησε, κατεφρόνησε τοῦ τραύματος καὶ προσελθοῦσα αὐτῷ ἔφη "σὺ μέν, ὦ ἄνερ, καίτοι τῇ ψυχῇ μου πιστεύων ὅτι οὐδὲν ἐκλαλήσει, ὅμως ἠπίστεις τῷ σώματι, καὶ ἔπασχές γέ τι ἀνθρώπινον· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο εὕρηκα σιωπᾶν δυνάμενον."
ταῦτα εἰποῦσα τόν τε μηρὸν ἐπέδειξέν οἱ, καὶ τὴν 4
αἰτίαν τοῦ γεγονότος ἐκφήνασα ἔφη "λέγε τοίνυν θαρσῶν πάνθ' ὅσα συγκρύπτεις· ἐμὲ γὰρ οὐ πῦρ, οὐ μάστιγες, οὐ κέντρα ἀναγκάσει τι ἐκλαλῆσαι· οὐχ οὕτω γυνὴ γεγένημαι. ὡς, ἄν γε ἀπιστήσῃς μοι ἔτι, καλῶς ἔχει μοι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν· ἢ μηκέτι με μηδεὶς μήτε Κάτωνος θυγατέρα μήτε σὴν γυναῖκα νομιζέτω."
ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Βροῦτος ἐθαύμασε, καὶ οὐδὲν 14
ἔτ' αὐτὴν ἀπεκρύψατο, ἀλλ' αὐτός τε ἐπὶ μᾶλλον ἐρρώσθη καὶ ἐκείνῃ πάντα διηγήσατο. καὶ μετὰ 2
τοῦτο τὸν Κάσσιον τὸν Γάιον, σωθέντα μὲν καὶ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ προσέτι καὶ στρατηγίᾳ τιμηθέντα, τῆς δὲ ἀδελφῆς ἄνδρα ὄντα, προσέλαβε. κἀκ τούτου καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ αὐτά σφισι βουλομένους ἤθροιζον. καὶ ἐγένοντο μὲν οὐκ ὀλίγοι· 3
ἐγὼ δὲ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ὀνόματα οὐδὲν δέομαι καταλέγειν, ἵνα μὴ καὶ δι' ὄχλου γένωμαι, τὸν δὲ δὴ Τρεβώνιον τόν τε Βροῦτον τὸν Δέκιμον, ὃν καὶ

Ἰούλιον Ἀλβῖνόν τε ἐπεκάλουν, οὐ δύναμαι παραλι-
4 πεῖν. πλεῖστα γὰρ καὶ οὗτοι εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ
Καίσαρος, καὶ ὅ γε Δέκιμος καὶ ὕπατος ἐς τὸ δεύτερον
ἔτος ἀποδεδειγμένος καὶ τῇ Γαλατίᾳ τῇ πλησιοχώρῳ
προστεταγμένος, ἐπεβούλευσαν αὐτῷ.
15 καὶ ὀλίγου γε ἐφωράθησαν ὑπό τε τοῦ πλήθους
τῶν συνειδότων, καίτοι τοῦ Καίσαρος μήτε λόγον
τινὰ περὶ τοιούτου τινὸς προσδεχομένου καὶ πάνυ
ἰσχυρῶς τοὺς ἐσαγγέλλοντάς τι τοιουτότροπον κολάζον-
2 τος, καὶ ὑπὸ τοῦ διαμέλλειν. αἰδῶ τε γὰρ αὐτοῦ καὶ ὣς
ἔχοντες, καὶ φοβούμενοι, καίπερ μηδεμιᾷ ἔτι φρουρᾷ
χρωμένου, μὴ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν περὶ αὐτὸν ἀεί
ποτε ὄντων φθαρῶσι, διῆγον, ὥστε καὶ κινδυνεῦσαι
3 ἐλεγχθέντες ἀπολέσθαι. καὶ ἔπαθον ἂν τοῦτο, εἰ μὴ
συνταχῦναι τὸ ἐπιβούλευμα καὶ ἄκοντες ἠναγκάσθη-
σαν. λόγου γάρ τινος, εἴτ᾿ οὖν ἀληθοῦς εἴτε καὶ ψευ-
δοῦς, οἷά που φιλεῖ λογοποιεῖσθαι, διελθόντος ὡς τῶν
ἱερέων τῶν πεντεκαίδεκα καλουμένων διαθροούντων
ὅτι ἡ Σίβυλλα εἰρηκυῖα εἴη μήποτ᾿ ἂν τοὺς Πάρθους
4 ἄλλως πως πλὴν ὑπὸ βασιλέως ἁλῶναι, καὶ μελλόντων
διὰ τοῦτο αὐτῶν τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τῷ Καίσαρι
δοθῆναι ἐσηγήσεσθαι, τοῦτό τε πιστεύσαντες ἀληθὲς
εἶναι, καὶ ὅτι καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὧνπερ καὶ ὁ Βροῦτος
καὶ ὁ Κάσσιος ἦν, ἡ ψῆφος ἅτε καὶ ὑπὲρ τηλικούτου
βουλεύματος ἐπαχθήσοιτο, καὶ οὔτ᾿ ἀντειπεῖν τολ-
μῶντες οὔτε σιωπῆσαι ὑπομένοντες, ἐπέσπευσαν τὴν
ἐπιβουλὴν πρὶν καὶ ὁτιοῦν περὶ αὐτοῦ χρηματι-
σθῆναι.
16 ἐδέδοκτο δὲ αὐτοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὴν ἐπιχεί-
ρησιν ποιήσασθαι. τόν τε γὰρ Καίσαρα ἥκιστα ἐν-
ταῦθα ὑποτοποῦντά τι πείσεσθαι εὐαλωτότερον ἔσε-
σθαι, καὶ σφίσιν εὐπορίαν ἀσφαλῆ ξιφῶν ἐν κιβωτίοις

ἀντὶ γραμματείων τινῶν ἐσκομισθέντων ὑπάρξειν,
τούς τε ἄλλους οὐ δυνήσεσθαι, οἷά που καὶ ἀόπλους
ὄντας, ἀμῦναι προσεδόκων· εἰ δ' οὖν τις καὶ τολμή- 2
σειέ που, ἀλλὰ τούς γε μονομάχους, οὓς πολλοὺς ἐν
τῷ Πομπηιείῳ θεάτρῳ, πρόφασιν ὡς καὶ ὁπλομαχή-
σοντας, προπαρεσκευάσαντο, βοηθήσειν σφίσιν ἤλπι-
ζον· ἐκεῖ γάρ που ἐν οἰκήματί τινι τοῦ περιστῴου
συνεδρεύειν ἔμελλον. καὶ οἱ μέν, ἐπειδὴ ἡ κυρία
ἧκεν, ἔς τε τὸ βουλευτήριον ἅμα ἕῳ συνελέγησαν
καὶ τὸν Καίσαρα παρεκάλουν· ἐκείνῳ δὲ προέλεγον 17
μὲν καὶ μάντεις τὴν ἐπιβουλήν, προέλεγε δὲ καὶ
ὀνείρατα. ἐν γὰρ τῇ νυκτὶ ἐν ᾗ ἐσφάγη ἥ τε γυνὴ
αὐτοῦ τήν τε οἰκίαν σφῶν συμπεπτωκέναι καὶ τὸν
ἄνδρα συντετρῶσθαί τε ὑπό τινων καὶ ἐς τὸν κόλπον
αὐτῆς καταφυγεῖν ἔδοξε, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπί τε τῶν
νεφῶν μετέωρος αἰωρεῖσθαι καὶ τῆς τοῦ Διὸς χειρὸς
ἅπτεσθαι. πρὸς δ' ἔτι καὶ σημεῖα οὔτ' ὀλίγα οὔτ' ἀσθενῆ 2
αὐτῷ ἐγένετο· τά τε γὰρ ὅπλα τὰ Ἄρεια παρ' αὐτῷ
τότε ὡς καὶ παρὰ ἀρχιερεῖ κατά τι πάτριον κείμενα
ψόφον τῆς νυκτὸς πολὺν ἐποίησε, καὶ αἱ θύραι τοῦ
δωματίου ἐν ᾧ ἐκάθευδεν αὐτόμαται ἀνεῴχθησαν. 3
τά τε ἱερὰ ἃ ἐπ' αὐτοῖς ἐθύσατο οὐδὲν αἴσιον ὑπέ-
φηνε, καὶ οἱ ὄρνιθες δι' ὧν ἐμαντεύετο οὐκ ἐπέτρε-
πον αὐτῷ ἐκ τῆς οἰκίας ἐξελθεῖν. ἤδη δέ τισι καὶ
τὸ τοῦ δίφρου τοῦ ἐπιχρύσου ἐνθύμιον μετά γε τὴν
σφαγὴν αὐτοῦ ἐγένετο, ὅτι αὐτὸν ὁ ὑπηρέτης βρα-
δύνοντος τοῦ Καίσαρος ἐξεκόμισεν ἐκ τοῦ συνεδρίου,
νομίσας μηκέτ' αὐτοῦ χρείαν ἔσεσθαι.

χρονίζοντος δ' οὖν διὰ ταῦτα τοῦ Καίσαρος, δεί- 18
σαντες οἱ συνωμόται μὴ ἀναβολῆς γενομένης, θροῦς
γάρ τις διῆλθεν ὅτι οἴκοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην μενεῖ,
τό τε ἐπιβούλευμά σφισι διαπέσῃ καὶ αὐτοὶ φωρα-

θῶσι, πέμπουσι τὸν Βροῦτον τὸν Δέκιμον, ὅπως ὡς καὶ πάνυ φίλος αὐτῷ δοκῶν εἶναι ποιήσῃ αὐτὸν
2 ἀφικέσθαι. καὶ ὃς τά τε προταθέντα ὑπ' αὐτοῦ φαυλίσας, καὶ τὴν γερουσίαν σφόδρα ἐπιθυμεῖν ἰδεῖν αὐτὸν ἐπειπών, ἔπεισε προελθεῖν. κἀν τούτῳ εἰκών τις αὐτοῦ, ἣν ἐν τοῖς προθύροις ἀνακειμένην εἶχε,
3 κατέπεσεν ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ συνεθραύσθη. ἀλλ' ἔδει γὰρ αὐτὸν τότε μεταλλάξαι, οὐδὲν οὔτε τούτου ἐφρόντισεν οὔτε τινὸς τὴν ἐπιβουλήν οἱ μηνύοντος ἤκουσε. καὶ βιβλίον τι παρ' αὐτοῦ λαβών, ἐν ᾧ πάντα τὰ πρὸς τὴν ἐπίθεσιν παρεσκευασμένα ἀκριβῶς ἐνεγέγραπτο, οὐκ ἀνέγνω, νομίσας ἄλλο τι αὐτὸ
4 τῶν οὐκ ἐπειγόντων ἔχειν. τό τε σύμπαν οὕτως ἐθάρσει ὥστε καὶ πρὸς τὸν μάντιν τὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλάσσεσθαί ποτε αὐτῷ προαγορεύσαντα εἰπεῖν ἐπισκώπτων "ποῦ δῆτά σου τὰ μαντεύματα; ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι τε ἡ ἡμέρα ἣν ἐδεδίεις πάρεστι, καὶ ἐγὼ ζῶ;" καὶ ἐκεῖνος τοσοῦτον, ὥς φασι, μόνον ἀπεκρίνατο ὅτι ναὶ πάρεστιν, οὐδέπω δὲ παρελήλυθεν.

19 ὡς δ' οὖν ἀφίκετό ποτε πρὸς τὸ συνέδριον, Τρεβώνιος μὲν Ἀντώνιον ἔξω που ἀποδιέτριψεν. ἐβουλεύσαντο μὲν γὰρ καὶ τοῦτον τόν τε Λέπιδον ἀπο-
2 κτεῖναι· φοβηθέντες δὲ μὴ καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀπολομένων διαβληθῶσιν ὡς καὶ ἐπὶ δυναστείᾳ ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἐλευθερώσει τῆς πόλεως, ἣν προεβάλλοντο, τὸν Καίσαρα πεφονευκότες, οὐδὲ παρεῖναι τὸν Ἀντώνιον τῇ σφαγῇ αὐτοῦ ἠθέλησαν, ἐπεὶ ὅ γε Λέπιδος
3 ἐξεστράτευτο καὶ ἐν τῷ προαστείῳ ἦν. ἐκείνῳ μὲν δὴ Τρεβώνιος διελέγετο· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι τὸν Καίσαρα ἐν τούτῳ ἀθρόοι περιστάντες, εὐπρόσοδός τε γὰρ καὶ φιλοπροσήγορος ἐν τοῖς μάλιστα ἦν, οἱ μὲν ἐμυθο-

λόγουν, οἱ δὲ ἱκέτευον δῆθεν αὐτόν, ὅπως ἥκιστά τι 4
ὑποπτεύσῃ. ἐπεί τε ὁ καιρὸς ἐλάμβανε, προσῆλθέ τις
αὐτῷ ὡς καὶ χάριν τινὰ γιγνώσκων, καὶ τὸ ἱμάτιον αὐ-
τοῦ ἀπὸ τοῦ ὤμου καθείλκυσε, σημεῖόν τι τοῦτο κατὰ
τὸ συγκείμενον τοῖς συνωμόταις αἴρων· κἀκ τούτου
προσπεσόντες αὐτῷ ἐκεῖνοι πολλαχόθεν ἅμα κατέτρω-
σαν αὐτόν, ὥσθ' ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῶν μήτ' εἰπεῖν 5
μήτε πρᾶξαί τι τὸν Καίσαρα δυνηθῆναι, ἀλλὰ συγκα-
λυψάμενον σφαγῆναι πολλοῖς τραύμασι. ταῦτα μὲν τἀ-
ληθέστατα· ἤδη δέ τινες καὶ ἐκεῖνο εἶπον, ὅτι πρὸς τὸν
Βροῦτον ἰσχυρῶς πατάξαντα ἔφη "καὶ σύ, τέκνον;"

θορύβου δ' οὖν πολλοῦ παρὰ τῶν ἄλλων τῶν τε 20
ἔνδον ὄντων καὶ τῶν ἔξωθεν προσεστηκότων πρός
τε τὸ αἰφνίδιον τοῦ πάθους, καὶ ὅτι ἠγνόουν τούς
τε σφαγέας καὶ τὸ πλῆθος τήν τε διάνοιαν αὐτῶν,
γενομένου πάντες ὡς καὶ κινδυνεύοντες ἐταράσσοντο,
καὶ αὐτοί τε ἐς φυγὴν ὥρμησαν ᾗ ἕκαστος ἐδύνατο, 2
καὶ τοὺς προστυγχάνοντάς σφισιν ἐξέπλησσον, σαφὲς
μὲν οὐδὲν λέγοντες, αὐτὰ δὲ ταῦτα μόνον βοῶντες,
"φεῦγε κλεῖε, φεῦγε κλεῖε." καὶ αὐτὰ καὶ οἱ λοιποὶ 3
παραλαμβάνοντες παρ' ἀλλήλων ὡς ἕκαστος διεβόων,
καὶ τήν τε πόλιν θρήνων ἐπλήρουν, καὶ αὐτοὶ ἔς τε τὰ
ἐργαστήρια καὶ ἐς τὰς οἰκίας ἐσπίπτοντες ἀπεκρύ-
πτοντο, καίτοι τῶν σφαγέων ἔς τε τὴν ἀγορὰν ὥσπερ
εἶχον ὁρμησάντων, καὶ τοῖς τε σχήμασιν ἐνδεικνυ-
μένων καὶ προσεκβοώντων μὴ φοβεῖσθαι. ἐκεῖνοι 4
μὲν γὰρ τοῦτό τε ἅμα ἔλεγον καὶ τὸν Κικέρωνα συνε-
χῶς ἀνεκάλουν, ὁ δὲ ὅμιλος οὔτ' ἄλλως ἐπίστευέ
σφισιν ἀληθεύειν οὔτε ῥαδίως καθίστατο. ὀψὲ δ'
οὖν ποτε καὶ μόλις, ὡς οὔτε τις ἐφονεύετο οὔτε
συνελαμβάνετο, θαρσήσαντες ἡσύχασαν. καὶ συνελ- 21
θόντων αὐτῶν ἐς ἐκκλησίαν πολλὰ μὲν κατὰ τοῦ

Καίσαρος πολλὰ δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας
οἱ σφαγεῖς εἶπον, θαρσεῖν τέ σφας καὶ μηδὲν
δεινὸν προσδέχεσθαι ἐκέλευον· οὔτε γὰρ ἐπὶ δυνα-
στείᾳ οὔτ' ἐπ' ἄλλῃ πλεονεξίᾳ οὐδεμιᾷ ἀπεκτονέναι
αὐτὸν ἔφασαν, ἀλλ' ἵν' ἐλεύθεροί τε καὶ αὐτόνομοι
2 ὄντες ὀρθῶς πολιτεύωνται. τοιαῦτα ἄττα εἰπόντες
τοὺς μὲν πολλοὺς κατέστησαν, καὶ μάλισθ' ὅτι οὐ-
δένα ἠδίκουν· αὐτοὶ δὲ δὴ φοβούμενοι καὶ ὥς μή
τις σφίσιν ἀντεπιβουλεύσῃ, ἀνῆλθον ἐς τὸ Καπιτώ-
λιον ὡς καὶ τοῖς θεοῖς προσευξόμενοι, καὶ ἐκεῖ τήν
3 τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἐνδιέτριψαν. καὶ αὐτοῖς
καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πρώτων ἀφ' ἑσπέρας, τῆς μὲν
ἐπιβουλῆς οὐ συμμετασχόντες, τῆς δὲ ἀπ' αὐτῆς
δόξης, ὡς καὶ ἐπαινουμένους σφᾶς ἑώρων, καὶ τῶν
ἄθλων ἃ προσεδέχοντο μεταποιησόμενοι, συνεγένοντο.
4 καὶ συνέβη γε αὐτοῖς ἐς τοὐναντίον τὸ πρᾶγμα δι-
καιότατα περιστῆναι· οὔτε γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ ἔργου
ἅτε μηδὲν αὐτοῦ προσκοινωνήσαντες ἔλαβον, καὶ
τοῦ κινδύνου τοῦ τοῖς δράσασιν αὐτὸ συμβάντος ὡς
καὶ ἐπιβουλεύσαντές σφισι μετέσχον.
22 ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ Δολοβέλλας οὐδ' αὐτὸς ἠξίου
τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, ἀλλ' ἔς τε τὴν ὕπατον ἀρχὴν καί-
περ μηδέπω οἱ προσήκουσαν ἐσῆλθε, καὶ δημηγορήσας
2 τι περὶ τῶν παρόντων ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη. τού-
των δὲ ἐνταῦθα ὄντων, ὁ Λέπιδος μαθὼν τὰ γεγενη-
μένα τήν τε ἀγορὰν μετὰ τῶν στρατιωτῶν τῆς νυκτὸς
κατέλαβε, καὶ κατὰ τῶν σφαγέων ἅμα ἕῳ ἐδημηγόρει.
ὁ οὖν Ἀντώνιος, καίτοι παραχρῆμα μετὰ τὸν τοῦ
Καίσαρος θάνατον φυγὼν καὶ τήν τε ἐσθῆτα τὴν
ἀρχικήν, ὅπως διαλάθῃ, ῥίψας καὶ τὴν νύκτα κρυ-
3 φθείς, ὅμως ἐπειδὴ τούς τε σφαγέας ἐν τῷ Καπιτωλίῳ
καὶ τὸν Λέπιδον ἐν τῇ ἀγορᾷ ὄντα ᾔσθετο, τήν τε

γερουσίαν ἐς τὸ τῆς Γῆς τέμενος ἤθροισε καὶ γνώμας
ὑπὲρ τῶν παρόντων προέθηκε. καὶ εἶπον ἄλλοι τε
ἄλλα, ὥς ἕκαστος αὐτῶν ἐγίγνωσκε, καὶ ὁ Κικέρων
τάδε, οἷσπερ καὶ ἐπείσθησαν.

"ἀεὶ μὲν ἔγωγε οἶμαι χρῆναι μηδένα μηδὲν μήτε 23
πρὸς χάριν μήτε πρὸς φιλονεικίαν λέγειν, ἀλλ' ὃ
βέλτιστον ἕκαστος εἶναι νομίζει, τοῦτ' ἀποφαίνεσθαι.
δεινὸν γὰρ εἰ τοὺς μὲν στρατηγοῦντας τούς θ' ὑπα- 2
τεύοντας πάντα ἀπ' ὀρθῆς τῆς διανοίας ποιεῖν ἀξιώ-
σομεν, κἂν ἄρα πως σφαλῶσιν, εὐθύνας παρ' αὐτῶν
καὶ τῆς τύχης ἀπαιτήσομεν, ἐν δὲ δὴ τῷ βουλεύεσθαι,
ἐν ᾧ κυριώτατοι τῆς ἡμετέρας αὐτῶν γνώμης ἐσμέν,
τὰ κοινῇ συμφέροντα τῶν ἰδίων ἕνεκα πλεονεξιῶν
προησόμεθα. ἀεὶ μὲν δὴ διὰ ταῦτα, ὦ πατέρες, 3
πάντα ἁπλῶς καὶ δικαίως ἡγοῦμαι δεῖν ἡμᾶς συμ-
βουλεύειν ὑμῖν, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς παροῦσι πράγ-
μασιν, ἐν οἷς ἂν μὲν μηδὲν πολυπραγμονήσαντες
ὁμονοήσωμεν, αὐτοί τε σωθησόμεθα καὶ τοὺς ἄλλους
ἅπαντας περιποιήσομεν, ἂν δ' ἀκριβῶς πάντα ἐξετά- 4
σαι ἐθελήσωμεν, δέδοικα μὴ κακῶς —. δυσχερὲς δ'
οὐδὲν ἀρχόμενος τῶν λόγων εἰπεῖν βούλομαι. πρό- 24
τερον μὲν γάρ, οὐκ ὀλίγος ἐξ οὗ χρόνος, οἱ τὰ ὅπλα
ἔχοντες καὶ τῆς πολιτείας ἐγκρατεῖς ὡς τὸ πολὺ ἐγίγ-
νοντο, ὥστ' αὐτοὺς ὅ,τι δεῖ βουλεύειν ὑμῖν ἐπιτάτ-
τειν, ἀλλ' οὐχ ὑμᾶς ὅ,τι χρὴ πράττειν ἐκείνους προ-
σκοπεῖν· νῦν δ' ἐς τοῦτο καιροῦ πάνθ' ὡς εἰπεῖν 2
τὰ πράγματα πάρεστιν ὥστε ἐφ' ὑμῖν τε αὐτὰ εἶναι
καὶ ἐς ὑμᾶς ἀνακεῖσθαι, καὶ παρ' ὑμῶν ἤτοι τὴν
ὁμόνοιαν καὶ μετὰ ταύτης τὴν ἐλευθερίαν, ἢ στάσεις
καὶ πολέμους ἐμφυλίους αὖθις καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ
δεσπότην λαβεῖν. ὅ,τι γὰρ ἂν τήμερον ψηφίσησθε, 3
τούτῳ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀκολουθήσουσι. τούτων

οὖν οὕτως, ὥς γε ἐμαυτὸν πείθω, ἐχόντων φημὶ δεῖν
ἡμᾶς τὰς μὲν πρὸς ἀλλήλους ἔχθρας ἢ φιλονεικίας ἢ
ὅπως ἄν τις αὐτὰς ὀνομάσῃ, καταλύσασθαι, πρὸς δὲ δὴ
τὴν παλαιὰν ἐκείνην εἰρήνην καὶ φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν
4 ἐπανελθεῖν, ἐνθυμηθέντας τοῦτό γε, εἰ μηδὲν ἄλλο,
ὅτι τέως μὲν ἐκείνως ἐπολιτευόμεθα, καὶ χώρας καὶ
πλούτους καὶ δόξαν καὶ συμμάχους ἐκτησάμεθα, ἀφ'
οὗ δὲ ἐς τὰ πρὸς ἀλλήλους κακὰ προήχθημεν, οὐχ
ὅσον οὐκ ἀμείνους ἀλλὰ καὶ πολὺ χείρους ἐγενόμεθα.
5 καὶ ἔγωγε τοσούτου δέω νομίζειν ἄλλο τι σῶσαι ἂν
ἔν γε τῷ παρόντι τὴν πόλιν, ὥστ' ἂν μή τι τήμερον
καὶ ἤδη γε ὅτι τάχιστα προβουλεύσωμεν, οὐδ' ἀνα-
λαβεῖν δυνησόμεθα.

25 σκοπεῖτε δὲ ὡς ἀληθῆ λέγω, πρός τε τὰ παρόντα
ἀπιδόντες καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀναλογισάμενοι. ἢ οὐχ ὁρᾶτε
μὲν τὰ γιγνόμενα, καὶ ὅτι διαιρεῖταί τε καὶ περισπᾶται
ὁ δῆμος αὖθις, καὶ οἱ μὲν ταῦτα οἱ δὲ ἐκεῖνα προαιρού-
μενοι διχῇ τε ἤδη νενέμηνται καὶ διχῇ στρατοπεδεύον-
2 ται, καὶ οἱ μὲν τὸ Καπιτώλιον προκατειλήφασιν ὥσπερ
τινὰς Γαλάτας φοβούμενοι, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς πολιορ-
κεῖν αὐτοὺς παρασκευάζονται καθάπερ Καρχηδόνιοί
3 τινες ἀλλ' οὐ Ῥωμαῖοι καὶ αὐτοὶ ὄντες; οὐκ ἀκούετε δὲ
ὅτι καὶ πρότερον πολλάκις διχογνωμονησάντων τινῶν
ὥστε καὶ τὸν Ἀουεντῖνόν ποτε καὶ τὸ Καπιτώλιον,
ἔστι δ' οὓς αὐτῶν καὶ τὸ ἱερὸν ὄρος κατασχεῖν, ὁσά-
κις μὲν ἐπὶ τοῖς ἴσοις, ἢ καὶ βραχύ τι συγχωρήσαντες
οἱ ἕτεροι τοῖς ἑτέροις, κατηλλάγησαν, μισοῦντές τε
4 ἀλλήλους εὐθὺς ἐπαύσαντο, καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμο-
νοίᾳ τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου διήγαγον οὕτως ὥστε καὶ
πολλοὺς καὶ μεγάλους πολέμους κοινῇ κατορθῶσαι·
ὁσάκις δὲ δὴ πρὸς φόνους καὶ σφαγὰς ἐχώρησαν, οἱ
μὲν δικαιώσει τοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς προϋπάρξαντας,

οἱ δὲ καὶ φιλονεικίᾳ τοῦ μηδενὸς ἐλασσοῦσθαι δοκεῖν
ἀπατηθέντες, οὐδὲν πώποτε χρηστὸν ἐγένετο. τί γὰρ 5
δεῖ πρὸς οὐδὲν ἧττον ὑμᾶς εἰδότας τὸν Οὐαλέριον,
τὸν Ὁράτιον, τὸν Σατορνῖνον, τὸν Γλαυκίαν, τοὺς
Γράκχους λέγοντα διατρίβειν; τοιαῦτ᾽ οὖν παραδείγ-
ματα, καὶ ταῦτα οὐκ ἀλλότρια ἀλλ᾽ οἰκεῖα ἔχοντες,
μὴ μελλήσητε τὰ μὲν ζηλῶσαι τὰ δὲ φυλάξασθαι, ἀλλ᾽ 6
ἅτε ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὴν πεῖραν τῆς ἐκ-
βάσεως ὧν βουλεύεσθε, παρειληφότες, μηκέτι τοὺς
ἐμοὺς λόγους ὡς καὶ ῥήματα διασκοπεῖτε, ἀλλὰ τὰ
τῷ κοινῷ διαφέροντα ὡς καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἤδη ὄντα
θεωρεῖτε. οὐδὲ γὰρ ἀσαφεῖ τινι ἐνθυμήσει τἀφανὲς 7
τῆς ἐλπίδος ἀναρρίψετε, ἀλλ᾽ ἐχεγγύῳ πίστει τὸ
βέβαιον τοῦ λογισμοῦ προνοήσετε.

ὑπάρχει μὲν οὖν ὑμῖν τοῦθ᾽ ὅπερ εἶπον, οἴκοθεν 26
καὶ παρὰ τῶν προγόνων λαβοῦσιν ὀρθῶς βουλεύσα-
σθαι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ξενικοῖς παραδείγμασι
χρῆσθαι ἠθέλησα, μυρία ἂν εἰπεῖν ἔχων. ἓν δ᾽ οὖν
ὅμως τῆς ἀρίστης καὶ ἀρχαιοτάτης πόλεως, παρ᾽ ἧς
οὐδ᾽ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐπάγεσθαί τινας νόμους ἀπη-
ξίωσαν, παρέξομαι· καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἂν εἴη τοσοῦτον 2
ἡμᾶς καὶ τῇ ῥώμῃ καὶ τῇ γνώμῃ τῶν Ἀθηναίων
ὑπερέχοντας χεῖρον αὐτῶν βουλεύεσθαι. ἐκεῖνοι
τοίνυν, λέγω δὲ ὃ πάντες ἴστε, στασιάσαντές ποτε,
καὶ ἐκ τούτου καὶ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καταπο-
λεμηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων πολιτῶν τυ-
ραννηθέντες, οὐ πρότερον ἀπηλλάγησαν τῶν κακῶν 3
πρὶν συνθέσθαι καὶ διομολογήσασθαι τῶν τε συμβε-
βηκότων σφίσι, πολλῶν που καὶ δεινῶν ὄντων, ἐπι-
λήσεσθαι, καὶ μηδὲν τὸ παράπαν ὑπὲρ αὐτῶν μήτε
ἐγκαλέσειν ποτὲ μήτε μνησικακήσειν τινί. τοιγάρτοι 4
σωφρονήσαντες οὕτως οὐχ ὅτι τυραννούμενοι καὶ στα-

σιάζοντες ἐπαύσαντο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν εὐθέ-
νησαν καὶ τήν τε πόλιν ἀνεκτήσαντο καὶ τῆς τῶν Ἑλλή-
νων ἀρχῆς ἀντεποιήσαντο, καὶ τέλος κύριοι καὶ σῶσαι
καὶ ἀπολέσαι καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτοὺς καὶ τοὺς
5 Θηβαίους πολλάκις ἐγένοντο. καίτοι εἰ ἠθελήκεσαν
ἐκεῖνοι οἱ τὴν Φυλὴν καταλαβόντες καὶ ἐκ τοῦ Πειραιῶς
κατελθόντες τιμωρήσασθαι τοὺς ἐκ τοῦ ἄστεως ὑπὲρ
ὧν ἠδίκηντο, εὔλογον μὲν ἂν πρᾶγμα πεποιηκέναι
ἐδεδόχεσαν, πολλὰ δ' ἂν καὶ ἐδεδράκεσαν κακὰ καὶ
6 ἐπεπόνθεσαν. ὥσπερ γὰρ κρείττους αὐτῶν παρὰ τὴν
ἐλπίδα ἐγένοντο, τάχ' ἄν τι καὶ ἠλαττώθησαν αὖθις.
27 οὐ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις βέβαιον οὐδέν, οὐδὲ
ἐξ ὧν ἰσχύει τις προσεπεκράτησεν, ἀλλὰ πάμπολλοι
μὲν θαρσοῦντες ἔπταισαν, πάμπολλοι δὲ ζητοῦντες
2 ἀμύνασθαί τινα προσαπώλοντο. οὔτε γὰρ τὸ πλεο-
νεκτούμενον ἔν τινι πάντως εὐτυχεῖ, διότι καὶ ἀδι-
κεῖται, οὔτε τὸ δυνάμει προὔχον πάντως κατορθοῖ,
διότι καὶ προήκει, ἀλλ' ἀμφότερα ἀπὸ τῆς ἴσης καὶ
τῷ παραλόγῳ τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τῷ ἀσταθμήτῳ
τῆς τύχης ὑποκείμενα, καὶ τὴν ῥοπὴν πολλάκις οὐ
πρὸς τὸ σφέτερον εὔελπι ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐκείνων ἀδό-
3 κητον λαμβάνει. ὅθεν ἔκ τε τούτων καὶ ἐκ τῆς φιλο-
νεικίας, δεινὸν γάρ ἐστιν ἄνθρωπος ἀδικηθεὶς ἢ
νομίσας γε ἀδικεῖσθαι ὑπὲρ δύναμιν θρασύνασθαι,
καὶ πολλοὶ πολλάκις καὶ παρὰ τὴν ἰσχὺν ἐπαίρονται
διακινδυνεύειν ὡς καὶ κρατήσοντες ἢ οὔτι γε καὶ
ἀναιμωτὶ διολούμενοι, καὶ οὕτω τὰ μὲν νικῶντες τὰ
4 δὲ ἡττώμενοι, καὶ τοτὲ μὲν ἀντεπικρατοῦντες ἄλλων,
τοτὲ δὲ ἀντελαττούμενοι, οἱ μὲν πασσυδὶ συναπόλ-
λυνται, οἱ δὲ τήν τε Καδμείαν λεγομένην νίκην
νικῶσι, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ, ὅτ' οὐδὲν ὄφελός ἐστιν,
αἰσθάνονται ὅτι κακῶς ἐβουλεύσαντο.

καὶ ὅτι ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει καὶ ὑμεῖς ἔργῳ μεμα- 28
θήκατε. σκοπεῖτε δέ· ἴσχυσέ τινα χρόνον ἐν τοῖς
στασιωτικοῖς ὁ Μάριος, εἶτ᾽ ἐκπεσὼν καὶ δύναμιν
ἀθροίσας ἴστε οἷα εἰργάσατο. ὁμοίως ὁ Σύλλας, ἵνα
μὴ τὸν Κίνναν μηδὲ τὸν Κάρβωνα μηδὲ τοὺς ἄλλους
τοὺς διὰ μέσου καταλέγω, δυνηθεὶς τὴν πρώτην, εἶτ᾽
ἐλαττωθείς, ἔπειτα δυναστεύσας οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ τῶν
δεινοτάτων ἔπραξε. μετὰ ταῦτα Λέπιδος ἰδίαν τέ 2
τινα, ὡς δὴ καὶ τούτοις ἐπεξιών, στάσιν ἤγειρε, καὶ
πᾶσαν ὀλίγου τὴν Ἰταλίαν ἐτάραξεν. ὡς δ᾽ ἀπηλλά-
γημέν ποτε καὶ τούτου, μέμνησθε ὅσα αὖ καὶ οἷα
πρός τε τοῦ Σερτωρίου καὶ πρὸς τῶν μετ᾽ αὐτοῦ
φυγόντων ἐπάθομεν. τί δ᾽ ὁ Πομπήιος, τί δ᾽ ὁ Καῖσαρ 3
αὐτὸς οὗτος; ἵνα μηδὲν ἐνταῦθα μήτε τοῦ Κατιλίνου
μήτε τοῦ Κλωδίου μνημονεύσω. οὐ πρότερον μὲν
ἐπολέμησαν ἀλλήλοις, καὶ ταῦτα συγγενεῖς ὄντες,
ἔπειτα μυρίων κακῶν οὐ μόνον τὴν πόλιν ἡμῶν ἢ
καὶ τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν
τὴν οἰκουμένην ἀνέπλησαν; ἆρ᾽ οὖν μετά τε τὸν τοῦ 4
Πομπηίου θάνατον καὶ τὸν πολὺν ἐκεῖνον τῶν πο-
λιτῶν ὄλεθρον ἡσυχία τις ἐγένετο; πόθεν; πολλοῦ
γε καὶ δεῖ. οἶδε δὲ ἡ Ἀφρική, οἶδεν ἡ Ἰβηρία τὸ
πλῆθος τῶν ἑκατέρωθι ἀπολομένων. τί οὖν; ἐπί γε
τούτοις εἰρηνήσαμεν; καὶ πῶς; ὁπότε κεῖται μὲν αὐ- 5
τὸς ὁ Καῖσαρ οὕτω σφαγείς, κατέχεται δὲ τὸ Καπι-
τώλιον, καὶ πεπλήρωται μὲν ἡ ἀγορὰ τῶν ὅπλων,
πεπλήρωται δὲ καὶ πᾶσα ἡ πόλις τοῦ φόβου. οὕτως 29
ἐπειδὰν ἄρξωνταί τινες στασιάζειν, καὶ τὰ βίαια ἀεὶ
τοῖς βιαίοις ἀμύνεσθαι ζητῶσι, καὶ τὰς τιμωρίας
μήτε πρὸς τὸ ἐπιεικὲς μήτε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον
ἀλλὰ πρός τε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν
ἐκ τῶν ὅπλων ποιῶνται, κύκλος τις ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ

τῶν κακῶν γίγνεται καὶ ἀνταπόδοσις ἐκ διαδοχῆς
2 τῶν δεινῶν συμβαίνει. τό τε γὰρ εὐτυχῆσαν ὕβρει
τε πλεονάζει καὶ οὐδένα ὅρον τῆς πλεονεξίας ποιεῖ-
ται, καὶ τὸ πταῖσαν ὀργῇ τῆς συμφορᾶς, ἄν γε μὴ
παραχρῆμα ἀπόληται, ἀντιτιμωρήσασθαι τὸν ἀδική-
3 σαντα ἐπιθυμεῖ μέχρις ἂν τὸν θυμὸν ἐκπλήσῃ. καὶ
αὐτοῖς καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος, κἂν μὴ συμμετάσχῃ
τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τότε γε τῷ τε ἐλέῳ τοῦ νενικη-
μένου καὶ τῷ φθόνῳ τοῦ κεκρατηκότος, δεῖσάν τε
ἅμα μὴ καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ πάθῃ, καὶ ἐλπίσαν τὰ
4 αὐτὰ τούτῳ δράσειν, συναίρεται. καὶ οὕτω καὶ τὰ
μέσα τῶν πολιτῶν στασιάζειν προάγεται, καὶ ἄλλοι
τε ἐπ' ἄλλοις τὸ κακόν, προφάσει τιμωρίας τῶν ἀεὶ
ἐλαττουμένων, ὥσπερ τι ἔννομον καὶ ἐγκύκλιον πρᾶγ-
μα ἀνταμυνόμενοι διαδέχονται, καὶ αὐτοὶ μὲν ὡς
ἕκαστοι ἀπαλλάσσουσι, τὸ δὲ δὴ κοινὸν ἐξ ἅπαντος
30 τρόπου φθείρουσιν. ἢ οὐχ ὁρᾶτε πόσον μὲν χρόνον
κατατετρίμμεθα πολεμοῦντες ἀλλήλοις, ὅσα δὲ καὶ
οἷα ἐν αὐτῷ πεπόνθαμεν, καὶ ὅ γε τούτου δεινότερόν
2 ἐστι, καὶ δεδράκαμεν; καὶ τίς ἂν ἀριθμῆσαι δύναιτο
τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων ἃ τούς τε συμμάχους περι-
δύοντες καὶ τοὺς θεοὺς περισυλῶντες, καὶ προσέτι
καὶ αὐτοὶ ἐξ ὧν οὐκ εἴχομεν συνεσφέροντες, ἐπ'
3 ἀλλήλοις δεδαπανήμεθα; τίς τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν
τῶν ἀπολωλότων, οὐχ ὅτι τῶν ἄλλων, ἐπεὶ τοῦτό γ'
ἀνεξεύρετόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν
βουλευτῶν, ὧν εἷς ἕκαστος καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐν
τοῖς ὀθνείοις πολέμοις σῶσαι καὶ ζῶν καὶ ἀποθανὼν
4 ἐδύνατο; πόσοι μὲν γὰρ Κούρτιοι, πόσοι δὲ Δέκιοι,
Φάβιοι, Γράκχοι, Μάρκελλοι, Σκιπίωνες τεθνήκασιν;
οὐ μὰ Δί' οὐχ ἵνα Σαυνίτας ἢ Λατίνους ἢ Ἴβηρας
ἢ Καρχηδονίους ἀμύνωνται, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτοὶ προσ-

ἀπόλωνται. καὶ τῶν μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις τετελευτη- 5
κότων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ ἐκείνων ὀδύραιτο ἄν
τις, ἀλλὰ ἧττόν γε ἄξιόν ἐστιν ὀλοφύρασθαι· ἔς τε
γὰρ τὰς μάχας ἐθελονταί, εἴγε ἐθελοντὰς τοὺς ἀναγκα-
σθέντας φόβῳ καλεῖν δεῖ, ἦλθον, καὶ θάνατον εἰ καὶ
ἄδικον ἀλλ' ἀνδρεῖόν γε ὑπέμειναν, ἔν τε ἀγῶνι ἰσοπα-
λεῖ καὶ ἐν ἐλπίδι τοῦ κἂν περιγενέσθαι καὶ κρατῆσαι
ἔπεσον ἀναισθήτως. τοὺς δὲ ἔν τε ταῖς οἰκίαις καὶ ἐν 6
ταῖς ὁδοῖς τῇ τε ἀγορᾷ τῷ τε βουλευτηρίῳ αὐτῷ τῷ τε
Καπιτωλίῳ αὐτῷ βιαίως, οὐχ ὅπως ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ
γυναῖκας, οὐχ ὅπως ἀκμάζοντας, ἀλλὰ καὶ γέροντας
καὶ παῖδας, οἰκτρῶς ἐξολωλότας πῶς ἄν τις κατ'
ἀξίαν θρηνήσειε; καὶ ταῦτα μέντοι τοιαῦτα καὶ το- 7
σαῦτα οἷα καὶ ὅσα οὔτ' αὐτοί ποτε πρὸς πάντων ἅμα
τῶν πολεμίων ἐπάθομεν οὔτε ἐκείνους ἐδράσαμεν,
διατιθέντες ἀλλήλους οὐχ ὅσον οὐκ ἀχθόμεθα, οὐδ'
ἀπαλλαγῆναί ποτε αὐτῶν ἀνδρικῶς ἐθέλομεν, ἀλλὰ
καὶ χαίρομεν καὶ ἑορτάζομεν, καὶ εὐεργέτας τοὺς
ποιοῦντας αὐτὰ ὀνομάζομεν. καίτοι ἔγωγε οὐδ' ἀν- 8
θρώπινόν τινα βίον ἡγοῦμαι τοῦτον ἡμᾶς βεβιωκέναι,
ἀλλά τινων θηρίων, ἃ δι' ἀλλήλων φθείρεται.

καὶ τὰ μὲν ἤδη συμβεβηκότα τί ἂν ἐπὶ πλέον 31
ὀδυραίμεθα; οὐ γάρ που καὶ ἀγένητα ἂν αὐτὰ ποι-
ησαίμεθα· τῶν δὲ δὴ μελλόντων προϊδώμεθα. διὰ 2
γὰρ ταῦτα καὶ ἐκείνων ἐμνημόνευσα, οὐχ ἵνα τὰς
κοινὰς συμφοράς, ἅς γε μηδὲ γενέσθαι ὤφελε, κατα-
λέξω, ἀλλ' ἵν' ὑμᾶς ἐξ αὐτῶν ἀναπείσω τὰ γοῦν
λοιπὰ διασῶσαι· τοῦτο γὰρ ἄν τις μόνον τῶν κακῶν
ἀπόναιτο, τὸ μηδὲν αὖθις ὅμοιόν σφισι παθεῖν φυ-
λάξασθαι. ἔξεστι δὲ τοῦθ' ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι μά- 3
λιστα ποιῆσαι, ἕως ἔτι τὸ δεινὸν ἄρχεται καὶ οὔτε
πολλοί πω συνεστήκασιν, οἵ τε κεκινημένοι οὔτε πε-

10*

πλεονεκτήκασιν ἀπ᾽ ἀλλήλων οὔτ᾽ ἠλάττωνται, ὥστ᾽
ἢ ἐλπίδι τοῦ κρείττονος ἢ ὀργῇ τοῦ καταδεεστέρου
καὶ παρὰ τὸ συμφέρον σφίσιν ἀπερισκέπτως κινδυ-
4 νεῦσαι προαχθῆναι. καὶ τοῦτο μέντοι τηλικοῦτο κα-
τορθώσετε μήτε πόνον τινὰ πονήσαντες μήτε κινδυ-
νεύσαντες, μὴ χρήματα ἀναλώσαντες, μὴ σφαγὰς
ποιήσαντες, ἀλλ᾽ αὐτὸ τοῦτο μόνον ψηφισάμενοι, μὴ
32 μνησικακεῖν ἀλλήλοις. εἰ γάρ τοί τινα καὶ ἡμάρτη-
ταί τισιν, ἀλλ᾽ οὔτι γε καιρός ἐστιν οὔτε πολυπραγ-
μονῆσαι αὐτὰ οὔτε ἐξελέγξαι οὔτε τιμωρήσασθαι.
οὐδὲ γὰρ δικάζετέ τισιν ἐν τῷ παρόντι, ὥστε τὸ πάνυ
ἀκριβὲς δίκαιον ζητηθῆναι δεῖν, ἀλλὰ βουλεύεσθε
περὶ τῶν ἐνεστηκότων, ὅπως ὡς ἀσφαλέστατα κατα-
2 στῇ. τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ὑπάρξειεν ἡμῖν, εἰ μή τι πα-
ρίδοιμεν, ὥσπερ που καὶ ἐπὶ τῶν παίδων ποιεῖν
εἰώθαμεν. οὔτε γὰρ πάντα ἀκριβῶς ἐπ᾽ αὐτῶν ἐκ-
λογιζόμεθα, καὶ πολλὰ καὶ παρορῶμεν ἀναγκαίως·
τῶν γὰρ μετρίων ἁμαρτημάτων ἕνεκα οὐδέν᾽ ἀνηκέ-
3 στως δεῖ κολάζειν, ἀλλὰ πράως σωφρονίζειν. καὶ
νῦν οὖν, ἅτε καὶ κοινοὶ παντὸς τοῦ δήμου πατέρες
οὐ μόνον ὀνομαζόμενοι ἀλλὰ καὶ ἀληθῶς ὄντες, μὴ
καὶ πάντα ἀκριβολογώμεθα, ἵνα μὴ καὶ πάντες ἀπο-
λώμεθα, ἐπεί τοι πολλὰ μὲν ἄν τις καὶ αὐτῷ τῷ
Καίσαρι ἐγκαλέσειεν, ὥστε καὶ δικαίως αὐτὸν πεφο-
4 νεῦσθαι δόξαι, πολλὰ δὲ καὶ τοὺς ἀποκτείναντας
αὐτὸν αἰτιάσαιτο, ὥστε καὶ τιμωρίας αὐτοὺς ἀξίους
εἶναι νομισθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀνδρῶν ἔργον ἐστὶ
στασιάσαι αὖθις ἐπιθυμούντων· δεῖ δὲ τοὺς ὀρθῶς
βουλευομένους μὴ τὸ πάντῃ δίκαιον ἐξακριβοῦν-
τας βλάπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπιεικεῖ προσχρωμένους
5 σώζεσθαι. ὥστε τὰ μὲν γεγενημένα ταῦτα χαλάζης
τέ τινος καὶ κατακλυσμοῦ τρόπον συμβεβηκέναι νομί-

σαντες λήθῃ παράδοτε· γνωρίσαντες δὲ νῦν γε ἀλλήλους, ἅτε καὶ ὁμόφυλοι καὶ πολῖται συγγενεῖς τε ὄντες, ὁμονοήσατε.

καὶ ὅπως γε μηδεὶς ὑμῶν ὑποπτεύσῃ με χαρί- 33
σασθαί τι τοῖς τὸν Καίσαρα ἀποκτείνασιν, ἵνα μὴ δίκην δῶσιν, ὅτι ποτὲ ἐν τῇ τοῦ Πομπηίου μερίδι ἐγενόμην, βούλεσθαι, ἕν τι ὑμῖν ἐρῶ. καὶ γάρ τοι 2
καὶ νομίζω πάντας ὑμᾶς πεπεῖσθαι σαφῶς ὅτι οὔτε φιλίαν οὔτε ἔχθραν πρὸς οὐδένα πώποτε δι' ἐμαυτὸν ἀνειλόμην, ἀλλ' ἀεὶ πάντας ὑμῶν ἕνεκα καὶ τῆς κοινῆς καὶ ἐλευθερίας καὶ ὁμονοίας τοὺς μὲν ἐμίσησα τοὺς δὲ ἠγάπησα. δι' οὖν τοῦτο τὰ μὲν ἄλλα ἐάσω, βραχὺ δέ τι ὑμῖν μόνον φράσω. τοσούτου γὰρ δέω 3
τοῦτο ποιεῖν καὶ μὴ τῆς κοινῆς σωτηρίας προσκοπεῖν, ὥστε καὶ τοῖς ἑτέροις οὐχ ὅτι τὴν ἄδειαν ἁπάντων ὧν ἐπιπολάσαντες ἐπὶ τοῦ Καίσαρος ἔξω τοῦ καθεστηκότος ἐποίησαν δοθῆναί φημι χρῆναι, ἀλλὰ καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δωρεάς, ὅσας ἔλαβον παρ' αὐτοῦ, καίπερ οὐκ ἀρεσκόμενός τισιν αὐτῶν, φυλαχθῆναι. πρᾶξαι μὲν γὰρ ἔτι καὶ προχειρίσασθαί 4
τι τοιοῦτον οὐκ ἂν ὑμῖν συμβουλεύσαιμι· ἐπειδὴ δὲ γέγονεν, οὐδὲν οὐδὲ ἐκείνων οἶμαι δεῖν ὑμᾶς πολυπραγμονῆσαι. τί γὰρ ἂν καὶ ζημιωθείητε τοσοῦτον, ἄν τι ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα ἔξω τοῦ δικαίου καὶ παρὰ τὴν ἀξίαν λαβὼν ἔχῃ, ὅσον ὠφεληθείητε μήτε φόβον μήτε ταραχὴν τοῖς τι δυνηθεῖσι τότε παρασχόντες;

ταῦτα μὲν ἐν τῷ παρόντι πρὸς τὸ κατεπεῖγον 5
ἤδη λέγω· ἐπειδὰν δὲ καταστῇ τὰ πράγματα, τότε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν σκεψόμεθα."

Κικέρων μὲν τοιαῦτα εἰπὼν ἔπεισε τὴν γερου- 34
σίαν μηδένα μηδενὶ μνησικακῆσαι ψηφίσασθαι· ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, καὶ οἱ σφαγεῖς ὑπέσχοντο τοῖς

στρατιώταις μηδὲν τῶν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πραχθέν-
2 των καταλύσειν. ἐπειδὴ γὰρ δεινῶς αὐτοὺς ἀγανακ-
τοῦντας ᾔσθοντο μὴ καὶ τῶν δοθέντων σφίσιν ὑπ'
αὐτοῦ στερηθῶσιν, ἔσπευσαν, πρὶν καὶ ὁτιοῦν τὴν
βουλὴν διαγνῶναι, προκαταλαβεῖν αὐτούς, κἀκ τού-
του τούς τε παρόντας αὐτοῦ κάτω προκαλοῦντες ἐς
3 ἐπήκοον διελέγοντό σφισι τὰ προσήκοντα, καὶ ἐς τὴν
ἀγορὰν γράμματα καταπέμποντες ἐπηγγέλλοντο μήτ'
ἀφαιρήσεσθαι μηδένα μηδὲν μήτ' ἄλλως λυπήσειν,
τό τε κῦρος σύμπασι τοῖς πραχθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Καί-
σαρος ἐκβεβαιοῦν· καὶ ἐς τὴν ὁμόνοιαν αὐτοὺς προ-
ετρέποντο, ὅρκοις τοῖς μεγίστοις ἦ μὴν ἀψευδήσειν
4 πάντα πιστούμενοι. ὡς οὖν καὶ τὰ τῇ βουλῇ δόξαντα
διηγγέλθη, οὔτε οἱ στρατιῶται τῷ Λεπίδῳ ἔτι προσ-
εῖχον οὔτε ἐκεῖνοι δέος τι αὐτοῦ ἔσχον, ἀλλ' ἐς τὰς
καταλλαγάς, τοῦ Ἀντωνίου τὰ μάλιστα ἐνάγοντός
5 σφας, καὶ παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ὥρμησαν. ὁ μὲν
γὰρ Λέπιδος πρόσχημα τὴν τοῦ Καίσαρος τιμωρίαν
ποιούμενος νεωτέρων πραγμάτων ἐπεθύμει, καὶ ἅτε
καὶ στρατεύματα ἔχων τήν τε δυναστείαν αὐτοῦ δια-
δέξεσθαι καὶ ἐν κράτει γενήσεσθαι προσεδόκα, καὶ
διὰ ταῦτ' ἐπολεμοποίει· ὁ δὲ Ἀντώνιος τά τε ἐκείνου
6 τοιαῦθ' ὁρῶν ὄντα, καὶ αὐτὸς μηδεμίαν ἰσχὺν περι-
βεβλημένος, οὔτε τι ἐτόλμησε τότε γε νεοχμῶσαι, καὶ
τὸν Λέπιδον ἡττηθῆναι τοῦ πλείονος, ἵνα μὴ μείζων
γένηται, προσανέπεισε. συνέβησαν μὲν οὖν ἐφ' οἷσ-
περ ἐψήφιστο, οὐ μέντοι καὶ πρότερον οἱ ἐν τῷ Κα-
πιτωλίῳ ὄντες κατέβησαν πρὶν τόν τε τοῦ Λεπίδου
καὶ τὸν τοῦ Ἀντωνίου παῖδα ἐν ὁμήρων λόγῳ λαβεῖν,
καὶ Βροῦτος μὲν πρὸς τὸν Λέπιδον, καὶ γὰρ ἐν
7 γένει αὐτῷ ἦν, Κάσσιος δὲ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐπ'
ἀσφαλείᾳ. συνδειπνούντων δὲ ἄλλα τε, ὥσπερ εἰκὸς

ἐν τῷ τοιούτῳ, πολλὰ ἐλέγετο, καὶ ἐπήρετο τὸν Κάσ-
σιον ὁ Ἀντώνιος "ἆρά γε καὶ νῦν ξιφίδιόν τι ὑπὸ
μάλης ἔχεις;" καὶ ὃς "μάλα" ἔφη "μέγα, ἄν γε καὶ
σὺ τυραννῆσαι ἐπιθυμήσῃς."
τότε μὲν δὴ ταῦθ' οὕτως ἐπράχθη, καὶ δεινὸν 35
οὐδὲν οὔτε ἐγίγνετο οὔτε ἠλπίζετο, ἀλλ' οἵ τε πολλοὶ
ἔχαιρον τῆς δυναστείας τοῦ Καίσαρος ἀπηλλαγμένοι,
καί τινες καὶ ἄταφον τὸ σῶμα αὐτοῦ ῥῖψαι ἐνενόουν,
καὶ ἐκεῖνοι εὐθυμοῦντο μήτε προσπεριεργαζόμενοί
τι καὶ ἐλευθερωταὶ τυραννοφόνοι τε ὀνομαζόμενοι.
τῆς δὲ διαθήκης αὐτοῦ μετὰ ταῦτα ἀναγνωσθείσης, 2
μαθὼν ὁ δῆμος ὅτι τόν τε Ὀκταούιον υἱὸν πεποίηται,
καὶ τὸν Ἀντώνιον τόν τε Δέκιμον καί τινας ἄλλους
τῶν σφαγέων ἐπιτρόπους τε αὐτοῦ καὶ κληρονόμους
τῆς οὐσίας, ἄν γε μὴ ἐς ἐκεῖνον ἔλθῃ, καταλέλοιπε, καὶ 3
προσέτι καὶ δωρεὰς ἄλλοις τέ τινας καὶ τῇ πόλει τούς
τε κήπους τοὺς παρὰ τὸν Τίβεριν καὶ δραχμάς, ὡς μὲν
αὐτὸς ὁ Ὀκταούιος γράφει, τριάκοντα, ὡς δὲ ἕτεροι,
πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἑκάστῳ σφῶν δοθῆναι κεκέ-
λευκεν, ἐταράχθησαν. καὶ αὐτοὺς ὁ Ἀντώνιος ἐπιπα- 4
ρώξυνε, τόν τε νεκρὸν ἐς τὴν ἀγορὰν ἀνοητότατα κομί-
σας, καὶ προθέμενος ᾑματωμένον τε, ὥσπερ εἶχε, καὶ
τραύματα ἐκφαίνοντα, καί τινα καὶ λόγον ἐπ' αὐτῷ,
ἄλλως μὲν περικαλλῆ καὶ λαμπρόν, οὐ μέντοι καὶ
συμφέροντα τοῖς τότε παροῦσιν, εἰπών. ἔλεξε γὰρ
τοιάδε.
"εἰ μὲν οὗτος ἰδιωτεύων ἐτεθνήκει κἀγὼ ἐν 36
ἰδιωτείᾳ ὢν ἐτύγχανον, οὔτ' ἂν πολλῶν, ὦ Κυιρῖται,
λόγων ἐδεήθην, οὔτ' ἂν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγ-
μένοις ἐπεξῆλθον, ἀλλ' ὀλίγα ἂν περί τε τοῦ γένους
καὶ περὶ τῆς παιδείας τῶν τε τρόπων αὐτοῦ εἰπών,
καί πῃ καὶ τῶν ἐς τὸ κοινὸν αὐτῷ πεπολιτευμένων

μνησθείς, ἠρκέσθην, ἵνα μὴ καὶ δι' ὄχλου τοῖς οὐδέν
2 οἵ προσήκουσι γένωμαι. ἐπειδὴ δὲ οὗτός τε τὴν μεγί-
στην ἐν ὑμῖν ἡγεμονίαν ἔχων ἀπόλωλε καὶ ἐγὼ τὴν
δευτέραν ἄρχω λαβών, τόν τε λόγον ἀνάγκη μοι
διπλοῦν, τὸν μὲν ὡς κληρονόμῳ γεγραμμένῳ τὸν δὲ
ὡς ἄρχοντι, ποιήσασθαι, καὶ μηδ' ὁτιοῦν τῶν λεχθῆ-
ναι ὀφειλόντων παραλιπεῖν, ἀλλ' ἅπερ ἂν ὁ σύμπας
δῆμος ἀπὸ μιᾶς γλώσσης, εἴγε μίαν φωνὴν ἠδυνήθη
3 λαβεῖν, ὕμνησεν, εἰπεῖν. εὖ μὲν γὰρ οἶδα τοῦθ' ὅτι
χαλεπόν ἐστι τῆς διανοίας ὑμῶν τυχεῖν. ἄλλως τε
γὰρ οὐ ῥᾴδιον τῶν τηλικούτων ἐφικέσθαι· τίς γὰρ
ἂν λόγος ἔργοις μεγάλοις ἐξισωθείη; καὶ ὑμεῖς τὰ
βουλήματα ἄπληστα ἐξ ὧν σύνιστε ἔχοντες οὐκ εὐχε-
4 ρεῖς αὐτῶν κριταὶ γενήσεσθε. εἰ μὲν γὰρ ἐν ἀγνῶσί
τισιν οἱ λόγοι ἐγίγνοντο, ῥᾷστον ἂν ἦν αὐτοὺς τῷ γε
μεγέθει τῶν ἔργων ἐκπλήξαντα πεῖσαι· νῦν δ' ὑπὸ
τοῦ συνήθους ἔλαττον ἀνάγκη ἐστὶ πᾶν τὸ λεχθησό-
5 μενον τοῦ πεπραγμένου νομισθῆναι. οἱ μὲν γὰρ
ἀλλότριοι, κἂν ἀπιστήσωσιν αὐτοῖς διὰ φθόνον, ἀλλ'
ὑπ' αὐτοῦ γε ἐκείνου πᾶν τὸ ἀκουσθὲν αὔταρκες
ἡγοῦνται· τὸ δὲ ὑμέτερον ἀκόρεστον ὑπὸ τῆς εὐνοίας
ἐξ ἀνάγκης γίγνεται. τῶν γὰρ ἀρετῶν τῶν τοῦ Καί-
σαρος αὐτοὶ πλεῖστον ἀπολελαυκότες καὶ τὸν ἔπαινον
αὐτῶν οὐ φθονερῶς, ὡς οὐδὲν προσήκοντα, ἀλλ'
6 εὐμενῶς, ὡς οἰκεῖον, ἀπαιτεῖτε. σπουδάσω δ' οὖν
ἐπὶ μακρότατον τὰς βουλήσεις ὑμῶν ἀποπληρῶσαι,
εὖ εἰδὼς ὅτι οὐ πρὸς τὴν δύναμίν μου τῶν λόγων
καὶ τὴν προαίρεσιν ἐξετάσετε, ἀλλ' ἐκ τῆς προθυμίας
καὶ τὸ κατ' ἐκείνην ἐνδεὲς ἀνισώσετε.
37 λέξω δὲ περὶ τοῦ γένους αὐτοῦ πρῶτον, οὐχ ὅτι
λαμπρότατόν ἐστι· καίτοι καὶ τοῦτο οὐ σμικρὸν ἐς
ἀρετῆς φύσιν φέρει, τὸ μήτε ἀπὸ ταὐτομάτου τινὰ

ἀλλ' ἐκ παρασκευῆς συγγενοῦς ἀγαθὸν γενέσθαι·
2 οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἐξ εὐγενῶν φύντες δύναιντο μὲν ἂν καὶ προσποιήτως ἀνδραγαθίζεσθαι, δύναιντο δ' ἂν καὶ ἐλεγχθῆναί ποτε ἐς τὸ κακογενὲς ὑπὸ τοῦ συμφύτου· ὅσοις δὲ ἄνωθεν ἐκ πολλοῦ σπέρμα ἀνδραγαθίας ὑπάρχει, πᾶσα αὐτοὺς ἀνάγκη καὶ αὐτόφυτον καὶ διαρκῆ τὴν ἀρετὴν ἔχειν.
3 οὐ μὴν ἀλλ' ἔγωγε οὐ τοῦτο μάλιστα νῦν ἐπαινῶ τοῦ Καίσαρος, ὅτι τὰ μὲν νεώτατα ἐκ πολλῶν καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἔφυ, τὰ δὲ ἀρχαιότατα ἐκ βασιλέων καὶ θεῶν ἐγίγνετο, ἀλλ' ὅτι πρῶτον μὲν τῆς πόλεως ἡμῶν ὅλης συγγενής ἐστιν, ἐκ γὰρ ὧν οὗτος ἐγεννήθη, πρὸς τούτων ἡμεῖς ᾠκίσθημεν,
4 ἔπειθ' ὅτι τῶν προπατόρων αὐτοῦ ἐς τὸ θεῖον δι' ἀρετὴν ἀνήκειν νομισθέντων οὐχ ὅπως ἐπηλήθευσε τὴν φήμην, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξησεν, ὥστ' εἴ καί τις ἠμφισβήτει πρότερον μήποτ' ἂν ἐκ τῆς Ἀφροδίτης τὸν Αἰνείαν γενέσθαι, νῦν δὴ πιστευσάτω.
5 θεοῖς μὲν γὰρ ἤδη τινὲς οὐκ ἄξιοι παῖδες ἐπεφημίσθησαν· τούτου δὲ οὐδ' ἂν εἷς ἀπαξιώσειε θεοὺς τοὺς προγόνους γεγονέναι. ἐβασίλευσε μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Αἰνείας καὶ τῶν ἐκγόνων αὐτοῦ τινες· τοσούτῳ δὲ οὗτος ἀμείνων ἐκείνων ἐγένετο ὅσῳ οἱ μὲν Λαουινίου καὶ Ἄλβης ἐμονάρχησαν, οὗτος δὲ τῆς Ῥώμης οὐκ ἠθέλησε βασιλεῦσαι,
6 καὶ οἱ μὲν τὴν κρηπῖδα τῆς πόλεως ἡμῶν προκατεβάλοντο, οὗτος δὲ ἐς τοσοῦτον αὐτὴν ἐπῆρεν ὥστε τά τε ἄλλα καὶ ἀποικίας μείζους ὧν ἐκεῖνοι πόλεων ἐβασίλευσαν καταστήσασθαι.

38 τὰ μὲν οὖν τοῦ γένους οὕτως αὐτῷ ἔχει· ὅτι δὲ δὴ τήν τε τροφὴν καὶ τὴν παιδείαν ἀκόλουθον τῷ τῆς εὐγενείας ὄγκῳ ἔλαβε, πῶς ἄν τις μᾶλλον κατανοήσειεν ἢ οἷς τὰ ἔργα πίστιν ἀναγκαίαν αὐτῷ παρέ-

2 χεται; ᾧ γὰρ τό τε σῶμα διαρκέστατον καὶ ἡ ψυχὴ
πολυαρκεστάτη πρὸς πάνθ᾽ ὁμοίως καὶ τὰ εἰρηναῖα
καὶ τὰ πολέμια διαφανῶς ὑπῆρξε, πῶς οὐκ ἀνάγκη
τοῦτον καὶ τεθράφθαι ἄριστα; καίτοι χαλεπὸν μὲν
περικαλλέστατόν τινα ἀνδρῶν ὄντα καρτερικώτατον
3 γενέσθαι, χαλεπὸν δὲ ἰσχυριζόμενόν τινα τῷ σώματι
φρονιμώτατον ἐκβῆναι, παγχάλεπον δὲ τὸν αὐτὸν καὶ
ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἔργοις διαπρέψαι. οὗτός
γε μήν —, λέγω δὲ ἐν εἰδόσιν, ὥστε μήτε τι ἀρχὴν
ψεύσασθαι, καὶ γὰρ ἂν αὐτόφωρος ἁλισκοίμην, μήτε
ἐπὶ τὸ μεῖζον ὀγκῶσαι· καὶ γὰρ ἂν ἐς τοὐναντίον οὗ
4 βούλομαι καθισταίμην. αὐτός τε γὰρ ἀλαζονεύεσθαι
δικαιότατα, ἄν γέ τι τοιοῦτο ποιήσω, ὑποπτευθήσο-
μαι, καὶ τὴν τούτου ἀρετὴν ἐλάσσω τῆς ὑπαρχούσης
αὐτῷ παρ᾽ ὑμῖν δόξης φαίνεσθαι ποιεῖν νομισθή-
σομαι. πᾶς γὰρ λόγος ἐπὶ τῷ τοιῷδε λεγόμενος, κἂν
τὸ βραχύτατον ψεύδους προσλάβῃ, οὐχ ὅσον οὐκ
ἔπαινον αὐτῷ φέρει, ἀλλὰ καὶ ἔλεγχον αὐτοῦ ἔχει·
5 τὸ γὰρ συνειδὸς τῶν ἀκροωμένων, οὐχ ὁμολογοῦν τῷ
πεπλασμένῳ, πρός τε τὴν ἀλήθειαν φέρεται, καὶ
τάχα ἀρκεσθὲν αὐτῇ μανθάνει τε ἅμα ὁποῖόν τινα
ἐχρῆν εἶναι, καὶ παραβάλλον ἑκάτερα καταφωρᾷ τὸ
λεῖπον. ἀληθεύων οὖν λέγω τοῦθ᾽ ὅτι ὁ Καῖσαρ οὗτος
τό τε σῶμα ἅμα ἱκανώτατος καὶ τὴν ψυχὴν εὐκολώτα-
6 τος ἐγένετο. τῇ τε γὰρ τῆς φύσεως ἰσχύι θαυμαστῇ
ἐκέχρητο, καὶ παιδείᾳ παντοδαπῇ ἀκριβῶς ἤσκητο,
καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀπεικότως καὶ γνῶναι πᾶν τὸ δέον
ὀξύτατα καὶ ἑρμηνεῦσαι πιθανώτατα διαθέσθαι τε
καὶ διοικῆσαι φρονιμώτατα ἀεὶ ἠδυνήθη, καὶ οὔτε
τις αὐτὸν καιροῦ ῥοπὴ αἰφνιδίως οἱ προσπεσοῦσα
προκατέλαβεν, οὔτ᾽ ἀπόρρητος μέλλησις χρονίσασα
7 διέλαθε. πάντα γὰρ ἀεὶ πρὶν ἀπαρτισθῆναι καὶ

προδιεγίγνωσκε, καὶ πρὸς πάντα τὰ συμβῆναί τινι
δυνάμενα προπαρεσκεύαστο· τό τε κρυπτόμενον ἰσχυ-
ρῶς ἀνευρεῖν καὶ τὸ φαινόμενον πιθανῶς ψευδαγ-
νοεῖν τό τε λανθάνον εἰδέναι προσποιήσασθαι καὶ
τὸ γιγνωσκόμενον ἀποκρύψασθαι, τούς τε καιροὺς 8
σφισιν ἐφαρμόσαι καὶ τοὺς λογισμοὺς ὑπὲρ αὐτῶν
ἀποδοῦναι, καὶ προσέτι καὶ ἐπιτελέσαι καὶ ἐπεξελθεῖν
πάνθ' ὡς ἕκαστα καλῶς ἠπίστατο. τεκμήριον δέ, τά 39
τε ἴδια εὐοικότατος ἅμα καὶ εὐδαπανώτατος ἐγένετο,
ἀκριβὴς μὲν ὢν ἐς τὸ τὰ ὑπάρχοντα διαρκῶς φυλάξαι,
δαψιλὴς δὲ ἐς τὸ τὰ προσήκοντα ἀφειδῶς ἀναλῶσαι,
καὶ τοὺς συγγενεῖς πάντας πλὴν τῶν ἀνοσιωτάτων
ἰσχυρῶς ἠγάπησεν· οὔτε γὰρ δυστυχήσαντά τινα 2
αὐτῶν ὑπερεῖδεν οὔτε εὐτυχήσαντί τινι ἐφθόνησεν,
ἀλλὰ καὶ τούτοις τὰ προϋπάρχοντα συνεπηύξησε καὶ
ἐκείνοις τὰ ἐλλείποντα ἀνεπλήρωσε, τοῖς μὲν χρή-
ματα τοῖς δὲ χωρία τοῖς δὲ ἀρχὰς τοῖς δὲ ἱερωσύνας
δούς. καὶ μέντοι καὶ πρὸς τοὺς φίλους τούς τε ἄλ- 3
λους τοὺς προσομιλοῦντάς οἱ θαυμαστῶς προσεφέ-
ρετο· οὔτε γὰρ ὑπερεφρόνει τινὰ αὐτῶν οὔθ' ὕβριζεν,
ἀλλ' εὐπροσήγορος πᾶσιν ὁμοίως ὢν τούς τε ὑπουρ-
γοῦντάς τι πολλαπλασίως ἠμείβετο καὶ τοὺς λοιποὺς
εὐεργεσίαις ἀνηρτᾶτο, καὶ οὔτε λαμπρυνόμενόν τινα
ἐβάσκηνέ ποτε οὔτ' αὐξανόμενον ἐταπείνωσεν, ἀλλ' 4
ὡς καὶ αὐτὸς διὰ πάντων σφῶν καὶ μεγαλυνόμενος
καὶ ἰσχὺν καὶ κόσμον προσκτώμενος, ἔχαιρε πλεί-
στους ἑαυτῷ παρισούμενος. τοιοῦτος μέντοι περὶ
τοὺς φίλους καὶ περὶ τοὺς γνωρίμους ὢν οὐδ' ἐς
τοὺς ἐχθροὺς ὠμὸς οὐδ' ἀπαραίτητος ἐγένετο, ἀλλὰ 5
πολλοὺς μὲν καὶ τῶν ἰδίᾳ τι προσκρουσάντων οἱ ἀθῴ-
ους ἀφῆκε, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν προσπολεμησάντων
ἀπέλυσε, καί τισιν αὐτῶν καὶ τιμὰς καὶ ἀρχὰς ἔδωκεν.

οὕτω που πᾶς πρὸς ἀρετὴν ἐπεφύκει, καὶ κακίαν οὐ
μόνον αὐτὸς οὐκ εἶχεν ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἄλλῳ τινὶ ἐνεῖναι
ἐπίστευεν.

40 ἐπεὶ δὲ ἐς τούτους τοὺς λόγους ἀφικόμην, ἄρξυ-
μαι περὶ τῶν κοινῶν αὐτοῦ πολιτευμάτων λέγειν.
καὶ γὰρ εἰ μὲν ἐν ἡσυχίᾳ ἐβεβιώκει, τάχ' ἂν ἀνέ-
λεγκτον τὴν ἀρετὴν ἔσχε· νῦν δὲ ἐπὶ πλεῖστον αὐξη-
θείς, καὶ μέγιστος οὐχ ὅτι τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώ-
πων ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν τι δυνηθέν-
των γενόμενος, ἐκπρεπέστερον αὐτὴν ἐπεδείξατο.
2 ἐκείνους μὲν γὰρ σχεδόν τι πάντας αὕτη ἡ ἐξουσία
διήλεγξε, τοῦτον δὲ ἐπὶ μᾶλλον ἐξέφηνε· τῷ γὰρ
μεγέθει τῆς ἀρετῆς ἀντιπάλους πράξεις λαβὼν ἰσο-
στάσιος αὐταῖς ηὑρέθη, καὶ μόνος ἀνθρώπων τηλι-
καύτην αὐτῷ τύχην ἐξ ἀνδραγαθίας κτησάμενος οὔτε
3 διέβαλεν αὐτὴν οὔθ' ὕβρισεν. ὅσα μὲν οὖν ἄλλως
στρατευόμενος ἐλαμπρύνετο, ἢ ὅσα ἐν ταῖς ἐγκυκλίοις
λειτουργίαις ἐμεγαλοφρονήσατο, παραλείψω, καίπερ
τοσαῦτα ὄντα ὥστ' ἄλλῳ τινὶ καὶ πάνυ ἂν ἐς ἔπαινον
ἐξαρκέσαι· πρὸς γάρ τοι τὴν ἐπιφάνειαν τῶν μετὰ
ταῦτα αὐτοῦ ἔργων σμικρολογεῖσθαι δόξω, ἂν καὶ
4 ἐκεῖνα ἀκριβῶς ἐπεξίω· ὅσα δὲ δὴ ἄρχων ὑμῶν
ἔπραξε, ταῦτ' ἐρῶ μόνα. καὶ οὐδὲ ταῦτα μέντοι
πάντα καθ' ἕκαστον ἀκριβῶς διηγήσομαι· οὔτε γὰρ
ἐξικέσθαι ποτ' ἂν αὐτῶν δυνηθείην, καὶ πάμπολυν
ἂν ὑμῖν ὄχλον ἄλλως τε καὶ εἰδόσι ταῦτα παράσχοιμι.

41 ὁ γὰρ ἀνὴρ οὗτος πρῶτον μὲν πάντων στρα-
τηγήσας ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ ὕπουλον αὐτὴν εὑρών, οὐ
περιεῖδέ σφας ὑπὸ τῷ τῆς εἰρήνης ὀνόματι ἀνανταγ-
γωνίστους γιγνομένους, οὐδ' εἵλετο αὐτὸς ἐν ἡσυχίᾳ
τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον διαγενέσθαι μᾶλλον ἢ τὰ κοινῇ
συμφέροντα πρᾶξαι, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἑκόντες οὐ μετε-

μέλοντο, καὶ ἄκοντάς σφας ἐσωφρόνισεν, ὥστε καὶ 2
τοὺς πρότερόν ποτε εὐδοκιμήσαντας κατ' αὐτῶν τοσοῦτον ὑπερβαλέσθαι ὅσον τὸ φυλάξαι τι τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερόν ἐστι, καὶ τὸ μηδ' αὖθίς ποτε νεωτερίσαι τινὰς δυνηθῆναι ἐξεργάσασθαι τοῦ τὴν ἀρχὴν ὑπηκόους αὐτούς, ἀκεραίου τῆς δυνάμεώς σφισιν οὔσης, ποιήσασθαι, λυσιτελέστερον. τοιγάρτοι καὶ 3
τὰ ἐπινίκια αὐτῷ διὰ τοῦτ' ἐψηφίσασθε καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ὕπατον εὐθὺς ἐδώκατε. ἐξ οὗ δὴ καὶ τὰ μάλιστα διεφάνη τοῦθ' ὅτι οὔτε ἐπιθυμίας οὔτε εὐκλείας οἰκείας ἕνεκα τόν τε πόλεμον ἐκεῖνον ἐποιήσατο καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ παρεσκευάζετο. παριδὼν γοῦν 4
τὴν μέμψιν τῶν νικητηρίων διὰ τὸ τὰ πράγματα κατεπείγειν, καὶ χάριν μὲν ὑμῖν τῆς τιμῆς γνούς, ἀρκεσθεὶς δὲ αὐτῇ ἐκείνῃ πρὸς τὴν δόξαν, ὑπάτευσε.
καὶ ὅσα μὲν παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ πόλει διῴκησεν, 42
ἢ μυρία ἂν εἴη λέγειν· ἀλλ' ἐπειδὴ τάχιστα ἔκ τε ἐκείνης ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Γαλατικὸν πόλεμον ἐστάλη, θεωρήσατε ὅσα αὖ καὶ ἡλίκα ἐνταῦθα κατειργάσατο. τοῖς μὲν γὰρ συμμάχοις οὐχ ὅπως βαρὺς 2
ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ προσεβοήθησεν, ἐπειδὴ μήτε τι αὐτοὺς ὑπώπτευσε καὶ προσέτι καὶ ἀδικουμένους εἶδε· τοὺς δὲ δὴ πολεμίους, οὐχ ὅτι τοὺς προσοικοῦντας αὐτοῖς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τοὺς τὴν Γαλατίαν νέμοντας, κατεστρέψατο, καὶ τοῦτο μὲν χώραν παμπληθῆ τοῦτο δὲ καὶ πόλεις ἀναριθμήτους, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα πρότερον ᾔδειμεν, προσεκτήσατο.
καὶ ταῦτα μέντοι πάντα, μήτε δύναμιν ἀξιόχρεων 3
μήτε χρήματα αὐτάρκη παρ' ἡμῶν λαβών, οὕτω μὲν ταχέως κατέπραξεν ὥστε καὶ πρὶν αἰσθέσθαι τινὰ ἡμῶν ὅτι πολεμεῖ νενικηκέναι, οὕτω δὲ ἀσφαλῶς κατεστήσατο καὶ ... ὥστε καὶ ἐπιβατὴν ἀπ' αὐτῶν

4 καὶ τὴν Κελτικὴν καὶ τὴν Βρεττανίαν ποιῆσαι. καὶ
νῦν δεδούλωται μὲν Γαλατία ἡ τούς τε Ἄμβρωνας
καὶ τοὺς Κίμβρους ἐφ' ἡμᾶς ἀποστείλασα, καὶ γεωρ-
γεῖται πᾶσα ὥσπερ αὐτὴ ἡ Ἰταλία, πλεῖται δὲ οὐ
Ῥοδανὸς ἔτι μόνος οὐδ' Ἄραρις, ἀλλὰ καὶ Μόσας καὶ
5 Λίγρος καὶ Ῥῆνος αὐτὸς καὶ ὠκεανὸς αὐτός. ὧν γὰρ
οὐδὲ τὰς ἐπικλήσεις ἀκούοντες ἐπιστεύομεν αὐτὰ
εἶναι, ταῦθ' ἡμῖν προσκατείργασται, ἐμβατὰ μὲν τὰ
πρὶν ἄγνωστα, πλωτὰ δὲ τὰ πρὶν ἀδιερεύνητα ἀπό
τε τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἀπὸ τῆς μεγαλογνωμοσύνης
43 ποιήσας. καὶ εἴγε μὴ φθονήσαντες αὐτῷ τινες,
μᾶλλον δὲ ἡμῖν, ἐστασιάκεσαν, καὶ δεῦρο αὐτὸν πρὸ
τοῦ προσήκοντος καιροῦ ἐπανελθεῖν ἠνάγκασαν, πάν-
τως ἂν καὶ τὴν Βρεττανίαν ὅλην μετὰ τῶν ἄλλων
νήσων τῶν περικειμένων αὐτῇ καὶ τὴν Κελτικὴν
πᾶσαν μέχρι τοῦ ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ ἐκεχείρωτο, ὥσθ'
ἡμᾶς ὅρους μὴ γῆν μηδ' ἀνθρώπους τὸ λοιπόν, ἀλλὰ
2 ἀέρα καὶ τὴν ἔξω θάλασσαν ἔχειν. διὰ γὰρ ταῦτα
καὶ ὑμεῖς, ὁρῶντες τό τε μέγεθος τῆς διανοίας αὐτοῦ
καὶ τὰ ἔργα καὶ τὴν τύχην, ἐπὶ πλεῖστον ἄρξαι αὐτῷ
προσετάξατε· ὅπερ, ἀφ' οὗ ἐδημοκρατήθημεν, οὐδενὶ
ἄλλῳ ὑπῆρξε, λέγω δὲ τὸ ὀκτὼ ἔτεσιν ὅλοις ἐφεξῆς
ἡγεμονεῦσαι. οὕτως αὐτὸν πάντα ἐκεῖνα ὑμῖν ὄντως
προσκτᾶσθαι ἐνομίσατε, καὶ οὐδεπώποτε ἐφ' ὑμᾶς
αὐξηθήσεσθαι ὑπωπτεύσατε.

3 ἀλλὰ ὑμεῖς μὲν ἐπὶ μακρότατον αὐτὸν ἐγχρονίσαι
τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ἐπεθυμήσατε· οὐ μέντοι καὶ
ἐπέτρεψαν οἱ τὴν πολιτείαν μηκέτι κοινὴν ἀλλ' ἰδίαν
αὐτῶν νομίζοντες εἶναι οὔτε τούτῳ τὰ λοιπὰ προσκα-
ταστρέψασθαι οὔθ' ὑμῖν πάντων αὐτῶν κυριεῦσαι,
ἀλλὰ τῇ ἀσχολίᾳ αὐτοῦ ἀποχρησάμενοι πολλὰ καὶ
ἀνόσια ἐτόλμησαν, ὥσθ' ὑμᾶς τῆς παρ' αὐτοῦ βοη-

θείας δεηθῆναι. καὶ διὰ τοῦτο καταλιπὼν τὰ προκεί- 44
μενα ταχέως ὑμῖν ἐπεκούρησε, καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν
ἐκ τῶν ἐπαρτηθέντων αὐτῇ κινδύνων ἠλευθέρωσε,
καὶ προσέτι τήν τε Ἰβηρίαν ἀλλοτριουμένην ἐκομί-
σατο, καὶ τὸν Πομπήιον τήν τε πατρίδα καταλιπόντα
καὶ βασιλείαν ἰδίαν ἐν Μακεδονίᾳ κατασκευάζοντα,
καὶ ἐκεῖσε πάντα τὰ ὑμέτερα ἀγαθὰ μεταφέροντα, 2
τούς τε ὑπηκόους ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς συσκευαζόμενον
καὶ τοῖς χρήμασιν ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς χρώμενον ἰδὼν τὸ
μὲν πρῶτον πεῖσαί πως ἠθέλησε, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ
προσπέμπων, παύσασθαι καὶ μεταθέσθαι, πίστεις
λαβόντα μεγίστας ἦ μὴν ἐν τοῖς ἴσοις ὁμοίως αὖθις
αὐτὸν γενήσεσθαι· ἐπεὶ δ' οὐδένα τρόπον ἠδυνήθη 3
τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τά τε ἄλλα καὶ τὴν συγ-
γένειαν τὴν πρὸς τὸν Καίσαρα αὐτῷ ὑπάρξασαν
ὑπερβὰς ἀντιπολεμεῖν ὑμῖν εἵλετο, οὕτω δὴ καταναγ-
κασθεὶς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου προσάψασθαι τί μὲν
δεῖ λέγειν ὡς εὐτόλμως ἐπ' αὐτόν, καίπερ χειμῶνος 4
ὄντος, ἔπλευσε, τί δὲ ὡς εὐθαρσῶς αὐτῷ, καίτοι
πάντα τὰ ἐκεῖ χωρία ἔχοντι, συνέμιξε, τί δὲ ὡς ἀνδρι-
κῶς αὐτοῦ, καίπερ πολὺ τῷ πλήθει τῶν στρατιωτῶν
ἐλαττούμενος, ἐκράτησεν; ἂν γάρ τις καθ' ἕκαστον
αὐτῶν ἐπεξελθεῖν ἐθελήσῃ, παῖδα ἂν ἀποδείξειε τὸν
θαυμαστὸν ἐκεῖνον Πομπήιον· οὕτως ἐν πᾶσιν αὐ-
τοῖς κατεστρατηγήθη.

ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐάσω· οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὸς ὁ 45
Καῖσαρ ἐσεμνύνατό ποτε ἐπ' αὐτοῖς, μισῶν αὐτὰ τῆς
ἀνάγκης· ἐπεὶ δὲ τὸ δαιμόνιον δικαιότατα τὴν
μάχην ἔκρινε, τίνα μὲν τῶν τότε πρῶτον ἁλόντων
ἀπέκτεινε, τίνα δὲ οὐκ ἐτίμησεν, οὐχ ὅτι τῶν βουλευ-
τῶν ἢ τῶν ἱππέων ἢ καὶ ὅλως τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ
καὶ τῶν συμμάχων τῶν τε ὑπηκόων; οὐδὲ γὰρ οὐδ' 2

ἐκείνων τις οὔτ᾽ ἀπέθανε βιαίως οὔτε αἰτίαν ἔλαβεν,
οὐκ ἰδιώτης, οὐ βασιλεύς, οὐκ ἔθνος, οὐ πόλις· ἀλλ᾽
οἱ μὲν καὶ συνεξητάσθησαν αὐτῷ, οἱ δὲ τὴν γοῦν
ἄδειαν ἐντίμως ἔσχον, ὥστε τότε δὴ καὶ πάντας
3 ὀδύρεσθαι τῶν ἀπολωλότων. τοσαύτῃ γὰρ περιουσίᾳ
φιλανθρωπίας ἐχρήσατο ὥστε τοὺς μὲν συναραμένους
τῷ Πομπηίῳ ἐπαινέσαι καὶ πάντα σφίσι τὰ δοθέντα
ὑπ᾽ αὐτοῦ φυλάξαι, τὸν δὲ Φαρνάκην καὶ τὸν Ὀρώδην
4 μισῆσαι ὅτι οὐκ ἐπεκούρησαν φίλοι αὐτοῦ ὄντες. καὶ
διὰ τοῦτό γε οὐχ ἥκιστα τῷ μὲν οὐκ ἐς μακρὰν ἐπο-
λέμησε, τῷ δὲ ἐπιστρατεύσειν ἔμελλε. πάντως δ᾽
ἂν καὶ ... ζῶντα εἰλήφει. τεκμήριον δὲ ὅτι μήτε
εὐθὺς αὐτὸν ἐπεδίωξεν ἀλλὰ κατὰ σχολὴν εἴασε φυ-
5 γεῖν, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀηδῶς ἤκουσε, τούς τε
φονεύσαντας αὐτὸν οὐκ ἐπῄνεσεν ἀλλὰ καὶ ἀνταπέ-
κτεινεν οὐ πολλῷ ὕστερον, καὶ αὐτόν γε τὸν Πτολε-
μαῖον, ὅτι καίτοι παῖς ὢν τὸν εὐεργέτην ἀπολόμενον
περιεῖδε, προσδιέφθειρε.

46 μετὰ ταῦτα τοίνυν ὅπως μὲν τὴν Αἴγυπτον κατε-
στήσατο, καὶ ὅσα χρήματα ἐκεῖθεν ὑμῖν ἐκόμισε,
περιττὸν ἂν εἴη λέγειν· στρατεύσας δὲ ἐπὶ τὸν Φαρ-
νάκην οὐκ ὀλίγα ἤδη τοῦ τε Πόντου καὶ τῆς Ἀρμενίας
ἔχοντα, προσηγγέλθη τε ἅμα αὐτῷ προσιὼν καὶ ὤφθη
2 παρὼν καὶ συνέβαλεν αὐθημερὸν καὶ ἐνίκησεν. ἀφ᾽
ὧνπερ οὐχ ἥκιστα διέδειξεν ὅτι οὐδὲν χείρων ἐν τῇ
Ἀλεξανδρείᾳ ἐγένετο, οὐδ᾽ ὑπὸ τρυφῆς ἐν αὐτῇ
ἐνεχρόνισε· πῶς γὰρ ἂν ῥᾳδίως ἐκεῖνα ἔπραξε μὴ
πολλῇ μὲν παρασκευῇ διανοίας, πολλῇ δὲ καὶ
3 ῥώμῃ χρώμενος; ὡς δ᾽ οὖν καὶ ὁ Φαρνάκης
ἔφυγε, παρεσκευάζετο μὲν εὐθὺς ἐπὶ τὸν Πάρθον
στρατεῦσαι, στασιασάντων δὲ αὖθις ἐνταῦθά τινων
ἀνεκομίσθη τε ἄκων, καὶ οὕτως αὖ καὶ ταῦτα διέθετο

ὥστε μηδ' ὅτι ἀρχὴν ἐταράχθη πιστευθῆναι. οὔτε 4
γὰρ ἀπέθανεν οὔτε ἔφυγεν, ἀλλ' οὐδ' ἠτιμώθη τὸ
παράπαν ἐξ ἐκείνων τῶν πραγμάτων οὐδείς, οὐχ ὅτι
οὐ δικαιότατα ἂν πολλοὶ ἐκολάσθησαν, ἀλλ' ὅτι τοὺς
μὲν πολεμίους ἀφειδῶς ἀπολλύναι, τοὺς δὲ δὴ πολί-
τας σώζειν, κἂν φαῦλοί τινες ὦσιν, ἡγεῖτο δεῖν, καὶ 5
διὰ τοῦτο τῇ μὲν ἀνδρείᾳ τοὺς ἀλλοφύλους κατηγω-
νίζετο, τῇ δὲ φιλανθρωπίᾳ καὶ τοὺς στασιάζοντας
τῶν πολιτῶν, καίτοι καὶ ἀναξίους πολλάκις τούτου
γεγονότας ἀφ' ὧν ἔπραττον, διετήρει. τὸ δ' αὐτὸ
τοῦτο καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ τῇ τε Ἰβηρίᾳ αὖθις ἔπραξε,
πάντας ὅσοι μὴ καὶ πρότερόν ποτε ἁλόντες ὑπ' αὐτοῦ
ἠλέηντο ἀφείς. τὸ μὲν γὰρ τοὺς πολλάκις ἐπιβου- 6
λεύοντάς οἱ ἀεὶ περιποιεῖσθαι μωρίαν, οὐ φιλανθρω-
πίαν ἐνόμιζε· τὸ δὲ ἐν τοῖς πρώτοις ἁμαρτήμασι
συγγιγνώσκειν τισί, καὶ μήτ' ἀκατάλλακτον ὀργὴν
ἔχειν καὶ προσέτι καὶ τιμὰς νέμειν, ἂν δὲ ἐν τοῖς
αὐτοῖς ἐμμένωσιν, ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ποιεῖσθαι, καὶ
πάνυ ἀνδρὸς ἔργον ἡγεῖτο εἶναι. καίτοι τί τοῦτο 7
εἶπον; πολλοὺς γάρ τοι καὶ ἐκείνων ἔσωσε, δοὺς τοῖς
τε ἑταίροις ἅπασι καὶ τοῖς συννικήσασιν αὐτῷ ἕνα
ἑκάστῳ τῶν ἁλόντων περιποιήσασθαι.

καὶ μέντοι καὶ ὅτι ταῦτα πάντα ἀπ' ἐμφύτου 47
χρηστότητος, καὶ οὔτε προσποιήτως οὔτε ἐπὶ κατα-
σκευῇ πλεονεξίας τινός, ὥσπερ ἕτεροι συχνοὶ ἐφι-
λανθρωπεύσαντό τινα, ἔπραξε, μέγιστον μὲν καὶ
ἐκεῖνο μαρτύριόν ἐστιν ὅτι πανταχοῦ καὶ διὰ πάντων
ὅμοιος ἐγένετο καὶ οὔτ' ὀργή τις αὐτὸν ἠγρίανεν
οὔτε εὐπραγία διέφθειρεν, οὐ τὸ κράτος ἠλλοίωσεν,
οὐχ ἡ ἐξουσία μετέβαλε. καίτοι χαλεπώτατον ἐν τοῖς 2
τοσούτοις καὶ τοιούτοις καὶ προσέτι καὶ ἐπαλλήλοις
πράγμασιν ἐξετασθέντα, καὶ τὰ μὲν κατωρθωκότα

*τὰ δὲ ἐν χερσὶν ἔτ᾽ ἔχοντα τὰ δὲ ὑποπτεύοντα, χρηστόν
τε ἀεὶ δι᾽ ἴσου γενέσθαι, καὶ μηδὲν τραχὺ μηδὲ δεινόν,
εἰ καὶ μὴ πρὸς τιμωρίαν τῶν παρεληλυθότων, ἀλλὰ
πρός γε φυλακὴν τῶν μελλόντων ἐθελῆσαι ποιῆσαι.
3 ἱκανὰ μὲν καὶ ταῦτα τὴν χρηστότητα αὐτοῦ τεκμηριῶ-
σαί ἐστιν· οὕτω γὰρ ἐκ θεῶν ὄντως ἔφυ ὥστε ἓν μόνον
ἠπίστατο, σώζειν τούς γε σώζεσθαι δυναμένους· προσ-
έτι δὲ καὶ ἐκεῖνα, ὅτι τοῖς τε αὐτῷ πολεμήσασι τὸ μηδ᾽
ὑπ᾽ ἄλλου τινὸς κολασθῆναι παρεσκεύασε, καὶ τοὺς
4 ἐν τῷ πρὶν ἐπταικότας ἀνεκτήσατο. πᾶσι μὲν γὰρ τοῖς
μετὰ τοῦ Λεπίδου καὶ μετὰ τοῦ Σερτωρίου γενομένοις
ἄδειαν δοθῆναι ἐποίησε, πᾶσι δὲ ἐκ τούτου τοῖς ἐκ
τῶν ἐπικηρυχθέντων ὑπὸ τοῦ Σύλλου περιλειφθεῖσι
τὴν σωτηρίαν ὑπάρξαι παρεσκεύασε, καὶ αὐτοὺς μετὰ
τοῦτο κατήγαγε, τούς τε παῖδας ἁπάντων τῶν ὑπ᾽
ἐκείνου θανατωθέντων καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν ἠξίωσε.
5 καὶ τὸ μέγιστον, πάντα ἁπλῶς τὰ γράμματα ὅσα ἢ παρὰ
τῷ Πομπηίῳ ἢ παρὰ τῷ Σκιπίωνι ἀπόρρητα εὑρέθη
κατέκαυσε, μήτ᾽ ἀναγνούς τι αὐτῶν μήτε τηρήσας, ἵνα
μηδ᾽ ἄλλῳ τινὶ πονηρευθῆναί τι δι᾽ αὐτὰ ἐγγένηται.
ὅτι δὲ ταῦθ᾽ οὕτως οὐκ εἶπε μόνον ἀλλὰ καὶ ἔπραξε
δηλοῖ τὰ ἔργα· οὐδεὶς γοῦν ἐκ τῶν γραμμάτων ἐκεί-
νων οὐχ ὅσον οὐκ ἔπαθέ τι δεινόν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐφο-
6 βήθη. οὔκουν οὐδ᾽ οἶδεν οὐδεὶς τοὺς ἐξ αὐτῶν περι-
γενομένους πλὴν αὐτῶν ἐκείνων. τοῦτο γάρ ἐστι
παραδοξότατον καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἔχον, ὅτι
τε ἀφείθησαν πρὶν αἰτιαθῆναι καὶ ὅτι ἐσώθησαν
πρὶν κινδυνεῦσαι, καὶ οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ περιποιήσας σφᾶς
ἔμαθεν οὓς ἠλέησε.*

48 *καὶ γάρ τοι διά τε ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα ὅσα
ἐνομοθέτησε καὶ ἐπηνώρθωσε, μεγάλα μὲν αὐτὰ
καθ᾽ ἑαυτὰ ὄντα, παρὰ μικρὸν δ᾽ ἂν πρὸς ἐκεῖνα*

νομισθέντα, ἃ οὐ χρὴ ἀκριβῶς ἐπεξιέναι, καὶ ἐφιλή-
σατε αὐτὸν ὡς πατέρα καὶ ἠγαπήσατε ὡς εὐεργέτην,
τιμαῖς τε οἵαις οὐδένα ἄλλον ἠγήλατε, καὶ προστάτην 2
διατελῆ τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς ἁπάσης ἔχειν
ἐπεθυμήσατε, μηδὲν περὶ τῶν ὀνομάτων διενεχθέν-
τες, ἀλλὰ καὶ πάντα αὐτῷ ὡς καὶ ἐλάττονα αὐτοῦ
προσθέντες, ἵν᾽ ὅσον καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἐκ τοῦ
νομιζομένου πρὸς τὰ τελειότατον καὶ τῆς τιμῆς καὶ
τῆς ἐξουσίας ἐνέδει, τοῦτο ἐκ τῆς παρὰ τῶν ἄλλων
συντελείας ἀνταναπληρωθῇ. διὰ γὰρ τοῦτο ἀρχιερεὺς 3
μὲν πρὸς τοὺς θεούς, ὕπατος δὲ πρὸς ἡμᾶς, αὐτο-
κράτωρ δὲ πρὸς τοὺς στρατιώτας, δικτάτωρ δὲ πρὸς
τοὺς πολεμίους ἀπεδείχθη. καὶ τί ταῦτ᾽ ἐξαριθμοῦ-
μαι, ὁπότε καὶ πατέρα αὐτὸν ἑνὶ λόγῳ τῆς πατρίδος
ἐπεκαλέσατε; ἵνα μὴ τὰς ἄλλας αὐτοῦ προσηγορίας
καταλέγω.

ἀλλ᾽ οὗτος ὁ πατήρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεύς, ὁ ἄσυλος, 49
ὁ ἥρως, ὁ θεός, τέθνηκεν, οἴμοι, τέθνηκεν οὐ νόσῳ
βιασθείς, οὐδὲ γήρᾳ μαρανθείς, οὐδὲ ἔξω που ἐν
πολέμῳ τινὶ τρωθείς, οὐδὲ ἐκ δαιμονίου τινὸς αὐτο-
μάτως ἁρπαχθείς, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα ἐντὸς τοῦ τείχους
ἐπιβουλευθεὶς ὁ καὶ ἐς Βρετταννίαν ἀσφαλῶς στρα-
τεύσας, ἐν τῇ πόλει ἐνεδρευθεὶς ὁ καὶ τὸ πωμήριον 2
αὐτῆς ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγεὶς
ὁ καὶ ἴδιον ἄλλο κατασκευάσας, ἄοπλος ὁ εὐπόλεμος,
γυμνὸς ὁ εἰρηνοποιός, πρὸς τοῖς δικαστηρίοις ὁ δικα-
στής, πρὸς ταῖς ἀρχαῖς ὁ ἄρχων, ὑπὸ τῶν πολιτῶν
ὃν μηδεὶς τῶν πολεμίων μηδ᾽ ἐς τὴν θάλασσαν ἐκπε-
σόντα ἀποκτεῖναι ἠδυνήθη, ὑπὸ τῶν ἑταίρων ὁ πολ-
λάκις αὐτοὺς ἐλεήσας. ποῦ δῆτά σοι, Καῖσαρ, ἡ φιλαν- 3
θρωπία, ποῦ δὲ ἡ ἀσυλία, ποῦ δὲ οἱ νόμοι; ἀλλὰ σὺ μέν,
ὅπως μηδ᾽ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τις φονεύηται, πολλὰ ἐνομο-

θέτησας, σὲ δὲ οὕτως οἰκτρῶς ἀπέκτειναν οἱ φίλοι,
καὶ νῦν ἔν τε τῇ ἀγορᾷ πρόκεισαι ἐσφαγμένος, δι'
ἧς πολλάκις ἐπόμπευσας ἐστεφανωμένος, καὶ ἐπὶ τοῦ
βήματος ἔρριψαι κατατετρωμένος, ἀφ' οὗ πολλάκις
4 ἐδημηγόρησας. οἴμοι πολιῶν ᾑματωμένων, ὢ στο-
λῆς ἐσπαραγμένης, ἣν ἐπὶ τούτῳ μόνον, ὡς ἔοικεν,
ἔλαβες, ἵν' ἐν ταύτῃ σφαγῇς."

50 τοιαῦτα τοῦ Ἀντωνίου λέγοντος ὁ δῆμος τὰ μὲν
πρῶτα ἠρεθίζετο, ἔπειτα δὲ ὠργίζετο, καὶ τέλος
οὕτως ἐφλέγμηνεν ὥστε τούς τε φονέας αὐτοῦ ζητεῖν
καὶ τοῖς ἄλλοις βουλευταῖς ἐγκαλεῖν, ὅτι οἱ μὲν
ἀπέκτειναν οἱ δὲ ἐπεῖδον ἀποθνήσκοντα ἄνδρα ὑπὲρ
οὗ δημοσίᾳ κατ' ἔτος εὔχεσθαι ἐψηφίσαντο, καὶ οὗ
τήν τε ὑγίειαν τήν τε τύχην ὤμνυσαν, καὶ ὃν ἐξ
2 ἴσου τοῖς δημάρχοις ἄσυλον ἐπεποιήκεσαν. κἀκ τού-
του τό τε σῶμα αὐτοῦ ἁρπάσαντες οἱ μὲν ἐς τὸ οἴ-
κημα ἐν ᾧ ἀπέσφακτο, οἱ δὲ ἐς τὸ Καπιτώλιον κομίσαι
τε ἐβούλοντο καὶ ἐκεῖ καῦσαι, κωλυθέντες δὲ ὑπὸ
τῶν στρατιωτῶν φόβῳ τοῦ μὴ καὶ τὸ θέατρον τούς
τε ναοὺς συγκαταπρησθῆναι, αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ,
3 ὥσπερ εἶχον, ἐπὶ πυρὰν ἐπέθηκαν. πολλὰ δ' ἂν καὶ
ὣς τῶν πέριξ οἰκοδομημάτων ἐφθάρη, εἰ μὴ οἵ τε
στρατιῶται ἐμποδὼν ἐγένοντο καί τινας τῶν θρασυ-
τέρων οἱ ὕπατοι κατὰ τῶν τοῦ Καπιτωλίου πετρῶν
ἔωσαν. οὐ μέντοι καὶ ἐπαύσαντο διὰ τοῦτο οἱ λοιποὶ
4 ταραττόμενοι, ἀλλ' ἐπί τε τὰς οἰκίας τῶν σφαγέων
ὥρμησαν, καὶ ἄλλους τε ἐν τούτῳ καὶ Ἑλούιον Κίνναν
δημαρχοῦντα μάτην ἀπέκτειναν· οὐ γὰρ ὅπως ἐπεβού-
λευσε τῷ Καίσαρι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μάλιστα αὐτὸν
ἠγάπα. ἐπλανήθησαν δὲ ὅτι Κορνήλιος Κίννας ὁ
51 στρατηγὸς συμμετέσχε τῆς ἐπιθέσεως. καὶ μετὰ τοῦτο
ἀπειπόντων τῶν ὑπάτων μηδένα ἔξω τῶν στρατιωτῶν

ἔνοπλον εἶναι, τῶν μὲν φόνων ἀπέσχοντο, βωμὸν δέ τινα ἐν τῷ τῆς πυρᾶς χωρίῳ ἱδρυσάμενοι, τὰ γὰρ ὀστᾶ αὐτοῦ οἱ ἐξελεύθεροι προανείλοντο καὶ ἐς τὸ πατρῷον μνημεῖον κατέθεντο, θύειν τε ἐπ' αὐτῷ καὶ κατάρχεσθαι τῷ Καίσαρι ὡς καὶ θεῷ ἐπεχείρουν. οἱ οὖν 2 ὕπατοι ἐκεῖνόν τε ἀνέτρεψαν, καί τινας ἀγανακτήσαντας ἐπὶ τούτῳ ἐκόλασαν, καὶ νόμον ἐξέθηκαν μηδένα αὖθις δικτάτωρα γενέσθαι, ἀράς τε ποιησάμενοι καὶ θάνατον προειπόντες ἄν τέ τις ἐσηγήσηται τοῦτο ἄν θ' ὑποστῇ, καὶ προσέτι καὶ χρήματα αὐτοῖς ἄντικρυς ἐπικηρύξαντες. ταῦτα μὲν ἐς τὸ ἔπειτα 3 προείδοντο, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀνόμασι τῆς τῶν ἔργων δεινότητος οὔσης, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν ὅπλων καὶ ἐκ τῶν ἑκάστου τρόπων καὶ γιγνομένων αὐτῶν καὶ τὰς τῆς ἐξουσίας, ἐν ᾗ ποτ' ἂν τύχῃ δρώμενα, προσρήσεις διαβαλλόντων· ἐν δὲ τῷ τότε παρόντι τούς τε 4 κληρούχους τοὺς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προκεχειρισμένους ἐς τὰς ἀποικίας εὐθύς, μὴ καὶ νεοχμώσωσί τι, ἔστειλαν, καὶ τῶν σφαγέων τοὺς μὲν ἄρξαι τινῶν εἰληχότας ἐς τὰ ἔθνη, τοὺς δὲ λοιποὺς ἄλλον ἄλλοσε ἐπὶ προφάσει τινὶ ἐξέπεμψαν· καὶ αὐτοὺς ὡς καὶ εὐεργέτας σφῶν πολλοὶ ἐτίμησαν.

οὕτω μὲν ὁ Καῖσαρ μετήλλαξε. καὶ ἐπειδὴ ἔν 52 τε τῷ τοῦ Πομπηίου οἰκοδομήματι καὶ παρὰ τῷ ἀνδριάντι αὐτοῦ τῷ τότε ἐκεῖ ἑστῶτι ἐσφάγη, ἔδοξέ τινα τιμωρίαν αὐτῷ δεδωκέναι, ἄλλως τε καὶ ὅτι καὶ βρονταὶ ἄπλετοι καὶ ὑετὸς λάβρος ἐπεγένετο. ἐν δ' οὖν τῷ θορύβῳ ἐκείνῳ καὶ τοιόνδε τι οὐκ ἀπάξιον μνήμης συνηνέχθη. Γάιος γάρ τις Κάσκας δημαρ- 2 χῶν, καὶ ἰδὼν ὅτι Κίννας ἐκ τῆς πρὸς τὸν στρατηγὸν ὁμωνυμίας ἀπώλετο, ἐφοβήθη μὴ καὶ αὐτὸς ἀποθάνῃ, ὅτι Πούπλιος Σερουίλιος Κάσκας ἔκ τε

8 τῶν δημάρχων καὶ ἐκ τῶν σφαγέων ἦν, καὶ γράμ-
ματα ἐξέθηκε τήν τε κοινωνίαν σφῶν ἐκ τῆς μιᾶς
προσηγορίας καὶ τὴν διαφορὰν τῆς γνώμης δηλῶν.
καὶ ἔπαθε μὲν οὐδέτερος δεινὸν οὐδέν, καὶ γὰρ ὁ
Σερουίλιος ἰσχυρῶς ἐφυλάσσετο, λόγον δὲ δή τινα
ὁ Γάιος, ὥστε καὶ μνημονεύεσθαι διὰ τοῦτο, ἔσχε.
53 τότε μὲν δὴ ταῦτα πρός τε τῶν ἄλλων καὶ πρὸς
τῶν ὑπάτων ἐγένετο· καὶ γὰρ τὸν Δολοβέλλαν ὁ
Ἀντώνιος, καίτοι μὴ βουληθεὶς τὰ πρῶτα ἐς τὴν
ἀρχὴν ὡς οὐδέπω καθήκουσάν οἱ προσλαβεῖν, ὅμως
2 προσέθετο, δείσας μὴ στασιάσῃ. ὡς μέντοι ὅ τε θό-
ρυβος κατέστη καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος τό τε ἐξετάσαι
τὰ διοικηθέντα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ τὸ πάντα τὰ
δόξαντα αὐτῷ ποιῆσαι ἐπετράπη, οὐκέτ' ἐσωφρό-
νησεν, ἀλλ' ἐπειδὴ τάχιστα ἐγκρατὴς τῶν γραμ-
μάτων αὐτοῦ ἐγένετο, πολλὰ μὲν ἀπήλειψε, πολλὰ
3 δὲ ἀντενέγραψεν, ἄλλα τε καὶ νόμους. καὶ προσέτι
καὶ χρήματα καὶ ἀρχὰς τὰς μὲν ἀφείλετό τινων τὰς
δὲ ἔδωκεν ἄλλοις, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐκείνου διαγραμ-
μάτων αὐτὰ ποιῶν. κἀκ τούτου συχνὰ μὲν αὐτόθεν
ἥρπασε, συχνὰ δὲ καὶ παρ' ἰδιωτῶν τῶν τε δήμων
καὶ τῶν βασιλέων ἠργυρολόγησε, τοῖς μὲν χώραν τοῖς
δὲ ἐλευθερίαν, ἄλλοις πολιτείαν, ἄλλοις ἀτέλειαν
4 πωλῶν, καίτοι τῆς βουλῆς τὸ μὲν πρῶτον ψηφισα-
μένης μηδεμίαν στήλην ὡς καὶ τοῦ Καίσαρος συγ-
γεγραφότος τι ἀνατεθῆναι, ἐς γὰρ στήλας χαλκᾶς
πάντα τὰ τοιαῦτα ἐσεγράφετο, ἔπειτα δέ, ὡς ἐκεῖνος
ἐνέκειτο λέγων πολλὰ καὶ ἀναγκαῖα ὑπ' αὐτοῦ προ-
βεβουλεῦσθαι, κελευσάσης πάντας τοὺς πρώτους
5 κοινῇ αὐτὰ διακρῖναι. ἀλλ' οὔτε τι τούτων ἐφρόν-
τισε, καὶ τὸ σύμπαν τοῦ Ὀκταουίου ἅτε καὶ
μειρακίου καὶ πραγμάτων ἀπείρου, τήν τε κληρονο-

μίαν ὡς χαλεπὴν καὶ δυσμεταχείριστον οὖσαν ἀπωθουμένου, κατεφρόνησεν, αὐτὸς δὲ ὡς κληρονόμος οὐ μόνον τῆς οὐσίας ἀλλὰ καὶ τῆς δυναστείας τῆς τοῦ Καίσαρος ὢν πάντα διεχείριζε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ φυγάδας τινὰς κατήγαγεν. ἐπειδή τε ὁ Λέπιδος 6
ἰσχύν τε μεγάλην εἶχε καὶ φόβον αὐτῷ πολὺν ἐπήρτα, τήν τε θυγατέρα τῷ υἱεῖ αὐτοῦ συνῴκισε καὶ ἀρχιερέα αὐτὸν ἀποδειχθῆναι παρεσκεύασεν, ἵνα μηδὲν ὧν ἔπραττε πολυπραγμονοίη. ὅπως γὰρ δὴ ῥαδίως 7
αὐτὸ ποιήσῃ, ἔς τε τοὺς ἱερέας αὖθις ἀπὸ τοῦ δήμου τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀρχιερέως ἐπανήγαγε, κἂν τούτοις αὐτὸν οὐδὲν ἢ ὀλίγα τῶν νενομισμένων πράξας ἐτέλεσε, δυνηθεὶς ἂν αὐτὸς ἱερώσασθαι.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕ.

Ἀντώνιος μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐποίει, ὁ δὲ δὴ Γάιος ὁ Ὀκταούιος, οὕτω γὰρ ὁ τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῆς υἱὸς ὠνομάζετο, ἦν μὲν ἐξ Οὐελιτρῶν τῶν Οὐολσκίδων, ὀρφανὸς δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀκταουίου τοῦ πατρὸς καταλειφθεὶς ἐτράφη μὲν παρά τε τῇ μητρὶ καὶ παρὰ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Λουκίῳ Φιλίππῳ, αὐξηθεὶς δὲ
2 *συνδιέτριβε τῷ Καίσαρι· ἄπαις τε γὰρ ἐκεῖνος ὢν καὶ μεγάλας ἐπ᾽ αὐτῷ ἐλπίδας ἔχων ἠγάπα τε καὶ περιεῖπεν αὐτόν, ὡς καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἐξουσίας τῆς τε μοναρχίας διάδοχον καταλείψων, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ Ἀττία δεινῶς ἰσχυρίζετο ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος αὐτὸν κεκυηκέναι, ὅτι καταδαρθοῦσά ποτε ἐν ναῷ αὐτοῦ δράκοντί τινι μίγνυσθαι ἐνόμισε καὶ διὰ τοῦτο τῷ*
3 *ἱκνουμένῳ χρόνῳ ἔτεκε. πρίν τε ἢ ἐς τὸ φῶς ἐξιέναι, ἔδοξεν ὄναρ τὰ σπλάγχνα ἑαυτῆς ἐς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπεκτείνεσθαι· καὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ καὶ ὁ Ὀκταούιος ἐκ τοῦ αἰδοίου αὐτῆς τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν ἐνόμισεν. ἄρτι τε ὁ παῖς ἐγεγέννητο, καὶ Νιγίδιος Φίγουλος βουλευτὴς παρα-*
4 *χρῆμα αὐτῷ τὴν αὐταρχίαν ἐμαντεύσατο· ἄριστα γὰρ τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν τήν τε τοῦ πόλου διακόσμησιν καὶ τὰς τῶν ἀστέρων διαφοράς, ὅσα τε καθ᾽ ἑαυτοὺς γιγνόμενοι καὶ ὅσα συμμιγνύντες ἀλλήλοις ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις καὶ ἐν ταῖς διαστάσεσιν ἀποτελοῦσι, διέγνω,*

καὶ κατὰ τοῦτο καὶ αἰτίαν ὥς τινας ἀπορρήτους
διατριβὰς ποιούμενος ἔσχεν. οὗτος οὖν τότε τὸν 5
Ὀκταούιον βραδύτερον ἐς τὸ συνέδριον διὰ τὸν τοῦ
παιδὸς τόκον, ἔτυχε γὰρ βουλὴ οὖσα, ἀπαντήσαντα
ἀνήρετο διὰ τί ἐβράδυνε, καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν
ἀνεβόησεν ὅτι δεσπότην ἡμῖν ἐγέννησας, καὶ αὐτὸν
ἐκταραχθέντα ἐπὶ τούτῳ καὶ διαφθεῖραι τὸ παιδίον
ἐθελήσαντα ἐπέσχεν, εἰπὼν ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τοιοῦτό
τι αὐτὸ παθεῖν. τότε μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐλέχθη, τρεφο- 2
μένου δὲ ἐν ἀγρῷ αὐτοῦ ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
ἐξαρπάσας ἄρτον ἐμετεωρίσθη καὶ μετὰ τοῦτο κατα-
πτόμενος ἀπέδωκεν αὐτόν. παιδίσκου τε αὐτοῦ ὄντος
καὶ τὴν διατριβὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ ποιουμένου, ἔδοξέ 2
ποτε ὁ Κικέρων ὄναρ ἁλύσεσί τε αὐτὸν χρυσαῖς ἐς
τὸ Καπιτώλιον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καθιμῆσθαι καὶ μά-
στιγα παρὰ τοῦ Διὸς εἰληφέναι· καὶ οὐ γὰρ ἠπίστατο
ὅστις ἦν, περιέτυχέ τε αὐτῷ τῆς ὑστεραίας ἐν αὐτῷ
τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ γνωρίσας αὐτὸν διηγήσατο τοῖς
παροῦσι τὴν ὄψιν. ὅ τε Κάτουλος οὐδ᾽ αὐτός πω 3
ἑορακὼς τὸν Ὀκταούιον, ἐνόμισε τοὺς παῖδας ἐν τοῖς
ὕπνοις τοὺς εὐγενεῖς πάντας ἐν τῷ Καπιτωλίῳ πρόσ-
οδον πρὸς τὸν Δία πεποιῆσθαι, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν
θεὸν εἰκόνα τινὰ τῆς Ῥώμης ἐς τὸν ἐκείνου κόλπον
ἐμβεβληκέναι· ἐκπλαγεὶς δὲ ἐπὶ τούτῳ ἀνῆλθεν ἐς τὸ 4
Καπιτώλιον προσευξόμενος τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖ τὸν
Ὀκταούιον εὑρὼν ἄλλως ἀναβεβηκότα τό τε εἶδος
αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐνύπνιον προσήρμοσε καὶ τὴν ἀλήθειαν
τῆς ὄψεως ἐβεβαιώσατο. μειρακιωθέντος δὲ μετὰ 5
τοῦτο αὐτοῦ καὶ ἐς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντος, τήν τε
ἐσθῆτα τὴν ἀνδρικὴν ἐνδύντος, ὁ χιτὼν περιερράγη
τε ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῶν ἐπωμίδων καὶ μέχρι τῶν
ποδῶν κατερρύη. τοῦτο αὐτὸ μὲν καθ᾽ ἑαυτὸ οὐχ

ὅπως τέκμαρσίν τινα ὡς καὶ ἀγαθόν τι προσημαῖνον
6 ἔφερεν, ἀλλὰ καὶ ἠνίασε τοὺς παρόντας, ὅτι ἐν τῇ
πρώτῃ τοῦ ἀνδρικοῦ χιτῶνος ἐνδύσει συνεβεβήκει·
ἐπελθὼν δὲ τῷ Ὀκταουίῳ εἰπεῖν ὅτι τὸ ἀξίωμα τὸ
βουλευτικὸν πᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας μου σχήσω, ἔκβα-
7 σιν πρὸς τὸ λεχθὲν ἔλαβεν. ἐξ οὖν τούτων ὁ Καῖσαρ
μεγάλα ἐπ' αὐτῷ ἐπελπίσας ἔς τε τοὺς εὐπατρίδας
αὐτὸν ἐσήγαγε καὶ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἤσκει, καὶ πάνθ'
ὅσα προσήκει τῷ μέλλοντι καλῶς καὶ κατ' ἀξίαν τη-
λικοῦτο κράτος διοικήσειν ὑπάρχειν ἀκριβῶς ἐξεπαί-
8 δευσε· λόγοις τε γὰρ ῥητορικοῖς, οὐχ ὅτι τῇ τῶν
Λατίνων ἀλλὰ καὶ τῇδε τῇ γλώσσῃ, ἠσκεῖτο, καὶ ἐν
ταῖς στρατείαις ἐρρωμένως ἐξεπονεῖτο, τά τε πολι-
τικὰ καὶ τὰ ἀρχικὰ ἰσχυρῶς ἐδιδάσκετο.
3 οὗτος οὖν ὁ Ὀκταούιος ἔτυχε μὲν τότε, ὅτε ὁ
Καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ τῇ πρὸς τῷ Ἰονίῳ
ὢν κόλπῳ ἐπὶ παιδείᾳ, κατὰ γὰρ τὴν στρατείαν αὐτοῦ
τὴν ἐπὶ τοὺς Πάρθους ἐκεῖσε προεπέπεμπτο, πυθό-
μενος δὲ τὸ συμβεβηκὸς ἤλγησε μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἦν,
οὐ μέντοι καὶ νεωτερίσαι τι εὐθὺς ἐτόλμησεν· οὔτε
γὰρ ὅτι υἱὸς οὔθ' ὅτι κληρονόμος κατελέλειπτο ἠκη-
κόει πω, καὶ προσέτι καὶ ὁ δῆμος ὁμονοῶν ἐπὶ τῷ
2 γεγονότι ἠγγέλλετο τὴν πρώτην. περαιωθεὶς δὲ ἐς
τὸ Βρεντέσιον, καὶ τάς τε διαθήκας ἅμα καὶ τὴν
γνώμην τοῦ δήμου τὴν δευτέραν μαθών, οὐκέτ'
ἀναβολὰς ἐποιήσατο, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ χρήματα
πολλὰ καὶ στρατιώτας συχνοὺς συμπροπεμφθέντας
εἶχεν, ἀλλὰ τό τε ὄνομα τοῦ Καίσαρος παραχρῆμα
ἀνέλαβε καὶ τοῦ κλήρου αὐτὸν διεδέξατο, τῶν τε
4 πραγμάτων εἴχετο. καὶ τότε μὲν προπετῶς τέ τισι
τοῦτο καὶ τολμηρῶς πεποιηκέναι ἔδοξεν, ὕστερον δὲ
ἔκ τε τῆς εὐτυχίας καὶ ἐξ ὧν ἐπικατώρθωσε καὶ

ἀνδρείας ὄνομα προσεκτήσατο. πολλὰ γὰρ ἤδη τινὲς 2
οὐκ ὀρθῶς ἐπιχειρήσαντες δόξαν, ὅτι ἐπιτυχεῖς αὐτῶν
ἐγένοντο, εὐβουλίας ἔσχον· καὶ ἕτεροι ἄριστά τινα
προελόμενοι μωρίαν, ὅτι μὴ κατέτυχον αὐτῶν, ὦφλον.
καὶ ἐκεῖνος σφαλερῶς μὲν καὶ ἐπικινδύνως ἐποίησεν
ὅτι τήν τε ἡλικίαν τὴν ἄρτι ἐκ παίδων ἄγων, ὀκτω- 3
καιδεκέτης γὰρ ἦν, καὶ τὴν διαδοχὴν καὶ τοῦ κλήρου
καὶ τοῦ γένους καὶ ἐπίφθονον καὶ ἐπαίτιον ὁρῶν
οὖσαν, ἔπειτ' ἐπὶ τοιαῦτα ὥρμησεν ἐφ' οἷς ὅ τε
Καῖσαρ ἐπεφόνευτο καὶ τιμωρία οὐδεμία αὐτοῦ ἐγί-
γνετο, καὶ οὔτε τοὺς σφαγέας οὔτε τὸν Λέπιδον τόν
τε Ἀντώνιον ἔδεισεν· οὐ μέντοι καὶ κακῶς βεβου- 4
λεῦσθαι ἔδοξεν, ὅτι καὶ κατώρθωσε. τὸ μέντοι δαι-
μόνιον πᾶσαν οὐκ ἀσαφῶς τὴν αὐτόθεν μέλλουσάν
σφισι ταραχὴν ἔσεσθαι προεσήμηνεν· ἐς γὰρ τὴν
Ῥώμην ἐσιόντος αὐτοῦ ἶρις πάντα τὸν ἥλιον πολλὴ
καὶ ποικίλη περιέσχεν.

οὕτως ὁ πρότερον μὲν Ὀκταούιος, τότε δὲ ἤδη 5
Καῖσαρ, μετὰ δὲ τοῦτο Αὔγουστος ἐπικληθεὶς ἥψατο
τῶν πραγμάτων, καὶ αὐτὰ καὶ κατέπραξε καὶ κατειρ-
γάσατο παντὸς μὲν ἀνδρὸς νεανικώτερον, παντὸς δὲ
πρεσβύτου φρονιμώτερον. πρῶτον μὲν γάρ, ὡς καὶ 2
ἐπὶ μόνῃ τῇ τοῦ κλήρου διαδοχῇ, καὶ ἰδιωτικῶς καὶ
μετ' ὀλίγων, ἄνευ ὄγκου τινὸς ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθεν·
ἔπειτ' οὔτ' ἠπείλει οὐδενὶ οὐδέν, οὔτε ἐνεδείκνυτο
ὅτι ἄχθοιτό τε τοῖς γεγονόσι καὶ τιμωρίαν αὐτῶν
ποιήσοιτο. τόν τε Ἀντώνιον οὐχ ὅσον οὐκ ἀπῄτει τι 3
τῶν χρημάτων ὧν προηρπάκει, ἀλλὰ καὶ ἐθεράπευε,
καίτοι καὶ προπηλακιζόμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀδικού-
μενος· τά τε γὰρ ἄλλα ἐκεῖνος καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ
αὐτὸν ἐκάκου, καὶ τὸν νόμον τὸν φρατρικὸν ἐσφερό-
μενον, καθ' ὃν τὴν ἐσποίησιν αὐτοῦ τὴν ἐς τὰ τοῦ

Καίσαρος γενέσθαι ἔδει, αὐτὸς μὲν ἐσπούδαζε δῆθεν
4 ἐσενεγκεῖν, διὰ δὲ δημάρχων τινῶν ἀνεβάλλετο,
ὅπως, ὡς μηδέπω παῖς αὐτοῦ ἐκ τῶν νόμων ὤν,
μήτε τι τῆς οὐσίας πολυπραγμονοίη καὶ πρὸς τἆλλα
6 ἀσθενέστερος εἴη. ἐπ᾽ οὖν τούτοις ὁ Καῖσαρ ἤσχαλλε
μέν, οὐ μέντοι καὶ ἀσφαλῶς παρρησιάσασθαί τι δυ-
νάμενος ἠνείχετο, μέχρις οὗ τὸ πλῆθος, ὑφ᾽ οὗ τὸν
2 πατέρα αὐξηθέντα ἠπίστατο, προσεποιήσατο. ὀργήν
τε γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τῷ ἐκείνου θανάτῳ ἔχοντας εἰδώς,
καὶ ἑαυτὸν ὡς καὶ παῖδα αὐτοῦ σπουδάσειν ἐλπίσας,
τόν τε Ἀντώνιον διά τε τὴν ἱππαρχίαν καὶ διὰ τὴν
τῶν σφαγέων οὐ τιμωρίαν μισοῦντας αἰσθόμενος, ἐπε-
χείρησε μὲν δημαρχῆσαι πρός τε τὴν τῆς δημαγωγίας
ἀφορμὴν καὶ πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐξ αὐτῆς δυνα-
3 στείας, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοῦ Κίννου χώρας κενῆς οὔσης
ἀντεποιήσατο, κωλυθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντώ-
νιον οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλὰ Τιβέριον Κανούτιον δημαρ-
χοῦντα ἀναπείσας ἔς τε τὸν ὅμιλον ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐσήχθη,
πρόφασιν τὴν δωρεὰν τὴν καταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ
Καίσαρος ποιησάμενος, καὶ δημηγορήσας ὅσα ἥρμοττε,
ταύτην τε εὐθὺς ἐκτίσειν σφίσιν ὑπέσχετο καὶ ἄλλα
4 αὐτοὺς πολλὰ προσεπήλπισε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν
πανήγυριν τὴν ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀφροδισίου ἐκποιήσει
καταδειχθεῖσαν, ἣν ὑποδεξάμενοί τινες ζῶντος ἔτι
τοῦ Καίσαρος ἐπιτελέσειν ἐν ὀλιγωρίᾳ, ὥσπερ που
καὶ τὴν τῶν Παριλίων ἱπποδρομίαν, ἐποιοῦντο, αὐτὸς
ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους θεραπείᾳ, ὡς καὶ προσήκουσαν
5 διὰ τὸ γένος, τοῖς οἰκείοις τέλεσι διέθηκε. καὶ τότε
μὲν οὔτε τὸν δίφρον τὸν τοῦ Καίσαρος τὸν ἐπίχρυ-
σον οὔτε τὸν στέφανον τὸν διάλιθον ἐς τὸ θέατρον
ἐσήγαγεν ὥσπερ ἐψήφιστο, φοβηθεὶς τὸν Ἀντώνιον·
7 ἐπεὶ μέντοι ἄστρον τι παρὰ πάσας τὰς ἡμέρας ἐκείνας

ἐκ τῆς ἄρκτου πρὸς ἑσπέραν ἐξεφάνη, καὶ αὐτὸ κομήτην τέ τινων καλούντων καὶ προσημαίνειν οἷά που εἴωθε λεγόντων οἱ πολλοὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐπίστευον, τῷ δὲ δὴ Καίσαρι αὐτὸ ὡς καὶ ἀπηθανατισμένῳ καὶ ἐς τὸν τῶν ἄστρων ἀριθμὸν ἐγκατειλεγμένῳ ἀνετίθεσαν, θαρσήσας χαλκοῦν αὐτὸν ἐς τὸ Ἀφροδίσιον, ἀστέρα ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα, ἔστησεν. ἐπειδή 2
τε οὐδὲ τοῦτό τις φόβῳ τοῦ ὁμίλου ἐκώλυσεν, οὕτω δὴ καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἐς τὴν τοῦ Καίσαρος τιμὴν προδεδογμένων ἐγένετο· τόν τε γὰρ μῆνα τὸν Ἰούλιον ὁμοίως ἐκάλεσαν, καὶ ἱερομηνίαις τισὶν ἐπινικίοις ἰδίαν ἡμέραν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐβουθύτησαν. καὶ διὰ ταῦτα καὶ οἱ στρατιῶται ἑτοίμως, ἄλλως τε καὶ χρήμασι θεραπευθέντων τινῶν, συνίσταντο πρὸς τὸν Καίσαρα.

θροῦς τε οὖν ἐγίγνετο, καὶ ἐδόκει τι νέον ἔσεσθαι, 3
καὶ μάλιστα ὅτι ὁ Ἀντώνιος αὐτὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἀπὸ μετεώρου καὶ ἀπὸ περιόπτου τινός, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πατρὸς εἰώθει ποιεῖν, ἐντυχεῖν τι ἐθελήσαντα οὐ προσεδέξατο, ἀλλὰ καὶ κατέσπασε καὶ ἐξήλασε διὰ τῶν ῥαβδούχων. δεινῶς γὰρ δὴ πάντες ἠγανά- 8
κτησαν, καὶ οὐχ ἥκιστα ὅτι ὁ Καῖσαρ οὐδ' ἐς τὴν ἀγορὰν ἔτι, πρός τε τὸ ἐκείνου ἐπίφθονον καὶ πρὸς τὸ τοῦ πλήθους ἐπαγωγόν, ἐφοίτησε. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος διελέξατό ποτε τοῖς παροῦσιν ὅτι οὔτε τινὰ ὀργὴν τῷ Καίσαρι ἔχοι, ἀλλὰ καὶ εὔνοιαν αὐτῷ ὀφείλοι, καὶ ἕτοιμος εἴη πᾶσαν τὴν ὑποψίαν ἀπολύσασθαι. ἀγγελθέντων δὲ τούτων ἐκείνῳ συνῆλθον 2
μὲν ἐς λόγους, καὶ κατηλλάχθαι τισὶν ἔδοξαν, τάς τε γὰρ γνώμας σφῶν ἀκριβῶς εἰδότες, καὶ ἐξελέγξαι τότε αὐτὰς ἄκαιρον εἶναι νομίσαντες, ἀνθυπεῖξάν τινα ἀλλήλοις συμβιβαζόμενοι, καὶ ἡμέρας μέν τινας

ἡσύχασαν, ἔπειτα δὲ ἀνθυποπτεύσαντες ἀλλήλους,
εἴτ' ἐξ ἀληθοῦς ἐπιβουλῆς εἴτε καὶ ἐκ ψευδοῦς δια-
βολῆς, οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ φιλεῖ γίγνεσθαι, διηνέχθη-
3 σαν αὖθις. ὅταν γάρ τινες ἐκ μεγάλης ἔχθρας συνε-
νεχθῶσι, πολλὰ μὲν μηδὲν δεινὸν ἔχοντα, πολλὰ δὲ
καὶ ἐκ συντυχίας συμβαίνοντα ὑποτοποῦσι· πᾶν γὰρ
ἐνὶ λόγῳ ὡς καὶ ἐξεπίτηδες καὶ ἐπὶ κακῷ τινι γιγνό-
μενον πρὸς τὸ προϋπάρξαν ἔχθος λαμβάνουσι. καὶ
αὐτοῖς ἐν τούτῳ καὶ οἱ διὰ μέσου ὄντες συνεπιτίθεν-
ται· διαγγέλλοντες γάρ τινα προσποιήσει εὐνοίας
4 ἐπιπαροξύνουσιν αὐτούς. πλεῖστόν τε γάρ ἐστι τὸ
βουλόμενον πάντας τούς τι δυναμένους ἀλλήλοις δια-
φέρεσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' ἐπιχαῖρόν τε ἐπὶ τῇ ἔχθρᾳ
αὐτῶν καὶ συνεπιβουλεῦόν σφισι· καὶ ῥᾷστον ἀπα-
τηθῆναι λόγοις ἐπιτετηδευμένοις ἐκ φιλίας ἀνυπόπ-
του τὸ προδιαβεβλημένον. ἐκ μὲν οὖν τούτου καὶ
ἐκεῖνοι, οὐδὲ ἐν τῷ πρὶν πιστεύοντες ἀλλήλοις, ἐπὶ
πλέον ἠλλοτριώθησαν.

9 ὁρῶν οὖν ὁ Ἀντώνιος τὸν Καίσαρα αὐξανόμενον,
ἐπεχείρησε δελεάσαι τὸ πλῆθος, εἴ πως ἐκείνου τε
αὐτοὺς ἀποσπάσειε καὶ ἑαυτῷ προσποιήσειε, καὶ
χώραν ἄλλην τε πολλὴν καὶ τὴν ἐν τοῖς ἕλεσι τοῖς
Πομπτίνοις, ὡς κεχωσμένοις ἤδη καὶ γεωργεῖσθαι
δυναμένοις, κληρουχηθῆναι διὰ Λουκίου Ἀντωνίου
2 ἀδελφοῦ δημαρχοῦντος ἐσηγήσατο. τρεῖς γὰρ [οἱ]
ἀδελφοὶ οἱ Ἀντώνιοι οὗτοι ὄντες ἀρχὰς ἅμα πάντες
ἔσχον, ὁ μὲν Μάρκος ὑπατεύων, ὁ δὲ Λούκιος δη-
μαρχῶν, ὁ δὲ Γάιος στρατηγῶν· ὅθεν οὐχ ἥκιστα
ἠδυνήθησαν τοὺς μὲν τότε τῶν συμμάχων καὶ τῶν
ὑπηκόων ἄρχοντας, πλὴν τῶν σφαγέων τῶν πλειόνων,
ἄλλων τέ τινων οὓς πιστούς σφισιν ἐνόμιζον εἶναι,
3 παῦσαι, ἑτέρους δὲ ἀντ' αὐτῶν ἀνθελέσθαι, καί τισιν

ἐπὶ μακρότερον, παρὰ τὰ νενομοθετημένα ὑπὸ τοῦ
Καίσαρος, ἄρχειν ἐπιτρέψαι, καὶ τὴν μὲν Μακεδο-
νίαν τὴν τῷ Μάρκῳ ἐκ τοῦ κλήρου δεδομένην ὁ ἀδελ-
φὸς αὐτοῦ Γάιος σφετερίσασθαι, τὴν δὲ Γαλατίαν τὴν
ἐντὸς τῶν Ἄλπεων, ᾗ ὁ Βροῦτος ὁ Δέκιμος προσετέ-
τακτο, αὐτὸς ἐκεῖνος μετὰ τῶν στρατευμάτων τῶν
ἐς τὴν Ἀπολλωνίαν προπεμφθέντων, ὡς καὶ ἰσχυρο-
τάτην καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς χρήμασιν οὖσαν,
ἀντιλαβεῖν. ταῦτά τε οὖν ἐψηφίσθη, καὶ τῷ Πομ- 4
πηίῳ τῷ Σέξτῳ δύναμιν ἤδη πολλὴν ἔχοντι ἥ τε
ἄδεια, καίτοι ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις
δοθεῖσα, ἐβεβαιώθη, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα ἔν τε
ἀργυρίῳ καὶ ἐν χρυσίῳ τὸ δημόσιον ἐκ τῆς πατρῴας
αὐτοῦ οὐσίας εἰλήφει, ἀποδοθῆναι ἐγνώσθη· τῶν
γὰρ χωρίων αὐτῆς τὰ πλείω Ἀντώνιος ἔχων οὐδε-
μίαν ἀπόδοσιν ἐποιήσατο.

ἐκεῖνοι μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἔπραττον, διηγήσομαι δὲ 10
καὶ τὰ κατὰ τὸν Σέξτον γενόμενα. ὡς γὰρ τότε ἀπὸ
τῆς Κορδούβης ἔφυγε, τὸ μὲν πρῶτον ἐς Λακητανίαν
ἐλθὼν ἐνταῦθα ἐκρύφθη· ἐπεδιώχθη μὲν γάρ, διέ-
λαθε δὲ εὐνοϊκῶς τῶν ἐπιχωρίων οἱ διὰ τὴν τοῦ
πατρὸς μνήμην ἐχόντων· ἔπειτα δὲ ἐπειδὴ ὅ τε Καῖ- 2
σαρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀπῆρε καὶ ἐν τῇ Βαιτικῇ στρά-
τευμα οὐ πολὺ ὑπελείφθη, συνέστησαν πρὸς αὐτὸν
καὶ ἐκεῖνοι καὶ οἱ ἐκ τῆς μάχης διασωθέντες, καὶ
οὕτω μετ᾽ αὐτῶν ἔς τε τὴν Βαιτικήν, ὡς καὶ ἐπιτη-
δειοτέραν ἐμπολεμῆσαι οὖσαν, αὖθις ἀφίκετο, κἀν- 3
ταῦθα καὶ στρατιώτας καὶ πόλεις, ἄλλως τε καὶ
ἐπειδὴ ὁ Καῖσαρ ἀπέθανε, τὰς μὲν ἑκούσας τὰς δὲ
καὶ βίᾳ προσλαβών, ὁ γὰρ ἄρχων αὐτῶν Γάιος Ἀσί-
νιος Πολλίων οὐδὲν ἰσχυρὸν εἶχεν, ὥρμησε μὲν ἐπὶ
τὴν Καρχηδόνα τὴν Ἰβηρικήν, ἐπιθεμένου δὲ ἐν 4

τούτῳ τοῦ Πολλίωνος τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ καὶ κακώ-
σαντός τινα ἐπανῆλθε χειρὶ πολλῇ, καὶ συμβαλὼν
αὐτόν τε ἐτρέψατο, καὶ τοὺς λοιποὺς ἰσχυρῶς ἀγωνι-
ζομένους ἔπειτ' ἐκ συντυχίας τοιᾶσδε ἐξέπληξε καὶ
5 ἐνίκησεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος μὲν τὴν χλαμύδα τὴν
στρατηγικὴν ἀπέρριψεν ὥστε ῥᾷον τῇ φυγῇ λαθεῖν,
ἕτερος δέ τις ὁμώνυμός τε αὐτῷ καὶ ἐπιφανὴς ἱππεὺς
ἔπεσε, καὶ ὁ μὲν ἔκειτο ἡ δὲ ἑαλώκει, τὸ μὲν ἀκού-
σαντες οἱ στρατιῶται τὸ δὲ ἰδόντες ἠπατήθησαν ὡς
καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφων ἀπολωλότος καὶ ἐνέδοσαν.
6 καὶ οὕτως ὁ Σέξτος νικήσας πάντα ὀλίγου τὰ ταύτῃ
κατέσχε. δυνατοῦ δὲ ἤδη αὐτοῦ ὄντος ὁ Λέπιδος
τῆς τε ὁμοχώρου Ἰβηρίας ἄρξων ἀφίκετο, καὶ ἔπεισεν
αὐτὸν ἐς ὁμολογίαν ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ τὰ πατρῷα κομί-
σασθαι. καὶ οὕτω καὶ ὁ Ἀντώνιος διά τε τὴν τοῦ
Λεπίδου φιλίαν καὶ διὰ τὴν τοῦ Καίσαρος ἔχθραν
ψηφισθῆναι ἐποίησε.

καὶ ὁ μὲν οὕτω τε καὶ ἐπὶ τούτοις ἐκ τῆς Ἰβηρίας
11 ἀπηλλάγη· Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος πάντα μὲν ἐπ'
ἀλλήλοις ἔπραττον, οὐ μέντοι καὶ φανερῶς πω συνερ-
ρώγεσαν, ἀλλὰ καίπερ τῷ ἔργῳ ἐκπεπολεμωμένοι,
τῇ γοῦν δοκήσει ἐπεκρύπτοντο. κἀκ τούτου καὶ
τἆλλα τὰ ἐν τῇ πόλει πάντα ἔν τε ἀκρισίᾳ πολλῇ ἦν
καὶ συνεκέχυτο. εἰρήνουν ἔτι καὶ ἐπολέμουν ἤδη·
2 τό τε τῆς ἐλευθερίας σχῆμα ἐφαντάζετο καὶ τὰ τῆς
δυναστείας ἔργα ἐγίγνετο. καὶ ἐν μὲν τῷ ἐμφανεῖ
ὁ Ἀντώνιος, ἅτε καὶ ὑπατεύων, ἐπλεονέκτει, ἡ δὲ
δὴ σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων ἐς τὸν Καίσαρα ἐποίει,
τὸ μὲν διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ, τὸ δὲ καὶ διὰ τὰς ἐλ-
πίδας ὧν ὑπισχνεῖτο, μέγιστον δὲ ὅτι τῷ τε Ἀντωνίῳ
πολὺ δυναμένῳ ἤχθοντο καὶ τῷ Καίσαρι μηδέπω
3 ἰσχύοντι συνῄροντο. ἐφίλουν μὲν γὰρ οὐδέτερον,

νέων δὲ δὴ ἀεὶ πραγμάτων ἐπιθυμοῦντες, καὶ τὸ μὲν κρεῖττον πᾶν καθαιρεῖν, τῷ δὲ πιεζομένῳ βοηθεῖν πεφυκότες, ἀπεχρῶντο αὐτοῖς πρὸς τὰ σφέτερα ἐπιθυμήματα. ταπεινώσαντες οὖν τότε διὰ τοῦ Καίσαρος τὸν Ἀντώνιον, ἔπειτα κἀκεῖνον καταλῦσαι ἐπεχείρη-
σαν. τοῖς γάρ τι ἀεὶ δυναμένοις βαρυνόμενοι τούς 4
τε ἀσθενεστέρους προσελάμβανον καὶ διὰ τούτων αὐτοὺς καθῄρουν· ἔπειτα καὶ ἐκείνοις ἠλλοτριοῦντο. κἀκ τούτου ἀντικαθιστάντες σφᾶς ἐς τὸ ἐπίφθονον τοὺς αὐτοὺς καὶ ἐφίλουν καὶ ἐμίσουν, καὶ ηὖξον καὶ ἐταπείνουν.

οὕτως οὖν αὐτῶν καὶ περὶ τὸν Καίσαρα καὶ περὶ 12
τὸν Ἀντώνιον ἐχόντων ἀρχὴν τήνδε ὁ πόλεμος ἔλαβεν. ὁ Καῖσαρ τοῦ Ἀντωνίου ἐς τὸ Βρεντέσιον πρὸς τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐκ τῆς Μακεδονίας περαιωθέντας ἀφορμήσαντος ἐκεῖσε μὲν ἑτέρους τινὰς μετὰ χρημάτων,
ὅπως σφᾶς σφετερίσωσι, προαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ μέχρι 2
Καμπανίας ἐλθὼν πλῆθος ἀνδρῶν ἐκ τῆς Καπύης μάλιστα, ἅτε καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ᾧ τιμωρεῖν ἔλεγε, τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν εἰληφότων, ἤθροισεν, ὑπισχνεῖτό τέ σφισι πολλά, καὶ ἔδωκεν εὐθὺς
τότε κατὰ πεντακοσίας δραχμάς. ἐκ τούτων δὴ τῶν 3
ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν ἠουοκάτων σύστημα, οὓς ἀνακλήτους ἄν τις ἑλληνίσας, ὅτι πεπαυμένοι τῆς στρατείας ἐπ' αὐτὴν αὖθις ἀνεκλήθησαν, ὀνομάσειεν, ἐνομίσθη. καὶ αὐτοὺς παραλαβὼν ὁ Καῖσαρ ἠπείχθη τε ἐς τὴν Ῥώμην πρὶν τὸν Ἀντώνιον ἀνακομισθῆναι,
καὶ ἐς τὸν ὅμιλον ὑπὸ τοῦ Κανουτίου παρασκευα- 4
σθέντα αὐτῷ ἐσελθὼν πολλὰ μὲν τοῦ πατρὸς αὐτοὺς ἀνέμνησεν, ἐπεξιὼν ὅσα καλῶς ἐπεποιήκει, πολλὰ δὲ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ μέτρια διελέχθη, τοῦ τε Ἀντωνίου κατηγόρησε, καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς

ἀκολουθήσαντάς οἱ ἐπῄνεσεν ὡς καὶ ἐθελοντὶ πρὸς
ἐπικουρίαν τῆς πόλεως παρόντας καὶ ἑαυτόν τε ἐπ᾽
αὐτῇ προκεχειρισμένους καὶ δι᾽ ἑαυτοῦ πᾶσι ταῦτα
6 δηλοῦντας. ἐπαινῶν τε ἐπὶ τούτοις ἔκ τε τῆς ἄλλης
παρασκευῆς καὶ ἐκ τοῦ συνόντος αὐτῷ πλήθους
τυχὼν ἀπῆρεν ἐς τὴν Τυρσηνίαν, ὅπως καὶ ἐκεῖθεν
δύναμίν τινα προσλάβῃ. καὶ ὁ μὲν ταῦτ᾽ ἔπραττεν,
13 Ἀντώνιον δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν φιλοφρόνως οἱ στρα-
τιῶται ἐν τῷ Βρεντεσίῳ ἐδέξαντο, προσδοκήσαντες
πλείω παρ᾽ αὐτοῦ τῶν προτεινομένων σφίσιν ὑπὸ
τοῦ Καίσαρος λήψεσθαι, ἐπειδὴ καὶ πολλῷ πλείω
2 κεκτῆσθαι αὐτὸν ἐκείνου ἐνόμιζον· ὡς μέντοι ἑκα-
τόν τε ἑκάστῳ δραχμὰς δώσειν ὑπέσχετο, καὶ αὐτῶν
ἐπὶ τούτῳ θορυβησάντων σφαγῆναι ἄλλους τέ τινας
καὶ ἑκατοντάρχους ἔν τε τοῖς αὑτοῦ καὶ ἐν τοῖς τῆς
γυναικὸς ὀφθαλμοῖς ἐκέλευσε, τότε μὲν ἡσύχασαν,
3 πορευόμενοι δὲ ἐς τὴν Γαλατίαν καὶ κατὰ τὸ ἄστυ
γεγενημένοι ἐνεωτέρισαν, καὶ καταφρονήσαντες τῶν
ὑποστρατήγων τῶν ἐπιτεταγμένων σφίσι συχνοὶ πρὸς
τὸν Καίσαρα μετέστησαν· καὶ τό γε Ἄρειον τὸ τέ-
ταρτον στρατόπεδον ὠνομασμένον ὅλον αὐτῷ προσε-
4 χώρησε. παραλαβὼν οὖν αὐτούς, καὶ ἀργύριον καὶ
ἐκείνοις ὁμοίως δούς, προσέθετο καὶ ἄλλους ἐκ τού-
του πολλούς, καὶ τούς τε ἐλέφαντας τοὺς τοῦ Ἀντω-
νίου πάντας ἔλαβεν ἐξαπίνης παρακομιζομένοις σφίσιν
5 ἐντυχών, ἐπειδή τε ἐκεῖνος ἄλλα τέ τινα ἐν τῇ Ῥώμῃ
διοικήσας, καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς λοιποὺς τούς
τε βουλευτὰς τοὺς σὺν αὐτοῖς ὄντας ὁρκώσας, ἐς τὴν
Γαλατίαν ἐξώρμησε φοβηθεὶς μὴ καὶ αὐτή τι νεοχ-
μώσῃ, οὐδ᾽ ὁ Καῖσαρ ἀνεβάλετο, ἀλλ᾽ ἐπηκολούθη-
σεν αὐτῷ.

14 ἦρχε μὲν δὴ τότε τῆς χώρας ἐκείνης ὁ Βροῦτος

ὁ Δέκιμος, καὶ αὐτοῦ ὁ Ἀντώνιος ἐλπίδα πολλὴν
εἶχεν ἅτε καὶ τὸν Καίσαρα ἀπεκτονότος· ἐπράχθη
δὲ ὧδε. ὁ Δέκιμος οὔτε τι ἐς τὸν Καίσαρα ὑποπ-
τεύων, οὐδὲ γὰρ ἐπηπείλει τι τοῖς σφαγεῦσι, καὶ
τὸν Ἀντώνιον οὐδὲν μᾶλλον ἐκείνου πολέμιον ἢ καὶ
ἑαυτοῦ τῶν τε ἄλλων τῶν τι δυναμένων ὑπ' ἐμφύ-
του πλεονεξίας ὁρῶν ὄντα, οὐχ ὑπεῖξεν αὐτῷ. μαθὼν
οὖν τοῦτο ὁ Καῖσαρ ἐπὶ πολὺ μὲν ἠπόρησεν ὅ,τι
πράξῃ. ἐμίσει μὲν γὰρ ἀμφοτέρους αὐτούς, οὐ μέντοι 2
καὶ εἶχεν ὅπως ἑκατέρῳ ἅμα μάχοιτο· οὐδὲ γὰρ τῷ
ἑτέρῳ σφῶν ὁποτερῳοῦν ἀντίπαλος ἤδη ἦν, πρὸς δὲ
καὶ ἐδεδίει μὴ τοῦτο τολμήσας συστήσῃ τε αὐτοὺς
ἀλλήλοις καὶ καθ' ἓν ἀμφοτέροις πολεμήσῃ. λογι- 3
σάμενος οὖν ὅτι ὁ μὲν πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀγὼν ἤδη
τε ἐνέστηκε καὶ ἐπείγει, τῆς δὲ τιμωρίας τῆς τοῦ
πατρὸς οὐδέπω καιρὸς εἴη, τὸν Δέκιμον προσηταιρί-
σατο. καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι τούτῳ μέν, ἂν τῶν
ἀνθεστηκότων δι' αὐτοῦ κρατήσῃ, οὐδὲν μέγα ἔργον
μετὰ τοῦτό οἱ προσπολεμήσας ἕξει, ἐκεῖνον δὲ ἰσχυ-
ρὸν αὖθις πολέμιον σχήσει· τοσοῦτόν που ἀλλήλων
διέφερον. πέμψας οὖν πρὸς τὸν Δέκιμον φιλίαν τε 15
αὐτῷ ἐπηγγείλατο, καὶ συμμαχίαν, ἂν μὴ τὸν Ἀν-
τώνιον δέξηται, προσυπισχνεῖτο. καὶ διὰ τοῦτο καὶ
οἱ ἐν τῷ ἄστει τὴν χάριν τὴν τοῦ Καίσαρος συνῄ-
ροντο. τότε μὲν οὖν, ἤδη γὰρ ὅ τε ἐνιαυτὸς ἐξῄει 2
καὶ ὕπατος οὐδεὶς παρῆν· ὁ γὰρ Δολοβέλλας ἐς τὴν
Συρίαν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου προεξεπέπεμπτο· ἔπαινοι
ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῖς τε ἐκείνοις καὶ τοῖς στρατιώταις
τοῖς τὸν Ἀντώνιον ἐγκαταλιποῦσι, τῶν δημάρχων
ἐπιψηφισάντων, ἐγένοντο. καὶ ὅπως γε μετὰ ἀδείας 3
τοῦ νέου ἔτους ἐνστάντος βουλεύσωνται περὶ τῶν
παρόντων, φρουραῖς σφισι στρατιωτῶν ἐν τῷ συνε-

δρίῳ χρῆσθαι ἔδοξε. ταῦτα γὰρ ἤρεσκε μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πλείοσι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε ὄντων, τὸν γὰρ Ἀντώνιον δεινῶς ἐμίσουν, μάλιστα δὲ δὴ τῷ Κικέ-
4 ρωνι· διὰ γὰρ τὸ πρὸς αὐτὸν ἔχθος σφοδρότατον ὑπάρχον τόν τε Καίσαρα ἐθεράπευε, καὶ πᾶν ὅσον ἐδύνατο καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τούτῳ τε ἐβοήθει καὶ ἐκεῖνον ἐκάκου. καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι ἐκχωρήσας ἐκ τῆς πόλεως ὡς καὶ τὸν υἱὸν Ἀθήναζε ἐπὶ παιδείᾳ προπέμψων, ἐπανῆλθεν ἐπειδήπερ ἐκπεπολεμωμένους σφᾶς ᾔσθετο.

16 ἐκείνῳ μὲν οὖν τῷ ἔτει ταῦτ' ἐπράχθη, καὶ ὁ Σερουίλιος ὁ Ἰσαυρικὸς ὑπεργήρως ἀπέθανε. διά τε οὖν τοῦτο ἐμνημόνευσα αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὕτως οἱ τότε Ῥωμαῖοι τούς τε τῷ ἀξιώματι προήκοντας ᾔδοῦντο καὶ τοὺς ἀναιδείᾳ τινὶ χρωμένους καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλαχίστοις
2 ἐμίσουν ὥστε, ἐπειδὴ ἐκεῖνός τινα ἐν ὁδῷ ποτε ἀπαντήσαντά οἱ βαδίζοντι ἱππεύοντα, καὶ μήτε ἀποπηδήσαντα καὶ προσέτι ἰσχυρῶς προσεξελάσαντα, ἐγνώρισέ τε μετὰ τοῦτο ἐν δικαστηρίῳ κρινόμενον καὶ εἶπε τοῖς δικασταῖς τὸ γενόμενον, οὔτε λόγον ἔτ' αὐτῷ ἔδοσαν καὶ κατεψηφίσαντο πάντες.

17 Αὔλου δὲ δὴ Ἱρτίου μετὰ Γαΐου Οὐιβίου ὑπα-
a. u. 711 τεύσαντος, οὗτος γάρ, καίτοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐς τὰ λευκώματα τὰ Σύλλεια ἐσγραφέντος, ὕπατος τότε ἀπεδείχθη, βουλή τε ἐγένετο καὶ γνῶμαι ἐπὶ τρεῖς ἐφεξῆς ἡμέρας, ἀπ' αὐτῆς τῆς νουμηνίας ἀρξάμεναι,
2 προετέθησαν· ἔκ τε γὰρ τοῦ πολέμου ἐν[illegible]ς τούς ὄντος καὶ ἐκ τεράτων, ἃ πλεῖστα κ[illegible]ιώτατα ἐγεγόνει, ταρασσόμενοι οὐδὲ τῆς ἀποφράδος, τὸ μὴ ἐν ἐκείναις βουλεύσασθαί τι τῶν συμφερόντων σφίσιν, ἀπέσχοντο. κεραυνοί τε γὰρ παμπληθεῖς ἔπεσον, καί τινες αὐτῶν καὶ ἐς τὸν νεὼν τὸν τῷ Διὶ τῷ

Καπιτωλίῳ ἐν τῷ Νικαίῳ ὄντα κατέσκηψαν· καὶ 3
πνεῦμα μέγα ἐπιγενόμενον τάς τε στήλας τὰς περὶ τὸ Κρόνιον καὶ περὶ τὸν τῆς Πίστεως νεὼν προσπεπηγυίας ἀπέρρηξε καὶ διεσκέδασε, καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Φυλακίδος, ὃ πρὸ τῆς φυγῆς ὁ Κικέρων ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνετεθείκει, κατέβαλε καὶ κατέθραυσε.
καὶ τοῦτο μὲν καὶ αὐτῷ τῷ Κικέρωνι τὸν ὄλεθρον 4
προεδήλωσε· τοὺς δὲ ἄλλους ἐκεῖνά τε ἐτάραττε καὶ σεισμὸς μέγας γενόμενος, ταῦρός τέ τις τυθείς τε δι' αὐτὸν ἐν τῷ Ἑστιαίῳ, καὶ ἀναπηδήσας μετὰ τὴν ἱερουργίαν. πρὸς δὲ δὴ τούτοις τοιούτοις οὖσι λαμπὰς ἀπ' ἀνίσχοντος ἡλίου πρὸς δυσμὰς διέδραμε, καί τις
ἀστὴρ καινὸς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὤφθη. τό τε φῶς 5
τοῦ ἡλίου ἐλαττοῦσθαί τε καὶ σβέννυσθαι, τοτὲ δὲ ἐν τρισὶ κύκλοις φαντάζεσθαι ἐδόκει, καὶ ἕνα γε αὐτῶν στέφανος σταχύων πυρώδης περιέσχεν, ὥστ' εἴπερ τι ἄλλο, καὶ τοῦτο ἐναργέστατα αὐτοῖς ἐκβῆναι· οἵ τε γὰρ ἄνδρες οἱ τρεῖς ἐδυνάστευον, λέγω δὲ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον, καὶ ἐξ
αὐτῶν ὁ Καῖσαρ μετὰ τοῦτο τὴν νίκην ἔλαβε. τότε 6
δ' οὖν ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ λόγια πρὸς κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας φέροντα παντοῖα ᾔδετο. κόρακές τε ἐς τὸ Διοσκόρειον ἐσπτόμενοι τὰ τῶν ὑπάτων τοῦ τε Ἀντωνίου καὶ τοῦ Δολοβέλλου ὀνόματα, ἐνταῦθά
που ἐν πινακίῳ ἐγγεγραμμένα, ἐξεκόλαψαν. καὶ κύνες 7
πολλοὶ νυκτὸς κατά τε τὴν ἄλλην πόλιν καὶ πρὸς τῇ Συρί[illegible]ερέως τοῦ Λεπίδου οἰκίᾳ μάλιστα συστρεφόμενοι ὠρυλη[illegible] ὅ τε Ἠριδανὸς ἐπὶ πολὺ τῆς πέριξ γῆς πελαγίσας ἐξαίφνης ἀνεχώρησε, καὶ παμπληθεῖς ἐν τῷ ξηρῷ ὄφεις ἐγκατέλιπε. καὶ ἰχθῦς ἐκ τῆς θαλάσσης ἀμύθητοι κατὰ τὰς τοῦ Τιβέριδος ἐκβολὰς ἐς
τὴν ἤπειρον ἐξέπεσον. ἐπεγένετο μὲν οὖν καὶ ὁ λοιμὸς 8

ἐπ' αὐτοῖς πάσῃ ὡς εἰπεῖν τῇ Ἰταλίᾳ ἰσχυρός, καὶ
διὰ τοῦτο τό τε βουλευτήριον τὸ Ὁστίλιον ἀνοικοδο-
μηθῆναι καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ ἡ ναυμαχία ἐγεγόνει
συγχωσθῆναι ἐψηφίσθη· οὐ μέντοι καὶ ἐνταῦθα
9 στήσεσθαι τὸ δεινὸν ἐδόκει, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τοῦ
Οὐιβίου τὰ ἐσιτήρια τῇ νουμηνίᾳ θύοντος ῥαβδοῦχός
τις αὐτοῦ ἔπεσεν ἐξαίφνης καὶ ἀπέθανε. διὰ μὲν
οὖν ταῦτα καὶ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐβουλεύσαντό
τε, καὶ εἶπον ἄλλοι τε ἐφ' ἑκάτερα πολλοὶ καὶ ὁ Κι-
κέρων ὧδε.

18 "ὧν μὲν ἕνεκα τὴν ἀποδημίαν, ὡς καὶ ἐπὶ πλεῖ-
στον ἐκδημήσων, ἐστειλάμην, καὶ διὰ σπουδῆς τὴν
ἐπάνοδον, ὡς καὶ πολλὰ ὑμᾶς ὠφελήσων, ἐποιησά-
μην, ἠκούσατε πρῴην, ὦ πατέρες, ὅθ' ὑμῖν περὶ
2 αὐτῶν τούτων ἀπελογησάμην. οὔτε γὰρ ἐν δυ-
ναστείᾳ καὶ τυραννίδι ζῆν ὑπομείναιμ' ἄν, ἐν ᾗ
μήτε πολιτεύσασθαι μήτε παρρησιάσασθαι ἀσφαλῶς
μήτε τελευτῆσαι χρησίμως ὑμῖν δύναμαι, οὔτ' αὖ
παρὸν τῶν δεόντων τι πρᾶξαι, κατοκνήσαιμ' ἂν καὶ
3 μετὰ κινδύνου τοῦτο ποιῆσαι. νομίζω γὰρ ἀνδρὸς
ἀγαθοῦ ὁμοίως ἔργον εἶναι τοῖς τε τῆς πατρίδος συμ-
φέρουσι τηρεῖν ἑαυτόν, φυλαττόμενον μὴ μάτην ἀπό-
ληται, κἂν τούτῳ μηδὲν ἐλλείπειν τῶν προσηκόντων
μήτε λέγοντα μήτε πράττοντα, κἂν ἄρα τι καὶ παθεῖν
σῴζοντα αὐτὴν ἀναγκαῖον ᾖ.

19 οὕτω δὴ τούτων ἐχόντων ἦν μέν που πολλὴ καὶ
παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ ἐμοὶ καὶ ὑμῖν ἀσφάλεια πρὸς
τὸ τὰ δέοντα βουλεύσασθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ φρου-
ρᾶς συνελθεῖν ἐψηφίσασθε, πάνθ' ἡμᾶς οὕτω δεῖ
καὶ εἰπεῖν καὶ πρᾶξαι τήμερον ὥστε καὶ τὰ παρόντα
καταστήσασθαι καὶ τοῦ μέλλοντος προϊδέσθαι, μὴ καὶ
αὖθις ἀναγκασθῶμεν ὁμοίως ὑπὲρ αὐτῶν διαγνῶναι.

ὅτι μὲν γὰρ χαλεπὰ καὶ δεινὰ καὶ πολλῆς ἐπιμελείας 2
καὶ φροντίδος δεόμενα τὰ πράγματα ἡμῶν ἐστι καὶ
ὑμεῖς αὐτοὶ δῆλον, εἰ καὶ ἐκ μηδενὸς ἄλλου, ἀλλ'
οὖν ἐκ τούτου γε πεποιήκατε· οὐ γὰρ ἂν ἐψηφίσασθε
φυλακὴν τοῦ βουλευτηρίου σχεῖν, εἴγε ἐξῆν ὑμῖν
ἔν τε τῷ εἰωθότι κόσμῳ καὶ ἐν ἡσυχίᾳ ἀδεῶς τι βου-
λεύσασθαι. δεῖ δὲ ἡμᾶς καὶ διὰ τοὺς στρατιώτας 3
τοὺς παρόντας ἀξιόλογόν τι πρᾶξαι, ἵνα μὴ καὶ αἰσ-
χύνην ὄφλωμεν, αἰτήσαντες μὲν αὐτοὺς ὡς καὶ φοβού-
μενοί τινας, ἀμελήσαντες δὲ τῶν πραγμάτων ὡς ἐν
οὐδενὶ δεινῷ καθεστηκότες, καὶ λόγῳ μέν σφας ὑπὲρ
τῆς πόλεως ἐπ' Ἀντώνιον προσειληφότες, ἔργῳ δ'
ἐκείνῳ καθ' ἡμῶν αὐτῶν δεδωκότες, ὥσπερ δέον 4
αὐτὸν πρὸς τοῖς ἄλλοις στρατεύμασιν ἃ κατὰ τῆς
πατρίδος συγκροτεῖ καὶ αὐτοὺς τούτους προσλαβεῖν,
ἵνα μηδὲν μηδὲ τήμερον κατ' αὐτοῦ ψηφίσησθε.

καίτοι τινὲς ἐς τοῦτ' ἀναιδείας ἐληλύθασιν ὥστε 20
τολμᾶν λέγειν ὡς οὐ πολεμεῖ τῇ πόλει, καὶ τοσαύτην
γε εὐήθειαν ἡμῶν κατεγνώκασιν ὥστε καὶ νομίζειν
τοῖς λόγοις τοῖς ἑαυτῶν πείσειν ἡμᾶς προσέχειν μᾶλ-
λον ἢ τοῖς ἔργοις τοῖς ἐκείνου. καὶ τίς ἂν ἀφεὶς τὸ τὰς 2
πράξεις αὐτοῦ σκοπεῖν, καὶ τὴν στρατείαν ἣν ἐπὶ τοὺς
συμμάχους ἡμῶν μήτε τῆς βουλῆς μήτε τοῦ δήμου
προστάξαντος πεποίηται, καὶ τὰς χώρας ἃς κατατρέχει,
καὶ τὰς πόλεις ἃς πολιορκεῖ, καὶ τὰς ἐλπίδας ἐφ' αἷς
ἅπαντα ταῦτα ποιεῖ, τοῖς τε ῥήμασι τοῖς τούτων καὶ
ταῖς ψευδολογίαις αἷς ἀναβάλλουσιν ἡμᾶς, σκήψεις
καὶ προφάσεις λέγοντες, ἐθελήσειε πεισθεὶς ἀπολέ-
σθαι; ἐγὼ μὲν γὰρ τοσούτου δέω ταῦτα ποιοῦντα αὐ- 3
τὸν ἔννομόν τι καὶ πολιτικὸν πρᾶγμα φάναι πράτ-
τειν, ὥστε καὶ ὅτι τὴν τῆς Μακεδονίας ἀρχὴν τὴν ἐκ
τοῦ κλήρου προσταχθεῖσαν αὐτῷ κατέλιπε, καὶ ὅτι τὴν

τῆς Γαλατίας ἀρχὴν τὴν μηδὲν αὐτῷ προσήκουσαν
4 ἀνθείλετο, καὶ ὅτι στρατεύματα ἃ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τοὺς
Πάρθους προύπεμψε, συλλαβὼν περὶ αὑτόν, μηδενὸς
ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δεινοῦ ὄντος, ἔχει, καὶ ὅτι τὴν πόλιν
ἐν τῷ τῆς ὑπατείας χρόνῳ ἐκλιπὼν περιέρχεται τὴν
χώραν πορθῶν καὶ λυμαινόμενος, πάλαι φημὶ πολέ-
21 μιον αὐτὸν ἁπάντων ἡμῶν εἶναι. εἰ δὲ μὴ παρα-
χρῆμα τότε ᾐσθάνεσθε μηδὲ ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν ἠγα-
νακτεῖτε, ἐκεῖνον μὲν καὶ διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον μισεῖν
ἄξιόν ἐστιν, ὅτι τοιούτους ὄντας ὑμᾶς ἀδικῶν οὐ
παύεται, καὶ δυνηθεὶς ἂν ἴσως συγγνώμης ἐφ' οἷς
τὸ πρῶτον ἥμαρτε τυχεῖν, ἐς τοσοῦτο τῇ συνεχείᾳ
τῆς πονηρίας προελήλυθεν ὥστε καὶ ὑπὲρ ἐκείνων
2 χρῆναι δίκην ὑποσχεῖν· ὑμῖν δὲ ἐς ὑπερβολὴν ἐπι-
μελητέον ἐστὶ τῶν πραγμάτων, ὁρῶσι καὶ λογιζομέ-
νοις τοῦθ' ὅτι τὸν τοσαυτάκις ὑμῶν ἐν τοσούτοις
πράγμασι καταπεφρονηκότα ἀδύνατόν ἐστιν ἑκούσιον
ὑπό τε τῆς αὐτῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς αὐτῆς φιλαν-
θρωπίας ὑμῶν σωφρονισθῆναι, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ
ἄκοντα νῦν, εἰ καὶ μὴ πρότερον, τοῖς ὅπλοις κολα-
σθῆναι.

22 μὴ γὰρ ὅτι καὶ ψηφίσασθαί τινα αὐτῷ τὰ μὲν
ἀνέπεισεν ὑμᾶς τὰ δὲ ἐξεβιάσατο, ἧττόν τι παρὰ τοῦτο
ἀδικεῖν αὐτὸν καὶ ἐλάττονος διὰ τοῦτο ἄξιον τιμωρίας
2 εἶναι νομίσητε. πᾶν γὰρ τοὐναντίον καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ
τούτου μάλιστα δίκην ὀφείλει δοῦναι, ὅτι πολλὰ καὶ
δεινὰ προελόμενος δρᾶσαι δι' ὑμῶν τέ τινα αὐτῶν
ἐποιήσατο, καὶ ταῖς παρ' ὑμῶν ἀφορμαῖς, ἃς οὔτε
εἰδότας οὔτε προορωμένους τι τοιοῦτον ἐξαπατήσας
ἠνάγκασεν αὑτῷ ψηφίσασθαι, ἐφ' ὑμᾶς αὐτοὺς ἀπε-
3 χρήσατο. ποῦ γὰρ ἂν ἑκόντες ὑμεῖς τὰς μὲν παρὰ
τοῦ Καίσαρος ἢ καὶ τοῦ κλήρου δοθείσας ἑκάστοις

ἡγεμονίας κατελύσατε, τούτῳ δὲ ἐπετρέψατε τά τε
ἄλλα πολλὰ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἑταίροις διαδοῦναι,
καὶ ἐς μὲν τὴν Μακεδονίαν τὸν ἀδελφὸν τὸν Γάιον
πέμψαι, τὴν δὲ δὴ Γαλατίαν ἑαυτῷ μετὰ τῶν στρα-
τευμάτων, οἷς οὐδὲν ὑπὲρ ὑμῶν χρήσασθαι εἶχε,
προστάξαι; ἢ οὐ μέμνησθε πῶς ταραττομένους ὑμᾶς 4
ἐπὶ τῇ τοῦ Καίσαρος τελευτῇ λαβὼν πάνθ' ὅσα
ἠβουλήθη διεπράξατο, τὰ μὲν ἐπικοινῶν ὑμῖν ὑπού-
λως καὶ ἀκαίρως, τὰ δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ προσκα-
κουργῶν, πάντα δὲ βιαζόμενος; στρατιώταις γοῦν,
καὶ τούτοις βαρβάροις, καθ' ὑμῶν ἐχρήσατο. καὶ 5
τοῦτο θαυμάσειεν ἄν τις, εἰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρό-
νους ἐψηφίσθη τι οἷον οὐκ ἐχρῆν, ὁπότε μηδὲ νῦν
παρρησίαν ἄλλως εἰπεῖν τι καὶ πρᾶξαι τῶν δεόντων,
εἰ μὴ μετὰ φρουρᾶς, ἐσχήκαμεν; ἣν εἰ τότε περι-
βεβλημένοι ἦμεν, οὔτ' ἂν ἐκεῖνος ὧν φήσει τις αὐ-
τὸν τυχεῖν ἔτυχεν, οὔτ' ἂν τὰ μετὰ ταῦτα αὐξηθεὶς
ἐξ αὐτῶν ἔπραξε. μὴ οὖν ὅσα κελευόμενοι καὶ κατα- 6
ναγκαζόμενοι καὶ θρηνοῦντες δεδωκέναι αὐτῷ ἐδό-
ξαμεν, ταῦτά τις ὡς καὶ νομίμως καὶ δικαίως γεγο-
νότα προβαλλέσθω· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις, ὅσα ἂν
τις ἕτερος ὑφ' ἑτέρου βιασθεὶς πράξῃ, κύρια ταῦτα
τηρεῖται.

καίτοι ταῦτα μέν, ὅσα γε ψηφίσασθαι δοκεῖτε, 23
καὶ βραχέα καὶ οὐ πάνυ ἔξω τοῦ καθεστηκότος ὄντα
εὑρήσετε. τί γὰρ δεινὸν εἰ ἕτερος ἀνθ' ἑτέρου Μα-
κεδονίας ἢ Γαλατίας ἄρξειν ἔμελλεν; ἢ τί χαλεπὸν
εἴ τις στρατιώτας ὑπατεύων ἔλαβεν; ἀλλ' ἐκεῖνα 2
χαλεπὰ καὶ σχέτλια, τὸ τὴν χώραν ἡμῶν κακουργεῖ-
σθαι, τὸ τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας πολιορκεῖσθαι,
τὸ τοὺς στρατιώτας τοὺς ἡμετέρους ἐφ' ἡμᾶς ὁπλίζε-
σθαι, τὸ τὰ ἡμέτερα καθ' ἡμῶν ἀναλίσκεσθαι· ἃ

3 μήτε ἐψηφίσασθε μήτε ἐμελλήσατε. μὴ τοίνυν, ὅτι
τινὰ ἐδώκατε αὐτῷ, διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐᾶτε καὶ τὰ
μὴ δοθέντα πράττειν· μηδ᾽ ὅτι τινὰ συνεχωρήσατε,
παρὰ τοῦτο οἴεσθε δεῖν καὶ τὰ μὴ συγχωρηθέντα
αὐτῷ ποιεῖν ἐξεῖναι. πᾶν γὰρ τοὐναντίον καὶ δι᾽
αὐτὸ τοῦτο καὶ μισεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι αὐτὸν ὀφεί-
λετε, ὅτι καὶ τῇ τιμῇ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῇ παρ᾽
ὑμῶν οὐκ ἐν τούτοις μόνοις ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις
4 ἅπασι καθ᾽ ὑμῶν ἐτόλμησε χρήσασθαι. σκοπεῖτε δέ·
ἐψηφίσασθε τήν τε εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν τὴν
πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐμοὶ πεισθέντες. ταύτην οὗτος
πρυτανεῦσαι κελευσθεὶς οὕτω διῆχε, πρόφασιν τὴν
τοῦ Καίσαρος ταφὴν ποιησάμενος, ὥστε πᾶσαν μὲν τὴν
πόλιν ὀλίγου καταπρησθῆναι, παμπόλλους δὲ αὖθις
5 φονευθῆναι. ἐβεβαιώσατε πάντα τὰ δοθέντα τισὶ καὶ
νομοθετηθέντα πρὸς τοῦ Καίσαρος, οὐχ ὡς καλῶς
πάντ᾽ ἔχοντα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ᾽ ὅτι μηδὲν αὐτῶν
μετακινηθῆναι συνέφερεν, ὅπως ἀνυπόπτως χωρὶς
ὑπούλου τινὸς ἀλλήλοις συνῶμεν. τούτων ἐξεταστὴς
οὗτος γενόμενος πολλὰ μὲν τῶν πραχθέντων ὑπ᾽ αὐτοῦ
6 καταλέλυκε, πολλὰ δὲ ἕτερα ἀντεγγέγραφε· καὶ γὰρ
χώρας καὶ πολιτείας καὶ ἀτελείας καὶ ἄλλας τινὰς
τιμὰς τούς τε ἔχοντας ἀφῄρηται, καὶ ἰδιώτας καὶ
βασιλέας καὶ πόλεις, καὶ τοῖς μὴ λαβοῦσι δέδωκε,
παραποιησάμενος τὰ τοῦ Καίσαρος ὑπομνήματα, καὶ
τοὺς μὲν μηδὲν ἐθελήσαντας αὐτῷ προΐεσθαι καὶ τὰ
δοθέντα αὐτοῖς ἀφελόμενος, τοῖς δ᾽ ὠνητιάσασι καὶ
7 ἐκεῖνα καὶ τἄλλα πάντα πωλήσας. καίπερ ὑμεῖς
αὐτὰ ταῦτα προορώμενοι ἐψηφίσασθε μηδεμίαν στή-
λην μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον, ὡς καὶ παρ᾽
ἐκείνου τῳ δεδομένον τι ἔχουσαν, στῆναι. καὶ μέντοι
καὶ μετὰ ταῦτα ὡς πολὺ τοῦτ᾽ ἐγίγνετο, καὶ ἔλεγεν

ἀναγκαῖον εἶναί τινα τῶν ἐν τοῖς γράμμασι τοῖς τοῦ
Καίσαρος εὑρεθέντων ἐκλεχθῆναί τε καὶ πραχθῆναι,
ὑμεῖς μὲν μετὰ τῶν πρώτων ἀνδρῶν προσετάξατε 8
αὐτῷ ταῦτα διαλέξαι, ἐκεῖνος δὲ οὐδὲν αὐτῶν φροντίσας,
πάνθ' ὅσα ἐβούλετο μόνος καὶ περὶ τοὺς
νόμους καὶ περὶ τοὺς φυγάδας καὶ περὶ τἄλλα ἃ
μικρῷ πρόσθεν εἶπον ἐξειργάσατο. οὕτω που πάντα
τὰ δοκοῦντα ὑμῖν ποιεῖν βούλεται.

ἆρ' οὖν ἐν τούτοις μόνον τοιοῦτος γέγονε, τὰ 24
δ' ἄλλα ὀρθῶς διῴκηκε; ποῦ; πόθεν; οὐ τὰ χρήματα
τὰ κοινὰ τὰ καταλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐπιζη-
τῆσαι καὶ ἀποδεῖξαι κελευσθεὶς ἥρπακε, καὶ τὰ μὲν
τοῖς δανεισταῖς ἀποδέδωκε, τὰ δὲ ἐς τρυφὴν κατανά-
λωκεν, ὥστε μηκέτ' αὐτῷ μηδὲ τούτων τι περιεῖναι;
οὐ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ δικτάτωρος μισησάντων ὑμῶν 2
διὰ τὴν ἐκείνου δυναστείαν καὶ παντελῶς τῆς πολι-
τείας ἐκβαλόντων, τοῦτο μὲν ὥσπερ τι αὐτὸ ἐφ'
ἑαυτοῦ ἀδικῆσαι δυνάμενον οὐκ ἐπιτέθειται, τὰ δὲ
ἔργα αὐτοῦ καὶ τὴν πλεονεξίαν ἐν τῷ τῆς ὑπατείας
προσρήματι ἐπιδέδεικται; οὐχ ὑμεῖς μὲν πρύτανιν 3
αὐτὸν τῆς ὁμονοίας ἀπεδείξατε, οὗτος δὲ πόλεμον
αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ τηλικοῦτον, οὔτε προσήκοντα οὔτε
ἐγνωσμένον, ἀνῄρηται, πρὸς Καίσαρα καὶ Δέκιμον,
οὓς ὑμεῖς ἐπαινεῖτε; μυρία δ' ἂν εἴη λέγειν, εἴ τις 4
ἐπεξιέναι καθ' ἕκαστον ἐθελήσειεν ὧν ὑμεῖς μὲν
ἐπετρέψατε αὐτῷ ὡς ὑπάτῳ διοικῆσαι, ἐκεῖνος δὲ
οὐδ' ὁτιοῦν ἐς δέον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ πάντα τἀναν-
τία καθ' ὑμῶν τῇ παρ' ὑμῶν ἐξουσίᾳ δοθείσῃ χρώ-
μενος πεποίηκεν. ἆρ' οὖν ἐς ὑμᾶς αὐτοὺς ἀναδέξεσθε 5
καὶ ταῦτα τὰ κακῶς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα, καὶ
αὐτοὶ πάντων σφῶν αἴτιοι γεγονέναι φήσετε, ὅτι
τὴν διοίκησιν αὐτῶν καὶ τὸν ἐξετασμὸν αὐτῷ προσ-

6 ετάξατε; ἀλλὰ ἄτοπον. οὐδὲ γὰρ ἂν στρατηγὸς ἢ καὶ πρεσβευτής τις αἱρεθεὶς μηδὲν τῶν δεόντων δράσῃ, τούτου τὴν αἰτίαν ὑμεῖς οἱ πέμψαντες αὐτοὺς ἕξετε. καὶ γὰρ ἂν εἴη δεινὸν εἰ πάντες οἱ προχειριζόμενοί τι πρᾶξαι τὰ μὲν κέρδη καὶ τὰς τιμὰς αὐτοὶ λαμβάνοιεν, τὰ δὲ ἐγκλήματα καὶ τὰς αἰτίας ἐφ' ὑμᾶς ἀναφέροιεν.

25 ὑμᾶς ἀναφέροιεν. οὔκουν οὐδὲ τούτῳ προσέχειν προσήκει λέγοντι 'ὑμεῖς γὰρ τὴν Γαλατίαν ἄρχειν ἐπετρέψατε, ὑμεῖς τὰ χρήματα τὰ κοινὰ διοικῆσαι ἐκελεύσατε, ὑμεῖς τὰ στρατεύματα τὰ ἐκ τῆς Μακεδονίας

2 ἐδώκατε.' ἐψηφίσθη μὲν γὰρ ταῦτα οὕτως, εἴγε δεῖ τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴ καὶ ὑπὲρ τούτου δίκην παρ' αὐτοῦ λαβεῖν, ὅτι ταῦθ' ὑμᾶς ἠνάγκασε γνῶναι· οὐ μέντοι καὶ τὸ τοὺς φυγάδας κατάγειν, οὐδὲ τὸ τοὺς νόμους παρεγγράφειν, οὐδὲ τὸ τὰς πολιτείας καὶ τὰς ἀτελείας πωλεῖν, οὐδὲ τὸ τὰ κοινὰ κλέπτειν, οὐδὲ τὸ τὰ τῶν συμμάχων ἁρπάζειν, οὐδὲ τὸ τὰς πόλεις κακουργεῖν, οὐδὲ τὸ τῆς πατρίδος τυραννεῖν ἐπιχειρεῖν ἐδώκατέ

3 ποτε αὐτῷ. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἄλλῳ τινί, καίτοι πολλὰ πολλοῖς ψηφισάμενοι, συνεχωρήσατε ὅσα ἐβούλοντο, ἀλλὰ καὶ δίκην ἀεί ποτε παρὰ τῶν τοιούτων, ὅσων γε καὶ ἠδυνήθητε, ἐλάβετε, ὥσπερ που καὶ παρ' αὐτοῦ τούτου λήψεσθε, ἄν γε ἐμοὶ νῦν πεισθῆτε.

4 καὶ γὰρ οὐδὲ ἐπὶ τούτων μόνον τοιοῦτος γέγονεν ὁποῖον αὐτὸν ἴστε καὶ ἑοράκατε, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἁπλῶς ὅσα πώποτε πρὸς τὰ κοινὰ προσελθὼν πέπραχε.

26 τὸν γὰρ δὴ ἴδιον αὐτοῦ βίον τάς τε ἰδίας ἀσελγείας καὶ πλεονεξίας ἑκὼν παραλείψω, οὐχ ὅτι οὐχὶ πολλὰ καὶ δεινὰ καὶ ἐν ἐκείνοις εὕροι τις ἂν αὐτὸν πεποιηκότα, ἀλλ' ὅτι αἰδοῦμαι νὴ τὸν Ἡρακλέα ἀκριβῶς καθ' ἕκαστον, ἄλλως τε καὶ πρὸς οὐδὲν ἧττον

εἰδότας ὑμᾶς, λέγειν ὅπως μὲν τὴν ὥραν τὴν ἐν παι- 2
σὶν ὑμῖν διέθετο, ὅπως δὲ τὴν ἀκμὴν τὴν ἐφ' ἥβης ἀπεκήρυξε, τὰς ἑταιρήσεις αὐτοῦ τὰς λαθραίας, τὰς πορνείας τὰς ἐμφανεῖς, ὅσα ἔπαθεν ἕως ἐνεδέχετο, ὅσα ἔδρασεν ἀφ' οὗπερ ἠδυνήθη, τοὺς κώμους, τὰς μέθας, τἆλλα πάντα τὰ τούτοις ἑπόμενα. ἀδύνατον γάρ 3
ἐστιν ἄνθρωπον ἔν τε ἀσελγείᾳ καὶ ἐν ἀναισχυντίᾳ τοσαύτῃ τραφέντα μὴ οὐ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον μιᾶναι· ὅθενπερ καὶ ἐπὶ τὰ κοινὰ ἀπὸ τῶν ἰδίων καὶ τὴν κιναιδίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν προήγαγε. ταῦτα μὲν οὖν 4
ἐάσω, καὶ νὴ Δία καὶ τὴν ἐς Αἴγυπτον αὐτοῦ πρὸς Γαβίνιον ἀποδημίαν, τήν τε ἐς Γαλατίαν πρὸς Καίσαρα ἀπόδρασιν, ἵνα μή μέ τις φῇ πάντα ἀκριβολογεῖσθαι, αἰσχυνθεὶς ὑπὲρ ὑμῶν ὅτι τοιοῦτον αὐτὸν ὄντα εἰδότες καὶ δήμαρχον καὶ ἵππαρχον καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὕπατον ἀπεδείξατε· ἃ δὲ ἐπ' αὐτοῖς τούτοις ἐπαρῴνησε καὶ ἐκακούργησε, μόνα νῦν ἐρῶ.

οὗτος τοίνυν δημαρχήσας πρῶτον μὲν ἁπάντων 27
ἐκώλυσεν ὑμᾶς τὰ τότε περιστάντα πράγματα εὖ θέσθαι, βοῶν καὶ κεκραγὼς καὶ μόνος ἐξ ἁπάντων ἐναντιούμενος τῇ κοινῇ τῆς πόλεως εἰρήνῃ, ἔπειτα 2
δὲ ἐπειδὴ ἀγανακτήσαντες ἐψηφίσασθε δι' αὐτὸν ἅπερ ἐψηφίσασθε, τοῦτο μὲν ἐκ τῆς πόλεως ἐξέδρα τὴν ἀρχὴν ἐγκαταλιπών, ᾧ μηδεμίαν ἐκ τῶν νόμων νύκτα ἀποδημῆσαι ἐξῆν, τοῦτο δὲ ἐς τὰ τοῦ Καίσαρος ὅπλα αὐτομολήσας ἐκεῖνόν τε ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐπήγαγε καὶ ὑμᾶς ἔκ τε τῆς Ῥώμης καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἰταλίας ὅλης ἐξήλασε, καὶ ἑνὶ λόγῳ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐμφυλίων τῶν μετὰ ταῦθ' ὑμῖν συμβάντων αἰτιώτατος ἐγένετο. εἰ γὰρ μὴ τότε τοῖς βουλή- 3
μασιν ὑμῶν ἀντεπεπράχει, οὐκ ἂν ποτε ὁ Καῖσαρ οὔτε σκῆψιν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ εὑρήκει, οὔτε εἰ

καὶ τὰ μάλιστα ἀπηναισχύντει, δύναμίν γέ τινα ἀξιόχρεων παρὰ τὰ δόγματα ὑμῶν ἠθροίκει, ἀλλ' ἤτοι ἑκὼν ἐκ τῶν ὅπλων ἀπήλλακτο ἢ καὶ ἄκων ἐσεσω-
4 φρόνιστο. νῦν δὲ οὗτός ἐστιν ὁ καὶ ἐκείνῳ τὰς προφάσεις ἐνδοὺς καὶ τὸ τῆς βουλῆς ἀξίωμα καταλύσας, τό τε θράσος τῶν στρατιωτῶν ἐπαυξήσας· οὗτος ὁ τὸ σπέρμα τῶν κακῶν τῶν μετὰ ταῦτα ἐκφύντων ἐμβαλών, οὗτος ὁ κοινὸς ἀλιτήριος οὐχ ἡμῶν μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ὀλίγου πάσης γενόμενος, ὥς που καὶ τὸ δαιμόνιον ἐναργῶς ἐσήμηνεν.
5 ὅτε γοῦν τοὺς θαυμαστοὺς ἐκείνους νόμους ἐσέφερε, βροντῶν πάντα καὶ ἀστραπῶν ἐπληρώθη. ὧν οὐδὲν ὁ μιαρὸς οὗτος, καίπερ οἰωνιστὴς εἶναι λέγων, φροντίσας, κακῶν καὶ πολέμων, ὥσπερ εἶπον, οὐ τὴν πόλιν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσε.

28 μετὰ ταῦτα τοίνυν τί μὲν δεῖ λέγειν ὡς ἐπ' ἐνιαυτὸν ὅλον ἱππάρχησεν, ὃ μήπω πρότερον ἐγεγόνει; τί δ' ὅτι καὶ τότε μεθύων τε ἐπαρῴνει κἀν ταῖς ἐκκλησίαις τὴν κραιπάλην ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βήματος
2 μεταξὺ δημηγορῶν ἐξήμει; τί δ' ὅτι καὶ πόρνους καὶ πόρνας, καὶ γελωτοποιοὺς οὐχ ὅτι ἄνδρας ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, μετὰ τῶν ῥαβδούχων δαφνηφορούντων
3 ἐπαγόμενος τὴν Ἰταλίαν περιῄει; τί δ' ὅτι τὴν τοῦ Πομπηίου οὐσίαν μόνος ἀνθρώπων ἀγοράσαι ἐτόλμησε, μήτε τὸ ἑαυτοῦ ἀξίωμα μήτε τὴν ἐκείνου μνήμην αἰδεσθείς, ἀλλ' ἐφ' οἷς πάντες ἔτι καὶ τότε ἐθρηνοῦμεν, ταῦτα μεθ' ἡδονῆς ἁρπάσας; καὶ γὰρ ἐπ' ἐκεῖνα καὶ ἐπ' ἄλλα πολλὰ ἐπεπήδησεν ὡς μηδε-
4 μίαν αὐτῶν τιμὴν ἀποδώσων. ἀλλὰ καὶ ταύτην μετὰ πάσης ὕβρεως καὶ βίας ἐσεπράχθη· οὕτως αὐτοῦ καὶ ὁ Καῖσαρ κατέγνω· καὶ πάνθ' ὅσαπερ ἐκτήσατο, παμπληθῆ τε γενόμενα καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἀργυ-

ῥολογηθέντα, κατακεκύβευκε καὶ καταπεπόρνευκε καὶ
καταβέβρωκε καὶ καταπέπωκεν ὥσπερ ἡ Χάρυβδις.
ταῦτα μὲν ἐάσω· τὰς δὲ δὴ ὕβρεις, ἃς τὸ κοινὸν 29
ὕβρισε, καὶ τὰς σφαγὰς ἃς κατὰ πᾶσαν ὁμοίως τὴν
πόλιν εἰργάσατο, πῶς ἄν τις σιωπήσειεν; ἢ οὐ μέ-
μνησθε πῶς βαρὺς μὲν ὑμῖν καὶ αὐτῇ τῇ ὄψει, βα-
ρύτατος δὲ τοῖς ἔργοις ἐγένετο; ὅστις, ὦ γῆ καὶ θεοί, 2
πρῶτον μὲν ἐτόλμησεν ἐνταῦθα, ἐντὸς τοῦ τείχους,
ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ ἐν τῷ Καπι-
τωλίῳ, τό τε ἔσθημα ἅμα τὸ περιπόρφυρον ἐνδύεσθαι
καὶ ξίφος παραζώννυσθαι ῥαβδούχοις τε χρῆσθαι
καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν δορυφορεῖσθαι· ἔπειτα δυνηθεὶς 3
ἂν καὶ τοὺς τῶν ἄλλων θορύβους καταπαῦσαι, οὐ
μόνον οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμονοοῦντας
ὑμᾶς ἐστασίασε, τῇ μὲν αὐτὸς τῇ δὲ καὶ δι᾽ ἑτέρων.
καὶ μέντοι καὶ αὐτοὺς ἐκείνους ἐν τῷ μέρει προσ-
λαμβάνων, καὶ τοτὲ μὲν συναιρόμενος ... αἰτιώτατος
μὲν ἐγένετο τοῦ παμπληθεῖς σφων σφαγῆναι, αἰτιώ- 4
τατος δὲ τοῦ μὴ πάντα τὰ τοῦ Πόντου τῶν τε Πάρ-
θων εὐθὺς τότε ἐπὶ τῇ κατὰ τοῦ Φαρνάκου νίκῃ
χειρωθῆναι· πρὸς γάρ τοι τὰ πραττόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ
δεῦρο διὰ ταχέων ὁ Καῖσαρ ἐπειχθεὶς οὐδὲν ἐκείνων,
ὥς γε καὶ ἠδυνήθη, παντελῶς κατειργάσατο.
καὶ οὐδὲ ταῦτα μέντοι αὐτὸν ἐσωφρόνισεν, ἀλλ᾽ 30
ὑπατεύσας γυμνός, ὦ πατέρες, γυμνὸς καὶ μεμυρισ-
μένος ἔς τε τὴν ἀγορὰν ἐσῆλθε, πρόφασιν τὰ Λύκαια
ποιησάμενος, κἀνταῦθα πρὸς τὸ βῆμα μετὰ τῶν ῥαβ-
δούχων προσῆλθε, καὶ ἐκεῖ κάτωθεν ἐδημηγόρησεν·
ὅπερ, ἀφ᾽ οὗ γέγονεν ἡ πόλις, οὐδένα ἄλλον οὐχ 2
ὅτι ὕπατον ἀλλ᾽ οὐδὲ στρατηγὸν οὐδὲ δήμαρχον οὐδ᾽
ἀγορανόμον οὐδεὶς οἶδε πεποιηκότα. τὰ γὰρ Λύκαια
ἦν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἑταιρικοῦ τοῦ Ἰουλίου ἐτέτακτο·

ταῦτα γάρ ὁ Σέξτος αὐτὸν ὁ Κλώδιος τῶν δισχιλίων πλέθρων τῶν ἐν τῇ Λεοντίνων γῇ δοθέντων ἐξεπαί-
3 δευσεν. ἀλλὰ καὶ ὑπάτευες, ὦ χρηστέ, ἐρῶ γὰρ ὡς πρὸς παρόντα σε, καὶ οὔτε ἔπρεπέ σοι οὔτε ἐξῆν τοιούτῳ ὄντι ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς τῷ βήματι, πάντων ἡμῶν παρόντων, τοιαῦτ᾽ εἰπεῖν, ἵνα ἅμα τε τὸ θαυμαστόν σου σῶμα καὶ εὔσαρκον καὶ βδελυρὸν θεωρῶμεν, καὶ τῆς μιαρᾶς σου φωνῆς τῆς μεμυρισμένης
4 τὰ δεινὰ ἐκεῖνα λεγούσης ἀκούωμεν· τοῦτο γὰρ περὶ τοῦ στόματός σου μᾶλλον ἤ τι ἕτερον εἰπεῖν βούλομαι. τὰ μὲν γὰρ Λύκαια καὶ ἄλλως ἂν τῆς προσηκούσης θρησκείας ἔτυχε, σὺ δὲ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν πόλιν κατῄσχυνας, ἵνα μηδὲν μηδέπω περὶ τῶν τότε
5 λεχθέντων εἴπω· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι ἡ ὑπατεία δημοσία τοῦ δήμου παντός ἐστι, καὶ δεῖ τὸ ἀξίωμα αὐτῆς πανταχοῦ σώζεσθαι καὶ μηδαμοῦ μήτε γυμ-
31 νοῦσθαι μήθ᾽ ὑβρίζεσθαι; τάχα γ᾽ ἂν οὗτος ἢ τὸν Ὁράτιον τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον ἢ καὶ τὴν Κλοιλίαν τὴν ἀρχαίαν ἐμιμήσατο, ὧν ἡ μὲν τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐνδεδυκυῖα τὸν ποταμὸν διενήξατο, ὁ δὲ καὶ μετὰ τῶν ὅπλων ἐς τὸ ῥεῦμα ἑαυτὸν ἐνέβαλεν. ἄξιόν γε, οὐ γάρ; καὶ τούτου τινὰ εἰκόνα στῆσαι, ἵν᾽ ὁ μὲν καὶ ἐν τῷ Τιβέριδι ὡπλισμένος, ὁ δὲ καὶ ἐν τῇ
2 ἀγορᾷ γυμνὸς ὁρῷτο. καὶ γάρ τοι διὰ ταῦτα ἐκεῖνοι μὲν ἡμᾶς καὶ ἔσωζον καὶ ἠλευθέρουν, οὗτος δὲ πᾶσαν μὲν τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ὅσον ἐπ᾽ αὐτῷ ἦν, ἀφείλετο, πᾶσαν δὲ τὴν δημοκρατίαν κατέλυσε, καὶ δεσπότην μὲν ἀντὶ ὑπάτου, τύραννον δὲ ἀντὶ δικτάτωρος ἡμῖν ἀντικατέστησε. μέμνησθε γὰρ οἷα μὲν προσελθὼν πρὸς τὸ βῆμα εἶπεν, οἷα δὲ ἀναβὰς ἐπ᾽ αὐτὸ ἔπραξε.
3 καίτοι ὅστις ἐτόλμησε, Ῥωμαῖός τε ὢν καὶ ὑπατεύων, βασιλέα τινὰ Ῥωμαίων ἔν τε τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ

καὶ πρὸς τῷ βήματι τῷ ἐλευθερίῳ, παντὸς μὲν τοῦ
δήμου πάσης δὲ τῆς βουλῆς παρούσης ἀνειπεῖν, καὶ
τό τε διάδημα εὐθὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπι-
θεῖναι, καὶ προσκαταψεύσασθαι πάντων ἡμῶν ἀκου- 4
όντων ὅτι αὐτοὶ ταῦτα αὐτῷ καὶ εἰπεῖν καὶ πρᾶξαι
ἐπεσκήψαμεν, τί μὲν οὐκ ἂν τῶν δεινοτάτων τολ-
μήσειε, τίνος δ' ἂν τῶν χαλεπωτάτων ἀπόσχοιτο;
ἡμεῖς, ὦ Ἀντώνιε, ἡμεῖς σοι ταῦτ' ἐνετειλάμεθα, οἱ 32
τοὺς Ταρκυνίους ἐξελάσαντες, οἱ τὸν Βροῦτον ἀγα-
πήσαντες, οἱ τὸν Καπιτωλῖνον κατακρημνίσαντες,
οἱ τὸν Σπούριον ἀποκτείναντες; ἡμεῖς βασιλέα τινὰ 2
ἀσπάσασθαί σε προσετάξαμεν, οἱ καὶ αὐτὴν τὴν
ἐπωνυμίαν αὐτοῦ, καὶ προσέτι καὶ τὴν τοῦ δικτά-
τωρος δι' ἐκείνην, ἐπάρατον ποιησάμενοι; ἡμεῖς
τύραννόν τινα ἀποδεῖξαί σοι ἐκελεύσαμεν, οἱ τὸν
Πύρρον ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκβαλόντες, οἱ τὸν Ἀντίοχον
ὑπὲρ τὸν Ταῦρον ἀπελάσαντες, οἱ καὶ Μακεδονίαν
τυραννουμένην παύσαντες; οὐ μὰ τὰς ῥάβδους τὰς 3
Οὐαλερίου καὶ τὸν νόμον τὸν Πορκίου, οὐ μὰ τὸ
σκέλος τὸ Ὁρατίου καὶ τὴν χεῖρα τὴν Μουκίου, οὐ
μὰ τὸ δόρυ τὸ Δεκίου καὶ τὸ ξίφος τὸ Βρούτου. σὺ 4
δέ, ὦ παγκάκιστε, καὶ ἐδέου καὶ ἱκέτευες ἵνα δου-
λεύσῃς, ὡς Ποστούμιος ὅπως Σαυνίταις ἐκδοθῇ, ὡς
Ῥήγουλος ὅπως Καρχηδονίοις ἀποδοθῇ, ὡς Κούρτιος
ἵν' ἐς τὸ χάσμα ἐμπέσῃ. καὶ ποῦ τοῦτο γεγραμμένον
εὗρες; οὗπερ καὶ τὸ τοὺς Κρῆτας ἐλευθέρους μετὰ
τὴν τοῦ Βρούτου ἀρχὴν γενέσθαι, ὧν ἡμεῖς ἐκεῖνον
μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον ἄρξαι ἐψηφισάμεθα.

εἶτ' ἐν τοσούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασι τὴν 33
ἀλιτηριώδη γνώμην αὐτοῦ πεφωρακότες οὐ τιμωρή-
σεσθε αὐτόν, ἀλλὰ ἀναμενεῖτε καὶ τῷ ἔργῳ μαθεῖν τί
ἂν δράσειεν ὑμᾶς ὡπλισμένος ὁ τοιαῦτα γυμνὸς

2 εἰργασμένος; ἢ οἴεσθε ὅτι οὐκ ἐπιθυμεῖ τῆς τυραννί-
δος, ὅτι οὐκ εὔχεταί ποτε αὐτῆς τυχεῖν, ἀλλ' ἐκβαλεῖ
ποτε ἐκ τῆς διανοίας τὴν ἔφεσιν ταύτην, ἣν ἅπαξ
ἐς τὸν νοῦν ἐγκατέθετο, καὶ καταβαλεῖ ποτε τὴν
ἐλπίδα τῆς μοναρχίας, ὑπὲρ ἧς τοιαῦτα καὶ εἰπὼν
3 καὶ ποιήσας ἀτιμώρητος ἐγένετο; καὶ τίς ἀνθρώπων
ἃ ἄλλῳ τῳ συμπρᾶξαι, τῆς φωνῆς τῆς αὐτοῦ μόνης
κυριεύων, ἐπιχειρήσειε, ταῦτ' οὐκ ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ
δυνηθεὶς κατεργάσαιτο; τίς δ' ἂν ἕτερον τύραννον
καὶ ἐπὶ τὴν πατρίδα καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἅμα ἀποδεῖξαι
34 τολμήσας οὐκ ἂν αὐτὸς μοναρχῆσαι ἐθελήσειεν; ὥστε
εἰ καὶ τότε αὐτοῦ ἐφείσασθε, ἀλλὰ νῦν γε καὶ δι' ἐκεῖνα
αὐτὸν μισήσατε· μηδ' ἐθελήσητε μαθεῖν τί κατορθώσας
ὅσα βούλεται δράσει, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη προτετολμημένων
2 αὐτῷ τὸ μηδὲν ἔτι δεινὸν παθεῖν προνοήσατε. καὶ γάρ
τοι τί καὶ φήσειεν ἄν τις; ὀρθῶς τότε τὸν Καίσαρα ποιῆ-
σαι μὴ προσδεξάμενον μήτε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως μήτε
τὸ διάδημα; οὐκοῦν οὗτος κακῶς ταῦτα αὐτῷ προύτει-
3 νεν ἃ μηδὲ ἐκεῖνον ἤρεσεν. ἀλλ' ἁμαρτεῖν ὅτι καὶ τὴν
ἀρχὴν τοιοῦτό τι ἀκούσας καὶ ἰδὼν ἠνέσχετο; οὐκοῦν
εἴπερ ἐκεῖνος εἰκότως ἐπὶ τούτοις τέθνηκε, πῶς οὐ
καὶ οὗτος, ὁμολογῶν τρόπον τινὰ τυραννῆσαι ἐπιθυ-
4 μεῖν, δικαιότατός ἐστιν ἀπολέσθαι; ὅτι γὰρ ταῦθ'
οὕτως ἔχει δῆλον μέν ἐστι καὶ ἐκ τούτων ὧν προεί-
ρηκα, φανερώτατα δὲ ἐξ αὐτῶν ὧν μετὰ ταῦτ'
ἔπραξεν ἐλέγχεται. τίνος μὲν γὰρ ἄλλου ἕνεκα, ἐξὸν
αὐτῷ τὴν ἡσυχίαν ἀσφαλῶς ἄγειν, ταράττειν τὰ
5 πράγματα καὶ πολυπραγμονεῖν ἐπικεχείρηκε; τίνος
δέ, παρὸν αὐτῷ ἀκινδύνως οἴκοι μένειν, στρατεύ-
εσθαι καὶ πολεμεῖν ἐπανήρηται; διὰ τί, πολλῶν μηδὲ
ἐς τὰς ἐπιβαλούσας αὐτοῖς ἀρχὰς βουληθέντων ἐξελ-
θεῖν, οὗτος οὐχ ὅτι τῆς Γαλατίας οὐδὲν αὐτῷ προσ-

ηκούσης ἀντιποιεῖται, ἀλλὰ καὶ ἄκουσαν αὐτὴν βιά-
ζεται; διὰ τί, τοῦ Βρούτου τοῦ Δεκίμου καὶ ἑαυτὸν 6
καὶ τοὺς στρατιώτας καὶ τὰς πόλεις ἡμῖν παραδι-
δόντος, οὗτος οὐχ ὅπως οὐκ ἐμιμήσατο αὐτόν, ἀλλὰ
καὶ πολιορκεῖ κατακλείσας; οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπ᾽
ἄλλο τι καὶ ἐφ᾽ ἡμᾶς κἀκεῖνα καὶ τἄλλα πάντα παρα-
σκευάζεται.

ταῦτ᾽ οὖν ὁρῶντες μέλλομεν καὶ μαλακιζόμεθα, 35
καὶ τηλικοῦτον ἐφ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς τύραννον ἀσκοῦμεν;
καὶ πῶς οὐκ αἰσχρὸν τοὺς μὲν προγόνους ἡμῶν ἐν
δουλείᾳ τραφέντας ἐπιθυμῆσαι ἐλευθερίας, ἡμᾶς δὲ
ἐν αὐτονομίᾳ πολιτευθέντας ἐθελοδουλῆσαι, καὶ τῆς 2
μὲν μοναρχίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἡδέως, καίπερ
πολλὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἀγαθὰ προπαθόντας, ἀπαλ-
λαγῆναι, τοῦτον δὲ δεσπότην αὐθαίρετον ἀνθελέ-
σθαι, ὃς τοσοῦτον ἐκείνου χείρων ἐστὶν ὅσον ὁ μὲν
ἐν τοῖς πολέμοις κρατήσας πολλῶν ἐφείσατο, οὗτος 3
δέ, πρὶν καὶ δυνηθῆναί τι, τριακοσίους στρατιώτας
καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ ἑκατοντάρχους τινάς, μηδὲν ἀδική-
σαντας, οἴκοι παρ᾽ ἑαυτῷ, παρούσης τῆς γυναικὸς
καὶ βλεπούσης ἐφόνευσεν, ὥστε καὶ τοῦ αἵματος
αὐτὴν ἀναπλῆσαι. καίτοι τὸν οὕτως ὠμῶς ἐκείνοις, 4
ὅτε καὶ θεραπεύειν αὐτοὺς ὤφειλε, χρησάμενον τί
οὐκ οἴεσθε τῶν δεινοτάτων πάντας ἡμᾶς, ἂν καὶ
νικήσῃ, ποιήσειν; καὶ τὸν ἀσελγῶς οὕτω μέχρι νῦν
βεβιωκότα πῶς οὐκ ἐπὶ πᾶν ὕβρεως, ἂν καὶ τὴν ἐκ
τῶν ὅπλων ἐξουσίαν προσλάβῃ, χωρήσειν νομίζετε;

μὴ τοίνυν ἀναμείνητε παθόντες τι τοιοῦτο μετα- 36
γνῶναι, ἀλλὰ πρὶν παθεῖν φυλάξασθε· σχέτλιον γάρ,
ἐξὸν προκαταλαβεῖν τὰ δεινά, εἶτα περιιδόντας αὐτὰ
γενόμενα μετανοῆσαι. μηδὲ ἐθελήσητε, προέμενοι
τὰ παρόντα, Κασσίου τινὸς αὖθις ἄλλου καὶ Βρού-

των τινῶν ἄλλων δεηθῆναι· γελοῖον γάρ, ἐξὸν αὐτοὺς
ἑαυτοῖς τὰ κατὰ καιρὸν βοηθῆσαι, ζητεῖν μετὰ ταῦτα
2 τοὺς ἐλευθεροῦντας ἡμᾶς. οὓς ἴσως οὐδὲ εὑρήσομεν,
ἄλλως τε κἂν οὕτω τοῖς παροῦσι χρησώμεθα. τίς
γὰρ ἂν ἰδίᾳ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας κινδυνεῦσαι ἐθε-
λήσειεν, ὁρῶν ἡμᾶς δημοσίᾳ πρὸς τὴν δουλείαν ἑτοί-
μως ἔχοντας; καὶ μὴν ὅτι γε οὐ στήσεταί ποτε ταῦτα
ποιῶν, ἀλλ' ἐν τοῖς πόρρω καὶ ἐλάττοσιν ἐφ' ἡμᾶς
3 αὐξάνεται, παντὶ δῆλόν ἐστιν. οὐ γάρ που δι' ἄλλο τι
Δεκίμῳ πολεμεῖ καὶ Μούτιναν πολιορκεῖ ἢ ἵνα νικήσας
αὐτοὺς καὶ λαβὼν ἐφ' ἡμᾶς συσκευάσηται· οὔτε γὰρ
ἠδίκηταί τι ὑπ' αὐτῶν, ὥστ' ἀμύνασθαι δοκεῖν, οὔτ'
αὖ τῶν ἀγαθῶν τῶν μὲν παρ' ἐκείνοις ἐπιθυμεῖ,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένει,
τῶν δ' ἡμετέρων, οἳ καὶ ἐκεῖνα καὶ ἄλλα πολλὰ κεκτή-
4 μεθα, ἐθελοντὴς ἀφέξεται. τοῦτ' οὖν ἀναμενοῦμεν,
ἵνα καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα ἄττα προσλαβὼν δυσπολέ-
μητος γένηται; καὶ πιστεύσομεν ἐξαπατῶντι αὐτῷ
37 καὶ λέγοντι ὅτι οὐ πολεμεῖ τῇ πόλει; καὶ τίς οὕτως
εὐήθης ἐστὶν ὥστε τοῖς ῥήμασι μᾶλλον ἢ τοῖς ἔργοις
τὸν πολεμοῦντα ἡμῖν ἢ μὴ σκοπεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ
νῦν πρῶτον, ὅτε ἐκ τῆς πόλεως ἐκδέδρακε καὶ ἐπὶ
τοὺς συμμάχους ἐστράτευκε καὶ Βρούτῳ προσβάλλει
2 καὶ τὰς πόλεις πολιορκεῖ, κακόνουν αὐτὸν ἡμῖν εἶναί
φημι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν πρότερόν ποτε, οὐχ ὅτι τελευ-
τήσαντος τοῦ Καίσαρος ἀλλὰ καὶ ζῶντος ἔτι, καὶ
κακῶς καὶ ἀσελγῶς ἔπραξε, καὶ ἐχθρὸν καὶ ἐπίβουλον
καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν γεγονέναι
3 διορίζομαι· τίς γὰρ ἂν τὴν πατρίδα φιλῶν ἢ τίς
τυραννίδα μισῶν ἕν γέ τι τούτων ἐποίησεν ἃ πολλὰ
καὶ παντοδαπὰ οὗτος δέδρακε; πολέμιος μὲν δὴ πάλαι
καὶ πανταχόθεν ὢν ἡμῖν ἐλέγχεται, ἔχει δὲ οὕτως.

ἂν μὲν ἤδη καὶ τὴν ταχίστην ἀμυνώμεθα αὐτόν,
πάντα καὶ τὰ προειμένα ἀναληψόμεθα· ἂν δ' ἀμελή- 4
σαντες τοῦτο ποιεῖν περιμένωμεν ἕως ἂν ἡμῖν αὐτὸς
ἐκεῖνος ἐπιβουλεύειν ὁμολογήσῃ, πάντων ἁμαρτησό-
μεθα. τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' ἂν πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν
προσελαύνῃ ποιήσει, ὥσπερ οὐδ' ὁ Μάριος οὐδ' ὁ
Κίννας οὐδ' ὁ Σύλλας· ἂν δὲ ἐν τῷ κράτει τῶν 5
πραγμάτων γένηται, οὐκ ἔστιν ὅ,τι οὐ δράσει τῶν
αὐτῶν ἐκείνοις, ἢ καὶ χαλεπώτερον. ἄλλα τε γὰρ
λέγειν οἵ πρᾶξαί τι γλιχόμενοι καὶ ἄλλα ποιεῖν οἵ
κατορθώσαντες εἰώθασι· πρὸς μὲν γὰρ τὸ κρατῆσαι
τούτου πάντα πλάττονται, τυχόντες δὲ αὐτοῦ οὐδενὸς 6
ὧν ἐπιθυμοῦσιν ἀπέχονται. καὶ προσέτι καὶ τὰ τε-
τολμημένα τισὶν οἵ ἐπιγιγνόμενοι νικᾶν ἀεὶ ἐθέλουσι,
τὸ μὲν ὅμοιον ὡς καὶ σμικρὸν ἐκ τοῦ προπεπρᾶχθαι
νομίζοντες, τὸ δὲ ἄτοπον ὡς καὶ μόνον σφῶν ἄξιον
ἐκ τοῦ παραδόξου προαιρούμενοι.

ταῦτ' οὖν ὁρῶντες, ὦ πατέρες, μηκέτι μέλλωμεν, 38
μηδ' ὑπὸ τῆς ἐν τῷ παρόντι ῥᾳστώνης δελεαζώμεθα,
ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλείας προϊδώμεθα.
πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρὸν Καίσαρα μέν, ἄρτι τε ἐκ παί- 2
δων προεληλυθότα καὶ οὐ πολὺς ἐξ οὗ χρόνος ἐς
τοὺς ἐφήβους ἐγγεγραμμένον, τοσαύτην τοῦ κοινοῦ
πρόνοιαν ποιεῖσθαι ὥστε καὶ τὰ χρήματα ὑπὲρ τῆς
σωτηρίας αὐτοῦ ἀναλίσκειν καὶ στρατιώτας ἀθροίζειν,
ἡμᾶς δὲ μήτ' αὐτούς τι τῶν δεόντων πρᾶξαι μήτε
ἐκείνῳ συνάρασθαι, καίπερ πεῖραν ἔργῳ τῆς εὐνοίας
αὐτοῦ εἰληφότας; τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι εἰ μὴ μετὰ 3
τῶν ἐκ τῆς Καμπανίας στρατιωτῶν ἐνταῦθα ἀφῖκτο,
πάντως ἂν Ἀντώνιος ἐκ τοῦ Βρεντεσίου εὐθὺς
ὥσπερ εἶχεν ἐς τὴν πόλιν ἡμῶν μετὰ πάντων τῶν
στρατευμάτων ὥσπερ τις χειμάρρους ἐσεπεπτώκει;

4 καὶ μὴν καὶ ἐκεῖνο δεινόν, τοὺς μὲν πάλαι ἐστρατευ-
μένους ἑκουσίους ἑαυτοὺς ἡμῖν πρὸς τὰ παρόντα
πράγματα ἐπιδεδωκέναι, μήτε τὴν ἡλικίαν μήτε τὰ
τραύματα, ἃ πρότερόν ποτε πολεμοῦντες ὑπὲρ ἡμῶν
ἔλαβον, ὑπολογισαμένους, ἡμᾶς δὲ μηδὲ ἐπικυρῶσαι
τὸν πόλεμον ἐθελῆσαι τὸν ὑπ᾽ αὐτῶν ἐκείνων προ-
5 κεχειροτονημένον, ἀλλὰ τοσούτῳ χείρους καὶ τῶν
κινδυνευόντων αὐτῶν γίγνεσθαι ὥστε ἐπαινεῖν μὲν
τοὺς στρατιώτας τούς τήν τε μιαρίαν τοῦ Ἀντωνίου
κατιδόντας καὶ ἐκείνου μὲν καὶ ὑπατεύοντος ἀπο-
στάντας, τῷ δὲ δὴ Καίσαρι, τοῦτ᾽ ἔστιν ἡμῖν δι᾽
αὐτοῦ, προσθεμένους, ἃ δ᾽ ὀρθῶς αὐτοὺς πεποιη-
6 κέναι φαμέν, ταῦτ᾽ ὀκνῆσαι ψηφίσασθαι. καὶ μέντοι
καὶ τῷ Βρούτῳ χάριν ἴσμεν ὅτι μήτε τὸ κατ᾽ ἀρχὰς
ἐσεδέξατο τὸν Ἀντώνιον ἐς τὴν Γαλατίαν καὶ νῦν
ἐπιστρατεύσαντα ἀπωθεῖται. τί ποτ᾽ οὖν οὐχὶ καὶ
αὐτοὶ τὰ αὐτὰ ποιοῦμεν; τί δὲ τοὺς ἄλλους οὓς
39 ὀρθῶς φρονοῦντας ἐπαινοῦμεν, οὐ μιμούμεθα; καίτοι
δυοῖν ἡμᾶς ἀνάγκη θάτερον, ἢ τούτους πάντας, τὸν
Καίσαρα λέγω, τὸν Βροῦτον, τοὺς πάλαι στρατιώτας,
τὰ στρατόπεδα, κακῶς τε βεβουλεῦσθαι φάναι καὶ
τιμωρίαν δεῖν ὑποσχεῖν ὅτι μήθ᾽ ἡμῶν μήτε τοῦ
δήμου ψηφισαμένων ἐτόλμησαν, οἱ μὲν τὸν ὕπατόν
σφων καταλιπόντες οἱ δὲ ἐπ᾽ αὐτὸν ἀθροισθέντες,
2 προσπολεμῆσαι αὐτῷ· ἢ τὸν Ἀντώνιον πάλαι τε ὑφ᾽
ἡμῶν τοῖς ἔργοις αὐτοῖς πολέμιον ὁμολογεῖν εἶναι
κεκρίσθαι, καὶ χρῆναι καὶ κοινῇ γνώμῃ πρὸς πάντων
ἡμῶν κολασθῆναι. καὶ μὴν ὅτι τοῦτο οὐ μόνον
δικαιότερον ἀλλὰ καὶ λυσιτελέστερον ἡμῖν ἐστιν
3 οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ὁ μέν γε οὔτ᾽ αὐτὸς χρήσασθαι πράγ-
μασιν ἐπίσταται, πῶς γὰρ ἢ πόθεν ἄνθρωπος ἐν
μέθαις καὶ κύβοις ζῶν; οὔτε τῶν συνόντων οὐδένα

οἷον ἄξιον εἶναι λόγου ἔχει· τοὺς γάρ τοι ὁμοίους
ἑαυτῷ μόνους καὶ ἀγαπᾷ καὶ κοινωνοὺς ἁπάντων
καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων ποιεῖται. καὶ μέντοι καὶ 4
δειλότατος ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν κινδύνων καὶ ἀπι-
στότατος καὶ πρὸς τοὺς πάνυ φίλους ἐστίν· ὧν
οὐδέτερον στρατηγίᾳ καὶ πολέμῳ προσήκει. τίς μὲν 40
γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι αὐτὸς ἡμῖν πάντα τὰ ἐμφύλια
κακὰ παρασκευάσας ἔπειτ᾽ ἐπ᾽ ἐλάχιστον τῶν κινδύ-
νων μετέσχεν, ἐπὶ πολὺ μὲν ἐν τῷ Βρεντεσίῳ κατα-
μείνας ὑπὸ δειλίας, ὥστ᾽ ὀλίγου τὸν Καίσαρα μονω-
θέντα δι᾽ αὐτὸν πταῖσαι, πάντας δὲ τοὺς μετὰ ταῦτα
πολέμους, τὸν πρὸς Αἰγυπτίους, τὸν πρὸς Φαρνάκην,
τὸν ἐν Ἀφρικῇ, τὸν ἐν Ἰβηρίᾳ ἐκστάς. τίς δ᾽ οὐκ 2
οἶδεν ὅτι τόν τε Κλώδιον προσποιησάμενος καὶ τῇ
δημαρχίᾳ αὐτοῦ πρὸς πάντα τὰ δεινότατα ἀποχρησά-
μενος κἂν ἀπέκτεινεν αὐτοχειρίᾳ, εἴγε ἐγὼ τὴν
ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ταύτην ἐδεδέγμην· καὶ τῷ Καίσαρι 3
τοῦτο μὲν ταμιεύων στρατηγοῦντι ἐν Ἰβηρίᾳ συνεξε-
τασθείς, τοῦτο δὲ ἐν τῇ δημαρχίᾳ παρὰ τὴν ἁπάντων
ἡμῶν γνώμην προσθέμενος, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ χρή-
ματα παρ᾽ αὐτοῦ ἀμύθητα καὶ τιμὰς ὑπερόγκους
λαβών, ἐπεχείρησεν αὐτὸν ἔς τε μοναρχίας ἐπιθυμίαν
καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐς διαβολὴν ἐμβαλεῖν, ὑφ᾽ ὧνπερ
καὶ τὰ μάλιστα ἀπέθανε.

καίτοι εἶπέ ποτε ὅτι ἐγὼ τοὺς σφαγέας ἐπ᾽ αὐτὸν 41
παρεσκεύασα· οὕτω γὰρ ἀνόητός ἐστιν ὥστε μου
καταψεύδεσθαι τολμᾶν τηλικούτους ἐπαίνους. ἐγὼ
δὲ αὐτόχειρα μὲν αὐτὸν οὐ λέγω γεγονέναι τοῦ Καί-
σαρος, οὐχ ὅτι οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τοῦτο
κατέδεισε· τοῖς μέντοι πράγμασιν αὐτοῖς φημι ἐκεῖ-
νον ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀπολωλέναι. ὁ γὰρ τὴν αἰτίαν αὐτῷ 2
τοῦ δικαίως ἐπιβεβουλεῦσθαι δοκεῖν παρασχὼν οὗτός

ἐστιν ὁ βασιλέα αὐτὸν προσαγορεύσας, ὁ τὸ διάδημα
αὐτῷ δούς, ὁ καὶ τοῖς φιλοῦσιν αὐτὸν πρότερον δια-
βαλών. ἢ ἐγὼ μὲν χαίρω τῷ θανάτῳ τοῦ Καίσαρος
ὁ μηδὲν ἔξω τῆς ἐλευθερίας ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀπολαύσας,
3 Ἀντώνιος δὲ ἄχθεται ὁ πᾶσαν μὲν τὴν ἐκείνου οὐσίαν
διαρπάσας, πάμπολλα δὲ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων
αὐτοῦ προφάσει κακουργήσας, καὶ τέλος πρὸς τὴν
διαδοχὴν τῆς δυναστείας αὐτοῦ ἐπειγόμενος;
42 ἀλλ᾽ ἐκεῖσε ἐπάνειμι, ὅτι οὔτ᾽ αὐτὸς ἀξιοστρα-
τήγητόν τι ἢ ἀξιόνικον ἔχει, οὔτε στρατεύματα πολλὰ
ἢ ἀξιόμαχα κέκτηται. οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι οἵ τε ἄρι-
στοι τῶν στρατιωτῶν ἐγκαταλελοίπασιν αὐτόν, καὶ
νὴ Δία καὶ τῶν ἐλεφάντων ἐστέρηται· οἱ δὲ δὴ λοι-
ποὶ ὑβρίζειν καὶ ἁρπάζειν τὰ τῶν συμμάχων μᾶλλον
2 ἢ πολεμεῖν μεμελετήκασι. τεκμήριον δὲ τοῦ μὲν
τρόπου τῆς προαιρέσεως αὐτῶν, ὅτι καὶ νῦν ἔτ᾽
αὐτῷ συστρατεύονται, τῆς δὲ ἀνανδρίας, ὅτι τὴν
Μούτιναν τοσοῦτον ἤδη χρόνον πολιορκοῦντες οὐχ
ᾑρήκασι. καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἀντωνίου τῶν τε συνόντων
3 αὐτῷ τοιαῦτα ὄντα εὑρίσκεται· τὰ δὲ δὴ Καίσαρος
τοῦ τε Βρούτου καὶ τῶν συνεξεταζομένων σφίσι δύσ-
μαχα μὲν καὶ καθ᾽ ἑαυτά ἐστιν, ἀμέλει Καῖσαρ μὲν
καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ συχνοὺς ἐσφετέρισται,
4 Βροῦτος δὲ ἐκ τῆς Γαλατίας αὐτὸν ἐξείργει, ἂν δὲ
δὴ καὶ ὑμεῖς ἐπικουρήσητε αὐτοῖς, πρῶτον μὲν ἐπαι-
νέσαντές σφας ἐφ᾽ οἷς ἰδιογνωμονήσαντες ἐποίησαν,
ἔπειτα δὲ τὰ πραχθέντα ὑπ᾽ αὐτῶν βεβαιώσαντες, πρός
τε τὸ μέλλον ἐξουσίαν ἔννομον αὐτοῖς δόντες, ἔπειτα
τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐκπέμψαν-
τες, οὐκ ἔστιν ὅπως βοηθήσουσί τινες αὐτῷ τῶν νῦν
5 συνόντων. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἂν τὰ μάλιστα συμμείνωσιν,
ἀντισχεῖν γε πρὸς πάντας ἅμα τοὺς ἄλλους δυνήσεται,

ἀλλ' ἤτοι ἑκών, ἐπειδὰν πρῶτον πύθηται ταῦθ'
ὑμᾶς ἐψηφισμένους, τά τε ὅπλα καταθήσεται καὶ ἐφ'
ὑμῖν ἑαυτὸν ποιήσεται, ἢ καὶ ἄκων ἐκ μιᾶς μάχης
ἁλώσεται.

ἐγὼ μὲν δὴ ταῦθ' ὑμῖν παραινῶ, καὶ εἴγε ὑπα- 6
τεύων ἔτυχον, πάντως ἂν καὶ ἐποίησα, καθάπερ καὶ
πρότερον, ὅτε καὶ τὸν Κατιλίναν καὶ τὸν Λέντουλον,
αὐτῷ τούτῳ προσήκοντα, ἐπιβουλεύσαντας ὑμῖν ἠμυ-
νάμην. εἰ δέ τις ὑμῶν ταῦτα μὲν ὀρθῶς ἡγεῖται 43
λέγεσθαι, πρέσβεις δὲ πρότερον ἡμᾶς πρὸς αὐτὸν
ἀποστεῖλαι δεῖν οἴεται, καὶ ἔπειτα μαθόντας τὴν
γνώμην αὐτοῦ, ἂν μὲν ἑκὼν ἀπαλλάττηται τῶν ὅπλων
καὶ ὑμῖν αὐτὸν ἐπιτρέπῃ, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, ἂν δὲ
ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐπιμένῃ, τότε καὶ τὸν πόλεμον αὐτῷ 2
ψηφισθῆναι, ταῦτα γὰρ πυνθάνομαί τινας παραι-
νέσαι ὑμῖν ἐθέλειν, λόγῳ μὲν εὐπρεπέστατον, τῷ
δὲ ἔργῳ καὶ αἰσχρὸν καὶ ἐπικίνδυνον τῇ πόλει πρᾶγμα
ποιεῖ. πῶς μὲν γὰρ οὐκ αἰσχρὸν κήρυξιν ὑμᾶς καὶ
πρεσβείαις πρὸς τοὺς πολίτας χρῆσθαι; τοῖς μὲν γὰρ 3
ἀλλοφύλοις καὶ ἐπικηρυκεύεσθαι δεῖ πρότερον καὶ
ἀναγκαῖόν ἐστι, τοῖς δὲ δὴ πολίταις τοῖς ἀδικοῦσί
τι παραχρῆμα τὴν τιμωρίαν ἐπάγειν, ἂν μὲν ὑπὸ
ταῖς ψήφοις αὐτοὺς λάβητε, δικάζοντας, ἂν δ' ἐν
τοῖς ὅπλοις, πολεμοῦντας. δοῦλοι γάρ εἰσι πάντες 4
οἱ τοιοῦτοι καὶ ὑμῶν καὶ τοῦ δήμου καὶ τῶν νόμων,
ἄν τ' ἐθέλωσιν ἄν τε καὶ μή· καὶ οὔτε θρύπτειν αὐ-
τοὺς οὔτε ἐξ ἴσου τοῖς ἐλευθερωτάτοις ἄγειν προσῆ-
κόν ἐστιν, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς οἰκέτας τοὺς ἀποδιδρά-
σκοντας καὶ μετιέναι καὶ κολάζειν ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος.
πῶς δὲ οὐ δεινὸν ἐκεῖνον μὲν μὴ μελλῆσαι ὑμᾶς 44
ἀδικεῖν, ὑμᾶς δὲ δὴ μέλλειν ἀμύνασθαι; καὶ ἐκεῖνον
μὲν ἐκ πολλοῦ τὰ ὅπλα ἐν χερσὶν ἔχοντα πάντα τὰ

τοῦ πολέμου πράττειν, ὑμᾶς δ' ἐν ψηφίσμασι καὶ
πρεσβείαις τοὺς χρόνους κατατρίβειν, καὶ ὃν ἐκ τῶν
ἔργων ἀδικοῦντα πάλαι πεφωράκαμεν, τοῦτον συλλα-
2 βαῖς καὶ ῥήμασι μόνοις μεταχειρίζεσθαι; τί προσδο-
κῶντας; ἢ ὅτι ὑπακούσει ποτὲ ὑμῖν καὶ αἰδεσθήσεταί
ποτε ὑμᾶς; καὶ πῶς, ὅς γε ἐς τοῦτ' ἤδη προκεχώρηκεν
ὥστε μηδ' ἂν βούληται δύνασθαι δημοκρατικῶς ὑμῖν
συμπολιτεῦσαι; εἰ μὲν γὰρ ἴσως καὶ κοινῶς ζῆν ἠβού-
λετο, οὐδ' ἂν ἀπ' ἀρχῆς τοιούτοις πράγμασιν ἐπεχείρη-
σεν· εἴ τε καὶ ὑπ' ἀνοίας ἢ καὶ προπετείας τοῦτ' ἐποί-
3 ησε, πάντως ἂν ἑκὼν εὐθὺς αὐτῶν ἀπηλλάγη. νῦν δ'
ἅπαξ καὶ ἐκ τῶν νόμων καὶ ἐκ τῆς πολιτείας ἐκβάς,
καί τινα καὶ δύναμιν ἐκ τούτου καὶ ἐξουσίαν προσ-
λαβών, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἐθελούσιος μεταβάλοιτο
καὶ τῶν δογμάτων τι τῶν ὑμετέρων προτιμήσειεν,
ἀλλ' ἀνάγκη τὸν τοιοῦτον αὐτοῖς τοῖς ὅπλοις, οἷσπερ
45 ὑμᾶς ἀδικεῖν ἐτόλμησε, καὶ κολασθῆναι. καί μοι νῦν
μάλιστα τὸ λεχθέν ποτε ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου μνημο-
νεύσατε, ὅτι οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ὑμῖν, ἂν μὴ κρατή-
σητε, σωθῆναι. οὐδὲν οὖν ἄλλο ποιοῦσιν οἱ κελεύ-
οντες ὑμᾶς πρεσβεύσασθαι ἢ ὅπως ὑμεῖς μὲν βρα-
δύνητε, κἀκ τούτου καὶ τὰ τῶν συμμαχούντων ὑμῖν
2 ἀργότερα καὶ ἀθυμότερα γένηται, ἐκεῖνος δὲ ἐν
τούτῳ καθ' ἡσυχίαν πάνθ' ὅσα ἂν βούληται πράξῃ,
καὶ τόν τε Δέκιμον ἐξέλῃ καὶ τὴν Μούτιναν ἐκπο-
λιορκήσῃ τήν τε Γαλατίαν πᾶσαν λάβῃ, ὥστε μηκέθ'
ἡμᾶς ὅπως αὐτῷ χρησώμεθα εὑρεῖν δυνηθῆναι, ἀλλ'
ὑποδεδιέναι τε καὶ θεραπεύειν αὐτὸν καὶ προσκυνεῖν
3 ἀνάγκην ἔχειν. ἓν δὲ ἔτι τοῦτο περὶ τῆς πρεσβείας
εἰπὼν παύσομαι, ὅτι οὐδὲ ὁ Ἀντώνιος λόγον τινὰ
ὑμῖν ἔδωκε περὶ ὧν πράττειν ἔμελλεν, ἵνα καὶ ὑμεῖς
τοῦτο ποιήσητε.

ἐγὼ μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα πάντα 4
συμβουλεύω ὑμῖν μὴ μέλλειν μηδὲ διατρίβειν, ἀλλ' ὅτι
τάχιστα αὐτῷ πολεμῆσαι, λογισαμένους ὅτι τὰ πλείω
τῶν πραγμάτων τοῖς καιροῖς ἢ ταῖς δυνάμεσι κατορθοῦ-
ται, καὶ πάντως που καὶ ἐκ τούτου συνιέναι ὅτι οὐκ 5
ἄν ποτε τὴν εἰρήνην, ἐν ᾗ καὶ πλεῖστον ἰσχύω καὶ
πλοῦτον καὶ δόξαν ἐκτησάμην, ἀφείς, εἴγε καὶ τῷ
ἔργῳ εἰρήνη ἦν, πολεμεῖν ὑμῖν, εἰ μή γε καὶ συμ-
φέρειν ἡγούμην, παρῄνεσα. καὶ σοὶ δέ, ὦ Κα- 46
λῆνε, τοῖς τε ἄλλοις τοῖς ταὐτά σοι φρονοῦσι συμ-
βουλεύω καθ' ἡσυχίαν ἐπιτρέψαι τῇ γερουσίᾳ τὰ
προσήκοντα ψηφίσασθαι, καὶ μὴ τῆς ἰδίας ὑμῶν
πρὸς Ἀντώνιον χάριτος ἕνεκα τὰ κοινῇ πᾶσιν
ἡμῖν συμφέροντα καταπροδοῦναι. ὡς ἔγωγε οὕτω 2
γνώμης, ὦ πατέρες, ἔχω ὥστ', ἂν μὲν πεισθῆτέ μοι,
καὶ πάνυ ἂν ἡδέως καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σω-
τηρίας μεθ' ὑμῶν ἀπολαῦσαι, ἂν δ' ἄλλο τι ψηφί-
σησθε, τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ἑλέσθαι. οὔτε γὰρ 3
ἄλλως τὸν θάνατόν ποτε τὸν ἐκ τῆς παρρησίας ἐφο-
βήθην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ κατώρθωσα πλεῖστον·
τεκμήριον δὲ ὅτι καὶ θῦσαι καὶ ἑορτάσαι ἐφ' οἷς
ὑπατεύων ἐποίησα ἐψηφίσασθε, ὅπερ οὐδενὶ πώποτε
ἄλλῳ μὴ οὐκ ἐν πολέμῳ γέ τι καταπράξαντι ἐγένετο,
νῦν δὲ καὶ ἥκιστα. καὶ γὰρ ὁ μὲν θάνατος οὐκ ἂν 4
ἄωρος, ἄλλως τε καὶ πρὸ τοσούτων ἐτῶν ὑπατευ-
κότι μοι γένοιτο, καίτοι μνημονεύετε ὅτι τοῦτο καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ ὑπατείᾳ ὑμῖν εἶπον, ἵνα μοι πρὸς πάντα
ὡς καταφρονοῦντι αὐτοῦ προσέχητε· τὸ δὲ δὴ φοβη-
θῆναί τινα καθ' ὑμῶν καὶ τὸ δουλεῦσαί τινι μεθ'
ὑμῶν καὶ πάνυ ἄν μοι ἀωρότατον συμβαίη. ὅθενπερ 5
τοῦτο μὲν καὶ συμφορὰν καὶ ὄλεθρον, οὐ τοῦ σώμα-
τος μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τῆς τε δόξης, ὑφ' ἧς

που καὶ μόνης ἀίδιοι τρόπον τινὰ γιγνόμεθα, εἶναι νομίζω· τὸ δὲ δὴ λέγοντά τε καὶ πράττοντα ὑπὲρ ὑμῶν ἀποθανεῖν ἰσοστάσιον ἀθανασίᾳ ἄγω.

47 καὶ εἴγε καὶ Ἀντώνιος ταῦτ' ἐγίγνωσκεν, οὐκ ἄν ποτε ἐς τοιαῦτα πράγματα προυχώρησεν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἂν ὥσπερ ὁ πάππος αὐτοῦ, μᾶλλον ἤ τι τῶν ὁμοίων τῷ Κίννᾳ τῷ ἐκεῖνον ἀποκτείναντι
2 ποιῆσαι προείλετο. πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις ὁ μὲν Κίννας οὐ πολλῷ ὕστερον ἀντεσφάγη διά τε τοῦτο καὶ διὰ τἆλλα ἃ κακῶς ἔπραττε, διόπερ καὶ τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου τεθαύμακα, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ μιμούμενος οὐ φοβεῖται μήποτε ὁμοίᾳ καταστροφῇ περιπέσῃ, ἐκεῖνος δὲ καὶ αὐτῷ τούτῳ τὸ δοκεῖν τινι εἶναι
3 κατέλιπεν. ἀλλ' οὔτι γε καὶ σώζεσθαι διὰ τοὺς συγγενεῖς ἔτι δίκαιός ἐστι, μήτε τὸν πάππον ζηλώσας μήτε τὸν πατέρα τῆς οὐσίας κληρονομήσας. τίς γὰρ οὐκ οἶδε τοῦθ' ὅτι πολλοὺς φεύγοντας καὶ ἐπὶ τοῦ Καίσαρος καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν γραμμάτων δὴ τῶν ἐκείνου καταγαγὼν οὐκ ἐπεκούρησε τῷ θείῳ,
4 ἀλλὰ τὸν μὲν συγκυβευτὴν τὸν Λεντίκουλον τὸν ἐπὶ τῇ τοῦ βίου ῥᾳδιουργίᾳ φυγόντα ἐπανήγαγε, καὶ τὸν Βαμβαλίωνα τὸν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ἐπιβόητον ἀγαπᾷ, τοῖς δὲ δὴ συγγενεστάτοις οὕτως ὡς προεῖπον κέχρηται, καθάπερ τινὰ ὀργὴν αὐτοῖς ἔχων ὅτι τοιοῦτος ἐγεννήθη. τοιγαροῦν τῶν μὲν ἐκείνου
5 χρημάτων οὐκ ἐκληρονόμησεν, ἄλλων δὲ δὴ καὶ πάνυ πολλούς, τοὺς μὲν μήτ' ἰδὼν μήτ' ἀκούσας πώποτε, τοὺς δὲ καὶ νῦν ἔτι ζῶντας· οὕτω γὰρ αὐτοὺς ἀποδέδυκε καὶ σεσύληκεν ὥστε μηδέν σφας νεκρῶν διαφέρειν."

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Μϛ.

Τοιαῦτα τοῦ Κικέρωνος εἰπόντος ὁ Καλῆνος
ὁ Κύιντος ὁ Φούφιος ἀνέστη καὶ ἔλεξεν "ἄλλως
μὲν οὐδὲν οὔθ' ὑπὲρ Ἀντωνίου τι ἀπολογήσασθαι
οὔτε Κικέρωνος καθάψασθαι ἐδεόμην. οὐδὲ γὰρ οὐδ'
ἡγοῦμαι δεῖν ἐν ταῖς τοιαύταις σκέψεσιν οἵα ἡ πα-
ροῦσά ἐστιν οὐδέτερον αὐτῶν ποιεῖν, ἀλλ' ἁπλῶς
ἅ τις φρονεῖ ἀποφαίνεσθαι· ἐκεῖνα μὲν γὰρ δικαστη-
ρίου, ταῦτα δὲ συμβουλίας ἔργα ἐστίν. ἐπειδὴ δὲ 2
οὗτος τόν τε Ἀντώνιον κακῶς διὰ τὴν ἔχθραν τὴν
ὑπάρχουσάν σφισι λέγειν ἐπεχείρησεν, ὃν ἐχρῆν,
εἴπερ τι ἠδικήκει, ἐσηγγελκέναι, καὶ προσέτι καὶ
ἐμοῦ διαβόλως ἐμνημόνευσεν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως τὴν
ἑαυτοῦ δεινότητα διαδείξας εἰ μή τινας ἀνέδην προ-
πηλακίσειε, προσήκει καὶ ἐμοὶ τὰ μὲν ἀπολύσασθαι 3
τὰ δὲ ἀνταιτιάσασθαι, ἵνα μήτε τοῦτον ἥ τε οἰκεία
θρασύτης ἀντιλογίας ἁμαρτοῦσα καὶ ἡ ἐμὴ σιωπὴ
πονηροῦ συνειδότος ὑποψίαν λαβοῦσα ὠφελήσῃ, μήθ'
ὑμεῖς ἀπατηθέντες ὑφ' ὧν εἶπε χεῖρον βουλεύσησθε,
τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ὀργὴν ἀντὶ τῶν
κοινῇ συμφερόντων ἀντικαταλλαξάμενοι. οὐδὲ γὰρ 2
ἄλλο γε οὐδὲν διαπρᾶξαι βούλεται ἢ ἵνα ἡμεῖς, τὸ
τὰ ἀσφαλέστατα τῷ κοινῷ προϊδεῖν ἀφέντες, στασιά-
σωμεν αὖθις. τοῦτο γὰρ οὐ νῦν πρῶτον ποιεῖ, ἀλλ'
ἀπ' ἀρχῆς, ἀφ' οὗπερ πρὸς τὴν πολιτείαν προσῆλθεν,

2 ἄνω καὶ κάτω ταράττων διατετέλεκεν. ἢ γὰρ οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ τόν τε Καίσαρα τῷ Πομπηίῳ συγκρού-
σας καὶ τὸν Πομπήιον τῷ Καίσαρι καταλλαγῆναι
κωλύσας; ὁ πείσας μὲν ὑμᾶς ἐκεῖνα κατὰ Ἀντωνίου
ψηφίσασθαι δι᾽ ὧν παρώξυνε τὸν Καίσαρα, πείσας
δὲ τὸν Πομπήιον τήν τε Ἰταλίαν ἐκλιπεῖν καὶ ἐς τὴν
3 Μακεδονίαν μετοικῆσαι; ὅπερ που αἰτιώτατον πάντων
τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων ἡμῖν κακῶν ἐγένετο. οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ τόν τε Κλώδιον διὰ Μίλωνος ἀποκτείνας
καὶ τὸν Καίσαρα διὰ Βρούτου φονεύσας; ὁ τόν τε
Κατιλίναν ἐκπολεμώσας ἡμῖν καὶ τὸν Λέντουλον ἄκρι-
3 τον ἀπολέσας; ὅθεν ἔγωγε καὶ πάνυ ἂν ὑμῶν θαυμά-
σαιμι, εἰ τότε ἐπ᾽ ἐκείνοις μεταγνόντες καὶ δίκην παρ᾽
αὐτοῦ λαβόντες, εἶτα καὶ νῦν ὅμοια αὐτῷ καὶ λέγοντι
2 καὶ πράττοντι πεισθήσεσθε. ἢ οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ
μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον, ὅτε μὲν τὰ πράγ-
μαθ᾽ ὑμῶν δι᾽ Ἀντώνιον ὅτι μάλιστα, ὡς οὐδ᾽
αὐτὸς ἀρνήσασθαι δύναται, κατέστη, ἀπεδήμησε, καὶ
ἀλλότριον καὶ ἐπικίνδυνον ἑαυτῷ τὸν τῆς ὁμονοίας
ἡμῶν βίον εἶναι νομίζων· ἐπεὶ δὲ τεταραγμένα αὐτὰ
αὖθις ᾔσθετο, μακρὰ χαίρειν τῷ τε υἱεῖ καὶ ταῖς
3 Ἀθήναις φράσας ἐπανῆλθε; καὶ τὸν μὲν Ἀντώνιον,
ὃν τέως ἀγαπᾶν ἔλεγεν, ὑβρίζει καὶ λοιδορεῖ, τῷ δὲ
δὴ Καίσαρι, οὗ καὶ τὸν πατέρα ἀπέκτεινε, συναίρει;
κἂν οὕτω τύχῃ, κἀκείνῳ οὐκ ἐς μακρὰν ἐπιθήσεται·
4 ἄπιστός τε γὰρ φύσει καὶ ταραχώδης ἐστί, καὶ οὔτε
τι ἕρμα ἐν τῇ ψυχῇ ἔχει καὶ πάντα ἀεὶ κυκᾷ καὶ
στρέφει, πλείονας μὲν τροπὰς τρεπόμενος τοῦ πορθ-
μοῦ πρὸς ὃν ἔφυγεν, ἐφ᾽ ᾧπερ καὶ αὐτόμολος ἐπω-
νομάσθη, πάντας δὲ ὑμᾶς ἀξιῶν καὶ φίλον καὶ
ἐχθρὸν νομίζειν ὃν ἂν αὐτὸς κελεύσῃ.
4 διὰ μὲν δὴ ταῦτα φυλάττεσθε τὸν ἄνθρωπον·

γόης γάρ ἐστι καὶ μάγος, καὶ ἐκ μὲν τῶν κακῶν τῶν
ἀλλοτρίων καὶ πλουτεῖ καὶ αὔξει, συκοφαντῶν, ἕλκων,
σπαράττων τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας ὥσπερ οἱ κύνες,
ἐν δὲ δὴ τῇ κοινῇ ὁμονοίᾳ ἀπορρεῖ καὶ φθίνει· οὔτε
γὰρ ἡ φιλία οὔθ' ἡ εὔνοια ἡμῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους
τοιοῦτον δύνανται τρέφειν ῥήτορα. ἐπεὶ πόθεν ἄλ- 2
λοθεν πεπλουτηκέναι αὐτὸν οἴεσθε, πόθεν μέγαν
γεγονέναι; οὐ γάρ που καὶ ὁ πατὴρ αὐτῷ ὁ κναφεύς,
ὁ τάς τε σταφυλὰς καὶ τὰς ἐλάας ἀεί ποτε ἐργολα-
βῶν, ἢ γένος ἢ πλοῦτον κατέλιπεν, ἄνθρωπος ἀγα-
πητῶς ἔκ τε τούτων καὶ ἐκ τῶν πλυνῶν διατρεφό-
μενος, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα τῶν 3
αἰσχίστων ἀναπιμπλάμενος. ἐν οἷς αὐτὸς τραφεὶς
οὐκ ἀπεικότως τοὺς κρείσσονας αὐτοῦ καὶ πατεῖ καὶ
πλύνει, λοιδορίαις τισὶν ἐξ ἐργαστηρίων καὶ τριόδων
ἐπιτετηδευμέναις χρώμενος.

εἶτα τοιοῦτος αὐτὸς ὤν, καὶ γυμνὸς ἐν γυμνοῖς 5
αὐξηθείς, καὶ οἰσπώτας καὶ ὑσπελέθους καὶ σπατίλας
συλλέγων, ἐτόλμησας, ὦ μιαρώτατε, πρῶτον μὲν τὴν
τοῦ Ἀντωνίου ὥραν διαβαλεῖν, ἀνθρώπου καὶ παι-
δαγωγοῖς καὶ διδασκάλοις κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀξίαν
κεχρημένου, ἔπειτα δὲ κατηγορῆσαι ὅτι τὰ Λύκαια
τὴν πάτριον ἑορτὴν ποιῶν γυμνὸς ἐς τὴν ἀγορὰν
ἐσῆλθεν; ἀλλὰ τί, ὦ πάσαις μὲν ταῖς ἀλλοτρίαις ἐσθῆσι 2
διὰ τὴν πατρῴαν τέχνην ἀεὶ χρησάμενος, ὑφ' ἁπάν-
των δὲ τῶν ἀπαντώντων καὶ γνωριζόντων αὐτὰς
ἀποδυθείς, ἐχρῆν ποιῆσαι ἄνθρωπον μὴ μόνον ἱερέα
ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνα τῶν συνιερέων ὄντα; μὴ πέμψαι
τὴν πομπήν, μὴ ἑορτάσαι τὴν ἑορτήν, μὴ θῦσαι κατὰ
τὰ πάτρια, μὴ γυμνωθῆναι, μὴ ἀλεῖψαι; ἀλλ' οὐ 3
τοῦτ' αὐτῷ, φησίν, ἐγκαλῶ, ἀλλ' ὅτι τε γυμνὸς ἐν
τῇ ἀγορᾷ καὶ ὅτι τοιαῦτα ἐδημηγόρησε. πάνυ γὰρ

*πάντα τὰ προσήκοντα ἀκριβῶς ἐν τῷ κναφείῳ μεμά-
θηκεν, ἵνα καὶ ἁμαρτήματός τινος ἀληθινοῦ αἰσθά-
νηται καὶ ἐπιτιμᾶν αὐτῷ δικαίως δύνηται.*
6 *ἐγὼ δὲ ὑπὲρ μὲν ἐκείνων μετὰ ταῦτα ἃ προσήκει
πάντα ἐρῶ, τοῦτον δὲ ἐν τῷ παρόντι ἀνερέσθαι τι
βούλομαι. οὐ σὺ μέντοι ἔν τε τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς
ἐντέθραψαι καὶ ἐν ταῖς τῶν πέλας συμφοραῖς ἐκπε-*
2 *παίδευσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐλευθέριον μὲν μάθημα
οὐδὲν ἐπίστασαι, συνέδριον δέ τι κατασκευάσας ἐν-
ταῦθα ὥσπερ αἱ πόρναι τὸν δώσοντά τι ἀεὶ ἀνα-
μένεις, καὶ προαγωγέας τῶν λημμάτων πολλοὺς ἔχων
πολυπραγμονεῖς τίς τίνα ἠδίκηκεν ἢ δοκεῖ γε ἠδικη-*
3 *κέναι, τίς τίνα μισεῖ, τίς τίνι ἐπιβουλεύει; καὶ τού-
τοις συναίρῃ, καὶ διὰ τούτων τρέφῃ, πωλῶν μὲν
αὐτοῖς τὰς παρὰ τῆς τύχης ἐλπίδας, ἐργολαβῶν δὲ
καὶ τὰς τῶν δικαστῶν ἀποφάσεις, καὶ φίλον μὲν
μόνον τὸν τὸ πλέον ἀεὶ διδόντα, ἐχθροὺς δὲ δὴ πάν-
τας τοὺς ἀπράγμονας ἢ καὶ ἄλλῳ τινὶ συνηγόρῳ*
4 *χρωμένους νομίζων, καὶ τοὺς μὲν ἐν χερσὶν ἤδη ὄν-
τας οὐδ' εἰδέναι δοκῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ὄχλου ποιού-
μενος, τοὺς δ' ἄρτι προσιόντας σαίνων καὶ γελῶν*
7 *ὥσπερ αἱ πανδοκεύτριαι. καὶ πόσῳ κρεῖττον ἦν καὶ
σὲ Βαμβαλίωνα γεγονέναι, εἴ γέ τις ὁ Βαμβαλίων
οὗτός ἐστιν, ἢ τοιοῦτον ἐπανῃρῆσθαι βίον ἐν ᾧ
πᾶσα ἀνάγκη ἤτοι τὸν ὑπὲρ τοῦ δικαίου λόγον πωλεῖν*
2 *ἢ καὶ τοὺς ἀδικοῦντας σώζειν; καίτοι σύγε οὐδὲ
ταῦτα καλῶς ποιεῖν, καίπερ τρία ἐν Ἀθήναις ἔτη
κατατρίψας, δύνασαι. ποῦ; πόθεν; ὅστις ὑποτρέμων
ἀεὶ πρὸς τὰ δικαστήρια προσέρχῃ καθάπερ ὁπλομα-
χεῖν μέλλων, καὶ φθεγξάμενος ταπεινόν τι καὶ τεθνη-
κὸς ἀπαλλάττῃ, μήθ' ὧν οἴκοθεν ἐσκεμμένος ἥκεις
μνημονεύων, μήτε ἐκ τοῦ παραχρῆμά τι εἰπεῖν*

εὑρίσκων. ἐς μὲν γὰρ τὸ φῆσαι καὶ ὑποσχέσθαι τι 3
θρασύτητι πάντας ἀνθρώπους ὑπερβάλλεις, ἐν δὲ
δὴ τοῖς ἀγῶσιν αὐτοῖς, ἔξω τοῦ λοιδορῆσαί τινα καὶ
κακῶς εἰπεῖν, καὶ ἀσθενέστατος καὶ δειλότατος εἶ.
ἢ οἴει τινὰ ἀγνοεῖν ὅτι μηδένα τῶν θαυμαστῶν σου
τούτων λόγων οὓς ἐκδέδωκας εἴρηκας, ἀλλὰ πάντας
αὐτοὺς μετὰ ταῦτα συγγέγραφας, ὥσπερ οἵ τούς τε
στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἱππάρχους τοὺς πηλίνους πλάτ-
τοντες; εἰ δ' ἀπιστεῖς, ἀναμνήσθητι πῶς μὲν τοῦ 4
Οὐέρρου κατηγόρησας, καίπερ καὶ ἐκ τῆς τέχνης τι
τῆς πατρῴας αὐτῷ παρασχών, ὅτε ἐνούρησας.

ἀλλὰ γὰρ ὀκνῶ μὴ τὰ προσόντα σοι ἀκριβῶς
λέγων αὐτὸς οὐ προσήκοντας ἐμαυτῷ λόγους ποιεῖ-
σθαι δόξω. ταῦτα μὲν οὖν ἐάσω, καὶ νὴ Δία καὶ 8
τὸν Γαβίνιον, ᾧ τοὺς κατηγόρους παρασκευάσας
ἔπειτα οὕτω συνεῖπες ὥστ' αὐτὸν καταδικασθῆναι,
τά τε συγγράμματα ἃ κατὰ τῶν φίλων συγγράφεις,
ἐφ' οἷς οὕτω σεαυτῷ ἀδικοῦντι σύνοισθα ὥστε μηδὲ
δημοσιεύειν αὐτὰ τολμᾶν. καίτοι καὶ σχετλιώτατον
καὶ ἐλεινότατόν ἐστι μὴ δύνασθαι ταῦτα ἀρνήσασθαι
ἃ πάντων αἴσχιστόν ἐστιν ὁμολογῆσαι. ἀλλ' ἐγὼ 2
ταῦτα μὲν παραλείψω, τὰ δὲ δὴ λοιπὰ ἐπεξάξω.
ἡμεῖς μὲν γάρ, καίπερ δισχίλια τῷ διδασκάλῳ πλέ-
θρα τῆς Λεοντίνων γῆς, ὡς φής, δεδωκότες, οὐδὲν
ἄξιον αὐτῶν ἐμάθομεν· τὰ δὲ δὴ σὰ παιδεύματα τίς
οὐκ ἂν θαυμάσειε; τίνα δ' ἐστὶ ταῦτα; φθονεῖς ἀεὶ 3
τῷ κρείττονι, βασκαίνεις ἀεὶ τὸν προήκοντα, διαβάλ-
λεις τὸν προτετιμημένον, συκοφαντεῖς τὸν δεδυνη-
μένον, καὶ μισεῖς μὲν τοὺς ἀγαθοὺς ὁμοίως πάντας,
προσποιῇ δὲ δὴ φιλεῖν ἐκείνους μόνους δι' ὧν ἂν
κακουργήσειν τι προσδοκήσῃς. καὶ διὰ τοῦτο τούς 4
τε νεωτέρους ἐπὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀεὶ παροξύνεις,

καὶ τοὺς πιστεύοντάς σοι καὶ ὁτιοῦν ἐς κινδύνους
9 προαγαγὼν προλείπεις. τεκμήριον δέ, πρᾶξιν μὲν
οὐδεμίαν πώποτε ἐλλογίμου ἀνδρὸς ἀξίαν, οὔτ' ἐν
πολέμῳ οὔτε ἐν εἰρήνῃ, πέπραχας· ποίους μὲν γὰρ
πολέμους ἐνικήσαμεν σοῦ στρατηγοῦντος, ποίαν δὲ
χώραν ἐκτησάμεθα σοῦ ὑπατεύοντος; ἐξαπατῶν δὲ
ἀεί τινας τῶν πρώτων καὶ σφετεριζόμενος ἰδίᾳ μὲν
διὰ τούτων πολιτεύῃ καὶ πάνθ' ὅσα βούλει διοικεῖς,
2 δημοσίᾳ δὲ βοᾷς ἄλλως, κεκραγὼς τοὺς μιαροὺς ἐκεί-
νους λόγους 'ἐγὼ μόνος ὑμᾶς φιλῶ', καὶ εἰ οὕτω
τύχοι, 'καὶ ὁ δεῖνα, οἱ δ' ἄλλοι πάντες μισοῦσιν,'
'ἐγὼ μόνος εὐνοῶ ὑμῖν, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐπιβου-
λεύουσι,' καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, ἐξ ὧν τοὺς μὲν
ἐπαίρων καὶ φυσῶν προδίδως, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκ-
3 πλήττων προστίθεσαι. κἂν μέν τι χρηστὸν ὑφ'
ὁτουδὴ τῶν πάντων γένηται, ἀντιποιῇ τε αὐτοῦ καὶ
σεαυτὸν ἐπ' αὐτὸ ἐπιγράφεις, θρυλῶν 'ἐγὼ γὰρ εἶπον,
ἐγὼ γὰρ ἔγραψα, καὶ δι' ἐμὲ ταῦθ' οὕτω πέπρακται'
ἂν δέ τι συμβῇ οἷον οὐκ ἔδει, σαυτὸν μὲν ἐξαιρεῖς,
τοὺς δὲ δὴ ἄλλους πάντας αἰτιᾷ, λέγων 'μὴ γὰρ
4 ἐστρατήγουν ἐγώ; μὴ γὰρ ἐπρέσβευον; μὴ γὰρ ὑπά-
τευον;' καὶ λοιδορεῖς μὲν ἀεὶ πάντας πανταχοῦ, τὴν
ἐκ τοῦ θρασέως παρρησιάζεσθαι δοκεῖν δύναμιν
περὶ πλείονος τοῦ τι τῶν δεόντων εἰπεῖν ποιούμενος,
10 ἔργον δὲ δὴ ῥήτορος οὐδὲν ἄξιον λόγου παρέχῃ. τί
μὲν γὰρ τῶν κοινῶν ἢ σέσωσται ἢ ἐπηνώρθωται διὰ
σέ; τίνα δὲ ἀδικοῦντα ὄντως τὴν πόλιν ἐσήγγελκας,
2 τίνα ἐπιβουλεύοντα ἀληθῶς ἡμῖν ἐπιδέδειχας; ἵνα
γὰρ τἄλλα ἐάσω, αὐτὰ ταῦθ' ἃ τῷ Ἀντωνίῳ νῦν
ἐγκαλεῖς, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστιν ὥστε μηδένα
ἂν δίκην ἀξίαν αὐτῶν ὑποσχεῖν. τί ποτ' οὖν, ὁρῶν
ἡμᾶς ἀπ' ἀρχῆς ὑπ' αὐτοῦ, ὥς γε καὶ φής, ἀδικου-

μένους, οὐδέποτε ἐπεξῆλθες αὐτῷ παραχρῆμα οὐδὲ
κατηγόρησας, ἀλλὰ νῦν ἡμῖν λέγεις ὅσα δημαρχήσας 3
παρηνόμησε καὶ ὅσα ἱππαρχήσας ἐπλημμέλησε καὶ
ὅσα ὑπατεύσας ἐκακούργησεν, ἐξόν σοι τότε εὐθὺς
καθ' ἕκαστον αὐτῶν τὴν προσήκουσαν παρ' αὐτοῦ
δίκην εἰληφέναι, ἵν' αὐτός τε φιλόπολις ὡς ἀληθῶς
ὢν ἐπεφήνεις καὶ ἡμεῖς καὶ ἀβλαβῆ καὶ ἀσφαλῆ τὴν
τιμωρίαν παρ' αὐτὰ τὰ ἀδικήματα ἐπεποιήμεθα. καὶ 4
μὴν ἀνάγκη δυοῖν θάτερον, ἢ πεπιστευκότα σε τότε
ταῦθ' οὕτως ἔχειν καθυφεικέναι τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν
ἀγῶνας, ἢ μὴ δυνηθέντα τινὰ αὐτῶν ἐξελέγξαι μάτην
νῦν συκοφαντεῖν.

ὅτι γὰρ τοῦθ' οὕτως ἔχει, καθ' ἕκαστον ὑμῖν, 11
ὦ πατέρες, διεξιὼν ἐπιδείξω. ἔλεγέ τινα ἐν τῇ δη-
μαρχίᾳ Ἀντώνιος ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος· καὶ γὰρ Κι-
κέρων καὶ ἄλλοι τινὲς ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου. τί ποτ'
οὖν τοῦτον μὲν αἰτιᾶται ὅτι τὴν φιλίαν τὴν ἐκείνου
προείλετο, ἑαυτὸν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τἀναντία
αὐτῷ σπουδάσαντας ἀφίησιν; ἐκώλυσέ τινα ἐκεῖνος
ψηφισθῆναι τότε κατὰ τοῦ Καίσαρος· καὶ γὰρ οὗτος 2
πάνθ' ὡς εἰπεῖν ὅσα ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος ἐγιγνώ-
σκετο. ἀλλ' ἐμποδών, φησίν, ἐγίγνετο τῇ κοινῇ τῆς
βουλῆς γνώμῃ. καὶ πρῶτον μὲν πῶς ἂν εἷς ἀνὴρ
τοσοῦτον ἴσχυσεν; ἔπειτα δέ, εἰ καὶ κατεψηφίσθη
διὰ τοῦθ', ὥσπερ λέγει, πῶς οὐκ ἂν καὶ ἐκολάσθη;
ἔφυγε γὰρ ἔφυγε πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπελθών. οὐκοῦν 3
καὶ σύ, ὦ Κικέρων, οὐκ ἀπεδήμησας νῦν ἀλλ' ἔφυγες,
ὥσπερ καὶ πρότερον. ἀλλὰ μήτοι γε καὶ ἐπὶ πάντας
ἡμᾶς τὰ σεαυτοῦ ὀνείδη προπετῶς οὕτως ἄγε· φυγεῖν
μὲν γάρ ἐστι τοῦτο ὃ σὺ πεποίηκας, τό τε δικαστή-
ριον φοβηθεὶς καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτὸς σαυτοῦ προ-
καταγνούς. ἀμέλει καὶ ἐγράφη σοι κάθοδος· πῶς 4

μὲν καὶ διὰ τίνα, οὐ λέγω, ἐγράφη δ' οὖν, καὶ οὐ
πρίν γε ἐπέβης τῆς Ἰταλίας πρὶν ἐκείνην σοι δοθῆ-
ναι. Ἀντώνιος δὲ καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν Καίσαρα
μηνύσων αὐτῷ τὰ πεπραγμένα, καὶ ἐπανῆλθε μηδε-
νὸς ψηφίσματος δεηθείς, καὶ τέλος τήν τε εἰρήνην
τήν τε φιλίαν τὴν πρὸς αὐτὸν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ
τότε εὑρεθεῖσιν ἐπρυτάνευσεν· ἧς καὶ οἱ λοιποὶ ἂν
μετεσχήκεσαν, εἰ μὴ σοὶ πεισθέντες ἐπεφεύγεσαν.
12 εἶτα τούτων οὕτως ἐχόντων τολμᾷς λέγειν ὅτι τόν τε
Καίσαρα ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐπήγαγε καὶ τὸν ἐμφύλιον
πόλεμον ἐκίνησε καὶ τῶν μετὰ ταῦτα κακῶν αἰτιώτα-
τος ἡμῖν ἐγένετο; οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ σύ, ὅστις Πομ-
πηίῳ μὲν καὶ στρατεύματα ἀλλότρια καὶ ἡγεμονίαν
ἔδωκας, Καίσαρα δὲ καὶ τῶν δεδομένων ἀποστερῆσαι
2 ἐπεχείρησας· ὅστις τῷ τε Πομπηίῳ καὶ τοῖς ὑπάτοις
συνεβούλευσας τὰ μὲν προτεινόμενα ὑπὸ τοῦ Καίσα-
ρος μὴ προσίεσθαι, τὴν δὲ δὴ πόλιν τήν τε Ἰταλίαν
ὅλην ἐκλιπεῖν· ὅστις Καίσαρα μὲν οὐδὲ ἐς τὴν Ῥώ-
μην ἐλθόντα εἶδες, πρὸς δὲ τὸν Πομπήιον καὶ ἐς τὴν
3 Μακεδονίαν ἀπέδρας. καὶ οὐδὲ ἐκείνῳ μέντοι οὐδὲν
συνήρω, ἀλλὰ περιιδὼν τὰ γιγνόμενα, ἔπειτ' ἐπειδὴ
ἐδυστύχησεν, ἐγκατέλιπες αὐτόν. οὕτως οὐδὲ ἀπ'
ἀρχῆς ὡς δικαιότερα αὐτῷ πράττοντι ἐβοήθησας,
ἀλλὰ τήν τε στάσιν κινήσας καὶ τὰ πράγματα ταράξας
4 εἶτ' ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς αὐτοῖς ἐφήδρευσας, καὶ τοῦ
μὲν πταίσαντος ὡς καὶ ἀδικοῦντός τι διὰ τοῦτ' εὐθὺς
ἀπέστης, πρὸς δὲ τὸν κρατήσαντα ὡς καὶ δικαιότερον
ἀπέκλινας. καὶ οὕτω γε, πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς,
καὶ ἀχάριστος εἶ ὥστε οὐ μόνον οὐκ ἀγαπᾷς ὅτι
ἐσώθης ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀγανακτεῖς ὅτι μὴ καὶ
ἱππάρχησας.
13 εἶτα ταῦτα σαυτῷ συνειδὼς τολμᾷς λέγειν ὅτι

οὐκ ἐχρῆν τὸν Ἀντώνιον δι' ἔτους ἱππαρχῆσαι; οὐδὲ γὰρ τὸν Καίσαρα δι' ἔτους δικτατωρεῦσαι. ἀλλ' εἴτε καλῶς εἴτε καὶ ἀναγκαίως ταῦτ' ἐγένετο, ἐψηφίσθη τε ὁμοίως ἀμφότερα καὶ ἤρεσε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ δήμῳ.
τούτοις οὖν, ὦ Κικέρων, ἐγκάλει, εἴ τι παρηνόμησαν, 2
μὴ μὰ Δία μὴ τοῖς ὑπ' αὐτῶν τετιμημένοις ὅτι ἀξίους ἑαυτοὺς καὶ τῶν τηλικούτων τυχεῖν παρέσχον· ὡς εἴγε ὑπὸ τῶν πραγμάτων τῶν τότε ἡμᾶς περιστάντων ἠναγκάσθημεν αὐτὰ οὕτω καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ποιῆσαι, τί τοῦτο Ἀντωνίῳ νῦν ἐπιφέρεις, ἀλλ' οὐ τότε ἀντέλεγες, εἴπερ ἐδύνασο; ὅτι ἐφοβοῦ μὰ Δία.
εἶτα σὺ μὲν τότε σιωπήσας συγγνώμης διὰ τὴν δει- 3
λίαν τεύξῃ, οὗτος δὲ ὅτι σοῦ προετιμήθη, δίκην διὰ τὴν ἀρετὴν ὑφέξει; καὶ ποῦ ταῦτα τὰ δίκαια ἔμαθες, ἢ ποῦ ταῦτα τὰ νόμιμα ἀνέγνως;

ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς τῇ ἱππαρχίᾳ ἐχρήσατο. διὰ τί; 14
ὅτι τὰ ὑπάρχοντα, φησί, τὰ τοῦ Πομπηίου ἠγόρασε. πόσοι δὲ ἄλλοι πόσα ἄλλα ἐπρίαντο, ὧν οὐδεὶς αἰτίαν ἔχει; καὶ γάρ που διὰ τοῦτο καὶ ἐδημεύθη τινὰ καὶ ἐς τὸ πρατήριον ἐξετέθη καὶ τῇ τοῦ κοινοῦ κήρυκος
φωνῇ ἀπεκηρύχθη, ἵνα τις αὐτὰ ἀγοράσῃ. ἀλλ' οὐκ 2
ἐχρῆν τὰ τοῦ Πομπηίου κτήματα πεπρᾶσθαι. οὐκοῦν ἡμεῖς ἡμάρτομεν καὶ κακῶς ἐποιήσαμεν δημεύσαντες αὐτά· ἢ ἵνα σὲ καὶ ἡμᾶς τις ἀπολύσῃ, πάντως που ὁ Καῖσαρ ἐπλημμέλησεν ὁ τοῦτο γενέσθαι κελεύσας·
ᾧ οὐδὲν ἐπεκάλεσας. ἀλλ' ἐν μὲν τούτῳ καὶ πάνυ 3
μωραίνων ἐξελέγχεται. δύο γοῦν ἐναντιώτατα τοῦ Ἀντωνίου κατηγόρηκεν, ἓν μὲν ὅτι πλεῖστα τῷ Καίσαρι συμπράξας καὶ πάμπολλα διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῦ λαβὼν ἔπειτα τὴν τιμὴν αὐτῶν βιαίως ἀπῃτήθη,
ἕτερον δὲ ὅτι μήτε τοῦ πατρὸς κληρονομήσας, καὶ 4
πάνθ' ὅσα ἐκτήσατο καταναλώσας ὥσπερ ἡ Χάρυβδις,

ἀεὶ γάρ τι ἡμῖν ἐκ τῆς Σικελίας, καθάπερ ἐπιλελη-
σμένοις ὅτι ἐς αὐτὴν ἔφυγε, παραφέρει, τὴν τιμὴν
πάντων ὧν ἐπρίατο ἀπέδωκεν.

15 ἔν τε οὖν τούτοις οὕτω τὰ ἐναντιώτατα αὐτὸς
ἑαυτῷ λέγων ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἐξελέγχεται, καὶ
νὴ Δία καὶ ἐν ἐκείνοις, ὅτι τοτὲ μὲν πάντα αὐτὸν
τὰ τῷ Καίσαρι πραχθέντα συνάρασθαι καὶ πάντων
διὰ τοῦτο τῶν ἐμφυλίων κακῶν αἰτιώτατον γεγονέναι
λέγει, τοτὲ δὲ ἐγκαλεῖ αὐτῷ, δειλίαν ὀνειδίζων, ὅτι
μηδενὸς ἄλλου πλὴν τῶν ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ πραχθέν-
2 των μετέσχε. καὶ ἔγκλημά τε αὐτοῦ ποιεῖται λέγων
ὅτι τῶν φευγόντων τινὰς κατήγαγε, καὶ μέμφεται
αὐτὸν ὅτι μὴ καὶ τῷ θείῳ τὴν κάθοδον ἔδωκεν, ὥσ-
περ τινὸς πιστεύοντος ὅτι οὐκ ἂν ἐκεῖνον πρῶτον,
εἴπερ γε καὶ ὁντινοῦν ἠδυνήθη καταγαγεῖν, ἐπαν-
ήγαγε, μήτε τι ἐγκαλῶν αὐτῷ μήτε ἐγκαλούμενος,
3 ὡς καὶ αὐτὸς οὗτος οἶδεν· ἀμέλει πολλὰ καὶ σχέτλια
αὐτοῦ καταψευσάμενος οὐδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν ἐτόλ-
μησεν. οὕτω μὲν οὖν οὐδ' ὁτιοῦν αὐτῷ διαφέρει
πᾶν ὅ,τι ποτ' ἂν ἐπὶ τὴν γλῶτταν αὐτοῦ ἐπέλθῃ,
καθάπερ τι πνεῦμα, ἐκχέαι.

16 ἀλλὰ ταῦτα μὲν τί ἄν τις ἐπὶ πλεῖον ἐπεξίοι;
ἐπεὶ δὲ τραγῳδεῖ περιιών, καὶ νῦν γε εἰπέ που λέγων
ὅτι βαρυτάτην τὴν τῆς ἱππαρχίας ὄψιν παρέσχετο,
πανταχοῦ καὶ διὰ πάντων τῷ τε ξίφει ἅμα καὶ τῇ
πορφύρᾳ τοῖς τε ῥαβδούχοις καὶ τοῖς στρατιώταις
χρώμενος, εἰπάτω μοι σαφῶς, καὶ τί ἐκ τούτων ἠδι-
κήμεθα; ἀλλ' οὐδὲν ἂν εἰπεῖν ἔχοι· εἰ γὰρ εἶχεν,
2 οὐδὲν ἂν τούτου πρότερον ἐξελάλησε. πᾶν γὰρ τοὐ-
ναντίον οἱ μὲν στασιάσαντες τότε καὶ πάντα τὰ κακὰ
ἐργασάμενοι Τρεβέλλιός τε καὶ Δολοβέλλας ἦσαν,
Ἀντώνιος δὲ καὶ οὕτως οὔτε τι ἠδίκησε καὶ πάνθ'

ὑπὲρ ἡμῶν ἔπραττεν ὥστε καὶ τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως παρ' ἡμῶν ἐπ' αὐτοὺς ἐκείνους, οὐχ ὅπως ἀντιλέγοντος τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ῥήτορος, παρῆν γάρ, ἀλλὰ καὶ συναινοῦντος, ἐπετράπη. ἢ δειξάτω τίνα 3
φωνὴν ἔρρηξεν ὁρῶν τὸν ἀσελγῆ καὶ μιαρόν, ὡς αὐτὸς λοιδορεῖ πρὸς τῷ μηδὲν αὐτὸν τῶν δεόντων ποιεῖν, καὶ ἐξουσίαν τοσαύτην παρ' ὑμῶν προσλαμβάνοντα. ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι δεῖξαι. οὕτω που ὁ μέγας οὗτος καὶ φιλόπολις ῥήτωρ, ὁ πανταχοῦ καὶ ἀεὶ θρυλῶν καὶ λέγων 'ἐγὼ μόνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγω- 4
νίζομαι, ἐγὼ μόνος ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας παρρησιάζομαι· ἐμὲ οὔτε χάρις φίλων οὔτε φόβος ἐχθρῶν ἀπείργει τοῦ μὴ οὐ τὰ συμφέροντα ὑμῖν προσκοπεῖν· ἐγώ, κἂν ἀποθανεῖν ἐν τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν λόγοις δεήσῃ, καὶ μάλα ἡδέως τελευτήσω' οὐδ' ὁτιοῦν τούτων ὧν νῦν βοᾷ τότε εἰπεῖν ἐτόλμησε. καὶ πάνυ εἰκότως· λογίζε- 5
σθαι γὰρ αὐτῷ ἐπῄει τοῦτο ὅτι τοὺς μὲν ῥαβδούχους καὶ τὸ ἔσθημα τὸ περιπόρφυρον κατὰ τὰ πάτρια τὰ περὶ τῶν ἱππάρχων νενομισμένα εἶχε, τῷ δὲ δὴ ξίφει καὶ τοῖς στρατιώταις κατὰ τῶν στασιαζόντων ἀναγκαίως ἐχρῆτο. τί γὰρ οὐκ ἂν τῶν δεινοτάτων ἐποίησαν εἰ μὴ τούτοις ἐκεῖνος ἐπέφρακτο, ὁπότε καὶ οὕτως αὐτοῦ κατεφρόνησάν τινες;

ὅτι τοίνυν καὶ ταῦτα καὶ τἆλλα πάντα ὀρθῶς 17
καὶ κατὰ τὴν γνώμην ὅτι μάλιστα τὴν τοῦ Καίσαρος ἐγένετο, δηλοῖ τὰ ἔργα· ἥ τε γὰρ στάσις οὐ περαιτέρω προεχώρησε, καὶ ὁ Ἀντώνιος οὐχ ὅσον οὐ δίκην ἐπ' αὐτοῖς ἔδωκεν ἀλλὰ καὶ ὕπατος μετὰ ταῦτα ἀπεδείχθη. καί μοι καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν θεάσασθε ὡς διέθετο· εὑρήσετε γὰρ αὐτήν, ἂν τἀ- 2
κριβὲς σκοπῆτε, πάνυ πολλοῦ ἀξίαν τῇ πόλει γεγενημένην. ὅπερ που καὶ αὐτὸς εἰδὼς οὐκ ἤνεγκε τὸν

φθόνον, ἀλλ' ἐτόλμησεν ἐπὶ τούτοις αὐτὸν διαβαλεῖν
3 ἃ καὶ αὐτὸς ἂν πεποιηκέναι εὔξατο. καὶ διὰ τοῦτό
γε καὶ τὴν γύμνωσιν αὐτοῦ τήν τε ἀλοιφὴν τούς τε
μύθους τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους ἐπεσήγαγεν, οὐχ ὅτι
τι προσέδει νῦν αὐτῶν, ἀλλ' ἵνα τήν τε περιτέχνησιν
αὐτοῦ καὶ τὴν κατόρθωσιν τοῖς ἔξωθεν ψόφοις συ-
4 σκιάσῃ. ὅστις, ὦ γῆ καὶ θεοί, μεῖζον γάρ σου βοή-
σομαι καὶ δικαιότερον αὐτοὺς ἐπικαλέσομαι, τυραν-
νουμένην ἤδη τῷ ἔργῳ τὴν πόλιν ἰδὼν τῷ πάντα μὲν
τὰ στρατόπεδα ἀκούειν τοῦ Καίσαρος, πάντα δὲ αὐτῷ
5 τὸν δῆμον μετὰ τῆς βουλῆς εἴκειν, οὕτως ὥστε τά τε
ἄλλα καὶ δικτάτωρα αὐτὸν διὰ βίου εἶναι τῇ τε σκευῇ
τῇ τῶν βασιλέων χρῆσθαι ψηφίσασθαι, καὶ ἐξήλεγξε
σοφώτατα καὶ ἐπέσχεν ἀσφαλέστατα, ὥστε καὶ αἰδε-
σθέντα καὶ φοβηθέντα μήτε τὸ ὄνομα τὸ τοῦ βασι-
λέως μήτε τὸ διάδημα, ἃ καὶ ἀκόντων ἡμῶν αὐτὸς
6 ἑαυτῷ δώσειν ἔμελλε, λαβεῖν. ἄλλος μὲν γὰρ ἄν τις
ὑπό τε ἐκείνου ταῦτ' ἔφη ποιῆσαι κεκελεῦσθαι, καὶ
τήν τε ἀνάγκην ἂν προυτείνατο καὶ συγγνώμης ἐπ'
αὐτῇ ἔτυχε, πῶς γὰρ οὔ, τοιαῦτά τε ἡμῶν τότε ἐψη-
φισμένων καὶ τοσοῦτο τῶν στρατιωτῶν δεδυνημένων;
7 Ἀντώνιος δέ, ἅτε καὶ τῆς διανοίας τῆς τοῦ Καίσαρος
διαπεφυκὼς καὶ πάντα ἀκριβῶς ὅσα παρεσκευάζετο
συννοῶν, φρονιμώτατα αὐτὸν καὶ ἀπέτρεψεν ἀπ'
8 αὐτῶν καὶ ἀπέσπευσε. τεκμήριον δὲ ὅτι οὐδὲν ἔτι
τὸ παράπαν ὡς καὶ δυναστεύων ἔπραξε, καὶ προσέτι
καὶ κοινῶς καὶ ἀφυλάκτως πᾶσιν ἡμῖν συνῆν· ἀφ'
οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἠδυνήθη παθεῖν ἃ ἔπαθε.
18 ταῦθ' οὕτως, ὦ Κικέρων ἢ Κικέρουλε ἢ Κικε-
ράκιε ἢ Κικέριθε ἢ Γραίκουλε, ἢ ὅ,τι ποτὲ καὶ χαί-
ρεις ὀνομαζόμενος, ἔπραξεν ὁ ἀπαίδευτος, ὁ γυμνός,
2 ὁ μεμυρισμένος· ὧν οὐδὲν σὺ ἐποίησας ὁ δεινός, ὁ

ὁ σοφός, ὁ πολὺ πλείονι τῷ ἐλαίῳ τοῦ οἴνου χρώμενος,
ὁ καὶ μέχρι τῶν σφυρῶν τὴν ἐσθῆτα σύρων, οὐ μὰ
Δί᾽ οὐχ ὥσπερ οἱ ὀρχησταὶ οἱ τὰς ποικιλίας τῶν ἐνθυ-
μημάτων διδάσκοντές σε τοῖς σχήμασιν, ἀλλ᾽ ἵνα τὰ
αἴσχη σου τῶν σκελῶν συγκρύπτῃς. οὐ γάρ που καὶ 3
ὑπὸ σωφροσύνης τοῦτο ποιεῖς ὁ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα
περὶ τῆς τοῦ Ἀντωνίου διαίτης εἰρηκώς. τίς μὲν
γὰρ οὐχ ὁρᾷ σου τὰ λεπτὰ ταῦτα χλανίδια; τίς δ᾽
οὐκ ὀσφραίνεται τῶν πολιῶν σου τῶν κατεκτενισμέ-
νων; τίς δ᾽ οὐκ οἶδεν ὅτι τὴν μὲν γυναῖκα τὴν προ-
τέραν τὴν τεκοῦσάν σοι δύο τέκνα ἐξέβαλες, ἑτέραν
δὲ ἐπεσηγάγου παρθένον ὑπεργήρως ὤν, ἵν᾽ ἐκ τῆς
οὐσίας αὐτῆς τὰ δανείσματα ἀποτίσῃς; καὶ οὐδὲ ἐκεί- 4
νην μέντοι κατέσχες, ἵνα Κερελλίαν ἐπ᾽ ἀδείας ἔχῃς,
ἣν τοσούτῳ πρεσβυτέραν σαυτοῦ οὖσαν ἐμοίχευσας
ὅσῳ νεωτέραν τὴν κόρην ἔγημας, πρὸς ἣν καὶ αὐτὴν
τοιαύτας ἐπιστολὰς γράφεις οἵας ἂν γράψειεν ἀνὴρ
σκωπτόλης ἀθυρόγλωσσος πρὸς γυναῖκα ἑβδομηκον-
τοῦτιν πληκτιζόμενος. καὶ ταῦτα μὲν ἄλλως ἐξήχθην, 5
ὦ πατέρες, εἰπεῖν, ἵνα μηδὲ ἐν τούτοις ἔλαττόν τι
ἔχων ἀπέλθῃ. καίτοι καὶ συμπόσιόν τι ἐτόλμησε τῷ
Ἀντωνίῳ προενεγκεῖν, αὐτὸς μὲν ὕδωρ, ὥς φησι,
πίνων, ἵνα τοὺς καθ᾽ ἡμῶν λόγους νυκτερεύων συγ-
γράφῃ, τὸν δὲ υἱὸν ἐν τοσαύτῃ μέθῃ τρέφων ὥστε
μήτε νύκτωρ μήτε μεθ᾽ ἡμέραν σωφρονεῖν. καὶ 6
προσέτι καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ διαβάλλειν ἐπεχείρησε
τοσαύτῃ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ παρὰ πάντα τὸν
βίον χρώμενος ὥστε μηδὲ τῶν συγγενεστάτων ἀπέ-
χεσθαι, ἀλλὰ τήν τε γυναῖκα προαγωγεύειν καὶ τὴν
θυγατέρα μοιχεύειν.

ταῦτα μὲν οὖν ἐάσω, ἐπάνειμι δὲ ὅθεν ἐξέβην. ὁ 19
γὰρ Ἀντώνιος ἐκεῖνος, ὃν οὗτος καταδεδράμηκεν, ἰδὼν

τὸν Καίσαρα ὑπὲρ τὴν πολιτείαν ἡμῶν αἰρόμενον,
ἐποίησεν αὐτὸν μηδὲν ὧν ἐνενόει πρᾶξαι, δι' αὐτῶν
2 ὧν χαρίζεσθαι αὐτῷ ἐδόκει. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀπο-
τρέπει τινὰς ὧν ἂν μὴ ὀρθῶς ἐπιθυμοῦντες τυχεῖν
διαπράσσωνται, ὡς τὸ τοὺς φοβουμένους αὐτὰ μὴ
3 πάθωσιν ἐθελοντὰς δὴ δοκεῖν ὑπομένειν. τοῦτο μὲν
γάρ, ἐξ ὧν ἀδικοῦσιν ἑαυτοῖς συνίσασιν, οὐ πιστεύ-
ουσι, πεφωρᾶσθαι δὲ νομίζοντες καὶ αἰσχύνονται καὶ
φοβοῦνται, τὰ μὲν λεγόμενα ἄλλως, ὡς καὶ κολα-
κείαν, μετ' ἐλέγχου λαμβάνοντες, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν
ἀποβησόμενα, ὡς καὶ ἐπιβουλήν, μετ' αἰσχύνης ὑπο-
4 πτεύοντες. ἅπερ που καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀκριβῶς εἰδὼς
πρῶτον μὲν τά τε Λύκαια καὶ τὴν πομπὴν ἐκείνην
ἐπελέξατο, ἵν' ὁ Καῖσαρ ἔν τε τῷ ἀνειμένῳ τῆς γνώ-
μης καὶ ἐν τῷ παιγνιώδει τῶν γιγνομένων ἀσφαλῶς
σωφρονισθῇ, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ βῆμα,
5 ἵνα ἐξ αὐτῶν τῶν χωρίων αἰσχυνθῇ· τάς τε ἐντολὰς
τὰς παρὰ τοῦ δήμου συνέπλασεν, ἵν' αὐτὰς ἀκούσας
λογίσηται οὐχ ὅσα τότε ὁ Ἀντώνιος ἔλεγεν, ἀλλ' ὅσα
ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων εἰπεῖν τινι ἐνετείλατο. πόθεν γὰρ
ἂν ἐπίστευσε τὸν δῆμον ταῦτ' ἐπεσταλκέναι τῳ, μήτε
ἐψηφισμένον τι τοιοῦτον αὐτὸν εἰδὼς μήτε ἐπιβοῶντα
6 αἰσθόμενος; ἀλλ' ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ
Ῥωμαίᾳ, ἐν ᾗ πολλὰ πολλάκις ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
ἐβουλευσάμεθα, καὶ παρὰ τῷ βήματι, ἀφ' οὗ μυρία
ἐπὶ μυρίοις ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐπολιτευσάμεθα,
ἔν τε τῇ ἑορτῇ τῶν Λυκαίων, ἵνα ἀναμνησθῇ τοῦ
Ῥωμύλου, καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπάτου, ἵνα ἐννοήσῃ τὰ τῶν
7 ἀρχαίων ὑπάτων ἔργα, καὶ ἐπὶ τῷ τοῦ δήμου ὀνόματι
ταῦτα ἀκοῦσαι, ἵν' ἐνθυμηθῇ τοῦθ' ὅτι οὐκ Ἄφρων
οὐδὲ Γαλατῶν οὐδὲ Αἰγυπτίων ἀλλ' αὐτῶν Ῥωμαίων
τυραννεῖν ἐπεχείρει. ταῦτα αὐτὸν τὰ ῥήματα ἐπέ-

στρεψε, ταῦτ' ἐταπείνωσε· καὶ τάχα ἂν τὸ διάδημα,
εἴπερ τις ἄλλος αὐτῷ προσήνεγκε, λαβών, ἔπειτα δι'
ἐκεῖνα καὶ ἐκολούσθη καὶ ἔφριξε καὶ κατέδεισε.
τὰ μὲν οὖν Ἀντωνίου ἔργα σοι ταῦτά ἐστιν, οὐ 8
σκέλος ἄλλως κατάξαντος ἵνα αὐτὸς φύγῃ, οὐδὲ χεῖρα
κατακαύσαντος ἵνα Πορσένναν φοβήσῃ, ἀλλὰ τὴν
τυραννίδα τὴν τοῦ Καίσαρος σοφίᾳ καὶ περιτεχνήσει,
καὶ ὑπὲρ τὸ δόρυ τὸ Δεκίου καὶ ὑπὲρ τὸ ξίφος τὸ
Βρούτου, παύσαντος. σὺ δ', ὦ Κικέρων, τί ἐν τῇ 20
ὑπατείᾳ σου οὐχ ὅτι σοφὸν ἢ ἀγαθόν, ἀλλ' οὐ καὶ
τιμωρίας τῆς μεγίστης ἄξιον ἔπραξας; οὐχ ἡσυχάζου-
σαν μὲν καὶ ὁμονοοῦσαν τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ἐξετά-
ραξας καὶ ἐστασίασας, τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Καπιτώλιον
ἄλλων τέ τινων καὶ δούλων παρακλήτων πληρώσας;
οὐ τὸν Κατιλίναν σπουδαρχήσαντα μόνον, ἄλλο δὲ 2
μηδὲν δεινὸν ποιήσαντα κακῶς ἀπώλεσας; οὐ τὸν
Λέντουλον καὶ τοὺς μετὰ αὐτοῦ μήτ' ἀδικήσαντάς
τι μήτε κριθέντας μήτε ἐλεγχθέντας οἰκτρῶς διέφθει-
ρας, καίτοι πολλὰ μὲν περὶ τῶν νόμων πολλὰ δὲ καὶ
περὶ τῶν δικαστηρίων ἀεὶ καὶ πανταχοῦ θρυλῶν;
ἃ εἴ τις ἀφέλοιτο τῶν σῶν λόγων, τὸ λοιπὸν οὐδέν
ἐστι. Πομπηίῳ μὲν γὰρ ἐνεκάλεις ὅτι τῷ Μίλωνι 3
παρὰ τὰ νενομισμένα τὴν κρίσιν ἐποίησε· σὺ δὲ
οὔτε μικρὸν οὔτε μεῖζον οὐδὲν ἐκ τῶν περὶ ταῦτα
τεταγμένων Λεντούλῳ παρέσχες, ἀλλ' ἄνευ λόγου
καὶ κρίσεως ἐνέβαλες ἐς τὸ δεσμωτήριον ἄνδρα ἐπιεικῆ
γέροντα, πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα πρὸς τὴν πατρίδα
ἐκ προγόνων ἐνέχυρα φιλίας ἔχοντα, μηδὲν δὲ μήθ'
ὑπὸ τῆς ἡλικίας μήθ' ὑπὸ τῶν τρόπων νεωτερίσαι
δυνάμενον. τί μὲν γὰρ αὐτῷ κακὸν παρῆν, ὃ τῇ 4
μεταβολῇ ἂν τῶν πραγμάτων ἐξιάσατο; τί δ' οὐκ
ἀγαθὸν εἶχε, περὶ οὗ πάντως ἂν νεοχμώσας τι ἐκιν-

δύνευσε; ποῖα ὅπλα ἠθροίκει, ποίους συμμάχους
παρεσκεύαστο, ἵν' οὕτως οἰκτρῶς καὶ ἀνοσίως ἀνὴρ
ὑπατευκώς, στρατηγῶν, μήτε τι εἰπὼν μήτ' ἀκούσας
ἔς τε τὸ οἴκημα ἐμπέσῃ καὶ ἐκεῖ ὥσπερ οἱ κακουργό-
τατοι φθαρῇ; τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ μάλιστα ὁ καλὸς
οὗτος Τούλλιος ἐπεθύμησεν, ἵν' ἐν τῷ ὁμωνύμῳ αὐ-
τοῦ χωρίῳ τῷ Τουλλιείῳ τὸν ἔγγονον τοῦ Λεντούλου
ἐκείνου τοῦ προκρίτου ποτὲ τῆς βουλῆς γενομένου
21 ἀποκτείνῃ. καίτοι τί ποτ' ἂν ἐποίησεν ἐνοπλίου ἐξου-
σίας λαβόμενος ὁ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἐκ μόνων τῶν
λόγων εἰργασμένος; ταῦτα γάρ σου τὰ λαμπρὰ ἔργα
ἐστί, ταῦτα τὰ μεγάλα στρατηγήματα· ἐφ' οἷς οὕτως
οὐχ ὅπως ὑπὸ τῶν ἄλλων κατεγνώσθης, ἀλλὰ καὶ
αὐτὸς σαυτοῦ κατεψηφίσω, ὥστε πρὶν καὶ κριθῆναι
2 φυγεῖν. καίτοι τίς ἂν ἑτέρα μείζων ἀπόδειξις τῆς
σῆς μιαιφονίας γένοιτο ἢ ὅτι καὶ ἐκινδύνευσας ἀπο-
λέσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ὑπὲρ ὧν ἐσκήπτου ταῦτα
πεποιηκέναι, καὶ ἐφοβήθης αὐτοὺς ἐκείνους οὓς ἔλεγες
ἐκ τούτων εὐηργετηκέναι, καὶ οὐχ ὑπέμεινας οὔτ'
ἀκοῦσαί τι αὐτῶν οὔτ' εἰπεῖν τι αὐτοῖς ὁ δεινός, ὁ
περιττός, ὁ καὶ τοῖς ἄλλοις βοηθῶν, ἀλλὰ φυγῇ τὴν
3 σωτηρίαν ὥσπερ ἐκ μάχης ἐπορίσω; καὶ οὕτω γε
ἀναίσχυντος εἶ ὥστε καὶ συγγράψαι ταῦτα τοιαῦτα
ὄντα ἐπεχείρησας· ὃν ἐχρῆν εὔχεσθαι μηδὲ τῶν
ἄλλων τινὰ αὐτὰ συνθεῖναι, ἵνα ἀλλὰ τοῦτό γε κερ-
δάνῃς, τὸ συναπολέσθαι σοι τὰ πεπραγμένα καὶ μη-
δεμίαν αὐτῶν μνήμην τοῖς ἔπειτα παραδοθῆναι. καὶ
ὅπως γε καὶ γελάσητε, ἀκούσατε τὴν σοφίαν αὐτοῦ.
4 προθέμενος γὰρ πάντα τὰ τῇ πόλει πεπραγμένα συγ-
γράψαι, καὶ γὰρ σοφιστὴς καὶ ποιητὴς καὶ φιλόσοφος
καὶ ῥήτωρ καὶ συγγραφεὺς εἶναι πλάττεται, ἔπειτ'
οὐκ ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς, ὥσπερ οἱ ἄλλοι οἱ τοῦτο

ποιοῦντες, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ὑπατείας τῆς ἑαυτοῦ ἤρξατο, ἵνα ἀνάπαλιν προχωρῶν ἀρχὴν μὲν τοῦ λόγου ἐκείνην, τελευτὴν δὲ τὴν τοῦ Ῥωμύλου βασιλείαν ποιήσηται.

λέγε τοίνυν, τοιαῦτα γράφων καὶ τοιαῦτα πράτ- 22
των, οἷα δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ λόγῳ δημηγορεῖν καὶ ἔργῳ ποιεῖν· ἀμείνων γὰρ εἶ ἑτέροις τισὶν ὁτιοῦν παραινεῖν ἢ αὐτὸς τὰ προσήκοντα πράττειν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμᾶν ἢ σεαυτὸν ἐπανορθοῦν. καίτοι πόσῳ 2
σε κρεῖττον ἦν, ἀντὶ μὲν τῆς δειλίας ἣν Ἀντωνίῳ ὀνειδίζεις, αὐτὸν τὴν μαλακίαν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀποθέσθαι, ἀντὶ δὲ τῆς ἀπιστίας ἣν ἐκείνῳ προφέρεις, αὐτὸν μήτ' ἄπιστόν τι ποιεῖν μήτ' αὐτομολεῖν, ἀντὶ δὲ τῆς ἀχαριστίας ἧς ἐκείνου κατηγορεῖς, αὐτὸν μὴ ἀδικεῖν τοὺς εὐεργέτας; ἓν γάρ 3
τοι καὶ τοῦτο τῶν κακῶν τῶν ἐμφύτων αὐτῷ ἐστιν ὅτι μισεῖ μάλιστα πάντων τούς τι αὐτὸν εὖ πεποιηκότας καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἀεί τινας θεραπεύει, τούτοις δὲ ἐπιβουλεύει. ἵνα γοῦν τἄλλα ἐάσω, ἐλεηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ σωθεὶς ἔς τε τοὺς εὐπατρίδας ἐγγραφεὶς ἀπέκτεινεν, οὐκ αὐτοχειρίᾳ, πόθεν, δειλός τε οὕτω καὶ γύννις ὤν; ἀλλ' ἀναπείσας καὶ παρασκευάσας τοὺς τοῦτο ποιήσοντας. καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ 4
λέγω αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐδήλωσαν· ὅτε γοῦν γυμνοῖς τοῖς ξίφεσιν ἐς τὴν ἀγορὰν ἐσέδραμον, ὀνομαστὶ αὐτὸν ἀνεκάλεσαν συνεχῶς εἰπόντες, ὦ Κικέρων, ὥσπερ που πάντες ἠκούσατε. ἐκεῖνόν τε οὖν εὐεργέτην 5
ὄντα ἐφόνευσε, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς σωτηρίας, ὅτ' ἀπολέσθαι ἐν τῷ Βρεντεσίῳ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐκινδύνευσε, τυχὼν τοιαύτας αὐτῷ χάριτας ἀνταποδίδωσι, κακηγορῶν τε αὐτὸν ἐπὶ τούτοις ἃ μήτ' αὐτὸς μήτ' ἄλλος τις πώποτε

ἐμέμψατο, καὶ κατατρέχων ἐφ' οἷς ἄλλους ἐπαινεῖ.
6 τὸν γοῦν Καίσαρα τοῦτον, μήθ' ἡλικίαν ἄρχειν ἤ τι
τῶν πολιτικῶν πράττειν ἔχοντα μήθ' ὑφ' ὑμῶν προ-
κεχειρισμένον, ὁρῶν καὶ δύναμιν πεπορισμένον καὶ
πόλεμον μήτε ἐψηφισμένων ἡμῶν μήτε προστεταχό-
των αὐτῷ ἀνῃρημένον, οὐ μόνον οὐκ αἰτιᾶταί τι ἀλλὰ
7 καὶ ἐγκωμιάζει. οὕτως οὔτε τὰ δίκαια πρὸς τοὺς νό-
μους οὔτε τὰ συμφέροντα πρὸς τὸ τῷ κοινῷ χρήσι-
μον ἐξετάζει, ἀλλὰ πάντα ἁπλῶς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ
βούλησιν διάγει, καὶ ἐφ' οἷς ἄλλους ἀποσεμνύνει
ταῦθ' ἑτέροις ἐγκαλεῖ, καὶ καταψευδόμενος ὑμῶν καὶ
23 προσδιαβάλλων ὑμᾶς. σύμπαντα γὰρ τὰ μετὰ τὴν
τοῦ Καίσαρος τελευτὴν ὑπ' Ἀντωνίου πεπραγμένα
εὑρήσετε ὑφ' ὑμῶν κεκελευσμένα. καὶ τὸ μὲν περί
τε τῆς τῶν χρημάτων διοικήσεως καὶ περὶ τῆς τῶν
γραμμάτων ἐξετάσεως λέγειν περιττὸν εἶναι νομίζω.
2 διὰ τί; ὅτι τὸ μὲν τῷ κληρονομοῦντι αὐτοῦ τῆς οὐ-
σίας προσῆκον ἂν εἴη πολυπραγμονεῖν, τὸ δέ, εἴπερ
τινὰ ἀλήθειαν κακουργίας εἶχε, τότε ἐχρῆν παρα-
χρῆμα κεκωλῦσθαι. οὔτε γὰρ ὑπὸ μάλης τι αὐτῶν,
ὦ Κικέρων, ἐπράχθη, ἀλλ' ἐς στήλας, ὡς καὶ αὐτὸς
3 φής, πάντ' ἀνεγράφη· εἰ δὲ ἐκεῖνος φανερῶς οὕτω
καὶ ἀναισχύντως τά τε ἄλλα ἐκακούργησεν ὡς λέγεις,
καὶ τὴν Κρήτην ὅλην ἥρπασεν ὡς καὶ ἐκ τῶν τοῦ
Καίσαρος γραμμάτων ἐλευθέραν μετὰ τὴν τοῦ Βρού-
του ἀρχὴν ἀφειμένην, ἣν ὕστερον ἐκεῖνος παρ' ἡμῶν
ἐπετράπη, πῶς μὲν ἂν σὺ ἐσιώπησας, πῶς δ' ἂν τῶν
4 ἄλλων τις ἠνέσχετο; ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὥσπερ εἶπον,
παραλείψω· οὔτε γὰρ ὀνομαστὶ τὰ πολλὰ αὐτῶν εἴρη-
ται, οὔτ' Ἀντώνιος ὁ δυνάμενος ὑμᾶς ἀκριβῶς καθ'
ἕκαστον ὧν πεποίηκε διδάξαι πάρεστι· περὶ δὲ δὴ
τῆς Μακεδονίας τῆς τε Γαλατίας καὶ τῶν ἄλλων

ἐθνῶν τῶν τε στρατοπέδων ὑμέτερα ἐστιν, ὦ πατέρες, ψηφίσματα, καθ' ἃ τοῖς τε ἄλλοις ὡς ἕκαστα προσετάξατε καὶ ἐκείνῳ τὴν Γαλατίαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἐνεχειρίσατε. καὶ τοῦτο καὶ Κικέρων οἶδε. παρῆν γάρ, καὶ πάντα γε αὐτὰ ὁμοίως ὑμῖν ἐψηφίζετο. καίτοι πόσῳ κρεῖττον ἦν τότε αὐτὸν ἀντειπεῖν, εἴπερ τι αὐτῶν μὴ δεόντως ἐγίγνετο, καὶ διδάξαι ὑμᾶς ταῦτα ἃ νῦν προΐσχεται, ἢ παραχρῆμα μὲν σιωπῆσαι καὶ περιιδεῖν ὑμᾶς ἁμαρτάνοντας, νῦν δὲ λόγῳ μὲν Ἀντωνίῳ ἐγκαλεῖν, ἔργῳ δὲ τῆς βουλῆς κατηγορεῖν;

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο δύναιτ' ἄν τις σωφρονῶν 24
εἰπεῖν, ὅτι ἐκεῖνος ταῦθ' ὑμᾶς ψηφίσασθαι ἐβιάσατο. οὔτε γὰρ αὐτὸς ἰσχύν τινα στρατιωτῶν εἶχεν ὥστε παρὰ γνώμην ὑμᾶς ποιῆσαί τι καταναγκάσαι, καὶ τὸ
πρᾶγμα ὑπὲρ τῆς πόλεως πέπρακται. ἐπειδὴ γὰρ 2
προυπέπεμπτο μὲν τὰ στρατεύματα καὶ συνειστήκει, δέος δὲ ἦν μὴ πυθόμενα τῆς τοῦ Καίσαρος σφαγῆς στασιάσῃ καί τινα φλαῦρον προστησάμενα αὖθις πολεμήσῃ, ἔδοξεν ὑμῖν, ὀρθῶς καὶ καλῶς ποιοῦσι, τὸν Ἀντώνιον ἐπ' αὐτὰ ἐπιστῆσαι, τὸν ὕπατον, τὸν τὴν ὁμόνοιαν πρυτανεύσαντα, τὸν τὴν δικτατωρείαν
παντελῶς ἐκ τῆς πολιτείας ἐκκόψαντα. καὶ διὰ τοῦτό 3
γε καὶ τὴν Γαλατίαν αὐτῷ ἀντὶ τῆς Μακεδονίας ἀντεδώκατε, ἵν' ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὢν μήτε τι κακουργήσῃ καὶ τὸ προσταχθὲν εὐθὺς ὑφ' ὑμῶν ποιήσῃ.

ταῦτα μὲν οὖν πρὸς ὑμᾶς εἶπον, ἵν' εἰδῆτε ὀρθῶς 25
βεβουλευμένοι· πρὸς δὲ δὴ Κικέρωνα καὶ ἐκεῖνός μοι ὁ λόγος ἐξήρκει, ὅτι καὶ παρῆν πᾶσι τούτοις ὅτε ἐγίγνετο, καὶ μεθ' ἡμῶν αὐτὰ ἐψηφίσατο, μήτε στρατιώτην τινὰ Ἀντωνίου ἔχοντος, μήθ' ὅλως

*ἐνδείξασθαί τι φοβερὸν ἡμῖν δυναμένου, δι' ὃ καὶ
2 τῶν συμφερόντων ἄν τι παρείδομεν. ἀλλ' εἰ καὶ
τότε ἐσιώπησας, νῦν γε εἰπέ, τί ἐχρῆν ἡμᾶς ποιῆσαι
τούτων οὕτως ἐχόντων; ἀφεῖναι τὰ στρατεύματα
ἄναρχα; καὶ πῶς οὐκ ἂν μυρίων κακῶν καὶ τὴν Μα-
κεδονίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐνέπλησεν; ἀλλ' ἑτέρῳ
3 τινὶ προστάξαι; καὶ τίνα ἂν ἀναγκαιότερον καὶ ἐπι-
τηδειότερον τοῦ Ἀντωνίου εὕρομεν, τοῦ ὑπάτου, τοῦ
πάντα τὰ τῆς πόλεως διοικοῦντος, τοῦ τοσαύτην φυ-
λακὴν τῆς ὁμονοίας ἡμῶν πεποιημένου, τοῦ μυρία
ἐπιδείγματα τῆς πρὸς τὸ κοινὸν εὐνοίας παρεσχημέ-
4 νου; τινὰ τῶν σφαγέων; οἷς οὐδ' ἄλλως ἐν τῇ πόλει
διατρίβειν ἀσφαλὲς ἐγίγνετο. τινὰ τῶν τἀναντία
αὐτοῖς φρονούντων; οὓς πάντες ὑπώπτευον. τίς
ἀξιώσει προέχων, τίς ἐμπειρίᾳ προφέρων παρὰ τοῦτον
5 ἄλλος ἦν; ἀλλ' ἀγανακτεῖς ὅτι μὴ σὲ προειλόμεθα; καὶ
τίνα μὲν ἀρχὴν εἶχες, τί δ' οὐκ ἂν ἔδρασας ὅπλα καὶ
στρατιώτας λαβὼν ὁ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐν τῇ
ὑπατείᾳ ταράξας ἐκ τῶν ἐπιτετηδευμένων σοι τούτων
26 ἀντιθέτων, ὧν μόνων ἧς κύριος; ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι,
ὅτι καὶ παρῆς τούτοις ὅτε ἐψηφίζετο, καὶ οὐδὲν ἀν-
τεῖπες, ἀλλὰ καὶ συγκατέθου πᾶσιν αὐτοῖς ὡς καὶ
ἀρίστοις καὶ ἀναγκαίοις δῆλον ὅτι οὖσιν. οὐ γάρ που
2 καὶ παρρησίας ἐνδεὴς ἦσθα· πολλὰ γοῦν καὶ μάτην
ὑλάκτεις. οὐ μὴν οὐδὲ ἐφοβήθης τινά· πῶς γὰρ ἂν
ἔδεισας τὸν γυμνὸν ὁ μὴ φοβούμενος τὸν ὡπλισμένον;
πῶς τὸν μόνον ὁ μὴ τὸν τοσούτους στρατιώτας ἔχον-
τα; καίτοι σύγε καὶ ἐπὶ τούτῳ σεμνύνῃ, ὅτι πάνυ
τοῦ θανάτου, ὥς γε καὶ φής, καταφρονεῖς.
3 οὕτω δὴ τούτων ἐχόντων πότερος ὑμῖν ἀδικεῖν
δοκεῖ, Ἀντώνιος ὁ τὰς δυνάμεις τὰς δοθείσας αὐτῷ
παρ' ὑμῶν διοικῶν, ἢ Καῖσαρ ὁ τοσαύτην ἰσχὺν ἰδίαν*

περιβεβλημένος; Ἀντώνιος ὁ πρὸς τὴν ἐπιτραπεῖσαν
αὐτῷ παρ' ὑμῶν ἀρχὴν ἀπεληλυθώς, ἢ Βροῦτος ὁ
κωλύων αὐτὸν τῆς χώρας ἐπιβῆναι; Ἀντώνιος ὁ τοὺς 4
συμμάχους ὑμῶν ἀναγκάσαι ἐθέλων τοῖς ψηφίσμασιν
ὑμῶν πεισθῆναι, ἢ ἐκεῖνοι οἱ τὸν μὲν πεμφθέντα
ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα μὴ προσδεδεγμένοι, τῷ δὲ ἀπε-
ψηφισμένῳ προστεθειμένοι; Ἀντώνιος ὁ τοὺς στρα- 5
τιώτας τοὺς ὑμετέρους συνέχων, ἢ οἱ στρατιῶται οἱ
τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐγκαταλελοιπότες; Ἀντώνιος ὁ
μηδένα τούτων τῶν στρατιωτῶν τῶν ὑφ' ὑμῶν αὐτῷ
δοθέντων ἐς τὴν πόλιν ἐσαγαγών, ἢ Καῖσαρ ὁ τοὺς
πάλαι ἐστρατευμένους ἀναπείσας χρήμασι δεῦρο ἐλ-
θεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ λόγου τινὸς ἔτι δεῖν ἡγοῦ- 6
μαι πρὸς τὸ μὴ οὐκ ἐκεῖνον μὲν πάντα τὰ προσταχ-
θέντα αὐτῷ ὑφ' ὑμῶν ὀρθῶς δοκεῖν διοικεῖν, τούτους
δὲ καὶ δίκην ὧν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐτόλμησαν ὑπο-
σχεῖν ὀφείλειν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὴν παρὰ τῶν 7
στρατιωτῶν φυλακὴν ἐλάβετε, ἵν' ἀσφαλῶς ὑπὲρ
τῶν παρόντων, οὐκ Ἀντωνίου ἕνεκα τοῦ μήτε ἰδίᾳ
τι πεποιηκότος μήτ' ἔν τινι ὑμᾶς πεφοβηκότος, ἀλλ'
ἐκείνου τοῦ καὶ δύναμιν ἐπ' αὐτὸν συνειλοχότος καὶ
πολλοὺς στρατιώτας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει πολλάκις
ἐσχηκότος, βουλεύσησθε.

ταῦτα μὲν οὖν διὰ Κικέρωνα εἶπον, ἐπειδήπερ 27
ἀδίκων ἐς ἡμᾶς λόγων ὑπῆρξεν· οὔτε γὰρ ἄλλως
φιλαπεχθήμων εἰμὶ ὥσπερ οὗτος, οὔτ' ἐμοὶ μέλει
τἀλλότρια κακὰ πολυπραγμονεῖν, ὅπερ οὗτος ἀεὶ
ποιῶν σεμνύνεται. ἃ δ' ὑμῖν παραινῶ μήτ' Ἀντω-
νίῳ τι χαριζόμενος μήτε Καίσαρα ἢ Βροῦτον διαβάλ-
λων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων, ὥσπερ που
προσήκει, βουλεύων, νῦν ἤδη φράσω. φημὶ γὰρ δεῖν 2
μήτε ἐχθρόν πω μηδένα τούτων τῶν τὰ ὅπλα ἐχόν-

των ποιήσασθαι, μήτ' ἀκριβῶς ἐξετάζειν τί καὶ πῶς
ὑπ' αὐτῶν πέπρακται. οὔτε γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς
ἐπιτήδειός ἐστι πρὸς τοῦτο, καὶ πολιτῶν αὐτῶν ἡμε-
τέρων πάντων ὁμοίως ὄντων, ἄν τε καί τις πταίσῃ
σφῶν, ἡμῖν ἀπολεῖται, ἄν τε καὶ κατορθώσῃ, ἐφ'
3 ἡμᾶς αὐξηθήσεται. δι' οὖν ταῦτα καὶ πολιτικῶς καὶ
φιλικῶς αὐτοὺς ἡγοῦμαι χρῆναι μεταχειρίσασθαι, καὶ
πέμψαι μὲν πρὸς πάντας ὁμοίως κελεύοντας αὐτοῖς
ἔκ τε τῶν ὅπλων ἀπαλλαγῆναι καὶ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑαυ-
τοὺς καὶ τὰ στρατόπεδα ποιήσασθαι, πόλεμον δὲ μη-
δέπω πρὸς μηδένα αὐτῶν ἐξενεγκεῖν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπαγ-
γελθησομένων τοὺς μὲν ἐθελήσαντας ἡμῖν πειθαρχῆσαι
4 ἐπαινέσαι, τοῖς δ' ἀπειθήσασι πολεμῆσαι. τοῦτο γὰρ
καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἡμῖν ἐστι, μήτε ἐπειχθῆ-
ναι μήτε προπετῶς τι πρᾶξαι, ἀλλ' ἐπισχεῖν, καὶ
καιρόν τινα καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις καὶ τοῖς στρατιώταις
ἐς τὸ μετανοῆσαι δόντας ἔπειθ' οὕτως, ἂν τοῦ πολέ-
μου δεήσῃ, τοῖς ὑπάτοις αὐτὸν προστάξαι.

28 καὶ σοὶ δέ, ὦ Κικέρων, παραινῶ μήτε γυναικείως
θρασύνεσθαι μήτε τὸν Βαμβαλίωνα μιμεῖσθαι, μηδὲ
πολεμοποιεῖν, μήτε διὰ τὴν ἰδίαν πρὸς τὸν Ἀντώνιον
ἔχθραν δημοσίᾳ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐς κίνδυνον αὖθις
2 καθιστάναι. καλῶς μὲν γὰρ ποιήσεις, ἂν καὶ ἐκείνῳ
συναλλαγῇς μεθ' οὗ πολλὰ δὴ πολλάκις φιλικὰ
ἔπραξας· εἰ δ' οὖν ἀκαταλλάκτως αὐτῷ ἔχεις, ἀλλ'
ἡμῶν γε φεῖσαι, μηδὲ ἐσηγητὴς ἡμῖν τῆς πρὸς ἀλλή-
3 λους φιλίας γεγονὼς νῦν αὐτὴν καταλύσῃς, ἀλλ'
ἀναμνησθεὶς τῆς τε ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῶν λόγων
ὧν ἐν τῷ τῆς Γῆς τεμένει ἐποιήσω, χάρισαί τι καὶ
τῇ Ὁμονοίᾳ ταύτῃ παρ' ᾗ νῦν βουλευόμεθα, ἵνα μὴ
καὶ ἐκεῖνα διαβάλῃς ὡς οὐκ ἀπ' ὀρθῆς διανοίας ἀλλ'
4 ὑπό τινος ἄλλου λεχθέντα. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ πόλει

συμφέρει καὶ σοὶ πλείστην δόξαν οἴσει. μὴ γάρ
τοι νομίσῃς ὅτι τὸ θρασύνεσθαι ἢ εὐκλεές ἐστιν
ἢ ἀσφαλές, μηδ' ἂν εἴπῃς ὅτι τοῦ θανάτου κα-
ταφρονεῖς, καὶ ἐπαινεῖσθαι ἐπὶ τούτῳ πιστεύσῃς.
τοὺς μὲν γὰρ τοιούτους ὡς καὶ κακὸν ἄν τι ὑπ' 5
ἀπονοίας τολμήσαντας καὶ ὑποπτεύουσι πάντες καὶ
μισοῦσιν· οὓς δ' ἂν ἴδωσι περὶ πλείστου τὴν ἑαυ-
τῶν σωτηρίαν ποιουμένους, καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἐγκω-
μιάζουσιν ὡς μηδὲν ἂν ἑκόντας ἄξιον θανάτου
ποιήσαντας. καὶ σὺ οὖν, εἴπερ ὄντως σώζεσθαι τὴν 6
πατρίδα ἐθέλεις, τοιαῦτα καὶ λέγε καὶ πρᾶττε ἐξ
ὧν καὶ αὐτὸς σωθήσῃ, μὴ μὰ Δί' ἐξ ὧν καὶ ἡμᾶς
συναπολέσεις."

τοιαῦτα τοῦ Καλήνου εἰπόντος ὁ Κικέρων οὐκ 29
ἤνεγκεν· αὐτὸς μὲν γὰρ καὶ ἀκράτῳ καὶ κατακορεῖ
τῇ παρρησίᾳ ἀεὶ πρὸς πάντας ὁμοίως ἐχρῆτο, παρὰ
δὲ δὴ τῶν ἄλλων οὐκ ἠξίου τὴν ὁμοίαν ἀντιλαμβάνειν.
καὶ τότε οὖν ἀφεὶς τὸ τὰ δημόσια διασκοπεῖν ἐς λοιδο-
ρίας αὐτῷ κατέστη, ὥστε τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ διὰ
τοῦτο οὐχ ἥκιστα μάτην κατατριβῆναι. τῇ δ' οὖν ὑστε- 2
ραίᾳ καὶ τῇ τρίτῃ πολλῶν καὶ ἄλλων ἐφ' ἑκάτερα λε-
χθέντων ἐκράτησαν οἱ τὰ τοῦ Καίσαρος πράττοντες,
καὶ τοῦτο μὲν αὐτῷ ἐκείνῳ καὶ εἰκόνα καὶ τὸ βουλεύειν
ἐν τοῖς τεταμιευκόσι, τό τε τὰς ἄλλας ἀρχὰς δέκα ἔτεσι
θᾶσσον παρὰ τὸ νενομισμένον αἰτῆσαι, καὶ τὸ τὰ χρή- 3
ματα ἃ τοῖς στρατιώταις ἀναλώκει, παρὰ τῆς πόλεως,
ὅτι δὴ καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῆς δὴ παρεσκεύασέ
σφας, λαβεῖν, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς στρατιώταις, καὶ
ἐκείνοις καὶ τοῖς τὸν Ἀντώνιον ἐγκαταλιποῦσι, τὸ
μήτ' ἄλλον τινὰ πόλεμον πολεμῆσαι καὶ χώραν εὐθὺς
δοθῆναι ἐψηφίσαντο. πρός τε τὸν Ἀντώνιον πρεσ- 4
βείαν ἔπεμψαν κελεύσουσάν οἱ τά τε στρατόπεδα καὶ

τὴν Γαλατίαν ἀφεῖναι καὶ ἐς τὴν Μακεδονίαν ἀπελ-
θεῖν· καὶ τοῖς συστρατευομένοις αὐτῷ προεῖπον
οἴκαδε ἐντὸς ῥητῆς ἡμέρας ἀναχωρῆσαι, ἢ εἰδέναι
ὅτι ἐν πολεμίων μοίρᾳ γενήσονται. καὶ προσέτι καὶ
τοὺς βουλευτὰς τοὺς ἀρχὰς τῶν ἐθνῶν παρ' αὐτοῦ
λαβόντας καταλύσαντες ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν ἀντιπεμ-
5 φθῆναι ἔγνωσαν. τότε μὲν ταῦτ' ἐκυρώθη· ὕστερον
δὲ οὐ πολλῷ, πρὶν καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ μαθεῖν,
ταραχήν τε εἶναι ἐψηφίσαντο καὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν
βουλευτικὴν ἀπεδύσαντο, τόν τε πόλεμον τὸν πρὸς
αὐτὸν καὶ τοῖς ὑπάτοις καὶ τῷ Καίσαρι, στρατηγοῦ
6 τινα ἀρχὴν δόντες, προσέταξαν, καί σφισι καὶ τὸν
Λέπιδον Λούκιόν τε Μουνάτιον Πλάγκον ἐν μέρει
τῆς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις Γαλατίας ἄρχοντα βοηθῆσαι
ἐκέλευσαν.

30 οὕτω μὲν τῷ Ἀντωνίῳ καὶ ἄλλως πολεμησείοντι
αὐτοὶ τὴν πρόφασιν τῆς ἔχθρας παρέσχον. ἄσμενος
γὰρ τῶν ἐψηφισμένων λαβόμενος αὐτίκα τε τοῖς
πρέσβεσιν ἐξωνείδισεν ὡς οὔτ' ὀρθῶς οὔτ' ἴσως οἱ
2 πρὸς τὸ μειράκιον, τὸν Καίσαρα λέγων, ἐχρήσαντο,
καὶ ἀντιπέμψας ἑτέρους, ὅπως ἐς ἐκείνους τὴν αἰτίαν
τοῦ πολέμου περιστήσῃ, ἀντιπροετείνατό τινα, ἃ
αὐτῷ μὲν εὐπρέπειαν ἔφερεν, ἀδύνατα δ' ἦν καὶ
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν συναι-
3 ρομένων οἱ πραχθῆναι. ἔμελλε μὲν γὰρ οὐδὲν τῶν
προσταχθέντων ποιήσειν, εὖ δὲ ἐπιστάμενος ὅτι οὐδὲ
ἐκεῖνοί τι τῶν προβληθέντων ὑπ' αὐτοῦ πράξουσιν,
ὑπισχνεῖται δῆθεν πάντα τὰ δεδογμένα σφίσι ποιή-
σειν, ὅπως αὐτός τε ἀναφυγὴν ὡς κἂν πράξας αὐτὰ
ἔχῃ, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων, ἀρνησαμένων ἃ ἐπήγγελ-
4 λεν, αἴτια τοῦ πολέμου φθάσῃ γενόμενα. τήν τε
γὰρ Γαλατίαν ἐκλείψειν καὶ τὰ στρατόπεδα ἀφήσειν

ἔλεγεν, ἂν τούτοις τε τὰ αὐτὰ ἅπερ τοῖς τοῦ Καίσαρος ἐψηφίσαντο δῶσι, καὶ τὸν Κάσσιον τόν τε Βροῦτον τὸν Μάρκον ὑπάτους ἕλωνται. καὶ γὰρ τοῦτ᾽ ᾔτησε προσποιούμενος τοὺς ἄνδρας, ἵνα μηδεμίαν αὐτῷ ὀργὴν τῶν πρὸς τὸν Δέκιμον τὸν συνωμότην σφῶν πραττομένων ἔχοιεν.

31 Ἀντώνιος μὲν ταῦτα προΐσχετο, σαφῶς εἰδὼς μηδέτερον αὐτῶν ἐσόμενον· ὁ γὰρ Καῖσαρ οὐκ ἄν ποτε ὑπέμεινεν οὔτε τοὺς σφαγέας τοὺς τοῦ πατρὸς ὑπατεῦσαι, οὔτε τοὺς στρατιώτας τοὺς τοῦ Ἀντωνίου τὰ αὐτὰ τοῖς ἑαυτοῦ λαβόντας προσφιλεστέρους αὐτῷ μᾶλλον γενέσθαι. οὔκουν οὐδὲ ἐκυρώθη τι 2 αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ τε Ἀντωνίῳ τὸν πόλεμον πάλιν ἐπήγγειλαν, καὶ τοῖς συνοῦσίν οἱ προηγόρευσαν αὖθις ἐγκαταλιπεῖν αὐτόν, ἑτέραν τινὰ ἡμέραν τάξαντες. τάς τε χλαμύδας τὰς στρατιωτικὰς πάντες, καὶ οἱ μὴ ἐκστρατεύσοντες, ἠμπίσχοντο, καὶ τοῖς ὑπάτοις τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως ἐπέτρεψαν, ἐκεῖνο δὴ τὸ εἰθισμένον τῷ δόγματι προσγράψαντες, τὸ μηδὲν ἀπ᾽ αὐτῆς ἀποτριβῆναι. ἐπειδή τε πολλῶν χρημάτων ἐς 3 τὸν πόλεμον ἐδέοντο, πάντες μὲν τὸ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν τῆς ὑπαρχούσης σφίσιν οὐσίας ἐπέδωκαν, οἱ δὲ δὴ βουλευταὶ καὶ τέσσαρας ὀβολοὺς καθ᾽ ἑκάστην κεραμῖδα τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκιῶν, ὅσας ἢ αὐτοὶ ἐκέκτηντο ἢ ἄλλων οὔσας ᾤκουν. καὶ χωρὶς ἕτερα 4 οὐκ ὀλίγα οἱ πάνυ πλούσιοι συνετέλεσαν, τά τε ὅπλα καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὴν στρατείαν ἀναγκαῖα συχναὶ μὲν πόλεις συχνοὶ δὲ καὶ ἰδιῶται προῖκα ἐξεποίησαν· τοσαύτη γὰρ ἀχρηματία τὸ δημόσιον τότε ἔσχεν ὥστε μηδὲ τὰς πανηγύρεις τὰς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γενέσθαι ὀφειλούσας ἐπιτελεσθῆναι, ἔξω βραχέων τινῶν ὁσίας ἕνεκα. ταῦτα δὲ ὅσοι μὲν τῷ τε Καίσαρι ἐχα- 32

ρίζοντο καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐμίσουν προθύμως ἔπραττον· οἱ δὲ δὴ πλείους, ἅτε καὶ ταῖς στρατείαις ἅμα καὶ ταῖς ἐσφοραῖς βαρούμενοι, ἐδυσχέραινον, καὶ μάλισθ' ὅτι ἄδηλον μὲν ἦν ὁπότερος αὐτῶν κρατήσει,
2 πρόδηλον δὲ ὅτι τῷ νικήσαντι δουλεύσουσι. συχνοὶ δ' οὖν καὶ τὰ τοῦ Ἀντωνίου βουλόμενοι, οἱ μὲν ἄντικρυς πρὸς αὐτόν, ἄλλοι τε καὶ δήμαρχοι στρατηγοί τέ τινες, ἀπῆλθον, οἱ δὲ καὶ κατὰ χώραν μείναντες, ὧν καὶ ὁ Καλῆνος ἦν, ἔπραττον ὑπὲρ αὐτοῦ πάνθ' ὅσα ἐδύναντο, τὰ μὲν ἐπικρυπτόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἐκ
3 τοῦ φανεροῦ διαδικαιοῦντες. οὔκουν οὐδὲ τὴν ἐσθῆτα εὐθὺς ἠλλάξαντο, ἀλλὰ καὶ ἔπεισαν αὖθις τὴν γερουσίαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἄλλους τε καὶ τὸν Κικέρωνα πέμψαι, πρόφασιν μὲν ὡς καὶ πείσοντα αὐτὸν ὁμολογῆσαι, ἔργῳ δὲ ἵν' ὑπεξαιρεθῇ
4 σφίσι. συννοήσας οὖν τοῦτ' ἐκεῖνος ἐφοβήθη καὶ οὐκ ἐτόλμησεν ἑαυτὸν ἐς τὰ τοῦ Ἀντωνίου ὅπλα ἐκδοῦναι. κἀκ τούτου οὐδ' ἄλλος τις τῶν πρεσβευτῶν ἀπῆρεν.

33 ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο, τέρατα αὖθις οὐ σμικρὰ καὶ τῇ πόλει καὶ αὐτῷ τῷ ὑπάτῳ τῷ Οὐιβίῳ ἐγένετο. ἐν γὰρ τῇ ἐσχάτῃ ἐκκλησίᾳ, μεθ' ἣν ἐς τὸν πόλεμον ἐξώρμησεν, ἄνθρωπός τις τὴν νόσον που τὴν ἱερὰν καλουμένην ἔχων δημηγοροῦντός τι αὐτοῦ
2 κατέπεσε· καὶ ἀνδριὰς αὐτοῦ χαλκοῦς ἐν τῷ τῆς οἰκίας προθύρῳ ἑστὼς ἀνετράπη αὐτόματος τῇ ἡμέρᾳ τῇ τε ὥρᾳ ᾗ ἐξεστράτευσε. τά τε ἱερὰ τὰ προπολέμια οἱ μάντεις οὐκ ἠδυνήθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ αἵματος διαγνῶναι· καί τις ἐν τούτῳ φοίνικα αὐτῷ προσφέρων ἔν τε τῷ αἵματι τῷ προκεχυμένῳ ὤλισθε
3 καὶ πεσὼν τὸν φοίνικα ἐμίανεν. ἐκείνῳ μὲν δὴ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλ' εἰ μὲν ἰδιωτεύοντί οἱ συνενήνεκτο,

ἐς μόνον ἂν αὐτὸν ἔτεινεν, ἐπεὶ δ' ὑπάτευε, καὶ ἐς
πάντας ὁμοίως ἤνεγκεν, ὥσπερ τό τε τῆς Μητρὸς τῶν
θεῶν ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ παλατίῳ ὄν, πρὸς γάρ τοι τὰς τοῦ
ἡλίου ἀνατολὰς πρότερον βλέπον πρὸς δυσμὰς ἀπὸ ταὐ-
τομάτου μετεστράφη, καὶ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ πρὸς τῇ 4
Μουτίνῃ, παρ' ᾗ καὶ τὰ μάλιστα ἐμαχέσαντο, τιμώ-
μενον, αἷμά τε γὰρ πολὺ καὶ μετὰ τοῦτο καὶ γάλα
ἀνῆκε, καὶ προσέτι καὶ τὸ τοὺς ὑπάτους τὴν ἔξοδον
πρὸ τῶν Λατίνων ἀνοχῶν ποιήσασθαι· οὐ γάρ ἔστιν
ὁπότε τούτου γενομένου καλῶς ἀπήλλαξαν. ἀμέλει 5
καὶ τότε οἱ ὕπατοι ἀμφότεροι καὶ ἐκ τοῦ ὁμίλου πάμ-
πολυ πλῆθος, τὸ μὲν ἐν τῷ παρόντι τὸ δὲ καὶ μετὰ
ταῦτα, τῶν τε ἱππέων καὶ τῶν βουλευτῶν πολλοί,
καὶ οἱ μάλιστα ἀνὰ πρώτους ὄντες, ἀπώλοντο. τοῦτο 6
μὲν γὰρ αἱ μάχαι, τοῦτο δὲ καὶ αἱ οἴκοι σφαγαὶ τὸν
Σύλλειον τρόπον αὖθις γενόμεναι πᾶν ὅ,τιπερ ἦν
ἄνθος αὐτῶν, ἔξω τῶν δρώντων σφᾶς, ἔφθειραν.
αἴτιοι δὲ τῶν κακῶν τούτων αὐτοὶ ἑαυτοῖς οἱ 34
βουλευταὶ ἐγένοντο. δέον γὰρ αὐτοὺς ἕνα τινὰ τὸν
τὰ ἀμείνω φρονοῦντα προστήσασθαι καὶ ἐκείνῳ διὰ
παντὸς συναίρεσθαι, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, ὑπο-
λαβόντες δὲ δή τινας καὶ ἐπὶ τοὺς ἑτέρους ἐπαυξή-
σαντες ἔπειτα καὶ ἐκείνους ἀντικαθελεῖν ἐπεχείρη-
σαν, κἀκ τούτου φίλον μὲν οὐδένα ἐχθροὺς δὲ πάντας
ἔσχον. οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον πρός τε τοὺς λυπή- 2
σαντάς τινες καὶ πρὸς τοὺς εὐεργετήσαντας διατίθεν-
ται, ἀλλὰ τῆς μὲν ὀργῆς καὶ ἄκοντες μνημονεύουσι,
τῆς δὲ δὴ χάριτος καὶ ἑκόντες ἐπιλανθάνονται, τὸ μέν
τι ἀπαξιοῦντες εὖ πεπονθέναι δοκεῖν ὑπό τινων, ὡς
καὶ ἀσθενέστεροί σφων δόξοντες εἶναι, τὸ δὲ ἀγανακ-
τοῦντες εἴπερ ἀνατὶ κεκακῶσθαι νομισθήσονται πρός
τινος, ὡς καὶ ἀνανδρίαν ὀφλήσοντες. καὶ ἐκεῖνοι 3

οὖν ἕνα μὲν μηδένα προσδεξάμενοι, ἄλλῳ δὲ καὶ ἄλλῳ
ἐν μέρει προσθέμενοι, καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ αὐτῶν τὰ δὲ καὶ
κατ' αὐτῶν καὶ ψηφισάμενοι καὶ πράξαντες, πολλὰ μὲν
4 δι' αὐτοὺς πολλὰ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔπαθον. ἡ μὲν γὰρ
ὑπόθεσις τοῦ πολέμου μία πᾶσί σφισιν ἦν, τόν τε δῆμον
καταλυθῆναι καὶ δυναστείαν τινὰ γενέσθαι· μαχόμε-
νοι δὲ οἱ μὲν ὅτῳ δουλεύσουσιν, οἱ δὲ ὅστις αὐτῶν δεσ-
πόσει, τὰ μὲν πράγματα ἀμφότεροι ὁμοίως ἔφθειρον,
πρὸς δὲ δὴ τὴν τύχην διάφορον ἑκάτεροι δόξαν ἐκτή-
5 σαντο. οἱ μὲν γὰρ εὖ πράξαντες καὶ εὔβουλοι καὶ
φιλοπόλιδες ἐνομίσθησαν, οἱ δὲ δὴ πταίσαντες καὶ
πολέμιοι τῆς πατρίδος καὶ ἀλιτήριοι ὠνομάσθησαν.
ἐς τοῦτο μὲν δὴ τότε τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα
προήχθη, λέξω δὲ καὶ καθ' ἕκαστον τῶν γενομένων·
35 καὶ γὰρ καὶ παίδευσις ἐν τούτῳ τὰ μάλιστα εἶναί
μοι δοκεῖ, ὅταν τις τὰ ἔργα τοῖς λογισμοῖς ὑπολέγων
τήν τε ἐκείνων φύσιν ἐκ τούτων ἐλέγχῃ καὶ τούτους
ἐκ τῆς ἐκείνων ὁμολογίας τεκμηριοῖ.
2 ἐπολιόρκει μὲν ὁ Ἀντώνιος τὸν Δέκιμον ἐν τῇ
Μουτίνῃ ὄντα, ὡς μὲν τἀκριβὲς εἰπεῖν, ὅτι οὐ παρῆ-
κεν αὐτῷ τὴν Γαλατίαν, ὡς δ' αὐτὸς ἐπλάττετο, ὅτι
τῶν τοῦ Καίσαρος σφαγέων ἐγεγόνει. ἐπειδὴ γὰρ
οὔτε κόσμον οἱ ἡ ἀληθὴς τοῦ πολέμου αἰτία ἔφερε,
καὶ ἅμα καὶ τὰ τοῦ δήμου πρὸς τὸν Καίσαρα ἐπὶ τῇ
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τιμωρίᾳ ἀποβλέποντα ἑώρα, τοῦτο
3 τὸ πρόσχημα τοῦ πολέμου προεβάλετο. ὅτι γὰρ ἐσκή-
πτετο αὐτὸ ἵνα τὴν Γαλατίαν κατάσχῃ, καὶ αὐτὸς
ἐδήλωσε τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Μάρκον
ὑπάτους ἀποδειχθῆναι αἰτήσας· πρὸς γάρ τοι τὰ ἑαυ-
τοῦ συμφέροντα ἑκάτερον ἐκ τοῦ ἐναντιωτάτου προσ-
4 εποιεῖτο. Καῖσαρ δὲ ἐστράτευτο μὲν ἐπ' αὐτὸν πρὶν
καὶ ψηφισθῆναί οἱ τὸν πόλεμον, οὐ μὴν καὶ ἐπεποιήκει

λόγου ἄξιον οὐδέν. μαθὼν δὲ δὴ καὶ τὰ δεδογμένα
τὰς μὲν τιμὰς ἀπεδέχετο καὶ ἔχαιρεν, ἄλλως τε καὶ
ὅτι θύοντι αὐτῷ, ὅτε τὸν κόσμον καὶ τὴν ἐξουσίαν
τοῦ στρατηγοῦ ἔλαβε, διττὰ τὰ ἥπατα ἐν πᾶσι τοῖς
ἱερείοις δώδεκα οὖσιν εὑρέθη· τῷ δὲ δὴ καὶ πρὸς 5
τὸν Ἀντώνιον καὶ πρέσβεις καὶ λόγους πεμφθῆναι,
ἀλλὰ μὴ οὐκ ἀκήρυκτον εὐθὺς αὐτῷ τὸν πόλεμον
ἐπαγγελθῆναι, ἤσχαλλε, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ τοὺς 6
ὑπάτους ἐκείνῳ τε ἰδίᾳ τι περὶ τῆς ὁμονοίας ἐπεσταλ-
κότας, καὶ γράμματα παρ' αὐτοῦ πρός τινας τῶν
βουλευτῶν πεμφθέντα καὶ ἁλόντα τούτοις τε ἀπο-
δόντας καὶ ἑαυτὸν ἀποκρυψαμένους, τόν τε πόλεμον
μήτε σπουδῇ μήτε παραχρῆμα τῇ τοῦ χειμῶνος προ-
φάσει ποιουμένους ᾔσθετο. οὐ μέντοι ἔχων ὅπως 7
ἐκφήνειεν αὐτά, οὔτε γὰρ ἀλλοτριῶσαί σφας ἤθελεν
οὔτ' αὖ πεῖσαί τι ἢ καὶ βιάσασθαι ἐδύνατο, ἡσυχίαν
καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Κορνηλίου ἀγορᾷ χειμάζων ἦγε,
μέχρις οὗ περὶ τῷ Δεκίμῳ ἐφοβήθη. ἐκεῖνος γὰρ 36
πρότερον μὲν ἰσχυρῶς τὸν Ἀντώνιον ἠμύνετο, καί
ποτε ὑποτοπήσας τινὰς ἐς τὴν πόλιν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ
διαφθορᾷ τῶν στρατιωτῶν ἐσπεπέμφθαι συνεκάλεσε
μὲν πάντας τοὺς παρόντας, καὶ βραχέα ἄττα ὑπειπὼν
ἐκήρυξε, δείξας τι χωρίον, τοὺς μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις
ἐπὶ τάδε τοὺς δὲ ἰδιώτας ἐπὶ θάτερα αὐτοῦ ἀπελ-
θεῖν, καὶ οὕτως ἀπορήσαντας τοὺς τοῦ Ἀντωνίου
ὅπῃ τράπωνται καὶ μονωθέντας κατεφώρασε καὶ
συνέλαβεν· ἔπειτα παντελῶς ἀπετειχίσθη. δείσας 2
οὖν ὁ Καῖσαρ μὴ βίᾳ ἁλῷ ἢ καὶ ἀπορίᾳ τῶν ἐπιτη-
δείων ὁμολογήσῃ, ἠνάγκασε τὸν Ἵρτιον συνεπιστρα-
τεῦσαι· ὁ γὰρ Οὐίβιος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔτι τούς τε κατα-
λόγους ἐποιεῖτο καὶ τοὺς νόμους τῶν Ἀντωνίων
κατέλυεν. ὁρμήσαντες οὖν Βονωνίαν μὲν ἐκλειφθεῖ- 3

σαν ὑπὸ τῶν φρουρῶν ἀμαχὶ παρέλαβον, καὶ τοὺς ἱππέας τοὺς μετὰ τοῦτο ἀπαντήσαντάς σφισιν ἐτρέψαντο, ὑπὸ δὲ τοῦ πρὸς τῇ Μουτίνῃ ποταμοῦ τῆς τε ἐπ' αὐτῷ φυλακῆς οὐχ οἷοί τε ἐγένοντο περαιτέρω
4 προχωρῆσαι. βουλόμενοι οὖν καὶ ὣς τήν γε παρουσίαν σφῶν τῷ Δεκίμῳ, μὴ καὶ φθάσῃ τι συμβάς, δηλῶσαι, τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων ἐφρυκτώρουν, ἐπεὶ δὲ οὐ συνίει, ἐς ἐλασμὸν μολύβδου λεπτὸν ἐγγράψαντές τινα ἐπείλιξαν αὐτὸν ὥσπερ τι χαρτίον, καὶ κολυμβητῇ νυκτὸς ὑφύδρῳ
5 διενεγκεῖν ἔδωκαν. καὶ οὕτως ὁ Δέκιμος τήν τε παρουσίαν ἅμα αὐτῶν καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἐπικουρίας μαθὼν ἀντεπέστειλέ σφισι τὸν αὐτὸν τρόπον, κἀκ τούτου συνεχῶς ἤδη πάντα ἀλλήλοις διεδήλουν.

37 ὁ οὖν Ἀντώνιος ἰδὼν ὅτι ὁ Δέκιμος οὐκ ἐνδωσείει, ἐκείνῳ μὲν Λούκιον τὸν ἀδελφὸν παρακατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἐπί τε τὸν Καίσαρα καὶ ἐπὶ τὸν Ἵρτιον ἐχώρησε. καὶ αὐτῶν ἀντιστρατοπεδευομένων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἱππομαχίαι τινὲς βραχεῖαι καὶ
2 ἰσοπαλεῖς ἐγίγνοντο, μέχρις οὗ οἱ Κελτικοὶ ἱππεῖς, οὓς μετὰ τῶν ἐλεφάντων ὁ Καῖσαρ προσεπεποίητο, πρός τε τὸν Ἀντώνιον αὖθις ἀπέκλιναν, κἀκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελθόντες προεξώρμησαν μὲν ὡς καὶ καθ' ἑαυτοὺς τοῖς ἀντιπροσελάσουσι προσμίξοντες, ὑπέστρεψαν δὲ δι' ὀλίγου, καὶ παρὰ δόξαν μὴ προσδεχομένοις τοῖς ἐφεπομένοις
3 σφίσι προσπεσόντες συχνοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. καὶ μετὰ ταῦτα προνομεύοντές τινες ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς χεῖρας ἦλθον, κἀκ τούτου καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιβοηθησάντων ἑκατέροις μάχη τέ σφων ὀξεῖα ἐγένετο καὶ ἐκράτησεν ὁ Ἀντώνιος. τούτοις τε οὖν ἐπαιρόμενος, καὶ τὸν Οὐίβιον πλησιάζοντα αἰσθόμενος, προσέβαλε

πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀντικαθεστηκότων, εἴ πως προεξε-
λὼν αὐτὸ ῥᾷον τοῦ λοιποῦ πολεμήσειε. καὶ ἐπειδὴ 4
τά τε ἄλλα πρός τε τὰς συμφορὰς καὶ πρὸς τὴν ἐλπί-
δα τὴν παρὰ τοῦ Οὐιβίου διὰ φυλακῆς ἐποιοῦντο
καὶ οὐκ ἀντεπεξῆγον, κατέλιπε καὶ ἐκεῖ μέρος τι τοῦ
στρατοῦ, προσμιγνύναι τέ σφισι κελεύσας, ὅπως καὶ
αὐτὸς ὅτι μάλιστα παρεῖναι δοκοίη, καὶ ἐπιφυλάττειν
ἅμα μή τινες κατὰ νώτου οἱ προσπέσωσι. διατάξας 5
τε ταῦτα ἀπῆρε νυκτὸς λαθὼν ἐπὶ τὸν Οὐίβιον ἀπὸ
Βονωνίας προσιόντα, καὶ αὐτόν τε ἐνεδρεύσας κατέ-
τρωσε καὶ τοὺς πλείους τῶν στρατιωτῶν ἀπέκτεινε,
τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς τὰ ταφρεύματα κατέκλεισε. κἂν
ἐξεῖλεν αὐτούς, εἰ καὶ ἐφ' ὁποσονοῦν προσηδρεύκει
σφίσι. νῦν δ' ἐπειδὴ τῇ πρώτῃ προσβολῇ οὐδὲν 6
ἐπέρανεν, ἐφοβήθη μὴ καὶ χρονίσῃ καί τι ἐν τούτῳ
πρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ πρὸς τῶν ἄλλων πλεονεκτη-
θῇ, καὶ ἐπ' ἐκείνους αὖθις ἐτράπετο. καὶ αὐτῷ ὁ 7
Ἵρτιος ἔκ τε τῆς πορείας ἑκατέρας καὶ ἐκ τῆς μάχης
πεπονηκότι, καὶ προσέτι καὶ ἐν ἀνελπίστῳ ὄντι μή
ποτ' ἂν πολέμιόν τινα νενικηκότι οἱ προσμίξαι, ἀπαν-
τήσας πολὺ ἐκράτησεν· ὡς γὰρ ἔγνωσαν τὸ γιγνό-
μενον, Καῖσαρ μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ στρατοπέδου φυλακῇ
κατέμεινεν, ἐκεῖνος δὲ ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ὥρμησεν.
ἡττηθέντος δὲ αὐτοῦ αὐτοκράτορες οὐ μόνον ὁ Ἵρτιος 38
ἀλλὰ καὶ ὁ Οὐίβιος, καίπερ κακῶς ἀπαλλάξας, ὅ τε
Καῖσαρ, καίτοι μηδὲ μαχεσάμενος, καὶ ὑπὸ τῶν στρα-
τιωτῶν καὶ ὑπὸ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. τοῖς τε 2
συναγωνισαμένοις σφίσι καὶ τελευτήσασι ταφή τε
δημοσία καὶ τὸ τοῖς παισὶ τοῖς τε πατράσιν αὐτῶν
πάντα τὰ γέρα, ὅσα ἂν αὐτοὶ ἐκεῖνοι ζήσαντες ἔλαβον,
ἀποδοθῆναι ἐψηφίσθη.

ὡς οὖν ταῦτ' ἐγένετο, καὶ Πόντιος Ἀκύλας, ἐκ 3

τε τῶν σφαγέων ὢν καὶ τῷ Δεκίμῳ ὑποστρατηγῶν,
Τίτον Μουνάτιον Πλάγκον ἀντιπολεμοῦντα αὐτῷ μά-
χαις ἐνίκησεν, ὅ τε Δέκιμος βουλευτοῦ τινος αὐτομολή-
σαντος πρὸς τὸν Ἀντώνιον οὐχ ὅσον οὐκ ὀργὴν αὐτῷ
4 ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη τά τε ἄλλα ὅσα ἐν τῇ Μουτίνῃ
ὑπελέλειπτο πάντα ἀπέπεμψε, κἀκ τούτου οἵ τε στρα-
τιῶται οἱ Ἀντωνίου ἠλλοιοῦντο καὶ τῶν δήμων τινὲς
τῶν ὁμοφρονούντων οἱ πρότερον ἐστασίαζον, ὁ μὲν
5 Καῖσαρ ὅ τε Ἵρτιος ἐπήροντό τε ἐπὶ τούτοις, καὶ πρὸς
τὸ ἔρυμα τὸ τοῦ Ἀντωνίου προσιόντες προεκαλοῦντο
αὐτὸν ἐς χεῖρας, ἐκεῖνος δὲ τέως μὲν κατεπέπληκτο
καὶ ἡσύχαζεν, ἔπειτα ἐπειδὴ δύναμίς τις αὐτῷ παρὰ
6 τοῦ Λεπίδου πεμφθεῖσα ἦλθεν, ἀνεθάρσησεν. αὐτὸς
μὲν γὰρ ὁ Λέπιδος οὐκ ἀπεσάφησεν ὁποτέροις τὸ
στράτευμα πέμψειε· τόν τε γὰρ Ἀντώνιον συγγενῆ
ὄντα ἠγάπα, καὶ ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπ' αὐτὸν ἐκέκλητο,
καὶ διά τε ταῦτα, καὶ ἅμα καὶ ἀναχώρησιν ἑαυτῷ
πρὸς ἀμφοτέρους σφᾶς προπαρασκευάζων, οὐδὲν σα-
7 φὲς Μάρκῳ Σιλανῷ τῷ στρατιάρχῳ ἐνετείλατο· ἐκεῖ-
νος δὲ ἀκριβῶς που τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰδὼς πρὸς τὸν
Ἀντώνιον αὐτοκέλευστος ἀφίκετο. τούτου οὖν ἐπι-
κουρήσαντος αὐτῷ θαρσήσας ἐπεκδρομὴν αἰφνιδίαν
ἐποιήσατο, καὶ φόνου παρ' ἀμφοτέρων πολλοῦ γενο-
μένου τραπεὶς ἔφυγε.

39 μέχρι μὲν οὖν τούτων ὁ Καῖσαρ καὶ πρὸς τοῦ
δήμου καὶ πρὸς τῆς βουλῆς ηὔξετο, κἀκ τούτου τά
τε ἄλλα τιμηθήσεσθαι καὶ ὕπατος εὐθὺς ἀποδειχθή-
σεσθαι προσεδόκα· συνέβη γὰρ τόν τε Ἵρτιον ἐν τῇ
τοῦ Ἀντωνιείου στρατοπέδου καταλήψει καὶ τὸν Οὐί-
βιον ἐκ τῶν τραυμάτων μὴ πολλῷ ὕστερον φθαρῆναι,
ὅθεν αἰτίαν τοῦ θανάτου αὐτῶν πρὸς τὴν τῆς ἀρχῆς
2 διαδοχὴν ἔσχεν. ἡ δὲ γερουσία πρότερον μέν, ἕως

ἔτι ἄδηλον ἦν ὁπότερός σφων κρατήσει, πάνθ' ὅσα
ἐν τῷ πρὶν δυναστείας τισὶν ἔξω τῶν πατρίων δο-
θέντα παρεσκευάκει προκατέλυσαν, ἐπ' ἀμφοτέροις
μέν που ταῦτα ψηφισάμενοι ὡς καὶ προκαταληψό-
μενοι δι' αὐτῶν τὸν νικήσοντα, τὴν δὲ αἰτίαν ἐς
τὸν ἕτερον τὸν ἡττηθησόμενον μέλλοντες ἀναφέρειν.
τοῦτο μὲν γὰρ ἀπεῖπον μηδένα ἐπὶ πλείω χρόνον 3
ἐνιαυτοῦ ἄρχειν, τοῦτο δὲ ἀπηγόρευσαν μήτε τινὰ
σίτου ἐπιμελητὴν μήτε τροφῶν ἐπιστάτην ἕνα αἱρεῖ-
σθαι. ἐπειδὴ δὲ τὰ πραχθέντα ἔμαθον, τῇ μὲν τοῦ
Ἀντωνίου ἥττῃ ἔχαιρον, καὶ τάς τε στολὰς μετενέ-
δυσαν καὶ ἱερομηνίας ἐπὶ ἑξήκοντα ἡμέρας ἤγαγον,
τούς τε συνεξετασθέντας αὐτῷ πάντας ἔν τε πολε-
μίων μοίρᾳ ἐνόμισαν καὶ τὰς οὐσίας, ὥσπερ που καὶ
τὴν αὐτοῦ ἐκείνου, ἀφείλοντο· τὸν δὲ δὴ Καίσαρα 40
οὐχ ὅτι μεγάλου τινὸς ἔτ' ἠξίωσαν, ἀλλὰ καὶ κατα-
λύειν ἐπεχείρησαν, πάνθ' ὅσα ἐκεῖνος ἤλπιζε λήψε-
σθαι τῷ Δεκίμῳ δόντες. οὐ γὰρ ὅτι βουθυσίας, ἀλλὰ
καὶ ἐπινίκια αὐτῷ ἐψηφίσαντο, τά τε λοιπὰ τοῦ
πολέμου καὶ τὰ στρατόπεδα, ἄλλα τε καὶ τὰ τοῦ
Οὐιβίου, προσέταξαν· τοῖς τε στρατιώταις τοῖς συμ- 2
πολιορκηθεῖσίν οἱ καὶ ἐπαίνους καὶ τἆλλα ὅσα τοῖς
τοῦ Καίσαρος πρότερον προεπήγγελτο, καίπερ μηδὲν
ἐς τὴν νίκην συμβαλομένοις ἀλλ' ἀπὸ τῶν τειχῶν
αὐτὴν ἰδοῦσι, δοθῆναι ἔγνωσαν. καὶ τὸν Ἀκύλαν
ἀποθανόντα ἐν τῇ μάχῃ εἰκόνι ἐτίμησαν· τά τε χρή-
ματα ἃ ἐς τὴν παρασκευὴν τῶν τοῦ Δεκίμου στρα-
τιωτῶν οἴκοθεν ἀναλώκει, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ
ἀπέδωκαν. τό τε σύμπαν ὡς εἰπεῖν, ὅσα τῷ Καίσαρι 3
ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ἐγεγόνει, ταῦτα ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον
ἄλλοις ἐψηφίσθη. καὶ ὅπως γε ἂν μηδ' ἂν τὰ μά-
λιστα βουληθῇ τι κακὸν δρᾶσαι καὶ δυνηθῇ, πάντας

αὐτῷ τοὺς ἐχθροὺς ἐπήσκησαν· τῷ τε γὰρ Ποππηίῳ τῷ
Σέξτῳ τὸ ναυτικὸν καὶ τῷ Βρούτῳ τῷ Μάρκῳ τὴν Μα-
κεδονίαν τῷ τε Κασσίῳ τήν τε Συρίαν καὶ τὸν πόλεμον
4 τὸν πρὸς τὸν Δολοβέλλαν ἐνεχείρισαν. πάντως δ'
ἂν καὶ τὰς δυνάμεις ἃς εἶχε προσπαρείχοντο, εἰ μή-
περ ἐφοβήθησαν φανερῶς αὐτὸ ψηφίσασθαι διὰ τὸ
εὔνους οἱ τοὺς στρατιώτας ἐπίστασθαι ὄντας. στα-
σιάσαι δ' οὖν σφας καὶ ὣς καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ
5 πρὸς ἐκεῖνον ἐπεχείρησαν. οὔτε γὰρ ἐπαινέσαι τε
καὶ τιμῆσαι πάντας αὐτοὺς ἠθέλησαν, μὴ καὶ τὸ
φρόνημα αὐτῶν ἐπὶ μεῖζον ἄρωσιν, οὔτ' ἀτιμάσαι καὶ
παριδεῖν πάντας, μὴ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἀλλοτριώ-
σωσι καὶ κατὰ τοῦτο καὶ συμφρονεῖν ἀναγκάσωσι.
6 διὰ μέσου οὖν ἐποίησαν, καὶ τοὺς μὲν ἐπαινέσαντες
αὐτῶν τοὺς δ' οὔ, καὶ τοῖς μὲν στέφανον ἐλάας ἐν
ταῖς πανηγύρεσι φορεῖν δόντες τοῖς δ' οὔ, καὶ προσ-
έτι καὶ χρήματα τοῖς μὲν δισχιλίας καὶ πεντακοσίας
δραχμὰς τοῖς δὲ οὐδὲ χαλκοῦν ψηφισάμενοι, συγκρού-
σειν τε αὐτοὺς ἀλλήλοις κἀκ τούτου καὶ ἀσθενώσειν
41 ἤλπισαν. καὶ τούς γε δὴ ἀγγελοῦντάς σφισι ταῦτα
οὐ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους ἔπεμψαν.
περιοργὴς οὖν καὶ ἐπὶ τούτοις γενόμενος ἐπέτρεψε
μὲν τῷ λόγῳ τοῖς πρεσβευταῖς ἄνευ ἑαυτοῦ τῷ στρα-
τεύματι συμμῖξαι, προπαραγγείλας μήτ' ἀπόκρισίν
τινα αὐτοῖς δοθῆναι καὶ ἑαυτὸν παραχρῆμα μετα-
πεμφθῆναι· ἐλθὼν δὲ ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ συνα-
κούσας σφίσι τὰ ἐπεσταλμένα, πολὺ μᾶλλον αὐτοὺς
2 ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ᾠκειώσατο. οἵ τε γὰρ προτετιμη-
μένοι οὐ τοσοῦτον τῇ πλεονεξίᾳ ἔχαιρον ὅσον ὑπώπ-
τευον τὸ γιγνόμενον, τοῦ Καίσαρός σφας ὅτι μάλιστα
ἐνάγοντος· καὶ οἱ ἠτιμασμένοι ἐκείνοις μὲν οὐδὲν
ὠργίζοντο, προσδιαβάλλοντες δὲ τὴν διάνοιαν τῶν

ἐψηφισμένων τήν τε ἀτιμίαν σφῶν ἐπὶ πάντας ἦγον
καὶ τὴν ὀργὴν αὐτοῖς ἐκοινοῦντο. μαθόντες οὖν 3
ταῦθ' οἱ ἐν τῇ πόλει, καὶ φοβηθέντες, ὕπατον μὲν
οὐδ' ὣς αὐτὸν ἀπέδειξαν, οὗπερ που τὰ μάλιστα
ἐγλίχετο, ταῖς δὲ δὴ τιμαῖς ταῖς ὑπατικαῖς ἐκόσμη-
σαν, ὥστε καὶ γνώμην ἐν τοῖς ὑπατευκόσιν ἤδη
τίθεσθαι. ἐπειδή τε ἐν οὐδενὶ λόγῳ τοῦτ' ἔσχε,
στρατηγόν τε αὐτὸν ἐν τοῖς πρῶτον καὶ μετὰ τοῦτο
καὶ ὕπατον αἱρεθῆναι ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ μὲν οὕτω 4
τὸν Καίσαρα, ὥσπερ ὡς ἀληθῶς μειράκιόν τέ τι καὶ
παῖδα, ἅπερ που διεθρύλουν, ὄντα, σοφῶς μετακε-
χειρίσθαι ἔδοξαν· ἐκεῖνος δὲ ἐπί τε τοῖς ἄλλοις καὶ
ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ὅτι παῖς ἤκουε, δεινῶς ἀγανακτῶν
οὐκέτ' ἐς ἀναβολὰς ἐποιήσατο, ἀλλ' ἐπί τε τὰ ὅπλα
καὶ ἐπὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἐτράπετο. καὶ πρός τε τὸν 5
Ἀντώνιον κρύφα διεκηρυκεύσατο, καὶ τοὺς διαφυ-
γόντας ἐκ τῆς μάχης, οὓς αὐτός τ' ἐνενικήκει καὶ ἡ
βουλὴ πολεμίους ἐψήφιστο, συνήθροιζε, καὶ κατηγο-
ρίας παρ' αὐτοῖς καὶ κατὰ τῆς γερουσίας καὶ κατὰ
τοῦ δήμου πολλὰς ἐποιεῖτο.

ἀκούοντες δὲ ταῦτα οἱ ἐν τῷ ἄστει τέως μὲν ἐν 42
ὀλιγωρίᾳ αὐτὸν ἦγον, ἐπεὶ δὲ τόν τε Ἀντώνιον καὶ
τὸν Λέπιδον συμπεφρονηκότας ᾔσθοντο, θεραπεύειν
τε αὖθις ἤρξαντο, ἀγνοοῦντες τοὺς λόγους οὓς πρὸς
τὸν Ἀντώνιον ἐπεποίητο, καὶ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς
ἐκείνους προσέταξαν. ὁ οὖν Καῖσαρ καὶ τοῦτον μέν, 2
εἴ πως ὕπατος δι' αὐτὸν ἀποδειχθείη, ὑπεδέξατο·
πάνυ γάρ τι ἔπρασσε διά τε ἄλλων καὶ διὰ τοῦ Κι-
κέρωνος ὅπως χειροτονηθείη, οὕτως ὥστε καὶ συνύ-
πατον αὐτὸν ὑποσχέσθαι οἱ ποιήσειν. ἐπεὶ δὲ οὐδ' 3
οὕτως ᾑρέθη, ἡτοιμάζετο μὲν ὡς καὶ πολεμήσων κα-
θάπερ ἐδέδοκτο, παρασκευάσας δὲ ἐν τούτῳ τοὺς

στρατιώτας αὐτοῦ, ἐφ' ἑαυτῶν δῆθεν, ὀμόσαι αἰφνι-
δίως πρὸς μηδὲν τῶν στρατοπέδων τῶν τοῦ Καίσαρος
γενομένων πολεμήσειν, ὅπερ που πρὸς τὸν Λέπιδον
4 καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔφερον· τὸ γὰρ πλεῖστον
τῶν συστρατευομένων σφίσιν ἐξ ἐκείνων ἦν· ἀνέσχε,
καὶ πρέσβεις ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὴν βουλὴν ἐξ αὐτῶν
43 τῶν στρατιωτῶν τετρακοσίους ἔπεμψε. τοῦτο μὲν
δὴ πρόσχημα τῆς πρεσβείας αὐτοῖς ἦν, τὸ δ' ὅλον
τά τε χρήματα τὰ ἐψηφισμένα σφίσιν ἀπήτουν καὶ
2 ὕπατον τὸν Καίσαρα ἀποδειχθῆναι ἐκέλευον. ἀνα-
βαλλομένων οὖν αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν ὡς καὶ σκέ-
ψεως δεομένην, ἄδειάν τινι τῶν τὰ τοῦ Ἀντωνίου
πραξάντων ἐκ τῆς τοῦ Καίσαρος, ὥσπερ εἰκὸς ἦν,
ἐντολῆς ᾔτησαν, οὐχ ὅτι καὶ ἐβούλοντο αὐτῆς τυχεῖν,
ἀλλ' ἵνα ἀποπειραθῶσί τε αὐτῶν εἰ ταύτην γε δώ-
σουσί σφισι, καὶ ἀφορμὴν ὀργῆς λάβωσι τὸ καὶ δι'
3 ἐκείνην δοκεῖν χαλεπαίνειν. ἀποτυχόντες γοῦν αὐ-
τῆς, ἀντεῖπε μὲν γὰρ οὐδείς, πολλῶν δὲ τὸ αὐτὸ
τοῦτο ὑπὲρ ἑτέρων ἅμα ἀξιωσάντων, καὶ τὸ κατ'
ἐκείνους ὡς πολὺ ἐγίγνετο, εὐπρεπῶς πως διε-
4 κρούσθη, οἵ τε ἄλλοι φανερῶς ὠργίζοντο, καὶ εἷς τις
αὐτῶν ἐξῆλθέ τε ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τὸ ξίφος
λαβών, ἄοπλοι γὰρ ἐσεληλύθεσαν, ἥψατό τε αὐτοῦ
καὶ εἶπεν ὅτι, ἂν ὑμεῖς τὴν ὑπατείαν μὴ δῶτε τῷ
Καίσαρι, τοῦτο δώσει. καὶ αὐτῷ ὁ Κικέρων ὑπολα-
βὼν "ἂν οὕτως" ἔφη "παρακαλῆτε, λήψεται αὐτήν."
5 ἐκείνῳ μὲν καὶ τοῦτο τὸν ὄλεθρον παρεσκεύασεν·
ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ στρατιώτου πραχθὲν
οὐκ ἐμέμψατο, ὅτι δὲ τά τε ὅπλα ἐς τὸ συνέδριον
ἐσιόντες ἀποθέσθαι ἠναγκάσθησαν, καί τις αὐτῶν
ἐπύθετο πότερον παρὰ τῶν στρατοπέδων ἢ παρὰ τοῦ
6 Καίσαρος ἐπέμφθησαν, ἔγκλημα ἐποιεῖτο, καὶ τόν τε

Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον, καὶ γὰρ ἐκεῖνον κατὰ
τὴν φιλίαν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν Ἀντώνιον προσετέ-
θειτο, σπουδῇ μετεπέμψατο, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώ-
μην, ἐκβιασθεὶς δῆθεν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, μετὰ
πάντων αὐτῶν ὥρμησε. καὶ τῶν τε ἱππέων τινὰ 44
καὶ ἄλλους ὑποτοπήσαντες ἐπὶ κατασκοπῇ σφῶν πα-
ρεῖναι ἔσφαξαν, καὶ τὰ χωρία τῶν ἀντιγνωμονούν-
των σφίσιν ἐλυμαίνοντο, ἐπί τε τῇ προφάσει ταύτῃ
καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκακούργουν. πυθόμενοι οὖν οἱ 2
βουλευταὶ τὴν ἔφοδον αὐτῶν, τά τε χρήματα αὐτοῖς
πρὶν πλησιάσαι σφᾶς ἔπεμψαν, εἴ πως λαβόντες αὐτὰ
ἀναχωρήσειαν, καὶ ἐπειδὴ καὶ ὣς ἠπείγοντο, ὕπατον
τὸν Καίσαρα ἀπέδειξαν. οὐδὲν μέντοι οὐδὲ ἐκ τούτου 3
ἀπώναντο· ὧν γὰρ οὐχ ἑκόντες ἀλλ' ἀναγκασθέντες
ἔπραξαν, οὐδεμίαν σφίσι χάριν οἱ στρατιῶται ἔσχον,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεῖον, ἅτε καὶ ἐκπεφοβηκότες αὐτούς,
ἐθρασύνοντο. μαθοῦσα οὖν ταῦθ' ἡ γερουσία μετε- 4
βάλετο, καὶ ἐκείνοις τε ἀπηγόρευσε μὴ πελάσαι τῇ
πόλει, ἀλλ' ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίους στα-
δίους ἀπ' αὐτῆς ἀποσχεῖν, καὶ αὐτοὶ τήν τε ἐσθῆτα
αὖθις ἠλλάξαντο καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὴν φυλακὴν
τῆς πόλεως ἐνεχείρισαν, ὥσπερ εἴθιστο. καὶ τά τε 5
ἄλλα ἐν φρουρᾷ ἐποιήσαντο, καὶ τὸ Ἰανίκουλον μετά
τε τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν καὶ μεθ' ἑτέρων ἐκ τῆς
Ἀφρικῆς ἐπελθόντων προκατέλαβον.

ἕως μὲν δὴ ἐν ὁδῷ ἔθ' ὁ Καῖσαρ ἦν, ταῦτά τε 45
οὕτως ἐγίγνετο, καὶ ὁμοθυμαδὸν αὐτῶν πάντες οἱ ἐν
τῇ Ῥώμῃ τότε ὄντες ἀντελαμβάνοντο, ὥσπερ που φι-
λοῦσιν οἱ πολλοί, πρὶν ἔς τε τὴν ὄψιν καὶ ἐς τὴν
πεῖραν τῶν δεινῶν ἀφικέσθαι, θρασύνεσθαι. ἐπεὶ 2
δὲ ἐν τῷ προαστείῳ ἐγένετο, ἐφοβήθησαν, καὶ πρῶ-
τον μὲν τῶν βουλευτῶν τινες, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ

δήμου συχνοὶ πρὸς αὐτὸν μετέστησαν. κἀκ τούτου
καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔκ τε τοῦ Ἰανικούλου κατέβησαν
καὶ τούς τε στρατιώτας καὶ ἑαυτοὺς αὐτῷ παρέδω-
3 καν. τήν τε οὖν πόλιν οὕτως ὁ Καῖσαρ ἀμαχὶ κατέ-
σχε, καὶ ὕπατος καὶ πρὸς τοῦ δήμου ἀπεδείχθη, δύο
τινῶν ἀντὶ ὑπάτων πρὸς τὰς ἀρχαιρεσίας αἱρεθέν-
των, ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν μεσοβασιλέα δι' ὀλίγου
οὕτως ἐπ' αὐτὰς κατὰ τὰ πάτρια γενέσθαι, πολλῶν
ἀνδρῶν τῶν τὰς εὐπατρίδας ἀρχὰς ἐχόντων ἀποδη-
4 μούντων. τοῦτο γὰρ τῶν δύο ἀνδρῶν διὰ τοῦ στρα-
τηγοῦ τοῦ ἀστυνόμου ψηφισθῆναι μᾶλλον ἢ τὸ τοὺς
ὑπάτους δι' αὐτοῦ χειροτονηθῆναι ὑπέμειναν, ὅτι
μηδὲν πλέον τῶν ἀρχαιρεσιῶν ποιήσειν ἔμελλον, καὶ
κατὰ τοῦτο μηδ' ἀρχήν τινα ἰσχυροτέραν αὐτῶν
5 ἐσχηκέναι δόξειν. καὶ ἐγίγνετο μέν που ταῦθ' ὑπὸ
τῶν ὅπλων· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ, ἵνα δὴ μὴ βεβιάσθαι
τι αὐτοὺς δόξῃ, οὐκ ἀπήντησεν ἐς τὴν ἐκκλησίαν,
ὥσπερ τινῶν τὴν παρουσίαν ἀλλ' οὐ τὴν δύναμιν
αὐτοῦ φοβουμένων.

46 οὕτω μὲν οὖν ὕπατος ᾑρέθη, καὶ αὐτῷ καὶ συν-
άρχων, εἴγε τοῦτο δεῖ, ἀλλὰ μὴ ὕπαρχον αὐτὸν
2 εἰπεῖν, ὁ Πέδιος ὁ Κύιντος ἐδόθη. καὶ ἐπί τε τούτῳ
μέγιστον ἐφρόνει, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡλικίᾳ, ὃ μηπώ-
ποτέ τινι ἐγεγόνει, ὑπατεύσειν ἔμελλε, καὶ ὅτι τῇ
πρώτῃ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον ἐσελ-
θὼν γῦπας ἓξ καὶ μετὰ ταῦτα δημηγορῶν τι πρὸς
3 τοὺς στρατιώτας ἄλλους δώδεκα εἶδε· πρός τε γὰρ
τὸν Ῥωμύλον καὶ πρὸς τὸ οἰώνισμα τὸ ἐκείνῳ γενό-
μενον ἀναφέρων καὶ τὴν μοναρχίαν αὐτοῦ λήψεσθαι
προσεδόκησεν. οὐ μέντοι ὡς καὶ δεύτερον ὑπατεύων,
ὅτι ταῖς τιμαῖς ταῖς ὑπατικαῖς ἐκεκόσμητο, ἐσεμνύ-
νατο. καὶ τοῦτο καὶ ἔπειτα ἐπὶ πάντων τῶν ὁμοίων

μέχρις ἡμῶν ἐτηρήθη· Σεουῆρος γὰρ αὐτοκράτωρ 4
πρῶτος Πλαυτιανὸν ὑπατικαῖς τιμαῖς τιμήσας, καὶ
μετὰ τοῦτο ἔς τε τὸ βουλευτικὸν ἐσαγαγὼν καὶ ὕπα-
τον ἀποδείξας, ὡς καὶ δεύτερον ὑπατεύσαντα ἀνεκή-
ρυξε, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνου καὶ ἐφ᾽ ἑτέρων τὸ αὐτὸ ἐγέ-
νετο. ὁ δ᾽ οὖν Καῖσαρ τά τε ἄλλα τὰ ἐν τῇ πόλει 5
πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεστήσατο, καὶ χρήματα τοῖς
στρατιώταις, τοῖς μὲν ὅσα τε καὶ ὅθεν ἐψήφιστο, τοῖς
δὲ λοιποῖς ὡς ἑκάστοις, λόγῳ μὲν οἴκοθεν ἔργῳ δὲ
ἐκ τῶν κοινῶν ἔδωκε.

τότε μὲν οὕτω τε καὶ ἐκ τοιαύτης αἰτίας οἱ στρα- 6
τιῶται τὸ ἀργύριον ἔλαβον· παρακούσαντες δέ τινες
τοῦτο ἔδοξαν ἀεὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς πολιτικοῖς στρα-
τοπέδοις, ὅσα ἂν ἐς τὴν Ῥώμην μεθ᾽ ὅπλων ἀφίκη-
ται, τὰς δισχιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς ἀναγ-
καῖον εἶναι δίδοσθαι. καὶ διὰ ταῦτα καὶ οἱ μετὰ 7
τοῦ Σεουήρου ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰουλιανοῦ καθαιρέσει ἐς
τὸ ἄστυ ἐλθόντες φοβερώτατοι αὐτῷ τε ἐκείνῳ καὶ
ἡμῖν ἐγένοντο ἀπαιτοῦντες αὐτάς· καί σφας, οὐδ᾽
εἰδότων τῶν ἄλλων ὅ,τι ποτὲ ἠξίουν, ἐθεράπευσεν
ὁ Σεουῆρος πεντήκοντα καὶ διακοσίαις δραχμαῖς.

ὁ δ᾽ οὖν Καῖσαρ τοῖς μὲν στρατιώταις τά τε 47
χρήματα ἔδωκε καὶ χάριν καὶ πλείστην καὶ ἀληθε-
στάτην ἔγνω· ἄνευ γὰρ τῆς παρ᾽ αὐτῶν φρουρᾶς
οὐδ᾽ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσφοιτᾶν ἐτόλμα· τῇ δὲ δὴ
γερουσίᾳ χάριν μέν που, πλαστῶς δὲ δὴ καὶ προσ-
ποιήτως ἔσχεν· ἃ γὰρ βιασάμενός σφας εὕρητο,
ταῦθ᾽ ὡς καὶ παρ᾽ ἑκόντων αὐτῶν εἰληφὼς ἐν εὐερ-
γεσίας μέρει δῆθεν ἐτίθετο. καὶ ἐκεῖνοι οὖν ἐπί τε 2
τούτοις, ὡς καὶ ἐθελονταὶ αὐτὰ δεδωκότες, ἐσεμνύ-
νοντο, καὶ προσέτι ὃν οὐδ᾽ ὕπατον ἑλέσθαι πρότερον
ἠθελήκεσαν, τούτῳ καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν πάντων τῶν

ἀεὶ ὑπατευόντων, ὁσάκις ἂν ἐν στρατοπέδῳ ᾖ, προ-
3 τιμᾶσθαι ἔδοσαν· ᾧ τε δίκας ἐπάξειν ὅτι δυνάμεις
καθ᾽ ἑαυτὸν μηδενὸς ψηφισαμένου συνέστησεν ἠπει-
λήκεσαν, τούτῳ καὶ ἑτέρας προσκαταλέξαι προσέτα-
ξαν· καὶ ἐφ᾽ οὗ τῇ τε ἀτιμίᾳ καὶ τῇ καταλύσει τῷ
Δεκίμῳ πρὸς τὸν Ἀντώνιον πολεμῆσαι ἐκεκελεύκεσαν,
4 τούτῳ καὶ τὰ ἐκείνου στρατόπεδα προσέθεσαν. καὶ
τέλος τήν τε φυλακὴν τῆς πόλεως, ὥστε πάνθ᾽ ὅσα
βούλοιτο καὶ ἐκ τῶν νόμων ποιεῖν ἔχειν, παρέλαβε,
καὶ ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος κατὰ τὰ νομιζόμενα
ἐσεποιήθη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐπίκλησιν μετέθετο.
5 ὠνόμαζε μὲν γὰρ καὶ πρότερον αὐτὸς ἑαυτόν, ὥς γέ
τισι δοκεῖ, Καίσαρα, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα αὐτῷ τοῦτο
μετὰ τοῦ κλήρου κατελείφθη· οὐ μέντοι οὔτ᾽ ἀκριβῆ
τὴν προσηγορίαν οὔτε ἐπὶ πάντας εἶχε, πρὶν δὴ καὶ
ἐκ τῶν πατρίων αὐτὴν τότε ἐβεβαιώσατο, καὶ οὕτως
ἐξ ἐκείνου Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταουιανὸς ἐπε-
6 κλήθη· νενόμισται γάρ, ἄν τις ἐσποιηθῇ, τὴν μὲν
ἄλλην αὐτὸν πρόσρησιν ἀπὸ τοῦ ποιησαμένου λαμ-
βάνειν, ἓν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων σχηματι-
7 σθέν πως τηρεῖν. τοῦτο μὲν οὖν οὕτως ἔχει· ἐγὼ
δὲ οὐκ Ὀκταουιανὸν ἀλλὰ Καίσαρα αὐτόν, ὅτι πᾶσι
τοῖς τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος λαμβάνουσιν ἡ προση-
8 γορία αὕτη ἐκνενίκηκεν, ὀνομάσω. προσεκτήσατο
μὲν γὰρ καὶ ἑτέραν τὴν τοῦ Αὐγούστου, καὶ αὐτὴν
διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἔπειτα αὐτοκράτορες τίθενται· ἀλλ᾽
ἐκείνη μὲν ὅταν ἐς τὴν συγγραφὴν ἔλθῃ λελέξεται,
μέχρι δὲ δὴ τότε ἀρκούντως ἡ τοῦ Καίσαρος ἐπίκλη-
σις τὴν τοῦ Ὀκταουιανοῦ δήλωσιν ἀποπληρώσει.
48 οὗτος οὖν ὁ Καῖσαρ ἐπειδὴ τάχιστα τούς τε στρα-
τιώτας ᾠκειώσατο καὶ τὴν βουλὴν ἐδουλώσατο, πρός
τε τὴν τοῦ πατρὸς τιμωρίαν ἐτράπετο, καὶ φοβηθεὶς

μή πῃ τὸν ὅμιλον διὰ τοῦτ᾽ ἐκταράξῃ, οὐ πρότερον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐξέφηνε πρὶν τὴν ἀπόδοσιν τῶν καταλειφθέντων σφίσι ποιήσασθαι. ὡς δὲ καὶ ἐκεῖ- 2
νοι τοῖς χρήμασι, καίπερ ἔκ τε τῶν κοινῶν οὖσι καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου προφάσει συναχθεῖσι, κατελήφθησαν, οὕτω δὴ τοὺς σφαγέας μετῆλθε. καὶ ἵνα γε μὴ βιαίως ἀλλ᾽ ἐν δίκῃ τινὶ ποιεῖν αὐτὸ δόξῃ, νόμον τέ τινα περὶ τῆς κρίσεως αὐτῶν ἐσήνεγκε καὶ δικαστήρια καὶ ἀποῦσί σφισιν ἐκάθισεν. οἵ τε γὰρ πλεί- 3
ους αὐτῶν ἀπεδήμουν, καί τινες καὶ ἡγεμονίας ἐθνῶν εἶχον· καὶ οἱ παρόντες οὔτ᾽ ἀπήντησαν ὑπὸ τοῦ δέους, καὶ προσέτι καὶ διαλαθόντες ἐξεχώρησαν. ἐρήμην οὖν οὐχ ὅπως οἵ τε αὐτόχειρες τοῦ Καίσαρος γενόμενοι καὶ οἱ συνομόσαντές σφισιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοί, οὐχ ὅτι μὴ ἐπιβουλεύσαντες τῷ Καίσαρι ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐν τῇ πόλει τότε ὄντες, ἥλωσαν. τοῦτο δὲ ἐπὶ τὸν Πομπήιον τὸν Σέξτον μάλιστα κα- 4
τεσκευάσθη· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἥκιστα τῆς ἐπιθέσεως μετασχὼν ὅμως κατὰ τὸ πολέμιον αὐτοῦ κατεψηφίσθη. καὶ αὐτοί τε πυρὸς καὶ ὕδατος εἴρχθησαν, καὶ αἱ οὐσίαι αὐτῶν ἐδημεύθησαν· τά τε ἔθνη, οὐκ ἐκεῖνα μόνον ὧν τινες αὐτῶν ἦρχον, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τοῖς τοῦ Καίσαρος φίλοις ἐπετράπη.

ἐν τούτοις δὲ τοῖς ὑπαιτίοις καὶ ὁ Κάσκας ὁ 49
Πούπλιος ὁ Σερουίλιος ὁ δήμαρχος ἐγένετο· καὶ ἐπειδὴ προϋποτοπήσας τὸν Καίσαρα ὑπεξῆλθε πρὶν καὶ ἐς τὴν πόλιν αὐτὸν ἐσελθεῖν, τῆς τε ἀρχῆς ὡς καὶ παρὰ τὰ πάτρια ἀποδημήσας ἐπαύθη, τοῦ πλήθους ὑπὸ Πουπλίου Τιτίου συνάρχοντος αὐτῷ ἀθροισθέντος, καὶ οὕτως ἑάλω. ἐπειδή τε ὁ Τίτιος οὐκ ἐς 2
μακρὰν ἐτελεύτησεν, ἐβεβαιώθη τὸ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τετηρημένον· οὐδεὶς γὰρ ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου συν-

ἄρχοντά τινα καταλύσας ἀπηνιαύτισεν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν
ὁ Βροῦτος ἐπὶ τῇ τοῦ Κολλατίνου καταπαύσει ἐπαπέ-
θανε, τοῦτο δὲ ὁ Γράκχος ἐπὶ τῇ τοῦ Ὀκταουίου κατα-
λύσει ἀπεσφάγη, ὅ τε Κίννας ὁ τόν τε Μάρυλλον καὶ
τὸν Φλαούιον ἀπαλλάξας οὐκ ἐς μακρὰν ἀπεφθάρη.
3 ταῦτα μὲν οὕτω τετήρηται, τῶν δὲ δὴ τοῦ Καί-
σαρος φονέων συχνοὶ μὲν ἐς τὴν τοῦ παιδὸς αὐτοῦ
χάριν συχνοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων προσαναπει-
θόμενοι κατηγόρουν· χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ
ἁλόντος οὐσίας καὶ τὴν τιμὴν τήν τε ἀρχὴν τὴν
ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, τό τε μηκέτι μήτ'
αὐτοὶ μήτε τοὺς υἱεῖς τούς τε ἐγγόνους αὐτῶν στρα-
4 τεύεσθαι ἐλάμβανον. τῶν γε μὴν δικασάντων σφίσιν
οἱ μὲν πλείους τῇ τε χάριτι καὶ τῷ δέει τῷ τοῦ Καί-
σαρος κατεψηφίζοντο αὐτῶν, ἐνδεικνύμενοί πῃ ὡς
καὶ δικαίως αὐτὸ ποιοῦντες· εἰσὶ δὲ οἳ τὴν ψῆφον
οἱ μὲν τῷ νόμῳ τῷ περὶ τῆς τιμωρίας σφῶν γεγραμ-
μένῳ, οἱ δὲ καὶ τοῖς ὅπλοις τοῖς τοῦ Καίσαρος ἔδο-
5 σαν. καί τις Σιλίκιος Κορωνᾶς βουλευτὴς ἄντικρυς
τὸν Βροῦτον τὸν Μάρκον ἀπέλυσε. καὶ τότε μὲν
αὐτός τε ἐπὶ τούτῳ μέγα ηὔχει καὶ παρὰ τῶν ἄλλων
ἐπαίνους κρύφα ἐλάμβανε, τῷ τε Καίσαρι, ὅτι μὴ
εὐθὺς ἀπέθανε, δόξαν ἐπιεικείας παρέσχεν, ὕστερον
δὲ ἐκ προγραφῆς ἐθανατώθη.
50 ταῦτ' οὖν πράξας ὁ Καῖσαρ ἐπί τε τὸν Λέπιδον
καὶ ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον δῆθεν ἐστράτευσεν. ὁ γὰρ
Ἀντώνιος, ὡς τότε ἐκ τῆς μάχης ἔφυγε καὶ αὐτὸν
οὔθ' ὁ Καῖσαρ, διὰ τὸ τῷ Δεκίμῳ τὸν πόλεμον ἐγχει-
ρισθῆναι, οὔτε ἐκεῖνος, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν
ἀντίπαλον τῷ Καίσαρι ὑπεξαιρεθῆναι, ἐπεδίωξε,
2 συνελέξατο ὅσους ἠδυνήθη τῶν ἐκ τῆς μάχης περι-
σωθέντων, καὶ πρὸς τὸν Λέπιδον ἀφίκετο παρα-

σκευασάμενον μὲν ὡς καὶ αὐτὸν ἐς τὴν Ἰταλίαν κατὰ
τὸ δόγμα στρατεύσοντα, προσταχθέντα δὲ αὖθις κατὰ
χώραν μεῖναι. οἱ γὰρ βουλευταὶ ἐπειδὴ ἐπύθοντο 3
τὸν Σιλανὸν τὰ τοῦ Ἀντωνίου πράξαντα, ἐφοβήθη-
σαν τόν τε Λέπιδον καὶ τὸν Πλάγκον τὸν Λούκιον,
μὴ καὶ ἐκεῖνοι αὐτῷ συνάρωνται, καὶ πέμψαντες
πρὸς αὐτοὺς οὐδὲν ἔτι δεῖσθαί σφων ἔφασαν. ἵνα 4
τε μηδὲν ὑποτοπήσωσι κἀκ τούτου τι κακουργήσωσιν,
ἐκέλευσαν αὐτοῖς τοὺς ἐκ Οὐιέννης τῆς Ναρβωνη-
σίας ὑπὸ τῶν Ἀλλοβρίγων ποτὲ ἐκπεσόντας καὶ ἐς
τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥοδανοῦ καὶ τοῦ Ἀράριδος, ᾗ συμ-
μίγνυνται ἀλλήλοις, ἱδρυθέντας συνοικίσαι. καὶ 5
οὕτως ἐκεῖνοι ὑπομείναντες τὸ Λουγούδουνον μὲν
ὀνομασθὲν νῦν δὲ Λούγδουνον καλούμενον ἔκτισαν,
οὐχ ὅτι οὐ καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν σὺν τοῖς ὅπλοις ἠδυ-
νήθησαν ἂν ἐλθεῖν, εἴπερ ἠθελήκεσαν, ἀσθενέστατα
γὰρ ἤδη τὰ ψηφίσματα πρὸς τοὺς τὰς δυνάμεις ἔχον-
τας ἤγετο, ἀλλ᾽ ὅτι τὴν ἔκβασιν τοῦ Ἀντωνιείου 6
πολέμου περισκοποῦντες τῇ τε βουλῇ πεπειθαρχη-
κέναι δόξαι καὶ τὰ σφέτερα ἅμα κρατύνασθαι ἐβού-
λοντο. ἀμέλει τόν τε Σιλανὸν ὁ Λέπιδος ἐπὶ τῇ τοῦ 51
Ἀντωνίου συμμαχίᾳ διεμέμψατο, καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ
ἐλθόντι οὐκ εὐθὺς ἐς λόγους ἀφίκετο, ἀλλὰ καὶ τῇ
γερουσίᾳ προσκατηγορῶν αὐτοῦ ἐπέστειλεν, ὥστε
καὶ ἐπαίνους ἐκ τούτου καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πρὸς
αὐτὸν πολέμου λαβεῖν. τὸν μὲν δὴ ἄλλον χρόνον 2
διὰ ταῦτα οὔτε προσίετο τὸν Ἀντώνιον οὔτε ἀπεω-
θεῖτο, ἀλλὰ περιεώρα μὲν ἐγγὺς ὄντα καὶ τοῖς συστρα-
τευομένοις οἱ προσομιλοῦντα, οὐ μέντοι καὶ ἐς λόγους
αὐτῷ ᾔει· ἐπειδὴ δὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τὴν πρὸς
τὸν Καίσαρα ἐπύθετο, τότε καὶ αὐτὸς ἀμφοτέροις
σφίσι συνηνέχθη. μαθὼν δὲ τὸ γιγνόμενον Μάρκος 3

Ἰουουέντιος ὑποστράτηγος αὐτοῦ τὰ μὲν πρῶτα ἀπο-
τρέπειν αὐτὸν ἐπειρᾶτο, ὡς δ' οὐκ ἔπεισεν, αὐτὸς
4 ἑαυτὸν τῶν στρατιωτῶν ὁρώντων κατεχρήσατο. καὶ
ἐκείνῳ μὲν ἐπαίνους τε ἐπὶ τούτῳ ἡ βουλὴ καὶ ἀν-
δριάντα τήν τε ταφὴν τὴν δημοσίαν ἐψηφίσατο, τὸν
δὲ δὴ Λέπιδον τήν τε εἰκόνα τὴν ἐν τῷ βήματι
ἱδρυμένην ἀφείλοντο καὶ πολέμιον ἐποιήσαντο· καί
τινα καὶ ἡμέραν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ προέθεντο,
πόλεμόν σφισιν ἀπειλήσαντες ἂν μὴ ἐντὸς ἐκείνης
5 ἐγκαταλείπωσιν αὐτόν. πρὸς δ' ἔτι τήν τε ἐσθῆτα
αὖθις μετέβαλον, ἐπὶ γὰρ τῇ τοῦ Καίσαρος ὑπατείᾳ
τὴν ἀστικὴν ἀνειλήφεσαν, καὶ τὸν Βροῦτον τὸν
Μάρκον τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Σέξτον ἐπ' αὐτοὺς
μετεπέμψαντο· ἐπειδή τε ἐκεῖνοι χρονιεῖν ἐδόκουν,
τῷ Καίσαρι, ἀγνοίᾳ τῆς συνωμοσίας αὐτῶν, τὸν πό-
52 λεμον ἐπέτρεψαν. καὶ ὃς τῷ μὲν λόγῳ ὑπεδέξατο
αὐτόν, καίτοι τοὺς στρατιώτας συμβοῆσαι ποιήσας
ἅπερ εἴρηται, ἔργον δ' οὐδὲν ἐχόμενον αὐτοῦ ἔπραξεν,
οὐχ ὅτι καὶ ἐκεκοινολόγητο τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ δι'
ἐκείνου καὶ τῷ Λεπίδῳ, βραχὺ γάρ τι τούτου ἐφρόν-
2 τιζεν, ἀλλ' ὅτι ἰσχυρούς τε αὐτοὺς ἑώρα ὄντας καὶ
συμφρονοῦντας ὑπὸ τῆς συγγενείας ᾐσθάνετο, καὶ
οὔτε βιάσασθαί σφας ἐδύνατο, καὶ ἐπήλπισε τόν τε
Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα ἤδη δυναμένους δι'
αὐτῶν κατεργάσεσθαι, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐκείνους
3 δι' ἀλλήλων χειρώσεσθαι. διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ
ἄκων τὰς συνθήκας πρὸς αὐτοὺς ἐφύλαξε, καί σφισι
καὶ καταλλαγὰς πρός τε τὴν βουλὴν καὶ πρὸς τὸν
δῆμον ἐπρυτάνευσεν, οὐκ αὐτὸς ἐσηγησάμενος, ἵνα
μὴ καὶ ὑποπτευθείη τι τῶν γεγονότων, ἀλλ' ὁ μὲν
ἐξεστράτευσεν ὡς καὶ πολεμήσων αὐτοῖς, ὁ δὲ δὴ
Κύιντος τήν τε ἄδειαν καὶ τὴν κάθοδόν σφισιν, ὡς

καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμης, δοθῆναι συνεβούλευσεν.
οὐ μέντοι καὶ ἔλαβεν αὐτὴν πρὶν τῷ τε Καίσαρι τὴν 4
γερουσίαν ὡς καὶ ἀγνοοῦντι τὸ γιγνόμενον κοινώσασθαι, καὶ ἐκεῖνον ἄκοντα δῆθεν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀναγκασθῆναι συγκαταθέσθαι.

ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο, ὁ Δέκιμος τὸ μὲν 53
πρῶτον ὡς καὶ πολεμήσων αὐτοῖς ὥρμησε, καὶ τόν γε Πλάγκον τὸν Λούκιον, ἐπειδὴ καὶ συνύπατός οἱ ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος προαπεδέδεικτο, προσηταιρίσατο·
μαθὼν δὲ δὴ τήν τε ἑαυτοῦ καταψήφισιν καὶ τὴν 2
ἐκείνων συναλλαγὴν ἠθέλησε μὲν ἐπὶ τὸν Καίσαρα ἐπιστρατεῦσαι, ἐγκαταλειφθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Πλάγκου τά τε τοῦ Λεπίδου καὶ τὰ τοῦ Ἀντωνίου φρονήσαντος, τήν τε Γαλατίαν ἐκλιπεῖν καὶ ἐς τὴν Μακεδονίαν πρὸς τὸν Βροῦτον πεζῇ δι' Ἰλλυριῶν ἐπειχθῆναι ἔγνω, καί τινας στρατιώτας, ἐν ᾧ δὴ τὰ ἐν χερσὶ
καθίστατο, προέπεμψεν. ὡς δὲ ἐκεῖνοί τε τὰ τοῦ 3
Καίσαρος ἀνθείλοντο, καὶ τοὺς λοιποὺς ὅ τε Λέπιδος καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐπιδιώξαντες δι' ἑτέρων προσέθεντο, συνελήφθη τε μονωθεὶς ὑπ' ἐχθροῦ τινος, καὶ μέλλων σφαγήσεσθαι ἐδεινοπάθει καὶ ὠδύρετο, μέχρις οὗ Ἑλούιός τις Βλασίων, εὐνοϊκῶς οἱ ἐκ συστρατείας ἔχων, ἑαυτὸν ἑκὼν ὁρῶντος αὐτοῦ προαπέκτεινε.

καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐκαπέθανεν, ὁ δὲ δὴ Ἀντώνιος 54
ὅ τε Λέπιδος ἐν μὲν τῇ Γαλατίᾳ ὑποστρατήγους κατέλιπον, αὐτοὶ δὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν πρὸς τὸν Καίσαρα ὥρμησαν, τό τε πλεῖστον καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρα-
τοῦ ἐπαγόμενοι. οὔτε γὰρ ἀκριβῶς πω ἐπίστευον 2
αὐτῷ, οὔτε εὐεργεσίαν τινὰ ὀφείλειν ἤθελον, ὡς καὶ δι' ἑαυτοὺς τήν τε σφετέραν ἰσχύν, ἀλλ' οὐ δι' ἐκεῖνον καὶ τῆς ἀδείας καὶ τῆς καθόδου τετυχηκότες· καὶ προσέτι καὶ ἤλπιζον, πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο, καὶ

τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῷ ἄστει τῇ
τῶν στρατοπέδων σφῶν περιουσίᾳ ἐξεργάσεσθαι.
3 τοιαύτῃ μὲν οὖν γνώμῃ ὡς καὶ διὰ φιλίας τῆς χώρας
ᾔεσαν· ἐκακουργεῖτο δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς τε
θρασύτητος αὐτῶν οὐδενὸς πολέμου βραχύτερα. καὶ
αὐτοῖς καὶ ὁ Καῖσαρ μετὰ πολλῶν στρατιωτῶν ἀπήν-
τησε περὶ Βονωνίαν, μάλα εὖ παρεσκευασμένος
4 ἀμύνασθαί σφας, ἄν τι βίαιον πάσχῃ. οὐ μέντοι καὶ
ἐδεήθη τότε τῶν ὅπλων ἐπ᾽ αὐτοὺς οὐδέν· ἐμίσουν
μὲν γὰρ δεινῶς ἀλλήλους, τῷ δὲ δὴ τάς τε δυνάμεις
ἀντιπάλους πως ἔχειν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς προ-
τιμωρήσασθαι δι᾽ ἀλλήλων βούλεσθαι, προσποίητον
55 ὁμολογίαν ἐποιήσαντο. συνῆλθον δὲ ἐς τοὺς λόγους
οὐ μόνοι, ἀλλὰ στρατιώτας ἰσαρίθμους ἔχοντες, ἐν
νησιδίῳ τινὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ παρὰ τὴν Βονωνίαν
παραρρέοντος, ὥστε μηδένα ἄλλον μηδετέροις προσ-
2 γενέσθαι· καὶ οὕτω πολὺ ἀπὸ τῶν παρόντων σφίσιν
ἀποστάντες ἀλλήλους τε διηρεύνησαν, μὴ καὶ ξιφί-
διόν τις ὑπὸ μάλης ἔχοι, καὶ διαλεξάμενοί τινα ἡσυχῇ
τὸ μὲν σύμπαν ἐπί τε τῇ δυναστείᾳ καὶ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν συνώμοσαν, ἵνα δὲ δὴ μὴ καὶ τῆς ὀλιγαρχίας
ἄντικρυς ἐφίεσθαι δόξωσι, καί τις αὐτοῖς φθόνος
κἀκ τούτου καὶ ἐναντίωσις παρὰ τῶν ἄλλων γένηται,
3 τάδε διωμολογήσαντο, κοινῇ μὲν τοὺς τρεῖς πρός τε
διοίκησιν καὶ πρὸς κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐπι-
μελητάς τέ τινας καὶ διορθωτάς, καὶ τοῦτο οὐκ ἐς
ἀεὶ δῆθεν ἀλλ᾽ ἐς ἔτη πέντε, αἱρεθῆναι, ὥστε τά τε
ἄλλα πάντα, κἂν μηδὲν ὑπὲρ αὐτῶν μήτε τῷ δήμῳ
μήτε τῇ βουλῇ κοινώσωσι, διοικεῖν, καὶ τὰς ἀρχὰς
4 τάς τε ἄλλας τιμὰς οἷς ἂν ἐθελήσωσι διδόναι, ἰδίᾳ
δὲ δή, ὅπως μὴ καὶ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν σφετερίζεσθαι
νομισθῶσι, Καίσαρι μὲν τήν τε Λιβύην ἑκατέραν

καὶ Σαρδὼ καὶ Σικελίαν, Λεπίδῳ δὲ τήν τε Ἰβηρίαν
πᾶσαν καὶ τὴν Γαλατίαν τὴν Ναρβωνησίαν, Ἀντω-
νίῳ δὲ τὴν λοιπὴν Γαλατίαν, τήν τε ἐντὸς τῶν Ἄλ-
πεων καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτὰς οὖσαν, ἄρχειν δοθῆναι.
ἐκαλεῖτο δὲ ἐκείνη μὲν τογᾶτα, ὥσπερ εἶπον, ὅτι τε
εἰρηνικωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας ἐδόκει εἶναι καὶ ὅτι
καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ῥωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη,
αὕτη δὲ δὴ κομᾶτα, ὅτι οἱ Γαλάται οἱ ταύτῃ ἐς κόμην
τὸ πλεῖστον τὰς τρίχας ἀνιέντες ἐπίσημοι κατὰ τοῦτο
παρὰ τοὺς ἄλλους ἦσαν. ταῦτά τε οὖν οὕτω διέλαχον, 56
ἵνα αὐτοί τε τὰ ἰσχυρότατα λάβωσι καὶ τοῖς ἄλλοις
δόξαν τοῦ μὴ καὶ τῶν πάντων ὀριγνᾶσθαι παρά-
σχωσι, καὶ προσσυνέθεντο τῶν τε ἐχθρῶν σφῶν
σφαγὰς ποιήσασθαι, καὶ Λέπιδον μὲν ἐς τὴν τοῦ
Δεκίμου χώραν ὕπατον ἀποδειχθέντα τήν τε Ῥώμην
καὶ τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν διὰ φυλακῆς ἔχειν, ἐκείνους
δὲ ἐπί τε τὸν Βροῦτον καὶ ἐπὶ τὸν Κάσσιον στρατεύ-
σασθαι. καὶ αὐτὰ καὶ ὅρκοις ἐπιστώσαντο. καὶ μετὰ 2
τοῦτο τοὺς στρατιώτας, ὅπως καὶ ἐπήκοοι δῆθεν καὶ
μάρτυρες τῶν ὡμολογημένων σφίσι γένωνται, συγ-
καλέσαντες ἐδημηγόρησαν ὅσα καὶ εὐπρεπὲς καὶ
ἀσφαλὲς ἦν αὐτοῖς εἰπεῖν. κἀν τούτῳ οἱ τοῦ Ἀντω- 3
νίου στρατιῶται τὴν θυγατέρα τὴν τῆς Φουλουίας
τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἣν ἐκ τοῦ Κλωδίου εἶχε, τῷ
Καίσαρι καίτοι ἑτέραν ἠγγυημένῳ προεξένησαν,
τοῦ Ἀντωνίου δῆλον ὅτι τοῦτο κατασκευάσαντος.
καὶ ὃς οὐκ ἀπηρνήσατο· οὐδὲ γὰρ ἐμποδισθήσεσθαί 4
τι ἐκ τῆς ἐπιγαμίας πρὸς ἃ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου πρά-
ξειν ἤμελλεν ἐνόμισε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸν πα-
τέρα τὸν Καίσαρα οὐδέν τι ἧττον ἐκ τῆς πρὸς τὸν
Πομπήιον συγγενείας πάνθ᾽ ὅσα ἠθέλησε κατ᾽ αὐτοῦ
πράξαντα ἠπίστατο.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΖ.

Ταῦτ' οὖν συνθέμενοι καὶ συνομόσαντες ἐς τὴν
Ῥώμην, δόξῃ μὲν ὡς καὶ πάντες ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρξον-
τες, γνώμῃ δὲ ὡς καὶ αὐτὸς ἕκαστος πᾶν τὸ κράτος
ἕξων, ἠπείγοντο, καίπερ ἐναργέστατα μὲν καὶ πρότε-
ρον, σαφέστατα δὲ καὶ τότε τὸ μέλλον ἔσεσθαι προ-
2 μαθόντες· τῷ μὲν γὰρ Λεπίδῳ ὄφις τέ τις ξίφει
ἑκατοντάρχου περιπλακεὶς καὶ λύκος ἔς τε τὸ στρα-
τόπεδον καὶ ἐς τὴν σκηνὴν δειπνοποιουμένου αὐτοῦ
ἐσελθὼν καὶ τὴν τράπεζαν καταβαλὼν τήν τε ἰσχὺν
ἅμα καὶ τὴν δυσχέρειαν τὴν ἐπ' αὐτῇ προεσήμηνε,
τῷ δ' Ἀντωνίῳ γάλα τε πέριξ περί τι τάφρευμα πε-
ριρρυὲν καὶ συνῳδία τις νυκτὸς περιηχήσασα τάς τε
θυμηδίας καὶ τὸν ὄλεθρον τὸν ἀπ' αὐτῶν προέδειξεν.
ἐκείνοις μὲν οὖν ταῦτα πρὶν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐλθεῖν
3 ἐγένετο· τῷ δὲ δὴ Καίσαρι τότε εὐθὺς ἐπὶ ταῖς συν-
θήκαις ἀετὸς ὑπέρ τε τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἱδρυθείς,
καὶ δύο κόρακας προσπεσόντας οἱ τίλλειν τε τῶν
πτερῶν πειρωμένους ἀποκτείνας, τὴν νίκην κατ'
ἀμφοτέρων αὐτῶν ἔδωκε.

2 καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐς τὴν Ῥώμην, πρότερος μὲν
ὁ Καῖσαρ ἔπειτα δὲ καὶ ἐκεῖνοι, χωρὶς ἑκάτερος, μετὰ
τῶν στρατιωτῶν ἁπάντων ἦλθον, καὶ παραχρῆμα τὰ
δόξαντά σφισι διὰ τῶν δημάρχων ἐνομοθέτησαν.
2 ἃ γὰρ ἐπέταττον καὶ ἐβιάζοντο, τό τε ὄνομα τὸ τοῦ

νόμου ἐλάμβανε καὶ προσέτι καὶ παράκλησιν αὐτοῖς
ἔφερε· πάνυ γὰρ ἱκετευθῆναί σφας ἔδει ἵνα αὐτὰ ποιή-
σωσι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ θυσίαι ἐπ' αὐτοῖς ὡς καὶ ἐπ'
εὐτυχήμασί τισιν ἐψηφίσθησαν, καὶ ἡ ἐσθὴς ὡς καὶ
εὐδαιμονούντων σφῶν μετεβλήθη, καίπερ πολλοῦ μὲν
καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραττομένων, πολλῷ δὲ ἔτι πλείονος
ἐκ τεράτων δέους αὐτοῖς ὄντος. τά τε γὰρ σημεῖα τοῦ 3
στρατεύματος τοῦ τὴν πόλιν φυλάττοντος ἀραχνίων
ἀνεπλήσθη, καὶ ὅπλα ἐκ τῆς γῆς ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνιόντα
ὤφθη, κτύπος τε ἀπ' αὐτῶν πολὺς ἠκούσθη, καὶ ἐν
τοῖς Ἀσκληπιείοις μέλισσαι ἐς τὴν ἄκραν πολλαὶ συνε-
στράφησαν, γῦπές τε ἐπί τε τοῦ νεὼ τοῦ Γενίου τοῦ δή-
μου καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς Ὁμονοίας παμπληθεῖς ἱδρύθησαν.
καὶ αὐτῶν ἐνταῦθα ἔτι ὡς εἰπεῖν ὄντων αἵ τε σφαγαὶ 3
ἐκεῖναι αἷς ποτε ὁ Σύλλας ἐκ τῶν προγραφῶν ἐκέ-
χρητο ἐποιήθησαν, καὶ ἡ πόλις ἅπασα νεκρῶν ἐπλη-
ρώθη· πολλοὶ μὲν γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις πολλοὶ δὲ καὶ
ἐν ταῖς ὁδοῖς ἔν τε ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς
σποράδην ἀπεκτίννυντο, καὶ αἵ τε κεφαλαὶ αὐτῶν 2
ἐπὶ τὸ βῆμα αὖθις ἀνετίθεντο, καὶ τὰ λοιπὰ σώματα
τὰ μὲν αὐτοῦ τε ἐρριπτεῖτο καὶ ὑπὸ κυνῶν ὀρνίθων
τε ἠσθίετο, τὰ δὲ ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. τά τε
ἄλλα ὅσα ἐπὶ τοῦ Σύλλου πρότερον ἐπέπρακτο, καὶ
τότε συνεφέρετο, πλὴν ὅτι δύο μόνα λευκώματα,
χωρὶς μὲν τῶν βουλευτῶν χωρὶς δὲ τῶν ἄλλων, ἐξε-
τέθη. καὶ τὸ μὲν αἴτιον δι' ὃ τοῦτ' ἐγένετο, οὔτε 3
παρ' ἑτέρου τινὸς μαθεῖν οὔτ' αὐτὸς εὑρεῖν ἠδυ-
νήθην· ὃ γάρ τοι μόνον ἄν τις, τό γε ἐλάττους θανα-
τωθῆναι, ἐνενόησεν, ἥκιστα ἀληθές ἐστι· πολλῷ γὰρ
πλείους, ἅτε καὶ ὑπὸ πλειόνων, ἐσεγράφησαν. τοῦτο
δ' οὖν παρὰ τὰς σφαγὰς τὰς ἐν τῷ πρὶν γενομένας
παρήλλαξεν· ἐπεὶ ὅτι γε οὐκ ἀναμὶξ τὰ ὀνόματα τῶν 4

πρώτων τοῖς πολλοῖς ἀλλὰ χωρὶς ἐξετέθη, λῆρόν που
πολὺν τοῖς γε ἐκ τοῦ ὁμοίου σφαγησομένοις ἔφερεν.
ἀντ' ἐκείνου δὲ δὴ ἕτερα καὶ πάνυ δυσχερῆ, καίπερ
μηδεμίαν τῶν προτέρων ὑπερβολήν, ὥς γε καὶ ἐδόκει,
4 λιπόντων, οὐκ ὀλίγα αὐτοῖς συνηνέχθη. ἐπὶ μὲν γὰρ
τοῦ Σύλλου οἵ τέ τι δρῶντες τάς τε τόλμας πρόσχη-
μα, ἅτε καὶ πρῶτον τοῦ τοιούτου πειρώμενοι καὶ
οὐκ ἐκ προβουλῆς, ἐποιοῦντο, καὶ διὰ τοῦθ' ἧττον
τὰ πλείω κακοτρόπως, οἷα οὐκ ἐκ προνοίας ἀλλ' ἐκ
συντυχίας, ἔπραττον· καὶ οἱ πάσχοντες ἐξαπιναίαις
τε καὶ ἀνηκούστοις συμφοραῖς περιπίπτοντες ῥᾳστώ-
νην τινὰ ἐκ τοῦ ἀνελπίστου τῶν παθῶν ἐλάμβανον.
2 τότε δὲ πάντα μὲν τὰ προτολμηθέντα οἱ μὲν αὐτοὶ
χειρουργήσαντες οἱ δὲ ἰδόντες, οἱ δ' ἀκοῇ γοῦν ὑπο-
γύῳ ἀκριβοῦντες, πολλὰ δ' οὖν ἐν τῷ διὰ μέσου τῇ
προσδοκίᾳ τῶν ὁμοίων οἱ μὲν ὡς δράσουσι προσεπι-
3 νοήσαντες, οἱ δ' ὡς πείσονται προσδείσαντες, ἐκεῖνοί
τε πλείστην ἀτοπίαν τῇ τε ζηλώσει τῶν προτέρων
ἔργων καὶ τῇ ἀπ' αὐτῶν ἐς τὸ καινῶσαί πως τὰ ἐπι-
βουλεύματα ἐξ ἐπιτεχνήσεως παρεῖχον, καὶ οἱ ἕτεροι
πάνθ' ὅσα παθεῖν ἐδύναντο λογιζόμενοι πολὺ ταῖς
ψυχαῖς καὶ πρὸ τῶν σωμάτων, ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς ἤδη
5 ὄντες, διεκναίοντο. κἄν τε τούτῳ χαλεπωτέρως ἢ
πρὶν ἀπήλλασσον, καὶ διότι τότε μὲν μόνοι οἱ τοῦ
Σύλλου τῶν τε περὶ αὐτὸν δυνατῶν ἐχθροὶ διώλοντο,
τῶν δὲ δὴ φίλων αὐτοῦ τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων
οὐδεὶς ἐκείνου γε κελεύσαντος ἐφθάρη, ὥστε ἔξω
2 τῶν πάνυ πλουσίων, τούτοις γὰρ οὐκ ἔστιν ὅτε
εἰρήνη πρὸς τὸν ἰσχυρότερον ἐν τοῖς τοιούτοις γίγνε-
ται, οἵ γε λοιποὶ ἐθάρσουν· ἐν δὲ δὴ ταῖς δευτέραις
ταύταις σφαγαῖς οὐχ ὅπως οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν ἢ καὶ οἱ
πλούσιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πάνυ φίλοι καὶ παρὰ δόξαν

ἐκτείνοντο. ἄλλως μὲν γάρ ἤ τις ἢ οὐδεὶς ἐς ἔχθραν 3
ἀπ' ἰδίας τινὸς αἰτίας τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις, ὡς καὶ
σφαγῆναι πρὸς αὐτῶν, ἐληλύθει· τὰ δὲ δὴ κοινὰ
πράγματα καὶ αἱ τῶν δυναστειῶν διαλλαγαὶ καὶ τὰς
φιλίας τάς τε ἔχθρας τὰς σφοδρὰς αὐτοῖς ἐπεποιήκε-
σαν. πάντας γὰρ τοὺς τῷ πέλας συναραμένους τέ 4
τι καὶ συμπράξαντας ἐν πολεμίου μοίρᾳ οἱ ἕτεροι
ἐτίθεντο· καὶ οὕτω συνέβαινε τοὺς αὐτοὺς καὶ φί-
λους τινὶ αὐτῶν καὶ ἐχθροὺς πάντως γεγονέναι ὥστε,
ἐν ᾧ ἰδίᾳ ἕκαστος τοὺς ἐπιβουλεύσαντάς οἱ ἠμύνετο,
καὶ τοὺς φιλτάτους κοινῇ συναπώλλυσαν. ἐκ γὰρ 5
τῶν πρὸς ἀλλήλους πραγμάτων τό τε οἰκειωθέν σφισι
καὶ τὸ ἀλλοτριωθὲν ἐν λόγῳ τινὶ τιθέμενοι οὔτε τὸν
ἑαυτοῦ τις αὐτῶν ἐχθρὸν τιμωρήσασθαι, φίλον ἑτέ-
ρου ὄντα, ἐδύνατο μὴ ἀντιδιδοὺς ἄλλον, καὶ ἐκ τῆς
τῶν γεγονότων ὀργῆς τῆς τε ἔπειτα ὑποψίας παρ'
οὐδὲν τὴν τοῦ ἑταιρικοῦ σωτηρίαν πρὸς τὴν τοῦ
διαφόρου τιμωρίαν ποιούμενοι ῥᾳδίως σφᾶς ἀντεδί-
δοσαν. κἀκ τούτου τούς τε φιλτάτους ἀντὶ τῶν 6
ἐχθίστων ἀλλήλοις προέβαλλον, καὶ τοὺς πολεμιω-
τάτους ἀντὶ τῶν ἑταιροτάτων, τοῦτο μὲν ἴσους πρὸς
ἴσους, τοῦτο δὲ ἀνθ' ἑνός τινος πλείονας ἢ καὶ ἀντὶ
πλειόνων ἐλάττονας, ἠλλάττοντο, τά τε ἄλλα ἐν ἀγο-
ρᾶς τρόπῳ ποιούμενοι, καὶ ὑπερβάλλοντες ὥσπερ ἐν
πρατηρίῳ. εἰ μὲν εἷς τις ἑνός τινος ἀντάξιος ὥστ' 2
ἰσομοιρεῖν εὑρίσκετο, ἁπλῆ ἡ ἀντίδοσις ἐγίγνετο·
ὅσους δὲ δὴ ἀρετή τις ἢ ἀξίωσις ἢ καὶ συγγένεια
ἀνετίμα, ἀντὶ πλειόνων ἀπώλλυντο. ἅτε γὰρ ἐν
ἐμφυλίοις πολέμοις, καὶ πολλῷ μὲν χρόνῳ πολλαῖς
δὲ καὶ πράξεσι γενομένοις, συχνοὶ καὶ τοῖς πάνυ
συγγενέσι κατὰ τὸ στασιωτικὸν προσεκεκρούκεσαν.
ἀμέλει τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ ὁ θεῖος Λούκιος Καῖσαρ 3

καὶ τῷ Λεπίδῳ καὶ ὁ ἀδελφὸς Λούκιος Παῦλος ἐπεπολέμωντο. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐσώθησαν, τῶν δὲ δὴ ἄλλων πολλοὶ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς τε φίλοις καὶ τοῖς ἀναγκαίοις, ὑφ' ὧνπερ ἐς τὰ μάλιστα καὶ σωθήσεσθαι
4 *καὶ τιμηθήσεσθαι προσεδόκων, ἐσφάγησαν. ὅπως γὰρ μηδεὶς στερηθήσεσθαι τῶν ἄθλων φοβηθείς, ὅτι τοὺς ἐπὶ τοῦ Σύλλου φονεύσαντάς τινας ὁ Κάτων ὁ Μάρκος ταμιεύσας ἀπήτησε πάνθ' ὅσα ἐπ' αὐτοῖς εἰλήφεσαν, ἧττόν τινα ἀποκτείνῃ, προηγόρευσαν ὅτι οὐδένα αὐτῶν ἐς τὰ δημόσια γράμματα ἐσγράφουσι.*
5 *τούς τε οὖν ἄλλους ἑτοιμότερον διὰ τοῦτ' ἔσφαζον καὶ τοὺς εὐπόρους, εἰ καὶ μηδενὶ αὐτῶν ἀπήχθοντο· παμπόλλων τε γὰρ χρημάτων δεόμενοι, καὶ οὐκ ἔχοντες ὁπόθεν ἄλλοθεν τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποπληρώσωσι, κοινήν τινα κατὰ τῶν πλουσίων*
6 *ἔχθραν προσέθεντο. καὶ ἄλλα τε διὰ τοῦτο πολλὰ παρηνομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν' ὡς ἐς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ.*

7 *ταῦτα δὲ ἐπράττετο μὲν ὑπό τε τοῦ Λεπίδου καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου μάλιστα· πρός τε γὰρ τοῦ Καίσαρος τοῦ προτέρου ἐπὶ μακρότατον τιμηθέντες, καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ταῖς τε ἡγεμονίαις ἐπὶ πλεῖστον γενό-*
2 *μενοι, πολλοὺς ἐχθροὺς εἶχον· ἐδόκει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν τῆς δυναστείας κοινωνίαν γίγνεσθαι, ἐπεὶ αὐτός γε οὐδέν τι συχνοὺς ἀποκτεῖναι ἐδεήθη· τῇ τε γὰρ φύσει οὐκ ὠμὸς ἦν, καὶ ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς ἤθεσιν ἐνετέθραπτο. πρὸς δ' ἔτι νέος τε ὢν καὶ ἄρτι ἐς τὰ πράγματα παριὼν οὔτ' ἄλλως ἀνάγκην πολλοὺς σφοδρῶς μισεῖν εἶχε καὶ φιλεῖσθαι*
3 *ἤθελε. σημεῖον δὲ ὅτι, ἀφ' οὗ τῆς τε πρὸς ἐκείνους συναρχίας ἀπηλλάγη καὶ τὸ κράτος μόνος ἔσχεν, οὐδὲν ἔτι τοιοῦτον ἔπραξε. καὶ τότε δὲ οὐχ ὅσον*

πολλοὺς οὐκ ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἔσωσε πλείστους, τοῖς τε προδοῦσι τοὺς δεσπότας ἢ τοὺς φίλους χαλεπώτατα καὶ τοῖς συναραμένοις τισὶν ἐπιεικέστατα ἐχρήσατο. τεκμήριον δέ, Τανουσία γυνὴ ἐπιφανὴς 4
τὸν ἄνδρα Τίτον Οὐίνιον ἐπικηρυχθέντα τὸ μὲν πρῶτον ἐς κιβωτὸν παρὰ ἀπελευθέρῳ τινὶ Φιλοποίμενι κατέκρυψεν, ὥστε καὶ πίστιν τοῦ τεθνηκέναι αὐτὸν παρασχεῖν· μετὰ δὲ τοῦτο δημοτελῆ ἑορτήν, ἣν συγγενής τις αὐτῆς ποιήσειν ἔμελλε, τηρήσασα, τόν τε Καίσαρα διὰ τῆς Ὀκταουίας τῆς ἀδελφῆς ἐς τὸ θέατρον μόνον τῶν τριῶν ἐσελθεῖν διεπράξατο, κἀν- 5
ταῦθα ἐσπηδήσασα τό τε πραχθὲν ἀγνοοῦντί οἱ ἐμήνυσε, καὶ τὴν κιβωτὸν αὐτὴν ἐσκομίσασα ἐκεῖθεν τὸν ἄνδρα ἐξήγαγεν, ὥστε τὸν Καίσαρα θαυμάσαντα πάντας μὲν αὐτοὺς ἀφεῖναι, καὶ γὰρ τοῖς συγκρύψασί τινα θάνατος προείρητο, τὸν δὲ Φιλοποίμενα καὶ ἐς τὴν ἱππάδα κατατάξαι.

ἐκεῖνος μὲν οὖν πολλούς, ὅσους γε καὶ ἠδυνήθη, 8
διεσώσατο· ὅ τε Λέπιδος τῷ τε ἀδελφῷ τῷ Παύλῳ ἐς Μίλητον ἐκδρᾶναι ἐπέτρεψε, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους οὐκ ἀπαραίτητος ἦν· ὁ δὲ Ἀντώνιος ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς οὐχ ὅτι τοὺς ἐκτεθέντας ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπικουρῆσαί τινι αὐτῶν ἐπιχειρήσαντας ἔκτεινε. τάς τε 2
κεφαλάς σφων, εἰ καὶ σιτούμενος ἐτύγχανεν, ἐπεσκόπει, καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῆς τε ἀνοσιωτάτης καὶ τῆς οἰκτροτάτης αὐτῶν ὄψεως ἐνεπίμπλατο. καὶ ἥ γε Φουλουία πολλοὺς καὶ αὐτὴ καὶ κατ᾽ ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα, καὶ ἔστιν οὓς οὐδὲ γιγνωσκομένους ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, ἐθανάτωσεν· ἑνὸς γοῦν τινος κεφαλὴν ἰδὼν εἶπεν ὅτι τοῦτον οὐκ ἠπιστάμην. ὡς δ᾽ οὖν 3
καὶ ἡ τοῦ Κικέρωνός ποτε ἐκομίσθη σφίσι, φεύγων γὰρ καὶ καταληφθεὶς ἐσφάγη, ὁ μὲν Ἀντώνιος πολλὰ

αὐτῷ καὶ δυσχερῆ ἐξονειδίσας ἔπειτ' ἐκέλευσεν αὐ-
τὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ βήματι προτε-
θῆναι, ἵν' ὅθεν κατ' αὐτοῦ δημηγορῶν ἠκούετο, ἐν-
ταῦθα μετὰ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς, ὥσπερ ἀπετέτμητο,
4 ὁρῷτο· ἡ δὲ δὴ Φουλουία ἔς τε τὰς χεῖρας αὐτὴν
πρὶν ἀποκομισθῆναι ἐδέξατο, καὶ ἐμπικραναμένη οἱ
καὶ ἐμπτύσασα ἐπί τε τὰ γόνατα ἐπέθηκε, καὶ τὸ
στόμα αὐτῆς διοίξασα τήν τε γλῶσσαν ἐξείλκυσε καὶ
ταῖς βελόναις αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐχρῆτο κατεκέν-
5 τησε, πολλὰ ἅμα καὶ μιαρὰ προσεπισκώπτουσα. καὶ
οὗτοι δ' οὖν ὅμως ἔσωσάν τινας, παρ' ὧν γε καὶ
πλείω χρήματα ἔλαβον ἢ τελευτησάντων εὑρήσειν
ἤλπισαν· καὶ ἵνα γε μὴ κεναὶ αἱ ἐν τοῖς λευκώμασι
χῶραι τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ὦσιν, ἑτέρους ἀντενέγρα-
ψαν. πλήν γε ὅτι τὸν θεῖον ὁ Ἀντώνιος, πολλὰ τῆς
μητρὸς τῆς ἑαυτοῦ τῆς Ἰουλίας ἱκετευσάσης, ἀφῆκεν,
οὐδὲν ἄλλο χρηστὸν εἰργάσατο.

9 πολύτροποι μὲν οὖν διὰ ταῦτα αἱ σφαγαί, πολυ-
ειδεῖς δὲ καὶ σωτηρίαι τισὶν ἐγένοντο. συχνοὶ μὲν
γὰρ καὶ πρὸς τῶν φιλτάτων ἀπώλοντο, συχνοὶ δὲ
καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθίστων ἐσώθησαν. ἄλλοι σφᾶς αὐ-
τοὺς ἀπέκτειναν, ἄλλους αὐτοὶ οἱ ἐπελθόντες ὡς καὶ
φονεύσοντες ἀπέλυσαν. προδόντες δέ τινες δεσπότας
ἢ καὶ φίλους ἐκολάσθησαν, καὶ ἕτεροι δι' αὐτὸ τοῦτο
ἐτιμήθησαν· οἵ τε περιποιήσαντές τινας οἱ μὲν δίκην
2 ἔδοσαν οἱ δὲ καὶ γέρα ἔλαβον. οἷα γὰρ οὐχ ἑνὸς ἀν-
δρὸς ἀλλὰ τριῶν πρός τε τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἑαυτοῦ
ἑκάστου καὶ πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον πάντα ποιούν-
των, καὶ μήτε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς ἢ φίλους ἡγου-
μένων, σωθῆναί τε πολλάκις ὃν ὁ ἕτερος ἀπολέσθαι,
καὶ φθαρῆναι αὖ ὃν ὁ ἕτερος περιγενέσθαι ἤθελε,
σπουδαζόντων, πολλὰ καὶ ποικίλα συνέβαινεν, ὥς που

καὶ εὐνοίας ἢ μίσους πρός τινα ἔχοντες ἦσαν. ἐγὼ 10
οὖν τὸ μὲν πάντα αὐτὰ ἀκριβῶς καθ᾽ ἕκαστον ἐπεξελθεῖν παραλείψω, πάμπολύ τε γὰρ ἔργον ἂν εἴη, καὶ οὐδὲν μέγα τῇ συγγραφῇ παρέξεται, ἃ δὲ ἀξιομνημόνευτα μάλιστα εἶναι νομίζω, διηγήσομαι. τοῦτο 2
μὲν γάρ ἐς σπήλαιόν τις τὸν δεσπότην κατακρύψας, εἶτ᾽ ἐπειδὴ καὶ ὣς καθ᾽ ἑτέρου τινὸς μήνυσιν ἀπολεῖσθαι ἔμελλε, τήν τε ἐσθῆτα πρὸς αὐτὸν ἠλλάξατο, καὶ μετ᾽ αὐτῆς τοῖς ἐπιοῦσιν ὡς καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὢν προαπήντησε καὶ ἐσφάγη· καὶ οὕτως οἱ μὲν ἀπετράποντο, νομίσαντες ὃν ἐβούλοντο πεφονευκέναι, ὁ δὲ ἀπελθόντων αὐτῶν ἑτέρωσε διέφυγε. τοῦτο δὲ 3
ἄλλος τις τὴν σκευὴν ὁμοίως ἅπασαν πρὸς τὸν δεσπότην διαλλάξας αὐτός τε ἐς φορεῖον κατάστεγον ἐσῆλθε καὶ ἐκεῖνον διφροφορεῖν ἐποίησε· κἀκ τούτου καταληφθέντες ὁ μὲν οὐδ᾽ ὀφθεὶς ἐφονεύθη, ὁ δὲ ὥς τις σκευοφόρος διεσώθη. καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι ἐξ εὐερ- 4
γεσίας τινὸς προϋπαρχούσης σφίσι τοῖς εὖ ποιήσασιν ἀνταπέδοσαν· στιγματίας δέ τις οὐχ ὅσον οὐ προέδωκε τὸν στίξαντα, ἀλλὰ καὶ πάνυ προθύμως ἔσωσεν. ὡς γοῦν ὑπεκκομίζων ποι αὐτὸν ἐφωράθη καὶ ἐδιώκετο, ἀπέκτεινέ τέ τινα ἐντυχόντα οἱ κατὰ τύχην, καὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ δοὺς τὸν μὲν ἐπὶ πυρὰν ἐπέθηκεν, αὐτὸς δὲ τήν τε ἐσθῆτα καὶ τὸν 5
δακτύλιον τοῦ δεσπότου λαβὼν ἀπήντησε τοῖς διώκουσι, καὶ πλασάμενος ὡς καὶ φεύγοντα αὐτὸν ἀπεκτονὼς ἐπιστεύθη ἔκ τε τῶν σκύλων καὶ ἐκ τῶν στιγμάτων, καὶ ἐκεῖνόν τε ἅμα ἔσωσε καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. ταῦτα μὲν οὖν ἐς οὐδεμίαν ὀνόματος μνήμην ἀνήκει· 6
Ὀσίδιον δὲ δὴ Γέταν ὁ υἱός, ἐκφορὰν δή τινα αὐτοῦ ὡς καὶ τεθνηκότος σκευάσας, ἐξέσωσε, καὶ Κύιντον Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου ἀδελφὸν ὁ παῖς ἐξέκλεψε

7 καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ἔσωσεν. αὐτὸς μὲν γὰρ καὶ κα-
τέκρυψε τὸν πατέρα ὥστε μὴ εὑρεθῆναι, καὶ στρε-
βλωθεὶς ἐπὶ τούτῳ πάσαις βασάνοις οὐδὲν ἐξελάλησε·
μαθὼν δὲ ἐκεῖνος τὸ γιγνόμενον, καὶ θαυμάσας τε
ἅμα τὸν παῖδα καὶ ἐλεήσας, ἦλθεν ἐθελοντὴς ἐς τὸ
ἐμφανὲς καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφαγεῦσι παρέδωκεν.
11 ἀρετῆς μὲν δὴ καὶ εὐσεβείας τοσαῦτα τότε ἐπι-
φανῆ ἔργα ἐγένετο· Πομπίλιος δὲ δὴ Λαίνας τὸν
Κικέρωνα τὸν Μάρκον ἀπέκτεινε καίπερ εὐεργέτην
2 αὐτοῦ ἐκ συνηγορήματος ὄντα, καὶ ἵνα γε μὴ ἀκου-
όμενος μόνον ἀλλὰ καὶ ὁρώμενος πίστιν τοῦ πεφονευ-
κέναι αὐτὸν λάβῃ, εἰκόνα ἑαυτοῦ πλησίον τῆς ἐκείνου
κεφαλῆς ἐστεφανωμένην ἔθηκε, καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ
ἔργον αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένον ἔχουσαν. καὶ οὕτω γε
καὶ τῷ Ἀντωνίῳ διὰ τοῦτ' ἤρεσεν ὥστε καὶ χρήματα
3 πλείω τῶν ἐπηγγελμένων λαβεῖν. Μάρκος δὲ Τερέν-
τιος Οὐάρρων ἠδίκησε μὲν οὐδέν, ὁμώνυμος δὲ δή
τινι τῶν ἐπικεκηρυγμένων πλὴν μιᾶς προσηγορίας
ὤν, καὶ δείσας μή τι κατὰ τοῦτο, οἷα καὶ ὁ Κίννας,
πάθῃ, ἐξέθηκε γράμμα αὐτὸ τοῦτο δηλοῦν· ἐδημάρ-
4 χει δέ. καὶ ὁ μὲν διατριβὴν καὶ γέλωτα ἐπὶ τούτῳ
ὠφλίσκανε· τὸ δὲ δὴ ἀστάθμητον τοῦ βίου καὶ ἐξ
ἐκείνου ἐτεκμηριώθη, ὅτι Λούκιος μὲν Φιλούσκιος
ὑπό τε τοῦ Σύλλου πρότερον ἐπικηρυχθεὶς καὶ δια-
φυγὼν ἔς τε τὸ λεύκωμα αὖθις τότε ἐσεγράφη καὶ
ἀπέθανε, Μάρκος δὲ Οὐαλέριος Μεσσάλας ὑπὸ τοῦ
Ἀντωνίου θανατωθεὶς οὐχ ὅπως ἐν ἀσφαλείᾳ διεβίω,
ἀλλὰ καὶ ὕπατος ἀντ' αὐτοῦ ἐκείνου ὕστερον ἀπε-
5 δείχθη. οὕτως ἔκ τε τῶν ἀπορωτάτων πολλοὶ περι-
γίγνονται καὶ ἐκ τῶν θαρσούντως ἐχόντων οὐκ ἐλάτ-
τους ἀπόλλυνται· καὶ διὰ τοῦτο χρὴ μήτε ἐς τὸ
ἀνέλπιστον πρὸς τὰς αὐτίκα συμφορὰς ἐκπλήττεσθαί

τινα μήτε ἐς τὸ ἀφρόντιστον ὑπὸ τοῦ παραχρῆμα
περιχαροῦς ἐπαίρεσθαι, ἀλλ' ἐς τὸ μέσον ἐπ' ἀμφό-
τερα τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τιθέμενον ἀσφαλεῖς
ἐφ' ἑκάτερα τοὺς λογισμοὺς ποιεῖσθαι. καὶ τότε 12
γοῦν ταῦτά τε οὕτως ἐγένετο, καὶ πλεῖστοι μὲν τῶν
μὴ προγραφέντων διά τε ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα
παραπώλοντο, πλεῖστοι δὲ τῶν ἐπικηρυχθέντων οὐχ
ὅτι περιεγένοντο ἀλλὰ καὶ κατῆλθον αὖθις, καί τινες
αὐτῶν καὶ ἀρχὰς ἔσχον. ἡ δ' ἀναχώρησίς σφισι
πρός τε τὸν Βροῦτον καὶ πρὸς τὸν Κάσσιον τόν τε
Σέξτον ἐγίγνετο. καὶ οἵ γε πλείους πρὸς τοῦτον 2
συγκατέφυγον· ναυαρχεῖν τε γὰρ πρότερον αἱρεθεὶς
καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ δυνηθεὶς ἰσχύν τε
οἰκείαν, καίπερ τῆς ἀρχῆς μετὰ τοῦθ' ὑπὸ τοῦ Καί-
σαρος ἀποστερηθείς, περιεβάλετο, καὶ τὴν Σικελίαν
κατασχών, ἔπειθ' ὡς καὶ ἐκείνῳ ἐπεκηρύχθη αἵ τε
ἄλλαι σφαγαὶ ἐγίγνοντο, πλεῖστον τοῖς ὁμοίοις συνή-
ρατο. τῇ γὰρ Ἰταλίᾳ ἐγγύθεν ἐφορμῶν διέπεμπεν ἔς 3
τε τὴν Ῥώμην καὶ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις, τά τε ἄλλα
καὶ τοῖς τινα περισώσασι διπλάσια τῶν τοῖς φονεύ-
σουσι προκειμένων ἐπαγγελλόμενος, καὶ αὐτοῖς ἐκεί-
νοις καὶ ὑποδοχὴν καὶ ἐπικουρίαν καὶ χρήματα καὶ
τιμὰς ὑπισχνούμενος. ὅθενπερ συχνοὶ πρὸς αὐτὸν
ἦλθον. ἀριθμὸν γὰρ οὔτε τῶν προγραφέντων οὔτε 13
τῶν φονευθέντων ἢ καὶ διαφυγόντων οὐδὲ νῦν ἔγρα-
ψα, ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν τὸ πρῶτον ἐς τὰ λευκώματα
ἐγγραφέντων ἀπηλίφησαν, πολλοὶ δὲ ὕστερον ἀντ'
αὐτῶν ἐνεγράφησαν, καὶ τούτων τε οὐκ ὀλίγοι διεσώ-
θησαν καὶ ἄλλοι συχνοὶ διεφθάρησαν. καὶ αὐτοὺς 2
οὐδὲ πενθεῖν τισιν ἐξουσία ἦν, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ ἐκ
τούτου παραπώλοντο. καὶ τέλος, ὡς τό τε πεπλα-
σμένον αὐτῶν πᾶν αἱ συμφοραὶ ἐξενίκων, καὶ οὐδεὶς

οὐδὲ τῶν πάνυ ἀνδρικῶν ἀντικαρτερεῖν πρὸς αὐτὰς
ἐδύνατο, ἀλλ' ἔν τε τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ ἔργοις καὶ
λόγοις ἐσκυθρώπαζον καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους οὐκ
ἤμελλον, ὥσπερ εἰώθασιν, ἑορτάσειν, ἐκελεύσθησαν
διὰ προγραφῆς εὐθυμεῖσθαι, θάνατον ὀφλήσοντες
ἂν μὴ πειθαρχήσωσιν· οὕτω που, ὡς καὶ ἐπ' ἀγα-
3 θοῖς, τοῖς κοινοῖς κακοῖς χαίρειν ἠναγκάζοντο. καὶ
τί τοῦτο εἶπον, ὁπότε καὶ ἐκείνοις, τοῖς τρισὶν ἀν-
δράσι λέγω, ἄλλα τε ὡς εὐεργέταις καὶ σωτῆρσι τῆς
πόλεως γεγονόσι καὶ τοὺς στεφάνους τοὺς πολιτικοὺς
ἐψηφίσαντο; οὐ γὰρ ὅτι τινὰς ἐφόνευον, αἰτίαν ἔχειν
ἠξίουν, ἀλλ' ὅτι μὴ πλείονας, προσεπαινεῖσθαι ἤθε-
4 λον. καὶ πρός γε τὸν δῆμον φανερῶς ποτε εἶπον
ὅτι οὔτε τὴν τοῦ Μαρίου τοῦ τε Σύλλου ὠμότητα,
ὥστε καὶ μισηθῆναι, οὔτ' αὖ τὴν τοῦ Καίσαρος ἐπι-
είκειαν, ὥστε καὶ καταφρονηθῆναι καὶ ἀπ' αὐτοῦ
καὶ ἐπιβουλευθῆναι, ἐξηλώκασι.
14 τοιαῦτα μὲν περὶ τὰς σφαγὰς ἐγίγνετο, πολλὰ
δὲ δὴ καὶ ἄτοπα καὶ περὶ τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας συν-
έβαινε. καίτοι ταῖς τε γυναιξὶ ταῖς τῶν φονευο-
μένων τὰς προῖκας καὶ τοῖς τέκνοις τοῖς μὲν ἄρρεσι
τὸ δέκατον ταῖς δὲ θηλείαις τὸ εἰκοστὸν τῆς ἑκάστου
σφῶν οὐσίας δώσειν, ὡς καὶ δὴ δίκαιοι φιλάνθρωποί
2 τε ὄντες, ἐπηγγείλαντο. ἀλλ' οὔτε ταῦτα πλὴν ὀλίγων
ἐδόθη, τά τε τῶν λοιπῶν καὶ πάνυ πάντα ἀδεῶς
ἐπορθεῖτο. τοῦτο μὲν γὰρ ἐνοίκιον ἐνιαύσιον πασῶν
τῶν τε ἐν τῷ ἄστει καὶ τῶν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ οἰκιῶν,
ὧν μὲν ἐμεμισθώκεσάν τινες, ὅλον, ὧν δὲ αὐτοὶ
ᾤκουν, ἐξ ἡμισείας, πρὸς τὴν τῆς καταγωγῆς ἀξίαν
ἐσέπραξαν· τοῦτο δὲ τοὺς τὰ χωρία ἔχοντας τὸ ἥμισυ
3 τῶν προσόδων αὐτῶν ἀφείλοντο. καὶ προσέτι καὶ
τοὺς στρατιώτας τήν τε τροφὴν παρὰ τῶν πόλεων,

ἐν αἷς ἐχείμαζον, προῖκα λαμβάνειν ἐποίησαν, καὶ κατὰ
τὴν χώραν, ὡς ἐπὶ τὰ δεδημευμένα τά τε τῶν ἀνθι-
σταμένων ἔτι, διαπέμποντες, καὶ γὰρ ἐκείνους, ὅτι μὴ
ἐντὸς τῆς προρρηθείσης σφίσιν ἡμέρας μετέστησαν,
πολεμίους ἐποιήσαντο, πάντα καὶ τὰ λοιπὰ προσ-
διήρπαζον. ἵνα γὰρ καὶ πρὸ τῶν ἔργων τοὺς μισθοὺς 4
ἔχοντες πᾶν τὸ πρόθυμόν σφισι παρέχωνται, ταῦτά
τε αὐτοῖς πράττειν ἐπέτρεπον καὶ πόλεις χώρας τε
δώσειν ὑπισχνοῦντο· καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ γεωνόμους
ὁμοῦ καὶ οἰκιστὰς αὐτοῖς προσαπέδειξαν. τὸ μὲν οὖν
πλῆθος τῶν στρατιωτῶν τούτοις ἀνηρτῶντο, τῶν δὲ
δὴ λογιμωτέρων τοὺς μὲν τοῖς κτήμασι τοῖς τῶν
ἀπολλυμένων ἐδελέαζον, τὰ μὲν ἐπευωνίζοντες τὰ δὲ
καὶ προῖκά σφισι χαριζόμενοι, τοὺς δὲ καὶ ταῖς ἀρ-
χαῖς ταῖς τε ἱερωσύναις αὐτῶν ἐτίμων. ὅπως γὰρ 5
ἀδεῶς αὐτοί τε τὰ κάλλιστα καὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν
οἰκοδομημάτων λαμβάνωσι καὶ ἐκείνοις ὅσα βούλον-
ται διδῶσι, προεῖπον μηδένα τῶν ἄλλων μὴ ὠνη-
σείοντα ἐς τὸ πρατήριον ἀπαντᾶν, εἰ δὲ μή γε, θνή-
σκειν τὸν τοῦτο ποιήσαντα. καὶ ἐκείνους γε οὕτω
μετεχειρίζοντο ὥστε τι καταφωρᾶν καὶ πλείστου ὅσου
ἀγοράζειν ὧν ἔχρηζον, καὶ διὰ τοῦτο μηδ' ὠνη-
τιᾶν ἔτι.

περὶ μὲν οὖν τὰ κτήματα τοῦθ' οὕτως ἐγίγνετο, 15
τὰς δὲ ἀρχὰς τάς τε ἱερωσύνας τῶν θανατωθέντων
οὐ πρὸς τὸ νομιζόμενον ἐκ τῶν νόμων, ἀλλ' ὥς που
καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, διέδοσαν. καὶ ὑπάτους τε, τοῦ 2
μὲν Καίσαρος τὴν ἀρχὴν ἀπειπόντος, ἧς γὰρ οὕτως
ἐπεθύμησεν ὥστε καὶ πολεμῆσαι δι' αὐτήν, ταύτης
ἑκὼν ἐξέστη, τοῦ δὲ συνάρχοντος αὐτοῦ μεταλλά-
ξαντος, ἄλλον τέ τινα καὶ τὸν Οὐεντίδιον τὸν Πού-
πλιον καίπερ στρατηγοῦντα ἀπέδειξαν, ἔς τε τὴν

στρατηγίαν αὐτοῦ τῶν ἀγορανομούντων τινὰ ἐσήγα-
3 γον· καὶ πάντας μετὰ τοῦτο τοὺς στρατηγούς, πέντε
ἡμέρας ἔτι ἄρχοντας, παύσαντες ἐκείνους μὲν ἐς τὰς
ἡγεμονίας τῶν ἐθνῶν ἔστειλαν, ἑτέρους δὲ ἀντ' αὐ-
τῶν ἀντικατέστησαν. νόμους τε τοὺς μὲν ἀπήλειψαν
τοὺς δὲ ἀντενέγραψαν. καὶ συνελόντι εἰπεῖν, καὶ
τἆλλα πάντα ὅπως ποτὲ καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἔπρασσον·
4 τῶν μὲν γὰρ ἐπικλήσεων τῶν ἐπιφθόνων καὶ διὰ
τοῦτο καταλυθεισῶν οὐκ ἀντεποιήσαντο, τὰ δὲ δὴ
πράγματα πρός τε τὸ βούλημα καὶ πρὸς τὸ ἐπιθύμη-
μα τὸ ἑαυτῶν διῆγον, ὥστε χρυσὸν τὴν τοῦ Καίσα-
ρος μοναρχίαν φανῆναι.

τὸν μὲν οὖν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ταῦτά τε οὕτως
ἐποίησαν, καὶ νεὼν τῷ τε Σαράπιδι καὶ τῇ Ἴσιδι
16 ἐψηφίσαντο· τοῦ δὲ δὴ Λεπίδου τοῦ Μάρκου τοῦ τε
a. u. 712 Πλάγκου τοῦ Λουκίου ὑπατευσάντων λευκώματα αὖ-
θις ἐξετέθη, θάνατον μὲν μηδενὶ ἔτι φέροντα, τὰς
2 δὲ οὐσίας τῶν ζώντων ἀποσυλῶντα· προσδεόμενοι
γὰρ χρημάτων, ἅτε πολλὰ μὲν καὶ πολλοῖς στρατιώ-
ταις προοφειλήσαντες, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς γιγνο-
μένοις δι' αὐτῶν δαπανῶντες, πολλῷ δὲ ἔτι πλείω
ἐς τοὺς προσδοκωμένους πολέμους ἀναλώσειν νομί-
3 ζοντες, ἠργυρολόγουν. οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν τε-
λῶν τῶν πρότερον μέν ποτε καταλυθέντων τότε δὲ
αὖθις ἐπαναχθέντων ἢ καὶ ἐκ καινῆς προσκαταστάν-
των, τό τε τῶν συντελειῶν, ἃς πολλὰς μὲν ἐπὶ τῇ
γῇ πολλὰς δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκέταις ἐπράττοντο, με-
4 τρίως πως τοὺς ἀνθρώπους ἐλύπει· τὸ δὲ δὴ τοὺς
καὶ ἐφ' ὁποσονοῦν ἔτι οὐ μόνον τῶν βουλευτῶν ἢ
καὶ τῶν ἱππέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐξελευθέρων, καὶ ἀν-
δρῶν ὁμοίως καὶ γυναικῶν, εὐποροῦντας ἐς λευκώ-
ματα ἐσγραφῆναι καὶ δεκατείαν τινὰ καινὴν δεκα-

τευθῆναι σφόδρα πάντας ἠνίασε. τῷ μὲν γὰρ λόγῳ 5
τὸ δέκατον τῆς οὐσίας παρ' ἑκάστου σφῶν ἐπράχθη,
ἔργῳ δὲ οὐδὲ τὸ δέκατόν τινι κατελείφθη· ἐπειδὴ
γὰρ οὐ ῥητόν τι ἀργύριον πρὸς τὴν τῶν κτημάτων
ἀξίαν ἐσενεγκεῖν ἐκελεύσθησαν, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς αἱ
τιμήσεις τῶν σφετέρων ἐγένοντο, κἀκ τούτου ὡς οὐκ
ὀρθῶς αὐτὰ τετιμημένοι διεβάλλοντο, καὶ τὰ λοιπὰ
προσαπώλλυσαν. εἰ δ' οὖν τινες τοῦτό πως διέφυ- 17
γον, ἀλλ' ὑπό τε τῶν τάξεων ἐς στενὸν κατακλειό-
μενοι καὶ ἀργυρίου δεινῶς σπανίζοντες πάντων καὶ
αὐτοὶ τρόπον τινὰ ἀπεστεροῦντο. καὶ μέντοι καὶ ἕτε-
ρόν τι τοιόνδε, βαρὺ μὲν καὶ ἀκοῦσαι βαρύτατον δὲ
πραχθῆναι, ἐγένετο· τῷ γὰρ βουλομένῳ σφῶν ἐδό- 2
θη, πάσης τῆς οὐσίας ἐκστάντι, τὸ τρίτον μετὰ ταῦτα
αὐτῆς ἀπαιτῆσαι, τοῦτ' ἔστι μήτε τι λαβεῖν καὶ προσ-
έτι καὶ πράγματα σχεῖν. ὁπότε γὰρ βίᾳ τὰ δύο μέρη
φανερῶς ἐσυλῶντο, πῶς ἂν τὸ τρίτον ἀπέλαβον, ἄλ-
λως τε καὶ ἐλαχίστου αὐτῶν πωλουμένων; τοῦτο μὲν 3
γὰρ πολλῶν ἅμα ἀποκηρυττομένων, καὶ τῶν ἀνθρώ-
πων τῶν πλειόνων καὶ ἀχρύσων καὶ ἀναργύρων ὄν-
των, τῶν δὲ λοιπῶν μὴ τολμώντων ὡς καὶ ἐχόντων
τι ἀγοράσαι, ἵνα μὴ καὶ ἐκεῖνο προσαπολέσωσιν, αἱ
τιμαὶ ἀνεῖντο· τοῦτο δὲ τοῖς στρατιώταις πολὺ παρὰ
τὴν ἀξίαν πάντα ἐπιπράσκετο. ὥστε τῶν μὲν ἰδιω- 4
τῶν οὐδεὶς οὐδέν, ὅ,τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, διεσώσατο·
πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις ἔς τε τὸ ναυτικὸν οἰκέτας,
εἰ καὶ μὴ εἶχόν τινες, ὠνούμενοί γε ἐδίδοσαν, καὶ
τὰς ὁδοὺς οἰκείοις οἱ βουλευταὶ δαπανήμασιν ἐπε-
σκεύαζον. μόνοι δὲ δὴ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ὑπερεπλού-
τησαν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐξήρκει σφίσιν οὔτε ἡ μισθο- 5
φορὰ καίπερ ἐντελὴς οὖσα, οὔτε αἱ ἔξωθεν ἐπιφοραὶ
καίτοι παμπληθεῖς γενόμεναι, οὐ τὰ ἆθλα τῶν φό-

νων μέγιστα δὴ δοθέντα, οὐχ αἱ κτήσεις τῶν χωρίων
προικιμαῖαι τρόπον τινὰ αὐτοῖς ὑπάρξασαι· ἀλλὰ καὶ
προσέτι οἱ μὲν τὰς οὐσίας τῶν τελευτώντων ὅλας καὶ
ᾔτουν καὶ ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ ἐς τὰ τῶν ζώντων
6 ἔτι γερόντων τε καὶ ἀτέκνων γένη ἐσεβιάζοντο. ἐς
τοσοῦτο γὰρ τῆς τε ἀπληστίας καὶ τῆς ἀναισχυντίας
ἐχώρησαν ὥστε τινὰ καὶ τὴν τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ
Καίσαρος μητρὸς οὐσίαν, ἀποθανούσης τότε δημοσίᾳ
τε ταφῇ τιμηθείσης, παρ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος αἰ-
τῆσαι.

18 ταῦτά τε οὖν οὕτως οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς
ἐποίουν, καὶ ἅμα καὶ τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον ἐπὶ
πλεῖστον ἐσέμνυνον. ἅτε γὰρ τῆς μοναρχίας ἐφιέμε-
νοι καὶ πρὸς αὐτὴν ἐπειγόμενοι τούς τε σφαγέας αὐ-
2 τοῦ τοὺς λοιποὺς ὀργῇ μετῄεσαν, ὡς καὶ ἐκ τούτου
τήν τε ἄδειάν σφισιν ὧν ἐποίουν καὶ τὴν ἀσφάλειαν
πόρρωθεν προπαρασκευάσοντες, καὶ πάνθ' ὅσα ἐς
τιμὴν αὐτοῦ ἔφερε, προθύμως ἔπραττον ἐς ὑποδο-
χὴν τοῦ καὶ αὐτοί ποτε τῶν ὁμοίων ἀξιωθῆναι· καὶ
διὰ τοῦτο τοῖς τε ἐψηφισμένοις ἤγαλλον αὐτὸν καὶ
3 ἑτέροις ἃ τότε προσέθεσαν. ἔν τε γὰρ τῇ πρώτῃ τοῦ
ἔτους ἡμέρᾳ αὐτοί τε ὤμοσαν καὶ τοὺς ἄλλους ὥρκω-
σαν βέβαια νομιεῖν πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα,
καὶ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἀεὶ ἴσχου-
σιν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ποτε γενομένοις καὶ μὴ ἀτιμω-
4 θεῖσι, γίγνεται, καὶ ἡρῷόν οἱ ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν
τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἐκέκαυτο προκατεβάλοντο, καί τι καὶ
ἄγαλμα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις μεθ' ἑτέρου
Ἀφροδισίου ἔπεμπον. εἴ τε νίκη τις ἠγγέλθη ποθέν,
χωρὶς μὲν τῷ κρατήσαντι χωρὶς δὲ ἐκείνῳ καὶ τε-
5 θνεῶτι τιμὴν ἱερομηνίας ἔνεμον. τά τε γενέσια αὐ-
τοῦ δαφνηφοροῦντας καὶ εὐθυμουμένους πάντας

ἑορτάζειν ἠνάγκασαν, νομοθετήσαντες τοὺς μὲν ἄλ-
λους τοὺς ἀμελήσαντας αὐτῶν ἐπαράτους τῷ τε Διὶ
καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ εἶναι, τοὺς δὲ δὴ βουλευτὰς τούς
τε υἱεῖς σφων πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ὀφλισκά-
νειν. καὶ συνέβαινε γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ τὰ 6
Ἀπολλώνεια γίγνεσθαι, ἐψηφίσαντο τῇ προτεραίᾳ τὰ
γενέσια ἀγάλλεσθαι, ὡς καὶ λογίου τινὸς Σιβυλλείου
ἀπαγορεύοντος μηδενὶ θεῶν τότε πλὴν τῷ Ἀπόλλωνι
ἑορτάζεσθαι. ταῦτά τε οὖν αὐτῷ ἔδωκαν, καὶ τὴν 19
ἡμέραν ἐν ᾗ ἐφονεύθη, κυρίαν ἀεί ποτε ἕδραν βου-
λῆς ἔχουσαν, ἀποφράδα ἐνόμισαν. τό τε οἴκημα ἐν ᾧ
ἐσφάγη, παραχρῆμά τε ἔκλεισαν καὶ ὕστερον ἐς ἄφο-
δον μετεσκεύασαν· καὶ τὸ βουλευτήριον τὸ Ἰούλιον
ἐπ' αὐτοῦ κληθὲν παρὰ τῷ Κομιτίῳ ὠνομασμένῳ
ᾠκοδόμουν, ὥσπερ ἐψήφιστο. πρὸς δὲ τούτοις ἀπεῖ- 2
πον μὲν μηδεμίαν εἰκόνα αὐτοῦ, καθάπερ θεοῦ τι-
νος ὡς ἀληθῶς ὄντος, ἐν ταῖς τῶν συγγενῶν αὐτοῦ
ἐκφοραῖς πέμπεσθαι, ὅπερ ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου καὶ
τότε ἔτι ἐγίγνετο· ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ
ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ μήτε ἀνδρηλα-
τεῖσθαι μήτε συλᾶσθαι, ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θεῶν,
πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥωμύλου γενομένων, ἐδεδώκεσαν. 3
καίτοι καὶ ἐκεῖνο τὸ χωρίον ὀνόματι τὴν ἀσυλίαν,
μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἄθροισιν, ἄνευ τοῦ ἔργου αὐ-
τῆς ἔσχεν· οὕτω γὰρ περιεφράχθη ὥστε μηδένα ἔτι
τὸ παράπαν ἐσελθεῖν ἐς αὐτὸ δυνηθῆναι.

τῷ μὲν δὴ Καίσαρι ταῦτ' ἔδωκαν, ταῖς δὲ ἀει- 4
παρθένοις ῥαβδούχῳ ἑνὶ ἑκάστῃ χρῆσθαι, ὅτι τις
αὐτῶν ἀπὸ δείπνου πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε ἐπανιοῦσα
ἠγνοήθη τε καὶ ὑβρίσθη. τάς τε ἀρχὰς τὰς ἐν τῇ
πόλει ἐπὶ πλείω ἔτη προαπέδειξαν, τούς τε ἐπιτη-
δείους σφίσιν ἅμα δι' αὐτῶν τιμῶντες, καὶ τὰ πρά-

γματα ἐπὶ μακρότερον ταῖς τῶν ἀρξόντων διαδοχαῖς
κρατυνόμενοι.
20 πράξαντες δὲ ταῦτα, Λέπιδος μὲν αὐτοῦ, τήν τε
πόλιν καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν διάξων, ὥσπερ εἶπον,
ὑπέμεινε, Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος ἐξεστράτευσαν.
ὅ τε γὰρ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος τὸ μὲν πρῶτον μετὰ
τὴν ὁμολογίαν τὴν πρὸς τὸν Ἀντώνιον τούς τε ἄλ-
λους σφίσι γενομένην καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν ἐσῄεσαν,
καὶ τὰς στρατηγίας ἐν τῷ αὐτῷ ᾧ καὶ πρὶν κόσμῳ
2 διῴκουν· ἐπεὶ δ' ἤρξαντό τινες ἐπὶ τῇ τοῦ Καίσα-
ρος σφαγῇ χαλεπαίνειν, ἐξεχώρησαν ὡς καὶ ἐπὶ τὰς
ἔξω ἀρχάς, ἃς προσετετάχατο, ἐπειγόμενοι. καίτοι
καὶ ἀστυνόμος ὁ Κάσσιος ἦν, τά τε Ἀπολλώνεια οὐ-
δέπω διεωρτάκει. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν δι' Ἀντωνίου τοῦ
συστρατήγου καὶ ἀπὼν ἐκπρεπέστατα ἐπετέλεσεν,
αὐτὸς δὲ οὐκ εὐθὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπέπλευσεν,
ἀλλ' ἐν τῇ Καμπανίᾳ μετὰ τοῦ Βρούτου χρονίσας
ἐπετήρει τὰ γιγνόμενα. καί τινα καὶ γράμματα ἐς
τὴν Ῥώμην, ἅτε καὶ στρατηγοῦντες, πρὸς τὸν δῆμον
ἔπεμπον, μέχρις οὗ ὁ Καῖσαρ ὁ Ὀκταουιανὸς τῶν τε
πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ τὸ πλῆθος σφετερί-
4 ζεσθαι ἤρξατο. τότε γὰρ τῆς τε δημοκρατίας ἅμα
ἀπογνόντες καὶ ἐκεῖνον φοβηθέντες ἀπῆραν. καὶ αὐ-
τοὺς οἱ Ἀθηναῖοι λαμπρῶς ὑπεδέξαντο· ἐτιμῶντο
μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων σχεδόν τι πάντων ἐφ'
οἷς ἐποίησαν, ἐκεῖνοι δὲ καὶ εἰκόνας σφίσι χαλκᾶς
παρά τε τὴν τοῦ Ἁρμοδίου καὶ παρὰ τὴν τοῦ Ἀριστο-
γείτονος, ὡς καὶ ζηλωταῖς αὐτῶν γενομένοις, ἐψηφί-
21 σαντο. κἀν τούτῳ πυθόμενοι τὸν Καίσαρα ἐπὶ μεῖ-
ζον αἴρεσθαι, Κρητῶν μὲν καὶ Βιθυνῶν, ἐφ' οὓς
ἐστέλλοντο, ἠμέλησαν, οὐδεμίαν ἐν αὐτοῖς ἀξιόχρεων
ὠφέλειαν ὁρῶντες οὖσαν, πρὸς δὲ δὴ τήν τε Συρίαν

καὶ τὴν Μακεδονίαν, καίπερ μηδέν σφισι προσηκούσας, ἀλλ' ὅτι τῷ καιρῷ καὶ τοῖς χρήμασι ταῖς τε δυνάμεσιν ἤκμαζον, ἐτράποντο. καὶ Κάσσιος μὲν πρὸς 2
τοὺς Σύρους ὡς καὶ συνήθεις οἱ καὶ φίλους ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Κράσσου στρατείας ὄντας ὥρμησε, Βροῦτος δὲ τήν τε Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν συνίστη. ἄλλως τε γὰρ ἔκ τε τῆς δόξης τῶν πεπραγμένων καὶ ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι τῶν ὁμοίων προσεῖχον αὐτῷ, καὶ 3
διότι καὶ στρατιώτας συχνούς, τοὺς μὲν ἐκ τῆς πρὸς Φαρσάλῳ μάχης ἐκεῖ που καὶ τότε ἔτι περιπλανωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν τῷ Δολοβέλλᾳ συνεξελθόντων ὑπολειφθέντας ἢ διὰ νόσον ἢ δι' ἀταξίαν, προσλαβὼν εἶχε· καί οἱ καὶ χρήματα ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τοῦ Τρεβωνίου ἦλθε. τὸ μὲν οὖν Ἑλληνικὸν ἀπονη- 4
τότατα ἐκ τούτων, ἅτε μηδὲ δύναμίν τινα ἀξιόλογον ἔχον, προσεποιήσατο· ἐς δὲ δὴ τὴν Μακεδονίαν ἦλθε μὲν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐν ᾧ ὅ τε Ἀντώνιος ὁ Γάιος ἄρτι ἀφῖκτο καὶ Κύιντος Ὁρτήσιος ὁ προάρξας αὐτῆς ἀπαλλαγήσεσθαι ἔμελλεν, οὐ μέντοι καὶ πρᾶγμά τι ἔσχεν. οὗτός τε γὰρ εὐθὺς αὐτῷ προσεχώρησε, καὶ 5
ὁ Ἀντώνιος κωλυθεὶς κατὰ τὴν τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπικράτησιν πράσσειν τι τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων ἀσθενὴς ἦν. ὅ τε Οὐατίνιος ἦρχε μὲν Ἰλ- 6
λυριῶν τῶν πλησιοχώρων, καὶ τό τε Δυρράχιον ἐκεῖθεν ἐπελθὼν προκατέλαβε καὶ ἦν αὐτῷ κατὰ τὸ στασιωτικὸν διάφορος, οὐ μὴν ἠδυνήθη τι αὐτὸν βλάψαι· οἱ γὰρ στρατιῶται ἀχθόμενοί τε αὐτῷ καὶ προσκαταφρονήσαντες αὐτοῦ διὰ νόσον μετέστησαν. κα- 7
ταλαβὼν οὖν καὶ τούτους ἐπί τε τὸν Ἀντώνιον ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ ὄντα ἐστράτευσε, καὶ προαπαντήσαντός οἱ αὐτοῦ τούς τε στρατιώτας ᾠκειώσατο, καὶ ἐκεῖνον ἐς τὸ τεῖχος προκαταφυγόντα ἀπετείχισε μὲν καὶ ἐξω-

γρησεν ἐκ προδοσίας, κακὸν δὲ οὐδὲν εἰργάσατο.
22 πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τήν τε Μακεδονίαν μετὰ τοῦτο
πᾶσαν καὶ τὴν Ἤπειρον προσλαβών, ἐπέστειλε τῇ γε-
ρουσίᾳ, τά τε πραχθέντα οἱ δηλῶν καὶ ἑαυτὸν τά τε
2 ἔθνη καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπ' αὐτῇ ποιούμενος. οἱ
δέ, ἔτυχον γὰρ ὑπόπτως ἤδη πρὸς τὸν Καίσαρα ἔχον-
τες, ἰσχυρῶς τε αὐτὸν ἐπῄνεσαν καὶ πάντων τῶν ἐκεῖ
χωρίων ἄρχειν ἐκέλευσαν. ὡς οὖν καὶ ἐκ τοῦ δόγμα-
τος τὴν ἡγεμονίαν ἐβεβαιώσατο, αὐτός τε ἐπὶ πλεῖον
προεθυμήθη καὶ τὸ ὑπήκοον ἀπροφασίστως συναιρό-
3 μενον ἔσχε. καὶ τέως μὲν τῷ τε Καίσαρι πέμπων,
ὅτε ἐδόκει τῷ Ἀντωνίῳ πολεμεῖν, παρῄνει ἐκείνῳ τε
ἀνθίστασθαι καὶ ἑαυτῷ συναλλαγῆναι, καὶ αὐτὸς ἐς
τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι παρεσκευάζετο, ὅθεν ἡ γερουσία
4 μετέπεμψεν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ ὁ Καῖσαρ τά τε ἐν τῇ
Ῥώμῃ ἀκριβῶς κατέσχε καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς φονέας
φανερῶς ἐτιμωρεῖτο, κατὰ χώραν ἔμεινε, καὶ διεσκό-
πει ὅπῃ ποτὲ ἐπιόντα αὐτὸν καλῶς ἀμύναιτο, καὶ τά
τε ἄλλα ἄριστα δὴ τήν τε Μακεδονίαν διήγαγε, καὶ
τὰ στρατεύματα στασιασθέντα οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου
23 κατεστήσατο. ἐκεῖνος γάρ, καίτοι ὑπ' αὐτοῦ οὐδὲ
τοῦ στρατηγικοῦ κόσμου στερηθείς, οὐκ ἠγάπησε τὴν
ἡσυχίαν ἔν τε ἀδείᾳ καὶ ἐν τιμῇ ἔχων, ἀλλ' ἐς τοὺς
2 τοῦ Βρούτου στρατιώτας ἔπραττεν ἀπόστασιν· φωρα-
θείς τε ἐπὶ τούτῳ πρὶν μέγα τι κακὸν δρᾶσαι, καὶ
τῶν τε ἐπισήμων τῆς στρατηγίας ἀφαιρεθεὶς καὶ φυ-
λακῇ τινι ἀδέσμῳ, ἵνα μηδὲν νεοχμώσῃ, παραδοθεὶς
οὐδ' ὣς ἡσύχασεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἢ πρὶν ἐνεω-
τέρισεν, ὥστε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς μὲν ἀλλήλοις
ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, τοὺς δὲ καὶ ἐπ' ἐκεῖνον ἐς τὴν
Ἀπολλωνίαν, ὅπως ἐξαρπάσωσιν αὐτόν, ὁρμῆσαι.
3 καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἠδυνήθησαν ποιῆσαι· ὁ γὰρ

Βροῦτος ἐκ γραμμάτων τινῶν ἁλόντων προμαθὼν τὸ
γενησόμενον ὑπεξήγαγεν αὐτόν, ὡς καὶ νοσοῦντά
τινα ἐς δίφρον κατάστεγον ἐμβαλών· οὔτε δὲ ἐκεῖ-
νον εὑρεῖν δυνάμενοι καὶ τὸν Βροῦτον φοβούμενοι
λόφον ὑπὲρ τῆς πόλεως κατέλαβον. καὶ αὐτοὺς ὁ 4
Βροῦτος ἔς τε ὁμολογίαν ὑπαγαγόμενος, καὶ ὀλίγους
τῶν θρασυτάτων τοὺς μὲν θανατώσας τοὺς δὲ ἀπαλ-
λάξας ἐκ τῆς συστρατείας, οὕτω διέθηκεν ὥστε σφᾶς
τούς τε ἀποπεμφθέντας ὡς καὶ τῆς στάσεως αἰτιωτά-
τους συλλαβεῖν καὶ ἀποκτεῖναι, καὶ τὸν ταμίαν τούς
τε ὑποστρατήγους τοῦ Ἀντωνίου ἐξαιτῆσαι. ὁ οὖν 24
Βροῦτος ἐκείνων μὲν οὐδένα σφίσιν ἐξέδωκεν, ἀλλ'
ἐς πλοῖα αὐτοὺς ἐμβαλὼν ὡς καὶ καταποντώσων ἐς
τὸ ἀσφαλὲς ἀπέπεμψε· φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ αὖθις
τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πραττομένων ἐπὶ τὸ φοβερώτερον
ἀγγελλομένων πυνθανόμενοι μεταβάλωνται, τὸν μὲν 2
Ἀντώνιον ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ κατέλιπε, Γαΐῳ τινὶ
Κλωδίῳ παραδοὺς φυλάσσειν, αὐτὸς δὲ τό τε πλεῖ-
στον καὶ τὸ ἰσχυρότατον τοῦ στρατοῦ λαβὼν ἔς τε
τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἀνεχώρησε, κἀντεῦθεν ἐς τὴν
Ἀσίαν ὕστερον ἔπλευσεν, ὅπως σφᾶς ὅτι τε πορρω-
τάτω τῆς Ἰταλίας ἀπαγάγῃ κἀκ τῶν ἐκεῖ ὑπηκόων
διατρέφῃ. καὶ ἄλλους τε ἐν τούτῳ συμμάχους προσ- 3
εποιήσατο καὶ τὸν Δηιόταρον, καίπερ ὑπεργήρων τε
ὄντα καὶ τῷ Κασσίῳ ἀπειπόντα τὴν βοήθειαν. δια-
τρίβοντος δὲ αὐτοῦ ταύτῃ, ἐκείνῳ τε Γέλλιος Ποπλι-
κόλας ἐπεβούλευσε καὶ τὸν Ἀντώνιον ὁ ἀδελφὸς ὁ
Μάρκος ἐξαρπάσαι, πέμψας τινάς, ἐπεχείρησε. καὶ 4
τοῦτον μὲν ὁ Κλώδιος ὡς οὐκ ἠδυνήθη σῶν φυλά-
ξαι, ἀπέκτεινεν, εἴτ' αὐτογνωμονήσας εἴτε καὶ ἐξ ἐν-
τολῆς τοῦ Βρούτου· καὶ γὰρ λόγος ἔχει ὅτι πρότερον
μὲν ἐν παντὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἐποιεῖτο, ὕστερον

δέ, μαθὼν τὸν Δέκιμον ἀπολωλότα, παρ' οὐδὲν αὐ-
5 τὴν ἤγαγεν. ὁ δὲ δὴ Γέλλιος ἐφωράθη μέν, ἔπαθε δὲ
δεινὸν οὐδέν· ὁ γὰρ Βροῦτος ἐκεῖνόν τε ἐν τοῖς φιλ-
τάτοις ἀεί ποτε νομίσας εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐ-
τοῦ Μάρκον Μεσσάλαν πάνυ τῷ Κασσίῳ προσκεί-
μενον εἰδώς, ἀφῆκεν αὐτόν. καὶ ὃς ἐπέθετο μὲν καὶ
6 τῷ Κασσίῳ, οὐδὲν δὲ οὐδὲ τότε κακὸν ἔπαθεν. αἴ-
τιον δὲ ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ Πόλλα προμαθοῦσα τὴν
ἐπιβουλήν, καὶ δείσασα περί τε τῷ Κασσίῳ μὴ προ-
καταληφθῇ, σφόδρα γὰρ αὐτὸν ἠγάπα, καὶ περὶ τῷ
υἱῷ μὴ καταφωραθῇ, τό τε ἐπιβούλευμα αὐτὴ ἑκοῦσα
τῷ Κασσίῳ προεμήνυσε καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ παι-
δὸς ἀντέλαβεν. οὐ μέντοι καὶ βελτίω αὐτὸν ἐποίη-
σε· πρός τε γὰρ τὸν Καίσαρα καὶ πρὸς τὸν Ἀντώ-
25 νιον ἀπὸ τῶν εὐεργετῶν ἀπηυτομόλησεν. ὁ δ' οὖν
Βροῦτος ὡς τάχιστα τήν τε τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Μάρ-
κου πείρασιν καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ σφαγὴν
ἔμαθεν, ἔδεισε μὴ καὶ ἄλλο τι ἐν τῇ Μακεδονίᾳ πα-
ρὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ νεωτερισθῇ, καὶ εὐθὺς ἐς
τὴν Εὐρώπην ἐπειχθεὶς τήν τε χώραν τὴν τοῦ Σα-
δάλου γενομένην παρέλαβεν, ἄπαις γὰρ τελευτῶν
τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὴν κατέλιπε, καὶ ἐς Βησσοὺς ἐμ-
2 βαλών, εἴ πως ἀμύναιτό τε ἅμα αὐτοὺς ὧν ἐκακούρ-
γουν, καὶ ὄνομα ἀξίωμά τε αὐτοκράτορος, ὡς καὶ
ῥᾷον ἐκ τούτου τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Ἀντωνίῳ
προσπολεμήσων, περιβάλοιτο, ἀμφότερα διεπράξατο,
Ῥασκυπόριδός οἱ δυνάστου τινὸς ἐς τὰ μάλιστα βοη-
θήσαντος. ἐντεῦθεν δὲ ἐς τὴν Μακεδονίαν ἐλθὼν
καὶ πάντα τὰ ἐκεῖ κρατυνάμενος ἐς τὴν Ἀσίαν αὖθις
ἀνεκομίσθη.
3 Βροῦτος μὲν ταῦτά τε ἔπρασσε, καὶ ἐς τὰ νομί-
σματα ἃ ἐκόπτετο εἰκόνα τε αὐτοῦ καὶ πιλίον ξιφίδιά

τε δύο ἐνετύπου, δηλῶν ἔκ τε τούτου καὶ διὰ τῶν
γραμμάτων ὅτι τὴν πατρίδα μετὰ τοῦ Κασσίου ἠλευ-
θερωκὼς εἴη· ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις χρόνοις ὁ 26
Κάσσιος ἔς τε τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Τρεβώνιον, φθά-
σας τὸν Δολοβέλλαν, ἐπεραιώθη, καὶ λαβὼν παρ'
αὐτοῦ χρήματα, τῶν τε ἱππέων συχνούς, οὓς ὁ Δο-
λοβέλλας ἐς τὴν Συρίαν προεπεπόμφει, καὶ ἑτέρους
πολλοὺς τῶν τε Ἀσιανῶν καὶ τῶν Κιλίκων προσέ-
θετο. κἀκ τούτου καὶ τὸν Ταρκονδίμοτον τούς τε 2
Ταρσέας καὶ ἄκοντας ἐς τὸ συμμαχικὸν προσηγάγετο·
οὕτω γὰρ προσφιλῶς τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ, καὶ
δι' ἐκεῖνον καὶ τῷ δευτέρῳ, οἱ Ταρσεῖς εἶχον ὥστε
καὶ Ἰουλιόπολίν σφας ἀπ' αὐτοῦ μετονομάσαι. ταῦτ'
οὖν ὁ Κάσσιος πράξας ἐς τὴν Συρίαν ἦλθε, καὶ
ἀμαχὶ πάντα τά τε τῶν δήμων καὶ τὰ τῶν στρατευ-
μάτων προσεποιήσατο. ἡ δὲ δὴ κατάστασις ἡ ἐν τῇ 3
Συρίᾳ τότε τοιάδε ἦν. Καικίλιος Βάσσος ἱππεὺς
στρατεύσας τε τῷ Πομπηίῳ καὶ ἀναχωρήσας ἐς Τύ-
ρον, ἐκεῖ ἐν τῷ ἐμπορίῳ τὰς διατριβὰς λανθάνων
ἐποιεῖτο. ἦρχε δὲ τῶν Σύρων Σέξτος· τούτῳ γὰρ
καὶ ταμίᾳ καὶ συγγενεῖ αὐτοῦ ὄντι ὁ Καῖσαρ πάντα
τὰ τῇδε κατὰ τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τὸν Φαρνά-
κην ἔλασιν ἐπέτρεψεν. ὁ οὖν Βάσσος τὸ μὲν πρῶτον 4
ἡσυχίαν ἦγεν, ἀγαπῶν εἴ τις αὐτὸν ζῆν ἐάσειεν· ὡς
δὲ τῶν τε ὁμοίων τινὲς πρὸς αὐτὸν συνελέγησαν, καὶ
τῶν τοῦ Σέξτου στρατιωτῶν ἄλλοτε ἄλλους ἐς φυ-
λακὴν τῆς πόλεως φοιτῶντας ἀνηρτήσατο, περί τε
τοῦ Καίσαρος πολλὰ καὶ δεινὰ ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἠγγέλ-
λετο, οὐκέτι τοῖς παροῦσιν ἔστερξεν, ἀλλ' ἢ τοῖς 5
ἀμφὶ τὸν Σκιπίωνα τόν τε Κάτωνα καὶ τοὺς Πομ-
πηίους συναιρόμενος, ἢ καὶ ἑαυτῷ δυναστείαν τινὰ
περιβαλλόμενος, ἐνεόχμου. φωραθείς τε ὑπὸ τοῦ

Σέξτου πρὶν παρασκευάσασθαι, ἔφη τε τῷ Μιθρι-
δάτῃ τῷ Περγαμηνῷ τὴν ἐπικουρίαν ἐπὶ τὸν Βόσπο-
6 ρον ἀθροίζειν, καὶ πιστευθεὶς ἀπελύθη. καὶ οὕτω
μετὰ ταῦτα γράμματά τινα συνέπλασεν ὡς καὶ παρὰ
τοῦ Σκιπίωνός οἱ πεμφθέντα, καὶ ἐξ αὐτῶν τόν τε
Καίσαρα ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἡττῆσθαι καὶ ἀπολωλέναι
διήγγελλε, καὶ ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς Συρίας προστε-
7 τάχθαι ἔλεγε. κἀκ τούτου τήν τε Τύρον μετὰ τῶν
προπαρεσκευασμένων κατέλαβε, κἀντεῦθεν πρὸς τὰ
τοῦ Σέξτου στρατόπεδα προσχωρῶν περιέπεσεν αὐτῷ
καὶ ἡττηθεὶς ἐτρώθη. παθὼν δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὸ
ἰσχυρὸν οὐκέτ' αὐτοῦ ἐπείρασε, τοῖς δὲ δὴ στρατιώ-
ταις προσπέμπων τινὰ τρόπον οὕτω τινὰς αὐτῶν
ἐσφετερίσατο ὥστε καὶ αὐτόχειρας τοῦ Σέξτου γενέ-
27 σθαι. ἀποθανόντος δὲ ἐκείνου τό τε στράτευμα πᾶν
πλὴν ὀλίγων προσηταιρίσατο, τοὺς γὰρ ἐν Ἀπαμείᾳ
χειμάζοντας ἐπεδίωξε μὲν ἐς Κιλικίαν προαποχωρή-
σαντας, οὐ μὴν καὶ προσεποιήσατο, καὶ ἐς τὴν Συρίαν
ἐπανελθὼν στρατηγός τε ὠνομάσθη καὶ τὴν Ἀπά-
μειαν ἐκρατύνατο, ὅπως ὁρμητήριόν οἱ τοῦ πολέμου
2 γένηται. τήν τε ἡλικίαν οὐχ ὅτι τὴν ἐλευθέραν ἀλλὰ
καὶ τὴν τῶν δούλων κατέλεγε, καὶ χρήματα ἤθροιζε
καὶ ὅπλα κατεσκευάζετο. πράσσοντα δὲ αὐτὸν ταῦτα
Γάιός τις Ἀντίστιος ἐς πολιορκίαν κατέκλεισε. καὶ
μετὰ τοῦτο ἀγχώμαλα ἀγωνιζόμενοι, καὶ μηδέτεροι
ἰσχυρόν τι παραβαλεῖν δυνάμενοι, ἀσπόνδῳ διοκωχῇ
3 πρὸς συμμάχων ἐπαγωγὴν διελύθησαν. καὶ Ἀντιστίῳ
μὲν ἔκ τε τῶν περιχώρων οἱ τὰ τοῦ Καίσαρος φρο-
νοῦντες καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης στρατιῶται ὑπ' αὐτοῦ
πεμφθέντες προσεγένοντο, τῷ δὲ δὴ Βάσσῳ ὁ Ἀλχαυ-
δόνιος ὁ Ἀράβιος· οὗτος γὰρ τῷ τε Λουκούλλῳ πρό-
τερον, ὥσπερ εἴρηταί μοι, ὁμολογήσας, καὶ τοῖς Πάρ-

θοις μετὰ τοῦτο κατὰ τοῦ Κράσσου συναράμενος,
τότε παρεκλήθη μὲν ὑπ᾽ ἀμφοτέρων, ἐλθὼν δὲ ἐς 4
τὸ μέσον τῆς τε πόλεως καὶ τῶν στρατοπέδων, πρίν
τι ἀποκρίνασθαί σφισι, τήν τε συμμαχίαν ἀπεκήρυξε,
καὶ ἐπειδὴ ὁ Βάσσος ὑπερέβαλε τοῖς χρήμασιν, ἐπε-
κούρησέ τε αὐτῷ καὶ ἐν τῇ μάχῃ πολὺ τοῖς τοξεύ-
μασιν ἐπεκράτησεν. οἱ δὲ δὴ Πάρθοι ἦλθον μὲν καὶ 5
αὐτοὶ τῷ Βάσσῳ ἐπίκλητοι, οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ πολὺ
αὐτῷ διὰ τὸν χειμῶνα συνεγένοντο, καὶ διὰ τοῦτο
οὐδὲ ἔπραξάν τι ἀξιόλογον. καὶ ὁ μὲν δυνηθείς τινα
χρόνον, ἔπειτα ὑπό τε Μάρκου Κρίσπου καὶ ὑπὸ
Λουκίου Στατίου Μούρκου αὖθις κατείρχθη.

τοιούτων δὲ δὴ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ὄντων, 28
ὁ Κάσσιος ἐπελθὼν τάς τε πόλεις πάσας εὐθὺς πρός
τε τὴν δόξαν ὧν ἐν τῇ ταμιείᾳ ἐπεποιήκει καὶ πρὸς
τὴν λοιπὴν εὔκλειαν ᾠκειώσατο, καὶ τὰ στρατόπεδα
τά τε τοῦ Βάσσου καὶ τὰ τῶν ἑτέρων οὐδὲν ἐπιπο-
νήσας προσέθετο. καὶ αὐτῷ καθ᾽ ἓν μετὰ πάντων 2
αὐτῶν αὐλιζομένῳ ὕδωρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ αἰφνίδιον
πολὺ ἐπεγένετο, κἀν τούτῳ σύες ἄγριοι ἐς τὸ στρα-
τόπεδον κατὰ πάσας ἅμα τὰς πύλας ἐσπεσόντες πάντα
τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα συνέχεαν καὶ συνετάραξαν, ὥστε
τινὰς ἐκ τούτων τήν τε ἰσχὺν αὐτοῦ τὴν αὐτίκα καὶ
τὴν μετὰ ταῦτα καταστροφὴν τεκμήρασθαι. παρα- 3
λαβὼν οὖν τὴν Συρίαν ἐς τὴν Ἰουδαίαν ὥρμησε,
πυθόμενος τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος
καταλειφθέντας προσιέναι, καὶ ἐκείνους τε ἀκονιτὶ
καὶ τοὺς Ἰουδαίους παρεστήσατο. καὶ μετὰ τοῦτο τὸν 4
μὲν Βάσσον καὶ τὸν Κρίσπον, τούς τε ἄλλους τοὺς
οὐκ ἐθελήσαντάς οἱ συστρατεῦσαι, ἀπέπεμψε μηδὲν
ἀδικήσας, τῷ δὲ δὴ Στατίῳ τό τε ἀξίωμα μεθ᾽ οὗ ἀφῖ-
κτο ἐτήρησε, καὶ προσέτι καὶ τὸ ναυτικὸν ἐπέτρεψεν.

5 οὕτω μὲν καὶ ὁ Κάσσιος ἰσχυρὸς διὰ ταχέων ἐγέ-
νετο, καὶ τῷ τε Καίσαρι περὶ τῶν συναλλαγῶν καὶ
τῇ γερουσίᾳ περὶ τῶν παρόντων ὅμοια τῷ Βρούτῳ
ἐπέστειλε. καὶ αὐτῷ διὰ ταῦτα ἡ βουλὴ τήν τε ἀρχὴν
τῆς Συρίας ἐβεβαίωσε καὶ τὸν τοῦ Δολοβέλλου πό-
29 λεμον ἐψηφίσατο. οὗτος γὰρ ἐτέτακτο μὲν τῆς Συρίας
ἄρχειν καὶ τὴν ἔξοδον ὑπατεύων ἐποιεῖτο, χρόνιος
δὲ διά τε τῆς Μακεδονίας καὶ διὰ τῆς Θρᾴκης ἐς τὴν
2 Ἀσίαν τὸ ἔθνος κομισθεὶς καὶ ἐκεῖ ἐνδιέτριψεν. ἐπει-
δή τε ἐνταῦθα ἔτι ὄντι αὐτῷ τὸ δόγμα ἠγγέλθη,
πρὸς μὲν τὴν Συρίαν οὐ προεχώρησεν, αὐτοῦ δὲ δὴ
καταμείνας τὸν Τρεβώνιον οὕτω μετεχειρίσατο ὥστε
δόξαν οἱ εὐνοίας πλείστην παρασχεῖν, καὶ τήν τε
τροφὴν τοῖς στρατιώταις παρ' ἑκόντος αὐτοῦ λαβεῖν
3 καὶ τὴν δίαιταν ἀδεῶς σὺν αὐτῷ ποιεῖσθαι. ἐπειδή
τε ἔν τε τῷ θαρσοῦντι διὰ ταῦτ' ἐγένετο καὶ φυλα-
κὴν οὐδεμίαν ἑαυτοῦ ἐποιεῖτο, τήν τε Σμύρναν, ἐν
ᾗ ἦσαν, νυκτὸς ἐξαπιναίως κατέλαβε, καὶ ἐκεῖνον
ἀποκτείνας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ Καί-
σαρος εἰκόνα ἔρριψε, κἀκ τούτου πᾶσαν τὴν Ἀσίαν
4 κατέσχε. πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ ἐν οἴκῳ Ῥωμαῖοι
πόλεμον αὐτῷ ἐπήγγειλαν· οὐδέπω γὰρ ὁ Καῖσαρ
οὔτε τὸν Ἀντώνιον ἐνενικήκει οὔτε τὰ ἐν τῷ ἄστει
διὰ χειρὸς ἐπεποίητο. καὶ τοῖς τε συνοῦσίν οἱ ῥητὴν
ἡμέραν ἐς ἔκλειψιν τῆς φιλίας αὐτοῦ προεῖπον, ἵνα
5 μὴ καὶ ἐκεῖνοι ἐν ἐχθρῶν μοίρᾳ γένωνται, καὶ τὴν
ἀντίταξιν τόν τε πόλεμον τὸν πρὸς αὐτὸν τὸ μὲν σύμ-
παν τοῖς ὑπάτοις προσέταξαν, ἐπειδὰν τὰ παρόντα
κατορθώσωσι, ποιήσασθαι, τὸν γὰρ Κάσσιον οὐδέπω
τὴν Συρίαν ἔχοντα ᾔδεσαν, ἵνα δὲ δὴ ἐπὶ μεῖζον ἐν
τῷ μεταξὺ χρόνῳ αὐξηθῇ, τοῖς τῶν προσόρων ἐθνῶν
6 ἄρχουσιν ἐνεχείρισαν. καὶ μετὰ τοῦτο μαθόντες τὰ

κατὰ τὸν Κάσσιον, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ὑπ' ἐκείνων
πραχθῆναι, ταῦθ' ἅπερ εἶπον ἐψηφίσαντο. ὁ δ' οὖν 30
Δολοβέλλας ἐγκρατὴς οὕτω τῆς Ἀσίας γενόμενος ἐς
τὴν Κιλικίαν ἦλθε, τοῦ Κασσίου ἐν τῇ Παλαιστίνῃ
ὄντος, καὶ τοὺς Ταρσέας ἑκουσίους προσλαβὼν φρου-
ρούς τινας αὐτοῦ ἐν Αἰγέαις ὄντας ἐνίκησε, καὶ ἐς
τὴν Συρίαν ἐνέβαλε. καὶ τῆς μὲν Ἀντιοχείας ὑπὸ 2
τῶν ἐμφρουρούντων αὐτὴν ἀπεκρούσθη, τὴν δὲ δὴ
Λαοδίκειαν ἀμαχὶ διὰ τὴν φιλίαν αὐτῶν, ἣν πρὸς
τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον εἶχον, προσεποιήσατο.
κἀκ τούτων ἡμέρας τινὰς ἰσχύσας, τά τε γὰρ ἄλλα
καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῷ διὰ ταχέων ἐκ τῆς Ἀσίας
ἐπῆλθε, διέβαλεν ἐς Ἄραδον, ὅπως καὶ παρ' ἐκείνων
καὶ χρήματα καὶ ναῦς λάβῃ· κἀνταῦθα ἀποληφθεὶς 3
μετ' ὀλίγων ἐκινδύνευσε. διαφυγὼν δ' οὖν ἀπήντησέ
τε τῷ Κασσίῳ προσελαύνοντι, καὶ συμβαλὼν αὐτῷ
ἡττήθη. κατακλεισθείς τε ἐς τὴν Λαοδίκειαν ἐπορ-
θεῖτο, τῆς μὲν ἠπείρου παντελῶς εἰργόμενος, ἄλλοι
τε γὰρ τῷ Κασσίῳ καὶ Πάρθοι τινὲς ἐβοήθησαν, ταῖς 4
δὲ δὴ ναυσὶ ταῖς τε Ἀσιαναῖς καὶ ταῖς Αἰγυπτίαις,
ἃς ἡ Κλεοπάτρα αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ προσέτι καὶ τοῖς
χρήμασι τοῖς παρ' αὐτῆς ἐλθοῦσιν ἰσχύων, μέχρις
οὗ ὁ Στάτιος τό τε ναυτικὸν συνεκρότησε, καὶ ἐς τὸν
τῶν Λαοδικέων λιμένα ἐσπλεύσας τούς τε ἀνταναχ-
θέντας ἐκράτησε καὶ ἀπέκλεισέν οἱ καὶ τὴν θάλασσαν.
τότε γὰρ ἀμφοτέρωθεν τῆς ἐπαγωγῆς τῶν ἐπιτηδείων 5
εἰρχθεὶς ἐπεκδρομὴν μὲν σπάνει τῶν ἀναγκαίων
ἐποιήσατο, καταραχθεὶς δὲ διὰ ταχέων ἐς τὸ τεῖχος,
καὶ προδιδόμενον αὐτὸ ἰδών, ἐφοβήθη μὴ ζῶν ἁλοίη
καὶ ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ὅπερ που καὶ Μάρκος Ὀκ-
ταούιος ὑποστράτηγος αὐτοῦ ἔπραξε. καὶ οἱ μὲν 6
ταφῆς ὑπὸ τοῦ Κασσίου, καίπερ τὸν Τρεβώνιον ἄτα-

φον ῥίψαντες, ἠξιώθησαν· οἵ τε συστρατεύσαντές σφισι καὶ περιγενόμενοι καὶ σωτηρίας καὶ ἀδείας, καίτοι πολέμιοι ὑπὸ τῶν οἴκοι Ῥωμαίων νομισθέντες,
7 *ἔτυχον. οὐ μέντοι οὐδ' οἱ Λαοδικεῖς κακόν τι πλὴν συντελείας χρημάτων ἔπαθον. ἀλλ' οὐδὲ ἄλλος οὐδείς, συχνῶν μετὰ τοῦτο ἐπιβουλευσάντων τῷ Κασσίῳ, ἐκολάσθη.*

31 *ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, οἱ Ταρσεῖς Τίλλιον Κίμβρον φονέα τε τοῦ Καίσαρος ὄντα καὶ τότε Βιθυνῶν ἄρχοντα, πρός τε τὴν τοῦ Κασσίου ἐπικουρίαν ἐπειγόμενον ἐπεχείρησαν τῶν τοῦ Ταύρου διόδων εἶρξαι, προεκλιπόντες τε αὐτὰς ὑπὸ δέους παραχρῆμα μὲν ἐσπείσαντο αὐτῷ, νομίσαντες ἰσχυρὸν αὐτὸν εἶναι, μετὰ δὲ τοῦτο τὴν ὀλιγότητα τῶν στρατιωτῶν κατανοήσαντες οὔτε τῇ πόλει αὐτὸν ἐδέξαντο οὔτε τὰ ἐπι-*
2 *τήδειά οἱ παρέσχον. ἐπειδή τε φρούριόν τι ἐπιτειχίσας σφίσιν ἐς τὴν Συρίαν ἀπῆρε, προτιμότερον τὸ τῷ Κασσίῳ βοηθῆσαι τοῦ τὴν πόλιν αὐτὸς ἐξελεῖν ποιησάμενος, τοῦτό τε ἐπιστρατεύσαντες αὐτῷ παρεστήσαντο, καὶ πρὸς τὰ Ἄδανα ὅμορά τέ σφισι καὶ διάφορα ἀεὶ ὄντα ὥρμησαν, πρόφασιν ὡς καὶ τὰ τοῦ*
3 *Κασσίου πράσσοντα ποιησάμενοι. πυθόμενος δὲ ταῦτα ἐκεῖνος πρότερον μέν, ὡς ἔτι ὁ Δολοβέλλας ἔζη, Λούκιον Ῥοῦφον ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν, ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἦλθε, καὶ ἤδη γὰρ ἀμαχὶ τῷ Ῥούφῳ προσεκεχωρήκεσαν, ἄλλο μέν σφας οὐδὲν δεινὸν εἰργάσατο, τὰ δὲ χρήματα τά τε ἴδια καὶ τὰ δημόσια πάντα ἀφεί-*
4 *λετο. κἀκ τούτου Ταρσεῖς ἐπαίνους τε παρὰ τῶν τριῶν ἀνδρῶν· ἐκεῖνοι γὰρ τὰ πράγματα ἤδη τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ εἶχον, καὶ ἐλπίδα ἀντιλήψεσθαί τι ἀντὶ τῶν*
5 *ἀπολωλότων ἔλαβον· ἥ τε Κλεοπάτρα διὰ τὴν συμμαχίαν ἣν τῷ Δολοβέλλᾳ ἔπεμψεν, εὕρετο τὸν υἱόν,*

ὃν Πτολεμαῖον μὲν ὠνόμαζεν, ἐπλάττετο δὲ ἐκ τοῦ Καίσαρος τετοκέναι καὶ κατὰ τοῦτο Καισαρίωνα προσηγόρευε, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου κληθῆναι.

Κάσσιος δὲ ἐπειδὴ τά τε ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τὰ ἐν τῇ 32
Κιλικίᾳ κατεστήσατο, ἐς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Βροῦτον ἀφίκετο. ὡς γὰρ τήν τε συνωμοσίαν τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἔμαθον καὶ τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτῶν κατὰ σφῶν ᾔσθοντο, συνῆλθόν τε ἐκεῖ καὶ τὰ πράγματα ἔτι καὶ μᾶλλον ἐκοινώσαντο· τήν τε γὰρ αἰτίαν τὴν τοῦ πολέμου 2
τὴν αὐτὴν ἔχοντες καὶ τὸν κίνδυνον τὸν αὐτὸν προσδεχόμενοι, τήν τε ὑπὲρ τῆς τοῦ δήμου ἐλευθερίας γνώμην μηδὲ τότε ἐξιστάμενοι, καὶ ἐκείνους ἅτε καὶ τρεῖς ὄντας καὶ τοιαῦτα δρῶντας προσκαταλῦσαι γλιχόμενοι, πολλῷ προθυμότερον κοινῇ πάντα καὶ ἐβουλεύοντο καὶ ἐποίουν. καὶ τὸ μὲν σύμπαν ἔγνωσαν ἔς 3
τε τὴν Μακεδονίαν ἐλθεῖν καὶ περαιωθῆναι αὐτοὺς ἐκεῖσε κωλῦσαι, ἢ καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν προδιαβῆναι· ἐπεὶ δὲ τά τε ἐν τῇ Ῥώμῃ καθίστασθαι ἔτ' ἐλέγοντο, καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἅτε καὶ ἐγγύθεν ἐφεδρεύοντά σφισιν ἀσχολίαν ἕξειν ἐνομίζοντο, οὐκ εὐθὺς ταῦτ' 4
ἐποίησαν, ἀλλ' αὐτοί τε περιιόντες καὶ ἑτέρους διαπέμποντες τούς τε μηδέπω ὁμοφρονοῦντάς σφισι προσεκτῶντο καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας ἤθροιζον. καὶ αὐτοῖς οἱ μὲν ἄλλοι ταύτῃ πάντες, καὶ οἱ πρόσθεν 33
περιορώμενοι, παραχρῆμα ὡμολόγησαν, ὁ δὲ δὴ Ἀριοβαρζάνης οἵ τε Ῥόδιοι καὶ οἱ Λύκιοι ἄλλως μὲν οὐκ ἀνθίσταντο, οὐ μέντοι καὶ συμμαχῆσαι ἤθελον. ὑπο- 2
πτεύσαντες οὖν αὐτοὺς τὰ τῶν ἐναντίων, ἐπειδὴ εὖ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος τοῦ προτέρου ἐπεπόνθεσαν, φρονεῖν, καὶ φοβηθέντες μὴ αὐτοί τε ἀπελθόντων σφῶν ταράξωσί τι καὶ τοὺς ἄλλους συναποστήσωσι, γνώμην ἐποιήσαντο ἐπ' ἐκείνους πρῶτον τραπέσθαι,

ἐλπίσαντές σφας, ἅτε καὶ τοῖς ὅπλοις πολὺ αὐτῶν
ὑπερέχοντες καὶ ταῖς εὐεργεσίαις ἀφθόνως χρώμενοι,
3 διὰ βραχέος πείσειν ἢ καὶ βιάσεσθαι. καὶ Κάσσιος
μὲν Ῥοδίους, καίτοι τοσοῦτον ἐπὶ τῷ ναυτικῷ φρο-
νοῦντας ὥστε ἔς τε τὴν ἤπειρον ἐπ' αὐτὸν προδια-
πλεῦσαι καὶ τὰς πέδας ἃς ἐκόμιζον ὡς καὶ ζῶντας
πολλοὺς αἱρήσοντες ἐπιδεικνύναι σφίσι, ναυμαχίᾳ
πρότερον μὲν περὶ Μύνδον, ἔπειτα δὲ πρὸς αὐτῇ τῇ
Ῥόδῳ διὰ τοῦ Στατίου, τῷ τε πλήθει καὶ τῷ μεγέθει
τῶν νεῶν τὴν ἐμπειρίαν σφῶν κρατήσας, ἐνίκησε·
4 καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐς τὴν νῆσον περαιωθεὶς
ἄλλο μὲν κακὸν οὐδὲν αὐτοὺς ἔδρασεν, οὔτε γὰρ
ἀντέστησάν οἱ, καὶ εὔνοιαν αὐτῶν ἐκ τῆς διατριβῆς
ἣν ἐκεῖ κατὰ παιδείαν ἐπεποίητο εἶχε, τὰς δὲ δὴ
ναῦς καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερά, πλὴν
τοῦ ἅρματος τοῦ ἡλίου, παρεσπάσατο. καὶ μετὰ ταῦτα
καὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην συλλαβὼν ἀπέκτεινε.

34 Βροῦτος δὲ τό τε κοινὸν τῶν Λυκίων στράτευμα
ἀπαντῆσαν αὐτῷ πρὸς τὰ μεθόρια μάχῃ τε ἐκράτησε
καὶ συγκαταφυγὼν ἐς τὸ ἔρυμα αὐτοβοεὶ εἷλε, καὶ
τῶν πόλεων τὰς μὲν πλείους ἀμαχὶ προσηγάγετο,
2 Ξάνθον δὲ ἐς πολιορκίαν κατέκλεισε. καὶ αὐτῶν
ἐξαίφνης ἐκδραμόντων καὶ πῦρ ἐς τὰς μηχανὰς ἐμβα-
λόντων, τά τε τοξεύματα καὶ ἀκόντια ἅμα ἐφέντων,
ἐς πᾶν κινδύνου ἀφίκετο. κἂν πασσυδὶ ἀπώλετο,
εἰ μὴ δι' αὐτοῦ τοῦ πυρὸς ὠσάμενοι οἱ στρατιῶται
προσέμιξαν αὐτοῖς ἀπροσδόκητοι γυμνητεύουσι, καὶ
3 ἐκείνους τε ἐς τὸ τεῖχος κατήραξαν, καὶ αὐτοὶ συνεσ-
πεσόντες σφίσι τοῦ τε πυρὸς ἐς οἰκίας τινὰς ἐνέβα-
λον, καὶ τοὺς μὲν ὁρῶντας τὸ γιγνόμενον προκατέ-
πληξαν, τοῖς δ' ἄπωθεν οὖσι δόξαν ὡς καὶ πάντα
ἄρδην ᾑρηκότες παρέσχον· ἐκ γὰρ τούτου καὶ οἱ

ἐπιχώριοι τὰ λοιπὰ ἐθελονταὶ συγκατέπρησαν καὶ
ἀλλήλους οἱ πλείους ἀνεχρήσαντο. μετὰ δὲ τοῦτο 4
πρὸς τὰ Πάταρα ὁ Βροῦτος ἦλθε, καὶ προεκαλέσατο
μὲν αὐτοὺς ἐς φιλίαν, ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν, οἵ τε
γὰρ δοῦλοι καὶ τῶν ἐλευθέρων οἱ πένητες, οἱ μὲν
ἐλευθερίας οἱ δὲ χρεῶν ἀποκοπῆς προτετυχηκότες,
ἐκώλυόν σφας συμβῆναι, τὸ μὲν πρῶτον τοὺς αἰχμα-
λώτους τῶν Ξανθίων, καὶ γὰρ ἐν γένει αὐτοῖς κατ'
ἐπιγαμίαν πολλοὶ ἦσαν, ἔπεμψέ σφισιν, ἐλπίδα ἔχων
δι' ἐκείνων αὐτοὺς προσάξεσθαι· ἐπεὶ δ' οὐδὲν 5
μᾶλλον ἐνέδοσαν καίπερ προῖκα αὐτοῦ τοὺς ἀναγκαί-
ους ἑκάστῳ διδόντος, πρατήριόν τι ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖ-
χος ἐν ἀσφαλεῖ κατεστήσατο, καὶ παράγων ἕνα ἕκα-
στον τῶν πρώτων ἀπεκήρυττεν, εἴ πως διά γε τούτου
τοὺς Παταρέας ὑπαγάγοιτο. ὡς δ' οὐδὲ τότε αὐτῷ
προσεχώρησαν, ὀλίγους ἀποδόμενος τοὺς λοιποὺς
ἀφῆκεν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ ἔνδον οὐκέτ' ἀντῆραν, 6
ἀλλ' εὐθὺς αὐτῷ ὡς καὶ ἀρετὴν ἔχοντι προσέθεντο,
μηδὲν ἔξω τῶν χρημάτων ζημιωθέντες. καὶ τοῦτο
καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν
ἐν τῷ ἐπινείῳ λαβὼν ἀπέλυσε. καὶ οὕτω καὶ τἆλλα
δι' ὀλίγου παρεστήσατο.

ταῦτ' οὖν ἀμφότεροι πράξαντες ἔς τε τὴν Ἀσίαν 35
αὖθις ἦλθον, καὶ πάνθ' ὅσα ἐκ διαβολῶν, οἷα ἐν
τοῖς τοιούτοις φιλεῖ συμβαίνειν, ὕποπτα πρὸς ἀλλή-
λους εἶχον, ἔς τε τὸ μέσον καὶ κατὰ μόνας προενεγ-
κόντες καὶ διαλυσάμενοι ἐς τὴν Μακεδονίαν ἠπεί-
γοντο. καὶ αὐτοὺς Γάιός τε Νωρβανὸς καὶ Δεκίδιος 2
Σάξας ἔφθησαν τόν τε Ἰόνιον, πρὶν τὸν Στάτιον
ἐλθεῖν, περαιωθέντες, καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦ Παγ-
γαίου γῆν προκατασχόντες, καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις
στρατοπεδευσάμενοι. τὸ δὲ δὴ ἄστυ τοῦτο παρά τε 3

τῷ Παγγαίῳ καὶ παρὰ τῷ Συμβόλῳ κεῖται· Σύμβολον γὰρ τὸ χωρίον ὀνομάζουσι καθ' ὃ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἑτέρῳ τινὶ ἐς μεσόγειαν ἀνατείνοντι συμβάλλει, καὶ ἔστι μεταξὺ Νέας πόλεως καὶ τῶν Φιλίππων· ἡ μὲν γὰρ πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατ' ἀντιπέρας Θάσου ἦν, ἡ δ' ἐντὸς τῶν ὀρῶν ἐπὶ τῷ πεδίῳ πεπόλισται.
4 καὶ ἔτυχον γὰρ τὴν συντομωτάτην αὐτοῦ ὑπερβολὴν ὅ τε Σάξας καὶ ὁ Νωρβανὸς προκαταλαβόντες, ταύτῃ μὲν ὁ Βροῦτος ὅ τε Κάσσιος οὐδὲ ἐπείρασαν διαβῆναι, ἑτέραν δέ τινα μακροτέραν κατὰ τὰς Κρηνίδας ὠνομασμένας περιελθόντες φυλακῇ μὲν καὶ ἐκεῖ
5 ἐνέτυχον, βιασάμενοι δὲ αὐτὴν ἔσω τε τῶν ὀρῶν ἐγένοντο, καὶ πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὰ μετέωρα ἐπιπαρελθόντες ἐνταῦθα χωρὶς ἑκάτερος, ὥς γε τῷ λόγῳ εἰπεῖν, ἐστρατοπεδεύσατο· τῷ γὰρ ἔργῳ καθ' ἓν
6 ηὐλίσαντο. τὰ μὲν γὰρ στρατόπεδα, ὡς καὶ εὐτακτότεροι οἱ στρατιῶται καὶ ῥᾷους ἄρχειν ὦσι, διχῇ κατέστη, παντὸς δὲ δὴ καὶ τοῦ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ τάφρῳ καὶ σταυρώματι περιληφθέντος, εἷς τε ὁ πᾶς περίβολος ἀμφοτέρων ἐγένετο, καὶ ἐν κοινῷ τὴν ἀπ'
36 αὐτοῦ ἀσφάλειαν εἶχον. ἦσαν δὲ πολὺ τῷ πλήθει τῶν ἐναντίων τῶν τότε παρόντων καθυπέρτεροι, καὶ διὰ τοῦτο τό τε Σύμβολον ἐκκρούσαντες αὐτοὺς κατέλαβον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ταύτῃ τε δι' ἐλάττονος ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπήγοντο καὶ ἐκ τοῦ πεδίου καταθέ-
2 οντες ἐλάμβανον. ὁ γὰρ Νωρβανὸς ὅ τε Σάξας πανστρατιᾷ μὲν οὐδὲ ἐτόλμησαν αὐτοῖς προσμίξαι, ἐκπέμποντες δ' ἱππέας ἐκδρόμους ὅπῃ παρείκοι οὐδὲν ἐπέραινον, ἀλλ' αὐτοί τε διὰ φυλακῆς μᾶλλον ἢ διὰ κινδύνων τὸ στρατόπεδον ἐποιοῦντο, καὶ τὸν Καίσαρα
3 τόν τε Ἀντώνιον σπουδῇ μετεπέμποντο. οὗτοι γὰρ τέως μὲν περί τε τοὺς Ῥοδίους καὶ περὶ τοὺς Λυκί-

ους τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον ἀσχόλους ὄντας
ἐπυνθάνοντο, ἐπὶ πλεῖόν τε αὐτοὺς ἔδοξάν σφισι
προσπολεμήσειν, καὶ οὐκ ἠπείχθησαν ἀλλὰ τόν τε
Σάξαν καὶ τὸν Νωρβανὸν ἐς τὴν Μακεδονίαν προ-
έπεμψαν· αἰσθόμενοι δὲ αὐτοὺς ἑαλωκότας, τοῖς 4
μὲν Λυκίοις καὶ τοῖς Ῥοδίοις ἐπαίνους τε ἔδοσαν καὶ
χρήματα χαριεῖσθαι ὑπέσχοντο, αὐτοὶ δὲ ἐκ μὲν
τῆς πόλεως εὐθὺς ἐξώρμησαν, ἐγχρονίσαντες δὲ Ἀν-
τώνιος μὲν περὶ Βρεντέσιον, ὑπὸ γὰρ τοῦ Στατίου
καθείργετο, Καῖσαρ δὲ περὶ Ῥήγιον, πρὸς γὰρ τὸν
Σέξτον τήν τε Σικελίαν ἔχοντα καὶ τῆς Ἰταλίας πει-
ρῶντα προαπετράπετο, διετρίβησαν. ὡς δ' οὖν οὖ- 37
τός τε οὐ καθαιρετὸς ἔδοξεν εἶναί σφισι, καὶ τὰ τοῦ
Κασσίου τοῦ τε Βρούτου μᾶλλον αὐτοὺς ἤπειξε, μέρος
μέν τι τοῦ στρατοῦ πρὸς φρουρὰν τῆς Ἰταλίας κατέ-
λιπον, τῷ δὲ δὴ πλείονι τὸν Ἰόνιον ἀσφαλῶς ἐπεραι-
ώθησαν. καὶ Καῖσαρ μὲν ἐν Δυρραχίῳ νοσήσας ὑπε- 2
λείφθη, Ἀντώνιος δὲ πρὸς τοὺς Φιλίππους ἤλασε,
καὶ παραυτίκα μὲν ῥώμην τινὰ τοῖς σφετέροις παρέ-
σχεν, ἐνεδρεύσας δέ τινας τῶν ἐναντίων σιταγωγοῦν-
τας καὶ σφαλεὶς οὐκέτ' οὐδ' αὐτὸς ἐθάρσει. ὁ οὖν 3
Καῖσαρ πυθόμενος τοῦτο καὶ δείσας ἑκάτερον, εἴτε
τι ἐλαττωθείη κατὰ μόνας συμβαλὼν εἴτε καὶ κρα-
τήσειεν, ἐκ μὲν γὰρ τοῦ τόν τε Βροῦτον καὶ τὸν
Κάσσιον, ἐκ δὲ τοῦ τὸν Ἀντώνιον πάντως ἐφ' ἑαυτὸν
ἰσχύσειν ἐνόμισεν, ἠπείχθη καίπερ καὶ τότε ἔτι ἀρ-
ρωστῶν. κἀκ τούτου ἀνεθάρσησαν μὲν οἱ περὶ τὸν 4
Ἀντώνιον· ἐπεὶ δ' οὐκ ἀσφαλὲς ἐφαίνετο τὸ μὴ οὐχ
ἅμα πάντας αὐτοὺς αὐλίζεσθαι, ἔς τε χωρίον ἓν καὶ
ἐς ἔρυμα ἓν τὰ τρία στρατεύματα συνήγαγον. ἀντι- 5
καθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις ἐκδρομαὶ μὲν καὶ ἀν-
τεπέξοδοι παρ' ἀμφοτέρων ὡς ἔτυχεν ἐγίγνοντο,

μάχη δὲ ἐκ παρατάξεως οὐδεμία χρόνον τινὰ συνη-
νέχθη, καίτοι καὶ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου
6 πάνυ συμβαλεῖν σπουδαζόντων. ταῖς τε γὰρ δυνά-
μεσι μᾶλλον τῶν ἐναντίων ἔρρωντο, καὶ τῶν ἐπιτη-
δείων οὐχ ὁμοίως αὐτοῖς ηὐπόρουν διὰ τὸ τῆς θα-
λάσσης, ἅτε τοῦ ναυτικοῦ σφων τῷ Σέξτῳ προσπο-
λεμοῦντες, μὴ κρατεῖν.
38 οὗτοι μὲν οὖν δὴ διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὸν Σέξ-
τον τήν τε Σικελίαν ἔχοντα καὶ τῆς Ἰταλίας πειρῶντα,
μὴ καὶ χρονισάντων αὐτῶν τήν τε Ἰταλίαν καταλάβῃ
2 καὶ ἐς τὴν Μακεδονίαν ἔλθῃ, ὤργων. ὁ δὲ δὴ Κάσ-
σιος ὅ τε Βροῦτος ἄλλως μὲν οὐκ ὤκνουν τὴν μάχην,
ὅσον γὰρ τῇ ῥώμῃ τῶν στρατιωτῶν ἠλαττοῦντο, το-
σοῦτον τῷ πλήθει ἐπλεονέκτουν, ἐκλογιζόμενοι δὲ τά
τε ἐκείνων καὶ τὰ σφέτερα, σύμμαχοί τε γὰρ αὐτοῖς
3 καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσεγίγνοντο, καὶ τὴν τροφὴν
ἄφθονον ὑπὸ τῶν νεῶν εἶχον, ἀνεβάλοντο, εἴ πως ἄνευ
κινδύνου καὶ φθόρου τινῶν ἐπικρατήσειαν· ἅτε γὰρ
δημεράσται τε ἀκριβῶς ὄντες καὶ πρὸς πολίτας ἀγω-
νιζόμενοι ἐκείνων τε οὐδὲν ἧττον ἢ τῶν συνόντων
σφίσι διεσκόπουν, καὶ ἐπεθύμουν ἑκατέροις ὁμοίως καὶ
4 τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν παρασχεῖν. χρόνον
μὲν οὖν τινὰ διὰ ταῦτα ἀνέσχον, οὐκ ἐθέλοντές σφισιν
ἐς χεῖρας ἐλθεῖν· ὡς μέντοι τὰ στρατεύματα, ἅτε ἐκ τοῦ
ὑπηκόου τὸ πλεῖστον ὄντα, τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα καὶ
τῶν ἀντιπολεμούντων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ κα-
θάρσιον τὸ πρὸ τῶν ἀγώνων γιγνόμενον ἐντὸς τοῦ
5 ἐρύματος ὡς καὶ δεδιότες ἐποιήσαντο, ἔς τε τὴν μάχην
ὥρμησαν καὶ διελάλουν ὅτι, ἂν ἐπὶ πλεῖον διατριφ-
θῶσι, τό τε στρατόπεδον ἐκλείψουσι καὶ διασκεδα-
σθήσονται, οὕτω δὴ καὶ ἄκοντες συνέμιξαν.
39 μέγιστον δὴ τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ ὑπὲρ πάντας

τοὺς ἐμφυλίους τοὺς τοῖς Ῥωμαίοις γεγονότας οὐκ
ἀπεικότως ἄν τις συμβῆναι νομίσειεν, οὐχ ὅτι καὶ
τοῖς πλήθεσιν ἢ καὶ ταῖς ἀρεταῖς τῶν μαχεσαμένων
διήνεγκαν αὐτῶν, πολλῷ γὰρ καὶ πλείους καὶ ἀμεί-
νους σφῶν πολλαχόθι ἠγωνίσαντο, ἀλλ' ὅτι περί τε
τῆς ἐλευθερίας καὶ περὶ τῆς δημοκρατίας τότε ὡς
οὐπώποτε ἐπολέμησαν. συνέπεσον μὲν γὰρ καὶ αὖθις 2
ἀλλήλοις, ὥσπερ καὶ πρότερον· ἀλλ' ἐκείνους μὲν
τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τοῦ τίνος ἐπακούσωσιν ἐποιήσαντο,
τότε δὲ οἱ μὲν ἐς δυναστείαν αὐτοὺς ἦγον, οἱ δὲ ἐς
αὐτονομίαν ἐξῃροῦντο. ὅθεν οὐδ' ἀνέκυψεν ἔτι πρὸς
ἀκριβῆ παρρησίαν ὁ δῆμος καίπερ ὑπ' οὐδενὸς ἀλλο-
τρίου ἡττηθείς, τὸ γάρ τοι ὑπήκοον τό τε συμμαχικὸν 3
τὸ τότε αὐτοῖς παραγενόμενον ἐν προσθήκης μέρει
τοῦ πολιτικοῦ ἦν, ἀλλ' αὐτός τε ἑαυτοῦ κρείττων
τε ἅμα καὶ ἥττων γενόμενος καὶ ἔσφηλεν ἑαυτὸν
καὶ ἐσφάλη, κἀκ τούτου τό τε δημοκρατικὸν συμπα-
ρανάλωσε καὶ τὸ μοναρχικὸν ἐκράτυνε. καὶ οὐ λέγω 4
ὡς οὐ συνήνεγκεν αὐτοῖς ἡττηθεῖσι τότε· τί γὰρ ἄν
τις ἄλλο περὶ αὐτῶν ἀμφοτέρωθεν μαχεσαμένων
εἴποι ἢ ὅτι Ῥωμαῖοι μὲν ἐνικήθησαν, Καῖσαρ δὲ
ἐκράτησεν; ὁμοφρονῆσαι μὲν γὰρ ἐν τῷ καθεστῶτι
τρόπῳ τῆς πολιτείας οὐκέθ' οἷοί τε ἦσαν· οὐ γὰρ 5
ἔστιν ὅπως δημοκρατία ἄκρατος, ἐς τοσοῦτον ἀρχῆς
ὄγκον προχωρήσασα, σωφρονῆσαι δύναται· πολλοὺς
δ' ἂν ἐπὶ πολλοῖς καὶ αὖθις ἀγῶνας ὁμοίους ἀνελό-
μενοι πάντως ἄν ποτε ἐδουλώθησαν ἢ καὶ ἐφθά-
ρησαν.

πάρεστι δὲ καὶ ἐκ τῶν σημείων τῶν τότε συμ- 40
βάντων σφίσι τεκμήρασθαι ὅτι μέγιστος διαφανῶς
ὁ ἀγὼν αὐτοῖς ἐγένετο· τὸ γὰρ δαιμόνιον, ὥσπερ
που καὶ ἀεὶ πρὸ τῶν ἀτοπωτάτων φιλεῖ προσημαίνειν,

πάντα σφίσιν ἀκριβῶς καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ
Μακεδονίᾳ τὰ ἐκβάντα ἀπ᾽ αὐτοῦ προεμαντεύσατο.
2 ἐν γὰρ τῷ ἄστει ὅ τε ἥλιος τοτὲ μὲν ἠλαττοῦτο καὶ
ἐλάχιστος ἐγίγνετο, τοτὲ δὲ καὶ μέγας καὶ τριττὸς
ἐξεφαίνετο, καί ποτε καὶ νυκτὸς ἐξέλαμψε· καὶ κε-
ραυνοὶ ἄλλοσέ τε πολλαχόσε καὶ ἐς τὸν τοῦ Νικαίου
Διὸς βωμὸν ἐφέροντο, λαμπάδες τε ἐνταῦθα κἀκεῖσε
ᾖττον, καὶ σαλπίγγων ἠχαὶ ὅπλων τε κτύποι καὶ
στρατοπέδων βοαὶ νυκτὸς ἔκ τε τῶν τοῦ Καίσαρος
καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀντωνίου κήπων, ὁμοχώρων ἀλλήλοις
3 παρὰ τῷ Τιβέριδι ὄντων, ἠκούοντο. καὶ προσέτι καὶ
κύων κυνὸς σῶμα πρὸς τὸ Δημήτριον προσελκύσας
τήν τε γῆν τοῖς ποσὶν ὤρυξε καὶ κατέχωσεν αὐτό.
καί τι παιδάριον δεκαδακτύλους χεῖρας ἔχον ἐγεν-
νήθη, ἡμίονός τε διφυὲς τέρας ἔτεκε· τὰ μὲν γὰρ
4 πρόσθια ἵππῳ τὰ δὲ λοιπὰ ἡμιόνῳ ἐῴκει. καὶ ὁ τῆς
Ἀθηνᾶς ὀχὸς πρὸς τὸ Καπιτώλιον ἐξ ἱπποδρομίας
τινὸς ἐπανιὼν συνετρίβη, τό τε ἄγαλμα τὸ τοῦ Διὸς
τὸ ἐν τῷ Ἀλβανῷ ὂν αἷμα παρ᾽ αὐτὰς τὰς ἀνοχὰς ἔκ
τε τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ ἐκ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀνέ-
5 δωκε. καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ δαιμονίου σφίσι προε-
δείχθη, ποταμοί τε ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν οἱ μὲν παντά-
πασιν ἐξέλιπον οἱ δ᾽ ἀνάπαλιν ῥεῖν ἤρξαντο· συνε-
νηνέχθαι δέ πως ἐς ταὐτὸ καὶ ὅσα παρὰ τῶν
6 ἀνθρώπων κατὰ συντυχίαν ἐπράχθη ἔδοξεν· ἔν τε
γὰρ ταῖς ἀνοχαῖς ὁ πολίαρχος τὰ Λατιάρια, οὔτ᾽ ἄλλως
προσήκοντα αὐτῷ οὔτ᾽ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γίγνεσθαι
εἰωθότα, ἐποίησε, καὶ οἱ ἀγορανόμοι τοῦ πλήθους
ὁπλομαχίας ἀγῶνας ἀντὶ τῆς ἱπποδρομίας τῇ Δή-
7 μητρι ἐπετέλεσαν. ἐν μὲν οὖν τῇ Ῥώμῃ ταῦτ᾽ ἐγί-
γνετο, καί τινα καὶ λόγια καὶ πρὸ αὐτῶν καὶ ἐπ᾽
αὐτοῖς ἐς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας συμβαί-

*νοντα ἥδετο· ἐν δὲ δὴ τῇ Μακεδονίᾳ, ταύτης γὰρ τό
τε Πάγγαιον καὶ ἡ περὶ αὐτὸ γῆ νομίζεται, μέλισσαί
τε πολλαὶ τὸ τοῦ Κασσίου στρατόπεδον περιέσχον,
κἂν τῷ καθαρσίῳ αὐτοῦ τὸν στέφανόν τις τραπέμπα-
λιν αὐτῷ ἐπέθηκε, παῖς τε ἐν πομπῇ τινι, οἵας οἱ* 8
*στρατιῶται ἄγουσι, νίκην φέρων ἔπεσε. καὶ ὅ γε
μάλιστα τὸν ὄλεθρόν σφισιν ἐσήμηνεν ὥστε καὶ τοῖς
ἐναντίοις ἔκδηλον γενέσθαι, πολλοὶ μὲν γῦπες, πολ-
λοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὄρνιθες νεκροφάγοι ὑπέρ τε ἐκεί-
νων μόνων διεφοίτων καὶ ἐς αὐτοὺς κατέβλεπον,
δεινόν τέ τι καὶ φρικῶδες κλάζοντές τε καὶ τρίζοντες.*

τούτοις μὲν δὴ ταῦτα τὸ κακὸν ἔφερε, τοῖς δὲ 41
*ἑτέροις τέρας μὲν οὐδέν, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, ἐγένετο,
ὄψεις δὲ δὴ ὀνείρων τοιαίδε ἐφάνησαν. ἀνὴρ Θεσ-* 2
*σαλὸς ἔδοξέν οἱ τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον κεκελευ-
κέναι εἰπεῖν τῷ Καίσαρι ὅτι τε ἐς ἕνης ἡ μάχη γενή-
σοιτο, καὶ ἵνα ἀναλάβῃ τι ὧν δικατωρεύων αὐτὸς
ἐφόρει· καὶ διὰ τοῦτο τὸν δακτύλιον αὐτοῦ τότε τε
εὐθὺς περιέθετο καὶ ἔπειτα πολλάκις ἔφερεν. οὗτος* 3
*μὲν δὴ τοῦτο εἶδεν, ὁ δ' ἰατρὸς ὁ συνὼν τῷ Καί-
σαρι ἐνόμισέν οἱ τὴν Ἀθηνᾶν προστάσσειν ἔκ τε τῆς
σκηνῆς αὐτόν, καίτοι καὶ τότε ἔτι κακῶς ἀρρωστοῦντα,
ἐξαγαγεῖν καὶ ἐς τὴν παράταξιν καταστῆσαι· ὑφ' οὗ-
περ καὶ ἐσώθη. ὃ γάρ τοι τοῖς ἄλλοις ἐν μὲν τῷ στρα-
τοπέδῳ τῷ τε ἐρύματι αὐτοῦ μένουσι σωτηρίαν, ἐς
δὲ δὴ τὰ ὅπλα τάς τε μάχας ἰοῦσι κίνδυνον φέρει,
τοῦτο τότε ἐπὶ τοῦ Καίσαρος διηλλάγη· ἔκ τε γὰρ* 4
*τῆς ἐξόδου τῆς ἐκ τοῦ ταφρεύματος καὶ ἐκ τῆς πρὸς
τοὺς μαχομένους ὁμιλίας περιφανέστατα, καίπερ χα-
λεπῶς καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ἑστώς,
περιεγένετο.*

ἐπράχθη δὲ ὧδε. οὐχ ὡμολόγησαν μὲν ὁπότε 42

τὴν μάχην ποιήσονται, ὥσπερ δὲ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς πάντες ἅμα ἕω ἐξωπλίσαντο, καὶ ἔς τε τὸ μεταίχμιόν σφων καθάπερ ἀγωνισταί τινες σχολῇ προῆλθον,
2 κἀνταῦθα ἡσυχῇ παρετάξαντο. ὡς δ' ἀντικατέστησαν, παραινέσεις, τοῦτο μὲν ἀθρόοις τοῦτο δὲ καὶ καθ' ἑκάστους, ἀμφοτέροις ἀπό τε τῶν στρατηγῶν καὶ ἀπὸ τῶν ὑποστρατήγων τῶν θ' ὑπομειόνων ἐγένοντο, πολλὰ μὲν πρὸς τὸ αὐτίκα τοῦ κινδύνου ἀναγκαῖα πολλὰ δὲ καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἁρμόζοντα αὐτῶν λεγόντων, οἷα ἄν τινες ἔν τε τῷ παραχρῆμα κινδυνεύσον-
3 τες καὶ τῷ μέλλοντι προκάμνοντες εἴποιεν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὁμοιοτροπώτατα, ἅτε καὶ Ῥωμαίων ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως μετὰ τῶν συμμάχων σφῶν ὄντων, ἐρρήθη· διήλλαξε δὲ ὅτι οἱ μὲν περὶ τὸν Βροῦτον τήν τε ἐλευθερίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν τό τε ἀτυράννευτον καὶ τὸ ἀδέσποτον τοῖς σφετέροις προεβάλ-
4 λοντο, καὶ τά τε ἐν ἰσονομίᾳ χρηστὰ καὶ τὰ ἐν μοναρχίᾳ ἄτοπα, ὅσα ποτὲ αὐτοί τε ἐπεπόνθεσαν καὶ περὶ ἑτέρων ἠκηκόεσαν, προέφερον, παραδεικνύντες τε καθ' ἓν ἕκαστον ἑκάτερα καὶ ἱκέτευόν σφας τῶν μὲν ὀριγνήσασθαι τὰ δὲ ἐκκλῖναι καὶ τῶν μὲν ἔρωτα
5 λαβεῖν τὰ δὲ μὴ παθεῖν φυλάξασθαι, οἱ δὲ ἕτεροι τῷ σφετέρῳ στρατῷ τούς τε σφαγέας τιμωρήσασθαι καὶ τὰ τῶν ἀντικαθεστώτων σχεῖν, ἄρξαι τε πάντων τῶν ὁμοφύλων ἐπιθυμῆσαι, παρῄνουν, καὶ ὅ γε μάλιστα αὐτοὺς ἐπέρρωσε, καὶ κατὰ πεντακισχιλίας
43 σφίσι δραχμὰς δώσειν ὑπέσχοντο. κἀκ τούτου πρῶτον μὲν τὰ συνθήματα αὐτοῖς διῆλθεν, ἦν δὲ τοῖς μὲν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον ἐλευθερία, τοῖς τε ἑτέροις ὅτι ποτὲ καὶ ἐδόθη, ἔπειτα σαλπικτὴς εἷς ἑκατέρωθεν
2 ὑπεσήμηνε, καὶ οὕτω καὶ οἱ λοιποὶ ἐπήχησαν, πρῶτοι μὲν οἱ τό τε στάσιμον καὶ τὸ παρασκευαστικὸν ἐν

τόπῳ τινὶ κυκλοτερεῖ διὰ σαλπίγγων μελῳδοῦντες,
ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι οἵ τόν τε θυμὸν τῶν στρατιω-
τῶν ἐπεγείροντες καὶ ἐπὶ τὴν σύνοδον αὐτοὺς ἐξοτρύ-
νοντες. καὶ μετὰ τοῦτο σιωπή τε ἐξαπίνης πολλὴ
ἐγένετο, καὶ σμικρὸν ἐπισχόντες αὐτοί τε διάτορον
ἐξεφώνησαν καὶ αἱ τάξεις ἑκατέρωθεν συνεβόησαν.
κἀκ τούτου ἀλαλάξαντες οἱ ὁπλῖται τάς τε ἀσπίδας 3
τοῖς δορατίοις ἔκρουσαν καὶ ἐκεῖνα ἐπ' ἀλλήλους
ἐξηκόντισαν, καὶ οἱ σφενδονῆται οἵ τε τοξόται βέλη
καὶ λίθους ἧκαν. καὶ μετὰ ταῦτα τό τε ἱππικὸν ἀν-
τεξήλασε καὶ τὸ θωρακοφόρον συνεπισπόμενόν σφισιν
ἐν χερσὶν ἐγένετο. καὶ πολλῷ μὲν ὠθισμῷ πολλῷ 44
δὲ καὶ ξιφισμῷ ἐχρήσαντο, τὰ μὲν πρῶτα περισκο-
ποῦντες ὅπως τε τρώσουσί τινας καὶ ὅπως αὐτοὶ μὴ
τρωθῶσι, τούς τε γὰρ ἀνθεστηκότας ἅμα ἀποκτεῖναι
καὶ ἑαυτοὺς σῶσαι ἐβούλοντο, ἔπειτα δὲ ὡς ἥ τε
ὁρμή σφων ηὐξήθη καὶ ὁ θυμὸς ἐφλέγμηνεν, ὁμόσε
τε ἀπερισκέπτως χωροῦντες καὶ μηδεμίαν ἔτ' ἀσφά-
λειαν ἑαυτῶν ποιούμενοι, ἀλλ' ἐπιθυμίᾳ τοῦ τοὺς
ἀντιπάλους ἀπολέσαι καὶ ἑαυτοὺς προϊέμενοι. καί 2
τινες τάς τε ἀσπίδας ἀπερρίπτουν καὶ ἀντιλαμβανό-
μενοι τῶν ἀντιτεταγμένων οἱ μὲν ἔκ τε τῶν κρανῶν
αὐτοὺς εἷλκον καὶ κατὰ νώτου ἔπαιον, οἱ δὲ τά τε
προβλήματα ἀπέσπων καὶ ἐς τὰ στήθη ἔτυπτον.
ἄλλοι τῶν ξιφῶν αὐτῶν λαμβανόμενοι τὰ σφέτερα
ὡς καὶ ἐς ἀόπλους σφᾶς ἐώθουν· καὶ ἕτεροι τρωθῆ-
ναί τι μέρος τῶν σωμάτων σφῶν προβάλλοντες ἑτοι-
μότερον τῷ λοιπῷ ἐχρῶντο. συμπλεκόμενοί τέ τινες 3
τὸ μὲν παίειν ἀλλήλους ἀφῃροῦντο, τῇ δὲ δὴ συμ-
μίξει καὶ τῶν ξιφῶν καὶ τῶν σωμάτων διώλλυντο.
καὶ οἱ μὲν μιᾷ πληγῇ οἱ δὲ καὶ πολλαῖς ἔθνησκον,
καὶ οὔτε τῶν τραυμάτων αἴσθησιν εἶχον, τὸ γὰρ

ἀλγῆσον ὁ θάνατος προελάμβανεν οὔτε τοῦ ὀλέθρου
σφῶν ὀλοφυρμὸν ἐποιοῦντο, ἐς γὰρ τὸ λυπῆσον οὐκ
4 ἐξικνοῦντο. ἄλλος τις ἀποκτείνας τινὰ οὐδ' ἀποθα-
νεῖσθαί ποτε ὑπὸ τῆς αὐτίκα περιχαρείας ἤλπιζε.
καὶ ὁ ἀεὶ πίπτων ἔς τε τὸ ἀναίσθητον καθίστατο
45 καὶ σύνεσιν τοῦ πάθους οὐκ ἐλάμβανεν. ἔμενον
δὲ κατὰ χώραν ἀκριβῶς ἀμφότεροι, καὶ οὔθ' ὑπα-
γωγαῖς οὔτε διώξεσιν οὐδέτεροι ἐχρήσαντο, ἀλλ' αὐ-
τοῦ, ὥσπερ εἶχον, ἐτίτρωσκον ἐτιτρώσκοντο, ἐφόνευον
2 ἐφονεύοντο μέχρι πόρρω τῆς ἡμέρας. καὶ εἴγε πάντες
πᾶσιν, οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ συμβαίνει, συνεμεμίχεσαν,
ἢ Βροῦτος μὲν κατὰ Ἀντώνιον Κάσσιος δὲ κατὰ
Καίσαρα ἀντετέτακτο, ἰσοπαλεῖς ἂν ἐγεγόνεσαν· νῦν
δὲ ὅ τε Βροῦτος τὴν τοῦ Καίσαρος ἀρρωστίαν ἐξεβιά-
σατο, καὶ ὁ Ἀντώνιος τὸν Κάσσιον οὐδέν οἱ ὅμοιον
3 τὰ πολέμια ὄντα ἐξενίκησε. καὶ τότε δὲ τῷ μὴ πάν-
τας ἅμα τοὺς ἑτέρους, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει ἀμφοτέρους
καὶ ἡττηθῆναι καὶ κρατῆσαι ταὐτὸν ὡς εἰπεῖν ἐγέ-
νετο· καὶ γὰρ ἐνίκησαν ἀμφότεροι καὶ ἡττήθησαν,
ἔτρεψάν τε τοὺς ἀντιτεταγμένους σφίσιν ἑκάτεροι
καὶ ἐτράποντο, καὶ αἵ τε διώξεις καὶ αἱ φυγαὶ ἀμ-
φοῖν ὁμοίως συνέβησαν, καὶ τὰ στρατόπεδα ἀμφο-
4 τέρωθεν ἑάλω. τοῦ τε γὰρ πεδίου ἐπὶ πλεῖστον,
ἅτε καὶ πολλοὶ ὄντες, ἐπέσχον, ὥστε μὴ καθορᾶν
ἀλλήλους· καὶ οὔτε ἐν τῇ μάχῃ πλὴν τὸ καθ' ἑαυτὸν
ἕκαστος ἔγνω, ἐπεί τε ἡ τροπὴ ἐγένετο, ἔς τε τὰ οἰ-
κεῖα ἐρύματα πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀφεστηκότα τὴν
5 ἐναντίαν ἑκάτεροι ἀμεταστρεπτὶ ἔφυγον, καὶ ἀπό τε
τούτου καὶ ἐκ τοῦ κονιορτοῦ ἀπλέτου γενομένου ἠγνό-
ησαν τὸ τέλος τῆς μάχης, καὶ οἵ τε νενικηκότες
πάντα κεκρατηκέναι καὶ οἱ ἡττημένοι πάντα νενική-
σθαι ἐνόμισαν, καὶ οὐ πρότερον τὸ γεγονὸς ἔμαθον

πρὶν τά τε ταφρεύματα διαπορθηθῆναι καὶ ἀλλήλοις
τοὺς νενικηκότας πρὸς τὸ οἰκεῖον ἑκατέρους ἀναχω-
ροῦντας συντυχεῖν.

τῆς μὲν δὴ οὖν μάχης ἕνεκα καὶ ἐκράτησαν οὕ- 46
τως ἀμφότεροι καὶ ἡττήθησαν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐς
χεῖρας ἔτι τότε ἀφίκοντο, ἀλλ' ἐπειδὴ τάχιστα ἰδόν-
τες ἐν τῇ ὑποστροφῇ ἀλλήλους καὶ τὸ συμβεβηκὸς
ἔγνωσαν, ἀντιπαρεξῆλθον μηδὲν μηδέτεροι τολμή-
σαντες. ἐπλεονέκτησαν δὲ καὶ ἠλαττώθησαν ἀλλή- 2
λων τῷ τό τε τάφρευμα τὸ τοῦ Καίσαρος τοῦ τ' Ἀν-
τωνίου πᾶν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ἁλῶναι, ἀφ' οὗ-
περ καὶ τὰ μάλιστα τέκμαρσιν τὸ ὄναρ ἔσχεν· εἰ γάρ
τοι κατὰ χώραν ὁ Καῖσαρ ἐμεμενήκει, πάντως ἂν ἅμα
τοῖς ἄλλοις ἀπωλώλει, καὶ τῷ τὸν Κάσσιον ἐκ μὲν 3
τῆς μάχης σωθῆναι, τοῦ τε ἐρύματος στερηθέντα ἄλ-
λοσέ ποι διαφυγεῖν, ὑποτοπήσαντα δὲ καὶ τὸν Βροῦ-
τον ἐσφάλθαι καί τινας τῶν κεκρατηκότων ἐφ' ἑαυ-
τὸν ἐπιέναι, ἐπειχθῆναι πρὸς τὸν θάνατον. ἔπεμψε 4
μὲν γὰρ ἑκατόνταρχον κατασκεψόμενον καὶ ἀναγγε-
λοῦντα αὐτῷ ὅπου τε ὁ Βροῦτος εἴη καὶ ὅ,τι ποιοίη·
ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος συμβαλὼν ἱππεῦσιν οὓς ὁ Βροῦτος
ζητήσοντας αὐτὸν ἀπεστάλκει ἀνέστρεψε, καὶ σχολῇ
μετ' αὐτῶν ὡς οὐδενὸς ἐπείγοντος, ἅτε μηδενὸς δει-
νοῦ ὄντος, ᾔει, ὑπώπτευσέ τε αὐτοὺς πόρρωθεν ὁρῶν
πολεμίους εἶναι, καὶ Πινδάρῳ τινὶ ἐξελευθέρῳ ἀπο- 5
κτεῖναι ἑαυτὸν προσέταξε. καὶ αὐτῷ καὶ ὁ ἑκατόν-
ταρχος, μαθὼν ὅτι διὰ τὴν βραδυτῆτα αὐτοῦ διώ-
λετο, ἐπαπέθανεν.

ὁ δ' οὖν Βροῦτος τὸ μὲν τοῦ Κασσίου σῶμα ἐς 47
Θάσον εὐθὺς κρύφα ἔπεμψεν, ὀκνήσας κατὰ χώραν
αὐτὸ θάψαι, μὴ τῷ στρατῷ πένθος τε ἅμα καὶ ἀθυ-
μίαν ἐκ τῆς τῶν ποιουμένων ὄψεως ἐμβάλῃ· τοὺς δὲ

2 λοιποὺς τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ παραλαβών, καὶ λόγοις τέ σφας παραμυθούμενος καὶ δόσει χρημάτων ἀνθ' ὧν ἀπωλωλέκεσαν ἀνακτησάμενος, ἔς τε τὴν ταφρείαν αὐτῶν μετεστρατοπεδεύσατο ἐπιτηδειοτέραν οὖσαν, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος τά τε ἄλλα τοὺς ἐναντίους ἐλύπει καὶ τῷ στρατοπέδῳ σφῶν νυκτὸς προσ-
3 έμισγε. μάχῃ μὲν γὰρ αὐτοῖς ἐκ παρατάξεως οὐ διενοεῖτο αὖθις συνενεχθῆναι, πολλὴν δὲ δὴ ἐλπίδα ἀκινδύνως ἐν τῷ χρόνῳ κατεργάσεσθαί σφας ἔχων θορυβεῖν τε αὐτοὺς ἄλλως καὶ ταράττειν νύκτωρ ἐπειρᾶτο, καί ποτε καὶ τὸν ποταμὸν παρατρέψας πολὺ τοῦ ἐρύ-
4 ματος αὐτῶν κατέκλυσεν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ ὅ τε Ἀντώνιος ἐσπάνιζον μὲν καὶ τροφῆς καὶ χρημάτων, ὅθεν οὐδὲ τοῖς στρατιώταις τι ἀντὶ τῶν διαρπασθέντων ἔδωκαν· καὶ προσέτι καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἐκ τοῦ Βρεντεσίου ἐπιδιαπλέουσαν ἐν ὁλκάσιν ἀπώλεσαν
5 ὑπὸ τοῦ Στατίου· οὐ μέντοι καὶ ἀσφαλῶς οὔτε ἄλλοσέ ποι μεταναστῆναι οὔτ' ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀνακομισθῆναι δυνάμενοι, ἀλλ' ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ τότε ἔτι μόνον τὰς ἐλπίδας οὐχ ὅτι τῆς νίκης ἀλλὰ καὶ τῆς σωτηρίας ποιούμενοι, ὥρμηντο καὶ διακινδυνεῦσαι πρὶν ἔκπυστον τοῖς τε σφετέροις καὶ τοῖς ἐναντίοις
48 τὸ θαλάσσιον πάθος γενέσθαι. μὴ βουλομένου δὲ τοῦ Βρούτου συμμίξαι σφίσι βιβλία ἐς τὸ χαράκωμα αὐτοῦ τρόπον τινὰ ἐνέβαλον, προκαλούμενοι τοὺς στρατιώτας ἢ τὰ σφέτερα φρονῆσαι, καὶ γὰρ ὑπισχνοῦντό τινα αὐτοῖς, ἢ ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, ἄν γε καὶ τὸ βρα-
2 χύτατον ἰσχύωσι. κἂν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ηὐτομόλησαν μὲν καὶ παρ' ἐκείνων πρὸς τὸν Βροῦτον ἐκ τοῦ Κελτικοῦ τινες, ηὐτομόλησαν δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς Ἀμύντας τε ὁ τοῦ Δηιοτάρου στρατηγὸς καὶ ὁ Ῥασκύπορις. καὶ οὗτος μὲν οἴκαδε εὐθύς, ὥς τινές φα-

σιν, ἀπεχώρησε· δείσας δ' οὖν ἐκ τούτων ὁ Βροῦτος μὴ καὶ ἐπὶ πλεῖόν τι νεωτερισθῇ, συμμῖξαι σφίσιν ἔγνω. καὶ ἐπειδὴ πολλοί τε αἰχμάλωτοι ἐν τῷ στρα- 3
τοπέδῳ αὐτοῦ ἦσαν, καὶ οὐκ εἶχεν οὔθ' ὅπως διὰ φυλακῆς αὐτοὺς ἐν τῷ τῆς μάχης καιρῷ ποιήσηται οὔθ' ὅπως πιστεύσῃ σφίσι μηδὲν λυμανεῖσθαι, διέφθειρε τοὺς πλείους, τῇ ἀνάγκῃ καὶ παρὰ γνώμην δουλεύσας, ἄλλως τε καὶ ὅτι οἱ ἐναντίοι τοὺς ζωγρηθέντας τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἀπεκτόνεσαν. πράξας 4
δὲ τοῦτο ἐξωπλίσατο. καὶ αὐτῶν ἀντιπαρατεταγμένων ἤδη ἀετοὶ δύο ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὑπερπτόμενοι ἀλλήλοις τε ἐμαχέσαντο καὶ ἐκείνοις τὸ τέλος τοῦ πολέμου προέφηναν· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀετὸς ὁ κατὰ τὸν Βροῦτον ὢν ἠλαττώθη τε καὶ ἔφυγεν, οὕτω τό τε ὁπλιτικὸν αὐτοῦ ἀγχώμαλα ἐπὶ πλεῖστον ἀγωνισάμενον ἡττήθη, κἀκ τούτου πεσόντων πολλῶν καὶ τὸ ἱππικόν, καίτοι γενναίως μαχόμενον, ἐνέδωκε. καὶ 5
μετὰ τοῦτο φυγόντας αὐτοὺς ἄλλους ἄλλῃ ἐπεδίωξαν μὲν οἱ κεκρατηκότες, οὔτε δὲ ἀπέκτειναν οὔθ' εἷλόν τινα, ἀλλὰ προσεδρεύσαντες αὐτοῖς τὴν νύκτα ὡς ἑκάστοις οὐκ εἴασαν αὖθίς σφας συστραφῆναι.

ὁ οὖν Βροῦτος ἐπεχείρησε μὲν ἐς τὸ στρατόπε- 49
δόν πῃ διαπεσεῖν, ἐς γὰρ χωρίον τι ἐρυμνὸν ἀναπεφευγὼς ἦν, μὴ δυνηθεὶς δέ, καὶ προσέτι καὶ μαθὼν ὅτι τινὲς τῶν στρατιωτῶν τοῖς νικήσασιν ὡμολογήκασιν, οὐδεμίαν ἔτ' ἐλπίδα ἔσχεν, ἀλλ' ἀπογνοὺς μὲν τὴν σωτηρίαν ἀπαξιώσας δὲ τὴν ἅλωσιν ἐς τὸν θάνατον καὶ αὐτὸς κατέφυγε. καὶ ἀναβοήσας τοῦτο δὴ τὸ Ἡράκλειον

ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθ', ἐγὼ δέ σε 2
ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ

παρεκάλεσέ τινα τῶν συνόντων, ἵνα αὐτὸν ἀποκτείνῃ.

καὶ αὐτοῦ τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ταφῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντω-
νίου ἔτυχεν, ἡ δὲ δὴ κεφαλὴ ἐπέμφθη μὲν ἐς τὴν
Ῥώμην, χειμῶνι δ' ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου διά-
3 πλῳ περιπεσοῦσα ἐς τὴν θάλασσαν ἐρρίφη. τελευτή-
σαντος δὲ αὐτοῦ τὸ μὲν πλῆθος τῶν στρατιωτῶν αὐ-
τίκα ἀδείας σφίσι κηρυχθείσης μετέστη, ἡ δὲ δὴ
4 Πορκία ἄνθρακα διάπυρον καταπιοῦσα ἀπέθανε. τῶν
δὲ ἀνδρῶν τῶν πρώτων τῶν ἀρχάς τινας σχόντων ἢ
καὶ ἐκ τῶν σφαγέων τῶν τε ἐπικεκηρυγμένων ἔτι ὄν-
των οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς παραχρῆμα ἀπέκτειναν
ἢ ἁλόντες, ὥσπερ καὶ ὁ Φαουώνιος, ἐφθάρησαν, οἱ
δὲ λοιποὶ τότε ἐπὶ τὴν θάλασσαν διέφυγον καὶ μετὰ
τοῦτο τῷ Σέξτῳ προσέθεντο.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΗ.

Ὁ μὲν οὖν Βροῦτος ὅ τε Κάσσιος οὕτως ἀπώλοντο,
τοῖς ξίφεσιν οἷς τὸν Καίσαρα ἀπεχρήσαντο σφαγέντες·
οἵ τε ἄλλοι οἱ τῆς ἐπ' αὐτὸν ἐπιβουλῆς μετασχόντες,
οἱ μὲν πρότερον οἱ δὲ τότε οἱ δὲ μετὰ ταῦτα, πλὴν
πάνυ ὀλίγων ἐφθάρησαν, ὥς που τό τε δίκαιον ἔφερε
καὶ τὸ δαιμόνιον ἦγεν ἄνδρα αὐτοὺς εὐεργέτην σφῶν,
ἐς τοσοῦτο καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τύχης προχωρή-
σαντα, ἀποκτείναντας παθεῖν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ καὶ 2
ὁ Ἀντώνιος τοῦ μὲν Λεπίδου παραχρῆμα, ἅτε μὴ
συννικήσαντός σφισιν, ἐπλεονέκτησαν, ἔμελλον δὲ
καὶ ἐπ' ἀλλήλους οὐκ ἐς μακρὰν τρέψεσθαι· χαλεπὸν
γὰρ ἄνδρας τρεῖς ἢ καὶ δύο ὁμοτίμους, ἐγκρατεῖς τη-
λικούτων ἐκ πολέμου πραγμάτων γενομένους, ὁμο-
νοῆσαι. καὶ διὰ τοῦτο ὅσα τέως ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθιστα- 3
μένων σφίσι καταλύσει συμφρονήσαντες κατέπραξαν,
ταῦτα τότε ἆθλα τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίας ἤρ-
ξαντο ποιεῖσθαι. τήν τε γὰρ ἀρχὴν αὐτίκα ἀνεδά-
σαντο, καὶ Καίσαρι μὲν ἥ τε Ἰβηρία καὶ ἡ Νουμιδία,
Ἀντωνίῳ δὲ ἥ τε Γαλατία καὶ ἡ Ἀφρικὴ ἐγένετο·
καὶ συνέθεντο ὥστ', ἄν τινα ἀγανάκτησιν ὁ Λέπιδος
ἐπὶ τούτῳ ποιήσηται, τῆς Ἀφρικῆς αὐτῷ ἐκστῆναι.
ταῦτα δὲ δὴ μόνα διέλαχον, ὅτι Σαρδὼ μὲν καὶ Σι- 2
κελίαν ὁ Σέξτος ἔτι κατεῖχε, τὰ δ' ἄλλα τὰ ἔξω τῆς
Ἰταλίας ἐν ταραχῇ ἔτι ἦν. ἐκείνης γὰρ δὴ πέρι οὐ-

δὲν δέομαι λέγειν ὅτι ἐξαίρετος ἀεί ποτε ἐν τοῖς τοι-
ούτοις ἔμενεν· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὡς περὶ αὐτῆς ποτε,
ἀλλ' ὡς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενοι τοὺς λόγους ἐποι-
2 οῦντο. ἐν κοινῷ οὖν ταῦτα ἀφέντες, Ἀντώνιος μὲν
τήν τε κατάστασιν τῶν ἀντιπολεμησάντων σφίσι καὶ
τὴν ἀργυρολογίαν τὴν ἐς τὰ χρήματα τὰ τοῖς στρα-
τιώταις ἐπαγγελθέντα ἀνεδέξατο, Καῖσαρ δὲ τόν τε
Λέπιδον, ἄν τι παρακινῇ, κολοῦσαι, καὶ τῷ Σέξτῳ
3 προσπολεμῆσαι, τήν τε χώραν ἣν τοῖς συστρατευο-
μένοις σφίσιν ὑπέσχηντο κατανεῖμαι τοῖς ἔξω τῆς
ἡλικίας αὐτῶν οὖσιν, οὓς καὶ εὐθὺς διῆκαν. καὶ
προσέτι οὗτος μὲν δύο τῷ Ἀντωνίῳ στρατόπεδα τῶν
συνόντων οἱ συνέπεμψεν, ἐκεῖνος δὲ ἕτερα ἐκ τῶν
ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τότε ὄντων ἴσα ἀντιδώσειν αὐτῷ ἐπηγ-
4 γείλατο. ταῦθ' οὕτω κατὰ μόνας συνθέμενοι καὶ
γράψαντες καὶ κατασημηνάμενοι, τά τε γραμματεῖα
ἀλλήλοις ἀντέδοσαν, ἵν', ἄν τι παραβαθῇ, ἐξ αὐτῶν
ἐλεγχθῇ, καὶ μετὰ τοῦτο Ἀντώνιος μὲν ἐς τὴν Ἀσίαν,
3 Καῖσαρ δὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφωρμήθη. καὶ αὐτὸν ἡ
νόσος ἔν τε τῇ πορείᾳ καὶ ἐν τῷ πλῷ ἰσχυρῶς ἐπίε-
σεν, ὥστε καὶ θανάτου δόξαν τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ πα-
ρασχεῖν. οὐ μέντοι καὶ ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας τοσοῦτον
ὅσον ἐπὶ παρασκευῇ κακοῦ τινος χρονίζειν αὐτὸν ἐνό-
μιζον, κἀκ τούτου πάνθ' ὅσα ἐνεδέχετό σφας παθεῖν
2 ὑπετόπουν. καίτοι ἄλλα τε ἐπὶ τῇ νίκῃ πολλὰ αὐτοῖς
ἐψηφίσαντο, ἅπερ που καὶ τοῖς ἑτέροις ἄν, εἰ ἐκεκρα-
τήκεσαν, ἐδέδοτο, ἐν γὰρ δὴ τοῖς τοιούτοις τό τε ἀπο-
λωλὸς πάντες ἀεὶ κατατρέχουσι καὶ τὸ κρατῆσαν τι-
μῶσι, καὶ δὴ καὶ ἱερομηνίας ἐν ἅπαντι ὡς εἰπεῖν τῷ
ἔτει καὶ ἄκοντες ἄγειν ἔγνωσαν· τοῦτο γάρ σφισιν ὁ
Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τῶν σφαγέων τιμωρίᾳ ἄντικρυς ποιῆ-
3 σαι ἐκέλευσε. χρονίζοντος δ' οὖν αὐτοῦ λόγοι τε

παντοδαποὶ ἐθρυλοῦντο καὶ παθήματα ἀπ' αὐτῶν
παντοῖα συνέβαινε. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ οἱ μὲν ὡς
τέθνηκε διεθρόουν, καὶ ἡδονὴν πολλοῖς ἐνέβαλλον,
οἱ δὲ ὡς κακόν τι βουλεύοιτο, καὶ φόβον συχνοῖς
ἐνεποίουν. καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν τὰ σφέτερα συνέ- 4
κρυπτον καὶ ἑαυτοὺς ἐν φυλακῇ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ ὅπῃ
ποτὲ ἀποδράσοιντο διεσκόπουν. ἄλλοι, καὶ οἵ γε πλεί-
ους, οὐδὲ ἐπινοῆσαί τι ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ δέους δυ-
νάμενοι, παρεσκευάζοντο ὡς καὶ πάντως ἀπολούμε-
νοι. βραχύ τέ τι καὶ κομιδῇ σμικρὸν τὸ θαρσοῦν ἦν· 5
ἐκ γὰρ δὴ τῆς πρόσθεν πολλῆς καὶ ποικίλης καὶ τῶν
ἀνθρώπων καὶ τῶν χρημάτων φθορᾶς οὐδὲν ὅ,τι οὐχὶ
καὶ τῶν ὁμοίων καὶ τῶν χειρόνων, ἅτε καὶ παντελῶς
κεκρατημένοι, προσεδέχοντο. ὅθενπερ καὶ ὁ Καῖσαρ 6
φοβηθεὶς μή τι ἄλλως τε καὶ τοῦ Λεπίδου παρόντος
νεοχμώσωσιν, ἐπέστειλε τῇ γερουσίᾳ θαρσεῖν τε αὐτῇ
παραινῶν, καὶ προσυπισχνούμενος πάντα καὶ πρᾴως
καὶ φιλανθρώπως κατὰ τὸν πατέρα ποιήσειν.

τότε μὲν δὴ ταῦτ' ἐγένετο, τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει 4 a. u.
ὀνόμασι μὲν ὅ τε Σερουίλιος ὁ Πούπλιος καὶ ὁ Ἀν- 713
τώνιος ὁ Λούκιος, ἔργῳ δὲ οὗτός τε καὶ ἡ Φουλουία
ὑπάτευσαν· τοῦ τε γὰρ Καίσαρος πενθερὰ καὶ τοῦ
Ἀντωνίου γυνὴ οὖσα τόν τε Λέπιδον ὑπὸ νωθείας
παρ' οὐδὲν ἦγε καὶ αὐτὴ τὰ πράγματα διεχείριζεν,
ὥστε μήτε τὴν βουλὴν μήτε τὸν δῆμον ἄλλο τι παρὰ
τὸ ἐκείνῃ δοκοῦν χρηματίζειν. τοῦ γοῦν Λουκίου αὐ- 2
τοῦ σπουδάζοντος ἐπινίκιά τινων ἐν ταῖς Ἄλπεσιν
οἰκούντων, ὡς καὶ νικήσαντός σφας, πέμψαι, τέως
μὲν ἡ Φουλουία ἀντέλεγεν, οὐδείς οἱ συνεχώρησεν,
ἐπεὶ δὲ ἐκείνη θεραπευθεῖσα ἐπέτρεψε, πάντες ἐψη-
φίσαντο, ὥστε τῷ μὲν λόγῳ τὸν Ἀντώνιον καθ' ὧν- 3
περ κεκρατηκέναι ἔλεγεν, οὔτε γὰρ ἔπραξέ τι νικη-

τηρίων ἄξιον, οὔθ' ὅλως ἡγεμονίαν ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ἔσχε, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν Φουλουίαν . . .

. . . .

. . . .

. . . .

καὶ πομπεῦσαι. πολὺ γοῦν πλεῖον ἐκείνου, ἅτε καὶ
4 ἀληθέστερον, ἐσεμνύνετο· τὸ γὰρ δοῦναί τινι ἐξουσίαν τῆς τῶν νικητηρίων πέμψεως μεῖζον τοῦ διεορτάσαι αὐτὰ παρ' ἑτέρου λαβόντα ἦν. πλήν γε ὅτι τήν τε σκευὴν τὴν ἐπινίκιον ὁ Λούκιος ἐνεδύσατο καὶ τοῦ ἅρματος ἐπέβη, τά τε ἄλλα τὰ καθήκοντα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἔπραξεν, αὐτὴ ἡ Φουλουία τὴν πανή-
5 γυριν, ὑπηρέτῃ ἐκείνῳ χρωμένη, ποιεῖν ἔδοξεν. ἤχθη δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ. καὶ ἐπί τε τούτῳ ὁ Λούκιος ἐξ ἴσου τῷ Μαρίῳ ἐσεμνύνετο, ὅτι ἐν τῇ νουμηνίᾳ αὐτήν, ἐν ᾗ ὑπατεύειν ἤρξατο, ἐπετέλεσε· καὶ προσέτι καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνον ἠγάλλετο, λέγων αὐτὸς μὲν ἐθελοντὴς τά τε τῆς πομπῆς κοσμήματα ἀποτεθεῖσθαι καὶ τὴν βουλὴν ἐν τῇ ἀγοραίῳ στολῇ ἠθροικέναι, τὸν δὲ δὴ Μάριον ἄκοντα αὐτὰ πεποιηκέναι.
6 προσετίθει τε ὅτι ἐκείνῳ μὲν ἤ τις ἢ οὐδεὶς στέφανος ἐδόθη, αὐτὸς δὲ ἄλλους τε καὶ παρὰ τοῦ δήμου κατὰ φυλήν, ὃ μηδενὶ τῶν προτέρων ἐγεγόνει, διά τε τὴν Φουλουίαν καὶ διὰ τὰ χρήματα ἃ λάθρᾳ τισὶν ἀνάλωσεν, ἔλαβεν.

5 ἐν δ' οὖν τῷ ἔτει τούτῳ ἔς τε τὴν Ῥώμην ὁ Καῖσαρ ἀφίκετο, καὶ τὰ νομιζόμενα ἐπὶ τῇ νίκῃ ποιήσας πρός τε τὴν διοίκησιν καὶ πρὸς τὴν διαγωγὴν τῶν πραγμάτων ἐτράπετο. ὅ τε γὰρ Λέπιδος, τὰ μὲν τῷ φόβῳ αὐτοῦ τὰ δὲ καὶ τῇ τῆς γνώμης ἀσθενείᾳ, οὐδὲν ἐνεωτέρισε· καὶ ὁ Λούκιος ἥ τε Φουλουία, ὡς καὶ συγγενεῖς καὶ κοινωνοὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτῷ ὄν-

τες, ἡσύχασαν τήν γε πρώτην. προϊόντος γὰρ δὴ τοῦ 2
χρόνου διηνέχθησαν, οἱ μὲν ὅτι τοῦ μέρους τῆς τῶν
ἀγρῶν νομῆς τοῦ τῷ Ἀντωνίῳ προσήκοντος οὐ μετέ-
σχον, ὁ δὲ ὅτι τὰ στρατεύματα παρ' αὐτῶν οὐκ ἀν-
τέλαβε. κἀκ τούτων ἥ τε συγγένεια αὐτῶν ἡ ἐκ τῆς
ἐπιγαμίας διελύθη, καὶ πρὸς πόλεμον ἐμφανῆ προ-
ήχθησαν. ὁ γὰρ Καῖσαρ τὴν χαλεπότητα τῆς πενθε- 3
ρᾶς μὴ φέρων, ἐκείνῃ γὰρ μᾶλλον ἢ τῷ Ἀντωνίῳ
διαφέρεσθαι δοκεῖν ἐβούλετο, τὴν θυγατέρα αὐτῆς
ὡς καὶ παρθένον ἔτι οὖσαν, ὃ καὶ ὅρκῳ ἐπιστώσατο,
ἀπεπέμψατο, οὐκ ὀκνήσας οὔτε εἰ τοσοῦτον ἄλλως ἡ
γυνὴ πεπαρθενεῦσθαι παρ' αὐτῷ χρόνον νομισθείη,
οὔτε πρὸς τὴν παρασκευὴν τῶν ἐσομένων εἰ ἐκ πολ-
λοῦ δόξειεν αὐτὸ προβεβουλευκέναι. γενομένου δὲ 4
τούτου οὐδὲν ἔτι φίλιον ἐποίουν, ἀλλ' ὅ τε Λούκιος
μετὰ τῆς Φουλουίας τῶν τε πραγμάτων, ὡς καὶ ὑπὲρ
τοῦ Μάρκου ταῦτα δρῶν, ἀντελαμβάνετο καὶ οὐδενὸς
αὐτῷ ὑφίετο, διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐσέ-
βειαν καὶ ἐπωνυμίαν ἑαυτῷ Πίεταν ἐπέθετο, καὶ ὁ 5
Καῖσαρ τὸν μὲν Μάρκον οὐδὲν δῆθεν ᾐτιᾶτο, μὴ καὶ
ἐκπολεμώσειεν αὐτὸν τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη διέποντα,
ἐκείνοις δὲ δὴ καὶ ἐπεκάλει καὶ ἀντέπραττεν ὡς καὶ
παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ πάντα ποιοῦσι καὶ δυνα-
στείας ἰδίας ἐπιθυμοῦσιν.

ἦν δὲ ἐν τῇ κληρουχίᾳ ἀμφοτέροις ἡ πλείστη τῆς 6
δυνάμεως ἐλπίς, καὶ διὰ τοῦθ' ὑπὲρ αὐτῆς πρῶτον
ἀρξάμενοι διεφέροντο. ὅ τε γὰρ Καῖσαρ αὐτὸς πᾶσι
τοῖς τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς τῷ Ἀντωνίῳ συστρατευσαμέ-
νοις ἤθελεν αὐτὴν κατὰ τὰς συνθήκας τὰς μετὰ τὴν
νίκην αὐτοῖς γενομένας, ὅπως ἐς εὔνοιάν σφας ὑπα-
γάγηται, ποιήσασθαι· καὶ ἐκεῖνοι τήν τε ἐπιβάλλου- 2
σαν τοῖς σφετέροις κληρουχῆσαι καὶ τὰς πόλεις αὐ-

τοὶ ἀποικίσαι ἠξίουν, ἵνα τὴν ἰσχὺν αὐτῶν σφετερί-
σωνται. καὶ γὰρ ἑτοιμότατον ἀμφοτέροις ἐδόκει εἶ-
ναι τὰ τῶν ἀόπλων τοῖς συμπολεμήσασι χαρίσασθαι.
ὡς γοῦν παρὰ τὴν δόξαν αὐτῶν πολλὴ ταραχὴ ἐγί-
3 γνετο καὶ τὸ πρᾶγμα ἐς πόλεμον προήγετο, πᾶσαν γὰρ
κατ' ἀρχὰς τὴν Ἰταλίαν, πλὴν εἴ τί τις τῶν ἐστρα-
τευμένων ἐν δωρεᾶς μέρει λαβὼν ἢ καὶ ἐκ τοῦ δη-
μοσίου πριάμενος εἶχε, μετά τε τῆς δουλείας καὶ
μετὰ τῆς ἄλλης κατασκευῆς τοὺς δεσπότας ὁ Καῖσαρ
ἀφῃρεῖτο καὶ ἐκείνοις ἐδίδου, καὶ διὰ τοῦτο τῶν
κτημάτων ἀποστερούμενοι δεινῶς πρὸς αὐτὸν ἠγα-
4 νάκτουν, μετεβάλοντο ἥ τε Φουλουία καὶ ὁ ὕπατος,
πλείω δύναμιν ἐν τοῖς ἑτέροις τοῖς ἀδικουμένοις
σχήσειν ἐλπίσαντες, καὶ τῶν μὲν ληψομένων τοὺς
ἀγροὺς ἠμέλησαν, πρὸς δὲ ἐκείνους, ἅτε καὶ πλείονας
ὄντας καὶ ὀργὴν δικαίαν ὑπὲρ ὧν ἀπεστεροῦντο ποι-
5 ουμένους, ἐτράποντο. κἀκ τούτου ὑπολαμβάνοντες
αὐτοὺς ὡς ἑκάστους καὶ συνῄροντο καὶ συνίστων,
ὥστε καὶ τοὺς ἐν τῷ πρὶν τὸν Καίσαρα φοβουμένους
τότε προστατῶν ἐπιλαβομένους ἀναθαρσῆσαι καὶ μη-
δενὸς ἔτι τῶν οἰκείων ἀφίεσθαι· καὶ γὰρ καὶ τῷ
7 Μάρκῳ ταῦτα συνδοκεῖν ἐνόμιζον. τούτους τε οὖν
ὅ τε Λούκιος καὶ ἡ Φουλουία προσεποιοῦντο, καὶ
τοῖς ἑτέροις τοῖς ἀμφὶ τὸν Καίσαρα οὐδὲν προσέκρου-
ον. οὐ γὰρ ὡς οὐ δέον αὐτοὺς κληρουχῆσαί τινα
προεβάλλοντο, ἀλλὰ ἀρκοῦντα αὐτοῖς τὰ τῶν ἀντιπο-
2 λεμησάντων σφίσιν ἀπέφαινον, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ
χωρία καὶ ἔπιπλα τὰ μὲν ἔτι τότε ὄντα τὰ δὲ καὶ
πεπραμένα ἀπεδείκνυσαν, ὧν τὰ μὲν αὐτὰ τῶν δὲ
τὴν τιμὴν ἔφασκον αὐτοῖς δοθῆναι χρῆναι. εἰ δ'
οὖν μηδὲ ταῦτά σφισιν ἀρκέσειε, ταῖς γε ἐκ τῆς
3 Ἀσίας ἐλπίσι πάντας αὐτοὺς ἀνηρτῶντο. ὥστε ταχὺ

ἐκ τούτων συνέβη Καίσαρα μέν, ἅτε καὶ βίᾳ τῶν
κεκτημένων τι ἀφαιρούμενον καὶ πόνους ὑπὲρ αὐτῶν
καὶ κινδύνους πᾶσιν ὁμοίως προσάγοντα, ἀμφοτέροις
αὐτοῖς προσκροῦσαι, ἐκείνους δὲ δή, οἷα μήτε τι
ἀποστεροῦντάς τινα καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σφίσι
τὴν πλήρωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν ἀμαχὶ τοῖς ληψομένοις
αὐτὰ ὑποδεικνύντας, ἑκατέρους προσθέσθαι. ἔκ τε 4
οὖν τούτων καὶ ἐκ τοῦ λιμοῦ, ὃς τότε τῆς θαλάσσης
τῆς μὲν κατὰ Σικελίαν ὑπὸ τοῦ Σέξτου τῆς δ' ἐν τῷ
Ἰονίῳ κόλπῳ ὑπὸ Γναίου Δομιτίου Ἀηνοβάρβου κα-
τεχομένης δεινῶς αὐτοὺς ἐπίεσεν, ἐν πολλῇ ἀμηχα-
νίᾳ ὁ Καῖσαρ ἐγένετο. ὁ γὰρ Δομίτιος ἦν μὲν τῶν 5
σφαγέων, ἐκ δὲ δὴ τῆς μάχης τῆς πρὸς Φιλίπποις
γενομένης διαφυγὼν ναυτικόν τι συνεκρότησε, καὶ
τοῦ τε κόλπου χρόνον τινὰ ἐκράτησε καὶ τὰ τῶν
ἐναντίων ἐπὶ πλεῖστον ἔφθειρε.

ταῦτά τε οὖν τὸν Καίσαρα δεινῶς ἐλύπει, καὶ 8
ὅτι ἐν ταῖς διαφοραῖς ταῖς πρὸς τοὺς βουλευτὰς καὶ
πρὸς τὸ λοιπὸν πλῆθος τὸ τοὺς ἀγροὺς κεκτημένον
τοῖς ἐστρατευμένοις συμβαινούσαις, πλεῖσται δὲ δὴ
ἅτε καὶ ὑπὲρ τῶν μεγίστων ἀγωνιζομένοις σφίσιν
ἐγίγνοντο, οὐδετέροις ἀκινδύνως προσετίθετο. ἀμφο- 2
τέροις μὲν γὰρ ἀδύνατον ἦν αὐτῷ χαρίζεσθαι· οἱ
μὲν γὰρ ὑβρίζειν οἱ δ' ἀπαθεῖς εἶναι, καὶ οἱ μὲν καὶ
τὰ ἀλλότρια λαβεῖν, οἱ δὲ τὰ ἑαυτῶν ἔχειν ἤθελον.
ὁσάκις δὲ δὴ τὰ τούτων ἢ τὰ ἐκείνων, ὥς που καὶ
ἠναγκάζετο, προέλοιτο, τοῖς ἑτέροις ἀπήχθετο, καὶ
οὐ τοσαύτης γε χάριτος ἐξ ὧν ὑπούργει τισίν, ὅσης
ὀργῆς ἐξ ὧν μὴ συνεχώρει, ἐτύγχανεν· οἱ μὲν γὰρ 3
ὡς καὶ ὀφειλόμενά σφισι πάντα τὰ διδόμενα λαμβά-
νοντες ἐν οὐδεμιᾷ αὐτὰ εὐεργεσίᾳ ἐτίθεντο, οἱ δὲ
ὡς καὶ τῶν οἰκείων στερισκόμενοι ἐχαλέπαινον. καὶ

ἐκ τούτου διετέλει ἢ τούτοις ἢ ἐκείνοις προσκρούων καὶ τοτὲ μὲν ὡς φιλόδημος, τοτὲ δὲ ὡς φιλοστρατιώ-
4 *της ἐγκαλούμενος. καὶ διὰ ταῦτα ἐπειδὴ μήτε τι ἤνυτε, καὶ προσέτι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἔμαθεν ὅτι οὐδὲν τὰ ὅπλα πρὸς τὸ τοὺς ἀδικουμένους εὐνοϊκῶς οἱ ἔχειν ἐδύνατο, ἀλλ' ἀπολέσθαι μὲν πᾶν τὸ μὴ ὑπεῖκον δι' αὐτῶν οἷόν τε ἦν, ἀναγκασθῆναι δέ τινα φιλεῖν ὃν μὴ βούλεται ἀδύνατον ὑπάρχοι, οὕτω*
5 *δὴ καὶ ἄκων ὑποκατέκλινε, καὶ οὐκέτ' οὔτε τῶν βουλευτῶν τι ἀφείλετο· πρότερον γὰρ καὶ τὰ ἐκείνων πάντα καταvεῖμαι ἠξίου, διερωτῶν σφας "πόθεν οὖν τὰ γέρα τοῖς ἐστρατευμένοις ἀποδώσομεν;" ὥσπερ τινὸς αὐτῷ πολεμεῖν ἢ καὶ τοσαῦτά σφισιν ὑπισχνεῖσθαι κεκελευκότος· τῶν τε ἄλλων ὅσα ἢ γυναῖκες ἐς τὰς προῖκας ἐντετιμημένα ἢ καὶ ἕτεροί τινες ἐλάττω τῆς κατ' ἄνδρα τοῖς ἐστρατευμένοις διδομένης γῆς ἐκέ-*
9 *κτηντο, ἀπέσχετο. πραχθέντος δὲ τούτου ἡ μὲν γερουσία καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μηδενὸς στερόμενοι πρᾴως πως πρὸς αὐτὸν ἔσχον, οἱ δὲ ἐστρατευμένοι τήν τε φειδὼ καὶ τὴν τιμὴν τὴν ἐς ἐκείνους ἀτιμίαν τε ἅμα καὶ ζημίαν ἑαυτῶν, ὡς καὶ ἐλάττω ληψομένων, νομίζον-*
2 *τες εἶναι ἐδυσχέραινον, καὶ τῶν τε ἑκατοντάρχων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιτηδείως τε τῷ Καίσαρι ἐχόντων καὶ θορυβεῖν αὐτοὺς κωλυόντων συχνοὺς ἀπέκτειναν, αὐτόν τε ἐκεῖνον παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀποχρήσασθαι, πᾶσαν αὐτάρκη πρόφασιν τῆς ὀργῆς ποιού-*
3 *μενοι. καὶ οὐ πρότερόν γε ἐπαύσαντο χαλεπαίνοντες πρὶν τοῖς τε συγγενέσι σφῶν καὶ τοῖς τῶν ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων πατράσι καὶ παισὶ τὴν χώραν, ὅσην τινὲς αὐτῶν εἶχον, ἀφεθῆναι. ἐκ δὲ τούτου τὰ μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐπιτηδειότερά οἱ αὖθις ἐγένετο, ὁ*
4 *δὲ δῆμος κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο πάλιν ἠγανάκτει. καὶ*

ἔς τε χεῖρας αὐτοῖς ᾔεσαν καὶ μάχαι σφῶν συνεχεῖς ἐγίγνοντο, ὥστε καὶ τιτρώσκεσθαι καὶ ἀποθνήσκειν παρ' ἀμφοτέρων ὁμοίως πολλούς. οἱ μὲν γὰρ δὴ τῇ τε τῶν ὅπλων παρασκευῇ καὶ τῇ τῶν πολέμων ἐμπειρίᾳ, οἱ δὲ τῷ τε πλήθει καὶ τῷ ἀπὸ τῶν τεγῶν αὐτοὺς βάλλειν ἐπεκράτουν, ὥστε καὶ οἰκίας διὰ τοῦτο συχνὰς καταπρησθῆναι, καὶ τὸ ἐνοίκιον τοῖς 5 μὲν ἐν τῷ ἄστει μέχρι πεντακοσίων δραχμῶν οἰκοῦσι πᾶν, τοῖς δ' ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ τέταρτον ἐνιαυτοῦ ἑνὸς ἀνεθῆναι. ἐν πάσαις γὰρ δὴ ταῖς πόλεσιν ὁμοίως, ὅπῃ ποτὲ συντύχοιεν ἀλλήλοις, ἐμάχοντο.

ὡς οὖν ταῦτά τε οὕτως ἐγίγνετο, καὶ στρατιῶται 10 ἐς Ἰβηρίαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προπεμφθέντες θόρυβόν τέ τινα ἐν Πλακεντίᾳ ἐποίησαν, καὶ οὐ πρότερον πρὶν χρήματα παρὰ τῶν ἐπιχωρίων λαβεῖν κατέστησαν, καὶ προσέτι καὶ ὑπὸ τοῦ Καλήνου τοῦ τε Οὐεντιδίου τὴν Γαλατίαν τὴν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐχόντων ἐκωλύθησαν ὑπερβαλεῖν αὐτάς, ἐφοβήθη τε ὁ Καῖσαρ μὴ καὶ σφαλῇ τι, καὶ καταλλαγῆναι τῇ τε Φουλουίᾳ καὶ τῷ ὑπάτῳ ἠθέλησεν. ἐπειδή τε οὐδὲν 2 ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν προσπέμπων σφίσιν ἐπέραινεν, ἐπὶ τοὺς ἐστρατευμένους ὥρμησε καὶ δι' αὐτῶν τὰς συναλλαγὰς ἔπραττεν. ἐκεῖνοι δὲ τούτοις ἐπαιρό- 3 μενοι καὶ τοὺς στερομένους τῆς χώρας προσποιούμενοι, Λούκιος μὲν πανταχόσε συνιστάς τε αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἀποσπῶν περιῄει, Φουλουία δὲ τό τε Πραινέστε κατέλαβε καὶ προσεταιριστοὺς βουλευτάς τε καὶ ἱππέας ἔχουσα τά τε ἄλλα πάντα μετ' αὐτῶν ἐβουλεύετο, καὶ τὰς παραγγέλσεις ὡς ἑκασταχόσε ἐχρῆν ἔπεμπε. καὶ τί ταῦτα θαυμάσειεν 4 ἄν τις, ὁπότε καὶ ξίφος παρεζώννυτο καὶ συνθήματα

τοῖς στρατιώταις ἐδίδου, ἐδημηγόρει τε ἐν αὐτοῖς πολλάκις, ὥστε καὶ ἐκεῖνα τῷ Καίσαρι προσίστασθαι.
11 οὐ μέντοι ἔχων ὅπως αὐτοὺς καταλύσῃ, οὐ γὰρ μόνον τῇ δυνάμει ἀλλὰ καὶ τῇ παρὰ τῶν ἄλλων εὐνοίᾳ πολὺ αὐτῶν ἠλαττοῦτο, αὐτὸς μὲν γὰρ πολλοὺς ἐλύπει, ἐκεῖνοι δὲ πάντας ἐπήλπιζον, πολλάκις μέν σφας ἰδίᾳ διὰ τῶν φίλων ἐς τὰς καταλλαγὰς προεκαλέσατο, ὡς δ' οὐδὲν ἤνυτεν, ἐκ τῶν ἐστρατευμένων
2 πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλε. μάλιστα μὲν γὰρ τεύξεσθαί τε αὐτῶν καὶ τὰ παρόντα καταστήσεσθαι ἔς τε τὸ ἔπειτα ἀντισχύσειν ἐκ τούτου ἤλπισεν· ἂν δὲ δὴ καὶ διαμάρτῃ σφῶν, τὴν γοῦν αἰτίαν τῆς δια-
3 φορᾶς οὐκ αὐτὸς ἀλλ' ἐκείνους ἕξειν ἐνόμισεν. ὃ καὶ ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν οὐδὲ διὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπέρανε, βουλευτὰς ἔστειλε, τάς τε συνθήκας σφίσι τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ γενομένας ἐκφήνας καὶ δικαστὰς τῶν διαφορῶν δῆθεν αὐτοὺς ποιή-
4 σας. ὡς δ' οὐδὲν οὐδὲ τότε ἐπράχθη, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοῦτο μὲν πολλὰ καὶ ὅσα ὁ Καῖσαρ οὐκ ἔμελλε ποιήσειν ἀντιπροετείνοντο, τοῦτο δὲ πάνθ' ὅσα ἐποίουν, ἐκ τῆς τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Μάρκου ἐντολῆς πράττειν ἔλεγον, οὕτω δὴ πρὸς τοὺς ἐστρατευμένους αὖθις
12 ἀπέκλινε. καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὴν Ῥώμην ἐκεῖνοι πλήθει πολλῷ, ὡς καὶ τῷ δήμῳ τῇ τε βουλῇ κοινωσόμενοί τι, συνελθόντες τούτων μὲν οὐδὲν ἐφρόντισαν, ἀθροισθέντες δ' ἐς τὸ Καπιτώλιον τάς τε συνθήκας, ἃς ὅ τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπεποίηντο, ἀναγνωσθῆναί σφισιν ἐκέλευσαν, καὶ ἐκείνας τε ἐπεκύρωσαν, καὶ περὶ ὧν διεφέροντο ἑαυτοὺς δικα-
2 στὰς γενέσθαι ἐψηφίσαντο. καὶ ταῦτά τε ἐς δέλτους γράψαντες καὶ κατασημηνάμενοι ταῖς ἀειπαρθένοις φυλάττειν ἔδοσαν, καὶ τῷ μὲν Καίσαρι παρόντι, τοῖς

δὲ ἑτέροις διὰ πρεσβείας, ἐς Γαβίους ἐν ῥητῇ τινι
ἡμέρᾳ πρὸς τὴν δίκην ἀπαντῆσαι προσέταξαν. ἐπει- 3
δή τε ὁ μὲν Καῖσαρ ἕτοιμος διαδικασθῆναι ἐγένετο,
ἐκεῖνοι δὲ ὑπέσχοντο μὲν ἀφίξεσθαι, οὐκ ἦλθον δέ,
φοβηθέντες ἢ καὶ ἀπαξιώσαντες, διέσκωπτον γοῦν
σφας, ἄλλα τε καὶ βουλὴν καλιγᾶταν ἀπὸ τῆς τῶν
στρατιωτικῶν ὑποδημάτων χρήσεως ἀποκαλοῦντες,
τοῦ τε Λουκίου καὶ τῆς Φουλουίας ὡς καὶ ἀδικούν-
των τι κατεψηφίσαντο καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπρέσβευ-
σαν. κἀκ τούτου πολλάκις αὖθις βουλευσάμενοι τόν 4
τε πόλεμον αὖθις ἀνείλοντο καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν οὐχ
ἡσυχῇ ἡτοιμάζοντο. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ χρήματα
ἁπανταχόθεν καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν ἤθροισαν· τὰ γὰρ
ἀναθήματα, ὅσα γε καὶ ἐξαργυρισθῆναι ἐδύνατο, τά
τε ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ τῇ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτῶν
οὔσῃ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ ἀνακείμενα καθεῖλον.
καὶ αὐτοῖς καὶ ἐκ τῆς Γαλατίας τῆς τογάτης, ἣ καὶ 5
ἐς τὸν τῆς Ἰταλίας ἤδη νομόν, ὥστε μηδένα ἄλλον
προφάσει τῆς ἐνταῦθα ἀρχῆς στρατιώτας ἐντὸς τῶν
Ἄλπεων τρέφειν, ἐσεγέγραπτο, καὶ χρήματα καὶ στρα-
τιῶται ἦλθον.

ὅ τε οὖν Καῖσαρ παρεσκευάζετο, καὶ ἡ Φουλουία 13
καὶ ὁ Λούκιος τά τε πρόσφορα ἐπορίζοντο καὶ τὰς
δυνάμεις συνεκρότουν. κἀν τούτῳ καὶ ἀντεπρεσβεύ-
οντο καὶ διέπεμπον ἑκασταχόσε καὶ στρατιώτας καὶ
στρατιάρχους ἑκάτεροι, καὶ τὰ μὲν προκατελάμβανον
τῶν δ' ἀπεκρούοντο. καὶ αὐτῶν ἐγὼ τὰ μὲν πολλά,
καὶ ἐν οἷς οὔτε τι μέγα οὔτ' ἀξιόλογον ἐπράχθη,
παρήσω, τὰ δὲ δὴ λόγου μάλιστα ἄξια συντόμως
διηγήσομαι.

ὁ Καῖσαρ ἐπὶ Νουρσίαν ἐς τοὺς Σαβίνους στρα- 2
τεύσας τὴν μὲν φρουρὰν τὴν προκαθημένην σφῶν

ἐτρέψατο, τῆς δὲ δὴ πόλεως ὑπὸ Τισιήνου Γάλλου
ἀπεκρούσθη. μεταστὰς οὖν ἐς τὴν Ὀμβρικὴν Σεντι-
νάτας ἐπολιόρκησε μέν, οὐ μέντοι καὶ εἷλεν αὐτούς·
3 τοῦ γὰρ Λουκίου ἐν τούτῳ τὸ μὲν πρῶτον στρατιώτας
λάθρᾳ κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην πρόφασιν ἐς τὴν Ῥώμην
πρὸς τοὺς φίλους πέμψαντος, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοῦ
ἐξαίφνης ἐπελθόντος, καὶ τό τε ἱππικὸν ἀπαντῆσάν
οἱ κρατήσαντος καὶ τοὺς πεζοὺς ἐς τὸ τεῖχος κατα-
4 ράξαντος, κἀκ τούτου καὶ τὸ ἄστυ, συνεπιθεμένων
τοῖς ἔνδοθεν ἀμυνομένοις τῶν προαφιγμένων, λαβόν-
τος, οὔτε γὰρ ὁ Λέπιδος ὁ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ ἐπι-
τετραμμένος ἀντέπραξέ τι ὑπὸ τῆς ἐμφύτου νωθείας,
οὔτε ὁ Σερουίλιος ὁ ὕπατος ἡσυχαίτερός πως ὤν,
πυθόμενος ταῦθ' ὁ Καῖσαρ τοῖς μὲν Σεντινάταις
Κύιντον Σαλουιδιῆνον Ῥοῦφον παρακατέλιπεν, αὐ-
5 τὸς δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ὥρμησε. μαθὼν οὖν τοῦτο
ὁ Λούκιος προϋπεξῆλθε, διαπραξάμενος ψηφισθῆναί
οἱ ὡς ἐπὶ πολέμῳ τινὶ ἐκστρατεῦσαι· καὶ ἔν γε τῇ
στρατιωτικῇ σκευῇ ἐδημηγόρησεν, ὃ μηδεὶς ἄλλος
ἐπεποιήκει. καὶ οὕτως ὁ Καῖσαρ ἀμαχί τε ἐς τὸ ἄστυ
ἐσεδέχθη, καὶ ἐπειδὴ ἐπιδιώξας αὐτὸν οὐ κατέλαβεν,
ἀνέστρεψε, καὶ φρουρὰν τῆς πόλεως ἀκριβεστέραν
6 ἐποιήσατο. κἀν τούτῳ ὁ Ῥοῦφος, ὡς τάχιστα ἐκεῖνός
τε ἀπὸ τῶν Σεντινατῶν ἀπεχώρησε καὶ Γάιος Φούρ-
νιος ὁ τὸ τεῖχος φρουρῶν ἐπεξῆλθεν ἐπὶ πολὺ διώκων
αὐτόν, προσέβαλέ τε ἀπροσδοκήτοις τοῖς ἔνδον οὖσι,
καὶ ἑλὼν τὴν πόλιν διήρπασε καὶ κατέκαυσε. Νουρ-
σῖνοι δὲ ἐς μὲν ὁμολογίαν μηδὲν κακὸν παθόντες
ἦλθον, ἐπεὶ μέντοι τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς τὸν
Καίσαρά σφισι γενομένῃ πεσόντας θάψαντες ἐπέγρα-
ψαν τοῖς μνημείοις αὐτῶν ὅτι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
ἀγωνιζόμενοι ἐτελεύτησαν, παμπόλλοις χρήμασιν ἐξη-

μιώθησαν, ὥστε καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἅμα πᾶσαν ἐκλιπεῖν.

καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἔπραττον, ὁ δὲ Λούκιος ὡς τότε 14
ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπῆρεν, ὥρμησε μὲν ἐς τὴν Γαλατίαν,
εἰρχθεὶς δὲ τῆς ὁδοῦ πρὸς Περουσίαν Τυρσηνίδα
πόλιν ἀπετράπετο· καὶ αὐτὸν ἐνταῦθα πρότερον μὲν
οἱ ὕπαρχοι τοῦ Καίσαρος, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ-
νος ἀπολαβόντες ἐπολιόρκουν. χρονίου δὲ δὴ τῆς 2
προσεδρείας σφίσι γιγνομένης, τό τε γὰρ χωρίον τῇ τε
φύσει καρτερόν ἐστι καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις ἱκανῶς πα-
ρεσκεύαστο, καὶ ἱππεῖς προεκπεμφθέντες ὑπ' αὐτοῦ,
πρὶν παντελῶς περιστοιχισθῆναι, δεινῶς σφας ἐλύ-
πουν, καὶ προσέτι καὶ ἕτεροι πολλοὶ σπουδῇ ἄλλος
ἄλλοθεν ἐπήμυνον αὐτῷ, πολλὰ μὲν πρὸς τούτους 3
ὡς ἑκάστους, πολλὰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς τείχεσιν ἐπράχ-
θη, μέχρις οὗ καίτοι πλεονεκτοῦντες τὰ πλείω οἱ
περὶ τὸν Λούκιον ὅμως ὑπὸ λιμοῦ ἑάλωσαν. καὶ
αὐτὸς μὲν ἄλλοι τέ τινες ἄδειαν εὕροντο, οἱ δὲ δὴ
πλείους τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων ἐφθάρη-
σαν. καὶ λόγος γε ἔχει ὅτι οὐδ' ἁπλῶς τοῦτο ἔπαθον, 4
ἀλλ' ἐπὶ τὸν βωμὸν τὸν τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ
ὡσιωμένον ἀχθέντες ἱππεῖς τε τριακόσιοι καὶ βουλευ-
ταὶ ἄλλοι τε καὶ ὁ Κανούτιος ὁ Τιβέριος, ὅς ποτε ἐν
τῇ δημαρχίᾳ τὸ πλῆθος τῷ Καίσαρι τῷ Ὀκταουιανῷ
ἤθροισεν, ἐτύθησαν. τῶν δὲ Περουσίνων καὶ τῶν 5
ἄλλων τῶν ἐκεῖ ἁλόντων οἱ πλείους ἀπώλοντο, καὶ
ἡ πόλις αὐτὴ πλὴν τοῦ Ἡφαιστείου τοῦ τε τῆς Ἥρας
ἕδους, πᾶσα κατεκαύθη. τοῦτο δέ, ἐσώθη γάρ πως 6
κατὰ τύχην, ἀνήχθη τε ἐς τὴν Ῥώμην ἐξ ὄψεως ὀνεί-
ρου ἣν ὁ Καῖσαρ εἶδε, καὶ παρέσχε καὶ τῇ πόλει πρὸς
τῶν βουλομένων συνοικισθῆναι, πλὴν ὅτι τῆς χώρας
οὐδὲν ὑπὲρ ἑπτὰ καὶ ἥμισυ σταδίους ἐκτήσαντο.

15 ἐκείνης δ' οὖν ἐπί τε Γναίου Καλουίνου δεύ-
a. u. 14 τερον καὶ ἐπ' Ἀσινίου Πολλίωνος ὑπάτων ἁλούσης
καὶ τἆλλα τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ ἐθε-
λοντί, τῷ Καίσαρι προσεχώρησε· καὶ διὰ τοῦθ' ἥ
τε Φουλουία πρὸς τὸν ἄνδρα μετὰ τῶν τέκνων ἀπέδρα,
2 καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρώτων συχνοὶ οἱ μὲν πρὸς ἐκεῖ-
νον οἱ δὲ καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἐς τὴν Σικελίαν ἀπε-
χώρησαν. ἥ τε Ἰουλία ἡ τῶν Ἀντωνίων μήτηρ τὸ
μὲν πρῶτον ἐνταῦθα ἦλθε, καὶ πάνυ φιλικῶς ὑπὸ
τοῦ Σέξτου ὑπεδέχθη, ἔπειτα δὲ πρὸς τὸν υἱὸν τὸν
Μάρκον ὑπ' αὐτοῦ ἐπέμφθη, λόγους τέ οἱ ὑπὲρ φι-
3 λίας καὶ πρέσβεις ἄγουσα. μετὰ τούτων τῶν τότε
πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκχωρησάντων
καὶ Κλαύδιος Τιβέριος Νέρων ἔφυγε. φρουρὰν γάρ
τινα ἐν τῇ Καμπανίᾳ εἶχε, καὶ ἐπειδὴ καθυπέρτερα
τὰ τοῦ Καίσαρος ἐγένετο, ἀπῆρε σύν τε τῇ γυναικὶ
Λιουίᾳ Δρουσίλλῃ καὶ σὺν τῷ υἱεῖ Τιβερίῳ Κλαυ-
4 δίῳ Νέρωνι, ὥστε καὶ τοῦτο ἐν τοῖς παραδοξοτάτοις
συμβῆναι· ἥ τε γὰρ Λιουία αὕτη ἡ τὸν Καίσαρα
τότε φυγοῦσα μετὰ ταῦτα αὐτῷ ἐγήματο, καὶ ὁ Τι-
βέριος οὗτος ὁ σὺν τοῖς τοκεῦσι τότε ἐκδρὰς τὴν αὐ-
τοκράτορα ἀρχὴν αὐτοῦ διεδέξατο.

16 ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο· τότε δὲ τήν τε εἰ-
ρηνικὴν ἐσθῆτα οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὄντες ἀνέλαβον,
ἐκδεδυκότες γὰρ αὐτὴν ἄνευ ψηφίσματος ἀνάγκῃ
τοῦ δήμου ἦσαν. καὶ αὐτοί τε ἑώρταζον, καὶ τὸν
Καίσαρα ἔν τε στολῇ ἐπινικίῳ ἐς τὸ ἄστυ ἐσεκόμισαν
καὶ δαφνίνῳ στεφάνῳ ἐτίμησαν, ὥσθ' ὁσάκις οἱ τὰ
νικητήρια πέμψαντες εἰώθεσαν αὐτῷ χρῆσθαι, καὶ
2 ἐκεῖνόν οἱ κοσμεῖσθαι. Καῖσαρ δέ, ἐπειδὴ τά τε ἐν
τῇ Ἰταλίᾳ κατείργαστο καὶ ὁ κόλπος ὁ Ἰόνιος ἠλευ-
θέρωτο, ὁ γὰρ Δομίτιος, ἀπογνοὺς μηκέτι καθ' ἑαυ-

τὸν ἰσχύσειν, ἀπέπλευσε πρὸς τὸν Ἀντώνιον, παρε-
σκευάζετο μὲν ὡς ἐπὶ τὸν Σέξτον ὁρμήσων, αἰσθό-
μενος δὲ τήν τε δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι τῷ Ἀντωνίῳ
διά τε τῆς μητρὸς καὶ διὰ τῶν πρέσβεων ἐκεκοινο-
λόγητο, ἔδεισε μὴ καὶ ἀμφοῖν ἅμα πολεμήσῃ, καὶ τὸν 3
Σέξτον ὡς καὶ πιστότερον ἢ καὶ ἰσχυρότερον τοῦ
Ἀντωνίου προτιμήσας τήν τε μητέρα αὐτῷ Μουκίαν
ἔπεμψε, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Λουκίου Σκρι-
βωνίου Λίβωνος ἀδελφὴν ἔγημεν, εἴ πως ἔκ τε τῆς εὐ-
εργεσίας καὶ ἐκ τῆς συγγενείας φίλον αὐτὸν ποιήσαιτο.
ὁ γὰρ Σέξτος ὡς τότε ἐκ τῆς Ἰβηρίας κατὰ τὰς 17
πρὸς τὸν Λέπιδον συνθήκας ἀπηλλάγη καὶ μετὰ
τοῦτο ναύαρχος οὐ πολλῷ ὕστερον κατέστη, τῆς μὲν
ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος παρελύθη, τοῦ δὲ δὴ ναυ-
τικοῦ καὶ ὣς ἀντεχόμενος ἐτόλμησε μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν
πλεῦσαι, ἐπικρατούντων δὲ ἤδη τῶν ἀμφὶ τὸν Καί-
σαρα αὐτῆς, μαθὼν ὅτι ἐν τοῖς σφαγεῦσι τοῖς τοῦ 2
πατρὸς αὐτοῦ ἑάλωκε, τῆς μὲν ἠπείρου ἀπέσχετο,
κατὰ δὲ δὴ τὰς νήσους περιπλέων τά τε γιγνόμενα
ἐκαραδόκει καὶ τὴν τροφὴν οὐκ ἐξ ἀδικημάτων ἐπο-
ρίζετο· ἅτε γὰρ μὴ μετεσχηκὼς τοῦ φόνου, καὶ ὑπ᾿
αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ἤλπιζε καταχθήσεσθαι. ἐπεὶ 3
μέντοι καὶ ἐν τῷ λευκώματι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξετέθη
καὶ ἔγνω καὶ ἐπ᾿ αὐτῷ ἐπικεκηρυγμένον, ἀπέγνω τε
τὴν δι᾿ αὐτοῦ κάθοδον καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοι-
μάζετο· ναυπηγίαν τε γὰρ τριήρων ἐποιεῖτο καὶ
τοὺς αὐτομολοῦντας ἐδέχετο, τούς τε καταποντιστὰς
προσηταιρίζετο καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας ὑπελάμβανε.
κἀκ τούτων ἐν ὀλίγῳ τε ἰσχυρὸς ἐγένετο καὶ τῆς 4
πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ θαλάσσης ἐκράτησεν, ἔς τε τοὺς λιμέ-
νας αὐτῆς ἀπέβαινε καὶ τὰ πλοῖα ἀπέσπα, ἁρπαγάς
τε ἐποιεῖτο. προχωρούντων δὲ αὐτῷ τῶν πραγμάτων

ὥστε καὶ στρατιώτας καὶ χρήματα ἀπ' αὐτῶν πορίζειν, ἐς Σικελίαν ἔπλευσε, καὶ Μύλας μὲν τήν τε Τυνδαρίδα ἀμαχὶ κατέσχε, τῆς δὲ Μεσσήνης ὑπὸ Πομπηίου Βιθυνικοῦ τοῦ τότε τῆς Σικελίας ἄρχοντος ἀπεκρού-
5 σθη. οὐ μέντοι καὶ παντελῶς αὐτῆς ἀπέστη, ἀλλὰ τήν τε χώραν κατατρέχων καὶ τὴν ἐσκομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων κωλύων, τῶν τε προσβοηθησάντων σφίσι τοὺς μὲν φόβῳ μὴ καὶ τὰ αὐτὰ πάθωσι, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ἐνέδρας τινὸς κακώσει προσθέμενος, τόν τε ταμίαν σὺν τοῖς χρήμασι προσεποιήσατο, καὶ τέλος καὶ τὴν Μεσσήνην τόν τε Βιθυνικὸν ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἴσης οἷ
6 ἄρξοντα καθ' ὁμολογίαν ἔλαβε. καὶ τοῦτον μὲν οὐδὲν τότε γε κακὸν εἰργάσατο, ἐκείνους δὲ τά τε ὅπλα καὶ τὰ χρήματα ἀφείλετο. καὶ μετὰ τοῦτο τάς τε Συρακούσας καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις ὑπηγάγετο, καὶ στρατιώτας τε ἀπ' αὐτῶν πλείους καὶ ναυτικὸν ἰσχυρότατον συνήγαγε· καί τινα αὐτῷ δύναμιν καὶ Κύιντος Κορνουφίκιος ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἔπεμψε.

18 καὶ ὁ μὲν οὕτως ηὔξετο, Καῖσαρ δὲ τέως μὲν οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ τῇ τε ἐκείνου καταφρονήσει καὶ τῇ τῶν ἐν χερσὶν ἀσχολίᾳ ἐποιήσατο· ἐπεὶ δ' ὑπό τε τοῦ λιμοῦ φθορὰ πολλὴ ἐν τῷ ἄστει ἐγένετο καὶ ὁ Σέξτος καὶ τῆς Ἰταλίας ἐπείρασεν, οὕτω δὴ ναυτικόν τέ τι κατασκευάζεσθαι ἤρξατο, καὶ τὸν Ῥοῦφον τὸν Σαλουιδιῆνον σὺν δυνάμει πολλῇ ἐς
2 Ῥήγιον προέπεμψε. καὶ ὃς ἐκ μὲν τῆς Ἰταλίας τὸν Σέξτον ἀπεώσατο, ἀναχωρήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐς τὴν Σικελίαν δερμάτινα πλοῖα κατὰ τοὺς ἐν τῷ ὠκεανῷ πλέοντας ἐκποιῆσαι ἐπεχείρησεν, ἔνδοθεν μὲν ῥάβδοις αὐτὰ κούφαις διαλαμβάνων, ἔξωθεν δὲ βοὸς δέρμα ὠμὸν ἐς ἀσπίδος κυκλοτεροῦς τρόπον περιτείνων.
3 ὡς δὲ γέλωτά τε ὤφλίσκανε καὶ κινδυνεύσειν, εἰ

πειραθείη αὐτοῖς διὰ τοῦ πορθμοῦ χρήσασθαι, ἐπί-
στευσεν, ἐκείνων μὲν ἀφεῖτο, τῷ δὲ δὴ ναυτικῷ τῷ
κατασκευασθέντι τε καὶ ἐλθόντι ἐπετόλμησε μὲν δια-
πλεῦσαι, οὐκ ἠδυνήθη δέ· τό τε γὰρ πλῆθος καὶ τὸ
μέγεθος τῶν νεῶν αὐτοῦ πολὺ τῆς τῶν ἐναντίων καὶ
ἐμπειρίας καὶ τόλμης ἠλαττώθη. αὐτόπτης οὖν τῆς 4
ναυμαχίας ὁ Καῖσαρ γενόμενος, κατὰ γὰρ τὴν στρα-
τείαν αὐτοῦ τὴν ἐς τὴν Μακεδονίαν ταῦθ᾽ οὕτως
ἐπράχθη, χαλεπῶς ἤνεγκε, καὶ μάλισθ᾽ ὅτι τότε πρῶ-
τον συμβαλὼν ἥττητο. καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὸ
ἰσχυρὸν οὐκέτι, καίτοι τοῦ πλείονος ναυτικοῦ σωθέν-
τος οἱ, περαιωθῆναι ἐτόλμησε· λάθρᾳ δὲ πολλάκις 5
ἐπιχειρήσας, ὡς πάντως, ἂν τῆς νήσου ἐπιβῇ, πολὺ
τῷ πεζῷ κρατήσων, ἔπειθ᾽ ὡς οὐδέν, ἅτε καὶ ἰσχυ-
ρᾶς πανταχόθεν φυλακῆς αὐτοῦ οὔσης, ἐπέραινε, τῇ
μὲν Σικελίᾳ ἄλλους τινὰς ἐφεδρεύειν προσέταξεν,
αὐτὸς δὲ πρός τε τὸν Ἀντώνιον ἐς τὸ Βρεντέσιον
ἀφίκετο, κἀντεῦθεν τῇ τῶν νεῶν βοηθείᾳ τὸν Ἰόνιον
διέβαλε. γενομένου δὲ τούτου τήν τε νῆσον πᾶσαν 19
ὁ Σέξτος κατέσχε, καὶ τὸν Βιθυνικὸν ὡς καὶ ἐπιβου-
λεύσαντα αὐτῷ ἀπέκτεινε, θέας τε ἐπινικίους ἤγαγε,
καὶ ναυμαχίαν τῶν αἰχμαλώτων ἐν τῷ πορθμῷ παρ᾽
αὐτὸ τὸ Ῥήγιον, ὥστε καὶ τοὺς ἐναντίους ὁρᾶν, ἐποί-
ησε, πλοιάριά τινα ξύλινα πρὸς ἕτερα βύρσινα ἐς τὸν
τοῦ Ῥούφου κατάγελων συμβαλών. καὶ μετὰ τοῦτο 2
ναῦς τε πλείους ἐναυπηγήσατο καὶ τῆς πέριξ θαλάσ-
σης ἐκράτησε, δόξαν τέ τινα καὶ φρόνημα ὡς καὶ
τοῦ Ποσειδῶνος παῖς ὤν, ὅτι πάσης ποτὲ ὁ πατὴρ
αὐτοῦ τῆς θαλάσσης ἦρξε, προσέθετο. ταῦτα μέν,
ἕως ἔτι τά τε τοῦ Κασσίου καὶ τὰ τοῦ Βρούτου συν-
ειστήκει, ἔπραξε· φθαρέντων δὲ ἐκείνων ἄλλοι τε 3
πρὸς αὐτὸν συγκατέφυγον καὶ ὁ Στάτιος ὁ Λούκιος.

καὶ αὐτὸν τὰ μὲν πρῶτα ἀσμένως ἐδέξατο, καὶ γὰρ
τὴν δύναμιν ἧς ἦρχεν ἐπηγάγετο, ἔπειτα δὲ καὶ δρα-
στήριον καὶ φρονηματώδη ἰδὼν ὄντα ἀπέκτεινεν,
4 ἔγκλημα αὐτῷ προδοσίας ἐπενεγκών. κἀκ τούτου τό
τε ἐκείνου ναυτικὸν καὶ τὸ τῶν δούλων τῶν ἐκ τῆς
Ἰταλίας ἀφικνουμένων πλῆθος προσλαβὼν πάμπολυ
ηὐξήθη· τοσοῦτοι γὰρ δὴ ηὐτομόλουν ὥστε καὶ τὰς
ἀειπαρθένους καθ' ἱερῶν εὔξασθαι ἐπισχεθῆναί σφων
τὰς αὐτομολίας.
20 διά τε οὖν ταῦτα καὶ διὰ τὸ τοὺς φεύγοντας αὐ-
τὸν ὑποδέχεσθαι τήν τε τοῦ Ἀντωνίου φιλίαν πράτ-
τειν καὶ τῆς Ἰταλίας πολλὰ πορθεῖν, καταλλαγῆναί
οἱ ὁ Καῖσαρ ἐπεθύμησε· διαμαρτὼν δὲ τούτου ἐκεί-
νῳ μὲν Μάρκον Οὐιψάνιον Ἀγρίππαν πολεμῆσαι
2 ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ ἐς Γαλατίαν ἀπῆρε. μαθὼν
οὖν τοῦτο ὁ Σέξτος ἐτήρησε τὸν Ἀγρίππαν περὶ τὰ
Ἀπολλώνια ἔχοντα· ἐστρατήγει γάρ, καὶ ἄλλα τε
πολλά, ἅτε καὶ πάνυ φίλος ὢν τῷ Καίσαρι, ἐλαμπρύ-
νατο, καὶ τὴν ἱπποδρομίαν ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐποίησε,
τῇ τε Τροίᾳ καλουμένῃ διὰ τῶν εὐγενῶν παίδων
ἐγαυρώθη. ταῦτ' οὖν αὐτοῦ πράττοντος ἐπεραιώθη
τε ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐνέμεινεν ἐν αὐτῇ λεηλατῶν,
μέχρις οὗ ἐκεῖνος ἀφίκετο· τότε γὰρ φρουρὰν ἐν
3 χωρίοις τισὶ καταλιπὼν ἀνέπλευσεν. ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ
τὴν Γαλατίαν πρότερον μὲν δι' ἑτέρων, ὥσπερ εἴρη-
ται, καταλαβεῖν ἐπεχείρησε, μὴ δυνηθεὶς δὲ διά τε
τὸν Καλῆνον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ τοῦ Ἀν-
τωνίου πράττοντας αὐτὸς τότε κατέσχε, τόν τε Κα-
λῆνον τεθνηκότα νόσῳ εὑρὼν καὶ τὸ στράτευμα αὐτοῦ
4 ἀκοντὶ προσθέμενος. κἀν τούτῳ τὸν Λέπιδον ἀγα-
νακτοῦντα τῇ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ στε-
ρήσει ἰδὼν ἐς τὴν Ἀφρικὴν ἔπεμψεν, ἵν' ὡς παρ'

ἑαυτοῦ μόνου αὐτήν, ἀλλ' οὐ καὶ παρὰ τοῦ Ἀντωνίου λαβὼν οἰκειότερόν οἱ προσφέρηται.

δύο μὲν δὴ ἔθνη τοῖς Ῥωμαίοις ἐν τῇ Λιβύῃ 21
ἐκείνῃ, ὥσπερ εἶπον, ἦν· ἦρχον δὲ πρὸ τῆς τῶν τριῶν ἀνδρῶν συνωμοσίας τοῦ μὲν Νομαδικοῦ Τίτος Σέξτιος, τοῦ δὲ ἑτέρου ὅ τε Κορνουφίκιος καὶ Δέκιμος Λαίλιος, ὁ μὲν τὰ τοῦ Ἀντωνίου, οἱ δὲ τὰ
τοῦ Καίσαρος φρονοῦντες. καὶ τέως μὲν ὁ Σέξτιος 2
ἀνέμενεν ὡς καὶ ἐκείνων, πολὺ γὰρ πλείω δύναμιν εἶχον, ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐσβαλούντων, καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ ἐνταῦθα αὐτοὺς ἀμυνούμενος· ἐπεὶ δὲ διέμελλον, κατεφρόνησέ τε αὐτῶν, καὶ προσεπαρθεὶς ὑπό τε βοὸς φθεγξαμένης, ὥς φασιν, ἀνθρωπίνῃ φωνῇ καὶ κελευσάσης αὐτῷ τῶν προκειμέ-
νων ἔχεσθαι, καὶ ἐξ ἐνυπνίου δι' οὗ ταῦρός τις κα- 3
τορωρυγμένος ἐν τῇ πόλει Τούκκῃ παρῃνεκέναι οἱ ἔδοξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνελέσθαι καὶ ἐπὶ κάμακος, ὡς καὶ ἐκ τούτου νικήσοντι, περιφέρειν, οὐκ ἐμέλλησεν, ἄλλως τε καὶ ὅτι τὸν ταῦρον ἐν τῷ χωρίῳ ἐν ᾧ τὸ ἐνύπνιον εἶναι ἔφη εὗρεν, ἀλλ' αὐτὸς
ἐς τὴν Ἀφρικὴν προενέβαλε. καὶ τὸ μὲν πρῶτον τό 4
τε Ἀδρύμητον καὶ ἄλλα ἄττα χωρία, ἀνελπίστοις σφίσι προσπεσών, κατέσχεν· ἔπειτα δὲ ἀφυλάκτως δι' αὐτὸ τοῦτ' ἔχων ἐλοχίσθη τε ὑπὸ τοῦ ταμίου, καὶ πολὺ μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποβαλὼν ἐς τὴν Νουμιδίαν ἀνεχώρησε καὶ ἔτυχε γὰρ ἄνευ τῆς τοῦ ταύρου κεφαλῆς δυστυχήσας, τήν τε ἧτταν ἐς τοῦτο ἀνέφερε,
καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ αὖθις στρατεύσων. κἂν 5
τούτῳ φθάσαντες οἱ ἐναντίοι ἀντεσέβαλον ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κίρταν ἐπολιόρκουν, ὁ δὲ δὴ ταμίας ἐπ' ἐκεῖνον σὺν τοῖς ἱππεῦσιν ὥρμησε, καί τισιν ἱππομαχίαις κρατήσας τὸν συνταμίαν προσ-

ἐποιήσατο. πραχθέντων δὲ τούτων ὁ Σέξτιος νεαλῆ
τινα ἐπικουρίαν προσλαβὼν ἀνεκινδύνευσε, καὶ τόν
τε ταμίαν ἀντενίκησε καὶ τὸν Λαίλιον κατατρέχοντα
6 τὴν χώραν ἐς τὸ ἔρυμα κατέκλεισε. τόν τε Κορνου-
φίκιον ἐπαμυνοῦντα ἀπατήσας ὡς καὶ ἑαλωκότος
ἐκείνου καὶ ἐς ἀθυμίαν ἐμβαλὼν ἥττησε, καὶ αὐτόν
τε ἐν τῇ μάχῃ ἀπέκτεινε καὶ τὸν Λαίλιον ἐπεξελθόντα
22 ὡς καὶ κατὰ νώτου σφίσι προσπεσούμενον. πράξας
δὲ ταῦτα τήν τε Ἀφρικὴν κατέσχε καὶ ἑκατέρου τοῦ
ἔθνους ἀδεῶς ἦρχε, μέχρις οὗ ὁ Καῖσαρ ἐκ τῶν συν-
θηκῶν τῶν πρός τε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπι-
δόν οἱ γενομένων τὴν ἀρχὴν αὐτῶν λαβὼν Γαιόν
σφισι Φουφίκιον Φάγγωνα προσέταξε· τότε γὰρ ἑκὼν
2 δὴ τῶν ἐθνῶν ἐξέστη. ὡς μέντοι ἥ τε μάχη ἡ κατὰ
τὸν Βροῦτον τόν τε Κάσσιον ἐγένετο, καὶ ὁ Καῖσαρ
ὅ τε Ἀντώνιος τά τε ἄλλα ἀνεδάσαντο, καὶ τῆς Λι-
βύης Καῖσαρ μὲν τὴν Νουμιδίαν Ἀντώνιος δὲ τὴν
Ἀφρικὴν ἔλαβεν, ὁ γὰρ Λέπιδος ἐν τοῖς τρισὶν ὀνό-
ματι μόνον, ὥσπερ εἶπον, ἦρχε, καὶ πολλάκις γε οὐδὲ
3 τοῦτο ἐν τοῖς γράμμασι προσενεγράφετο, ὡς οὖν
ταῦτά τε οὕτως ἐγένετο καὶ ἡ Φουλουία τὴν Ἀφρι-
κὴν αὐτῷ παραλαβεῖν ἐκέλευσεν, ἐν γὰρ τῇ Λιβύῃ
καὶ τότε ἔτι, πρόφασιν μὲν διὰ τὸν χειμῶνα, ἔργῳ
δὲ εὖ εἰδὼς ὅτι νεωτερισθήσοιτό τι, ἐνδιέτριψε, τὸν
μὲν Φάγγωνα οὐκ ἔπεισε τῆς χώρας ἐκστῆναι, τοὺς
δὲ ἐπιχωρίους ἀχθομένους οἱ, ἔν τε γὰρ τῷ μισθο-
φορικῷ ἐστράτευτο· πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν τοιούτων ἐς
τὸ βουλευτήριον, ὥσπερ εἴρηταί μοι, κατελελέχατο·
4 καὶ κακῶς αὐτῶν ἦρχε· προσηταιρίσατο. γενομένου
δὲ τούτου ὁ Φάγγων ἐς τὴν Νουμιδίαν ἀνεχώρησε,
καὶ τούς τε Κιρτησίους καταφρονήσαντας αὐτοῦ πρὸς
τὰ παρόντα κακῶς μετεχειρίσατο, καὶ Ἀραβίωνά τινα

δυναστεύοντα ἐν τοῖς προσοικοῦσί σφισι βαρβάροις,
καὶ πρότερον μὲν τῷ Λαιλίῳ συναράμενον, ὕστερον
δὲ τῷ Σεξτίῳ προσθέμενον, ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς,
ἐπειδή οἱ μὴ ἠθέλησε συμμαχῆσαι. καταφυγόντα τε 5
αὐτὸν πρὸς τὸν Σέξτιον ἐξαιτήσας καὶ μὴ λαβὼν ὀρ-
γήν τε ἐποιήσατο, καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν ἐμβαλὼν τῆς
μὲν χώρας ἐκάκωσεν, ἀντιστρατοπεδευσαμένου δὲ
αὐτῷ τοῦ Σεξτίου μάχαις βραχείαις μὲν πολλαῖς δ'
οὖν ἡττήθη, καὶ διὰ τοῦτ' ἐς τὴν Νουμιδίαν αὖθις
ἀνεκομίσθη. καὶ αὐτῷ ὁ Σέξτιος ἀντεπελθὼν ἐλπίδα 6
μὲν ὡς καὶ διὰ βραχέος τῇ τοῦ Ἀραβίωνος μάλιστα
ἱππείᾳ νικήσων ἔσχεν, ὑποτοπήσας δέ τι καὶ δολο-
φονήσας ἐκεῖνον οὐδὲν ἔτι τότε γ' ἔπραξεν· οἱ γὰρ
ἱππεῖς χαλεπῶς ἐπὶ τῷ ὀλέθρῳ αὐτοῦ σχόντες ἐγκα-
τέλιπον αὐτόν, καὶ οἵ γε πλείους σφῶν τὰ τοῦ Φάγ-
γωνος ἀνθείλοντο. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ παρόντι φιλίαν, 23
ὡς καὶ τῆς προφάσεώς σφισι τοῦ πολέμου ὑπεξῃρη-
μένης, συνέθεντο· μετὰ δὲ ταῦτα τηρήσας ὁ Φάγ-
γων τὸν Σέξτιον ἀδεῶς ὑπὸ τῶν σπονδῶν ἔχοντα ἐς
τὴν Ἀφρικὴν ἐσέβαλε. κἀνταῦθα συμμίξαντες ἀλλή- 2
λοις τὸ μὲν πρῶτον καὶ ἐνίκησαν ἀμφότεροι καὶ ἡτ-
τήθησαν, ὁ μὲν γὰρ τῷ ἱππικῷ τῷ Νομαδικῷ, ὁ δὲ
τῇ ἀσπίδι τῇ πολιτικῇ ἐκράτησεν, ὥστε καὶ τὰ στρα-
τόπεδα αὐτοὺς τὰ ἀλλήλων διαρπάσαι, μηδὲν μηδε-
τέρους περὶ τῶν συστρατιωτῶν εἰδότας· ὡς δ' ἐπα- 3
ναχωροῦντες ᾔσθοντο τὸ γεγονός, ἐς χεῖρας αὖθις
ἦλθον, καὶ τροπῆς τῶν Νομάδων γενομένης ὁ Φάγ-
γων τότε μὲν ἐς τὰ ὄρη ἀνέφυγε, τῆς δὲ νυκτὸς βου-
βαλίδων διαδραμουσῶν ᾠήθη τε τὴν πολεμίαν ἵπ-
πον παρεῖναι καὶ ἑαυτὸν κατεχρήσατο. καὶ οὕτως ὁ 4
Σέξτιος τὰ μὲν ἄλλα ἀπόνως ἔλαβε, Ζάμην δὲ ἐπὶ
πλεῖστον ἀντισχοῦσαν λιμῷ κατεστρέψατο. κἀκ τού-

του ἀμφοτέρων αὖθις τῶν ἐθνῶν ἡγεῖτο, μέχρις οὗ
5 ὁ Λέπιδος ἐπέμφθη· ἐκείνῳ γάρ, ὡς καὶ τῷ Ἀντω-
νίῳ συνδοκοῦν, ἢ καὶ ὅτι ταῖς δυνάμεσι πολὺ αὐτοῦ
ἠλαττοῦτο, οὐδὲν ἀντέπραξεν, ἀλλ᾽ ὡς καὶ ἑαυτοῦ
χάριν τὴν ἀνάγκην τιθέμενος ἡσύχαζε. καὶ οὕτως ὁ
Λέπιδος ἀμφότερα τὰ ἔθνη κατέσχε.
24 ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο, κατὰ δὲ δὴ τοὺς αὐ-
τοὺς τούτους χρόνους, μετὰ τὴν μάχην τὴν πρὸς τοῖς
Φιλίπποις συμβᾶσαν, ὁ Ἀντώνιος ὁ Μάρκος ἔς τε
τὴν Ἀσίαν τὴν ἤπειρον ἦλθε, κἀνταῦθα τὰ μὲν αὐ-
τὸς περιιών, ἐς δὲ τὰ ἄλλους πέμπων, τάς τε πόλεις
2 ἠργυρολόγει καὶ τὰς δυναστείας ἐπίπρασκε. κἀν
τούτῳ τῆς Κλεοπάτρας ἐν Κιλικίᾳ οἱ ὀφθείσης ἐρα-
σθεὶς οὐκέτ᾽ οὐδεμίαν τοῦ καλοῦ φροντίδα ἐποιή-
σατο, ἀλλὰ τῇ τε Αἰγυπτίᾳ ἐδούλευε καὶ τῷ ἐκείνης
ἔρωτι ἐσχόλαζε. καὶ ἄλλα τε διὰ τοῦτο πολλὰ καὶ
ἄτοπα ἔπραξε, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἐν
3 Ἐφέσῳ Ἀρτεμισίου ἀποσπάσας ἀπέκτεινε. καὶ τέλος
Πλάγκον μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῷ ἔθνει, Σάξαν δὲ ἐν τῇ
Συρίᾳ καταλιπὼν ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπῆρεν. ὅθεν-
περ καὶ τὰ μάλιστα ἄλλα τε ταραχώδη πολλὰ ἐπεγέ-
νετο, ὥστε καὶ τοὺς Ἀραδίους τοὺς νησιώτας μήθ᾽
ὑπακοῦσαί τι τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ πρὸς σφᾶς ἐπὶ χρήματα
πεμφθεῖσι, καὶ προσέτι καὶ φθεῖραί τινας αὐτῶν,
4 καὶ οἱ Πάρθοι καὶ πρὶν κινούμενοι, τότε δὴ καὶ μᾶλ-
λον τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο. ἦγον δὲ αὐτοὺς Λαβιῆ-
νος καὶ Πάκορος, οὗτος μὲν Ὀρώδου τοῦ βασιλέως,
ἐκεῖνος δὲ τοῦ Λαβιήνου τοῦ Τίτου παῖς ὤν. ἦλθε
δὲ ὧδε ἐς τοὺς Πάρθους, καὶ τάδε σὺν τῷ Πακόρῳ
5 ἔπραξεν. ἐτύγχανε μὲν τῷ τε Κασσίῳ καὶ τῷ Βρού-
τῳ συμμαχῶν, πεμφθεὶς δὲ πρὸς τὸν Ὀρώδην πρὸ
τῆς μάχης, ὅπως τινὰ βοήθειαν λάβῃ, συχνὸν ὑπ᾽ αὐ-

τοῦ χρόνου διετρίβη περιορώμενος, κατοκνοῦντος μὲν
συνθέσθαι οἱ, δεδιότος δὲ ἀπαρνήσασθαι. καὶ μετὰ 6
τοῦτο ὡς ἥ τε ἀγγελία τῆς ἥττης ἀφίκετο καὶ οἱ κρα-
τήσαντες ἐδόκουν μηδενὸς τῶν ἀντιπολεμησάντων
σφίσι φείσεσθαι, κατέμεινε παρὰ τοῖς βαρβάροις, τὸν
μετ' αὐτῶν βίον πρὸ τοῦ οἴκοι ὀλέθρου προτιμήσας.
οὗτος οὖν ὁ Λαβιῆνος ἐπειδὴ τάχιστα τήν τε ἔκλυσιν
τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸν ἔρωτα τήν τε ἐς τὴν Αἴγυπτον
ὁδὸν ᾔσθετο, ἔπεισε τὸν Πάρθον τοῖς Ῥωμαίοις ἐπι-
χειρῆσαι. τά τε γὰρ στρατεύματα αὐτῶν τὰ μὲν παν- 7
τελῶς ἐφθάρθαι τὰ δὲ κεκακῶσθαι, καὶ τοὺς λοιποὺς
ἐν στάσει τε εἶναι καὶ πολεμήσειν αὖθις ἔφη· κἀκ
τούτου παρήνεσεν αὐτῷ τήν τε Συρίαν καὶ τὰ ὅμορα
αὐτῇ καταστρέψασθαι, ἐν ᾧ Καῖσαρ μὲν ἔν τε τῇ 8
Ἰταλίᾳ καὶ περὶ τὸν Σέξτον ἀσχολίαν ἦγεν, Ἀντώ-
νιος δὲ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἤρα. ἡγεμών θ' ὑπέσχετο
τοῦ πολέμου γενήσεσθαι, καὶ πολλὰ καὶ κατὰ τοῦτο
τῶν ἐθνῶν, ἅτε καὶ ἀλλοτρίως τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν
συνεχῆ κάκωσιν ἔχοντα, μεταστήσειν ἐπηγγείλατο.
τοιαῦτ' οὖν εἰπών, καὶ πείσας αὐτὸν πολεμῆσαι, καὶ 25
δύναμιν πολλὴν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Πάκορον
ἐπετράπη, καὶ μετ' αὐτῶν ἔς τε τὴν Φοινίκην ἐνέβα-
λε, καὶ πρὸς τὴν Ἀπάμειαν προσελάσας τοῦ μὲν τεί-
χους ἀπεκρούσθη, τοὺς δὲ ἐν τῇ χώρᾳ φρουροὺς
ἐθελοντὰς προσέθετο. ἐκ γὰρ τῶν τῷ τε Κασσίῳ καὶ 2
τῷ Βρούτῳ συνεστρατευμένων ἦσαν· ἔς τε γὰρ τὰ
ἑαυτοῦ στρατόπεδα Ἀντώνιος αὐτοὺς κατέταξε, καὶ
τότε τὴν Συρίαν ὡς καὶ ἐμπείρως αὐτῆς ἔχοντας
φρουρεῖν ἐκέλευσε. τούτους τε οὖν ὁ Λαβιῆνος ῥᾳ-
δίως ὡς καὶ συνήθεις οἱ ὄντας, πλὴν τοῦ Σάξου τοῦ
τότε αὐτῶν ἡγουμένου, ἐσφετερίσατο, ἐκεῖνος γὰρ
καὶ ἀδελφὸς τοῦ στρατιάρχου ὢν καὶ ταμιεύων μόνος

3 αὐτῷ οὐ προσεχώρησε, καὶ τὸν Σάξαν τὸν ἄρχοντα
μάχῃ τε ἐκ παρατάξεως καὶ τῷ πλήθει καὶ τῇ ἀρετῇ
τῶν ἱππέων ἐνίκησε, καὶ μετὰ τοῦτο ἐκδράντα νυ-
κτὸς ἐκ τῆς ταφρείας ἐπεδίωξεν· ὁ γὰρ Σάξας φοβη-
θεὶς μὴ καὶ οἱ συνόντες οἱ τὰ τοῦ Λαβιήνου, ὑπαγο-
μένου σφᾶς διὰ βιβλίων τινῶν ἃ ἐς τὸ στρατόπεδον
4 ἐσετόξευε, φρονήσωσιν, ἔφυγε. καταλαβὼν οὖν αὐ-
τοὺς ὁ Λαβιῆνος τοὺς μὲν πλείους ἔφθειρε, τοῦ δὲ
δὴ Σάξου ἐς Ἀντιόχειαν διαφυγόντος τήν τε Ἀπά-
μειαν, οὐδὲν ἔτι ὡς καὶ τεθνεῶτος αὐτοῦ ἀντάρασαν,
ἔλαβε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἐκλειφθεῖ-
σαν ὑπ᾽ αὐτοῦ παρεστήσατο, καὶ τέλος καὶ αὐτὸν
ἐκεῖνον ἐς Κιλικίαν φυγόντα ἐπιδιώξας καὶ συλλα-
26 βὼν ἀπέκτεινε. τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ ὁ μὲν Πά-
κορος τὴν Συρίαν ἐχειροῦτο, καὶ πᾶσάν γε αὐτὴν
πλὴν Τύρου κατεστρέψατο· ταύτην γὰρ οἵ τε Ῥω-
μαῖοι οἱ περιλιπεῖς καὶ οἱ ἐπιχώριοι οἱ ὁμοφρονοῦν-
τές σφισι προκατέλαβον, καὶ οὔτ᾽ ἀναπεισθῆναι οὔτε
βιασθῆναι, ναυτικὸν γὰρ οὐδὲν εἶχεν, ἠδυνήθησαν.
2 οὗτοι μὲν οὖν ἀνάλωτοι ἔμειναν· τὰ δ᾽ ἄλλα ὁ Πά-
κορος λαβὼν ἐς Παλαιστίνην ἐσέβαλε, καὶ τόν τε
Ὑρκανόν, ὃς τότε τὰ πράγματα αὐτῶν παρὰ τῶν Ῥω-
μαίων ἐπιτραπεὶς εἶχεν, ἔπαυσε, καὶ τὸν Ἀριστόβου-
λον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἄρχοντα κατὰ τὸ ἐκείνων
3 ἔθος ἀντικατέστησεν. ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τούτῳ
τήν τε Κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώ-
τιδας πόλεις, ὁ γὰρ Πλάγκος φοβηθεὶς αὐτὸν ἐς τὰς
νήσους ἐπεραιώθη, παρεστήσατο πλὴν Στρατονικείας,
τὰ μὲν πλεῖστα ἄνευ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλά-
4 βανδα διὰ κινδύνων ἑλών. οὗτοι γὰρ ἐδέξαντο μὲν
παρ᾽ αὐτοῦ φρουρούς, φονεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἐν
ἑορτῇ τινι ἀπέστησαν· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μὲν Ἀλα-

βανδέας αὐτὸς λαβὼν ἐκόλασε, τὰ δὲ δὴ Μύλασα
ἐκλειφθέντα κατέσκαψε. τῇ γὰρ Στρατονικείᾳ προσ-
ήδρευσε μὲν πολὺν χρόνον, οὐδένα δὲ αὐτὴν τρόπον
ἑλεῖν ἠδυνήθη.
καὶ ὁ μὲν χρήματά τε ἐπὶ τούτοις ἐπράσσετο καὶ 5
τὰ ἱερὰ ἐσύλα, αὐτοκράτορά τε αὐτὸν καὶ Παρθικόν
γε ἐκ τοῦ ἐναντιωτάτου τοῖς Ῥωμαίοις ἔθους ὠνόμα-
ζεν· οὓς γὰρ κατ᾽ αὐτῶν ἐπῆγεν, ἀπὸ τούτων ἑαυ-
τόν, ὡς καὶ ἐκείνους ἀλλ᾽ οὐ τοὺς πολίτας νικῶν,
ἐπεκάλει· Ἀντώνιος δὲ ἐπυνθάνετο μὲν καὶ ταῦτα 27
ὥσπερ που καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δρώμενα,
οὐδὲν γὰρ αὐτῶν τὸ παράπαν ἠγνόει, οὐ μέντοι καὶ
κατὰ καιρὸν οὐδετέροις ἤμυνεν, ἀλλ᾽ ὑπό τε τοῦ
ἔρωτος καὶ ὑπὸ τῆς μέθης οὔτε τῶν συμμάχων τι
οὔτε τῶν πολεμίων ἐφρόντισε. τέως μὲν γὰρ κάτω τε 2
ἐτέτακτο καὶ τῶν πρωτείων ἐφίετο, ἐντόνως τοῖς
πράγμασι προσεῖχεν· ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ κράτει ἐγένετο,
οὐκέτ᾽ οὐδενὸς αὐτῶν ἀκριβῶς ἐπεμελήθη, ἀλλὰ τῇ
τε Κλεοπάτρᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις Αἰγυπτίοις συνετρύφα,
μέχρις οὗ παντελῶς κατελύθη. ὀψὲ δ᾽ οὖν ποτε ἀναγ- 3
κασθεὶς ἐξαναστῆναι ἔπλευσε μὲν πρὸς τὴν Τύρον
ὡς καὶ βοηθήσων σφίσιν, ἰδὼν δὲ δὴ τὰ ἄλλα προ-
κατειλημμένα ἐγκατέλιπεν αὐτούς, πρόφασιν τὸν τοῦ
Σέξτου πόλεμον ποιησάμενος· καίτοι καὶ τῆς πρὸς
ἐκεῖνον βραδυτῆτος τὰ τῶν Πάρθων σκηπτόμενος
προεβάλλετο. καὶ οὕτως οὔτε τοῖς συμμάχοις διὰ τὸν 4
Σέξτον δῆθεν οὔτε τῇ Ἰταλίᾳ δι᾽ ἐκείνους ἐπεκού-
ρησεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἤπειρον μέχρι τῆς Ἀσίας πα-
ρακομισθεὶς ἐς τὴν Ἑλλάδα διέβαλε, κἀνταῦθα τῇ τε
μητρὶ καὶ τῇ γυναικὶ συμμίξας τόν τε Καίσαρα πο-
λέμιον ἐποιήσατο καὶ τῷ Σέξτῳ φιλίαν ἐσπείσατο.
καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὴν Ἰταλίαν περαιωθεὶς Σειφοῦντα 5

μὲν ἔσχε, Βρεντέσιον δὲ μὴ ἐθελῆσάν οἱ προσχωρῆσαι ἐπολιόρκει.

28 πράσσοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Καῖσαρ τάς τε δυνάμεις, ἐκ γὰρ τῆς Γαλατίας ἤδη παρῆν, ἤθροισε, καὶ Πούπλιον μὲν Σερουίλιον Ῥοῦλλον πρὸς Βρεντέσιον, Ἀγρίππαν δὲ ἐπὶ Σειφοῦντα ἔπεμψε· καὶ οὗτος μὲν βίᾳ τὴν πόλιν εἷλε, τῷ δὲ δὴ Σερουιλίῳ ὁ Ἀντώνιος ἐξαίφνης προσπεσὼν πολλοὺς μὲν ἔφθειρε,
2 πολλοὺς δὲ καὶ παρεστήσατο. συνερρωγότων τε αὐτῶν ἐς τὸν πόλεμον, καὶ διαπεμπόντων πρός τε τὰς πόλεις καὶ πρὸς τοὺς ἐστρατευμένους, ὁπόθεν τινὰ ὠφέλειαν προσλήψεσθαι ἐνόμιζον, ἥ τε ἄλλη Ἰταλία αὖθις ἐταράσσετο καὶ ἡ Ῥώμη ὅτι μάλιστα, καὶ οἱ μὲν ἤδη πρὸς ἑκάτερον μεθίσταντο, οἱ δὲ ἔμελλον. μετεώρων δὲ αὐτῶν τε ἐκείνων καὶ τῶν συμπολεμησόντων σφίσιν ὄντων, ἡ Φουλουία ἐν Σικυῶνι, ἐν ᾗ
3 ἦν, ἐτελεύτησε. καὶ αἰτίαν μὲν ὁ Ἀντώνιος τοῦ θανάτου αὐτῆς πρός τε τὸν τῆς Κλεοπάτρας ἔρωτα καὶ πρὸς τὴν ἐκείνης ἀσέλγειαν ἔσχεν· ὡς δ' οὖν τοῦτ' ἠγγέλθη, τά τε ὅπλα ἀμφότεροι κατέθεντο καὶ συνηλλάγησαν, εἴτ' οὖν ὄντως ἐκπολεμούμενοι πρότερον ὑπὸ τῆς Φουλουίας, εἴτε καὶ πρόφασιν τὸν θάνατον αὐτῆς πρὸς τὸ παρ' ἀλλήλων δέος, ὥς γε καὶ ἀντιπάλους καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχοντες,
4 ποιησάμενοι. κἀν τούτῳ Καῖσαρ μὲν Σαρδώ τε καὶ Δελματίαν τήν τ' Ἰβηρίαν καὶ τὴν Γαλατίαν, Ἀντώνιος δὲ πάντα τἆλλα τὰ ὑπὲρ τὸν Ἰόνιον, τά τε ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς Ῥωμαίοις ὄντα, ἀπέλαχε· τά τε γὰρ ἐν τῇ Λιβύῃ ἔθνη ὁ Λέπιδος καὶ τὴν Σικελίαν ὁ Σέξτος εἶχε.

29 τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν οὕτως αὖθις διεδάσαντο, τὸν δὲ δὴ πόλεμον τὸν πρὸς τὸν Σέξτον ἐκοινώσαντο,

καίτοι τοῦ Ἀντωνίου ὅρκους πρὸς αὐτὸν δι' ἀγγέλων
ἐπὶ τῷ Καίσαρι πεποιημένου. καὶ διὰ τοῦτό γε οὐχ 2
ἥκιστα ὁ Καῖσαρ ὑπέμεινε πάντας μὲν τοὺς ἐν τῷ
πολέμῳ τῷ κατὰ τὸν Λούκιον τὸν τοῦ Ἀντωνίου
ἀδελφὸν μεταστάντας πρὸς αὐτόν, καὶ ἐξ αὐτῶν γε
τῶν σφαγέων ἔστιν οὓς ὄντας, ἄλλους τε καὶ τὸν
Δομίτιον, πάντας δὲ καὶ τοὺς ἐκτεθέντας ἐν τοῖς
λευκώμασιν, ἢ καὶ ἄλλως πως τῷ τε Βρούτῳ καὶ τῷ
Κασσίῳ συμπολεμήσαντας καὶ μετὰ τοῦτο τὰ τοῦ Ἀν-
τωνίου πράξαντας, καταδέξασθαι ἐπ' ἀδείᾳ. τοσοῦ- 3
τος μὲν δὴ καὶ τῶν στάσεων καὶ τῶν πολέμων παρά-
λογός ἐστι, δίκῃ μὲν οὐδὲν τῶν τὰ πράγματα ἐχόν-
των νομιζόντων, πρὸς δὲ δὴ τάς τε ἀεὶ χρείας καὶ τὰ
συμφέροντά σφων τό τε φίλιον καὶ τὸ πολέμιον ἐξ-
εταζόντων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς αὐτοὺς τοτὲ μὲν
ἐχθροὺς τοτὲ δὲ ἐπιτηδείους σφίσι πρὸς τὸν καιρὸν
ἡγουμένων.

συνθέμενοι δ' οὖν ταῦτ' ἐν τοῖς στρατοπέδοις 30
τοῖς περὶ τὸ Βρεντέσιον εἱστίασαν ἀλλήλους, Καῖσαρ
μὲν στρατιωτικῶς τε καὶ ῥωμαϊκῶς, Ἀντώνιος δὲ
ἀσιανῶς τε καὶ αἰγυπτίως. κατηλλαγμένων δὲ αὐ- 2
τῶν, ὥς γε ἐδόκουν, περιστάντες τὸν Ἀντώνιον οἱ
στρατιῶται οἱ τότε τῷ Καίσαρι συνόντες ἀπῄτουν
παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα ἃ πρὸ τῆς μάχης τῆς πρὸς
τοῖς Φιλίπποις γενομένης ὑπέσχητό σφισι· δι' ἃ καὶ
ἐς τὴν Ἀσίαν, ὅπως ὅτι πλεῖστα ἀθροίσειεν, ἔσταλτο.
κἂν ἐξειργάσαντό τι αὐτὸν μηδὲν διδόντα, εἰ μὴ σφας 3
ὁ Καῖσαρ ἐπελπίσας πῃ κατέσχε. καὶ μετὰ τοῦτο τούς
τε ἀφηλικεστέρους τῶν στρατιωτῶν ἐς τὰς ἀποικίας,
μὴ καὶ ἐπὶ πλεῖον στασιάσωσιν, ἐξέπεμψαν, καὶ τοῦ
πολέμου ἥπτοντο. ὁ γὰρ Σέξτος ἦλθε μὲν ἐς τὴν 4
Ἰταλίαν κατὰ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιόν

οἱ γενομένας ὡς καὶ τῷ Καίσαρι μετ' αὐτοῦ πολεμή-
σων, μαθὼν δὲ τὴν σύμβασίν σφων αὐτὸς μὲν ἐς
τὴν Σικελίαν ἀνεκομίσθη, Μηνᾷ δὲ ἐξελευθέρῳ οἱ,
ᾧ πάνυ προσέκειτο, ἐκέλευσε μέρει τοῦ ναυτικοῦ πε-
5 ριπλέοντι κακουργεῖν τὰ τῶν ἐναντίων. καὶ ὃς τῆς
τε Τυρσηνίας πολλὰ ἐκάκωσε, καὶ Μάρκον Τίτιον
Τιτίου, τῶν τε ἐπικηρυχθέντων καὶ τότε τῷ Σέξτῳ
συνόντων, υἱὸν ὄντα καὶ ναῦς ἐπὶ ἰδίᾳ δυναστείᾳ
συγκροτοῦντα, κἀν τῷ Ναρβωνησίῳ ἔθνει ναυλο-
χοῦντα, ἐξώγρησε. καὶ ὃς ἔπαθε μὲν κακὸν οὐδέν,
6 διά τε γὰρ τὸν πατέρα, καὶ διότι τὸ ὄνομα τοῦ Σέξ-
του ἐν ταῖς ἀσπίσιν οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἔφερον,
ἐσώθη, οὐ μέντοι καὶ καλῶς τὸν εὐεργέτην ἠμείψατο,
ἀλλὰ καὶ κατεπολέμησεν αὐτὸν καὶ κατεφόνευσεν,
ὥστε καὶ τοῦτ' ἐν τοῖς μάλιστα τῶν ὁμοίων μνημο-
7 νευθῆναι. ὁ δ' οὖν Μηνᾶς ταῦτά τε οὕτως ἔπραξε,
καὶ ἐπὶ Σαρδὼ πλεύσας συνέβαλε Μάρκῳ Λουρίῳ
τῷ ἄρχοντι αὐτῆς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐτράπετο, ἔπει-
τα δὲ παρὰ δόξαν αὐτὸν ἀπερισκέπτως ἐπιδιώκοντα
8 ὑποστὰς ἀντεπεκράτησε. καὶ μετὰ τοῦτο ἐκλιπόντος
αὐτοῦ τὴν νῆσον κατέσχε τὰ μὲν ἄλλα ὁμολογίᾳ, τὴν
δὲ Κάραλιν πολιορκίᾳ· συχνοὶ γὰρ ἐκ τῆς μάχης ἐς
αὐτὴν κατεπεφεύγεσαν. τῶν γε μὴν ἁλόντων ἄλλους
τε καὶ Ἕλενον, ἐξελεύθερόν τε τοῦ Καίσαρος ὄντα
καὶ ἀρέσκοντα αὐτῷ τὰ μάλιστα, ἀφῆκεν ἄνευ λύ-
τρων, εὐεργεσίαν τε ἐς τὸν Καίσαρα πόρρωθεν προ-
κατατιθέμενος καὶ καταφυγὴν ἑαυτῷ προπαρασκευά-
ζων, εἴ τι παρ' αὐτοῦ δεηθείη.
31 καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἐποίει· οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὡς ἥ
τε Σαρδὼ εἴχετο καὶ ἡ παραλία ἐπορθεῖτο, τῆς τε
σιτοπομπίας ἐστέρηντο, καὶ ὁ λιμὸς τά τε τέλη πολλὰ
καὶ παντοῖα καθιστάμενα καὶ προσέτι καὶ συντέλειαι

τοῖς τοὺς δούλους ἔχουσι προστασσόμεναι δεινῶς αὐ-
τοὺς ἐλύπουν, οὐκέθ' ἡσύχαζον, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ ταῖς 2
τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Καίσαρος καταλλαγαῖς, ὡς καὶ
σφετέρας εἰρήνης τῆς ἐκείνων ὁμονοίας οὔσης, ἥσθη-
σαν, τοσοῦτον ἢ καὶ πλεῖον ἐπὶ τῷ πρὸς τὸν Σέξτον
σφῶν πολέμῳ ἤσχαλλον. ἐν δ' οὖν τῷ τότε ἐπί τε 3
ἵππων αὐτοὺς ὥσπερ ἐν ἐπινικίοις τισὶν ἐσαγαγόντες,
καὶ τῇ νικητηρίᾳ στολῇ ἐξ ἴσου τοῖς πέμψασιν αὐτὰ
κοσμήσαντες, τάς τε πανηγύρεις ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν δί-
φρων θεωρεῖν ποιήσαντες, καὶ τὴν Ὀκταουίαν τὴν
τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴν γυναῖκα τῷ Ἀντωνίῳ, ἐπειδὴ
ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐτετελευτήκει, καὶ κυοῦσαν προμνησά- 4
μενοι, τοσαύτῃ μεταβολῇ ἐχρήσαντο ὥστε τὸ μὲν πρῶ-
τον κατὰ συστάσεις γιγνόμενοι ἢ καὶ ἐπὶ θέαν τινὰ
ἀθροιζόμενοι παρεκάλουν σφᾶς εἰρηνῆσαι καὶ πολλὰ
ἐπὶ τούτῳ ἐπεβόων, ὡς δὲ οὐκ ἐπείθοντο, ἠλλοτριώθη-
σάν τε αὐτοῖς καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἀπέκλιναν. καὶ 5
ἄλλα τε ἐπὶ θεραπείᾳ αὐτοῦ διεθρόουν, καὶ ἐν ταῖς
ἱπποδρομίαις κρότῳ τε πολλῷ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος
ἄγαλμα πομπεῦον ἐτίμων καὶ ἡδονὴν ἐπ' αὐτῷ πολ-
λὴν ἐποιοῦντο. ἐπεί τε ἡμέραις τισὶν οὐκ ἐσήχθη,
τούς τε ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας λίθοις ἐκ τῆς ἀγορᾶς
ἐξήλασαν καὶ ἐκείνων τὰς εἰκόνας κατέβαλον, καὶ
τέλος, ἐπειδὴ μηδ' ὥς τι ἐπεραίνετο, σπουδῇ ἐπ' αὐ-
τοὺς ὡς καὶ ἀποκτενοῦντές σφας ὥρμησαν. καὶ ὁ 6
μὲν Καῖσαρ, καίτοι τρωθέντων τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὄν-
των, τήν τε ἐσθῆτα περιερρήξατο καὶ πρὸς ἱκετείαν
αὐτῶν ἐτράπετο, ὁ δ' Ἀντώνιος βιαιότερόν σφισι προσ-
ηνέχθη. καὶ διὰ τοῦτο ὅτι μάλιστα ὀργισθέντων τέ
σφων καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ δεινόν τι πράξειν προσδο-
κηθέντων, ἠναγκάσθησαν τῷ Σέξτῳ καὶ ἄκοντες ἐπι-
κηρυκεύσασθαι.

32 κἀν τούτῳ τούς τε στρατηγοὺς καὶ τοὺς ὑπάτους,
καίπερ ἐπ' ἐξόδῳ ἤδη τοῦ ἔτους ὄντος, παύσαντες
ἄλλους ἀντικατέστησαν, βραχὺ φροντίσαντες εἰ καὶ
2 ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας ἄρξουσι. καὶ εἷς γε τῶν τότε ὑπα-
τευσάντων Λούκιος Κορνήλιος Βάλβος ἐγένετο, Γα-
δειρεύς τε ὢν καὶ πλούτῳ καὶ μεγαλονοίᾳ τοσαύτῃ
τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπους ὑπερενεγκὼν ὥστε καὶ
δωρεὰν τοῖς Ῥωμαίοις ἀνὰ πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς
3 τελευτῶν καταλιπεῖν. τοῦτό τε οὖν ἐποίησαν, καὶ ἐν
τῇ τελευταίᾳ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ ἀγορανόμου τινὸς ἀπο-
θανόντος ἕτερον ἐς τὰς λοιπὰς ὥρας ἀνθείλοντο. κἀν
τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ τό τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὠνο-
4 μασμένον ἐς τὴν πόλιν ἐπωχετεύθη, καὶ ἡ πανήγυρις
ἡ ἐπὶ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς σφαγέας εὐχθεῖσα
ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐποιήθη. τά τε τοῖς ἑπτὰ ἀνδράσιν
ὠνομασμένοις προσήκοντα οἱ ποντίφικες, ἐπειδὴ μη-
δεὶς ἐκείνων παρῆν, ἐπετέλεσαν· καὶ τοῦτο καὶ ἄλ-
λοτε πολλάκις ἐγένετο.

33 ταῦτά τε οὖν οὕτως ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ ἐπράχθη,
καὶ Σφαῖρον ὁ Καῖσαρ παιδαγωγόν τε καὶ ἐξελεύθε-
ρον αὐτοῦ γενόμενον δημοσίᾳ ἔθαψε. τόν τε Ῥοῦφον
τὸν Σαλουιδιῆνον ὡς καὶ ἐπιβουλεύσαντά οἱ ἀπέκτει-
2 νεν. οὗτος δὲ ἦν μὲν ἐξ ἀφανεστάτων, καὶ αὐτῷ ἡ
κεφαλὴ ποιμαίνοντι φλόγα ἀνέδωκεν· ἐς τοσοῦτο δὲ
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προήχθη ὥστε αὐτόν τε ὕπατον
μηδὲ βουλεύοντα ἀποδειχθῆναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ προαποθανόντα διὰ τοῦ Τιβέριδος, γεφύρας
3 ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ποιηθείσης, ἐξενεχθῆναι. ἀλλ' οὐδὲν
γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιόν ἐστι, κατηγορήθη τε
ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος, καὶ ὡς
πολέμιος ἐκείνου καὶ τοῦ δήμου παντὸς ἐσφάγη, ἱε-
ρομηνίαι τε ἐπ' αὐτῷ ἐγένοντο, καὶ προσέτι καὶ ἡ

φυλακὴ τῆς πόλεως τοῖς τρισὶν ἀνδράσι μετὰ τῆς εἰ-
θισμένης προσθήκης, τοῦ μηδὲν ἀπ' αὐτῆς ἀποτρι-
βῆναι, ἐπετράπη. ἔν τε τῷ πρὸ τούτου ἔτει θηρία τε 4
ἐν τῇ τῶν Ἀπολλωνείων ἱπποδρομίᾳ ἄνδρες ἐς τὴν
ἱππάδα τελοῦντες κατέβαλον, καὶ ἡμέρα ἐμβόλιμος
παρὰ τὰ καθεστηκότα ἐνεβλήθη, ἵνα μὴ ἡ νουμηνία
τοῦ ἐχομένου ἔτους τὴν ἀγορὰν τὴν διὰ τῶν ἐννέα
ἡμερῶν ἀγομένην λάβῃ, ὅπερ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου
σφόδρα ἐφυλάσσετο· καὶ δῆλον ὅτι ἀνθυφῃρέθη αὖ-
θις, ὅπως ὁ χρόνος κατὰ τὰ τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ
δόξαντα συμβῇ. Κάστορί τέ τινι ἥ τε τοῦ Ἀττάλου 5
καὶ ἡ τοῦ Δηιοτάρου ἀρχὴ ἐν τῇ Γαλατίᾳ τελευτη-
σάντων ἐδόθη· καὶ ὁ νόμος ὁ Φαλκίδιος ὠνομασμέ-
νος, πλείστην καὶ νῦν ἔτι ἰσχὺν ἐς τὰς τῶν κλήρων
διαδοχάς, ὥστε τινὰ τὸ τέταρτον τῆς καταλειφθείσης
οἱ οὐσίας, ἄν γέ πῃ βαρύνηται, λαβόντα τὸ λοιπὸν
ἀφεῖναι, ἔχων, ὑπὸ Πουπλίου Φαλκιδίου δημαρχοῦν-
τος ἐτέθη.

ταῦτα μὲν ἐν τοῖς δύο ἔτεσιν ἐγένετο, τῷ δ' ἐπι- 34
γιγνομένῳ, ἐν ᾧ Λούκιός τε Μάρκιος καὶ Γάιος Σα- a. u. 715
βῖνος ὑπάτευσαν, τά τε ὑπὸ τῶν τριῶν ἀνδρῶν πρα-
χθέντα ἀφ' οὗ ἐς τὴν ὀλιγαρχίαν ἐσῆλθον κῦρος πα-
ρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ τέλη τινὰ ὑπ' αὐτῶν προσ- 2
κατέστη διὰ τὸ τὰ ἀναλώματα πολλῷ πλείω ἤπερ ἐπὶ
τοῦ προτέρου Καίσαρος ἐτέτακτο γίγνεσθαι· πάμ-
πολλα γὰρ αὐτοὶ καὶ μάλιστα ἐς τοὺς στρατιώτας δα-
πανῶντες ᾐσχύνοντο μόνοι παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἀνα-
λίσκοντες. ἀμέλει τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε πρῶ- 3
τον ξυράμενος αὐτός τε μεγάλως ἑώρτασε καὶ τοῖς
ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. καὶ ὁ μὲν
καὶ ἔπειτα ἐπελειοῦτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι·
ἤδη γὰρ καὶ τῆς Λιουίας ἐρᾶν ἤρχετο, καὶ διὰ τοῦτο

καὶ τὴν Σκριβωνίαν τεκοῦσάν οἱ θυγάτριον ἀπεπέμ-
4 ψατο αὐθημερόν. τῶν δ' οὖν ἀναλωμάτων πολὺ μει-
ζόνων ἢ πρότερον γιγνομένων, καὶ τῶν προσόδων
οὔτ' ἄλλως ἀρκουσῶν καὶ τότε ἐλαττόνων διὰ τὰς
στάσεις προσιουσῶν, καινά τινα τέλη ἐσήγαγον, ἔς τε
τὸ βουλευτήριον πλείστους ὅσους οὐχ ὅτι τῶν συμ-
μάχων ἢ καὶ στρατιώτας παῖδάς τε ἀπελευθέρων,
5 ἀλλὰ καὶ δούλους ἐνέγραψαν. Μάξιμον γοῦν τινα
ταμιεύσειν μέλλοντα ἐγνώρισέ τε ὁ δεσπότης καὶ ἀπή-
γαγε. καὶ τούτῳ μὲν ἀδεὲς ἐγένετο τολμήσαντι τὴν
ἀρχὴν αἰτῆσαι· ἕτερος δὲ ἐν τοῖς στρατευομένοις φω-
ραθεὶς κατὰ τῶν τοῦ Καπιτωλίου πετρῶν ἐώσθη,
προελευθερωθεὶς ἵνα ἀξίωμα ἡ τιμωρία αὐτοῦ λάβῃ.
35 πρόφασιν δέ σφισι τοῦ τῶν βουλευσόντων πλή-
θους ἡ τοῦ Ἀντωνίου στρατεία, ἣν ἐπὶ τοὺς Πάρθους
ἡτοιμάζετο, παρέσχεν· ἀφ' οὗπερ καὶ ἀρχὰς ἄλλας
τε ἐπὶ πλείω ἔτη καὶ τὴν τῶν ὑπάτων ἐς ὀκτὼ ὅλα
προκατεστήσαντο, τοὺς μὲν ἀμειβόμενοι τῶν συναρα-
2 μένων σφίσι, τοὺς δὲ ὑπαγόμενοι. ὑπάτους δὲ οὐ
δύο ἐτησίους, ὥσπερ εἴθιστο, ἀλλὰ πλείους τότε πρῶ-
τον εὐθὺς ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις εἵλοντο. καὶ πρότε-
ρον μὲν γὰρ μεθ' ἑτέρους τινὲς μήτ' ἀποθανόντας
μήτ' ἐπ' ἀτιμίᾳ ἢ καὶ ἄλλως πως παυθέντας ἦρξαν·
ἀλλ' ἐκεῖνοι μέν, ὥς που τοῖς ἐς ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν
χειροτονηθεῖσιν ἔδοξε, κατέστησαν, τότε δὲ ἐνιαύσιος
μὲν οὐδεὶς ᾑρέθη, πρὸς δὲ δὴ τὰ τοῦ χρόνου μέρη
3 ἄλλοι καὶ ἄλλοι ἀπεδείχθησαν. καὶ οἱ μὲν πρῶτοι καὶ
τὸ ὄνομα τῆς ὑπατείας κατὰ παντὸς τοῦ ἔτους, ὥσπερ
καὶ νῦν γίγνεται, ἔσχον· τοὺς δ' ἑτέρους αὐτοὶ μὲν
οἱ ἐν τῇ πόλει τῇ τε ἄλλῃ Ἰταλίᾳ ἐν ἑκάστῳ τῷ τῆς
ἀρχῆς αὐτῶν χρόνῳ ὠνόμαζον, ὃ καὶ νῦν ποιεῖται, οἱ

δὲ λοιποὶ ἤ τινας αὐτῶν ἢ οὐδένας ᾔδεσαν, καὶ διὰ τοῦτο σμικροτέρους σφᾶς ὑπάτους ἐπεκάλουν.

οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον, τῷ δὲ δὴ Σέξτῳ 36
πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων, καὶ ὅπως καὶ ἐφ' οἷς καταλλαγήσοιντο, συνέβησαν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοὶ πρὸς Μισηνῷ ἐς λόγους ἦλθον. εἱστήκεσαν δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ ἠπείρῳ, ὁ δὲ ἐν χώματί τινι ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο περιρρύτῳ οὐ πόρρω σφῶν πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ πεποιημένῳ· καὶ παρῆν πᾶς μὲν ὁ τού- 2
του ναυτικὸς πᾶς δὲ ὁ ἐκείνων πεζικὸς ὄχλος, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' οἱ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ δὲ ἐπὶ τῶν νεῶν ἐξωπλισμένοι παρετετάχατο, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτοῦ τούτου δῆλον πᾶσι γενέσθαι ὅτι ἔκ τε τοῦ φόβου τῆς παρασκευῆς σφων καὶ ἐξ ἀνάγκης, οἱ μὲν διὰ τὸν δῆμον ὁ δὲ διὰ τοὺς συνόντας οἱ, ἐσπείσαντο. αἱ δὲ 3
δὴ συνθῆκαι ἐπὶ τοῖσδε ἐγένοντο, τούς τε αὐτομολήσαντας τῶν δούλων ἐλευθέρους εἶναι, καὶ τοὺς ἐκπεσόντας πλὴν τῶν σφαγέων κατελθεῖν· τούτους γὰρ δῆθεν ὑπεξείλοντο, ἐπεὶ τῷ γε ἔργῳ καὶ ἐκείνων τινὲς κατιέναι ἔμελλον· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Σέξτος εἷς ἐξ αὐτῶν γεγονέναι ἐδόκει. ἀλλ' ἐγράφη γε τοὺς ἄλλους 4
πλὴν τούτων πάντας ἐπί τε ἀδείᾳ καὶ ἐπὶ τῷ τετάρτῳ τῆς δημευθείσης σφῶν οὐσίας ἐπανελθεῖν, καὶ ἐκείνων μέν τισι καὶ δημαρχίας καὶ στρατηγίας ἱερωσύνας τε εὐθὺς δοθῆναι, αὐτὸν δὲ τὸν Σέξτον ὕπατόν τε αἱρεθῆναι καὶ οἰωνιστὴν ἀποδειχθῆναι, ἔκ τε τῆς οὐσίας τῆς πατρῴας χιλίας καὶ ἑπτακοσίας 5
καὶ πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν κομίσασθαι, καὶ Σικελίας καὶ Σαρδοῦς τῆς τε Ἀχαΐας ἐπὶ πέντε ἔτη ἄρξαι μήτ' αὐτομόλους δεχόμενον μήτε ναῦς ἐπικτώμενον μήτε τινὰ φρούρια ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔχοντα, ἀλλὰ 6
τήν τε εἰρήνην αὐτῇ τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης πρυτα-

*νεύοντα καὶ σῖτον τοῖς ἐν τῇ πόλει τακτὸν πέμποντα.
τὸν δὲ δὴ χρόνον αὐτῷ τοῦτον προσέγραψαν, ὅτι καὶ
αὐτοὶ πρόσκαιρον δή τινα τὴν ἐξουσίαν ἀλλ' οὐκ ἀΐ-
διον ἔχειν δοκεῖν ἤθελον.*

37 *ταῦτα μὲν οὖν συνθέμενοι καὶ συγγραψάμενοι τά
τε γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρα-
κατέθεντο, καὶ μετὰ τοῦτο δεξιάς τέ σφισιν ἔδοσαν
καὶ ἐφίλησαν ἀλλήλους. γενομένου δὲ τούτου πολλὴ
καὶ ἄπλετος βοὴ καὶ ἐκ τῆς ἠπείρου ἅμα καὶ ἐκ τῶν
2 νεῶν ἠγέρθη. πολλοὶ μὲν γὰρ στρατιῶται πολλοὶ δὲ
καὶ ἰδιῶται παρόντες ἀθρόον καὶ ἐξαπιναίως, ἅτε
καὶ τῷ πολέμῳ δεινῶς ἀχθόμενοι καὶ τῆς εἰρήνης
ἰσχυρῶς ἐπιθυμοῦντες, ἐξέκραγον, ὥστε καὶ τὰ ὄρη
συνηχῆσαι, κἀκ τούτου καὶ φρίκην σφίσι καὶ ἔκπλη-
ξιν μεγάλην ἐγγενέσθαι, καὶ πολλοὺς μὲν ὑπ' αὐτῶν
τούτων ἐκθανεῖν, πολλοὺς δὲ συμπατηθέντας ἢ καὶ
3 ἀποπνιγέντας ἀπολέσθαι. οἵ τε γὰρ ἐν τοῖς σκάφεσιν
ὄντες οὐκ ἀνέμειναν τῇ γῇ αὐτῇ προσελθεῖν ἀλλ'
ἐξεπήδων ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ οἱ ἕτεροι ἐς αὐτὸν
τὸν βυθὸν ἐπεσέβαινον. κἀν τούτῳ ἠσπάζοντό τε
ἀλλήλους ἅμα νηχόμενοι καὶ περιέβαλλον κολυμβῶν-
τες, ὥστε ποικίλην μὲν αὐτῶν θέαν ποικίλην δὲ καὶ
4 ἀκοὴν συμβῆναι. οἱ μὲν γὰρ τούς τε συγγενεῖς καὶ
τοὺς ἑταίρους ζῶντας εἰδότες καὶ τότε παρόντας
ὁρῶντες ἀπλήστῳ τῇ ἡδονῇ ἐχρῶντο· οἱ δὲ ἀπολω-
λέναι τέ σφας πρότερον νομίζοντες καὶ τότε παρὰ
δόξαν θεωροῦντες ἄποροί τε ἐπὶ πολὺ ἐγίγνοντο καὶ
ἀφασίᾳ συνείχοντο, ἀπιστοῦντές τε ἅμα τῇ ὄψει καὶ
εὐχόμενοι ἀληθῆ ταύτην εἶναι· καὶ οὐ πρότερόν γε
ἐγνώριζόν σφας πρὶν τά τε ὀνόματα αὐτῶν ἀνακαλέ-
5 σαι καὶ φθεγγομένων τι ἀκοῦσαι. οὕτω δὲ ἔχαιρον
μὲν ὡς καὶ ἀναβιωσκομένων σφῶν, ἀναγκαζόμενοι δὲ*

ἀθρόως ἥδεσθαι οὐκ ἀδακρυτὶ διῆγον. καὶ ἕτεροι ἀγνοοῦντές τε τοὺς φιλτάτους ἀπολωλότας, καὶ ζῆν παρεῖναί τε αὐτοὺς ἡγούμενοι, ἐζήτουν τέ σφας ἅμα περιφοιτῶντες, καὶ πάντα τὸν προστυγχάνοντα περὶ αὐτῶν ἐπηρώτων· καὶ τέως μὲν οὐδὲν ἀκριβὲς ἐμάν- 6
θανον, μαινομένοις τε ἐῴκεσαν καὶ ἐν ἀπόρῳ καθειστήκεσαν, ἐλπίζοντές τε ἅμα αὐτοὺς εὑρήσειν καὶ φοβούμενοι μὴ τεθνήκασι, καὶ μήτ' ἀπογνῶναι πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν μήτ' ἀπαλγῆσαι πρὸς τὴν ἐλπίδα δυνάμενοι· μαθόντες δὲ τὴν ἀλήθειαν τάς τε τρίχας 7
ἐσπαράττοντο καὶ τὰς ἐσθῆτας περιερρήγνυντο, ὀνομαστί τε αὐτοὺς ἀνεκάλουν ὡς καὶ ἐπακοῦσαί τι δυναμένους, καὶ πένθος ὡς καὶ τότε τελευτώντων αὐτοῦ τέ που κειμένων σφῶν ἐποιοῦντο. καὶ εἴγε τισὶ 8
μηδὲν αὐτοῖς τοιοῦτο παρῆν, ἀλλ' ἐπί γε τοῖς τῶν ἄλλων παθήμασιν ἐταράττοντο· ἢ γὰρ χαίροντί τινι συνήδοντο ἢ πενθοῦντι συνελυποῦντο, καὶ οὕτως εἰ καὶ ἔξω οἰκείου πάθους ἦσαν, ὅμως οὐκ ἠδύναντο διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλίαν ἡσυχάζειν. καὶ 9
ἐκ τούτου οὔτε κόρον οὔτ' αἰσχύνην, ἅτε καὶ τοῖς αὐτοῖς συμφερόμενοι, ἐλάμβανον, ἀλλὰ τήν τε ἡμέραν ὅλην καὶ τῆς νυκτὸς τὰ πλείω ἐς ταῦτα κατανάλωσαν.

μετὰ δὲ δὴ ταῦθ' οἵ τε ἄλλοι ὑπεδέχοντο ἀλλή- 38
λους καὶ ἀνθειστίων καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, πρότερος μὲν ὁ Σέξτος ἐν τῇ νηί, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ ὅ τε Ἀντώνιος ἐν τῇ ἠπείρῳ· τοσοῦτο γὰρ ὁ Σέξτος τῇ δυνάμει σφῶν περιῆν ὥστε μὴ πρότερον αὐτὸν ἐς τὴν ἤπειρον ἐκβῆναι πρὶν ἐκείνους ἐς τὴν ναῦν ἐσελθεῖν. καὶ τοῦτο μέντοι ποιήσας, δυνηθείς τ' ἂν ἀμφοτέ- 2
ρους ἐν τῷ σκάφει σὺν ὀλίγοις παρόντας, ὥσπερ που καὶ ὁ Μηνᾶς αὐτῷ συνεβούλευε, φονεῦσαι, οὐκ ἠθέ-

*λησεν, ἀλλὰ καίπερ πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἐπειδὴ τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ τὴν πατρῴαν τὴν ἐν ταῖς Καρίναις κα-
τεῖχε, τόπος γάρ τις τῆς τῶν Ῥωμαίων πόλεως οὕτω
καλούμενός ἐστιν, ἀποσκώψας τρόπον τινὰ ἥδιστον,
3 ταῖς γὰρ τροπίσι ταῖς τῶν νεῶν τῆς αὐτῆς ὀνομασίας
οὔσης, ἐν ταῖς Καρίναις αὐτοὺς ἑστιᾶν ἔφη, ὅμως
οὐδὲν ὡς καὶ μνησικακῶν σφισιν ἔπραξεν, ἀλλὰ τῇ
τε ὑστεραίᾳ ἀνθειστιάθη, καὶ τὴν θυγατέρα Μάρκῳ
Μαρκέλλῳ τῷ τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῷ ἠγγύησεν.
39 οὗτος μὲν οὖν ὁ πόλεμος ἀνεβέβλητο, τὰ δὲ δὴ
τοῦ Λαβιήνου τῶν τε Πάρθων ὧδε διεπολεμήθη. ὁ
Ἀντώνιος αὐτὸς μὲν ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας
ἐπανελθὼν ἐνταῦθα ἐπὶ πλεῖστον ἐνεχρόνισε, τάς τε
ἐπιθυμίας ἅμα ἀποπιμπλὰς καὶ τὰς πόλεις κακῶν,
2 ἵνα ὅτι ἀσθενέσταται τῷ Σέξτῳ παραδοθῶσι. καὶ
ἄλλα τε ἐν τούτῳ πολλὰ ἔξω τῶν πατρίων ἐξεδιῃτή-
θη, καὶ Διόνυσον ἑαυτὸν νέον αὐτός τε ἐκάλει καὶ
ὑπὸ τῶν ἄλλων ὀνομάζεσθαι ἠξίου· ἐπειδή τε οἱ
Ἀθηναῖοι πρός τε τοῦτο καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τὴν Ἀθη-
νᾶν αὐτῷ κατηγγύησαν, δέχεσθαί τε τὸν γάμον ἔφη
καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν παρ' αὐτῶν ἐξέπραξεν.
αὐτὸς μὲν οὖν περὶ ταῦτα εἶχε, τὸν δὲ δὴ Οὐεντί-
3 διον τὸν Πούπλιον ἐς τὴν Ἀσίαν προύπεμψε. καὶ ὃς
ἦλθέ τε ἐπὶ τὸν Λαβιῆνον πρὶν ἔκπυστος γενέσθαι,
καὶ καταπλήξας αὐτὸν τῷ τε αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου
καὶ τοῖς στρατεύμασιν, ἄνευ γὰρ τῶν Πάρθων μετὰ
τῶν αὐτόθεν στρατιωτῶν μόνων ἦν, ἐκεῖθέν τε μηδὲ
ἐς χεῖράς οἱ ὑπομείναντα ἐλθεῖν ἐξέωσε, καὶ φεύ-
γοντα ἐς τὴν Συρίαν ἐπεδίωξε, τὸ κουφότατον τοῦ
4 στρατοῦ λαβών. καὶ αὐτὸν πρὸς τῷ Ταύρῳ καταλα-
βὼν οὐκέτι περαιτέρω προχωρῆσαι εἴασεν, ἀλλ' ἐν-
ταῦθα ἐπὶ πλείους ἡμέρας καταστρατοπεδευσάμενοι*

ἡσύχαζον· Λαβιῆνος μὲν γὰρ τοὺς Πάρθους, Οὐεν-
τίδιος δὲ τοὺς ὁπλίτας ἀνέμεινεν. ὡς οὖν καὶ οὗτοι 40
ἐν ταῖς αὐταῖς ἅμα ἀμφότεροι ἡμέραις ἦλθον, Οὐεν-
τίδιος μὲν δέει τῆς ἵππου τῶν βαρβάρων ἐν τῷ με-
τεώρῳ, οὗπερ ηὐλίζετο, κατέμεινεν, οἱ δὲ δὴ Πάρθοι 2
ἔκ τε τοῦ πλήθους σφῶν καὶ ἐκ τοῦ προνενικηκέναι
ποτὲ καταφρονήσαντες πρός τε τὸν γήλοφον ἅμα τῇ
ἕῳ, πρὶν καὶ τῷ Λαβιήνῳ συμμίξαι, προσήλασαν, καὶ
ὡς οὐδείς σφισιν ἀντεπεξῄει, καὶ πρὸς τὸ ὄρθιον αὐτὸ
προσέβαλον. καὶ αὐτοὺς ἐνταῦθα ἤδη ὄντας οἱ Ῥω- 3
μαῖοι ἐπιδραμόντες ῥᾳδίως πρὸς τὸ κάταντες ἐτρέ-
ψαντο. καί σφων πολλοὶ μὲν ἐν χερσὶν ἀπέθανον,
τὸ δὲ δὴ πλεῖον ἐν τῇ ἀναστροφῇ περὶ ἀλλήλοις, οἱ
μὲν ἤδη τετραμμένοι οἱ δὲ ἔτι προσιόντες, ἐσφάλη-
σαν· οἵ τε περιλειφθέντες οὐ πρὸς τὸν Λαβιῆνον
ἀλλ' ἐς Κιλικίαν ἔφυγον. ὁ οὖν Οὐεντίδιος ἐπεδίωξε 4
μὲν αὐτοὺς μέχρι τοῦ στρατοπέδου, ἰδὼν δὲ ἐνταῦθα
τὸν Λαβιῆνον ἐπέσχε. καὶ ὃς παρετάξατο μὲν ὡς καὶ
ἐς χεῖρας αὐτῷ ἥξων, αἰσθόμενος δὲ τοὺς στρατιώ-
τας ἀθύμως διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φυγὴν ἔχοντας
οὔτε τότε ἐθάρσησέν οἱ ἀνταῖραι, καὶ τῆς νυκτὸς
ἀποδρᾶναί ποι ἐπεχείρησε. προγνοὺς οὖν τοῦτο ἐξ 5
αὐτομόλων ὁ Οὐεντίδιος πολλοὺς μὲν ἐν τῇ ἀποχω-
ρήσει ἐνεδρεύσας ἔκτεινε, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς
ἐγκαταλειφθέντας ὑπὸ τοῦ Λαβιήνου παρεστήσατο.
καὶ ἐκεῖνος δὲ τότε μὲν τὴν ἐσθῆτα μετενδὺς διέφυγε,
καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ Κιλικίᾳ διέλαθεν, ὕστερον δὲ
ὑπὸ Δημητρίου ἑάλω· οὗτος γὰρ ἐξελεύθερός τε τοῦ 6
Καίσαρος τοῦ προτέρου ὤν, καὶ τότε τῇ Κύπρῳ πρὸς
τοῦ Ἀντωνίου προστεταγμένος, ἀνεζήτησέ τε αὐτὸν
μαθὼν ὅτι κρύπτοιτο, καὶ συνέλαβε.

μετὰ δὲ δὴ τοῦτο ὁ Οὐεντίδιος τήν τε Κιλικίαν 41

ἐκομίσατο, καὶ αὐτὸς μὲν ταύτην καθίστατο, Που-
πήδιον δὲ δὴ Σίλωνα μεθ' ἱππέων πρὸς τὸν Ἀμανὸν
2 προύπεμψε. τοῦτο δὲ τὸ ὄρος ἔν τε τῇ μεθορίᾳ τῆς τε
Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας ἐστί, καὶ στενοπορίαν τοσαύ-
την δή τινα ἔχει ὥστε καὶ πύλας ποτὲ ἐν αὐτῇ μετὰ
τείχους ἐνοικοδομηθῆναι καὶ τὸ χωρίον ἀπ' αὐτῶν
3 ἐπονομασθῆναι. οὐ μέντοι καὶ κατασχεῖν αὐτὸ ὁ
Σίλων ἠδυνήθη, ἀλλὰ καὶ ἐκινδύνευσεν ὑπὸ Φαρνα-
πάτου ὑπάρχου τε τοῦ Πακόρου ὄντος καὶ τὴν δίοδον
φυλάττοντος ἀπολέσθαι. κἂν ἔπαθε τοῦτο, εἰ μὴ ὁ
Οὐεντίδιος μαχομένῳ αὐτῷ κατὰ τύχην ἐπιστὰς ἐπή-
4 μυνεν· ἀνελπίστοις τε γὰρ ἅμα καὶ ἐλάττοσι τοῖς
βαρβάροις σφῶν οὖσι προσπεσὼν τόν τε Φαρναπάτην
καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐφόνευσε, καὶ οὕτω τήν τε Συ-
ρίαν ἐκλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν Πάρθων ἀμαχὶ πλὴν
τῶν Ἀραδίων παρέλαβε, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν Παλαι-
στίνην, Ἀντίγονον τὸν βασιλεύοντα αὐτῆς ἐκφοβήσας,
5 ἀπόνως κατέσχε. καὶ ὁ μὲν ταῦτά τε διῇγε, καὶ χρή-
ματα πολλὰ μὲν παρὰ τῶν ἄλλων ὡς ἑκάστων, πολλὰ
δὲ καὶ παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ τε Ἀντιόχου καὶ
Μάλχου τοῦ Ναβαταίου, ὅτι τῷ Πακόρῳ συνήραντο,
ἐσέπραξε. καὶ αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐπ' αὐτοῖς παρὰ τῆς
βουλῆς, ἅτε οὐκ αὐτοκράτωρ ὢν ἀλλ' ἑτέρῳ ὑποστρα-
τηγῶν, εὕρετο, ὁ δὲ Ἀντώνιος καὶ ἐπαίνους καὶ
6 ἱερομηνίας ἔλαβεν. οἵ γε μὴν Ἀράδιοι δείσαντες μὴ
καὶ δίκην ὧν ἐς τὸν Ἀντώνιον ἐτετολμήκεσαν ὑπό-
σχωσιν, ἐκείνῳ μέν, καίτοι χρόνον ὑπ' αὐτοῦ πολιορ-
κηθέντες, οὐ προσεχώρησαν, ὕστερον δὲ ὑπ' ἄλλων
μόλις ποτὲ ἑάλωσαν.

7 κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον ἐγένετο μὲν
καὶ ἐν Ἰλλυριοῖς τοῖς Παρθηνοῖς κίνησις, καὶ αὐτὴν
ὁ Πολλίων μάχαις ἔπαυσεν, ἐγένετο δὲ καὶ ἐν Ἰβη-

ρίᾳ Κερητανῶν, καὶ αὐτοὺς ὁ Καλουῖνος κατεστρέ- 42
ψατο, προκατορθώσας τέ τι καὶ προδυστυχήσας διὰ
τοῦ ὑποστρατήγου λοχισθέντος τε ὑπὸ τῶν βαρβάρων
καὶ ἐγκαταλειφθέντος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. καὶ οὐ 2
πρότερόν γε ἐπεχείρησε τοῖς πολεμίοις πρὶν ἐκείνους
τιμωρήσασθαι· συγκαλέσας γὰρ αὐτοὺς ὡς καὶ ἐπ'
ἄλλο τι τῷ λοιπῷ στρατῷ περιέσχε, καὶ δύο τε ἑκα-
τονταρχίας ἐδεκάτευσε, καὶ ἑκατοντάρχους συχνούς,
ἄλλους τε καὶ τὸν ἐν τῷ πρώτῳ πίλῳ καλουμένῳ
στρατευόμενον, ἐκόλασε. ταῦτα δὲ ποιήσας ὥστε 3
καὶ ὄνομα κατὰ τὸν Κράσσον τὸν Μάρκον ἐπὶ τῇ
τοῦ στρατοῦ δικαιώσει λαβεῖν, πρός τε τοὺς ἐναντί-
ους ὥρμησε καὶ οὐ χαλεπῶς αὐτοὺς κατειργάσατο.
τυχών τε τῶν ἐπινικίων καίτοι τῆς Ἰβηρίας τῷ Καί- 4
σαρι προστεταγμένης, πρὸς γὰρ τὰς τῶν κρατούντων
βουλήσεις καὶ αἱ τιμαὶ τοῖς ὑποστρατηγοῦσί σφισιν ἐγί-
γνοντο, τό τε χρυσίον τὸ παρὰ τῶν πόλεων ἐς αὐτὰ εἰω-
θὸς δίδοσθαι ἐκ μόνων τῶν Ἰβηρικῶν ἔλαβε, καὶ ἀπ'
αὐτοῦ τὸ μέν τι ἐς τὴν ἑορτὴν ἀνάλωσε, τὸ δὲ δὴ
πλεῖον ἐς τὸ βασίλειον. κατακαυθὲν γὰρ αὐτὸ ἀνῳ- 5
κοδόμησε καὶ καθιέρωσεν, ἄλλοις τέ τισι λαμπρῶς
κοσμήσας καὶ εἰκόσιν, ἃς παρὰ τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ
ἀποδώσων ᾐτήσατο. καὶ αὐτὰς ἀπαιτηθεὶς ὕστερον
οὐκ ἀπέδωκεν, εὐτραπελίᾳ χρησάμενος· ὡς γὰρ οὐκ 6
ἔχων ἱκανοὺς ὑπηρέτας "πέμψον τινάς" ἔφη "καὶ
ἆρον αὐτάς", καὶ οὕτως ἐκεῖνος ὀκνήσας τὴν ἱεροσυ-
λίαν ἀνακεῖσθαί σφας εἴασε.

ταῦτα μὲν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐγένετο· ἐπὶ δ' 43
Ἀππίου τε Κλαυδίου καὶ Γαΐου Νωρβανοῦ ὑπάτων, a. u. 716
οἷς πρώτοις δύο ἑκατέροις ταμίαι συνεγένοντο, τό τε
πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας βαρύτατά σφισιν ἐγκειμέ-
νους ἐστασίασε, καὶ αὐτοῖς τε ἐκείνοις καὶ τοῖς ὑπη-

ρέταις τοῖς τε στρατιώταις τοῖς συνεσπράσσουσί σφισι
2 τὰ χρήματα ἐς χεῖρας ᾖεσαν, καὶ στρατηγοὶ ἑπτὰ καὶ
ἑξήκοντα ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις ἀποδειχθέντες ἦρξαν.
ταμιεῦσαί τέ τις ἐν παισὶν αἱρεθεὶς ἔπειτα τῆς ὑστε-
ραίας ἐς ἐφήβους ἐσῆλθε, καὶ ἕτερος ἐς τὸ βουλευ-
3 τικὸν ἐσγραφεὶς μονομαχῆσαι ἠθέλησε· καὶ ἐκεῖνός
τε ἐκωλύθη τοῦτο ποιῆσαι, καὶ προσαπηγορεύθη μήτε
βουλευτὴν μονομαχεῖν μήτε δοῦλον ῥαβδουχεῖν, μήτε
τὰς καύσεις τῶν νεκρῶν ἐντὸς πεντεκαίδεκα ἀπὸ τῆς
πόλεως σταδίων γίγνεσθαι.
4 πολλὰ μὲν δὴ καὶ πρὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου τερα-
τώδη συνηνέχθη, ἄλλα τε γὰρ καὶ ἔλαιόν τι παρὰ
τῷ Τιβέριδι ἀνέβλυσε, πολλὰ δὲ καὶ τότε. ἥ τε
γὰρ σκηνὴ ἡ τοῦ Ῥωμύλου ἐξ ἱερουργίας τινός, ἣν
οἱ ποντίφικες ἐν αὐτῇ ἐπεποιήκεσαν, ἐκαύθη· καὶ
ἀρετῆς ἄγαλμα πρὸ πυλῶν τινων ἑστὸς ἔπεσεν ἐπὶ
στόμα, κάτοχοί τέ τινες ἐκ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν
5 γενόμενοι ὀργίζεσθαί σφισι τὴν θεὰν ἔφασαν. καὶ
ἀνεγνώσθη μὲν ἐπὶ τούτῳ τὰ Σιβύλλεια ἔπη· ὡς δὲ
καὶ ἐκείνων ταὐτά τε εἰπόντων, καὶ τὸ ἄγαλμα
ἐπί τε τὴν θάλασσαν καταχθῆναι καὶ τῷ ὕδατι αὐ-
τῆς καθαρθῆναι προσταξάντων, ἡ θεὸς πλεῖστόν τε
ὅσον ἀπὸ τῆς γῆς ἐς τὸν βυθὸν ἐχώρησε καὶ ἐν αὐτῷ
6 ἐνεχρόνισε καὶ μόλις ὀψέ ποτε ἀνεκομίσθη, φόβος αὖ
καὶ ἐκ τούτου οὐ σμικρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἔλαβεν,
οὐδ' ἀνεθάρσησαν πρὶν φοίνικας τέσσαρας περί τε
τὸν νεὼν αὐτῆς καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀναφῦναι.
ταῦτά τε οὖν τότε ἐγένετο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὴν
44 Λιουίαν ἔγημεν. ἦν δὲ θυγάτηρ μὲν Λιουίου Δρού-
σου, ὃς ἔν τε τοῖς ἐκτεθεῖσιν ἐν τῷ λευκώματι ἐγε-
γόνει καὶ ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἧτταν
κατεχρήσατο, γυνὴ δὲ τοῦ Νέρωνος, μεθ' οὗ συν-

διέφυγεν, ὥσπερ εἴρηται· καὶ ἐκύει γε ἐξ αὐτοῦ
μῆνα ἕκτον. διστάζοντος οὖν τοῦ Καίσαρος, καὶ 2
πυθομένου τῶν ποντιφίκων εἴ οἱ ὅσιον ἐν γαστρὶ
ἔχουσαν αὐτὴν ἀγαγέσθαι εἴη, ἀπεκρίναντο ὅτι εἰ
μὲν ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ κύημα ἦν, ἀναβληθῆναι τὸν
γάμον ἐχρῆν, ὁμολογουμένου δὲ αὐτοῦ οὐδὲν κωλύει
ἤδη αὐτὸν γενέσθαι, τάχα μέν που καὶ ὄντως ἐν τοῖς
πατρίοις τοῦτο εὑρόντες, πάντως δ' ἄν, εἰ καὶ μὴ
εὗρον αὐτό, εἰπόντες. ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ 3
ἀνὴρ ὥσπερ τις πατήρ. καί τι καὶ τοιοῦτον ἐν τῇ
ἑστιάσει σφῶν συνηνέχθη· παιδίον τι τῶν ψιθύρων,
οἷα αἱ γυναῖκες γυμνὰ ὡς πλήθει ἀθύρουσαι τρέ-
φουσιν, ἰδὸν χωρὶς μὲν τὴν Λιουίαν μετὰ τοῦ Καί-
σαρος χωρὶς δὲ τὸν Νέρωνα μεθ' ἑτέρου τινὸς κατα-
κείμενον, προσῆλθέ τε αὐτῇ καὶ ἔφη "τί ποιεῖς ἐν-
ταῦθα, κυρία; ὁ γὰρ ἀνήρ σου" δείξας αὐτόν "ἐκεῖ
κατάκειται." ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐπράχθη, συνοι- 4
κοῦσα δὲ ἤδη ἡ γυνὴ τῷ Καίσαρι τίκτει Κλαύδιον
Δροῦσον Νέρωνα. καὶ αὐτὸν ὁ Καῖσαρ καὶ ἀνείλετο
καὶ τῷ πατρὶ ἔπεμψεν, αὐτὸ τοῦτο ἐς τὰ ὑπομνήματα
ἐγγράψας, ὅτι Καῖσαρ τὸ γεννηθὲν Λιουίᾳ τῇ ἑαυτοῦ
γυναικὶ παιδίον Νέρωνι τῷ πατρὶ ἀπέδωκε. καὶ 5
ἐκεῖνος τελευτῶν οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπίτροπον καὶ
τούτῳ καὶ τῷ Τιβερίῳ αὐτὸν τὸν Καίσαρα κατέλιπεν,
ὁ δ' οὖν ὅμιλος ἄλλα τε ἐπὶ τούτῳ πολλὰ διεθρύλει,
καὶ τοῖς εὐτυχοῦσι τρίμηνα παιδία γεννᾶσθαι ἔλεγεν,
ὥστε καὶ ἐς παροιμίαν τὸ ἔπος χωρῆσαι.

ἐν μὲν δὴ τῇ πόλει ταῦτα ἐγίγνετο, ὑπὸ δὲ τὸν 45
αὐτὸν τοῦτον χρόνον ὁ Βογούας ὁ Μαῦρος ἐς τὴν
Ἰβηρίαν, εἴτ' οὖν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀντωνίου εἴτε
καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμης, πλεύσας πολλὰ μὲν ἐλυμή-
νατο πολλὰ δὲ καὶ ἀντέπαθε, κἀν τούτῳ τῶν οἴκοι 2

τῶν περὶ τὴν Τίγγιν ἐπαναστάντων αὐτῷ τῆς τε
Ἰβηρίας ἐξέστη καὶ τὴν οἰκείαν οὐκ ἐκομίσατο· οἵ τε
γὰρ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ πράσσοντες καὶ
ὁ Βόκχος προσγενόμενός σφισι κρείττους αὐτοῦ ἐγέ-
3 νοντο. καὶ ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀπῆλθεν,
ὁ δὲ δὴ Βόκχος τὴν βασιλείαν αὐτοῦ αὐτίκα τε κα-
τέσχε καὶ μετὰ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος ἐβεβαι-
ώσατο· τοῖς τε Τιγγιτανοῖς πολιτεία ἐδόθη.
4 ἐν δὲ τούτῳ, καὶ ἔτι πρότερον, καὶ ὁ Σέξτος ὅ
τε Καῖσαρ ἐπολέμησαν· οἷα γὰρ οὐκ ἐθελονταὶ οὐδὲ
ἐκ προαιρέσεως ἀλλὰ ἀναγκαστοὶ τὴν ὁμολογίαν
πεποιημένοι, χρόνον οὐδένα αὐτῇ ὡς εἰπεῖν ἐνέμει-
ναν, ἀλλ' εὐθὺς τὰς σπονδὰς λύσαντες διηνέχθησαν.
5 ἔμελλον μὲν γάρ που καὶ ἄλλως, εἰ καὶ μηδεμίαν
σκῆψιν εὗρον, πολεμήσειν· αἰτίαι δ' οὖν αἵδε αὐτοῖς
ἐγένοντο. ὁ Μηνᾶς ἐν τῇ Σαρδοῖ καὶ τότε ἔτι καθά-
περ τις στρατηγὸς ὢν ὑπωπτεύθη τε ὑπὸ τοῦ Σέξτου
διὰ τὴν τοῦ Ἑλένου ἄφεσιν καὶ ὅτι καὶ τῷ Καίσαρι
ἐκεκοινολόγητο, καί πῃ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοίων φθόνῳ
6 τῆς δυναστείας διεβλήθη. κἀκ τούτου μεταπεμφθεὶς
ὑπ' αὐτοῦ, πρόφασιν ὅπως περί τε τοῦ σίτου καὶ
περὶ τῶν χρημάτων ὧν διῳκήκει ἀπολογήσηται, οὐχ
ὑπήκουσεν ἀλλὰ τοὺς μὲν κατὰ τοῦτο πεμφθέντας
συλλαβὼν ἀπέκτεινε, πρὸς δὲ τὸν Καίσαρα προκηρυ-
κευσάμενος τήν τε νῆσον αὐτῷ καὶ τὸ ναυτικὸν τό
7 τε ἄλλο στράτευμα καὶ ἑαυτὸν παρέδωκε. καὶ αὐτὸν
ἐκεῖνος ἀσμένως ἰδών, ἐπειδὴ καὶ τὸν Σέξτον τούς
τε αὐτομολοῦντας παρὰ τὰ συγκείμενα ὑποδέχεσθαι
καὶ ναυπηγίαν τριήρων ποιεῖσθαι ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ
φρουρὰς ἔχειν ἔλεγεν, οὔτε ἐξέδωκεν ἐξαιτηθέντα
καὶ προσέτι καὶ ἐν τιμῇ μεγάλῃ ἦγαγε δακτυλίοις
τε χρυσοῖς ἐκόσμησε καὶ ἐς τὸ τῶν ἱππέων τέλος

ἐσέγραψε. τὸ δὲ δὴ τῶν δακτυλίων τοιόνδε ἐστίν. 8
οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων, οὐχ ὅτι τῶν δουλευσάντων ποτέ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν ἐλευθέρῳ γένει τραφέντων, δακτυλίοις χρυσοῖς πλὴν τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων χρῆσθαι, ὥσπερ εἴρηταί μοι, ἐξῆν· καὶ 9
διὰ τοῦτο τοῖς ἐξελευθέροις, οἷς ἂν ὁ τὸ κράτος ἔχων ἐθελήσῃ, καίτοι καὶ ἄλλως χρυσοφοροῦσιν, ὅμως ἐν τιμῆς μέρει, ὡς καὶ βελτίοσιν ἢ κατὰ ἀπελευθερίαν ἱππεύειν τε δυναμένοις, δίδονται.

τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτόν ἐστιν, ὁ δὲ δὴ Σέξτος 46
ταῦτά τε τῷ Καίσαρι ἐγκαλῶν, καὶ ὅτι ἡ Ἀχαΐα ἐκεκάκωτο καὶ οὔτε αὐτῷ οὔτε τοῖς κατελθοῦσι τὰ ὁμολογηθέντα ἐγίγνετο, ἔπεμψε Μενεκράτην ἐς τὴν Ἰταλίαν, ἐξελεύθερον καὶ αὐτὸν ἑαυτοῦ ὄντα, καὶ δι' ἐκείνου ἄλλα τε τῆς Καμπανίας καὶ Οὐόλτουρνον ἐπόρθησεν. ὁ οὖν Καῖσαρ μαθὼν τοῦτο τά τε γραμ- 2
ματεῖα τὰ τῆς συμβάσεως ἀνείλετο παρὰ τῶν ἀειπαρθένων, καὶ τὸν Ἀντώνιον τόν τε Λέπιδον μετεπέμψατο. καὶ αὐτῷ Λέπιδος μὲν οὐκ εὐθὺς ὑπήκουσεν, Ἀντώνιος δὲ ἦλθε μὲν ἐς τὸ Βρεντέσιον, ἐν γὰρ τῇ 3
Ἑλλάδι ἔτι ὢν ἐτύγχανε, πρὶν δὲ ἢ συμμίξαι τῷ Καίσαρι ἐν Τυρσηνίᾳ ὄντι, δείσας ὅτι λύκος ἔς τε τὸ στρατήγιον αὐτοῦ ἐσῆλθε καὶ στρατιώτας ἔφθειρεν, ἐς τὴν Ἑλλάδα αὖθις, πρόφασιν τὰ τῶν Πάρθων ὡς κατεπείγοντα ποιησάμενος, ἀπέπλευσε. πρὸς οὖν 4
τοῦτο ὁ μὲν Καῖσαρ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐγκαταλελεῖφθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως μόνος τῷ πολέμῳ συσχεθῇ, ἐνόμιζεν, ἀλλ' οὔτι γε καὶ φανερῶς ὠργίζετο· ὁ δὲ δὴ Σέξτος ἐθρύλει τε ὡς μὴ δικαιοῦντος τοῦ Ἀντωνίου αὐτόν, καὶ προθυμότερον τῶν προκειμένων εἴχετο, καὶ τέλος τῇ τε Ἰταλίᾳ ἐπέπλει καὶ ἀποβάσεις ποιούμενος πολλὰ μὲν ἐκάκου πολλὰ δὲ καὶ ἀντέπασχε.

5 κἀν τούτῳ ναυμαχία πρὸς Κύμῃ τοῦ τε Μενεκράτους
καὶ Καλουισίου Σαβίνου γίγνεται· καὶ ἐν αὐτῇ νῆες
μὲν πλείους τοῦ Καίσαρος, ἅτε πρὸς θαλασσουργοὺς
ἀντικαθισταμένου, ἀπώλοντο, ὁ δὲ δὴ Μενεκράτης τῷ
Μηνᾷ συμπεσὼν ἐκ φιλονεικίας καὶ φθαρεὶς ἀντίρ-
6 ῥοπον τὴν συμφορὰν τῷ Σέξτῳ παρέσχε. καὶ διὰ
τοῦτο οὔτε ἐκεῖνος προσεποιήσατό τι τῆς νίκης, καὶ
47 ὁ Καῖσαρ παρεμυθεῖτο ἑαυτὸν τῆς ἥττης. καὶ ἔτυχε
γὰρ ἐν τῷ Ῥηγίῳ τὸν χρόνον τοῦτον ὤν, δείσαντες
οἱ Σέξτειοι μὴ καὶ ἐς τὴν Σικελίαν περαιωθῇ, καί
τι καὶ πρὸς τὸν τοῦ Μενεκράτους θάνατον ἀθυμήσαν-
2 τες, ἀπῆραν ἐκ τῆς Κύμης. ὁ οὖν Σαβῖνος ἐπιδιώ-
κων αὐτοὺς μέχρι μὲν Σκυλλαίου τοῦ τῆς Ἰταλίας
ἀκρωτηρίου ἀπόνως ἦλθε· ὑπερβάλλοντι δ' αὐτῷ
ἐκεῖνο ἄνεμος μέγας προσπεσὼν πολλὰς τῶν νεῶν
τὰς μὲν πρὸς τὴν ἄκραν προσήραξε, τὰς δὲ καὶ με-
τεώρους κατέδυσε, πάσας δὲ τὰς λοιπὰς διεσκέδασε.
3 πυθόμενος οὖν τοῦτο ὁ Σέξτος ἔπεμψεν ἐπ' αὐτὰς
τὸ ναυτικόν, Ἀπολλοφάνει προστάξας. καὶ ὃς εὑρὼν
τὸν Καίσαρα ταύτῃ που παραπλέοντα, ἵνα μετὰ τοῦ
Σαβίνου ἐς τὴν Σικελίαν διαβάλῃ, ἐπ' αὐτὸν ἦξε.
κἀκ τούτου ἐκεῖνος τάς τε ναῦς συνορμίσας καὶ τοὺς
ὁπλίτας ἐπ' αὐτῶν παρατάξας τὸ μὲν πρῶτον πάνυ
4 γενναίως αὐτὸν ἀπεκρούσατο· αἵ τε γὰρ νῆες ἀντί-
πρῳροι τεταγμέναι οὐδεμίαν οἱ ἀσφαλῆ ἐμβολὴν
ποιήσασθαι ἐπέτρεπον, ἀλλ' οἷα καὶ παχύτεραι καὶ
ὑψηλότεραι οὖσαι πλεῖον τοὺς πλησιάσαντας ἔβλα-
πτον, καὶ οἱ ὁπλῖται ἐς χεῖράς σφισιν ἰόντες πολὺ
5 κρείττους ἐγίγνοντο. ἔπειτα δὲ τοῦ Ἀπολλοφάνους
τοὺς μὲν τραυματίας τούς τε ἀεὶ πονουμένους ἐς
ἑτέρας ναῦς ἐπιτεταγμένας οἱ μετεκβιβάζοντος ἐξ
ἀνακρούσεως, ἄλλους δὲ ἀκραιφνεῖς μεταλαμβάνον-

τος, καὶ τούς τε πρόσπλους συνεχεῖς ποιουμένου καὶ
πυρφόροις βέλεσι χρωμένου, ἐτράπετο καὶ πρὸς τὴν
γῆν καταφυγὼν καθωρμίσατο. καὶ ἐπειδὴ καὶ ὣς οἱ 6
ἐναντίοι σφίσιν ἐνέκειντο, τάς τε ἀγκύρας τινὲς
ἐξαίφνης ἀπέκοψαν καὶ ἐς αὐτοὺς ἀπροσδόκητοι ἀν-
τεξώρμησαν. καὶ τοῦτό τε ἐπέσχε μὴ πάσας τὰς ναῦς
τὸν Ἀπολλοφάνη τὰς μὲν καταπρῆσαι τὰς δ' ἀναδή-
σασθαι, καὶ ὅτι νὺξ τῷ ἔργῳ ἐπεγένετο.

τούτου δὲ τοιούτου συμβάντος, ἄνεμός τις τῇ 48
ὑστεραίᾳ ἐξαίσιος τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Σαβίνῳ
καθ' ἓν ὁρμοῦσιν ἐπιπεσὼν σμικρὸν τὸ πρότερον
πάθος αὐτῶν ἀπέφηνε. καὶ τὸ μὲν τοῦ Σαβίνου
ναυτικὸν ἧττον ἐπόνησεν· ὁ γὰρ Μηνᾶς, ἅτε ἐκ πολ- 2
λοῦ θαλαττουργὸς ὤν, τόν τε χειμῶνα προείδετο καὶ
ἐς τὸ πέλαγος εὐθὺς τὰς ναῦς ἀνώρμισε, καὶ αὐτὰς
ἀγκύραις χαλαραῖς, ἵνα μὴ τὰ σχοινία τεινόμενα διαρ-
ραγῇ, διαλαβὼν πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνεμον ἀντήρεττε,
καὶ οὕτως οὔτε τι σχοινίον ἔτεινε καὶ ἐν τῷ αὐτῷ
ἀεὶ ἔμενε, πᾶν ὅσον ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀπεωθεῖτο,
ἐκ τῆς εἰρεσίας ἀνοκωχεύων. οἱ δ' ἕτεροι, ἅτε τῇ 3
προτεραίᾳ δεινῶς τεταλαιπωρηκότες καὶ τὰ θαλάττια
μηδέπω ἀκριβῶς εἰδότες, πρός τε τὴν γῆν ἐγγὺς οὖ-
σαν ἐξεβράσθησαν καὶ πολλὰς ναῦς ἀπέβαλον. ἥ τε
νὺξ ὥσπερ πρότερον οὐκ ἐλάχιστα αὐτοῖς ἐβεβοηθή-
κει, οὕτω τότε ἐς τὰ μάλιστα ἐλυμήνατο· ὁ γὰρ ἄνε-
μος καὶ δι' αὐτῆς πολὺς γενόμενος ἀπερρήγνυ τε
ἀπὸ τῶν ἀγκυρῶν τὰ σκάφη καὶ πρὸς τὰς πέτρας
ἐξεώθει. καὶ ἐκεῖνά τε οὕτω διώλλυτο, καὶ οἱ 4
ναῦται οἵ τε ἐπιβάται μήτε προϊδεῖν τι ὑπὸ τοῦ σκό-
τους μήτ' ἐπακοῦσαι διὰ τὸν θόρυβον καὶ διὰ τὴν
ἠχὼ τὴν ἐκ τῶν ὀρῶν ἄλλως τε καὶ τοῦ πνεύ-
ματος ἀντιπαταγοῦντός σφισι, δυνάμενοι μάτην προσ-

5 απώλλυντο. καὶ διὰ τοῦτο ὅ τε Καῖσαρ τῆς μὲν
Σικελίας ἀπέγνω, τῆς δ' ἠπείρου τῆς παραθαλασσίας
φυλακὴν ἀγαπητῶς ἐποιήσατο, καὶ ὁ Σέξτος ἔτι καὶ
μᾶλλον ἤρθη, καὶ τοῦ τε Ποσειδῶνος υἱὸς ὄντως
ἐπίστευεν εἶναι, καὶ στολὴν κυανοειδῆ ἐνεδύσατο,
ἵππους τε, καὶ ὥς γέ τινές φασι, καὶ ἄνδρας ἐς τὸν
6 πορθμὸν ζῶντας ἐνέβαλε. καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Ἰταλίαν
ἦγε καὶ ἔφερεν, ἐς δὲ Λιβύην τὸν Ἀπολλοφάνην
ἔπεμψε. καὶ τοῦτον μὲν ὁ Μηνᾶς ἐπιδιώξας καὶ
καταλαβὼν ἐκάκωσε· μεθισταμένων δὲ τῶν περὶ τὴν
Σικελίαν νησιωτῶν πρὸς τὸν Σέξτον ὁ Καῖσαρ τοὺς
Λιπαραίους προκατέλαβε, καὶ ἔκ τε τῆς νήσου ἐξανέ-
στησε καὶ ἐς Καμπανίαν ἐκόμισε, καὶ ἐκεῖ ἐν Νέᾳ
πόλει κατοικεῖν μέχρις οὗ ἂν πόλεμος ᾖ ἠνάγκασε.
49 κἀν τούτῳ πλοῖά τε κατὰ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν Ἰτα-
λίαν ἐναυπηγεῖτο, καὶ ἐρέτας τὰ μὲν πρῶτα παρὰ
τῶν φίλων ὡς καὶ ἑκόντων διδόντων, ἔπειτα δὲ καὶ
παρὰ τῶν ἄλλων τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων
τῶν τε δημοτῶν τῶν εὐπόρων δούλους συνέλεγεν,
ὁπλίτας τε κατελέγετο, καὶ χρήματα παρά τε τῶν
πολιτῶν καὶ παρὰ τῶν συμμάχων τῶν τε ὑπηκόων,
τῶν τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῶν ἔξω πάντων, ἤθροιζε.
2 καὶ τόν γε ἐνιαυτὸν τοῦτόν τε καὶ τὸν ὕστερον ἔς
a. u. 717 τε τὴν ναυπηγίαν τῶν νεῶν καὶ ἐς τὴν ἄθροισιν τήν
τε ἄσκησιν τῶν ἐρετῶν κατανάλωσεν, αὐτὸς μὲν
ἐφορῶν καὶ διατάττων ταῦτά τε καὶ τὰ ἄλλα τά τε
ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τὰ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, κίνησις γάρ τις
παρ' αὐτοῖς ἐγένετο, τῷ δ' Ἀγρίππᾳ τὴν τοῦ ναυτι-
3 κοῦ παρασκευὴν ἐγχειρίσας. τοὺς γὰρ Γαλάτας αὐ-
τὸν τοὺς νεωτερίσαντας προσπολεμούμενον, ὅτεπερ
καὶ τὸν Ῥῆνον δεύτερος δὴ Ῥωμαίων ἐπὶ πολέμῳ
διέβη, μετεπέμψατο, καὶ τῇ τε δόσει τῶν νικητηρίων

*ἐτίμησε καὶ ἐκπονῆσαι ἐξασκῆσαί τε τὸ ναυτικὸν ἐκέ-
λευσε. καὶ ὅς, ὑπάτευε δὲ μετὰ Λουκίου Γάλλου,* 4
*τὰ μὲν ἐπινίκια οὐκ ἔπεμψεν, αἰσχρὸν εἶναι νομίσας
τοῦ Καίσαρος κακῶς πεπραγότος γαυρωθῆναι, τὸ δὲ
δὴ ναυτικὸν πάνυ προθύμως ἐξειργάσατο. ἐγίγνετο
μὲν γὰρ ἐν πάσῃ τῇ παραθαλασσίῳ Ἰταλίᾳ τὰ σκά-
φη· ὡς δ' οὐδεὶς αἰγιαλὸς ἐγκαθορμίσασθαι αὐτοῖς* 5
*ἀσφαλὴς εὑρίσκετο, ἀλίμενα γὰρ ἔτι καὶ τότε τὰ
πλείω τῆς ἠπείρου ταύτης ἦν, ἔργον μεγαλοπρεπὲς
καὶ ἐνενόησε καὶ ἐξεποίησεν, ὃ ἐγὼ διὰ πλειόνων
ἐξηγησάμενας ἐκεῖνό τε ἐπιδείξω τῷ λόγῳ καὶ τἆλλα
τὰ κατ' αὐτὸ νῦν ὄντα.*

ἐν τῇ Κύμῃ τῇ Καμπανίδι χωρίον τι μεταξὺ 50
*Μισηνοῦ καὶ Ποντεόλων μηνοειδές ἐστιν· ὄρεσί τε
γὰρ σμικροῖς καὶ ψιλοῖς, πλὴν βραχέων, περιείλη-
πται, καὶ θάλασσαν τριπλῆν κολπώδη ἔχει. ἡ μὲν γὰρ* 2
*ἔξω τε καὶ πρὸς ταῖς πόλεσίν ἐστιν, ἡ δ' ὀλίγῃ δια-
φυῇ ἀπ' αὐτῆς διείργεται, ἄλλη ἐν αὐτῷ τῷ μυχῷ
λιμνώδης ὁρᾶται. καὶ καλεῖται αὕτη μὲν Ἀουερνίς,
ἡ δὲ μέση Λουκρινίς· ἡ γὰρ ἔξω τοῦ Τυρσηνικοῦ
οὖσα ἐς ἐκεῖνο καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τελεῖ. ἐν ταύτῃ* 3
*δὴ τῇ θαλάσσῃ τῇ ἐντὸς ἑκατέρας, στενοῖς τότε ἔσπλοις
τὸ διεῖργον τὴν Λουκρινίδα ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐπ'
ἀμφότερα παρ' αὐτὴν τὴν ἤπειρον ὁ Ἀγρίππας συν-
τρήσας λιμένας ναυλοχωτάτους ἀπέδειξεν. ἐργαζομέ-* 4
*νων δ' αὐτῶν εἰκών τις ὑπὲρ τῆς Ἀουερνίδος, εἴτ'
οὖν τῆς Καλυψοῦς, ᾗ τὸ χωρίον ἀνατιθέασιν, ἐς ὃ
καὶ τὸν Ὀδυσσέα ἐσπλεῦσαι λέγουσιν, εἴτε καὶ ἑτέρας
τινὸς ἡρωίνης οὖσα, ἱδρῶτος ὥσπερ τι σῶμα ἀνθρώ-
πινον ἀνεπλήσθη. καὶ τοῦτο μὲν ὅπῃ ποτὲ συμβαί-
νει, οὐκ ἔχω εἰπεῖν· τὰ δ' ἄλλα ὅσα ἐν τῷ τόπῳ
ἐκείνῳ ἀξιαφήγητα ἐθεασάμην, φράσω. τὰ ὄρη ταῦτα* 51

πρὸς ταῖς ἔνδον θαλάσσαις ὄντα πηγὰς πυρός τε ἅμα πολλοῦ καὶ ὕδατος συμμιγοῦς ἔχει· καὶ αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ ἑκάτερον οὐδαμοῦ εὑρίσκεται, οὔτε γὰρ πῦρ αὐτὸ οὔθ' ὕδωρ ψυχρὸν αὐτὸ φαίνεται, ἐκ δὲ δὴ τῆς ὁμιλίας σφῶν τό τε ὕδωρ θερμαίνεται·
2 καὶ τὸ πῦρ ὑγραίνεται· καὶ ἐκεῖνο μὲν πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ τῶν προπόδων ἐς τὰς δεξαμενὰς χωρεῖ, τὴν δ' ἀτμίδα αὐτοῦ ἔς τε οἰκήματα μετέωρα διὰ σωλήνων ἀνάγουσι, κἀνταῦθα αὐτῇ πυριῶνται· ὅσῳ γὰρ ἂν ἐπὶ πλεῖον ἀπό τε τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀναδράμῃ, ξηροτέρα γίγνεται. κατασκευαί τε οὖν περὶ ἀμφότερα πολυτελεῖς ἤσκηνται, καὶ ἔστιν ἔς τε βίου διαγωγὴν καὶ ἐς ἄκεσιν ἐπιτηδειότατα.
3 ταῦτά τε οὖν τὸ ὄρος ἐκεῖνο καὶ προσέτι καὶ γῆς φύσιν τοιάνδε παρέχεται. τοῦ πυρὸς τὸ μὲν κάειν οὐκ ἔχοντος, ὑπὸ γὰρ τὴς τοῦ ὕδατος συνουσίας πᾶν τὸ φλογῶδες αὐτοῦ σβέννυται, διακρίνειν δὲ δὴ καὶ διατήκειν τὰ προστυχόντα οἱ καὶ ὡς δυναμένου, συμβαίνει τῆς γῆς τὸ μὲν λιπαρὸν ἐκτήκεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, τὸ δὲ τραχὺ καὶ ὀστῶδες ὡς εἰπεῖν ὑπολείπεσθαι.
4 σηραγγώδεις τε οὖν οἱ ὄγκοι ἐξ ἀνάγκης γίγνονται, καὶ αὐχμῷ μὲν δοθέντες ἐς κόνιν διαλύονται, ὕδατι δὲ σὺν κονίᾳ φυραθέντες συνίστανται, καὶ ἐφ' ὅσον γ' ἂν ἐν τῷ ὑγρῷ ὦσι, πήγνυνταί τε καὶ πετροῦνται. αἴτιον δὲ ὅτι τὸ μὲν κραῦρον αὐτῶν ὑπὸ μὲν τοῦ πυρὸς ὁμοφυοῦς οἱ ὄντος ἐπιτείνεταί τε καὶ θραύεται, τῇ δὲ δὴ συμμίξει τῆς νοτίδος ἀναψύχεται, κἀκ τούτου ἔσω διὰ παντὸς συμπιληθὲν ἄλυτον γίγνεται.
5 τοιαῦται μὲν αἱ Βαῖαί εἰσι, καὶ ἐς αὐτὰς τότε ὁ Ἀγρίππας, ἐπειδὴ τάχιστα τοὺς ἔσπλους ἐξεποίησε, τάς τε ναῦς καὶ τοὺς ἐρέτας ἤθροισε, καὶ τὰς μὲν κατέφραττε, τοὺς δὲ ἐπὶ ἰκρίων ἐρέττειν ἤσκει.

οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν καὶ ὑπὸ ση- 52
μείων. ἄλλα τε γὰρ συχνά σφισιν ἐσηγγέλθη, καὶ
ὅτι δελφῖνες πολλοὶ περὶ τὴν Ἀσπίδα τὴν τῆς Ἀφρι-
κῆς πόλιν ἐμαχέσαντό τε ἀλλήλοις καὶ διεφθάρησαν·
καί τι καὶ αὐτοῦ πρὸς τῷ ἄστει αἷμα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 2
ῥυὲν ὄρνιθες διεφόρησαν. ἐπειδή τε ἐν τῇ πανηγύ-
ρει τῇ τῶν Ῥωμαίων οὐδεὶς τῶν βουλευτῶν ἐν τῷ
Καπιτωλίῳ, ὥσπερ εἴθιστο, εἱστιάθη, ἐν τέρατος
λόγῳ καὶ τοῦτ' ἔλαβον. τό τε τῇ Λιουίᾳ συμβὰν 3
ἐκείνῃ μὲν καθ' ἡδονὴν ἐγένετο, τοῖς δ' ἄλλοις δέος
ἐνεποίησε· λευκὴν γὰρ ὄρνιθα, κλωνίον δάφνης
ἐγκάρπου φέρουσαν, ἀετὸς ἐς τὸν κόλπον αὐτῆς ἐνέ-
βαλε. καὶ ἐδόκει γὰρ οὐ σμικρὸν τὸ σημεῖον εἶναι,
τήν τε ὄρνιθα ἐν ἐπιμελείᾳ ἦγε καὶ τὴν δάφνην ἐφύ-
τευσε. καὶ ἡ μὲν ῥιζωθεῖσα ηὔξησεν ὥστε καὶ τοῖς 4
τὰ ἐπινίκια μετὰ τοῦτο πέμψασιν ἐπὶ πλεῖστον ἐξαρ-
κέσαι, ἥ τε Λιουία ἐγκολπώσεσθαι καὶ τὴν τοῦ Καί-
σαρος ἰσχὺν καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ κρατήσειν ἔμελλε·
τοὺς δὲ δὴ ἄλλους τοὺς ἐν τῇ πόλει ταῦτά τε καὶ αἱ 53
διαλλαγαὶ τῶν ἀρχόντων ἰσχυρῶς ἐτάρασσον· οὐ
γὰρ ὅπως οἵ τε ὕπατοι καὶ οἱ στρατηγοί, ἀλλὰ καὶ
οἱ ταμίαι ἐπ' ἀλλήλοις ἀντικαθίσταντο, καὶ τοῦτ'
ἐπὶ χρόνον ἐγένετο. αἴτιον δὲ ὅτι πάντες οὐχ οὕτως 2
ἵν' οἴκοι ἐπὶ πλεῖον ἄρξωσιν, ὡς ἵνα ἐν τοῖς ἄρξασιν
ἀριθμῶνται καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς δυ-
νάμεις τὰς ἔξω λαμβάνωσιν ἐσπούδαζον. οὔκουν
οὐδὲ ἐς ῥητὸν ἔτι τινὲς χρόνον ᾑροῦντο, ἀλλ' ὥστε
ἐπιβῆναί τε τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχῆς καὶ ἀποστῆναι
ὅταν τοῖς τὸ κράτος ἔχουσι δόξῃ· καὶ πολλοί γε ἐπὶ 3
τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἑκάτερον ἔπραξαν. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ
παντάπασι τὰς ἀρχὰς ὑπὸ πενίας ἐγκατέλιπον· τῶν
γὰρ σὺν τῷ Σέξτῳ τότε ὄντων, ὡς καὶ κατὰ δίκην δή

4 τινα ἀτιμασθέντων, οὐ μνημονεύω. βουλομένου δ'
οὖν καὶ Μάρκου τινὸς Ὀππίου ἀγορανομίας ὑπ'
ἀπορίας, ἐκ γὰρ τῶν ἐπικεκηρυγμένων καὶ αὐτὸς καὶ
ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν, ἐκστῆναι τὸ πλῆθος οὐκ ἐπέτρε-
ψεν, ἀλλ' ἔς τε τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὸν βίον ἀναγκαῖα
καὶ ἐς τὸ τῆς ἀρχῆς ἀνάλωμα ἀργύριον αὐτῷ συνεσ-
5 ήνεγκε. καὶ λόγος γε ἔχει καὶ τῶν κακούργων τινὰς
ἐς αὐτὸ τὸ θέατρον ἐν προσωπείοις, ὡς καὶ ὑποκρι-
νομένους τι, ἐσελθόντας συγκαταβαλεῖν τὰ χρήματα.
καὶ ὁ μὲν οὕτω ζῶν τε ὑπὸ τοῦ ὁμίλου ἠγαπήθη, καὶ
ἀποθανὼν οὐ πολλῷ ὕστερον ἔς τε τὸ Ἄρειον πεδίον
6 ἐκομίσθη καὶ ἐκεῖ καὶ ἐκαύθη καὶ ἐτάφη· ἡ δὲ δὴ
βουλὴ ἀγανακτήσασα τῇ πάσῃ τοῦ πλήθους περὶ
αὐτὸν σπουδῇ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, ὡς οὐχ ὁσίως ἐν τῷ
ἱερῷ χωρίῳ κείμενα, ἀνείλετο, πεισθεῖσα τοῖς ποντί-
φιξι, καίπερ πολλοὺς ἄλλους ἐν αὐτῷ καὶ πρότερον
καὶ μετὰ ταῦτα θάψασα.

54 κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ὁ Ἀντώνιος
ἦλθε μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν αὖθις ἐκ τῆς Συρίας, πρό-
φασιν μὲν ὡς καὶ τοῦ Σεξτειου πολέμου διὰ τὰς τοῦ
Καίσαρος συμφορὰς μεθέξων, οὐ μέντοι καὶ παρέ-
2 μεινεν αὐτῷ, ἀλλ' ἅτε ἐς κατασκοπὴν αὐτοῦ μᾶλλον
ἢ καὶ ἔργου τινὸς ἕνεκα ἀφιγμένος, ἐκείνῳ μὲν ναῦς
ἔδωκε καὶ ἑτέρας πέμψειν ὑπέσχετο, ἀνθ' ὧν ὁπλί-
τας ἀντέλαβεν, αὐτὸς δὲ ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους
3 στρατεύσων ἀπῆρε. πρὶν δὲ ἢ ἀποπλεῖν αὐτὸν ᾐτιά-
σαντο ἀλλήλους, πρότερον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων,
ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἑαυτῶν· καὶ οὐ γάρ πω σχολὴν
πολεμῆσαί σφισιν ἦγον, συνηλλάγησαν τρόπον τινά,
4 τῆς Ὀκταουίας ὅτι μάλιστα τοῦτο πρασσούσης. καὶ
ὅπως γε πλείοσι τοῖς τῆς συγγενείας συνδέσμοις συν-
έχοιντο, ὅτε τε Καῖσαρ Ἀντύλλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου

υἱεῖ τὴν θυγατέρα, καὶ ἐκεῖνος τῷ Δομιτίῳ, καίτοι
τοῦ Καίσαρος σφαγεῖ τε γενομένῳ καὶ ἐν τοῖς ἀπο-
λουμένοις ἐκτεθέντι, τὴν ἑαυτοῦ τὴν ἐκ τῆς Ὀκταουίας
οἱ γεννηθεῖσαν ἠγγύησε. ταῦτά τε ἅμα πρὸς ἀλλή- 5
λους ἐπλάσσοντο· οὐ γάρ που καὶ ποιήσειν τι αὐτῶν
ἤμελλον, ἀλλ' ἐς τὴν χρείαν τῶν παρόντων σφίσι
πραγμάτων ὑπεκρίνοντο. ἀμέλει καὶ τὴν Ὀκταουίαν
αὐτὴν εὐθὺς ἐκ τῆς Κερκύρας ὁ Ἀντώνιος ἐς τὴν
Ἰταλίαν, ἵνα δὴ μὴ συγκινδυνεύσῃ οἱ τοῖς Πάρθοις
πολεμοῦντι, ἀπέπεμψεν. οὐ μὴν ἀλλ' ἔν γε τῷ τότε 6
ἐκεῖνά τε οὕτως ἔπραξαν, καὶ τὸν μὲν Σέξτον τῆς
τε ἱερωσύνης ἅμα καὶ τῆς ὑπατείας ἐς ἣν ἀπεδέδεικτο
ἔπαυσαν, ἑαυτοῖς δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἐς ἄλλα ἔτη
πέντε, ἐπειδὴ τὰ πρότερα ἐξεληλύθει, ἐπέτρεψαν.
καὶ μετὰ τοῦτο Ἀντώνιος μὲν ἐς τὴν Συρίαν ἠπείγετο,
Καῖσαρ δὲ ἐς τὸν πόλεμον καθίστατο. καὶ τὰ μὲν 7
ἄλλα κατὰ γνώμην αὐτῷ ἐχώρει, ὁ δὲ δὴ Μηνᾶς
ἄπιστός τε φύσει ὢν καὶ τὰ τοῦ κρείττονος ἀεὶ θε-
ραπεύων, καὶ προσέτι καὶ ἀγανακτήσας ὅτι μηδεμίαν
ἀρχὴν εἶχεν ἀλλὰ τῷ Σαβίνῳ ὑπετέτακτο, πρὸς τὸν
Σέξτον αὖθις ηὐτομόλησεν.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΘ.

a. u. 718 Ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι ἐν ᾧ Λούκιός τε Γέλλιος καὶ Κοκκήιος Νερούας ὑπάτευσαν, ταῦθ' οὕτως ἐγένετο· Καῖσαρ δέ, ὡς τό τε ναυτικὸν ἡτοίμαστο καὶ τὸ ἔαρ ἐνέστη, ἦρέ τε ἐκ τῶν Βαιῶν καὶ παρὰ τὴν Ἰταλίαν ἐκομίζετο, ἐλπίδα οὐκ ἐλαχίστην ἔχων ἁπανταχόθεν πέριξ τὴν Σικελίαν περισχήσειν. αὐτός τε γὰρ πολλαῖς ναυσὶν ἐπέπλει, καὶ αἱ τοῦ Ἀντωνίου ἐς τὸν πορθμὸν ἤδη παρῆσαν· ὅ τε Λέπιδος ἄκων
2 μέν, ὑπέσχητο δ' οὖν αὐτῷ βοηθήσειν. μέγιστον δὲ τῷ τε ὕψει τῶν σκαφῶν καὶ τῇ παχύτητι τῶν ξύλων ἐθάρσει· ὑπερπαχῆ τε γὰρ καὶ ὑπερμεγέθη κατεσκευάσθη, ὥστε ἐπιβάτας τε πλείστους ὅσους ἄγειν, καὶ γὰρ πύργους ἔφερον, ὅπως ὥσπερ ἀπὸ τείχους ἐξ ὑπερδεξίων ἀγωνίζωνται, καὶ αὐτὰ πρός τε τὰς ἐμβολὰς τῶν ἐναντίων ἀντέχειν, καὶ τοὺς ἐμβόλους αὐτῶν, ἅτε καὶ βιαιοτέραν τὴν σύγκρουσιν ποιου-
3 μένων, ἀποστρέφειν. τοιούτοις μὲν λογισμοῖς ὁ Καῖσαρ ἐς τὴν Σικελίαν ἠπείγετο. καὶ αὐτῷ τὸ ἀκρωτήριον τὸ Παλίνουρον ὀνομαζόμενον ὑπερβάλλοντι χειμὼν μέγας ἐπέπεσε· καὶ οὗτός τε πολλὰς ναῦς ἔφθειρε, καὶ ὁ Μηνᾶς ταραττομέναις ταῖς λοιπαῖς

ἐπιγενόμενος συχνὰς τὰς μὲν ἔκαυσε τὰς δ' ἀνεδή-
σατο. εἰ δὲ μὴ αὖθις ἐπί τε τῇ ἀδείᾳ καὶ ἐπ' ἄλλαις 4
τισὶν ἐλπίσι μετέστη, καὶ τριήρεις ψευδαυτομόλους
δεξάμενος πᾶν τὸ ναυτικὸν οὗ ἦρχε προέδωκε, διὰ
κενῆς ἂν καὶ τότε ὁ ἐπίπλους τῷ Καίσαρι ἐγένετο.
τοῦτο δὲ ἔπραξεν, ὅτι οὔτε τῷ Λεπίδῳ πολεμῆσαι
ὑπὸ τοῦ Σέξτου ἐπετράπη καὶ πρὸς πάντα τἄλλα.
ὑπωπτεύετο. Καῖσαρ δὲ προσήκατο μὲν αὐτὸν καὶ 5
τότε ἀσμενέστατα, οὐ μέντοι καὶ ἐπίστευσέ τι ἔτ'
αὐτῷ. ὡς δ' οὖν τάς τε πεπονηκυίας ναῦς ἐπε-
σκευάσατο, καὶ τοὺς δούλους τοὺς τριηρίτας ἠλευ-
θέρωσε, τούς τε περίνεως, πολλοὶ γὰρ φθειρομένων
ἐν τῇ ναυαγίᾳ τῶν σκαφῶν ἀπεκολύμβησαν, ἐς τὸ
τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν ὀλιγανδροῦν κατέταξεν, ἔς 6
τε Λιπάραν ἦλθε, κἀνταῦθα τόν τε Ἀγρίππαν καὶ
τὰς ναῦς καταλιπὼν ἐς τὴν ἤπειρον ἐκομίσθη, ἵνα
καὶ τὸν πεζὸν ἐς τὴν Σικελίαν, ὅταν καιρὸς γένηται,
περαιώσῃ.

μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Σέξτος αὐτὸς μὲν ἐν Μεσ- 2
σήνῃ ὑφώρμει, τὸν διάπλουν αὐτοῦ τηρῶν, τῷ δ'
Ἀγρίππᾳ Δημοχάρην ἀνθορμεῖν ἐν Μύλαις ἐκέλευσεν.
οὗτοι οὖν τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ χρόνου ἀποπειρώμενοι 2
μὲν ἀλλήλων κατὰ τὸ παρεῖκον, οὐ μέντοι καὶ ἐναπο-
κινδυνεῦσαι παντὶ τῷ στόλῳ τολμῶντες κατανάλω-
σαν· οὔτε γὰρ τὰς δυνάμεις ἀλλήλων ᾔδεσαν, καὶ
πάντα πρός τε τὸ μεῖζον καὶ πρὸς τὸ φοβερώτερον
παρ' ἀμφοτέροις περὶ τῶν ἑτέρων ἐλογοποιεῖτο. τέλος 3
δὲ ὁ Ἀγρίππας συνιεὶς ὅτι οὐ συμφέρει οἱ διατρίβειν,
οἱ γὰρ τοῦ Σέξτου, ἅτε ἐν τῇ οἰκείᾳ ναυλοχοῦντες,
οὐδὲν ἐδέοντο σπεύδειν, τάς τε ἀρίστας τῶν νεῶν
ἔλαβε, καὶ ἐπὶ τὰς Μύλας πρὸς κατασκοπὴν τοῦ τῶν
ἐναντίων πλήθους ὥρμησε. καὶ ἐπειδὴ μήτε πάντας

αὐτοὺς ἰδεῖν ἠδυνήθη μήτ' ἀναχθῆναί τις αὐτῶν
ἠθέλησε, κατεφρόνησεν αὐτῶν, καὶ ἐπανελθὼν παρε-
σκευάζετο ὡς καὶ πάσαις ταῖς ναυσὶ τῆς ὑστεραίας
4 ἐπὶ τὰς Μύλας ἐπιπλευσόμενος. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο
καὶ ὁ Δημοχάρης ἔπαθε· μόνας τε γὰρ τὰς ἀφικο-
μένας ναῦς ὑποτοπήσας εἶναι, καὶ βραδύτατα αὐτὰς
ὑπὸ τοῦ μεγέθους πλεούσας ἰδών, τόν τε Σέξτον
τῆς νυκτὸς μετεπέμψατο, καὶ ἡτοιμάζετο ὡς καὶ αὐτῇ
τῇ Λιπάρᾳ προσμίξων. ἡμέρα τε ὑπέφηνε, καὶ ἀμ-
φότεροι ἅμα ὡς καὶ ἐπ' ἐλάττους σφῶν ἀλλήλους
3 ὄντας ἔπλεον. ἐγγὺς δὲ δὴ γενόμενοι, καὶ παρὰ
δόξαν πολλῷ πλείους τοὺς ἐναντίους ἑκάτεροι ὧν
ᾤοντο εἶναι ἰδόντες, τὰ μὲν πρῶτα ἐταράχθησαν
ὁμοίως ἀμφότεροι, καί τινες καὶ πρύμναν ἀνεκρού-
σαντο· ἔπειτα δὲ τὴν φυγὴν τῆς μάχης μᾶλλον φο-
βηθέντες, καὶ ἐν μὲν ταύτῃ καὶ κρατήσειν ἐλπίσαν-
τες, ἐν δὲ ἐκείνῃ πασσυδὶ ἀπολεῖσθαι προσδοκήσαν-
τες, ἀντεξώρμησαν καὶ συμμίξαντες ἐναυμάχησαν.
2 ἦσαν δὲ οἱ μὲν τῷ πλήθει τῶν νεῶν οἱ δὲ ταῖς ἐμ-
πειρίαις τῶν ναυτῶν προφέροντες, καὶ τοῖς μὲν τό
τε ὕψος τῶν σκαφῶν καὶ τὸ πάχος τῶν ἐπωτίδων
οἵ τε πύργοι συνῄροντο, τοὺς δ' ἑτέρους οἵ τε διέκ-
πλοι ἀνέφερον, πρός τε τὴν ῥώμην τῶν τοῦ Καίσα-
ρος ἐπιβατῶν ἡ τόλμα αὐτῶν ἀντήρκει· αὐτόμολοι
γὰρ οἱ πλείους ἐκ τῆς Ἰταλίας ὄντες ἀπονοίᾳ πολλῇ
3 ἐχρῶντο. κἀκ τούτου πλεονεκτοῦντές τε ἅμα ἀλλή-
λων καὶ ἐλαττούμενοι οἷς εἶπον, ἴσην τὴν ἰσχὺν ἐκ
τοῦ τῶν ὑπαρχόντων σφίσιν ἀντιπάλου εἶχον· καὶ
διὰ τοῦτο καὶ ἀγχώμαλα ἐπὶ πλεῖστον ἠγωνίσαντο.
4 οἵ τε γὰρ Σέξτειοι τοὺς μὲν ἄνδρας τοὺς ἐναντίους
τῷ ῥοθίῳ ἐξέπλησσον. καί τινας ναῦς, ῥύμῃ τέ σφισι
προσπίπτοντες καὶ τὰς παρεξειρεσίας αὐτῶν ἀναρρη-

γνύντες, ἐτίτρωσκον, ἀπὸ δὲ δὴ τῶν πύργων ἐν τῇ
προσμίξει βαλλόμενοι καὶ χειρῶν ἐπιβολαῖς σιδηρῶν
προσαρτώμενοι οὐδὲν ἔλαττον ὧν ἔδρων ἔπασχον·
καὶ οἱ Καισάρειοι ἐς χεῖρας μέν σφισιν ἰόντες καὶ 5
ἐς τὰς ναῦς σφων μετεκβαίνοντες κρείττους ἐγίγνοντο,
ἐκπηδώντων δὲ αὐτῶν ἐς τὴν θάλασσαν ὁπότε βαπτί-
ζοιντο, καὶ ἑτέρων σκαφῶν ῥᾳδίως ἔκ τε τοῦ καλῶς
νεῖν καὶ ἐκ τοῦ κούφως ἐσκευάσθαι ἐπιβαινόντων, ἀν-
τιρρόπως ἠλαττοῦντο. κἀν τούτῳ καὶ τῶν νεῶν ἥ τε τῆς 6
ναυτιλίας τῶν ἑτέρων ὀξύτης ἰσοπαλὴς τῇ τῶν ἐναν-
τίων βεβαιότητι καὶ ἡ τούτων βαρύτης ἰσοστασία τῇ
ἐκείνων λεπτότητι ἐγίγνετο. ὀψὲ δ' οὖν ποτε καὶ πρὸς 4
νύκτα ἤδη οἱ τοῦ Καίσαρος ἐκράτησαν, οὐ μέντοι καὶ
ἐπεδίωξάν τινα, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὸ εἰκὸς συμ-
βάλλεται, ὅτι μήτε καταλαβεῖν αὐτοὺς ἐδύναντο, καὶ
ἐς τὴν γῆν βράχη ὧν ἄπειροι ἦσαν ἔχουσαν, ἐφοβή-
θησαν ἐξοκεῖλαι· ὡς δέ τινες λέγουσιν, ὁ Ἀγρίππας,
ἅτε καὶ ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ
μαχόμενος, ἐξαρκεῖν οἱ τὸ τρέψαι τοὺς ἀντιπάλους
ἡγεῖτο. καὶ γὰρ εἰώθει λέγειν πρὸς τοὺς πάνυ ἑταί- 2
ρους ὅτι οἱ πλείους τῶν ἐν ταῖς δυναστείαις ὄντων
οὐδένα ἐθέλουσι κρείττω σφῶν εἶναι, ἀλλὰ τὰ μὲν
πλείω, ὅσα γε καὶ πρόχειρον τὴν νίκην ἔχει, αὐτοὶ
δι' ἑαυτῶν ποιοῦνται τὰ δὲ δὴ χείρω καὶ ἀτοπώτερα
ἄλλοις προστάττουσι. κἂν ἄρα ποτὲ τῶν ἀμεινόνων 3
τι ἀναγκασθῶσί σφισιν ἐπιτρέψαι, βαρύνονταί τε καὶ
ἄχθονται τῇ εὐδοξίᾳ αὐτῶν· ἡττᾶσθαι μὲν γάρ σφας
καὶ κακῶς πράττειν οὐκ εὔχονται, οὐ μέντοι καὶ παν-
τελῶς τι καταπράξαντας τὴν δόξαν αὐτοὺς λαβεῖν
αἱροῦνται. δεῖν οὖν παρῄνει τὸν ἄνδρα τὸν σωθη- 4
σόμενον τῆς μὲν δυσχερείας αὐτὸν τῶν πραγμάτων
ἀπαλλάττειν, τὴν δὲ δὴ κατόρθωσίν σφων ἐκείνοις

φυλάττειν. ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν ταῦθ' οὕτω πέφυκε καὶ
ὅτι καὶ ὁ Ἀγρίππας ἐπεμελεῖτο αὐτῶν οἶδα, οὐ μὴν
ἔν γε τῷ τότε παρόντι τοῦτ' αἴτιον τῆς οὐ διώξεως
αὐτοῦ γράφω· οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰ πάνυ ἐβούλετο, οἷός
τε ἦν ἐπισπέσθαι σφίσιν.

5 ἐν ᾧ δ' οὖν ἡ ναυμαχία ἐγίγνετο, ὁ Καῖσαρ ὡς
τάχιστα τόν τε Σέξτον ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀπεληλυ-
θότα καὶ τὸν πορθμὸν φυλακῆς ἔρημον ὄντα ᾔσθετο,
τὸν μὲν καιρὸν τοῦ πολέμου οὐ παρέλιπεν, ἀλλ' εὐ-
θὺς ἐπιβὰς τῶν Ἀντωνιείων νεῶν πρὸς Ταυρο-
μένιον ἐπεραιώθη, οὐ μὴν καὶ ἐν τύχῃ αὐτῷ ἐχρή-
2 σατο. πλέοντα μὲν γὰρ οὐδ' ἀποβαίνοντα αὐτὸν
οὐδεὶς ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ καθ' ἡσυχίαν τά τε
ἄλλα καὶ τὸ στρατόπεδον ἐποιήσατο· ἐπεὶ δὲ ἥ τε
ναυμαχία ἐγένετο, καὶ ὁ Σέξτος ἔς τε τὴν Μεσσήνην
σπουδῇ ἀφίκετο, καὶ μαθὼν παρόντα αὐτὸν ἄλλους
τε διὰ ταχέων ἀκραιφνεῖς ἐς τὰς ναῦς ἀντενεβίβασε
3 καὶ ἐκείναις τε αὐτῷ ἅμα καὶ τοῖς ὁπλίταις κατὰ γῆν
προσέμιξε, τούτοις μὲν οὐδ' ἐπεξῆλθεν, ἀνταναχθεὶς
δὲ καταφρονήσει τῆς τε ὀλιγότητος τῶν ἐναντίων
νεῶν καὶ ὅτι καὶ προήττητο, τοῦ τε ναυτικοῦ τὸ
πλεῖον ἀπέβαλε καὶ αὐτὸς ὀλίγου προσδιεφθάρη.
4 οὔκουν οὐδ' ἠδυνήθη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ τοὺς ἐν τῇ
Σικελίᾳ ὄντας διαφυγεῖν, ἀλλ' ἀγαπητῶς ἐς τὴν
ἤπειρον ἀπεσώθη. καὶ αὐτὸς μὲν ἐν ἀσφαλεῖ ἦν, ὁρῶν
δὲ τὸ στράτευμα ἐν τῇ νήσῳ ἀπειλημμένον δεινῶς
5 ἤχθετο. καὶ οὐ πρότερον ἀνεθάρσησε πρὶν ἰχθῦν
τινα ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτόματον ἀναθορόντα πρὸς
τοὺς πόδας αὐτοῦ προσπεσεῖν· ἐκ γὰρ τούτου πι-
στεύσας τοῖς μάντεσιν, εἰποῦσίν οἱ ὅτι δουλώσεται
αὐτήν, ἀνερρώσθη.

6 καὶ ὁ μὲν τὸν Ἀγρίππαν σπουδῇ πρὸς τὴν ἐπι-

κουρίαν αὐτῶν μετεπέμπετο, ἐκεῖνοι δὲ ἐπολιορκοῦντο. καὶ ἐπειδὴ τά τε ἐπιτήδεια ἐπιλείπειν σφᾶς ἤρχετο καὶ βοήθεια οὐδεμία πω ἐφαίνετο, φοβηθεὶς ὁ Κορνουφίκιος, οὗτος γὰρ αὐτῶν ἦρχε, μὴ καὶ ὑπὸ λιμοῦ τῷ χρόνῳ κατὰ χώραν μένων ἐκπολιορκηθῇ, καὶ νομίσας διατρίβοντι μέν οἱ αὐτοῦ ταύτῃ μηδένα 2 τῶν πολεμίων ἐς χεῖρας, ἅτε καὶ κρείττονι τοῖς ὁπλίταις ὄντι, ἥξειν, ἂν δέ πῃ προχωρῇ, δυοῖν θάτερον, ἢ προσμίξαντάς σφισιν αὐτοὺς κρατήσειν, ἢ μὴ βουληθέντων αὐτῶν τοῦτο ποιῆσαι πρός τε τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρήσειν καὶ τῶν ἐπιτηδείων εὐπορήσειν καί τινα καὶ ὠφέλειαν παρὰ τοῦ Καίσαρος ἢ καὶ τοῦ Ἀγρίππου σχήσειν, τά τε σκάφη ὅσα ἔκ τε τῆς ναυμαχίας 3 ὑπελέλειπτο καὶ πρὸς τὸ τάφρευμα ἐξεπεπτώκει κατέκαυσε, καὶ αὐτὸς ἄρας ὡς πρὸς τὰς Μύλας ἐπορεύετο. καὶ αὐτῷ προσβαλόντες καὶ ἱππεῖς καὶ ψιλοὶ πόρρωθεν, οὐ γὰρ δὴ καὶ ὁμόσε χωρῆσαι ἐτόλμων, ἄποροι δεινῶς ἐγίγνοντο. αὐτοὶ μὲν γὰρ καὶ ἐπῄεσαν 4 ὁπότε καιρὸς εἴη, καὶ ἀνέστρεφον διὰ βραχέος· οἱ δέ, ὥς γε ὁπλῖται, οὔτ᾽ ἄλλως ἐπιδιώκειν σφᾶς ὑπὸ τοῦ βάρους ἐδύναντο, καὶ τοὺς ἀόπλους τοὺς ἐκ τοῦ ναυτικοῦ σωθέντας περιέστελλον. κἀκ τούτου ἔπασχον μὲν πολλὰ καὶ δεινά, ἀντέδρων δὲ οὐδέν· εἰ γάρ που καὶ ἐπᾴξειάν τισιν, ἔτρεπον μὲν αὐτούς, πέρα δ᾽ οὐ δυνάμενοι διώκειν χαλεπωτέρους σφᾶς ἐν τῇ ἀναστροφῇ, ἅτε καὶ μονούμενοι ταῖς ἐκδρομαῖς, εἶχον. ἔν τε οὖν τῇ ἄλλῃ πορείᾳ καὶ ἐν ταῖς διαβάσεσι τῶν 5 ποταμῶν μάλιστα ἰσχυρῶς ἐταλαιπώρουν· περιστοιχιζόμενοι γὰρ αὐτοὺς οἱ ἐναντίοι καὶ κατ᾽ ὀλίγους οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ, σπουδῇ ἀτάκτως χωροῦντας, ἔς τε τὰ καίρια παραγυμνουμένους ἔπαιον, καὶ ἐς τὰ πηλώδη τά τε ῥοώδη ἐσπίπτοντας ὡς καὶ ἐνισχομένους ἢ

7 καὶ παραφερομένους ἔβαλλον. καὶ τοῦτ' ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας ἐποίησαν, καὶ τῇ γε τελευταίᾳ παντελῶς αὐτοὺς ἐκάκωσαν, ἄλλως τε καὶ τοῦ Σέξτου τῷ ὁπλιτικῷ προσγενομένου σφίσιν, ὥστε τῶν μὲν ἀπολλυμένων οὐδένα ἔτι λόγον ἐποιοῦντο, ἀλλὰ καὶ ἐν κέρδει τὸ μηκέτ' αὐτοὺς κακοπαθεῖν ἐτίθεντο, καὶ ἤθελον καὶ αὐτοὶ τῶν ἤδη τεθνηκότων ὑπὸ τῆς ἀνελπι-
2 στίας εἶναι. οἱ δὲ δὴ τραυματίαι πολλοί τε καὶ πλείους τῶν τελευτώντων ὄντες, ἅτε γὰρ καὶ λίθοις καὶ ἀκοντίοις πόρρωθεν βαλλόμενοι, καὶ μηδεμίαν ἐκ χειρὸς πληγὴν ὑπομένοντες, πολλαχῇ τε καὶ οὐ πάντῃ καιρίαν ἐτιτρώσκοντο, αὐτοί τε δεινῶς ἐταλαιπώ-
3 ρουν, καὶ τοῖς περιλοίποις πολὺ πλείω πόνον ἢ οἱ πολέμιοι παρεῖχον· εἴτε γὰρ φέροιντο, καὶ τοὺς ἀνέχοντάς σφας προσαπώλλυσαν, εἴτε καὶ κατελείποντο, τὸ στράτευμα πᾶν ἐς ἀθυμίαν ὀλοφυρόμενοι καθίστασαν. κἂν πασσυδὶ διεφθάρησαν, εἰ μή περ οἱ πο-
4 λέμιοι καὶ ἄκοντές σφων ἀπέσχοντο. ὅ τε γὰρ Ἀγρίππας τότε μὲν νικήσας τὴν ναυμαχίαν πρὸς τὴν Λιπάραν ἀνέπλευσεν, μαθὼν δὲ τόν τε Σέξτον ἐς τὴν Μεσσήνην πεφευγότα καὶ τὸν Δημοχάρην ἄλλοσέ ποι ἀπεληλυθότα, ἐπεραιώθη ἐς τὴν Σικελίαν καὶ καταλαβὼν τάς τε Μύλας καὶ τὴν Τυνδαρίδα σῖτόν τέ
5 σφισι καὶ στρατιώτας ἔπεμψε· καὶ ὁ Σέξτος οἰηθεὶς καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ἥξειν ἐφοβήθη καὶ σπουδῇ προανεχώρησεν, ὥστε καὶ σκεύη τινὰ καὶ ἐπιτήδεια ἐν τῷ ἐρύματι καταλιπεῖν, ἐξ ὧν τὴν τροφὴν ἄφθονον οἱ περὶ τὸν Κορνουφίκιον ἔχοντες πρὸς τὸν Ἀγρίππαν
6 ἀπεσώθησαν. καὶ αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ καὶ ἐπαίνοις καὶ δωρεαῖς ἀνεκτήσατο, καίπερ ὑπεροπτικώτατά σφισιν ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀγρίππου ναυκρατίᾳ, ὡς καὶ διαπεπολεμηκότος, χρησάμενος. τοσοῦτον γάρ που καὶ ὁ Κορ-

νουφίκιος ἐπὶ τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ ἐφρόνει
ὥστε καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ ἐλέφαντος, ὁσάκις ἔξω τῆς
οἰκίας ἐδείπνει, ἀνακομίζεσθαι.

τῷ δ' οὖν Καίσαρι ἐς τὴν Σικελίαν μετὰ τοῦτ' 8
ἐλθόντι ὁ Σέξτος περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀντεστρατοπε-
δεύσατο· καὶ μάχην μὲν οὐδεμίαν εὐθὺς μεγάλην
ἐμαχέσαντο, ἱππομαχίας δέ τινας βραχείας ἐποιοῦντο.
ἀντικαθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις, τῷ μὲν Σέξτῳ ὁ
Γάλλος ὁ Τισιῆνος, τῷ δὲ Καίσαρι ὁ Λέπιδος σὺν
ταῖς δυνάμεσι προσεγένοντο. οὗτός τε γὰρ περιπε- 2
σὼν τῷ χειμῶνι οὗπερ ἐμνημόνευσα καὶ τῷ Δημοχά-
ρει, ναῦς τε συχνὰς ἀπέβαλε καὶ οὐκ εὐθὺς πρὸς τὸν
Καίσαρα ἦλθεν, ἀλλ' εἴτε δὴ διὰ τὸ πάθος, εἴθ' ὅπως
καθ' ἑαυτὸν ἐκεῖνος πονοῖτο, εἴτε καὶ ἀπαγαγεῖν τὸν
Σέξτον ἀπ' αὐτοῦ βουληθείς, Λιλυβαίῳ προσέβαλε·
καὶ ὁ Γάλλος ἐνταῦθα αὐτῷ πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σέξ-
του προσεπολέμει. καὶ οὕτως ἐκεῖθεν ἀμφότεροι, 3
ἐπειδὴ μηδὲν ἐπέραινον, πρὸς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀφί-
κοντο. καὶ ὁ μὲν Γάλλος ἐπέρρωσε τὸν Σέξτον, ὁ δὲ
δὴ Λέπιδος τῷ τε Καίσαρι διηνέχθη, αὐτός τε γὰρ
ἐκ τοῦ ἴσου πάντα αὐτῷ διοικεῖν ὡς καὶ συνάρχων
ἠξίου, καὶ ἐκεῖνος ἐς πάντα αὐτῷ ὡς καὶ ὑποστρα-
τήγῳ οἱ ἐχρῆτο, κἀκ τούτου πρός τε τὸν Σέξτον ἀπέ-
κλινε καὶ ἐκοινολογεῖτο αὐτῷ δι' ἀπορρήτων. ὑποτο- 4
πήσας οὖν τοῦτο ὁ Καῖσαρ, καὶ μήτε ἐκφῆναι τολ-
μῶν, μὴ καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ αὐτὸν πολεμώσηται,
μήτ' αὖ ἀποκρύψασθαι ἀσφαλῶς δυνάμενος, ὕποπτον
μὲν γὰρ ἐνόμιζεν εἰ μὴ συμβουλεύοιτό τι αὐτῷ, δει-
νὸν δ' εἰ πάντα ἀνακοινοῖτο, διακινδυνεῦσαι ὅτι τά-
χιστα, πρὶν νεοχμωθῆναί τι, ἔγνω, καίτοι τῶν ἄλλων
ἕνεκα ἥκιστα ἐπειγόμενος· οὔτε γὰρ σῖτος οὔτε χρή- 5
ματα τῷ Σέξτῳ ὑπῆν, ἐξ ὧν ἤλπιζεν αὐτὸν ἀμαχὶ οὐ

πολλῷ ὕστερον καταλύσειν. ἐπεὶ δ' οὖν ἔκρινε τοῦτο,
αὐτός τε κατὰ γῆν τὸν στρατὸν ἐξάγων πρὸ τοῦ στρα-
τοπέδου προπαρέτασσε καὶ ὁ Ἀγρίππας ἅμα ἐπιπλέων
ἀπεσάλευεν· ὁ γὰρ Σέξτος πολὺ ταῖς δυνάμεσιν αὐ-
6 τῶν ἐλαττούμενος οὐδετέρωσε ἀντεπεξῄει. καὶ τοῦτο
καὶ ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐγένετο. τέλος δὲ δείσας μὴ
καὶ καταφρονηθεὶς διὰ ταῦθ' ὑπὸ τῶν συμμάχων
ἐγκαταλειφθῇ, ἀνταναχθῆναί ποτε ταῖς ναυσὶ προσ-
έταξε· καὶ γάρ τινα ἐλπίδα ἐν ταύταις μᾶλλον εἶχεν.
9 ὡς οὖν τό τε σημεῖον ἤρθη καὶ ἡ σάλπιγξ ὑπεσήμη-
νεν, ἐκεῖναί τε ἅπασαι πρὸς τῇ γῇ συνέμιξαν καὶ ὁ
πεζὸς ἀμφοτέρων ὁμοίως ἐπ' αὐτῆς τῆς ῥαχίας παρ-
2 ετάξατο, ὥστε τὴν θέαν ἀξιολογωτάτην γενέσθαι. ἥ
τε γὰρ θάλασσα ἡ ἐκεῖ πᾶσα τῶν νεῶν ἐπεπλήρωτο,
πολλαὶ γὰρ οὖσαι ἐπὶ πλεῖστον ἐπέσχον, καὶ ἡ χώρα
ἡ μὲν ἐγγὺς αὐτῆς ὑπὸ τῶν ὡπλισμένων, ἡ δ' ἄλλη
ἡ προσεχὴς ὑπὸ τοῦ λοιποῦ ἑκατέρων ὁμίλου κατεί-
χετο. ὅθενπερ καὶ ὁ ἀγὼν ἔδοξε μὲν τῶν ναυμαχούν-
των μόνων εἶναι, τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ τῶν ἄλλων ἐγέ-
3 νετο· οἵ τε γὰρ ἐν ταῖς ναυσὶν ὄντες προθυμότερον
ἐς τὴν τῶν ὁρώντων σφᾶς ἐπίδειξιν ἡμιλλῶντο, καὶ
ἐκεῖνοι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπείχοντο ἀλλήλων, ἀλλὰ
καὶ πρός γε τὴν τῶν δρωμένων ὄψιν καὶ αὐτοὶ τρό-
πον τινὰ ἠγωνίζοντο. ἀντιπάλου γὰρ ἐπὶ πολὺ τῆς
μάχης γενομένης, ὁμοιοτροπώτατα γὰρ τοῖς πρόσθεν
ἐναυμάχησαν, ἰσορρόπῳ καὶ αὐτοὶ συστάσει τῆς γνώ-
4 μης συνέσχοντο. μάλιστα μὲν γὰρ καὶ τὸν πόλεμον
πάντα ἐν αὐτῇ καταλυθήσεσθαι ἤλπιζον· εἰ δὲ μή,
οἱ μέν, εἰ καὶ τότε κρατήσειαν, οὐδὲν ἔτι μέγα ἐπι-
πονήσειν, οἱ δέ, εἰ τότε γε νικήσειαν, οὐκέθ' ἡττη-
5 θήσεσθαι προσδοκῶντες ἔρρωντο. καὶ διὰ τοῦτο καὶ
σιωπῇ, ὅπως αὐτοί τε πρὸς τὰ γιγνόμενα ἀποβλέ-

πωσι καὶ τοὺς ἐν τῷ ἔργῳ μὴ ἀποτρίβωσι, καὶ κραυ-
γῇ μικρᾷ ἐχρῶντο, τούς τε ναυμαχοῦντας ἀνακαλοῦν-
τες καὶ τοὺς θεοὺς ἐπιβοώμενοι, καὶ τοὺς μὲν κρα-
τοῦντάς σφων ἐπαινοῦντες τοὺς δ' ἡττωμένους λοι-
δοροῦντες, καὶ πολλὰ μὲν ἐκείνοις ἀντιπαρακελευό- 6
μενοι πολλὰ δὲ καὶ ἀλλήλοις ἀντιβοῶντες, τοῦ τε
τοὺς σφετέρους ῥᾶον τὰ λεγόμενα ἀκούειν καὶ τοῦ
τοὺς ἐναντίους ἧττον τῶν οἰκείων ἐπαΐειν. τέως μὲν 10
οὖν ἰσοπαλεῖς ἦσαν, οὕτω τε ταῦτα παρ' ἀμφοτέρων
ὁμοίως ἐγίγνετο, καί τι καὶ τοῖς σώμασιν ὡς καὶ ἰδεῖν
καὶ νοῆσαι δυναμένοις σφίσιν ἐνεδείκνυντο· ἐπεὶ δὲ
ἐτράποντο οἱ τοῦ Σέξτου, ἐνταῦθα ἤδη ἀθρόοι καὶ
ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς οἱ μὲν ἐπαιώνισαν οἱ δὲ ὠλοφύραντο.
καὶ οὗτοι μέν, ὡς καὶ αὐτοὶ συννενικημένοι, πρὸς 2
τὴν Μεσσήνην εὐθὺς ἀπεχώρησαν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ
τούς τε ἐκπίπτοντας τῶν ἡττωμένων ἐς τὴν γῆν ἐξε-
δέχετο, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν θάλασσαν ἐπεσβαίνων πάντα
τὰ σκάφη τά γε ἐς τὸ τεναγῶδες ὀκέλλοντα κατεπίμ-
πρη, ὥστε μήτε τοῖς ἔτι πλέουσιν ἀσφάλειαν εἶναι, 3
πρὸς γὰρ τοῦ Ἀγρίππου ἐκόπτοντο, μήτε τοῖς προσίσ-
χουσί πῃ, πρὸς γὰρ τοῦ Καίσαρος διώλλυντο, πλὴν ὀλί-
γων, ὅσοι ἐς τὴν Μεσσήνην προκατέφυγον. κἀν τούτῳ
τῷ πόνῳ ὁ μὲν Δημοχάρης ἁλισκόμενος ἑαυτὸν ἀπέ-
σφαξεν, ὁ δ' Ἀπολλοφάνης ἄθραυστον τὴν ναῦν ἔχων 4
καὶ δυνηθεὶς ἂν φυγεῖν προσεχώρησε τῷ Καίσαρι.
τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἄλλοι, ὅ τε Γάλλος καὶ οἱ ἱπ-
πεῖς οἱ σὺν αὐτῷ πάντες, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ πεζοί
τινες ἐποίησαν. ἀφ' οὗπερ οὐχ ἥκιστα ὁ Σέξτος ἀπο- 11
γνοὺς τὰ παρόντα φυγεῖν ἐβουλεύσατο, καὶ παραλα-
βὼν τήν τε θυγατέρα καὶ ἄλλους, τά τε χρήματα καὶ
τὰ λοιπὰ τὰ πλείστου ἄξια ἐς τὰς ναῦς τὰς ἄριστα τῶν
σωθεισῶν πλεούσας ἐσθέμενος, νυκτὸς ἀπῆρεν. οὐδὲ

ἐπεδίωξέ τις αὐτόν· ἐκεῖνός τε γὰρ λάθρᾳ ἐξέπλευσε,
καὶ ὁ Καῖσαρ ἐν μεγάλῃ ταραχῇ παραχρῆμα ἐγένετο.
2 ὁ γὰρ Λέπιδος τῇ τε Μεσσήνῃ προσέπεσε, καὶ
ἐσδεχθεὶς ἐς αὐτὴν τὰ μὲν ἐνεπίμπρη τὰ δ' ἥρπαζεν·
ἐπειδή τε ἐκεῖνος αἰσθόμενος τοῦτ' ἐπῆλθέ τέ οἱ διὰ
ταχέων καὶ ἐμποδὼν ἐγίγνετο, τῆς μὲν πόλεως ὑπ-
εξῆλθε φοβηθείς, ἐπὶ δὲ λόφον τινὰ καρτερὸν ἀνα-
στρατοπεδευσάμενος ἐγκλήματα ἐποιεῖτο, καταλέγων
3 πάνθ' ὅσα ἐλαττοῦσθαι ἐνόμιζε, καὶ τά τε ἄλλα ἀπῄ-
τει ὅσα αὐτῷ κατὰ τὴν πρώτην σφῶν συνωμοσίαν
ἐδέδοτο, καὶ τῆς Σικελίας ὡς καὶ συγκαταστρεψάμε-
νος αὐτὴν ἀντεποιεῖτο· καὶ ὁ μὲν ταῦτά τε τῷ Καί-
4 σαρι πέμπων τινὰς ἐπεκάλει, καὶ ἐς δίκην αὐτὸν
προυκαλεῖτο, εἶχε δὲ τάς τε δυνάμεις ἃς ἐκ τῆς Λι-
βύης ἐπῆκτο, καὶ τοὺς ἐγκαταλειφθέντας ἐν τῇ Μεσ-
σήνῃ πάντας, ἐπειδὴ καὶ πρώτως ἐς αὐτὴν ἐσεληλύ-
θει καί τινα καὶ ἐλπίδα νεωτέρων σφίσι πραγμάτων
12 ὑπεβεβλήκει· Καῖσαρ δὲ πρὸς μὲν ταῦτα οὐδὲν ἀν-
τεῖπε, νομίσας δὲ δὴ πάντα τὰ δίκαια παρά τε ἑαυ-
τῷ καὶ παρὰ τοῖς ὅπλοις, ἅτε καὶ ἰσχυρότερος αὐτοῦ
ὤν, ἔχειν, εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν μετ' ὀλίγων τινῶν ὥρ-
μησεν ὡς καὶ ἐκεῖνόν τε ἐκ τοῦ αἰφνιδίου, οἷα μη-
δὲν δραστήριον ἔχοντα, καταπλήξων, καὶ τοὺς στρα-
2 τιώτας αὐτοῦ προσποιησόμενος. καὶ ἐσῆλθε μὲν
ἐς τὸ στρατόπεδον δόξας σφίσι διὰ τὴν ὀλιγότητα
τῶν συνακολουθούντων οἱ εἰρηνικόν τι πράξειν· ὡς
δ' οὐδὲν κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἔλεγε, παρωξύνθησαν
καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ, καί τινας τῶν ἄλλων καὶ ἀπέ-
κτειναν· ἐκεῖνος γὰρ ἐν τάχει βοηθείας τυχὼν ἐσώ-
3 θη. καὶ μετὰ τοῦτ' ἐπῆλθέ τε αὖθις αὐτοῖς μετὰ
παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ κατακλείσας σφᾶς ἐς τὸ τά-
φρευμα ἐπολιόρκει. φοβηθέντες οὖν τὴν ἅλωσιν κοινῇ

μὲν οὐδὲν διὰ τὴν τοῦ Λεπίδου αἰδῶ ἐνεόχμωσαν,
ἰδίᾳ δὲ κατ' ὀλίγους ὡς ἕκαστοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν
καὶ μεθίσταντο· καὶ οὕτω καὶ ἐκεῖνος ἠναγκάσθη
ἐθελοντὴς δὴ ἐν ἐσθῆτι φαιᾷ ἱκέτης αὐτοῦ γενέσθαι.
καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου τῆς τε ἐξουσίας πάσης παρελύ- 4
θη, καὶ δίαιταν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οὐκ ἄνευ φυλακῆς εἶχε·
τῶν δὲ δὴ τὰ τοῦ Σέξτου πραξάντων οἱ μὲν ἱππεύ-
οντες ἢ καὶ βουλεύοντες ἐκολάσθησαν πλὴν ὀλίγων,
τοῦ δὲ ἐν τῷ τεταγμένῳ ὄντος τὸ μὲν ἐλεύθερον ἐς
τὰ τοῦ Καίσαρος στρατόπεδα κατελέχθη, τὸ δὲ δε-
δουλευκὸς τοῖς δεσπόταις πρὸς τιμωρίαν ἀπεδόθη·
εἰ δέ τού μηδεὶς κύριος εὑρίσκετο, ἀνεσκολοπίζετο. 5
τῶν τε πόλεων αἱ μὲν ἑκούσιαί οἱ προσχωρήσασαι
συγγνώμης ἔτυχον, αἱ δ' ἀντάρασαι ἐδικαιώθησαν.

πράσσοντι δ' αὐτῷ ταῦτα οἱ στρατιῶται ἐστασία- 13
σαν· ἄλλως τε γὰρ οὐκ ὀλίγοι ὄντες πρὸς τὴν ὄψιν
τοῦ πλήθους σφῶν ἐθρασύνοντο, καὶ τοὺς κινδύνους
τάς τε ἐλπίδας τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐκλογιζόμενοι πρός τε
τὰ γέρα ἀπλήστως εἶχον, καὶ συλλεγόμενοι κατ' ἀλ-
λήλους ᾔτουν ὅ,τι τις ἐπόθει. ἐπειδή τε μάτην ἐθρύ- 2
λουν, ὁ γὰρ Καῖσαρ, ἅτε μηδενὸς ἔτι πολεμίου οἱ
παρόντος, ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτοὺς ἐποιεῖτο, ἐθορύβουν·
καὶ αὐτῷ καὶ προφέροντες πάνθ' ὅσ' ἐτεταλαιπώ-
ρηντο, καὶ προβάλλοντες εἴ τί που ὑπέσχητό σφισι,
πολλὰ ἐπηπείλουν, καὶ ἐνόμιζον καὶ ἄκοντα αὐτὸν
καταδουλώσεσθαι. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐπέραινον, τῆς γοῦν 3
στρατείας ὡς καὶ κεκμηκότες ἀφεθῆναι ἠξίουν, θυμῷ
καὶ βοῇ ἀπλέτῳ χρώμενοι, οὐχ ὅτι καὶ ἐβούλοντο αὐ-
τῆς ἀπαλλαγῆναι, καὶ γὰρ ἤκμαζόν σφων οἱ πλείονες,
ἀλλ' ὅτι τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τὸν Ἀντώνιόν οἱ ἐσό-
μενον ὑπετόπουν καὶ διὰ τοῦθ' ἑαυτοὺς ἀνετίμων·
ὧν γὰρ ἀπαιτοῦντες οὐκ ἐτύγχανον, ταῦτ' ἐγκατα-

λείψειν αὐτὸν ἀπειλοῦντες λήψεσθαι προσεδόκων.
4 οὐ μὴν οὐδὲ τοῦτό σφισι προυχώρησεν· ὁ γὰρ Καῖ-
σαρ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τόν τε πόλεμον ἀκριβῶς ᾔδει
γενησόμενον καὶ τὰ ἐκείνων βουλήματα σαφῶς συν-
ίει, ἀλλ' οὔτοι καὶ ὑπεῖξεν αὐτοῖς, νομίζων μηδὲν
δεῖν τὸν ἄρχοντα παρὰ γνώμην ὑπὸ τῆς τῶν στρα-
τιωτῶν βίας ποιεῖν, ὡς καὶ ἄλλο τι αὖθίς σφων διὰ
14 τοῦτο πλεονεκτῆσαι ἐθελησόντων. προσποιησάμενος
οὖν εὔλογά τε αὐτοὺς ἀξιοῦν καὶ ἀνθρωπίνων δεῖ-
σθαι, διῆκε πρώτους μὲν τοὺς ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον πρὸς
τὴν Μούτιναν στρατεύσαντας αὐτῷ, ἔπειτα δὲ ὡς
καὶ οἱ ἄλλοι ἐνέκειντο, καὶ ἐξ ἐκείνων πάντας τοὺς
δέκατον ἔτος ἐν τῇ στρατείᾳ ἔχοντας. καὶ ἵνα γε τοὺς
λοιποὺς ἐπίσχῃ, προσανεῖπεν ὅτι οὐδενὶ ἔτ' αὐτῶν,
2 οὐδ' ἂν τὰ μάλιστα ἐθελήσῃ, χρήσεται. ἀκούσαντες
δὲ τοῦτο οὐδὲν ἔτ' ἐφθέγξαντο, ἀλλὰ καὶ πάνυ προσ-
έχειν αὐτῷ ἤρξαντο, ὅτι τοῖς τε ἀφειμένοις, οὐ πᾶσι,
πλὴν τῶν προτέρων, ἀλλὰ τοῖς ἀξιωτάτοις, τά τε ἄλλα
ὅσα ὑπέσχητο δώσειν καὶ χώραν νεμεῖν ἐπηγγείλατο,
καί σφισι πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμάς, τοῖς δὲ δὴ
3 ναυκρατήσασι καὶ στέφανον ἐλάας ἔδωκε. κἀκ τού-
του τούς τε ἄλλους πολλὰ ὡς ἑκάστους, καὶ τοὺς
ἑκατοντάρχους ὡς καὶ ἐς τὰς βουλὰς αὐτοὺς τὰς ἐν
ταῖς πατρίσι καταλέξων, ἐπήλπισε. τοῖς τε ὑποστρα-
τήγοις ἄλλοις τε ἄλλα καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ στέφανον
χρυσοῦν ἐμβόλοις ἠσκημένον ἐδωρήσατο· ὃ μήτε πρό-
4 τερον μήτ' αὖθις ἄλλῳ τῳ ἐγένετο. καὶ ὅπως γε διὰ
παντός, ὁσάκις οἵ τινα ἐπινίκια πέμψαντες τὸν στέ-
φανον τὸν δάφνινον..., ἐκεῖνος τούτῳ τῷ ναυκρατητι-
κῷ χρῷτο, δόγματι ὕστερον ἐβεβαιώθη. οὕτω μὲν
τότε τοὺς στρατιώτας κατέστησε· καὶ τὸ μὲν ἀργύριον
αὐτοῖς αὐτίκα, τὴν δὲ χώραν οὐ πολλῷ ὕστερον ἔδω-

κεν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐξήρκεσεν ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ ἔτι 5
τότε οὖσα, προσεξεπρίατο ἄλλην τε καὶ παρὰ Καμπανῶν τῶν ἐν τῇ Καπύῃ οἰκούντων συχνήν, καὶ γὰρ ἐποίκων ἡ πόλις πολλῶν ἐδεῖτο, καὶ αὐτοῖς τό τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὠνομασμένον, ἐφ᾽ ᾧ καὶ τὰ μάλιστα διὰ πάντων ἀγάλλονται, τήν τε χώραν τὴν Κνωσίαν, ἣν καὶ νῦν ἔτι καρποῦνται, ἀντέδωκε.

ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐγένετο· τότε δὲ τά τε ἐν 6
τῇ Σικελίᾳ διῴκησε, καὶ τὴν Λιβύην ἑκατέραν ἀμαχὶ διὰ Στατιλίου Ταύρου παρεστήσατο, τῷ τε Ἀντωνίῳ τὸν ἴσον ἀντὶ τῶν ἀπολομένων νεῶν ἀριθμὸν ἀντέπεμψε. κἀν τούτῳ τά τε τῶν Τυρσηνῶν στασιάσαν- 15
τα ἔπειτα ἅμα τῷ τῆς νίκης αὐτοῦ πυθέσθαι κατέστη, καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει ἐπαίνους τε αὐτῷ ὁμοθυμαδὸν καὶ εἰκόνας καὶ προεδρίαν ἁψῖδά τε τροπαιοφόρον, καὶ τὸ ἐφ᾽ ἵππου ἐσελάσαι τό τε στεφάνῳ δαφνίνῳ ἀεὶ χρῆσθαι, καὶ τὸ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἐνενικήκει, ἱερομηνίᾳ ἀιδίῳ οὔσῃ, ἐν τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου μετά τε τῆς γυναικὸς καὶ μετὰ τῶν παίδων ἑστιᾶσθαι ἔδωκαν. ταῦτα μὲν εὐθύς σφισι μετὰ τὴν νίκην ἔδοξεν, 2
ἤγγειλαν δὲ αὐτὴν πρῶτον μὲν στρατιώτης τις τῶν ἐν τῇ πόλει τότε ὄντων, κάτοχος ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκ θεοῦ δή τινος γενόμενος, καὶ ἄλλα τε πολλὰ καὶ εἰπὼν καὶ πράξας, καὶ τέλος ἔς τε τὸ Καπιτώλιον ἀναδραμὼν καὶ τὸ ξίφος πρὸς τοὺς τοῦ Διὸς πόδας ὡς μηκέτ᾽ αὐτοῦ χρείας οὔσης θείς, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παραγενόμενοί τε ἐν αὐτῇ καὶ πεμφθέντες ἐς τὴν Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. ἐπεὶ 3
δὲ καὶ αὐτὸς ἀφίκετο, καί σφας συναγαγὼν ἔξω τοῦ πωμηρίου κατὰ τὰ πάτρια τά τε πεπραγμένα οἱ ἀπελογίσατο καὶ τῶν ψηφισθέντων τινὰ παρήκατο, τόν τε φόρον τὸν ἐκ τῶν ἀπογραφῶν, καὶ εἰ δή τι ἄλλο

ἔτι τῷ δημοσίῳ ἐς τὸν πρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου
χρόνον ἐπωφείλετο, ἀφῆκε, τέλη τέ τινα κατέλυσε,
καὶ τὴν τοῦ Λεπίδου ἱερωσύνην διδομένην οἱ οὐκ
ἔλαβεν, οὐδὲ γὰρ ἐξῆν ζῶντά τινα ἀφελέσθαι, καὶ
4 ἄλλα πολλὰ αὐτῷ προσεψηφίσαντο. ἤδη μὲν γάρ τι-
νες διεθρόησαν ὅτι ἐπί τε τῇ τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἐπὶ
τῇ τοῦ Λεπίδου διαβολῇ, καὶ ὥστε τὴν αἰτίαν τῶν
πρότερον ἀδίκως γενομένων ἐς ἐκείνους μόνους ἀπώ-
σασθαι, ταῦθ᾽ οὕτω τότε ἐμεγαλοφρονήσατο· ἄλλοι
δὲ ὅτι, ἐπειδὴ μηδένα τρόπον ἀπολαβεῖν τὰ ὀφειλό-
μενα ἐδύνατο, χάριν τινὰ ἑαυτοῦ ἀζήμιον τὴν ἐκεί-
νων ἀδυναμίαν ἐποιήσατο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄλλως
5 ἐθρυλεῖτο, τότε δὲ οἰκίαν τε αὐτῷ ἐκ τοῦ δημοσίου
δοθῆναι ἔγνωσαν· τὸν γὰρ τόπον ὃν ἐν τῷ Παλατίῳ,
ὥστ᾽ οἰκοδομῆσαί τινα, ἐώνητο, ἐδημοσίωσε καὶ τῷ
Ἀπόλλωνι ἱέρωσεν, ἐπειδὴ κεραυνὸς ἐς αὐτὸν ἐγκα-
τέσκηψε. τήν τε οὖν οἰκίαν αὐτῷ ἐψηφίσαντο, καὶ
6 τὸ μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ τι ὑβρίζεσθαι· εἰ δὲ μή,
τοῖς αὐτοῖς τὸν τοιοῦτό τι δράσαντα ἐνέχεσθαι οἷσπερ
ἐπὶ τῷ δημάρχῳ ἐτέτακτο. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν αὐτῶν
βάθρων συγκαθέξεσθαί σφισιν ἔλαβε.

16 τῷ μὲν οὖν Καίσαρι ταῦτα παρὰ τῆς βουλῆς
ἐδόθη, αὐτὸς δὲ τόν τε Μεσσάλαν τὸν Οὐαλέριον,
ὃν πρότερον ἐν ταῖς προγραφαῖς ἐτεθανατώκει, ἐς
τοὺς οἰωνιστὰς ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν ἐσέγραψε, καὶ τοὺς
Οὐτικησίους πολίτας ἐποιήσατο, τήν τε ἐσθῆτα τὴν
ἁλουργῆ μηδένα ἄλλον ἔξω τῶν βουλευτῶν τῶν τε
ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων ἐνδύεσθαι ἐκέλευσεν· ἤδη γάρ
2 τινες καὶ τῶν τυχόντων αὐτῇ ἐχρῶντο. κἀν τῷ αὐ-
τῷ τούτῳ ἔτει οὔτ᾽ ἀγορανόμος τις ἀπορίᾳ τῶν αἱ-
ρεθησομένων ἐγένετο, ἀλλ᾽ οἱ στρατηγοὶ οἵ τε δή-
μαρχοι τὰ προσήκοντα αὐτοῖς ἔπραξαν, οὔτε πολίαρ-

χος ἐς τὰς ἀνοχὰς ἀπεδείχθη, ἀλλ' ἐκ τῶν στρατηγῶν
τινες τὰ ἐπιβάλλοντα αὐτῷ διήγαγον. τά τε ἄλλα τὰ
ἐν τῇ πόλει τῇ τε λοιπῇ Ἰταλίᾳ Γάιός τις Μαικήνας,
ἀνὴρ ἱππεύς, καὶ τότε καὶ ἔπειτα ἐπὶ πολὺ διῴκησεν.
ὁ δὲ δὴ Σέξτος ἔκ τε τῆς Μεσσήνης ἐξαναχθεὶς 17
καὶ τὴν δίωξιν φοβηθείς, προδοσίαν τέ τινα ἀπὸ τῶν
συνακολουθούντων οἱ ἔσεσθαι ὑποτοπήσας, προεῖπε
μέν σφισιν ὡς διὰ πελάγους τὸν πλοῦν ποιησόμενος,
ἀποσβέσας δὲ τὸ φῶς ὃ ἐν τοῖς νυκτερινοῖς πλοῖς αἱ 2
στρατηγίδες νῆες, ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ κατὰ πόδας
αὐτῶν ἐφέπωνται, προδεικνύουσι, παρά τε τὴν Ἰτα-
λίαν παρέπλευσε, καὶ διαβαλὼν ἐπὶ Κέρκυραν ἐς Κε-
φαλληνίαν ἐκεῖθεν ἦλθε· κἀνταῦθα καὶ οἱ ἄλλοι κατὰ
τύχην ὑπὸ χειμῶνος ἐκπεσόντες αὖθις αὐτῷ συνεγέ-
νοντο. συγκαλέσας οὖν αὐτοὺς τήν τε σκευὴν τὴν 3
στρατηγικὴν ἀπεδύσατο, καὶ εἰπὼν ἄλλα τε καὶ ὅτι
ἀθρόοι μὲν ὄντες οὔτε ὠφέλειάν τινα ἀλλήλοις διαρκῆ
παρέξουσιν οὔτε λήσουσι, σκεδασθέντες δὲ ῥᾷω τὴν
διάφευξιν ποιήσονται, παρῄνεσέ σφισιν ἰδίᾳ καὶ καθ'
ἑαυτὸν ἑκάστῳ τῆς σωτηρίας προσκοπῆσαι. κἀκ τού- 4
του πεισθέντων οἱ τῶν πλειόνων, καὶ ἄλλων ἄλλοσε
ἀποχωρησάντων, αὐτὸς ἐς τὴν Ἀσίαν μετὰ τῶν λοι-
πῶν ἐπεραιώθη, γνώμην ἔχων πρὸς τὸν Ἀντώνιον
εὐθὺς ὁρμῆσαι. γενόμενος δὲ ἐν Λέσβῳ, καὶ ἐκεῖνόν
τε ἐπὶ Μήδους ἐστρατευκέναι καὶ τὸν Καίσαρα καὶ
τὸν Λέπιδον πεπολεμῶσθαι μαθών, διενοεῖτο μὲν
κατὰ χώραν χειμάσαι· τῶν δὲ Λεσβίων προθυμότατα 5
αὐτὸν διὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μνήμην καὶ δεξα-
μένων καὶ κατεχόντων, ἐπειδὴ τόν τε Ἀντώνιον δυσ-
τυχήσαντα ἐν τῇ Μηδίᾳ ἐπύθετο καὶ Γάιος Φούρ-
νιος ὁ τῆς Ἀσίας τότε ἄρχων οὐκ εὐνοϊκῶς οἱ ἐχρῆτο,
οὐ κατέμεινεν, ἀλλὰ ἐλπίσας τὴν τοῦ Ἀντωνίου ἀρ- 6

χὴν διαδέξεσθαι, ὅτι τε ἐκ τῆς Σικελίας συχνοὶ πρὸς
αὐτὸν ἀφίκοντο καὶ ὅτι καὶ ἕτεροι, οἱ μὲν κατὰ τὴν
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δόξαν οἱ δὲ καὶ βίου δεόμενοι,
συνελέγησαν, τό τε σχῆμα τὸ στρατηγικὸν ἀνέλαβε,
καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ τὴν περαίαν καταληψόμε-
18 νος. κἀν τούτῳ τοῦ Ἀντωνίου ἔς τε τὴν φιλίαν ἀπο-
σωθέντος καὶ τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ μαθόντος,
καὶ τήν τε ἄδειαν αὐτῷ καὶ τὴν εὔνοιαν, ἂν τὰ ὅπλα
κατάθηται, ὑποσχομένου δώσειν, ἀντέγραψε μὲν ὡς
καὶ πεισθησόμενός οἱ, οὐ μέντοι καὶ ἐποίησε τοῦτο,
ἀλλ' ἔκ τε τῶν συμφορῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴ πρὸς
τὴν Αἴγυπτον αὐτίκα ἀπῆρε, καταφρονήσας τῶν τε
παρόντων εἴχετο καὶ πρὸς τοὺς Πάρθους διεκηρυ-
2 κεύετο. πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀντώνιος οὐκ ἀν-
έστρεψεν, ἀλλὰ τό τε ναυτικὸν καὶ τὸν Τίτιον τὸν
Μάρκον, μεταστάντα τε πρὸς ἑαυτὸν πρότερον ἀπὸ
τοῦ Σέξτου καὶ τότε συνόντα οἱ, ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψε.
καὶ ὃς προαισθόμενός τε τοῦτο καὶ φοβηθείς, οὐδέπω
3 γὰρ ἱκανῶς παρεσκεύαστο, ἐξανήχθη καὶ προχωρῶν ᾗ
μάλιστα διαφεύξεσθαι ἐδόκει, ἔς τε Νικομήδειαν
ἀφίκετο, κἀνταῦθα καταληφθεὶς ἐπεκηρυκεύσατο μὲν
αὐτῷ, ἅτε καὶ ἐλπίδα αὐτοῦ ἐκ τῆς εὐεργεσίας ἣν
εὐηργέτητο ἔχων· ὡς δὲ ἐκεῖνος οὐκ ἔφη οἱ σπείσε-
σθαι ἂν μὴ τάς τε ναῦς καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν αὐ-
τοῦ προπαραλάβῃ, τῆς τε κατὰ θάλασσαν σωτηρίας
ἀπέγνω, καὶ τὰ σκεύη τὰ βαρύτερα ἐς τὰς ναῦς ἐμ-
βαλὼν ταύτας τε κατέκαυσε καὶ ἐς τὴν μεσόγειαν
4 ὥρμησε. καὶ αὐτὸν ἐπιδιώξαντες ὅ τε Τίτιος καὶ ὁ
Φούρνιος ἔν τε Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας κατέλαβον καὶ
περισχόντες ἐζώγρησαν. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Ἀντώνιος
εὐθὺς μὲν ὑπ' ὀργῆς ἐπέστειλέ σφισιν ἵνα ἀποθάνῃ,
αὖθις δ' οὐ πολλῷ ὕστερον μετανοήσας ἵνα σωθῇ

. . . . τοῦ οὖν 5
δευτέρου γραμματοφόρου τὸν πρότερον φθάσαντος,
ὕστερον τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ γράμματα ὁ Τί-
τιος λαβών, καὶ νομίσας ὄντως δεύτερα εἶναι, ἢ καὶ
γνοὺς μὲν τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ἐθελήσας δὲ αὐτῇ πι-
στεῦσαι, τῇ τάξει τῆς κομιδῆς αὐτῶν ἀλλ' οὐ τῇ γνώ-
μῃ προσέσχε. καὶ οὕτως ὅ τε Σέξτος ἐπί τε τοῦ Κορ- 6
νουφικίου τοῦ Λουκίου καὶ ἐπὶ Σέξτου τινὸς Πομ- a. u. 719
πηίου ὑπάτων ἀπέθανε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Καῖσαρ
ἱπποδρομίαν τε ἐποίησε καὶ τῷ Ἀντωνίῳ ἅρμα τε
ἔμπροσθεν τοῦ βήματος καὶ εἰκόνας ἐν τῷ Ὁμονοείῳ
ἔστησε, τό τε ἐξουσίαν σύν τε τῇ γυναικὶ καὶ
τοῖς τέκνοις ἑστιᾶσθαι ἐνταῦθα ἔχειν ἔδωκεν, ὥσπερ
ποτὲ καὶ αὐτῷ ἐψήφιστο· φίλος τε γὰρ ἔτι οἱ εἶναι 7
ἐπλάττετο, καὶ ἐκεῖνόν τε ἐπὶ ταῖς ἀπὸ τῶν Πάρθων
συμφοραῖς παρεμυθεῖτο δῆθεν, καὶ ἑαυτοῦ τὸ ἐπί-
φθονον πρός τε τὴν νίκην καὶ πρὸς τὰ ψηφισθέντα
ἐπ' αὐτῇ ἐξηκεῖτο.

καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔπραττε, τὰ δὲ δὴ τοῦ Ἀντω- 19
νίου τῶν τε βαρβάρων ὧδε ἔσχεν. ὁ Οὐεντίδιος ὁ a. u. 716
Πούπλιος τὸν Πάκορον στράτευμά τε ἀθροίζειν καὶ
ἐς τὴν Συρίαν ἐμβαλεῖν μαθὼν ἔδεισεν, ἐπειδὴ μήτε
αἱ πόλεις πω καθειστήκεσαν καὶ τὰ στρατόπεδα ἐν
τοῖς χειμαδίοις ἔτι διέσπαρτο, καὶ τοιόνδε τι ἔς τε
τὴν διατριβὴν αὐτοῦ καὶ ἐς τὴν βραδυτῆτα τῆς στρα-
τιᾶς ἐποίησε. Χανναῖόν τινα δυνάστην γνωρίμως 2
μὲν καὶ αὐτῷ ἔχοντα, τὰ δὲ δὴ τῶν Πάρθων μᾶλλον
φρονοῦντα εἰδώς, τά τε ἄλλα ὡς καὶ πιστότατόν οἱ
ὄντα ἐτίμα καὶ σύμβουλον ἔστιν ὧν ἐποιεῖτο, ἐξ ὧν
αὐτὸς μὲν οὐδὲν βλαβήσεσθαι, ἐκείνῳ δὲ δὴ πίστιν
τοῦ καὶ τὰ ἀπορρητότατα δῆθεν αὐτῷ συνειδέναι
παρέξειν ἔμελλεν. ἐπειδή τε ἐνταῦθα ἦν, φοβεῖσθαί 3

τε ἐπλάσατο μή πως οἱ βάρβαροι τὴν συνήθη σφίσι
διάβασιν τοῦ Εὐφράτου, παρ' ᾗ τὸ Ζεῦγμα ἡ πόλις
ἐστί, παραλιπόντες ἑτέρᾳ τινὶ ὁδῷ κάτω τοῦ ποτα-
μοῦ χρήσωνται, τῇ μὲν γὰρ πεδία τοῖς πολεμίοις ἐπι-
τήδεια, τῇ δὲ γηλόφους ἑαυτοῖς πρέποντας εἶναι
4 ἔλεγε, καὶ τοῦτο αὐτόν τ' ἀνέπεισε πιστεῦσαι, καὶ
τὸν Πάκορον δι' αὐτοῦ προσεξηπάτησε· τὴν γὰρ πε-
διάδα ἣν προσεποιεῖτο ὁ Οὐεντίδιος μὴ βούλεσθαι
αὐτὸν ἐλθεῖν, μακροτέραν τῆς ἑτέρας οὖσαν τραπεὶς
παρέσχεν οἱ καιρὸν τὰς δυνάμεις ἀθροῖσαι. καὶ οὕ-
τως ἐν τῇ Συρίᾳ αὐτῷ τῇ Κυρρηστικῇ γενομένῳ
συμβαλὼν ἐνίκησεν. ἐπειδὴ γὰρ οὔτε τὸν ποταμὸν
διαβῆναί σφας ἐκώλυσεν οὔτ' αὖ διαβᾶσιν εὐθὺς
ἐπέθετο, μαλακίαν τέ τινα καὶ ἀρρωστίαν τῶν Ῥω-
μαίων κατέγνωσαν, κἀκ τούτου πρὸς τὸ ἔρυμα αὐ-
τῶν καίπερ ἐν μετεώρῳ ὂν προσήλασαν ὡς καὶ αὐ-
2 τοβοεί σφας αἱρήσοντες. ἐπεκδρομῆς τε αἰφνιδίου
γενομένης κατά τε τοῦ πρανοῦς οὐ χαλεπῶς, ἅτε καὶ
ἱππεῖς ὄντες, ἀπεώσθησαν, κἀνταῦθα ἀνδρείως μὲν
ἀμυνόμενοι, κατάφρακτοι γὰρ οἱ πλείους αὐτῶν ἦσαν,
ταραττόμενοι δὲ πρός τε τὸ ἀνέλπιστον καὶ περὶ ἀλ-
λήλοις, ὑπό τε τῶν ὁπλιτῶν καὶ ὑπὸ τῶν σφενδονη-
τῶν μάλιστα ἡττήθησαν· πόρρωθεν γὰρ σφοδραῖς
ταῖς βολαῖς ἐξικνούμενοι χαλεπώτατοι αὐτοῖς ἐγί-
3 γνοντο. κἀν τῷ πόνῳ τούτῳ καὶ ὁ Πάκορος πεσὼν
πλεῖστον αὐτοὺς ἔβλαψεν· ὡς γὰρ τάχιστα τὸν ἄρ-
χοντά σφων ἀπολωλότα ᾔσθοντο, ὀλίγοι μὲν περὶ
τοῦ σώματος αὐτοῦ προθύμως ἠγωνίσαντο, φθαρέν-
των δὲ καὶ τούτων πάντες οἱ λοιποὶ ἐνέδοσαν. καὶ
αὐτῶν οἱ μὲν διὰ τῆς γεφύρας οἴκαδε διαφυγεῖν
ἐθελήσαντες οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀλλὰ προκαταληφθέν-
τες ἀπώλοντο, οἱ δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐς τὴν

Κομμαγηνὴν κατέφυγον. Οὐεντίδιος δὲ τὰ μὲν ἄλλα 4
τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ μετέωρα πρὸς τὴν τοῦ πολέμου ἔκβασιν γενόμενα, τὸν γὰρ Πάκορον ὅμοια τοῖς μάλιστα τῶν πώποτε βασιλευσάντων καὶ ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἐπὶ πρᾳότητι ὑπερηγάπων, ῥᾳδίως, τὴν κεφαλὴν αὐ-
τοῦ κατὰ τὰς πόλεις περιπέμψας, κατεστήσατο· αὐ- 5
τὸς δὲ ἐπὶ τὸν Ἀντίοχον, πρόφασιν μὲν ὅτι τοὺς ἱκέτας οἱ οὐκ ἐξέδωκε, τῇ δ' ἀληθείᾳ διὰ τὰ χρήματα ἃ πάμπολλα εἶχεν, ἐπεστράτευσεν.

ἐνταῦθα δὲ ἤδη αὐτῷ ὄντι ὁ Ἀντώνιος ἐξαίφνης 21
ἐπιστὰς οὐ μόνον οὐχ ἥσθη ἀλλὰ καὶ ἐφθόνησεν, ὅτι ἔδοξέ τι καθ' ἑαυτὸν ἠνδραγαθῆσθαι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἔπαυσε, καὶ ἐς οὐδὲν ἔτι οὔτ' αὐτίκα οὔθ' ὕστερον αὐτῷ ἐχρήσατο, καίτοι καὶ ἱερομηνίας ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς ἔργοις καὶ ἐπινίκια δι'
αὐτὸν λαβών. οἵ γε μὴν ἐν τῷ ἄστει Ῥωμαῖοι ἐψη- 2
φίσαντο μὲν τῷ Ἀντωνίῳ ταῦτα πρός τε τὸ προῦχον αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ἡ στρατηγία ἐκείνου ἦν, ἐψηφίσαντο δὲ καὶ τῷ Οὐεντιδίῳ, ἅτε καὶ τὴν συμφορὰν τὴν ἐπὶ τοῦ Κράσσου σφίσι γενομένην ἱκανώτατα τοῖς Πάρθοις διὰ τοῦ Πακόρου, καὶ μάλισθ' ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑκατέρου τοῦ ἔτους ἀμφότερα
συνηνέχθη, νομίζοντες ἀνταποδεδωκέναι. καὶ συνέβη 3
γε τῷ Οὐεντιδίῳ μόνῳ τε τὰ νικητήρια ἑορτάσαι ὥσπερ καὶ μόνος ἐνίκησεν, ὁ γὰρ Ἀντώνιος προαπώλετο, καὶ δόξαν ἀπό τε τούτου καὶ ἐκ τοῦ παραλόγου ἅμα τῆς τύχης μείζω λαβεῖν· ἐν γὰρ τοῖς τοῦ Πομπηίου τοῦ Στράβωνος ἐπινικίοις πομπεύσας ποτὲ μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων αὐτὸς ἐπινίκια τῶν Πάρθων πρῶτος Ῥωμαίων ἤγαγε.

ταῦτα μὲν χρόνῳ ὕστερον ἐγένετο, τότε δὲ ὁ Ἀν- 22
τώνιος προσέβαλε μὲν τῷ Ἀντιόχῳ, καὶ κατακλείσας

αὐτὸν ἐς Σαμόσατα ἐπολιόρκει· ὡς δ᾽ οὐδὲν ἐπέραι-
νεν, ἀλλ᾽ ὅ τε χρόνος ἄλλως ἀναλοῦτο καὶ τὰ τῶν
στρατιωτῶν ἀλλοτρίως οἱ διὰ τὴν τοῦ Οὐεντιδίου
ἀτιμίαν ἔχειν ὑπώπτευσε, διεκηρυκεύσατο αὐτῷ κρύ-
φα, καὶ πλαστὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας, ὅπως εὐπρε-
2 πῶς ἀπαναστῇ, ἐποιήσατο. ἀμέλει αὐτὸς μὲν οὔτε
ὁμήρους, πλὴν δύο καὶ τούτων οὐκ ἐπιφανῶν, οὔτε
τὰ χρήματα ἃ ᾔτησεν ἔλαβε, τῷ δ᾽ Ἀντιόχῳ θάνατον
Ἀλεξάνδρου τινὸς αὐτομολήσαντος παρ᾽ αὐτοῦ πρό-
τερον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐχαρίσατο. καὶ ὁ μὲν ταῦ-
3 τα πράξας ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφωρμήθη, Γάιος δὲ δὴ
Σόσιος τὴν ἀρχὴν τῆς τε Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας·
παρ᾽ αὐτοῦ λαβὼν τούς τε Ἀραδίους πολιορκηθέντας
τε μέχρι τότε καὶ λιμῷ καὶ νόσῳ ταλαιπωρηθέντας
ἐχειρώσατο, καὶ τὸν Ἀντίγονον τοὺς φρουροὺς τοὺς
παρ᾽ ἑαυτῷ τῶν Ῥωμαίων ὄντας ἀποκτείναντα μάχῃ
τε ἐνίκησε, καὶ καταφυγόντα ἐς τὰ Ἱεροσόλυμα πο-
4 λιορκίᾳ κατεστρέψατο. πολλὰ μὲν δὴ καὶ δεινὰ καὶ οἱ
Ἰουδαῖοι τοὺς Ῥωμαίους ἔδρασαν, τὸ γάρ τοι γένος
αὐτῶν θυμωθὲν πικρότατόν ἐστι, πολλῷ δὲ δὴ πλείω
αὐτοὶ ἔπαθον. ἑάλωσαν μὲν γὰρ πρότεροι μὲν οἱ ὑπὲρ
τοῦ τεμένους τοῦ θεοῦ ἀμυνόμενοι, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ
ἄλλοι ἐν τῇ τοῦ Κρόνου καὶ τότε ἡμέρᾳ ὠνομασμένῃ.
5 καὶ τοσοῦτόν γε τῆς θρησκείας αὐτοῖς περιῆν ὥστε
τοὺς προτέρους τοὺς μετὰ τοῦ ἱεροῦ χειρωθέντας πα-
ραιτήσασθαί τε τὸν Σόσιον, ἐπειδὴ ἡμέρα αὖθις ἡ
τοῦ Κρόνου ἐνέστη, καὶ ἀνελθόντας ἐς αὐτὸ πάντα
6 μετὰ τῶν λοιπῶν τὰ νομιζόμενα ποιῆσαι. ἐκείνους
μὲν οὖν Ἡρώδῃ τινὶ ὁ Ἀντώνιος ἄρχειν ἐπέτρεψε,
τὸν δ᾽ Ἀντίγονον ἐμαστίγωσε σταυρῷ προσδήσας, ὃ
μηδεὶς βασιλεὺς ἄλλος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπόνθει,
καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἀπέσφαξεν.

ἐπὶ μὲν δὴ τοῦ τε Κλαυδίου τοῦ τε Νωρβανοῦ
τοῦθ᾽ οὕτως ἐγένετο, τῷ δ᾽ ἐπιγιγνομένῳ ἔτει οἱ μὲν 23
Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἐν τῇ Συρίᾳ λόγου ἄξιον ἔπραξαν· a. u. 717
Ἀντώνιος μὲν γὰρ ἔς τε τὴν Ἰταλίαν ἀφικνούμενος
καὶ ἐκεῖσε αὖθις ἐπανιὼν πάντα τὸν ἐνιαυτὸν κατέ-
τριψε, Σόσιος δέ, ἅτε τὰ ἐκείνου ἀλλ᾽ οὐ τὰ ἑαυτοῦ 2
ἐπαύξων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν φθόνον τήν τε ὀρ-
γὴν αὐτοῦ φοβούμενος, διετέλεσε διασκοπῶν οὐχ
ὅπως προσκατορθώσας τι ἀπεχθήσοιτό οἱ, ἀλλ᾽ ὅπως
ἡσυχίαν ἄγων χαρίσαιτο· τὰ δὲ δὴ τῶν Πάρθων
ἰσχυρῶς αὐτὰ καθ᾽ ἑαυτὰ ἐκ τοιοῦδέ τινος ἐνεωτερί-
σθη. ὁ Ὀρώδης ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐπειδὴ τῇ τε ἡλι- 3
κίᾳ καὶ τῷ πένθει τῷ τοῦ Πακόρου ἔκαμνε, Φραάτῃ
τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν λοιπῶν παίδων τὴν ἀρχὴν ζῶν
ἔτ᾽ ἐνεχείρισε, καὶ ὃς παραλαβὼν αὐτὴν ἀνοσιώτατος
ἀνθρώπων ἐγένετο· τούς τε γὰρ ἀδελφοὺς τοὺς ἐκ 4
τῆς τοῦ Ἀντιόχου θυγατρὸς γεγεννημένους ἐδολοφό-
νησεν, ὅτι καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ γένος τὸ μητρόθεν
ἀμείνους αὐτοῦ ἦσαν, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον δυσανασχε-
τοῦντα ἐπὶ τούτῳ ἐπαπέκτεινε, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ
τῶν ἄλλων τοὺς γενναιοτάτους ἔφθειρε, καὶ πολλὰ 5
ἕτερα καὶ δεινὰ ἐποίει, ὥστε συχνοὺς τῶν πρώτων
ἐγκαταλιπόντας αὐτὸν τοὺς μὲν ἄλλοσε τοὺς δὲ καὶ
πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀποχωρῆσαι, ἐν οἷς καὶ ὁ Μοναί-
σης ἦν. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ Ἀγρίππου καὶ ἐπὶ τοῦ
Γάλλου ὑπατευόντων ἐγένετο· ἐν δὲ δὴ τῷ λοιπῷ 24
χειμῶνι, τοῦ τε Γελλίου καὶ τοῦ Νερούα ἀρχόντων, a. u. 718
Πούπλιος Κανίδιος Κράσσος ἐπὶ Ἴβηρας τοὺς ταύτῃ
στρατεύσας μάχῃ τε τὸν βασιλέα αὐτῶν Φαρνάβαζον
ἐνίκησε καὶ ἐς συμμαχίαν προσηγάγετο, καὶ μετ᾽ αὐ-
τοῦ ἐς τὴν Ἀλβανίδα τὴν ὅμορον ἐμβαλών, καὶ ἐκεί-
νους τόν τε βασιλέα αὐτῶν Ζόβηρα κρατήσας, ὁμοίως

2 αὐτοὺς ᾠκειώσατο. τούτοις τε οὖν ἐπαρθεὶς ὁ Ἀντώ-
νιος, καὶ προσέτι καὶ ἐπὶ τῷ Μοναίσῃ πολλὰ ἐπελ-
πίσας, καὶ γὰρ ὑπέσχητο αὐτῷ τῆς τε στρατιᾶς ἡγή-
σεσθαι καὶ τὰ πλείω τῆς Παρθίας ἀκοντὶ προσποιή-
σειν, τόν τε πόλεμον τὸν πρὸς αὐτοὺς ἐς χεῖρας ἦγε
καὶ τῷ Μοναίσῃ ἄλλα τε καὶ τρεῖς τῶν Ῥωμαίων
πόλεις, μέχρις ἂν διαπολεμήσῃ, νέμεσθαι ἔδωκε, καὶ
3 προσέτι καὶ τὴν τῶν Πάρθων βασιλείαν ὑπέσχετο.
πραττόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα δείσας ὁ Φραάτης, ἄλ-
λως τε καὶ τῶν Πάρθων χαλεπῶς ἐπὶ τῇ τοῦ Μο-
ναίσου φυγῇ φερόντων, ἐπεκηρυκεύσατό τε αὐτῷ
οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐπαγγελλόμενος, καὶ ἔπεισεν αὐτὸν
4 ἐπαναχωρῆσ[illegible] γνοὺς οὖν τοῦτο ὁ Ἀντώνιος ὀργὴν
μέν, ὥσπε[illegible]ικός, ἐποιεῖτο, οὐ μέντοι ἀπέκτεινε τὸν
Μοναίσην [illegible]αίπερ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπικρατείᾳ ἔτ' ὄντα·
οὔτε γὰ[illegible]ν ἄλλον τινὰ τῶν βαρβάρων, ἄν γέ τι τοι-
οῦτο π[illegible]σῃ, σφετερίσασθαι προσεδόκησε, καί τινα
5 ἀπάτ[illegible] ἐπ' αὐτοὺς παρεσκευάζετο. ἐκεῖνόν τε οὖν
ἀφῆ[illegible]ν ὡς καὶ τὰ τῶν Πάρθων οἱ προσποιήσοντα,
κα[illegible]ρέσβεις μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Φραάτην ἔπεμψε.
κ[illegible] λόγῳ μὲν τὴν εἰρήνην ἔπραττεν ἐπὶ τῷ τά τε ση-
[illegible]ῖα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τοὺς ἐν τῇ τοῦ Κράσσου
[illegible]υμφορᾷ ἁλόντας κομίσασθαι, ἵνα ἀπαράσκευον τὸν
βασιλέα διὰ τὴν τῆς συμβάσεως ἐλπίδα λάβῃ, ἔργῳ
.5 δὲ τὰ τοῦ πολέμου πάντα ἡτοιμάζετο. καὶ ἦλθε μέ-
χρι τοῦ Εὐφράτου, νομίζων ἔρημον αὐτὸν φρουρᾶς
εἶναι· ἐπεὶ μέντοι πάντα τὰ ταύτῃ διὰ φυλακῆς ἀκρι-
βοῦς ὄντα εὗρεν, ἐκεῖθεν μὲν ἀπετράπετο, ἐπὶ δὲ τὸν
τῶν Μήδων βασιλέα Ἀρταουάσδην τῷ τῆς Ἀρμενίας
τῆς μείζονος βασιλεῖ, ὁμωνύμῳ τέ οἱ καὶ ἐχθρῷ ὄντι,
πεισθεὶς στρατεῦσαι πρὸς τὴν Ἀρμενίαν εὐθὺς ὥσπερ
εἶχεν ἐχώρησε, καὶ μαθὼν ἐνταῦθα τὸν Μῆδον πολὺ

ἀπὸ τῆς οἰκείας ἐπὶ τῇ τοῦ Πάρθου συμμαχίᾳ ἀπηρ-
κότα, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοῦ στρατοῦ μέρος μετ'
Ὀππίου Στατιανοῦ ὑπελίπετο, ἐπακολουθεῖν σφας
κελεύσας, αὐτὸς δὲ τούς τε ἱππέας καὶ τοῦ πεζοῦ τὸ
κράτιστον λαβὼν ἠπείχθη ὡς καὶ αὐτοβοεὶ πάντα τὰ
τῶν ἐναντίων αἱρήσων, καὶ τοῖς Πραάσποις τῷ βα- 3
σιλείῳ αὐτῶν προσπεσὼν χώματά τε ἔχου καὶ προσ-
βολὰς ἐποιεῖτο. πυθόμενοι δὲ ταῦτα ὅ τε Πάρθος
καὶ ὁ Μῆδος ἐκεῖνον μὲν μάτην εἴων πονεῖσθαι, τά
τε γὰρ τείχη ἰσχυρὰ ἦν καὶ συχνοὶ ἀπ' αὐτῶν ἠμύ-
νοντο, τῷ δὲ δὴ Στατιανῷ ἀπροσδοκήτῳ τε ἐν τῇ 4
πορείᾳ καὶ κεκμηκότι προσπεσόντες πάντας, πλὴν
τοῦ Πολέμωνος τοῦ ἐν τῷ Πόντῳ βασιλεύοντος καὶ
τότε συστρατεύοντος αὐτῷ, ἐφόνευσαν· τοῦτον γὰρ
δὴ μόνον καὶ ἐξώγρησαν καὶ ἀπέλυσαν χρήματα λα-
βόντες. ἠδυνήθησαν δὲ ταῦτα πρᾶξαι, ὅτι ὁ μὲν Ἀρ- 5
μένιος οὐ παρεγένετο τῇ μάχῃ, ἀλλὰ καὶ δυνηθεὶς
ἄν, ὥς φασί τινες, ἐπικουρῆσαι τοῖς Ῥωμαίοις οὔτε
τοῦτ' ἐποίησεν οὔτε πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀφίκετο,
ἀλλ' ἐς τὴν οἰκείαν ἀνεχώρησεν, ὁ δ' Ἀντώνιος ἠπεί- 26
χθη μὲν πρὸς τὴν πρώτην πεμφθεῖσάν οἱ ὑπὸ τοῦ
Στατιανοῦ ἀγγελίαν ὡς καὶ βοηθήσων αὐτῷ, ὑστέρησε
δέ· ἔξω γὰρ τῶν νεκρῶν οὐδένα εὗρε. καὶ κατὰ μὲν
τοῦτ' ἐφοβήθη, ὅτι δὲ οὐδενὶ τῶν βαρβάρων ἐνέτυ-
χεν, ὑπετόπησέ τε ἀπεληλυθέναι ποι αὐτοὺς ὑπὸ
δέους καὶ ἀνεθάρσησε. κἀκ τούτου συμβαλὼν σφισιν 2
οὐ πολλῷ ὕστερον τροπὴν μὲν αὐτῶν ἐποιήσατο· οἱ
γὰρ σφενδονῆται πολλοί τε ὄντες καὶ μακροτέραν τῶν
τόξων ἱέντες πάντα καὶ τὸν κατάφρακτον ἰσχυρῶς
ἐλυμαίνοντο· οὐ μέντοι καὶ ἀξιόλογόν τι πλῆθος
ἔφθειρεν· οἱ γὰρ βάρβαροι διὰ ταχέων ἵππευον. τοῖς 3
τε οὖν Πραάσποις αὖθις προσέμιξε καὶ ἐκεῖνα ἐπο-

λιόρκει, τοὺς μὲν πολεμίους μηδὲν μέγα λυπῶν, οἵ τε
γὰρ ἔνδον ὄντες ἰσχυρῶς αὐτὸν ἀπεκρούοντο, καὶ οἱ
ἔξωθεν οὐ ῥᾳδίως αὐτῷ συνέμισγον, τῶν δὲ δὴ σφε-
τέρων πολλοὺς μὲν ἐν τῇ τῶν ἐπιτηδείων καὶ ζητή-
σει καὶ ἐπαγωγῇ ἀποβάλλων, συχνοὺς δὲ καὶ αὐτὸς
4 κολάζων. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἕως ἔτι αὐτόθεν ποθὲν
τὴν τροφὴν ἐλάμβανον, ἐξήρκουν ἐς ἀμφότερα, ὥστε
καὶ τὴν προσεδρείαν καὶ τὴν λῆψιν αὐτῆς ἀσφαλῆ
ποιεῖσθαι· ἐπεὶ δὲ τά τε ἐγγὺς πάντα κατανάλωτο
καὶ πόρρω ποι οἱ στρατιῶται προχωρεῖν ἠναγκάζον-
5 το, συνέβαινεν αὐτοῖς, εἰ μὲν ὀλίγοι ποι πεμφθεῖεν,
μὴ μόνον μηδὲν φέρειν ἀλλὰ καὶ προσαπόλλυσθαι,
εἰ δὲ δὴ πλείους, ἔρημον τὸ τεῖχος τῶν πολιορκησόν-
των καταλείπειν, καὶ πολλοὺς μὲν ἄνδρας ἐν τούτῳ
πολλὰς δὲ καὶ μηχανάς, ἐπεξιόντων σφίσι τῶν βαρ-
27 βάρων, ἀποβάλλειν. καὶ διὰ ταῦτα ὁ Ἀντώνιος καὶ
κριθὴν πᾶσιν αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ σίτου ἔδωκε καὶ ἐδεκά-
τευσέ τινας, τό τε σύμπαν πολιορκεῖν δοκῶν τὰ τῶν
2 πολιορκουμένων ἔπασχεν· οἵ τε γὰρ ἐν τῷ τείχει τοὺς
καιροὺς τῶν ἐπεκδρομῶν ἀκριβῶς ἐτήρουν, καὶ οἱ ἔξω
τοῖς τε κατὰ χώραν μένουσιν αὐτῶν, ὁπότε δίχα γέ-
νοιντο, δεινῶς, καὶ προσελαύνοντες ἐξαπίνης καὶ ὑπο-
στρέφοντες δι᾽ ὀλίγου, ἐνέκειντο, καὶ τοῖς σιταγω-
γοῦσιν ἐπὶ μὲν τὰς κώμας ἀπιοῦσιν οὐκ ἠνώχλουν,
σκεδαννυμένοις δὲ δὴ καὶ ἀνακομιζομένοις προσέπι-
3 πτον ἀνέλπιστοι. προσκαθημένου δ᾽ οὖν καὶ ὣς αὐ-
τοῦ τῇ πόλει, δείσας ὁ Φραάτης μὴ καὶ κακόν τι αὐ-
τὴν ἐν τῷ χρόνῳ, ἤτοι καθ᾽ ἑαυτὸν τρόπον τινὰ ἢ
καὶ συμμαχίαν ποθὲν προσλαβών, ἐργάσηται, ἔπει-
σεν αὐτόν, ὑποπέμψας τινάς, ἐπικηρυκεύσασθαί οἱ
4 ὡς καὶ ῥᾷστα τῶν σπονδῶν τευξόμενον. κἀκ τούτου
τοῖς τε πεμφθεῖσιν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐχρημάτισεν ἐπί τε

χρυσοῦ δίφρου καθήμενος καὶ τὴν νευρὰν τοῦ τόξου
ψάλλων, καὶ καταδραμὼν αὐτοὺς πολλὰ τέλος τὴν
εἰρήνην, ἄν γε παραχρῆμα ἀποστρατοπεδεύσωνται,
δώσειν ὑπέσχετο. ἀκούσας οὖν τοῦτο ὁ Ἀντώνιος,
καὶ φοβηθείς τε ἅμα τὴν μεγαλαυχίαν αὐτοῦ, καὶ
πιστεύσας ὅτι, ἄν ποι μεταστῇ, σπείσεται, ἀπανέστη,
μηδὲν τῶν ἐς τὴν πολιορκίαν παρεσκευασμένων ὡς
καὶ ἐν φιλίᾳ φθείρας. ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο 28
καὶ τὰς σπονδὰς προσδεχομένου, οἵ τε Μῆδοι καὶ τὰ
μηχανήματα κατέκαυσαν καὶ τὰ χώματα διεσκέδασαν,
καὶ οἱ Πάρθοι λόγον μὲν οὐδένα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης
αὐτῷ ἔπεμψαν, προσπεσόντες δὲ αἰφνίδιοι πολλὰ καὶ
δεινὰ εἰργάσαντο. ὡς οὖν ἔμαθεν ὅτι ἠπάτηται, 2
πρεσβεύσασθαι μὲν οὐκέτ' ἐτόλμησεν, οὔτε γὰρ ἐπὶ
μετρίοις τισὶ καταλύσεσθαι προσεδόκησε, καὶ τοὺς
στρατιώτας ἐς ἀθυμίαν ἐκ τῆς τῶν σπονδῶν διαμαρ-
τίας ἐμβαλεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἐπειχθῆναι δέ, ἐπειδή-
περ ἅπαξ ἐξανειστήκει, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἔγνω. καὶ 3
ἑτέραν τινὰ ὁδόν, ἣν γὰρ ἦλθον, ἀποκεκλεῖσθαί σφισι
παντελῶς ἐνόμιζον, ἰόντες πολλὰ καὶ ἄτοπα ἔπαθον.
ἔς τε γὰρ χωρία ἄγνωστα ἐσπίπτοντες ἐσφάλλοντο,
καὶ προσέτι καὶ οἱ βάρβαροι τὰ στενόπορα αὐτῶν
προκαταλαμβάνοντες τὰ μὲν ἀπέσκαπτον, τὰ δὲ ἀπε-
σταύρουν, τήν τε ὑδρείαν πανταχοῦ ἐδυσχέραινον
καὶ τὰς νομὰς ἐξέτριβον· καὶ εἴγε που κατὰ τύχην 4
δι' ἐπιτηδειοτέρων τινῶν τόπων χωρήσειν ἔμελλον,
ἐκείνων μέν σφας ὡς καὶ προκατειλημμένων ψευδαγ-
γελίαις ἀπέτρεπον, ἑτέρας δ' ὁδοὺς προλελοχισμένας
ἰέναι ἐποίουν, ὥστε πολλοὶ μὲν ἐν τῷ τοιούτῳ, πολ-
λοὶ δὲ καὶ ὑπὸ λιμοῦ ἐφθείροντο. καὶ ἐκ τούτου καὶ 29
αὐτομολία τις ἐγένετο. κἂν πάντες μετέστησαν, εἰ μή
περ οἱ βάρβαροι τοὺς τολμήσαντας αὐτὸ ποιῆσαι ἐν

τοῖς τῶν ἄλλων ὀφθαλμοῖς κατετόξευσαν. τούτου τε
2 οὖν ἐπέσχον, καί τι καὶ τοιόνδε παρὰ τῆς τύχης εὗ-
ροντο. ἐσπεσόντες ποτὲ ἐς ἐνέδραν καὶ πυκνοῖς το-
ξεύμασι βαλλόμενοι τήν τε χελώνην ἐξαπιναίως συν-
ασπίσαντες ἐποίησαν καὶ τὰ γόνατά σφων τὰ ἀριστε-
3 ρὰ πρὸς τὴν γῆν ἤρεισαν. νομίσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ
βάρβαροι, οὐ γάρ πω τοιοῦτόν τι ἑοράκεσαν, κατα-
πεπτωκέναι τε ὑπὸ τῶν τραυμάτων καὶ μιᾶς ἐπικο-
πῆς εἶναι, τὰ μὲν τόξα ἀπέρριψαν καὶ ἀπὸ τῶν ἵπ-
πων ἀπεπήδησαν, τοὺς δ' ἀκινάκας σπασάμενοι ἐγ-
γύς σφισιν ὡς καὶ ἐπισφάξοντες αὐτοὺς προσῆλθον.
4 κἀν τούτῳ ἐξαναστάντες οἱ Ῥωμαῖοι πᾶσάν τε ἀπὸ
παραγγέλσεως τὴν φάλαγγα ἅμα ἀνέπτυξαν, καὶ τοῖς
πλησίοις ἀντιπρόσωποι ὡς ἕκαστοι προσπεσόντες
παμπληθεῖς, οἷα γυμνοὺς ὡπλισμένοι, ἀπροσδοκή-
τους παρεσκευασμένοι, τοξότας ὁπλῖται, βαρβάρους
Ῥωμαῖοι, κατέκοψαν, ὥστε τοὺς λοιποὺς πάντας πα-
ραχρῆμα ἀποχωρῆσαι καὶ μηκέτι μηδέν' αὐτοῖς ἐπα-
κολουθῆσαι.

30 ἡ δὲ δὴ χελώνη αὕτη τοιάδε τίς ἐστι καὶ τόνδε
τὸν τρόπον γίγνεται. τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ οἱ ψιλοὶ
οἵ τε ἱππεῖς ἐν μέσῳ τοῦ στρατεύματος τετάχαται·
τῶν δ' ὁπλιτῶν οἱ μὲν ταῖς προμηκέσιν ἀσπίσι ταῖς
κοίλαις ταῖς σωληνοειδέσι χρώμενοι περί τε τὰ ἔσχα-
τα ὥσπερ ἐν πλινθίῳ τινὶ τάσσονται, καὶ τοὺς ἄλλους,
ἔξω τε βλέποντες καὶ τὰ ὅπλα περιβεβλημένοι, περι-
2 έχουσιν· οἱ δ' ἕτεροι οἱ τὰς πλατείας ἀσπίδας ἔχον-
τες ἔν τε τῷ μέσῳ συσπειρῶνται καὶ ἐκείνας καὶ
ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑπεραί-
ρουσιν, ὥστε μήτ' ἄλλο τι πλὴν ἀσπίδων διὰ πάσης
ὁμοίως τῆς φάλαγγος ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν σκέπῃ τῶν βε-
λῶν πάντας αὐτοὺς ὑπὸ τῆς πυκνότητος τῆς συν-

τάξεως γίγνεσθαι. οὕτω γάρ τοι δεινῶς ἰσχυρίζεται 3 ὥστε καὶ βαδίζειν τινὰς ἐπάνωθεν αὐτῆς, καὶ προσέτι καὶ ἵππους καὶ ὀχήματα, ὁσάκις ἂν ἐν κοίλῳ τινὶ καὶ στενῷ χωρίῳ γένωνται, ἐνελαύνεσθαι. τοιοῦτο μὲν δὴ τὸ σχῆμα τῆς τάξεως ταύτης ἐστί, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῆς χελώνης ἐπίκλησιν, πρός τε τὸ ἰσχυρὸν καὶ πρὸς τὸ εὐσκέπαστον αὐτῆς, εἴληφε. χρῶνται δὲ αὐτῇ διχῇ· ἢ γὰρ πρὸς φρούριόν τι προσ- 4 μίσγοντες προσπορεύονται, καὶ πολλάκις καὶ ἐπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος ἀναβιβάζουσί τινας, ἢ ὑπὸ τοξοτῶν ποτε περιστοιχισθέντες κυπτάζουσι πάντες ἅμα, καὶ γὰρ οἱ ἵπποι ὀκλάζειν καὶ κατακλίνεσθαι διδάσκονται, κἀν τούτῳ δόκησίν σφισιν ὡς καὶ κεκμηκότες παρασχόντες ἐξεγείρονταί τε πελασάντων αὐτῶν ἐξαίφνης, καὶ ἐς ἔκπληξίν σφας καθιστᾶσιν.

ἡ μὲν οὖν χελώνη αὕτη τοιουτότροπός ἐστιν, Ἀν- 31 τώνιος δὲ ὑπὸ μὲν τῶν πολεμίων οὐκέτ' οὐδὲν δεινὸν ἔπαθεν, ὑπὸ δὲ δὴ τοῦ ψύχους ἰσχυρῶς ἐταλαιπώρησε· χειμών τε γὰρ ἤδη ἦν, καὶ ἡ Ἀρμενία ἡ ἐν τοῖς ὄρεσι, δι' ὧνπερ καὶ μόνων ἀγαπητῶς ἐπορεύθη, κρυσταλλώδης ἀεί ποτέ ἐστι. τά τε τραύματα, ἃ πολλὰ εἶχον, ἐνταῦθα δὴ καὶ μάλιστα αὐτοῖς συνεπέθετο. ὅθενπερ συχνῶν μὲν ἀπολλυμένων συχνῶν 2 δε καὶ ἀπομάχων γιγνομένων, οὐκ ἤνεγκε τὴν καθ' ἕκαστον αὐτῶν πύστιν, ἀλλ' ἀπηγόρευσε μηδὲν τοιοῦτο μηδένα οἱ ἀγγέλλειν. καὶ τόν τε Ἀρμένιον, καίτοι ἐν ὀργῇ τε ὅτι ἐγκατέλιπέ σφας ἔχων καὶ τιμωρήσασθαι ἐπιθυμῶν, καὶ ὑπῆλθε καὶ ἐθεράπευσεν, ἵνα τά τε ἐπιτήδεια καὶ χρήματα παρ' αὐτοῦ λάβῃ· καὶ τέλος, ὡς οὔτ' ἀρκέσαι πρὸς πλείω πορείαν οἱ 3 στρατιῶται, καὶ ταῦτ' ἐν χειμῶνι, ἐδύναντο, καὶ ἅμα καὶ μάτην ταλαιπωρήσειν ἔμελλον, ὑποστρέψαι γὰρ

ἐς τὴν Ἀρμενίαν οὐκ ἐς μακρὰν ἐνενόει, πολλὰ μὲν
ἐθώπευσεν αὐτόν, πολλὰ δὲ καὶ καθυπέσχετο αὐτῷ,
ὅπως σφίσι χειμάσαι κατὰ χώραν ἐπιτρέψῃ, λέγων
ὅτι τῷ ἦρι ἐπὶ τοὺς Πάρθους αὖθις ἐπιστρατεύσει.
4 καί οἱ καὶ παρὰ τῆς Κλεοπάτρας χρήματα ἦλθεν,
ὥστε τοῖς τε ὁπλίταις καθ' ἕκαστον . . . δραχμὰς καὶ
τοῖς ἄλλοις τὸ ἱκνούμενον δοθῆναι. ἐπειδή τε οὐκ
ἐξήρκεσέ σφισι τὰ πεμφθέντα, προσεπέδωκε τοῖς
λοιποῖς οἴκοθεν, τὸ μὲν ἀνάλωμα ἑαυτοῦ τὴν δὲ τῆς
χάριτος δόξαν τῆς Κλεοπάτρας ποιούμενος· πολλὰ
μὲν γὰρ καὶ τοὺς φίλους ἠράνισε, πολλὰ δὲ καὶ
παρὰ τῶν συμμάχων ἠργυρολόγησε.
32 καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπῆ-
ρεν, οἱ δὲ δὴ οἴκοι Ῥωμαῖοι ἠγνόουν μὲν οὐδὲν τῶν
γεγονότων, οὐχ ὅτι τἀληθὲς ἐκεῖνος ἐπέστειλέ σφισι,
πάντα γὰρ δὴ τὰ δυσχερῆ συνέκρυπτε, καὶ ἔστιν ἅ γε
αὐτῶν καὶ ἐς τὸ ἐναντιώτατον, ὡς καὶ εὐπραγῶν,
ἔγραφεν, ἀλλ' ὅτι ἥ τε φήμη τὴν ἀλήθειαν ἐσήγγελλε,
2 καὶ ὁ Καῖσαρ οἵ τε ἄλλοι οἱ συνόντες αὐτῷ καὶ ἐπο-
λυπραγμόνουν ἀκριβῶς αὐτὰ καὶ διεθρύλουν, οὐ
μέντοι καὶ ἐν τῷ κοινῷ διήλεγχον, ἀλλὰ καὶ ἐβουθύ-
τουν καὶ ἑώρταζον· τοῦ γὰρ Καίσαρος πρὸς τὸν
Σέξτον ἔτι καὶ τότε προσπταίοντος οὔτε εὐπρεπὴς
οὔτε ἐπίκαιρος ὁ ἔλεγχος αὐτῶν γίγνεσθαι ἐδύνατο.
3 ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος ταῦτά τε οὕτως ἔπραξε, καὶ δυ-
ναστείας Ἀμύντᾳ μὲν Γαλατίας, καίπερ γραμματεῖ
τοῦ Δηιοτάρου γενομένῳ, ἔδωκε, καὶ Λυκαονίας
Παμφυλίας τέ τινα αὐτῷ προσθείς, Ἀρχελάῳ δὲ
Καππαδοκίας, ἐκβαλὼν τὸν Ἀριαράθην. ὁ δ' Ἀρχέ-
λαος οὗτος πρὸς μὲν πατρὸς ἐκ τῶν Ἀρχελάων ἐκεί-
νων τῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἀντιπολεμησάντων ἦν, ἐκ δὲ
4 μητρὸς ἑταίρας Γλαφύρας ἐγεγέννητο. οὐ μὴν ἀλλ'

ἐπὶ μὲν τούτοις ἧττόν πως ὁ Ἀντώνιος, ἐν γὰρ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐμεγαλοφρονεῖτο, κακῶς παρὰ τοῖς πολίταις ἤκουεν· ἐπὶ δὲ δὴ τῇ Κλεοπάτρᾳ μεγάλως διεβλήθη, ὅτι τε παῖδας ἐξ αὐτῆς, πρεσβυτέρους μὲν Ἀλέξανδρον καὶ Κλεοπάτραν, καὶ δίδυμοι γὰρ ἐτέχθησαν, νεώτερον δὲ Πτολεμαῖον τὸν καὶ Φιλάδελφον ἐπικληθέντα, ἀνείλετο, καὶ ὅτι πολλὰ μὲν τῆς 5
Ἀραβίας τῆς τε Μάλχου καὶ τῆς τῶν Ἰτυραίων, τὸν γὰρ Λυσανίαν, ὃν αὐτὸς βασιλέα σφῶν ἐπεποιήκει, ἀπέκτεινεν ὡς τὰ τοῦ Πακόρου πράξαντα, πολλὰ δὲ καὶ τῆς Φοινίκης τῆς τε Παλαιστίνης, Κρήτης τέ τινα καὶ Κυρήνην τήν τε Κύπρον αὐτοῖς ἐχαρίσατο.

τότε μὲν ταῦτ' ἔπραξε, τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει, ἐν ᾧ ὅ τε 33
Πομπήιος καὶ ὁ Κορνουφίκιος ὑπάτευσαν, στρατεῦ- a. u. 719
σαι ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἐπεχείρησεν, ἐλπίδα τοῦ Μήδου οὐκ ἐλαχίστην ἔχων, ὅτι πρός τε τὸν Φραάτην ἀγανακτήσας ἐπὶ τῷ μήτε τῶν λαφύρων πολλὰ παρ' αὐτοῦ μήτ' ἄλλην τινὰ τιμὴν λαβεῖν, καὶ τὸν Ἀρμένιον τιμωρήσασθαι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγωγῆς ἐθελήσας, τὸν Πολέμωνα αὐτῷ προσέπεμψε καὶ φιλίαν καὶ συμμαχίαν αἰτῶν. οὕτω γάρ που ὑπερήσθη τῷ 2
πράγματι ὥστε καὶ ἐκείνῳ σπείσασθαι καὶ τῷ Πολέμωνι μισθὸν τῆς κηρυκείας τὴν μικροτέραν Ἀρμενίαν μετὰ ταῦτα δοῦναι. τὸν δ' οὖν Ἀρμένιον πρότερον μὲν ἐς τὴν Αἴγυπτον ὡς καὶ φίλον, καὶ ὡς ἐνταῦθα αὐτὸν ἀπόνως περιλαβὼν κατεργάσηται, μετεπέμψατο· ἐπεὶ δ' ὑποτοπήσας τοῦτ' οὐχ ὑπήκουσεν, ἕτερόν τινα τρόπον ἐξαπατῆσαι ἐπεβούλευσε. φανερῶς μὲν 3
γὰρ οὐκ ὠργίζετο αὐτῷ, μὴ καὶ πολεμωθείη· ὡς δ' ἐπὶ τοὺς Πάρθους καὶ τότε στρατεύσων, ἵνα ἀπαράσκευον αὐτὸν εὕρῃ, ἦρε μὲν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, μαθὼν δὲ καθ' ὁδὸν τὴν Ὀκταουίαν ἀπὸ τῆς Ῥώμης

ἀφικνεῖσθαι, οὐκέτι περαιτέρω προεχώρησεν ἀλλ'
4 ἀνεκομίσθη, καίτοι καὶ παραυτίκα οἴκαδε αὐτῇ ἐπα-
νελθεῖν κελεύσας, καὶ μετὰ τοῦτο τὰ δῶρα τὰ πεμ-
φθέντα παρ' αὐτῆς, τά τε ἄλλα καὶ τοὺς στρατιώτας
οὓς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ᾐτήκει, λαβών.
καὶ ὁ μὲν ἔτι καὶ μᾶλλον τῷ τε ἔρωτι καὶ τῇ
34 γοητείᾳ τῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐδούλευε· Καῖσαρ δὲ
ἐν τούτῳ, ἐπειδὴ ὅ τε Σέξτος ἀπωλώλει καὶ τὰ ἐν
τῇ Λιβύῃ καταστάσεως ἐδεῖτο, ἦλθε μὲν ἐς τὴν Σι-
κελίαν ὡς καὶ ἐκεῖσε πλευσόμενος, ἐγχρονίσας δὲ
2 ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ χειμῶνος οὐκέτ' ἐπεραιώθη. οἵ τε
γὰρ Σαλασσοὶ καὶ οἱ Ταυρίσκοι Λιβυρνοί τε καὶ
Ἰάπυδες οὐδὲν μὲν οὐδὲ ἐκ τοῦ πρὶν μέτριον ἐς τοὺς
Ῥωμαίους ἔπρασσον, ἀλλὰ τήν τε συντέλειαν τῶν
φόρων ἐξέλιπον καὶ ἐσβάλλοντες ἔστιν ὅτε ἐς τὰ ὁμο-
ροῦντά σφισιν ἐκακούργουν· τότε δὲ φανερῶς πρὸς
3 τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐπανέστησαν. δι' οὖν τοῦτ'
ἀναστρέψας τά τε ἄλλα ἐπ' αὐτοὺς παρεσκευάσατο,
καὶ ἐπειδή τινες τῶν ἀφεθέντων ὅτε ἐστασίασαν καὶ
μηδὲν λαβόντων στρατεύσασθαι αὖθις ἠθέλησαν, ἐς
ἓν σφας στρατόπεδον κατεχώρισεν, ἵνα ἰδίᾳ καὶ καθ'
ἑαυτοὺς ὄντες μήτε προσδιαφθείρωσί τινα, κἂν ἄρα
νεωτερίσαι τι βουληθῶσιν, ἔκδηλοι παραχρῆμα γέ-
4 νωνται. ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐσωφρονίσθησαν, ὀλί-
γους ἐξ αὐτῶν τοὺς πρεσβυτάτους ἐς Γαλατίαν κλη-
ρουχήσοντας ἔπεμψε, νομίσας καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ
τούτου καὶ ἐπελπίσειν καὶ καταστήσειν. ἐπεὶ δὲ καὶ
ὣς ἐθρασύνοντο, δίκη τινὰς αὐτῶν ἔδωκε. παροξυν-
θέντων τε ἐπὶ τούτῳ τῶν λοιπῶν συνεκάλεσέ τε αὐ-
τοὺς ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι, καὶ περισχὼν τῷ στρατῷ
5 τά τε ὅπλα ἀφείλετο καὶ τῆς στρατείας ἔπαυσε. καὶ
οὕτω τήν τε ἑαυτῶν ἀσθένειαν ἅμα καὶ τὸ τοῦ Καί-

σαρος φρόνημα μαθόντες ἀληθῶς τε μετεβάλοντο
καὶ πολλὰ αὐτὸν ἱκετεύσαντες ἀνεστρατεύσαντο. ὁ
γὰρ Καῖσαρ στρατιωτῶν τε δεόμενος, καὶ φοβηθεὶς
μὴ καὶ ὁ Ἀντώνιος αὐτοὺς σφετερίσηται, συγγιγνώσ-
κειν τέ σφισιν ἔφη καὶ χρησιμωτάτους πρὸς πάντα
αὐτοὺς ἔσχε.

τοῦτο μὲν ὕστερον ἐγένετο, τότε δὲ τοὺς μὲν ἄλλους 35
ἑτέροις τισὶ καταστρέψασθαι προσέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ
τοὺς Ἰάπυδας ἐστράτευσε. καὶ τοὺς μὲν ἐντὸς τῶν ὀρῶν,
οὐ πάνυ πόρρω τῆς θαλάσσης, οἰκοῦντας ἀπονώτερον
προσηγάγετο, τοὺς δὲ ἐπί τε τῶν ἄκρων καὶ ἐς τὰ
ἐπὶ θάτερα αὐτῶν οὐκ ἀταλαιπώρως ἐχειρώσατο. τὸ 2
γὰρ Μέτουλον, τὴν μεγίστην σφῶν πόλιν, κρατυνά-
μενοι πολλὰς μὲν προσβολὰς τῶν Ῥωμαίων ἀπεκρού-
σαντο, πολλὰ δὲ μηχανήματα κατέφλεξαν, αὐτόν τε
ἐκεῖνον ἀπὸ πύργου τινὸς ξυλίνου ἐπιβῆναι τοῦ πε-
ριβόλου πειρώμενον κατέστρωσαν. καὶ τέλος, ὡς οὐ- 3
δὲν μᾶλλον ἀπανίστατο ἀλλὰ καὶ δυνάμεις προσμε-
τεπέμπετο, συμβῆναί τε βούλεσθαι ἐπλάσαντο, καὶ
φρουροὺς ἐς τὴν ἄκραν ἐσδεξάμενοι ἐκείνους τε τῆς
νυκτὸς ἅπαντας ἔφθειραν καὶ τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν;
καὶ οἱ μὲν ἑαυτοὺς οἱ δὲ καὶ τὰς γυναῖκας τά τε παι- 4
δία προσαπέκτειναν, ὥστε μηδ᾽ ὁτιοῦν ἀπ᾽ αὐτῶν
τῷ Καίσαρι περιγενέσθαι. οὐ γὰρ ὅτι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ
καὶ οἱ ζωγρηθέντες σφῶν ἑκούσιοι οὐ πολλῷ ὕστερον
ἐφθάρησαν.

ἐπεὶ δ᾽ οὖν οὗτοί τε ἀπωλώλεσαν καὶ οἱ ἄλλοι 36
κατεστράφατο μηδὲν ἀξιόλογον πράξαντες, ἐπὶ Παν-
νονίους ἐπεστράτευσεν, ἔγκλημα μὲν οὐδὲν αὐτοῖς
ἐπιφέρων, οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἠδίκητό τι ὑπ᾽ αὐτῶν, ἵνα
δὲ δὴ τοὺς στρατιώτας ἀσκῇ τε ἅμα καὶ ἐκ τῶν ἀλ-
λοτρίων τρέφῃ, πᾶν τὸ τῷ κρείττονι τοῖς ὅπλοις ἀρέ-

2 σκου δίκαιον ἐς τοὺς ἀσθενεστέρους ποιούμενος. οἱ
δὲ δὴ Παννόνιοι νέμονται μὲν πρὸς τῇ Δελματίᾳ,
παρ᾽ αὐτὸν τὸν Ἴστρον ἀπὸ Νωρικοῦ μέχρι τῆς Μυ-
σίας τῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ, κακοβιώτατοι δὲ ἀνθρώπων
ὄντες, οὔτε γὰρ γῆς οὔτε ἀέρων εὖ ἥκουσιν, οὐκ
3 ἔλαιον, οὐκ οἶνον, πλὴν ἐλαχίστου καὶ τούτου κακί-
στου, γεωργοῦσιν, ἅτε ἐν χειμῶνι πικροτάτῳ τὸ πλεῖ-
στον διαιτώμενοι, ἀλλὰ τάς τε κριθὰς καὶ τοὺς κέγ-
χρους καὶ ἐσθίουσιν ὁμοίως καὶ πίνουσιν, ἀνδρειό-
τατοι δ᾽ οὖν διὰ πάντων ὧν ἴσμεν νομίζονται·
θυμικώτατοι γὰρ καὶ φονικώτατοι, οἷα μηδὲν ἄξιον
4 τοῦ καλῶς ζῆν ἔχοντες, εἰσί. ταῦτα δὲ οὐκ ἀκούσας
οὐδ᾽ ἀναγνοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ μαθὼν ὥς γε
καὶ ἄρξας αὐτῶν, οἶδα· μετὰ γάρ τοι τὴν ἐν τῇ
Ἀφρικῇ ἡγεμονίαν τῇ τε Δελματίᾳ, ἧς ποτε καὶ ὁ
πατήρ μου χρόνον τινὰ ἦρξε, καὶ τῇ Παννονίᾳ τῇ
ἄνω καλουμένῃ προσετάχθην, ὅθεν ἀκριβῶς πάντα
5 τὰ κατ᾽ αὐτοὺς εἰδὼς γράφω. ὀνομάζονται δὲ οὕτως
ὅτι τοὺς χιτῶνας τοὺς χειριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν
ἐς πάννους ἐπιχωρίως πως καὶ κατατέμνοντες καὶ
προσαγορεύοντες συρράπτουσι. καὶ οἱ μὲν εἴτ᾽ οὖν
διὰ τοῦτο εἴτε καὶ δι᾽ ἄλλο τι οὕτως ὠνομάδαται·
6 τῶν δὲ δὴ Ἑλλήνων τινὲς τἀληθὲς ἀγνοήσαντες
Παίονάς σφας προσεῖπον, ἀρχαίου μέν που τοῦ προσ-
ρήματος τούτου ὄντος, οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖ, ἀλλ᾽ ἔν
τε τῇ Ῥοδόπῃ καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τῇ νῦν
μέχρι τῆς θαλάσσης. ὑφ᾽ οὗπερ καὶ ἐγὼ ἐκείνους
μὲν Παίονας τούτους δὲ Παννονίους, ὥσπερ που καὶ
αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ Ῥωμαῖοί σφας καλοῦσι, προσαγο-
ρεύσω.

37 ἐπ᾽ οὖν τούτους ὁ Καῖσαρ τότε στρατεύσας τὸ
μὲν πρῶτον οὔτε τι ἐδῄου οὔτε τι ἥρπαξε, καίπερ

καὶ τὰς κώμας αὐτῶν τὰς ἐν τοῖς πεδίοις ἐκλιπόν-
των· ἤλπιζε γὰρ ἐθελοντὰς αὐτοὺς ὑπάξεσθαι· ὡς
δὲ καὶ προχωροῦντα αὐτὸν πρὸς Σισκίαν ἐλύπησαν,
ὠργίσθη καὶ τήν τε χώραν σφῶν ἔκαε καὶ πάνθ' ὅσα
ἐδύνατο λείαν ἐποιεῖτο. πλησιάσαντος δὲ αὐτοῦ τῇ 2
πόλει οἱ ἐπιχώριοι παραυτίκα μὲν ὑπὸ τῶν δυνατῶν
ἀναπεισθέντες ὡμολόγησάν τε αὐτῷ καὶ ὁμήρους
ἔδοσαν, μετὰ δὲ τοῦτο τάς τε πύλας ἀπέκλεισαν καὶ
ἐς πολιορκίαν κατέστησαν. εἶχον μὲν γὰρ καὶ τείχη
ἰσχυρά, τὸ δ' ὅλον ποταμοῖς δύο ναυσιπόροις ἐθάρ-
σουν. ὁ γὰρ Κόλοψ ὀνομαζόμενος παρ' αὐτὸν τὸν 3
περίβολον παραρρέων ἐς τὸν Σαοῦον ὀλίγον ἀπέ-
χοντα αὐτοῦ ἐμβάλλει καὶ νῦν πᾶσαν τὴν πόλιν
ἐγκεκύκλωται, Τιβερίου τάφρῳ τινὶ μεγάλῃ ἐς τοῦτο
αὐτὸν καταστήσαντος, δι' ἧς ἐς τὸ ἀρχαῖον αὖθις
ῥεῖθρον ἐπανέρχεται. τότε δὲ τῇ μὲν τοῦ Κόλοπος 4
παρ' αὐτὰ τὰ τείχη παρεξιόντος, τῇ δὲ τοῦ Σαούου
ὀλίγον ἄπωθεν παραρρέοντος διάκενόν τι κατελέ-
λειπτο, ὃ καὶ σταυρώμασι καὶ ταφρεύμασιν ὠχύρωτο.
ὁ οὖν Καῖσαρ πλοῖα παρὰ τῶν ταύτῃ συμμάχων 5
ποιηθέντα λαβών, καὶ διά τε τοῦ Ἴστρου ἐς τὸν
Σαοῦον καὶ δι' ἐκείνου ἐς τὸν Κόλοπα αὐτὰ ἀγαγών,
προσέβαλέ σφισι τῷ πεζῷ ἅμα καὶ ταῖς ναυσί, καί
τινας καὶ ναυμαχίας ἐν αὐτῇ ἐποιήσατο. καὶ γὰρ οἱ 6
βάρβαροι μονόξυλα πλοῖα ἀντικατασκευάσαντες διε-
κινδύνευον, καὶ ἔν τε τῷ ποταμῷ ἄλλους τε συχνοὺς
καὶ τὸν Μηνᾶν τὸν τοῦ Σέξτου ἐξελεύθερον ἀπέκτει-
ναν, καὶ ἐν τῇ γῇ ἰσχυρῶς αὐτὸν ἠμύνοντο, μέχρις
οὗ τῶν συμμάχων τινὰς ἐνηδρεῦσθαί τε καὶ ἐφθάρ-
θαι ἐπύθοντο· τότε γὰρ ἀθυμήσαντες ἐνέδοσαν. καὶ
οὕτως ἁλόντων ἐκείνων καὶ τὸ ἄλλο Παννονικὸν
ὁμολογίᾳ προσηγάγετο.

38 καὶ μετὰ ταῦτα ἐκεῖ μὲν Φούφιον Γέμινον σὺν δυνάμει τινὶ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἀνεκομίσθη, καὶ τὰ μὲν ἐπινίκια ψηφισθέντα οἱ ἀνεβάλετο, τῇ δ' Ὀκταουίᾳ τῇ τε Λιουίᾳ καὶ εἰκόνας καὶ τὸ τὰ σφέτερα ἄνευ κυρίου τινὸς διοικεῖν, τό τε ἀδεὲς καὶ τὸ ἀνύβριστον ἐκ τοῦ ὁμοίου τοῖς δημάρχοις ἔχειν
2 ἔδωκεν. ὡρμημένου δὲ αὐτοῦ καὶ ἐς τὴν Βρεττανίαν κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ζῆλον στρατεῦσαι, καὶ ἤδη καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν μετὰ τὸν χειμῶνα ἐν ᾧ ὅ τε
a. u. 720 Ἀντώνιος τὸ δεύτερον καὶ Λούκιος Λίβων ὑπάτευον προκεχωρηκότος, τῶν τε νεοαλώτων τινὲς καὶ Δελ-
3 μάται σὺν αὐτοῖς ἐπανέστησαν. καὶ Παννονίους μὲν ὁ Γέμινος, καίτοι τῆς Σισκίας ἐκπεσών, ὅμως μάχαις ἀνεκτήσατο, τούς τε Σαλασσοὺς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτῶν νεωτερίσαντας ὁ Μεσσάλας ὁ Οὐαλέριος ἐχειρώσατο· ἐπὶ δὲ δὴ τοὺς Δελμάτας πρότερος μὲν ὁ Ἀγρίππας, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπεστράτευσε.
4 καὶ τοὺς μὲν πλείους σφῶν αὐτοὶ πολλὰ καὶ δεινὰ παθόντες ὥστε καὶ τὸν Καίσαρα τρωθῆναι καὶ τῶν στρατιωτῶν τισι κριθὴν ἀντὶ τοῦ σίτου δοθῆναι, καὶ ἑτέρους τὴν τάξιν ἐκλιπόντας δεκατευθῆναι, κατεστρέψαντο, τοῖς δὲ δὴ λοιποῖς ὁ Ταῦρος ὁ Στατίλιος ἐπολέμησεν.

39 Ἀντώνιος δὲ ἐν τούτῳ τῆς μὲν ἀρχῆς αὐθημερὸν ἐξέστη, Λούκιον Σεμπρώνιον Ἀτρατῖνον ἀντικαταστήσας· ὅθεν εἰσὶν οἳ τοῦτον ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνον ἐν τῇ
2 τῶν ὑπάτων ἀναριθμήσει ὀνομάζουσι· πράττων δ' ὅπως ὅτι ἀπονώτατα τὸν Ἀρμένιον τιμωρήσηται, τήν τε θυγατέρα αὐτοῦ ὡς καὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ υἱεῖ συνοικίσων ᾔτησε, Κύιντόν τινα Δέλλιον παιδικά ποτε ἑαυτοῦ γενόμενον πέμψας, καὶ πολλά τινα αὐ-
3 τῷ δώσειν ὑπέσχετο. καὶ τέλος ἔς τε τὴν Νικόπολιν

τὴν τοῦ Πομπηίου αἰφνίδιον ἅμα τῷ ἦρι ἦλθε,
κἀνταῦθα αὐτὸν ὡς καὶ συμβουλεύσοντα καὶ συμ-
πράξοντά τινα κατὰ τῶν Πάρθων μετεπέμψατο.
ἐπειδή τε οὐκ ἀφίκετο τὴν ἐπιβουλὴν ὑποπτεύσας,
τόν τε Δέλλιον αὖθις ἐς λόγους οἱ προσέπεμψε, καὶ
αὐτὸς οὐδὲν ἧττον σπουδῇ πρὸς τὰ Ἀρτάξατα ἤλασε.
καὶ οὕτως αὐτὸν ὀψέ ποτε, τὰ μὲν πείθων διὰ τῶν 4
ἑταίρων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν στρατιωτῶν καταπλήσ-
σων, πάντα τε ἁπλῶς ὡς πρὸς φίλον καὶ γράφων καὶ
πράττων, ἐπηγάγετο ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσελθεῖν.
κἀνταῦθα συλλαβὼν τὰ μὲν πρῶτα ἄδετόν τε εἶχε, 5
καὶ κατὰ τὰ φρούρια ἐν οἷς οἱ θησαυροὶ ἦσαν πε-
ριῆγεν, εἴ πως ἀμαχί σφας λάβοι, σκηπτόμενος δι'
οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν συνειληφέναι ἢ ἵνα τοὺς Ἀρμενίους
καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ δα-
σμολογήσῃ. ὡς δ' οὔτε οἱ χρυσοφύλακες προσεῖχον 6
αὐτῷ καὶ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες Ἀρτάξην τὸν πρεσβύ-
τατον τῶν παίδων αὐτοῦ βασιλέα ἀνθείλοντο, ἔδησεν
αὐτὸν ἀργυραῖς ἁλύσεσιν· αἰσχρὸν γάρ, ὡς ἔοικεν,
ἦν βασιλέα αὐτὸν γεγονότα σιδηραῖς δεθῆναι. κἀκ 40
τούτου τοὺς μὲν ἐθελοντὶ τοὺς δὲ καὶ βίᾳ λαβὼν
πᾶσαν τὴν Ἀρμενίαν κατέσχεν· ὁ γὰρ Ἀρτάξης ἐπει-
δὴ συμβαλὼν οἱ ἠλαττοῦτο, πρὸς τὸν Πάρθον ἀπε-
χώρησε. πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τῷ υἱεῖ τὴν τοῦ Μήδου 2
θυγατέρα, ὅπως ἔτι καὶ μᾶλλον αὐτὸν προσεταιρίσηται,
μνηστεύσας, τά τε στρατόπεδα ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ κατέλιπε
καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀνεκομίσθη, τήν τε ἄλλην λείαν
πολλὴν καὶ τὸν Ἀρμένιον μετά τε τῆς γυναικὸς καὶ
μετὰ παίδων ἄγων. καί σφας σὺν τοῖς ἄλλοις αἰχμα- 3
λώτοις καὶ ἐν ἐπινικίοις τισὶν ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν
προπέμψας αὐτὸς ἐφ' ἅρματος ἐσήλασε, καὶ τά τε
ἄλλα πάντα τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐχαρίσατο καὶ τὸν Ἀρμέ-

νιον μετὰ τῶν οἰκείων ἐν χρυσοῖς δεσμοῖς προσήγαγε.
προεκάθητο δὲ ἐν μέσῳ τῷ πλήθει ἐπί τε βήματος
4 ἐπαργύρου καὶ ἐπὶ δίφρου ἐπιχρύσου. οἵ γε μὴν
βάρβαροι οὔθ' ἱκέτευσαν αὐτὴν οὔτε προσεκύνησαν,
καίτοι πολλὰ μὲν καὶ ἀναγκαζόμενοι, πολλὰ δὲ καὶ
ἐλπίσιν ἀναπειθόμενοι, ἀλλ' ὀνομαστί ἑ προσαγορεύ-
σαντες δόξαν μὲν φρονήματος ἔλαβον, κακουχίᾳ δὲ
πολλῇ διὰ τοῦτο συνέσχοντο.

41 μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Ἀντώνιος τούς τε Ἀλεξανδρέας
εἱστίασε, καὶ τὴν Κλεοπάτραν τούς τε παῖδας αὐτῆς
ἐν ἐκκλησίᾳ παρεκαθίσατο, δημηγορήσας τέ τινα
ἐκείνην τε βασιλίδα βασιλέων καὶ τὸν Πτολεμαῖον,
ὃν Καισαρίωνα ἐπωνόμαζον, βασιλέα βασιλέων κα-
2 λεῖσθαι ἐκέλευσε. καὶ αὐτοῖς καὶ τὴν Αἴγυπτον τήν
τε Κύπρον, ἄλλην διανομήν τινα ποιησάμενος, ἔδωκε·
τοῦ τε γὰρ προτέρου Καίσαρος τὴν μὲν γυναῖκα τὸν
δὲ υἱὸν ὄντως γεγονέναι ἔλεγε, καὶ ἐς τὴν ἐκείνου
δὴ χάριν ταῦτα ποιεῖν ἐσκήπτετο, ὅπως τὸν Καίσαρα
τὸν Ὀκταουιανὸν ἐκ τούτου, ὅτι ποιητὸς ἀλλ' οὐ
3 γνήσιος αὐτοῦ παῖς ἦν, διαβάλλῃ. ἐκείνοις μὲν δὴ
ταῦτ' ἔνειμε, τοῖς δὲ δὴ αὐτοῦ παισὶ τοῖς ἐκ τῆς
Κλεοπάτρας οἱ γεγονόσι, Πτολεμαίῳ μὲν τήν τε Συ-
ρίαν καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Ἑλλησ-
πόντου πάντα, Κλεοπάτρᾳ δὲ τὴν Λιβύην τὴν περὶ
Κυρήνην, τῷ τε ἀδελφῷ αὐτῶν Ἀλεξάνδρῳ τήν τε
Ἀρμενίαν καὶ τἄλλα τὰ πέραν τοῦ Εὐφράτου μέχρις
Ἰνδῶν δώσειν ὑπέσχετο· καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὡς ἔχων
4 ἤδη ἐχαρίζετο. καὶ ταῦτα οὐκ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
μόνον εἶπεν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην, ἵνα καὶ παρ'
ἐκείνων τὸ κῦρος λάβῃ, ἐπέστειλεν. οὐ μέντοι καὶ
ἐν τῷ κοινῷ τι αὐτῶν ἀνεγνώσθη· ὅ τε γὰρ Δομίτιος
a. u. 722 καὶ ὁ Σόσιος ὑπατεύοντες ἤδη τότε, καὶ ἐς τὰ μά-

λιστα αὐτῷ προσκείμενοι, οὐκ ἠθέλησαν, καίπερ τοῦ
Καίσαρος ἐγκειμένου σφίσιν, ἐς πάντας αὐτὰ ἐκφῆναι.
νικησάντων δὲ ἐν τούτῳ ἐκείνων, ἀντεπεκράτησεν 5
ὁ Καῖσαρ μηδὲν τῶν περὶ τοῦ Ἀρμενίου γραφέντων
δημοσιευθῆναι· τοῦτόν τε γὰρ ἠλέει ἅτε καὶ λάθρᾳ
πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῷ Ἀντωνίῳ κεκοινολογημένος, καὶ
ἐκείνῳ τῶν νικητηρίων ἐφθόνει. τοιαῦτα δ' οὖν ὁ 6
Ἀντώνιος πράττων ἐτόλμα τῇ βουλῇ γράφειν ὅτι τῆς
τε ἀρχῆς παύσασθαι καὶ ἐπ' ἐκείνῃ τῷ τε δήμῳ πάντα
τὰ πράγματα ποιήσασθαι ἐθέλει, οὐχ ὅτι τι καὶ πρά-
ξειν αὐτῶν ἔμελλεν, ἀλλ' ὅπως ταῖς παρ' αὐτοῦ ἐλ-
πίσι τὸν Καίσαρα ἤτοι ἀναγκάσωσιν, ἅτε καὶ παρόντα,
τῶν ὅπλων προαποστῆναι, ἢ καὶ ἀπειθήσαντα μισή-
σωσι.

τότε μὲν δὴ ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ τὴν πανήγυριν 42
τὴν τῇ Ἀφροδίτῃ τῇ γενεθλίῳ τελουμένην οἱ ὕπατοι
ἐποίησαν· ἔν τε ταῖς ἀνοχαῖς αἱρετοὶ ὑπὸ τοῦ Καί-
σαρος πολίαρχοι, παῖδες, ἄνηβοι, ἐξ ἱππέων ἀλλ'
οὐκ ἐκ βουλευτῶν γεγονότες, ἦρξαν. καὶ τὴν στοὰν 2
τὴν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος
ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε κἀν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρω-
σεν· ὑπάτευσε γὰρ ἐν μέρει τοῦ ἔτους τούτου. ὅ τε
Ἀγρίππας τὸ ὕδωρ τὸ Μάρκιον ὠνομασμένον, ἐκλι-
πὸν φθορᾷ τῶν ὀχετῶν, καὶ ἀνεκτήσατο δαπάνῃ οἰ-
κείᾳ καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς πόλεως ἐπωχέτευσεν. οὗτοι μὲν 3
οὖν, καίπερ ἐξ ἰδίων χρημάτων φιλοτιμούμενοι, καὶ
ὑπεστέλλοντο καὶ ἐμετρίαζον· ἄλλοι δὲ καὶ ἐλαχίστην
τινὰ ἀρχὴν ἔχοντες καὶ ἐπινίκια διεπράττοντό σφισιν,
οἱ μὲν διὰ τοῦ Ἀντωνίου, οἱ δὲ διὰ τοῦ Καίσαρος, ψη-
φίζεσθαι, καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ χρυσίον πολὺ
παρὰ τῶν δήμων ἐς τοὺς στεφάνους ἐσέπραττον.

τῷ δ' ὑστέρῳ ἔτει ἀγορανόμος ὁ Ἀγρίππας ἑκὼν 43

a. u. 721 ἐγένετο, καὶ πάντα μὲν τὰ οἰκοδομήματα τὰ κοινὰ
πάσας δὲ τὰς ὁδούς, μηδὲν ἐκ τοῦ δημοσίου λαβών,
ἐπεσκεύασε, τούς τε ὑπονόμους ἐξεκάθηρε, καὶ ἐς
2 τὸν Τίβεριν δι' αὐτῶν ὑπέπλευσε. κἀν τῷ ἱππο-
δρόμῳ σφαλλομένους τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὸν τῶν
διαύλων ἀριθμὸν ὁρῶν τούς τε δελφῖνας καὶ τὰ
ᾠοειδῆ δημιουργήματα κατεστήσατο, ὅπως δι' αὐτῶν
αἱ περίοδοι τῶν περιδρόμων ἀναδεικνύωνται. καὶ
3 προσέτι καὶ ἔλαιον καὶ ἅλας πᾶσι διέδωκε, τά τε βα-
λανεῖα προῖκα δι' ἔτους καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς
γυναιξὶ λοῦσθαι παρέσχε· καὶ τοὺς κουρέας ἐν ταῖς
πανηγύρεσιν, ἃς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἐποίησεν
ὥστε καὶ τοὺς τῶν βουλευτῶν παῖδας τὴν Τροίαν
ἱππεῦσαι, ἐμισθώσατο, ἵνα μηδεὶς μηδὲν αὐτοῖς
4 ἀναλώσῃ. καὶ τέλος σύμβολά τέ τινα ἐς τὸ θέατρον
κατὰ κορυφὴν ἔρριψε, τῷ μὲν ἀργύριον τῷ δὲ
ἐσθῆτα τῷ δὲ ἄλλο τι φέροντα, καὶ ἄλλα πάμπολλα
ὤνια ἐς τὸ μέσον καταθεὶς διαρπάσαι σφίσιν ἐπέ-
5 τρεψεν. Ἀγρίππας μὲν δὴ ταῦτά τε ἐποίει, καὶ τοὺς
ἀστρολόγους τούς τε γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν·
ὑπὸ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας δόγμα ἐγένετο μηδένα τῶν
ἐς τὴν γερουσίαν τελούντων ἐπὶ λῃστείᾳ κρίνεσθαι,
καὶ οὕτως οἵ τε τότε ἐν τοιαύτῃ τινὶ αἰτίᾳ ὄντες
ἀφείθησαν, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἄδειά τισι κακουργεῖν
6 ἐδόθη. ὁ δ' οὖν Καῖσαρ τήν τε ὑπατείαν, ἦρξε γὰρ
μετὰ Λουκίου τοῦ Τύλλου δεύτερον, τῇ πρώτῃ εὐ-
θὺς ἡμέρᾳ κατὰ τὸν τοῦ Ἀντωνίου τρόπον ἀπεῖπε,
καὶ ἐς τὸ τῶν εὐπατριδῶν γένος ἐκ τοῦ πλήθους
7 τινὰς ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐσήγαγεν. ἐπειδή τε
Λούκιός τις Ἀσέλλιος στρατηγῶν τὴν ἀρχὴν διὰ μα-
κρὰν ἀρρωστίαν ἀφεῖναι ἠθέλησε, τὸν υἱὸν αὐτοῦ
ἀνταπέδειξε· καὶ στρατηγοῦ ἑτέρου τῇ τελευταίᾳ

ἡμέρᾳ ἀποθανόντος ἄλλον ἐς τὰς περιλιπεῖς ὥρας
ἐφείλετο. τοῦ τε Βόκχου τελευτήσαντος οὐδενὶ τὴν
βασιλείαν αὐτοῦ ἔδωκεν, ἀλλ' ἐς τὰ τῶν Ῥωμαίων
ἔθνη αὐτὴν ἐσέγραψεν. ἐπειδή τε οἱ Δελμάται παν- 8
τελῶς ἐκεχείρωντο, τάς τε στοὰς ἀπὸ τῶν λαφύρων
αὐτῶν καὶ τὰς ἀποθήκας τῶν βιβλίων τὰς Ὀκταουι-
ανὰς ἐπὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κληθείσας κατεσκεύασεν.
Ἀντώνιος δὲ ἐν τούτῳ ἤλασε μὲν μέχρι τοῦ Ἀρά- 44
ξου ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους στρατεύσων, ἠρκέσθη
δὲ τῇ πρὸς τὸν Μῆδον ὁμολογίᾳ· συμμαχήσειν τε
γὰρ ἀλλήλοις, ὁ μὲν ἐπὶ τοὺς Πάρθους ὁ δὲ ἐπὶ τὸν
Καίσαρα, συνέθεντο, καὶ ἐπὶ τούτῳ στρατιώτας τέ 2
τινας ἀντέδοσάν σφισι, καὶ ὁ μὲν τῆς Ἀρμενίας τῆς
νεοκτήτου τινὰ ἔλαβεν, ὁ δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ
Ἰωτάπην ὡς καὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ συνοικήσουσαν, καὶ
τὰ σημεῖα τὰ στρατιωτικὰ τὰ ἐν τῇ τοῦ Στατιανοῦ
μάχῃ ἁλόντα. κἀκ τούτου ὁ μὲν Ἀντώνιος τῷ τε Πο- 3
λέμωνι τὴν μικροτέραν Ἀρμενίαν, ὥσπερ εἶπον,
χαρισάμενος, καὶ Λούκιον Κλουούιον ποιήσας τε ἅμα
ὕπατον καὶ παύσας, συνῆν γὰρ αὐτῷ, ἔς τε τὴν Ἰω-
νίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ τοῦ Καίσαρος πολέμῳ
ὥρμησεν· ὅ τε Μῆδος τὰ μὲν πρῶτα συμμάχοις τοῖς 4
Ῥωμαίοις χρώμενος τούς τε Πάρθους καὶ τὸν Ἀρτά-
ξην ἐπελθόντας οἱ ἐνίκησε, τοῦ δ' Ἀντωνίου τούς
τε ἑαυτοῦ στρατιώτας μεταπέμψαντος καὶ προσέτι
καὶ τοὺς ἐκείνου κατασχόντος ἀνθηττήθη τε καὶ
ἑάλω, καὶ οὕτως ἡ Ἀρμενία μετὰ τῆς Μηδίας ἀπώ-
λετο.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Ν.

Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ῥωμαίων τῆς μὲν δημοκρατίας ἀφῄρητο, οὐ μέντοι καὶ ἐς μοναρχίαν ἀκριβῆ ἀπεκέκριτο, ἀλλ' ὅ τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐξ ἴσου ἔτι τὰ πράγματα εἶχον, τά τε πλείω σφῶν διειληχότες, καὶ τὰ λοιπὰ τῷ μὲν λόγῳ κοινὰ νομίζοντες, τῷ δὲ ἔργῳ, ὥς που πλεονεκτῆσαί τι ἑκάτερος αὐτῶν
2 ἐδύνατο, ἰδιούμενοι. μετὰ δὲ δὴ τοῦτο, ὥς ὅ τε Σέξτος ἀπωλώλει καὶ ὁ Ἀρμένιος ἑαλώκει τά τε προσπολεμήσαντα τῷ Καίσαρι ἡσύχαζε καὶ ὁ Πάρθος οὐδὲν παρεκίνει, καὶ ἐκεῖνοι φανερῶς ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο καὶ ὁ δῆμος ἀκριβῶς ἐδουλώθη. αἰτίαι δὲ τοῦ πολέμου καὶ σκήψεις αἵδε αὐτοῖς ἐγένοντο.
3 Ἀντώνιος μὲν Καίσαρι ἐπεκάλει ὅτι τόν τε Λέπιδον τῆς ἀρχῆς ἐπεπαύκει καὶ τὴν χώραν τήν τε δύναμιν τήν τε ἐκείνου καὶ τὴν τοῦ Σέξτου, κοινήν σφων ὀφείλουσαν εἶναι, ἐσφετέριστο· καὶ τούτων τε τὴν ἡμίσειαν ἀπῄτει, καὶ τῶν στρατιωτῶν οὓς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῆς ἀμφοτέροις σφίσι προσηκούσης κατεί-
4 λεκτο. Καῖσαρ δὲ ἐκείνῳ ὅτι ἄλλα τε καὶ τὴν Αἴγυπτον μὴ λαχὼν εἶχε, τόν τε Σέξτον ἀπεκτόνει, αὐτὸς γὰρ ἑκὼν πεφεῖσθαι αὐτοῦ ἔλεγε, καὶ τὸν Ἀρμένιον ἐξαπατήσας καὶ συλλαβὼν καὶ δήσας πολλὴν τῷ δήμῳ
5 κακοδοξίαν προσετέτριπτο· τά τε ἡμίσεα καὶ αὐτὸς

τῶν λαφύρων ἀπῄτει, καὶ παρὰ πάντα ἐπέφερεν
αὐτῷ τήν τε Κλεοπάτραν καὶ τοὺς παῖδας οὓς ἐξ
αὐτῆς ἀνῄρητο, τά τε δωρηθέντα σφίσι, καὶ ἐν τοῖς
μάλιστα ὅτι τὸν Καισαρίωνα ἐπωνόμαζεν οὕτω καὶ
ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος ἦγε. ταῦτά τε οὖν ἀλλή- 2
λοις ἀντενεκάλουν καί πῃ καὶ ἀνταπελογοῦντο, τὰ
μὲν ἰδίᾳ σφίσιν ἐπιστέλλοντες, τὰ δὲ καὶ ἐν τῷ κοινῷ
λέγων μὲν ὁ Καῖσαρ γράφων δὲ ὁ Ἀντώνιος· πρέσ-
βεις τε ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ συνεχῶς ἀνταπέστελ-
λον, ὅπως ὅτι μάλιστα τά τε ἐγκλήματα δικαιότατα
ποιεῖσθαι δόξωσι καὶ τὰ ἀλλήλων ἅμα κατασκοπῶσι·
κἀν τούτῳ καὶ χρήματα ὡς καὶ ἐπ᾽ ἄλλο τι ἤθροιζον, 2
καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ πολέμου παρασκευὴν ὡς καὶ ἐφ᾽
ἑτέρους τινὰς ἐποιοῦντο, μέχρις οὗ ὅ τε Δομίτιος ὁ a. u.
Γναῖος καὶ ὁ Σόσιος ὁ Γάιος, ἀμφότεροι τῆς τοῦ 722
Ἀντωνίου μερίδος ὄντες, ὑπάτευσαν. τότε γὰρ οὐ-
δὲν ἔτ᾽ ἐπεκρύψαντο, ἀλλ᾽ ἄντικρυς ἐπολεμώθησαν.
ἐπράχθη δὲ ὧδε.

ὁ μὲν Δομίτιος οὐδὲν φανερῶς, ὥς γε καὶ συμ- 3
φορῶν πολλῶν πεπειραμένος, ἐνεόχμωσεν· ὁ δὲ δὴ
Σόσιος, οἷα κακῶν ἄπειρος ὤν, πολλὰ μὲν τὸν Ἀν-
τώνιον ἐν αὐτῇ εὐθὺς τῇ νουμηνίᾳ ἐπῄνεσε, πολλὰ
δὲ καὶ τὸν Καίσαρα κατέδραμε. κἂν παραχρῆμα ἐπ᾽
αὐτῷ τι ἐχρημάτισεν, εἰ μὴ Νώνιος Βάλβος δημαρ-
χῶν ἐκώλυσεν. ὁ γὰρ Καῖσαρ ὑποτοπήσας τὸ μέλλον 4
ὑπ᾽ αὐτοῦ γενήσεσθαι, καὶ μήτε περιιδεῖν αὐτὸ μήτ᾽
αὖ ἐναντιωθεὶς προκατάρχειν τοῦ πολέμου δόξαι
ἐθελήσας, τότε μὲν οὔτε ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσῆλθεν
οὔθ᾽ ὅλως ἐν τῇ πόλει διῃτήθη, ἀλλά τινα αἰτίαν
πλασάμενος ἐξεδήμησε, διά τε ταῦτα καὶ ἵνα κατὰ
σχολὴν πρὸς τὰ ἀγγελθέντα οἱ βουλευσάμενος τὸ
δέον ἐκ πλείονος λογισμοῦ πράξῃ· ὕστερον δὲ ἐπα- 5

νελθὼν τήν τε γερουσίαν ἤθροισε, καὶ φρουρὰν τῶν
τε στρατιωτῶν καὶ τῶν φίλων ἐγχειρίδια κρύφα
ἐχόντων περιβαλόμενος, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὑπάτων
ἐπὶ δίφρου ἀρχικοῦ ἱζήσας, πολλὰ μὲν αὐτόθεν ἐκ τῆς
ἕδρας καὶ μέτρια ὑπὲρ ἑαυτοῦ διελέχθη, πολλὰ δὲ
6 καὶ τοῦ Σοσίου τοῦ τε Ἀντωνίου κατηγόρησεν. ἐπει-
δή τε οὔτ᾽ ἄλλος τις οὔτ᾽ αὐτῶν τῶν ὑπάτων οὐδέ-
τερος φθέγξασθαί τι ἐτόλμησεν, ἐκέλευσέ σφας ἐν
ῥητῇ ἡμέρᾳ αὖθις συνελθεῖν ὡς καὶ διὰ γραμμάτων
τινῶν ἀδικοῦντα τὸν Ἀντώνιον ἐξελέγξων. οἱ οὖν
ὕπατοι μήτ᾽ ἀντειπεῖν αὐτῷ θαρσοῦντες μήτε σιω-
πῆσαι ὑπομένοντες τῆς τε πόλεως λάθρᾳ προεξεχώ-
ρησαν καὶ μετὰ τοῦτο πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀπῆλθον,
καί σφισι καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν οὐκ ὀλίγοι
7 συνεφέσποντο. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Καῖσαρ ἑκών τε
αὐτοὺς ἐκπεπομφέναι ἔφασκεν, ἵνα μὴ καὶ ὡς ἀδικῶν
τι ἐγκαταλελεῖφθαι ὑπ᾽ αὐτῶν δοκῇ, καὶ ἐπιτρέπειν
καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐθέλουσι πρὸς τὸν Ἀντώνιον
μετὰ ἀδείας ἀπᾶραι.

3 τοῦτο δ᾽ οὖν τοιοῦτον ὑπ᾽ ἐκείνων γενόμενον
ἀνεσήκωσαν παρὰ τοῦ Ἀντωνίου αὖ φυγόντες καὶ
πρὸς τὸν Καίσαρα ἐλθόντες ἄλλοι τε καὶ ὁ Τίτιος
καὶ ὁ Πλάγκος, καίπερ ἀνὰ πρώτους τε ὑπ᾽ αὐτοῦ
τιμώμενοι καὶ τὰ ἀπόρρητα αὐτοῦ πάντα εἰδότες.
2 ἐπειδὴ γὰρ ταῦτά τε οὕτως ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐπέ-
πρακτο, καὶ προσέτι καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτῶν ὁ Καῖ-
σαρ τήν τε γερουσίαν συνήγαγε καὶ ἀνέγνω καὶ εἶπεν
ὅσα ἠθέλησε, καὶ αὐτὰ ὁ Ἀντώνιος ἀκούσας βουλήν
τέ τινα ἐκ τῶν παρόντων ἤθροισε καὶ λεχθέντων ἐφ᾽
ἑκάτερα πολλῶν τόν τε πόλεμον ἀνείλετο καὶ τὴν
τῆς Ὀκταουίας συνοίκησιν ἀπεῖπε, προσκρούσαντές
τι αὐτῷ ἐκεῖνοι, ἢ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ τι ἀχθεσθέντες,

ηὐτομόλησαν. καί σφας ὁ Καῖσαρ ἀσμενέστατα δεξά- 3
μενος τά τε ἄλλα τὰ τοῦ Ἀντωνίου παρ᾽ αὐτῶν πάντα,
καὶ ἃ ἔπραττε καὶ ἃ ἐνενόει, καὶ τὰ ἐν ταῖς διαθήκαις
αὐτοῦ γεγραμμένα τόν τε ἔχοντα αὐτὰς ἔμαθε· καὶ γὰρ
σεσημασμένοι σφᾶς ἦσαν. κἀκ τούτου περιοργὴς ἔτι 4
καὶ μᾶλλον γενόμενος οὐκ ὤκνησεν οὔτ᾽ ἀναζητῆσαι
αὐτὰς οὔτε λαβεῖν οὔτε ἔς τε τὸ βουλευτήριον καὶ μετὰ
τοῦτο καὶ ἐς ἐκκλησίαν ἐσκομίσαι καὶ ἀναγνῶναι.
τοιαῦτα γάρ που ἐν αὐταῖς ἀνεγέγραπτο ὥστε μηδ᾽
αἰτίαν τινὰ παρ᾽ αὐτῶν, καίτοι παρανομώτατον
πρᾶγμα ποιήσας, σχεῖν· τῷ τε γὰρ Καισαρίωνι ὡς 5
καὶ ἐκ τοῦ Καίσαρος ὄντως γεγονότι ἐμεμαρτυρήκει,
καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τῆς Αἰγυπτίας οἱ τρεφομένοις
ὑπερόγκους δή τινας δωρεὰς ἐδεδώκει, τό τε σῶμα
τὸ ἑαυτοῦ ἔν τε τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ σὺν ἐκείνῃ τα-
φῆναι ἐκεκελεύκει. δι᾽ οὖν ταῦτα ἀγανακτήσαντες 4
ἐπίστευσαν ὅτι καὶ τἄλλα τὰ θρυλούμενα ἀληθῆ εἴη,
τοῦτ᾽ ἔστιν ὅτι, ἂν κρατήσῃ, τήν τε πόλιν σφῶν τῇ
Κλεοπάτρᾳ χαριεῖται καὶ τὸ κράτος ἐς τὴν Αἴγυπτον
μεταθήσει. καὶ τοσαύτῃ γε ἐπὶ τούτοις ὀργῇ ἐχρή- 2
σαντο ὥστε πάντας, οὐχ ὅπως τοὺς διαφόρους αὐτῷ
ἢ καὶ ἐκ μέσου ἀμφοῖν ὄντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάνυ
φίλους, δεινῶς αὐτὸν αἰτιάσασθαι· τοῖς τε γὰρ ἀνα-
γνωσθεῖσιν ἐκπλαγέντες, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος
ὑποψίαν ἀνταγωνιζόμενοι, τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἔλεγον.
καὶ τήν τε ὑπατείαν αὐτόν, ἐς ἣν προεκεχειροτόνητο, 3
καὶ τὴν ἄλλην ἐξουσίαν πᾶσαν ἀφείλοντο· πολέμιόν
τε λόγῳ μὲν οὐκ ἀπέφηναν, φοβηθέντες τοὺς συνόν-
τας αὐτῷ, ὅτι καὶ ἐκείνους ἐν ἐχθρῶν μοίρᾳ, ἂν μὴ
προλείπωσιν αὐτόν, νομισθῆναι ἐχρῆν, ἔργῳ δὲ παν-
τὸς μᾶλλον ἀπέδειξαν. τοῖς μὲν γὰρ συνεξεταζομένοις 4
οἱ τήν τε ἄδειαν καὶ ἐπαίνους, ἂν ἐγκαταλείπωσιν

αὐτόν, ἐψηφίσαντο, τῇ δὲ Κλεοπάτρᾳ τὸν πόλεμον ἄντικρυς ἐπήγγειλαν, καὶ τάς τε χλαμύδας ὡς καὶ
5 ἐν χερσὶν ὄντος αὐτοῦ μετημπίσχοντο, καὶ πρὸς τὸ Ἐνυεῖον ἐλθόντες πάντα τὰ προπολέμια κατὰ τὸ νομιζόμενον, διὰ τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ φητιαλίου, ἐποίησαν. ἅπερ που λόγῳ μὲν πρὸς τὴν Κλεοπάτραν,
5 ἔργῳ δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔτεινεν· οὕτω γάρ που αὐτὸν ἐδεδούλωτο ὥστε καὶ γυμνασιαρχῆσαι τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι πεῖσαι, βασιλίς τε αὐτὴ καὶ δέσποινα ὑπ᾽ ἐκείνου καλεῖσθαι, στρατιώτας τε Ῥωμαίους ἐν τῷ δορυφορικῷ ἔχειν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς πάντας
2 σφᾶς ταῖς ἀσπίσιν ἐπιγράφειν. ἔς τε τὴν ἀγορὰν μετ᾽ αὐτοῦ ἐσεφοίτα, καὶ τὰς πανηγύρεις οἱ συνδιετίθει, τάς τε δίκας συνεξήταζε, καὶ συνίππευε καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ καὶ ἐκείνη μὲν ἐν δίφρῳ τινὶ ἐφέρετο, ὁ δὲ Ἀντώνιος αὐτοποδὶ αὐτῇ μετὰ τῶν εὐνούχων ἠκολούθει. καὶ τό τε στρατήγιον βασίλειον ὠνό-
3 μαζε, καὶ ἀκινάκην ἔστιν ὅτε παρεζώννυτο, ἐσθῆτί τε ἔξω τῶν πατρίων ἐχρῆτο, καὶ ἐπὶ κλίνης ἐπιχρύσου δίφρου τε ὁμοίου καὶ ἐν τῷ κοινῷ ἑωρᾶτο. συνεγράφετό τε αὐτῇ καὶ συνεπλάττετο, αὐτὸς μὲν Ὄσιρις καὶ Διόνυσος, ἐκείνη δὲ σελήνη τε καὶ Ἶσις λέγοντες εἶναι. ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἔκφρων
4 ὑπ᾽ αὐτῆς ἐκ μαγγανείας τινὸς γεγονέναι ἔδοξεν. οὐ γὰρ ὅτι ἐκεῖνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους τούς τι παρ᾽ αὐτῷ δυναμένους οὕτω καὶ ἐγοήτευσε καὶ κατέδησεν ὥστ᾽ αὐτὴν καὶ τῶν Ῥωμαίων ἄρξειν ἐλπίσαι, τήν τε εὐχὴν τὴν μεγίστην, ὁπότε τι ὀμνύοι, ποιεῖσθαι τὸ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ δικάσαι.

6 τῇ μὲν οὖν Κλεοπάτρᾳ διὰ ταῦτα τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, τῷ δ᾽ Ἀντωνίῳ οὐδὲν δῆθεν τοιοῦτον ἐπήγγειλαν, εὖ γε εἰδότες ὅτι καὶ ἄλλως πολεμωθή-

σοιτο, οὐ γάρ που προδοὺς ἐκείνην τὰ τοῦ Καίσαρος
πράξειν ἔμελλε, καὶ βουλόμενοι καὶ αὐτὸ τοῦτο προσ-
εγκαλέσαι οἱ, ὅτι τὸν ὑπὲρ τῆς Αἰγυπτίας πόλεμον
ἑκὼν κατὰ τῆς πατρίδος, μηδενὸς αὐτῷ δεινοῦ οἴκο-
θεν ἰδίᾳ συμβάντος, ἀνείλετο.

ἥ τε οὖν ἡλικία παρ' ἀμφοτέρων σπουδῇ συνή- 2
γετο καὶ χρήματα ἁπανταχόθεν συνελέγετο, τά τε
ἐμπολέμια πάντα κατὰ τάχος ἠθροίζετο. καὶ ἐγένετο
ἡ πᾶσα παρασκευὴ πολὺ τῶν πρὸ αὐτῆς μεγίστη.
ἔθνη γὰρ τοσάδε ἑκατέρῳ τόνδε τὸν πόλεμον συνή-
ρατο. Καίσαρι μὲν ἥ τε Ἰταλία, πάντας γὰρ καὶ τοὺς 3
ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἀποικισθέντας, τὰ μὲν ἐκφοβήσας
ἅτε ὀλίγους ὄντας, τὰ δὲ καὶ εὐεργετήσας, προσετέ-
θειτο· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τοὺς τὴν Βονωνίαν ἐποι-
κοῦντας αὐτὸς αὖθις, ἵνα δὴ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ἀπῳ-
κίσθαι δοκῶσι, προσκατεστήσατο· ἥ τε οὖν Ἰταλία 4
καὶ ἡ Γαλατία τό τε Ἰβηρικὸν καὶ τὸ Ἰλλυρικόν, καὶ
Λίβυες οἵ τε ἐκ τοῦ πρὶν ῥωμαΐζοντες πλὴν τῶν περὶ
τὴν Κυρήνην καὶ οἱ τοῦ Βογούου τοῦ τε Βόκχου
γεγονότες, Σαρδώ τε καὶ Σικελία καὶ αἱ ἄλλαι νῆσοι
αἱ ταῖς εἰρημέναις ἠπείροις προσεχεῖς συνεμάχησαν,
τῷ δ' Ἀντωνίῳ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῇ ἠπείρῳ τῶν Ῥω- 5
μαίων ἀκούοντα καὶ τὰ ἐν τῇ Θρᾴκῃ, ἥ τε Ἑλλὰς
καὶ ἡ Μακεδονία, καὶ Αἰγύπτιοι οἵ τε Κυρηναῖοι
μετὰ τῶν περιχώρων, καὶ οἱ νησιῶται οἱ προσοικοῦν-
τές σφισιν, οἵ τε βασιλεῖς καὶ οἱ δυνάσται πάντες
ὡς εἰπεῖν οἱ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ τῇ τότε ὑπ' ἐκεῖ-
νον οὔσῃ γειτνιῶντες, οἱ μὲν αὐτοὶ οἱ δὲ δι' ἑτέρων.
καὶ τοσαύτῃ γε προθυμίᾳ ἀμφότεροι ὁμοίως ἐχρή- 6
σαντο ὥστε καὶ ἐνόρκους τὰς συμμαχίας σφῶν ἑκα-
τέρῳ ποιήσασθαι.

οὗτοί τε οὖν οὕτως ἔρρωντο, καὶ ὁ Ἀντώνιος 7

τοῦτο μὲν ἀντώμοσε τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις ἀκηρυκτὶ πολεμήσειν, τοῦτο δὲ ὑπέσχετο τήν τε ἀρχὴν ἐντὸς δύο μηνῶν μετὰ τὴν νίκην ἀφήσειν καὶ τὸ πᾶν αὐτῆς κράτος τῇ τε γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ ἀπο-
2 δώσειν. μόλις τε δῆθέν τινες ἔπεισαν αὐτὸν ἕκτῳ μηνὶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα δὴ κατὰ σχολὴν τὰ πράγματα καταστήσηται. καὶ ὁ μέν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ ἤμελλεν αὐτὸ πράξειν, ἀλλ' ὡς πάντῃ γε πάντως κρατήσων ἐπηγγέλλετο. τά τε γὰρ ἑαυτοῦ πολὺ τοῖς πλήθεσιν ἰσχυρότερα ἑώρα ὄντα, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων
3 ἀσθενώσειν δωροδοκίαις ἤλπιζε· χρυσίον γὰρ ὡς ἑκασταχόσε, καὶ οὐχ ἥκιστα ἔς τε τὴν ἄλλην Ἰταλίαν καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐσπέμπων διεκίνει τε ὡς ἕκαστα καὶ σφετερίζεσθαι ἐπειρᾶτο. ὅθενπερ καὶ ὁ Καῖσαρ τά τε ἄλλα δι' ἀκριβεστέρας φυλακῆς ἐποιήσατο καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις ἔδωκε.

8 τοιαύτης δ' οὖν τῆς τε ὁρμῆς καὶ τῆς παρασκευῆς αὐτῶν οὔσης πολλὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ποικίλα ἐθρυλεῖτο, πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ ἐναργῆ προεδείκνυτο. πίθηκός τε γὰρ ἐς τὸ Δημήτριον ἐν ἱερουργίᾳ τινὶ ἐσελθὼν πάντα τὰ ἔνδον
2 συνέχεε, καὶ βύας πρῶτον μὲν ἐς τὸν τῆς Ὁμονοίας ναόν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους πάντας ὡς εἰπεῖν τοὺς ἁγιωτάτους ἐπέπτετο, καὶ τέλος, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀπηλαύνετο, ἐπί τε τοῦ ναοῦ τοῦ Γενίου τοῦ δήμου ἱδρύθη καὶ οὔτε ἑάλω οὔτ' ἐξανέστη πλὴν ὀψέ ποτε. ὅ τε ὀχὸς ὁ τοῦ Διὸς ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἱπποδρομίᾳ συνετρίβη, καὶ λαμπὰς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης αἰωρηθεῖσα ἐς
3 τὸν αἰθέρα ἀνέδραμε. καὶ συχνὰ μὲν ὑπὸ χειμῶνος ἐπόνησεν, ὥστε καὶ τρόπαιόν τι ἐν τῷ Ἀουεντίνῳ ἑστὸς καὶ νίκης ἄγαλμα ἀπὸ τῆς τοῦ θεάτρου σκηνῆς

πεσεῖν, τήν τε γέφυραν τὴν ξυλίνην πᾶσαν καταρ-
ραγῆναι· συχνὰ δὲ καὶ ὑπὸ πυρὸς ἐφθάρη, καὶ προσ-
έτι καὶ ἐκ τῆς Αἴτνης πλεῖστόν τε ἐρρύη καὶ πόλεσι
καὶ χώραις ἐλυμήνατο. ταῦτ' οὖν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν 4
ὁρῶντες τὰ δ' ἀκούοντες, ἀνεμιμνήσκοντο καὶ τὸ τοῦ
δράκοντος, ὅτι ἄρα καὶ ἐκεῖνος ἐς τὰ τότε παρόντα
σφίσιν ἐσήμηνεν· ἐν γὰρ τῇ Τυρσηνίδι ὀλίγον πρὸ
τούτων πρότερον δράκων δικέφαλος, μέγας ὥστε καὶ
ἐς πέντε καὶ ὀγδοήκοντα πόδας ἐξικνεῖσθαι, αἰφνί-
διον ἀνεφάνη καὶ πολλὰ κακώσας ἐκεραυνώθη. ταῦτα 5
μὲν οὖν ἐπὶ πάντας αὐτοὺς ἔφερε· Ῥωμαῖοί τε γὰρ
τὸ προμαχόμενον ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως ἦν, καὶ ἔμελ-
λον ἔν τε τῷ τότε παρόντι πολλοὶ ἑκατέρωθεν φθα-
ρήσεσθαι, καὶ ἔπειτα τοῦ κρατήσαντος πάντες οἱ
περιλειφθέντες γενήσεσθαι. τῷ δὲ δὴ Ἀντωνίῳ τὴν 6
μὲν ἧτταν οἱ παῖδες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὄντες προεμαν-
τεύσαντο, δίχα γὰρ γενόμενοι μηδενὸς κελεύσαντος,
καὶ οἱ μὲν Ἀντωνιείους οἱ δὲ Καισαρείους σφᾶς ἐπι-
καλέσαντες, συνέμιξαν ἀλλήλοις ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ
ἡττήθησαν οἱ τὸ ἐκείνου ὄνομα φέροντες, τὸν δ'
ὄλεθρον εἰκών τις αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀλβανῷ παρὰ τῷ
Διὶ ἀνακειμένη· λιθίνη γὰρ οὖσα αἷμα πολὺ ἀνῆκε.

μετεώρων δ' οὖν πάντων ὁμοίως ἐπὶ τούτοις 9
ὄντων ἐν μὲν τῷ ἔτει ἐκείνῳ πλέον οὐδὲν ἐγένετο.
ὅ τε γὰρ Καῖσαρ τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἄλλως τε καὶ ἐπει-
δὴ τὰ χρήματα παρὰ τοῦ Ἀντωνίου παρόντα ᾔσθετο,
καθιστάμενος οὐκ ἠδυνήθη πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπαν-
τῆσαι· καὶ ἐκεῖνος ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ 2
τὸν πόλεμον ἀδοκήτοις σφίσι ποιησόμενος, ἐλθὼν δὲ
ἐς Κέρκυραν, καὶ πυθόμενος τὰς ναῦς τὰς πρόπλους
τὰς ἐς τὴν προσκοπὴν αὐτοῦ πεμφθείσας περὶ τὰ
Κεραύνια ὄρη ναυλοχεῖν, ὑπετόπησεν αὐτὸν τὸν Καί-

3 σαρα μετὰ παντὸς τοῦ ναυτικοῦ ἀφῖχθαι, καὶ οὐκέτι περαιτέρω προεχώρησεν, ἀλλ' ἐς τὴν Πελοπόννησον, ἤδη γὰρ ἐκ μετοπώρου ἦν, ἀναπλεύσας αὐτὸς μὲν ἐν Πάτραις παρεχείμασε, τοὺς δὲ δὴ στρατιώτας πανταχόσε διέπεμψεν, ἵνα τά τε χωρία φυλάττωσι καὶ
4 τῶν ἐπιτηδείων ῥᾷον εὐπορῶσι. κἀν τούτῳ ἦλθον μὲν καὶ ἐθελονταὶ παρ' ἀμφοτέρων αὐτῶν πρὸς ἑκατέρους καὶ βουλευταὶ καὶ ἄλλοι τινές, ἑάλω δὲ καὶ κατάσκοπος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Λούκιος Μέσσιος· καὶ αὐτὸν καίπερ τῶν ἐν τῇ Περουσίᾳ πρότερον ἁλόντων ὄντα ἀφῆκε, πᾶσάν οἱ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν προεπι-
5 δείξας. τῷ τε Ἀντωνίῳ ἐπέστειλεν ὅπως ἢ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἵππου δρόμον ἡμερήσιον καὶ ἐφῇ οἱ ἀδεῶς προσπλεῦσαι ἐπὶ τῷ ἐντὸς πέντε ἡμερῶν συμμίξαι σφᾶς, ἢ αὐτὸς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐς τὴν
6 Ἰταλίαν περαιωθῇ, οὐχ ὅτι τι γενήσεσθαί σφων ἐνόμιζεν, ὁ γοῦν Ἀντώνιος πολλά τε αὐτοῦ κατεγέλασε, καὶ εἶπε "καὶ τίς ἡμῖν δικάσει, ἄν τι παρὰ τὰ συγκείμενα πραχθῇ;" ἀλλ' ὅτι τοῖς τε ἑαυτοῦ στρατιώταις θάρσος καὶ τοῖς ἐναντίοις ἔκπληξιν ἐμβαλεῖν ἐκ τούτου προσεδόκησε.

10 μετὰ δὲ δὴ ταῦτα ἦσαν μὲν ὕπατοι ἐς τὸ ἐχόμε-
a. u. 723 νον ἔτος ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος προαποδεδειγμένοι τότε ὅτε ἐς τὰ ὀκτὼ ἔτη τὰς ἀρχὰς ἐσάπαξ προκατεστήσαντο, καὶ τό γε τελευταῖον ἐκεῖνο ἦν· παραλυθέντος δὲ τοῦ Ἀντωνίου, ὥσπερ εἶπον, ὁ Μεσσάλας ὁ Οὐαλέριος ὁ προγραφείς ποτε ὑπ' αὐτῶν
2 ὑπάτευσε μετὰ τοῦ Καίσαρος. κἀν τούτῳ ἄνθρωπός τέ τις μανιώδης ἐς τὸ θέατρον ἐν πανηγύρει τινὶ ἐσπηδήσας τὸν στέφανον τὸν τοῦ προτέρου Καίσαρος ἀνείλετο καὶ περιέθετο, καὶ διεσπάσθη ὑπὸ τῶν περιεστηκότων· καὶ λύκος τε ἐς τὸ Τυχαῖον ἐσπίπτων

συνελήφθη καὶ κατεσφάγη, κύων τε κύνα ἐν τῷ ἱπ- 3
ποδρόμῳ παρ᾽ αὐτὴν τὴν ἅμιλλαν τῶν ἵππων κατειρ-
γάσατο καὶ κατέφαγε. καὶ πῦρ ἄλλα τε οὐκ ὀλίγα
καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱπποδρόμου πολὺ τό τε Δημήτριον
καὶ ἕτερον ναὸν Ἐλπίδος ἔφθειρεν. ἔδοξαν μὲν γὰρ 4
οἱ ἐξελεύθεροι αὐτὸ πεποιηκέναι· πᾶσι γὰρ τοῖς ἔν
τε τῇ Ἰταλίᾳ αὐτῶν οὖσι καὶ πέντε μυριάδων οὐσίαν
ἢ καὶ πλείω κεκτημένοις τὸ ὄγδοον αὐτῆς συντελέσαι
ἐκελεύσθη, κἀκ τούτου καὶ ταραχαὶ καὶ φόνοι καὶ
ἐμπρήσεις ὑπ᾽ αὐτῶν πολλαὶ ἐγένοντο, καὶ οὐ πρότε-
ρόν γε κατέστησαν πρὶν ἢ τοῖς ὅπλοις καταδαμα-
σθῆναι. ἀφ᾽ οὗπερ καὶ οἱ ἐλεύθεροι οἵ τι χωρίον ἐν 5
τῇ Ἰταλίᾳ κεκτημένοι φοβηθέντες ἡσύχασαν· καὶ γὰρ
ἐκείνοις τὸ τέταρτον τῆς ἐπετησίας προσόδου δοῦναι
προσετάχθη, μελλήσαντές τε ἐπὶ τούτῳ κινηθήσεσθαι
οὐδὲν ἔτι νεοχμῶσαι ἐτόλμησαν, ἀλλ᾽ ἀμαχὶ καὶ ἄκον-
τες αὐτὸ συνεσήνεγκαν. ἔδοξε μὲν οὖν διὰ ταῦθ᾽ 6
ὑπὸ τῶν ἀπελευθέρων τὸ πῦρ ἐξ ἐπιβουλῆς γεγονέ-
ναι, οὐ μέντοι ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐς τὰ πάνυ τέρατα διὰ
τὸ τῶν καυθέντων πλῆθος ἐσεγράφη.

τοιούτων δὴ σημείων προφανέντων σφίσιν οὔτ᾽ 11
ἐφοβήθησαν οὔθ᾽ ἧττόν τι ἐπολέμησαν, ἀλλὰ τὸν μὲν
χειμῶνα κατασκοπαῖς τε χρώμενοι καὶ παραλυποῦντες
ἀλλήλους διετέλεσαν· ὁ γὰρ Καῖσαρ ἐξανήχθη μὲν
ἐκ τοῦ Βρεντεσίου καὶ ἔπλευσε μέχρι τῆς Κερκύρας
ὡς καὶ ἀπροσδοκήτοις τοῖς πρὸς τῷ Ἀκτίῳ ὁρμοῦσιν
ἐπιθησόμενος, χειμῶνι δὲ περιπεσὼν καὶ πονηθεὶς 2
ἀνεχώρησε· τοῦ δὲ δὴ ἦρος ὁ μὲν Ἀντώνιος οὐδαμῇ
ἐκινήθη, οἵ τε γὰρ τριηρῖται, ἅτε καὶ σύμμικτοι ἐκ
παντοδαπῶν ἐθνῶν ὄντες καὶ πόρρω ἀπ᾽ αὐτοῦ χει-
μάζοντες, οὔτε τινὰ ἄσκησιν ἐπεποίηντο καὶ νόσῳ
αὐτομολίαις τε ἠλάττωντο· καὶ ὁ Ἀγρίππας τήν τε 3

*Μεθώνην ἐκ προσβολῆς λαβὼν καὶ τὸν Βογούαν ἐν
αὐτῇ κτείνας, τάς τε κατάρσεις τῶν ὁλκάδων ἐπιτη-
ρῶν καὶ ἀποβάσεις ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς Ἑλλάδος ποιού-
4 μενος, ἰσχυρῶς αὐτὸν ἐτάραττεν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ
ἐπί τε τούτοις θαρσήσας καὶ βουληθεὶς ὅτι τάχιστα
τῇ τοῦ στρατεύματος ὁρμῇ λαμπρῶς ἠσκημένου χρή-
σασθαι, τόν τε πόλεμον καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ πρὸς
τοῖς ἐκείνου μᾶλλον ἢ ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ πρὸς τῇ
5 Ῥώμῃ ποιήσασθαι, πάντας μὲν τοὺς στρατιώτας ὧν
τι ὄφελος ἦν, πάντας δὲ τούς τι δυναμένους καὶ τῶν
βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων ἐς τὸ Βρεντέσιον συν-
ήγαγε, τοὺς μὲν ὅπως τι συμπράξωσιν αὐτῷ, τοὺς
δ' ὅπως μηδὲν μονωθέντες νεοχμώσωσι, τό τε μέγι-
στον ὅπως ἐνδείξηται τοῖς ἀνθρώποις ὅτι καὶ τὸ πλεῖ-
στον καὶ τὸ κράτιστον τῶν Ῥωμαίων ὁμογνωμονοῦν
6 ἔχοι. κἀντεῦθεν τακτόν τε τῶν οἰκετῶν ἀριθμὸν
πᾶσιν ἐπαγαγέσθαι *καὶ τὴν τροφὴν αὐτοὺς ἑαυ-
τοῖς, πλὴν τῶν στρατιωτῶν, ἐπικομίσασθαι κελεύσας,
12 ἀθρόᾳ τῇ παρασκευῇ τὸν Ἰόνιον διέβαλεν. ἦγε δὲ
αὐτοὺς οὐκ ἐς τὴν Πελοπόννησον οὐδ' ἐπὶ τὸν Ἀν-
τώνιον, ἀλλὰ πρὸς τὸ Ἄκτιον, ἐν ᾧ τὸ πλεῖον αὐτῷ
τοῦ ναυτικοῦ ὥρμει, εἴ πώς σφας ἐθελοντὰς ἢ καὶ
ἄκοντας προπαραστήσαιτο. καὶ διὰ τοῦτο τόν τε
πεζὸν ὑπὸ τὰ ὄρη τὰ Κεραύνια ἐκβιβάσας ἐκεῖσε
2 ἔπεμψε, καὶ αὐτὸς ταῖς ναυσὶ τὴν Κέρκυραν ἐκλει-
φθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐμφρουρούντων λαβὼν ἐς τὸν λιμένα
τὸν γλυκὺν ὠνομασμένον κατέσχε· καλεῖται δὲ οὕτως
ὅτι πρὸς τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐς αὐτὸν ἐσβάλλοντος γλυκαί-
νεται· καὶ ναύσταθμόν τε ἐν αὐτῷ ἐποιήσατο καὶ ἐκεῖ-
3 θεν ὁρμώμενος ἐπὶ τὸ Ἄκτιον ἐπέπλει. ὡς δ' οὐδεὶς οἱ
οὔτ' ἀντανήγετο οὔτ' ἐς λόγους ᾔει, καίτοι δυοῖν αὐτοῦ
θάτερον ἢ πρὸς ὁμολογίαν σφᾶς ἢ πρὸς μάχην προκα-*

λουμένου, τὴν μὲν γὰρ τῇ πίστει τὴν δὲ τῷ δέει οὐκ
ἐδέχοντο, κατέλαβε τὸ χωρίον τοῦτο ἐν ᾧ νῦν ἡ Νι-
κόπολίς ἐστι, καὶ ἐν αὐτῷ ἐπὶ μετεώρου, ὅθεν ἐπὶ 4
πάντα ὁμοίως τῆς τε ἔξω τῆς πρὸς Πάξοις θαλάσσης
καὶ τῆς ἔσω τῆς Ἀμπρακικῆς τῆς τε ἐν τῷ μέσῳ αὐ-
τῶν, ἐν ᾧ οἱ λιμένες οἱ πρὸς τῇ Νικοπόλει εἰσίν,
ἄποπτόν ἐστιν, ἱδρύθη. καὶ αὐτό τε ἐκρατύνατο καὶ
τείχη ἀπ' αὐτοῦ ἐς τὸν λιμένα τὸν ἔξω τὸν Κόμαρον
καθῆκε, κἀκ τούτου καὶ ἐφήδρευε καὶ ἐφώρμει τῷ 5
Ἀκτίῳ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. ἤδη μὲν
γὰρ ἤκουσα ὅτι καὶ τριήρεις ἐκ τῆς ἔξω θαλάσσης ἐς
τὸν κόλπον διὰ τοῦ τειχίσματος ὑπερήνεγκε, βύρσαις
νεοδάρτοις ἀντὶ ὁλκῶν ἐλαίῳ ἐπαληλιμμέναις χρησά-
μενος· ἔχω δ' οὐδὲν ἔργον τῶν νεῶν τούτων ἐν τῷ 6
κόλπῳ γενόμενον εἰπεῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πιστεῦ-
σαι τῷ μυθολογήματι δύναμαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σμι-
κρὸν τὸ πρᾶγμα ἦν, διὰ χωρίου οὕτως ὀλίγου καὶ
ἀνωμάλου τριήρεις ἐπὶ βυρσῶν διαγαγεῖν. τοῦτο 7
μὲν οὖν οὕτω λέγεται γενέσθαι, τὸ δ' Ἄκτιον Ἀπόλ-
λωνος ἱερόν ἐστι, καὶ πρὸ τοῦ στόματος τοῦ πορθμοῦ
τοῦ κόλπου τοῦ Ἀμπρακικοῦ κατ' ἀντιπέρας τῶν πρὸς
τῇ Νικοπόλει λιμένων κεῖται. ὅ τε πορθμὸς ἴσος
ἐπὶ πολὺ διὰ στενοῦ τείνει, καὶ ἔστι καὶ αὐτὸς καὶ
τὰ πρὸ αὐτοῦ πάντα καὶ ἐνορμίσασθαι καὶ ἐνναυ-
λοχήσασθαι. ταῦτ' οὖν προκατασχόντες οἱ Ἀντωνί- 8
ειοι ἐπί τε τοῦ στόματος πύργους ἑκατέρωθεν ἐπῳ-
κοδόμησαν καὶ τὸ μέσον ναυσὶ διέλαβον, ὥστε σφίσι
καὶ τοὺς ἔκπλους καὶ τὰς ἀναχωρήσεις ἀσφαλεῖς
εἶναι· αὐτοί τε ἐπὶ θάτερα τοῦ πορθμοῦ κατὰ τὸ
ἱερόν, ἐν χωρίῳ ὁμαλῷ μὲν καὶ πλατεῖ, ἐμμαχέ-
σασθαι δὲ ἢ ἐνστρατοπεδεύσασθαι ἐπιτηδειοτέρῳ,
ἐνηυλίζοντο· ἐξ οὗπερ οὐχ ἥκιστα τῇ νόσῳ καὶ

ἐν τῷ χειμῶνι, καὶ ἐν τῷ θέρει πολὺ μᾶλλον, ἐπιέσθησαν.

13 ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος ἐπειδὴ τάχιστα τὴν τοῦ Καί-
σαρος ἄφιξιν ἐπύθετο, οὐκ ἐμέλλησεν ἀλλ' ἐς τὸ
Ἄκτιον μετὰ τῶν συνόντων οἱ ἠπείχθη. καὶ ἦλθε
μὲν οὐ πολλῷ ὕστερον, οὐ μέντοι καὶ ἐς ἀγῶνα εὐ-
2 θὺς κατέστη, καίτοι ἐκείνου τόν τε πεζὸν πρὸ τοῦ
στρατοπέδου σφῶν συνεχῶς προπαρατάσσοντος καὶ
ταῖς ναυσὶ πολλάκις σφίσιν ἐπιπλέοντος, τάς τε ὁλ-
κάδας αὐτῶν κατάγοντος, ὅπως πρὶν πᾶσαν τὴν δύ-
ναμιν αὐτῷ συνελθεῖν, μόνοις τοῖς τότε παροῦσίν οἱ
3 συμμίξῃ· ἐκ γὰρ αὐτοῦ τούτου οὐκ ἠθέλησεν ἐς ἅπαν
ἀναρρῖψαι, ἀλλὰ πείραις καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐπὶ πολ-
λὰς ἡμέρας ἐχρήσατο, μέχρις οὗ τὰ στρατεύματα
συνελέξατο. τούτοις δέ, ἄλλως τε καὶ τοῦ Καίσαρος
μηκέθ' ὁμοίως ἐγκειμένου, τόν τε πορθμὸν ἐπιδιέβη
4 καὶ οὐ πόρρω αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσατο, κἀκ τούτου
καὶ ἱππικὸν περὶ τὸν κόλπον περιπέμψας ἀμφοτέρω-
θεν αὐτῷ προσήδρευεν. ὁ οὖν Καῖσαρ αὐτὸς μὲν
ἡσύχαζε καὶ οὐδένα ἔτι κίνδυνον αὐθαίρετον ἀνῃρεῖ-
το, ἐς δὲ δὴ τὴν Ἑλλάδα τήν τε Μακεδονίαν ἔπεμψέ
5 τινας, ὅπως τὸν Ἀντώνιον πρὸς ἐκεῖνα ἀπαγάγῃ. καὶ
οἱ μὲν ταῦτ' ἔπραττον, Ἀγρίππας δὲ τότε μὲν τήν τε
Λευκάδα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σκάφη αἰφνιδίως ἐπεσπλεύ-
σας ἔλαβε, καὶ Πάτρας εἷλε Κύιντον Νασίδιον ναυ-
μαχίᾳ νικήσας, ὕστερον δὲ καὶ τὴν Κόρινθον παρ-
εστήσατο. ὡς οὖν ταῦτά τε συνέβη, καὶ ὁ Τίτιος ὁ
Μάρκος ὅ τε Ταῦρος ὁ Στατίλιος τό τε ἱππικὸν τοῦ
Ἀντωνίου ἐξαίφνης ἐπεκδραμόντες ἐκράτησαν καὶ
Φιλάδελφον βασιλέα Παφλαγονίας προσεποιήσαντο,
6 κἀν τούτῳ καὶ ὁ Δομίτιος ὁ Γναῖος ἀχθεσθείς τι τῇ
Κλεοπάτρᾳ μετέστη, καὶ χρήσιμος μὲν οὐδὲν τῷ Καί-

σαρι ἐγένετο, νοσήσας γὰρ οὐκ ἐς μακρὰν ἐτελεύτη-
σεν, ἔδοξε δ' οὖν ὡς καὶ κατεγνωκὼς τῶν πραγμά-
των παρ' οἷς ἦν ηὐτομοληκέναι, καὶ γὰρ καὶ ἄλλοι
αὐτὸν συχνοὶ ἐμιμήσαντο, οὐκέθ' ὁμοίως ὁ Ἀντώνιος 7
ἐθάρσει, ἀλλ' ὑπετόπει τε πάντας καὶ ἀπέκτεινεν ἐκ
τούτου ἄλλους τε καὶ Ἰάμβλιχον Ἀραβίων τινῶν βα-
σιλέα βασανίσας, Κύιντόν τε Ποστούμιον βουλευτὴν
διασπάσασθαί τισιν ἐπιτρέψας. καὶ τέλος φοβηθεὶς 8
μὴ καὶ ὁ Δέλλιος ὁ Κύιντος ὅ τε Ἀμύντας ὁ Γαλά-
της, ἔτυχον δὲ ἐπὶ μισθοφόρους ἔς τε τὴν Μακεδο-
νίαν καὶ ἐς τὴν Θρᾴκην πεπεμμένοι, τὰ τοῦ Καίσα-
ρος ἀνθέλωνται, ὥρμησε πρὸς αὐτοὺς ὡς καὶ ἐπικου-
ρήσων σφίσιν, ἄν τι πολέμιον προσπέσῃ. κἀν τούτῳ 14
ναυμαχία τις ἐγένετο. ὁ γὰρ Σόσιος Λουκίου Ἀρ-
ρουντίου ναυσὶν ὀλίγαις ἐφορμοῦντός σφισιν ἐλπίσας
ἄξιόν τι λόγου πράξειν, ἂν πρὶν τὸν Ἀγρίππαν, ᾧ
πᾶν τὸ ναυτικὸν ἐπετέτραπτο, ἐπελθεῖν, συμβάλῃ
αὐτῷ, ἐξανήχθη τε ἐξαπιναίως ὑπὸ τὴν ἕω, ὁμίχλην 2
βαθεῖαν τηρήσας, ἵνα μὴ τὸ πλῆθός σφων προϊδὼν
φύγῃ, καὶ παραχρῆμα τῇ πρώτῃ προσβολῇ τρεψάμε-
νος αὐτὸν ἐπεδίωξε μέν, οὐχ εἷλε δέ· τοῦ γὰρ Ἀγρίπ-
που κατὰ τύχην ἀπαντήσαντός οἱ οὐ μόνον οὐδὲν τῆς
νίκης ἀπώνατο, ἀλλὰ καὶ προσδιεφθάρη μετά τε τοῦ
Ταρκονδιμότου καὶ μετ' ἄλλων πολλῶν.

ὁ οὖν Ἀντώνιος διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς 3
ἐπανελθὼν ἱππομαχίᾳ τινὶ πρὸς τῆς τοῦ Καίσαρος
προφυλακῆς ἡττήθη, οὐκέτ' ἔγνω δίχα στρατοπεδεύε-
σθαι, ἀλλ' ἐκλιπὼν τῆς νυκτὸς τὸ πλησίον τῶν ἐναν-
τίων τάφρευμα ἀνεχώρησεν ἐπὶ θάτερα τοῦ πορθμοῦ,
ἔνθα αὐτῷ τὸ πλέον τοῦ στρατοῦ ηὐλίζετο. καὶ ἐπει- 4
δὴ καὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτόν, ἅτε καὶ τῆς σιτοπομπίας
εἰργόμενον, ἐπιλείπειν ἤρχετο, διαγνώμην ἐποιήσατο

πότερον κατὰ χώραν μείναντες διακινδυνεύσωσιν ἢ
μεταστάντες ποι χρόνῳ τὸν πόλεμον διενέγκωσιν.
15 εἰπόντων δὲ ἄλλων ἄλλα ἐνίκησεν ἡ Κλεοπάτρα, τά
τε ἐπικαιρότατα τῶν χωρίων φρουραῖς παραδοθῆναι
καὶ τοὺς λοιποὺς ἐς τὴν Αἴγυπτον μεθ' ἑαυτῶν ἀπᾶ-
ραι συμβουλεύσασα. ταύτην γὰρ τὴν γνώμην ἔσχεν,
2 ἐπειδὴ ὑπὸ σημείων ἐταράχθη. χελιδόνες τε γὰρ περί
τε τὴν σκηνὴν αὐτῆς καὶ ἐν τῇ νηὶ τῇ στρατηγίδι,
ἐφ' ἧς ἐπέπλει, ἐνεόττευσαν, καὶ γάλα αἷμά τε ἐκ
κηροῦ ἐῤῥύη· τάς τε εἰκόνας αὐτῶν, ἃς οἱ Ἀθηναῖοι
ἐν τῇ ἀκροπόλει τὸ τῶν θεῶν σχῆμα ἐχούσας ἔστη-
3 σαν, κεραυνοὶ ἐς τὸ θέατρον κατήραξαν. ἔκ τε οὖν
τούτων καὶ ἐκ τῆς τοῦ στρατεύματος καὶ ἀθυμίας ἐπ'
αὐτοῖς καὶ ἀῤῥωστίας ἡ Κλεοπάτρα αὐτή τε ἔδεισε
καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐξεφόβησεν. οὐ μέντοι καὶ κρύφα,
ἢ καὶ φανερῶς ὡς καὶ φεύγοντες, ἐκπλεῦσαι, μὴ καὶ
ἐς δέος τοὺς συμμάχους ἐμβάλωσιν, ἠθέλησαν, ἀλλ'
ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρασκευαζόμενοι, ἵνα ἅμα, ἄν τι
4 ἀνθίστηται, βιάσωνται τὸν ἔκπλουν. κἀκ τούτου
πρῶτον μὲν τὰ ἄριστα τῶν σκαφῶν, ἐπειδὴ ἐλάττους
οἱ ναῦται ἔκ τε τῆς φθορᾶς καὶ ἐκ τῆς αὐτομολίας
ἐγεγόνεσαν, ἐπιλεξάμενοι τὰ λοιπὰ κατέπρησαν, ἔπει-
τα δὲ νύκτωρ πάντα τὰ τιμιώτατα λαθραίως ἐς αὐ-
τὰς ἐσεφόρησαν. ἐπειδή τε ἕτοιμα ἦν, συνεκάλεσεν
ὁ Ἀντώνιος τοὺς στρατιώτας καὶ εἶπε τοιάδε.
16 "ὅσα μὲν ὑπ' ἐμοῦ προσῆκον ἦν ἐκπορισθῆναι
πρὸς τὸν πόλεμον, πάνθ' ἱκανῶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶ-
ται, προπαρεσκεύασται. καὶ γὰρ πλῆθος πολὺ ὑμῶν
ἐστι, πᾶν ὅ,τιπερ ἄνθος καὶ παρὰ τῶν ὑπηκόων καὶ
παρὰ τῶν συμμάχων ἐξειλεγμένον· καὶ παντὸς εἴδους
μάχης, ὅσα γε καὶ παρ' ἡμῖν νομίζεται, ἐπὶ τοσοῦτον
χειροτέχναι ἐστὲ ὥστε καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι φο-

βεροὶ τοῖς ἀντιπάλοις εἶναι. ὁρᾶτε δέ που καὶ αὐτοὶ 2
ὅσον μὲν καὶ οἷον ναυτικὸν ἔχομεν, ὅσους δὲ καὶ
οἵους ὁπλίτας, ἱππέας, σφενδονήτας, πελταστάς, το-
ξότας, ἱπποτοξότας· ὧν τὰ μὲν πλείω οὐδ᾽ ὑπάρχει
ἀρχὴν τοῖς ἐναντίοις, ὅσα δὲ κέκτηνται, πολὺ ἐλάτ-
τονα καὶ ἀσθενέστερα τῶν ἡμετέρων ἐστί. καὶ μὴν 3
καὶ τὰ χρήματα ἐκείνοις μὲν ὀλίγα καὶ ταῦτα ἐκ συν-
τελείας βιαίου πεπορισμένα οὔτ᾽ ἂν ἐπὶ πολὺ ἐξαρ-
κέσειεν ἄν, καὶ τοὺς συνεσενηνοχότας αὐτὰ οἰκειοτέ-
ρους ἡμῖν ἢ τοῖς λαβοῦσι πεποίηκεν εἶναι, ὥστε μήτ᾽
ἄλλως εὐνοϊκῶς σφας αὐτοῖς ἔχειν καὶ προσέτι καὶ
ἐκ τοῦ φανεροῦ στασιάζειν· ἡμῖν δὲ ἐκ περιουσίας
παρεσκευασμένα οὔτε λελύπηκέ τινα καὶ πάντας ἡμᾶς
ὠφελήσει. πρὸς δὲ τούτοις τοσούτοις τε καὶ τοιούτοις 17
οὖσιν ὤκνησα μὲν ἄλλως αὐτὸς περὶ ἐμαυτοῦ σεμνόν
τι εἰπεῖν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦθ᾽ ἓν τῶν πρὸς τὸ τοῦ
πολέμου κράτος φερόντων ἐστὶ καὶ μέγιστόν γε παρὰ
πᾶσιν ἀνθρώποις εἶναι πεπίστευται, λέγω δὲ τὸ καὶ
στρατηγοῦ τινος ἀρίστου τοὺς καλῶς πολεμήσοντας
τυχεῖν, ἀναγκαιότατόν μοι τὸν περὶ ἐμαυτοῦ λόγον 2
αὐτὴ ἡ χρεία πεποίηκεν, ἵν᾽ ἔτι μᾶλλον εἰδῆτε τοῦθ᾽
ὅτι αὐτοί τε τοιοῦτοί ἐστε οἷοι καὶ ἄνευ ἄρχοντος
ἀγαθοῦ νικᾶν, καὶ ἐγὼ τοιοῦτος οἷος καὶ μετὰ κακῶν
στρατιωτῶν κρατεῖν δύνασθαι. τήν τε γὰρ ἡλικίαν 3
ταύτην ἄγω ἐν ᾗ καὶ μάλιστα ἄνθρωποι καὶ τῷ σώ-
ματι καὶ τῇ διανοίᾳ ἀκμάζουσι, καὶ μήτε τῇ τῆς νεό-
τητος προπετείᾳ μήτε τῇ τοῦ γήρως ἐκλύσει κακύ-
νονται, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ μέσον ἑκατέρου ἔχοντες ἔρρων-
ται τὰ μάλιστα· καὶ προσέτι τοιαύτῃ μὲν φύσει τοι- 4
αύτῃ δὲ καὶ παιδείᾳ κέχρημαι ὥστε καὶ γνῶναι πάντα
τὰ προσήκοντα καὶ εἰπεῖν ῥᾷστα δύνασθαι. τήν τε
ἐμπειρίαν, ἥπερ που καὶ τοὺς ἀνοήτους καὶ τοὺς ἀπαι-

δεύτους λόγου τινὸς ἀξίους δοκεῖν εἶναι ποιεῖ, διὰ
πάντων μὲν τῶν πολιτικῶν πάντων δὲ τῶν στρατιω-
5 τικῶν προσείληφα· ἔκ τε γὰρ μειρακίου δεῦρο ἀεὶ ἐν
αὐτοῖς ἐξήτασμαι, καὶ πολλὰ μὲν ἤρχθην πολλὰ δὲ
ἦρξα, ἀφ' ὧν τοῦτο μὲν ὅσα τε καὶ οἷα χρὴ προστάσ-
σειν, τοῦτο δ' ὅσα καὶ οἷα χρὴ πειθαρχοῦντα πράτ-
6 τειν. μεμάθηκα, ἐφοβήθην, ἐθάρσησα· ἐξ ὧν τοῦ
μὲν τὸ μὴ ῥαδίως τι δεδιέναι, τοῦ δὲ τὸ μὴ προχεί-
ρως ἀποτολμᾶν εἴθισμαι. εὐτύχησα, ἔπταισα· παρ'
ὧν τὸ μήτ' ἀπογιγνώσκειν τι μήθ' ὑπερφρονεῖν ἔχω.
18 λέγω δὲ ταῦτα ἐν εἰδόσι, μάρτυρας ὑμᾶς τοὺς
ἀκούοντας αὐτῶν ποιούμενος, οὐχ ἵν' ἄλλως τι περὶ
ἐμαυτοῦ κομπάσαιμι, ἱκανὸν γάρ μοι πρὸς εὔκλειαν τὸ
συνειδὸς ὑμῶν ὑπάρχει, ἀλλ' ἵνα καὶ ἐκ τούτων κα-
ταμάθητε ὅσῳ βέλτιον τῶν ἐναντίων παρεσκευάσμε-
2 θα. ἐλαττούμενοι γὰρ ἡμῶν καὶ τῷ πλήθει τῶν τε
στρατιωτῶν ἅμα καὶ τῶν χρημάτων καὶ τῷ πολυειδεῖ
τῆς παρασκευῆς, οὐδενὶ τῶν πάντων τοσοῦτον ἐλλεί-
πουσιν ὅσον τῇ τε ἡλικίᾳ καὶ τῇ ἀπειρίᾳ τοῦ στρα-
τηγοῦντος αὐτῶν. περὶ οὗ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν δέο-
3 μαι καθ' ἕκαστον ἀκριβῶς εἰπεῖν, κεφαλαιώσας δὲ
ἐρῶ τοῦτο ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι τε ἀρρωστότα-
τος τῷ σώματί ἐστι, καὶ ὅτι οὐδεμίαν πώποτε ἐπιφα-
νῆ μάχην οὔτε ἐν τῇ ἠπείρῳ οὔτε ἐν τῇ θαλάσσῃ αὐ-
τὸς νενίκηκεν. ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς Φιλίπποις ἐν τῷ
αὐτῷ ἀγῶνι ἐγὼ μὲν ἐκράτησα ἐκεῖνος δὲ ἡττήθη.
4 τοσοῦτον μὲν ἀλλήλων διαφέρομεν, τὰ δὲ δὴ πολ-
λὰ τῶν ἄμεινον παρεσκευασμένων καὶ αἱ νῖκαι γί-
γνονται. εἰ δ' οὖν τινα καὶ ἐκεῖνοι ἰσχὺν ἔχουσιν,
ἀλλ' ἔν τε τῷ ὁπλιτικῷ καὶ κατὰ τὴν γῆν εὕροιτ' ἂν
αὐτὴν οὖσαν, ταῖς δὲ δὴ ναυσὶν οὐδ' ἀντᾶραι τὸ πα-
5 ράπαν ἡμῖν δυνήσονται. ὁρᾶτε γάρ που καὶ αὐτοὶ

καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πάχος τῶν ἡμετέρων σκαφῶν,
ὥστε εἰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἰσοπαλεῖς αὐταῖς ἐκεῖναι
ἦσαν, ἀλλ' ὑπό γε τούτων οὐδὲν ἂν οὔτε ταῖς ἐμβο-
λαῖς οὔτε ταῖς προσβολαῖς ἐκακούργησαν· τὸ μὲν γὰρ
ἡ παχύτης τῶν ξύλων, τὸ δὲ αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν νεῶν,
καὶ εἰ μηδεὶς ἀπ' αὐτῶν ἠμύνετο, πάντως ἂν ἐπέσχε.
ποῦ δὴ καὶ τοξοτῶν καὶ σφενδονητῶν τοσούτων ἐπι- 6
πλεόντων, καὶ προσέτι καὶ ἀπὸ τῶν πύργων ἄνωθεν
αὐτῶν ἐφικνουμένων, δυνήσεταί τίς σφισι προσμίξαι;
εἰ δὲ δὴ καὶ πλησιάσειέ τις, πῶς μὲν ἂν οὐχ ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν κωπῶν βαπτισθείη, πῶς δ'
οὐκ ἂν ὑπὸ πάντων τῶν τε ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων
καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πύργων βαλλόμενος καταποντωθείη;
μὴ γάρ, ὅτι περὶ Σικελίαν Ἀγρίππας ἐναυκράτησε, 19
παρὰ τοῦτο καὶ ἀρετὴν αὐτοὺς ναυτικὴν ἔχειν ἡγεῖ-
σθε· οὔτε γὰρ πρὸς τὸν Σέξτον ἀλλὰ πρὸς τοὺς δού-
λους αὐτοῦ, οὔτε πρὸς ὁμοίαν ἡμῖν ἀντιπαρασκευὴν
ἀλλὰ πρὸς πολὺ διάφορον ἠγωνίσαντο. εἴ τέ τις τὴν 2
εὐτυχίαν αὐτῶν ἐκείνην ἐν μεγάλῳ τιθείη, δίκαιός
ἐστι καὶ τὴν ἧτταν τὴν αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος, ἣν ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ Σέξτου ἐνικήθη, ἀντιλογίσασθαι· καὶ οὕ-
τως οὐχ ὅπως ἴσα πρὸς ἴσα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πλείω
καὶ κρείττω πάντα τὰ ἡμέτερα τῶν ἐκείνοις ὑπαρ-
χόντων εὑρήσει. τὸ δ' ὅλον, πόστην μὲν ἡ Σικελία 3
μερίδα τῆς ἄλλης ἀρχῆς, πόστην δὲ ἡ τοῦ Σέξτου δύ-
ναμις τῆς ἡμετέρας παρασκευῆς εἶχεν, ὥστε τινὰ εἰ-
κότως ἂν τὰ τοῦ Καίσαρος, τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ὄντα καὶ
μήτε πλείω μήτ' ἀμείνω γεγονότα, καταδεῖσαι μᾶλ-
λον ἐξ ὧν ηὐτύχησεν ἢ θαρσῆσαι ἐξ ὧν ἔπταισεν.
ὅθεν που καὶ ἐγὼ ταῦτα λογιζόμενος οὐκ ἠθέλησα τῷ 4
πεζῷ προαποκινδυνεῦσαι, ἐν ᾧ δὴ δοκοῦσι τρόπον
τινὰ ἰσχύειν, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν πταίσματός τινος ἐν

ἐκείνῳ γενομένου ἀθυμήσῃ, ἀλλὰ ταῖς ναυσίν, αἷς κράτιστοί τ' ἐσμὲν καὶ παμπληθὲς αὐτῶν περίεσμεν, ἵν' ἐν ταύταις κρατήσαντες καὶ τοῦ πεζοῦ σφων κα-
5 ταφρονήσωμεν. εὖ γὰρ δὴ τοῦτο ἴστε ὅτι πᾶσα ἡ τοῦ πολέμου ῥοπὴ ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ἀμφοτέροις ἡμῖν ἤρτηται· κἂν τούτῳ περιγενώμεθα, οὐδὲν ἔτι δεινὸν οὐδ' ὑπὸ τῶν ἄλλων πεισόμεθα, ἀλλ' ὥσπερ ἐν νησιδίῳ τινὶ αὐτούς, ἅτε πάντων τῶν πέριξ ἡμετέρων ὄντων, ἀπειληφότες ἀκονιτί, κἂν μηδενὶ ἄλλῳ, τῷ γε λιμῷ χειρωσόμεθα.

20 καὶ μὴν ὅτι οὐχ ὑπὲρ μικρῶν οὐδ' ὑπὲρ φαύλων τινῶν ἀγωνιούμεθα, ἀλλ' ὥστε προθυμηθέντες μὲν τῶν μεγίστων τυχεῖν, ἀμελήσαντες δὲ τὰ δεινότατα
2 παθεῖν, οὐδὲ λόγου προσδεῖν ἡγοῦμαι. τί γὰρ οὐκ ἂν ἡμᾶς, ἄν γε καὶ κρατήσωσιν, ἐργάσαιντο, πάντας μὲν ὡς εἰπεῖν τοὺς μετὰ τοῦ Σέξτου τῶν ἐλλογίμων γενομένους ἀπεκτονότες, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν μετὰ τοῦ
3 Λεπίδου συναραμένων σφίσιν ἀπολωλεκότες; καὶ τί λέγω ταῦτα, ὁπότε καὶ αὐτὸν τὸν Λέπιδον, μήτε τι ἀδικήσαντα καὶ προσέτι καὶ συμμαχήσαντα αὐτοῖς, τῆς τε ἡγεμονίας ἁπάσης παραλελύκασι καὶ ὥσπερ τινὰ αἰχμάλωτον ἐν φρουρᾷ ἔχουσι, καὶ τούς τε ἐξελευθέρους πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ προσέτι καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους ἠργυρολογήκασιν οὕτως ὥστε καὶ ἐς ὅπλα τινὰς αὐτῶν ἐλ-
4 θεῖν ἀναγκάσαι, κἀκ τούτου συχνοὺς φθεῖραι; ἀλλ' ἔστιν ὅπως φείσονται ἡμῶν οἱ τῶν συμμάχων μὴ πεφεισμένοι; ἀφέξονται τῶν ἡμετέρων οἱ τὰ τῶν οἰκείων δεδασμολογηκότες; φιλανθρωπεύσονταί τι νικήσαντες οἱ καὶ πρὶν κρατῆσαι τί πεποιηκότες; καὶ ἵνα γε μὴ πάντα τὰ τῶν ἄλλων λέγων διατρίβω, ἀλλ' αὐτὰ
5 τὰ ἐς ἡμᾶς αὐτοῖς τετολμημένα καταλέξω, τίς μὲν

οὐκ οἶδεν ὅτι κοινωνὸς ἐγὼ καὶ συνάρχων τοῦ Καί-
σαρος ἀποδειχθείς, καὶ τήν τε προστασίαν τῶν κοι-
νῶν ἐκ τοῦ ἴσου αὐτῷ λαβὼν καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν
τῶν ὁμοίων τυχών, καὶ τοσοῦτον ἤδη χρόνον ἐν αὐ-
ταῖς ὤν, πάντων αὐτῶν, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ ἐστίν, ἀπε-
στέρημαι, καὶ ἰδιώτης μὲν ἐξ ἡγεμόνος ἄτιμος δὲ ἐξ
ὑπάτου γέγονα, οὐχ ὑπὸ τοῦ δήμου οὐδ' ὑπὸ τῆς 6
βουλῆς, πῶς γάρ, ὁπότε καὶ ἔφυγον ἄντικρυς ἐκ τῆς
πόλεως καὶ οἱ ὕπατοι καὶ ἄλλοι τινές, ἵνα μηδὲν τοι-
οῦτο ψηφίσωνται; ἀλλ' ὑπό τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ
ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ὄντων, οἵτινες οὐκ αἰσθάνονται
μόναρχον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοὺς πρώτους ἀσκοῦντες. ὁ 7
γὰρ τολμήσας τὰς διαθήκας μου ζῶντος, δύναμιν το-
σαύτην ἔχοντος, Ἀρμενίους νικῶντος, καὶ ζητῆσαι καὶ
βίᾳ τοὺς λαβόντας αὐτὰς ἀφελέσθαι καὶ ἀνοῖξαι καὶ
δημοσίᾳ ἀναγνῶναι πῶς ἂν ἢ ὑμῶν ἢ ἄλλου τινὸς
φείσαιτο; καὶ ὅ γε τοιοῦτος ἐς ἐμὲ τὸν φίλον, τὸν 8
ὁμοτράπεζον, τὸν συγγενῆ γεγονὼς πῶς ἂν φιλάν-
θρωπόν τι πρὸς τοὺς ἄλλους, πρὸς οὓς οὐδὲν αὐτῷ
συμβόλαιόν ἐστι, ποιήσειε;

καὶ μὴν εἰ δεῖ τι τοῖς ἐψηφισμένοις ὑπ' αὐτοῦ 21
τεκμαίρεσθαι, ὑμῖν μὲν καὶ φανερῶς ἀπειλεῖ, πολε-
μίους γοῦν ἄντικρυς τοὺς πλείονας ὑμῶν πεποίηται,
ἐμοὶ δ' οὐδὲν αὐτῷ τοιοῦτον ἐπήγγελκε, καίτοι καὶ
πολεμῶν μοι καὶ πάντα οὐχ ὅπως τὰ τοῦ κεκρατηκό-
τος ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ πεφονευκότος με ἤδη ποιῶν.
ὥσθ' ὁπότε ἐμέ, ὃν μηδέπω καὶ νῦν πολέμιον ἔχειν 2
προσποιεῖται, τοιαῦτα δέδρακεν, ἥκιστα ἂν ὑμῶν ἀπό-
σχοιτο, οἷς καὶ αὐτὸς ἐκπεπολεμῶσθαι σαφῶς ὁμολο-
γεῖ. τί ποτ' οὖν αὐτῷ βούλεται τὸ τὰ μὲν ὅπλα πᾶ- 3
σιν ὁμοίως ἡμῖν ἐπιφέρειν, ἐν δὲ δὴ τῷ ψηφίσματι
τοῖς μὲν πολεμεῖν τοῖς δὲ μὴ φάσκειν; οὐ μὰ Δί'

*οὐχ ἵνα διαφορότητά τινα ἐν ἡμῖν ἐργάσηται, οὐδ'
ἵνα τοῖς μὲν ἄλλως τοῖς δὲ ἄλλως, ἄν γε καὶ κρατήσῃ,
χρήσηται, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς στασιάσας συγκρούσῃ καὶ
4 κατὰ τοῦτ' ἀσθενεστέρους ποιήσῃ. οὐ γὰρ ἀγνοεῖ γε
ὅτι ὁμοφρονούντων μὲν ἡμῶν καὶ καθ' ἓν πάντα πραττόντων
οὐδαμῇ οὐδαμῶς κρείττων ἂν γένοιτο, διενεχθέντων
δέ, καὶ τῶν μὲν ταῦτα τῶν δὲ ἐκεῖνα ἑλομένων,
τάχα ἂν κρατήσειε· καὶ διὰ τοῦτο τοῦτον ἡμῖν τὸν
22 τρόπον προσφέρεται. ὥσπερ οὖν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ συνόντες
μοι Ῥωμαῖοι τόν τε κίνδυνον, καίπερ ἄδειάν
τινα τῶν ἐψηφισμένων ἕνεκα ἔχοντες, προορώμεθα
καὶ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτοῦ συνίεμεν, καὶ οὔτε προϊέμεθα
ὑμᾶς οὔτ' αὖ ἰδίᾳ τὸ συμφέρον ἡμῖν αὐτοῖς
2 προσκοποῦμεν, οὕτω που καὶ ὑμᾶς, οὓς οὐδ' αὐτὸς
ἀρνεῖται μὴ οὐκ ἐχθροὺς καὶ ἐχθίστους γε ἡγεῖσθαι,
χρὴ πάντα ταῦτ' ἐνθυμηθέντας, καὶ κοινοὺς μὲν τοὺς
κινδύνους κοινὰς δὲ καὶ τὰς ἐλπίδας ποιησαμένους,
καὶ συνάρασθαι τὰ πράγματα παντοίως καὶ συσπουδάσαι
προθύμως, θέντας παρ' ἄλληλα καὶ ἃ πεισόμεθα,
ὥσπερ εἶπον, ἡττηθέντες, καὶ ὧν τευξόμεθα
3 κρατήσαντες. μέγα μὲν γὰρ καὶ τὸ μηδὲν μήθ' ὑβριστικὸν
μήτε πλεονεκτικὸν ἐλαττωθέντας πῃ ἡμᾶς παθεῖν,
μέγιστον δὲ τὸ νικήσαντας πάνθ' ὅσα τις ἂν εὔξαιτο
πρᾶξαι. αἴσχιστον δὲ τοσούτους καὶ τοιούτους ὄντας,
καὶ ὅπλα καὶ χρήματα καὶ ναῦς καὶ ἵππους ἔχοντας,
τὰ χείρονα ἀντὶ τῶν ἀμεινόνων ἑλέσθαι, καὶ παρὸν
καὶ ἐκείνοις τὴν ἐλευθερίαν παρασχεῖν, συνδουλεῦσαι
4 μᾶλλον αὐτοῖς ἐθελῆσαι. τοσοῦτον γάρ που διαφέρομεν
ἀλλήλων ὥσθ' ὁ μὲν καὶ ὑμῶν μοναρχῆσαι
ἐπιθυμεῖ, ἐγὼ δὲ καὶ ἐκείνους ἐλευθερῶσαι βούλομαι,
καθάπερ που καὶ τοῖς ὅρκοις πεπίστωμαι. ὡς οὖν
ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὁμοίως ἀγωνιούμενοι, καὶ κοινὰ*

τἀγαθὰ πᾶσι κατακτησόμενοι, σπουδάσωμεν, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἔν τε τῷ παραχρῆμα κρατῆσαι καὶ διὰ παντὸς εὐδαιμονῆσαι."

τοιαῦτά τινα ὁ Ἀντώνιος εἰπὼν πάντας μὲν τοὺς 23
πρώτους τῶν συνόντων οἵ ἐς τὰς ναῦς ἐσεβίβασε, μή τι νεωτερίσωσι καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι, ὥσπερ ὅ τε Δέλλιος καὶ ἄλλοι τινὲς αὐτομολήσαντες, παμπληθεῖς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ὁπλίτας ἐνεβιβάσατο· ἐπειδὴ γὰρ τῷ τε μεγέθει τῶν τοῦ Καί- 2
σαρος νεῶν καὶ τῷ πλήθει τῶν ἐπιβατῶν αὐτοῦ ὁ Σέξτος οὐχ ἥκιστα ἥττητο, τά τε σκάφη κατεσκεύασε πολὺ τῶν ἐναντίων ὑπερέχοντα, τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας, τετρήρεις δὲ καὶ δεκήρεις καὶ τὰ λοιπὰ τὰ διὰ μέσου πάντα ἐξεποίησε, καὶ ἐπ' αὐτὰ πύργους 3
τε ὑψηλοὺς ἐπικατεσκεύασε καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐπανεβίβασεν, ὥστε καθάπερ ἀπὸ τειχῶν αὐτοὺς μάχεσθαι. Καῖσαρ δὲ καθεώρα μὲν τὴν παρασκευὴν αὐτῶν καὶ εὐτρεπίζετο, μαθὼν δὲ δὴ καὶ τὴν διάνοιάν σφων παρά τε ἄλλων καὶ παρὰ τοῦ Δελλίου συνήγαγε καὶ αὐτὸς τὸ στράτευμα καὶ ἔλεξεν ὧδε.

"ὁρῶν, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ ἐξ ὧν ἀκοῇ 24
μεμάθηκα καὶ ἐξ ὧν ἔργῳ πεπείραμαι, τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν πολεμικῶν, μᾶλλον δὲ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων, τοῖς τά τε δικαιότερα καὶ τὰ εὐσεβέστερα καὶ φρονοῦσι καὶ πράττουσι κατορθούμενα, τοῦτό που καὶ αὐτὸς οὐχ ἥκιστα ἐννοῶ καὶ ὑμῖν παραινῶ προσκοπεῖν. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα 2
καὶ πολλὴν καὶ μεγάλην ἰσχύν, ἀφ' ἧς ἄν τις καὶ τὰ ἧττον δίκαια προελόμενος κρατήσειν ἐλπίσειεν, ἔχομεν, ὅμως πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου ὑποθέσει ἢ ἐπὶ ταύτῃ θαρσῶ. τὸ γάρ τοι Ῥωμαίους τε ὄντας 3
καὶ τῆς πλείστης καὶ ἀρίστης τῆς οἰκουμένης ἄρχον-

τας καταφρονεῖσθαι καὶ καταπατεῖσθαι πρὸς γυναι-
κὸς Αἰγυπτίας ἀνάξιον μὲν τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν
τὸν Πύρρον, τὸν Φίλιππον, τὸν Περσέα, τὸν Ἀντίο-
χον καθελόντων, τῶν τοὺς Νουμαντίνους, τοὺς Καρ-
4 χηδονίους, ἀναστησάντων, τῶν τοὺς Κίμβρους, τοὺς
Ἄμβρωνας κατακοψάντων, ἀνάξιον δὲ καὶ ἡμῶν
αὐτῶν τῶν τοὺς Γαλάτας κατεστραμμένων, τῶν
τοὺς Παννονίους κεχειρωμένων, τῶν μέχρι τοῦ Ἴστρου
προκεχωρηκότων, τὸν Ῥῆνον διαβεβηκότων, ἐς Βρετ-
5 τανίαν πεπεραιωμένων. πῶς μὲν γὰρ οὐ μέγα ἂν
ἀλγήσειαν πάντες ἐκεῖνοι οἱ τὰ προειρημένα κατειρ-
γασμένοι, εἰ αἴσθοιντο ἡμᾶς ὀλέθρῳ γυναικὶ ὑπο-
πεπτωκότας; πῶς δ' οὐκ ἂν ἡμεῖς μεγάλως ἀσχη-
μονήσαιμεν, εἰ πάντων ἀρετῇ πανταχοῦ περιόντες
6 ἔπειτα τὰς τούτων ὕβρεις πρᾴως φέροιμεν, οἵτινες,
ὦ Ἡράκλεις, Ἀλεξανδρεῖς τε καὶ Αἰγύπτιοι ὄντες,
τί γὰρ ἂν ἄλλο τις αὐτοὺς χεῖρον ἢ ἀληθέστερον εἰ-
πεῖν ἔχοι; καὶ τὰ μὲν ἑρπετὰ καὶ τἄλλα θηρία ὥσπερ
τινὰς θεοὺς θεραπεύοντες, τὰ δὲ σώματα τὰ σφέτερα
7 ἐς δόξαν ἀθανασίας ταριχεύοντες, καὶ θρασύνασθαι
μὲν προπετέστατοι, ἀνδρίσασθαι δὲ ἀσθενέστατοι
ὄντες, καὶ τὸ μέγιστον γυναικὶ ἀντ' ἀνδρὸς δουλεύ-
οντες, ἐτόλμησαν τῶν τε ἡμετέρων ἀγαθῶν ἀντιποιή-
σασθαι καὶ δι' ἡμῶν αὐτὰ κατακτήσασθαι, ὥστε
σφίσιν ἑκουσίους ἡμᾶς τῆς ὑπαρχούσης ἡμῖν εὐδαι-
25 μονίας παραχωρῆσαι; τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν ὀδύραιτο
ὁρῶν στρατιώτας Ῥωμαίους δορυφοροῦντας τὴν βα-
σιλίδα αὐτῶν; τίς δ' οὐκ ἂν στενάξειεν ἀκούων
ἱππέας καὶ βουλευτὰς Ῥωμαίων κολακεύοντας αὐτὴν
2 ὥσπερ εὐνούχους; τίς δ' οὐκ ἂν θρηνήσειε καὶ
ἀκούων καὶ ὁρῶν αὐτὸν τὸν Ἀντώνιον τὸν δὶς ὕπα-
τον, τὸν πολλάκις αὐτοκράτορα, τὸν τὴν προστασίαν

μετ' ἐμοῦ τῶν κοινῶν ἐπιτραπέντα, τὸν τοσαύτας
μὲν πόλεις τοσαῦτα δὲ στρατόπεδα ἐγχειρισθέντα,
νῦν πάντα μὲν τὰ πάτρια τοῦ βίου ἔθη ἐκλελοιπότα, 3
πάντα δὲ τἀλλότρια καὶ βαρβαρικὰ ἐζηλωκότα, καὶ
ἡμῶν μὲν ἢ τῶν νόμων ἢ τῶν θεῶν τῶν προγονι-
κῶν μηδὲν προτιμῶντα, τὴν δ' ἄνθρωπον ἐκείνην
καθάπερ τινὰ Ἶσιν ἢ σελήνην προσκυνοῦντα, καὶ 4
τούς τε παῖδας αὐτῆς ἥλιον καὶ σελήνην ὀνομάζοντα,
καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ἑαυτὸν Ὄσιριν καὶ Διόνυσον
ἐπικεκληκότα, κἀκ τούτων, καθάπερ πάσης μὲν τῆς γῆς
πάσης δὲ τῆς θαλάσσης κυριεύοντα, καὶ νήσους ὅλας
καὶ τῶν ἠπείρων τινὰς κεχαρισμένον; ἄπιστα μὲν εὖ 5
οἶδ' ὅτι καὶ θαυμαστὰ ταῦθ' ὑμῖν, ὦ ἄνδρες στρατιῶ-
ται, φαίνεται· διὰ τοῦτο δὲ δὴ μᾶλλον ἀγανακτεῖν
ὀφείλετε. εἰ γὰρ ἃ μηδ' ἀκούσαντες πιστεύετε, ταῦτ'
ὄντως γίγνεται, καὶ ἐφ' οἷς οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν
ἀλγήσειε μαθών, ταῦτ' ἐκεῖνος ποιεῖ τρυφῶν, πῶς
οὐκ ἂν εἰκότως ὑπεροργισθείητε;

καίτοι ἔγωγε καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς οὕτω περὶ αὐτὸν 26
ἐσπούδασα ὥστ' αὐτῷ καὶ τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας
μεταδοῦναι καὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀδελφὴν συνοικίσαι
καὶ στρατεύματα χαρίσασθαι· καὶ μετὰ τοῦθ' οὕτως
ἐπιεικῶς, οὕτω φιλικῶς πρὸς αὐτὸν ἔσχον ὥστε μήθ' 2
ὅτι τὴν ἀδελφήν μου ὕβρισε, μήθ' ὅτι τῶν γεννη-
θέντων οἱ ἐξ αὐτῆς τέκνων ἠμέλησε, μήθ' ὅτι τὴν
Αἰγυπτίαν αὐτῆς προετίμησε, μήθ' ὅτι τοῖς ἐκείνης
παισὶ πάνθ' ὡς εἰπεῖν τὰ ὑμέτερα ἐδωρήσατο, μήτε
δι' ἄλλο μηδὲν ἐθελῆσαι αὐτῷ πολεμῆσαι. αἴτιον 3
δὲ ὅτι πρῶτον μὲν ἐνόμιζον οὐ τὸν αὐτὸν δεῖν τρό-
πον πρός τε τὴν Κλεοπάτραν καὶ πρὸς τὸν Ἀντώνιον
προσφέρεσθαι· ἐκείνην μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀλλο-
φύλου πολεμίαν εὐθὺς οἷς ἔπραττεν εἶναι, τοῦτον

*δέ, ἅτε καὶ πολίτην, ἐνδέχεσθαι σωφρονισθῆναι.
4 ἔπειτα δὲ ἤλπιζον ὅτι εἰ καὶ μὴ ἐθελούσιος, ἀλλ'
ἄκων γε ἐκ τῶν ἐπ' ἐκείνῃ ψηφισθέντων μεταγνώ-
σεται. διὰ μὲν δὴ ταῦτα οὐδένα αὐτῷ πόλεμον ἐπήγ-
γειλα· ἐπειδὴ δὲ ὑπεριδὼν αὐτὰ καὶ καταφρονήσας
οὔτ' ἀφιέντων αὐτὸν ἡμῶν ἀφεθῆναι οὔτ' ἐλεούντων
ἐλεηθῆναι βούλεται, ἀλλ' εἴτε ὡς ἀλόγιστος εἴθ' ὡς
5 μαινόμενος, καὶ γὰρ τοῦτ' ἐγὼ ἀκηκοὼς πεπίστευκα,
ὅτι ὑπ' ἐκείνης τῆς καταράτου μεμάγευται, τῆς μὲν
ἡμετέρας εὐεργεσίας καὶ τῆς παρ' ἡμῶν φιλανθρω-
πίας οὐδὲν προτιμᾷ, τῇ δὲ γυναικὶ δουλεύων τόν τε
πόλεμον καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς αὐθαι-
ρέτους καὶ καθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τῆς πατρίδος ἀναι-
ρεῖται, τί λοιπὸν ἄλλο πλὴν ἀμύνασθαι καὶ τοῦτον
27 μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἡμῖν προσήκει; μήτ' οὖν Ῥω-
μαῖον εἶναί τις αὐτὸν νομιζέτω, ἀλλά τινα Αἰγύπτιον,
μήτ' Ἀντώνιον ὀνομαζέτω, ἀλλά τινα Σαραπίωνα·
μὴ ὕπατον, μὴ αὐτοκράτορα γεγονέναι ποτὲ ἡγείσθω,
2 ἀλλὰ γυμνασίαρχον. ταῦτα γὰρ ἀντ' ἐκείνων αὐτὸς
ἐθελοντὴς ἀνθείλετο, καὶ πάντα τὰ πάτρια σεμνο-
λογήματα ἀπορρίψας εἷς τῶν ἀπὸ Κανώβου κυμβα-
λιστῶν γέγονε. μὴ μέντοι μηδὲ δείσῃ τις αὐτὸν
3 ὡς καὶ ῥοπὴν τῷ πολέμῳ παρέξοντα. ἦν μὲν γὰρ
οὐδὲ ἐν τῷ πρὶν ἄξιός τινος, ὥς που σαφῶς ἴστε οἱ
περὶ Μούτιναν αὐτοῦ κεκρατηκότες· εἰ δ' οὖν ποτε
καὶ ἐκ τῆς σὺν ἡμῖν στρατείας ἀρετήν τινα ἔσχεν,
ἀλλ' εὖ ἴσθ' ὅτι νῦν πᾶσαν αὐτὴν ἐν τῇ τοῦ βίου
4 μεταβολῇ διέφθαρκεν. ἀδύνατον γάρ ἐστι βασιλικῶς
τέ τινα τρυφῶντα καὶ γυναικείως θρυπτόμενον ἀν-
δρῶδές τι φρονῆσαι καὶ πρᾶξαι, διὰ τὸ πᾶσαν ἀνάγ-
κην εἶναι, οἵοις ἂν τις ἐπιτηδεύμασι συνῇ, τούτοις
5 αὐτὸν ἐξομοιοῦσθαι. τεκμήριον δέ, ἕνα πόλεμον ἐν*

παντὶ τούτῳ τῷ χρόνῳ πεπολεμηκὼς καὶ μίαν στρα-
τείαν πεποιημένος παμπόλλους μὲν ἐν ταῖς μάχαις
πολίτας ἀπολώλεκεν, αἴσχιστα δὲ ἀπὸ τῶν Πραάσπων
ἀποκεχώρηκε, πλείστους δὲ καὶ ἐν τῇ φυγῇ προσα-
ποβέβληκεν. ὥστ' εἰ μὲν γελοίως πως ὀρχεῖσθαι 6
καὶ κορδακίζειν τινὰ ἡμῶν ἐχρῆν, πάντως ἂν ἔλαττον
αὐτοῦ ἠνέγκατο· ταῦτα γὰρ μεμελέτηκεν· ἐπειδὴ δὲ
ὅπλων καὶ μάχης δεῖ, τί τις ἂν αὐτοῦ φοβηθείη; τὴν
ἀκμὴν τοῦ σώματος; ἀλλὰ παρήβηκε καὶ ἐκτεθήλυν-
ται. τὴν ῥώμην τῆς γνώμης; ἀλλὰ γυναικίζει καὶ
ἐκκεκιναίδισται. τὴν εὐσέβειαν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς 7
ἡμῶν; ἀλλὰ πολεμεῖ καὶ ἐκείνοις καὶ τῇ πατρίδι.
τὴν πιστότητα τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους; καὶ τίς οὐκ
οἶδεν ὅπως τὸν Ἀρμένιον ἐξαπατήσας ἔδησε; τὴν
ἐπιείκειαν τὴν πρὸς τοὺς φίλους; καὶ τίς οὐχ ἑόρακε
τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κακῶς ἀπολωλότας; τὴν εὐδοξίαν
τὴν παρὰ τοῖς στρατιώταις; καὶ τίς οὐχὶ καὶ ἐκείνων 8
αὐτοῦ κατέγνωκε; σημεῖον δὲ ὅτι συχνοὶ καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν πρὸς ἡμᾶς μεθίστανται. νομίζω δὲ
ἔγωγε ὅτι καὶ πάντες οἱ πολῖται ἡμῶν τοῦτο ποιή-
σουσιν, ὥσπερ ποτὲ καὶ πρότερον, ὅτε ἐκ τοῦ Βρεν-
τεσίου πρὸς τὴν Γαλατίαν ᾔει. μέχρι μὲν γὰρ πλου- 9
τήσειν ἀκινδύνως ἤλπιζον, καὶ μάλα ἄσμενοί τινες
αὐτῷ συνῆσαν· μάχεσθαι δὲ δὴ πρὸς ἡμᾶς τοὺς
ὁμοφύλους ὑπὲρ τῶν μηδέν σφισι προσηκόντων,
ἄλλως τε καὶ ἐξὸν αὐτοῖς ἀδεῶς σὺν ἡμῖν καὶ σώζε-
σθαι καὶ εὐδαιμονεῖν, οὐκ ἐθελήσουσιν.

ἀλλ' ἐρεῖ τις ὅτι καὶ συμμάχους πολλοὺς καὶ 28
χρήματα πολλὰ ἔχει. οὐκοῦν ὅπως μὲν τοὺς τὴν
Ἀσίαν τὴν ἤπειρον οἰκοῦντας νικᾶν εἰώθαμεν, οἶδε
μὲν ὁ Σκιπίων ἐκεῖνος ὁ Ἀσιατικός, οἶδε δὲ καὶ ὁ
Σύλλας ὁ εὐτυχής, ὁ Λούκουλλος, ὁ Πομπήιος, ὁ Καῖ-

σαρ ὁ πατὴρ ὁ ἐμός, ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ τοὺς μετά τε
τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου στρατευσαμένους
2 κεκρατηκότες. τούτου δὲ δὴ οὕτως ἔχοντος, καὶ τὸν
πλοῦτόν σφων ὅσῳ πλείονα ἑτέρων νομίζετε εἶναι,
τοσούτῳ μᾶλλον σπουδάσατε σφετερίσασθαι· ὑπὲρ
γὰρ τῶν μεγίστων ἄθλων μεγίστους καὶ τοὺς ἀγῶνας
3 ἄξιόν ἐστι ποιεῖσθαι. καίτοι μεῖζον οὐδὲν ἂν ἄλλο
φήσαιμι ὑμῖν προκεῖσθαι τοῦ τὸ ἀξίωμα τὸ τῶν
προγόνων διασῶσαι, τοῦ τὸ φρόνημα τὸ οἰκεῖον φυ-
λάξαι, τοῦ τοὺς ἀφεστηκότας ἀφ' ἡμῶν τιμωρήσασθαι,
τοῦ τοὺς ὑβρίζοντας ὑμᾶς ἀμύνασθαι, τοῦ πάντων
ἀνθρώπων νικήσαντας ἄρχειν, τοῦ μηδεμίαν γυναῖκα
4 περιορᾶν μηδενὶ ἀνδρὶ παρισουμένην. ἣ πρὸς μὲν
Ταυρίσκους καὶ Ἰάπυδας καὶ Δελμάτας καὶ Παννο-
νίους προθυμότατα αὐτοὶ ὑμεῖς οἱ νῦν παρόντες
ὑπὲρ ὀλίγων τινῶν τειχῶν καὶ γῆς ἐρήμου πολλάκις
ἐμαχέσασθε, καὶ πάντας αὐτοὺς καίτοι πολεμικωτά-
τους ὁμολογουμένως ὄντας ἐχειρώσασθε, καὶ νὴ Δία
καὶ πρὸς Σέξτον ὑπὲρ Σικελίας μόνης καὶ πρὸς αὐ-
τὸν τοῦτον τὸν Ἀντώνιον ὑπὲρ Μουτίνης μόνης
ὁμοίως ἠγωνίσασθε, ὥστ' ἀμφοτέρων αὐτῶν κρατῆ-
5 σαι· πρὸς δὲ δὴ γυναῖκα πᾶσι τοῖς ὑμετέροις ἐπιβου-
λεύουσαν, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν τὰ ὑμέτερα
τοῖς ἐκείνης παισὶ διαδεδωκότα, καὶ πρὸς τοὺς κα-
λοὺς αὐτῶν ἑταίρους καὶ τραπεζεῖς, οὓς καὶ αὐτοὶ
ἐκεῖνοι κοπρίας ἀποκαλοῦσιν, ἧττόν τι προθυμηθή-
6 σεσθε; διὰ τί; διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν; ἀλλ' οὐδὲν
πλῆθος σωμάτων ἀρετῆς κρατεῖ. διὰ τὸ γένος; ἀλλ'
ἀχθοφορεῖν μᾶλλον ἢ πολεμεῖν μεμελετήκασι. διὰ
τὴν ἐμπειρίαν; ἀλλ' ἐρέττειν μᾶλλον ἢ ναυμαχεῖν
ἴσασιν. ἐγὼ μὲν καὶ αἰσχύνομαι ὅτι πρὸς τοιούτους
ἀνθρώπους ἀγωνίζεσθαι μέλλομεν, ὧν καὶ κρατήσαν-

τες οὐκ εὐδοκιμήσομεν καὶ ἡττηθέντες ἀσχημονή-
σομεν. μὴ γάρ που τὸ μέγεθος τῶν σκαφῶν αὐ- 29
τῶν ἢ τὸ πάχος τῶν ξύλων ἀντίπαλον ταῖς ἀρεταῖς
ἡμῶν εἶναι νομίζετε. ποία μὲν γὰρ ναῦς αὐτὴ
καθ᾽ ἑαυτὴν ἢ ἔτρωσέ τινα ἢ ἀπέκτεινε; πῶς
δ᾽ οὐ καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ τε ὕψους καὶ τοῦ πάχους
καὶ δυσκινητότεραι ἔσονται τοῖς ἐλαύνουσιν αὐτὰς
καὶ ἀπειθέστεραι τοῖς κυβερνῶσι; τί δ᾽ ἂν ὄφελος 2
τοῖς ἀπ᾽ αὐτῶν μαχομένοις γένοιτο μήτε διεκπλεῖν
μήτε περιπλεῖν, ἅπερ που ναυμαχίας ἔργα ἐστί, δυ-
ναμένοις; οὐ γάρ που πεζομαχεῖν ἡμῖν ἐν τῇ θαλάττῃ
μέλλουσιν, οὐδ᾽ αὖ ὥσπερ ἐν τείχεσί τισι κατακε-
κλειμένοι πολιορκηθῆναι παρεσκευάδαται, ἐπεὶ τοῦτό 3
γε καὶ πάνυ πρὸς ἡμῶν ἂν εἴη, λέγω δὲ τὸ πρὸς
ξύλινα παραφράγματα προσμίξαι. ἄν τε γὰρ ἐν τῷ
αὐτῷ καθάπερ ἐμπεπηγυῖαι αἱ νῆες αὐτῶν μένωσιν,
ἐξέσται μὲν ἡμῖν τοῖς ἐμβόλοις αὐτὰς ἀναρρηγνύναι,
ἐξέσται δὲ καὶ μηχαναῖς πόρρωθεν τιτρώσκειν, ἐξέσται
δὲ καὶ πυρφόροις βέλεσι καταπιμπράναι· ἄν τε καὶ 4
κινηθῆναί πῃ τολμήσωσιν, οὔτ᾽ ἂν διώκουσαί τινα
καταλάβοιεν οὔτ᾽ ἂν τραπεῖσαι ἐκφύγοιεν, ἀργόταται
μὲν ὑπὸ τῆς βαρύτητος ἐς τὸ δρᾶσαί τι, ἑτοιμόταται
δὲ ὑπὸ τοῦ μεγέθους ἐς τὸ παθεῖν οὖσαι. καὶ τί δεῖ 30
πλείω λέγοντα περὶ αὐτῶν διατρίβειν, ὁπότε πολλά-
κις ἤδη πειραθέντες σφῶν, καὶ περὶ Λευκάδα καὶ
ἐνταῦθα πρῴην, οὐχ ὅσον οὐκ ἠλαττώθημεν αὐτῶν,
ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ κρείττους ἐγενόμεθα; ὥστε μὴ
τοῖς ἐμοῖς λόγοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν
ἔργοις ἐπιρρωσθέντες ἐπιθυμήσατε παντὶ ἤδη τῷ
πολέμῳ τέλος ἐπιθεῖναι. εὖ γὰρ ἴστε τοῦθ᾽ ὅτι ἂν 2
καὶ τήμερον αὐτοὺς νικήσωμεν, οὐδὲν ἔτι πρᾶγμα
ἕξομεν. ἄλλως τε γὰρ φύσει πᾶν τὸ ἀνθρώπειον,

ὅταν ἐν τοῖς πρώτοις ἀγῶσι σφαλῇ, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ ἀθυμότερον γίγνεται· καὶ ἡμεῖς ἀναμφιλόγως ἐν τῇ γῇ ἀμείνους αὐτῶν ἐσμεν, ὥστε κἂν ἀκεραίων
3 σφῶν ὄντων κρατῆσαι. καὶ ταῦθ᾽ οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἴσασιν ὥστε, οὐ γὰρ ἀποκρύψομαι ὑμᾶς ὅσα ἀκήκοα, ἀθυμεῖν τε ἐπὶ τοῖς ἤδη γεγονόσι καὶ ἀπογιγνώσκειν κατὰ χώραν μένοντας σωθήσεσθαι, καὶ διὰ ταῦτα διαδρᾶναί τέ πῃ ἐπιχειρεῖν, καὶ τὸν ἔκπλουν τοῦτον οὐχ ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀλλ᾽ ὡς ἐς φυγὴν
4 ποιεῖσθαι. καὶ τά γε ἄριστα καὶ τιμιώτατα τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς κτημάτων ἐς τὰς ναῦς ἐκτέθεινται, ἵνα ἂν δυνηθῶσι, μετ᾽ αὐτῶν διαφύγωσιν. ὡς οὖν καὶ ὁμολογοῦντας αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἡμῶν εἶναι, καὶ τὰ ἆθλα τῆς νίκης ἐν ταῖς ναυσὶ φέροντας, μὴ περιίδωμεν ἄλλοσέ ποι πλεύσαντας, ἀλλὰ αὐτοῦ ταύτῃ κρατήσαντες πάντα αὐτὰ ἀφελώμεθα."

31 τοιαῦτα δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπε. καὶ μετὰ τοῦτο ἐβουλεύσατο μὲν παρεξεῖναι αὐτούς, ὅπως φεύγουσί σφισι κατὰ νώτου ἐπίθηται, αὐτός τε γὰρ ταχυναυτῶν διὰ βραχέος σφᾶς αἱρήσειν ἤλπισε, καὶ ἐκείνων ἐκδήλων ὅτι ἐκδρᾶναί πῃ ἐπιχειροῦσι γενομένων
2 ἀμαχὶ τοὺς λοιποὺς ἐκ τούτου προσάξεσθαι προσεδόκησε, κωλυθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππου φοβηθέντος μὴ ὑστερήσωσιν αὐτῶν ἱστίοις χρήσεσθαι μελλόντων, καί τι καὶ θαρσήσας ὡς οὐ χαλεπῶς κρατήσων ὅτι ὑετός τε ἐν τούτῳ λάβρος καὶ ζάλη πολλὴ ἔς τε τὸ τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν μόνον ἐσέπεσε καὶ πᾶν αὐτὸ
3 συνετάραξε, τούτου μὲν ἐπέσχε, παμπόλλους δὲ καὶ αὐτὸς πεζοὺς ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπιβιβάσας, καὶ πάντας τοὺς ἑταίρους ἐς ὑπηρετικὰ ἐμβαλών, ὅπως ἐν τάχει περιπλέοντες τοῖς τε ναυμαχοῦσι τὰ δέοντα παραινέσωσι καὶ ἑαυτῷ τὰ προσήκοντα διαγγέλλωσι, τὸν ἐκ-

πλουν σφῶν ἐπετήρει. καὶ αὐτῶν ἀναχθέντων τε 4
ὑπὸ σάλπιγγος, καὶ πυκναῖς ταῖς ναυσὶν ὀλίγον ἔξω
τῶν στενῶν παραταξαμένων καὶ μηδαμῇ προϊόντων
ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἑστῶσί σφισι προσμίξων ἢ καὶ
ἀναχωρῆσαί σφας ποιήσων· ἐπεὶ δ' οὔτ' ἀντεξώρμη-
σαν οὔτ' ἀνέστρεψαν, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἔμενον καὶ
προσέτι καὶ ἰσχυρῶς τῇ συντάξει ἐπεπύκνωντο, ἐν 5
ἀπόρῳ τε ἔσχετο, καὶ τὰς κώπας ἐς τὸ ὕδωρ τοῖς
ναύταις καθεῖναι κελεύσας ἀνέσχε χρόνον τινά, καὶ
μετὰ τοῦτο τὰ κέρατα ἐξαίφνης ἀμφότερα ἀπὸ ση-
μείου ἐπεξαγαγὼν ἐπέκαμψεν, ἐλπίσας μάλιστα μὲν
περιστοιχιεῖσθαί σφας, εἰ δὲ μή, τὴν γοῦν τάξιν αὐ-
τῶν διαλύσειν. ὁ οὖν Ἀντώνιος φοβηθεὶς τήν τε 6
ἐπίκαμψιν αὐτοῦ καὶ τὴν περίσχεσιν ἀντεπεξηγάγετο
ὅσον ἐδύνατο, καὶ ἐς χεῖράς οἱ καὶ ἄκων ἦλθε.
καὶ οὕτω συμπεσόντες ἐναυμάχησαν, πολλὰ μὲν πα- 32
ρακελεύσματα ἐν ἑαυτοῖς ἑκάτεροι καὶ τῆς τέχνης καὶ
τῆς προθυμίας ποιούμενοι, πολλὰ δὲ καὶ [κελεύματα]
παρὰ τῶν ἐκ τῆς ἠπείρου σφίσιν ἐπιβοώντων ἐσα-
κούοντες. ἠγωνίζοντο δὲ οὐχ ὁμοιοτρόπως, ἀλλ' οἱ 2
μὲν τοῦ Καίσαρος, ἅτε καὶ μικροτέρας καὶ ταχυτέρας
τὰς ναῦς ἔχοντες, ῥοθίῳ τε ἐχρῶντο καὶ ἐνέβαλλον
πεφραγμένοι πάντῃ τοῦ μὴ τιτρώσκεσθαι· καὶ εἰ μὲν
κατέδυσάν τινα, εἰ δὲ μή, ἀνεκρούοντο πρὶν ἐς χεῖ-
ρας ἐλθεῖν, καὶ ἤτοι τοῖς αὐτοῖς αὖθις ἐξαίφνης 3
ἐνέβαλλον, ἢ τοὺς μὲν εἴων ἐπ' ἄλλους δὲ ἐτρέποντο,
καί τι καὶ τούτους ὡς διὰ βραχέος ἐργασάμενοι πρὸς
ἄλλους καὶ πάλιν μάλα ἄλλους ἐχώρουν, ὅπως ὡς
μάλιστα ἀπροσδοκήτοις τισὶ προσφέρωνται. οἷα γὰρ 4
φοβούμενοι μὲν τὴν ἐκ πολλοῦ αὐτῶν ἀλκήν, φοβού-
μενοι δὲ καὶ τὴν ἐν χερσὶ μάχην, οὔτε ἐν τῷ πρόσ-
πλῳ οὔτε ἐν τῇ συμμίξει ἐνεχρόνιζον, ἀλλ' ὑποδρα-

μόντες αἰφνίδιον ὥστε τὴν τοξείαν σφῶν φθῆναι,
καὶ τρώσαντές τινα ἢ καὶ συνταράξαντες μόνον ὥστε
5 τὴν κάθεξιν ἐκφυγεῖν, ἀνεχώρουν ἔξω βέλους. οἱ δ'
ἕτεροι τούς τε προσπλέοντάς σφισι πολλοῖς καὶ πυκνοῖς
καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασιν ἔβαλλον, καὶ ἐς τοὺς προσ-
6 μιγνύντας χεῖρας σιδηρᾶς ἐπερρίπτουν. καὶ εἰ μὲν
ἐπιτύχοιεν αὐτῶν, κρείττους ἐγίγνοντο, εἰ δ' ἁμάρ-
τοιεν, τρωθέντων ἂν σφισι τῶν σκαφῶν ἐβαπτίζοντο,
ἢ καὶ περὶ τὸ μὴ παθεῖν τοῦτο ἀποδιατρίβοντες εὐ-
επιθετώτεροι ἄλλοις τισὶν ἐγίγνοντο· δύο τε γὰρ
ἢ καὶ τρεῖς ἅμα τῇ αὐτῇ νηὶ προσπίπτουσαι αἱ μὲν
7 ἔδρων ὅσα ἐδύναντο, αἱ δὲ ἔπασχον. ἐπονοῦντο δὲ
καὶ ἔκαμνον τοῖς μὲν οἵ τε κυβερνῆται καὶ οἱ ἐρέται
μάλιστα, τοῖς δὲ οἱ ἐπιβάται· καὶ ἐῴκεσαν οἱ μὲν
ἱππεῦσι τοτὲ μὲν ἐπελαύνουσι τοτὲ δὲ ἐξαναχωροῦσι
διὰ τὸ τούς τε ἐπίπλους καὶ τὰς ἀνακρούσεις ἐπ'
αὐτοῖς εἶναι, οἱ δὲ ὁπλίταις τούς τε πλησιάζοντάς
σφισι φυλασσομένοις καὶ κατέχειν αὐτοὺς ὅτι μάλιστα
8 πειρωμένοις. κἀκ τούτου ἐπλεονέκτουν τε ἀλλήλων,
οἱ μὲν ἔς τε τοὺς ταρσοὺς τῶν νεῶν ὑποπίπτοντες
καὶ τὰς κώπας συναράσσοντες, οἱ δὲ ἄνωθεν αὐτοὺς
καὶ πέτραις καὶ μηχανήμασι βαπτίζοντες· καὶ ἠλατ-
τοῦντο αὖ οἱ μὲν ὅτι τοὺς προσιόντας σφίσιν οὐδὲν
κακουργεῖν ἐδύναντο, οἱ δὲ ὅτι, εἰ μὴ καὶ κατέδυσάν
τινας ἐμβαλόντες, οὐκέτ' ἐξ ἴσου σφίσιν ἐν τῇ συν-
έρξει ἠγωνίζοντο.

33 ἀγχωμάλου οὖν ἐπὶ πολὺ τῆς ναυμαχίας οὔσης
καὶ μηδετέρων ὑπερέχειν πῃ δυναμένων τέλος τοιόνδε
τι ἐγένετο. ἡ Κλεοπάτρα κατόπιν τῶν μαχομένων
ἀποσαλεύουσα οὐκ ἤνεγκε τὴν πολλὴν καὶ ἄκριτον
2 τοῦ ἀδήλου μέλλησιν, ἀλλ' ἀποκναισθεῖσα, ἀπό τε
τοῦ γυναικείου καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, τῇ τε ἐπὶ

πολὺ μετεώρῳ ἀγωνίᾳ καὶ τῇ ἀεὶ ἐφ' ἑκάτερα περι-
δεεῖ προσδοκίᾳ αὐτή τε ἐς φυγὴν ἐξαπιναίως ὥρμησε
καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπηκόοις σημεῖον ἦρε. καὶ 3
οὕτω τά τε ἱστία αὐτῶν εὐθὺς ἀραμένων καὶ ἐς τὸ
πέλαγος ἀφέντων, ἀνέμου τινὸς κατὰ τύχην φοροῦ
συμβάντος, νομίσας ὁ Ἀντώνιος οὐχ ὑπὸ τῆς Κλεο-
πάτρας αὐτοὺς ἐκ παραγγέλσεως ἀλλ' ὑπὸ δέους ὡς
καὶ νενικημένους φεύγειν ἐφέσπετό σφισι. γενο- 4
μένου δὲ τούτου καὶ οἱ λοιποὶ στρατιῶται καὶ ἠθύ-
μησαν καὶ ἐταράχθησαν, καὶ προσαποδρᾶναι καὶ αὐ-
τοὶ τρόπον τινὰ ἐθελήσαντες οἱ μὲν τὰ ἱστία ἤγειρον,
οἱ δὲ τούς τε πύργους καὶ τὰ ἔπιπλα ἐς τὴν θάλασσαν
ἐρρίπτουν, ὅπως κουφίσαντες διαφύγωσι. καὶ αὐτοῖς 5
περὶ ταῦτα ἔχουσιν οἱ ἐναντίοι προσπεσόντες, τοὺς γὰρ
φεύγοντας, ἅτε καὶ ἄνευ ἱστίων ὄντες καὶ πρὸς τὴν
ναυμαχίαν μόνην παρεσκευασμένοι, οὐκ ἐπεδίωξαν,
πολλοὶ ἑκάστῃ νηὶ καὶ ἕκαθεν καὶ ἐν χρῷ ἐμαχέ-
σαντο, ὥστε καὶ ποικιλώτατον καὶ ὀξύτατον ἀπ' ἀμφο-
τέρων ὁμοίως τὸν ἀγῶνα γενέσθαι. οἱ μὲν γὰρ τά 6
τε κάτω τῶν νεῶν πάντα πέριξ ἐκακούργουν καὶ τὰς
κώπας συνέθραυον τά τε πηδάλια ἀπήραττον, καὶ
ἐπαναβαίνοντες ἐπὶ τὰ καταστρώματα τοὺς μὲν κα-
τέσπων ἀντιλαμβανόμενοι τοὺς δὲ ἐώθουν, τοῖς δὲ
ἐμάχοντο, ἅτε καὶ ἰσοπληθεῖς αὐτοῖς ἤδη ὄντες· οἱ δὲ 7
τοῖς τε κοντοῖς σφας διεωθοῦντο, καὶ ταῖς ἀξίναις
ἔκοπτον, πέτρους τε καὶ ἄλλους τινὰς ὄγκους ἐπ'
αὐτὸ τοῦτο παρεσκευασμένους ἐπικατέβαλλον, καὶ
τούς τε ἀναβαίνοντας ἀπεκρούοντο καὶ τοῖς ἐς χεῖρας
ἰοῦσι συνεφέροντο. εἴκασεν ἄν τις ἰδὼν τὰ γιγνό- 8
μενα, ὡς μικρὰ μεγάλοις ὁμοιῶσαι, τείχεσί τισιν ἢ
καὶ νήσοις πολλαῖς καὶ πυκναῖς ἐκ θαλάσσης πολιορ-
κουμέναις. οὕτως οἱ μὲν ἐπιβῆναί τε τῶν σκαφῶν

ὥσπερ ἠπείρου καὶ ἐρύματός τινος ἐπειρῶντο, καὶ
πάντα τὰ ἐς τοῦτο φέροντα σπουδῇ προσῆγον· οἱ δὲ
ἀπεωθοῦντο αὐτούς, ὅ,τι ποτὲ ἐν τῷ τοιούτῳ φιλεῖ
δρᾶσθαι μηχανώμενοι.

34 ἀντιπάλως οὖν αὐτῶν μαχομένων ὁ Καῖσαρ ἀπο-
ρήσας ὅ,τι πράξῃ, πῦρ ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετεπέμ-
ψατο. πρότερον μὲν γὰρ οὐκ ἠθέλησεν αὐτῷ, ὅπως
τὰ χρήματα περιποιήσηται, χρήσασθαι· τότε δὲ ἰδὼν
ὅτι ἀδύνατόν οἱ εἴη ἄλλως πως κρατῆσαι, ἐπ' ἐκεῖνο
2 ὡς καὶ μόνον σφίσιν ἐπικουρῆσον κατέφυγε. κἀν-
ταῦθα ἄλλο αὖ εἶδος μάχης συνηνέχθη. οἱ μὲν γὰρ
πολλαχῇ ἅμα προσπλέοντές τισι βέλη τε πυρφόρα ἐπ'
αὐτοὺς ἐξετόξευον καὶ λαμπάδας ἐκ χειρὸς ἐπηκόντιζον
καί τινας καὶ χυτρίδας ἀνθράκων καὶ πίττης πλήρεις
3 πόρρωθεν μηχαναῖς ἐπερρίπτουν· οἱ δὲ ταῦτά τε ὡς
ἕκαστα διεκρούοντο, καὶ ἐπειδή τινα αὐτῶν διεκπίπ-
τοντα τῶν τε ξύλων ἥπτετο καὶ φλόγα αὐτίκα πολλήν,
ἅτε ἐν νηί, ἤγειρε, τὸ μὲν πρῶτον τῷ ποτίμῳ ὕδατι ᾧ
ἐπεφέροντο ἐχρῶντο, καί τινα κατέσβεσαν, ἐπεὶ δὲ
4 ἐκεῖνο καταναλώθη, ἤντλουν τὸ θαλάττιον. καὶ εἰ
μὲν πολλῷ τε καὶ ἀθρόῳ αὐτῷ ἐχρῶντο, ἐπεῖχόν πως
τῇ βίᾳ τὸ πῦρ· ἀδύνατοι δὲ δὴ πανταχῇ τοῦτο
ποιεῖν ὄντες, οὔτε γὰρ πολλὰ ἢ καὶ μεγάλα τὰ ἀντλη-
τήρια εἶχον, καὶ ἡμιδεᾶ αὐτὰ ἅτε ταραττόμενοι ἀνέ-
φερον, οὐχ ὅσον οὐκ ὠφελοῦντό τι, ἀλλὰ καὶ προσ-
παρώξυνον αὐτό· ἡ γὰρ ἅλμη ἡ θαλαττία ἂν κατ'
5 ὀλίγον ἐπιχέηται φλογί, ἰσχυρῶς αὐτὴν ἐκκάει. ὡς
οὖν καὶ ἐν τούτῳ ἥττους ἐγίγνοντο, τά τε ἱμάτια
αὐτῶν τὰ παχέα καὶ τοὺς νεκροὺς ἐπέβαλλον· καὶ
χρόνον μέν τινα ἐκολούσθη τε ὑπ' αὐτῶν τὸ πῦρ καὶ
ἔδοξέ πῃ λωφᾶν, ἔπειτα δὲ ἄλλως τε καὶ τοῦ ἀνέμου
σφοδρῶς ἐπισπέρξαντος ἐπὶ πλεῖον ἐξέλαμψεν, ἅτε

καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων αὐξανόμενον. καὶ μέχρι μὲν 6
μέρος τι νεὼς ἐκάετο, προσίσταντό τέ τινες αὐτῷ
καὶ ἐς αὐτὸ ἐσεπήδων, καὶ τὰ μὲν ἀπέκοπτον τὰ δὲ
διεφόρουν· καὶ αὐτὰ οἱ μὲν ἐς τὴν θάλασσαν οἱ δὲ
καὶ ἐπὶ τοὺς ἐναντίους ἐρρίπτουν, εἴ πως καὶ ἐκεί-
νους τι λυμήναιντο. καὶ ἕτεροι πρὸς τὸ ἀεὶ ὑγιὲς 7
αὐτῆς μεθιστάμενοι ταῖς τε χερσὶ ταῖς σιδηραῖς καὶ
τοῖς δόρασι τοῖς μακροῖς τότε δὴ καὶ τὰ μάλιστα
ἐχρῶντο, ὅπως τινὰ ἀντίπαλον ναῦν προσαρτήσαντές
σφισι μάλιστα μὲν μετεκβῶσιν ἐς αὐτήν, εἰ δὲ μή,
καὶ ἐκείνην συγκαταφλέξωσιν. ὡς δ' οὔτε τινὲς 35
ἐπέλαζόν σφισιν, αὐτὸ τοῦτο φυλασσόμενοι, καὶ τὸ
πῦρ τούς τε τοίχους πέριξ ἐπενέμετο καὶ ἐς τὸ ἔδα-
φος κατῄει, ἐνταῦθα τὰ δεινότατα αὐτοῖς ἐπεγένετο.
οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, καὶ μάλιστα οἱ ναῦται, 2
πρὶν καὶ πλησιάσαι σφίσι τὴν φλόγα ἐφθείροντο,
οἱ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ μέσῃ ὥσπερ ἐν καμίνοις ὠπτῶντο.
ἄλλοι ὑπὸ τῶν ὅπλων πυρουμένων κατετήκοντο.
ἄλλοι πρίν τι τοιοῦτο παθεῖν, ἢ καὶ ἡμίκαυτοι, οἱ 3
μὲν ἀπορριπτοῦντες τὰ ὅπλα ἐτιτρώσκοντο ὑπὸ τῶν
πόρρωθεν βαλλόντων, οἱ δὲ ἐς τὴν θάλασσαν ἐκπη-
δῶντες ἀπεπνίγοντο ἢ καὶ παιόμενοι ὑπὸ τῶν
ἐναντίων ἐβαπτίζοντο ἢ καὶ ὑπὸ θηρίων ἐσπαράτ-
τοντο. μόνοι τε ἀνεκτῶς, ὡς ἐν τοιούτοις παθήμα- 4
σιν, ἀπήλλαξαν ὅσοι, πρίν τινι αὐτῶν συνενεχθῆναι,
οἱ μὲν ἀλλήλους οἱ δὲ καὶ αὐτοὺς ἀπέκτειναν· οὔτε
γὰρ κολαστήριόν τι ὑπέμειναν καὶ νεκροὶ ὥσπερ ἐν
πυρᾷ ταῖς ναυσὶ συγκατεκαύθησαν. ὁρῶντες δὲ 5
ταῦτα οἱ Καισάρειοι πρότερον μέν, ὡς ἔτι ἀμύνεσθαί
τινες αὐτῶν ἐδύναντο, οὐ προσέμισγόν σφισιν· ἐπεὶ
δὲ τὰ σκάφη τε τὸ πῦρ συνῄρει, καὶ οἱ ἄνθρωποι
οὐδὲ ἑαυτοῖς ἔτι βοηθῆσαι, μὴ ὅτι πολέμιόν τινα

λυπῆσαί τι ἐδύναντο, σπουδῇ τε προσέπλεον αὐτοῖς, εἴ πως τὰ χρήματα περιποιήσαιντο, καὶ κατασβεννύναι τὸ πῦρ, ὃ αὐτοὶ παρεσκεύασαν, ἐπειρῶντο.
6 κἀκ τούτου συχνοὶ καὶ ἐκείνων καὶ ὑπὸ τῆς φλογὸς καὶ ὑπὸ τῶν ἁρπαγῶν ἀπώλοντο.

THE UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF CALIFORNIA, SANTA CRUZ

This book is due on the last **DATE** stamped below.
To renew by phone, call **429-2756**
Books not returned or renewed within 14 days
after due date are subject to billing.

N. B. HOLD
MON OCT 22 1979

Series 2373

Digitized by Google

Digitized by Google